DANA DUMITRIU

Prințul Ghica

roman

ALBATROS

DANA DUMITRIU

•

PRINȚUL GHICA

Ediția a II-a

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI • 1997

Coperta de MIRCEA MUNTENESCU

Redactor: OLGA-SILVIA TURBATU

Romanul „Prințul Ghica“ de Dana Dumitriu a apărut în prima ediție la Editura Cartea Românească în anii 1982, 1984, 1985.

Întrucât Editura Albatros publică ediția a II-a într-un singur volum, și-a luat libertatea să modifice numerotarea inițială a părților.

ISBN 973-24-0435-3

PARTEA I

„Pauvre Valachie, quand trouvera-t-elle du repos?"

(Robert Colquhoun, consul al Angliei la Bucureşti)

PROLOG

În Bucureşti, la 1848 fusese mare zarvă. Până la sfârşitul secolului s-a tot vorbit de acel an ca despre un cataclism sau o invazie: Işlicele se rostogoliră pe caldarâm. În „acea vremelnică fierbere a unor duhuri", lui Bibescu-vodă i se găurise un epolet într-o plimbare la Şosea. Bonjuriştii alergau pe străzi în pantalonii lor strâmţi, dungaţi şi cu pălăriile lor Bolivar încărcate de panaşe tricolore şi proclamau *poporul suveran*, dreptate pentru toţi şi frăţie pentru toţi. Prieteniile se sfărâmau, fraţii se certau, fiii se rupeau de părinţi, femeile de soţi, tinerii de iubitele lor, negustorii de prăvăliile lor. Ieşeau în stradă cu steaguri şi cocarde.

Vreme „de fericire şi voioşie generală"!

Mulţi s-au crezut atunci mai buni, mai dezinteresaţi, mai generoşi şi mai necesari. „Răscoale în oraşe şi dihonii între provincii, în palate trădarea..."

Guvernul provizoriu trăia în viziuni şi aproape deloc în realităţi, căci revoluţia era în copilăria ei, iar „rebeliştii" abia îşi începeau aventura lor istorică. Entuziasm şi confuzie! „Un ospăţ de frăţie". „Revoluţia de la 11 a fost cea mai frumoasă ce s-a întâmplat vreodată la un popor", scria Nicu Bălcescu lui Ion Ghica.

În ideea naţională stătea înfiptă ca miezul în coajă una internaţională: emanciparea popoarelor din Orient impunea realizarea unui stat federal care să sfâşie imperiile existente: austriac, turc, rus. Mulţi tineri înflăcăraţi credeau până la nălucire în *Statele Unite ale Europei*, în *Les États Unis du bas Danube* sau în *Marea Confederaţie dunăreană*.

Dar curând, cum ne spune un istoric, o căimăcămie înghiţea o locotenenţă domnească, care la rândul ei înghiţise o idee republicană. Şi „ostaşii propăşirii" îşi gustară din plin înfrângerea, pe alte meleaguri. „Fatalele circonstanţii" îi împinseră peste graniţe. „Dumnezeu pedepsi cu asprime greşalele noastre. Ca fiii lui Israil răspândiţi astăzi în lume, noi plângem patria perdută, mormintele părinţilor noştri, ţara de viaţă a românului..."

Exilându-i, autocraţii nu se gândiseră ce sămânţă risipesc în Europa. *Acea Europă* i-a absorbit ca un burete cu tot prea plinul ei revoluţionar, căci un „mare doliu" o acoperea de la un capăt la altul după acest an care *a rupt* secolul în două. Doar turcii, în marele exotism al politicii lor, întemeiate pe *„işala,alacherism* şi *bacalim*" mai dovedeau prudenţă în *relaţiile* cu „tulburătorii ordinii publice", îi ademeneau cu indemnizaţii (modeste altfel) la sânul Imperiului, acolo unde puteau fi bine supravegheate „durerile lor naţionale": la Brusa („acest iad strălucitor"), la Constantinopol („această mare şcoală a răbdării"). Totuşi, cei mai mulţi *preferaseră* Occidentul, atât de primitor în idei şi atât de zgârcit în subvenţii. „Sfânta cruciadă a democraţiei" se amâna *sinedie*. Privirea geloasă a tiranilor se înfipsese în ceafa rebelilor. Se împrăştiară în patru vânturi. „Ils sont terribles avec leur propagande!"

Însingurare, tenacitate, suferinţă, sărăcie... „Viaţa e tristă, descurajarea adâncă!" Ca orice erou romantic, şi exilatul român suferea de un individualism exacerbat, din care se va naşte încet şi irevocabil năzuinţa spre stabilitate.

Învinuindu-se reciproc pentru eşecul mişcării lor, nu uitau să strige (şi când se făceau auziţi, şi când nimeni n-avea chef să-i asculte) că au o patrie. „...Colo... departe... unde soarele se vede aşa de frumos... unde câmpiile sunt strălucite şi păraiele răcoroase... unde ceriul e dulce, unde pământul e roditor şi giuncile sunt albe... copii, acolo e ţara!"

Mulţi din cei rămaşi acasă sunt arestaţi, judecaţi, condamnaţi la grea puşcărie. Despre alţii nu ne place să vorbim.

Când viaţa e scumpă, conştiinţele sunt ieftine.

„Stegarii revoluţiei sunt astăzi *spioni ai poliţiei* şi ne temem şi de umbra noastră."

Sunt timpi de bănuială obştească şi de delaţiune temeinică, fiecare se crede un despot prin frica pe care o insuflă, fiecare e umilit de propria lui frică, în fiecare zace un călău şi o victimă încercând să cadă la învoială. *Furnicarul* de aristocraţi nu se poate bucura din plin de alungarea „republicanilor", căci trupele lui Lüders şi Omer Paşa nu numai că *sunt* (îţi intră în casă, te dezbracă în plină stradă sau pretind o sărbătorească servilitate), dar sunt şi costisitoare. Ofiţerii străini, dimineaţa, fac arestări, iar seara vor să danseze. Petrecerile nu contenesc.

„Baluri, mascarade, paskinade, arlechiniade, coarne cu carul pe la bărbaţi; vai de generaţia din anul acesta!"

Fuad Effendi îşi traduce singur versurile în franţuzeşte şi le recită pe la serate, descoperind la Bucureşti un public avizat, consulul rus Kotzebue joacă în *L'Héritière* de Scribe, bătrâna principesă Maria Ghica deschide palatul de la Colentina petrecerilor.

„Spiritul intelectual a părăsit capitala noastră... şi-a luat zborul spre alte meleaguri, unde inteligenţa nu este gonită cu cnutul."

Ţăranii sunt exasperaţi, aşteaptă vara pentru a putea fugi în pădure, fiindcă nu au cu ce se hrăni şi nu sunt lăsaţi să însămânţeze, rechiziţionându-li-se animalele şi căruţele pentru transporturile necesare armatei. Cei arestaţi la Văcăreşti îşi corup paznicii, explicându-le „sfânta constituţiune".

Istoria, care uneori numai din nepăsare nu e ironică, a făcut ca Europa, în loc să cadă în flăcările unei „revoluţii generale", să cadă victima unor regimuri autoritare. Ultimul ecou „quaranthuitard" a fost, se zice, moartea deputatului Baudin, pe o baricadă pariziană, când încercase să protesteze împotriva loviturii de stat a preşedintelui Louis Napoleon Bonaparte, în decembrie 1851. În Franţa, bătrânii continuau să vorbească nostalgic despre epoca unchiului, iar fiii şi fiii fiilor îl votau pe nepotul care se proclama împărat. Se întemeia, în virtutea unui mit, un *imperiuplebiscitar*, formă de justificare democratică a despotismului! Frederic-Wilhelm al III-lea, după ce, sub presiunea maselor populare, purtase pe străzile Berlinului cocarda revoluţionară, suporta tot mai greu dialogul cu Parlamentul său, altfel îndeajuns de dezbinat pentru a nu fi eficace. Prusia era încă în aşteptarea „cancelarului de fier". Regina Victoria le impunea supuşilor ei o ţinută morală, socială şi vestimentară, un sentimentalism burghez şi o *ipocrizie sofisticată*, în locul *libertinajului şi dandysmului aristocratic al* predecesorului ei, iar lord Parlmeston îşi întemeia politica abilă pe *ameninţarea cu flota britanică*. În Austria, *Metternich, care dacă ar fi fost de* faţă la facerea lumii, spuneau gurile rele, ar fi rugat pe creator să lase haosul aşa *cum este, avea un demn urmaş în contele de Buol, avantajat, e* adevărat, de ambiţiile noului suveran. Popoarele imperiului lui Franz-Josef, mereu răzvrătite, au fost nevoite să-l suporte şaizeci de ani! Câţi monarhi ai lumii s-au putut lăuda cu o guvernare atât de lungă? Un ţar, ce-şi începuse *domnia umplând piaţa Petrovskaia cu sângele intelectualităţii* vizionare, îşi sprijinea dorinţele trufaşe pe abilitatea celebrului Nesselrode, „un pitic cenuşiu, cu mânuţe albe de femeie".

Acest despotism, născut din frica mişcărilor populare şi revoluţionare, a dominat secolul, „secol mare şi luminos între toate, menit a schimba faţa lucrurilor pe pământ" şi i-a determinat acea cruzime elastică, acea intransigenţă publicitară şi acel continuu conflict între autoritate şi opoziţie, între avânt şi stabilitate, pe care am fi nedrepţi să nu i le recunoaştem.

Când ţarul Nicolae I a vrut să decidă „chestiunea Orientului" („Ducem în spinare un om bolnav, nu trebuie să-l lăsăm să sucombe înainte de a decide cu privire la succesiune"), Occidentul a sărit să apere bătrâneţea şi neputinţa turcilor. „În Anglia, replicase Sir Hamilton Seymoor, ar fi urât lucru să contezi pe moştenirea unui vechi prieten." Pericolul ca ţarul să cucerească Constantinopolul şi să stăpânească astfel Mediterana a unit Anglia, Franţa, Piemontul, târziu Austria, în dorinţa de a arunca în neant

asemenea pretenţii. Războiul a adus pe malul Bosforului o strălucită societate franceză şi engleză, dornică de recepţii, baluri şi carnaval. Prinţi, militari, diplomaţi, oameni politici apărau tronul lui Abdul Medjid, un sultan tânăr, fără autoritate, cam afemeiat, cam băutor. Lord Stradford de Redcliffe şi Édouard Thouvenel, doi ambasadori pe măsura suveranilor lor, se certau pentru întâietate şi influenţa asupra Sublimei Porţi – spectacol inteligent şi frivol, determinând soarta continentului. Sultanul oferea generos decoraţiile sale şi se răspândise, odată cu holera, molima *medjidié*-tei. Oraşul devenise un Babel militar şi diplomatic. Pe străzile Perei şi la Therapia băştinaşii se strecurau indignaţi printre crinoline.

Moartea venea şi pleca.

Ms. Nightingale, în Crimeea, înainta printre trupuri schilodite, bolnave, printre cadavre jefuite, cu alaiul ei de bonete albe, în marş lin, decorativ.

Moartea venea şi pleca.

Toţi aşteptau căderea Sevastopolului, care rezista nepoliticos de mult. Doamnele îşi pierdură răbdarea. Lentoarea neprevăzută a asediului enerva pe toată lumea şi mai ales pe cei care nu erau în tranşee. Diplomaţii se cam plictiseau: „Il faudra bien que les diplomates fassent la paix, si les généraux ne savent point faire la guerre", se plângea Thouvenel.

Şi, în loc să repauzeze Imperiul turc, repauză Nicolae I, iar fortăreaţa din Crimeea căzu provocând triumfale serbări: „pavois, illuminations, coups de fusil, c'est un admirable tintamarre". Francezii pierdeau şase mii de oameni, englezii două mii. Napoleon al III-lea, „il conspiratore corronato", trimitea sultanului marele cordon al ordinului Legiunii de onoare, spre amuzamentul grecilor din Fanar care spuneau că ambasadorul Franţei l-a pus pe sultan să sărute crucea pentru a-l putea, în curând, boteza mai uşor!

În acest timp de sărbătoare şi disperare ca atâtea altele, în Principatele dunărene au intrat pe rând: armatele ţarului, în virtutea dreptului lui de *protector*, armatele sultanului, în virtutea dreptului lui de *suzeran*, şi, în sfârşit, armata austriacă, în virtutea nici unui drept, doar pentru că se ivise *ocazia* (tocmai de aceea rămase aici mai mult decât celelalte care se duseseră să se bată în altă parte).

Pentru că deveniseră – tot răul spre bine – obiect de dispută internaţională prea aprinsă, aceste „provincii barbare", cum le numea lord Clarendon, au fost evocate la masa tratativelor.

A urmat un vesel şi monden Congres. Floarea diplomaţiei europene hotăra pacea atât de relativă şi, printre altele, „la question des principautés". Ceea ce Rusia pierduse la Sevastopol câştiga prin farmec personal prinţul Orlov, „le digne représentant des restes du grand empereur Nicolas". Cine a spus asta? Madame la comtesse Stéphanie de Tascher

de la Pagerie. Parisul era ca întotdeauna „le même, beau, animé, brillant". Asta nu mai ştiu cine a spus-o.

Atunci, cei care auziseră şi cei care nu avuseseră chef să asculte îşi amintiră că Moldova şi Valahia sunt patriile unor oameni care vorbesc aceeaşi limbă. Protocolul şedinţei din 8 martie 1856 conţinea germenii conflictelor viitoare. „Citind acest document, spunea Bourqueney, nu poţi nici în ruptul capului să-ţi dai seama cine-i învinsul!" Nu trecuseră decât şase luni de la căderea Sevastopolului iar Sardinia, Prusia şi Rusia se aliniaseră cu Franţa, care se punea împotriva aliaţilor de ieri: Anglia, Austria şi Turcia, în privinţa *Unirii* celor două ţărişoare. Aşa a apărut, în urma unor discuţii agitate, pentru prima oară ideea „consultării" populaţiilor în cauză.

Pentru exilaţi viaţa nu era mai tristă, iar descurajarea nu era mai adâncă. Anii pribegiei încep să pară „ani aşa de scurţi şi aşa de sfinţi".

Învinşii de la '48 învinseseră şi, după aproape zece ani, se întorceau în ţară să înfăptuiască *Unirea* şi să construiască *România*.

Dar 1857, rânduri rânduri de exilaţi puneau piciorul pe pământul patriei. Nu mai credeau în revoluţie, „acel drept legitim al popoarelor chinuite". La pălării nu mai aveau panaşe. Păşeau îngrijoraţi şi temători. Veneau ca „nişte salahori chemaţi a ridica o zidire". Patetismul lor se încărcase de ambiţie şi amărăciune. Năzuinţa utopică lăsase locul prudenţei. Se maturizaseră, căpătaseră „raţiuni politice", spiritul revoluţionar era pentru mulţi o amintire de tinereţe, în timp ce ţara rămăsese naivă în faţa propriului ei destin. O tristă luciditate înlocuise vechile sentimente tinereşti. „Coteii de la 1848 s-au prefăcut în dulăi răi. Tinerii de la '48 sunt bărbaţi copţi la 1858. Ei au astăzi familii de ferit, averi de păstrat, o ţară de apărat."

Divanurile ad-hoc au vrut Unire sub domn străin, Congresul de la Paris a acceptat doar „jumătate de Unire": doi domni autohtoni, două camere, două guverne, două capitale, multe îngrădiri şi câteva speranţe pentru a le putea suporta.

Toamna lui '58 este toamna alegerilor pentru Adunarea electivă. Odată cu emigranţii se întorc foştii domnitori, poftitori de nouă putere, fiii lor, fraţii lor, liota insectelor atrase de lumină. Veneau zicând că vor să se jertfească pe altarul ţării. Sunt cohorte, cohorte vioaie, devoratoare, pentru care cuvintele nu au preţ, faptele nu au judecată!

Printre ultimii, se întorcea în Valahia Ion Ghica. Trimis de comitetul revoluţionar în aprilie 1848 la Constantinopol pentru a câştiga bunăvoinţa turcilor, rămăsese acolo după înfrângerea mişcării, printre paşale şi elci, învăţând ştiinţa diplomaţiei orientale şi occidentale, „la belle mécanique". Ceea ce nu putuse cuceri pentru revoluţie, cucerise pentru sine. Turcii erau gata să-l numească vodă, şi numai capriciile politicii europene i-au împiedicat. În compensaţie i-au dat postul de guvernator al unei insule

răsculate şi terorizate de piraţi. Ajunsese, deci, prinţ de Samos, dar voia să trăiască în Patrie. Conaţionalii, cu câteva excepţii, nu-l sufereau. Totuşi, excepţiile sunt uneori mai preţioase decât regula.

I

Dimineaţă cenuşie, aer umed şi rece. Se trezise fără chef, deschisese fereastra şi privise pavajul de piatră al străzii, ca spinarea unei reptile, casele împinse în lături de vegetaţia obosită a curţilor. Oraşul părea mic, zgribulit. Se obişnuise cu fastul sofisticat al Constantinopolului, cu basmul mizeriei de sub care erupe opulenţa şi rafinata morbiditate a unui imperiu.

Brăila îi arăta un obraz cenuşiu şi înfrigurat. Târgoveţi, marinari, negustori, doamne în malacov – element nou în peisaj vechi –, vapoare, străini, depozite, hanuri. Echilibru tolerant! Vasul austriac cu care plecase în'48 era plin de oameni îngroziţi de holeră. „Dunia cîarki feleki", lumea e ca o roată, spune poetul persan. Acum avusese parte de tovarăşi speriaţi de furtună.

„Orice întoarcere e nedreaptă", îi mormăise Wefik-paşa, uitându-se, ca ori de câte ori vorbeau despre lucruri delicate, peste umărul lui, de parcă, adresându-se umbrei căţărate pe marginea scaunului, ar fi acordat respect sufletului şi nu persoanei fizice a interlocutorului său. În ciuda senzaţiei de iritare pe care i-o lăsa acest fel sucit al turcului, simţea că-l simpatizează. Era un zvâcnet spre prietenie ce se afirma vehement, dincolo de linia protocolului.

„De ce nedreaptă?" îl întrebase, şi Wefik se uitase adânc în ceaşca minusculă de cafea.

„Pentru oamenii cu imaginaţie... E teribil de nedreaptă."

„Ei, da, aici, în Orient, imaginaţia este ceva de care trebuie să se ţină seama!" Apoi făcuse scurt bilanţul propriei lui închipuiri privitoare la reîntoarcerea în ţară, după zece ani de exil, de exil mediteraneean şi constantinopolitan, şi imaginile evocate – figuri familiare, oameni entuziaşti şi devotaţi, confortul acelui *acasă*, stejarul de la Ghergani şi absenţa, de o surdă suferinţă, a lui Nicu Bălcescu – şi revanşa şi bucuria, speranţa şi ambiţia, izbânda şi teama, totul, totul sticli o clipă ca o piatră falsă, prea ţipător, prea expresiv. Mărturisise, folosind un plural înşelător, care îl

detaşa de aceste istorii: „Imaginaţia noastră e prea plină de vanităţile noastre..." Nu era încă lămurit dacă şi cât mai putea spera.

Camera hotelului Stadt London avea ferestrele acoperite de brocarturi grele, ca nişte cortine de teatru – aşteptai să se deschidă asupra unui peisaj mitologic de carton şi aveai surpriza să dai peste un orăşel foarte real, mirosind a peşte şi mâl. Dimineaţa străzii nu-l împingea spre călătorie; o lene înfrigurată punea rezistenţă gândului plecării şi-l făcea să suporte mai bine ideea unei zile petrecute în intimitatea draperiilor, în vaga aşteptare a unei tragedii antice. „Lipsa de stil determină nevoia de stil, nevoia unei nobleţi pur picturale." Numai insistenţele familiei Băbianu, de care în mod sigur n-ar fi scăpat, îl aruncaseră pe drumuri. Pentru că-l primiseră cu toate onorurile rangului său, fusese nevoit să admire poziţia socială a vărului şi talia fină a verişoarei şi să audă rugăminţile lui de a participa la îmbogăţirea frumoasei colecţii de decoraţii, înlesnind o achiziţie preţioasă prin intermediul relaţiilor sale otomane – „visează un Medgidié, *l'ambitieux*!"

Trăsura trimisă de Gradowicz aştepta deja, trasă la peron, patru cai cenuşii ca dimineaţa aceea îşi încreţeau pielea sub boarea umedă şi-şi mişcau resemnaţi capetele.

Louis, cu faţa trasă de nesomn, mofluz, în faza lui jignită, împachetase cu cele mai demonstrativ-dispreţuitoare gesturi. Zicea că e bolnav. Dar nimeni nu punea la îndoială caracterul bolii lui: e mahmur. Vinul de aseară îl trăsnise în moalele capului.

Se înfofolise bine, urmând sfaturile subţirelei doamne Băbianu – faţă albă de email, rochie de postav fin „vert d'eau" cu tunică de Chantilly şi un şal de caşmir strâns de mâini afectuoase, promiţătoare. Ea şi consortul coborâseră, după ceaiul servit în salonul apartamentului lui de hotel. Băbianu stătuse ţeapăn, cu jobenul în mână, având intenţia, îşi putuse da seama din ţinută, să-i spună, în faţa localnicilor cu gurile căscate şi ale personalului dresat, „excelenţă". Trecuse pe lângă el în grabă pentru a nu-i da timp, bătându-l pe umăr şi mulţumindu-i din prag cu o familiaritate elocventă, mulţumindu-i formal şi frenetic până la scara trăsurii, nelăsând nici o pauză între cuvinte, speriat de fostele şi propriile sale ambiţii ce s-ar fi înnodat tot drumul în sensul nedreptăţii sugerate de Wefik.

Louis fusese consecvent cu sine, refuzase invitaţia democratică de a lua loc în cupeu alături de stăpânul său. Când refuză ceva are aerul că dă lecţii. Se urcase în spatele trăsurii, învelit într-o prelată cărămizie. Se pregătea să intre în Valahia cu dosul.

Singurătatea din cupeul capitonat cu un velur azuriu murdar! Ea îi zdruncină nu numai povestea ţesută de vanităţile trecute, de imaginaţia de ieri, dar şi oasele, făcându-l să salte la fiecare hurducătură până sub tavanul uşor boltit. Lumina păstoasă îi dă o somnolenţă influenţată, desigur, şi de masa copioasă pe care Băbienii îl obligaseră grijulii s-o ia înainte de plecare. Hodorogeala roţilor sparge în el orice linişte. „În ţară,

drumurile îţi macină nervii şi eu îl chem pe Zane să facă şosele în Samos!"

Priveşte marginea de oraş, cu locuinţele căzute pe-o rână, prăvălite peste garduri, cu prispele încărcate de muşcate şi zorele, acum, toamna, la fel de cenuşii, fără podoaba florilor, ca întreg peisajul. În depărtare, pictate ceţos, colierul morilor de vânt ce-şi răsucesc alene aripile. „Brăila nu s-a schimbat nici în centru, nici la periferie... Şi, totuşi, se simte o exuberanţă gri, o aşteptare..."

Dincolo de ultima uliţă, intrată pe coasta unei coline, puşcăria. Prin uluci de patru-cinci metri se întrevăd câteva clădiri mărunte. Pe poartă ies doi soldaţi flancând doi deţinuţi ce-şi zornăie lanţurile şi poartă pe o scândură de lemn trupul gol al unui mort. Braţele şi picioarele i se bălăngăne pe o latură şi alta a scândurii lăsând la vedere sexul vineţiu şi toracele scobit. Cortegiul trece pe lângă uriaşul gard al închisorii spre un cimitir cât un ţarc de vite, unde alţi doi deţinuţi în lanţuri se sprijină în lopeţi, vegheaţi de alţi doi paznici.

Trăsura părăseşte indiferentă scena, părăseşte oraşul, Dunărea, străinătatea, Constantinopolul, Samosul, lumea şi intră la trap, cu zdrăngănit de hamuri şi arcuri, în carnea ţării, în miezul ei cenuşiu şi umed. Exilatul alunecă în uriaşul vârtej ce-l aşteaptă, îl ademeneşte şi-l jigneşte. Este un loc unde ai putea fi totul şi nu eşti decât un figurant notoriu, unde ai putea face totul şi nu deţii decât uneltele nepotrivite ale idealului şi ale ambiţiei, unde te-ai putea acoperi de glorie şi nu capeţi decât aplauzele răzleţe din partea unor binevoitori interesaţi.

Trage perdelele şi rămâne în singurătatea din cupeu, ca un obiect de preţ purtat în cutia lui capitonată, protejat şi, totuşi, la îndemâna primului eveniment comercial. „Je crois que vous seul, parmi les indigènes, pouvez nous sauver!" Oare? Scrisul lui Bălăceanu e ascuţit şi vitriolant. Şi dacă întrebarea asta e prea târzie?

Nu suportă tocmai izolarea, mucezirea meditativă, plictiseala fără tovarăş, liniştea fără perspectivă. Se descoperă stânjenit atunci când întrebările, suspiciunile, observaţiile realiste, idealurile pervers de practice, calculele prostesc de romantice se întorc, reverberate de pereţii propriei intimităţi, spre el însuşi şi-i strivesc încrederea. Sau trufia?

Nevoia de spectacol uman, de societate îngrămădită, saturată, sufocantă, din mijlocul căreia se retrage numai când oboseala îi taie respiraţia, nevoia asta îl urmăreşte neîncetat cu senzaţia că vine din partea unui organ amputat. „Mă simt atât de bine în secolul al XIX-lea..." spusese unor prieteni francezi, deşi ştia că se născuse prea târziu sau prea devreme, un om cu mintea înainte şi instinctele înapoi.

Foamea de societate, de lume înghesuită, civilizată, de lume căreia îi dă ocol abil până o cucereşte îl elibera de multe îndoieli, îl arăta activ şi puternic. Deci exemplar din punct de vedere al secolului cu pricina. „Şi ce voluptate să fii exemplar tocmai din acest punct de vedere!" Trecuseră

vremurile acelei analize răsucite spre sine ca o mănuşă frumos întreţinută pe faţă şi pătată, duhnitoare a transpiraţie pe dos.

Nu înţelegea pofta lui Alecsandri de a se închide în Mirceştiul lui, săptămâni şi săptămâni, pofta lui Negri de a-şi cultiva conopida şi varza, primitiva plăcere de a îngriji grădina casei ca un Cincinatus. „Nu-i rău să fii puţin demodat, spunea Negri, înseamnă că ai suficient spirit critic ca să aparţii epocii tale." „Paradox gratuit!" replicase. „Nu, frate, jignitor!" Să te retragi din când în când putea fi un vis frivol, dar nu o aventură virilă, cum încercau ei să-i explice. „Mizantropie!" diagnosticase. „Lumea noastră, se plângea Negri, e prea politică, e mult prea politică. Aş vrea să fie şi oleacă filosofică şi oleacă poetică!" Şi de aceea era dispus să abandoneze, la intervale capricioase, „zavera" pentru care avea prestigiu şi chemare, se închidea în conacul de la Mânjina sau în casa de la Târgu-Ocna şi-şi cultiva verzele, lăptucile, sparanghelul. Tocmai el, „une belle figure loyale et sympathique, noble au dehors, noble au dedans", pentru foarte mulţi idealul om politic! Câtă naivitate în el şi în ei! O spusese lui Ralet: „Negri nu va fi niciodată un conducător, niciodată! N-are gustul riscului şi afirmă, în schimb, o credinţă prea abstractă." Moş Costachi era „un ami du coeur bien placé" şi ştia să se sacrifice. Era vocaţia *lui*. În rest, mărturisea: „Lupt ca să găsesc un sens existenţei mele aici şi acum. Aceasta o cred singura mea frază politică. După sufletul meu, aş fi un bun agricultor care seara ar citi romane, cărţi de istorie, tratate de morală sau aş scrie versuri delicate despre frumuseţile naturii sau despre miracolul iubirii. Je désirerais m'enfermer quelque part avec rien du tout, mais sans dettes, et pouvoir en toute sécurité d'âme jouir obscurément de cette médiocrité dorée dont parle Horace..."

Aproape că nu mai suportase şi, ridicând vocea cu energie, spusese: „Je suis une bande de politiciens à moi tout seul..."

Ce patină ciudată căpătau lucrurile şi locurile abia părăsite... Până şi amintirile, pe măsură ce înainta spre Bucureşti, se ofileau, păreau deja nişte pagini vechi, cu cerneala decolorată.

Drumul, speranţa, bucuria întoarcerii – o stare atât de vecină cu iubirea poate prin efectul tandreţei, poate prin renaşterea unei călduri filiale. Se simţea ca în poala mamei, într-o copilărie uitată! Ţara îşi ţine întotdeauna istoria în poală.

Protejat de aerul cenuşiu şi umed, protejat de peisajul arid al Bărăganului, protejat de gândul că e *acasă*, se cuibăreşte în emoţie. Euforie puţin lâncedă, tânguitoare. Aceste ore premergătoare „descălecării" lui în capitală, cum o numise Alexandrina, erau înviorate de solemnitatea unei presimţiri. Era un nou început de viaţă?

Partea violentă a sentimentului, şocul se datorau uimirii că Valahia era tot atât de valahă cum o lăsase. Uliţele satelor cu eternele babe negre, agăţate de porţi ca ciorile vestind ploaia (aprige, smochinite şi curioase fără temperament), cu gâştele şi raţele şi porcii mânaţi de câte un fecioraş sau o fetiţă, zvâcnind din locurile lor de joacă la apariţia trăsurii ca la

apariţia zmeului care a răpit cinstite fecioare şi le poartă, nătângite de suferinţă, spre castelele îndepărtate, cu bărbaţii ce-şi acoperă fruntea şi ochii sub pălăriile ţuguiate, călărind măgăruşi sau cai costelivi sau cărând saci şi unelte agricole, iar femeile târându-şi pruncii înfăşaţi în cârpe ca nişte coconi de mătase. Casele mărunte, având în sărăcia lor o modestie sfidătoare, o smerenie care izolează şi tăinuie drame pe care nu se încumetase nimeni să le scormone – lume ce se refuză, printr-o umilinţă politicoasă, dezgolirii.

Înaintează într-un ţinut a cărui ariditate este compensată de fantezie – simte în pustietatea câmpiei cum se întrupează figuri lălâi, umbroase, creaturi puternice. Se strecurau prin aerul ceţos, aşteptau, pândeau, clipind obosit, trăsura care stârnea mâlul drumului, pe surugiul ei ce ţiuie şi pocneşte din bici, pe armăsarii puternici fornăind şi tropotind fără odihnă, şi pe el, copilul de altădată, care avusese, tot pe un asemenea drum, revelaţia că lumea e mare, largă, forfotitoare şi că el este legat de rădăcini – plantă fragilă, aplecată de vânt, într-un pământ neîndurător ce nu-l va elibera niciodată, dăruindu-i în schimb tristeţea şi veselia lui.

Prin sate, prin faţa hanurilor, haite de câini escortează cu lătrături ascuţite cupeul înalt şi lăcuit. La marginea unei aşezări, o şatră de ţigani nomazi îşi împlineşte rosturile meşteşugăreşti. Cazanele de aramă stau înşirate în faţa unui cuptor fumegos ca nişte ventuze ce sug răceala pământului. Pestriţele haine, prin ceaţa zilei umede, sunt întristate – roşu plăpând, galben napolitan. Femeile se mişcă repede spre trăsură, râd cu o bucurie netrucată. Cozile şi le-au împletit cu ghioci şi mărgele, acum două săptămâni, căci părul între timp s-a răzleţit şi s-a încâlcit de arată apucat de nebunie. La gât au salbe de iuzluci. Ţâncii ţipă şi bat în dairele primprejur...

Lumina împăienjenită a drumului ameninţând să se stingă în întuneric timpuriu îi dă senzaţia că alunecă, nu înaintează, ci alunecă printre imagini născocite. Lumea câmpiei se refuza cu umilinţă politicoasă dezgolirii, dar oferea mari ispite fanteziei. Creaturi de fum se strecurau prin aerul umed şi ceţos până în scara trăsurii, priveau clipind obosit şi rămâneau în urmă neînţelese şi singuratece.

„Ieşi odată din izolarea dumitale!" îi scria Kogălniceanu (*mareleom*, cum îi spunea Bălăceanu) şi îi cerea să se ducă la Paris în timpul Congresului. Preferase, dintr-o indolenţă pentru el însuşi de neînţeles, să stea în Samos, să vâneze lei, să privească statuile şi coloanele templului Herei apărând încet din pământ, să se certe cu micul parlament samiot. Oare indolenţa aceasta l-a pierdut sau l-a salvat? După spusele lui Bălăceanu va câştiga cel mai puţin uzat în „cette imense lutte nationale" care făcuse destui clăbuci inconsistenţi. Dacă ar fi el acela? „Un homme conservateur et progressiste en même temps" – opinia lui Kogălniceanu. Alunecă în speranţă, iar speranţa, în mod ciudat, îi sprijină incertitudinea. E prea târzie această întoarcere.

Intrară în Buzău înspre seara grăbită, întâmpinaţi de şiruri de plopi

foşnitori, cu sentimentul că scăpaseră dintr-o mare primejdie. Duhurile care îi urmăriseră se dăduseră înapoi în faţa mahalalelor mirosind a bălegar ars şi a stuh putred.

Oraşul, dominat de cetatea episcopiei şi aşezându-şi casele când în mijlocul drumului, când deschizându-şi străzile şi arătând clădiri somptuoase, dincolo de grădini şi livezi, cu porţi înalte şi peroane acoperite de marchize, le oferă un adăpost la Hôtel de Moldavia.

– Arcul din dreapta s-a înmuiat! răcneşte vizitiul şi pentru a îndulci tonul: Coane...

Cupeul se aplecă, într-adevăr, pe o rână.

„...Pe loc ne oprim.
Şi faptul nu-i vesel, fireşte".

Camera are vedere spre piaţă – e rece, înaltă şi urât mirositoare. Toate canalele oraşului îşi îndreaptă damfurile sinistre spre încăperea aceea în care tronează un pat cu polog – perdele de voal crem şi draperii verzui cu ciucuri de mătase. Într-un colţ, un fotoliu şi o măsuţă. Dulapul poartă, imprimate pe uşile lăcuite, amprentele unor călători fără respectul locului. Totul îi spune că aparţine unui şir lung de drumeţi cu inutilă individualitate.

Din restaurantul hotelului se aud balansările unui vals de Lanner.

Totuşi, camera aceea pretenţioasă şi pestilenţială, luxoasă şi mizeră îl ocroteşte, îi dă sentimentul că, într-un oraş întins, rece, umed, are un adăpost şi un „trou de la serrure" prin care se poate pune sub observaţie spaţiul de afară.

Lumânarea de pe noptieră, fixată în globul de sticlă, lasă monumentalul baldachin să se profileze – umbră imensă – pe peretele tapetat într-un vişiniu decolorat.

Ca să mai respire, părăseşte încăperea duhnitoare, în timp ce Louis, cu mutra lui de lord ofensat, aprinde un foc anemic şi-şi bombăne soarta.

O ia de-a lungul uliţelor principale ale oraşului. Primăria, judecătoria, gimnaziul, cazarma pompierilor şi alte „stabilimente" publice, toate spoite cu var alb demult, pe când era soare, un vânt călduţ şi verdeaţă crudă, aşteaptă în lumina ceţoasă un miracol, strânse sub acoperişurile lor de ţiglă. Şi, bineînţeles, Episcopia – biserică, seminar, palat – ziduri frumoase, ridicate cu simţ al echilibrului, dar pornite spre dărăpănare şi promiţând a deveni „majestoase ruine".

„Leneş popor sunt orele, nu zbor!
Se scurg târându-se alene."

Pe lângă ziduri se iveşte câte un câine cotonog, câte un om rufos, se preumblă ţanţoş câte un porumbel ca argintul coclit.

În dreptul unei case cu verandă luminată cu spermanţet, se opreşte un *mail-coach* cu arcurile uşoare şi elastice din care coboară mai întâi un bărbat cu pelerină brună şi fular de mătase, apoi o femeie tânără într-o crinolină azurie, dospind de dantele şi panglici peste care zace, aruncată neglijent pe umeri, o capă de samur. Feciorul care deschide portiera strănută ratându-şi ţinuta.

– Venez, venez, mes enfants, vous êtes en retard... ţipă un individ rotofei, apărut în capul scărilor.

Femeia aruncă o privire spre trecătorul care le urmăreşte intrarea – o privire vioaie, neastâmpărată şi violent atrăgătoare. Stă cu mâna rezemată de clanţa trăsurii – mişcare graţioasă, aproape dureros de graţioasă, care îl surprinde, îl emoţionează. Ce valoare are o asemenea emoţie pentru el? O tânără femeie din Buzău îi surâde. Trăiască Buzăul! Instinctul a avertizat-o că nu este un oarecine. Şovăie o secundă şi apoi dispare cu ceilalţi pe uşa casei, de unde se aud voci şi sunetele limpezi ale unui pian. „Du-te, nu ne vom mai vedea niciodată! E păcat, nu-i păcat? Ce-am putea să ne spunem?"

Se întunecă şi se lasă un frig ascuţit. „Din războiul Crimeei multe femei n-au înţeles decât că se poartă malacovul, iar mulţi bărbaţi că e momentul să pretindă..."

Se întoarce la hotel împungând cu bastonul pavajul, răscolind muşchiul uscat dintre pietre. „L'île de Samos, cette île existe-t-elle réellement?" îl întreba ironic Alecsandri. Şi parcă vede scrisoarea de hârtie velină, gălbuie. Într-adevăr, există oare Samosul? N-a visat cumva ani de zile? Acum, când merge încet spre Hôtel de Moldavia, în peisajul umed, prizonier al toamnei reci şi al străzilor Buzăului, insula aceea există? Continuă să existe? Aici, lumea pare o născocire. „Enfin, te voilà revenu à la surface du monde, mon cher Ghica!" îl întâmpină un imaginar Vasile Alecsandri.

Din restaurantul hotelului se aud aceleaşi valsuri împodobite cu triluri autohtone şi cântate de două viori, un nai şi două cobze. Tinerii din oraş se îmbulzesc în local. „Sunt împiegaţi administrativi, judecătoreşti, comunali, departamentali şi militari", negustorime, intelectualitate locală şi oaspeţi din capitală. Mesele rotunde, cu lumânări în baloane de sticlă, sunt ocupate temeinic. Noii-sosiţi se lipesc pe unde apucă şi pe unde li se îngăduie.

Se aşează şi el, purtat de ober, în loja prefectului.

– Excelenţă, la dispoziţia dumneavoastră!

Proprietarul localului nu precupeţeşte *atenţiile* pentru un muşteriu însemnat. Îl rugase de discreţie, dar omul avea nevoie de reclamă. Un bei de Samos nu-i pică în orice zi.

Alături, dincolo de un paravan *fantezi*, se duce o conversaţie foarte aprinsă în jurul unei afaceri cu spirtoase. Un chelner împopoţonat şi asudat se prezintă târşâit şi cam confuz. Meniul e, în schimb, fantastic de franţuzesc. În timp ce el comandă, cei doi de după paravan continuă să

calculeze dobânzile, pierderile şi veniturile pe ani în urmă şi pe anul în curs. Totul e limpede, mohorât şi prostesc. Faptul că se poate mesteca o mâncare acceptabilă, fără subtilităţi negustoreşti, este, oricum, o binefacere.

Deocamdată e apărat de lipsa lui de interese.

„Înainte de a lua totul de la capăt trebuie să guşti plăcerea acestui gol al intereselor, mica fericire a antractelor!"

În sală intră un grup de bărbaţi în paltoane negre împodobite cu gulere de jder şi vidră. Doi băieţi se ţin după ei să le ia hainele, orchestra a încetat pe neaşteptate valsul, toţi privesc spre noii-veniţi şi ca la un semn sala întreagă se ridică în picioare, aplaudând frenetic.

– Trăiască conu Ciochinescu! Trăiască! Ura! Ura!

Una din vocile din apropiere seamănă cu a lui Rosetache în momentele lui de exaltare sublimă – la el toate exaltările sunt sublime şi nu sunt puţine! O voce care îţi zgâlţâie inerţia şi te învinovăţeşte, te frustrează de blânda ta apatie şi te aruncă în sublim cu iuţeala fulgerului.

Simţi nevoia să se ridice odată cu ceilalţi, să-l vadă pe cel aclamat. Individul umflat şi, totuşi, cu o frunte ţuguiată, barbă *pointue* şi vestă de caşa *gris-perle*, de care atârnă un lanţ impunător de argint, salută publicul strângând braţele deasupra capului. Uralele nu mai contenesc.

– Conu Ciochinescu, şopteşte oberul, apărut în spatele mesei pentru a-şi informa clientul, este deputatul nostru din partea micilor proprietari.

Zâmbeşte stupid spre deputatul de mâine, cu o falsă simpatie. „Acesta s-a şi ales, înainte de alegeri!"

Prin aer flutură eşarfe, fişuuri, panglici, pălării mai vechi, mai noi, surâsuri, triluri, mănuşi de damă...

Se aşează. „Conu Ciochinescu e, fără îndoială, pe drum de înavuţire. Un om nou la vremuri noi. Are stil popular ferm, dar lejer; voios, dar strâmt. Aş zice că nu va face nimic în Adunare, dacă va ajunge, nimic, nimic, căci mai respectă încă pe boierul care i-a umilit înaintaşii. Pentru generaţia asta socoteşte suficientă înălţarea la rangul de candidat la deputăţie... lasă pe seama progeniturii alte ascensiuni viitoare. Să facă şi ei ceva! Arată a bărbat întemeietor de clan."

– Afurisită este, domnule, emoţia asta patriotică... Te ia pe sus! Cine ar fi crezut că o să-l iubesc eu pe conu Ciochinescu?

Negustorul de alături îşi revine greu din entuziasm.

Lumea începe să-şi aranjeze scaunele, fustele fâşâie, vioara scârţâie pentru a acoperi vacarmul. Grupul de bărbaţi se înghesuie în jurul unei mese pregătite dinainte cu flori şi panglici tricolore. Dar nu apucă să se instaleze când cobzarii redeschid focul. Toată suflarea, din nou, în picioare.

Rămâne cu pieptul de căprioară nedumicat, căci sala e cuprinsă deodată de un fluid ce leapădă de pe feţe, ca pe un veşmânt flendurit, emoţia de ocazie şi scoate la vedere un elan pur, violent şi fierbinte, care îi ridică

şi-i îndeamnă să cânte, aproape plângând: „Hai să dăm mână cu mână, cei cu inima română, să-nvârtim hora frăţiei pe pământul României!"

Cântă „împiegaţii administrativi, judecătoreşti, comunali, departamentali şi militari", cântă doamnele şi domnişoarele, cântă autorităţile locale şi deputatul, oberul şi băiatul cu şorţ alb din uşa bucătăriei şi toată suflarea se înalţă spre cerurile boltite ale restaurantului, făcând să se clatine policandrul de cristal şi să pâlpâie lumânările în globurile lor de sticlă.

O clipă suspendată, ruptă din timp – pauză de respiraţie, gâtuire şi, brusc, relaxare.

– Ascultă-mă pe mine, coane Fanache, din Unirea asta ne alegem cu un comerţ pe cinste, spune, aşezându-se, vecinul cel tânăr.

– Aş, o să ne alegem cu o criză de toată frumuseţea, dar merită să suferim şi noi pentru o idee naţională.

Mănâncă în grabă şi urcă în cameră. Continuă să miroasă a latrină. „Ce a fost asta? Doamne, trăim într-o lume atât de elastică, atât de încăpătoare! Chiar, cine ar fi crezut că o să-l iubesc pe conu Ciochinescu? Sentimente mari, mici, potrivite, interese mari, mici, potrivite şi peste toate se suprapune un văl de iubire aproape inconştientă!" Se dezbracă încet, puţin emoţionat de spărtura aceea în mediocritatea zilei, de cântecul lui Alecsandri care fărâmase contradicţiile, unise o secundă sufletele într-o religie nebănuită. Li se scurgeau din inimi ambiţiile, prostiile, subtilităţile, meschinăriile, lăsând să ţâşnească un sentiment simplu, naiv, strâns ca o perlă în carnea moale a scoicii, făcându-i solidari, frumoşi, mai buni, mai generoşi? E o beţie de o clipă?

„Hai să dăm mână cu mână... ăla cu aia şi acela cu ceilalţi şi aşa mai departe..."

Fredonează şi el cât Louis pregăteşte culcuşul, repetă versurile lui Vasile înecându-se puţin de o emoţie pe care o trăia împotriva voinţei lui, „să-nvârtim hora frăţiei...", dar cu bucurie, cu o stranie şi ridicolă poftă de viaţă.

– Patria, patria, spune către Louis ştiind că morocănosul nu va înţelege nimic din brusca lui exaltare, e această poftă de viaţă!

Louis se retrage din încăpere, lăsându-l să se joace singur. Şi e mai bine aşa. Se proţăpeşte în faţa oglinzii lavoarului şi-l imită pe Dimitrie Brătianu:

– Dar ştiţi care e patria noastră? Patria noastră este vanitatea, ambiţia noastră; patria noastră sunt roadele pământului adăpat cu sudoarea românului; patria noastră este robia fraţilor noştri!

Urcând vocea, se îneacă, dar în timp ce-şi capătă respiraţia, râzând se simte înconjurat de o tăcere ostilă.

Focul sfârâie în sobă. Se întinde în aşternut, fără somn. „Adică între mine, conu Ciochinescu şi Nicu Bălcescu există ceva comun."

Râde singur, râde.

Nu stinge lumina şi nu-şi trage bine plapuma peste el şi o spuză de autohtoni flămânzi năvălesc entuziaşti. „Pe pământul României!" Aprinde

din nou lumânările, mai mult amuzat decât supărat. „Iarba rea din holde piară..." Înteţeşte focul aruncând doi buşteni şi priveşte cum ploşniţele se orientează spre el cu un instinct sigur. Se refugiază în fotoliu şi apar altele, ţânţari din stofa mătăsoasă, din tapetul vişiniu, „unde-s doi puterea creşte...", se aruncă din tavan asupra locului unde, treptat, golit de emoţie, începe şi el să se enerveze şi să se umple de oroare.

„Patria, cher Louis, nu e confortabilă!"

Ar prefera acum o zi de călătorie în trăsură sau, mai ales, iatacul lui Samos, ligheanul de porţelan alb cu şervetele imaculate şi ferestrele înalte, cu geamuri ovale, prin care se strecura soarele mediteraneean, zvonuri de păsări şi vocea lui Miss Haycock care îl cheamă pe Totó din grădină şi glasul Saşei dând ordinele ei gospodăreşti şi paşii mărunţi ai cameristei şi râsul cam tembel al vizitiului.

Întinde mâna şi scotoceşte în sacul de voiaj. Trage afară singurele cărţi pescuite la întâmplare din biblioteca casei din Hissar. Istoria lui Gibbon şi poeziile lui Heine. Rămâne pustiit în faţa focului din sobă, tot scuturându-se de invadatoarele sale. „Şi jilav e vântul, ţinutul pustiu. Trăsura-nglodată e-n tină."

„Avantajul de a aparţine unei ţări mici, înghesuite între imperii, este că nu ai atât un sentiment filial faţă de ea, ci unul patern, spusese Ralet. Duioşie, blândeţe şi nevoia de a o proteja ca pe o fiinţă fragilă, chinuită, strâmtorată." Sorbea încet din pahar, cu ochii pironiţi în gol. Negri râsese arătând spre Ralet şi intervenise: „O să te aşezi şi tu cândva din nou în poala mamei". „E interesant, spusese el atunci urmărindu-le jocul, cum privim noi această femeie abstractă! Sărmanul Nicu Bălcescu o îndrăgea ca pe o iubită din adolescenţă, o femeie mai mare, mai coaptă, care zbuciumă sufletul tânăr, îl înflăcărează, îl uluieşte prin tot ceea ce stârneşte în el. Tu, Costache, o mângâi ca pe o mamă bătrână, aproape oarbă..." „Şi tu, frate, ca pe o nevastă pe care o iubeşti, dar cu care te-ai obişnuit, care aşteaptă de la tine acţiune, virilitate, inteligenţă şi, de la care aştepţi, aş zice, să te lase în prim plan, să se dea pe ea însăşi mai în spate, ca să străluceşti, să te remarci..."

II

În apartamentul de la Hôtel de France – atmosferă occidentală, puţin depersonalizată. O mobilă ce-i amintea de saloanele tinereţii lui pariziene. Se mai păstra economia discretă a epocii lui Louis Philippe şi graţioase gravuri romantice pe pereţii acoperiţi de un tapet verzui cu flori şi dungi palide, puse în evidenţă doar de licărul luminii, de reflexele aurii ale lumânărilor aşezate în girandole de cristal. Lux desuet şi bine întreţinut.

După o călătorie atât de răvăşitoare are în sfârşit senzaţia confortului.

Când intrase în Bucureşti era sătul până la scârţâitul măselelor de pitorescul drumului. Câmpia care nu se mai termina îi arătase deodată cocoaşa păroasă unde se găsea centrul lumii lui. Apropiindu-se, a fost trăsnit de damful putred al bălţilor. Mahalalele pitice ale iubitului său oraş i se arătaseră scârbavnice, puţind îngrozitor.

Era el, lăcaşul în care voia să strălucească!

Îl apucase un fel de panică, emoţia lucidă a iubirii şi dezamăgirii. Picioarele îngheţate îi atârnau ca de plumb. Se gândea cu câtă încântare îi spusese lui Alison: „Bucureştiul e ca un polip uriaş înfipt cu braţele lui în trupul câmpiei. Şi câmpia vâjâie pe la urechile locuitorilor lui şi-i face visători. E o visare plăpândă şi fără consistenţă, dar foarte intimă, ca o bolboroseală somnolentă." Iar Alison, la întoarcere, mormăise: „Sălbatic vălmăşag..."

Casele mărunte ridică fumuri umede spre un cer de gresie. Încercase să se aşeze mai confortabil sub pătura matlasată şi-şi repetase îndărătnic: „E bine, sunt acasă!"

Câteva construcţii cu un cat sau două se ridicau prin pâcla iernii, risipite ici şi colo, prin vegetaţia uscată a curţilor, întinzându-şi turnuleţele ascuţite, acoperite cu şindrilă, ca un cioc de pasăre întins spre aer şi soare. Între străzi, goluri de grădini, livezi, vii şi maidane presărate cu câteva colibe, bordee şi căsuţe despărţite de gropi de nisip, băltoace, printre care fierbeau mormanele de gunoi.

Abia de la cişmeaua lui Mavrogheni îşi venise în fire. Brusc, oraşul se înălţase suplu, viu, elegant – o eleganţă înghesuită de pecinginea hulpavă a marginilor care îşi trimiteau pretutindeni ramificaţiile obraznice. Şi urmase priveliştea liniştitoare a Podului Mogoşoaiei, mişcarea ei ca un dans legănat şi atât de bucureştean.

Gradowicz îl întâmpinase cu o veselie discretă de parcă orice explozie sentimentală i-ar fi îndepărtat în loc să-i apropie. Sărmanul!

Trebuie întotdeauna să-şi păstreze un colţ tainic, se plânge de munca de la consulat, de Béclard, care, ca orice francez din Principate, a luat un aer de frate mai mare („un nenea", spune polonezul în româna lui nazală şi hârşâită), i se plânge de liberali, i se plânge de boieri, i se plânge de puterile garante, de Convenţia „negarantă", de valahi, de turci, de conaţionalii săi pe care îi strânge de prin toate colţurile şi-i hrăneşte cu o generozitate de om singur şi i se plânge de doamna Sniadeska, „vede treburile diplomatice prea de sus", cocoţată în balconaşul ei rotund de la Kaba-Taş (unde o văzuse el ultima oară) şi se plânge, bineînţeles, de „vremurile astea". Apoi se retrage cu aceeaşi discreţie pentru a-l lăsa să se instaleze, învârtind cu mâinile lui albe, feminine un gibus elegant.

Louis cară bagajele, umple sertarele, dulapurile şi pretinde, cum numai el ştie s-o facă – scurt, ca un nobil scăpătat, servitorimii hotelului, mută de admiraţie. Îl lasă în treaba lui. În micul *secretaire* îşi rânduieşte

actele, hârtiile şi, treptat, forfota încetează, cu acea rigiditate stânjenitoare de cantonetă: piano, pianisimo, senza parlare!

Uşile se închid, paşii se îndepărtează, afară se rupe lumina, în încăpere ard câteva lumânări pe care, mişcându-se încet, Louis le stinge şi pleacă. Rămas singur, aude ticăitul ceasului aşezat pe consolă, un ticăit de animal speriat.

Trage uşor perdelele şi priveşte strada, în ceaţa serii – e ora la care nu se întâmplă nimic. Trecătorii par grăbiţi fără să înainteze, trăsurile par chemate de treburi fără importanţă, animalele vagabonde traversează uliţele adulmecând leneş caldarâmul, negustorii ambulanţi îşi strâng marfa şi, cuprinşi de o febrilitate mohorâtă, o iau spre locuinţele lor, casele îşi aprind lămpile şi opaiţele. Forfota are felul acela de a fi gălăgios al omului care cască şi se întinde înainte de a-şi pune capul pe pernă. De după colţul unei cofetării intră în scenă în pas galeş un cupeu hârbuit de piaţă, târât de un cal gălbui şi costeliv, semănând cu dulăii ce amuşină trotoarele. Birjarul are o căciulă ţuguiată şi peste umeri şi-a aruncat o pătură, cândva, odată, într-o epocă imemorială, albastră. Doarme. Capul îi atârnă când spre dreapta, când spre stânga, balang-balang, ca un pendul cu mecanismul încetinit, marcând un timp preistoric. Atelajul trece fantomatic şi absent prin vânzoleala serii, ca un mesager ce şi-a uitat mesajul. Biciuşca atârnă jilavă în mâini fără vlagă. Pendulul acela ca un zgârciog se clatină deplângând parcă vidul memoriei. Lent, dar implacabil, ascunzând secretul lui şi nebăgat în seamă de mulţimea cu gândul aiurea şi nesusceptibilă la miracole, înaintează spre nimic, spre zadarnic, spre absurd.

E în mijlocul păroasei câmpii valahe, e în Bucureştiul lui mlăştinos, într-o casă cochetă, occidentală, puţin desuetă, în limitele bunului gust şi al luxului adevărat. Toate s-au îndepărtat de parcă nici n-ar fi fost sau nici n-ar fi fiind. O linişte intimă, blândă cade peste oboseala lui. Trage perdelele ca pentru a se rupe dintr-o vrajă.

Are o minte greoaie, o tristeţe greoaie. Se lasă pe cuvertura de mătase a patului, cu mâinile întinse în cruce, se răstigneşte resemnat în miezul dur al câmpiei, stă aşa şi ascultă ceasul. Dar din plafon apare uşor, parcă străbătând greu noaptea, un ochi de ciclop. Sticleşte, îl priveşte, râde.

El se încăpăţânează să rămână aşa, răstignit.

În mintea lui, beznă şi tăcere.

Înfruntă ochiul ironic şi nu mişcă un deget. Treptat asta începe să semene a încăpăţânare. În mijlocul patului se face un vârtej gata să-l absoarbă cu încăpăţânarea lui cu tot. Îl ţintuieşte în locul acela pentru totdeauna. Şi îi e frică de greutatea propriului său trup inert. O să scape în turbion, o să cadă!

E o linişte planată deasupra lui şi doar ochiul clipeşte răutăcios. Degetele nu mai simt atingerea mătăsii, simt o apă rece, sâcâitoare.

Nu se gândeşte la nimic şi nimicul se lăţeşte îngrozitor. Îl apasă.

Aşteaptă tăcerea, pândeşte privirea ciclopului. Dacă se va apropia? Şi totuşi, e cald, e miros de câmpie, de iarbă crudă şi umedă.

Răstignit pe patul franţuzesc de la Hôtel de France e invadat de putreda mireasmă a câmpiei valahe. „Doamne, spune şi ocoleşte sticlirea ochiului din plafon, ce vrea ţara asta de la mine? De ce o doresc şi de ce mă cheamă? Şi de ce pare atât de indiferentă la venirea mea?" Cuvintele au dispărut, s-au topit în tăcerea şi bezna din jur. Nu înţelege nimic.

Uşa se pocneşte de perete, o pală de aer trece peste trupul lui răstignit şi mişcă violent perdeaua, lăsând să intre în încăpere o vagă lumină lunară. În prag, cineva cercetează întunericul. O umbră lungă se aşterne peste covorul oriental.

– Louis? întreabă ridicându-se în capul oaselor, deşi ştie bine că nu poate fi el.

– Iubite şi nepreţuite frate!

Pantazi duhneşte a şampanie. După ce pipăie aerul în recunoaştere, îl prinde în braţele lui frăţeşti. În urma lui, indignat, cu livreaua încheiată greşit, apare Louis cu lumânări aprinse.

– Să te văd, să te văd, şopteşte teatral mai tânărul Ghica şi se dă doi paşi înapoi. Paltonul îi atârnă pe un umăr, şalul aruncat pe spate nu pare prea curat. Altfel subţire, puţin adus în faţă, dar agil şi dezinvolt. Îşi flutură mâinile deasupra capului, stârnind lumânările din girandole. Să mor eu dacă nu sunt emoţionat, na!

Este şi el emoţionat, na, cine mai are un frate ca Pantazi? I l-a dăruit Dumnezeu parcă în ironie. Îl îmbrăţişează ca pe un copil.

– Te-ai cam cocoşat, observă şi-i face semn să treacă în salonaş.

– Grijile, necazurile... Dar ţie ce-ţi pasă? Tu vii din lumea largă, tu vii de pe malul Mediteranei, tu vii dintr-o insulă de basm. Tu vii din chiar cuvântul basm! Bei de operetă ce eşti!

Uimirea lui de fiecare dată când îşi revede fratele vine din faptul că Pantazi este el însuşi fără nici un efort. Degajă atâta bună înţelegere cu propriile lui defecte încât devine seducător. Dar lasă în sufletul interlocutorului dorinţa de a-i rezista, măcar de formă. E semnul onestităţii lui, al cavalerismului său romantic.

Suspină, îşi lipeşte capul de umărul fratelui întors din exil şi izbucneşte:

– Sunt amorezat, lancule, până peste urechi. Vin de la ea. Amor sălbatic, amor de tigru!

Vorbeşte cu ochii în tavan, iluminat.

– Bănuiesc că nu de propria nevastă...

– Nuuuu! E mercantilă, mă!

Pe Camille, Ghica nu apucase s-o cunoască decât din epistole plângăreţe. Aflase cum îl pescuia din aventurile lui falimentare. Cu tenacitate de fată bătrână, spunea Bălăceanu. Îl urma peste tot, îl lăsa să-şi facă damblaua şi îl lua acasă când simţea apropiindu-se sfârşitul idilei. Diferenţa de vârstă dintre ei o făcea să fie maternă şi îngăduitoare.

Până aici ar fi fost minunat, dar Camille scria fratelui Iancu, în Samos, pentru a cere mereu bani şi iertare.

– Sunt amorezat de un înger, de un zâmbet blond, spune Pantazi vexat, lasă o pauză plină de miez şi pare că o şi vede pe frumoasa bălaie, parcă ar saluta-o cu politeţea lui exaltată. E fermecătoare! Ţine capul înclinat înainte şi gâtul formează cu spatele şi pieptul o linie graţioasă care-mi taie respiraţia!

– E... nemercantilă?

– Nu se compară!

Valetul se uită din prag la ei, aşteptând înţepat porunca.

– Poţi să te duci, Louis!

– Nu, nu, intervine Pantazi aruncând în sfârşit pălăria în braţele cameristului. Ai cinat? întreabă interesat brusc de sănătatea fratelui său şi, la semnul negativ al acestuia, se întoarce spre Louis. Adu-ne cina. Face o pauză, apoi, competent, cere salam de Verona şi limbă afumată, caşcaval de Ementhal şi... Un Bordeaux? Sau Vöslau? Ce preferi? Să-ţi spun drept, pe mine nu m-ar tenta decât un muscat de Rivesalt, dar mă tem că ameţim prea repede. Împinge braţele în lături şi strigă: Luciditate, vreau să trăiesc întâlnirea noastră cu luciditate!

– Du-te, Louis! Pregăteşte-ne cina!

– Eu nu aduc Bordeaux la salam de Verona, monsieur!

Uite şi Louis, vrea să facă pe expertul cu Pantazi. Se poartă ca un conte cu un poet nebun. Îi face semn să iasă. Louis îşi continuă mormăiala. N-a înţeles că poate să aducă orice la orice.

– Individul acesta e francez? întrebă Pantazi jignit.

– Un başibuzuc de origine pur galică, într-adevăr!

– Hm! La noi până şi ţiganii s-au obrăznicit. Ne cântă toată ziua şi seara: „Despăgubeşte-mă, nene!"

Imită frumos, cu har, lamentaţia lăutarilor şi râd amândoi până ce fratele cel mic îşi aminteşte de ceva vechi, prăfuit, un sentiment care s-a coclit de vreme.

– Umbli ca un prinţ! exclamă sarcastic şi-şi înfundă braţele în buzunarele pantalonilor vărgaţi.

Între ei pătrunde răceala din timpuri uitate, frigul ce intră pe o uşă brusc deschisă spre viscol. Aşa sunt fraţii uneori. Conservă bine istoriile vechi, zâzaniile vesele şi intime, până la adânci bătrâneţi.

– Ai venit cu bani să-ţi cumperi voturile?

Pantazi dă din cap cu falsă admiraţie pentru ceea ce crede el a fi mica ticăloşie a noului-venit.

– Te lăfăi la Hôtel de France, într-un apartament luxos, princiar! Eşti beiul de Samos ce-şi sfidează conaţionalii care l-au alungat. Iată o frumoasă revanşă!

Nu şi-a scos paltonul. Îl ţine atârnat pe un umăr. Se trânteşte pe un scaun şi-şi aşează fără reţinere botinele murdare şi ude pe canapeaua de un verde stins, argintat.

– Ai fi fost, într-adevăr, un vodă desăvârşit.

Îl examinează crud şi mohorât. Renunţă însă să înainteze în adversitate şi piruetează:

– Ştii că lucrez la ziarul lui Bolintineanu?

– Am fost informat.

– Sunt de partea *roşilor*. Să ştii şi asta dacă n-ai fost încă informat.

– Nu mă mir㠖

Pune şi el puţină batjocură în ton, cam fără chef.

– Prinţul de Samos îşi va trăda principiile de odinioară? Pantazi ridică sprâncenele pe streaşina frunţii şi pare foarte mulţumit de întrebarea încuietoare pe care a pus-o.

– Pot să afirm că la '48 am lansat câteva principii revoluţionare importante pe care le văd de la o vreme în gura tuturor netoţilor. Eu am lansat câteva idei nobile, eu voi polemiza cu ele dacă le voi vedea prea tare strânse în braţe de nişte zevzeci.

– Ion Ghica le-a propus, prinţul de Samos le bagatelizează! Ehei, cum evoluează un spirit torturat de idealuri! Numai Pantazi săracul, el, zevzecul familiei, el, poetul fără minte, el, romanticul incorigibil rămâne consecvent cu tinereţea lui.

– Nu am o părere prea bună despre cineva care nu evoluează.

– Sunt un liberal convins!

– Şi-l admir pe Napoleon al III-lea! Cunosc speţa asta de democraţi sentimentali, adoratori de despoţi!

Nu apucă să spună mai mult, căci Pantazi intră solemn în postura de frate ultragiat.

– Pe lângă tine am făcut întotdeauna figura unui măscărici de cafenea...

– Crezi că eu am vrut să faci figura asta?

– O, nu! Dumneavoastră, prinţe, mi-aţi fost ca un părinte.

N-are chef să-i amintească de nobilul gest al „zevzecului familiei" de a-l da în judecată pentru pretinse oneroase împărţiri ale moştenirii, după ce-i plătise datoriile pariziene. Pantazi e un generos, dar nu vede la alţii generozitatea. Ştie să risipească elegant şi iresponsabil. Uneori simte că tocmai pentru asta îl iubeşte, pentru notele exorbitante de la croitorii francezi care au făcut hainele unei întregi colonii române de studenţi faliţi, pentru notele de la bijutierii francezi de pe urma darurilor largi făcute midinetelor („Lasă, să aibe şi ele ce amaneta cândva!"), pentru felul cum o luase de nevastă pe Camille („e trecută, dar e bună"), pentru notele de la pensiunile din Constantinopol şi alte oraşe orientale în timpul războiului Crimeei, din pricina meselor sardanapalice oferite ofiţerilor francezi prieteni.

– Recunoaşte şi tu că prea des eşti nerezonabil...

– Loveşte, loveşte într-un om care n-a vrut decât binele tuturor, libertate pentru toţi, dragoste şi fericire! Loveşte într-un om care a iubit şi s-a dăruit iubirii! Loveşte într-un om care şi-a recunoscut slăbiciunile şi le-a

înţeles şi pe ale altora. Un om care a păcătuit doar pentru că a fost nepriceput în afaceri... Tu preţuieşti prea mult virtutea succesului...

Este atât de exact încât Pantazi triumfă. Îşi păstrează pe un umăr paltonul şi-şi vâră capul în gulerul lui de jder. Arată ca un motan jigărit.

Nu era momentul să-i reproşeze nimic. Dar când e momentul să-i reproşeze ceva lui Pantazi?

Se lasă o tăcere cam amară. Ceasul ticăie pe consolă. În salonaş e cald, vag miros de ceai oriental şi de tutun – mirosul care a pătruns adânc în mobilă, în tapet, în draperii. În decembrie 1858 doi fraţi respirau acel aer stătut, rafinat şi se iertau reciproc.

Fraţii nu sunt ca miezurile gemene de nucă şi nici ca aripile de fluture şi nici ca două mâini ale aceluiaşi trup. Dar suferă de o boală a iubirii.

– Hai, vorbeşte-mi mai bine despre frumoasa cu gâtul divin... spune cel mare, exilatul, diplomatul, către cel mic, artistul, frivolul. Acesta este imboldul lui ocrotitor, care, faţă de Pantazi, s-a exersat destul de îndelung pentru a deveni un reflex suplu, plin de voluptăţi nebănuite, voluptatea lui „hai, treacă de la mine!" Ce triumfal apar în asemenea momente gesturile oportune!

Pantazi se ridică, îşi lungeşte spatele, picioarele, braţele, capul se prelinge între omoplaţi, se subţiază tot ca sfinţii bizantini pe pereţii bisericilor arse, paltonul atârnă teatral pe un umăr, pletele se amestecă nobil cu blana de jder.

– E o creatură de vis! şopteşte sugrumat de emoţie, vocea vibrează: Crede-mă! O piele ca petala de crin... „A luat cununa darurilor de la fire, mai presus de omenire."

– Cine este, dragă, mă scoţi din minţi cu asemenea vorbe!

Se aude o şoaptă hârâită. Pantazi lasă o pauză în care îşi degustă secretul, apoi îl serveşte ca un chelner mândru de platoul lui:

– E solistă la Opera italiană!

– Oh! Puteai să-ţi alegi una mai puţin perfectă!

„Vrei să lichidezi viciile lui Pantazi? îl întrebase Alexandrina. Asta înseamnă să-l lichidezi pe Pantazi însuşi!"

– Eşti un burghez înrăit!

– Ce-i rău în a fi burghez?

– N-ai simţul gratuităţii şi plăcerea autodistrugerii. Îndrăgostitul face un rotocol cu braţul pe deasupra capului: Ea, numai ea are „nuri, blândeţă şi dulceaţă" şi să ştii că nu exagerez. „Cine are gust, să-mi creadă..." Râde, mai face un rotocol teatral şi cu aerul unei mâhniri îngăduitoare: Acum îţi zici că Pantazi n-are pic de respect pentru sine, căci îşi minimalizează propriile drame, nu-i aşa? Eu le umflu, eu le minimalizez!

De aceea venise el, după unsprezece ani de exil, părăsind Samosul, într-un Bucureşti frământat, duhnitor şi cenuşiu, ca să-l asculte pe Pantazi făcând elogiul unei târfe de la Opera italiană? Lumea e prea largă, prea încăpătoare şi emoţiile vin, trec, se îmbulzesc. Şi asta poate

fi o emoţie. Felul în care se amuză tandru de noul amor al fratelui său, îmbumbat la nasturi desperecheaţi, cu nasul fin fremătând de pasiune, cu ochii melancolici şi cu umerii aduşi în faţă. Dacă măcar n-ar arăta negreala de sub unghii! E aproape împietrită acolo, pare dinainte de războiul Crimeei prinsă sub marginea dură.

Şi deodată retrăieşte momentul de demult al cortegiului lui Alexandru Ghica pe străzile unei capitale bezmetice, în vremea unui Crăciun îndepărtat, cu toţi caii albi acoperiţi de brocarduri verzi, cusute cu fir cânepiu, şi cu blăni de vulpi roşcate şi caleştile flancate de arnăuţi cu sumane roşii şi cu căciuli de samur. Vodă salută mulţimea prin fereastra deschisă a trăsurii princiare şi el, cu Pantazi de mână, rămaşi la un colţ de stradă, undeva unde mirosea a susan şi bragă şi unde au în faţă o casă cu acoperiş de ţiglă veche, prinsă de muşchi, se holbează ca la o minune. Felul în care acel Ghica, unchiul tatălui lor, primea uralele şi injuriile mulţimii îl scotea din familiaritatea, din intimitatea lor cu lumea şi cu oamenii! Acel bărbat care îi ciupea de obraz în semn de simpatie şi bătea din palme pentru a li se aduce cofeturi şi sugiuc era expus public ca o marionetă, cu atâta neruşinare şi cruzime încât simţise nevoia să se sprijine de ceva, să-şi găsească un echilibru în realitatea imediată şi, întorcându-se spre micul Pantazi, îi privise unghiile negre de la mâna pe care o flutura alene, dar cu oarecare entuziasm spre cortegiul ce se îndepărta. Era acesta, într-adevăr, un semn de statornicie.

– O să mă însor cu ea.

– Îţi atrag umil atenţia că...

– Nu-i cazul. Îţi repet – o să mă însor cu ea. Şi când spun asta e ca şi când ţi-aş spune că mă voi însura cu însăşi Frumuseţea! Nu pot pierde o asemenea ocazie. E rară! Unică! Nici în trei secole n-aş fi găsit o femeie mai atrăgătoare!

– Tu nu eşti un om făcut pentru însurătoare, brav amorez! Îţi aminteşti? Aşa ţi-am spus şi când ai hotărât să te căsătoreşti cu sărmana Camille.

– Ah, nu. Te rog să nu iei tonul tău cel raţional, prudent şi logic, tonul tău fratern, nu-mi da mereu peste nas cu bunul tău simţ! Am descoperit în Camille o femeie opacă – e ca o tingire coclită! Ce să fac? Cât trebuie să plătesc o rătăcire de tinereţe?

– Că n-o mai iubeşti nu mă îndoiesc, dar nici n-o mai respecţi, dragul meu! De-ai şti ce scrisori ne trimite! Pline de greşelile acelea gramaticale care ţi se păreau ţie, altădată, atât de delicioase, dar şi de jelanii. Măcar nu fă publice legăturile tale cu aceste creaturi, ce numai în imaginaţia ta mai pot fi feciorelnice.

– Asta le reproşezi? face Pantazi mirat şi-şi dă jos picioarele de pe canapea. Asta? Iubite frate, toate femeile au fost odată fecioare, toate, absolut toate. E nedrept să uiţi asta când priveşti o femeie. Eu omagiez amintirea acelei purităţi în orice amărâtă de la colţ de stradă. Între o soţie cinstită şi o matracucă de bordel există ceva comun: amintirea fostei lor

feciorii. Eu, eu respect femeia, nu tu, nu voi, burghezii înrăiţi şi, în moralitatea voastră, impudici.

Se ridică, îşi flutură paltonul căzut pe mână cu gesturi retorice şi atât de convinse încât o clipă credea că-şi va lua zborul. Dar Pantazi înşfacă de pe un mic gheridon statueta Afroditei ieşind din spuma mării – o statuetă de bronz, greoaie şi etalând forme planturoase şi energice. I-o arată triumfal:

– Iată-vă impudoarea! Vă umpleţi casele respectabile cu femei goale şi faceţi pe bunii creştini.

Râde tare, satisfăcut. Hohotele lui sarcastice se izbesc de valurile de bronz ale mării şi de trupul zeiţei. În încăpere pătrunde urletul monoton al valurilor. Rămâne o vreme contemplând acea goliciune ca un expert. Îşi închide ochii lăsând o mică fantă prin care privirea evaluează formele. Oftează şi se întoarce la lucruri domestice:

– Dar ăsta nu mai vine? Mi-e o foame, zău, că aş ronţăi lumânările de pe consolă. Şi sete, adaugă ridicând un deget pentru a-şi întări demonstraţia. Se apleacă să-şi adune paltonul ce i-a alunecat, în sfârşit, pe parchetul lustruit şi şi-l azvârle pe un fotoliu. Nu meriţi să-ţi vorbesc despre ea, despre „zâna aceea ce are cheia gândului meu". Mai bine mă întorc la politică.

Aşteaptă un comentariu care nu vine. Se reaşează pe canapea – un şcolar pedepsit pe nedrept. Ar vrea să vorbească politică, dar nu ştie cu ce să înceapă. Saltă repede pe picioarele scurte şi-şi împinge bărbia înainte. Ocoleşte gheridonul şi vine spre el. S-a hotărât parcă s-o ia drept spre ţintă.

– Trebuie să ne ajuţi să alungăm căimăcămia asta. Ai relaţii, ai influenţă la Constantinopol, la Londra. Brusc, mustrător: Stai rău cu Parisul şi Viena, dar (magnanim) la Londra ai o proptea serioasă care poate impune turcilor şi francezilor ce vrea. Pe ruşi poţi să-i influenţezi prin Mavros. Dă-i bătaie! Pune-te în slujba ţării tale, domnule!

– Asta, crezi, aşteaptă ţara de la mine? întreabă prostit. O străfulgerare a dezamăgirii i-a strivit aroganţa. Priveşte insistent nasturii desperecheaţi ai vestei lui Pantazi.

– Când vei auzi şi vei vedea abuzurile căimăcămiei o să-ţi dai seama ce mare valoare ar avea o intervenţie de acest fel! Dacă rămânem cu Manu şi Băleanu alegerile sunt compromise, iar domn este de pe acum, toată lumea ştie, Bibescu. Ai conspirat odată împotriva lui, o să mai conspiri odată...

– Eliminarea căimăcămiei ar însemna amânarea alegerilor.

– Se vor amâna oricum, căci va ieşi în curând o răzmeriţă de toată frumuseţea. Eu pe Manu sunt gata să-l omor! Am spus-o!

E felul lui Pantazi de a analiza o idee: îi dă foc.

– Ia-o mai moale! Vorba lui Bolintineanu: „Dar înţelepciunea făr-a cuteza, e ca cutezarea făr-a cugeta!".

– Cineva trebuie să se sacrifice pentru ţară! Ăla nu, că are nevastă,

ăla nu, că are copii etc., etc. A sosit momentul unei fapte mari, cine nu înţelege asta este un om pierdut şi-şi pierde şi ţara. De aceea sunt de partea *roşilor,*vor fapte mari, d-alea mari, domnule!

Pantazi se suise pe caii cei viteji, cei aprigi şi iuţi pe care îi plăcea să călărească. Fratele său îl priveşte somnolent şi-l întrerupe:

– Fapte d-alea mari şi pe Niculache Golescu-vodă...

– E bun, zău e bun, face oratorul, coborând din scările armăsarului, cu o strâmbătură de îngăduinţă. E moale, e, cum zicea Talleyrand-Périgod din speţa Lafayeţilor de provincie, stimabil şi inabil, inimă mare şi spirit mărunt. Îl va dirija Camera, care aceea trebuie clădită solid.

– Vorbeşte prin tine zeul Rosetti, poate! E bun? În '40 conducea cu Costache Ghica şi Ion Manu ancheta care îl azvârlea în închisoare şi apoi în moarte pe Mitiţă Filipescu, în '48 era când de partea revoluţionarilor, când de cea a ocupanţilor. Ce repede uităm!

– Era tânăr! se strâmbă celălalt.

– Şi necopt a rămas.

Pantazi îl priveşte de sus:

– *Copt, necopt, e candidatul nostru!* Numele lui este o garanţie pentru popor, familia Golescu e respectată în ţară. În timp ce numele dumitale, şi grosolănia îl face pe fratele cel mic foarte, foarte elocvent, este pentru boieri numele unui renegat, iar pentru burghezi numele unui aristocrat...

– În ce constă deci rolul meu? întrebă conspiratorul, cu sângele în cap.

– Să *tragi sforile.*

– Pentru Niculache Golescu?

Pantazi râde forţat:

– Pentru patria de mâine, domnule!

Are dinţii din faţă galbeni şi stricaţi. Îşi întinde picioarele spre sobă. Spatele adus, rezemat de spătarul înalt al scaunului, îi pune în paranteză aerele de vaporoasă agresivitate. Tonul e nou, proaspăt, acel dispreţ care vibra ca o lamă subţire atinsă din greşeală nu-l mai auzise. Fratele mai mare înţelege dintr-odată ce anume sună ciudat în conversaţia lor: felul acela de a-i vorbi de sus al lui Pantazi îi aminteşte de tatăl lor.

– Boierii îţi contestă dreptul de alegător... spune „tata" Pantazi cu un zâmbet lins.

– Boierii!

– Eşti în slujbă turcească, de.

– Unde scrie că e interzis?

– Roata lumii, roata lumii, râde amorezatul. Era cât pe ce să te întorci Vodă, şi iată că acum nici să alegi n-ai voie!

Asta era? Ghica păşeşte pe covorul moale cu precauţie, de parcă ar merge pe sticlă. Pantazi îi vorbeşte ca unui învins.

– Şi domnii liberali ce zic?

– Aşteaptă să vadă ce faci.

– Aha!

E momentul cel mai greu, când cineva din culise te împinge pe scenă,

în lumina rampei, să-ţi reciţi rolul, să culegi aplauze sau huiduieli. „Nu e momentul să intru, încă nu." Aşa îi spun instinctul, deruta, jignirea. Amânarea însă îi provoacă o umilinţă mai mare decât tonul superior luat de Pantazi faţă de el.

Pândeşte uşa pe care intră unul după altul Louis şi doi camerişti ai hotelului purtând tăvile pe mese cu rotile. O lumină fără sens se lasă asupra stărilor potrivnice ale celor de faţă.

– Să-ţi zic una bună, rupe tăcerea Pantazi făcându-i cu ochiul. Alexandrina Blaremberg se măritã cu Iancu Ghyca... Pune aici, ordonă către unul din tinerii în livreaua verde a hotelului. Arată bine, nu? îi cere părerea făcând un semn teatral spre masa ce începe să se umple de farfurii şi pahare, de platouri şi sosiere. Ah, fromage d'Hollande, ador brânza asta puţin moale, păstoasă! Ridică manevrând cu dexteritate furculiţa o felie de salam: Ăsta nu e de Verona.

Louis se aşează prompt între el şi masă.

– Este de Vestfalia. Monsieur Ghica nu este amator de salam de Verona.

– Ah, ah, uitasem, dragul meu, uitasem. Şi Pantazi îl bate familiar pe umăr şi-l împinge uşor spre dreapta, făcându-şi loc la masă. Heringi! Să începem cu heringi. Iartă-mă, îmi cer scuze, sunt gata să îngenunchez pentru această nepermisă uitare. Sunt un monstru, o brută. Iartă-mă, dragul meu, se adresează lui Louis înţepenit în dreptul uşii, iartă-mă pentru neştiinţa mea, pentru stupiditatea mea, lipsa de gust şi de fineţe. Sunt o brută valahă! Aici suntem într-o provincie barbară! Dumneata trebuie să înţelegi asta din prima seară petrecută la Bucureşti. Suntem neevoluaţi şi câmpia noastră pute a mămăligă arsă! O să rămâi consternat cât de primitivi suntem!

III

„Cât de primitivi suntem?"

Un soare ceţos pluteşte peste îngrămădeala caselor.

Să se plimbe pe jos, prin Bucureşti, în prima dimineaţă a întoarcerii lui era ca şi când ar fi încercat să fileze cărţile spre exasperarea propriei curiozităţi – un gest de intimitate cu memoria, o complicitate cu sine însuşi. Dacă el putea avea atâta emoţie în revederea asta însemna că ironia lui Pantazi trebuia înţeleasă altfel. Sărmanul Louis, împopoţonat în mândria rafinamentului occidental, nu înţelege nimic din umilul nostru rafinament. Bucuria de a te regăsi într-un oraş mic, dezordonat şi afectuos seamănă cu aceea de a fugi din vastele încăperi ale lumii în mansarda adolescenţei, unde poţi măsura în linişte distanţa dintre idealuri şi realităţi.

Aici sunt patimi bune şi rele, inteligenţă şi virtute alături de prostie şi lene, obiecte de preţ şi mucegaiuri ca oriunde, sunt trăsuri Binder şi

Clochez, alături de care mocăneşti trase de bivoli, sunt cofetării luxoase care aduc bomboane de la Boissier sau Potel de Chabot şi bragagerii, cârciumi cu lăutari...

„Oraşul acesta, îi spusese lui Wefik la Constantinopol pregătindu-l de călătorie, are un tragism fluşturatec! O să-l simţiţi până şi în ropotul copitelor pe caldarâm. Te uluieşte prin uşurinţa cu care îşi trăieşte drama... În el istoria şi-a jucat rolul ei perfid, jocul ei de uzură, cu gesturi mari, tirade elocvente şi scene dure – care însă n-au intrat în memorie, s-au şters cu grijă, jocul ei de fiecare zi în registrul atât de uman al disperării, una însă tonică, încrezătoare..." Comisarul imperial îi replicase, revenit pe malul Bosforului, cu acel fel al lui de a i se uita în spate, peste umăr, şi a i se adresa umbrei: „Asia şi Europa îşi ating fin degetele în capitala Valahiei. La barbarie et la civilisation se balancent. Tant de luxe et tant de misère! En vérité, l'âme se navre et l'illusion s'évanouit. L'enfer est trop près."

Acolo nu era casa aceea, aici este Teatrul cel Mare, dincolo a apărut un palat, dincoace a dispărut o dugheană, Sărindarul s-a restaurat rău, foarte rău, casa Bossel pare turtită de vremuri, librăria lui Rosetti aduce a brocantă.

„Bucureştiul, îşi spune, nu este un oraş care să te aştepte, care să te bucure prin fidelitate. Pentru orice absenţă eşti pedepsit. Dorinţa de a-l revedea stimulează în mintea oricărui exilat imaginaţia şi, de departe, te îndrăgosteşti de el ca un bătrân de propria lui tinereţe. Şi tocmai această căldură a fanteziei îţi este dezamăgită la întoarcere. Casele, dacă ţi se păreau prea mari, descoperi că sunt doar modeste, grădinile, dacă ţi se păreau în închipuire stufoase şi haotice, afli că sunt doar lăsate vraişte – ceea ce aici, pe malul Dâmboviţei, ajunge să fie un stil."

Un oraş peste care au trecut în valuri micile interese şi marile apatii naţionale, vârtejul orgoliilor şi cruzimea nepăsării.

În dreptul unei porţi, o femeie cu părul legat în batic albastru mătură îndârjit pietrişul, ridicând vălătuci de praf. Peste rochiile – multe – şi peste jacheta împletită îi atârnă un cojoc lung, nici ţărănesc, nici domnesc, un fel de flendură îmblănită care îi strânge fustele creţe în jurul trupului. Cântă pe nas o melodie lălâie. La zgomotul paşilor lui, îşi ridică spinarea. O privire de nebună.

De sub un gard, un pisic roşcat şi tărcat se prelinge firav, miaună spre el şi dispare într-un şanţ. Mai încolo, un negustor îşi deschide dugheana cu mult tămbălău.

Trece pe lângă casa Floreştilor. Livada de piersici de Constantinopol alunecă blând spre malul Dâmboviţei. Luxiţa se uimea, îşi dădea ochii peste cap, se indigna şi parlamenta în salon cu trimişii poliţiei, cu Bibescu, iar fraţii revoluţionari se risipeau printre copacii cu miros dulceag de lemn oriental sau, când locul era înconjurat, prin pivniţele boltite, pline de troace. Se aşezau pe cuferele cu încuietori metalice şi pe jilţurile putrede cu spătar înalt – respirau cu sufletul la gură, pufnindu-i râsul

când Voinescu sau Alecu Golescu apăreau, la lumina unei lumânări palide, îmbrăcaţi în hainele femeieşti găsite într-o ladă.

Era vremea când consulul Kotzebue se plângea că nu va mai mânca ouă de Paşte la Bucureşti, şi Bibescu făcea pe dracu în patru să-l asigure că e linişte pe malul Dâmboviţei. Luxiţei îi plăcea să conspire. Era vremea când toată lumea conspira.

Un ţăran cu cobiliţa balansându-i pe umăr traversează uliţa îngustă. Calcă săltat sub povară şi priveşte doar pietrele pavajului.

Totul e la fel şi nu e.

Unde-s casele Dudesculuí? Ale Văcăreştilor, Curtea Veche? Curtea arsă? Ruine... Ce plăcut este să te lamentezi în ritmurile unor poeţi atât de romantici...

Ba, uite că nu sunt ruine. Peste vechile fundaţii clădiri noi, prăvălii şi garduri şi străzi înghesuite. Fiecare clădeşte cum vrea. Peste casa Văcărescului s-a aşezat casa baronului Bellu; casa lui Manolache Brâncoveanu, unde au stat oaspeţi de toate mărimile şi de toate neamurile, de zece ori zidită şi răszidită, de a fost palat, cazarmă, spital sau ruină, nu mai e nimic. Un maidan. Un maidan răzbunat. Parcă ar ofta pe acolo pământul.

Bucureştiul este un oraş drag tocmai prin infidelitate, prin suita de surprize pe care ţi le tot face. Nu este ca Viena, Paris, Londra sau Roma, unde mâna artistului şi a arhitectului a atins relieful şi timpul a lucrat în favoarea lor, unde fiecare generaţie a împodobit spaţiul cu tenacitatea şi migala celui ce vrea să desăvârşească o operă unică pentru ca aceasta să supravieţuiască şi să devină istoria însăşi. Oraşe care s-au făcut în timp, cum se face o operă de artă, parcă având un proiect pe care mii şi mii de oameni se apucă la timpul lor să-l împlinească. Aici totul s-a prefăcut în ruină de câte trei ori pe secol, aici sentimentul deşertăciunii e viu, izbăvitor şi nu mai lasă regrete. Se construieşte pe nisip tocmai ca să nu dăinuie, cu încăpăţânare şi grandioasă gratuitate, pentru a nu avea cei ce vor distruge mândria devastatorului, a vandalului. Valahia însăşi pare că trăieşte doar în ciuda imperiilor limitrofe!

„Valahia nu-ţi permite să fii vanitos." La remarca aceasta Alison, cu cinismul lui suplu, îl invitase râzând să devină englez. A fi prin adopţiune britanic prezenta oarecare avantaj numai în Orient. „În capitala Angliei aş avea aerul unui orfan luat din milă de o nonagenară. La Constantinopol, pot face pe englezul improvizat, aici orice impostură este posibilă, dar în patrie asta ar trezi trufia naţională a vreunui parvenit lipsit de merite şi făcând din originea lui autohtonă unul."

Inima Bucureştiului pulsează monoton.

Lumina se ridică încet.

Traversând din faţa turnului Colţei spre biserica Doamnei, trecând aproape de colegiul Sfântul Sava, chinuit de amintiri pitoreşti, este trezit la realitate de un spectacol căruia nu-i lipseşte nimic pentru a fi simbolic.

Noroiul care i-a năclăit ghetele în această plimbare matinală este

supus unui ritual delicat de către un umil lucrător al primăriei – un amărât încălţat cu nişte cizme găurite, zdrenţuite şi legate cu sfoară peste glezne şi înfăşurat într-o tohoarcă peticită, numai franjuri şi moaţe. Distinsul funcţionar al administraţiei locale posedă şi un tomberon tras de doi cai costelivi. El are sarcina să pună glodul moale şi umed în butoiul pe roţi. Şi o face cu zel moderat, căci nu dau turcii, şi cu o oarecare indiferenţă poetică. Se apleacă, se îndoaie din şale, scârţâie lopata prin noroi şi o poartă apoi solemn spre trăsurică. La întoarcere, profită de lipsa poverii şi oftează, se scarpină în cap, se sprijină în coada lopeţii şi mormăie ceva, ca un descântec.

E linişte, e pace, e frig.

Nu totdeauna poţi să spui că omul este un animal neadaptat.

În sunetele clopotelor anunţând o nouă zi, într-un Bucureşti gata de prefaceri moderne, un om îşi împlineşte melancolic misiunea. Bunăvoinţa lui nu poate fi pusă la îndoială, răbdarea lui este incontestabilă, numai lopata, ah, acest mic amănunt, acest derizoriu amănunt al vieţii, al societăţii noastre, este plată, domnilor şi doamnelor, complet plată, ca o scândură. Un detaliu stupid şi esenţial. Noroiul se mută din rigolă în mijlocul străzii, curgând încet, implacabil tot în rigolă, lopata nu poartă nimic în farfuria ei dreaptă şi linsă, totul se scurge vesel, se răsfaţă cu stropi masivi. Tomberonul rămâne veşnic gol, dar omul înaintează, pritoceşte alt colţ al capitalei, nu se uită în urmă; în ritmul lui lent şi sigur va ajunge la locul de destinaţie şi se va face că zvârle noroiul aşa cum se face acum, sublim în calm şi visătorie, că îl adună. Glodul, Glodul Suveran, Marele Glod, rămâne stăpân pe situaţie! Viaţa îşi urmează cursul. Enervant, sâcâitor, magnific!

Omul muta noroiul de colo colo tenace, serios, cu minţile, câte le are, în altă parte. Este un noroi care nu-i aparţine, este o sarcină pe care i-a dat-o altcineva. Totul este să-ţi faci treaba. Iar treaba lui nu este să se gândească la lopată!

Ghica îngheţase şi obosise. Totuşi, simte că pluteşte în spaţiul unei emoţii abia stăpânite. Al unei emoţii pe care o ia chiar ca pe o datorie. „Lopata, domnilor, lopata!"

IV

Ion Manu are picioare scurte. Peste picioarele scurte creşte întotdeauna un pântec rotund. Ochii mici de o bunătate tandră nu mărturisesc deloc onestitate. Ca orice om care posedă bunuri nenumărate, are o înaltă stimă faţă de sine şi o stăpânire a firii demnă de invidiat. Nu i se poate întâmpla nimic grav. Când i se reproşează averea spune: „Orice om este un bogat în perspectivă" şi găseşte acest răspuns foarte subtil.

Banii îl inspiră. Adoră să pălăvrăgească despre datoriile boierilor şi mai ales despre ceea ce li se datorează. Îi place să fumeze ţigări de Havana şi să bea cafea martinică. Dar mai mult şi mai mult îi place puterea. Un viciu de tinereţe! „Nu există lege, ci doar un arbitrar înţelept! Au dat jos boierii giubeaua, anteriul şi tombatera, dar au rămas fideli fanariotismului şi levantinismului. Şi cine ştie cât vom mai fi credincioşi acestor virtuţi feudale!" Manu cunoştea bine acest caracter ciudat al locului. Chiar dacă istoria l-ar fi contrazis nu i se putea întâmpla nimic grav.

Caimacamul stătea ţeapăn în fotoliul puterii sale trecătoare.

– Am un principiu în viaţă: combat revoluţia.

Şi când spune asta pântecul rotund se cutremură. O satisfacţie nemeritată, căci domnia-sa a contribuit la declanşarea revoluţiei, a provocat-o, a îndârjit-o cum poate nu a reuşit nici unul din capii ei. Uneori un duşman detestabil este un factor de solidarizare mai eficace decât un conducător ambiţios.

Ghica îi replicase strecurându-şi privirea pe sub pleoapele căzute:

– Dar foarte multe forme politice actuale îşi au rădăcina în solul revoluţionar: Franţa, Belgia, Olanda, Grecia şi la urma urmei Anglia însăşi. Nu daţi dovadă de simţ practic rămânând adeptul unei politici rigide. Mai ales că la noi nu mai e vorba de o revoluţie, ci de un lung şir de reforme paşnice. Orice guvernare modernă trebuie să se bazeze pe consimţământul celor guvernaţi.

– Dumneata vorbeşti de parcă ai trăi în vestul Europei! Aici, la noi, trecutul se uită repede şi se repetă foarte des.

„Cum să trăieşti într-o lume în care totul se plăteşte?" fusese întrebarea care aruncase pe tineri în revoltă şi care dăduse adulţilor posibilitatea de a-şi justifica eşecurile sau laşitatea. „Comment vivre dans un monde où tout se paie?" urlase Ghica însuşi către tatăl său căruia resemnarea îi alcătuise o falsă indiferenţă. „Să nu crezi că principiul capacităţii aplicat în promovarea socială nu are cinismul lui, replicase bătrânul. Atâta timp cât descendenţa îţi asigură puterea, lupta este mai leneşă, când averea va deveni criteriul de bază, lupta va deveni cumplită."

– E bine când un guvernant îşi sprijină opera pe realitatea existentă – spune fără să-şi mişte privirea de pe pântecul cel rotund al caimacamului – şi nu pe mentalitatea părinţilor săi.

Vizita protocolară se asprise văzând cu ochii. Plecase mâhnit de siguranţa lui Manu şi de promisiunile lui prea amabile.

Seara, caimacamul povestise unui cerc de prieteni cum decursese conversaţia. Toţi se apucaseră să numere proptelele turce şi englezeşti ale beiului de Samos. „E un intrigant!" „Rece şi alunecos!" „Învârte el ceva pe aici!" Iar caimacamul trase concluzia:

– Orice revoluţionar păstrează chiar şi după cuminţire un aer impertinent.

Era firesc să spună asta el, care nu-l putea suferi nici pe Napoleon al III-lea pe motiv că legitimase parvenitismul. Chiar sir Bulwer, când fusese

la Bucureşti, îi spusese că împăratul francezilor nu e decât un burghez gentilom. Împărtăşea această opinie, deşi fiul său adora în taină pe celălalt Napoleon. E adevărat, ca strateg!

„Jean Ghica est de ces morts qu'il faut tuer sans cesse. Crezi că l-ai strivit o dată şi reapare de două ori mai puternic."

Când se uita pe fereastră, în piaţa mică a vorniciei, Ion Manu se ridica în vârful pantofilor. Vedea în fiecare trecător un conspirator, un „ultra" liberal, şi din fiecare trăsură simţea îndreptându-se asupra lui ţeava unei puşti carbonare. „Ce vremuri!" Avusese parte de vremuri zbuciumate de când se ştia, la putere însă nu renunţase şi chiar se menţinuse cu o dexteritate demnă de invidiat. Ţiganii îi cântau pe la răscruci, în batjocură: „De-aş mai trage câte-am tras, eu de tine nu mă las!"

În seara aceea, totuşi, a spus prietenilor ceva care a stârnit mirarea.

– Prieteni, omul acesta nu mai e periculos! A vrut domnia şi de când n-o mai poate avea nu mai ştie ce să vrea...

Şi vorbele lui se răspândiră. De la caimacam la miniştri, de la miniştri la foşti miniştri, de la aceştia la boieri, de la boieri la fiii de boieri, de la aceştia la liberali, de la liberali la moderaţi şi de la moderaţi la Ion Ghica însuşi, care a simţit pentru prima dată că şi de el se poate râde.

Nu privea această experienţă cu uşurinţă. Tocmai el, arbitrul ironiei în saloanele lui sir Canning?

În acelaşi timp, în alt salon bucureştean, Rosetti analiza meditativ:

– A plecat revoluţionar, ferm, antrenat de revoltă şi animat de idealuri mai mult decât de raţiune. La Constantinopol, locul şi oamenii cu care se aduna şi cu care coresponda l-au făcut moderat. Eu îl stimam înainte de sfânta noastră explozie, căci era înţelept, dar era şi nebun. A devenit prudent, diplomat şi turcofil. Şi iată-l, revenit, crispat de un eşec personal, uitându-şi răzvrătirile şi neştiind în ce tabără să se aşeze: în cea în care se află vechii lui prieteni, sau în cea în care se află vechii lui duşmani. Un rebel a ajuns un oportunist, un carbonar a ajuns un individualist puţin pedant cu propria lui independenţă. Să deplângem, fraţilor, pierderea unuia dintr-ai noştri!

– De când nu mai are pasiuni înalte nu mai are nici vitalitate, spune Brătianu.

Cuvintele lor trec de la liberali la moderaţi şi de la aceştia la fiii de boier şi de la fiii de boieri la miniştri (foşti sau actuali) şi de la aceştia la Ion Ghica însuşi.

În ziua de 28 noiembrie, caimacamul nu s-a aşezat ca de obicei lângă fereastra salonului său, ci pe un fotoliu de lângă bibliotecă, lăsând uşa cabinetului de lucru deschisă. Când îşi face siesta citeşte gazetele franţuzeşti şi nemţeşti, trage un fum, soarbe din cafea o înghiţitură scurtă, parcurge un paragraf şi, încet, încet adoarme. Îl trezeşte de data aceasta un zgomot de geamuri sparte şi un bufnet sec. Nu se mişcă. Gazeta alunecată pe parchet se ridică uşor parcă luată de vânt şi se

îndepărtează de picioarele lui cele scurte. Aşteaptă. O bubuitură zguduie ferestrele şi uşile casei. Apoi se lasă tăcere.

Îmbrăcată în rochie de catifea *scorţesă* cu garnitură de *moires antiques*, doamna Manu intră în cameră, vede ravagiile, face: „Ah!" şi leşină. Servitorimea se buluceşte.

După câteva ore, omul cu picioare scurte îşi face apariţia la operă smulgând aplauzele lojilor pentru curajul său.

Poliţia scotoceşte casele, urmăreşte trecătorii, arestează pe te miri cine, stă pe la colţuri de stradă..

Providenţială bombă!

V

Sala teatrului zumzăie înăbuşit. Crinolinele revărsate în loji par pernele pe care se odihnesc bijuterii multicolore. Zâmbete subţiri şi gesturi discrete. Ironii dulci trec din gură în gură. Viaţa e lux, ispită şi trăncăneală. Evantaie înfoiate, lornioane, sticlind mărunt ca nişte licurici. Fericire vaporoasă şi inconsistentă şi mulţumirea tuturor că mai pot gusta plăcerea acestei inconsistenţe. „Suntem martorii unei istorii capricioase!"

Îi plac locul, atmosfera, luminile oblice ale candelabrului, confuzia spaţiului, îi place senzaţia acelei concilieri de scurtă durată cu lumea. De fapt, este contactul cu suprafaţa ei moale, parfumată. Aici se învaţă cum să-ţi tragi mănuşi fine peste mâini păcătoase. Râsul e sănătos, trece peste nelinişti. Chiar şi un simulacru de exuberanţă prinde bine „în vremuri de încordare naţională".

În loja cumnatului său – poate viitorul Domn, poate nimic – se pălăvrăgeşte cu tâlc. Ultimele evenimente sunt sfâşiate elegant. „Câtă graţie a culorii şi cum ne dau toate peste nas!" Jean Cantacuzino l-a invitat şi pe Grigore Alexandrescu şi societatea valahă prezentă îi invidiază, căci miezul bârfei fine este aici, lângă ei. Poetul ţine în mână bagheta magică. Când au venit să-l ia cu trăsura de la Hôtel de France, îl avea pe Alexandrescu în vizită. Acesta tocmai se plângea „prietenului risipitor", întors din exil: „Păcat, mare păcat că nu mai eşti pe covor pentru domnie! Aş fi putut crede şi eu, scepticul, în progres! Cu cei ce se înghesuie acum ce mă fac? Bătrânul Ghica numai când mă vede ridică degetele răşchirate în semn că doar după gratii mă acceptă, Bibescu are o conversaţie plăcută, nimic de zis, dar va folosi Convenţia pentru a-şi tapeta salonul intim, iar Ştirbey iubeşte tronul atât de afurisit de tare încât nu cred să mai poată avea şi alte sentimente patriotice. Restul pretendenţilor... viguroase vanităţi deşarte. Cresc ca buruienile! Totul e tăcut şi jalnic, cum spun chiar eu într-o poemă celebră." Zâmbise cu ochii pierduţi pe fereastră şi, făcând un semn că şi-ar fi adus aminte de ceva de care

era încă uimit, reluase: „Ah, da, cumnatul dumitale, Cantacuzino, e bun, e cuminte, are multe calităţi şi doar două defecte, e fiul tatălui său şi ginerele lui Mavros!" Ghica nu încearcă să-l reabiliteze: „Il serait ridicule de nier les contradictions?" „O, nu, însă nu se bate nimeni în spatele unui învins. Cantacuzino pare de pe acum un domnitor care a abdicat de bunăvoie." Şi iată-l în uşă, înalt, sobru, nervos şi studiat în gesturi. „M-aş bucura, poete, dacă mi-ai face onoarea să mergi cu noi..."

Alexandrescu, ponosit dar înflăcărat, vrea să se facă agreabil Mariei. Ceea ce, surprinzător, nu este greu. Poartă o rochie foarte elegantă din muslină de mătase *bleujaponais*, cu un larg volan de *valenciennes*, iar umerii goi şi-i acoperă cu o capă de hermină. Părul negru alunecă ferm peste urechi, prins la ceafă de panglici şi ace de mărgean. Seriozitatea ei, atât de potrivită cu cea a soţului, părea până deunăzi imposibil de înfrânt. Apropierea momentului decisiv al alegerii îi relaxase ambiţia şi, flexibilă ca înaintea unei premiere pentru care a făcut multe repetiţii, se simte bine în prezenţa lui Alexandrescu. „Treceţi-mă pe lista admiratorilor dumneavoastră", îi spusese acesta stând rigid pe canapeaua trăsurii. „Credeţi că am început să colecţionez?" întrebase ea şi faţa i se ascuţise atentă. „E la modă, toată lumea adună azi câte ceva: argintărie desperecheată, portrete de familie, icoane vechi, pietre antice, monezi, hrisoave mucede. M-am gândit să colecţionez şi eu, se lansase poetul, am început cu eşecurile şi câinii. Mai mult nu-mi dă mâna!"

Alexandrescu nu povesteşte despre sine decât caricaturizându-se, cu sentimentul singuraticilor că ceea ce le este propriu nu poate fi comunicat. În prezenţa lui apare un aer de blândă egalitate ironică, de camaraderie intelectuală, care relativizează ambiţiile sociale. Privirea lui condescendentă faţă de întreaga umanitate îi aşează pe aceeaşi treaptă, solidari în jurul inteligenţei şi dezinteresării. Nu are nimic din acel paria subtil care face pe măscăriciul protipendadei. Râsul lui nu este dezonorant. Stă pe scaun, înghesuit în lojă, cu mâinile îmbrăţişându-şi genunchii şi-i ia pe cei de alături complici la seninătatea crudă a mizantropului. Faţa suplă, musculoasă, încadrată de părul albit la tâmple, retras deasupra frunţii în două largi golfuri, trăieşte mai mult din expresia ochilor adânciţi în orbite, de o fixitate a pupilelor care sfredeleşte realitatea cu plăcere şi lene. O lene pe care nimeni n-ar vrea-o îndreptată asupra sa. E caustică!

Ghica se uită la el, fără să-şi dea seama de ce, ca la un obiect al trecutului. A rămas acelaşi. Atât de acelaşi încât pare scos direct din amintire, dintr-un 1848 îndepărtat, când îi ura drum bun spre feericul Stambul. Este singurul acelaşi din câţi a revăzut.

– Distinsă doamnă – poetul şi-a părăsit poziţia contemplativă, nu şi plictisul, şi învârte solemn lornionul – în această privinţă nimic nu mă poate clinti în temeinicele mele suspiciuni. M-a împovărat natura cu o trăsnitoare putere de pătrundere morală şi nu vreau să păcătuiesc prin excese de încredere, mă feresc ca de dracu! Manu şi-a aruncat singur

bomba în casă. Pe altcineva capabil de un asemenea gest gratuit nu mai văd printre noi...

– Monsieur, vous êtes trop sceptique...

– Scepticismul lui este unul exclusiv stilistic, spune Ghica.

Vocea îi sună în căuşul lojii înfundată, puţin prăfuită ca tapetul de velur ce-i înconjoară. Poetul se înclină spre el şi-i zâmbeşte de parcă în vârtejul gavotei ar fi ajuns din nou înaintea perechii sale.

– Stilul este o strategie socială, domnul meu!

– Îi vedeţi pe cei doi mitocani ce sprijină coloana din dreapta stalului? întreabă Cantacuzino.

– Vai, ce distinşi sunt! exclamă Maria cu evantaiul în dreptul gurii. Au haine nou-nouţe şi, ce ciudat, la fel croite! E cumva noua poliţie secretă a lui Brăiloiu?

– Doamne, ce naivă puteţi fi! Chiar nu vedeţi? Asta e vechea poliţie secretă a lui Alexandru Ghica, care a fost preluată de Bibescu, care a fost folosită din plin de Ştirbey şi adaptată împrejurărilor de faţă, spune Alexandrescu. Există o oarecare împrospătare a personalului – imberbii aceia de colo, care lucrează amarnic.

– „Har Domnului! Ticăloasa căuzaşilor breaslă e foarte rar neamului nostru odraslă!" recită Ghica.

– Mai sunt doi în faţa lojei lui Rosetti...

– Se mişcă pezevenghii! Asta e o inovaţie?

– Voi aţi uitat de atentat, se indignează cu chicot Maria Cantacuzino.

– Aveau nevoie de scena asta de roman foileton ca să-şi justifice porcăriile, abuzurile, spionlâcul. Ca să amâne, eventual, alegerile, spune Cantacuzino împingându-şi barbişonul cu o mişcare de o falsă dezinvoltură.

Cortina luminată pe jumătate de lumânările înşirate pe rampă îi încadra somptuos profilul. „Indignare distinsă, potrivită cu un tron de pluş!"

– Închid ochii şi o văd pe doamna Manu, ce frumuseţe a fost, oh, ce frumuseţe, un adevărat blestem! Şi „belă, graţioasă, ca astra tremurândă", cum ar spune colegul Depărăţeanu, o văd intrând în salon şi leşinând la vederea ferestrei sparte.

Alexandrescu închide ochii, se schimonoseşte a încântare:

– Mai văd şi cucoanele înghesuindu-se în budoarul ei de fostă frumuseţe, pentru a o întreba de sănătate; le văd cum stau la coadă, se ţin una de fusta celeilalte, şi ce mătăsuri, ce volane, ce bonete neliniştite! Aduc minuscule buchete de cerceluşi şi azalee pentru a lua notă doamna caimacam de bunele lor intenţii.

Pe Ghica conversaţia îl seduce prin supleţea ei vătuită care dă intimitate vastei forfotiri a sălii, protejează micul lor grup, păstrându-l totodată în mijlocul furnicarului: aristocraţie obosită, orientală, burghezi stăpâni pe viitor, parveniţi, oameni de lume, frivole, diplomaţi străini, işlicari prăfuiţi şi Grigore Alexandrescu dominând istoria, prezentul, cu vocea lui gutu-

rală. „Se vede că-i place să fie ascultat din amuzament. Îl incită pentru că nu trebuie să-şi ordoneze ideile pentru a capta simpatiile. E ca D-zeu, care priveşte de departe, de foarte departe lumea. Merită! Rezultatul pare a fi un straşnic dispreţ. Numai poeţii pot sfida astfel, din perspectiva eternităţii!"

– Poate că biata femeie nu ştia că afacerea este înscenată, dă Maria s-o apere, fără elan, mai mult pentru a stârni ironiile poetului, pentru a-i stimula verva. Îşi potriveşte mereu perdeaua părului de pe frunte cu degetele ei subţiri şi aspre.

Ştie să nu confunde ironia cu sinceritatea.

– Să fie domnul caimacam atât de cinic? întreabă Alexandrescu.

– Poate a sperat o clipă să-şi vadă soţul rănit...

– Să fie doamna caimacam atât de cinică?

Alexandrescu este încântat de răutăţile delicate ale partenerei sale şi o încurajează.

– Încă o comédie!

– Nu a fost rănit decât plafonul, s-au prăbuşit stucaturile meşterului Giacometti, intervine Ghica arătând cu mâna candelabrele teatrului.

Sus, deasupra capetelor lor, pluteşte o tăcută aşteptare.

– Se zice că au lăsat trei zile camera nedereticată ca să se vadă paguba. Sacrificii pentru patrie! Maria o imită pe doamna Manu cu oarecare dexteritate, dar prea sobru: femeie rece, arcuită energic în corset, visând încă iubiri romantice.

– Numai Colquhoun mai dă crezare unui atât de jalnic atentat! „Une forte capsule de cristal, chargée de poudre, en forme de bombe..."

– A se reţine: „en forme de bombe", e de tot hazul!

– Are fantezie. Să compare capsula asta balcanică, orientală şi nevinovată cu atentatul lui Orsini! Manu şi Louis Napoleon! Bătrânul scoţian face pe nebunul; „Un infâme plagiat..."

– Ah, dacă domnul Manu ar fi fost rănit, da, sau dacă ex-frumoasa doamnă Manu ar fi fost măcar puţin răvăşită, da, aşa da! Mais ils sont sains et saufs, les maladroits!

– C'est un grief qu'on ne saurait leur pardonner! suspină poetul şi Ghica alunecă spre scaunele celor doi şi se apleacă perfid, conspirativ:

– Vă ofer o altă ipoteză: îl văd pe Manu-fils îndopând sticluţa cu pulbere şi praf. E pe măsura talentelor sale militare, spune cu o bruscă inspiraţie.

Manu-fils, chip lătăreţ, cap de greier negricios, cu urechi alungite ca nişte antene, cu nas bont şi nări largi. Iubeşte până la pierderea minţii pe Napoleon „ăl bătrân", cum ar zice Pantazi. Ca strateg!

Ioan Cantacuzino plusează cu o mină serioasă:

– Să ştii că e posibil! Are o minte născută pentru îndrăzneţe mistificaţii!

– Asasini, se adresează Ghica sălii înăbuşite în zgomote muzicale şi şoapte, cine sunteţi voi, de fapt? Lasă o secundă invocaţia să-şi facă

efectul, apoi mormăie: Da, e Manu-fils, adeptul Cabalei care zice: cedează dorinţei şi numai astfel o purifici!

– Doamnelor, domnilor, se ridică Alexandrescu, permiteţi-mi să mă duc să împrăştii vestea. Veselia lui, ca de obicei, e forţată, împinsă spre prăpastie până aproape de prăvălire. Răceala ascunsă în exuberanţă şi un dramatic refuz al ipocriziei naturale, care îl scot din circuitul social făcându-l ineficient, îi dăruie în schimb o forţă respectată din frică, din teamă de adevăr. Numai el poate descoperi cu mâhnire veselă impostura, numai el poate dezvălui inconsistenţa lucrurilor sub masca unei sincerităţi bine jucate.

– Staţi jos, o difuzaţi în pauză, porunceşte Maria. Mi-aţi dat voie să vă colecţionez, trebuie să vă supuneţi!

Pe gâtul subţire îi alunecă un colier de ametiste siberiene. Unul la fel are Alexandrina. Fetele Mavrului nu poartă decât bijuteriile primite de la părinţi, cu o trufie pe care gura spurcată a Pulheriei Blaremberg o numeşte de *parvenu*. Averea soţilor – şi a lui Cantacuzino este remarcabilă – o tratează cu indiferenţă. Cultul pentru delicatele plăceri ale sensibilităţii moştenit de la general se ascunde în discreta interioritate a Saşei, în timp ce pofta lui de autoritate în orgoliul energic al Mariei. Ea e de partea acelor vicioşi, pentru care plăcerea e mai puternică atunci când sfidează.

Cele două perechi de agenţi bine costumaţi se risipesc în sală. Unul poartă lornionul ca pe o furculiţă, a şi-l băga în ochi i se pare supremul sacrificiu civic. Altul s-a aşezat pe un scaun gol în faţa lojei lui Dimitrie Ghica. Acesta se uită la el lung, atrage atenţia celor din jur, caută în celelalte loji simpatizanţi şi un hohot dezlănţuit însoţeşte bobârnacul cu care beizadea Mitică zvârle în ceafa spionului un cocoloş de hârtie, în timp ce cu distincţie salută pe Maria Cantacuzino şi compania.

Se sting luminile. Şeful de orchestră, puţin adus şi strâmb, apare în fosă. Are o coamă albă, rătăcită pe spate. Aplauzele se adună cu sunetele de acordare a instrumentelor într-o stridentă zăpăceală.

– Cât tărăboi pentru o sticlă de cerneală, îndesată cu pulbere. A cerut o anchetă drastică, va cere măsuri drastice, poate şi amânarea alegerilor şi poate chiar numirea domnitorului de către turci, şopteşte Ioan Cantacuzino.

Acea suprafaţă moale, parfumată a lumii se sparge sub presiunea severităţii lui Jeannot. Frivolitatea conversaţiei se arată deodată în toată sălbatica ei nimicnicie. Ghica e mâhnit de felul cum au fost chemaţi la ordine. Nimic nu mai are strălucire. Totul e searbăd şi sec. Până şi Alexandrescu zâmbeşte amar unei copile cu rochie de un alb imaculat din rândul al doilea de loji.

– Lui Béclard şi lui Colquhoun, lui de Giers şi Meusebach, încearcă Ghica să-l liniştească pe Jeannot, trebuie să li se ridiculizeze masiv istoria atentatului – subliniază cuvântul ridicând un deget spre plafonul lojei şi-l repetă adresându-se tuturor, imitându-l pe Pantazi, masiv, domnilor!

Pentru ca lui Manu să-i fie ruşine să mai amintească de el. Lasă o scurtă pauză ca să pregătească efectul denigrării: Nici nu era o bombă, era ceva *en forme de bombe*, adică o petardă!

Muzica le acoperă hohotele.

Ironia e o formă de teroare, un fel de a domina. Ce plăcut!

Alexandrescu i se asociază:

– Joc de artificii în casa caimacamului!

– Pe când el îşi bea cafeluţa, se vâră Maria.

– Oho, iubite prinţe, cât de tare ne lipseai! De ce n-am spune că aşazisul atentat nu e manifestarea, puţin cam exagerată, e adevărat, a unor simpatizanţi!

– Şi, totuşi, domnul Rosetti recunoaşte a fi fost în sticluţă pulbere şi pietricele, spune Maria la urechea lui şi-i atinge moale mâna. De unde ştie atât de bine acest domn?

– Face vrăji, nu ştiaţi? E profet!

– Cred că a avut o premoniţie, căci a scris articolul înainte de a se lansa petarda...

– A ticluit-o bine domnu Manu, revine Cantacuzino serios, necontaminat de verva celorlalţi. Abate atenţia de la depeşa lui Fuad, de la problema anulării proaspetelor numiri administrative, de la ilegalităţile şi scandalurile pentru care a fost admonestat până şi de turci, pozând în victimă...

Peste ultimul cuvânt cade, ca o ghilotină, acordul dur al alămurilor.

Conversaţia agonizează din pricina uverturii, devine gravă şi fără haz.

– Vor să ne dea înapoi. Vor să ne arunce în ridicolul de care abia scăparăm, continuă Cantacuzino.

Ghica se uită la el cu un zâmbet plictisit. La ce fusese necesară revoluţia, pe care Cantacuzino o evitase, iar tatăl lui o sugrumase? E atât de greu să creezi aici simţul acţiunii, aici, unde orice gest eroic are latura lui comică. Aici numai cinismul nu te încununează de ridicol. Şi ei voiseră la tinereţe să imprime mulţimii ideea că şi o tragedie este necesară şi trebuie trăită aşa cum este, fără a o lua în derâdere, pentru că şi aici, viaţa nu este derizorie. Dar Cantacuzino care deplânge uşurinţa farsei e gata oricând să râdă de nesăbuita lor „zaveră".

– Momentul este foarte, foarte istoric! se aude din loja vecină vocea unei femei cu pariură de diamante.

Dimitrie Ghica trimite peste umărul golaş al Charlottei sale un nou cocoloş de hârtie. După cum fixează agentul, stupefiat, proiectilul care i-a atins ceafa, se înţelege că beizadeaua foloseşte bancnote mari.

Muzica se răsuceşte deodată dulce ca o buclă şi plăcerea frivolă revine.

– De ce să ne unim cu Moldova, spune Ghica, când ar fi frumos şi frăţeşte să împărţim Valahia în două, o parte pentru Bibescu, alta pentru Ştirbey. Să nu se supere fraţii şi să trăiască în concordie...

Alexandrescu se entuziasmează:

– Excelent! Şi în Moldova s-ar putea face o împărţeală tot atât de frumuşică şi de echitabilă: o parte lui Mihail Sturdza, o alta fiului său Grigore...

– N-ar mai rămâne nimic Sfântului Duh! se îngrijorează Maria.

– În ce parte a Valahiei ai dori să îmbătrâneşti, cher Ghica? întreabă Alexandrescu cu palma la gură. Din lojile vecine vin sâsâituri indignate.

– Tot un drac! răspunde şi are o voce hârşâită de birjar filozof.

– Eu aş sta pe graniţă, ca Voltaire...

– Şi „ai lumei stăpânitori adesea te-ar vizita..."

Uvertura este în final răzvrătită. Sunetele încălzesc sala şi doamnele încep să-şi agite evantaiele. Mişcarea molatecă şi muzica de un dramatism fierbinte: un contratimp rafinat pe care îl degustă cu un zâmbet obosit.

În tăcerea care se lasă brusc după ultimul acord, vocea doamnei Slătineanu răzbate până la ei:

– E mai bun cu frişcă!

Aplauzele acoperă râsetele.

Ioan Cantacuzino se apleacă spre el:

– Ţi-am citit memoriul. Foarte bun, argumentat!

Din vesta de mătase se revarsă elegant lanţul unui ceas, scos din când în când cu nepăsare şi privit. Timpul se zbate mărunt sub capacul de argint. A ajuns Jean Cantacuzino să-l căineze că un grup indignat de boieri îi contestă lui dreptul de-a alege şi de-a fi ales!

– Să sperăm că va fi eficace. Dă din cap teatralizându-şi puţin mâhnirea: După unsprezece ani de exil...

Nu duce fraza până la capăt, căci i se pare de prost gust să se plângă de o nedreptate evidentă.

– Ştiu cine este în spatele lui Şuţu şi Greceanu, am aflat de la Gradowicz: „ginerele" Florescu! Face totul pentru a-şi scoate socrul la domnie.

– Am tatonat pe Greceanu, s-ar putea să cedeze. E atât de ambiţios încât nu vrea să rişte nimic.

Cortina alunecă cu un fâşâit uşor. În sala plină de parfumuri cochete se răspândeşte un puternic damf de fard, mucava, vopsea şi lemn umed, sudoare omenească şi pânză prăfuită. Mirosurile dure năvălesc ca viaţa într-un muzeu de ceară, cu brutalitate şi îndreptăţire. Toţi aşteaptă ceva, de partea ceastalaltă a rampei s-au suspendat toate dramele, un vid de perplexitate şi visare. Ceea ce se petrece însă pe scenă, tragedia, se umple treptat de stupiditate.

– Soprana, vedeţi, n-are voce, dar e multă! şopteşte Maria.

– Ce carnaţie! se extaziază Alexandrescu.

– Atenţie la doamna Lahovary! În clipa aceasta se bucură că ea este mai suplă.

– Cu vreo cinci sute de grame...

– Cinci sute de grame e mult, doamnă Cantacuzino, e foarte mult, întrebaţi-o chiar pe doamna Lahovary!

Actorii se zbuciumă frenetic, dar fără folos. Baritonul e bun şi pare şi mai bun pe lângă restul trupei italiene.

– Seamănă cu un cărăbuş, „Melolontha vulgaris", cu perechea de picioare mediane rupte.

Are un costum regal de un negru sângeriu pe care şi-l tot strânge pe burtă. Draperiile cad în falduri grele peste mobila unui interior de palat medieval – jilţuri, mese, coloane greoaie – şi fâlfâie cuprinse de solemnitate.

Cantacuzino se lasă pe speteaza scaunului şi, vârându-şi policarii în buzunarele vestei, emite fraza de care Ghica se temuse, pe care o pândise şi care venise spre el, în sfârşit, leneşă şi neîngăduitoare.

– Totuşi, ar trebui să-ţi trimiţi demisia la Constantinopol. E o vreme în care chestiunile naţionale contează al dracului. Dacă renunţi la postul din Samos îndulceşti spiritele.

Tonul este distins protector. Cantacuzino se răzbună fin pe trecuta glorie a cumnatului său.

Vino, adică, şi suferă aici, lângă noi, riscă totul ca să se vadă patriotismul dumitale. Apoi, supără-i niţel pe turci, dacă ei vor numi pe Domn n-ar vrea nimeni ca tocmai tu să fii alesul.

La o acută a sopranei sala înmărmureşte. Nu a mai primit de mult un asemenea afront.

– Până şi surdul şi bătrânul Filipescu şi-a dat seama că a fost o notă falsă, şopteşte Grigore Alexandrescu.

Ghica n-a auzit nimic. A rămas cu ochii agăţaţi de vesta lui Cantacuzino.

– Când soarta mă vrea rege, soarta poate să mă-ncunune fără să mă mişc, zbiară baritonul ţinându-şi cu amândouă mâinile pântecul negru-sângeriu.

Iese din lojă făcând un semn de scuză către Maria şi clipind complice spre Alexandrescu.

VI

„De aceea îşi deschise locuinţa morţilor gura, recită în gând, şi-şi lărgeşte peste măsură gâtlejul, ca să pogoare în ea măreţia şi bogăţiile Sionului, cu toată mulţimea lui gălăgioasă şi veselă."

În foaier se discută politică. Aerul plesneşte de intrigi, duhneşte ca vinul trezit. Pe o banchetă tapisată în pluş cărămiziu stă răsturnat şi-şi arată elocinţa noul secretar de stat, Brăiloiu, în faţa unor tineri în picioare – un stol de copilandri pentru care toate luptele prezentului sunt o bine-

facere, căci au adus în Bucureşti, încă din timpul alegerilor pentru Divanurile ad-hoc, balurile, seratele, spectacolele. Nimeni nu mai pleacă la moşie, la băi, toţi zac grămadă aici şi-şi fac ocheade. Au şi ei intrigile lor, intrigile de azi, intrigile de mâine, înfăşate în scutece fragile, aşteptând să crească.

Brăiloiu, în frac negru, strâmt, cu părul rar, cănit şi cu nasul ascuţit seamănă cu un demon din magazinele ilustrate. Crede a întruchipa „raţiunea de stat". Arată dârz în ciuda ochilor săi catifelaţi, are umeri puternici şi degete mici, moi, zece perniţe de felină. Se odihneşte pe un fund lat şi vorbeşte graseiat, cum şade bine unei „raţiuni de stat". În conversaţie lansează, pedagogic, principiu după principiu, căci are multe şi schimbătoare. Nu mai crede decât el în sublima sa avocatură.

„Dar, Dumnezeule, ce are de gând să facă, ticălosul, cu mâna acelei distinse domnişoare? Îşi va lipi buzele cărnoase de pieliţa ei subţire!"

Ghica întoarce capul evitând să fie martorul acelui sacrilegiu. Priveşte mai bine spre lumea pestriţă şi-şi alcătuieşte în grabă un chip afabil. Uneori e simplu să trăieşti printre semeni. Îngăduie cu spornică înţelegere spectacolul real în dispreţul celui fictiv atât de compromis de o soprană gângavă. „Deci, ia să luăm aminte..." Pleoapele îi cad peste ochii cercetători şi expresia lui solemn nătângă îi bagă pe toţi în sperieţi.

– Urât mai e Ghica, şopteşte Slătineanu. Mic şi adus de spate ca un cocoşat...

Zuzuca Filipescu zâmbeşte dispreţuitoare:

– E fermecător, domnule, fermecător!

– Femeile au uneori nişte gusturi! Barbu Bellu ridică mâinile în sus exasperat. Grigore Sturdza îşi călеşte trupul de la o vârstă fragedă, face zilnic exerciţii de menţinere a formei sale atletice, iar dumnealor, şi arată spre Zuzuca dezamăgit, dumnealor îl preferă pe Ghica pentru că ştie să bârfească divin!

Trece ca un prinţ adormit printre valurile arogantei lumi. Toţi îi surâd prietenește. N-a lăsat deocamdată să se vadă prea clar de partea cui este. Îi mai ţine aşa, în nedumerire şi aşteptare. Şi ei îl cred capabil de orice. Îl ating încet cu degetele lor tremurătoare să simtă temperatura apei. E rece, încă rece.

Lângă intrare, Ioan Filipescu şopteşte la urechea lui Colquhoun. Scoţianul a îmbătrânit pe meleagurile noastre şi, din pricina favoriţilor săi demodaţi, seamănă cu un dulău. Din clipă în clipă s-ar putea să latre. „Dar fiind un trimis al majestăţii-sale britanice refuză s-o facă şi se crispează de durere." Se zice că a fost rechemat, în sfârşit, şi numit la Cairo. „Il n'y aura rien changé en Égypte, declară Bălăceanu cu gura lui acră, il n'y aura qu'une momie de plus!" A stat atât de mult în Valahia şi s-a adaptat în cele din urmă atât de bine obiceiurilor de aici încât e sigur că va melancoliza pe noile plaiuri mediteraneene. Se laudă, cui vrea să-l asculte, a fi ucis şase consuli generali ai Franţei şi-l aşteaptă pe Béclard

să pice de la o zi la alta. Şi-a împlinit, cu alte cuvinte, misiunea cu zel şi rezultat.

Tânărul Brâncoveanu, obosit şi el de petreceri şi cabale, se ciupeşte de pielea flască a maxilarului inferior să-şi poată ţine ochii deschişi. Se zice că toastează patriotic de cel puţin trei ori pe zi în favoarea tatălui său, ex-domnitorul Bibescu. E chipeş. Doamna Mavros îl găseşte „charmant". „Are, într-adevăr, limbariţă!" recunoaşte domnul Mavros. Dar şi avere.

– Specia radicalilor, spune beizadeaua cea ostenită unor cuconiţe, apare ca lupii, în haită...

Femeile, înfoindu-şi cât mai tare fustele, şi-au decoltat de tot busturile. Domină un roşu putred şi un verde cupru. Fata lui Manu şi bătrâna Luxiţa Mavrocordat, „Mavrocordatina care zăpăcise cândva Bucureştiul şi împrejurimile sale pariziene", trăncănesc sub evantaie.

Luxiţa are o rochie de velur *cerise* cu poalele şi volanul corsajului bordisite cu *chinchilla*, iar „aia mică" a lui Manu ceva foarte suav, ca o tafta sau muslină mov, cu decolteul şi mânecile umflate, din dantelă de Malines rebrodate cu fir de argint. În corsaj, stau prinşi ciorchini de violete din catifea. S-au apropiat atât de tare una de cealaltă încât crinolinele se balansează pe şolduri ca nişte umbrele vaporoase.

Şi iată-l pe Rosetti cu meşa fluturându-i pe frunte. Scoate ochii tuturor cu o cravată mare, involtă. Îşi rostogoleşte privirea de brotac de jur împrejur fără să vadă pe nimeni. „Numai idei măreţe şi interese naţionale!" cum îl vorbea Kreţulescu. Gesturile lui de adolescent indestructibil, slăbiciunea lui pentru marile emoţii teatrale („Caut să pozez, Iancule, să mă arăt mare în ochii altora, ca să le obţin admiraţia. Sunt un ticălos..." i se confesa la Paris în anii studenţiei şi el trebuia să-i descrie minunatul caracter pe care i-l simte), apetitul lui necenzurat pentru cuvinte răsunătoare, sănătatea infatigabilă a celui ce ştie tot, înţelege tot, scrie tot şi complotează inspirat au făcut din el gazetarul cel mai autoritar şi mai răzvrătit.

În urma lui se înghesuie *roşii* cu mişcările lor prea degajate, prea largi.

– Problema este nu cine va fi Domnul, ci, fraţilor, cine va fi Deputatul! Dacă el este cu adevărat alesul naţiei!

Carada, avântat şi eficient, aprobă. Dă să se pună şi el în evidenţă, ridică braţul, dar Rosetti nu-l lasă:

– Trebuie să purtăm pe frunţile noastre numele naţiei, nu al unui stăpân!

Îl vede. Salută afectat peste capetele adoratorilor săi:

– Mă bucur că eşti printre noi! În sfârşit, printre noi, iubite Ghica! Se apropie Unirea, Unirea pe care o visam cu dor!

Îi zâmbeşte ca unui prieten bătrân şi se lasă invadat de mulţime pentru a scăpa. Cuvintele lui Rosetti sună, ciudat, a avertisment.

– Berlicoco, spune Bolintineanu ieşindu-i în cale de după o coloană, cu privirea lui melancolică şi verbul lui cântat, va rămâne veşnic un amator, un diletant...

– Crezi? Aş zice, dimpotrivă, că are o naivitate de profesionist. Ştie să amintească numai de cele mai înalte principii şi bietul muritor se vede deodată umil, încurcat în problemele lui cotidiene, şi cedează dornic de o faptă în sfârşit măreaţă. Când descoperă el un nemernic înseamnă că ţeasta aceluia ar sta foarte bine în coşniţa virtuoasei sale soţii, dimineaţa, la întoarcerea din piaţă.

– Face mare caz de suferinţele exilului, a ajuns să plictisească, nu-i aşa?

Ghica se întoarce spre grupul ce se deplasează uşor în cerc în mijlocul foaierului lăsându-l pe Rosetti în centru. Cu vocea lui de cap, aşteptând râsul gâlgâit al poetului, se apleacă spre urechea acestuia:

– Nu i-a fost uşor! Şi nu-i va fi niciodată. Il ne quitte la parole que pour prendre la plume E greu să te socoteşti flacăra de pe o comoară. Trebuie să arzi magnetic tot timpul.

Rosetti vorbeşte repezit, vânturându-şi poalele redingotei. Nu se ştie pentru ce, poate pentru viitorul naţiunii. „Satanism şi adoraţie, lancule, astea sunt două care mă frământă!" Îi place să se uite în oglindă şi mai are încă în el exaltarea copilului ţinut treaz peste ora obişnuită de culcare.

– O butilcă cu pietricele şi iarbă care pufneşte în nasul caimacamului este o bună urzire pentru a chema armatele de ocupaţie sau (degetul său elocvent se ridică spre plafon) ca domnitorul să fie numit, ca altădată, ca în vremuri de tristă amintire...

Foaierul este zigzagat de perechi de bărbaţi îmbrăcaţi asemănător, necunoscuţi, mândri de ţinuta lor şi totuşi încercând să treacă neobservaţi. Dar tocmai asta atrage atenţia, căci vor să fie invizibili fudulindu-se. Se lipesc de câte o coloană, se opresc în dreptul unui grup, vorbesc în şoaptă, printre dinţi. Apar apoi în goană, căutând pe cineva, ceva, ziua de ieri sau ziua de alaltăieri şi se insinuează pe lângă alte grupuri.

– Bondarii lui Manu! face plictisit de comédie Bolintineanu.

Fracurile lor împurpurate împestriţează sala.

– În funcţie de bogat, domnilor, prosperă şi ceilalţi. Dacă el se desfată, cheltuieşte, investeşte, se realizează progresul întregii societăţi...

Cel care vorbeşte este Barbu Catargiu, mic, ţanţoş, ţinându-şi umerii rotunzi înghesuiţi în haină în timp ce coapsele i se cabrează şi lasă aripile fracului să fluture ca nişte steaguri în bernă. Stă în uşa lojii, lăsând muzica să-i acompanieze ideile, cu un zâmbet insolent, „zâmbet de ministru provizoriu".

– De desfătat se desfată, de cheltuit cheltuieşte, dar nu investeşte nimic... suspină Bolintineanu.

– Ştie să dispreţuiască foarte elocvent.

– Coriolan de Dâmboviţa!

– Mda! Apără drepturile aristocratice cu ardoarea unui parvenit.

Cretzeanu, care a început să-şi târască picioarele între ei asociindu-se bârfei, intervine:

– Bolliac zice că e „caftanlău"!

– Şi-o mai fi amintind că în tinereţe a fost saint-simonist?

Dar Catargiu îşi continuă peroraţia:

– Nu e bine să săriţi din capul de jos al scării tocmai în cel de sus! Se adresează peste capetele multor spectatori căscaţi lui Brătianu, care îşi ţine spatele întors spre el cu o eleganţă coregrafică. Şi de acolo deodată pe streaşină! Puteţi să ne cădeţi în cap şi nouă...

– Mare pagubă... replică cineva.

Totuşi, Brătianu în chip de pisică escaladând streaşina socială face impresie. Lumea se bulucește să-l privească.

– Vii la balul lui Vlădoianu? întreabă Oteteleşanu târându-şi soţia de braţ. Aceasta este strânsă în corset de-i ies sânii prin eşarfa de tulle „abricot" ca două gulii.

– Cum să nu? exclamă Ghica şi sărută mâna durdulie a doamnei mirosind răcoros a iasomie. „Perne de puf şi frig trebuie să fie în budoarul acestei femei bogate!" Îi admiră cu o privire surâzătoare frumoasele şi vechile balaşe ce-i atârnă în urechi.

Cum să piardă ocazia? Cum să rateze o altă petrecere a Bucureştiului, forfota candidaţilor strânşi în talie şi brăzdând sălile festive ca nişte ciori norii rătăciţi ai boltei. Şi câţi sunt! În Valahia câţi oameni cu avere, câţi oameni ambiţioşi, toţi vor domnia, Ni plus, ni moins! Băleanu, Oteteleşanu, Slătineanu, Constantin Cantacuzino şi fiul său, Bibescu şi fratele său, Scarlat Cretzulescu, dar nu şi fraţii săi. Constantin Bălăceanu, Constantin Ghica, beizadea Dimitrie Ghica...

Face bine în acest peisaj un bei de Samos care nu mai poate avea pretenţii. E pitoresc, e excentric. E unul de-ai noştri care s-a căţărat pe streaşina imperiului fără să mai poată ameninţa pe nimeni.

– Aud că v-aţi depus candidatura, spune liniştit, clipind din pleoapele sale căzute, fără uimire, dar cu aerul de a vorbi despre ceva foarte obositor.

– Dacă Ştirbey sau Bibescu sunt aleşi, e bine, nu mă bag. Dacă un altul îi înlocuieşte şi acest altul este un democrat, un parvenit, un ciocoi sau un imbecil, pentru a evita nefericirea tuturor şi pentru a diviza voturile, iată, o fac, îmi ofer experienţa, devotamentul faţă de ţară şi averea, desigur.

– Ah, şi averea? surâde Ghica. Oferiţi mult, enorm, în acest caz!

Oteteleşanu gustă ironia, în timp ce soţia sa rămâne melancolică şi uscată. Îi place când i se apreciază uriaşa bogăţie de prinţ oriental din *1001 de nopţi*.

– Să vii la bal, am de gând să joc un wist de pomină. Ce să fac? Îmi doresc mai mult să risc decât să sper!

Se despart cu o exagerată cordialitate. Ghica este surprins de exuberanţa fostului său unchi. Oare despărţirea de Safta cea sumbră, serioasă şi neîndurătoare cu viciile consortului i-a dat această veselie torenţială? „Şi când te gândeşti cât de atent şi-a cultivat ignoranţa, cu

atâtea infinite precauţii pedagogice!" Sau vrea să se asigure de simpatia unui adversar?

Beiul înaintează printre grupurile mărelui hol al teatrului purtându-şi tristeţea şi orgoliul princiar ascunse în privirea molatecă. Aceasta este scena pe care îşi joacă el rolul. În acest spaţiu trebuie să fie el „raisonneur-ul". Dar nu are trufia mesajului său. Îmbulzeala din jur arată o vitalitate măruntă, contemporanii săi par nişte viespi prinse sub pahar. Alison, întors de la Bucureşti în '56, îi povestea lordului Stradford cu zâmbetul lui subţire şi distant că în Valahia bănuiala e un obicei, pare-se, naţional: „Scarlat Ghica crede că Ion Slătineanu e spion al ruşilor, Ion Slătineanu crede că Dimitrie Ghica e spion al austriecilor, iar Dimitrie Ghica îl acuză pe Scarlat Ghica de aceeaşi vină. Toată lumea a fost convinsă de Eliade că prietenul nostru aici de faţă, Ion Ghica, este spion al ruşilor, turcilor, austriecilor, englezilor şi chiar al maghiarilor! Toată înalta societate se dă în solda imperiilor vecine şi numai doamnele mai trec drept patrioate! Se trăieşte din bârfe."

Uşa unei loji se deschide. O crinolină amplă se strecoară violetă purtând în balansul ei un bust de ceară pe care străluceşte un colier cu safire. O urmăreşte vesel cum se îndepărtează. Îi vin în minte versurile lui Heine, preferatul: „Superb îşi mişcă azi fundul contesa!"

Din sală se aud vocile răpăitoare ale cântăreţilor şi tema lui Banco tragică, sfâşietoare!

Catrina Florescu se plimbă pe lângă balustrada balconului, târând după ea vreo trei copiliţe. „Auzi, să spună ea că Dumitru Sturdza, matahala voievodală a Moldovei, e pestriţ la suflet! râdea pe vremuri Mariţa Ghica. Ce valoare are o asemenea expresie fără sens? O valoare deloc matrimonială. Este acela hâd sau uşuratec, urâcios sau prostănac? Ce vrea să spună o asemenea vorbă care rupe o logodnă domnească?" Se îngrăşase, dar aerul acela pofticios, vesel şi impertinent, de domniţă, supravieţuise. O simpatiza pe Catrina în ciuda intrigilor lui Florescu. O simpatiza pentru că avea grai peltic şi nu se vâra în politică. Iar ea, peste umărul plin de epoleţi ai consortului, îi zâmbea complice. O muieruşcă fluşturatecă şi plină de haz, sentimentală şi prostuţă atât cât să te simţi bine în preajma ei, foarte, foarte relaxat. Femeia „dolce picante".

Bondarii lui Manu mişună, culeg nectar din conversaţiile colorate, se întretaie în dans târşit. Unul cu o claie de păr lipită cu pomadă pe tâmple se înghesuie în Nicolae Golescu până ce acesta mângâindu-şi furios bărbuţa roşcată îi aruncă o privire feroce, după care îi râde în nas. De viitorii candidaţi se tem. Dacă vor ieşi Domni?

Dar ce vaiet de valuri se aude, ce sunete stinse ale veacului, ce vârtej de scoică evocă o măreţie trecută?

În pas elastic, cu fracul prea lung, prea larg, pluteşte prin sală ca o bătrână fregată cu vopseaua plesnită şi catargul înclinat, Iancu

Văcărescu. E urmat cu aprindere de Pantazi în rolul lui de poet care are întotdeauna dreptate şi-şi flutură carnetul cu învelitoare galbenă.

Pantazi este un bărzăune. Cu ochii vii, cu părul vâlvoi şi buzele senzuale mereu în freamăt îşi aruncă nonşalant picioarele pe pardoseala de marmoră. Gesticulează ca un apucat. Când minte, devine romantic, când spune adevărul, face o mutră oropsită.

Vin amândoi spre el tăind sala în diagonală.

– Mă ocoleşti, nepoate! îi reproşează Văcărescu după ce-l îmbrăţişează zdravăn, bărbăteşte. I-am spus acestui tenebros romancier că mă socotesc nedreptăţit.

– Am trecut pe la dumneata alaltăieri...

– Am primit cartea de vizită, dar unde să te găsesc? La Brofft, la Bossel, la Concordia? Eşti ca un meteor! Pe unde te căutam tocmai plecaseşi.

O salută pe Zuzuca Filipescu, care trece pe lângă ei toată numai farmec („moitié enfant capricieux, moitié femme ravissante", cum o bârfea Alecsandri cu ani în urmă). Îşi ţine cu delicateţe poala rochiei vaste, dar are o tristeţe ciudată în veselia ei prea teatrală: „Ei, da, fericirea nu e o obligaţie!"

– De când am venit mă tot aflu în treabă, îi răspunde lui Văcărescu, însă acesta a uitat de el.

– Îl vezi pe de Giers? E cu ochii în patru, ca Duhamel pe vremuri, să vadă cum stăm cu „franţuschi duh".

Pantazi îl prinde de braţ şi-l zgâlţâie:

– Bănuiala sare de la o generaţie la alta ca puricele!

Râd şi deodată sala dispare din jurul lor. Rămân singuri şi mâhniţi.

– Ce ai de gând?

Nasturii albi de la vesta fracului său au devenit foarte importanţi pentru poet. Îi priveşte atent, concentrat. Şi el încearcă temperatura apei. Se retrage într-un spaţiu neutru.

– Deocamdată să-mi apăr drepturile, să-mi aşez averea la care au tot râvnit alţii şi, poate, înapoi în Samos!

– Credeam că ai demisionat, spune Văcărescu arătând oarecare milă bătrânească pentru nişte rătăciri tinereşti.

– Încă nu, aş vrea să văd ce se întâmplă aici şi apoi decid. Dacă iese Bibescu nu rămân.

– Dacă iese Bibescu ne putem căra cu toţii, bolboroseşte poetul şi aruncă o ocheadă ageră spre doamnele cele decoltate.

– În '44, când cu afacerea Trandafiloff, noi...

Ghica are senzaţia că cei zece, unsprezece ani de exil nu au existat. Înainte de a pleca din Valahia, Văcărescu îi vorbea cu mândrie şi nostalgie tot despre afacerea Trandafiloff... Nimic nu se compara cu acea revoltă paşnică a Divanului, nici chiar o revoluţie. Felul cum se aliaseră, cum se solidarizaseră, cum luptaseră, cum se antrenaseră unul pe altul devenise o poveste eroică, cu atât mai eroică în elanul ei cu cât fusese

fără consecinţe. În timp ce Văcărescu îi explică a mia oară mecanismul acestei „afaceri" împotriva căreia s-au revoltat boierii, lui Ghica îi vine să caşte. Urmăreşte melancolic plutirea crinolinelor, atent la fâşâitul molcom al evantaielor, la ţinuta dreaptă a bondarilor ce freamătă în sală ca într-o grădină ce şi-a deschis deodată florile multicolore.

– Bibescu trebuie combătut cu toată forţa, şopteşte de parcă ar cere permisiunea să danseze.

– Nu-i spune lui Iancu Văcărescu asemenea lucruri, intervine Pantazi, e zadarnic, i-a intrat în sânge resemnarea, apatia...

– Şi, totuşi, şi-a depus candidatura!

Vorbesc peste capul poetului ca şi când fiinţa lui de carne înveşmântată cu atâta nonşalanţă veche, demodată şi cu atât de dulce lirism bătrânesc ar fi de abur.

– Numai pentru frumuseţea gestului. Aşa zice. Să vadă adică dacă este în ţara asta cineva care vrea un Domn-poet.

Se amuză toţi, chiar şi eventualul Domn-poet, ca de un giumbuşluc de copil răsfăţat.

– Dacă Oteteleşanu sau Slătineanu sau Băleanu sunt atât de convinşi de dreptul lor la domnie, eu aş fi ridicol să nu mi-l afirm.

Este, în felul lui, un protest, o ridiculizare a vanităţilor? Dar revine la nasturii lui Ghica şi mormăie:

– Nu se va face nimic, Bibescu este ca şi ales.

– Uite, uite! sare Pantazi indignat, dispreţuitor.

– Totul este în mâna puterilor garante şi dintre ele prea multe nu vor unirea şi prea multe îl vor pe Bibescu, iar Bibescu înseamnă ceea ce a mai însemnat: speranţe deşarte. Văcărescu este cuprins de o frenezie neaşteptată, nările îi freamătă, ochii îi sticlesc şi gesturile îi devin tinereşti, expansive. Mâhnirea şi pesimismul îi priesc. Chiar un francez spunea: Convenţia de la Paris n'était qu'un magnifique effet survivant à sa cause. Nu puteţi face nimic, conclude aproape entuziasmat. Vă zbateţi degeaba.

– E o părere cât se poate de confortabilă!

– Avem în mână o şansă mare! Pantazi se îndoaie din şale, îi împinge pe amândoi cu mâna, pe rând, vrând să fie convingător.

– Sunt lucid, spune calm Văcărescu, mă bazez pe o observaţie îndelungă a realităţii. Ce au vrut Divanurile şi ce au putut? Tot astfel va vrea Adunarea electivă şi tot astfel va putea. Nu mă îmbăt cu apă rece ca domnul Rosetti. Suntem prea mici, prea neînsemnaţi. A, în '44 a existat o solidaritate... Noi am vrut să arătăm că anumite lucruri ne aparţin în exclusivitate şi am arătat. Acum, însă, Băleanu şi Manu vor manevra sub privirile protectoare ale lui Kiamil, Eder sau Béclard, iar în Vulpache să nu-şi pună nimeni iluziile, e un iubitor de legalitate, nu un radical, iar legea, Convenţia, este un groaznic compromis.

Trei bondari ai lui Manu se postează alături mişcând din buze. „La

naiba, parcă ar fi culeşi dintre copiii aceleiaşi creaturi artificiale... Seamănă unul cu altul, nu-i poţi deosebi!"

– Şi apoi, continuă poetul, ce unire este asta? Înţeleg ca două ţări să aibe un singur prinţ, dar doi domnitori pentru o singură ţară nu s-a mai văzut. Puterile garante au dat un trist spectacol la Congres... Şi au pretenţia să le fim recunoscători.

Pantazi este gata să sară. Îi face semn să stea liniştit.

– Chiar dacă nu va ieşi nimic, e bine să stăm cu braţele încrucişate? Rostind însă o asemenea întrebare i se pare de prost gust până şi bunul lui simţ. Aşa-i aici, în sud-estul Europei, scepticismul este mai rafinat.

– Du-te prin sate să vezi ce propagandă se face, du-te printre micii boiernaşi, printre ciocoime şi vezi ce gândesc despre viitorul plăsmuit de liberali. Pentru toţi, *Unirea* atinge principiul proprietăţii! Asta sâsâie Căimăcămia la urechea celor ce, în ultimă instanţă, votează. Omul îşi apără averea şi-l va alege pe deputatul bibeschist. Acela îi promite să nu se atingă de agoniseala nimănui.

– Dumneata crezi că în ţara asta nu mai sunt simţăminte nobile, idealuri? se repede Pantazi şi se împiedică în propriile lui picioare vrând să se vâre deodată în pieptul amândurora. Gulerul cămăşii de mătase sare din legătura lui viorie.

– Nu vrea nimeni să ia proprietatea nimănui, spune Ghica. Se apleacă spre umărul poetului şi şopteşte râzând: Îl vezi pe Brătianu renunţând la moşioara lui? E vorba de cine poate garanta un regim constituţional şi nişte reforme oportune. Oftează şi, autoironizându-se: S-a dus vremea revoluţiilor... Nici Rosetti nu mai vrea revoluţie, vrea să fie lăsat doar s-o mimeze.

Alexandrina Blaremberg, împodobită cu un *béguin* de paiete *bleu paon* care îi ţine strâns părul la ceafă, salută cu politeţe rece întregul grup, întinde o mână uscată spre Ghica şi spre Văcărescu.

– L-aţi părăsit pe Macbeth?

– Trupa asta reuşeşte să-l facă şi pe Shakespeare plicticos! răspunde poetul.

Gâtul alb, pe care se odihneşte un colier cu briante într-o somptuoasă montură, se răsuceşte spre Ghica, se înclină tandru.

– Prinţul Alexandru vrea să vă vadă.

Face pe zvăpăiata secretară a bătrânului său unchi, fost domnitor şi fost caimacam. Are gesturi băieţeşti, scurte, repezite. Gura i se strânge mereu într-o mişcare de complicitate secretă. Arată tuturor că preţuieşte numai pe cel cu care poate colabora. Este marea slăbiciune a prinţului. Se uită la ea ca la o pisică jucăuşă şi-i face toate poftele doar să se joace frumos. Rochia *gri-perle* are sutaşul negru şi mânecile sobre încheiate cu dantele subţiri.

– Voi veni cu plăcere, spune Ghica, dar nu se mişcă. Văcărescu parcă nu bagă de seamă, pluteşte cu privirea prin foyer. A ostenit de atâta politică, surâde unor femei trandafirii, se înclină ceremonios în faţa

bătrânei Grădişteanu, rezemată în bastonul ei cu măciulie de argint. Şi iată, chipul alb, mustaţa involtă vibrează, rămâne încordat câteva secunde, apoi se repede:

– Când te pot vedea, dragule?

O tânără în rochie liliachie brodată, cu o pieptănătură împodobită cu pene de struţ trece pe lângă ei.

– Mâine?

– Pe la cinci seara. Pe la cinci seara?

Se înclină în grabă, fără să mai aştepte răspunsul şi dispare ţinându-şi catargul înclinat, dar pânzele toate întinse.

– Cine e doamna? întreabă Alexandrina Blaremberg.

– O sârboaică, răspunde Pantazi expert. Hm, în politică e pesimist, în amor însă nutreşte miracolul personal...

– E probabil patern, şopteşte gura strânsă în zâmbet ironic. Se întoarce spre beiul care a înţepenit cu privirea lui ascunsă sub pleoape lăsate şi-i porunceşte:

– Să mergem!

– E bătrân, comentează Ghica urmărindu-i paşii. „E bătrân, are autoritate, are influenţă, dar i se cere gândire şi gândire nu mai poate oferi..."

VII

În jurul lui familiala curte. Loja plină.

A îmbătrânit. E bolnav. Buzele groase, senzuale au căpătat o culoare pământie, figura lui de albanez focos s-a smochinit, iar adversarii profită de ea contestându-i, fostului Domn şi fostului caimacam, dreptul de a mai fi vodă, pentru că are tată născut în ţinuturile aride ale munţilor Sar Planina şi sprâncenele stufoase îmbinate la rădăcina nasului. Ceea ce contravine Convenţiei de la Paris!

„Am ajuns din cal măgar!" spusese când primise firmanul interimatului. Acum ar fi dorit să revină la condiţia armăsarului de altădată.

Alexandru Ghica reuşise să nu se însoare cu toate insistenţele naţiei. De acolo îi veneau aerele de crai ofilit. Pulheria Blaremberg, soră-sa, şi fiica ei, Alexandrina, făceau onorurile casei, aşteptând moştenirea. Contesa Suhten divorţase pentru el, dar rudele n-o lăsaseră să ia de bărbat un prinţ valah. Pentru aristocraţia rusă era un fel de şef de trib sau starostele unui sat de la graniţa imperiului. Ea însă găsise destul de exotică mezalianţa, perseverase, dar mentalitatea de castă îi depăşise puterea de frondă. Era o biată femeie la începutul secolului al XIX-lea, „secol luminos între toate", şi trăia între conformism şi avânt romantic, între supunere şi curaj. Un suflet sfâşiat ca atâtea altele în epocă. Sfârşise prin a se impune în ochii căpeteniei valahe prin ambele atitudini.

Se zicea că-i rămăsese credincioasă şi se văd în ascuns, că el păstrează sub pernă pantoful ei de bal, pantoful din noaptea primei întâlniri – un condur mic de atlas albastru cu funda puţin veştejită.

Alexandru Ghica încercase să concilieze astfel puterea cu ordinea şi basmul. Dar nu avea simţul istoriei, ci numai instinctul tiraniei. În politică îşi îngăduia să fie cinic. Şi alţii fuseseră cu el cinici. Chechif Effendi luase de la Domnitor 4 000 de galbeni, iar de la adversarii săi din răsărit 15 000, drept care îl scosese din scaun.

Bătrânul avusese metodele lui de a „hrăpi" în favoarea, e adevărat, a întregului clan, celebru prin număr şi făţărnicie. Boierii îl invidiau şi-l dispreţuiau, „murmuriseau", cum se spunea odată.

– Bun venit în Valahia, nepoate! spune întinzându-i o mână gălbejită, cu degete moi şi unghii lungi, tăiate îngrijit.

Nici o intensitate în privire, vorba grea, vâscoasă şi zâmbetul nesigur.

În spatele lui, aghiotanţii familiei, Constantin şi Georges, mângâindu-şi amândoi favoriţii. Dar unde o fi Scarlat, şoricarul ce amuşină banul cu precizia adevăratei rase? Primul îl întâmpină cald, jenat, celălalt, împodobit ca un erou de dramă sofisticată, se ţine cu braţul în şold.

– Ce este în Samos? întreabă fostul Domn ţintind drept spre acul cravatei beiului. Vorbeşte din vârful buzelor lui albaneze, printre dinţii lui galbeni, laţi, de tiran holtei.

– Acum e linişte, pace şi sesiune parlamentară, răspunde lent, în aşteptarea unei repezi întreruperi.

– Am auzit că ai stârpit piraţii, pe Morro...

– Nişte jefuitori primitivi, alteţă! Au însă un fel de onestitate, nu vor să pară altceva decât sunt.

– Dar te-ai întors fără firman de domnie!

– Alteţă, nu sunt ambiţios, sunt doar vanitos. M-aţi declarat nebun pe nedrept!

Georges îi întoarce spatele începând să şopotească la urechea Alexandrinei. Faţa prelungă, osoasă are pielea subţire întinsă pe maxilar, gata să plesnească. E unul din cei mai eleganţi bărbaţi ai Bucureştiului, „morgă aristocratică, idei reacţionare", cum îl recomandă Bălăceanu, „prince d'almanach de Gotha", după ironiile lui Gradowicz. „Dar nu e decât un nepot, atât, un nepot!" replicase spre hazul celor doi care se apucaseră să împrăştie gluma prin cluburi şi saloane. Una din sursele ultime de înavuţire a celor de profesie nepoţi fusese închirierea somptuoaselor lor case statului care le oferise spre reşedinţe comisarilor europeni. Sumele se îngroşaseră substanţial sub înalta semnătură a caimacamului, „leur oncle adoré!"

– Ai renunţat la revoluţii? întreabă prinţul, arătându-şi din nou dantura galbenă, cabalină.

– Am încercat întotdeauna să fiu de partea progresului, să merg în sensul lui, deşi asta a fost socotită de unii o extravaganţă.

Constantin se apleacă spre Alexandru Ghica:

– Jean nu va fi împotriva familiei, alteţă. E un Ghica.

Chipul bătrânului se posomorăşte. Tace o secundă, îl priveşte cu mânie tristă.

– Într-adevăr, un Ghica! Sută la sută! Simt că-şi detestă cordial foştii prieteni de zaveră.

– În politică ca şi în dragoste, nu există duşmani mai răi decât prietenii de odinioară.

Felul cum îi vorbeşte adresându-i-se în faţa celorlalţi de parcă s-ar referi la o persoană absentă îl irită.

Prinţul Alexandru nu-şi agreează acest nepot rebel. Dar câte nu mai agreează el!

Alexandrina chicoteşte în colţul ei şi loveşte cu evantaiul în palma lui Georges.

– Din fericire pentru ex-zavergiii mei se pare că au devenit deosebit de interesanţi pentru alţi membri ai familiei, spune râzând prieteneşte nepotul cel rebel.

Georges se opreşte din flecăreala lui ostentativă. A înţeles aluzia şi o sfidează printr-o privire lungă – el condusese tratativele clanului cu *roşiii*.

– Dragă Jean, mormăie apoi, zâmbind subţire, dumneata eşti liberal cu faţa şi conservator cu dosul.

– O să am grijă atunci când vom sta de vorbă vreodată să mă întorc cu dosul.

Se lasă o tăcere încordată. Georges strânge din fălci, dar nu găseşte replica. „O s-o aibă peste vreo două zile, sărmanul!"

Ceilalţi aşteaptă clipind des. Prinţul ezită o clipă, între un zâmbet şi un mohorât plescăit. Nepoata stă înfoiată ca o pasăre mândră ce-şi roteşte ochiul lateral, misterios şi plin de mânie. Îi place dialogul.

Deodată prinţul se hotărăşte să râdă cu gura mare pungită. Degetele subţiri mângâie satisfăcute mustaţa:

– Mda, frumoasă întorsătură au luat lucrurile...

– Alianţă precară, alteţă! continuă. Mais je sais que si vous perdez l'appui de vos alliés, vous n'aurez pas perdu grande chose... La noi conflictele mari politice sunt temperate de familiaritatea adversarilor... ţară mică, ne înrudim cu toată lumea.

Cu un zvâcnet energic prinţul se agaţă de o ameninţare:

– Când o ieşi Bibescu sau Ştirbey domnitor nu se va mai face mare deosebire între un Ghica şi alt Ghica. Apoi repezit, ca un bunic care îşi ceartă nepotul: N-ai învăţat nimic din exilul acela...

– Dacă va ieşi un Ghica domnitor, voi mai avea parte de un exil, ca între rude.

Beizadea Costache face un semn cu mâna spre sala ce zumzăie înăbuşit:

– Dragul meu, ţi-am explicat, este în interesul nostru să colaborăm...

– Ai dori ca un alt Ghica să exileze pe alţi Ghica, intervine Georges continuând să graseieze elegant.

– Ceea ce n-a înţeles familia este că eu n-am vrut şi nu vreau să fiu domn, eu cochetez cu domnia. E trufia mea, plăcerea mea.

Alexandru Ghica îşi ridică sprâncenele stufoase, îmbinate deasupra nasului, şi îşi dezgoli ochii rotunzi, de un galben cenuşiu, cu pupilele negre ca antracitul, mimând o mirare grozavă:

– Credeam că n-ai iluzii, că eşti un om practic, cu picioarele bine înfipte în realitate! Mă uimeşti!

Alexandrina pune mâna pe umărul prinţului:

– L-ai prins, l-ai prins, şi râd amândoi.

– Cine dintre noi poate spune asta cu deplină încredinţare? întreabă retoric şi se mută de pe un picior pe altul.

– Jean Cantacuzino vrea să fie încoronat? întreabă Georges cu buzele strânse.

Stă o clipă tăcut uitându-se la familia aceea „a lui" şi simte că trebuie să le dea peste nas cu orice preţ.

– Are tot dreptul şi nu este nici cea mai rea dintre soluţii!

Gura senzuală se lăţeşte într-un rânjet lasciv:

– Ha, vor intra în palat cei trei fii ai bătrânului pezevenghi, parcă-l văd pe Grigore cu strălucitoarea lui uniformă, epoleţii de colonel, sabia mare, căciulă rusească cu panaş alb, pe Adolphe, „l'archiduc Doudi", puţin pieptănat şi spălat, pe Jeannot, domnitor cocoşat de propriile sale virtuţi şi capacităţi şi învăluit în marea lui ştiinţă, flancaţi de bravii părinţi – principesa Zoe, fără dinţi şi cu ochii roşii şi...

–...şi Père Gigogne, continuă Georges mulţumit de sine, acoperit de trei scuturi istorice: rusesc, turcesc şi, de rezervă, austriac, care a râvnit pentru sine tronul atâta amar de vreme, cum râvneşte copilul acadeaua vânzătorului ambulant.

Prinţul apucat de vervă prinde un aer tineresc, şmecheresc şi parcă strămoşii aceia hâtri care îşi împărţeau oile şi-şi înveseleau casele la nunţi şi botezuri cu anecdote piperate se trezesc în el, scheaună, se îmbulzesc să iasă la lumină, să mai râdă o dată.

– Mediocritatea lui tinde spre perfecţiune, decretează Georges, a cărui aroganţă tinde tot spre perfecţiune.

– Şi peste astea turnaţi un sos de multe milioane şi chemaţi poporul să vadă cum se coace budinca, servită caldă fraţilor consternaţi... hă, căuzaşilor!

– Alteţă, e inutil pamfletul, intervine. Jean Cantacuzino nu are şanse. De aceea îl sprijin.

– Ca să faci loc cui?

– Unui prinţ străin.

– Utopie!

– De ce? Pentru că la Paris toate puterile au făcut, chiar după expresia lui Cavour, „una brutta figura" şi, în loc să statornicească liniştea, au semănat discordia dând o Convenţie absurdă?

– Îmi place că vezi larg, european! îl ironizează bătrânul.

– Asta am învăţat în exil, să nu am o viziune prea provincială asupra lucrurilor. Va fi război, alteţă! Ni se vor îngădui mai multe decât credem. Putem realiza unirea, care ştiu că vă este profund antipatică, putem aduce un prinţ străin care să îngroape atâtea rivalităţi stupide. Asta înainte ca respectabilele puteri să se înţeleagă între ele şi să ne cedeze Austriei în schimbul Lombardiei.

– Nu e prea patriotic din partea dumitale să vrei un prinţ străin, şopteşte beizadea Costache.

– E patriotic pentru că e oportun şi la urma urmei e chiar dorinţa naţiei!

– E un fel de a nu te aşeza în nici o partidă, mormăie Georges.

– De ce nu mă sprijini? întreabă bătrânul cu un aer mofluz.

– Iertaţi-mă, dar cred că nu puteţi realiza un regim modern.

– Unui Ghica i-ar putea urma un alt Ghica...

– Ah, dar nu eu voi fi acela, moştenitorul ca să spun aşa. Permiteţi-mi să mă retrag.

Salută şi trece vesel prin uşa deschisă de Iacheu. Traversează holul zâmbind elegantelor doamne cu decolteuri profunde, curioşilor domni în fracuri distinse. Pluteşte într-o lume acvatică, zbor greu, dar lin. Şi luminile zvâcnesc printre stucaturile complicate ale plafonului, printre chipurile împurpurate şi frivole. Îşi spune: „Eu ştiu că experienţa mea are un preţ în ordinea morală a lucrurilor, este intens semnificativă!"

Bălăceanu îi iese în cale. Are o frumoasă jiletcă de mătase mov.

– Ce vrea la vieille canaille?

– Ghici.

– Omogenitatea familiei?!

– I-am explicat că nu ţin cu perdanţii.

– Dacă îi are în sertar, de rezervă, pe *roşii*, i-ar vrea şi pe moderaţi. Splendidă colecţie electorală!

Tace admirând sala în vâlvătaie de lumini.

– Şi când te gândeşti că şi ăsta a avut domnia în mână!

Aproape că regretă. Bătrânul s-a ramolit. N-avusese niciodată prea mult spirit, iar cât avusese şi-l conservase cu grijă pentru vremuri grele. Nu-i bine să cazi sub autoritatea rudelor.

– Prea mulţi nepoţi, spune Bălăceanu, une kirielle de neveux dont l'appetit héréditaire fera époque dans les fastes de la gloutonerie politique.

– A guvernat totdeauna cu incapacitatea sa şi cu rapacitatea celor apropiaţi.

– Împotriva voastră are un dinte... inutil să adaug că este singurul care i-a mai rămas. Dacă s-ar sui iar pe tron, toate momâile ar ieşi din mormintele lor şi ar cere ministere. Nu mai poate trăi decât printre neamuri şi antichităţi! spune Bălăceanu şi-şi aşează privirea insolentă pe o tipesă care traversează foaierul în pas triumfal, secondată de stolul admiratorilor. Dă din buze plin de silă. Iată efectele literaturii, de când a

apărut romanul lui Dumas toate se cred dame cu camelii... Nu te mai poţi înţelege cu ele.

– Peretz şi Orăşanu dispun de populaţia mahalalelor.

– E nevoie de o faptă temerară, dar nu de una cu furci şi coase. Austriecii abia aşteaptă să năvălească în numele ordinii...

– Ce i-ar putea uni pe Goleşti, Kreţuleşti, Cantacuzineşti şi Ghiculeşti?...

– Toţi se gândesc la persoana domnitorului şi fiecare membru al viitoarei Camere contează. Va fi o adunare care va da legi noi, care în principiu va conduce şi va avea sub voinţa ei pe Vodă. Au dreptate Rosetti şi Brătianu să lupte pentru fiecare deputat, în timp ce alţii se ocupă numai de domnitor.

Sunt salutaţi de Ferechide şi de Jean Filipescu, apoi doi tineri taie aerul cu plecăciunile lor reciproce, cu fâlfâirea fracurilor şi albeaţa cămăşilor strangulate de gulere înalte până la urechi.

– Ne-au dat nu o constituţie, ci un pat al lui Procust în care ne culcă forţat, se indignează Bălăceanu. Diplomaţia europeană, phi! Dacă ne întindem are grijă Austria să ne scurteze, dacă ne ghemuim o să ne ţină de păr turcii în timp ce ruşii şi austriecii ne vor trage de picioare până ce vom fi sfârtecaţi. Morala: popoarele care nu pot nimic prin ele însele sunt de plâns.

– Plângi, dragul meu!

Un spaţiu frivol se deschide în faţă, un spaţiu plin de bondari şi flori exotice. Bălăceanu i se vâră în suflet.

Vine din Samos, din Constantinopol, de peste mări şi ţări, să-şi cucerească drepturile într-un loc al speranţei probabile. Toată această societate nu are nevoie de el şi s-ar crede că el are nevoie de ea. Dar cum să recunoască asta? Bălăceanu surâde fermecător unei paţachine.

Un individ cu monoclu ce-i cade mereu din ochi şi pantofi scârţâitori se opreşte lângă ei contemplând măreţ foaierul.

Grupul multicolor, purtându-şi cu trufie eroina, dispare spre bufetul teatrului. Sala se mohorăşte sub pierderea unei lumini senzuale.

– Eh! oftează Bălăceanu.

Acum îl pufneşte râsul văzându-i faţa melancolică.

– Arăpilă ne-a dat o întâlnire romantică la două noaptea.

Trei amărâţi în fracuri de împrumut îi fixează cu ifos; se ascund posomorâţi printre doamnele care vânează tineri şi domnişoarele care vânează soţi. Ei nu vânează decât complotişti.

– Uneori e misterios şi întunecat ca un intrigant din piesele clasice, spune Ghica şi se înviorează la gândul că-l va revedea pe Golescu; are deodată sentimentul unei siguranţe şi bucuria acelei vechi fraternităţi tinereşti.

– Pare mai puţin îngrijorat de înţelegerea cu moldovenii cât de propaganda fraţilor olteni. Zice că Albul şi Poùpoù au fost la Caracal, la Craiova, la Piteşti şi peste tot Ştirbey şi Bibescu bagă bani cu nemiluita.

Ei s-au dus cu gura şi cu discursurile lor avântate, iar ăia, laconici şi cu sacul plin.

Un tinerel purtând o cravată înspicată trece pe lângă ei în goană. Se îndoaie din şale în dreapta, în stânga, ca la mazurcă, salută doamnele chipeşe şi încărcate de strasuri. Are pudră pe obraz ca acum o jumătate de secol.

– Unde este candidatura aceea ideală? Omul acela neangajat, moderat, inatacabil... spune cu ochii pironiţi pe crinolina roză a Elizei Filipescu.

Lumea din foaier pare cuprinsă de un vârtej. Vorbesc, râd, vorbesc, se apleacă unii spre alţii. Uşile lojilor sunt larg deschise, lăsând să se vadă sala cu policandrul aprins feeric.

Bălăceanu are o voce iritată:

– Dacă vârfurile sunt corupte de fraţii cu bani, masa e de partea *roşilor.*

– Nu masa votează!

Urechea pâlnie se propteşte de vorbele lor încete.

– Un principe străin, spune direct în pâlnie, ar fi fost salvarea, chiar dacă la prima vedere nu pare o salvare patriotică.

Ghica încearcă zadarnic să cheme amintirea Bosforului, bărcile pitice ale pescarilor turci şi bucuria lordului Stradford că Reşid este din nou vizir, râsul lui relaxat... „I-am făcut-o lui Thouvenel! Eu decid la Sublima Poartă!"

Priveşte lumea forfotitoare. E iarnă, se simte pe sub uşi gerul de afară. Aici e cald, e sufocant, doamnele îşi agită evantaiele peste blănurile inutile atârnate pe umerii goi, peste şalurile colorate, peste capete de hermină, peste voalurile subţiri şi cochete care le acoperă lungile spinări roze.

– În Moldova, Negri e foarte bun, şopteşte atingând braţul lui Bălăceanu.

– Nu pofteşte nimic de la propriul lui destin...

– Marea lui calitate nu este modestia, cum cred naivii, ci simţul conjuncturii: să ştii exact cât şi când să îndrăzneşti şi cât şi când să cedezi cu eficienţă şi demnitate.

– Iubeşte prea mult natura ca să mai iubească şi politica.

Rămâne rigid în faţa lui Bălăceanu, îşi roteşte privirea lui moale prin sală, fără să se mişte.

– Va şti să se retragă la timpul potrivit, după ce şi-a încheiat misiunea. Va pregăti venirea principelui străin şi apoi se va retrage în mijlocul naturii. Dar trebuie să-i găsim aici un omolog cu care se poate colabora.

– Ne-am instalat temeinic în provizorat, spune Bălăceanu molcom şi plictisit. Ăla de care ar fi nevoie nu s-a născut încă.

Bănuise că se va întâmpla astfel încă de când îi spunea Thouvenel că Franţa nu va sprijini ideea unui principe străin pentru a menaja sensibilităţile Austriei şi orgoliul britanic. „Le comte de Buol a dit: si l'Europe s'était concertée et avait établi à Bucarest un prince européen, nous l'aurions, de nos mains, jeté à la mer". Ambasadorul francez era convins de altfel că problema unirii principatelor va submina poziţia împăratului în politica

europeană. Asta în ciuda instrucţiunilor pe care le avea de la Quai d'Orsay.

– Convenţia este ceva aproape imposibil de urmat.

În foaier pătrund, coborând de la galerie, unioniştii tineri, gimnaziştii, studenţii, proaspeţii jurnalişti, fiii micilor boieri şi ai burgheziei retractile, alţi bondari ai lui Manu obosiţi de spectacol şi de efortul urechilor lor clăpăuge, descendenţii celor ce nu participă din prudenţă, mulţumire sau prejudecată la lupta politică, o armată de fracuri zvăpăiate.

– Eu nu văd un valah care să aibă puterea şi s-o lase din mână de bunăvoie, spune Bălăceanu cu ochii pe cravata involtă a unui june patriot. Există o logică a ambiţiei care împiedică o asemenea enormitate!

Balcoanele înţesate de entuziaşti se întâlnesc cu lojile pline de moderaţi, bărbaţi ironici şi femei mâhnite, eroii de ieri şi eroii de azi, figuraţia zumzăitoare a istoriei!

– Ce-aţi aranjat cu Burchi? întreabă Bălăceanu pe neaşteptate.

Face un efort şi rosteşte fraza cea mai dificilă, pe care numai Bălăceanu poate avea privilegiul de a o auzi ca un vechi, străvechi şi tenace partizan:

– Simt o amărăciune nesuferită, un fel de ciudă întoarsă spre mine, spre iluziile mele şi spre ambiţiile mele, o mohoreală energică şi pusă pe treabă, deşi nu ştiu în ce direcţie s-o îndrept. Cam asta e tot.

– Să vă daţi demisia, să vă întoarceţi aici definitiv. E nevoie de dumneavoastră, nu vedeţi?

– Mda, mergem pe drumul nostru. Plictiseala este că se distinge rău.

În jurul lor s-au strâns feţe îmbujorate de căldura sălii, de nervii unei muzici prost cântate, de conversaţiile şoptite pentru care trebuiseră să-şi concentreze auzul până le plesniseră venele gâtului. Râsete, evantaie, surâsuri promiţătoare, istericale, bârfe de antract, ocheade galante, viclenii răsuflate. Iată-l pe Florescu, numai fir, numai guler, numai epoleţi! Calcă ţanţos printre voluptoase imagini.

Ar vrea să plece. Bălăceanu îşi aşteaptă familia. Îşi iau rămas bun pentru câteva ore.

– Nu uitaţi, la ora două din noapte – romantic complot în casa lui Arăpilă.

Grigore Alexandrescu apare apatic şi copleşit de atmosferă. Îi propune o plimbare nocturnă. A depus toate garanţiile de admiraţie Mariei Cantacuzino şi se simte eliberat de o corvoadă. Se despart de ceilalţi ca de o veselă inepţie, cu vagul regret că nu-i mai suportă şi cu bucuria că s-au salvat.

Respiră adânc un aer rece şi umed.

VIII

– Hai, prinţe, să ne târşim papucii pe străzile astea pline de patrule căimăcămeşti.

– De ce nu? E plăcut, e animaţie!

– Când mă scol dimineaţa, îmi vine să zic bună ziua pereţilor, uşilor, ferestrelor, parcă ar avea toate urechi clăpăuge, un fel de suflet. O curiozitate nătângă, dirijată. Sunt politicos cu intimii...

Tac o vreme lăsând câinii să-i latre. Apoi, fără sens, Alexandrescu simte nevoia să-l zgândăre:

– Eşti nehotărât, prietene, îngrozitor de nehotărât.

Şi totuşi, nu aceasta este problema. Ghica ridică din umeri: „Fericiţi sunteţi voi tinerilor români, le spunea la Paris, Michelet, în anul 36. În ţara voastră totul este de făcut..." Oare cât de fericiţi suntem pentru asta? Avem trac. Ca orice figurant într-un spectacol nou, eu am trac. Atât.

– Ţi-e greu să alegi? întreabă Alexandrescu oprindu-se iar să privească aburul ce-i iese în vălătuci din gură. Ai învăţat să nu dai vrabia din mână pe cioara de pe gard? Face un pas şi se opreşte. Dar ce cioară, mon vieux! Cioara noastră naţională, cioara noastră dragă, cioara autohtonă, pitulicea pe care sperăm s-o facem ciocârlie! N-o s-o poţi părăsi, ascultă-mă pe mine, un bătrân patriot păţit. Ai lăsa şi un păun şi pasărea Fenix, prinţe, le-ai da drumul din mână pentru pitulicea de pe meleagurile natale! În această problemă nu e de ales nimic. Se alege de la sine. Nu eşti omul care să prindă rădăcini în altă parte. N-ai vocaţie, iartă-mă că te jignesc.

Un beţiv îşi bălăngăne trupul elastic de pe un picior pe altul, cântând scâncit. E nespus de trist.

– De fapt, reia Alexandrescu, vrei să se vadă puţin că laşi o situaţie mare pentru una măruntă, să se vadă, să te admire oarecine.

Râde încet, înăbuşit şi spune părinteşte:

– Inocente vanităţi, poete!

„Dar nu poate respira, ar vrea să mărturisească. Sunt împins brutal deoparte. Mă duşmănesc prea mulţi. Nu ţin să fiu adulat, însă ei ţin să-şi înăbuşe adversarul înainte de a se trezi din somn." *Ei?* În categoria asta intrau mai ales vechii prieteni. Întoarcerea, categoric, nu fusese un triumf, stârnise o stare generală de mefienţă.

– E atât de nesigur totul, spune, eu mai mult ca oricine ştiu cât de nesigur e totul.

Îşi detestă imediat propria suficienţă, ipocrizia şi nemulţumirea. Jena îl forţează însă să persiste în poză. E mai suportabil!

– Îmi imaginez! Constantinopolul e un teatru subtil! răspunde Alexandrescu învârtind bastonul în aerul rece şi umed. Râde încet:

– Nu-i vorba numai de Constantinopol. Ce-ai zice dacă ai auzi că Împăratul ar fi oferit în secret Austriei Principatele în schimbul dragei sale Lombardii...

– E absurd...

– Absurdul face parte din viaţa noastră cotidiană. Pentru a evita războiul care se apropie, soluţia aceasta a părut occidentalilor salva-

toare. Şi nu e prima dată când gândesc astfel. După căderea Sevastopolului, Negri şi Ralet au dăruit contelui Netto, la Istambul, o mie de galbeni pentru soldaţii piemontezi căzuţi în război. Lord Stradford mi-a râs în nas şi mi-a spus: E ceva foarte naiv să fii generos! Cavour tratează în acest moment cedarea Principatelor Austriei pentru o Italie unită, dar Clarendon se opune.

O trăsură galbenă cu cai măreţi trece pe lângă ei în tropot sec. Patrula de noapte traversează strada. Uniformele cu brandemburguri jilave pătează noaptea într-un fel ilar. Tăcerea dintre ei înmoaie gravitatea cuvintelor rostite. Asta o face aerul Bucureştiului – blând, îngăduitor.

Totul este istorie. Şi teama şi bucuria. Şi acţiunea şi pasivitatea. Atmosfera se înviorează păstrând doar senzaţia unei fraze muzicale, care s-a stins lăsând un gol.

– Pot să spun că eu, din cămăruţa mea de slujbaş fără anvergură, intuiesc realitatea mai bine decât politicienii noştri, orbiţi de iubirea pentru putere pe care în naivitatea lor o iau drept „patrie", spune poetul sprijinindu-şi amândouă mâinile în baston. Un om simplu, fără avantajele unei poziţii sociale înalte, fără să frecventeze ca tine diplomaţia europeană, fără să asculte ironiile lui lord Stradford care se mai iluzionează că modifică politica lumii printr-o vorbă de spirit, simte pe pielea lui istoria. Da, da, nu exagerez. E singurul favor pe care sărăcia îl oferă din plin: a nu avea nevoie de barometru pentru a ghici starea vremii.

– Întotdeauna ai făcut caz de simplitatea ta plebeiană foarte sofisticată. Nu eşti un om simplu şi cu atât mai puţin unul care simte lumea epidermic.

Se împiedică de un bolovan şi se agaţă de braţul fostului junker.

– Bolnavul ăsta era aici şi în '48! Doamne, era aici, l-am recunoscut!

Cu toată ironia lui, Alexandrescu are încă un aer de somnambul.

– Vezi, dragule, în '53, 15 iulie, ştiu bine data pentru că mă durea o măsea de-mi ieşeau creierii din cap, au intrat ruşii, mândrul general Budberg şi apoi Lüders şi după ei însuşi prinţul Gorceakov! Se întreceau în aroganţă şi, totuşi, s-au retras după un an, dar numai pentru a lăsa loc liber turcilor lui Halim-paşa şi avangărzii sale, conduse de prietenul dumitale Czajka. Dar nu ne ajungeau turcii. Nicidecum. Am râs mult văzând în gazetele nemţeşti descrierea unei primiri pompoase şi entuziaste ce s-ar fi făcut armiei austriece la intrarea în capitală, în august, când adevărul e că ea a ajuns aici abia în septembrie, în 8 septembrie, ţin bine minte data pentru că, printr-o fatală coincidenţă, măseaua mă durea iarăşi şi mă umflasem ca o pară. A dat Domnul şi m-am desumflat când s-a întors şi vodă în ţară, în octombrie, pentru a face onorurile de gazdă generalului Coronini. Ce binefacere! Aveam, în sfârşit, un păstor!

Alexandrescu imită ţinuta solemnă a lui Ştirbey. Joacă mult scena întoarcerii lui ca un câine alungat, vârându-se pe sub gard în ograda stăpânului – ţanţoş pentru a ascunde ridicolul şi surâzător pentru a ucide amărăciunea. Se trezesc în ei pofta de râs, hohotele tinereşti de altădată,

din podul mitropoliei, când se săturau de Plutarch, Tucidide şi Xenofon şi se înfruptau din merele şi perele cu care îşi burduşiseră buzunarele surtucelor. Hohotele acelea nu mai există, hohotele acelea s-au atrofiat, se aud acum doar rudimentele lor. Un râs melancolic şi evocator.

– Dar m-au apucat reumatismele în ianuarie, continuă Alexandrescu şi-şi lasă trupul cu toată greutatea pe braţul care îi căutase sprijinul, când turcii, conduşi de Omer-paşa, s-au cărăbănit în Crimeea şi rămaserăm trişti, numai cu mustăcioşii austrieci ai generalului Coronini. Doamne, ce zdrahoni! Leşinau femeile numai când le vedeau săbiile! Rămaserăm însă cu ei ceva mai mult, până în primăvara lui '57. Atunci, nedurându-mă nimic, nu am reţinut data.

Ridică din umeri cerându-şi scuze. „Face pe singuraticul, dar cu o inteligenţă ca a lui nu eşti niciodată singur. Îi place să vorbească şi doar dacă nu are partener scrie!"

Oraşul măturat de umbrele nopţii şi de felinarele înceţoşate tremură ca un decor de carton. Imaginea lui Ştirbey reluându-şi domnia a dispărut după colţul unei case. „Ştiu ce va urma..."

– Prin voia mai-marilor Europei, am revenit şi noi, iată, la vechile capitulaţii cu Sublima aceea...

Se opreşte din mers, arată spre casele şi grădinile din jur, spre piaţa bisericii Sărindari şi ridicându-şi pălăria deasupra capului, salută cu veneraţie o nouă patrulă, mărşăluind lingav.

– Păi câte a văzut naţia asta, numai polonezii au mai văzut, numai italienii mai văd şi cine ştie cine mai vede şi va vedea... Se întoarce spre el melancolic: Unde era în tot timpul acesta România noastră?

– Pe lord Clarendon nu-l vei convinge niciodată că ea există. El nu vede pe hartă decât marginile imperiului turc, austriac şi rus, şi un fel de băltoacă, provinciile barbare...

– Şi unde este, totuşi, România noastră? Tace, se dă doi paşi înapoi. În secretarul de pricopseală, autor de epistole, fabule şi satire, eu; în prinţul de Samos, tu; în sufletul risipit al sfântului Nicu Bălcescu, El, şi în sufletele câtorva morţi şi vii, suflete ca toate sufletele, mai bune, mai rele, mai proaste, mai deştepte, mai intrigante, mai generoase... Este ca o lumină venită dintr-o stea pe care n-o poţi vedea niciodată.

„E prea demonstrativ. Aici e bariera care ne desparte. Vorbim peste ea, gesticulăm peste gard. Lui îi este suficient să fie demonstrativ, în timp ce eu mă gândesc la ce se poate face şi ce rol pot juca eu în asta. Patria e o formă de orgoliu!"

– La Constantinopol, spune, şi priveşte oraşul pe sub pleoapele lui căzute, cu acea căldură zeflemitoare care uneori îi însufleţeşte chipul şi-l face agreabil, Stradford şi Thouvenel s-au certat ani de zile pentru o ţară pe care n-o vedeau decât ca pe un ţinut imaginar cu locuitori imaginari. La Paris au mutat frontierele după cum aluneca pana, căci mulţi habar n-au de ceea ce se întâmplă la faţa locului. Pana asculta de austrieci pentru că ei, singurii, ştiau cum e la faţa locului. Defect european care s-a patinat de bătrâneţe.

Înaintează în aerul rece cu aromă de copite şi piei de animale transpirate. Oraşul îi ţine în el cum îşi ţine scoica perla, în moliciune, în huzur şi fără orizont. Trei poliţai în uniforme se bulucesc să privească prin ferestrele de la Hôtel de France.

– Tu ai un defect, prinţe, frate, ai copilărit în ideea că puterile mari ordonă ţărilor mici.

– Poate, deşi mai am momente de entuziasm utopic şi de buimăceală idealistă. Să nu crezi că am îmbătrânit. Dacă n-aş nădăjdui, tinereşte, copilăreşte, dacă n-aş miza pe rolul nostru în acest moment, n-aş fi aici. În Samos, sunt portocali şi lămâi şi măslini şi ruine antice... Dar nu sunt orb şi nu-mi place să fiu orbit! Uite, Bucureştiul îmi părea de departe plin de speranţe, pradă unei istorii nou-nouţe, cu cerneala încă proaspătă, mirosind acru, pe paginile ei. M-am întors, îl văd. Au trecut peste el turcii – imperialii şi răzvrătiţii lui Pasvantoglu, cârjaliii lui Manaf-Ibrahim şi ai lui Chiuciuc Ali, zaporojanii, harvaţii, leftenii, ungurii, muscalii, nemţii, dar şi craii de Curtea-Veche, vagabonzii ce au prădat palatul şi au purtat însemnele domniei în derâdere pe uliţi, pângărind steagurile, au trecut domnii vitregi cu miniştrii şi favoriţii lor, grecii Fanarului şi grecii răsculaţi ai lui Ipsilanti, au trecut focul, apa şi cutremurele, ciuma, holera şi mizeria... au trecut micile interese şi marile apatii naţionale, orgoliile şi cruzimea nepăsării...

– Şi ţi-e frică să nu treacă astfel şi Unirea...

– Tot ce se construieşte parcă se ridică pe nisip şi peste noapte se dărâmă. Toţi luăm asta ca pe o fatalitate şi o contemplăm vesel. Prea multă analiză te face complice al formelor existente.

– Totuşi, prea mult realism strică, e nevoie de sare în bucate, dar nu prea multă, spune Alexandrescu îngroşându-şi vocea, ca un judecător ce dă sentinţa. Ştiu o vorbă a cuiva: Soyez réaliste, demandez l'impossible!

Râsul mărunt, închis în sine, al poetului, râsul lui recent, care îl îndepărtează şi-l însingurează, şopoteşte în liniştea îngheţată a străzii, se strecoară printre arborii din faţa caselor, se răsuceşte în jurul porţilor înalte şi sfârşeşte prin a se risipi odată cu aburul gurilor lor înţepenite. Privirea i s-a mohorât. Felul acesta de a râde este o achiziţie recentă. Îşi bate joc de ambiţiile lui, de pofta lui de activitate şi în acelaşi timp îi vorbeşte de patrie, de România... Râsul modifică raporturile – el este cel slab, cel bântuit de iluzii deşarte, poetul creşte cu un cap şi plebeul din el se uită cu satisfacţie spre împătimitul aristocrat ce-şi atribuie un rol în istorie. Înălţimea dezinteresului sau siguranţa eternităţii? Ar fi să-i atribuie chiar sarcasm, în timp ce Alexandrescu nu este decât un om cu simţul relativului. Şi, iată, el este acum sfătuitorul, îl îndeamnă să rămână aici şi să „renască" România.

– Din zece în zece ani, spune Ghica, descoperim cu uimire că unii sunt prea bogaţi, alţii prea săraci, că trebuie să facem ceva care să nu doară însă prea tare.

Se târăşte o linişte de iarnă, pânditoare. O patrulă s-a întâlnit cu o altă

patrulă. Şoapte, mormăieli. Un câine traversează solemn strada în dreptul unor ferestre luminate. Biserica Sf. Ioan stă tăcută în spatele gardului ei de lemn acoperit cu şiţă.

– Politica nu este un joc de sentimente. Iluziile sunt subtilităţi feminine. Când la Paris s-a propus consultarea populaţiilor de aici am trăit o stare de euforie. Se întâmpla un fenomen fantastic în Europa. Dar Alison, cu batjocura lui amicală, mi-a spus: Soarta ţărilor dumneavoastră este decisă, comisarii, divanurile, întrebările adresate naţiei nu sunt decât forme goale. I-am răspuns cu entuziasm naiv: Vom folosi formele!

– Şi acum?

– Zic la fel, dar o zic puţin silnic...

– Totul este să-i alegem bine pe cei care să umple această formă cu un conţinut adecvat, spune Alexandrescu şi tuşeşte iar sec, din plămânii obosiţi.

– Nu vezi ce se petrece? izbucneşte aproape fără control. Nu vezi? Se împart pe candidaturi, se luptă pentru ăla şi ăsta, nu pentru vreun program, nu pentru a face o adunare puternică... La noi principiile de guvernare sunt apanajul domnitorului şi nu al Adunării. Nu mai pot avea iluzii...

– Vin singure, prinţe, vin singure, nechemate, vin ca bolile păcătoase! Viaţa e tristă şi descurajarea adâncă, aşa ţi-am scris de multe ori, am încredinţarea că vei da, totuşi, Mediterana pe eleşteul Cişmigiului, mărit puţin de imaginaţie.

– Să stau aici, printre atâţia patrioţi agresivi? Printre lichelele care îmi contestă până şi dreptul de a fi alegător?

– Prezentul nu este niciodată romantic!

– Nu-mi place cum se fudulesc iar bătrânii, cum se simt tari boierii, cum se manevrează pe vechi sfere de influenţă şi, ca să fiu sincer, nu-mi place acest monopol al patrotismului, mon vieux, spune trăgând cu piciorul într-o piatră de pe marginea drumului. Se aude un bufnet urmat de o rostogolire veselă. Cu cât îi văd pe *ultra* urlându-şi patriotismul şi dând note pentru patriotismul altora, îmi iubesc mai mult ţara, *în felul meu*, cu încăpăţânare, în ciuda lor şi râzând de ei. Ştii care e *felul meu?* I-aş zice: *dragoste cu discernământ*. Poate nu cu astfel de sentimente ne vom impune, poate trebuie mai multă pasiune, înflăcărare etc., dar ceea ce este sigur este că discernământul sau spiritul critic dă conţinut acestei iubiri iraţionale uneori. Viaţa mea mi-o dedic cultivării acestor două lucruri în solul naţional: discernământul şi eficacitatea. În ceea ce priveşte pasiunile stăm destul de bine, oricum.

– Liberalii, radicalii, se opreşte Alexandrescu şi-şi strânge macferlanul în jurul trupului subţiratec, ca să ajungă la putere ar trebui să se arate mai puţin liberali decât sunt. Aşa zic eu. Fac atâta gălăgie pentru ideile lor revoluţionare că au sfârşit prin a convinge pe mulţi că sunt într-adevăr revoluţionari, ceea ce nu e nici real şi nici nu le foloseşte. La noi toate zaverile s-au terminat cu o ocupaţie şi poporul se mefiază de rebelişti.

Rosetti s-a încărcat de electricitate şi scapără scântei, dar nu mai e copilul teribil de odinioară, iar Brătianu are momentele lui de plictis când mimează revolta. Zice: „sunt un revoluţionar" şi-şi întinde oasele ca să-şi alunge somnul.

– Minunat lucru patriotismul! El dă spirit nerozilor şi şanse dizgraţiaţilor.

– Păi tocmai de aceea trebuie să rămâi! Ai spirit practic, ai oroare de demagogie şi respect pentru fapte! Ia hăţurile în mână, lasă-i pe rozătorii de măsline din Samos să-şi vadă de istoria lor personală...

– N-ai auzit încă de bârfele neputincioşilor?

– Ce bârfe, prinţe? Ce bârfe? Te împiedici dumneata în bârfe?

– După Serurie, sunt vândut ruşilor, după alţii, englezilor, după alţii, turcilor. Eliade a declarat că am vândut ţara baronului Spleny. Heureusement pour la patrie, le baron n'a pas voulu l'acheter!

– Mă ispiteşte amărăciunea dumitale să-ţi recit nişte *versuri* de-ale mele, altfel te-aş scuti bucuros, dar sper să rămâi aici unde îţi este locul şi atunci ele vor ţine loc de sfat înţelept: Istoria aceasta, d-o fi adevărată, îmi pare că arată că în fieşce ţară cele mai multe rele...

–...nu vin de pe afară, nu le aduc străinii, ci ni le face toate un pământean de-ai noştri, o rudă sau un frate...

– Iată şi râul nostru cel vestit!

Vântul le ridică poalele pelerinelor îmblănite. Apa Dâmboviţei e tulbure, maronie. Se aude clipocind, îngreunată de gunoaie, de noroi, de mortăciuni. Felinarele risipite pe malurile ei luminează doar vag locurile acelea clisoase şi sumbre.

– Nu, Dâmboviţa nu e Tamisa, nu e Sena, Dunărea sau Neva. Un fir plăpând şi putred. Înainte de a-l numi *râu* trebuie să-l facem plauzibil.

– Trebuie s-o accepţi cum îţi accepţi negul de pe nas, ca pe o infirmitate nativă, ca pe o ruşine tolerabilă, mormăie Alexandrescu, vârându-şi bărbia în fularul de mătase.

– Dar ce creează oare mai puternic sentimentul de intimitate decât conştiinţa unei infirmităţi? Caria din măsele pe care o pipăi zilnic cu limba, chelia zadarnic acoperită cu trei şuviţe de păr încleioşate de pomadă, mica asimetrie a sânilor de fecioară, sau pata de jder de pe obraz? O intimitate adevărată cere o imperfecţiune – nu poţi lupta cu ea, fără sens, toată viaţa. Te resemnezi şi începe chiar să-ţi fie dragă. E a ta, nimeni nu ţi-o poate lua.

În urechi se înteţeşte vuietul subţire al vântului. Miroase a smârc, a umezeală vâscoasă.

– Se mai şi revarsă... îşi continuă Alexandrescu lamentaţia.

– Hai s-o lărgim, s-o lăţim, se avântă ironic, aruncând un braţ înainte, ca Rosetti, s-o curăţăm, s-o spălăm, s-o desenăm altfel, la naiba! Ne-ar trebui altă apă ca să avem alt orizont istoric!

Poetul dă din cap aprobativ. Contemplă firul întunecat al Dâmboviţei ca un învăţător un elev înapoiat.

– Din pricina ei s-au obişnuit locuitorii cu „nu-mi pasă"! Cine naiba a spus: Numai adevărul este ridicol, restul e patetic?

Se întoarce brusc şi coboară strada în sens invers. Împunge cu bastonul zăpada apoasă şi-şi priveşte oraşul ca pe o jucărie.

„Când îşi pierde luciditatea şi umorul îl apucă amărăciunea" constată Ghica urmându-l.

Dinspre prăvălia fraţilor Capşa apare la pas galeş un cupeu hârbuit de piaţă. Calul galben-murdar cu urechile scurte îşi loveşte ritmic hamurile peste coastele descărnate. Pare a mirosi pavajul ca un dulău hămesit. Pe capră, birjarul împodobit cu o căciulă ţuguiată doarmă acoperit de o pătură maronie, flendurită. Îşi bâţâie capul când pe un umăr, când pe altul, ca un pendul leneş, amintind că există un alt timp, al astrelor, al vieţii şi al morţii, al eternităţii. Ropotul copitelor însoţeşte balansul acelei căciuli-ciupercă şi totul este învăluit în mister aspru. Oare s-a urcat vreodată un călător în acest atelaj fantomatic? De unde? Spre ce? Totul e îngheţat în jur, numai înaintarea cupeului, atât de somnolentă şi de vrăjită, pare a fi un semn că realitatea e vie şi aşteaptă.

Ghica şi Alexandrescu se privesc şi, întorcându-se după birja care trece pe lângă ei şi le întoarce spatele, îşi scot pălăriile.

IX

S-a înserat. Se aude oraşul trăgându-şi plapuma greoaie peste sufletul lui zbuciumat.

Prin livezi de portocali, păsările îşi termină cântul, frunzele mai pâlpâie în umbră. În Samos, intrigile aţipesc.

Draperiile grele ale casei din Vathy o izolează pe Saşa, o ţin captivă. Ferestrele lumii se închid şi în cochilia melcului miroase a somn.

Şi-a terminat treburile zilnice şi coboară la cină.

Scârţâitul scării de lemn, foşnetul rochiei şi lumina putredă a lămpii îi dau un fel de seninătate. Nimic rău nu i se poate întâmpla. Treaptă cu treaptă, liniştea casei i se aşterne generoasă la picioare, ca un câine fidel, mare, greoi, lăţos. Trece prin hol simţind cum adie deja, pe sub uşile înălţate, noaptea mediteraneană, trece prin salonul întunecat, unde pianul cu capacul deschis stă să înghită hulpav un duşman şi canapeaua îşi bombează pieptul cu o sfidare molatecă.

Împinge uşa sufrageriei cu amândouă mâinile, încet. Masa lungă, pustie – un singur tacâm, o singură lampă arzând, sticlirea mohorâtă, dar intimă a farfuriilor din dulapul olandez, albul imaculat al şervetului împăturit şi viespea care se agită în jurul cheselei cu dulceaţă – toate par uitate acolo de secole, uitate în faţa lui Dumnezeu, pentru plăcerea şi pentru tristeţea lui.

Saşa se aşează pe scaun, cu senzaţia că rupe o pânză fragilă de păianjen şi că lucrurile, lemnul, metalul, sticla, porţelanul i-au devenit complici.

Aşteaptă. Insecta s-a aşezat pe vârful linguriţei. Are aripile strânse şi o nelinişte paşnică în inspecţia pe care o face suprafeţelor lucitoare.

Tăcerea este ca un turbion, soarbe avid sufletul încăperii. Şi parcă, deodată, masa se umple de morţi.

O cină cu morţii familiei?

În dreapta şi stânga, îşi trag scaunele bunicul, bunica, sora cea mare, pe care n-a cunoscut-o niciodată, fratele mai mic, zărit doar o dată în leagănul de bambus – un trup de păpuşă vânătă, bătrânicioasă, cu mişcări bruşte, hazlii şi înduioşătoare – soacră-sa, cu şalul ei modest în jurul umerilor, pare tare fericită de toată această societate (lumea este pentru ea, în continuare, un prilej de mulţumire şi încântare) şi unchiul cel gras şi verişoara cea nătângă şi bărbatul acela voinic cu o mustaţă urâtă, dar cu privirea caldă, cândva profesorul ei de pian, chinuit de hachiţe şi violenţe necontrolate şi cele trei mogâldeţe cu feţe stacojii, zbârcite, *înfăşurate în horbote lucrate chiar de mâna ei de mamă. Doamne!*

O cină cu morţii familiei...

Saşa, înţepenită în scaun, trage cu mâinile tacâmul şi farfuria pe genunchi. Simte o frică tandră şi o foame hulpavă.

Ceilalţi o privesc fără răutate, o privesc atent, curioşi, parcă înţelegători. Frica este însă de pe alte meleaguri.

Ea mănâncă. Brânză şi şuncă mănâncă, deşi sunt teribil de sărate.

„Dacă măcar ar avea sens singurătatea asta."

Lampa pâlpâie, viespea zumzăie pentru o clipă, tulburată din gesturile ei metodice. Saşa are senzaţia că încearcă să fugă de la o solemnitate. Ar trebui să ceară ajutorul acestor fiinţe.

Dar ce le păsa lor, în câmpia lor liniştită unde se aşezaseră la masă, pe iarbă, fără suspin, fără întristare, că ea va naşte din nou, va răcni iarăşi de durere?

Încearcă să le trezească mila şi aceasta i se trezeşte ei, o milă grea, amară. Îşi înghite hrana cu lacrimi. Un plâns nehotărât, nervos. Are patru copii vii şi trei copii morţi şi unii îi cheamă pe ceilalţi, în timp ce ea îl hrăneşte pe al optulea cu milă şi silă.

Dacă Ion ar deschide acum uşa, ar fi fericită?

„Iartă-mă, Doamne, dar n-aş fi fericită!"

Când el îşi scoate masca, ea şi-o pune pe a ei.

Aşează farfuria pe masă şi îngenunchează.

„Intraţi pe poarta cea strâmtă. Căci largă este poarta, lată este calea care duce la pierzare, şi mulţi sunt cei ce intră pe ea.

Dar strâmtă este poarta, îngustă este calea care duce la viaţă, şi puţini sunt cei ce o află."

Plânsul, deodată molcom şi tandru al Saşei, se amestecă cu zumzăitul exasperat al viespei ce-şi caută hrana în jurul lămpii

fumegânde. Ea se simte atât de tânără în speranţele ei. Şi ce poate fi mai încăpăţânat decât tinereţea? Cât de înţelept te poate face, în singurătate, fără părinţi şi fără acel părinte vanitos cu care te-ai însoţit, experienţa, mica ta disperare de a trăi? Ah, efortul acesta supraomenesc de a trăi şi de a naşte!

De ce se chinuie în seara asta mai mult ca oricând? Nici un eveniment nu tulbură existenţa lor molcomă, chiar dacă nesigură. Poate tocmai breşa aceasta în evenimente o tulbură, o nelinişteşte. Ea stăpâneşte o barcă părăsită de cârmaci.

„Trebuie să iei lucrurile calm, rece, energic, să-ţi disimulezi sensibilitatea", o sfătuia Ion.

Umbrele se retrag. Şi e mai trist fără ele.

A trăi pe o insulă, se gândeşte Saşa, înseamnă a căpăta o detaşare faţă de fapte şi oameni, un sentiment natural al relativităţii, o nonşalanţă în faţa istoriei. Mai presus de toate, a te întoarce spre tine, a te vedea cu ochii mari deschişi. Oare de aceea a fugit Ion de aici?

„Doamne, îl vreau în slavă aşa cum doreşte şi-l vreau al meu, aşa cum n-ar putea concepe niciodată. Cum să împac aceste rugi?"

X

Alexandru Golescu povesteşte istorii moldovene: intrigile lui Afif-bey şi ale lui Goedel, felul solemn în care Vogoride îşi anunţă dorinţa de domnie, declaraţiile patriotice ale lui Grigore Sturdza, tonul sarcastic şi îngrijorător în care *Steaua Dunării* declară că „nu cloceşte nici o candidatură" şi întoarcerea de operetă a „bătrânei lichele", Mihail Sturdza.

– Nimic nu se uită mai lesne decât trecutul... spune Bălăceanu proptindu-şi bărbia în podul palmei.

– Şi nimic nu lasă mai multe urme, îl completează Golescu.

– Dragii mei, istoria nu prea lasă urme ci, pur şi simplu, consecinţe. Oare chiar nimic, nici o ruşine, nici o amintire urâtă să nu-l împiedice pe Sturdza să-şi reînceapă mascarada? Oare aceşti oameni politici, cum se pretind a fi consulii unor puteri atât de însemnate, n-au mirosit duhul schimbării, pe aici, prin sud-estul Europei? Să fi contat atât de mult secolul acela fanariot încât să nu mai putem ieşi din spiritul lui de acum înainte?

Ghica îşi mângâie în timp ce vorbeşte reverul hainei.

– Unii sunt prea activi şi cred că orice le este permis, intervine Bolintineanu, care somnolase până atunci cu ochii pe greutăţile pendulei ce se deplasau încet, imperceptibil, alţii sunt prea apatici şi cred că orice le este permis altora, nu lor. Valahia şi Moldova stau sub aripa fatalităţii, iar capriciile ei trebuie suportate în linişte.

– Aici, aici va trebui făcută revoluţia, spune Ghica, revoluţia morală. Românul să nu mai fie victima mentalităţii lui, ci exploratorul lucid al realităţii. Dar, Doamne, ce eforturi vor fi necesare pentru asta! Face o pauză şi, îndreptându-şi privirea greoaie către cei trei prieteni, schimbă tonul: Până una-alta să examinăm realitatea în tot crudul ei adevăr! Vă fac o prezicere: într-un spectacol în care prea mulţi vor să fie personaje principale, opoziţiile se anihilează reciproc şi, cine ştie, un figurant devine erou. O publicitate prea mare distruge râvnitele rezultate.

– Sunt teribil de speriat de „râvnitele rezultate!" spune Bălăceanu. Mi-e teamă să nu le înhaţe Bibescu...

Oboseala le face veselia mohorâtă. Stau în jurul mesei pe care pâlpâie lumânările şi se mulţumesc cu atât: sentimentul că prin camera aceea a lui Golescu trece un fir subţire al istoriei. Arăpilă le arată o carte de pe consola căminului şi spune melancolic:

– Am descoperit o frază shakespeareană: Mâhnirea face viaţa mai uşoară...

Se uită la fiecare cu imensa tristeţe a ochilor lui şi repetă:

– Mâhnirea face viaţa mai uşoară...

Toţi râd. El zâmbeşte stins ca şi când ar vrea să spună că mâhnire este, dar viaţă uşoară nu prea.

– Deci de dincolo de Milcov, ne vin soluţii pătimaşe? întreabă Ghica întorcându-i pe pământ.

– Acolo au fost întotdeauna visătorii, amatorii de idealuri înalte! şopteşte Bălăceanu.

Până şi asta este demn de ironie. De ce nu? Toţi zâmbesc.

– Da, domnilor, am dat peste nişte înflăcăraţi, spune Arăpilă, solul trimis fraţilor visători, şi se încruntă de parcă ar spiona cu timiditate colţurile încăperii. E atâta delicateţe în felul lui de a rosti încât simt cum se preumblă vorba moldovenească prin sufletul tuturor.

„Uitaţi, domnilor, îl imită Ghica în gând, s-a molipsit de la aceia!" Şi, aplecându-se spre Bolintineanu replică:

– „Tărâm mănos pentru intrigă şi uneltiri!" aşa zice prietenul Kogălniceanu despre propria sa patrie.

Golescu ridică palma aşezată pe masă în semn că fatalitatea mai înainte evocată se manifestă peste tot:

– O primă soluţie ar fi aceea a alegerii unui moldovean în Valahia şi a unui valah în Moldova. Dar prea nepracticabilă din pricina patriotismului local!

– Pe fondul unirii este aproape logic şi aproape eroic să apară dezbinările, mormăie Bălăceanu trăgând din trabucul lui subţire.

Oboseala pune pe chipul tuturor cearcăne violete.

– Nu găsim noi un moldovean să ne fie Domn? întreabă Bolintineanu ciugulindu-şi o scamă de pe redingota ponosită.

– Dacă îl întrebi pe domnul Ghica ştiu ce-ţi va răspunde, intervine vesel, binedispus, Bălăceanu şi clipeşte cu înţeles.

– Negri! rosteşte acesta fără să se mişte. Pleoapele i-au căzut peste ochi, are uitătura lui nătângă de care toţi au un fel de teamă, născută din jenă şi uimire.

Arăpilă dă din cap şi ridică solemn un deget:

– Atenţie! Cu Negri încălcăm de două ori Convenţia! Nu are venitul cerut şi nici nu este, pentru occidentali, un „autohton".

Bolintineanu tresare:

– Are un trecut, nu-i aşa, care este mai valoros decât o avere... Se înflamează brusc, se ridică în picioare şi măsoară spaţiul dintre cămin şi ferestre cu paşi largi, teatrali. Occidentul, nu-i aşa, pretins liberal, şi-a dezvăluit în această Convenţie absurdă stupidul conservatorism, ah, ce conservatorism, nu, mai rău, despotism... Domnii aceia vorbesc cu dispreţ despre contradicţiile valahe, despre amestecul de esenţe tari pe care îl găsesc aici, într-un orient populat în minţile lor reci şi lipsite de imaginaţie cu misterioase cadâne, dar ei, ei n-au dat un spectacol ridicol trimiţând în aceste ţărişoare „barbare" nişte comisari pentru a juca rolul unui tribunal de arbitraj fără arbitru, rolul unei orchestre fără dirijor, în care fiecare interpret îşi cântă partitura preferată? Şi odată încheiate lucrările celebrei comisii europene, sărmanul Orient constată că o adunătură de oameni inteligenţi, valoroşi şi competenţi semnează un raport nesemnificativ, incolor, inodor şi chiar pe alocuri, nu-i aşa, incoerent. Baronul Talleyrand-Périgot realiza situaţia. Niciodată, a spus cuiva, neputinţa şi disensiunile occidentale n-au fost mai crud puse în lumină în faţa sfinxului oriental, fatalist şi zeflemitor...

Pufăind molcom, Bălăceanu retează elocinţa poetului:

– Du-te, iubitule, şi spune asta ălora de la Paris! Lui Hübner, lui Cowley, lui Walewski, lui Orlov şi lui Aali-paşa, iar dacă mai ai iluzii spune-o lui Cavour să vezi cum îţi râde patriotul iluminat şi cinic, în nas.

– Dar ei, moldovenii, ar găsi la noi un candidat? întreabă retoric, mâhnit shakespearean şi sumbru Golescu.

Urmează o tăcere prea grăitoare.

– Valahia-i „cămin de copilaşi, nu e ca Roma, cuib de ucigaşi", şopteşte Ghica lăsându-şi privirea să adoarmă pe flăcările din cămin.

Bolintineanu tresare:

– Îl mai iubeşti pe Heine?

– Fără el lumea mi-ar părea mai puţin suportabilă.

– Pe străzile Parisului, spune poetul cu aerul că evocă amintiri preţioase pentru toţi, cândva, recitam – nu-i aşa? – romanţele lui...

O clipă suspendată, respectată de ceilalţi, dăruită trecutului sentimental, drag românului ca atmosfera casei părinteşti, trece bătând din aripi grele. Dar Bălăceanu, ropotind cu degetele în tăblia mesei, îi readuce în prezent cu aerul unui dascăl ce se pregăteşte să-şi pedepsească elevii:

– Domnilor, de poeţi e vorba acum?

– Mai este soluţia luată în considerare foarte serios la Iaşi de Panu, Vasile Sturza, Iepureanu şi alţii din partida naţională, subliniază Arăpilă

cu ochii în ochii lui Ghica de parcă ar vrea prin citarea numelor să arate cât de absurdă este ideea venind de la oameni cu judecată, de la care nu te-ai fi aşteptat. De a veni cu alesul lor, dincoace de Milcov...

– Cu Mihail Sturdza, eventual, replică Ghica sec.

– Ha! face Bălăceanu şi ridică mâinile spre tavan. Te pomeneşti că ne invadează fraţii noştri de suferinţă!

– Lasă glumele, îl refuză Golescu.

– Ar trebui să-i întâmpinăm, să fim gata să ne aliem acestei, nu-i aşa, acestei mişcări, se repede Bolintineanu, dar se retrage singur cu oarecare ciudă. Îşi împinge paharul deoparte.

– Cu ce să ne invadeze? întreabă Ghica inexpresiv. Cu o mână de ofiţeri de vodevil?

– Tu, tu întotdeauna ai fost sufocat de prudenţă! mârâie poetul împungând furculiţa mică, delicată într-un măr ce zace demult în farfurie.

– Prudenţă? Eşti prea blând, prea amabil! Aricescu pretinde că sunt o bestie meschină şi un intrigant, Eliade susţine că sunt vândut tuturor imperiilor europene şi asiatice. Aproape că m-ai jignit, se apără pactizând cu adversarul, mimând adeziunea la învinuirile lor categorice.

Arăpilă mângâie aerul cu palma păroasă:

– Abilitatea e una din rarele virtuţi revoluţionare pe care Iancu a avut-o, zău.

– Toate viciile mele n-au fost decât meschine curiozităţi ale inteligenţei, declară pentru a contracara ironia lui Golescu. Nu-i aşa? se adresează lui Bolintineanu care, surprins că i se persiflează ticul verbal, ripostează:

– Prea multă abilitate strică.

– În politică, suprema abilitate este să pari naiv, spune Bălăceanu şi toţi râd, de parcă zeflemeaua continuă a acestuia i-ar solidariza.

– Tocmai tu spui asta?

– Eh! Idei am, acceptă el mândru-modest, dar n-am răbdare să le pun în aplicare.

Ghica hohoteşte molcom, adormit:

– Acum zece, cincisprezece ani ne gândeam cum să fim curajoşi, nu cum să fim abili. Şi, deodată, ce-am observat? Franţa imperială unită cu Anglia, „l'ennemie héréditaire", pentru a duce contra Rusiei un război fără ură, complezent, nonşalant, monden. Apoi Austria şi Prusia, înveninate în problema hegemoniei Germaniei, legate accidental, dar oscilând de partea căror beligeranţi să intre în războiul Crimeei. O armată de domni în frac decid soarta Europei mai abitir decât soldaţii morţi la Sevastopol! La Viena, Franţa pierde teren după ce fusese victorioasă pe câmpul de luptă, Austria trece când de partea aliaţilor, când de partea Rusiei, ca o bătrână aflată între fiicele fidele şi pasiunea pentru nepoata interesată. Mereu cu gândul la viitorul război şi la viitoarele alianţe. Viaţa ne-a învăţat că abilitatea este o formă de curaj.

Arăpilă îşi încheie nasturele de la haină şi se ridică de la masă.

Tăcerea scârţâie, aşteptarea unei replici creează un halou înăbuşitor în camera cu tapet verde-argintiu. Vocea lui Ghica e palidă:

– Când spun că sunt pentru o evaluare realistă a situaţiei cred că fac apel la curajul vostru de azi. La curajul şi voinţa luciditătii voastre.

Dar e neconvingător şi Bolintineanu zâmbeşte. Împotrivirea lor şi uşurinţa lui îl enervează, îi vine să le azvârle în faţă: „Am riscat destul, viaţa, liniştea, familia, averea, pentru o utopie care semăna a curaj!" Dar el însuşi este încă plin de superbia acelei amintiri. La Constantinopol, în căsuţa din Bebec, moşmondise cu Nicu Bălcescu la „revoluţia generală" şi se îmbrăţişaseră în speranţa că Avram Iancu va izbândi acolo unde ei eşuaseră. Ce vremuri!

Se ridică şi el de la masă şi se apropie de cămin. Stă o clipă cu braţul rezemat de consolă privind printre pleoape grele flăcările jucăuşe. Alături e Arăpilă, faţa lui nobilă şi întunecată, ochii lui luminaţi de aceeaşi amintire:

– Te gândeşti la el? îl întreabă. Îşi dau seama amândoi că vorbesc despre Bălcescu ca despre un sfânt. „Oricâtă putere politică vom avea noi în această lume a relativelor relaţii şi fatalităţi, El va deţine asupra noastră puterea morală!"

Focul sfârâie moale. Parcă undeva, în curtea unor vecini gospodari, se aude cântând un cocoş. Bălăceanu trage draperiile. Se văd în conture abia schiţate siluetele teilor noduroşi, uscaţi, îngheţaţi şi grilajul de fier al porţii. Cerul pare buhăit de nesomn, ca un om care de prea multă vreme nu are odihnă.

Lui Arăpilă i-ar putea spune cum se simte vinovat şi îndreptăţit să-l trădeze pe Bălcescu. „Să fii bun, moral, plin de credinţă până la sacrificiul suprem este un eroism. Dar ce eroism este scutit de păcatul orgoliului? Atâta timp cât bunătatea, morala sau felul în care îţi manifeşti credinţa nu este suficient, vai, ce cuvânt vulgar! nu-i aşa? pentru oamenii secolului romantic este chiar o măgărie, da, o grosolănie! şi totuşi eficient, spun eu, omul unui secol realist până la cruzime, atâta timp cât eroismul tău e gratuit, aproape estetic, ascunde o vanitate, o superbie, un păcătos egoism al perfecţiunii personale... Şi asta într-o lume care se chinuie în nevoi practice. Ce valoare are perfecţiunea mea morală atâta timp cât ea nu acţionează asupra semenilor? Înseamnă că puţin îmi pasă de ei. Eu trebuie să strălucesc în propriii mei ochi pentru a fi mulţumit de puritatea mea morală. Dar există o puritate morală în afara exemplului social pe care îl dai? Eu vreau să construiesc o lume morală prin orice mijloace eficiente! E o utopie? Poate. Să mă admire cine are puterea". „Eu, domnule, ar spune Arăpilă blând, ironizându-l, eu nu cred în principiul machiavelic: scopul scuză mijloacele! Nu sunt convins de eficacitatea exemplului bun, dar nici de cea a exemplului pedagogic. Oamenii nu trebuie terorizaţi cu exemple. Le refuză! Mai bine ne tragem în spatele scenei şi lucrăm pentru bine în mod anonim. Mie îmi place această stare: a anonimatului!"

Lumina se ridică treptat deasupra curţii aride, păzite de arbori uscaţi şi înghеţaţi. Privind ridicarea zorilor prin ferestrele înalte, se gândesc la iraţionalul vieţii lor.

– Patrioţii de peste Milcov, spune Bălăceanu, vorbesc de parcă alegerea ar fi în mâinile lor... Dar care le este candidatul?

XI

– Acolo eşti cineva! E?! spune Mavros cu privirea aruncată peste ramele ochelarilor, în timp ce-şi pipăie pios monezile antice. Poartă un halat de atlas cărămiziu care i s-a crâmpoţit pe umeri şi o tichie rusească, ridicol aplecată pe ureche.

Îşi bate joc de el cum fac bătrânii cu câte un tinerel vanitos.

Într-un deceniu se petrecuseră atâtea! Spirite revoluţionare se căiseră şi apărători ai ordinii ironizau sistemul în funcţie, enervaţi de „stagnarea progresului!" Iată-l şi pe Mavros, care detesta altădată *cordial* pe orice rebel (spunea: „ăştia se aruncă în extravaganţe politice pentru că nu au educaţie"), zeflemisindu-i lui, acum, resemnarea aparentă. Trăise s-o vadă şi pe asta! În Valahia, surprizele par prăfuite, miros a cocleală, de parcă te-ar aştepta de mult şi ar fi îmbătrânit de veghe.

– Şi aici sunt nimeni? întreabă respectând rolul impus de socru-său şi-şi eliberează astfel lina satisfacţie a dezgustului. „În loc de flori, suspiciuni în pârg, în loc de bucurii, injurii. Aşa am fost primit în dulcea ţară. Lord Stradford ar zice: e bine, e necesar, ingratitudinea e stimulentul diplomatic cel mai pur."

– A, nu, aici un Ghica nu e un anonim, nuuu! Şi nici la Constantinopol!

Mavros plescăie din buzele subţiri şi umede. A ştiut să-i atingă o coardă sensibilă. Ca orice venetic care gustase puterea nu putea să nu dispreţuiască tocmai ceea ce-i fusese interzis – apartenenţa la protipendadă.

– Aici eşti un Ghica orice ai face...

Jocul e exemplar, desuet, trenează, se înfundă, dar are farmecul lui copilăresc. Ceasul ticăie în colţul bibliotecii subliniind nepăsarea din dialogul lor, care, oricât ar părea de pătimaş, îşi trădează inconsistenţa în salturile lui previzibile.

– E un dezavantaj pe care îl resimt uneori...

– Mda, în epoci de tranziţie ca acelea pe care le trăim, ne împiedicăm la tot pasul de dezavantaje dintr-astea.

Când Mavros este sarcastic, nu-i mai stă în cale nimic. Se crede imbatabil. În acest sud-est european oamenii trăiesc tot în epoci de tranziţie de sute de ani!

Cel care scotoceşte în cutia capitonată fusese „un om al ţarului",

amintind lui Eliade de doctorul Matheus din *Violon du Diable*. Cine o mai fi fost şi acela? După nume şi titlu, un ţap cu pofte sexuale şi intenţii oculte.

– Acolo, continuă Mavros şi îşi împinge umărul spre un Orient demn de milă (şi mila lui e provocatoare cât o insultă), ţi-ai probat forţa simplu, firesc, ca un burghez viu al epocii noastre, nu ca un aristocrat mort. Ca un erou al secolului! Aici, şi bătrânul îşi mişcă umărul celălalt spre propriii săi genunchi, de parcă zona evocată ar mucezi în adâncul acestui pământ care îi ţine pe el, pe ginerele său, acest Bucureşti de vodevil şi tragedie, aici trebuie să lupţi şi să ţi-o impui deoarece se tem toţi de tine. Îşi admiră degetele uscate şi, brusc, se amuză: Ha! Dar teama asta te incomodează mai mult pe dumneata decât pe ei.

Îl ascultă cuprins de o inexplicabilă bucurie. E timpul să revendice şi el ceva:

– Nu se tem pentru că sunt un Ghica, ci pentru că ştiu să mă impun în sensul burghez de care vorbeaţi.

Vocea lui Mavros scârţâie:

– Voilà, cette spléndide drahme én ginétyque! Elle a un charme irrésistible!

După alergătura de peste zi era o plăcere să adoarmă în simularea unei curiozităţi numismatice. Mândra colecţie a lui Mavros friza aparent nebunia. „Calculat, practic şi, totuşi, victimă a unei patimi?! Ce lege a echilibrului dictează unuia ca el să-şi adune sensibilitatea într-un singur punct atât de teatral expus pentru a contrabalansa apetitul sănătos şi viclenia salturilor sociale? Poate că cei legaţi de prezent, ca melcul de propria casă, visează să convingă tocmai prin vagul unei pasiuni istorice!"

Îi explicase asta lui Negri care colecţiona tablouri, medalii şi obiecte de artă din pur exerciţiu intelectual. El însuşi îşi justifica emoţia în faţa antichităţilor de tot felul printr-un romantism vaporos şi compensatoriu, deşi izvora mai degrabă dintr-un interes ştiinţific. De câte ori coborâse la gura râului Imbrasos să privească templul Herei, de câte ori se plimbase prin pădurea lui de coloane, trăise senzaţia unei nobleţi studiate, de parcă întregul peisaj aşteptase apariţia actorului care să-l însufleţească. Credea câteva momente că el este elementul cel mai important al construcţiei care fusese ridicată pentru a-i favoriza apariţia. La Mavros, subtilele voluptăţi de colecţionar luau proporţiile unui incomod fanatism. „E un bun conducător de atelaj, ţine frâiele zdravăn, pocneşte caii cu nădejde, dar, şi aici vine partea surprinzătoare, stă căţărat pe o capră gata-gata să se răstoarne fără să observe. Aş zice că se gândeşte mai mult la cum să strunească armăsarii decât la confortul lui. Se apără cu drahma din Egina de toate păcatele vieţii: umilinţe de-o parte – a ştiut să-şi asculte şefii, trufii de alta – a ştiut să se facă ascultat de subalterni". „Să-ţi demonstrezi o slăbiciune este uneori la fel de greu ca atunci când îţi demonstrezi o capacitate", răspunsese Negri. Şi la fel de liniştitor.

Moneda vine spre el purtată în palma uscată şi galbenă. Argintul vechi freamătă, scapătă tandru. „În faţa cui se apără cu drahma lui patinată de vreme? Cui vrea să-i spună: uite, nu fac decât să mă joc, am suflet inocent, nu lua seama la politica mea, nu e decât un mijloc superficial de a trece prin viaţă!" Ore întregi îşi pipăie grămăjoarele de aur, argint, bronz, elektron...

Bătrânul îl lasă să mângâie drahma şi se aşează mai bine în fotoliu. Simte că nu poate fi vorba de înflăcărare la celălalt şi-i aruncă o privire încărcată de compasiune.

– Îţi contestă dreptul de alegător? spune trăgând iar hăţurile şi lovind. Vezi cât se tem de tine? Tace şi monotona pulsaţie a pendulei împinge spre Ghica batjocura întrebării ca pe o insultă blândă, suportabilă şi o întoarce înapoi.

– De relaţiile mele la Constantinopol, replică şi, brusc, îi răsar în minte clanţa turcească a porţii ambasadei engleze şi lord Stradford făcând curte doamnei Paget sub ochiul vigilent al soţiei, malul Bosforului, Therapia şi turla ambasadei franceze, ca o ironică mănuşă aruncată reprezentantului reginei Victoria, şi Wefik-paşa cu filosofia lui aromitoare, modernă şi ineficace într-o lume care nu face decât să caute motive pentru propria ei apatie, şi intrarea somptuoasă de la Dolma-Bactzé unde presimţise că-l poate cuceri (omeneşte) şi pe sultan, şi Abdul-Medjid în persoană, Stăpânul suplu, cu sprâncenele circumflexe şi gura ca o păstaie de mazăre, respirând greu ca într-un acvariu cu prea multă vegetaţie.

– Relaţiile se pierd cu timpul, ochii care nu se văd se uită, dar inteligenţa, abilitatea sunt statornice. Le porţi cu tine toată viaţa. Mavros râde uşurel, privindu-l peste ramele ochelarilor. Qui tu m'est, mon cher, qui tu m'est! Are o voce de părinte îngăduitor cu firea năzdrăvană a odraslei. Abia ai pus piciorul în ţară şi ai şi început negocieri. Chipurile vrei să-i împaci pe Goleşti, Cretzuleşti şi Cantacuzini. Face un rotocol mic din vârful degetelor spre propriii săi papuci. Suntem într-un loc strâmt, poate prea strâmt pentru dumneata, aici totul se vede, orice gest iese la iveală ca untdelemnul deasupra apei! Iar nerozi şi utopişti la toate colţurile de stradă. Aici prisosesc.

– Este ceva rău în ceea ce fac? Credeţi că mi-a fost plăcut să mă întorc şi să-i găsesc pe ai noştri dezbinaţi, şansele noastre îngustate, aceste manevre dibace ale oamenilor lui Bibescu şi Ştirbey de a învenina pe adversari, naivitatea unora şi samavolnicia altora? Se tem? Foarte bine! Şi din nou saltă peste fraze şi gesturi ajutătoare, lăsând conversaţia să se rătăcească printre insinuări, promisiuni şi tainice înţelesuri. Încerc să-i conving pe câţiva moderaţi că Jean are calităţile unui domnitor...

Mavros râde fără discreţie, jignitor.

– Câte sfori am tras eu pentru asta, dragul meu... Ar fi un lucru grozav să am până la urmă un ginere domnitor! Dar eu nu mai sunt dintre cei ce ne prisosesc. Cine ar fi crezut ca fetele mele să fie atât de aproape una

după alta de tron? Să lupţi dumneata pentru Jean? Ha! Mă iei de prost? Dumneata nu poţi lupta decât pentru dumneata. Te înţeleg, însă...

Tichia îi alunecă mai tare pe ureche. Viclenia lui bătrânească! A tras, într-adevăr, destule sfori pentru a-l împinge pe Jean Cantacuzino pe tronul Valahiei şi acum se preface a fi sceptic. Viclenia lui Mavros îl irită şi îl împinge înapoi la Samos, printre măslini şi portocali, în faţa unei mări limpezi, monotone.

Dar sunetele străzii pătrund fâlfâitoare în camera supraîncălzită, în mijlocul acestei capitale valahe iraţionale, cu oamenii ei de o veselie disperată. Maria intră pe uşa bibliotecii şi, din salonul cu ferestrele deschise pentru a risipi fumul de tutun, se aud: Saalep, salep, dulceee salep! Aburi subţiri se văd invadând interiorul casei, casă mare, solidă, dar prea semeţ proptită pe tălpile ei chiar în trotuar, stingherind trecătorii.

– O să mă apăr, murmură înapoind momeala. „Ce trist, ce absurd să te aperi când eşti, în felul tău şi în felul secolului tău, un învingător!"

Voia să spună că o să se apere de calomnii sau de ironiile nesărate ale lui socru-său? Vălătuci de aer cenuşiu pătrund printre fotoliile şi scrinurile înalte ale încăperii. Prin ceaţa lor rece se aude vocea lui Mavros:

– De ce nu vrei să locuieşti la noi? Spaţiu cât vrei!

Bănuieşte de ce? Surâde atât de inocent încât nu mai încape îndoială că întrebarea e o provocare. „Domnul Mavros v-ar putea ajuta în două feluri, îl sfătuise Bălăceanu. Mai întâi susţinându-vă pe lângă guvernul rus pe care l-a slujit cu atâta credinţă şi apoi arătându-se în Bucureşti ca duşmanul dumneavoastră cel mai dârz..." Dar cum să-l faci să joace un asemenea rol? Mai bine l-ar sfătui să se retragă la Călineşti sau la Viena, să hrănească porumbeii de la Schönbrunn spre uitarea celor de aici. S-o facă pentru Jean, dacă nu pentru el.

– M-am obişnuit cu hotelurile, spune.

Bătrânul se uită la el prin fanta dintre sprâncenele stufoase şi ramele ochelarilor.

– Te compromit?

– M-am obişnuit cu insinuările de rusofilie, Eliade a avut grijă să mă călească. Nu mi se mai pare infamant.

– Franţujii şi englejii, pe care îi iubeşti cu nesaţ, îşi schimbă politica aşa cum îşi schimbă Mariţica Văcărescu rochiile.

Mavros mută discuţia pentru a nu rămâne în culpabilitate. E cuprins de o indignare parşivă. Urmăreşte tava cu saleuri şi samovarul. La un gest stângaci al feciorului, halatul i se întinde pe umeri ca pe un manechin cu pieptul bombat şi se relaxează la fel de fulgerător, atârnând lucios şi jilav. Maria supraveghează aşezarea serviciului de ceai şi, din spatele tatălui ei, face un semn discret: „Fii înţelegător, îngăduie, nu-l contrazice!" Clipeşte spre ea cu acel gen de tandreţe care jigneşte mai mult pe cel care o arată decât pe cel care o primeşte.

– Iancule, convinge-l pe tata să meargă la Călineşti. Nu-i face bine agitaţia asta...

– De câteva zile nu mă mai slăbesc cu sfaturile de plecare şi Maria şi Jeannot. Au montat-o şi pe nevastă-mea.

Din fotoliul lui îi zâmbeşte complice cumnatei. Se puseseră pe treabă. Jean Cantacuzino primise sfatul. „Dacă ai un defect ca viitor candidat acela este înrudirea până acum eficientă cu Mavros". Maria lucra intens. Încerca să-l scoată din scenă pe taică-său.

– În fond, de ce nu plecaţi?

Bătrânul mormăie ceva nedesluşit.

– O să... o să...

Rochia de caşmir „vert de gris" murmură conspirativ şi trece pe lângă el molatecă. Înainte de a se închide uşa, se mai aude cântecul micului negustor ambulant: Saalep! Dulcee saalep!

– Când trăieşti la îmbucătura unor imperii... spune halatul cel crâmpoţit.

Mai auzise asta. De la cinci-şase ani aude tot asta. Un adevăr elementar pe care îl descoperă mereu, nu se lasă uitat aşa cum o face lesne adevărul elementar că ai două picioare şi două mâini sau că pământul este rotund. Acesta refuză să se lase uitat!

–...trebuie să ştii să te descurci singur, să-i păcăleşti, să le vinzi unora slăbiciunile altora, să profiţi de zâzaniile lor. De un deceniu şi ceva ne sumeţim zadarnic. Auzi! Idei peste idei! O Românie-tampon, o Românie-neutră, o Belgie a Orientului, o Cracovie, hm, auzi, o Cracovie! Vorbe! Vorbe! Scrie în *Cartea regilor*: Supunerea este mai preţioasă decât jertfa!

Mavros ia cu două degete uscate saleuri cu care îşi umple farfuria. Mulţumit de cantitate, revine:

– Supunerea nu cunoaşte glorie, dar nici nu ucide. Tace, soarbe din ceai şi ronţăie râzând. Ştiu că unii preferă moartea unei supravieţuiri temeinice, dar nu e cazul să discutăm despre asemenea exaltaţi, despre asemenea orgolioşi...

Trebuiau să vină şi desconsiderarea, suficienţa, simţul de conservare ridicat la rangul de înţelepciune! Erau rodul unei sute de ani de fanariotism de disperare mocnită şi scepticism vesel.

Are tăria să-l întoarcă pe bătrân din drumul lui:

– E nevoie să mizăm pe turci, spune şi-şi priveşte vârful pantofilor răsărind peste linguriţa de argint cu monograma familiei Mavros. „De ce să nu-l înfurii puţin, la urma urmei, de ce să nu-l zgândăr?" Îşi întinde picioarele şi ascultă în transă, ca şi când ar recunoaşte o temă dintr-un concert învăţat pe dinafară.

– Sunt bolnavi, prea bolnavi, ştirbi, reumatici... Mavros e scârbit, se strâmbă şi imaginea parcă i se multiplică în oglinzi paralele, atât este de asemănător cu el însuşi, cel de acum zece ani.

– Tocmai de aceea, din slăbiciune ne vor accepta libertăţi pe care altfel nu le vom primi de la nimeni! Şi au un sprijin serios în Occident. Parcă îl vede pe sobrul şi elegantul domn Thouvenel plângându-se: „Mă tem că dacă reuşim să salvăm Turcia pe câmpul de luptă, o să fie extrem de greu de-a o împiedica să moară în patul ei..."

Bătrânul ridică mâna stângă spre tavanul cu amoraşi şi ghirlande aurite:

– În spatele lor stau acum englezii; ăştia cred în Parlamentul lor mai mult decât în mumele lor, iar Parlamentul crede deocamdată în ciuperca asta putredă! Când turcii sunt slabi – se aude o sorbitură zdravănă în ceaiul prea fierbinte – cedează Principatele ruşilor, când se simt tari – altă sorbitură retorică – le păstrează pentru ei. În acest moment nu vor Unirea, pentru că după ea văd venind cu pas grăbit independenţa. Şi Anglia liberală are oroare de o asemenea eventualitate, da, da. Osmanlâii se simt tari datorită englezilor dumitale, a gentlemenilor pe care îi adori, a acelor englezi care habar n-au de harta Europei estice, în afară de Rusia şi Turcia nu mai cunosc nimic pe aici. N-aş vrea să-ţi amintesc că generalii britanici căutau Sevastopolul în Eupatoria... Ruşine... Domnii englezi vor liberalism în Occident şi absolutism în Orient. Dar să revin la ceea ce-ţi spuneam. Vina cea mare o poartă, cu toate astea, francezii...

Acceptă zâmbetul ironic al ginerelui său parcă pregătind o răzbunare. Linguriţele clincăie în paharele de ceai.

– Să nu zici că n-am dreptate, pentru că am. Bonaparte al dumitale, „l'élu de sept millions", cum se tot mândreşte... Se întrerupe, plescăie din buzele subţiri: Să-ţi spun ceva; cred că putea găsi şi mai multe milioane dacă micşora censul, pentru el lucrează legenda mai mult decât pentru nefericitul unchi, ha! Zic dar că Bonaparte al dumitale a cedat ca un prost unei Turcii nerecunoscătoare. Dacă în '55, la Viena, insista asupra Unirii Principatelor – asta în cazul în care chiar vrea cu tot dinadinsul acest lucru, ceea ce mă îndoiesc, obţinea orice, osmanlâilor le era frică şi aveau ceea ce se numeşte „la sagesse de la peur". Acum, sultanul face politică frăţească cu vecinul austriac sub epitropia lui Clarendon, şi drăguţul de împărat al francezilor, alesul celor şapte milioane, pierde în timp de pace ceea ce a câştigat în timp de război – influenţa asupra ţărilor din Orient. Congresul de la Paris a fost un Waterloo diplomatic.

Face cu ochiul, se strâmbă, chicoteşte, plescăie, ţâţâie, îşi trage pe sub halat pantalonii care i s-au rotunjit pe genunchi.

– Dacă mă gândesc bine, personne n'a gagné que l'Autriche à la guerre d'Orient, qu'elle n'a pas faite.

– Proptindu-i pe turci, englezii îi împiedică pe ruşi să se întindă până la Mediterana, intervine în timp ce socru-său îşi soarbe din nou ceaiul. Din punctul lor de vedere... raţionament simplu şi practic.

– Ceee? ţipă Mavros boţindu-şi faţa. La dracu raţionamentele lor simple! Ăştia pentru un asemenea raţionament şi-ar vinde şi mama şi tata. Râde cu satisfacţie: Ha! Nu şi Parlamentul! Ha! Cât crezi că vor putea propti ruina? Cât? A? Cât?

Un saleu se risipeşte în poalele halatului. Mavros n-are chef să înţeleagă altceva decât a învăţat să creadă încă din tinereţe. E trup şi suflet pentru autocratul din răsărit. Din pricina lui, Ghica pătimise la

Constantinopol în '50. Eliade îl socotise filo-rus pentru că era ginerele celui ce complotase în favoarea „mosco-ghiaurilor". Îşi injectase toţi partizanii de la Broussa cu ideea „trădării" lui Ghica pentru că Mavros agita ţara la revoluţie şi toţi ştiau că o face pentru a oferi justificare ocupaţiei prelungite a Principatelor. Dar Mavros nu avusese niciodată răbdarea să disimuleze. Era făţiş şi arogant chiar şi în comploturi.

– Şi englezii dumitale nu mai vor să audă acum de unire. Ce raţionament simplu au pentru asta?

– Două provincii barbare nu se vor rupe de Imperiul turc, în timp ce o Românie va năzui la independenţă. Este exact raţionamentul pentru care ruşii sunt pentru Unire.

– Ha, nu-i numai atât. Clarendon se teme că nu vom putea trăi cu propria noastră viaţă...

Ceaşca de ceai trepidează în mâna osoasă şi galbenă. „În Valahia, politica lumii e la degetul cel mic al oricărui babalâc..." Sărăcia acestei reflexiuni îl ruşinează, dar îi şi aminteşte de dascălii greci Kirkireu, Coriţa, Mitilineu, Likeardopol care se întâlneau, târând plozii după ei, în grădina lui Deşliu şi „dă-i cu novitale şi mandate, strategii şi filonichii... mâncau jăratec şi beau flăcări". Se puneau în locul eroilor zilei şi dădeau soluţii trăsnite cu aerul că judecă sănătos sau inventau tot felul de variante belicoase în ideea că trebuie făcut totul cu îndrăzneală şi fantezie... Îşi aminteşte ciripeala lor trufaşă şi-i vine să râdă.

Bătrânul se linişteşte, nu se poate mişca de la locul lui decât după ce pune ceaşca pe măsuţă. Gestul întârziind furia, aproape că-l adoarme. Se lasă o linişte moale în care parcă se aud carii lucrând.

În casa socrului său îl soarbe această tăcere lucrătoare, ca o bulboană. Mavros a început să nu mai înţeleagă decât ceea ce vrea el, după oră, după anotimp, după reumatisme, după foame şi sete.

„Va fi greu să te adaptezi", îi spusese Gradowicz cu faţa numai zâmbet blond şi el ridicase din umeri. „Sunt acasă, sunt printre ai mei, la ce să mă adaptez?..." Şi totuşi, era greu într-adevăr să suporte rudele altădată autoritare, astăzi în decrepitudine, pe cei exuberanţi şi fantaşti ajunşi în pragul meschinăriei mature, prietenii înstrăinaţi şi înstăriţi, cunoştinţele mahmure, dispăruţii, fantomele, tot ceea ce rosese timpul în absenţa lui în alţii, ieşind deodată la iveală cu o brutalitate dezmăţată.

Nostalgiile şi regretele se cuibăreau în viaţa lui activă, întreprinzătoare, tenace, un amestec de încordare şi laşitate, de vulgaritate şi silă. Cu o noapte înainte lucrase la apărarea drepturilor sale cu toate cărţile, cu toate vrafurile de hârţoage întinse pe scaune, pe masa şi pe divanurile de mahon: Delisle, Bousquet, Colluin, Martens, Boulet, pravila lui Caragea, Regulamentul organic, Convenţia din 19 august... având senzaţia că înfruntă un duşman grosolan pentru care prea multă subtilitate e o nouă jignire. Dar genul acesta de luptă nu este decât o înţelegere violentă a adaptării, o luptă înceată, singuratică, lipsită de spectacolul satisfăcător al gurilor căscate; parcă ar fi săpat galerii şi

tunele care semănau, în imaginaţie, cu tranşeele unui război de durată, cu victorie nesigură, cam absurd, cam umilitor. „Domnule Ghica, sunteţi în floarea vârstei, spusese lady Bulwer la plecarea lui din Constantinopol, plecaţi, ridicaţi naţia dumneavoastră printre marile naţiuni ale Europei!" Numai ea putea fi atât de teatrală şi atât de distrată. Credea probabil că turcii i-au dat investitura! Dorinţele lui nu mai sunt joviale, optimiste, cum erau atunci când părăsise ţara aproape pe furiş, pentru a pregăti pe turci să accepte revoluţia. Cuvintele femeii îi sunaseră ca un reproş, nu ca un îndemn. Viaţa nu mai avea superbie, idealul era salahorie şi meşteşug. Toată noaptea adunase dovezi juridice prin care dreptul lui de a participa la alegeri nu era anulat de faptul că era funcţionar al Imperiului suzeran.

Şi dimineaţă luptase. Foarte puţin eroic: pentru recuperarea unei arenzi, pentru hârtii şi iar pentru hârtii, pentru pământul moşiilor părăginite, pentru administrarea pământurilor soţiei lui părăsite în Samos, apoi, prin saloane, cluburi, la Brofft, la Bossel, pentru a nu câştiga Bibescu, pentru a nu câştiga Ştirbey, mici fraze deştepte în stânga, mici insinuări în dreapta, care să-l facă simpatic şi necesar. Pe Ghiculeşti nu-i puteai convinge, îi puteai doar cumpăra, dar bani nu avea, promisiuni nu voia să facă şi-i trata cu răceală pentru a le da sentimentul că are spatele bine acoperit. Se reconciliase cu Cretzulescu pentru a nu se trezi atacat de un moderat şi pentru a se apropia de Meusebach. Dacă previziunile lui Bălăceanu erau exacte, consulul prusac era în căutarea candidatului său. Chiar dacă el nu mai putea avea şanse la domnie prin alegeri, dacă va ieşi răzmeriţă şi se va numi domnul, nu era rău ca Prusia să nu-l contracareze. Meusebach este interesant şi pentru că poate veni cu voturile celor mai conservatori din viitoarea Adunare în favoarea candidatului moderat. Care? Savoarea conjuncturii! Cretzulescu îi arătase protestul lui către cele cinci consulate. „Sper să facă puţină vâlvă, sper să creeze unde care să zguduie această năvală de abuzuri, această sfruntată impertinenţă care nu mai seamănă cu politica decât prin consecinţe..." Doctorul îl trăsese în biroul lui, hârtiile caligrafiate subţire nu fuseseră încă îndoite pentru a încăpea în plicuri. Le citise rezemat cu pieptul de marginea mesei de scris, fără să le atingă. „Am să vorbesc şi eu cu Kiamil-Bey. Turcii trebuie speriaţi că vor acţiona ambasadorii de la Constantinopol înaintea lor şi că ar fi un gest de autoritate aprobat de puteri..." „Mi-a promis şi Meusebach că va acţiona în acest sens la Constantinopol. Mă tem însă că de revenit nu vor mai reveni asupra măsurilor luate, tactica faptului împlinit este întotdeauna eficientă, dar măcar stăvilim căimăcămia, îi tragem puţin hăţurile, altfel ne încalecă." „Prea mulţi oameni nu au la noi instinctul epocii în care trăiesc, prea mulţi nu înţeleg, deşi nu sunt lipsiţi de inteligenţă, istoria pe care o trăiesc..." Şi atunci Cretzulescu, mânat de o lipsă de perspicacitate psihologică neaşteptată, trecând peste sensul ultimelor lui cuvinte, atras poate de tonul cam dezamăgit al acestor reflexii, spusese: „Să ştii că am încercat, dragă Ghica, în cazul tău, tot ceea ce se putea face. Chiar şi

prostia de a interveni pe lângă Şuţu să-şi retragă contestaţia." „Am aflat de la Alexandrescu, îţi mulţumesc..." Înaintase puţin spre indignare, apoi se retrăsese şi mormăise: „Mi se pare fără sens ceea ce mi se cere..." „O manevră ruşinoasă, se înflăcărase violent celălalt. Şi nu va fi singura! Tribunalul de judeţ pune obstacole căsătoriei lui Victor Cretzeanu refuzând să legalizeze actul dotal pentru a-l împiedica să-şi exercite dreptul de alegător şi de candidat căci numai legalizarea i-ar aduce venitul cerut. Îţi dai seama? După povestea pe care i-au făcut-o lui Niculache Golescu, după porcăria asta pe care ţi-o fac ţie, nu mă aştept să trăim zile liniştite..." Plecase convins că forţele de opoziţie nu sunt ireconciliabile. Georges Cretzeanu pe care îl văzuse la Brofft părea că alunecă vag spre N. Golescu, fără entuziasm. Fusese leneş, afectuos în faţa „celei mai strălucite pene a gazetăriei valahe", îl flatase pentru câteva articole şi-l văzuse repede dispus să-l asculte. Ce părere avea despre candidatura lui Ioan Cantacuzino? Fără şanse! Dar dacă N. Golescu va avea şi mai puţine nu e bine să-i ofere lui voturile? O va face în favoarea lui Al. Ghica. Ce absurditate! Al. Ghica e prea de curând scos din funcţie pentru a fi fost uitat ca rău administrator. Şi apoi, se va crampona de putere. E nevoie de un om slab fără experienţa rapacităţii şi care să accepte în cele din urmă cedarea în faţa unui principe străin. Cretzeanu tăcuse, apoi întrebase: Ioan Cantacuzino? Da, e o idee!

Unul din susţinătorii lui Golescu cădea astfel fără mare greutate, dar şi fără a mări şansele lui Cantacuzino.

De fapt, este bine adaptat, nu este însă destul de hotărât.

– Să-i ia dracul pe turci! Să-ţi dai demisia! Ce să faci în Samos? Ăştia de aici nu au nici un drept să te conteste, sunt absolut de acord, dar fă-le figura, dă-ţi demisia şi te alegi. E sigur că te alegi!

S-ar zice că Mavros îl încurajează. Bodogăne însă fără convingere. Parcă e cu gândul în altă parte. Fursecurile şi saleurile dispar metodic din farfurii pe calea unei guri subţiri, mereu deschise.

– În Divanul Ad-hoc nu m-am ales.

N-o spune cu amărăciune, ci cu plictis, îi trecuse demult stupoarea aceea dureroasă: ia te uită, am fost eliminat din joc!

– Să nu mai vorbim despre asta! Gest de supremă mărinimie. În acel moment Mavros ar dori să reprezinte românimea întreagă. Nu erai aici şi... făceai figură de antiunionist la Constantinopol.

– Nu-i adevărat!

Bătrânul face semn de mustrare cu degetul cocârjat şi gutos.

– Încă mai sperai, da, mai sperai să fii If'lak Beg prin firmanul Porţii. Dar n-ai vrut dumneata la '48 democraţie şi voinţă naţională liberală? Iată că venise vremea votului naţiunii şi dumneata ce făceai? Sperai să te trimeată turcii Domn ca pe vremea fanarioţilor! Te ajutau „diavolii aceia de elcii" şi dragomanii lor alergând pe toate regealele, iar sir Bulwer aproba desigur, la îndemnul lui Canning, chiar insinua că Al. Ghica ar trebui să renunţe în favoarea nepotului său...

– Au fost momente când am încercat unirea tuturor românilor.

Mavros îşi şterge cu şervetul firimiturile de cozonac care i-au rămas agăţate în barbă şi continuă cu tenacitatea crudă a bătrânilor care vor să se arate încă în putere.

– Te vei alege de data asta. Niciodată nu câştigă cel absent. S-ar putea să-ţi priască faptul că n-ai fost în Divan, nu te-ai compromis în acel tohu-bohu ca ceilalţi. Sunt momente când e bine să fii cu obştea, altele când e bine să fii cu stăpânirea. Când pământul se cutremură trebuie să ţii cu Dumnezeu, când însă e stabil trebuie să idolatrizezi ţărâna...

„O să mă sugrume cu asemenea sfaturi înţelepte!" Se răsuceşte pe fotoliu cu faţa spre serviciul de ceai. Paharul lui s-a răcit, aburul a lăsat dâre uscându-se pe pereţii de sticlă, linguriţa se frânge la suprafaţa apei.

– Uneori e bine să fii cu obştea chiar dacă stăpânirea este destul de puternică, îşi continuă Mavros pedagogia, pentru că nici o stăpânire nu este destul de puternică atunci când se face apel la voinţa naţiunii. De fapt greşeala generaţiei voastre este că socoteşte istorică numai nesupunerea, insurgenţa. Este slăbiciunea profeţilor voştri de la Paris, Michelet, Quinet, care cred că trebuie să trecem cu privirea peste epocile de stabilitate şi să facem apologia unui etern război civil...

Bătrânul o voia pe Alexandrina, fiica preferată, o voia acasă, aproape de el. Samosul i se părea un loc de pe cealaltă lume, din lumea strămoşilor săi greci, demult oale şi ulcele, un loc al trecutului şi nu al viitorului. Avea nevoie de blândeţea Alexandrinei care semăna atât de bine a complicitate, de aroganţa ei astringentă dar confortabilă, cu înfloriturі şi tandreţuri ironice. „Am crescut-o de parcă aş fi vrut s-o iau de nevastă..." îi spusese Mavros când i-o ceruse. „Nu e foarte frumoasă, e însă curată, proaspătă, deşteaptă şi nu vei fi singur niciodată." Era, cu toate astea, singur tocmai din pricina tăioasei ei bune-creşteri. Avea prea multă dreptate, ştia să se adapteze fulgerător de calm, nu-i oferise dreptul nici unui conflict. Dovedise o ambiţie egală cu a lui şi nu-i plăcea nici ei să piardă. Se constituise o alianţă fără fisură, o căsnicie fără nelinişti, fără tensiuni.

– Tragi, totuşi, spre Alexandru Ghica?

Întrebarea îl pocneşte în urechi. Tace urmărind tictacul pendulei. „Ar fi mai bine să plec în Samos şi să scriu o carte..."

– Dacă ar fi să trag spre ceva, aş trage spre un principe străin. Ar fi singura soluţie rezonabilă. Îl împunge cu o privire oţelită, fără efect şi începe să se amuze. Felul cum alunecă bătrânul de la o idee la alta îi aminteşte de ghergheful Alexandrinei care lucrează cu şapte-opt culori deodată până le încâlceşte, nu ştie să-şi compună desenul treptat, îl ia de unde se nimereşte şi vrea să termine exact partea la care nu a ajuns. Îi părea bine că o lăsase în Samos, să nu asiste la spectacolul nehotărârii lui. Spune: Observ că nimeni nu se gândeşte serios că trebuie ales un domn care să vrea să lupte pentru un principe străin.

Mavros împătureşte meticulos şervetul.

– Dacă ai fi ales, ai face-o? Îşi freacă pieptul prin deschizătura halatului boţit. Să nu tragi spre Ghica. Regret că n-are şanse pentru că am încredere în *măgar*.

De când se întorsese în Bucureşti auzea gluma asta dezgustătoare, făcută de prinţul însuşi când primise firmanul de numire în căimăcămie. „Am ajuns din cal măgar!" devenise dintr-o vorbă de duh cu care partizanii îi probau luciditatea o adevărată batjocură.

– O fi om cumsecade, dar e depăşit. Lasă o pauză şi-şi aşează cu grijă ceaşca de ceai pe măsuţă. E în urma epocii.

– În afara lui Bibescu şi a lui Ştirbey nimeni nu mai are şanse, se repede Mavros, degeaba, unii nu vor fi aleşi nici măcar în Cameră. Să-i luăm pe rând. Niculache Golescu. Ăsta fără Brătianu e ca un corp fără cap.

– Toţi *ultra* merg cu el.

– Câţi crezi că vor fi? Nu lasă Manu să intre în Adunare mulţi *ultra*. Susţinut de ai lui Brătianu, nu va fi acceptat de nişte deputaţi conservatori, în majoritate, şi nici Louis Napoleon n-o să-l vrea, n-are chef de candidaţii lui Firfirică cel complotist, şi nici nimeni cu excepţia unor descreieraţi. Beizadea Mitică dacă o avea trei voturi să fie mulţumit... iar ceilalţi, maldărul de aspiranţi, ce să mai vorbim! Patrioţii ca Oteteleşanu, Slătineanu et Co. se vor îneca în propriile lor aspiraţii. Totul trebuie cântărit pornind de la certitudinea unei camere conservatoare. Să nu-şi facă naţionalii şi progresiştii nici o iluzie.

Cuvintele ies bufnite şi seci din gura subţire, o hârâială a plămânilor le dă oarecare greutate. Mavros îşi aşează din nou tichia pe creştet şi se înviorează. Ochii îi joacă de la ceaşca de ceai la şnurul draperiei care acoperă fereastra.

– Şi eu ziceam pe vremuri că Alexandru Ghica e un prost viclean şi nici măcar prea viclean! Acolo, un şmecher sentimental, da, sentimental, îţi spun eu, am lucrat pe vremuri, când era, hm, hm, cal, nu mi-a scăpat slăbiciunea lui sentimentală... dar nu e. Prost, vreau să zic, nu e. Se face. Uneori e rentabil.

În mica pauză care se lasă, simte puternic, cu o bruscheţe lipicioasă, căldura prea mare a camerei. Se sufocă. În timp ce socru-său jubilează, e în cea mai bună din formele posibile. Îi va scrie Saşei: „Tatăl tău se simte perfect!" Şi ea va înţelege iritarea dintre cuvinte fără să i-o reproşeze vreodată.

– Îţi dau un exemplu, în septembrie, înainte de a veni hatişeriful, mă întâlnesc cu Béclard al dumitale...

– De ce al meu?

Întrebarea îl plasează iarăşi într-un joc galant, îi întinde bătrânului o mână binevoitoare. „Să mă ţină de copilandru, e toana lui, nu a mea."

–...al dumitale, al dumitale, că toată ziua eşti pe la consulatul francez. Mă avertizase de Giers, care-l mirosise în nişte conversaţii ale lor, diplomatice, de partizan al lui Ştirbey. Ce-mi spune Béclard, ştiind şi cine sunt

şi cine am fost şi cine îmi sunt ginerii, făcând adică pe obiectivul... Îţi atrag atenţia că se poartă...

– Ce? Obiectivitatea?

Bătrânul începe să aibă haz, se iveşte din răsucirea de cârpe trupul osos al militarului, al şefului carantinelor de altădată. Vocea aspră, cuvintele fără nuanţe, sarcasmul grosolan... Ascultase de trimişii lui Nicolae I şi Nesselrode, se purtase arogant cu otomanii, pufnise şi trăsnise când îi dăduseră ordine austriecii. Dar îşi menţinuse puterea.

– Da, scumpul meu, se poartă obiectivitatea! Toţi zic că-s obiectivi. Conservatorii sunt obiectivi, ultraprogresiştii sunt obiectivi, moderaţii sunt şi mai obiectivi şi ne-am pricopsit! Aproape că a ajuns o excentricitate să declari că până una, alta, adică până va schimba Dumnezeu propria lui creatură, eşti un animal subiectiv! Ei, bine! Ce-mi zice Béclard, cu o linişte foarte obiectivă: Ambele tabere, zice, adică şi cea a bibeştilor şi cea a ghiculeştilor-cantacuzinilor, la care s-a afiliat cea a ultra-liberalilor dumitale...

– Iar?

– Da, iar, asta o spun eu, nu Béclard! Tot ai dumitale sunt şi parveniţii ăştia! Ambele tabere, zice, au devenit indiferente la progresul pe care îl oferă Convenţia şi, ca întotdeauna, problema persoanelor domină totul. Auzi ce-mi zice franţuzul dumitale! Parcă s-ar fi înţeles cu Rosetachi, zău! Eu l-am lăsat să se avânte şi, după ce şi-a consultat doza de automulţumire, m-am pornit: Convenţia, zic, aduce un însemnat progres, domnule consul, zic, dacă întoarce ţara la Regulamentul organic pe care tocmai apucă să ne declare că nu-l mai vrea. El: Dumneavoastră vă plângeţi de Regulament? Şi eu: Vă vorbesc în numele unei obiectivităţi garantate de propria mea bătrâneţe! Iar în ceea ce priveşte problema persoanelor ştiţi, zic, că ea nu e deloc lipsită de importanţă. I-am ars-o! Căimăcămia asta de trei stabilită după ultimul minister al lui Ştirbey, zic, şi nu după ministerul în funcţie al lui Alexandru Ghica l-a lăsat pe acesta mofluz, dar cu un argument solid în mână: Convenţia, zic, înainte de a ne arăta partea ei progresistă, ne-o arată pe cea retrogradă!

E foarte încântat. Tânjeşte după admiraţia unui om încă tânăr. Situaţie la care ginerii oricând trebuie să răspundă prompt din respect pentru soţiile lor. „Ce să fac? se întreabă stupid, ştiind bine ce va face. Şi deodată lăudăroşenia asta de măscărici îl umple de milă. Calcă ferm pe scena improvizată de celălalt. Arată o imensă curiozitate:

– Şi Béclard?

– Mais, c'est la dernière administration régulièrement constituée, zice, tandis qu'il eût été bizarre de composer un régime temporaire des débris d'un gouvernement déjà affecté de caractère provisoire...

– Un regim provizoriu pe care înseşi marile puteri l-au acceptat.

Se opreşte. E deja antrenat în istoria puterii valahe, în micile şi marile bătălii ale alegătorilor şi ar vrea ca Mavros să nu-l obosească înainte de

vreme. Are nevoie de o oarecare independenţă pentru a hotărî dacă rămâne sau nu. Dar şi de puţină exuberanţă şi iresponsabilitate.

– Ghica a încercat să protesteze, şi-a trimis ciracii din casă în casă să adune semnături, l-a catapultat pe Scarlat la Constantinopol să umble cu indignarea în băţ, a lansat zvonuri că vor fi tulburări, că se vor amâna alegerile, că austriecii sunt la graniţă...

– Aici poţi lansa ce zvon vrei, aproape toate sunt posibile, dacă nu reale.

Îşi mângâie barba şi gustă plăcerea lui „aici", are brusc emoţia spaţiului în care respiră, e în *ţară*, e în mijlocul vâltorii, e în Bucureştiul lui haotic, în Bucureştiul lui de vis, cu străzi ca nişte poteci imprevizibile, cu grădini şi lacuri anarhice, cu tradiţiile lui care nu-ţi resping viaţa şi îţi lasă liberă fantezia. S-a întors în ţară şi, oricât ar fi de practic să plece, nu va pleca. „Ce minunat e să te joci cu acest instinct al locului!"

– Oricum, semnături n-a adunat şi a schimbat tactica.

Bătrânul face o pauză, clipeşte des şi ridică arătătorul dreptei cu care împunge aburul somnolent al samovarului.

– Aici, zic eu, s-a dovedit isteţ: nici Béclard, care umflă cât poate cifrele, nu şi-a dat seama de proporţiile epurărilor făcute de Ghica în administraţie. I-a înlocuit frumuşel pe toţi cei, hm, hm, „obiectivi", ca să folosesc termenul francezului dumitale, cu oamenii săi. Aflase prin agenţii de la Paris, înainte de a se comunica drăguţa de Convenţie a drăguţelor de puteri garante, că noua căimăcămie nu va avea nevoie să schimbe funcţionarii decât cu mare dovadă de ilegalitate şi abuzuri.

– N-a făcut decât să stârnească o avalanşă de proteste. Ceea ce a câştigat prin numiri, îndoielnic având în vedere corupţia funcţionarilor noştri, a pierdut prin destituiri, sigur. Vrea să demonstreze lui Mavros zelul său politic. „Puţin scepticism amabil nu strică." Au început să zbârnâie consulatele şi ambasadele de protestele unora şi altora. Eram la Constantinopol...

– Zbârnâie ele ce zbârnâie, dar Manu, Băleanu şi Filipescu n-au timp să-i mai dea afară pe toţi prefecţii şi magistraţii în câteva luni, deşi depun tot zelul.

– Şi totuşi, au făcut-o!

– Ca să-i schimbe fac abuzuri atât de flagrante încât se va riposta. Sprâncenele stufoase ale lui Mavros se strâng deasupra nasului ascuţit şi, din nou, arătătorul dreptei se înalţă cocârjat spre tavan. A intrat în calcule această ripostă, să ştii, pentru că putea avea efect.

Bătrânul e mulţumit de generaţia lui, de „măgar" chiar, deşi nu a fost niciodată în bune relaţii cu el (Alexandru Ghica înclinând spre imperiul de apus mai degrabă decât spre cel de răsărit), de tertipurile vechii politici şi se lasă dus de încântare într-un fel de paradis al corupţiei.

– Şi se mai zice că nu e bine să faci răul din care va rezulta un bine! Mă opun. Uneori, e adevărat, nu e prudent, dar bine este.

„Aceiaşi oameni, aceleaşi mentalităţi, aceleaşi bucurii măsurate,

aceeaşi înţelepciune care seamănă cu viclenia şcolarului repetent... Parcă nimic nu mai poate fi nou aici!" Stând de vorbă numai cu Mavros, fără să-şi fi văzut înainte prietenii, ar fi jurat că timpul e somnolent, iar speranţa de „progres" a câtorva generaţii este ca Frumoasa din pădurea adormită – un principiu conservat temeinic, răbdător şi trufaş, dar inactiv.

Ceaiul tremură în mâna lui Mavros, câteva picături cad pe poalele halatului care le absoarbe ca un burete. „Socru-meu a început să facă politică transparentă, îi plac sforile, manoperele, chiţibuşurile subtile. Altădată ţinea la politica forţei, brutală, eficientă, şi nedemagogică! La politica de palat închis şi autoritar!"

– N-are partid, spune şi se aşează cu un braţ rezemat de speteaza fotoliului, este înconjurat de bătrâni reacţionari, alde Bălăceanu, Slătineanu, Şuţu, Odobescu, ca să nu mai vorbim de cei foarte apropiaţi... Cantacuzino şi beizadea Ghica umblă prin cunoscuţii lor de la Constantinopol să se aleagă.

– Prin influenţa Porţii... Tradiţia nu piere de azi pe mâine! Manu vrea agitaţie, scandal pentru ca turcii să numească Domnitorul. Camera o fac ei pe măsura dorinţelor lor, dar pe vodă să-l dea puterile şi pe la puteri şi mai ales la otomani se umblă cu plocoane şi promisiuni.

– Candidatura... *măgarului* a fost contestată.

– Ce ridicol, când a mai fost odată Domn!

– După noua regulă, după Convenţie, nu mai poate fi! Are tată albanez.

Mavros se strâmbă, mirosindu-şi tutunul, se strâmbă iar, îl priveşte pe sub sprâncenele groase şi îmbinate să vadă ce efect a avut insulta la adresa poftitorilor de domnie. „Îl voi servi!", îşi spune şi se strâmbă şi el, râde, îşi aşează cravata între colţurile tari ale gulerului. E obosit – fregată după asalt – navighează leneş, fără direcţie.

– Ziceai că n-are partid, sare Mavros tinereşte, şi e adevărat. O ştie şi el.

Plescăie încântat. Parcă ar fi mândru de isprăvile unui frate. Se vede că vrea să demonteze soclul lui Al. Ghica făcând pe sprijinitorul lui, avansând argumentele cu aerul că sunt lansate de alţii. Nu e greu să priceapă ce e în intenţia bătrânului. Nici un candidat n-are şanse, hai să le dăm lui Ion Cantacuzino! Mavros n-a ţinut niciodată cu perdanţii. Asta a fost o regulă sfântă a vieţii lui. Dar de data asta patima e mai presus de raţiune. Se vrea socru de Domn valah.

– L-am admirat pe Ghica atunci când am auzit că a făcut o coaliţie cu ultra-liberalii, ultra-progresiştii, cu exageraţii ultra-radicali, cu „zavergiii"...

– Ai mei, ultra-aia şi ceilalţi, ai mei.

Mavros, care rostise ultimele cuvinte triumfător şi ironic, se uită acum la el neîncrezător.

– Da, da, da, clatină din cap pentru a câştiga timp. Ăştia pot ţine loc de partid unui opozant de circumstanţă, unui ex-domnitor. C.A. Rosetti, Ion Brătianu, Filipescu-Curcan *et eiusdem farinae* au acceptat acordul

oferit de Ghica: ei, adică, sprijină candidatura lui *dacă va avea şanse*, cu condiţia ca el şi oamenii lui s-o sprijine pe a lui Niculache Golescu dacă *ar avea şanse acesta*. Şi dumneata de ce nu sprijini alianţa asta?

Îi lasă întrebarea suspendată. Ascultă tic-tacul pendulei care vorbeşte despre lucruri eterne pe care ei nu le vor atinge niciodată din lipsă de timp. Sunt atâtea de făcut încât...

– A te alia cu Alexandru Ghica nu e mare scofală, spune. Multe voturi nu va culege. Cu toată dominaţia conservatoare a viitoarei camere. E mult prea recentă administraţia lui falimentară.

– Dar Jean o să le culeagă?

– L-aţi putea ajuta.

– Eu?

– Sprijiniţi-l, lăudaţi-l pe lângă de Giers, pe lângă prietenii dumneavoastră de la Petersburg şi certaţi-vă cu el în văzul Bucureştiului.

Mavros stă pe gânduri o clipă şi apoi râde.

– Crezi că ar avea efect asupra liberalilor?

– Nu, dacă nu combinăm mijloacele. Nimeni nu face nimic pentru nimeni dacă nu vede în asta propriul său interes. S-au văzut atâtea cazuri în istorie când nu cel mai puternic şi nici cel mai doctrinar a preluat conducerea, ci ponderatul, omul balanţei sociale, omul cu deviza nesemnificativă, chiar ştearsă. Dacă toate candidaturile mărunte se dau la o parte şi se instalează în frunte un om ca Jean Cantacuzino – neutru, fără partidă şi tocmai de aceea al oricărui partid, de o moderaţie ireproşabilă şi aproape inexpresivă şi care are avantajul numelui şi prestigiul onestităţii, Ştirbey şi Bibescu vor fi puşi în dificultate. Când operezi cu multe fracţii cauţi numitorul comun, care poate să nu coincidă cu al nici uneia.

Nu se avântă, rămâne rece, metodic, nemulţumindu-l pe bătrân. Se apleacă spre el.

– Ce ziceţi?

– Că socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg.

– Da, ar fi o primejdie...

– Care? se trezeşte „vioara Diavolului".

– Să apară un alt neutru, un alt moderat, un alt inexpresiv.

– Bălăceanu ce hram poartă?

– Este pentru o combinaţie rezonabilă a moderaţilor.

– Asta ştie oricine, pentru că o urlă în gura mare, dar pentru cine? Puse mâna pe moşiile alea ale lui tată-său. Nu i le-o fi dat degeaba. De ce-l ironizează pe Jean? Ce are cu el?

– Contează spiritele lui Bălăceanu?

– Da, da, aici în mahalaua asta a noastră orice glumă tâmpită denigrează... Ar fi bine să tacă.

– E greu să alegi pe cineva, mai uşor e să nu vrei să fie ales cineva.

Mavros dă din cap înţelegător. Pierde deodată subiectul discuţiei şi se întoarce la ale lui.

– O asociaţie mai bizară ai mai văzut vreodată? Un reacţionar get-beget şi nişte ultra-ultra! Alexandru Ghica şi Brătianu!

– Alexandru Ghica şi N. Golescu? Excelentă companie! Verificată în timp, prietenie veche, statornică...

– Dar Golescu îl cară după el pe Brătianu. Ca orice mare boier îşi poartă alături ciocoiul.

– Golescu este doar un nume, Brătianu este o forţă!

– Un anarhist, un socialist!

Se lasă pe spate, îşi trage halatul cărămiziu pe piept, aşteaptă, plescăie, aleargă cu privirea de la draperiile grele la ceaşca pusă pe măsuţă. Surâde mulţumit de toate, de hrană, de căldura înăbuşitoare din casă, de poveştile bărbăteşti pe care i le poate turna ginerelui întors de pe meleaguri îndepărtate.

– Uneori aliaţii sunt mai incomozi decât adversarii... Voilà, l'ex-hospodar Ghica uni, sans grande conviction, aux ultralibéraux, les ennemis héréditaires, pour mener contre l'ex-hospodar Bibesco une guerre sans haine... Fanarioţii şi sanculoţii şi-au dat mâna! Şi multe vom trăi şi multe vom mai vedea.

Bătrâneţea îi dă o oarecare superioritate asupra faptelor şi de la depărtarea şi din perspectiva unei solemne resemnări nimic nu mai pare îngrijorător, ci poate amar, inconsistent, ca un spectacol gratuit, însă plin de miez reflexiv. Sâsâituri, plescăituri. „Sub această privire alunecătoare oamenii de la '48 dau mâna cu retrograzii, cu tombaterele. Este o epocă pe care merită să o trăieşti!"

– Este o vreme de înalt parvenitism, spune Mavros potrivindu-şi ochelarii pe nas, intuind surprinzător genul de meditaţii pe care discuţia lor îl poate genera în celălalt. Ştii ce declara mai zilele trecute de Giers? Că liberalii dumitale nu-l neliniştesc, n-au destulă putere, în schimb reacţionarii, da, căci ţes intrigi cu nemiluita. Manu, Băleanu şi Filipescu-Vulpoi merg toată ziulica la Béclard, chipurile pentru consultări! Aş vrea să cred că Thouvenel sau Walewski ştiu să cearnă rapoartele acestui dobitoc ţâfnos. Ce crezi?

Era mai puţin şocant faptul că „omul ţarului" era pentru unire, că îi trata cu dispreţ pe conservatori şi era nemulţumit de neputinţa zavergiilor, decât că Mavros voia să ştie în ce ape se scaldă franţuzii şi englezii, Thouvenel şi sir Bulwer, prin intermediul lui. În ciuda enervării, simţea o uşoară satisfacţie văzând interesul pe care îl nutresc faţă de el, faţă de relaţiile lui la Constantinopol, socrul, cumnatul şi tatăl cumnatului şi vărul de-al doilea şi unchiul şi cuscrul şi consulul Rusiei şi atâţia alţii odată cu ei.

– Monsieur Thouvenel a connu les roses et les épines de son poste! El ţine însă să se adapteze mai degrabă instrucţiunilor de la Paris, decât atmosferei de la faţa locului. Este un funcţionar exemplar. Preferă să trădeze propriile sale păreri decât pe cele ale împăratului.

Se lasă din nou tăcerea aceea lucrătoare care de data aceasta parcă

ar prevesti o lovitură. Bătrânul nu rabdă să te eschivezi. Insulta cea mai gravă este să nu-i răspunzi la întrebare, să nu-l înfrunţi cu un răspuns îndrăzneţ.

– Şi dacă nu te alegi, revine la punctul dureros al nehotărârii lui amorţite, ai relaţii, ai un trecut, nu-i aşa?, revoluţionar, un program rezonabil progresist, în câteva luni ajungi ministru. Nu se poate nimeni dispensa de calităţile şi, de ce să n-o spun, de defectele dumitale.

Era limpede că Mavros îşi punea mai multe speranţe în el ca ministru decât în Jean Cantacuzino ca domnitor. Este un om care ştie să aprecieze relaţiile lui „internaţionale".

– E jignitor să mă justific pentru că n-am stat de pomană şi m-am afirmat în străinătate în anii în care eram alungat din ţară. Asta mi se cere, de fapt. Să-mi cer iertare că nu am rămas un milog la Sublima Poartă, un solicitant de pensie sau n-am trăit din împrumuturi ruinătoare. Am ajuns, da, înalt funcţionar al Imperiului şi asta pentru anumiţi ipochimeni este o insultă adusă Patriei. Ar fi fost mai puţin insultător dacă îmi mâncam liniştit rentele sau tocam dezinvolt averea nevestei...

Cutia capitonată cu velur-smaragd reapare miraculos în poala lui Mavros. Şi astfel furia lui se şterge deodată. Ghica îl opreşte calm, fără să mai ascundă amărăciunea lui dispreţuitoare:

– *Dacă vine Bibescu, nu mai am ce căuta aici.*

– Chiar dacă vine Bibescu, se schimonoseşte socrul părinteşte, mângâindu-şi monezile, un om influent la Constantinopol nu e de neglijat. Cred că a şi pus pe cineva să te urmărească şi să te tenteze cu ceva. Ai răbdare. Văzând cum îi stai în coaste o să te cheme lângă el. De altfel, lui Bibescu nu-i văd viaţă lungă pe tron. Şi nici lui frate-său.

Se opreşte, închide ochii şi mormăie ca pentru sine, cu un chicotit vesel:

– De ce n-ai contribui şi dumneata la scurtarea unor asemenea domnii, hi, hi! Ai sângele destul de rece şi mintea destul de aprinsă pentru asta.

Râs bărbătesc, săltat, fără vitalitate. Îl întrerupe:

– Până la urmă tot un principe străin va fi soluţia, prea e mare debandada!

Vocea bătrânului scârţâie din nou. Ochelarii îi atârnă pe vârful nasului. Bagă mâna în cutia verde ca un zgripţuroi în lada cu pietre preţioase.

– Am acest *siclu* de la Kiseleff. Moşmondeşte printre monezile lui şi-i întinde o bucată minusculă de argint pe care o aşează în palmă ca pe un cristal, cu grijă să nu se spargă, să nu se vatăme.

– *Nu colaborez cu Bibescu*, spune pensând drahma cu policarul şi arătătorul dreptei.

– Prostii! Te aşteaptă fapte mari! mormăie Mavros fără chef.

– Există poziţii politice ireductibile. Dealtfel, dumneata profetizai adineauri că Bibescu nu va rezista mult, vrei să cad odată cu el? Ar fi culmea ridicolului!

Mavros se apleacă, îşi cuprinde aproape genunchii cu braţele, acoperind cutia verde. I se uită drept în ochi cu o ironie tandră:

– Vrei *prea* mult. Niciodată nu m-am bucurat cu adevărat că te am de ginere pentru că vrei *prea* mult.

– Vreau numai ceea ce mi se cuvine şi ceea ce este necesar.

Se enervează fără rost. Oboseala, tracasarea de peste zi, „lupta", cum i-ar spune lui Gradowicz, nu-i îngăduie să fie amabil cu socrul său. Începe să-i pipăie energic moneda şi bătrânul se grăbeşte să şi-o recupereze:

– Îmi pare rău, crede-mă, că ai pierdut momentul *acela*.

XII

Îi scrie Saşei că se va întoarce în Samos imediat după alegeri. Ce sens are fraza asta?

Orgoliu? Speranţă?

Stă cu coatele rezemate de masă şi încearcă să se gândească la Samos. Vede casa din Vathy, grădina, măslinii şi portocalii şi laurii, vede copiii alergând pe treptele terasei spre mare, pe Alexandrina în urma lor, cu ghergheful şi coşuleţul de lucru în braţe şi pe miss Haycock, agitându-şi umbreluţa. Are ea mai multe feluri de a merge şi de a-şi agita umbreluţa în funcţie de lectura matinală. În dimineaţa acestei imagini inventate l-a citit pe Schelley. E cât se poate de romantică şi lirică. Mai rău este când alege pe Byron, căci atunci dă drumul părţii demonice a caracterului ei, devenind agilă, încruntată şi esenţială! Vrea totul! Şi, ciudat, copiii atunci o iubesc mai mult! E observaţia Saşei: „Totó şi Liza n-o pot suferi pe Haycock-Coleridge, e plină de milă pentru ea însăşi, o detestă pe Haycock-Wordsworth poate pentru natura ei austeră şi marile credinţe în izbăvirea omului? Pentru că e fadă. Haycock-Keats e radicală, exuberantă şi descriptivă... Dar Haycock-Schelley este pur şi simplu adorabilă!"

Vede în depărtare bărcile smolite ale pescarilor şi aripile străvezii ale aerului de mai şi foarte aproape, lângă masa lui aşezată pe terasă, scoicile de un roz irizant şi carnal. Şi peste toată scena un nor mătăhălos care stă aplecat şi scrutează apele golfului.

„Aceasta este viaţa pe care mi-o doresc?"

Mai trage încet de marginile pânzei solare, dar se retrage în odaia casei bucureştene, unde miroase a noapte şi căldură obosită – jarul mai mocneşte încă în cămin, unde se aude un geamăt surd al pământului...

Frumuseţea de acolo e urâtă, ar spune Totó. Pentru că nu e a lui. Oricât ar admira-o nu o poate asimila. E provizorie! A avut tot timpul senzaţia unei vacanţe lungi, obositoare, jertfite unei societăţi de colerici.

De când a pus piciorul în Valahia, în haosul neîndoielnic ce domneşte simte o coerenţă – confortul fizic al naturii.

I-a văzut pe toţi, de la bătrâni la cei tineri, sunt strălucitori, proşti, deştepţi, ambiţioşi, generoşi, răi, visători, interesaţi, tenaci, lingavi, stupizi, sinceri, indiferenţi, încântaţi de ei înşişi şi scârbiţi de lume, mărginiţi şi atoateştiutori, veseli şi intriganţi. Ca pretutindeni. Ţopăie. Se învârt într-o horă, într-un vârtej, şi-l cheamă. *Quisquit ama taliter volvitur in rota.* Cu toate nesuferitele lor scorneli şi bârfe, cu toate amintirile lor comune şi tinereţea lor ofilită, cu demagogia şi onestitatea lor îl atrag ca un magnet. Ştiu că el vrea să le aparţină din nou, că nu i-a trădat niciodată?

E speranţă? E orgoliu? E instinct filial sau instinct de afirmare?

Cum să lipsească el de aici, acum, când se pregăteşte „renaşterea României" – cum spune beizadea Mitică, umflându-şi pieptul şi crăcănându-se – fără să se vadă frustrat de ceva ce-i aparţine? Tocmai acum, când utopiile tinereţii, părând definitiv pierdute, dau un colţ verde şi crud, când ei, ca nişte semănători prea nervoşi, prea grăbiţi, crezuseră că au ratat sămânţa, văd chiar în momentul în care voiau să părăsească răsadul cum, din putreziciunea grăuntelui, apar primele semne de rod?

Trufaşii Europei, indiferent dacă au înţeles, au acceptat sau se joacă, îi lasă să privească tulpina crescând. „Să lipsesc de aici, să stau pasiv în frumos-urâtul Samos?"

– Chacun de nous, spusese înfigând furculiţa în batogul puţin flasc, aurait la possibilité de vivre plusieurs vies, s'il avait le courage d'exploiter toutes ses potentialités.

Cretzulescu pretinsese imediat niscaiva condiţii prielnice pentru o impunere atât de multiplă a personalităţii: să ştii să vrei (condiţie interioară) şi să-ţi fie îngăduită o asemenea lucrare (condiţie exterioară).

– De ce să faci atâtea când nu eşti răsplătit?

Împingând din nou furculiţa în farfurie, adăugase, mai ales pentru Cretzulescu:

– Saisir une chance, c'est aussi prendre un risque.

Şi Mavros, cu nasul lui fin, mirosise direcţia vânatului:

– Alors, tu restes?

Continuase să mestece tăcut având în el o neaşteptată emoţie – emoţia celui ce face primul pas pe drumul râvnit şi incert. Terenul pare nesigur, piciorul se afundă sau stă la suprafaţă? În felul în care îl întreba socru-său şi cumnatu-său dacă rămâne în ţară se intercala îndoiala. Mavros: *Poţi să lipseşti?* Ioan Cantacuzino: *Ai dreptul să lipseşti?* Cale de o nuanţă! Acum zece ani ar fi gândit ca cel din urmă, acum începea să se apropie de cel dintâi. Ataşamentul faţă de lumea de aici îi pare o fatalitate. Deşi îi plăcea şi ideea lui Arăpilă că ar fi omul providenţial: „Numai tu, beiule, poţi să coalizezi forţe atât de anarhice! Fă şi tu această operă ce pare imposibilă, împacă lupul, capra şi varza şi pune-i uniţi, împotriva bibesco-ştirbeiştilor..."

Balul lui Vlădoianu fusese de un lux nebănuit, o babilonică revărsare de tipuri umane, sibariţi, politicieni conservatori, politicieni liberali, unionişti acceptând târgul partidelor, femei frumoase şi decoltate, antiunionişti lăbărţându-şi o argumentaţie agresivă, tineri zevzeci în goană după dote şi crinoline vaporoase, parveniţi şi spioni căimăcămeşti – bijuterii, dantele, fracuri, atlas, tafta, mătase, velur, diademe, coafuri dezinvolte, gulere înalte, uniforme militare şi fireturi, lumini, şampanie şi mâncare deznădăjduitor de multă şi fină, livrelele servitorimii printre siluetele prea elegante ale perechilor de dansatori, muzica unor polci răzvrătite şi a languroaselor valsuri...

Erau şi Rosetti şi Catargiu şi Filipescu, erau Goleştii, Bolintineanu, Băleanu, Ioranu, Cretzuleştii, Magheru, Alexandrescu, Bălăceanu, Câmpineanu, Aricescu, Cantacuzino, Bolliac, Grădişteanu, Floreştii, Caracaş, Şuţeştii, Brâncoveanu, Cretzeanu, Marghiloman, erau buni şi răi, absurzi şi capabili, retrograzi şi progresişti, erau toţi, formând acel lichid amniotic în care se simţea bine. Divinul lichid amniotic al Patriei!

„Oricât te-ai impune în străinătate eşti tot un anonim. Ţi se fură o anume parte a identităţii la care, în modul uneori cel mai stupid, ţii mai mult decât la propriul nume." Anonimatul este cel mai jignitor pentru un metec, pentru unul ce poartă ca pe o cicatrice disperarea ţării sale. La vânătoarea din Imbrasos, bătrânul samiot cu faţa spongioasă şi părul vâlvoi, vrând să-l linguşească, îl prezentase fiului său de treisprezece ani, uite, domnia sa, guvernatorul nostru este italian, are suflet bun şi inimă nobilă. Pe vasul Le Jourdain, lăudându-se căpitanului cu succesele lui în stârpirea piraţilor, acesta i se adresase solemn: îi admir pe greci, vă invidiez că faceţi parte dintr-o naţie care a dat pe Homer şi Socrate... Vezzeli-Russcala se amuza povestind cum, prezentând un român unei italience, şi-a auzit compatrioata susurând: si jeune et déjà moldovalaque!

Un anonim. Şi pentru cei din ţară era un anonim, după zece ani de exil... Cine îi cunoaşte meritele? Cine îi preţuieşte izbânda aceea „burgheză" de care îi vorbea Mavros? Izbânda lui de cârtiţă solemnă? „Vom săpa galerii adânci şi vom ajunge la miraculosul pocal" îi şoptise cândva hârşâit, înecat de tuse şi sânge Nicu Bălcescu.

Erau şi Rosetti şi Brătianu şi Arăpilă şi Eliade, Tell şi atâţia alţii, numai Nicu Bălcescu nu mai era.

Pierise poate odată cu el patetismul generaţiei lor, credinţa în „revoluţia generală", sufletul imaculat, argint şi iubire al propriei lor tinereţi. „Pieirea lui a fost şi pieirea noastră. Renunţarea la acel radicalism sublim şi fragil!" i-a spus lui Arăpilă cândva şi acela a izbucnit în plâns ca un copil.

La Palermo zace îngropată însăşi revoluţia lor. Câţi dintre ei înţeleg asta?

Marele cataclism social! Ohoho! Unde, în ce cotlon al amintirii a ascuns visul marelui cataclism?

Cândva, chiar mâna lui scrisese sfântului prieten. „Este peste putinţă să nu izbucnească o mare revoluţie în Europa, sistemul financiar o pregăteşte. Austria silită a ţine o armată îndoită, de ceea ce avea până acum, îşi sapă groapa; în Rusia, duhurile se deşteaptă şi în locul dorinţei de concuistă vor începe a calcula foloasele unui sistem liberal şi le vor găsi mai presus de gloria ce pot dobândi ca dorobanţi ai neamurilor străine..." Crezuse o vreme în Statele Unite ale Europei, în refacerea străvechii Dacii, făcuse cu Ubicini un plan de organizare a emigraţiei pe principii internaţionaliste, credea în căderea marilor imperii orientale şi în federalizare. Acesta era portretul lui, portretul unui tânăr necunoscut, nervos, păţit, agitat şi în căutarea punctului de sprijin necesar răsturnării universului local, valah. „Departe-i ţara! Inima-i grea!"

Ar putea bătrânul sau omul la patruzeci de ani să-i spună lui, celui care a fost la douăzeci de ani: Nu visa, nu spera! Tărăşte-te! Nu încerca să răstorni, treci la negocieri. Câştigă fără victorie, pierde fără disperare, înaintează delicat în armata duşmană, accept-o pentru a-i lua cu uşurinţă armele!? Tânărul ar prefera sinuciderea trufaşă fără să bănuiască lucrarea temeinică a intereselor, a instinctelor de apărare, de conservare, care vin, vin, se instalează şi îl vor stăpâni. Ele trag de păr pe înecatul romantic, îl scot la mal şi-i suflă viaţă.

Maturitatea înseamnă oare întotdeauna moderaţie?

Ani de zile trăise cu iluzia unei puteri lăuntrice pe care i-o dădeau scrisorile lui Nicu şi către Nicu. Se aşeza la masă, dezamăgit, tulburat, îndoit de toate mişcările făcute peste zi şi aşternea:

„Frate Bălcescule, printre zilele amărâte şi pline de mâhnire tot se alunecă şi câte o zi, două de speranţă şi bucurie. Astăzi sunt şi mai liniştit şi mai agitat de nerăbdare şi mai vesel... Îţi voi expune planurile noi, proiecturi în lucrare şi apoi îţi voi vorbi de politică, de nădejdi mari, colosale..."

Şi viaţa lui, în *anonimatul* şi în gloria Constantinopolului, căpăta sens. Chiar în felul în care renunţa la ideile tinereţii lui, la explozia energiilor, la forţa de şoc a mişcărilor populare. Chiar felul în care înţelegea treptat rosturile unei politici dependente exclusiv de marile puteri. Chiar felul în care începea să profetizeze fără măreţie, pe urmele unor mirosuri fine, reale, dar joase.

„Pe cer se stinge ultima stea/ Greu mi-e, departe eşti patria mea!" Aşa scria bunul său poet Heine.

Revoluţia generală devenea o himeră, Europa aparţinea unor interese prea categorice, vedea că trebuie să se folosească o tactică schimbată – insinuare diplomatică, vârtej de vorbe, înaintare înceată în conştiinţa adversarului, manipularea unor legalităţi, făcându-te să uiţi legalitatea supremă, a autonomiei naţionale etc.

„La légalité est le ressort de la diplomatie..."

Iar Nicu răspundea:

„Îmi vorbeşti de legalitatea la care vrei să fii înjugat. Ce înţelegi prin

legalitate? Şi care? Legalitatea Regulamentului şi a firmanelor? Legalitatea Convenţiei de la Balta Liman? Aceasta e astăzi legalitatea dinăuntru şi din afară a ţării noastre."

Era umilitor pentru el să explice de ce se putea profita în acel moment de demagogia liberală a diplomaţiei. Trebuia fructificată şansa de a lua în serios minciunile publice ale tratatelor... În faţa lui Bălcescu era însă umilitor, pentru că el voia să moară eroic.

Se punea pe treabă şi simţea, deodată, cum îşi pierde respiraţia, cum se sufocă, cum toate gesturile sunt prea mici, fără anvergură, fără bufnet. Se aşeza la masă, se înviora în cinstea şi iubirea prietenului ce voia să moară eroic şi scria:

„Frate Bălcescule, trebuie să ştii că vinerea, care este duminica turcească, mă îmbrac cu paltonul meu cel alb, pe care l-am rafistolat în prisma lui Lauxeroy, bag picerile în cismele mele cele vestite, pălăria îndesată pe frunte şi-o iau la goană, în vizite, peste apă, din casă în casă, cu Cioc Selam. La un boier se aflau mai mulţi adunaţi; din vorbă în vorbă se zicea că nu se nădăjduieşte ca Englitera şi mai ales Franţa să voiască a desvăli aceeaşi energie în cauza Principatelor, ce a arătat în pricina refugiaţilor. Eu însă nădăjduiesc că izbânda va încuraja şi pe Poartă şi pe celelalte două puteri, dar tot mă tem de vreo greşeală sau de vreo slăbiciune din partea lor şi trebuie să ne punem să cădem pe toţi şi din toate părţile..."

Năvala revoluţionarilor moldo-valahi în cabinetele europene era o imagine, pentru o secundă, salvatoare. Uite-i, îşi spunea, se vâră în cabinetele trufaşilor, cuceresc ţinuturile diplomatice, trudesc la articolele ce vor apărea în gazetele franceze, germane, italiene, austriece, turceşti de mâine, proaspete, cu cerneala încă moală, aruncă în saloane vorbe de duh şi moşmondesc la serate anoste diverse lucrături invizibile pentru profani, dar citibile curând de lumea întreagă...

„...să cauţi cu orice preţ a vedea pe president şi pe lordul Palmerston, să le dai câte un mémoire să le trăsnească urechile şi să-i sileşti a trimite instrucţiuni ambasadorilor respectivi..."

El începuse să creadă în nevoia relaţiilor, în rumegarea discretă a ideilor revoluţionare şi în necesitatea de a oferi unuia şi altuia bănuiala unui interes în Principate, de a amesteca durerile ţării cu poftele puterilor mari. El a simţit că e bine să fie democrat cu generalul Aupick, ambasadorul Franţei, acea Franţă ce-şi târa idealul democratic ca o mantie prea grea pentru umerii unui viitor suveran, să fie aristocrat cu lord Stradford de Redcliffe, depozitarul unei înalte aroganţe istorice. Aflase, cu preţul dezamăgirii repede înăbuşite, că poate fi folositor prin abilitate levantină şi nu pe baricade: turcilor le sufla în ureche avantajele progresului şi unirii Principatelor pentru integritatea „imperiului lor cangrenat", englezilor le număra bogăţiile Valahiei şi Moldovei, posibilităţile de investire a capitalului lor în acest spaţiu neexploatat şi atât de apropiat, francezilor nu contenea să le vorbească despre unitatea de rasă, cul-

tură, limbă a românilor cu ei, despre necesitatea unui monarh francez pe tronul provinciilor turceşti alipite. El avea încredere în reţeaua de diplomaţi şi oameni politici, încredere, admiraţie şi simpatie pentru fina ţesătură cu noduri puternice de la Stradford la Nesselrode, de la Drouyn la Lhuys, la contele Buol...

„Iubite Bălcescule, am mari speranţe căci baba Aupick a primit zilele trecute de la generalul Lafitte ştiri bune. Se zice că Franţa merge spre o preşedinţie pe viaţă, un consulat sau chiar imperiu. Şi asta ar duce la război cu ţarul."

Se bucura de apariţia unui tiran, iar Nicu răspundea fără să se clintească de pe poziţiile lui:

„În Franţa, o mare parte din popor vrea să iasă la maidan, la trântă..."

Începuse să gândească uneori cu voce tare că problema românească e mai importantă decât revoluţia, guvernul provizoriu, democraţia, constituţia şi mantia lui Eliade şi că ea stă în mâna unor politicieni şi nu a unor suflete răzvrătite. (Atunci portretul tânărului energic şi, totodată, visător căzuse din ramă.)

Era o trădare, una care îi chinuia nopţile şi-i zgândărea nervii ca o spaimă. Vinovăţia seamănă des cu spaima, nu sunt consecutive, ci se identifică, se suprapun. Bălcescu se tot lupta în comitetele revoluţionare de la Paris şi Londra, îi tot trimetea scrisori febrile, îl informa de iluziile atâtor suflete rebele:

„Dar fii discret, că te împuşc."

Nu reuşise să-l convingă nici după lovitura de stat a lui Louis Napoleon, pe Bălcescu, cel care văzuse Parisul în februarie, Bucureştiul în iunie '48 şi focurile Ardealului lui Iancu (pe el soarta îl ferise de asemenea spectacole) de dreptatea lui, de presimţirea unei catastrofe europene care va fi salutară pentru noi. Până şi Arăpilă scria tângitor, jalnic: „Trebuie schimbată tactica, revoluţia nu se mai poate întâmpla curând. Pentru că mai avem de aşteptat ani şi ani, mi se pare că lucrul cel mai de căpetenie este taina..."

Ce vrea el? Luciditate. Atât. Luciditate. A vedea politica Europei cu ochii larg deschişi asupra realităţilor şi nu asupra speranţei deşarte. Luciditate, adică oportunitate.

Se izbea însă de vechea năzuinţă, de sublima utopie: „În primăvara viitoare, ţi-o spun sigur, scria Nicu de la Paris, Bulgaria şi poate toată Turcia europeană se va revolta..." Şi de acel strigăt ce-i uruia încă în urechi: „Ghica, iubite Ghica, îngenunche şi mulţumeşte lui Dumnezeu, patria noastră se va mântui!... Până a nu pleca din Paris mă asigurau roşii francezi şi ai noştri, precum D. Brătianu de la Londra, că va fi negreşit o revoluţie la primăvară..."

Hârtia aceea se îngălbenise. O găsise în grădina casei doamnei Sniadecka, după incendiul de la Ortakioi, printre spalierele de portocali şi iasomie, udată de apa căzută din cer şi din tulumbele pompierilor... Toate hârtiile ţinute acolo în păstrare fuseseră azvârlite de servitorii casei odată cu lucrurile de preţ ale nevestei lui Czajka prin ferestre, peste zidurile

terasei. Paginile jilave, ca frunzele de toamnă, reci, umede, parcă înfrigurate, le culesese şi le grămădise în bocceaua pribegiei şi le purtase apoi de la Pera, pe Bosfor, la Samos.

Cu cât trăda mai tare ideea revoltei cu atât ţinea mai mult la Bălcescu. Iubirea, prietenia se transformau în spaimă. Celălalt era inflexibil! În primăvara aceea revoluţia nu a venit, dar în toamnă a venit vestea că Bălcescu nu mai este.

Aşteptase această veste din clipa în care îl văzuse coborând de pe vas, la Constantinopol, în acel sfârşit de primăvară atât de promiţătoare pentru iluzia lui şi atât de dureroasă pentru încercarea prietenului său de a se întoarce în ţară – un cap mare, greu, purtat de un trup înghesuit în haina de copil-adolescent, ochii febrili, îmbătrânirea bruscă, răvăşitoare. Se sprijinea pe braţul Tiţei şi al lui, infirm, sălbatic şi pur, voma sânge şi visa revoluţii. Abia vorbea. Era imaginea însăşi a credinţei în lupta lor, în mesajul lor către acel viitor incert pe care ei îl uitau pe zi ce trecea.

Revoluţia nu mai putea avea loc. Duhul ei se îmbolnăvise. Avusese brusc senzaţia că viaţa se decolorează, că nu mai are mişcare, că fiecare suflare este furată.

Nicu Bălcescu, sufletul lor neîntinat, confirma, împotriva voinţei lui, deşertăciunea iluziei. El, „alteţa democratică", cum îi spunea în derâdere Eliade.

Îl duseseră la Bebec. Camera avea o fereastră săpată în perete şi din pat nu putea vedea prin ea decât cerul Orientului, email albastru-verde pe argint filigranat!

Mai ales serile, acele atât de puţine seri când rămâneau singuri, puteau sta la taclale. Se auzeau vocile muezinilor, tăcerea rugăciunilor musulmane, tropotele cailor arăbeşti pe pietrele caldarâmului. Degetele lungi, osoase ale bolnavului strângând marginea înfăşată a păturii – mai are şi acum senzaţia că materia se contrazicea în acea atingere de uscăciune a falangelor şi de tandreţe a lânii – căutau o expresie anume, o expresie a forţei, a biruinţei, se crispau să trăiască lucid agonia.

Minunatul, intransigentul om pur! Atât de trădatul! Privirea intensă, de un tragism stăruitor, venea din obsedanta discrepanţă dintre real şi ideal.

Bălcescu respingea, a câta oară, strategia:

– Ce pot face turcii pentru noi?... Mi-am pus şi eu, ca şi tine, speranţa în ei, cu atât mai mult cu cât am fost, ştii, bine, dintre cei ce i-au inventat. Chiar să vrea, ceea ce nu au dovedit, reacţia europeană le va lega mâinile. Apoi, revoluţia, fireşte, nu-i va băga în seamă...

De la turci, într-adevăr nu venise mare lucru, dar înflăcărarea aceea vizionară nu-l putea convinge.

Şi tuse rupând din carne şi sânge. Era necesar mirajul frumoasei şi tinerei revoluţii!

–...ba încă îi va pune în primejdie, căci fără îndoială mişcarea viitoare va fi mai serioasă şi mai generală şi nu se va opri numai la Dunăre. Revoluţia e un drept legitim al popoarelor chinuite.

Europa în flăcări, coroanele monarhilor rostogolite, tronurile arse, femeile despletite, bărbaţii tineri purtând flamuri republicane, trosnetul de stejar putred al despotismului, ţăranii intrând în oraşe, intelectualii ridicând satele, orăşenii împodobiţi cu panaşe roşii la pălărie şi cântând *moarte tiranilor*, foile proaspete ale noilor constituţii şi nelipsitele mantii albe eliadeşti pe umerii profeţilor de meserie, demagogii la colţuri de stradă (lasă-i, lasă-i acolo, sunt inevitabili, fac parte din peisaj, nu-i alunga!), armatele neputincioase şi, cine ştie, din nou exilul, plângerea patriei pierdute... Cine ar mai suporta a doua oară expulzarea, înstrăinarea, în numele unei înfrângeri superioare? Pentru că toate acestea erau în ajunul acelui 19 octombrie 1852 când preşedintele Republicii franceze devenea *Împăratul Napoleon al III-lea*.

– Dacă mai crezi într-o revoluţie viitoare, ar trebui să-ţi întrebuinţezi toate facultăţile cu care te-a împodobit Dumnezeu spre a pregăti şi conduce la bine acea revoluţie. Când m-am gândit la iminenţa unei asemenea mişcări, am socotit că trebuie să nu-i lăsăm nici pregătirea, nici direcţia în mâini nedestoinice.

A mai apucat să-l întrebe, mai mult în glumă, mai mult ca să-l amuze:

– Şi zvonurile acelea cum că aş umbla după domnie nu te-au bucurat nici un pic?

Dar vocea bătrânului de treizeci şi trei de ani, ca o vioară dezacordată, l-a mustrat:

– Îţi pierzi vremea, măria-ta, şi pe tine stând fără nici o ispravă ca să asculţi palavrele turceşti şi englezeşti...

Se simţea purtat de un val uriaş, tragic sfărâmat de stânci, voia să piară în uruitul lui catastrofal şi, totuşi, să-l vadă de departe. Nicu avea capacitatea de a-l exalta şi tocmai prin asta de a-l pune în gardă.

– Şi cum mult înainte de '48, insista muribundul, aşteptam împreună o revoluţie generală şi căutam a ne pregăti din vreme, cum o începurăm în '43, aşa şi acum cred că are să vie o revoluţie mai înfricoşătoare pentru care e bine să ne pregătim şi să dezvoltăm sentimentul naţionalităţii şi credinţa românului în el, mai mult decât în străini. Nu vorbeai tu odată de pan-românism, de unirea tuturor provinciilor noastre cele rupte? Şi te gândeşti la fraţii noştri, la Negri, la Alecsandri, la Iancu, la Bariţiu, la Eftimie Murgu...

Bălcescu îl luase de mână, falangele lui uscate se agăţaseră de mâneca hainei cu un fâşâit scorţos, apoi se lăsase pe spate, în pernele înalte, cu privirea apoasă aruncată spre petecul de email al ferestrei.

– Eu te-aş ruga să te laşi de dobitoacele bacalâmuri şi minciuni turceşti...

Un ton amar. Dar sinceritatea era o maimuţă între ei, un clovn inutil. Se semna un testament lucid, în care sentimentele curgeau ca vinul uleios, vechi şi pe care nimeni nu-l putea respecta.

Bălcescu avusese o străfulgerare de înţelegere. Şi din mijlocul pernelor spusese deodată cu dispreţ:

– Afară numai dacă nu crezi într-o revoluţie viitoare! Atunci pricep că neavând nici un steag, să stai cu turcii, fără a te amăgi însă că vei dobândi ceva. Cât pentru mine, când voi pierde nădejdea în ea, apoi mă dau în lături, nu mă mai ocup de nimic. Sunt bolnav, din zi în zi mai mult. Şi nu vreau să trădez prin adaptare idealurile de tinereţe. Nu vreau să mă adaptez, frate!

Se înnoptase deja. Adia o boare sărată prin fereastra deschisă şi aproape neagră. „Suntem noi, cei din Dealul Filaretului, din '48, noi ce ţineam statutele *Frăţiei* în scoarţele algebrei lui Bourdon, suntem noi, fraţii carbonari şi masoni ai mijlocului de veac? Suntem noi, cei ce jucam la Mânjina cu ţăranii horele lor îndrăcite, ce voiam să murim pentru Patria cea frumoasă?"

– Mi se rupe inima când mă gândesc că poate vor veni vremurile dorite, fără ca eu să fiu de vreun folos ţării, nici cu sabia, nici cu condeiul, nici cu gura. Să stau să privesc ca un idiot!

Şi parcă afară se petrecea marea învălmăşeală a mulţimii, răzvrătirea, iar ei stau închişi între pereţii unei camere de hotel, ca într-o carceră absurdă – carcera trupului prea mic, prea slab.

– Să n-ai norocul nici de a muri cu cinste! Nu cunosc nimic mai crud, spusese Bălcescu. Şi Ghica simţise nevoia să spargă uşa, fereastra, să treacă în frontul poporului răsculat! Uitase de raţiunile încete şi temeinice, de conversaţiile surâzătoare, ironice şi trudnice, de mersul târşit al politicii levantine, cea menită să aducă rezolvarea paşnică a unui conflict nepaşnic! Cădeau în sufletul lui poveţele Câmpineanului, ale lui Aupick, Canning, Wefik, Reşid şi subtilele înţelesuri ale vorbelor lui Alison... Urca pe baricade, voia un steag, o cocardă tricoloră, voia să mai fie tânăr şi neprihănit!

Dar cum să mai poată asta? Bălcescu nu-l putea ajuta, era o epavă în flăcări, revoluţia ostenise, venise timpul intrigilor şi o ploaie fină de justificări îi spălase repede avântul revoltei.

Glasul muezinilor le cânta ţipat şi leneş.

Şi izbucnise în râs. Pe neaşteptate. Cu toată vinovăţia, ultima faţă de fratele Bălcescu, căci frate îi fusese, mai frate decât Pantazi. Un râs care spunea prea multe şi pe care celălalt îl primise resemnat.

Dacă ar mai fi putut scrie vreodată, dacă ar mai fi putut măcar să mintă.

Când aflase vestea, deşi o ştia înainte de a o auzi, se aşezase la masă, dorind ca miracolul acestei înălţări să se mai petreacă încă şi încă. Să scrie:

„Frate Bălcescule, leapădă de la tine orice slăbiciune pentru persoane şi orice afecţii şi ia în cântarul creerilor numai greutatea cauzei..."

Dar lumea nu-şi mai găsea echilibrul ei juvenil şi ironic, în frazele de pe hârtie rămânea scălâmbă şi urâtă şi poruncitoare. Îi arăta zilele vieţii lui, uimindu-l, una după alta. Erau fără garanţia sublimului, fără erupţia izbăvitoare de forţe şi bucurii.

Cu totul alt om ar fi fost dacă ar mai fi putut scrie vreodată după acel noiembrie sumbru ca o galerie de mină părăsită:

„Frate Bălcescule..."

În seara aceasta, auzindu-l pe Aricescu cum şopteşte înveninat că este un intrigant, el, „vodă de Samos", simţise nevoia să se întoarcă şi să-i arunce spre hazul societăţii mondene a Bucureştiului electoral: „Da, domnule, da, viaţa mea e o uriaşă intrigă, un joc abil al inteligenţei, o intrigă mare, gogonată care prezintă avantajul că merge în sensul istoriei. E meritul meu, ştiu să-mi exploatez defectele. Virtuţile mediocre, spune un învăţat, chiar dacă sunt numeroase, nu duc decât la mediocritate." Şi totuşi se abţinuse. Trecuse pe lângă el ascultându-l pe Bolintineanu cum îl răzbună:

– Le malheureux, il n'est pas plus poète que Sion!

Sensul istoriei pe care ar fi vrut să-l invoce şi căruia i se adaptase îl abătuse de la curatul gând de tinereţe. Dar el nu suferea din pricina asta decât amintindu-şi de un prieten dispărut:

„Frate Bălcescule..."

Şterge. Trage spre el hârtiile pledoariei, le cercetează în fugă. „Exaltarea nu-mi prieşte şi tocmai de aceea când o trăiesc mă simt hotărât şi absurd, totodată." La o coală nouă, alege pana, îşi potriveşte scaunul şi-şi scrie demisia.

O face pentru Nicu Bălcescu?

Le arată el domnilor Aricescu şi celorlalţi... Plicul pentru Saşa nu-l mai deschide, o să mai stea în Samos liniştită până i se aprobă eliberarea, până va candida în alegeri, până se va termina cu această harababură.

Deschide fereastra. Vânt uşor, dar aspru, îngheţat. Zăpada sticleşte pe acoperişul atenanselor. Văgăuni de întuneric şi clinchetul unei trăsuri care se îndepărtează, ca amintirea aceea veche a muribundului înflăcărat.

Respiră adânc. „E mai bine că a murit, o recunosc cu tot cinismul şi regretul. Simţul lui teoretic ne-a elucidat pe toţi cândva, acum ne-ar fi încomodat. O conştiinţă curată şi statornică nu se mai potriveşte acestei a doua jumătăţi de secol. Ce ciudat îşi naşte istoria oamenii potriviţi, la vremea potrivită..." Era încredinţat că istoria îl crease şi pe el oportun, pentru acest moment, într-o deplină armonie cu vârsta evenimentelor. Fu e tânăr şi idealist în '48, era matur şi „abil" în '58. Paşii lui se potriveau cu ritmul secolului şi asta îl umplea de o încredere aproape bolnăvicioasă.

„E o mândrie să nu-ţi îmbătrânească ideile odată cu trupul."

Louis intră cu somptuoasele recipiente ale băii de seară. Oficiază sobru. Cănile cu apă fierbinte şi apă rece trec din mână înmănuşată în mână înmănuşată. Pe faţa lui se citeşte imensa importanţă a civilizaţiei. A te spăla e semn de înţelepciune modernă.

– Louis, ai vrea să rămânem aici?

– Ici? Mais, c'est très sale, monsieur!

Bietul Louis! Un prost. O să le arate el domnilor Aricescu şi celorlalţi! El, omul turcilor, ruşilor, englezilor şi al altor naţii privilegiate... Avea un chef nebun să arate ce poate, acum, pe loc, fără amânare. Şi ce dacă purtase fes?

XIII

Cert este că turcii îl plăcuseră în cele din urmă. Dacă exilul lui constantinopolitan se încheiase cu un înalt post într-o insulă a Mediteranei, atunci când aceasta devenise un bulevard internaţional, însemna că leneşele turbane erau, în epoca modernă, sensibile la altceva decât la sacul cu bani – la influenţa engleză. Lord Stradford sprijinindu-se în frumosul lui baston cu măciulie de argint îl trimisese cu destulă melancolie în Samos, căci rămânea fără un prieten cu care reuşea să râdă destins şi liber de toate paşalele şi mai ales de ambasadorul Franţei. Fără acel prieten deştept, ambiţios şi, în acelaşi timp, la ananghie, calităţi care îl scuteau şi de milă şi de îngrijorare.

Exilatul valah, revoluţionar cuminţit, devenit diplomat dintr-o strădanie de a înţelege mersul vremii, nu se putea opri să vadă pe chipul tuturor turcilor cu care stătea de vorbă aerul lor derutat, de oameni depăşiţi de istorie. Imperiul era o momâie care îi speria numai pe ei, le bântuia coşmarele şi-i făcea vulnerabili. Păreau nişte copii handicapaţi de geniul părinţilor. Soleiman ajunsese o legendă, ca pentru balcanici Alexandru Macedon – o realitate se scuturase de tot ceea ce avusese concret şi cotropitor căpătând vagul religios al basmului. Osman părea o născocire, Murad al II-lea un meteorit. Lumea otomană se retrăgea în casa amintirilor, oferind însă spectacolul unui rafinat şi putred amurg. Când? Într-un secol atât de pozitivist şi atât de dornic de progres ca secolul al XIX-lea! Marea bătălie a sultanului Abdul Medjid fusese hatişeriful de la Gülhané. În Crimeea mai mult încurcase lucrurile făcând sacrificii imense.

În cele din urmă exilul fusese o şansă. Aceea de a vedea de pe malul Bosforului paiaţa grandilocventă a unui mare imperiu, alături de un englez casant şi autoritar, sir Canning, lord Stradford, viconte de Redcliffe, ale cărui butade făceau înconjurul cancelariilor europene şi care avea ideile sale proprii în ceea ce priveşte politica majestăţii sale britanice, fiind convins că uneori trebuie să-ţi serveşti ţara împotriva voinţei ei.

„Faţă de colegii mei de la Londra, spunea, speculez avantajul de a fi pe teren. Şi ştiu să-l speculez, pe onoarea mea. Cum ridică tonul, cum le explic elementarul fapt că mă aflu la faţa locului. Anglia este o prea mare putere pentru a nu-şi permite luxul ca din când în când să se rezeme pe câte un cetăţean al ei aflat la faţa locului. Personal, nu cred că e rău ca

eu să-i dictez politica în Orient! Şi nici ca Anglia să-şi asume, în numele succeselor mele, eşecurile mele..."

Lord Stradford avea defecte care te făceau să-l adori şi calităţi care te îndemnau să-l deteşti.

Alexandrina avea dreptate când afirma în chiar salonul ambasadorului, cu acea timidă îndrăzneală care îl fermeca pe temutul Canning, că declanşase războiul Crimeei pentru că se plictisea la Constantinopol şi nu-i plăcuse aroganţa prinţului Mencicov, mult mai mare decât a lui. Dacă el nu putea sta în Anglia în timpul acestei lungi misiuni, adusese Anglia la Constantinopol. Şi după ea, o mulţime de francezi, italieni, austrieci...

„Ghica dragă, lumea merge spre triumful diplomaţiei! Vor mai fi conflagraţii, dar vor fi din ce în ce mai multe depeşe consulare. S-a terminat cu vremea luptelor între două ţări, între doi adversari, vremea duhurilor naţionale. Orice conflict aduce puhoi de beligeranţi şi o armată de diplomaţi distinşi, bine spălaţi, spoiţi cu oarecare cultură, adică înarmaţi cu citate din latini, greci şi renascentişti, relaxaţi în aparenţă, flexibili la dans şi la parăzi, sportivi, curtenitori şi eficace! Ce cuvânt înjositor pentru un ex-revoluţionar ca dumneata! Da, eficace!" Şi se purta în aşa fel încât baronul de Wildenbrück, ambasadorul Prusiei, îl ruga cu tot respectul să binevoiască a-şi aminti că este acreditat pe lângă sultan şi nu pe lângă reprezentantul Angliei, chiar dacă acesta numea miniştrii turci, generalii şi guvernatorii de provincie. Reuşise să facă din alianţa franco-engleză o noţiune fără sens. Thouvenel melancoliza prin încăperile ambasadei sale: „J'ai eu à lutter contre un allié plus incommode et plus énervant qu'un adversaire." Francezul recunoştea cu onestitate că e greu să concurezi cu un geniu. Perfidul Albion era afurisit de isteric, dar avea darul de a se impune.

În timp ce turcii îi îngăduiau lui Ghica trecutul revoluţionar, lordul Stradford, îmbibat de ideile de la 1815, i-l reproşa fără menajamente şi când îl vedea că-l apucă dorul de patrie şi năzuinţa de a se întoarce acolo plin de idei reformatoare, se repezea în cabinetul lui Reşid-paşa, Aali-paşa sau cine era atunci pe scaunul viziral şi rostea cu autoritatea nelimitatei sale prezenţe la Constantinopol şi cu frumoasa lui demnitate purpurie: „Nu!" Ceea ce însemna: „Să rămână în Samos!"

Acolo era exilul lui din exil. Englezul îl sechestrase pentru a-l proteja. Nu-l voia ministru sau caimacam în Valahia, îl păstra pentru alte funcţii. „Îl voi proteja chiar dacă nu o doreşte, n-am chef să câştige dezaprobarea Porţii prin cine ştie ce escapade patriotice. Nu vreau să se lase antrenat de Franţa, trebuie să-i apăr viitorul, într-o zi va putea fi omul ţării sale şi dacă este lăsat azi să intre în arenă se va umple de noroi cum s-au umplut Cretzuleştii care acum nu mai sunt buni de nimic."

Dar la sfârşitul lui '57 lord Stradford fusese rechemat, plecase în trufaşa lui Anglie lăsând Constantinopolul buimăcit. Miniştrii turci răsuflaseră uşuraţi, nu mai ţipa nimeni la ei, tânărul sultan găsise un bun prilej pentru a bea o butelcă zdravănă, elcii umblaseră veseli unii pe la

alţii, înfrăţiţi într-o emoţie comună. Numai Reşid-paşa de mâhnire se aruncase în amor – exces după exces – şi murise. Iar în relaxarea generală, elegantul sir Bulwer se instalase la ambasada din Therapia cu aerele lui senioriale. Trebuia să lupte cu amintirea copleşitoare a predecesorului său. De la paşale la servitorii moşteniţi ai reşedinţei sale toţi erau ocupaţi: îi comparau gesturile, cuvintele, îmbrăcămintea şi obiceiurile cu cele ale lui Canning.

În somptuosul salon, Lady Bulwer, cu ascendenţa ei greoaie care îi filtrase mintea şi o făcuse un fel de delicată licoare în care se păstrau torpoarea şi visarea, devotamentul şi retorica rece, conversaţia fără miez şi singurătatea, încerca să nu bage de seamă atitudinile prea distinse ale servitorilor cărora nu le putea dicta nimic până nu se hotărau să renunţe la respectul vechiului ambasador.

Ghica privise lumea de la Constantinopol cum citeşti o carte, atent, rând cu rând, filă cu filă şi trăsese unele concluzii uimitoare aparent.

Filoturcismul lui împodobea luciditatea lui şi nu se sfia să-l recunoască atâta timp cât restul soluţiilor oferite de „patrioţi" erau utopii curate. „Sprijiniţi-vă de Poartă şi sprijinind Poarta lucraţi pentru binele ţării voastre", îi spunea Czajka alergând dintr-un colţ în altul al încăperii, febril, agitat, ferm. Făcea pe dracul în patru acel polonez turcit să-l convingă de valoarea promisiunilor musulmane, dar tocmai neastâmpărul lui ciudat şi continuu îi trăda îngrijorarea, îndoiala şi, de ce nu?, disperarea. Politica este, vai, ştiinţa conjuncturii, a mişcărilor oportune (chiar şi când sunt îndrăzneţe, trebuie să fie şi oportune!) şi nu are în nici un fel de a face cu iluziile. Domnii Rosetti şi Brătianu se mai joacă de-a revoluţionarii, *se mai joacă*, nu mai cred nici ei în gesturi măreţe şi de aceea entuziasmul şi fervoarea lor par neautentice. Tocăni în lemnul lor şi sună a gol, mâncat pe dinăuntru de carii vesele şi hămesite.

Filoturcismul lui ascundea, spre deosebire de cel al lui Czajka, filoanglismul lui sub care se ghemuia, prins în cleştele unei gândiri realiste (poate prea realiste, dar îşi asumă acest reproş cu mândrie!) însuşi patriotismul lui. Nu era dintre cei ce trăncănesc în ziare şi prin cluburi că simt româneşte şi basta, dintre cei ce se îmbracă naţional ca să-i vadă lumea plini de zel şi ardoare pentru popor! O, nu! Se îmbrăca europeneşte şi pentru Valahia lui voia să facă ceva: s-o ajute să trăiască într-o lume modernă.

Învăţase mai multe de la ambasada engleză din Therapia decât democraţii noştri vorbăreţi pe străzile Parisului. O poate declara riscând toate zâmbetele condescendente şi toate ironiile confraţilor.

Domnul Thouvenel cu manierele lui distinse observase înalta pedagogie a duşmanului său politic asupra unui protejat comun. Îl luase pe Ghica de-o parte la balul ambasadei franceze şi-i spusese cu amărăciune: „L'Angleterre est toujours à la remorque de Lord Stradford. Il a fait du maintien de la séparation des principautés, ce qu'il fait du maintien de Vogoridès, ce qu'il fait du tout, une question *personnelle*. Il

est devenu, par ses défauts plus que par ses qualités, la sixième grande puissance de l'Europe!" Thouvenel înţelesese de la început că ideea unirii, şi odată cu ea prestigiul Franţei în Orient vor suferi un eşec şi se străduise să nu fie unul din cale afară de strălucitor.

Lord Stradford încercase să-l câştige astfel pe Ghica, în timp ce soţia sa dădea un concert intim pe terasa care dădea spre Bosfor. „S-ar putea ca propunerile engleze să nu vi se pară destul de măreţe, dar ele, realizându-se, vor oferi ţării dumitale câţiva ani de prosperitate!" Şi el replicase: „Voltaire zice că omul nu poate trăi fără entuziasm!" Era genul de reproş pe care bătrânul ambasador îl înţelegea cel mai puţin. „Lasă, iubite Ghica, entuziasmul este vecin cu plictiseala, iar un guvernant trebuie să ştie să evite revoluţia prin reforme oportune. Te asigur că asta îţi dă destulă bătaie de cap!" „Ce păcat, lord Stradford, că nu apăraţi cauza Principatelor!" „O apăr. Lasă-le la turci, altfel ţi le înhaţă împăratul de la Viena sau ţarul de la Petersburg, cu sau fără voia lui Napoleon al III-lea. Provinciile unite vor fi un teren prielnic pentru uneltiri de toate felurile... Iar în ceea ce priveşte pe Thouvenel, el ar da bucuros Principatele, pe care pretinde că le ajută, austriecilor pentru a putea astfel degaja Italia de ei şi pentru a contrabalansa influenţa rusească în Balcani. Din fericire, Napoleon nu împărtăşeşte opinia propriului său ambasador, el ţine la principiul naţionalităţilor de care face mult caz. Putem deci să ne amuzăm de felul cum Thouvenel se supune fără chef instrucţiunilor trimise de la Paris!" Râsul sănătos şi puternic al lui Lord Stradford stricase concertul.

Şi astfel ajunsese să abandoneze ideea revoluţiei şi „sfânta gălăgie" i se părea din ce în ce mai mult o copilărie.

Învăţase multe la Constantinopol, în acea „măreaţă şi strălucită victorie a realităţii asupra imaginaţiei", cum spunea Alecsandri, în cartierele lui elegante şi mizere, în grădinile lui din care ţâşnesc turnurile moscheelor ca nişte catarge fictive adăugându-se mulţimii catargelor ce se leagănă în port. În acel Constantinopol care la lumina zilei arată zbârcit şi zdrenţăros, iar noaptea feeric.

Părăsindu-l, se despărţise de o lume ce-şi sporise viclenia din teamă, ce-şi sporise fineţea din lipsa puterii creatoare, o lume a memoriei care apasă şi a viitorului care ucide. Văzându-i pe Aali-paşa, Mehmet-paşa, pe Wefik şi ceilalţi îl apucase acea somnolenţă suplă sub care zace un zvâcnet, o fierbere înceată. Vorbeau despre fapte actuale cu învăluirile acordate faptelor trecute. Thouvenel, rezemându-şi capul de speteaza scaunului său: „Adevăratul protector al antiunionistului Vogoride a fost Lord Stradford." Era felul în care Franţa dădea vina pe Anglia în eşecul bunelor ei intenţii şi în politica ei de compromis. Şi o făcea molcom, fără energia cuvenită unei invidii sau unei uri. Oraşul amorţea durerile şi bucuriile, furia şi dispreţul. Până şi Alison se contaminase. Ironia lui mizantropă se tocise şi ajunsese contemplaţie pură, ascetism intelectual.

Sir Henry Bulwer credea că ar trebui rechemat la Londra pentru a-şi reface moralul. Dar sir Bulwer însuşi se modifica, se modifica, se modifica...

XIV

Saşa aude deodată un ciocănit mărunt în fereastră. Îşi lasă gherghe-ful, se ridică, se apropie, dă uşor la o parte draperia, atât cât să vadă printr-o mică fantă vizitatorul. Nu e o pasăre, nu este unul din porumbeii argintii, care stăruie în cerşetorie, este o veveriţă roşcată şi cu o coadă stufoasă pe care şi-o ţine rotunjit. Nu vrea să o sperie. E liniştită, habar n-are că este privită. Stă pe labele din spate şi cu cele din faţă îşi spală metodic urechile. Are mişcări repezi şi bruşte. Alexandrina lasă uşor perdeaua la loc, în fugă îşi aruncă şalul pe umeri, se încurcă în franjurile lui traversând holul şi salonul copiilor unde Totó şi Miţa examinează pe covor marele atlas englezesc, trece prin vestibulul rece şi deschide cu grijă, cu infinite precauţii cele două uşi de la intrare. Vocile copiilor îi par îngrozitor de stridente. Undeva se aude un hârşâit de fierăstrău.

Ocoleşte rondul de flori ca să se apropie de veveriţă prin faţă, să n-o sperie.

E foarte emoţionată.

Pantofii scârţâie pe pietrişul aleii.

Veveriţa se opreşte din spălat, o priveşte, aşteaptă gata să se retragă. Coada invoaltă îi stă pe spate ca un cârlig.

Saşa calcă moale pe vârfuri şi-i şopteşte:

– Frumoaso! Roşcato! Ce n-aş da eu să am blăniţa ta, coada asta fermecătoare! Singuratico! Minunea lui Dumnezeu! Vrei să ne împrietenim, mironosiţo?

Veveriţa o priveşte cu mărgeluşele ei negre. Se dă un pas înapoi, e încordată ca un arc.

– Nu te teme de dragostea mea, pufoaso! Necăjito!

Trebuie să fie cu mult, mult tact ca s-o cucerească, să şi-o apropie şi înţelege că este fiinţa pe care o doreşte cel mai tare, de multă vreme. Un suflet îndelung aşteptat. Dar e dureros să simţi cum orice gest mărunt îţi poate îndepărta un prieten. Unul atât de dorit.

Întinde mâna în care ţinuse strâns câteva smochine smulse din panerul din salon, dar veveriţa nu se lasă ademenită. Ochişorii o privesc rigid şi Saşa începe să-i vorbească aproape în şoaptă, cu o tandreţe smulsă din adâncurile singurătăţii:

– Minunato! Bucuria mea! Vreau să fim prietene, să ne spunem lucruri tainice!

O moleşeală cumplită îi aluneca prin vene. Efortul de a trece bariera,

de a nu rata această întâlnire o oboseşte. Se hotărăşte să-şi asume riscul, să îndrăznească, deşi nu-i place riscul într-un asemenea moment, riscul e ca un uliu gata să se repeadă şi să sfâşie tot ceea ce ar putea fi tandreţe şi fericire între ele. Începe să-i cânte uşurel:

– Doamne câte avem să ne spunem, pufoaso! O să te alint, o să te mângâi!

Veveriţa face câţiva paşi spre ea pe marginea ferestrei. Se opreşte şi cercetează. O priveşte atât de încordat încât pare mioapă.

– Sufletul meu blând! Măria-ta! Fetiţo!

Din două sărituri veveriţa este în palma ei continuând să o fixeze concentrată, sticloasă. E în ea tot atâta suferinţă cât în Saşa? Lumea toată balansează între ispita apropierii şi frică.

Un sentiment de uşurare şi de izbândă o face pe Saşa să tremure împotriva precauţiei ei infinite:

– Eşti moale şi bună, surioară! Frumoasa mea!

Veveriţa atinge doar smochinele şi i se urcă pe braţul întins.

Liniştea parcului le înconjoară cu foşnetul ei iernatic, metalic, cu fâşâitul vântului printre portocali şi măslini şi cireşi. Încet, Saşa îşi pune celălalt braţ pe umăr, îl ţine acolo puţin, apoi îl îndreaptă lent, cu gingăşie spre mica vietate. Sub degetele ei simte blăniţa moale şi trupşorul plăpând, urechiuşele ascuţite, botul umed, lăbuţele aspre.

– Ce grozav, fetiţo, că suntem amândouă pe lume! E un miracol. Tu puteai să te naşti cu un secol în urmă, eu peste o sută de ani! Dumnezeu ne-a adunat sub bolta lui de sticlă! Frumoasa mea! Minunea mea!

Veveriţa se lasă din ce în ce mai leneşă în mâinile ei, în catifeaua mătăsoasă a şalului şi somnolează toropită. Saşa râde uşurel, o lipeşte de pieptul ei şi nu se mişcă din loc de parcă acolo ar fi punctul din univers în care sufletul ei şi-a găsit împăcarea, liniştea. Parcul sâsâie tăcut şi ocrotitor. Veveriţa s-a abandonat cu totul noii ei fericiri. Coada stufoasă îi stă ca o corolă în jurul urechilor ţepene.

XV

Intră pe poarta Gherganilor. E vreme de amiază rece, dar cu soare. Parcul desfrunzit fâşâie îngheţat. Aleea cu platani şi paltini se întinde ca un coridor cu ornamente argintate şi cu emailuri albastre de o claritate semeaţă. Foşnetul acela uscat de voci, de şoapte binevoitoare îi însoţeşte paşii pe pietrişul umed. Simte o plăcută exuberanţă în jur. Şi calcă solemn ca într-un sanctuar.

O veveriţă se caţără pe trunchiul unui pin gârbovit.

Trage aer în piept.

În asemenea momente singurătatea este lipsită de raţiune. Te gâtuie emoţia şi basta. Memoria e un sprijin prea delicat.

Trage aer în piept. E momentul să stea pe loc? Să guste această fericire plângăreaţă, atât de intimă?

În capătul aleii, stejarul cel bătrân, gros, cocârjat, de o masivitate arhaică îl aşteaptă înconjurat de morţi.

Îţi vine să plângi, să plângi şi iar să plângi. Şi, totuşi, ar vrea ca morţii să rămână acolo unde sunt. Vrea să fie drept cu ei şi cu el. Să rămână în criptele lor. Să nu apară nici barba stufoasă a tatălui său, sprâncenele lui ridicate până la ceruri de lumina pâlpâitoare a lumânării cu care inspecta camerele seara, nici faţa de porţelan transparent a soră-sii Sofia, răpusă de boală la şapte ani şi pe care şi-o aminteşte mereu cu obrazul umflat de bomboane, nici, mai ales, silueta mamei desenată parcă în peniţă fină pe o stampă îngălbenită de vreme.

Numai după un exil lung şi eficace toate astea pot fi observate cu coada ochiului, fără să intri în ele, fără să te laşi măcinat de emoţie, oricât de curată şi intimă ar fi ea.

Casa e din cale afară de bătrână. Şi nici nu vrea să intre în încăperile ei. Îi dă târcoale. Parcul freamătă şi el ocoleşte clădirea cum îţi amâni o suferinţă dintr-un exces de tandreţe faţă de tine însuţi.

De câte ori, în Samos, nu visa că este aici şi vorbeşte cuiva, melancolic şi ostenit, despre insula aceea din Mediterana. Vedea focul din sobă, copiii înfulecând brioşe rumene lângă masa mamei lui, argaţii trecând prin dreptul ferestrei în treburile lor obişnuite. Şi acel cineva care îl asculta evocând plaiuri exotice dădea perdeaua la o parte şi privea parcul vast acoperit de zăpadă.

Pridvorul este strâns în chingile glicinei, geamurile întunecate nu vor să-i spună nimic. Ce i-ar putea spune? Moarte, moarte şi iar moarte. Vremea devoră şi ceea ce am fost şi ceea ce am fi putut fi.

Deasupra uşii o potcoavă bătută în cuie. Unde e calul care a purtat-o şi care l-ar putea întreba: „Şi tu pe unde vânturi?"

Stejarul scârţâie. Din adâncul pământului se aude un vuiet stins.

El se tot întoarce, de luni de zile se tot întoarce şi iată-l în miezul întoarcerii sale, în acel coridor de şoapte, în faţa casei de la Ghergani. Lumea a rămas departe, în urmă, atât de neruşinat de vie! Casa e bătrână, mohorâtă, o bântuie şoarecii, o mănâncă păsările. Stă ghemuită în mijlocul parcului ca în blana unui animal sălbatic, nordic, înfrigurat.

Anica se plânge ţinându-şi braţele încrucişate:

– Eu o îngrijesc, dar ea nu se mai lasă, ca un bolnav care nu vrea să mai trăiască!

* * *

Popa stă lângă soba bisericii, un un umăr lipit de ea şi cu o carte pe genunchi. Lumina vine în jet prăfos din fereastra laterală şi-i mângâie

rece spatele puţin adus şi potcapul vechi, cenuşiu de vechime. Când ridică ochii să vadă cine a intrat, ceaslovul pocneşte alunecându-i din mâini, în poalele anteriului. Îşi dă seama că a fost recunoscut. Se vede după gestul bătrânesc cu care părintele vrea să-şi recupereze demnitatea – spatele îndreptat, palmele aşezate una peste alta, ţinuta capului rigidă.

– Dumneata?

– Da părinte, sunt din nou acasă.

Constantinopolul pare un loc de demult, aproape fictiv.

În biserică miroase a ceară arsă atât de puternic încât Ghica are senzaţia că a venit să vadă un mort.

Popa Atanasie se ridică din scaun, pune cartea pe pupitrul din apropiere şi-l aşteaptă să se apropie. Soba dogoreşte formând în jurul ei un halou palid de intimitate.

– Sărut mâna, părinte! S-a întors fiul risipitor!

Anteriul scrobit fâşâie, mâna e aspră, cu vene proeminente şi stropită cu pete maronii. Politeţea veselă şi forţată a lui Ghica n-are efect, nu schimbă nimic din liniştea mohorâtă a icoanelor. De jur împrejur, pe pereţii afumaţi, sfinţii îşi aţintesc privirea spre înalt. Pe uşile altarului stau arhanghelii cu aripi de porumbel.

– Mă bucur că te-ai întors. Sper că Dumnezeu ţi-a dat sănătate în preumblările dumitale.

– Nu mă plâng nici de sănătate, nici de noroc. Mă plâng de înstrăinare.

– Asta da, da! Toţi am suferit auzind de pribegia voastră, a tinerilor. Dar şezi, uite, aici, în jilţul acesta care a fost al maicii dumitale.

Miroase a mort. Se aşează pe marginea scaunului de lemn pirogravat, îşi pune cuminte gibusul pe genunchi. Miroase a mort.

În ciuda vârstei popa îşi păstrează timbrul de bariton pentru care se povestea că înnebuniseră femeile satului când cânta aleluia, aleluia, de nu mai voiau bărbaţii să le lase la biserică, de stătea preoteasa cu ochii pe frunţile plecate ale cârdului de muieri venite la miruit să prindă vreun semn necurat. Dar popa Atanasie avea tărie, era austeritatea personificată. Vocea era doar semnul vocaţiei şi cu ea convinsese pe mulţi şi, mai ales, pe multe de nevoia credinţei. Cu cinismul lui răsfăţat, afişat doar din sentimentalism excesiv, Pantazi declara: „Eu când aud pe popa Atanasie simt că leşin de dragoste pentru Dumnezeu, zău!"

– Au trecut aproape unsprezece ani.

– Sunt zece ani şi nouă luni de când n-am mai călcat pe aici.

– Am auzit că ai copii...

– Da, părinte, datoria asta mi-am făcut-o, răspunde râzând şi-l vede parcă pe Totó aruncând cu perne în tavan şi hohotind cu un clinchet în gâtlejul subţire, ca un clopoţel de cristal. Am patru şi al cincilea este pe drum...

Se lasă o tăcere grea, înăbuşitoare. Popa Atanasie n-are copii. Cu toate rugăciunile lui şi ale presviterei bucuria asta n-au avut-o. Când s-au hotărât să ia un copil de suflet acela s-a legat de ei din respect, dar cu

gândul era mereu la mama bună şi în cele din urmă au trebuit să-l înapoieze. Se gândeau la el ca la un duh rătăcit. Ce s-o fi ales din el? Nu îndrăzneşte să-l întrebe. Prin ceaţa luminii care cade oblic pe chipul preotului, îi vede tristeţea şi-i aude glasul:

– Cine are copii are speranţă...

Nu prea gustă asemenea înţelepte gânduri. Ştie destui părinţi disperaţi, chinuiţi de progenituri. Fixează chipul măsliniu al fecioarei din icoana Înălţării, învesmântată în alb, cu ochii de o tristeţe artificială. Stă într-un cerc albastru, doar braţele ridicate, cu palmele în afară, par a vorbi despre deznădejde. În biserica asta mică, unde ar putea fi ascuns mortul?

– Vreau să-ţi mulţumesc, părinte, că ai vegheat-o pe mama, schimbă vorba.

– N-ai de ce să-mi mulţumeşti... A suferit, te-a aşteptat şi a înţeles cu durere că nu te va mai vedea înainte de a muri.

Tac amândoi. Soba sfârâie moale, lemnele trosnesc. Raza de lumină se clatină.

– O să îngrijesc de morminte. Numai să mă aşez niţel...

E foarte stânjenit de mirosul acela, de răceala solemnă a popii. Nu-şi găseşte cuvintele. „Dar ce-aş mai putea vorbi?"

Fecioara din partea dreaptă a altarului ţine în poale un prunc bătrân. Frumosul văl care îi acoperă capul ţine strâns un păr albastru şi paspoalul lui auriu cade în linii şerpuitoare până când se pierde în culorile gălbui, albe ale veşmântului de copil.

– Loc pustiu e aici, acum. Când mă gândesc ce lume, ce viaţă era la conac pe vremea conului Tache, a cucoanei Mariţa, când veneau cu dumneavoastră, copiii, ce veselă era casa.

– O să mă aşez şi o să văd de toate, promite Ghica obosit.

Popa Atanasie zâmbeşte, aplecându-şi capul înainte:

– Te-a adus înapoi politica?

„Iată că el a găsit subiectul de discuţie!"

– Şi politica. Ne unim cu moldovenii, părinte!

– Ştiu, citesc şi eu ziarele, vin oamenii să le citesc şi lor. Seara, numai ce-i vezi că bat pe la uşă şi nu mai încap în casă, a trebuit să deschid biserica. Sunt înfierbântaţi. Le-a intrat în cap că dacă se face Unirea o să capete pământ.

Liniştea popii infirmă parcă tot ceea ce spune. Unde e clocotul acela răscolit, aşteptarea aceea îndârjită? El vorbeşte molcom, fără să se îngrijoreze.

Pe peretele din faţă, arhanghelul Gabriel în roşu purpuriu ridică mâna spre Fecioara îngenuncheată. Are un păr bogat, prins în cozi groase ca o fată, aripi multicolore şi un cercel în ureche. Păşeşte grăbit printre bizare coloane singuratece, care nu adăpostesc nimic, nici templu, nici casă, nici palat.

– Istoria, părinte, dă uneori senzaţia unei mari stabilităţi, alteori totul se schimbă deodată, ideile, destinele, obişnuinţele, instituţiile, felul de a

vorbi şi de a imagina al oamenilor... Se pare că trăim una din aceste epoci frământate. Aş zice că e un privilegiu...

Simte că popa abia aşteaptă să-şi spună o părere la care se tot gândeşte de mult şi a găsit acum omul căruia să i-o rostească.

– E bine, e bine şi asta, numai credinţă să fie. Şi să nu promiteţi ceea ce nu puteţi da.

– Uneori trebuie să mergi înainte chiar dacă n-ai chef. E foarte necesar să împingi lucrurile mai departe...

Popa Atanasie se ridică şi umbra lui, în raza de lumină, se lungeşte pe podeaua lustruită a bisericii. În spatele lui, Sfântul Crisostom stă aplecat peste sulul desfăşurat din mâna stângă, cu patrafirul azvârlit pe umeri. Lectura e plină de tandreţe.

– Dumneavoastră, vorbesc de cei de la '48, cei care sunt oamenii de azi şi de mâine ai puterii, vă închinaţi prea tare unei idei: ideii de progres.

– E firesc, cine nu vrea să trăiască mai bine? Pentru noi progresul nu e o noţiune, e ceva foarte palpabil. Oamenii merg cu trenul, comod, repede, fabricile oferă obiecte multe şi ieftine, hrana e mai variată, maşinile agricole uşurează munca... „Ia te uită ce lecţie îi ţin! Alexandrina m-ar lăuda pentru zel!"

În atmosfera caldă a bisericii persistă mirosul acela de mort şi ei vorbesc despre progres! Ghica stă în continuare pe marginea scaunului ca un musafir picat pe negândite în casa unei familii îndoliate.

– Dacă omul începe să trăiască o viaţă făcută de maşină şi în serie, nu va fi şi o viaţă mai ieftină, pe care adică se va pune un preţ mai mic? Năzuinţa asta e vicleană. Multe se vor distruge în numele ei. Popa îşi flutură mânecile largi ale anteriului. Vreau să zic că în sine ideea de progres este o naivitate.

– Ce preţ ridicat are viaţa clăcaşului, părinte? Când omul se va elibera de corvezi se va putea ocupa mai mult de suflet, spune fără convingere privind răstignirea Domnului privegheată de Maria – o femeie cu gâtul neînchipuit de lung şi faţa plină, palidă, încadrată într-o ramă aurită cu frunze de acant şi viţă.

– „Ce a lăsat nemâncat lăcusta Yazam a mâncat lăcusta Arbeh, ce a lăsat lăcusta Arbeh a mâncat lăcusta Ielec, ce a lăsat Ielec a mâncat lăcusta Hasil!" Aşa scrie Ioel... Acesta e progresul.

– Recunosc, părinte, că progresul nu e o idee uşor de digerat şi că pe unii s-ar putea să-i intoxice, dar el are scrupulozitatea lui – nu poate fi oprit şi oferă prea multe avantaje. El creează.

– Creează împotriva naturii. Nu mai există consolare. Totul este provizoriu, căci trăim în aşteptarea schimbărilor perpetue, se plânge popa Atanasie şi începe să semene cu Ioan Botezătorul din icoana pusă pe iconostas – barbă rară, albită, creaţă şi ochii ca măslina coaptă.

– Ar fi împotriva naturii să-l oprim, şi istoria este natură. Ştiu ce vă nelinişteşte. Vanitatea este motorul progresului şi iubirea de sine va înlocui iubirea de Dumnezeu. Dar atunci când se va trezi fără Dumnezeu, s-ar putea ca omul să înceapă a-l dori cu adevărat.

– Nu vă puneţi speranţă în progres. Nu credeţi în această religie păgână. Citesc ziarele, se scrie aprins, se scrie pătimaş, se pune mult zel în orice, se simte că lumea vrea ceva, dar îl vrea parcă cu orice preţ. Sunt preot de treizeci de ani şi din pricina acestei istorii flămânde mi-am dat seama într-o zi că mă preocupă mai mult treburile politice decât treburile sfinte. Ne depărtăm de propriul nostru suflet. Va putea omul sau maşina să despice binele de rău, aşa cum o face credinţa?

Popa Atanasie se plimbă între sobă şi pupitrul dascălului. Se vede că-i place să vorbească despre lucruri grave. E trufia lui cu care vrea să triumfe asupra oaspetelui. Ţine în mână cartea şi, când apasă cuvintele, ridică din sprâncenele subţiri, încreţeşte fruntea şi lipeşte cartea de piept.

Ghica dă să se ridice:

– Progresul tehnic, spune, va aduce un progres moral.

– Nu.

Ecoul pereţilor multiplică această categorică respingere. Sfinţii se coalizează. Aplecaţi asupra papirusurilor lor răsucite, refuză.

– Omul nu aparţine numai lumii acesteia. Cu cât este mai înrobit lucrurilor, cu atât este mai puţin dispus să înţeleagă rostul lor.

„Uite de unde ne vine incapacitatea de a acţiona, pasivitatea, neputinţa de a fi mai întâi în această lume şi abia apoi în cealaltă..." se gândeşte Ghica. Stă în picioare lângă treapta de piatră care dă spre altar, treapta pe care trebuia să îngenuncheze pentru a spune crezul, în copilărie. „În mintea popii trebuie să trăieşti în zdrenţe ca să te poţi ruga la Dumnezeu!"

– Aş reproşa şi eu, părinte, ceva, nu dumitale, ci bisericii noastre. Sub pretextul că se ocupă de viaţa cea veşnică a uitat să se opună statului temporar când acesta făcea lumea prea barbară. S-a alăturat întotdeauna autorităţii laice şi a îndemnat la o supunere nejustificată. Românii n-au avut în biserica lor un sprijin în opoziţia faţă de abuzurile puterii, cum l-au avut alţii în biserica catolică. De aceea Neofit a jurat de patru ori strâmb, aruncând ridicolul pe o revoluţie care nu-i aparţinea.

Îi pare rău că a amintit de Neofit. Pe Atanasie îl supără.

– Cu cât eşti mai ocupat de lucrurile zilnice, cu atât eşti mai departe de întâmplările eterne, ca moartea de pildă.

– Nu e bine să speculăm prea tare ideea de moarte căci astfel religia devine o chestiune personală. Cine se teme crede, cine nu, nu.

– Sfântul Antonie cel mare spune că nu de moarte trebuie să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoştinţa lui Dumnezeu. În ce-l priveşte pe Înalt prea sfinţia sa Neofit, pot depune mărturie că nu toţi ajung să se ia în stăpânire pe ei înşişi. Iertarea trebuie să fie mai omenească decât ura.

Vocea popii nu mai este frumoasă. Scârţâie şi se pierde printre micile zgomote de afară, un fierăstrău care hârşâie lemnul, nişte găini care cotcodăcesc şi mugetul unei vaci însetate. Şi peste toate pluteşte mirosul acela de mort.

– Aveţi o imagine sumbră a viitorului, or cred că veacul de aur nu este

înapoi, ci înaintea noastră, spune Ghica întorcându-se să plece. Popa Atanasie îl urmează încet şi îndrăzneşte să-şi arate bănuielile:

– E adevărat că vreţi să catolicizaţi ţara?

– E o stupiditate, părinte! Nu, nimeni nu se gândeşte la asta!

Pe uşa bisericii intră cu pasul dur, răscrăcărat, Burlamache. Notarul are o haină groasă de dimie, cisme înalte şi o căciulă de astrahan negru. Se închină grăbit. De cum îl văzuse în sat pe boier, nu-l mai slăbea: „Eu, domnule, nu sunt numai democrat, sunt chiar demagog. Îmi place egalitatea. Nu admit eu deosebiri şi distincţiuni între făpturile lui Dumnezeu. Cer să fim toţi o apă..."

În spatele lui uşa a rămas deschisă şi frigul intră în voie.

Popa se apleacă spre Ghica şi-i şopteşte:

– Iată omul veacului *de aur!*

*

* *

Preoteasa intră tiptil în încăpere. Pe o tavă rotundă aduce dulceţuri şi apă proaspătă într-o carafă aburită.

– Coana Mariţa a murit foarte blând, spune după ce se aşează pe marginea scaunului punând mâinile pe şervetul de in care acoperă masa. Dar cu multă amărăciune.

Femeia o ajutase pe Safta Câmpineanu s-o îngrijească în zilele bolii. Era făcută parcă să poarte oamenii vii pe drumul morţii, cu acele mărunte gesturi calme, împăcate care spun: vă ajut pe voi să treceţi dincolo căci eu sunt nemuritoare.

– Coana Safta a îndemnat-o să-şi facă testamentul şi să cheme preotul. Eu nu îndrăzneam. S-a uitat la ea cu umilinţă ca şi când se ruşina că nu crede în apropierea sfârşitului sau că nu simţea nevoia să vorbească popii. Cea mai mică speranţă o făcea să tragă din firul acela subţire de care toţi se ţin de viaţă în ultimele clipe. Rămânea cu privirea pironită pe câte un lucru de parcă voia să-l ia cu dânsa dincolo.

Întoarce capul spre soba care duduie în dreptul uşii ce deschide pridvorul.

Pe maică-sa şi-o aminteşte tot în doliu, ba după un copil, ba după părinţi, ba după bărbat. Când îşi punea peste rochia de postav negru un şal brodat cenuşiu-verzui era un semn că râvneşte ceva modest. O femeie mică, slabă, cu faţa prelungă şi ochii traşi în jos spre colţuri – de la ea moştenise pleoapele acelea grele. Oricât de bogată fusese, păstrase în toate o rezervă pe care alţii i-o socoteau prostească. El însuşi se revolta şi punea uneori pe seama ei sărăcia treptată a familiei, căci maică-sa părea că tot aşteaptă să ajungă foarte, foarte săracă. Când vânduseră nişte moşii după moartea lui Tache Ghica, ca să plătească datoriile, coana Mariţa nu manifestase nici o supărare. Ar fi dorit-o puţin îngrijorată, puţin risipitoare, puţin vanitoasă.

Venise cu Alexandrina la Ghergani să-l lase în grija ei pe Totó. Copilul

înfăşat gros, cu mutrişoara roză adormită între horbotele scutecelor, trecuse din mâinile mamei lui în cele ale bunicii lui ca un mesaj conspirativ. Mariţa Ghica îl primea ca pe un dar, cu sfială şi recunoştinţă, deşi bănuia că plecarea aceea precipitată nu era „de bine". Alexandrina, mică, slăbuţă, cu privirea încă de fetiţă se retrăsese lângă el şi parcă vânturi puternice şi secole multe îi despărţeau de acea femeie calmă, legănând copilul pe care îl luase în braţe ca pe un dar. „Voi, spune ea, duceţi-vă în deşartele voastre lupte, eu rămân aici să cresc copiii, animalele, plantele! Să vie turcii, muscalii, nemţii cu coadă, tătarii cei negri şi leşii cei blonzi! Să se ducă bărbaţii noştri la bătălie şi fiii noştri în saloane! Eu voi rămâne aici să cresc copiii, animalele şi plantele lumii!"

Vasile Rigani îşi bătuse repezit cizmele pe preşul de la intrare şi nici asta nu reuşise să rupă vraja. Mama vorbea pruncului într-o limbă necunoscută, un „guru-guru" nedesluşit pe care micuţul îl înţelegea perfect căci răspundea generos, din toată inima. Arendaşul primise instrucţiunile clipind curios spre copil, dar oricât de suspectă i se părea scena acelei plecări nu scosese nici o vorbă, ca şi maică-sa. Oameni pe care rosturile lor lumeşti îi mulţumeau în modestia lor, în taina lor, în simplitatea lor.

Fusese cuprins de disperare cum numai la tinereţe mai eşti cuprins, înţelegând, dar voind încă să modifici totul, să depindă de tine totul.

– Stătea ore întregi şi privea curtea întunecată din dreptul camerei ei.

Acolo, un spaţiu mic, acoperit tot de ramurile nucului, petecul de zid al cămărilor, ţigla roşie, năpădită de muşchi verde, de pe acoperişul bucătăriei şi, când şi când, siluetele oamenilor care veneau şi plecau.

– Aş fi vrut să ştiu la ce se gândeşte dar nu îndrăzneam s-o întreb. Într-o zi mi-a spus: Am fost un om care a putut să se bucure şi de o floare. De ce tocmai mie să mi se întâmple asta? Lumea e rea.

Fusese într-adevăr un om care putea să se bucure de lucruri mici, fără importanţă, fără măreţie şi vanitate, nu avusese nevoie de lux, călătorii, succese mondene, de strălucire şi veneraţie pentru a se bucura de viaţă. În oalele ei de pământ semănase plante, în curtea ei sădise pomi, hrănise animale, în familia ei crescuse copii – când el se aruncase în politică îl lăsase să o facă admirându-l că nu e sterp la suflet, când Pantazi începuse năzbâtiile lui, se lăudase că e plin de fantezie, aiurit, poet – în casa ei adunase obiecte tandre, într-o intimitate omenească, fără nimic sfidător. Modestia îi dădea echilibru şi orice pe lume i se părea firesc şi îndreptăţit. De ce tocmai ei trebuia să i se întâmple? Tocmai ei trebuia să i se întâmple. Se putuse bucura de flori, de copii, de casă, de grădină...

– Stăteam toţi cu lumânările aprinse în jurul ei şi o vedeam cum respiră din ce în ce mai slab. Şi, deodată, cu un efort neaşteptat, s-a ridicat şi ne-a strigat: Răilor!

Ghica sărută mâna preotesei, în timp ce, gândindu-se la maică-sa, îşi spune: „Am iubit-o ca pe cineva pe care trebuie să-l neg, să dovedesc că

nu are dreptate. Modestia e mărginire şi provincialism. Mama, de care mă simţeam atras, avea o fire pe care o respingeam categoric." Dar ţipătul acela de la sfârşit îl înţelege şi-i apropie.

*
* *

Se întorsese de la Ghergani cu un gust acru-amar. Nu e bine să-ţi exagerezi dezamăgirile, dar e nobil. Şi tot ce e nobil presupune exerciţiu, superioritate şi orgoliu. Le avea pe toate.

Se oprise la Târgovişte.

Balul lui Olănescu fusese de un lux „satanic" şi provincial. Boierii răzleţi ai locului înghesuiţi printre noile familii înstărite, negustorii bogaţi, funcţionari ai statului, mici proprietari „cu perspective", împânzind saloanele luminate sfidător... Se bea şampanie şi bere. Olănescu râdea de ciocoi, se amuza pe seama lor, îi bârfea şi le cerşea voturile.

I se făcuseră lui Ghica onorurile cuvenite unui prinţ de Samos, dar nu acele onoruri pe care le născociseră gurile rele ale bucureştenilor, cleveteala cu bulbuci a ţaţelor liberale şi a simandicoaselor feţe din fosta *protipendadă*. Nu. Nu făcuse recepţii princiare, nu ţinuse o curte şi nici Olănescu nu dăduse baluri în care beiul să apară la miezul nopţii precedat de două candelabre cu cinci braţe aprinse fantasmagoric şi nici nu şoptise unor amărâte snoabe că aşteaptă firman de numire! Încă prea puţini înţelegeau că este un adept al discreţiei. A ridiculiza intra însă în obiceiurile locului. Cineva este un apărător al unui principiu? E ridicol! Cineva e un om intransigent? E ridicol! Cineva este prin fatalitate a naşterii un boier? E ridicol! Cineva este prin aceeaşi fatalitate un ciocoi? E ridicol! Cineva e nimeni, cineva e cineva? Deopotrivă de ridicoli. Dacă putem râde, suntem în siguranţă.

Cu cât societatea e mai săracă, cu atât luxul ei e mai extravagant.

– Unde este criza, domnilor?

Negustori prosperi îşi fac intrarea în lumea bună pe scara din faţă, în ciuda impozitelor mari, a drepturilor restrânse, a dispreţului general. Toţi simt că au nevoie de mărfurile lor. Bancherii veroşi, huliţi şi răshuliţi, sunt prezentaţi cu eleganţă mondenelor de provincie, nişte experte paţachine sau nişte amărâte sofisticate. Oricât de huliţi ar fi, banii lor contează şi, în ciuda crizei economice şi financiare, se înmulţesc.

Unde este criza?

Boierii căzuţi în senilitate profundă îşi înmulţesc moşiile şi fiii de boieri, mai puţin vanitoşi în afaceri, adună proprietăţi. Părând că o fac în dorul lelii, din principiu, fără tragere de inimă.

Unde este criza?

Negustorii închid magazinele din lipsă de credit. Oamenii nemulţumiţi cumpără la bursa neagră aur şi argint, podoabe, obiecte de lux. Alţii stau la cozi interminabile ca să apuce ceea ce n-au dorit niciodată, stocând, omorându-se unul pe altul şi mâncând mai mult decât trebuie.

Unde este criza?

Nimeni nu are siguranţa investiţiilor sale şi toţi cumpără aur, mobilă preţioasă, tablouri, cheltuiesc şi petrec.

Unde este criza?

Acoperind putreziciunea şi mizeria, luxul se etalează fără ruşine ca altădată orgoliul unui talent. Toţi „se descurcă". Se pare că de aceea apar crizele, pentru ca anumiţi indivizi să se descurce.

Preţurile cresc, foametea se întinde, falimentele bat la uşă şi lumea petrece în baluri strălucitoare cu o furie sălbatică şi sleită. Cucoanele vor mătăsuri, brocarduri, velur, broderii, tafta şi moar, valensiene, caşmiruri, blănuri vaporoase, diademe, pandantive, pălăriuţe cu egrete şi manşoane de lup siberian, vulpi canadiene, hermine, samur, skonks... disproporţiile cresc. Pe mulţi spaima de viitor îi face risipitori, vor să trăiască azi cât pentru o viaţă întreagă, pe alţii îi face avari, se închid în casă şi cârtesc evocând cu nostalgie vremurile când, deşi cârteau ca azi, aveau câteva puncte solide de sprijin: o slujbă, o moşie, o casă. Toată lumea discută politică. Lipsurile cresc, ţăranii nu mai vin la piaţă, negustorii nu mai au mărfuri, sau le au la preţuri uriaşe, totul se cumpără în furie.

Aceasta este criza?

Are dreptate popa Atanasie. „Omul de azi nu se mai simte privit!" Care om? Burghezul dorind să-şi facă utile calităţile şi defectele şi închinându-se zeului Progres? Un zeu cu spatele întors la omenire şi pe umerii căruia trebuie să te caţeri, să faci ascensiuni riscante, să împingi pe alţii cărora le auzi respiraţia gâfâită şi le simţi transpiraţia alunecându-le pe trup, un zeu aşezat cu spatele la toată lumea aceasta foşnitoare şi parcă râzând de ea, scuturându-se din când în când de furnicile ostenite de povara propriului lor orgoliu... Omul primitiv se socotea privit, urmărit de ochii ascunşi ai plantelor, copacilor, cerului şi pământului, apoi şi-a ridicat teama atotcuprinzătoare deasupra, în văzduhul pe care l-a populat cu fiinţe puternice, apucate de o intensă activitate: se urau, se iubeau, se fugăreau, intrigau, distrugeau, construiau – o epocă superioară, o chintesenţă a aventurilor umane. Nişte zei plini de păcate, care nu-l judecau pe muritor ci-l necăjeau capricios sau îl favorizau la fel de capricios! Dar privirea aceea cercetătoare, pătrunzătoare s-a înfipt în ceafa noastră – unică, puternică, părând definitiv biruitoare – o singură divinitate ciclopică, cu ochiul strecurat prin triunghiul teologal cunoştea sufletele păcătoşilor şi-i îndemna să se judece pe ei înşişi. Căci el era perfect şi le promitea o judecată târzie dar neîndurătoare, cu măsura cea adevărată a lucrurilor. Dumnezeu veghează, nu-l poţi păcăli. Dar burghezul zilelor noastre stă cu faţa la imensa spinare a Progresului şi are credinţa că nimeni nu-l mai priveşte în afara omului de vis-à-vis, de vecin, de lacheu, de seamănul său la fel de păcătos ca el şi căruia de aceea nu-i acordă dreptul de a-l judeca. Burlamache tropăie în biserică, se-nchină ca să-l vadă ceilalţi, acasă plănuieşte cu nevasta cum să-i dea în gât pe ceilalţi

şi să se-nalţe pe el, să adune, să adune pentru a oferi zeului întors cu spatele jertfa lui egoistă. Burlamache merge la bordel când nu-l vede lumea, şi-şi striveşte sora care din dragoste a fugit cu un poet. El judecă pe alţii, nu se judecă niciodată pe sine, el stă încordat pe spinarea aceea hohotitoare şi opacă, agăţat cu îndrăzneală şi mânie. Când va putea să ajungă sus, pe umerii puternici şi indiferenţi, se va uita în urmă şi va dispreţui.

Bietul popa Atanasie! Suferinţa lui este de nedescris. Din turma păstorită cu grijă, dintre cei ce sunt priviţi, se desprind unul câte unul rebelii, cei pe care nimeni nu-i mai priveşte...

Aceasta este criza?

XVI

Bălăceanu stă răsturnat cu insolenţă în fotoliu. Se joacă învârtind în palmă un coupe-papier.

Îl priveşte cu îngăduinţă. Degajă un dispreţ atât de deznădăjduitor încât şi-l face ineficace. „Nu-i bine să fii prea sarcastic. Începi cu timpul să te mulţumeşti vorbindu-i pe toţi de rău".

– Deci asta este. Prin Băleanu nu putem face nimic. Soră-mea l-a surprins făcând baloane de săpun deasupra ligheanului, îl crede *ensorcelé*. Manu ar fi vrăjitoarea ţigancă. În schimb Cretzeanu, băiat bun, este gata să vă cedeze voturile lui, retrăgându-şi candidatura, dacă veţi figura pe listele proprietarilor mici. Greceanu, care a fost tatonat şi de Ioan Cantacuzino, mi-a promis votul lui pentru dumneata, dar în nici un caz nu-l va da lui Olănescu. Greceanu nu este însă capabil să-şi ţină întotdeauna promisiunile. Trăim într-o ţară a tuturor posibilităţilor.

– Am făcut o greşeală subestimându-mi adversarii.

De fapt, absenţa lungă din ţară îl determinase să se gândească la Valahia ca la o abstracţie, când ea era o realitate ce se modifica de la o zi la alta.

Se plimbă prin încăpere cu mâinile la spate şi simte cum îl apasă ideea eşecului. Are o ciudă imensă împotriva propriei lui neputinţe, împotriva speranţelor sale din anii trecuţi. „Am stat acolo crezând că mă voi descurca uşor la faţa locului. Când vezi cum se ţese politica Europei sub nasul tău desconsideri politica locală, care e, într-adevăr, cea a tuturor posibilităţilor...

– Căimăcămia n-o să vă facă neplăceri, de frică, îl asigură Bălăceanu fără zel.

De mult îl bătea la cap să vină în ţară, pentru că nu mai ştie ce este pe aici.

– Cei trei nu vor avea nevoie să facă nimic dacă mă vor lucra liberalii, Ghiculeştii şi bătrânele tombatere.

– Dacă Boerescu şi Rosetti şi, probabil, Brătianu vor fi radiaţi de pe liste, atunci vor alerga după aliaţi, vor vedea că sunt slabi în adunare. Depinde mult de hotărârea de azi a tribunalului.

– Ar fi trebuit să aşezăm întâlnirea asta cu Ştefan Golescu peste două, trei zile când se alegeau apele. Ultima dată când am vorbit cu el se lăsa dus. Este, în fond, un moderat, prin fire, prin mentalitate. Îl târăşte între radicali doar ideea că Niculache va fi Domn!

Se opreşte din mersul lui nervos lângă soba care duduie înfundat. Stă încordat aşteptând parcă apariţia unui eveniment violent. Lasă capul pe spate şi spune cu ironie:

– Béclard ar vrea să audă de la mine numele lui Ştirbey, dar mă fac că nu înţeleg.

Bălăceanu ridică braţele în sus în semn că-l descurajează grozav lipsa de raţiune a consulatului francez. E o exasperare bine jucată. Dar ceea ce se grăbeşte să-i spună pare rupt de această constatare:

– Şi dumneavoastră vă căzniţi să-i adunaţi pe Goleşti, Cretzuleşti, Cantacuzineşti, pe Dimitrie Ghica şi pe mai ştiu eu care, pentru cine?

Întrebarea este un reproş şi e plăcerea lui să-l ia în derâdere:

– Să-ţi spun?

– A, nu! Principele străin este în acest moment o aventură! Stă parcă să analizeze ideea, apoi izbucneşte: Putem noi repara o slăbiciune a Franţei? A renunţat atât de uşor, atât de culpabil, la principiul acesta ca şi la acela al eredităţii tronului!

Nu se mulţumeşte cu asta. După o mică pauză întinde braţul în care ţine coupe-papier-ul spre el, şi-l somează:

– Uitaţi-vă pe lista de candidaţi şi găsiţi o mutră locală. Pronunţaţi numele şi apoi putem lucra în linişte. Dar nu pe Cantacuzino, toată lumea crede că-l susţineţi din politeţe faţă de familia soţiei şi nu-l socotiţi un candidat serios.

– Hm, vorba lui Rosetache, „penurie de personalităţi"...Iar acordul nu este decât rezultatul deplinei nepotriviri a părţilor.

Bălăceanu nu vrea să se amuze.

– În actualele împrejurări trebuie să fiţi ferm.

– Iar eu nu posed decât o fermitate melancolică. Trăim un moment critic, sfâşiat între sărăcia de idei şi avuţia de patimi.

Un zâmbet trece peste încruntarea celuilalt. Cum stau aşa, unul în faţa altuia reflectează o clipă la diferenţa de afecţiune dintre ei. Bălăceanu păstrează ceva din admiraţia elevului pentru un maestru strălucit deşi în multe privinţe acesta l-a dezamăgit, şi mai ales în aceea că a greşit în planurile sale de domnie.

– Se vede că încercaţi o alianţă, un şir de alianţe, un morman de alianţe! Dar trebuie un nume. Francezii îl vor pe Ştirbey numai ca să vrea ceva. Bibescu se îndeasă...

şi să se-nalţe pe el, să adune, să adune pentru a oferi zeului întors cu spatele jertfa lui egoistă. Burlamache merge la bordel când nu-l vede lumea, şi-şi striveşte sora care din dragoste a fugit cu un poet. El judecă pe alţii, nu se judecă niciodată pe sine, el stă încordat pe spinarea aceea hohotitoare şi opacă, agăţat cu îndrăzneală şi mânie. Când va putea să ajungă sus, pe umerii puternici şi indiferenţi, se va uita în urmă şi va dispreţui.

Bietul popa Atanasie! Suferinţa lui este de nedescris. Din turma păstorită cu grijă, dintre cei ce sunt priviţi, se desprind unul câte unul rebelii, cei pe care nimeni nu-i mai priveşte...

Aceasta este criza?

XVI

Bălăceanu stă răsturnat cu insolenţă în fotoliu. Se joacă învârtind în palmă un coupe-papier.

Îl priveşte cu îngăduinţă. Degajă un dispreţ atât de deznădăjduitor încât şi-l face ineficace. „Nu-i bine să fii prea sarcastic. Începi cu timpul să te mulţumeşti vorbindu-i pe toţi de rău".

– Deci asta este. Prin Băleanu nu putem face nimic. Soră-mea l-a surprins făcând baloane de săpun deasupra ligheanului, îl crede *ensorcelé*. Manu ar fi vrăjitoarea ţigancă. În schimb Cretzeanu, băiat bun, este gata să vă cedeze voturile lui, retrăgându-şi candidatura, dacă veţi figura pe listele proprietarilor mici. Greceanu, care a fost tatonat şi de Ioan Cantacuzino, mi-a promis votul lui pentru dumneata, dar în nici un caz nu-l va da lui Olănescu. Greceanu nu este însă capabil să-şi ţină întotdeauna promisiunile. Trăim într-o ţară a tuturor posibilităţilor.

– Am făcut o greşeală subestimându-mi adversarii.

De fapt, absenţa lungă din ţară îl determinase să se gândească la Valahia ca la o abstracţie, când ea era o realitate ce se modifica de la o zi la alta.

Se plimbă prin încăpere cu mâinile la spate şi simte cum îl apasă ideea eşecului. Are o ciudă imensă împotriva propriei lui neputinţe, împotriva speranţelor sale din anii trecuţi. „Am stat acolo crezând că mă voi descurca uşor la faţa locului. Când vezi cum se ţese politica Europei sub nasul tău desconsideri politica locală, care e, într-adevăr, cea a tuturor posibilităţilor...

– Căimăcămia n-o să vă facă neplăceri, de frică, îl asigură Bălăceanu fără zel.

De mult îl bătea la cap să vină în ţară, pentru că nu mai ştie ce este pe aici.

– Cei trei nu vor avea nevoie să facă nimic dacă mă vor lucra liberalii, Ghiculeştii şi bătrânele tombatere.

– Dacă Boerescu şi Rosetti şi, probabil, Brătianu vor fi radiaţi de pe liste, atunci vor alerga după aliaţi, vor vedea că sunt slabi în adunare. Depinde mult de hotărârea de azi a tribunalului.

– Ar fi trebuit să aşezăm întâlnirea asta cu Ştefan Golescu peste două, trei zile când se alegeau apele. Ultima dată când am vorbit cu el se lăsa dus. Este, în fond, un moderat, prin fire, prin mentalitate. Îl târăşte între radicali doar ideea că Niculache va fi Domn!

Se opreşte din mersul lui nervos lângă soba care duduie înfundat. Stă încordat aşteptând parcă apariţia unui eveniment violent. Lasă capul pe spate şi spune cu ironie:

– Béclard ar vrea să audă de la mine numele lui Ştirbey, dar mă fac că nu înţeleg.

Bălăceanu ridică braţele în sus în semn că-l descurajează grozav lipsa de raţiune a consulatului francez. E o exasperare bine jucată. Dar ceea ce se grăbeşte să-i spună pare rupt de această constatare:

– Şi dumneavoastră vă căzniţi să-i adunaţi pe Goleşti, Cretzuleşti, Cantacuzineşti, pe Dimitrie Ghica şi pe mai ştiu eu care, pentru cine?

Întrebarea este un reproş şi e plăcerea lui să-l ia în derâdere:

– Să-ţi spun?

– A, nu! Principele străin este în acest moment o aventură! Stă parcă să analizeze ideea, apoi izbucneşte: Putem noi repara o slăbiciune a Franţei? A renunţat atât de uşor, atât de culpabil, la principiul acesta ca şi la acela al eredităţii tronului!

Nu se mulţumeşte cu asta. După o mică pauză întinde braţul în care ţine coupe-papier-ul spre el, şi-l somează:

– Uitaţi-vă pe lista de candidaţi şi găsiţi o mutră locală. Pronunţaţi numele şi apoi putem lucra în linişte. Dar nu pe Cantacuzino, toată lumea crede că-l susţineţi din politeţe faţă de familia soţiei şi nu-l socotiţi un candidat serios.

– Hm, vorba lui Rosetache, „penurie de personalităţi"...Iar acordul nu este decât rezultatul deplinei nepotriviri a părţilor.

Bălăceanu nu vrea să se amuze.

– În actualele împrejurări trebuie să fiţi ferm.

– Iar eu nu posed decât o fermitate melancolică. Trăim un moment critic, sfâşiat între sărăcia de idei şi avuţia de patimi.

Un zâmbet trece peste încruntarea celuilalt. Cum stau aşa, unul în faţa altuia reflectează o clipă la diferenţa de afecţiune dintre ei. Bălăceanu păstrează ceva din admiraţia elevului pentru un maestru strălucit deşi în multe privinţe acesta l-a dezamăgit, şi mai ales în aceea că a greşit în planurile sale de domnie.

– Se vede că încercaţi o alianţă, un şir de alianţe, un morman de alianţe! Dar trebuie un nume. Francezii îl vor pe Ştirbey numai ca să vrea ceva. Bibescu se îndeasă...

Ghica îl pândeşte pe sub pleoapele grele:

– Ce alianţă? Ce fel de combinaţii pot eu face? E o izbucnire pe care o datorează acestui elev dezamăgit care pare că nu pricepe. Nimic nu uneşte societatea valahă, spune cu un zvâcnet de orgoliu, decât ura împotriva mea.

În '56, când fusese vorba să fie numit caimacam, însuşi Bălăceanu îi scrisese că „lumea fusese cuprinsă de teroare. Am văzut clipa în care Al. Ghica dădea mâna cu Ştirbey, care dădea mâna cu Bibescu, care întindea mâna lui Cantacuzino, care i-o întindea lui Eliade, care o întindea tuturor canaliilor... o fuziune monstruoasă".

Putea încerca alianţe, „un şir", „un morman", dar numele unui candidat la Domnie nu-l putea da. „Când nu luptă pentru sine nu are direcţie", i se plânsese Bălăceanu lui Alexandrescu şi acesta se grăbise să-l informeze.

– Pe liberali nu-i pot apropia de mine atâta timp cât nu promit să sprijin candidatura lui Niculache, dar sper ca nu toţi să-l iubească într-atât. Am descoperit chiar pe unii care nu-l iubesc deloc.

Priveşte obosit desenul oriental al covorului: albastrul, bronzul şi vernilul patinat, motivele geometrice de o aparentă complicaţie şi, de fapt, foarte simple prin simetrie şi ritm. Simte nevoia să fie degajat în bătălia asta, să aibă o distanţă faţă de lucruri şi faţă de propriile sale ambiţii pentru ca eventualul eşec să nu fie prea dureros, dacă eşec va fi. Totuşi lui Bălăceanu îi datorează o oarecare sinceritate pe care îi vine greu s-o desfăşoare. E ca şi când eşecul s-ar fi instalat deja în micul apartament luxos al hotelului.

– Tocmai pentru că avem puţine şanse de izbândă în discuţia cu Golescu, spune Bălăceanu agitat deodată şi împiedicându-se în mobilele salonaşului, tocmai de aceea mă simt de două ori mai activ decât ar trebui.

E un îndemn, o solicitare discretă şi avântul lui forţat are meritul să-l scoată din inerţie şi pasivitate. Îl aruncă însă în imposibil.

– Şi dacă nu-l voi sprijini pe Niculache ce altă promisiune le pot face? Să lupt împotriva lui Bibescu, atât. Pe marele boier pământean, Golescu, nu-l voi ajuta să devină Domn după ce a făcut neroziile de la '48. Bălcescu spunea despre el că e un om inconsecvent, adică un *fleac*. Şi, totuşi, istoria îl foloseşte în orice împrejurare cu egal succes.

Bălăceanu, rezemat de sobă, răsuceşte gânditor coupe-papier-ul:

– Aş da orice ca istoria să fie mai înţeleaptă. Ţin prea mult la ea.

În el, Ghica îşi vede calităţile şi defectele împinse în prăpastie.

– Ştiu bine că sunt împrejurări în care nu trebuie să fii prea exigent cu aliaţii tăi şi nici să te ofenseze un conflict minor. Dar... Goleştii? Niculache e un *fleac*, Poúpoú e transparent, uneori te întrebi dacă există cu adevărat, Albu are o imaginaţie exaltată până la ridicol, ah, da, un ridicol foarte patriotic, şi doar Ştefan e singurul rezonabil – un boier adevărat:

te uiţi la el şi înţelegi cum numai boierii pot fi autentici liberali, din puţină lene şi din multă generozitate.

– Ca Negri? întreabă ironic Bălăceanu.

– E altceva. Negri e un excentric în mâhnirea şi modestia lui patriarhală. Ştie să rişte uneori totul şi încă ceva pe deasupra, şi, în ciuda fermităţii lui, e subtil, foarte subtil. Aristocraţia lui nu i se pare un drept, ci o datorie.

– Îl iubeşti, îl admiri sau îl invidiezi?

– Pe Negri nu-l poţi admira îndeajuns, nu-l poţi invidia suficient. Îl iubeşti sau nu. Ştefan însă e boier, se plictiseşte în casta sa, vrea să se amestece cu alţii dintr-un impuls democratic care pentru semenii săi, pentru neamurile sale, poate părea destrăbălare. Şi e radical într-un sens foarte discret al lucrurilor.

– E discret până la lipsă de personalitate...

– Dacă e vorba de personalitate trebuie să spui că fraţii Golescu nu se constituie decât toţi laolaltă ca o personalitate. Şi una redutabilă. Numele lor aduce liberalilor acea parte a populaţiei care e animată de respectul boieriei autohtone, de un naţionalism de elită. Poporul e încă afectat de prezenţa prea multor Caragea, Moruzi, Ipsilant şi Mavrocordat pe scaunul ţării şi, jignit, vrea un nume vechi, neaoş şi cu prestigiul suferinţelor exilului. Pe ce să se bazeze în suferinţa lui acest popor? Un nume ca Golescu îi dă iluzia că e independent şi se conduce pe sine. E un idealism mărunt şi uneori falimentar şi o mândrie justificată. Trăim în adolescenţa acestei naţii, dar treptat romantismul i se va subţia. Eu, cu tot regretul, am ajuns să cred mai mult în luciditate, decât în pasiune.

Face o pauză în care se aude îndepărtat tropotul unei trăsuri pe Podul Mogoşoaiei. Un impetuos elan de sinceritate îl ataşează de Bălăceanu, plăcerea de a-şi plăti parcă o datorie şi de a omagia astfel fidelitatea partizanului său îl îndeamnă să se întoarcă spre acesta şi să spună, nu fără o oarecare circumspecţie:

– Să examinăm însă mai atent situaţia. Sunt, ca de obicei, două posibilităţi. Ori să reuşim acel şir de alianţe de care vorbeai, slăbind orice candidatură locală şi convingându-i pe toţi de nevoia unui principe străin, ori să nu reuşim nimic. Râde uşor şi-l priveşte pe Bălăceanu cu sprâncenele ridicate – nu mai are uitătura aceea pierdută de care se tem interlocutorii, ci una atentă, inteligentă, aproape crudă. Dacă reuşim, vor fi, evident, două posibilităţi: puterile străine vor accepta în sfârşit ideea unui tron vacant în Principate, şi atunci trebuie să fim atenţi la numele pe care vrem să-l propunem, sau nu vor accepta şi vor cere Turciei sau vor da chiar ele un nume dintre cele ce se vântură printre băştinaşi şi s-a ilustrat prin ceva merite... Dacă nu reuşim, îi lăsăm pe conservatorii din cameră să-l aleagă pe Bibescu şi pe liberalii din afara Camerei să ridice masele. În acest caz, situaţia va prezenta, cum este şi firesc, două posibilităţi – puterile străine vor îngădui Turciei să numească un Domn ca revanşă la intrarea austriecilor peste noi, căci la o mişcare de mase

aceştia nu se vor putea abţine să nu intre, sau ele însele vor numi un principe dintre acele nume locale ilustrate prin ceva merite de care aminteam şi mai înainte. Cele două posibilităţi iniţiale, vezi, duc în final printr-una din ramificaţiile lor la acelaşi rezultat: Anglia va numi prin intermediul Turciei un Domn autohton.

Bălăceanu îl ascultă strălucind de plăcere.

– Părerea mea este că Napoleon şi Cavour, continuă, ar dori puţină zăpăceală în Orient pentru ca agitaţia tuturor să fie îndreptată *aici*, să nu se observe ce pregătesc ei *acolo*. Iar pentru a nu avea Anglia împotriva lor în viitorul război al Lombardiei îi vor ceda întâietatea în ungerea principelui valah. Nu e rău să dăm, de aceea, impresia domnilor liberali, că suntem foarte îngrijoraţi de soarta noastră.

Stă ţeapăn o vreme în dreptul ferestrei. Ceea ce a dezvăluit este aproape impudic. Dar, nu ştie de ce, îl aţâţă. Îi vine să râdă şi să se strângă în sine. Are senzaţia, brusc, a unui gol căscat în urma lui.

Vrea să realizeze numai ceea ce este posibil şi nu-şi mai poate astfel justifica propria tinereţe. Aceasta se deschide deodată ca o rană care părea închisă şi-şi arată lumina palpitândă a cărnii. „Ce să fac cu ea?" Ideea revoluţiei obosise, ezitările lor îi tociseră ascuţişul, războiul Crimeei – marea speranţă! – o îmbătrânise şi o înmormântase, Rusia profitase de propria ei înfrângere distrugând diplomatic prestigiul Turciei în Europa şi ei nu mai aveau în faţă decât soluţii abile, mărunte şi personale. Problema românească stătea acum deasupra problemei revoluţionare, iar el nu mai putea gândi cu acea rigiditate virilă şi abstractă, ci numai *în context*. Ideile, oricât de măreţe, sunt relativizate de contextul care întotdeauna strică ordinea morală a lucrurilor, oferind avantajul unor cuceriri mici, pozitive, dar fără anvergura orgolioasă, cândva atât de râvnită.

Bălăceanu stă picior peste picior, mângâie lama coupe-papier-ului şi se strânge în propria lui insolenţă ca într-o armură. E puţin surprins de acea posibilitate dintr-o posibilitate în care Ghica mai poate vedea o şansă a sa. Ar vrea să nu i se ghicească uimirea. În sfârşit, înţelege ezitările, lipsa de fermitate a idolului său şi are o bucurie stranie. Încrederea pe care Ghica pare că i-ar fi acordat-o în această clipă îi este foarte preţioasă. „Oare mai are, cu adevărat, şanse?" Lucrurile sunt limpezi deodată, ca un pahar de cristal. Vede cum se înfiripează speranţa celuilalt şi se simte plin de entuziasm, dar nu vrea să arate nimic. Îi datorează decenţă şi discreţie pentru această mărturisire.

– La noi nu se poate închega un partid moderat, spune într-o doară, cu gândul concentrat asupra speranţelor celuilalt. Nu există încă o maturizare politică. Fiecare luptă pentru el şi, eventual, pentru a-şi deservi aliaţii. O politică juvenilă, asta se face! Treptat este prins de propria diversiune şi devine elocvent; izbucneşte plin de mânie. Până şi conservatorismul boierilor e infantil. Îl vor pe Bibescu în speranţa că le va păstra titlurile şi sinecurile. Cârpim mereu istoria şi nu construim nimic. În căpăţânile multora nu încape încă tăria unui principiu şi ideea unui pro-

gram de reforme necesare! Ori demagogi, ori işlicari ascunşi sub gibusuri!

– Şi, totuşi, sunt destui care gândesc moderat, iar în viitoarea adunare vor fi şi mai mulţi, indiferent de ceea ce iese acum în alegeri.

Bălăceanu îşi ţuguie buzele neîncrezător:

– Credeţi într-un viitor partid moderat?

– Nu. Moderaţii noştri adevăraţi sunt mai degrabă nişte independenţi, nu le place să se înroleze sub steagul comun. Dar, finalmente, conservatorii vor ceda din pretenţiile lor, iar liberalii din ale lor şi se vor apropia ca mentalitate până la o tacită coaliţie, să zicem.

Vorbeşte rar, apăsat, lăsând tăcerea să plutească intermitent în aerul mohorât al salonului, în care răzbat, înfundate, zgomotele trăsurilor, strigătele vânzătorilor ambulanţi, vocile sacagiilor şi ale trecătorilor numeroşi la acea oră. Bălăceanu nu mai are febra de la început, mormăie, îşi mijeşte ochii, vizibil încordat asupra altor probleme. Rumegă încet şi pe furiş confesiunea lui neaşteptată. Pare surprins şi îndoit de şansele întredeschise.

– E un curaj astăzi să fii moderat, şopteşte împungând cu micul cuţitaş de argint talpa pantofului fin de piele italienească. Pare lipsit de pasiune să nu vrei spectacolul grandilocvent al unei revoluţii cu siguranţă înăbuşite, violentele injurii politice şi gesturi elocvente, ci să preferi truda măruntă la alcătuirea unui plan de reforme rezonabil şi la organizarea unui stat con-sti-tu-ţio-nal!

Pronunţă ultimul cuvânt cu o emfază ironică şi se închide din nou în zâmbetul lui sarcastic care a ajuns să deranjeze deopotrivă pe duşmani şi pe prieteni.

– Aici, puţini sunt capabili de un efort constant. Mulţi sunt apţi să strălucească o clipă şi apoi să se încenuşeze, trăind din amintirea gloriei lor trecătoare.

Şi Bălăceanu însuşi se încenuşeşte spunând aceasta şi sticlirea luciditătii lui piere uluitor. Rămâne opac, de parcă a dat o bătălie ascunsă din care nu a ieşit nici un învins, şi nici un învingător! Înseamnă asta că nu-l mai socoteşte capabil să obţină puterea?

– Am o înaltă părere despre umanitate şi tocmai de aceea ea nu mi se confirmă niciodată, mormăie confuz.

– Ca să fii un om politic adevărat şi puternic, spune Ghica, e nevoie nu numai de raţiune, dar şi de o credinţă iraţională în şansele vieţii tale!

Observaţia sună a justificare şi, mai degrabă, a amărăciune faţă de neîncrederea vagă a prietenului. Neîncrederea lui Bălăceanu seamănă cu oboseala unui partizan căruia nu i se dau din partea idolului său acele mici semne de victorie de care are nevoie ardoarea lui ca de un combustibil. Seamănă aproape cu o renunţare. Şi asta îl loveşte tare, pentru că vine de la cel ce-i reproşase că nu luptase destul pentru a pune mâna pe domnia Valahiei, fără să priceapă cât de savuroasă e aşteptarea acestei promisiuni. Îl luase în fel şi chip: odată cu elogii („sunteţi singurul

care ne poate salva"), apoi cu sarcasm („Principatul este un lucru atât de dezonorant încât nu puteţi să arătaţi că aspiraţi la el în plină lumină?"), apoi se lamentase („abandonaţi biata Valahie în mâna hoţilor şi trădătorilor"), apoi rugător („nu lăsaţi doar în grija lui Dumnezeu pe valahi, căci el încă nu şi-a amintit că ţara noastră nu este făcută din câini şi că merită un prinţ bun şi onest"). Iar acum îşi permitea să nu mai creadă, să-l privească uimit şi să mormăie.

– Il nous faudra dix ans pour revenir à la santé, spune Ghica meditativ, cu acel pesimism cutezător care umple de o lumină verzuie încăperea cu fotolii şi mese ovale susţinute de picioare groase ca nişte gheare de vultur şi se stinge lent, lins, lăsând în urmă o atmosferă de dureroasă resemnare. Toată această debandadă murdară a căimăcămiei, ca şi guvernarea lui Alexandru Ghica au împins ţara în moravurile cele mai fanariote.

Bălăceanu îşi agită coupe-papier-ul şi se porneşte vertiginos:

– Se zice că bietul prinţ Ghica îşi primea miniştrii *sur la chaise percée* şi le povestea în detalii fazele constipaţiei sale şi peripeţiile hemoroizilor săi. Miniştrii, se zice, se lansau în lungi dizertaţii asupra subiectului, citau exemple şi fapte strălucite pe care le scoteau din experienţa lor personală, apoi, se zice, domnişoara Blaremberg, nepoata adorată, intra îmbrăcată în amazoană, cu cravaşa în mână şi concedia pe miniştri spunându-le că Alteţa-sa trebuie să urce pe calul care este deja foarte nervos afară. Ideea de a fi lipsit de bunăvoinţă faţă de animalul care purta în spatele lui un Cezar şi hemoroizii săi făcea, se zice, un asemenea efect asupra înalţilor funcţionari încât se retrăgeau tiptil ca nişte hoţi. Ceea ce, se zice, şi erau. În timpul acesta Georges Ghica, nepotul favorit, domnea şi guverna, făcea ce voia şi nu dispreţuia bacşişurile, fiind un băiat prudent şi îngrijorat de ziua de mâine. Trei milioane de oameni, se zice, se supuneau acestei stări de lucruri şi nu remarcau că există un guvern în Valahia pentru că aveau parte des de furturi şi de abuzuri. Se zice!

Ferocitatea şi pofta pamfletară a lui Bălăceanu se susţinea pe o imaginaţie pitorească şi îndrăzneaţă care pentru mulţi reprezenta o năprasnică forţă. Ghica îl asculta amuzat ca de un joc de copii. Dar de data asta era prea încordat ca să guste năzbâtiile acelea ce ridiculizau un adevăr.

– A venit, îl întrerupe cu urechea aţintită la uşă.

Îşi aşează calm palmele pe marginea unui scaun, uitând brusc de verva celuilalt.

Ştefan Golescu, mare, spătos, intră în salon, cu paltonul descheiat, făcându-i semn lui Louis să nu-l mai anunţe.

– Tribunalul i-a acceptat pe Rosetti, Boerescu şi Bolliac! E triumf, dragii mei, un mare triumf. Mulţimea îi duce pe braţe pe ei şi pe avocaţii lor...

Cei doi îl privesc cu bunăvoinţă. Ghica ridică din umeri discret spre Bălăceanu: „E inutilă orice discuţie."

– E o victorie excepţională, spune îmbrăţişându-l pe Golescu. Trebuie să ne povesteşti în amănunt.

– În sală a fost un delir, începe acesta aruncând feciorului paltonul şi preumblându-se agitat prin cameră. Costaforu a fost magnific, Bozianu splendid, de o argumentaţie rece, corectă, impecabilă. Să-l vezi pe Rosetti! Avea lacrimi în ochi!

Bălăceanu se lăbărţează pe scaun, cască generos şi spune:

– Interesant!

XVII

Rosetti declară în *Românul* că inamicul nu se vede: „Mâna nevăzută a unui strigoi" ameninţă ţara, sufletul rătăcitor al vechiului regim complotează!

Ziarul are o hârtie poroasă, aspră, deja galbenă. Fâşâie ca foile de ceapă. Îl lasă pe genunchi şi bate în el, uşor, cu degetele strânse.

– Ici, dans le sud-est européen, le revenant est un être imbu des préjugés de sa caste, deşi casta sa a dat multe conştiinţe liberale.

Nu-i place cum rosteşte „aici", detaşat de parcă ar pactiza cu străinii ce trec în goana cailor printr-o Valahie patagoneză şi se miră: uite că trăiesc şi pe aceste meleaguri oameni! Dar în culoarul acela îngust al cuvântului simte că se poate apăra numai în felul acesta. Consulul Béclard are urechile pâlnie. Îl place pe protejatul lordului Stradford şi pe omul preţuit de domnul Thouvenel şi foarte, foarte înjurat de domnul Eliade – sunt toate acestea recomandări de valoare, îl stimează şi are în prezenţa lui o leneşă grandilocvenţă.

– Aici, când te angajezi în politică, spune beiul de Samos, eşti ca un copil care intră în tenebre, iar limbajul nostru reflectă asta: strigoi, duhuri ale tulburării, umbre ale reacţiunii, trecutul întunecat şi viitorul ceţos... Politica, aici, nu este numai joc de interese, ci, şi în asta constă poate şansa noastră naţională, un joc de pasiuni şi o luptă cu neantul. Nu are claritatea unui duel cavaleresc, ci, mai degrabă, seamănă cu bâiguiala unei busculade nocturne, bântuite de vedenii.

Ghica pune răceală în analiză şi distanţă în concluzii. Îi e greu să-şi ascundă eşecul. Acea alianţă, acel şir de alianţe, pe care voise să-l înnoade nu-i reuşiseră. Dar nici nu ţinuse atât de mult la ele. Era doar nevoia de a sfârşi onorabil o partidă rău începută şi aproape pierdută. Liberalii erau nemulţumiţi de moderaţia pe care o propovăduise şi continua s-o propovăduiască, moderaţii nu se înţelegeau între ei („Câţi moderaţi, atâtea partide!" spunea amuzat Brătianu), iar cei câţiva „conservatori progresişti" îl priveau cu suspiciune.

Toţi laolaltă îl socoteau un învins, unul din aceia pe care îi poţi lăsa pe seama gurii arţăgoase a unui Aricescu sau Serrurie.

Dimitrie Ghica, abordat lejer, în treacăt, se arătase superior dezinteresat de o alianţă cu mult prea temutul nepot. Îşi rezemase bărbia rotundă în măciulia de argint a bastonului şi, stând cu genunchii depărtaţi în scaunul mare cât o canapea, îl luase pe sus, cu francheţea lui bonomă:

– Ai avut şanse până în august să ajungi Domn, ai! Ne trăseşi o spaimă! Norocul nostru cu pârlita asta de Convenţie! Dar şi acum eşti periculos, adăugase trăgându-se de nas, şmechereşte, de parcă ar fi vrut să-l flateze ceremonios. Liberalii se tem că intrând în adunare îţi vei face o *frumuşică majoritate şi cum Domnii nu sunt eterni şi nici ereditari*... se trezesc cu beiul Vodă! Nu prea au chef!

Nu se ştie dacă pe beizadea Mitică îl satisface sau nu o asemenea întâmplare posibilă. Râde de enervarea eventuală a rivalilor săi şi atât.

– Aşa, coane Mitică! Eu mă temeam că m-au uitat prietenii. E bine, zău, cât le e frică amicilor de tine înseamnă că eşti un om viu. Nu miroşi nici a hoit, nici a loc de verdeaţă şi nu înduioşezi pe nimeni.

– N-o lua în râs, măria-ta! Ăştia or să te lucreze mai tare decât familia. Albie de porci te fac revoluţionarii dumitale! Îi mână fie ramolitul de Eliade, fie tineretul republican de felul lui Rosetti sau Brătianu. Cică ai făcut mişcarea de la '48 ca să-i aduci pe ruşi în ţară, că voiai să eliberezi puşcăriile ca să semeni anarhia...

– Nenea Eliade?

–...că *i-ai pus pe ăi trei zevzeci să tragă în Bibescu pentru a semăna* anarhia... şi ai plecat la Constantinopol când ai văzut că nu-ţi ies planurile.

– Iar acolo câte şi mai câte am făcut!

– Ce-i drept, ai făcut! Eşti activ! Rosetti se plânge că eşti al turcului cu trup şi suflet şi că ai trădat revoluţia de dragul diplomaţiei.

Beizadea Mitică are prestanţă în public, în intimitate se izmeneşte spunând lucruri dure, de-a dreptul, cu aerul că n-are timp de ipocrizii. Totuşi, de la el scosese ceva, căci nu-i voia nici pe Bibescu, nici pe Golescu. Căuta un „tip modest", care să nu târască după el o liotă de partizani.

– Vrei poate să-l propui pe cumnatu-tău... Jean Cantacuzino, ţi-o spun sincer, n-ar fi rău dacă ar fi orfan.

– Exagerezi! Bătrânul e o epavă, iar fraţii insignifianţi.

– Sau o iei pe coarda principelui străin?

– Ar fi ideal!

– Ţi-ar conveni. Ar fi împotriva Convenţiei şi alegerea s-ar anula şi ar fi numit cineva bine cunoscut la Constantinopol şi de turci şi de englezi şi care...

– Coane Mitică, eşti mai rău ca Aricescu.

Îi vede umerii clătinându-se de râs sub haina de postav grisfer şi strâmbătura aceea de saltimbanc:

– Mai bine Vulpache! Şi-a câştigat popularitate de când e caimacam în opoziţie. Dă ochii peste cap şi îngână: Numai la noi se poate aşa ceva: să fii la putere şi în opoziţie, totodată! Ce zici?

– Eh, opoziţia are oarecare viitor, spune strâmbându-se la rândul său. În ceea ce-l priveşte pe Filipescu, nu, nu-i rău acum, dar poţi să ştii cât îl ţine?

Se amuză împrumutând tonul unchiului, e ca într-o commedia dell'arte, un exerciţiu de stil, o încercare a talentului histrionic.

– L-ar accepta şi *exagerații* şi tombaterele, spune beizadea ca argument suprem. Adept al legalităţii, s-ar supune Camerei!

– Care, după cum decurg alegerile, va fi vai de capul ei!

– Eşti tare supărat că nu intri?

– De ce n-aş fi? Mi-am sacrificat pentru asta...

– Insuliţa...

– Nu-i drept!

– Ha! Mai crezi că dreptatea e miloasă?

Nici nu cunoscuse vreodată o mai mare jignire. Rămăsese cu privirea întoarsă spre fereastră, aşteptase să treacă acel urât cuvânt printre multele obiecte din încăpere şi răsucindu-şi gâtul pentru a nu mai avea în faţă fotoliul uriaş în care se lăfăia prea vesela beizadea mormăise:

– „Aici atâtea alese simţiri cu dragoste urlă la mine".

Dimitrie Ghica nu-şi ascunsese o mişcare de lehamite şi schimbase discuţia:

– Mo-de-rat, eşti un mo-de-rat, ce-i aia, domle! În vremuri ca cele pe care le trăim, dumneata faci pe moderatul! Cine să te creadă? Trebuie să precizezi ce e aia. Dumneata, pentru boieri eşti un renegat, iar pentru ciocoi un aristocrat. Cam asta să însemne a fi moderat??

– Uite, uite cum semănaţi cu Rosetti, el cere să ne dovedim existenţa şi se zgâieşte la alde noi ca la nişte statui de sticlă.

Ironizându-i citatele poetice, Dimitrie Ghica replică:

– „Caii lui Achil care proroceau, negreşit că au fost de vreme ce-l trăgeau." Vezi, ştiu şi eu stihuri şi încă din cele româneşti. Îmi plac mai ales cele ale prietenului dumitale Alexandrescu.

Se ridicase de pe scaun, făcuse câţiva paşi îndreptându-şi spatele. Tăcuse o vreme cu gândul la frigul de afară, la ninsoarea măruntă care acoperise strada cu un strat de zăpadă apoasă şi la sania lui Olănescu împodobită ciocoieşte cu pături de un verde ca jadul. Se înviorase brusc şi, împingând cu mâna scaunul spre perete, spusese calm:

– Mda! Ce sunt eu de fapt? Sunt liberal pentru că am cultul progresului, dar nu sunt liberal pentru că nu pot fi şi demagog. Sunt îndemnat să cred în prudenţă ca principiu politic fără ca prin astea să merit a fi conservator. Domnul Berlicoco nu are mai mult curaj istoric decât mine şi socoteşte cuvântul moderaţie o insultă, deşi ca om politic a fi moderat

înseamnă doar a fi rezonabil. Ceea ce nu înţeleg este de ce dumneata şi alţi boieri dispreţuiţi cuvântul.

Dimitrie Ghica îşi trăsese picioarele subţiri de sub canapeaua aceea lată şi-şi făcuse vânt în sus cu un icnet bătrânesc. Ochii i se roteau în toate părţile cu o veselie năstruşnică:

– E un cuvânt gelatinos, dragă! Iar în gura dumitale inspiră teamă.

Şi astfel se încheiase discuţia. Beizadeaua plecase împungând cu bastonul covorul cu motive orientale.

Ce-l enervează?

Uitându-se la paharul cu Madeira pe care Béclard i-l întinde, Ghica face bilanţul. E posomorât ca un general după o bătălie indecisă. Rosetti, care are darul de a pune rău problemele adevărate, pretinde că „moderaţii" vor să vindece un rău fără ca pătimaşul să încerce vreo durere. Când se plimbă la şosea în birja lui democrată cu soţia lui democrată alături, vrea să arate ca unul ce are de gând să scoată fără întârziere măseaua găunoasă a zisului pătimaş. Brătianu pretinde că „moderaţii" agită ideea principelui străin din lipsă de patriotism şi când pretinde asta ia nişte frumoase aere de părinte dezamăgit de progenitură. Ştefan Golescu pretinde că „moderaţii" nu zic nimic desluşit pentru că nu reprezintă nimic. „Fiecare luptă pentru el şi eventual pentru a-şi deservi aliatul!" mai pretinde, în sarcasmul lui, Bălăceanu.

Fărâmiţarea intereselor şi lipsa de anvergură a politicii valahe sunt împodobite de o demagogie spumoasă. Şi ea ascunde nevoia profundă, resimţită de toată lumea, de schimbare.

Ghica vede în paharul de Madeira un grup de oameni îmbrăcaţi în haine tinereşti, cu pantaloni dungaţi sau cadrilaţi, cu vestoanele scurte, cu pălăriile lor Bolivar fandosite şi garnisite cu panaşe tricolore, înaintând semeţ, în frumosul stil bonjurist al anilor '40. Deasupra tuturor flutură un tricolor estetic desenat pe un cer alb. Are senzaţia că se vede pe sine în leagănul mamei sale, ca un portret de copil aflat în mâna zbârcită a unui bătrân aventurier.

– Domnule Ghica, spune Béclard, nu agitaţi numele unui candidat şi asta vă răpeşte din claritatea politică. Facţiunea radicală şi conservatorii cred că insistaţi asupra principelui străin sau asupra lui Ioan Cantacuzino mai mult ca să provocaţi o criză.

Tare ar vrea Béclard să audă numele lui Ştirbey sărit din gura lui. Aşează paharul în dreptul inimii. Un roşu sângeriu, gros şi adânc. Grupul cel tineresc a dispărut. Iar el nu va rosti numele lui Ştirbey.

– Ce criză să mai provoc? întreabă rece adresându-se paharului în care s-au înecat anii săi cei visători şi îndrăzneţi.

Pe o tavă de argint, fructe orientale. Consulul Béclard miroase a lavandă. Un soare mediteranean a copt acele portocale cu o coajă metalică, lucioasă. Mustaţa francezului s-a pleoştit din pricina bunei dispoziţii.

– Sunt informat că radicalii vor saluta, chiar şi cu întârziere, petiţia boierilor din Dâmboviţa împotriva dumitale.

– Rosetti?!

– Cred că *Naţionalul* va publica reclamaţia lui Florescu şi N. Băleanu, iar Rosetti va reproduce textul din *Naţionalul*. Béclard, ca un francez ce se respectă şi-şi joacă rolul de francez în Valahia, surâde enigmatic: A spus cuiva că a fi dumneata înscris pe listele de deputaţi este ca şi când l-am lăsa să candideze pentru Adunarea românească pe paşa din Ianina... Unii au socotit asta o glumă bună...

Îl priveşte somnolent.

– Ah, patrioţii, ah, revoluţionarii! exclamă teatral. Cât de repede dau mâna cu protipendada, cu reacţionarii!

În paharul cu vin roşu apare unul din grupul acela nărăvaş: „Gândeşte-te bine, Ioane, calcă pe pământ, iar nu pe ruine, căci România are trebuinţă de tine şi eu aş fi fericit să fiu prietenul tău şi tovarăşul tău." Întreabă din nou, mai mult retoric:

– Rosetti?!

– Ce mă uimeşte este capacitatea dumitale de a fi respins de conservatori, de radicali şi de propria dumitale familie, având în schimb câţiva partizani de o fidelitate rară... Inspiri teamă, domnule Ghica, deşi eşti unul din spiritele cele mai moderate.

Acelaşi cuvânt gelatinos! Ce-i cu el? Merge din gură în gură gelatinându-se treptat până la lichefiere...

Există o voluptate a înfrângerii şi de aceea nu va rosti numele lui Ştirbey oricât de demonstrativ va fi consulul în pledoaria lui. Din principiu şi din motive personale.

– Uneori această antipatie generală mă flatează.

– Aş fi îngrijorat în locul dumitale, căci sunt capabili să lanseze zvonul că nu te angajezi pentru nici o candidatură sperând ca, din anarhia creată aici, puterile garante să decidă o numire şi dumneata să fii numitul...

– Această bănuială o voi purta pe mine cum îşi purta Nessus cămaşa celebră.

Îşi pipăie mâna într-un gest inutil explicit. Dar o emoţie ciudată pune stăpânire pe el şi-şi aminteşte vechiul jurământ: „Je promets de propager l'amour de l'égalité dans toutes les âmes sur lesquelles il me sera possible d'exercer quelque ascendent. Je promets, s'il n'est possible de rétablir le régime de la liberté sans combattre, de lutter jusqu'à la mort."

El nu mai crede într-o revoluţie luminată, ci doar într-o răbdătoare şi dispreţuită pedagogie socială.

În pahar nu mai este lichidul roşu, iar grupul de tineri s-a risipit. Ar vrea să facă acum o lungă plimbare cu sania, în aerul rece, prin zăpada proaspătă.

La Şosea, pe lângă fântânile măiestrit decorate ale lui Bibescu, să treacă încet, lin, printre alte sănii încete şi line...

Elegant şi parfumat, Béclard îl invită la cină. Ezită apoi câteva secunde şi, ca pe o aventură, ca pe o născocire extravagantă, îi propune, în acest amurg sumbru, o plimbare la Şosea.

*
* *

Într-adevăr, *Românul* s-a arătat uimit că un funcţionar al Imperiului otoman este pe lista candidaţilor în alegerile pentru Adunarea valahă. Chiar dacă el este Ion Ghica. Se amintea, bineînţeles, şi de paşa din Ianina, iar petiţia boierilor era reprodusă *in extenso*. Nu lipsea nici sosul patriotic, („Să nu se creadă că Principatele şi Turcia sunt totuna...") nici indignarea „frăţească", nici somaţia de a-şi da demisia („precum cei mai intimi amici ai săi l-au sfătuit").

Seara, la Hôtel de France, primise vizita prietenilor şi rudelor care îl sfătuiau în continuare să-şi dea demisia, deşi erau teribil de indignaţi de ingratitudinea „liberalilor". În timp ce târgul se umplea de bârfe, iar Serrurie povestea cum l-a văzut pe Ghica cu fes pe cap şi cum a complotat la Constantinopol pentru a nu se face Unirea, căci nu mai avea el şanse de domnie, sau pentru alipirea Valahiei la Austria! („Austria! Numai spion al ăstora nu fusesem! De ce nu aş fi agentul triburilor somaleze?"), el luase hotărârea cea mare cu sentimentul că în supunere îndeasă destulă sfidare şi multă ironie. Nu va mai aştepta decizia vizirului. Demisia, acceptată sau nu, era dată. O făcea şi publică.

*
* *

Este o zi cenuşie ca toate celelalte. Calcă pe covorul de un albastru violet şi-l anunţă pe ministrul de interne, caimacamul Manoil Băleanu, că şi-a dat demisia din postul de guvernator al Samosului. Nu mai este înalt funcţionar al Imperiului. Băleanu îl priveşte cu o viclenie coclită de ani şi de experienţă. Îi întinde mâna flască şi-i promite:

– Se va rezolva!

El ştie bine că nimic nu se va rezolva, dar are nevoie de gestul acesta. Simte o eliberare în supunere, un fel de satisfacţie în elocvenţă. Abia astfel se arată mai tare decât cei ce nu pierd mare lucru din dragoste de ţară. Îşi cheltuise multă avere la '48 pentru revoluţie, în timp ce alţii risipiseră doar cuvinte şi gesturi teatrale, arunca acum un titlu pentru dreptul lui de cetăţean valah.

Uneori este afurisit de plăcut să pierzi, să iroseşti ceea ce soarta ţi-a dăruit după multe încercări şi doar pentru că nu vrei să-ţi uiţi iluziile.

Un uşor vertij al destrămării...

Armand Carrel îl luase de braţ odată spunându-i: „C'est d'insuccès en insuccès qu'on arrive à la victoire!"

Părăseşte biroul lui Băleanu, lăsându-l pe caimacam să lucreze. În

liniştea încăperii, pana scârţâie ca un şoricel ce-şi roade tenace prada. Caimacamul dă ordin ca prefecţii să observe, să prevină şi să înăbuşe orice mişcare, orice răzvrătire:

„Într-o ţară în care înainte domnea respectul legilor, în care se păzea principiul autorităţii, de vreo trei ani oameni care se dau drept patrioţi confundă patriotismul cu insurgenţa, discordia, insolenţa, insubordonarea."

Ce înseamnă să fii caimacam?

Ce înseamnă să ai puterea temporară?

Un joc al interimatului uzează orice forţă şi de aceea Băleanu e trist. Acest „mare partizan al privilegiilor" are pe chip o cumplită amărăciune. Şi de ce n-ar avea-o? Principiul autorităţii suferă. Peste tot uneltiri, tulburări şi mai ales proteste către puterile garante.

Alegerile sunt o pacoste.

Ce plăcut se petreceau lucrurile pe vremuri nu prea îndepărtate! Pe Vodă îl numea Sultanul, pe miniştri îi numea Vodă, în Divan intrau boierii după rang. Alegerile sunt bucuria mitocanului, zavergiului, ciocoiului. Şi principiul autorităţii suferă. Iar zevzecii liberali mai cer şi vot universal! Bine că i-a potolit Europa!

XVIII

Gradowicz se ridică din scaun. Febra i-a subţiat forţele. Se simte ca un sac gol. Respiră adânc aerul stătut şi cald al camerei fără să se sature. Lumea pare alcătuită din pâslă, câlţi şi rumeguş. Trage un colţ al draperiei şi priveşte piaţa mică, împodobită cu o fântână de un stil ciudat. Rococo valah?

E o amiază pâcloasă şi totul a încremenit într-o apatie ce pare că va rezista milenii şi milenii! Consulatul francez cade în amorţeală la vremea siestei, se zgribuleşte sub acoperişul de ţiglă şi sfârâie ca un samovar.

În scenă intră un sacagiu. Îşi târăşte trăsurica în lene. Poartă o căciulă brumărie cam uzată.

„Negustorule de apă, n-ai şi aer de vânzare?"

Grădina e stearpă, uscată, de un cenuşiu murdar, numai poarta rămasă puţin căscată dă peisajului iluzia unei armonii, a unei dezinvolturi graţioase.

Încă de la prima lui intrare în Bucureşti îl frapase mizeria neagresivă ce beneficiază de câte un asemenea element subtil: o fântână rococo, o poartă de fier cu fine arabescuri şi haşuri, un balcon străjuit de caneluri elegante, ferestre împodobind pereţii albi cu muşcate energice, plantate în vase improvizate: castroane de tablă, ibrice de aramă, oale de lut smălţuit, butoiaşe cu doagele ruginite.

Febra îl menţinea încă într-un ţinut dureros. Are şi acum senzaţia că

va muri halucinând în acest colţ de lume, agăţat de câţiva corespondenţi îndepărtaţi, atât de îndepărtaţi că devin uneori ireali, deşi imperativi, şi de câţiva prieteni români pentru care el nu reprezintă cine ştie ce: un om al secolului al XIX-lea.

În Cracovia tinereţii lui – o Cracovie de o clipă – avusese un vis copilăresc. Umbla desculţ într-o lume elegantă, ceremonioasă, la un teatru, la un bal. Ruşinea şi în acelaşi timp trufia de a fi altfel decât ceilalţi! O trufie tainică, vârâtă în ruşine ca într-o mănuşă.

Iată o straşnică premoniţie!

Va muri aici, pe malul unei ape atât de jalnice, într-un consulat somptuos şi influent? Cine ar crede că pentru Patrie se poate muri astfel? Îl vede pe Zamoyski, înalt, cavaleresc, fantezist, în fruntea legiunii sale poloneze gata să înfrunte toate riscurile războiului Crimeei. Acela da, un „Don Quijote al Poloniei." Dar el?

Se aşează din nou pe scaun. Se apropie ora curierului şi Alléon trebuie să-şi primească ştirile valahe în biroul lui de la Constantinopol, tapetat cu covoare de Tebriz. Oare cum fâşâie hârtiile lui în mâinile uscate ale bancherului de acolo, în camera care înăbuşe zgomotele oraşului oriental pentru ca urechile prea fine ale distinsului domn ce face servicii obscure unui Occident circumspect, urechile sobrului Alléon, cu fruntea lucioasă ca de porţelan, să nu fie jignite de zgomote necântătoare?

Da, un alt om al secolului al XIX-lea!

La Bucureşti, ele foşneau a conspiraţie subtilă, a conspiraţie inutilă.

Îşi propteşte trunchiul de marginea mesei şi-şi masează tâmplele.

Alléon aşteaptă, Alléon e seniorul, Alléon este Nimeni, anonimul puternic şi arogant.

Nu i se adresează în nici un fel, trece direct la subiect.

Bucarest, 4 janvier 1859

La caimacamie de Valachie est entrée dans la même phase que celle de Moldavie; les triumvirs sont en discorde. Le jour des réclamations est arrivé.

Înmoaie pana în călimara turcească şi tuşeşte. Obiectele din jur, pereţii, plafonul par a pulsa înflăcărate de febră. Totul se mişcă ritmic, ameţitor de parcă s-ar afla în interiorul unei inimi uriaşe.

De ce nu e lăsat în pace?

Iată-i şi pe cei trei cavaleri ai luptei naţionale cum se înghesuie pe pagina lui vociferând:

Domnii Bolliac, C. A. Rosetti şi Boerescu au reclamat înaintea tribunalului, primul împotriva radierii numelui său din listele electorale din ordinul Căimăcămiei, ceilalţi doi pentru că au fost admişi ca alegători, dar nu ca eligibili, neavând, chipurile, veniturile funciare necesare.

O trăsură se aude pe alee. Se ridică de la masă. Are mersul greoi, slăbit, şonticăit. Monsieur Béclard cu franca lui suficienţă coboară din cupeu. A mâncat în oraş. Calcă ferm, ca un prinţ în dizgraţie, pândind efectul aparitiei sale în colţurile grădinii. Are o eleganţă studiată, deloc franţuzească în fond. Pe sub paltonul cu guler înalt se vede un fin cos-

tum de caşa crem. Acul de cravată cu o lacrimă de rubin la capăt dă strălucire întotdeauna feţei lui musculoase, obrajilor săi tăiaţi viguros.

„That's my brave lord!" şopteşte Gradowicz suflându-şi nasul într-o enormă batistă.

Consulul a căzut uşor în viermuiala societăţii valahe: femei suple, tandre, generoase, de un discret romantism şi de un discret interes, nici prea cinice, nici prea sentimentale. Şi ce înseamnă pentru Béclard o femeie frumoasă? O femeie care ştie să flateze bărbatul prin delicateţea admiraţiei pe care i-o dăruieşte şi prin senzaţia că prezenţa lui virilă o emoţionează. În aroganţa sa neîndemânatecă îi plac „nimfele", sau, cum le spune Bălăceanu, „rahiticele", doamnele fără carnaţie, dar pregătite să adore!

L-a urmărit până a dispărut sub evantaiul verzui al marchizei. Şi deodată consulatul se deşteaptă din aţipeală. Uşile se trântesc, paşii se îndeasă, vocile se suprapun, urmându-l ca un nor de lăcuste pe consulul ce-şi graseiază poruncile în drum spre cabinetul de la etaj.

Numai Gradowicz calcă moale spre biroul ce continuă să pulseze. E indiferent, greoi, abia poate să-şi împingă trupul bolnav înainte.

Pana a prins o scamă. Ia cârpa şi o şterge atent. Simte că în curând îi va plesni capul sub greutatea propriei melancolii.

Dar Alléon, seniorul, îşi aşteaptă mesajul.

Cu câteva zile înainte ca tribunalele să-şi înceapă activitatea, domnul Ioan Alex. Filipescu, unul din caimacami, le-a adresat în calitatea sa de ministru al justiţiei o circulară arătând că baza de judecată în materie electorală trebuie să fie Convenţia de la Paris, legea ţării (a prinţului Caragea) şi Regulamentul organic. El nu admite instrucţiunile caimacamilor ca valabile, adică ale celorlalţi doi caimacami.

Goana valetului între toaletă şi cabinetul domnului consul. O uşă pocnită, paşii grei ai lui Matieu urcând lada cu lemne la etaj.

În fereastră a apărut un porumbel argintiu. Ciocăne în canat şi aşteaptă. Gradowicz dă să se ridice, dar se aşează la loc săgetat de o durere atroce în ceafă.

Orice atingere i se pare rece, îngheţată. Focul însă duduie în sobă.

– Azi nu te pot hrăni, prietene...

În consecinţă, Tribunalul a declarat pe Dl. Bolliac alegător şi eligibil şi pe D. Rosetti şi Boerescu, dovedind că au un venit de 400 galbeni provenit din comerţul lor, ca eligibili.

S-au aclamat reciproc, s-au pupat fericiţi că au scăpat ţara. Tribunalul de Ilfov a fost luat cu asalt. Cretzeanu aclamat pentru sentinţe, Bozianu şi Costaforu pentru pledoariile apărării, Rosetti şi Boerescu pentru dreptatea care li s-a făcut! Au fost purtaţi pe braţe până acasă, iar ei, generoşi, şi-au trimis colaboratorii de la *Românul* şi *Naţionalul* la domnul caimacam Filipescu să-l aclame pentru opoziţia pe care o face lui Manu şi Bălеanu...

În Bucureşti, orice răzmeriţă are ceva amical. Îl amuzase privirea unei

pisici de pe acoperişul lăptăriei din faţa tribunalului, o pisică mare, tărcată care, probabil, văzuse multe la viaţa ei. Se uita uimită şi paşnică la toată agitaţia aceea de parcă ar fi întrebat: Domnilor, dar ce sens are? Rămăsese cu un picior din faţă ridicat şi nu-i venea să-l pună jos.

Un sens însă a avut demonstraţia căci gloata a căpătat curaj şi acum tribunalele sunt pline de comercianţi care reclamă!

Imediat toţi negustorii care, deşi posedând un capital comercial de 20 până la 30 mii de ducaţi, nu fuseseră admişi ca eligibili neavând un venit funciar, au reclamat pe lângă Tribunal şi acesta a făcut dreptate cererii lor.

Criza s-a îndepărtat. Se simte sub apăsarea unei dureri trecute, dar a cărei amintire nu s-a stins. Se întinde pe canapea şi-şi pune mâinile pe piept, acolo unde bătăile inimii se precipită alertând întregul organism, aruncându-l în panică şi molatecă voluptate.

Să-i fie dat să moară aici? În tăcerea de pâslă a consulatului francez, într-o după-amiază de iarnă, într-o Valahie zbuciumată?

Şi acea invizibilă armată poloneză împrăştiată în toată Europa nu va plânge pentru soldatul ei credincios, răpus de febră şi singurătate. Ludwika Sniadecka îi adăuga câteodată o vorbă prietenească în scrisorile ei. Cât o să mai spere? Stătea singură la Constantinopol şi-i ţinea cancelaria lui Sadyk cu o mână de fier în timp ce acesta, romanticul Czajka turcitul hălăduia prin Dobrogea şi Balcani.

Ludwika, Ludwika! Pălăriile ei de o solemnă tristeţe! De ele se îndrăgostise! De ce altceva te puteai îndrăgosti în făptura ei severă şi inteligentă, decât de pălăriile acelea puţin ofilite, dar demne ca un bărbat care îşi îndreaptă pistolul spre tâmplă.

Ludwika, Ludwika! S-ar putea ca după moartea lui, ea să-i mai trimită o vreme scrisorile acelea îngheţate unde singurul semn de afecţiune este scurta lamentaţie pe tema *destinului femeii căsătorite cu un om politic.* Va continua să căineze o soartă atât de potrivită firii ei şi când el nu va mai fi. Şi poate, aflând vestea, o va irita doar gândul că trebuie să-şi caute un alt corespondent pentru agenţie, în agitata Valahie.

Ludwika este tocmai femeia pentru care nu merită să facă experienţa morţii. Genul care nu dă nici o speranţă. Echilibrul şi energia o aruncă în realitatea cea mai dură. În timp ce nebunul de Czajka îşi târăşte disperarea prin hanurile mucede ale Balcanilor, urmat de ceata lui de turciţi, tăvălindu-se cu toate târfele ridicole şi ştirbe, puţind a pomezi ieftine şi a gaz contra păduchilor, ţipându-le în ureche *Vivat Polska* şi ele râzând ca de o vorbă de dragoste deşănţată! Ce ştiu ele despre Polonia, despre trupul ei sfâşiat? Czajka şi dragii lui zaporojeni stăteau pe capul turcilor şi-i îndemnau să-l zgândăre din nou pe ţar. Dar turcii îi purtau cu vorba.

Oare Ludwika îmbătrânise? Pălăriile acelea se ofiliseră mai tare? Erau din ce în ce mai demne?

Se ridică uşor. Ameţeala se risipeşte ca un alcool. Priveşte din nou prin colţul draperiei viaţa ce s-a dezmorţit: câţiva trecători cu mantalele învolburate de vânt, un băiat cu o căciulă brumărie şi pantaloni roşii de

postav, două femei târându-şi fustele peste pietrele brumate ale piaţetei şi strângându-şi cu gesturi speriate surtucurile îmblănite.

O trăsură se opreşte în faţa peronului. Caimacamul Filipescu coboară greoi, ţinându-se cu amândouă mâinile de portieră. De sub gibusul negru apar urechile clăpăuge. Vizitiul întoarce şi aşteaptă, înfundându-şi mâinile în mânecile paltonului gros. Are o barbă de patriarh şi nişte ochi de viezure. Seamănă puţin cu însuşi caimacamul.

„A venit să protesteze..." îngaimă Gradowicz ascultând paşii precipitaţi din holul consulatului.

Se aşează la masă şi-şi reia raportul:

Dl. Manu şi Băleanu sunt furioşi că tribunalele respectă atât de puţin ordinele lor. Publicului nu-i pasă de ei şi a făcut o manifestaţie zgomotoasă la Ministerul justiţiei după ce sentinţa a fost dată. Domnii Manu şi Băleanu au vrut mai întâi să caseze hotărârea tribunalului, ceea ce ar fi fost o flagrantă violare a articolului 7 din anexa Convenţiei. Dl. Filipescu a refuzat să semneze şi, ca urmare a unei dispute, nu s-a mai dus la şedinţele Căimăcămiei. Apoi, ceilalţi doi caimacami au publicat un ofis prin care trimeteau Tribunalul în judecata Înaltei Curţi pentru contravenţie la ordinele Căimăcămiei. Dl. Filipescu neconsimţind în calitate de caimacam la această măsură, nu o execută în calitate de ministru de justiţie şi Tribunalul continuă să facă dreptate alegătorilor şi eligibililor.

Un pocnet surd de fereastră repede deschisă şi închisă. Azi, porumbelul cel argintiu a fost hrănit de consulul însuşi.

Cineva urcă scările, trece de uşa lui, se îndepărtează.

Ceasul din salon bate grav, precedându-şi sunetele de un hârâit de maşinărie neunsă. Voci vătuite. Afară, un cal fornăie.

E adevărat că în această divergenţă de opinii domnul Filipescu este susţinut de consulii Franţei, Prusiei şi Angliei, dar nu şi de cel al Rusiei.

Fix la cinci Béclard îi va face o scurtă vizită pentru a-i oferi afecţiunea lui reticentă, pentru a-i comenta ultimele evenimente din cancelarii şi saloane, pentru a-i comunica unele hotărâri recente, toate rostite cu glas şoptit, confidenţial, fiind deja atent la complimentele pe care le va adresa unei doamne cu părul muiat spre ceafă şi prins într-o agrafă de onix.

La cinci şi un sfert curierul îi va lua hârtiile împăturite şi sigilate.

La cinci şi jumătate va putea dormi, va putea muri.

Îl va auzi pe Béclard plecând şi dinspre camera tainică a servitorilor certurile înăbuşite din jurul cafelei turceşti.

Nu se gândesc să-i mai aducă un ceai măcar. Un ceai cracovian, fără zahăr, cu firişoare negre plutind în apa arămie.

– Ţi-l pot lăsa pe Louis cât lipsesc, să te îngrijească, i-a propus Ghica, dar el nu-l suferea pe Louis, valetul acela mofturos şi pedant, şi apoi aveau o liotă de flăcăiaşi fără treabă la consulat. Totuşi, fusese din partea lui Ghica un gest de tandreţe pe care ştia să-l preţuiască.

Se apleacă asupra hârtiei:

Protestul prezentat de şapte alegători înaintea tribunalului de Dâmboviţa împotriva lui Ion Ghica va fi judecat mâine la Târgovişte. Ion

Ghica s-a mărginit să trimită zisului tribunal un memoriu explicativ asupra drepturilor sale electorale. Mă tem, că, în ciuda logicii pe care a desfăşurat-o, va fi recuzat de tribunal.

Ludwika nu uită să întrebe de Ghica în toate scrisorile, chiar şi atunci când afacerile lui nu sunt deloc în atenţia agenţiei şi, mai ales atunci când acesta o lasă fără veşti. Ironia lui colorată, gesturile lui de prietenie complice au fermecat-o, nu-i mai vede chipul închis, ochii puţin traşi în sus sub pleoape prea apăsate. Ca atâţia alţii, a crezut şi ea că va fi Domnul Valahiei, dar el s-a comportat ca un om pentru care succesul pare un risc nu oricând demn de a fi asumat. Şi, totuşi, asta nu a dezamăgit-o. I s-a părut, dimpotrivă, un semn de forţă, de personalitate.

„Ţara mea are nevoie de alianţa cu turcii, îi spunea Ghica la balul dat de Thouvenel. Dintre imperiile înconjurătoare este cel mai slab, dar e sprijinit de Anglia. Perfidul Albion este arma secretă a Sultanului!"

Ludwika nici nu voia să audă altceva. Îi era de ajuns. Apoi, Ghica amesteca subtil bârfa cu politica, aşa cum făcea şi marele său protector, sir Canning. „Fuad Paşa i-a recitat Sultanului ultimele sale poeme şi majestatea sa a tras unele concluzii. De pildă că nu înveţi nimic de la cei ce răspund dragostei ce le-o porţi. Apoi că trăim în general împotriva inteligenţei noastre. Şi, uneori, capacitatea de a visa ne potenţează luciditatea. Fuad Paşa datorează mult din succesele sale ministeriale aventurilor sale poetice." Când Ludwika obosea de atâta vervă, o vervă tipic valahă, dar ea nu avea cum să ştie acest lucru, Ghica se întorcea cuminte la treburile lor politice. Se aşeza picior peste picior pe scaun şi medita, cu o răceală care îngheţa vinul în pahar: „Trebuie să luăm în mână stindardul naţional, lăsându-l cu totul pe cel revoluţionar. Numai astfel vom câştiga simpatia şi sprijinul puterilor europene. Ţara trebuie adusă temeinic în secolul al XIX-lea prin reforme convingătoare şi adecvate. Şi temeinic înseamnă cu multă, multă răbdare." Ludwika se apleca la urechea lui Thouvenel şi şoptea ca să audă toată lumea: „Ion Ghica e un om ce ştie să îmbine Orientul cu Occidentul. Vedeţi, râvneşte să obţină o ţară modernă prin mijloace sud-est europene." Se apropia de Ghica şi-i oferea dulceţuri turceşti. Râdeau o vreme împreună şi, cu ochii pe micile bărci ale pescarilor de la Therapia, acesta spunea: „Pacea de la Paris e o pace engleză – a întărit imperiul turc lăsând speranţe popoarelor sale, şi nu a nimicit şansele de redresare ale ruşilor, în aşa fel încât aceştia vor fi ocupaţi un timp să le fructifice – destul pentru ca interesele Angliei în Orient să fie satisfăcute. Lordului Stradford nu-i plac adversarii disperaţi." „Dar nici aliaţii prea trufaşi", completa Ludwika şi râdeau iarăşi amândoi, urmărindu-l pe Thouvenel în graţioasele sale conversaţii cu oficialităţile otomane. „Se zice că Reşid a reintrat în graţiile Sultanului. Înălţimea sa i-a făcut marea onoare de a se îmbăta în palatul viziral, sâmbăta trecută. Iată evenimentul zilei."

Şi, totuşi, Ghica părând că face totul pentru tronul atât de disputat, când se apropia de el foarte mult, se retrăgea cuprins parcă de o stranie apatie. Partizanii săi se frământau, Bălăceanu spunea că se simte ca un

impresar ce a anunţat un spectacol şi este brusc privat de marea vedetă. Toţi îl chemau, îl implorau să vină în Valahia, să se arate lumii, să ia hăţurile politice în mână, iar el continua să se lamenteze de singurătatea din Samos. Era omul lui Stradford – cel mai conservator dintre englezii epocii sale – şi prieten cu Czajka, răzvrătitul pur, era în relaţiile cele mai tandre cu Reşid şi cu Wefik-paşa şi intim cu revoluţionarii exilaţi maghiari.

Acum venise prea târziu pentru acel scaun aurit şi nu vorbea decât de moderaţie şi de principele străin...

Ar fi fost plăcut să poată sta în seara asta de vorbă cu doamna Sniadecka despre Ghica şi ciudatele lui ambiţii. I-ar spune: „Dacă iese cu tulburări de stradă, turcii ar trebui să-l pună caimacam", iar ea, mişcând uşor din penele roşcate ale ofilitei pălării, ar răspunde: „El ar vrea mai mult! Ar vrea să fie *numit* şi *ales* Vodă! Aici stă absurditatea ambiţiei sale!" „Dar ales nu va fi niciodată, nu are popularitate, este incapabil să cucerească o masă de oameni, e prea inteligent pentru asta şi prea arogant din această pricină." „Dorinţa lui, vezi, este doar o reminiscenţă a tinereţii revoltate! O amintire însă teribil de persistentă." În tăcerea care ar urma, el i-ar turna din nou din ceaiul lui cracovian şi, privindu-i penele roşcate ale pălăriei ar muri încet, împăcat, fericit.

Febra îl face romantic.

În casa ei din Kaba-Taş, Ludwika veghează. Poate stă cu capul rezemat în palmă la fereastră şi priveşte spre Europa, unde bărbaţii pregătesc războiul. Soţia lui Sadyk nu crede că va fi război. În timp ce Sadyk îşi mână zaporojenii turciţi prin hanurile Vidinului, doamna sa nu crede că va fi război.

Îi dorea mâinile reci şi subţiri ca ale doamnei cu frumoasa „ferronnière" a lui Leonardo, pe care o văzuse la Cracovia, în palatul lui Czartoryski, mâinile ei lungi, uscate pe fruntea lui fierbinte. Atât!

Din cabinetul lui Béclard se aud voci agitate. Filipescu îşi pledează cauza masacrându-şi urechea dreaptă. Are urechi clăpăuge şi o distincţie de copil îmbrăcat pentru ceremonia de înmormântare a bunicii. A muşcat recent din plăcerea popularităţii şi pofta vine mâncând. Uralele, torţele, felicitările publice, sentimentul că o lume îi admiră gesturile mândre i-au ridicat tocurile pantofilor cu câţiva centimetri. Umblă ţanţoş şi puţin împiedicat şi-şi freacă de zor urechea dreaptă. „Onest, un om onest, puţin prea original, independent, dar ferm, mormăie despre el Béclard de câte ori rămân singuri. Are scrupule invincibile, se lasă intimidat de strigătele poporului." „Mais il reculait devant l'act d'autorité..." intervenea el. „S-a dovedit util. Mâncată de disensiuni interne, Căimăcămia a fost echilibrată." Asta e părerea lui Béclard. Toţi urlă împotrivă şi el luptă elegant cu evidenţa. De dragul unei femei care este ştirbeistă şi poartă o agrafă de onix. Bălăceanu, mai afurisit, zice că pentru bani. Cabinetul francez este şi el ştirbeist şi e greu de presupus cine a convins pe cine în acest partizanat tăcut, insinuant.

Prinţul Ştirbey este foarte rău bolnav, doar de trei zile se află în afara pericolului. Partizanii lui Bibescu exploatează intens această circumstanţă.

Se aud paşi pe scară. Pleacă onestul şi fermul caimacam. Uşile se pocnesc uşor. Ceasul din hol bate patru şi jumătate. Trăsura lui Filipescu alunecă pe pietrişul albicios al aleii.

Gradowicz se aşează în fotoliul de lângă fereastră, îşi aruncă peste picioare un pled. Priveşte petecul de cer pâclos. O greutate de plumb în ceafă, în braţe, ochii îi par ieşiţi din orbite dureroşi, aprinşi, injectaţi. Febra are puterea ei mai ales după-amiaza. Revine ca o femeie la primul iubit, îl mai hărţuie în speranţa că va trezi în el vechea pasiune.

„Ludwika, Ludwika... Dacă mor aici, dacă mor aici..."

De sub dulapul masiv unde se îngrămădeau actele consulatului iese un gândac mare, negru, cu platoşa lăcuită. Îi vibrează antenele cu nervozitate, o ia într-o direcţie, revine, încearcă să urce pe peretele tapetat cu mătase gălbuie, se răzgândeşte şi antenele se mişcă fără încetare. Pare grăbit, foarte grăbit. Îşi dă aere sau îi e frică? A ajuns în lumea mare, infinită şi e derutat. Piciorul lui Gradowicz îl aşteaptă. Va ajunge în dreptul lui, neîndoielnic. Se târăşte iute, iute spre masă, întâlneşte marginea covorului, se întoarce, o ia la stânga, la dreapta, din nou la stânga, înainte. Stă. „Chibzuieşte? Presimte?" O porneşte aiurea, rotindu-şi antenele. Se izbeşte de covor, apoi de coşul cu hârtii mototolite. Îl ispiteşte. „Ai o şansă, bătrâne!" Se precipită însă nebuneşte, cu tijele făcute morişcă spre fotoliu, e aproape, e sub picior, e mort.

Cerul pâclos îi taie greaţa. Domnul Béclard îşi anunţă vizita. Intră călcând larg şi balansându-se puţin pe catalige.

– Ţi-am adus vin de Madeira. Pentru convalescenţă este ideal.

Zâmbetul lui înalţă covoarele, ridică perdelele, împinge mobila, toate plutesc în devălmăşie.

– Sper că te simţi mai bine.

– Da, nu mai pot să mă plâng, şopteşte încercând să-şi ţină scaunul sub el, să nu o ia la goană prin cameră.

Béclard se aşează pe fotoliul din faţa lui aruncându-şi elegant spre spate cozile fracului bleumarin. Pe deget îi sticleşte un inel cu un unic şi preţios briant cenuşiu.

– A fost Filipescu la mine.

– L-am văzut pe fereastră.

Îşi aude vocea înfăşurată în pâslă.

– Băleanu a înnebunit, pe onoarea mea. Nu înţeleg, pur şi simplu, nu înţeleg cum poate fi atât de, de, de... meschin, viclean.

– N-am avut niciodată o bună părere despre Manu şi despre Băleanu. Sunt depăşiţi, total depăşiţi în manierele lor politice.

Îl place pe Béclard furios. E pedant şi puţin bâlbâit.

– Dragul meu, a născocit ceva şmecher de tot. Consulul pocneşte din degete pentru a indica isteţimea stratagemei. A dat un ordin ispravnicilor să nu înscrie pe lista de alegători decât pe cei ale căror reclamaţii au fost

judecate de tribunale, dar aprobate şi de consiliul administrativ, urmând ca valabilitatea „ofisului de împăcare", cum îi spune Filipescu ironic, să nu intre în discuţie decât pentru cei ale căror contestaţii sunt judecate după data emiterii lui. El, cică, nu a înţeles că ofisul are retroactivitate! Poţi să crezi aşa ceva? Omul acesta este... stupid de viclean!

– Şi ce aveţi de gând să faceţi?

– Propun colegilor mei un demers colectiv.

– Consulul Eder n-o să vrea.

– Şi eu mă tem, dar trebuie să acţionăm.

Tace. Vede pe jos rămăşiţele gândacului. Se uită la Gradowicz cu milă. Se simt deodată singuri, străini şi solidari. Stau amândoi împietriţi în oroare şi ceasul bate în hol de cinci ori. Béclard îşi ia mănuşile de pe masă. În trecere îi apasă amical umărul.

– Şi când te gândeşti că face toate astea numai pentru a anula decizia tribunalului în privinţa lui Rosetti, Boerescu, Bolliac şi I. C. Brătianu! C'est vraiment affreux!

În curte trăsura hârşâie pietrişul. Vizitiul pocneşte din biciuşcă şi pârâie din buze pentru a opri caii.

– În atâta ură nu mai e loc de principii, pe onoarea mea. Poate este doar efectul nerăbdării publicului înaintea ridicării cortinei.

Fracul cade impecabil pe trupul zvelt al domnului consul general. Gibusul luceşte stins în mâna lui înmănuşată.

– Să te grăbeşti, domnule Gradowicz, curierul aşteaptă şi apoi poţi pleca să te odihneşti. Din păcate nu te las nici mâine acasă, e mult de lucru. Nu te gândi la nimic trist.

Dă să plece, dar se întoarce brusc amuzat.

– Ştiu un leac pentru boli mai grave decât a dumitale.

Aşteaptă ca Gradowicz să-şi arate uimirea, apoi ridică braţul în aer şi pare un dirijor de orchestră la un fortissimo.

– Tronul!

Râde cu buzele strânse, elegant, pedant, bine dispus.

– Ştirea numirii sale ca principe al Serbiei l-a însănătoşit pe prinţul Miloš Obrenovici!

Salută cu mănuşa şi iese grăbit. Îl aşteaptă doamnele valahe, consulii puterilor europene, oamenii lui Ştirbey ce mişună în jurul lui ca furnicile. În cameră, rămâne un vag parfum de tutun şi lavandă.

Gradowicz se târăşte până la masă, caută hârtiile către Alléon. „Pleacă acum curierul şi eu nu sunt gata!"

La nomination à la Principauté de Serbie a rendu la santé au prince Miloch, âgé de 86 ans. Aujourd'hui ou demain arrivera la députation serbe, composé dit-on de 100 personnes, pour l'inviter à venir à Belgrade.

E sleit de puteri. Ludwikăi nu-i mai poate scrie. Zdrăngăne clopoţelul cu ultimele resurse, dar, aşezându-se pe fotoliu, îşi aminteşte că voia să mai scrie ceva, ceva, ceva... Căldura îl înăbuşe. Se ridică, se târăşte. „Ce voiam să scriu? Ludwika, Ludwika, am nevoie de tine. Nu, nu am nevoie

de tine! Sunt în Valahia destule femei atrăgătoare. Nu. Tu eşti ca... Ca ce?

Curierul ciocăne la uşă. Gradowicz strânge hârtiile, le împătureşte. „Ah, asta voia să scrie, da, asta voia..."

În 1857 au fost 11.924 alegători şi 10.603 eligibili, în 1859 sunt 2 119 alegători şi 658 eligibili. Acestea sunt efectele Convenţiei de la Paris, efecte pe care monarhii Europei le cred liberale.

Îl doare capul. Îi arde să facă pe ironicul, să ia peste picior pe stăpânii occidentali? Face semn omuleţului care aşteaptă în uşă, îi dă plicurile şi, îndată ce acesta a părăsit încăperea, se prăbuşeşte în fotoliu.

„Şi tu, Ludwika, eşti ca o, ca o..."

XIX

La 13 ianuarie alegerile se încheiaseră. Burlescul luptei luase sfârşit. Peste Valahia plutea un nor fumuriu şi învârtejit, fără să-i dea nimeni atenţie. Reclamaţiile curgeau spre Bucureşti ca afluenţii unui fluviu înghesuit şi clocotit. Cu un an înainte, un profet de mahala prezisese ploaie cu broaşte. Se adeverea. Orăcăitul umpluse văzduhul.

În Muscel, progresiştii, indignaţi de ştergerea de pe liste a doi dintre ei, au protestat abţinându-se de la vot. Ziceau: Să se respecte hotărârea tribunalelor! Să se respecte legea, să se respecte Convenţia celor mai mari puteri europene! Cei cinci alegători conservatori rămaşi să bage buletinele în urnă râseseră: etete! şi-l aleseseră pe Barbu Bellu.

O, Patrie, câte şmecherii se săvârşesc în numele tău! A spune *crimă* pare exagerat.

Astfel pierduse locul în Adunarea electivă Alexandru Golescu-Arăpilă. Din demnitate. S-a văzut vreo ţară pe lume unde demnitatea să nu coste?

La Brăila, în colegiul micilor proprietari – mici, dar voinici, aşteptând ca viitorul să-i catapulteze, ca progresul să-i folosească – s-au ales doi deputaţi în loc de unul. Mai bine doi, să fie! La fel la Dâmboviţa. Fostul caimacam şi domnitor Alexandru Ghica şi actualii caimacami Ion Manu şi Emanoil Băleanu nu au obţinut majoritatea cuvenită. Dar preşedintele colegiului nu a trecut la al doilea tur de scrutin din grabă şi din respect pentru înaltele feţe. I-a declarat deputaţi şi gata! În virtutea ideii că întotdeauna masa este adversara puterii şi deci masa trebuie păcălită. Dar să nu fim prea exigenţi cu înaintaşii!

Conservatorii făceau caz de abţinerea lor de la Argeş unde, sub presiunea ultra-progresiştilor, înarmaţi cu sentinţele favorabile ale tribunalelor şi cu simpatia maselor (aceleaşi), se treziseră cu Ion Brătianu pe listă. Declarau că sunt chit cu duşmanii. Ei s-au abţinut la Piteşti, aceia la

Câmpulung. Nici vorbă, însă, ca *aceiasă* accepte compromisul. Cereau vehement şi îngrijoraţi anularea „mascaradei". Adunarea reprezintă prea puţin voinţa ţării, spuneau ei. Au ieşit prea puţini la număr şi de aceea sunt nemulţumiţi, îi dispreţuiau ceilalţi.

Şi dialogul continua, tricolorul se zbătea în ceaţa de ianuarie ca o cămaşă udă de sudoare.

Consulul Béclard scria contelui Walewsky că a împărţi Adunarea, astfel aleasă, pe partide era o naivitate, ea se împărţea în câţi candidaţi la domnie erau.

Patria este locul unde poţi să străluceşti.

Degeaba vocifera Rosetti: Nu Domnul va conta, ci Adunarea, nu Vodă, ci Constituţia! În Valahia de prea multă vreme lumea se obişnuise ca executivul să-şi aroge drepturile depline, legislative, administrative, militare, culturale, naţionale, internaţionale şi umane, în virtutea unei tradiţii adânc înrădăcinate. Vodă umbla în caleaşcă, dădea ordine, conducea cadrilul la balul de Crăciun, hotăra politica dinăuntru şi cea din afară, primea pe trimişii Sultanului, Ţarului şi Împăratului, pedepsea pe complotişti sau pe cei ce cârteau, înzestra fetele din familiile boiereşti scăpătate şi le mărita cu venetici bogaţi, îşi însuşea din bugetul ţării, mai construia un palat, mai pietruia o stradă, inaugurând-o cu fanfara gărzii naţionale, demitea pe miniştri şi numea pe miniştri pentru a avea pe cine demite din nou, dădea sentinţele în procesele pe care le judecau alţii, tăia pletele tinerilor emancipaţi, punea impozite pe hornuri şi sentimente, dădea hrisoave peste hrisoave şi circulare peste circulare şi făcea pe generosul cu câte un orfelinat sau spital, sau pe credinciosul cu vreo biserică prosperă.

Şi cei de sus şi cei de mijloc şi cei de jos credeau de veacuri că lumea a fost făcută, ca pământul, în straturi.

Şase deputaţi erau socotiţi partizani ai lui Alexandru Ghica – în general, oamenii săi de casă, legaţi de el prin interese imediate – familie, moşie, relaţii de amiciţie; treizeci de deputaţi conservatori îl admirau pe Bibescu; treisprezece conservatori şi pretinşi progresişti-moderaţi pe fratele lui, Barbu Ştirbey – bolnavul oportun (mizase oare pe înduioşarea alegătorilor?); optsprezece ultraprogresişti îl propuneau pe Niculae Golescu ca Domn, după părerea lui Béclard „le plus populaire et le plus incapable des prétendants à l'hospodarat", iar cinci (mai mult independenţi, decât progresişti) pe Ioan Cantacuzino. Câţiva se înscriseseră la domnie pentru a visa, alţii pentru că aveau dreptul şi voiau să şi-l afirme, alţii pentru a fura câte un vot, două unuia mai puternic. Numai că forţele, dispersate la început, se grupau acum spre polii magnetului ca pilitura de fier.

În această risipă de candidaturi – Valahia trecea drept o ţară mică, dar bogată – se născuse obligatoriu şi ideea unei soluţii de compromis – alegerea lui I. A. Filipescu, caimacamul dizident. „E străin de coterii", „e

adept al legalităţii", „e ginerele lui Bibescu", „dar e certat cu Bibescu". De ce? N-o suferea pe Mariţica. „Are fumuri!"

Nu era o surpriză pentru nimeni absenţa din Adunare a moderaţilor, căci la încrâncenări atât de vii forţele de mediere pierd. Lumea trăsese spre margini, urile se dezlănţuiseră, nimeni nu-şi păstra calmul. „Nu e timp de analize subtile, ci de schimbări radicale..." strigau liberalii. Aşa se făcea că la viaţa viitoarei Camere nu puteau participa Constantin şi Nicolae Cretzulescu, Al. G. Golescu, Ion Bălăceanu, Ion Ghica.

Acestuia din urmă îi lipsise un vot pentru a păşi pe Dealul Mitropoliei, după ce-şi sacrificase postul de guvernator al Samosului. Beizadea Mitică îi spunea „beiul", ca şi Rosetti. În derâdere. Mulţi erau foşti domni, foşti caimacami, prinţi, boieri, beizadele; el singur era „bei". Şi nu resimţea asta ca pe o insultă.

XX

Saşa ţine în mână scrisoarea. Are un aer atât de posomorât încât miss Haycock îşi ridică sprâncenele speriată. O şuviţă de păr îi atârnă pe frunte. Cartea pe care a lăsat-o în poală îşi înfoaie paginile brusc, ca şi când, prea îndelung chinuită de mâinile ei puternice, a prins momentul unei eliberări şi nu a mai avut răbdare. Saşa iese din mohoreală şi declamă energic cerşind aplauzele guvernantei:

– „What news, what news in this our tottering state?"

Aplauzele vin duioase, vesele şi se izbesc de lipsa ei de entuziasm.

– Azi-noapte, spune amânând deschiderea plicului, azi-noapte am visat că-mi smulg o bucată de pâslă lipită încleioşată de cerul gurii. Părea un gest firesc, zilnic, ca spălatul pe dinţi sau pieptănatul, deşi îl visam pentru prima oară. Şi sufeream totuşi de ruşine. Ce să fie?

– Ceva oribil, doamnă, ceva adică fără sens, o linişteşte englezoaica strecurându-şi ironia printre zâmbete pline de milă.

– Oare? Ce bune sunt visele care se repetă, chiar dacă sunt urâte, te poţi obişnui cu ele, îţi devin familiare, le recunoşti, tresari înaintea lor ca în faţa unor rude bătrâne şi uitate, care ţi-au făcut mult rău cândva, demult... Pe când astelalte... Prea te sfidează.

Se trage cu mersul ei de raţă, cu pântecul umflat şi greoi spre fereastră. Acolo e mai multă lumină. Peste coroanele portocalilor se întinde marea de un albastru închis.

Oftează şi deschide scrisoarea:

„Ma Niniche..."

Saşa are senzaţia de disperare a copilului lăsat în pădure noaptea. Singurătatea îi apare ca o cruzime proaspătă. Ar vrea să se cuibărească la pieptul bărbatului ei, să scâncească şi să se alinte. Şi în acelaşi timp

se lasă invadată de o mânie neputincioasă, aproape blândă. Numai sarcina, numai pruncul acela pe care îl poartă în ea şi care dă semne de trezire din ce în ce mai violente sunt vinovate de neliniştea ei, de nervozitatea ei, de disperarea ei mocnită.

Ion o părăsise, aici, în Samos, cu droaia de copii, cu greutăţile casei, cu nesuferitele îndatoriri oficiale. Nu era prima încercare la care era supusă. S-a măritat la cincisprezece ani cu un bărbat ce nu împărtăşea deloc credinţele tatălui ei,. a trebuit să înveţe să conspire, să creadă în utopii şi în trufii politice. Apoi a luat drumul străinătăţii pentru o patrie abia cunoscută, abia simţită, abandonându-şi primul prunc în braţele soacrei, a suportat chinurile exilului, intrigile ex-revoluţionarilor, ambiţiile soţului ei, moartea lui Nicu Bălcescu şi fastul războiului Crimeei, baluri, serate, vizite, audienţe, naşteri şi decesuri curgând ca un potop de evenimente chemate de nimeni, dorite de nimeni. A stat singură aproape un an la Constantinopol când Ion a venit la Vathy, aproape o jumătate de an singură la Vathy când el a plecat la Constantinopol să-şi primească titlul de prinţ, să curteze doamnele de la ambasada engleză şi soţiile ofiţerilor francezi ce culegeau roadele căderii Sevastopolului. După aceea a plecat ea la Constantinopol pentru mai multe luni şi acolo n-a curtat-o nimeni (doar violonistul acela italian cu care a cântat întâmplător, la lady Canning, sonata ei preferată, cea în sol major – dacă bucuria, ascunzând o jignitoare uimire şi înflăcărare, de a descoperi o acompaniatoare fără stângăcii în acel oraş al tuturor deliciilor şi mizeriilor însemna a face curte – fusese un Beethoven ciudat, de o frenetică interiorizare). Iar acum a lăsat-o aici, în Samos, în timp ce el dă târcoale propriei lui ambiţii, o vrăjeşte, o cocoloşeşte sau, cine ştie, o farmecă pe Catinca Gothier – prezentă întotdeauna la fapte patriotice în saloanele bucureştene.

Pe creatura asta ar jumuli-o!

Ea a păcătuit stând în intimitatea muzicală a unui bărbat preţ de o jumătate de oră – un adulter subtil şi inocent, dar „aia" se agaţă de Ion zicând că-i pasiune veche şi, Doamne fereşte, statornică.

Mai ales acel „tempo di Menuetto" l-ar relua, l-ar relua... Cu sentimentul unei culpabilităţi delicate. „E dulce trădarea", şi-a spus atunci.

Liza tropăie pe treptele terasei. Paltonaşul albastru de velur e o pată senină pe strălucirea mată a scărilor de marmoră.

„Frig sec de două zile. Mă pot plimba pe jos şi sunt fericit că nu mai simt sub mine oribilul pavaj al Bucureştiului."

Există ceva care sporeşte enorm valoarea sentimentelor, taina. Saşa îşi iubeşte *tainic* bărbatul, acesta este secretul longevităţii unui sentiment pe care, uneori cu stupoare, nu-l vede căzut în ruină. A ajuns, cu timpul, să-şi iubească iubirea ei tainică de parcă ar găsi în ea o fericire egoistă ce nu trebuie împărtăşită, risipită, maculată prin declaraţii, ca şi când ar face economii, le-ar depune într-un sertar ascuns şi, din când în când, şi-ar scoate comoara pentru a-i evacua conţinutul.

Se întoarce cu faţa spre încăperea luminată doar de quinquetul de pe

măsuţa la care citeşte Miss Haycock. Ar vrea să-i mărturisească raţiunea acestei pasiuni. Ar înţelege? „Bărbatul meu este un mare spectacol, unul la care merită să asişti, deşi multe replici şi gesturi îţi sunt total străine. Sunt mândră că am şansa unui asemenea spectacol!" Pentru Ion, interesant este ceea ce iese din rând, pentru ea e bun numai ceea ce respectă modestul şir, preţuind ritmul natural al lucrurilor. Şi atunci cum să nu-l iubească când vede, cum printr-un miracol, fiecare îşi încalcă firea ataşându-se de contrariul ei. Da, din mândrie îi este devotată.

Dar toate astea sunt prea sofisticate. Ea îl iubeşte şi pentru că nu a învăţat să iubească decât acest bărbat cu vanităţile lui cu tot. Când o fată se căsătoreşte la cincisprezece ani, soţul ei, matur, trecut prin multe conspiraţii şi pregătind o revoluţie îi este deodată iubit, tată şi frate, nereuşind niciodată să-i fie, ca pentru o altă femeie, măritată la douăzeci de ani sau la douăzeci şi cinci, cu un om de vârsta ei, şi un copil, cel mai mare şi mai dificil dintre ei. În lipsa acestei senzaţii materne admiraţia şi teama devin compensaţii.

În fuga mare, Totó îşi mână setterul mimând o bătălie crâncenă – răcnete, săbii încrucişate, puşti răpăitoare, morţi, răniţi şi, mai ales, învingători primind onoruri.

– E ceva trist, doamnă? întreabă miss Haycock.

Se întoarce spre ea cu un zâmbet cochet. „Ah, biata, delicata mea ipocrizie!"

– Nimic pe lume nu e mai uluitor decât scrisoarea unui bărbat care şi-a părăsit familia pe o insulă...

Miss Haycock e mustrătoare:

– Nu puteţi spune că insula este pustie. Domnul şi doamna Riclos şi calanul Vasilidis cu toate ramificaţiile lui şi toţi ceilalţi mâncători de măsline...

Saşa se simte şi mai părăsită sub avalanşa ironică a englezoaicei. Strânge poalele fustei în jurul pântecului proeminent, se aşează pe pervazul ferestrei şi continuă:

– Şi Ianis cu pletele lui romantice, frumoasa domnişoară Atanasia flămândă de lecturi triviale, dar optimiste şi, să nu uit, bătrânul Fotiade care îmi povesteşte mereu cum era să-l împuşte Morro, din greşeală, imaginaţi-vă, prea bună doamnă, din greşeală!

O pasăre trece peste ramurile portocalilor. Zborul este foarte jos şi încet, planat. Saşa îi admiră linia pură şi elegantă a mişcării uitând o clipă de scrisoare. Deodată, o frumoasă, o prea frumoasă şi lină cădere, atât de lină că nu se mai termină.

Pe imensul întins al boltei s-a năruit o viaţă.

Saşa a încremenit în faţa ferestrei: „Ce-a fost asta? De ce s-a prăbuşit? N-a tras nimeni. De ce s-a prăbuşit atât de frumos?"

Îi tremură mâna. „Moartea poate fi, din cinism, seducătoare?"

Pipine se strecoară cu teamă, atrasă de un demon mic, naiv, spre locul elegantei căderi.

– Vrea să se întoarcă aici sau vrea să rămână în Valahia domnul guvernator?

– That is the question! face Saşa şi împunge cu vârful degetului arătător nasul umed al motanului care s-a cocoţat alături de ea pe pervazul ferestrei.

„The question" are felul ei de a fi pe lumea aceasta – sâcâitor şi fără noimă. Miss Haycock rămâne deocamdată lipsită de răspuns.

Saşa întoarce spatele grădinii mohorâte. În cameră, întunericul e spart doar de umbrela de lumină a quinquetului la care romanul lui Jane Austen se înfoaie plin de sine. Scrisoarea, vârâtă în acest spaţiu privilegiat, capătă viaţă.

„Tribunalul din Târgovişte mi-a contestat drepturile. Va trebui să-mi dau demisia la Constantinopol prin telegraf..."

– Cred că va trebui să călătorim spre Valahia, spune Saşa.

Sunt jigniri pe care Ion nu le poate trece cu vederea. El declara lui Ion Ionescu: „Ce-i drept, am spânzurat câţiva tâlhari." Sfida umanismul celuilalt şi se bălăcea în sarcasm nu numai pentru a-l vedea pe acela înmărmurit, provocându-l, supunându-i fidelitatea la încercările unei iniţieri prea trufaşe. „Dar şi într-o astfel de activitate satisfacţiile vin din calităţile adversarilor. Nu poţi fi mândru când victimele setei tale de dreptate sunt de-a dreptul jalnice..."

Era convins de ceea ce spunea, căci vânase nu numai piraţi, ci şi lei!

– Miss Haycock, o pasăre poate să moară în zbor?

Englezoaica ridică ochii de pe *Sense and sensibility*, ochii ei de un verde apos alunecă pe pântecul rotund şi ridicat al Saşei. Faţa albă, prelungă are o puritate obosită, „o amprentă etnică" ar spune Ion.

– E posibil. Şi oamenii mor uneori mergând, uneori în plină stradă. Am văzut pe Oxford Street un distins domn care s-a mototolit deodată pe caldarâm ca o rufă ce cade de pe un trup vânjos.

– Pipine a văzut, acum, o pasăre căzând.

Vocea Saşei este aspră, parcă ar cere guvernantei socoteală pentru suferinţele fetiţei ei.

– Ah, spune Miss Haycock ridicându-se iute, astea sunt lucruri pe care copiii le iau prea în serios. Mă duc s-o caut.

Paşii ei pe podeaua vestibulului, pe treptele terasei şi vocea ascuţită strigând: „Pipine! Pipine!" şi ţipetele lui Totó şi ale Lizei: „Pipine! Pipine!"

– Fetiţa mea cea dulce, fetiţa mea frumoasă!

Saşa plânge şi se vede pe ea însăşi ridicolă în izbucnirea aceea isterică. „Sunt atât de nervoasă, atât de iritabilă..." Se aşează pe scaunul lui Miss Haycock şi-şi potriveşte scrisoarea pe masă. Lacrimile i se preling pe obrajii moi. Numai sarcina e de vină. Ea este, de obicei, foarte calmă, foarte echilibrată...

„Ceea ce se petrece este oribil. E de neînchipuit cum va putea actuala căimăcămie să ajungă la alegeri, vor fi tulburări. Avem două grupări în căimăcămia de trei, ni se dau să citim piesele remarcabile ale unuia

dintre ei (Vulpache) împotriva celorlalţi doi şi ale acestora împotriva primului. Am avut impresia că ţara nu ia parte la această murdară afacere, dar sunt multe agitaţii. Toate casele comerciale au suspendat plăţile."

Vai, vai, acest raport al situaţiei politice care lui i se pare esenţial pentru ea!

Singurătatea Saşei se întinde vâscoasă până la capătul cercului de lumină. Dincolo de el este o vânzoleală indescifrabilă şi bărbatul ei vârât până în gât în această harababură drăcească.

Şi ce o să iasă din ea, Dumnezeule?

„Lord Stradford vrea să îndese Principatele în buzunarele turcilor spre sfidarea lui Gorceacov." Când ea a atras cu sfială atenţia asupra acestei „drame psihologice" i s-a replicat: „N-ai înţeles nimic!" Acum sir Bulwer, mai puţin arogant şi mai subtil intelectual cere turcilor ascultare pentru un serviciu inestimabil. În Italia va fi război şi Napoleon vrea Principatele mai agresive cu propriul lor destin ca să întărâte pe austrieci din două părţi. Unirea Principatelor ridică problema românilor din Ardeal, iar Rusia vede în acest act ruperea din trupul otoman al unei felii naţionale...

Şi undeva, în acest haos de interese se află ambiţia bărbatului ei.

Dar ea unde ar trebui să fie? Ea?

„...Să-ţi petreci iarna la Smirna. Să-mi împachetezi hârtiile şi să le păstrezi, să transporţi mobilele la Constantinopol. Te va ajuta Catzulidi să găseşti un vapor."

Saşa împătureşte scrisoarea cu grijă. Se simte deodată o forţă, o neînfricată mamă şi soţie, un punct de sprijin într-un univers mişcător. Ea nu vânează lei, ea nu condamnă piraţi, ea cântă la pian, „pe suferinţa mea atingi clapele, doamnă!", ea brodează modele complicate, se joacă veselă cu trupa de copii, ea poartă în pântecul rotund o fiinţă neliniştită, ea trebuie să strângă hârtiile lui, să împacheteze mobila, să călătorească spre ţară şi să înţeleagă cum viaţă este în toate, în bucuria de a naşte, în migăloasa armonie a dantelelor, în vocea piţigăiată a guvernantei care o citeşte pe Jane Austen, în vanităţile şi inteligenţa cotropitoare a bărbatului ei. Nu erau prea multe?

Copiii şi Miss Haycock vin spre casă în trist cortegiu. Pipine poartă pe braţele de velur albastru pasărea cu aripile strânse.

XXI

Stau la Brofft de câteva ore. Masa s-a umplut de pahare, apoi de farfurii aburinde – animale şi plante jertfite, opărite, fripte – de cornuri rumenite, de portocale şi mere, apoi din nou de pahare, de platouri încărcate cu prăjituri roz, împodobite cu fructe zaharisite şi bomboane cu

un conţinut dulce amărui şi alcoolizat. După aceea, mirosul ţigărilor scoase cu ţăcănit mărunt (mici împuşcături de salon) din tabacherele de argint (cu sau fără monogramă).

Râseseră, vorbiseră, profetizaseră. Apoi se plictisiseră. Tălălăiau în aşteptare. Într-un târziu şi-au dat seama că uitaseră de ce aşteaptă. Stăteau ca babele la poartă şi analizau cu acreală trecătorii.

Afară, se vedea prin ferestrele cu perdele grele lumina cenuşie de ianuarie.

Arăpilă îşi mângâie visător barba înfoiată de nerăbdare, ochii îi sticlesc ca la pisici, noaptea. În ciuda prudenţei lui de un deceniu se păstra romantic, interiorizat şi nobil. Răspândea în jur un aer de bunăvoinţă care pe unii îi sensibiliza, pe alţii îi exaspera.

Ca şi el, Ghica înţepenise de o oră în scaunul lui, cu mâna rezemată de marginea mesei, unde într-o ceaşcă rămăsese un zaţ maroniu. Îl contemplă cu sârg. Privirea lui trasă în sus pe sub pleoape căzute în jos, privirea lui uşor prostească care stânjenea pe toată lumea, apăruse ca prin farmec. De oboseală, de sastiseală? Lăsa impresia că spectacolul vieţii este plasat deasupra capului său, undeva pe o rampă luminată puternic şi el, din umbră, îl pândeşte.

Numai părul blond spălăcit al lui Gradowicz, care venea şi pleca, cercetând uliţa telegrafului, contaminat de emoţia celorlalţi, vibra în aerul cald, prăfos al salonului. Din când în când împungea conversaţia, îi dădea un scurt avânt şi fugea spre ceaţa cenuşie a străzii.

Şi din nou se umpluse masa de farfurii, de pahare, păhăruţe, carafe şi clondire.

La Brofft se strânseseră mulţi politicieni de ieri, de azi, de mâine, de dreapta, de stânga, de centru şi de unde se mai găseşte, liberali, „les ultras", naţionalişti, progresişti, complotişti, aventurieri, procopsiţi, tineri slujbaşi, conservatori, „strigoi", momâi ce înţepenesc în atitudini autoritare, democraţi, demagogi cu braţele agitate şi burţi în curs de dezvoltare, poeţi cu plete, ziarişti cu mici carneţele albastre şi cu o curiozitate vaporoasă, boieri, boiernaşi, amuşinând şansele istoriei şi flăcăiaşi înţoliţi, *tirés à quatre épingles*. Se vorbea peste mese. Se aruncau mici cocoloaşe de pâine în capetele oratorilor improvizaţi. O lume de bărbaţi prinşi în vârtejul timpului ca într-o sarabandă drăcească. „Şi unii şi alţii vorbesc mult, raţionează puţin." Aşa credea Ion Ghica, în anul de graţie 1859, abia început, despre contemporanii săi, el, un om obosit de exil şi foarte mândru că nu şi l-a consumat degeaba, el, un om care credea că are de construit o ţară.

– Cântă splendid la vioară fără să folosească arcuşul, spune încântat de propria lui ironie un tânăr cu păr castaniu şi barbă „imperiale".

– Acum două seri, la bal, purta pe reverul fracului său mov fanat, un fel de ceva vineţiu, ceva între o floare exotică, aproape imaginară, şi un sex ostenit. De unde şi-o fi procurat-o?

Râsete, chicoteli.

– Joacă tare, dur!

Din altă parte se aud voci mai tandre.

– Ah, prietene! Dacă aş avea doar atenansele castelelor pe care mi le-am construit în Spania, aş fi mulţumit, măcar marea poartă cu podul suspendat, şoptea Alexandrescu la urechea lui Bălăceanu.

Ghica urmăreşte cu privirea lui scăzută grupul de la masa „românilor". Rosetti e în vervă, îşi ascunde ca de obicei emoţia sub maldărul de cuvinte. Brătianu fumează cu ochii mijiţi, ţeapăn în scaun şi tăcut cu încrâncenare.

– Se vede bine că Brătianu, spune arătându-i-l lui Arăpilă, e foarte sigur pe sine, parcă şi-ar exprima mereu faţă de alţii regretul că e genial. Vezi, nu are nici o vină pentru asta.

– E un om activ, replică negru Golescu, atât de activ că nici nu-i poţi percepe ideile. Dar uitaţi-vă la tânărul Carada ce împopoţonat este! De unde o fi găsit cravata aceea multicoloră?

– Caii, spune Ghica, sunt foarte mândri de podoabele lor aurite şi uneori sunt chiar sensibili la aplauzele publicului... „Iată de ce talente avem noi trebuinţă..."

Alexandrescu tresare şi zâmbeşte încântat. În ultima vreme, toată lumea îi citează versurile.

– Va fi război? întreabă Gradowicz culegând distins din farfurie o scrumbie olandeză.

Cretzeanu aruncă o trâmbă de fum subţire.

– Căsătoria prinţului Napoleon cu Clotilda va fi afurisit de edificatoare pentru oricine.

Un băiat cu tava plină de pahare trece în clinchet cristalin pe lângă ei.

– Fiica regelui Sardiniei va purta în loc de diademă un strălucitor *bonnet à poil de grenadier* care va băga spaima în austrieci... mormăie Bălăceanu cu aerul că războiul îi va da o satisfacţie.

„Bucuraţi-vă şi războiţi-vă", ar fi urlat bătrânul Tache Ghica ajuns pe patul de moarte sătul de conflicte, zavere şi invazii, socotind patimile umane, din perspectiva eternităţii, exclusiv nişte excentricităţi. Suferea de bun-simţ.

Fiul său priveşte pe sub pleoapele lăsate.

– Cum a fost posibil ca împăratul să rostească acele cuvinte sincere baronului Hübner? Mi-e greu să cred că a fost o gafă.

– Gafele preced conflagraţiile, râde Alexandrescu. De firele mustăţii îi atârnă picuri de Bordeaux – Chateau Laffite.

Sub luminile copleşitoare ale balului de Anul nou Alteţa-sa imperială Napoleon al III-lea se zăpăcise şi-şi manifestase regretul către ambasadorul Austriei că relaţiile dintre ţările lor nu sunt *mai bune*. Cum adică *mai bune*?

– Cabinetul austriac a dat ordin generalului Coronini să intre în Belgrad dacă, şi Gradowicz ridică un deget care se încârligă ironic, dacă paşa o cere.

– N-are voie, spune Bălăceanu. Umblă cu furculiţa prin farfurie şi adună caperele din miezul măslinelor.

– Aşa zic şi cei de la Tuileries, dar la Viena se pretinde că Belgradul nu este teritoriu sârbesc, ci turc şi, dacă paşa vrea, poate să-l primească pe Coronini cum l-a primit şi Ştirbey la vremea lui.

Cretzeanu îşi aşează repezit şervetul pe masă:

– Va fi război.

Se lasă pe spate şi contemplă paşnic plafonul.

Conversaţia se stinge. Fiecare se pregăteşte pentru vremuri grele. Dacă austriecii îşi vor asigura spatele şi vor ocupa Principatele se duce dracului recolta şi dacă se duce dracului recolta, nici unul dintre ei nu va mai mânca sardele franţuzeşti, măsline umplute cu capere, salam de Verona şi şuncă de Lyon. Vor bea Pinolin-gaz pentru lămpile de salon, vândut cu suprapreţ de Rosetachi, şi vor cumpăra pesmeţi de campanie, pe sub mână, de la ofiţerii lui Franz-Josef. Iar mulţi o vor porni din nou, ca păsările migratoare, spre ţinuturile mai calde.

Un individ cu faţa lată şi galben-albicioasă ca o omletă cu brânză trece printre mese ţopăind pe picioarele de cocostârc. Are nişte cotleţi roşcaţi. Salută pipăindu-şi buzunarul redingotei. Lasă în urma lui sentimentul că fiecare este vinovat de lâncezeala generală.

Aşteptarea creează între ei o tensiune scrâşnită. De câteva ore se cheltuiseră toate ştirile mari şi mici ale Valahiei, dar la Iaşi se alegea un vodă nou şi tumultul luptei de acolo se simţea în trepidaţia măruntă a podelei de la Brofft, într-un Bucureşti în care se îngrămădise toată suflarea speranţei.

– Proastă afacere au făcut consulii împăcându-i pe caimacami în problema tribunalelor, spune Arăpilă cu ochii în farfuria unde se năruie, văzând cu ochii, ceea ce fusese cu puţină vreme înainte un cataif cu grilă crocantă şi cu moţ trufaş din miez de pepene zaharisit.

– Colquhoun pretinde că Alexandru Ghica era să-i arunce cu masivul lui presse-papiers de argint în cap când i-a adus la cunoştinţă isprava, râde Bălăceanu.

Gradowicz vibrează blond, dar tace.

– Băleanu lasă impresia unui vătaf care, în interesul lui, înşală până şi la socotelile bucătăriei, la acele socoteli mici, aproape insignifiante, unde nimeni nu controlează un servitor din respect pentru umanitate, spune Ghica.

Doar bătrânul Slătineanu când se îmbăta oferea imaginea veritabilă a boierului de viaţă, aşa cum se decupase ea de-a lungul secolelor în mintea mahalagiului: călare pe caii de brişcă, purtându-şi clondirul de cristal boemian în dreapta şi frâul în stânga, o lua pe struna antonpannescă şi-şi urla pe toate uliţele dorul inutil de muiere pieptoasă şi şoldoasă şi pofta lui de joc obscen.

Acum însă boier Slătineanu aţipise lângă fiul său, în aşteptare, la

masa de la Brofft, în timp ce comesenii sfârâiau molcom şi totuşi neliniştiţi ultimele veşti europene, în tânjirea veştii celei mari din Moldova.

Rosetti, îngrămădit de admiratori într-un colţ, apărând şi dispărând, căci probabil figura şi la o masă de la Bossel, perora îndrăcit pentru binele naţiei. Toţi îl bănuiau că are deja scrise câteva variante pentru articolul de mâine din *Românul*, variante în funcţie de eventualul vodă al Moldovei: unul dacă se alege Mihail Sturdza, altul dacă se alege Grigorie Sturdza, şi altul dacă partidul naţional se uneşte şi-şi impune candidatul. În acesta din urmă lăsase loc doar să pună numele pe care îl aşteptau acum prin telegraf.

El, întruparea revoluţiei, căpătase experienţă politică.

De când îşi câştigase procesul şi fusese purtat pe braţe de suporterii înflăcăraţi, Berlicoco, fluturându-şi pletele, dădea mâna cu toţi şi rostea cuvinte neliniştite:

– Frate, trăim zile de mare încordare naţională.

Era mândru, putuse să publice vestea că Dumitru Brătianu păşise în sala cu oglinzi împurpurate de la Tuileries în faţa majestăţii-sale imperiale Louis Napoleon Bonaparte – informaţie care tulburase deopotrivă minţile handicapate ale boierilor, dar şi pe ale liberalilor – în crâşmele de mahala se vorbea de câteva zile că fostul mazzinian a ajuns ministru de externe al Franţei!

Ce-i şoptise Tache lui Bunăparte al treilea?

Suferinţele patriei sale: matrapazlâcurile căimăcămiei, minciunile turcilor, afurisitele pretenţii ale Austriei, perfidiile ţarului. Se rugase de ajutor şi dreptate, democraţie şi libertate, autonomie şi progres şi mai ştia el câteva idei dintr-astea mari pe care le punea pe buze ca pe faguri de miere – dulci până la leşin. Şi ceruse puterea pentru ai lui, oferind în schimb diverse avantaje pentru politica franceză în Orient. Boier Oteteleşanu măcăise: S-a dus dracului politica Europei dacă ăsta ajunge la împărat în audienţă! Iar Manu nu se sfiise, îşi trăsese cu gestul lui dârz brăcinarii şi susurase: S-a dus cu pâra la taica!

Rosetti dansa pe vârfurile pantofilor lui de lac, alerga, zbura de la unul la altul, făcea figuri grele de balet clasic pe străzile rău pavate ale Bucureştiului, mândru şi îndrăzneţ! Îi ieşeau toate din plin în ultima vreme.

– Cică vor să se abţină de la vot, spune Alexandrescu.

N-a mâncat nimic. Priveşte peste capetele solemne ale politicienilor locali şi are o încordare în toată fiinţa care seamănă a disperare. Şi le plesneşte câte o ironie din cele violente şi eliberatoare:

– Până şi sfinţii au început să pară ridicoli tocmai pentru abstinenţa lor...

– „Viaţa e o luptă, o dramă variată..." spune Cretzeanu lărgindu-şi zâmbetul până la urechi.

– În situaţia de faţă, când porcii ne scurmă pământul de sub picioare,

e o soluţie cel puţin onestă dacă nu prea combativă, spune Arăpilă cu vocea lui pedagogică.

Bălăceanu face:

– Mţî!

Adică înţelege situaţia în care se află şi liberalii şi moderaţii, foarte bine, şi condamnă porcăriile marilor porci cârmuitori, dar cere luptă eficace.

– S-ar putea să ne trezim că am votat, şi ei, măsluind voturile, au intrat în cameră şi astfel nu mai poţi cere anularea alegerilor, insistă Golescu.

Bălăceanu îşi împinge maxilarul inferior înainte şi trimite o trâmbă de fum spre plafonul cu picturi florale.

– Ahm!

Adică: e posibil, e aproape sigur că porcii cârmuitori vor râma sub tălpile opoziţiei, însă aceasta nu va câştiga abţinându-se decât onoarea de a se fi eliminat singură din joc, căci nici o putere europeană sau mondială nu va voi să anuleze alegerile.

Ghica urmăreşte dialogul dintre cei doi, înţepenit în aşteptarea lui adormită. Îi face doar cu ochiul lui Alexandrescu şi acesta îşi aşează cotul pe marginea scaunului lui Arăpilă cu graţie pozată. Se amuză fără chef.

Individul cu faţa ca o omletă cu brânză trece pe lângă ei şi-şi lipeşte gibusul de piept:

– Salut, poete! se adresează lui Alexandrescu.

Acesta dă din cap şi după ce sosul tartar se îndepărtează, se apleacă uşor spre Cretzeanu:

– Cine naiba e şi ăsta?

– Pe dumneata te-a salutat, se apără Georges înfoindu-şi mustaţa de focă.

– Să fiu ales eu vodă dacă îl cunosc!

– Un admirator: „Pentru că Alexandrescu era bardul ce iubeam..."

Arăpilă se ţine tare:

– Când porcii masează deja trupe în fiecare capitală de judeţ pentru a forţa alegătorii să le aleagă porcii lor, ce-ai putea face decât să declari că nu poţi vota, la propriu şi la figurat?

Bălăceanu îşi netezeşte părul castaniu şi face:

– Oh! arătând că tactica e determinată de raţiuni prea înalte pentru ca el să le mai înţeleagă, dar că îi place totuşi să-i vadă pe câţiva liberali molestaţi de trupele porcilor, fără ca prin asta să lezeze interesele patriei comune.

– Puterea nu are dreptate, dreptatea nu are putere, spune Arăpilă şi parcă toată mâhnirea revoluţiei înfrânte, a anilor lui de exil şi a zbaterilor pentru Convenţie şi pentru noile alegeri apasă pe umerii lui ca o povară prea grea.

Ghica îl priveşte cu dragoste posomorâtă. Ce s-a ales din ei, băgăcioşii tineri de odinioară?

– Când Europa se pregăteşte de război, spune Cretzeanu, crezi că-i va arde să anuleze alegerile noastre?

– Hî! îşi continuă Bălăceanu jocul, adică e perfect de acord că porcii cârmuitori vor profita de ocazie ştiind că puterile europene se încaieră între ele şi vor vinde pe trei parale două ţărişoare îndoite de Carpaţi ca un scăunel cu spătar lăsat, bombat, un scăunel în care tocmai bine se poate aşeza, picior peste picior, austriacul, în timp ce pierde Lombardia lui dragă.

Printre mese trece grăbit tânărul Nicoleanu – bărbuţă subţire şi mustaţă trasă spre urechi. Este exaltat peste măsură, cu ochii în flăcări.

Faţa de omletă se izbeşte de el şi-l salută:

– Salut, poete!

Alexandrescu ia aerul lui hieratic şi muzical.

Sala zumzăie. Din când în când se aude vocea lui Rosetti:

–...imperiale!

O coardă prea întinsă stă gata să plesnească deasupra meselor rânduite cu grijă, ca un curcubeu elastic. Cineva râde, cineva croncăne cuvinte franţuzeşti, cineva hârâie. Miros de tutun turcesc, de cafea proaspătă, de alcooluri dulcege şi aspre, amestecate. Iar dincolo, în stradă, bulucirea norodului aţâţat în faţa telegrafului!

Se întunecă încet, devreme. Servitorimea hotelului aprinde lumânările în globuri de sticlă.

Gradowicz dă să se ridice. Afară e frig şi vuietul pare a se fi înteţit.

Pe uşă intră roşu, congestionat, cu jiletca atârnându-i pe un umăr şi paltonul în braţe, cu chelia lucind de sudoare, Bolintineanu. Ţine în mână o telegramă. Se urcă pe scăunelul unui servitor ce tocmai voia să răsucească fitilul lămpii.

– Domnilor...

Sala amuţeşte. Coarda plesneşte şi numai vocea lui Rosetti se aude:

–...constituţionale!

– Domnilor, am primit depeşă de la Kogălniceanu. Camera Moldovei a ales Domn pe...

Lasă tăcerea să urle deasupra lor şi aruncă dârz:

–...pe colonelul Alexandru Ioan Cuza!

Tăcerea se prelungeşte o clipă. Respiraţii pierdute. Servitorimea cu beţigaşele aprinse în mâini a încremenit. Boierii de ieri şi de azi au încremenit. Apoi, relaxare bruscă:

– Trăiască Domnul Cuza! urlă Rosetti, în timp ce Herescu-Năsturel se întoarce spre Oteteleşanu:

– De unde a ieşit ăsta?

Bolintineanu a rămas cocoţat pe scăunel. Ţine în mână depeşa ca pe nota de plată a croitorului. Nu-i vine să creadă cât l-a costat. Colţul liberalilor e în delir:

– Ura! Ura! Un om nou!

Arăpilă se apleacă spre Ghica:

– Au învins naţionalii! Tăticul şi fiul Sturdza s-au înecat!

Dar Ghica nu se mişcă.

– Cuza!? exclamă cu o uimire aproape indignată.

Nu se mişcă, de parcă l-ar ameninţa cineva să-i ciuruie pieptul cu alice. Chipul unui amic frivol de odinioară, elegant, generos, spiritual, sincer, petrecăreţ, fluşturatec şi vesel nevoie mare i se apropie din dreapta, i se apleacă direct în faţă şi-i spune: „Mon vieux, îţi prezint o damă cu totul fermecătoare!" şi acelaşi face gesturi comice, spre bucuria puţin isterică a camarazilor săi, în timp ce sunt la masă, în salonul comun al casei lui Alcaz: baletul mâinii stângi în căutarea unei felii subţiri de pâine: „Să adăugăm vieţii şi această noapte, spunea regele Otho! Mari cuvinte când te gândeşti că erau rostite înaintea sinuciderii, nu? Dar noi? Noi să o adăugăm oricum. Nu se ştie niciodată cât de lungă ţi-este viaţa!" Şi pe-rorând înfuleca graţios, spre hazul celorlalţi tineri, cu care împărţea ospitalitatea lui Alcaz. Iaşul muieresc le căzuse la picioare.

– Cuza?!

Numele i se învârte prin cap ca un zbârnâit de bondar. Se uită la Bolintineanu care ridică din umeri râzând. Îl aude strigând „Ura!"

– Cuza?!

Vacarmul sălii ia proporţii. Se aud urale, icnete, râsete, ţiuituri şi:

–...naţionale!

Bălăceanu îl îmbrăţişează pe Alexandrescu, care îl îmbrăţişează pe Cretzeanu, care îl îmbrăţişează pe Gradowicz, care primise totul cu o înflăcărare melancolică. Arăpilă este strâns în braţe de verii lui, Ştefan şi Púpú (acesta este îmbrăcat ca de mare sărbătoare într-un sacou superb croit, de culoarea mierii de tei). Ghica simte pe spate bătăile zdravene de palme ale lui Bălăceanu, în nări parfumul vibrant de lavandă ambrată emanând din părul lins pe tâmple, din barba şi mustaţa tăiate grijuliu.

– Ce dracu a făcut Negri? întreabă peste capul prietenului pe Arăpilă prins în vârtejul felicitărilor.

– Nu voia să candideze ţi-am spus.

Are faţă de Costache un zvâcnet de mânie. Cine e el să refuze un tron? Vechiul, afectuosul dispreţ se varsă în furie: „Cum îşi permite?" Spune:

– E o sfidare!

Dar nimeni nu-l aude.

Cretzeanu, strângându-i mâna cu un entuziasm luminos:

– Îl cunoaşteţi pe colonelul Cuza?

– O, da, îl cunosc. De la Paris (uite-l scotocindu-se de franci în buzunarele pantalonilor cadrilaţi, în timp ce Alecsandri şi Docan dansau în aşteptarea banilor), da, şi de la Iaşi, de pe vremea când ţineam cursuri la Academia mihăileană... locuiam împreună la Alcaz...

Memoria lui Alexandrescu se deşteaptă:

– El e cel cu demisia din timpul divanurilor Ad-hoc, spune către masa vecină unde Herescu stă cu gura căscată.

– Hatmanul Moldovei, Domnul Moldovei! ţipă Orăşanu năvălind în sală încredinţat că vestea el o aduce. Nimeni nu-i dă atenţie.

Individul cu faţa ca o omletă strânge mâna lui Cretzeanu:

– Felicitări, poete!

Cretzeanu râde, se lasă îmbrăţişat, se uită la Alexandrescu şi-şi împinge barbişonul înainte, zvâcnind din umăr:

– Cine e ăsta?

Nimeni nu se sinchiseşte de el. Şi tipul profită să-i buzunărească pe toţi.

*
* *

Încep să-şi adune gândurile şi să cântărească situaţia.

Deci e Cuza, fostul pârcălab de Galaţi, fostul favorit al lui Vogoride, cel ce i-a jucat festa aceea cu demisia publică, straşnică demisie, venită la timp pentru a-l înfunda pe caimacam... Dar nu figura printre candidaţi... Ce s-a întâmplat cu Negri, Petrache Mavrogheni, Anastase Panu, Lascăr Catargiu, Lascăr Rosetti, Vasile Alecsandri?

Arăpilă murmură în urechea lui Ghica:

– E om de arme! Se va împlini ceea ce promiteau moldovenii!

– Doamne ajută! spune. Armata aceea nu are ce căuta la Focşani şi cu atât mai puţin în Valahia. Ar fi doar un bun prilej să se pomenească toţi cu ruso-turco-austriecii pe cap.

Într-o oră toţi vorbesc despre Cuza ca despre omul providenţial în care îşi puseseră nădejdile. Pare că el este alesul lor de multă vreme, că stătuse de strajă Convenţiei ca un leu înaripat.

– Colonelul unei iluzii! spune Gradowicz şi dă peste cap paharul de şampanie Bliquot.

*
* *

Când iese în stradă, Ghica dă peste urletele tinerilor „ultra". Toţi par triumfători. Se izbesc unii de alţii, se bat pe umeri încrezători, se salută de departe cu o veselie buimacă. În faţa telegrafului lumea încă mai aşteaptă.

Ce?

Bolintineanu îi face semn din poarta ziarului său. A dus depeşa s-o culeagă. Când dă să traverseze strada îi taie drumul o trăsură mergând la pas, trasă de un cal galben şi costeliv, având pe capră un birjar adormit. Copitele tropăie aritmic pe pavajul de lemn. Botul cu zăbala tocită stă aplecat mult în faţă gata-gata să rupă fire imaginare de iarbă. Pătura flendurită ce acoperă spatele cocârjat al omului are franjuri lungi, putrede de umezeală. Deasupra ei se bălăngăne capul împodobit cu o căciulă ţuguiată, când la stânga, când la dreapta, ca un pendul bătrânesc care

pare a cântări un timp la fel de bătrânesc. Zgomotul străzii îl face să tresară. Birjarul ridică pleoapele grele, se ivesc doi ochi mici, albaştri, cu o limpezime rece. Privirea se aţinteşte asupra drumului; scormone în el un sens nedesluşit, stă o clipă la pândă suspendându-şi balansul şi se acoperă brusc, lăsând lumea să se zbuciume mai departe, urmându-şi mersul leneş şi nepăsător. Bătrânul, adormit din nou, se lasă purtat de mârţoaga lui mai departe, mai departe...

XXII

După Brăiloiu ce-şi târa fălcile ca pe un fund obişnuit prea mult să stea pe scaun, a urmat Dimitrie Ghica, înaintând curtenitor şi superior, ca o adevărată beizadea, de parcă mergea la curve, apoi, plini de importanţă şi de suferinţa unei puteri efemere, caimacamii dezbinaţi, în şir indian şi după înălţime: Filipescu, Băleanu şi Manu căruia îi lucea chelia ca o glazură de zahăr ars şi, imediat după ei, timid dar înflăcărat, fără a reprezenta vreun club sau vreo funcţie, Marin Serghiescu, purtându-şi frumoasa voce în pieptu-i bombat, apoi Ion Oteteleşanu, elegant, pomădat, „crai bătrân" şi eventual candidat, care plecase îndată ce apăruse delegaţia partidului naţional, tropotind pe scările de marmoră ale hotelului şi vârând în ochii tuturor cravatele tricolore înnodate la gât şi patrioticele lor intenţii neîndurătoare.

Veniseră apoi ambasadorii familiei Ghica, doi din favoriţii fostului domn şi caimacam, înveşmântaţi în orgoliul lor carnavalesc. Vorbeau în şoaptă şi clipeau des, cu un înţeles obscur, parcă în plictiseală şi în grabă! Se vedea că nu-şi dau mare osteneală pentru un protocol mai mult propagandistic. Dacă n-ar fi urmat imediat Sion cu ale sale „versurele" pentru „romăncuţe tinerele – visuri de amor", mişcându-şi vesel umerii solizi şi dezmierdându-şi cotleţii, ar fi rămas delegaţia moldoveană aflată în drum spre Constantinopol, în trecere prin Bucureşti, cu impresia că-n Valahia cauza politică a încâlcit viaţa de numai dracu o mai putea descurca. Dar el venise, stătuse şi plecase bucuros nevoie mare, lăsând să se înţeleagă că istoria are laturile ei acceptabile, frivole, nu lipsite de consistenţă.

Negri, prăbuşit pe otomana din mijlocul salonului, priveşte vârfurile propriilor săi pantofi:

– Am şase picioare! Nicule, am opt picioare! Uite-le cum se înmulţesc!

– Te laşi amăgit de aparenţe, şopteşte acesta bălăngănindu-şi capul. Micul zgomot din ceafă, scrâşnetul mărunt al vertebrelor cervicale îi face bine.

– Domnilor, nu vă pierdeţi firea, spune Mavrichi turnându-şi din sticla de Medoc. Se cuvine să fim mai puţin sensibili.

Catargiu se uită la el strâmbându-şi gura batjocoritor:

– Ce ţi-e? întreabă Mavrichi cu aerul că-i vine să râdă, dar se abţine.

– Mă gândesc câte sacrificii eşti gata să faci pentru ţară!

Cu paharul de Medoc în mână, colonelul renunţă la hohotele proiectate şi zâmbeşte trist:

– Fii fără grijă! O să tot fac!

Negri nu se satură să-şi privească picioarele:

– S-ar cuveni mai degrabă să discutăm despre discursul bine simţit pe care ar trebui să-l susţin diseară. Respiră adânc, parcă luând o hotărâre deosebit de grea. Voi vorbi despre solidaritate, frăţie, legi comune, apropiere, istorie îngemănată, dar nu despre Unire! Doamne fereşte!

– Domnule Negri, în iarnă se vorbeşte foarte mult despre însămânţările de primăvară... Ce-ar fi să...

– Dă-mi şi mie din licoarea aia, cere Catargiu pentru a stăvili elanurile diplomatice ale colonelului.

Şi sunt toţi cu paharele la gură când majordomul anunţă pe Ion Ghica.

O nelinişte se instalează solid în salonul hotelului. Negri se ridică încet, cu braţele larg deschise.

Va rămâne aşa o veşnicie. Şi e chiar bine să rămână. Ce-nseamnă viaţa dacă nu-ţi lasă această amintire: gestul împietrit al unui prieten care te întâmpină surâzător, încrezător, făcându-te astfel culpabil de prea multă reticenţă.

– Dragul şi nepreţuitul meu Ghica!

Ghica intră cu mersul lui săltat, puţin adus în faţă, care la Constantinopol seamănă cu mersul unui om fidel.

„Uite că am ajuns şi eu sentimental. Cine spunea că sunt mâhnit, dezgustat, enervat? Eu? Care eu? Nici vorbă! Gurile rele, gurile trăncănitoare, gurile depresive! Uite că-i bine, uite că viaţa e destul de generoasă şi de confortabilă."

Frigul de afară l-a zgribulit, căldura molcomă dinăuntru îl destinde. Fără palton, fără căciulă, fără fular, fără mănuşi se simte uşor şi satisfăcut. Îl strânge pe Negri în braţe şi i se umple inima de tandreţe. Salută pe ceilalţi cu o căldură surprinzătoare.

– Dragul meu Ghica, spune Negri aşezându-se pe otomană, din pricina patriotismului vostru mă dor picioarele, am început să văd dublu, triplu, quadruplu... Sunt ostenit de iubire de patrie...

Face un semn prietenesc şi-i îndeamnă pe toţi să se aşeze. Un moment tac împreună, privindu-se de parcă ar trebui să-şi facă reciproc câte o surpriză plăcută. Vântul izbeşte uşa terasei şi perdeaua se clatină, se învolbură şi mângâie aerul cu o mişcare bruscă, dar blajină.

„Îl iubesc pe Negri, îşi spune, dar cel mai adevărat lucru este că-l privesc cu stupoare. Ca pe un lucru de preţ ajuns prin miracol în mâinile mele."

Focul trosneşte, protejează această proaspătă intimitate virilă, atât de stânjenită.

– Diseară avem un banchet, spune încet Nicu Catargiu şi Ghica se întoarce spre el vesel.

– O să vă îmbrăţişeze toate matracucile Bucureştiului...

Negri mormăie îngăduitor:

– Lasă, lasă...

– Încă două zile ca astea şi mor strângând mâinile cu căldură tuturor, se plânge Catargiu. Nu văd decât mâini, nu simt decât uşoara sudoare din palmele valahe. Şi visez să mângâi o plapumă.

Mavrichi abia îşi poate stăpâni un căscat. „S-a terminat iluzia, tinereasca făgăduinţă", spune Ghica micului pahar rubiniu ce i s-a pus în mână. Şi nici măcar nu simte vreo amărăciune. Plimbă prin încăpere privirea lui somnolentă, nătângă.

– Ce-ar fi să dispar de pe scena istoriei pentru o oră? şopteşte moale Mavrichi.

„Du-te, dragule, du-te, ce să vorbim cu dumneata?" încuviinţează zâmbitor beiul.

– Du-te, colonele, îl eliberează Catargiu, nu încerca să ne înduioşezi mai mult decât este necesar. Ne furi din mila pe care ne străduim s-o păstrăm pentru noi înşine.

În încăpere răsună pintenii piţigăiaţi ai lui Mavrichi. Se înclină ca un mahomedan habotnic înspre răsărit şi iese târşindu-şi picioarele.

– Ei, Ghica, nici nu ştii cât mă bucur că te văd aici, în Valahia, în Bucureşti... Sunt fericit că te-ai hotărât să vii.

Ce bine ar fi dacă i s-ar plânge lui Negri. Are o poftă teribilă.

– Aş fi nepoliticos faţă de meritele societăţii valahe dacă n-aş mărturisi cât de dezamăgit sunt de ea. Mi s-au dat nenumărate dovezi de dragoste, mi s-a contestat dreptul de alegător şi de a fi ales, m-au forţat să-mi dau demisia din Samos, iar după aceea m-au lucrat în alegeri, ştii, mi-a lipsit un vot, un vot, dragul meu, ca să intru în Cameră... Toţi mă bănuiesc că lupt pentru domnie, mulţi se tem că-i aranjez la Constantinopol, la paşale...

– Păi e bine, e bine asta, dovedeşte cât de teamă le este de dumneata acestor strigoi, declară cu entuziasm silit Catargiu.

– E un bine peste măsură! Recunosc a mă fi onorat nespus frica lor, dar, până una-alta, nu prea am ce face pe aici...

Negri se ridică în cele şase-opt picioare, se apropie de el cu minunata sa expresie pedagogică:

– Asta o spui într-o doară.

– O spun într-o doară pentru că este ceva foarte serios!

– Frate Ghica, încet, încet vom scăpa de toate aceste năravuri. Depinde numai de noi.

„Noi, noi, sigur, aceiaşi noi de acum zece ani, aceiaşi noi de acum un secol!" Îl priveşte pe Negri pe sub pleoapele căzute.

– M-am întors în ţară ca să-mi refac amărăciunea.

Dar în această clipă nu se simte deloc mâhnit. Dimpotrivă, are o largă

înţelegere pentru toate slăbiciunile umane, ca înţelept desprins de lume şi de păcatele ei.

– Parcă n-am fi alta decât nişte unelte de care puterile se servesc, spune Negri şi împrăştie în jur un aer stătut. Nu mi-e greu să justific de ce austriecii şi turcii ne socotesc, chiar atunci când ni se hotărăşte soarta, cantităţi neglijabile! Puterea obişnuinţei. Dar englezii?

Uimirea lui e fără margini şi nu mai rămâne decât să-i spună ca Mavros „englezii dumitale" pentru ca plăcerea revederii să se topească.

– Ei să stăruie să se facă elecţiile în felul în care s-au făcut? îşi continuă Negri nedumerirea. Marii oameni ai Angliei să piloteze prin fesurile de la Constantinopol mârşăviile, corupţia, nelegiuirile, înspăimântătoarea ticăloşie? Iar Franţa?

– În privinţa Franţei numai noi suntem de vină, intervine Catargiu, noi şi nevoia noastră de mituri.

– Franţa ne-a costumat, a născocit pentru noi o nouă crinolină politică pentru a se ascunde nenorocirile aşa cum altădată regii ei născoceau malacoave ca să ascundă sarcinile fermecătoarelor lor amante.

Urmează o tăcere plină de tristeţe. „Ne înmormântăm o iluzie, uite cum păstrăm un moment de reculegere în amintirea defunctei noastre iubiri pentru Franţa!" Ghica îşi sprijină cotul de marginea mesei şi-şi priveşte unghiile albe, subţiri.

– Suntem la cheremul digestiei mai bune sau mai proaste a monarhilor şi a miniştrilor lor, nu-i aşa? spune Negri. Dar ce-i de făcut? Eu îmi spun ca Voltaire că trăim, în ciuda tuturor acestora şi cu toate acestea, în cea mai bună dintre lumile posibile. Eu îmi spun aşa şi mă consolez. Gândesc că nu e bine să mor cu braţele încrucişate. Atât. Uite, am ieşit din sihăstrie şi umblu după mari fapte diplomaticeşti.

Negri îşi clatină fruntea şi-şi freacă mecanic genunchiul. Un lemn trosneşte puternic în cămin şi toţi întorc capetele spre lumina pâlpâitoare şi roşie a focului.

– Şi tu, iubite, ce faci, ce vei face? îl întreabă pe Ghica.

– Încep să sper că demisia nu mi se va primi şi mă voi putea întoarce în Samos.

– În Samos? Dacă vei face astfel n-am să ţi-o iert niciodată! spune Negri.

„Am uitat că asemenea lucruri nu i se spun lui Negri, ce m-a apucat?" Încearcă să râdă dând-o pe glumă, dar nimeni nu se mai uită la el. Moş Costache şi-a luat rolul în serios şi, plimbându-se agitat între ferestre, îl beşteleşte:

– Aha, ai de gând să nu te ridic în iureşul acesta care s-a pornit, ai de gând să rămâi un simplu prinţ, urmaş al lui Policrat... Am să vin acolo să te împodobesc cu o coroană de bumbac, cu o scufie de noapte! Şi eu care atunci când mă uitam la drojdia aprinzătorilor de pipe atât de înfloritoare de la o vreme în ţările noastre mă reconfortam gândind că pe aici vor fi şi oameni ca tine! Tu veux croupir dans un îlot, cherchant à redresser

les torts commis par les Ulysses et autres chevaliers de l'endroit? Cela n'est pas juste!

Trebuia să pară ruşinat, să lase nasul în pământ, să spună că a glumit, altfel lecţia se prelungea până când Negri va trezi cu adevărat în el ruşinea şi dorinţa de a rămâne pe baricadele patriei şi nu prea avea chef deocamdată să se lase convins.

– Deci vrei să revii asupra demisiei. Iartă-mă, dar nu este demn de tine!

– Auzeam pe moldoveni că vor să vă numească în comisia de la Focşani, spune Catargiu încercând să mute conversaţia şi adaugă leneş: Acolo se vor face legile ţării, Ghica!

Se ridică şi se aşează între Negri şi fereastra care dă spre podul Mogoşoaiei. Se aud clopoţeii trăsurilor şi strigătele vânzătorilor ambulanţi, apoi o pocnitură de bici năpraznică şi un cal care nechează. „Nu, morala lui Catargiu este prea mult, nu sunt decât şcolarul năzdrăvan al lui Negri şi al nimănui altcuiva."

– Trebuie să te îngrijeşti de o patrie pentru copiii tăi, şopteşte moş Costache şi-l prinde de braţ ca pe un porumbel beteag.

– Nu-mi găsesc întrebuinţare, geme şcolarul, dar n-are vreme să-şi joace rolul căci, împingându-l pe cameristul ce intrase să-i anunţe, în salon năvăleşte Bălăceanu şi în urma lui, sobru, bărbos şi negru, Arăpilă.

– Vorbeaţi politică, domnilor, v-am prins!

XXIII

În timp ce se consumau saluturi între moldoveni şi noii veniţi, Ghica rămase puţin oropsit, tânjind după boscorodeala bătrânească a lui Negri. Din colţul ferestrei le surâde tuturor absent. „Tu crezi că Negri există?" îl întrebase Alecsandri proaspăt întors de pe frontul Crimeei şi dăduse tot el din cap neîncrezător. Se trântise pe sofa şi mijindu-şi ochii rostise: „Negri e o părere!" Stârnea în ei fraternitatea, ca un părinte sever, dar bun, în rândurile haotice ale fiilor săi. Cât stătuseră împreună cu el şi Ralet la Constantinopol în iarna lui '56, oraşul însuşi i se păruse altfel. Cum? Mai simplu, mai accesibil, protejat de o peliculă subţire, care îi clarifica profilul pe un cer de azur pur. O peliculă care îi izola în faţa peisajului, îi aduna pe ei, europenii, creştinii, poftitorii de plăceri subtil intelectuale şi gustând produsele Orientului ca pe nişte curiozităţi delicate. Banchetele lor – atât de sensibile şi livreşti – îi solidarizau: moldoveni, valahi şi francezi. Era un Constantinopol echilibrat, sănătos şi paşnic, pe care nu l-ar fi crezut posibil niciodată. Diplomaţii Stambulului îl dispreţuiau pe acest prea discret mesager al Moldovei din pricina seninătăţii lui. „Îşi ratează cauza prin modestie!" spunea lord Stradford, deşi se vedea că-l respectă pe timidul boier provincial.

Îl urmăreşte pe Negri cum îşi târăşte picioarele căutând să nu rămână nimănui dator cu o îmbrăţişare, cu un cuvânt cald. „Uite că-l iubesc, pe onoarea mea că-l iubesc!" Simţea pentru el o prietenie atât de raţională încât părea o obligaţie, un fel de investitură necesară în ordinea morală a lumii, o prietenie amestecată totuşi cu stupoare. În prezenţa lui trăia o emulaţie juvenilă – voia să arate partea lui cea bună, profundă, s-o verifice până la epuizare, cu fervoarea unui adolescent cuprins de dorinţa de a fi desăvârşit. „Ha! Doamne! Desăvârşit! Desăvârşit! Ce oroare! Ce oroare de abecedar, de minte primitivă! Desăvârşit! Nu vreau decât să fiu util şi asta cere puţină imperfecţiune în favoarea strategiei, mult stil în detrimentul sinceităţii şi o supleţe de comportament aproape histrionică, vecină cu nebunia. Nu, de fapt n-am nici un chef să fiu desăvârşit, pentru că pierdem şi, pierzând noi, pierde cauza noastră! Să-l lăsăm pe Negri să fie desăvârşit. E mai comod!"

Dar gesturile de primire se terminaseră şi tocmai Negri îl privea interogativ, cu vesela lui mâhnire şi cu o încredere retractilă, în semn că prietenia lui nu este necondiţionată. Spre deosebire de cea a lui Bălăceanu. Acesta îl plăcea puţin cinic, puţin prea rece. „Negri ne tratează cu o exigenţă plină de consideraţie şi nu ne acceptă decât înălţaţi pe vârfuri!" îi spusese lui Alecsandri.

Costache se apropie de el, îl bate pe umeri şi-l arată celorlalţi.

– Afurisită Convenţie, spune. Ne-a azvârlit pe amândoi afară din Cameră. Şi ţi-am spus să şterpeleşti şi pentru mine de la samioţi nişte milioane, să-mi pui şi mie ceva deoparte ca să-mi slujească de drepturi politice.

– Nu păreţi din cale afară de amărât, intervine Catargiu.

– Ce gesturi sublime faceţi, domnule Negri, fără să vă gândiţi la consecinţe, se vâră Bălăceanu care dansează pe tălpile ghetelor lui fine, uşoare, dintr-o piele moale.

Ghica retează aerul cu mâna ca un dirijor care dă semnalul de începere a spectacolului.

– Voiai să se ridice Mihail Sturdza şi să mă elimine pentru că nu am venitul prescris de Convenţie? se indignează Negri. Sfatul împăraţilor a hotărât ca banii să fie un merit. Eu plec capul înaintea pravilei. N-am putut să-mi prad ţara sau s-o vând şi bani n-am.

– A făcut foarte bine, a demonstrat astfel că liberala Convenţie e un compromis neaplicabil şi chiar nociv, căci elimină de la guvernare pe oamenii oneşti.

Arăpilă s-a aşezat pe un fotoliu, ţeapăn, cu redingota îmbumbată şi eşarfa prinsă în ac în aşa fel încât în cutele ei să se reverse barba mare, neagră şi solemnă. Însă Bălăceanu e dezlănţuit.

– Te ridici dumneata, om onest şi care ai lucrat pentru binele ţării, ca să se aşeze cine? Cine? Vă întreb, cine? Vreun ramolit cu moşii agonisite cu lăcomie şi fără scrupule! Când toată lumea vă voia în adunare, dumneavoastră vă faceţi scrupule şi refuzaţi o „onoare ilegală"!

Dintre ferestre, Ghica începe să râdă:

– E clar, o să discutăm despre ce vrea el. Îl arată pe Bălăceanu cu palma deschisă. Vom fi obligaţi să-l credem cinic, pragmatic şi din cale afară de abil!

– Într-adevăr, nu aveţi nici o scăpare, încuviinţează acesta.

– Dacă vrem să introducem un regim democratic şi constituţional trebuie ca noi, cei dintâi, să-l respectăm, spune Negri greoi şi reîncepe să-şi frece mecanic genunchiul.

– Mă tem că de principialitatea dumneavoastră vor profita sperjurii şi atunci ar fi mai bună o tiranie luminată decât o democraţie la îndemâna lichelelor.

Vocea lui Bălăceanu este scârţâită, voce de clarinet.

– Adesea, dragul meu, principiile noastre se găsesc în conflict cu interesele noastre, murmură Negri. Abia în asemenea ocazii îţi verifici nobleţea.

– Paracelsus zice că binele este răul denaturat, intervine Ghica şi întoarce capul ca să nu-l vadă pe blândul prieten.

– Extraordinar, trebuie să-mi notez asta...

– E aprig, râde Negri adresându-se lui Ghica peste umăr.

– Prea pătimaş! Din perspectiva lui, lumea e cam agasantă fiind deosebit de lentă. Îi tot bate din picior pentru a-i grăbi mersul ca un profesor de dans nemulţumit de lipsa de graţie a elevilor săi, spune ţinându-l pe Bălăceanu sub observaţie. Are şi o să tot aibe necazuri! Ca să fiu sincer cred că o să şi le caute cu lumânarea. E genul acela nefericit de om care nu poate trăi decât în conflict. Fie binecuvântat! Conflictele sunt destule!

Bălăceanu râde de portretul lui, arată chiar o oarecare emoţie după felul cum învârte în mână paharul fără să se mai agite prin încăpere. Fâstâcit, revine cu bruscheţe:

– Aveţi prea multe scrupule, domnule Negri.

– Ai vrea să n-am?

Se aude un hohot înfundat. Catargiu înfulecă saleurile şi cornuleţele cu susan. Negri fără scrupule i se pare ca o pasăre fără pene. O spune cu gura plină, continuând să înfulece.

– Aş vrea să vă adaptaţi realităţii, emite dezinvolt Bălăceanu. Şi-a reînceput dansul printre scaune şi canapele.

Golescu îşi schimbă piciorul, dreptul peste stângul. Aruncă priviri tandre către fiecare exprimându-şi astfel o bucurie împietrită, rigidă.

– Oh, n-ai dreptate, sunt un realist, văd foarte bine totul, dar nu vreau să cad în eroarea de a mă adapta. Ce s-ar face ţara asta dacă toată lumea s-ar adapta la moravurile unei clici dezgustătoare? Am mândria mea de inadaptabil! Visul meu este să dovedesc că se poate trăi păstrându-te curat.

– Faceţi operă pedagogică?

– De ce nu? sare Ghica, zâmbind de parcă abia acum ajunseseră la partea cea mai subtilă a conversaţiei. E momentul.

Pentru o clipă nu se aude decât ronţăitul lui Catargiu. Apoi Bălăceanu îşi reia atacul visător şi împiedicat. E o oarecare rutină deja în pledoaria lui.

– Adineauri aţi spus că „afurisita de Convenţie" ne-a înlăturat din Cameră; ea, mai exact spus, v-a înlăturat pe amândoi de la domnie.

Acesta este un adevăr care încarcă atmosfera de nelinişte. Ghica îşi priveşte lung vârful pantofilor.

– Am scăpat eu de holeră şi să nu scap de... spune Negri.

– Ca pretendent la tronul Valahiei aş fi avut un vot asigurat, vorbeşte lent Ghica. Unicul de altfel.

Îl arată pe Bălăceanu cu o mişcare coregrafică a braţului. Dar acesta se simte avântat şi inspirat:

– Vă imaginaţi o secundă Moldova cu Negri şi Valahia cu Ghica? Hai, închideţi ochii şi gândiţi-vă la asta.

– Domnule Bălăceanu, îmi cereai adineaori să fiu realist!

Ideea de a visa la o atare istorie pare a-i amuza deodată pe toţi, chiar şi pe sobrul Arăpilă. În salon îşi fac apariţia trei camerieri ai hotelului care aprind lumânările. Livrelele aurite alunecă de la un sfeşnic la altul, de la candelabru la girandolele din dreptul căminului. Cei trei soldaţi de plumb dispar de pe masa de joc, împinşi de un resort ascuns. Au lăsat în urmă o lumină aurită şi o senzaţie de înviorare.

Golescu, privind fix uşa care se închide, spune primul:

– Povestiţi-ne cum aţi ajuns să-l alegeţi pe Cuza. Nouă încă nu ne-a trecut mirarea.

– Chiar aşa, intervine Ghica, eu îl ţineam drept un fluşturatec cu idei înalte şi atât.

Negri tace, lăsând să curgă între ei aşteptarea, apoi îşi împinge picioarele sub măsuţa de fumat, îşi reazemă capul de speteaza otomanei şi spune cu ochii pe gravura din dreptul căminului:

– Cuza! Cuza este genul acela căruia funcţia îi creează organul.

Cântărea atât de exact cuvintele încât ceilalţi nu clinteau, nu respirau:

– Sunt încredinţat că va fi omul necesar acestor împrejurări, destul de prudent pentru a nu periclita ţara, destul de îndrăzneţ pentru a o cuceri, destul de emoţionat de propriul său destin ca să vrea să nu dezamăgească...

– Şi destul de stupefiat de el pentru a nu râvni să dicteze? întreabă grav Golescu.

– A ajuns la putere atât de lipsit de ambiţii încât va avea ambiţia de a ne dovedi că alegerea a fost excepţională.

Bălăceanu cântă:

– „El nu-i cum prevestea juneţea lui..."

– Mi-a plăcut că s-a declarat doar depozitarul puterii, fiind gata oricând să o treacă unui principe străin pentru a se împlini dorinţele Divanurilor,

şopteşte Ghica în barbă şi iar are privirea aceea a lui nătângă, cu pleoapele căzute şi expresia opacă. Lumea e sus pe o rampă înaltă, luminată feeric, iar el în stal o pândeşte.

Numai mai tânărul Bălăceanu rămâne pe poziţiile suspiciunii.

– Credeţi, deci, că în elegantul curtezan al damelor ieşene vom vedea născându-se un prinţ exemplar; un Henric al V-lea smuls din braţele lui Falstaff va cuceri Azincourt-ul?

Golescu pare că doarme în propria lui solemnitate. „Nu mai are umor?"

– Cum s-a ajuns la el? întreabă Ghica. Vreau, de fapt, să aflu cum nu a fost ales Negri.

– Ah, au fost câteva zile de coşmar, susură aproape căscând de plictiseală Catargiu care probabil mai povestise întâmplările de câteva zeci de ori până acum.

– După cum ştiţi am ieşit destul de bine din alegeri, spune Negri tot frecându-şi genunchiul reumatic. I-a căzut capul în piept de oboseală, dar prezenţa lui Ghica încă îl bucură. Mai mult acestuia îi vorbeşte. Însă abia atunci partidul naţional s-a văzut înaintea problemei insurmontabile: alegerea candidatului unic. Să vezi, frate, şi să nu crezi, din toate părţile apăreau vanităţi uimitoare. Aveam la un moment dat atâţi candidaţi câţi deputaţi! Nu, nu exagerez deloc. Se cam dusese dracului solidaritatea noastră. Kogălniceanu ştiindu-şi ambiţiile deşarte l-a secondat furios pe Mavrogheni, Lascăr Catargiu venea cu o ceată de boieri viguroşi, Alecsandri avea un partid redus, dar bine organizat, Lascăr Rosetti voia fără spor, Vasile Sturdza mai mult cocheta. Pe Panu au încercat să-l cumpere „strigoii", dar spre onoarea lui a refuzat, Epureanu spunea tuturor că votează pentru mine fiindcă voi abdica şi atunci el sau Rosetti vor avea mari şanse! Erau mulţi care doreau principe străin, însă sub presiunea pretendenţilor autohtoni s-au hotărât să prezinte înainte de alegere proiectul de Unire, pe care Kogălniceanu l-a citit în Adunare, cerând viitorului Domn să lucreze pentru o dinastie europeană.

– Şi tocmai Cuza, îl întrerupe Catargiu, nu se înscrisese printre virtualii domnitori... Ca să vezi istorie!

– Totuşi, doar câţiva aveau oarecare şanse: Alecsandri, Mavrogheni, tu, i se adresează Golescu lui Negri şi-şi mângâie barba strălucitoare în lumina spermanţetei, apoi Panu, Lascăr Catargiu, Lascăr Rosetti...

– Am hotărât ca loc de întâlnire pentru reuniunile noastre pregătitoare apartamentul lui Ralet, sărmanul, fie-i ţărâna uşoară, că şi după moarte ne-a fost aproape! Cabinetul lui de la muzeul de istorie naturală, ceea ce a făcut să ni se dea numele de gruparea de la Elefant căci în anticamera lui este un uriaş schelet al animalului în cauză.

Negri tace o vreme lăsând să se audă în cameră focul trosnind în cămin şi clopoţeii trăsurilor de afară. Se trage spre Ghica şi se reazemă cu palma de braţul lui.

– După moartea lui Bălcescu, a lui Ralet m-a durut cel mai tare.

Ceilalţi parcă aşteaptă de la Catargiu reluarea povestirii căci Negri pare izolat cu Ghica în amintiri. Şi el se şi avântă, bine hrănit cu saleuri şi cornuleţe cu susan:

– Alecsandri a cedat primul în favoarea lui Negri şi i s-au alăturat Vasile Sturdza, Kogălniceanu, şi chiar Mavrogheni, doar Lascăr, vărumeu, se opunea.

– Zicea că nu votează pentru cineva care, ajuns domn, îi va lua moşiile, intervine Negri.

Nu e abătut, nu e trist, nu e resemnat, e simplu şi desăvârşit când spune asta.

– S-au certat până când Kogălniceanu a plecat rugându-l pe Beldiman să treacă pe la el când se hotărăsc toate, să semneze şi el hârtia. Trebuia să mergem toţi pe un singur candidat pentru a-i contracara pe Sturdza, tată şi fiu. După Kogălniceanu au mai vrut să plece şi alţii, dar era în ajun de alegeri şi Lascăr Rosetti pur şi simplu ne-a încuiat acolo. Atunci...

– Ei, atunci, nu are răbdare Bălăceanu, atunci s-a petrecut minunea, faptul nebunesc, unul din acelea care nu tulbură numai viaţa unui om, dar a unei naţii întregi, atunci...

Îi lasă totuşi lui Negri plăcerea de a relata „faptul nebunesc", râde, chicoteşte, savurează întâmplarea.

– Atunci a apărut din colţul lui, modest, şters, cumsecade, cine? Vreun bătrân înţelept? Nu. Pisoski, Moş Pisoi! Şi l-a propus pe Cuza.

– Cuza era acolo?

– Nu, era la teatru.

Catargiu îşi învârte pe deget un lanţ subţire de argint. În pumn ţine strâns ceasul minuscul. Atmosfera e destinsă şi vocea rece a lui Ghica răsună brutal:

– Şi cum au mers voturile?

Bălăceanu îndulceşte tonul:

– E un moment al minunilor politice?

– „Minuni în vremea noastră nu văz a se mai face", răspunde Golescu imitând vocea lui Alexandrescu.

– La primul scrutin am ieşit Mavrogheni, Cuza şi eu, la al doilea a căzut Mavrogheni, şi la ultimul eu. Au trecut toţi de partea lui Cuza din raţiuni lesne de înţeles...

– Pentru că nu este ales nici omul cel mai talentat, nici cel care are cel mai mare prestigiu, nici cel care a dovedit abnegaţie, nici cel pe care toată lumea îl socoteşte hărăzit pentru asta, nici cel mai popular, ci...

– Nu-i pentru cine se pregăteşte, ci pentru cine se nimereşte.

Catargiu râde şi-şi mai toarnă în pahar din sticla de Médoc.

– Cuza s-a nimerit bine... spune Negri cu o seriozitate leneşă. Se vede că nu are chef să intre în detalii.

– Evident, nu s-a pronunţat niciodată în problema rurală, ţipă Bălăceanu. Iar are vocea aceea de clarinet şi toţi lasă capetele în jos,

resemnaţi. Acesta e nodul afacerii, continuă el, v-am spus, v-am scris când am auzit de discursul dumneavoastră din Divan acum doi ani – mişcare greşită!

I se adresează lui Negri, dar îl priveşte pe Ghica de parcă în faţa lui ar da un examen.

– Să ceri împroprietărirea atunci era o sinucidere curată! conchide. Până şi Brătianu s-a abţinut de la aşa ceva!

Negri se uită la el îngheţat.

– Nu, categoric, nu sunt politicianul abil de care depinde viitorul ţării.

Bălăceanu tace vinovat, totuşi are un gest dispreţuitor al umerilor care îl amuză pe Ghica.

– Alecsandri mi-a spus că sunteţi omul qui est destiné par la Providence à concilier tous les partis... Şi văd că mai mult le-aţi dezbinat.

– Dragă Bălăcene, intervine Golescu, îmi amintesc ce-mi spunea Wefik-paşa: Alah e mare, dar are prea mulţi profeţi! Fiecare din noi poate greşi în previziunile sale având perfectă dreptate.

Ghica schimbă vorba:

– Şi au semnat toţi pentru Cuza?

– Da, toţi, îi răspunde Negri. Beldiman s-a dus la Kogălniceanu şi l-a sculat din somn. În halat şi papuci, divinul orator şi-a căutat ochelarii şi l-a întrebat: Cine? şi Beldiman a pus mâna pe locul unde era numele de pe hârtie şi i-a zis: Ghici? şi el n-a mai întrebat decât atât: Mihail Sturdza? Nu! Grigore Sturdza? Nuuuu! Dă-mi să iscălesc, a zis. Apoi s-a uitat şi a rămas uluit.

– Asta nu l-a împiedicat să ţină un foarte frumos discurs după ce a fost ales Cuza, unul din acelea care se ţin minte o viaţă, îl asigură Catargiu care doarme în fotoliu cu paharul în mână şi vorbeşte doar de ruşinea propriei sale somnolenţe.

– „Alexandru Ioan I, domn stăpânitor al ţării Moldovei"... Cred că Mitropolitul Sofronie nu avea lacrimi în ochi când a rostit asemenea cuvinte, spune Bălăceanu dansând pe covorul albastru al salonului.

Ghica îşi vântură puţin privirea pe sub pleoapele lăsate şi graseiază uşor:

– Dar cum de a ieşit în unanimitate *leprincerégnant*?

– Grigore Sturdza a fost eliminat din joc pentru că i s-a respins candidatura pe motiv că este funcţionar al turcilor – Alecsandri se pare că a vorbit excepţional, eu n-am fost la acea şedinţă, toţi partizanii lui au trecut de partea noastră, iar Mihail Sturdza s-a trezit cu o minoritate, quelques vieux vampires, care aflând numele candidatului nostru au renunţat să-l mai susţină. A cheltuit bietul om o groază de bani degeaba!

– Pe aici a circulat zvonul că era să facă de două ori apoplexie!

– Dacă te gândeşti bine, Cuza a învins fără să vrea să învingă şi doar pentru că nu are un program politic, social...

– Are însă unul naţional: Unirea! spune Negri cu o emfază severă.

– Voi nu vă îmbătaţi cu apă rece? întreabă Ghica cu o circumspecţie

care pare tuturor deplasată. Îşi trage picioarele sub scaun şi aşteaptă. Ceilalţi se contaminează încet.

Bălăceanu se dezmeticeşte. Are pe chip un fel de satisfacţie dezinvoltă şi zeflemitoare:

– Sunt gata să cred că aţi făcut cea mai bună alegere. Problema e acum ce program îşi va face Cuza şi cu ce fel de oameni se va înconjura.

Toată lumea respiră uşurată. E o relaxare de circumstanţă, dar e relaxare, şi de mult n-au mai simţit-o. De vreo trei minute.

– Câteva zile a fost un entuziasm general, spune Negri ca să spună ceva. A trebuit să joc Hora Unirii de douăsprezece ori.

Se uită la picioarele lui obosite.

– Vai de noi!

– Şi acum? întreabă Golescu.

– Acum? face Negri recăpătându-şi umorul, umorul acela care îl binedispune pe Ghica până la gesturi ridicole, de adolescent capricios. Acum au început neînţelegerile!

Ghica se strâmbă:

– Deja?! Câtă grabă!

– Oh, nu prea e de râs, dragul meu, spune Negri zâmbind totuşi, dar realitatea are adesea partea ei comică şi tragică în acelaşi timp. Cuza l-a chemat pe Panu, rămâne între noi ceea ce vă spun, să formeze un guvern. Şi-a câştigat o mare popularitate în timpul căimăcămiei... Panu a pretins însă ca domnul să plece cu armata şi guvernul lui în Valahia să facă Unirea! Şi Cuza n-a voit. Nu era deloc prudent. Victor Place l-a deconseiat. Şi aşa turcii ne-au ameninţat că anulează alegerile; dacă se încalcă astfel Convenţia au motive să intre în ţară. Caimacamii de aici ar fi reclamat violarea teritoriului etc. etc. Panu a fost decepţionat şi cu el cei câţiva care mergeau pe măsuri radicale. Nu, nu era prudent! A, dar l-a chemat şi pe Kogălniceanu care a pretins aceleaşi măsuri radicale...

– Şi nu era prudent, îl întrerupe Bălăceanu piruetând în dreptul căminului în dansul lui neîntrerupt prin salon.

– Era prematur! răspunde Negri. Este încă prematur până nu se rezolvă problema Unirii.

– L-a găsit pe Vasile Sturdza, intervine Catargiu.

– Dar nu este un guvern rezistent.

Negri nu-şi ascunde dezamăgirea, ceea ce-l face pe Ghica să zâmbească. Se apleacă spre Catargiu spre a atenua şocul:

– Şi totuşi, pentru Unire ce credeţi că este prudent? Aia nu, aia nu...

– Ce se face bine, se face destul de repede, citează Negri parcă ignorând de la cine venea întrebarea.

– Convenţia ne-a frustrat, spune Catargiu.

– Oricum Cuza nu putea fi dispus să piardă domnia în apele Milcovului... conchide cu brutalitate Bălăceanu.

Ghica se uită la Negri cu o curiozitate făţarnică. Pentru a-l izbăvi se ridică, înalţă mâna dreaptă înspre candelabrul pâlpâitor şi recită:

– „Fraţilor simpatrioţi, ce facem ca nişte morţi?"

Se apropie mult de Negri şi-l bate pe umăr. Deodată devine calm, tandru, împăcat şi-i zâmbeşte ridicând din umeri.

– Un subterfugiu există, spune acesta. Eu garantez pentru Cuza, pentru politica lui naţională, pentru dorinţa lui de a salva autonomia ţării...

Bălăceanu este primul care reacţionează:

– Adică?

– Adunarea valahă să-l aleagă tot pe Cuza, spune Negri.

„Iată realismul moldovenilor, îndrăzneala lor!" Ghica se propteşte de canatul unei ferestre şi, fixându-l pe Negri pe sub pleoapele căzute, mormăie:

– Imposibil!

– Va avea umeri atât de largi? întreabă repezit Bălăceanu.

– Nu-i vorba de el, atrage atenţia cu un deget ridicat Ghica. Să zicem că i-ar avea... nişte umeri cât oiştea carului, dar cum va putea vota Adunarea valahă pe Cuza?

Toţi îl privesc tăcuţi.

– Să-i luăm pe rând. Dacă liberalii, şi arată cu coada ochiului spre Golescu bătând de fapt în rubedeniile sale liberale, sunt capabili să cedeze pe Niculae Golescu, din patriotism; dacă ghiculeştii îl leapădă pe deja lepădatul de Dumnezeu Alexandru, de voie, de nevoie, dacă Ioan Cantacuzino va fi dispus să sacrifice ceea ce nu va avea niciodată, dacă, subliniez, dacă toate astea sunt posibile, să-i vezi pe cei treizeci şi cinci sau şi şase de bibeschişti şi pe cei treisprezece-şaisprezece ştirbeişti oferindu-şi voturile lui Cuza mi se pare imposibil. Cine i-ar putea determina să o facă?

– Bibescu sau Ştirbey? întreabă Negri.

– O, nu, scumpe domnule Negri, se avântă Bălăceanu, Castor şi Pollux ţin prea mult la domnie ca să facă gesturi patriotice.

– Bibescu şi Ştirbey îşi ţin mânăstirile de mucava în braţe. Mustaţa le străluceşte de prea multă pomadă şi epoleţii aurii îşi scutură vesel franjurile. Dar mânăstirile n-au turlă, n-au cruce, n-au clopotniţă, în creştetul lor străluceşte un dinar, spune Ghica şi ceilalţi se amuză sorbind din pahare.

– Sunt din aceeaşi simpatică familie de spirite cu Mihail Sturdza şi fiul său Grigorie, precizează contaminat de verva celorlalţi Arăpilă.

– Acela a votat în cele din urmă pentru Cuza, spune Catargiu ridicându-şi circumflexe sprâncenele.

– Când nu mai ai de ales. Dar aceştia au.

Ghica dă din cap.

– Nu, asta e o aluzie pură, să nu luăm dorinţele drept realitate. Nimic nu-i poate convinge pe Bibescu şi pe Ştirbey ca, având în mână o Cameră conservatoare, favorabilă, să nu tragă de domnie cu tot sufletul lor blestemat. După părerea mea singura soluţie aici este găsirea unei candidaturi de compromis care, coalizându-i pe liberali şi pe ghiculeşti,

lucru aproape făcut, să mai adauge şi câţiva din partizanii ăstora doi, o candidatură care să le garanteze un regim de oportunitate. Să zicem Al. I. Filipescu sau chiar Ioan Cantacuzino...

– Da, şi eu sunt partizanul unui realism electoral... precizează cu zel Bălăceanu.

– Şi dacă se va obţine anularea alegerilor de aici? întreabă Catargiu.

– Altă problemă imposibilă, răspunde Golescu. Franţa n-o vrea, Anglia n-o vrea, Austria nici atât, Turcia...

– Se poate pronunţa anularea în numele minorităţii Camerei.

– Asta ce mai e? întreabă Ghica aşezându-se pe fotoliul de unde poate privi flăcările jucăuşe ale focului.

– Hm, asta ar fi un fel de revoluţie, dacă aţi auzit cumva de aşa ceva, stimabile domn Ghica, face Bălăceanu întorcându-se pe călcâie în faţa lui.

– Ferească Dumnezeu! spune Ghica simţind şi el panica generală. Vede Bucureştiul în flăcări, aude urletele femeilor, clopotele bisericilor, îi flutură dinainte mantiile albe, cavalereşti şi sumanele murdare pline de un patetism îndărătnic. Rămâne un timp pe aceste imagini inventate şi, când ele încep să se şteargă, revine în salonul de la Hugues, fără plăcere, ca la o corvoadă.

– Şi dacă se anulează?

– Se fac alegeri sub o căimăcămie mai bună. Nişte alegeri care să garanteze victoria partizanilor lui Cuza. Să zicem căimăcămia domnului Ghica, spune Catargiu de parcă l-ar şi investi vesel şi nepăsător în acea clipă.

Ghica tresare:

– Zău? Râde fără să pară jignit deşi e atins în ambiţiile sale cele mai intime. Şi cine m-ar numi? Ideea că ar fi caimacam şi ar lupta din răsputeri pentru un Cuza îl înveseleşte. Dar Negri este de faţă şi nu are chef să facă impresie proastă. Devine înţelept: Atunci când se caută o soluţie, trebuie aleasă cea mai simplă şi cea mai practică, nu cea mai fantezistă. Se poate face un singur lucru: formarea unei comisii care să invalideze mandatele unor deputaţi, eliminând astfel câţiva conservatori pentru a echilibra voturile... Atât. Este oare de ajuns?

– Bibescu a declarat că Mariţica lui nu se va întoarce în Bucureşti decât ca doamnă a ţării... spune îmbufnat Golescu şi tuşeşte solemn în batistă.

– Ştirbey are oamenii lui la Paris şi la Viena, oameni care promit multe...

Negri păstrează o pauză rece şi se hotărăşte să se înalţe în abstracţii pentru a calma spiritele.

– Mă întreb cum încap într-o singură naţie atâtea suflete contradictorii? Când te uiţi în jur vezi toată umanitatea şi nu suntem decât un popor mic, abia ieşit din feudalitate. Cum pot apărea din poporul acesta curat asemenea oameni?

– Domnule Negri, defectul dumitale este că fetişizezi poporul. Poporul este o mică parte din umanitate şi nu văd de ce n-ar conţine, ca o lingură din apa mării, toate substanţele conţinute de marea însăşi... spune Bălăceanu.

Îşi scutură în grabă o scamă de pe redingota gri, subţire. Ridică semeţ capul şi rosteşte fără să-şi ia ochii de pe acoperişul clădirii vecine, conturat vag în întunericul de afară:

– Calităţile unui popor le pun în evidenţă istoria lui, felul cum răspunde evenimentelor, felul cum intră în conflict cu propriul lui destin, cum se apără şi cum rezistă. Românii s-au bătut câteva sute de ani pentru libertatea lor, dar au obosit şi, treptat, s-au adaptat. Adaptarea asta ne-a costat mai mult decât credeam...

– Nu, nu, spune Negri rezemându-şi capul de tapiseria de mătase a otomanei şi întinzându-şi picioarele până aproape de focul ce arde cu scântei moi în cămin. Drama acestei felii de umanitate este că i s-a inoculat de o sută de ani şi mai bine mentalitatea fanariotă. În atâţia ani, când cel viclean câştiga, când munca nu era răsplătită, dar lăcomia da, când oricine fura avea şanse să se înalţe, când cel care minţea era încurajat şi cel care lingea mâna stăpânilor era promovat, când sperjurul era monetă curentă, când laşitatea devenise un mod de a supravieţui, iar duplicitatea o a doua natură, cum să nu se nască intriganţi, pramatii, vanitoşi fără scrupule, isteţi cinici, hrăpitori fără ruşine, nulităţi împănate cu lauri, profitori de putere care îşi vând neamul pentru a o obţine şi a o păstra? Ils veulent opprimer et anéantir ce pays qui nous donne du pain.

„Oh, Doamne, gândeşte Ghica, cât de desăvârşit este!" Vede pe sub pleoapele lăsate ghetele lui Negri întinse spre foc, două ghete mari, cam uzate, cu tighele fine, dar cu şireturi de mântuială. Şi parcă îi vorbeşte numai lui:

– Nu dispreţuiesc societatea noastră, dar o plâng. Şi îţi repet, sunt ferm convins că stricarea ei este opera fanarioţilor. Ea va deveni mai bună. Simt cum evenimentele ultimilor ani au scos la iveală sentimente profunde şi au creat o solidaritate...

–...şi pe toţi ambiţioşii, lacomii, ariviştii...

–...care va modifica moravurile.

– Crezi dumneata, domnule Negri, asta? Eşti convins că se vor schimba moravurile în Principatele unite? întreabă necruţător şi ceremonios Bălăceanu. Nu poţi fi atât de naiv! Dar dacă eşti, îţi spun eu ce se va întâmpla. Laşii din Moldova se vor uni cu laşii din Valahia, canaliile din Ţara românească cu cele din târgurile lui Ştefan cel Mare, şnapanii de dincolo de Milcov cu şnapanii de dincoace de Milcov şi aşa mai departe, căci ăştia sunt ca sectanţii, se caută, se într-ajutorează, se sprijină! Iar poporul se va trezi din entuziasm într-o Românie unită şi plină de lichele.

– Atunci de ce participi la politică, dacă nu crezi în ea?

– N-am spus asta. O Românie unită va înlesni ridicarea multor saltimbanci, dar va intra cu ei cu tot pe calea modernizării necesare. Vom intra

în Europa, târându-i de cozile fracului pe marţafoi, vom exista în lume ca naţie şi vrând-nevrând se va ridica şi nivelul oamenilor de jos. Şi aş mai vrea ca măcar câţiva ani să menţinem la putere nişte oameni capabili, până se vor infiltra mamelucii să apucăm să ridicăm puţin ţara, s-o scoatem din amorţeală şi să ieşim din provincialismul acesta dezgustător, care îmi jigneşte demnitatea de om.

Negri îl privea pe sub pleoapele adormite. Numai Ghica putea înţelege ce gândea „bătrânul de la Mânjina" pornit spre Constantinopol, omul care îşi permitea să arunce la o parte un tron de vanitate şi eleganţă. „Bălăceanu este profund jignit că e român, şi vrea să ridice ţara pentru a nu fi umilit la Paris. Aşa judecă Negri. Dar este şi asta o raţiune politică, este, este, bunul meu prieten! Să nu dispreţuim vanităţile meschine! Adunate, fac orgoliul naţional! Dacă Bălăceanu vrea să pună osul la treabă pentru ca ajuns la Paris să arunce primului om numele României în nas, ca pe o carte de vizită, ca pe un premiu, ce? E rău?

*
* *

Negri rămâne singur în salonul somptuos al hotelului. Fixează îndelung scena de vânătoare pe care o reprezintă gravura atârnată pe peretele din dreptul uşii de la intrare.

În mijlocul unei ape înconjurate de stufăriş şi luncă, o barcă îi poartă pe vânători. Barca intră în cadru din stânga, împinsă fără efort de un lopătar. Patru câini înoată după cerbii prinşi între valuri şi vegetaţie, înconjuraţi de gonaci şi împiedicaţi să înainteze de propriile lor coarne. E o gravură absurdă şi descoperă cu bucurie în centrul ei un arbore-cerb.

XXIV

Cei din familia Mavros ocupă locul cel mai modest. Parcă n-ar vrea să fie remarcaţi. N-au plecat la ţară, n-au plecat la Viena. Bătrânul n-a putut fi convins. Vrea să stea aici să-şi vadă ginerele Domn sau poate doar să-l vadă eşuând. Pentru el, ambele spectacole merită să fie privite. Doamna, cu rochie înfoiată, îşi ţine mâinile în poală – cuminţenie trucată. Domnul este strâns în frac şi, la marginea grupului de bărbaţi, se îndeasă din când în când să dea sfaturi înţelepte.

Fraţii Cantacuzino fac pe gazdele toţi, din solidaritate. Grigore se agită trăgându-şi mereu manşetele cămăşii, Alphonse moşmondeşte ceva prin buzunare, Ioan, în casa căruia se desfăşoară mica reuniune, îşi tratează musafirii cu politeţea lui de ceară. Maria visează cu ochii deschişi că dă recepţii la palat. Dar e un vis fad şi asta îi face gesturile puţin desuete.

Are o rochie vişinie de catifea scoţiană cu garnituri de mătase lyoneză. Părul şi-l strânge la spate ca împărăteasa Eugenia.

Mai crede în miracole!

„Acum e timpul miracolelor politice", scrisese Rosetti.

– Jean, îl întreabă aplecându-se spre cumnat cu o grijă foarte decorativă, casa lui Solomon nu e prea mică?

– O face el, e cât o nucă, dar vom progresa! Am închiriat-o ca să nu mai stau la hotel şi apoi trebuie să am un loc al meu în Bucureşti.

În colţul salonului se discută politică. Bătrânul Mavros sfârâie ca un samovar spre disperarea consoartei.

– Ne vom trezi într-o lume dominată de demagogi. Dacă liberalii nu sunt chemaţi la guvernare vor fi opozanţi redutabili, au clanţă, au cuvinte suplimentare, dacă vor fi aduşi vor face asemenea gafe şi asemenea erori aventuriste încât ordinea se va transforma în dezordine şi „prosperitatea naţiei" va fi „căderea în haos".

– Ţara asta are nevoie de oameni de acţiune fără complexe, zice bătrânul Bălăceanu, invitat şi el la cina aceasta de taină numai pentru că s-a ramolit prea tare. Când vorbeşte el de „acţiune" şi de „complexe" lumea din jur ia un aer suav.

De după marea pendulă ce-şi ticăie timpul implacabil se aude vocea tânărului Bălăceanu:

–...pragmatism, profesionalism politic!.. Vreau o politică raţională, calculabilă, rezonabilă.

Şi iată conflictul între generaţii!

– Grizele, îl întrerupe blând, dar ferm Cantacuzino, aduc surpriza, furia, teama, speranţa, adică pasiunile! Când se va găsi un făgaş statornic vom putea face treabă!

Se vorbeşte politică până la exasperare. Ghica are senzaţia că aerul e impregnat, ca un burete, de politică. Nicăieri ca în Valahia nu se vorbeşte atâta politică. La Paris, la Constantinopol, la Londra politica mai cedează artei, mondenităţii, frivolităţii, eventual vremii bune sau rele, ultimei mode vestimentare, excentricităţilor psihologice...

Nu este acesta semnul unui declin intelectual?

Un candidat peut déposer sa candidature par calcul, par défi, par goût de la confusion, spune Bălăceanu le jeune, tropotind pe parchetul lăcuit al salonului.

– Ah, oamenii politici, oftează Grigore Filipescu. Uită-te la Nicolae Cretzulescu, care-a lăsat pe Al. Ghica să se stingă încet şi în tihnă, dacă şi-o găsi-o! s-a întors spre Ştirbey de parcă ar avea mai multă voinţă şi mai multă minte! La politique c'est comme la chasse à courre. Il y a ceux qui sont toujours au grand galop en tête de la meute pour forcer le cerf, ceux qui prennent des détours et s'enbusquent, rusés, derrière les fourrés. Et ceux qui sont à la traîne et se demandent toujours où est passée la bête. S-a ajuns ca ultima categorie să fie dominantă.

– Ai spus că mi-ai adus o scrisoare de la Saşa, îl bate pe mână Maria.

– Da, în ultima depeşă a pus pentru dumneata câteva rânduri. Cred că te roagă să ai grijă de mine...

Doamna Grădişteanu, o bătrână slabă, îmbrăcată în *gaze pékiné gris*, ceea ce-i subliniază paloarea transparentă a pielii, începe să-i vorbească despre Pantazi. Îl găseşte „foarte înflăcărat", ceea ce traducând politeţea amabilei femei, înseamnă cam zurbagiu, apoi crede în generozitatea lui, adică vrea să spună cât de risipitor i se pare, apoi, este încântată de cultura lui, ceea ce, se vede bine, seamănă a reproş, adică se ocupă prea mult cu cititul şi prea puţin cu afacerile. Obosită, doamna pleacă fruntea îngândurată şi murmură:

– E un tânăr foarte original!

– Originalitatea lui stă în însuşi faptul că-mi este frate, nu-i aşa?

Maria râde şi-l mustră mişcând repede din degetul arătător deasupra capului.

– Aud că doamna Ralet nu găseşte cumpărător pentru moşie...

– Sunt timpuri nesigure, draga mea, toată lumea vinde şi nimeni nu cumpără. Goleştii se chinuie de atâta vreme să scape de Belvedere... şi ce loc splendid! spune doamna Grădişteanu.

– Ce ziceţi de complotul lui Grigore Sturdza? întreabă Cantacuzino, bătrânul.

– Se zice că e arestat.

– Ce aiureală! Într-o ţară încă sub efectul entuziasmului alegerii lui Cuza să vrei să-l asasinezi! Conspiratorii din ziua de azi sunt prea grăbiţi, meditează vechiul şi încercatul conspirator din ziua de ieri, Mavros, care profitase de entuziasmul încă existent în iarna lui '49 pentru a ridica din nou masele, în nobilul scop de a justifica prezenţa trupelor ţariste în Principate. Nici nu se grăbise, nici nu lăsase să-i scape din mână starea de graţie a mulţimii!

– Cică ar vrea Unirea, ar fi plănuit să meargă la Focşani şi să ia puterea ambelor ţări. Un înalt ideal încălţat în ghete prea mici.

– Un ambiţios, un aventurier, într-un cuvânt, un om al epocii! ironizează grav lumea în care trăieşte de şaizeci de ani şi mai bine Bălăceanu cel bătrân.

Nepoata doamnei Grădişteanu, firavă şi blondă, clămpăne la pian *Sonata lunii*. Notele cad uşoare ca nişte lacrimi. Dar cine le merită? Ghica nu, în nici un caz. Ceilalţi? Cu atât mai puţin. Fetiţa e angelică şi plină de bunăvoinţă, însă lumea aceasta atât de politică n-are urechi s-o asculte şi inimă să se înduioşeze.

Aşa este. Stă prăbuşit în fotoliu şi vrea să nu înţeleagă nimic din ceea ce se spune, deşi are urechile ciulite. Fir-ar să fie!

– Nu trebuie călcată Convenţia, rosteşte galeş Cantacuzino. Orice gest de insubordonare faţă de voinţa puterilor europene ne poate fi fatal. Turcii vor intra peste noi.

– De ce să mai intre, nu sunt deja? întreabă naivă doamna Grădişteanu.

– De câteva secole! şopteşte Mavros. Ne-am obişnuit cu ei atât de tare încât uneori aşteptăm să-i vedem năvălind.

– Nu, nu, turcii nu vor intra cu armată, nu mai au chef de o ciocnire cu oştile ţarului, mai ales că Franţa, Anglia, Sardinia şi Austria sunt ocupate de problema Italiei care a captat tot interesul. Occidentalii ar fi în stare să-i lase pe valahi călcaţi în picioare de ruşi de data asta.

Mavros face un compliment galant doamnei Grădişteanu:

– Aveţi mâini de o fineţe tulburătoare...

– Ar fi o prostie fără margini, spune Bălăceanu. Ruşii nu vor ridica un deget. Pericolul e Austria, aşa a făcut întotdeauna. Dorind să-şi asigure spatele în viitorul război va ocupa principatele cu gândul că ele ar putea ajunge o recompensă bună în cazul unei înfrângeri în Lombardia.

– Dă-i dracului pe ăia cu războiul lor, pufneşte Mavros. Ce facem noi cu ţăranii şi târgoveţii agitaţi de *roşii* pentru candidatul lor, domnul Roşculiţă!?

– Qui est Rochcoulitza?

Doamna Grădişteanu clipeşte somnoros.

– Nicolae Golescu, chère tante. Sa famille l'apelle comme ça...

Grigore Filipescu ridică braţele spre plafon:

– Vor vărsare de sânge, asta vor.

– Am încredere mai multă în tactul poporului decât în al ultraliberalilor, spune Ioan Cantacuzino.

– Tactul din vârful cuţitelor, mon vieux?

– Vor să forţeze Camera să-l aleagă pe Golescu, explică Maria doamnei Grădişteanu care tocmai clipeşte somnoros pentru a pune o întrebare.

– Aha! E'ingenios!

– O cameră cum este cea aleasă acum nu-l va vota şi armata îi va apăra votul.

– Aha! Dumnezeu să ne ajute!

– Pentru milă nu este loc. Pentru luciditate nici atât. Violenţă şi iar violenţă, mormăie Grigore Filipescu.

Uşile sufrageriei se deschid şi masa luminată cu candelabre de cristal se arată feerică, dincolo de siluetele împopoţonate ale celor doi lachei. Bălăceanu se apropie de Ghica.

– De n-am avea parte de fazan! Iarna asta a fost o molimă, toată lumea bună a servit fazan umplut cu mere.

– Când nu sunt găini se mănâncă fazan, când nu sunt porci şi vaci se mănâncă mistreţ şi căprioară. Semn de criză, dragul meu! Luxul e semn de criză...

XXV

Străzile acoperite de zăpada veche de acum patru, cinci zile s-au înnegrit din pricina toropelii cailor, a tăvălugului roţilor, din pricina paşilor îndesaţi ai oamenilor. Oraşul e o corabie în pragul naufragiului.

Lumea gâfâie îndesându-se, înghesuindu-se. Câinii din toate curţile latră. Dealul Mitropoliei este plin de bărbaţi cu sumane cenuşii şi căciuli ţuguiate, de femei îmbrăcate în scurteici colorate. Printre ei, paltoane negre cu guler de blană, gibusuri de la prăvălia răposatului Jobin, eşarfe tricolore.

Dimineaţa e strălucitoare şi tăioasă. Uliţele vii se preling ca nişte pâraie, se unesc, se salută şi merg mai departe.

Cupeurile nu mai pot înainta. Se târăsc. Caii nechează şi sforăie trăsi de hăţuri. Ţipetele vizitatorilor se ţes prin aer, peste capetele mulţimii, peste vacarmul ei vâscos.

Deasupra furiei şi a aşteptării se ridică un cer îngheţat.

O farfurie năpădită de furnici, cu grămăjoarele de dulceaţă sleită sticlind în lumina unui soare înalt. Aşa e Bucureştiul în 22 ianuarie.

Ghica se apleacă spre fereastră, respiră aerul rece cu miros de zăpadă şi gheaţă care intră pe lângă rama geamului. I se pare că totul trebuie luat de la început. Ce-o să iasă din foiala asta ropotitoare? Se stă pe un sac de pulbere.

Dughenele au obloanele trase. Casele au porţile ferecate. Un guguştiuc taie nepăsător văzduhul.

Lângă uşa trăsurii doi tineri râd cu gura înfofolită în fulare. Unul pune piciorul pe scară şi apasă, cupeul se clatină. Maria ţipă scurt şi toca de lutru îi alunecă puţin pe frunte. Cantacuzino o prinde de braţ. Panica lor are ceva teatral, lipsit de firesc. O panică prea graţioasă.

– Agresivitate inutilă, nervii trebuie să se descarce într-un fel... spune îndepărtându-şi faţa de ferestruica aburită. Apoi, adresându-se cumnatei sale: Nu vrei să rămâi acasă?

– De acum nu mai are încotro, spune Cantacuzino şi aruncă o uitătură plină de reproş către nevastă-sa. Probabil, au avut o discuţie înainte de a pleca. Maria, în ciuda icnetului acela de copil, pare curajoasă.

„Femeile au vocaţia acestui curaj gratuit. Plăcerea de a se expune."

Cei doi de afară se amuză în continuare bâţâind cupeul. Nu-i deloc amuzant pentru cei dinăuntru. Se fac că nu observă, dar chiar şi indiferenţa îi costă. Orice incident acum ar fi fatal şi la adăpostul acestei încordări generale, câţiva se joacă. Stau în cutia capitonată protejaţi de grosolănia celor ce-i agresează. Se privesc unul pe altul inexpresiv de parcă ceea ce li se întâmplă îi depersonalizează.

Trăsura, în sfârşit, se mişcă, depăşeşte colţul acela de stradă. Peisajul s-a mohorât brusc, deşi are aceeaşi lumină cerată.

Câte pasiuni, câte speranţe, câte vanităţi!

„Mergem ca praful şi ca noroiul, unde ne duce vântul şi apa."

Ioan Cantacuzino îşi întinde nervos mănuşile pe genunchii ascuţiţi şi

priveşte prin fereastră figurile înfierbântate ale oamenilor. Degete lungi, osoase, uscate.

Când ajung în dreptul hanului lui Manuc, un grup agitat se prăvăleşte dinspre uliţa Covaci purtând steaguri şi eşarfe tricolore. Mulţimea se dă la început la o parte speriată de urletele violente, apoi se înghesuie să vadă, să participe. Din mijlocul vârtejului se aude: Jos Manu! Jos Băleanu! Trăiască Unirea!" Carada, călare pe umerii unui malac, dirijează ţipetele. Pentru o secundă privirile i se întâlnesc cu ale lui Ghica, ţintuit cu trăsura din nou în mijlocul drumului. Îi zâmbeşte triumfător – un zâmbet care îi arată distanţa dintre ei mai bine decât orice explicaţie de principiu. În grup se scandează: „Jos porcu de Manu! Jos prostu de Băleanu!" Lumea de pe margine repetă moale: „Jos porcu de Manu! Jos prostu de Băleanu!" Zarzavagiii ambulanţi şi ucenicii de pe stradă se alipesc în fugă.

Peste întreaga suflare bate un vânt subţire.

Mulţimea este din ce în ce mai densă cu cât urcă dealul. Meşteri şi calfe, fierari, tăbăcari, telali, croitori, plăpumari, ceasornicari cu riduri mici în jurul ochilor, ceaprazari cu şepci împodobite cu fir auriu, dulgheri, căruţaşi cu biciuşte împletite, bărbieri, băieşi, ţărani cu cobiliţa, ţărani cu coasa, telegrafişti, măscărici de toate felurile. Lăutarii cu scripca şi cobza sunt şi ei, dar tac. Se văd ciungi, ologi, zdrenţăroşi, pe undeva trebuie să fie hoţii, buzunăresc pe îndelete. Sosesc din străzi şi uliţe oameni cu beţe, bolovani, scânduri. Nu fac nimic decât se înghesuie unii în alţii. Se aşează şi aşteaptă.

Un bătrân cu haina de dimie şi căciulă ţuguiată împinge un cărucior cu acadele şi covrigi. Îl împinge fără răbdare, cu ţâfnă, trezind ţipetele indignate ale cumpărătorilor de ocazie.

Cupeul lui Cantacuzino merge în şir după cel al Goleştilor. L-a recunoscut când au dat ultimul colţ după desenul acela verde ce şerpuieşte în jurul uşii. Se târăsc ca la o înmormântare prin lumea care gâfâie.

Armata este îngrămădită în poarta Mitropoliei. Un ofiţer le cere ausvaisurile. Are un tic nervos: face cu ochiul de parcă ar chema mereu un valet să-i deschidă uşa. Dar dincolo de zidul de soldaţi nu se arată o piaţă goală, solemnă, pregătită de ceremonie. Lumea a intrat prin locuri ascunse, stă şi aşteaptă. Aceleaşi chipuri trezite dintr-un somn adânc, însufleţite de o curiozitate fără saţ.

– Jos Bibescu! se aude o voce puternică însoţită de huiduituri.

Comenzi scurte, răcnetele birjarilor.

Clopotele.

Când pune mâna pe clanţa cupeului îşi observă degetele reci, uscate, străine. Îi e frică? Coboară încercând să nu se uite în jur, aşa cum în copilărie, urcat pe turnul Colţei, se apleca peste balustrada de piatră fără să privească în jos.

Steagul de deasupra Adunării flutură lent.

– Să unim Moldova cu Muntenească, strigă un târgoveţ. Urale.

Trăsurile nu mai pot ieşi din piaţă. Caii năduşiţi scot aburi pe nări. Respiraţia lor se zvârcoleşte peste capetele oamenilor. În pridvorul bi-

sericii ard lumânări albe, lungi... Preoţii, călugării şi seminariştii fac cerc la intrare, protejându-i pe deputaţii care fug înăuntru.

Clopotele bat năprasnic, fără să poată acoperi vuietul părelnic al vântului. Peste arborii rotunzi şi zbârciţi, peste căciulile ţuguiate şi jobenurile lucioase ale mulţimii se vede un Bucureşti întins, deschis ca o grădină, în care strălucesc crucile poleite ale bisericilor mari şi mici. Pe malul Dâmboviţei, o grămadă de ramuri uscate şi, dincolo de turla semeaţă de la Radu-Vodă, ascunsă printre coroanele copacilor îngheţaţi, ca o mânătarcă, biserica lui Bucur.

Fluierături şi ţipete.

Manu şi Băleanu, *porcul* şi *prostul*, coboară din cupeul lor de caimacami. Îi vede fugind spre pridvorul luminat ca de Paşte. Fumăraie. Murmur mânios. Miros de ceară şi de zăpadă topită.

– Iertare, fraţilor, să iertaţi dacă am greşit!

Manu se umileşte în faţa adunăturii aceleia, cu braţele strânse pe piept. O umilinţă care nu vrea decât să umilească. Dar nimeni nu se sinchiseşte de patetica lui stupiditate.

Prefectul Caragea îi urmează pe cei doi cu un mers grav:

– Iertaţi-i, fraţilor, iertaţi-i!

Lumea huiduie. Cineva cântă ironic:

– Foaie verde mărăcine...

Un moşneag îşi ridică ţăcălia pleşuvă peste umerii celor apropiaţi şi întreabă:

– Ce-a zis, coane?

Hohotele stârnite îi ajută pe caimacami să se facă nevăzuţi în biserică.

Un şal tricolor atârnă de felinarul din faţa casei parohiale.

Pe scările de piatră tocită de vreme un ciung îşi arată ciotul braţului, cerşind o para. Împinsă din toate părţile, o femeie cu basma albastră stă cu mâna la gură şi mormăie o rugăciune înaintea unei tufe de liliac uscat.

„Mulţimea aceasta va cere satisfacţie!"

E uimit de mugetul acela colectiv, de agresivitatea reţinută, închisă parcă sub un pahar de sticlă, gata oricând să crape în mii de cioburi.

De unde au ieşit oamenii aceştia? *Cine* i-a adus? Sau, mai bine, *ce* i-a adus acolo?

„Tu n-ai văzut *revoluţia noastră!* îi spunea Bălcescu. Tu n-ai văzut-o şi de aceea crezi că totul e luptă diplomatică! Să vezi, Ghica, poporul!"

Şube, caţaveici, mantale ponosite, paltoane de negustori, căciuli de miel şi cojoace, oameni obosiţi de nesomn, cu ochii roşii de frig, aşteptând. Nu fac nimic rău pentru că ştiu cât contează. Ciomegele şi furcile ies ca ghimpii din trupul compact al mulţimii.

Iar lui, revoluţionarului care râvnea deşteptarea maselor, îi tremură mâna. Arcul întins deasupra Bucureştiului stă gata să arunce săgeata. „Dacă voi vedea sânge?..." O durere îngrozitoare îi strânge tâmplele.

Asta promiseseră Rosetti şi Brătianu lui Negri pentru răsturnarea unei Camere prea conservatoare. Se temuse de perspectiva unei mişcări populare, dar n-o văzuse. Spusese: „Va fi cu vărsare de sânge..." dar nu şi-l imaginase curgând, îl calculase, îi evaluase eficienţa politică. Era

oportun? „S-ar putea ca hemoragia asta să ne coste scump. *Roşiii* cred că occidentalii sunt sensibili la ideea de măcel. Sunt sensibili o zi, atât, o zi. În următoarea se gândesc să asigure ordinea şi te poţi pomeni cu vreo armată salvatoare care te sufocă." Negri însă visa, în romantismul lui, ca masele să-l aleagă pe Cuza.

– Trăiască Golescu!

Apăsarea din tâmplă îi răscoleşte stomacul. Maria trece ţeapănă printre soldaţii care asigură un culoar între biserică şi intrarea Adunării. Trece ţeapănă şi cu ochii aţintiţi asupra mulţimii. A înţeles că nu mai are nici o şansă de a fi Doamna Ţării, şi poate nici nu mai vrea în clipa asta decât liniştea apartamentului ei, camera copiilor, salonul cu bârfe subţiri şi sufrageria încărcată de argintărie solemnă. Tocmai de aceea e mai mândră ca oricând. Curajul femeilor vine din obişnuinţa cu moartea şi naşterea, poate aşa se explică de ce este trufaş şi nătâng totodată.

Un ofiţer dă o comandă. Se aude pocnetul sec al bocancilor. Forfotă. Larmă. Râsete. Parcă s-a stârnit o încăierare. „Începe! Uite cum începe!"

Îl vede pe generalul Vlădoianu împiedicându-se în poalele mantalei. Un nenorocit ce-şi târăşte picioarele paralizate îşi face loc în faţă, printre genunchii soldaţilor.

Brătianu, aclamat de negustorime, îşi flutură braţele spre cer. Pieptarul alb al fracului i se ridică şi gulerul tare aproape îi intră în gură.

În pridvorul bisericii balansându-se mereu pe vârfuri pentru a cuprinde mulţimea cu privirea, Golescu-Albu plânge. Îşi ţine mâinile pe piept îmbătat de o fericire agitată. Gibusul i-a căzut puţin pe ceafă. Lacrimile îi curg leneş pe obraji. Cei ce trec pe lângă el se feresc de parcă ar avea de a face cu un nebun. „Domnilor, domnilor, e un naiv, un suflet pur, de ce vă jenaţi?" După atâţia ani de supărare, Ghica salută fostul exilat de la Brusa cu care avusese atâtea nopţi de discuţii înflăcărate. Albu clipeşte surprins şi se repede să-i răspundă cu braţele îndreptate spre turla bisericii.

– E o minune, frate!

Rămas în spatele Mariei, ţinându-şi răsuflarea, Ghica se miră că încăierarea nu are încă loc. Dintr-o trăsură ce intrase oblic în piaţă coboară Niculae Cretzulescu arborând surâsul lui superior. Face semn vizitiului să se îndepărteze şi-şi pune tacticos mănuşile, deget după deget. Nu sfidează, ci vrea să calmeze prin calmul lui nervozitatea altora. Se apropie de el cu paşi siguri, întinzându-i mâna cordial, aşa ca între învinşi. Se apleacă să sărute mâna Mariei Cantacuzino fără a părea că bagă de seamă zarva din jur.

– E lată, mon vieux! spune cu un aer jovial. M-au trecut fiori.

Din spatele clădirii Adunării se aude ropot de cai. Un escadron de cavalerie – armăsari albi cu harnaşament roşu şi negru – ia locul batalionului de infanterie care se retrage pe lângă zidurile caselor învecinate.

– Mă tem că Florescu nu va avea de ce să dea banchetul. Şi pregătise, am auzit, nişte superbe focuri de artificii în onoarea lui Bibescu-vodă!

Mulţimea priveşte în tăcere. Nu face nimic, nu murmură. Aşteaptă. Trăsurile huruie, deputaţii se îmbrăţişează, caii nechează şi poporul,

doar din când în când, aţâţat de vreun „tribun", strigă câte ceva şi tace din nou. Eşarfa tricoloră de pe felinar a început să fâlfâie gata să-şi ia zborul. Când ultimul rând de soldaţi dispare după colţul bisericii, toate capetele se întorc spre pridvorul în care stau de-a valma preoţii şi oficialităţile.

– Numai lipsa de imaginaţie te scuteşte de nelinişte, îi spune Ghica lui Cretzulescu.

Înghesuiala a devenit apăsătoare.

– Să vedem, fraţilor, dacă cei ce se dau drept deputaţi sunt chiar aleşii naţiei! strigă Rosetti cu un picior pe scara trăsurii şi altul pe treptele bisericii. Lumea îl aclamă.

Cantacuzino care se dusese să se închine în faţa icoanelor de aur şi de argint şi să şuşotească înaintea ceremoniei religioase, îşi lăsase nevasta în seama cumnatului fără să-şi ia rămas bun. Stăteau amândoi ca nişte rătăciţi în mijlocul mulţimii şi doar prezenţa destinsă a lui Cretzulescu îi trezise. Merg prin coridorul de soldaţi care nu se mai termină. În hol se izbesc de un grup de tineri. Mai au timp să-l audă pe Rosetti continuându-şi propaganda:

– Suntem, cum spuneam, între ciocan şi nicovală, suntem pe muchia briciului. Români! Să nu scăpăm din mâini autonomia ţării! Să fim uniţi şi hotărâţi!

Poporul strigă: Ura! Caii escadronului fornăie. Clopotele bat iarăşi ca la Înviere, în tot oraşul, clopotele de toate felurile, de la toate bisericile.

– Miroase a praf de puşcă, spune unul cu faţa ca un ou şi râde prosteşte. La butonieră poartă o cocardă tricoloră veche, de la '48, probabil amintire de familie.

Doi negustori cu pălăriile tari în mână se vâră printre oameni:

– Daţi-ne voie, daţi voie poporului!

Lumea îndesată pe scări, pe culoare, a ajuns şi în sala mare. Armata abia mai poate stăpâni fluxul pentru a lăsa să intre invitaţii cu ausvaisuri de la Căimăcămie. Agitaţia e atât de mare încât Ghica simte nevoia s-o prindă de braţ pe Maria ca să nu se piardă unul de celălalt. Fusta umflată a cumnatei este de un verde închis – tunica de catifea grea cu pasemant de mătase aurie.

– Sute de oameni sunt pe acoperişul Adunării şi pe casele vecine, îi şopteşte Bolintineanu. Îi luceşte chelia şi clipeşte des de parcă l-ar supăra lumina. Apăruse de după o uşă camuflată, ca de obicei martorul din umbră. Dar un brânci puternic îl proiectează în braţele unui ofiţer.

– Ce crezi, Ghica, de toate astea? îl întreabă Cretzulescu.

– Acestei mulţimi trebuie să i se dea satisfacţie. Numele lui Bibescu înseamnă în asemenea condiţii sânge.

– Se zice că Vlădoianu a refuzat să facă arestări.

E numai tinereţea vinovată. Căci el, *quarantehuitardul*, se teme acum de ceea ce dorise cu unsprezece ani în urmă. Ce valoare are însă frica în faţa luciditătii lui indestructibile?

Va vedea în sfârşit o revoluţie, sau va vedea cum o majoritate arţăgoasă şi ambiţioasă va ceda urletelor gloatei?

Orăşanu, în fruntea tăbăcarilor şi oborenilor săi, a elevilor câtorva colegii, domină sala în care nu au intrat încă deputaţii şi oficialităţile ocupate să asculte Te-Deum-ul.

– Rosetti a ajuns să-şi vadă visul cu ochii, şopteşte Ghica lui Cretzulescu. În sfârşit, vede aici, în Valahia, un măcel. Unul care să ne legitimeze ca naţie!

Scrisorile acelea încăpăţânate pe care le primea la Constantinopol! „Până nu vom vărsa sânge, până când nu ne vom bate nimeni nu va crede că existăm! Europa trebuie *silită* a ne vedea şi dacă nu le arătăm cadavre nu crede." În singurătatea nopţilor sale de exilat, într-un Paris cuminţit, Rosetti îşi vedea statuia. Un mic rond de flori în jurul unui soclu pe care, măreţ, ochii lui exoftalmici privesc în zare. Stă pe un fotoliu acoperit de o amplă şi drapată artistic cuvertură. Ţine mâna pe un genunchi şi visează revoluţii! De jur împrejurul monumentului aleargă trăsurile, vehicolele unei Românii unite, revoluţionare şi trufaşe. O mamă patrioată arată fiului ei, viitor patriot, pe meditativul republican de odinioară. Rosetti are ceva din teatralitatea adolescenţilor. Vrea sânge, catastrofe, miracole şi revoluţii pentru ca eroismul său să fie pus în evidenţă. Îl are. Nu i se poate contesta aceasta chiar atunci când vrei să fii exclusiv ironic.

– „O naţie care nu cutează a se manifesta este o naţie care nu este încă coaptă pentru libertate." Vezi că ştiu şi eu? Dar cine ştie, prietene, de nu are dânsul dreptate.

Cretzulescu o spune cu un oftat. Ei doi erau „diplomaţii", „turciţii"... E şi în asta o tristeţe.

Un vuiet cumplit îneacă sala. Nu se ştie de ce, de unde.

Circulă din mână în mână ziarul lui Bolintineanu, plin în toate paginile sale cu blestemele Sfântului Vasile.

– Quelles sottises! mormăie la ureche Creţulescu, bătând cu palma întoarsă în foaia aceea poroasă. Se amuză totuşi, citind.

„Blestemu-te pe tine Domnul, Diavole..."

Bolintineanu bănuie bârfa şi se scuză:

– M-au cenzurat la sânge, mi-au scos toate articolele, ce era să fac?

Bolintineanu nu înţelege că azi nimeni nu este apt de compasiune chiar dacă ea se potriveşte indignării generale.

– Eu cred că sunt de profesiune exilat, spune Ghica Mariei. Ţara mea nu-mi prieşte. Te-aş lua în Samos, la Saşa şi v-aş plimba pe amândouă printre portocali.

Ironia îi face bine. Totul capătă altă înfăţişare tocmai pentru că ceea ce spune e complet neadevărat, iar ideea cu portocalii e doar „une plaisanterie". Maria plânge. Ţine capul sus pentru ca lacrimile să nu-i alunece pe obraji. El îi strânge braţul:

– Nu te teme. Atât, doar atât este o revoluţie. Şi persoanele cele mai inteligente sunt la cheremul evenimentelor. Dacă Vlădoianu se ţine tare şi se va ţine, căci nu-i va da voie bătrânul Ghica să vrea altfel, mulţimea asta va face ca majoritatea să fie foarte, foarte docilă.

Arăpilă, îmbrăcat sobru şi călcând apăsat, trece pe lângă ei fără să-i

vadă. Silueta lui de o tandră nobleţe se pierde în frământarea generală. Păcat. I-ar fi plăcut să stea puţin de vorbă cu el. Dinspre una din uşile apropiate se aude vocea lui Bălăceanu:

– Degeaba ne punem speranţe în Cameră şi în Comisia de la Focşani. Ele nu vor avea influenţă asupra administraţiei şi asupra miniştrilor. Pentru a revoca un minister care a violat legile, Convenţia cere trei părţi din voturile Adunării. Îi va trebui, deci, unui guvern vreo douăzeci de creaturi devotate pentru a putea face ce vrea, timp de şapte ani. O, care este prinţul care să nu poată cumpăra, din economiile sale, cel puţin jumătate din Cameră...

– Prinţul, intervine sec şi tare, peste capetele celor ce-i despart, Cretzulescu, este aproape inviolabil şi iresponsabil.

– Iar boierimea neguvernabilă, adaugă Ghica morocănos.

–...avec une pacotille de vingt voix achetées au rabais... completează Bălăceanu, salutând ceremonios.

El se însărcinează întotdeauna să susţină conversaţia şi astfel habar n-avea cât de deştepţi sau cât de proşti sunt ceilalţi. Avea despre ei o părere bună când el reuşise să strălucească în idei.

Un om cu faţa zbârcită, pe care parcă îl mai văzuse undeva, se aşează în faţa lui Ghica şi-i zâmbeşte puţin strâmb:

– O să fie iarăşi tărăboi!

Îi priveşte gulerul murdar al cămăşii. „Iarăşi? De ce iarăşi?" Aha, ăsta a văzut şi *revoluţia noastră!* Sunt unii care au norocul să fie martorii tuturor zaverilor!"

– Aţi apucat şi zavera lui Tudor? întreabă cu o seriozitate care o remontează pe Maria. Ironia prinde bine aici, în sud-estul Europei. Te scapă de teamă, de ridicol, de dramă, de ce vrei.

Bătrânelul dă din cap.

– Sper să mai apuc câteva!

Are umor. Se înclină în faţa doamnei şi surâde:

– Îmi permiteţi? Vasilescu, proprietar din Teleorman.

Câţiva tineri se pun între ei şi discuţia nu mai poate fi continuată. Vasilescu, proprietar din Teleorman, a ajuns în capătul celălalt al sălii de unde continuă să le zâmbească.

Teama, ca un pendul, se apropie, se îndepărtează.

Nu degeaba îi place să creadă despre el că este un om perfect raţional, cu emoţii prea bine controlate ca să devină primejdioase. „Am emoţii, dragul meu, îi spusese cândva, la Brusa, lui Albu, dar nu mă las condus de ele! Je ne suis pas un farfelu..."

Bălăceanu îşi continuă demonstraţia.

– Să luăm comisia centrală... Nu va fi mai activă decât Senatul francez, căci nu va putea influenţa asupra administraţiei şi asupra miniştrilor. Domnitorul va administra şi, vorba lui Mirabeau, „administrer, c'est gouverner; gouverner, c'est régner". Nu, categoric, Convenţia e de plâns. Mă întreb dacă este în ea mai multă prostie decât perfidie.

– Domnul Rosetti zice că puţin ni s-a dat, mult vom dobândi, îl întrerupe un tânăr cu voce subţiratecă.

– Domnul Rosetti, Rosetti... E îmbuibat de utopii ca Bibescu de poftele puterii. On n'a pas besoin d'être prophète pour prédire que la Convention est grosse d'une révolution.

Ghica îşi aşează cumnata într-un fotoliu. Ofiţerul care i-a însoţit până la locurile lor ţăcăne din pinteni, se înclină şi pleacă. Bălăceanu le face semne disperate, dar lumea nu-l lasă să se apropie. Auzindu-l perorând se gândise că partizanul său înfocat urmăreşte gloria bunului simţ, acel triumf al raţiunii seci, numai piele şi os, sub care se ascunde timidă patima, subiectivitatea. Reuşeşte să-i strige:

– Iată un pesimism viguros, cu o musculatură puternică...

Un individ care ţâţâie din măsele s-a postat în spatele lor şi îi calcă nervii. Întotdeauna i se întâmplă asta: în clipe de tensiune apare câte un amănunt idiot care îi absoarbe atenţia. Se sprijină pe el şi scapă.

– Doamnă Cantacuzino, ce imprudenţă! face bătrânul Lahovary, dar n-are timp să mai trăncăne căci din urmă un grup îl împinge mai departe.

Vocea lui Orăşanu săgetează sala.

– Vor să ne ameninţe cu armele. Să nu ne temem, fraţilor!

Câţiva oameni de ordine încearcă să lămurească pe cei intraţi fără invitaţii să părăsească sala. Un tânăr se lasă convins, iese pe uşa din faţă şi intră pe uşa din dos.

Trei salve zguduie clădirea. Maria nu mişcă. „Va fi cu vărsare de sânge", îşi repetă surâzând cunoscuţilor care trec pe lângă ei. În ceafă aude ţâţâitul acela enervant de măsele. Un fluierat scurt şi ascuţit. „Sunt un revoluţionar de cabinet", îi spusese lui Canning. Dar nici nu mai era un revoluţionar. Ce idee!

Pe uşile larg deschise intră deputaţii, caimacamii şi consulii în ţinuta lor de gală. Asistenţa se ridică în picioare, unii aplaudă, alţii huiduie. Mitropolitul are o faţă uscată, cu pleoapele vinete. Calcă grav, plin de sine şi de rolul pe care trebuie să-l joace. Rolul unui decor celest. Se împiedică la prima treaptă. I-o fi şi lui frică? Rosetti se îmbrăţişează teatral cu un tinerel. Deputaţii, în fracuri negre, ca un stol de păsări, se împrăştie în bănci. Barbu Catargiu se aşează în primul rând şi, întors pe jumătate, priveşte sala cu un zâmbet impertinent. „Apărătorul drepturilor moştenite" dispreţuieşte democraţia. Brătianu e ca un şcolar silitor. Îşi aşează pe pupitru hârtii, hârtii, hârtii...

„Dacă vom muri azi?" Îşi pipăie absurd ceasul. Lanţul de argint îi scapă printre degete.

Béclard îl salută cu un semn familiar al capului. Uite cine se simte bine în hărmălaia asta! Consulul păstrează o siguranţă pe care numai experienţa deselor baricade ale Parisului o poate sădi. Are o uniformă strălucitoare şi, nu încape discuţie, îi stă bine. Îl veghează de aproape chipul blond al lui Gradowicz.

Însă cel mai consul dintre consuli este Eder. Cambrat în haina cu fireturi, austriacului nu i se mişcă nici un muşchi. Părul alb, pieptănat impecabil, atinge uşor marginea gulerului tare. Este reprezentantul tipic al unui guvern care, lăsând pe seama aliaţilor hazardul şi gloria războiului Crimeei, nu renunţase la profiturile de pe urma lui.

Excelenţa sa consulul rus, de Giers, poartă ordinul Sf. Ana şi priveşte vultureşte peste capetele asistenţei spre unul din stâlpii sălii. Imperiul său e mai întins.

„Ce epocă trăim, ce epocă, îi spunea acum câteva zile Alexandrescu. Unul din motivele pentru care nu vreau să mor este şi curiozitatea!"

„Şi dacă din curiozitate o să murim peste câteva ore?"

De afară continuă să se audă vuietul mulţimii.

– Oare îl vom vedea pe Bibescu, iarăşi, înveşmântat în mantaua lui Mihai Viteazul? întreabă retoric Cretzulescu.

Doi telegrafişti cu şepcuţele lor caraghioase, rătăciţi în dreptul balustradei, cască gura la ornamentele sălii, la odăjdiile mitropolitului, la uniformele cusute cu fir ale consulilor.

Cel din apropierea lui continuă să ţâţâie din măsele.

Se uită la deputaţii din sală, la caimacami, la acel număr de oameni dornici de putere, care se luptaseră, se sfâşiaseră între ei pentru o bancă în această sală.

Ce este puterea?

Ce este dragostea de patrie?

Caimacamii părăsesc Adunarea conform protocolului. Din piaţă, prin ferestrele crăpate, se aud huiduielile şi urletele cu care sunt întâmpinaţi. „Va trebui să i se dea satisfacţie lumii adunate!" îşi repetă. „Manu şi ceilalţi nu se pot juca cu focul. Dacă îl aruncă în arenă pe Bibescu vor ieşi şi ei sfâşiaţi, nu numai el."

Ce este puterea? A locui într-un palat? Uimirea mulţimii? Intimitatea secretelor? Plăcerea ucazurilor? Oamenii care se îndoaie în faţa ta? Ziarele care te comentează? Vânătoarea de mistreţi? Mândria familiei? Vizita consulilor? Cercul săracilor strângându-se în jurul bogaţilor? Plăcerea avuţiei adunate prin spoliere şi forţă? Criza comercială? Criza economică? Criza financiară? Lipsa capitalului? O ţară tristă? Un tineret debusolat? O fericire festivă? Fără miez? Tactica substituită ideilor? Politica – la belle mécanique! Să trăieşti şi să străluceşti în această lume este o lege pe care ţi-o dictează temperamentul şi împrejurările. O fatalitate, deci?

Se înclină în faţa Catincăi Florescu, altă curajoasă, ah, draga şi nepreţuita Catinca, domniţa cu ochii de jad, ca în faţa unui învins asemănător sieşi.

În rândurile deputaţilor este o agitaţie, o febrilitate care sporeşte neliniştea generală. Pare că protocolul împiedică o explozie. Numai Mitropolitul, imperturbabil în exerciţiul lui de camuflare a fricii, îşi alege tacticos secretarii. Un murmur neîntrerupt pavează sala. Vocea prelatului calcă pe un pietriş uscat. Adunarea e ca un buboi copt pe trupul oraşului care gâfâie.

Când se ridică Dimitrie Ghica se face o linişte sumbră dincolo de care, de afară, răzbate acelaşi vuiet înfundat.

„Începe, abia acum începe..."

Are deodată certitudinea că nimic nu se mai poate opri, forţa strânsă în oameni cere o descătuşare. Beizadea Mitică are vocea lui emoţionată,

vocea lui de om rotofei, şi sprinten în acelaşi timp. Cere anularea alegerilor.

–...întrucât s-au încălcat articolele Convenţiei...

Tot grupul *roşiilor* şi cei câţiva de centru se ridică în picioare. Toţi îl aprobă.

– Anulare!

– Anulare!

Bătrânul prinţ Alexandru Ghica, cu părul albit, ridicat vâlvoi în creştet, cu amorţita lui privire de vulpoi, urcă la tribună.

–...s-au comis nereguli flagrante... la propria mea alegere... Cer anularea...

– Anulare!

– Anulare!

Sala se clatină sub vociferări, huiduieli, urlete, proteste. Vacarm. Barbu Catargiu se vrea logic şi vorbeşte fără a fi auzit. Primeşte fluierăturile cu zâmbetul arogant şi plictisit cu care îşi permite să îngăduie viciile servitorilor casei. Brăiloiu îi ia locul. Dar cine să-l asculte?

Sala întreagă pare prinsă într-o gheară puternică şi uriaşă.

„Şi deştepţii ca şi proştii sunt la cheremul aceloraşi evenimente."

Lumea e o scenă luminată şi el stă în culise şi priveşte.

Are certitudinea că se va întâmpla ceva extraordinar. Ceva care îi va marca definitiv viaţa. Deşi el stă, deocamdată, în culise cu toate speranţele năruite. Emoţia începe să-l gâtuie.

Ce se va întâmpla de acum încolo cu el?

Este incapabil să creeze el evenimente, va fi întotdeauna la cheremul lor.

„...*bănuiesc*, îi scria Rosetti cândva, că ai un spirit revoluţionar şi-o natură reacţionară şi, de va fi aşa, cred că în ziua ce spiritul tău va birui vei deveni un geniu, un fel de Danton, şi încă un Danton al unei naţii *tinere* în anul 1850. Iar în ziua ce inima-ţi va birui mintea vei deveni un geniu al răului, un fel de Guizot: şi cred că, pe cât vei fi în această *luptă*, paralizându-se puterile, vei cădea în mediocritate, şi tu vei pierde."

Epilog

Au fost trei zile în care speranţa bântuia ca un vânt rece măturând gunoaiele Bucureştiului şi proverbiala apatie a locuitorilor lui. Oamenii îşi lăsaseră casele, treburile, pruncii şi muribunzii, bătrânii şi bolnavii, iubitele şi singurătăţile. Animalele chirăiau de foame căci nimeni nu le mai hrănea decât seara, în grabă, de mântuială.

Annus mirabilis...

Toată suflarea se aduna pe Dealul Mitropoliei, asculta clopotele, privea trecerea trăsurilor elegante, defilarea armatei (chemată, alungată, iar chemată şi iar alungată) şi aştepta. Fiecare luase de acasă o furcă, un ciomag, măcelarii aveau cuţitele lor lungi şi ascuţite pe care le frecau „într-un mod foarte semnificativ" de pietrele caldarâmului.

Ce este Patria? Uneori este această emoţie colectivă.

Oamenii secolului al XIX-lea văzuseră pe Tudor în fruntea pandurilor săi şi pe Ipsilante conducându-şi eteriştii, pe Chehaia Beg şi pe Kiseleff în fruntea „armiei protectriţe", văzuseră pe conspiratorii lui Mitiţă Filipescu *contra cărora stăpânirea înscenase procese crude* şi stranii, fuseseră cuceriţi de superbia bonjuriştilor, de tinerescul avânt cu care vorbeau de „sfânta constituţiune", asistaseră la intrarea trupelor lui Fuad-Paşa, Lüders şi Coronini (unii primiseră ordin să le iasă înainte cu flori), apoi salutaseră apariţia eleganţilor comisari europeni. Astfel căpătaseră gustul politicii, fără să li se satisfacă apetitul. Îşi căutau hrana în toate evenimentele tulburi, în chemările oratorilor care nu întârziaseră să-şi manifeste vocaţia, în ziarele ce pretindeau a-i lega de Europa.

Şi Europa simţise ceva de găsise cu cale să le astâmpere foamea, cerându-le părerea asupra propriei lor istorii. De când cu Divanurile Ad-hoc nimeni nu mai şedea pe acasă, nimeni nu se mai mândrea cu indiferenţa lui faţă de treburile publice.

Mulţi voiau *Unirea* fără să ştie dacă le va fi mai bine, mulţi credeau că viaţa lor se va schimba de acum radical, mulţi o voiau pentru că merita s-o vrei, era o chestiune de familie („Eu ţi-s frate, tu mi-eşti frate, în noi

doi un suflet bate!"), câţiva însă habar n-aveau ce vor, dar ţineau să fie de faţă.

Făcea să stai rezemat de un felinar sau de un copac din grădina Mitropoliei şi să aştepţi. Ce? Poate un măcel, poate o explozie de triumf.

Nici vorbă de „înfrânarea patimilor" sau de „concordia inimilor".

Clopotele băteau în neştire, puhoaie de oameni se înghesuiau de dimineaţă până seara pe deal, făceau cunoştinţă, se plimbau printre grupuri, se încruntau la oştenii buimăciţi de atâtea ordine contradictorii, îşi mâncau merindele aduse în bocceluţe, ascultau îndemnurile „tribunilor", mai înjurau pe Manu, mai cereau Domn pe Golescu şi vorbeau politică.

– Cică nepotul lui Napoleone s-a însurat cu fiica regelui Italiei. O să iasă război.

– Nuntă cu război, cine a mai văzut?

– N-o să vrea papa de la Roma.

– Ăla e papă? Un bezmetic!

– Papa n-are cuvânt aici, pentru că neamţul strânge armată în Galiţia de frica ruşilor şi ameninţă că intră în Serbia de frica francezilor care vor să-i ajute pe italieni să facă o unire ca a noastră, să le ia adică Lombardia!

– Aşa-i. Dar bate-s-or între ei!

Unul mic cu mustăcioară bine potrivită se îndeasă în conversaţie:

– În Moldova, un Sturdza a vrut să-l dea jos pe Cuza. Mi-a spus-o cineva care a citit în ziar.

– Nici n-a apucat omul să se aşeze pe tron şi s-au repezit să-l dea jos? Nu se mai satură! Nu se mai satură!

– Parcă ai noştri sunt mai breji. Şi Bibescu şi Ştirbey zic că nu le-a fost destul cât au domnit! Au aranjat ei alegerile, dar o să-i aranjăm şi noi!

Deputaţii, plasaţi între masacru şi abandonarea tuturor candidaţilor lor, căutau o cale de înţelegere. Dacă nu putuseră obţine anularea alegerilor, antibibeschiştii reuşiseră să anuleze câteva mandate ale adversarilor pe motiv că se făcuseră nereguli în alegerea lor. Micşoraseră astfel decalajul dintre partide, fără însă a le echilibra forţele.

Mulţimea de afară, tălăzuind în zidurile Adunării, apăsa conştiinţa majorităţii conservatoare şi o făcea aptă de compromisuri. Căimăcămia mai încercase să se emancipeze de sub ameninţările gloatei, dar ordinele ei nu le mai asculta nici şeful oştirii, care pactiza în ascuns cu „exageraţii".

Populaţia tenace se înfiinţa în fiecare dimineaţă pe Dealul Mitropoliei cerând *unirea* şi *Domn nou*, nici Bibescu, nici Ştirbey, că mai fuseseră... Venea mereu cu aceleaşi unelte şi cu aceleaşi idealuri. Burghezia bucureşteană, acea „colecţie de cizmari, croitori şi vânzători de stafide", cum o caracterizase cineva, visa egalitatea, fraternitatea şi libertatea. Ţăranii, după ce ciocăniseră respectuoşi la porţile oraşului, intraseră fără

să mai primească încuviinţarea. Stăteau şi aşteptau. Un măcel? O sărbătoare? Unirea era simbolul înnoirii, al schimbării şi era nevoie de o schimbare mare pentru care nici un fost domnitor nu era prea bun. Trebuia unul neîncercat, neuzat...

În Adunare, vacarm, agitaţie, cald, fumăraie, proteste, polemici, injurii. Frumoasele jabouri ale fracurilor se ofileau văzând cu ochii, ca nişte petunii fără apă, iar gulerele înalte şi scorţoase se înmuiau în batjocură. Toţi îşi agitau cozile de rândunică, ţipau. Eroii opoziţiei erau I.C.Brătianu ce-şi găsise, în sfârşit, scena potrivită temperamentului său ambiţios şi revendicativ, şi Dimitrie Ghica, beizadeaua care voia unire fără Bibescu sau Ştirbey, fără liota lor de partizani plătiţi cu ziua. Voia şi el o înnoire, să fie puterea şi a altora nu numai a sus-zişilor ex-domnitori.

Armata înconjurase sala. Primul erou ceruse Mitropolitului ca, în calitatea lui de preşedinte al Adunării, să poruncească îndepărtarea baionetelor căci va fi, altfel, răspunzător de nenorocirile ce se vor întâmpla. Soldaţii ieşiseră din Adunare, dar rămăseseră afară. Mulţimea urlase, huiduise. Eroii într-un glas ceruseră îndepărtarea armatei şi aceasta, sub atenta lor supraveghere, făcuse iarăşi câţiva paşi înapoi. Conservatorii nu se lăsaseră mai prejos: ceruseră şi ei îndepărtarea poporului. Dar acesta făcuse câţiva paşi înainte.

– Nu se va întâmpla nimic din vina poporului!

– Dar ne ameninţă, ne intimidează! Guvernul a adus oştirea pentru că prezenţa masei de oameni e un factor de tensiune.

– Minciună! Ordinul a fost dat noaptea, fără să se ştie câţi oameni vor veni. Armata intimidează Adunarea!

Aplauze entuziaste ale stângii! Asistenţa se molipsise. Dimitrie Ghica ţinuse şi el un discurs în această chestiune. Aplauze. Nu mai avea însă cine să se molipsească!

Lumea aştepta. Clopotele băteau disperate. Mai trecuse o zi.

Poeţii de ocazie îşi ascuţiseră pana:

Ce blestem, ce grea urgie,
Ce pedeapsă, ce mânie
Ne-a ajuns, Români, pe noi,
De trăim în dezbinare,
Când necazul e mai mare
Şi toţi gemem în noroi.

Seara şi noaptea, întâlniri clandestine, adică, după vorba căimăcămiei, „adunări de persoane în număr necuviincios", intrigi, înţelegeri, certuri, aranjamente. Nici un candidat la domnie din cei vânturaţi până atunci nu putea fi ales. Fraţii care au mai fost pe tron stârnesc

furia norodului, Niculae Golescu şi ceilalţi n-au voturile majorităţii deputaţilor!

De la sala Slătineanu, unde boierii solemni şuşoteau, pleacă un mesaj către sala Concordia, unde radicalii nu se înţelegeau:

„Renunţaţi la candidaţii voştri ca să renunţăm şi noi la ai noştri."

Ţăranii iau ostatecă o companie militară. Jandarmii, legaţi cot la cot, sunt duşi la casa lui Băleanu. Văzând gloata năvălindu-i în curte, caimacamul şi după el simpatica sa soţie leşină. Credeau că a izbucnit revoluţia şi le-a sosit ceasul din urmă.

– Şi ţi-am spus să te duci la moşie!

Pentru că nu mai au cu cine trata, insurgenţii paşnici îşi transportă captura la prefectura capitalei şi-o predau acolo contra adeverinţă de primire. Nemernicii voiseră să-i împiedice să vină pe Dealul Mitropoliei, la *Unire*, unde tot omul are chef să meargă.

De la sala Concordia, unde spiritele înfierbântate nu se mai potoleau, iar tribunii tropăiau nerăbdători pleacă un mesager către generalul Vlădoianu, şeful oştirii.

Este două noaptea. În uşă oare cine bate?

Doamna general se teme. Dar şi ei i se spusese să se ducă în aste zile la moşie. Se încăpăţânase.

Domnul general nu se teme. Îşi trage mundirul pe spate – dormea îmbrăcat şi încălţat pentru orice eventualitate – şi iese în holul mic din spatele casei, dinspre intrarea bucătăriei.

– Ce vreţi de la mine? Cine vă este candidatul? Priveşte ghetele înoroiate ale „radicalului" din faţa lui. Este Golescu?

I.C.Brătianu trage aer în piept:

– Nu. Este Domnul Moldovei.

Mâinile se strâng, ochii lăcrimează.

E împotriva Convenţiei de la Paris? Nu scrie nicăieri că cei doi domnitori nu pot fi una şi aceeaşi persoană. Ca şi în Moldova, numele lui Cuza concilia urile. Alexandru Ghica era fericit că nu va lua puterea nici Bibescu, nici aliatul său temporar, Nicolae Golescu, pe care îl credea un incapabil; Niculae Golescu era fericit că nu ajunge Domn nici bătrânul exprinţ şi ex-caimacam, nici Ştirbey şi nici Bibescu; Bibescu era fericit, peste nefericirea lui personală, pentru că adversarii liberali, ca şi fratele său Ştirbey sunt înlăturaţi; Ştirbey se vedea pierzând onorabil şi deci era şi el fericit; cei numeroşi, dar fără şanse se simţeau revanşaţi la gândul că favoriţii sunt anihilaţi. Liberalii vedeau pe tron un „om nou", un adversar al „strigoilor", un membru al partidului naţional din Moldova; conservatorii se bucurau că scapă de răzmeriţă şi se linişteau la speranţa că alegerea lui Cuza va fi anulată de marile puteri garante care ceruseră doi Domni, două Camere şi o Românie divizată – un fruct dicotiledonat.

Mulţimii, care îşi ascuţea coasele şi cuţitele, fluiera, trăncănea şi aştepta, i se dădea satisfacţie.

În dimineaţa aceea a fost un soare rece. Oraşul se poleise de o lumină ceţoasă, argintie.

Dacă de la una din ferestrele Camerei va apărea o eşarfă roşie, poporul va forţa uşile şi va împiedica alegerea lui Bibescu, dacă va apărea o eşarfă albă au învins radicalii şi uralele nu vor mai conteni. Poporului i se rosteşte numele candidatului stângii şi încordarea creşte odată cu entuziasmul.

– Cum de nu ne-am gândit până acum, fraţilor?

În şedinţă secretă, Vasile Boerescu anunţă propunerea minorităţii. Mitropolitul Nifon îngenunchează în faţa icoanei Sf. Treimi şi se roagă:

– „Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, aruncă-ţi privirea ta asupra inimilor noastre şi nu slăbi curajul fiilor tăi! Uneşte-i pe toţi într-o cugetare şi într-o simţire şi fă ca inimile tuturor să aibă aceeaşi bătaie pentru ţara lor. Prinţul Cuza este unsul tău între noi şi pentru dânsul jurăm toţi că-l vom susţine."

Boierii jură să-l voteze. Pe cele şaizeci şi patru de buletine este înscris numele lui Cuza. Această unanimitate înduioşează chiar şi pe cei ce pierd astfel puterea. Adunarea, ieri, dezbinată, până la cruzime şi violenţă, azi se îmbrăţişează. Deputaţii au lacrimi în ochi. Eşarfa albă fluturâ la fereastră ca aripile unei păsări ce se pregăteşte să-şi ia zborul.

Poeţii de ocazie îşi ascut penele:

Urra striga poporul. Urra şi România.
Urra şi Universul. Urra şi vecinicia.
Trecutul şi prezentul atunci fraternizară.
Şi toţi într-o unire atunci se-mbrăţişară.

Pe această unanimitate de o clipă s-a deschis viaţa modernă a unei ţări. O ţară mică, „înghesuită între imperii".

„Voi veţi avea mândria a spune nepoţilor voştri că aţi pus cea dintâi piatră la acest nou edificiu..."

Bucureştiul a fost martorul unei fericiri nemărginite şi a unei reconsiderări a speranţei. Convenţia dăduse „o jumătate de unire", el mai câştigase un sfert, rămânea pe seama Domnitorului celălalt sfert.

Banchetul magnific, pregătit de Ioan Em. Florescu pentru alegătorii socrului său Gh. Bibescu, a fost oferit „în disperare de cauză, stomacurilor patriotice şi acelora care nu l-au ales".

Populaţia căpătase gustul democraţiei şi credinţa că vocea ei contează.

„România noastră se va înfăptui, scrisese Bălcescu. Am o credinţă adâncă. E orb cine n-o vede."

Deznădejdea generală se schimbase în nădejde generală.

Dar a doua zi, Ion Ghica telegrafia la Iaşi, lui Vasile Alecsandri, ministru de externe al Moldovei. Cerea venirea grabnică a Domnitorului la Bucureşti pentru curmarea intrigilor. Ele începuseră să zbârnâie încă de cu seară, spre „obştească înmărmurire".

Alexandru Ioan I, „colonelul unei iluzii", cum îi spuneau consulii sceptici, intra în capitala Valahiei în 8 februarie 1859, foarte posomorât...

PARTEA a II-a

I

Ferestrele sunt deschise ca vara. E o zi de februarie rece, dar clară, în care culorile se disting sfidător pe fondul alb-cenuşiu al cerului şi al oraşului. Acesta, întins ca un polip uriaş pe spinarea câmpiei, zvâcneşte a sărbătoare. Zarva străzii asurzeşte pe cei câţiva bărbaţi adunaţi în jurul mesei. Dar par mulţumiţi şi conştienţi de perfecţiunea emoţiei. Sub picioarele lor, un covor de Tebriz cu franjurile roase şi lâna tocite. Ceştile de ceai aburesc legănat.

Bălăceanu aruncă ironic o trâmbă de fum spre tavanul înalt al încăperii:

– Iată cum eu şi Iancu Alecsandri, *fraţi,* prieteni şi cuscri, am devenit şi compatrioţi în anul de graţie 1859! Ar trebui să mulţumim mamelor noastre că ne-au născut la vreme s-o putem trăi şi pe asta.

– Urmările miracolului!

Scarlat Creţulescu zâmbeşte de două ori: o dată din fotoliul confortabil în care este aşezat, a doua oară din oglinda rezemată de consola din stânga lui. E o gazdă amabilă, cere mereu să se înteţească focul în sobe. Dar stau cu paltoanele pe ei. Bolintineanu şi-a pus şi pălăria cea veşnic turtită. Se plimbă cu mâinile la spate prin dreptul ferestrelor pândind apariţia cortegiului festiv. În umbra draperiilor, privirile lui iscoditoare sticlesc ca ochii pisicilor. De acolo, din spaţiul intrigantului, el, cel mai sincer dintre contemporani, atât de sincer încât începuseră să-l desconsidere cu duioşie, se lansează într-o istorie suspectă:

– Într-o seară, la Iaşi, în casa caimacamului Vogoride – atmosferă iute, condimente orientale, doamne cu decolteu magnific, consulul Gödel înclinându-se în faţa lor doar din grumaz, ce mai, o lume care te îndârjeşte şi-ţi excită imaginaţia...

– Oh, oftează Bălăceanu, când mintea devine mai aprigă şi sufletul mai tandru...

– N-ai idee, frate, ce inimă are, îmi spunea Ştefan Catargiu.

– Cineeee?

– Era vorba de Vogoride, pretindea că fanariotul are inimă largă, lată şi lungă. Doamna caimacam trecea pe lângă noi tristă.

– Şi bogată...

– Tristă, bogată şi hotărâtă, iar bârfele ieşene ziceau: aşa e ea, nu se simte bine când îi merge bine, în timp ce patrioţii ziceau: o femeie care îşi riscă liniştea căminului pentru liniştea patriei! Consortul, în uniformă de general moldav şi fes vişiniu, mă primise jovial. „Poeţii noştri sunt oameni politici", mi-a spus. Bolintineanu deschide braţele imitându-l. Iar eu : „N-au încotro"...

Loveşte în treacăt geamul polizat care zăngăne. Brusc zgomotele străzii devin brutale pentru cei din încăpere.

– Mă aşteptam să aud din clipă în clipă, în spatele cuvintelor lui moi, pufoase, meterhaneaua, dar, vă asigur, aveam o prejudecată. Fanariotul era mai european decât boier Catargiu. Îmi spuse că politica cere totuşi multă osteneală şi luciditate, iar vizionarismul şi idealismul nu sunt admise decât în proporţii picante... Părea foarte convins de înţeleptele lui banalităţi şi deosebit de vesel. „Dumneata eşti un poet cu vederi practice, m-a întrebat, sau un politician cu vederi poetice?" Se aşteptase probabil să mă amuz, eu însă nu ştiam ce anume să mă supere mai tare din cele două bănuieli, şi atunci tot el m-a scos din încurcătură propunându-mi... să rămân în Moldova. O invitaţie făcută tot cu braţele deschise, cu privirea duioasă... „Te fac colonel!"

Bălăceanu se lasă pe spatele fotoliului şi-şi întinde picioarele lungi până în cealaltă parte a mesei. Zâmbeşte presimţind poanta.

– Da. Asta mi-a făgăduit. Te fac colonel! Eu am rămas încurcat şi el mi-a arătat un tânăr tolănit pe sofa alături de nevastă-sa, un tânăr ce râdea cu poftă. „Eu l-am făcut colonel şi pe Alecu în mai puţin de o lună." S-a îndreptat spre acesta şi i s-a adresat cu o afecţiune visătoare: „Cuzache, vino să te prezint poetului Bolintineanu." Aşa l-am cunoscut.

Afară, lumea tălăzuieşte. Ropote de trăsuri în goană, râsete, nişte tobe bubuind înăbuşit şi clopotele bisericilor din apropiere.

Ghica respiră cu emoţie vacarmul care se înteţeşte şi, împingând cu vârful pantofilor marginea covorului de Tebriz, spune:

– M-am hotărât să rămân în ţară, să-mi găsesc aici oareşcare întrebuinţare.

Ceilalţi tac. Nu par surprinşi. El mângâie visător buza paharului cu ceai şi are deodată certitudinea că va fi ministru. Acesta va fi rolul lui. A vrut prea mult. Va *fi doar ministru.*

Aerul rece de afară le pătrunde pe sub paltoane, pe sub haine, pe sub cămăşile de mătase, cu tot ceaiul fin, cald, aromat, servit cu impecabil ceremonial. Bălăceanu, cuprins de o bruscă frenezie:

– Quelle chance que celle de Couza! Qui sait si quelque jour on ne viendra pas d'annoncer ton avènement au trône de Tombouctou!

I se adresează peste umăr lui Scarlat Cretzulescu.

– Ah, c'est possible l'impossible! recunoaşte acesta.

Alexandrescu soarbe energic din paharul înveşmântat în cămaşa de argint:

– De când Rosetti s-a arătat atât de entuziasmat de Cuza, de când l-a făcut „sublim", simt nevoia să am rezerve...

– Totuşi, cineva, o fiinţă cu cravată tricoloră, recita pe stradă versurile dumitale chiar acum o oră, îl asigură aparent fără ironie Cretzulescu şi încearcă să refacă versurile: Timp dorit, zi de speranţe, Fiu al ţării, salutare!...

Un uragan de „urrrra" se revarsă în încăpere.

– Vine?

Bolintineanu scrutează strada.

– Nu se vede nimic deocamdată, dar lumea se agită ca şi când...

Buluceala e mare. Au apărut zeloşii care ţin ordinea, împing pe cei ce se reped în mijlocul drumului să vadă cu o clipă înainte steagurile corporaţiilor şi panaşele cailor jandarmeriei. Câţiva câini vagabonzi rătăciţi prin gloată schelălăie maltrataţi, fugăriţi, spre hazul unor ţigănuşi care joacă tananaua în ciuda indignatului bun simţ al populaţiei. Începe o altă vânătoare şi apar bicele surugiilor care şi-au lăsat trăsurile şi căruţele pe străzile apropiate şi au venit la primirea Domnitorului. Un ţânc cu pletele încâlcite curgându-i pe sub căciula veche şi murdară este lovit peste faţă. Urlă. Sânge. O femeie dă să leşine.

Emoţia creşte!

– Les choses ne sont pas mûres, spune Ghica care s-a ridicat de la locul lui şi priveşte trist pe fereastră spectacolul bucuriei populare. Les roumains ne sont pas prêts à écouter le langage de la raison.

Balcoanele, porţile, geamurile sunt împodobite cu ghirlande de flori, steaguri, şaluri orientale, ştergare cu frumoase râuri şi domnişoare cu pălăriuţe vesele, pline de pene şi funde. Casele de vis à vis au în faţă un gard de oameni.

Nerăbdarea generală poartă cuibărită în ea, ascunsă cu grijă şi superbie, apatia străveche, scepticismul bătrânesc şi impetuozitatea superficială a tinerilor. De sute de ani valahii nu mai trăiseră o bucurie atât de reală. De bucuriile false, pe care cu generozitate şi uneori cu artă le tot arătaseră când li se spusese că este nevoie, se săturaseră. Nu sunt ei de vină că nu mai ştiu s-o trăiască de-adevăratelea!

– Atâta entuziasm ne vine din conştiinţa că am făcut ceva mai mult decât ni s-a îngăduit, mormăie Cretzulescu cu vocea gâtuită.

Mulţimea de tot felul nu conteneşte să se înghesuie pe Podul Mogoşoaiei împingându-se, îndesându-se şi aclamând pe „alesul naţiei".

Iar „alesul naţiei" intră în capitala Valahiei foarte posomorât.

Drumul lui e pavat cu flori iernatice şi panglici tricolore.

Escadronul de cavalerie dinaintea trăsurii îşi clatină calpacele de astrahan în ritmul pasului de paradă, fluturând panglicele roşii cu o energică disciplină. Dolmanele albastre cu centuri roşii-purpurii şi cu trese aurite strălucesc în lumina rece.

Trăsura prinţului pare purtată de mâinile oamenilor care strigă, cântă, se înghesuie, se strivesc. În balcoanele şi ferestrele caselor, pe acoperişuri flutură eşarfele şi florile de hârtie. Arcurile de triumf împodobite cu cetini de

brad şi ferigi se clatină împinse de năvala poporului. Lăutarii, prin colţuri de străzi, urcaţi pe scaune şi butoaie, îşi scârţâie mulţumirea ajunsă la delir. Femei cu largi crinoline aruncă bucheţele de frezii spre trăsura cu bogate ornamente domneşti, târgoveţe cu paltoanele deschise ţipă şi plâng, domni gravi îşi agită pălăriile tari, copiii ţopăie luaţi de vârtejul celor mari, ţăranii îngenunchează.

Acesta este prinţul tuturor.

„La legi nouă, om nou."

Îi salută cu zâmbete simple şi le face semn cu mâna, de parcă ar întâlni vechi cunoştinţe, rude, vecini.

Acesta n-a lăsat un purcoi de bani la Constantinopol ca să capete un tron. Se zice că nici nu s-ar fi gândit vreodată la el. A fost ales şi a spus: „Vom fi Domn constituţional..." A mai spus că e gata să se retragă în viaţa privată dacă Puterile garante vor accepta unirea sub un prinţ străin.

– Să fie oare fericirea un apanaj al speranţei, murmură Bolintineanu şi-şi scoate pălăria.

Multe a văzut ea strada pe care Alexandru Ioan I trece acum în caleaşca deschisă – caleaşca somptuoasă a lui Ştirbey, cumpărată în grabă de municipalitate de la rudele ex-domnitorului.

Podul Mogoşoaiei i-a văzut şi pe Brâncoveanu dus spre moarte, şi pe fanarioţi, venind cu liota lor de slugi, pe ciumaţii lui Caragea, pe grecii lui Ipsilanti şi pandurii lui Tudor, pe Grigore Ghica cu tot neamul lui uriaş dornic de căpătuială şi pe fratele lui, Alexandru, speriat de năvala bonjuriştilor, pe Bibescu şi pe paşoptişti, mantaua albă a lui Eliade şi armatele ocupanţilor şi câte şi mai câte...

În lipsa unui fluviu măreţ care să le dea bucureştenilor senzaţia timpului care se scurge implacabil şi al vieţii tenace, răbdătoare, Podul Mogoşoaiei a săpat în curmezişul oraşului albia lui dârză, făcând ca toate celelalte artere să se verse, ca nişte afluenţi, în matca lui şi oamenii să respire aici o boare răcoroasă, europeană.

Vin pe Podul Mogoşoaiei îmbrăcaţi altfel, mai îngrijiţi, ca la teatru sau la o soarea. Respectă astfel nu atât istoria care a bântuit şi bântuie printre zidurile şi grădinile lui, dar mai ales Comerţul, adică viitorul ţării. Podul Mogoşoaiei este Europa secolului al XIX-lea, ultima modă, făţărnicia unei lumi practice, eficace, gata să se schimbe cu frenezie. Cea care promite omului capabil şi muncitor o şansă sigură de parvenire. Dar promite la fel şi lichelelor, şmecherilor, speculanţilor...

Ghirlandele de flori şi aclamaţiile, zâmbetele femeilor, pălăriile aruncate în sus ale bărbaţilor – ce puzderie de gibusuri negre şi căciuli ţuguiate! – sunetele orchestrate ale clopotelor, piţigăiala scripcilor ţigăneşti, bubuiala tobelor şi răcnetele trompetelor fanfarei militare, *Hora Unirii* cântată şi răscântată „jusqu'à délire!", arcurile de triumf mirosind a pădure umedă, grupurile de oameni de pe acoperişe, din balcoane şi din ferestre şi mulţimea care tălăzuie în aşteptarea cortegiului – toate acestea nu-i pot risipi Prinţului îngrijorarea.

Zilele lui de fericire se terminaseră.

Are în gură gustul de pâine şi sare cu care municipalitatea l-a întâmpinat după vechiul obicei. Prea multă sare! Pâinea fusese însă proaspătă, aromitoare. Oare cine mănâncă acele uriaşe aluaturi pufoase după ce Vodă îşi dumică melancolic şi răbdător fărâma protocolară?

Cuza gusta de câteva zile, de dimineaţa până seara, asemenea azime coapte artistic.

Din pricina înghesuielii, trecerea în revistă a oştirii n-a mai putut avea loc. În schimb, discursul prezidentului n-a putut fi evitat.

Gloria are pentru „alesul naţiei" plăceri şi servituţi pe care nu le-a dorit şi nu le-a imaginat. „Fii dar omul epohei!"

El este un om modest cu idei înalte. Atât. Dar se pare că exact această combinaţie era necesară şi poate modestia a jucat un rol mai mare în alegerea lui decât chiar ideile înalte. Nu l-ar fi votat boierii de la Iaşi şi de la Bucureşti dacă n-ar fi avut această calitate.

Cuza este înalt, blond, zvelt. Îşi poartă uniforma de colonel de lăncieri cu eleganţă. Se zice că-i plac femeile şi jocul de cărţi. Foarte spiritual, foarte puţin dornic de protocol, are o vie mulţumire când poate să-l sfideze, ipocrizia îi repugnă şi e prea deschis pentru un om politic al jumătăţii de veac. Pare „sublim" datorită bunului simţ.

Viaţa îi apare de câteva săptămâni de-a dreptul tricoloră!

Destinul! Oferă multe surprize şi câteva inconveniente.

Cuza încearcă intrând în capitala Valahiei să se simtă puţin valah. „Muntenii iubesc aparenţele" îi spusese Alecsandri, „fiţi fermecător cu domnii şi cu doamnele, căci poporul este deja fermecat." Îşi făgăduieşte să iubească lucrurile pestriţe şi acest limbaj repezit căruia nu-i întrezăreşti decât după un timp sensul.

Părăsise Moldova lui cu tristeţe în suflet.

Şi îl dor dinţii. Dumnezeule, cum îl dor dinţii! Dar cine să aibă milă de suferinţa lui? Cu fiecare zi care trece fiinţa lui trebuie să se piardă. Sunt mulţi cei din jur care îi cer asta cu oarecare solemnitate şi chiar cu o undă de încordare. De colonelul Cuza nu mai este nevoie, nimeni nu se vaită că a dispărut sub hainele lui Vodă. În preajma lui numai oameni care îi pretind măreţie şi iarăşi măreţie. Cum ar fi Mitiţă Sturdza care şi acum stă drept în scaunul trăsurii, nerăbdător să-l pună în faţa problemelor la ordinea zilei. Nu poate suferi lipsa de umor a secretarului său şi demnitatea lui scorţoasă, ordinea din hârtiile pe care i le pune sub nas, vocea egală şi refuzul oricărei relaxări.

Din 5 ianuarie el nu mai are decât datorii, nici un drept. „La legi noi, om nou" spusese Kogălniceanu, şi-i tremurau mâinile.

Cuza prinde un bucheţel de violete ce i-a căzut pe umeri, îl miroase. E soare, lumină de primăvară, calcă pe pământul umed din livada de la Soleni şi aude râsul vesel al lui Lambrino şi al nevestei lui care chinuie mâţele pe terasă.

„Mărire, spune-mi care-ţi este preţul?"

Ce vor decide marile puteri?

Ministerele pe care le-a alcătuit nu sunt stabile.

Criza comercială a dus la faliment firme prospere.

Visteria e goală. Capitalurile străine nu vin, oamenii bogaţi din ţară nu investesc, nu sunt nici obişnuiţi şi, speriaţi de nesiguranţa politică, preferă să consume tot ce au.

Intrigile la Constantinopol se înmulţesc.

E dificil să vezi clar în neclaritatea evenimentelor.

Liberalii vor să-l împingă înainte, să declare unirea deplină, Napoleon îi transmite să fie prudent. Conservatorii nu vor să audă de reformele cele mai necesare, poporul are însă nevoie de ele şi le aşteaptă.

– Corpul electoral, spune Ghica în timp ce cortegiul se apropie de fereastra lor, corpul electoral ar fi fost admirabil dacă ar fi oferit noului voievod o Adunare care să-i permită să guverneze!

– Pentru a fi un mare personaj trebuie să susţii un mare conflict, aşa zice Shakespeare.

În ironia lui Bălăceanu se strecurase totuşi emoţia. Ghica se uită la el şi zâmbeşte.

– O, ce dreptate are marele Will...

Clopotele de speranţă bat pentru toată lumea.

Cortegiul trece pe lângă ei.

Ghica flutură fularul său de mătase. Când de la fereastra camerei alăturate, soţiile lui Cretzulescu şi a lui Bălăceanu au aruncat micile lor bucheţele de anemone, Prinţul a ridicat ochii şi l-a zărit. Un zâmbet venit de departe, din tinereţea lor zvăpăiată îi luminează faţa. Îi face un semn tandru de salut şi Ghica îşi flutură cu mâna întinsă fularul alb.

Caleaşca se îndepărtează, sunetele se învălmăşesc confuze.

Privind fundurile viguroase ale cailor jandarmeriei care vin în urmă, toată lumea oftează.

– Cine ştie ce ne mai e dat să trăim, spune un mahalagiu căruia entuziasmul i-a acoperit doar câteva ore scepticismul moştenit de la tatăl lui, care l-a moştenit de la tatăl tatălui lui, care l-a moştenit la rândul lui de la tatăl tatălui lui. Lumea cu zâmbetele fluturând încă pe faţă îi dă dreptate.

– Măcar să nu fie mai rău, zice înţelept un negustor.

Când e vorba să fie fataliști, valahii au inspiraţie aforistică.

– Fără rău nu se poate...

„Dincolo de înţelepciune, deasupra ei, plutind în norii groşi şi vălătuciţi ai orgoliului stă însăşi banalitatea", îşi spune Ghica în timp ce vorbele celor de sub fereastră încep să se stingă în vacarmul general.

– Să-i dea Dumnezeu ani mulţi şi buni..., strigă un bătrânel bine abţiguit. Are o faţă rotundă, cărnoasă, roşietică şi o privire de tot galeşă, dar agresivă. Iar pe aristocraţi dracu i-a luat şi să-i ia...

Un măscăciri scălâmbăindu-se vrea să subţieze entuziasmul. Îşi mişcă tichia plină de clopoţei şi strigă:

– Ce-am avut şi ce-am pierdut şi nimic nu voi câştiga... fraţii mei, arta e mai presus de toate...

Cele două batalioane de infanterie puse să încheie defilarea nu mai văd decât lacrimile şterse cu energie, hohotele de plâns patriotic stingându-se, îmbrăţişările şi sărutările frăţeşti, risipirea haotică a mulţimii, geamurile golite de frumoasele doamne şi steagurile fluturând moi în balcoane pustii.

Dangătul clopotelor mai pluteşte peste oraş încă multă vreme.

„Nu voi avea în vedere decât binele şi fericirea naţiei române. Fie ca Dumnezeu şi compatrioţii mei să-mi vină în ajutor!"

Rostind aceste cuvinte Cuza şi deputaţii din Adunare au senzaţia că se deschide cartea timpului cu paginile ei goale.

II

Seara, la teatru, Pisoschi împinsese brusc uşa lojei lui Bălăceanu şi se prezentase foarte protocolar, cu un zâmbet dărâmat de oboseală: „Sunt aghiotantul Alteţei sale, Prinţului etc..."

Uniforma îi strângea pieptul lat ca hainele unui răposat mai slăbănog. Pe frunte îi atârna un ciuf moale. Îşi trăgea mereu un umăr în sus, tic ce sărea în ochi şi lăsa interlocutorul visător şi derutat.

Îl invitase pentru a doua zi la palat, într-o audienţă.

La ora zece.

Spectacolul festiv, dat în onoarea noului domnitor, era destul de patriotic pentru a-i arunca pe toţi cei de faţă când în exaltare, când într-o enormă plictiseală, pentru a le provoca când lacrimi de entuziasm hohotitor, „visceral" cum spusese Grigore Alexandrescu, când nişte căscături discrete. Cuza însuşi, se zice, îşi aşezase la gură de câteva ori frumoasa mână prinsă în mănuşa albă ca să-şi ascundă răbdarea exasperată. Avea prea multe pe cap şi trăncăneala naţională, atât de bine intenţionată, Doamne!, dar prea lungă a lui George Sion nu-i putea anestezia îngrijorarea. „Ah, da, să nu uităm, dragul meu Pisoi, să-i trimitem felicitări şi mulţumiri pentru înflăcăratele sale versuri vechiului şi devotatului prieten Sion! Nu-i aşa? Trebuie! Să nu uităm!" Zâmbiseră unul spre altul cu aerul că îşi amintesc de un bătrân senil.

Pisoschi, revenit în loja domnească, îşi păstrase privirea somnambulică. Părea o păpuşă mecanică al cărui arc zvâcneşte sau înţepeneşte capricios tocmai când ar trebui să se relaxeze sau să se încordeze.

Doamnele îşi examinau suveranul.

E tânăr, mândru, străluceşte în lumina policandrului ca o preţioasă bijuterie.

Vise romantice se ţes deja în minţi de adolescente, pasiuni hrăpăreţe

şi vinovate mijesc în suflete mature şi dezamăgite. Când soţul e prea bătrân sau te înşeală, când amantul e prea sărac sau te înşeală ar fi o adevărată recompensă a suferinţei amoroase, atenţia galantă a însuşi domnitorului. Prinţul este deschis tuturor posibilităţilor şi se zvonesc multe despre „escapadele sale extraconjugale".

Domnii erau agitaţi. Politic.

„Da' bine, boieri d-voastră, unde mergem?... ba nu, adică, vă întreb, unde mergem?"

În prima pauză, Ghica fusese înghesuit în foaier de Bălăceanu care trepida de emoţie şi-şi ascundea candid bucuria sub o avalanşă de ironii exaltate:

– Mi-a pus Dumnezeu mâna în cap! Mâna lui fragilă şi lejeră! M-am procopsit! Patria are nevoie de mine, înţelegeţi? Prinţul a pus ochii pe modesta mea persoană, închipuiţi-vă! Să cred oare că sunt necesar? Ce operă măreaţă sunt chemat să fac? Sunt oare capabil să mă sacrific pentru ţara mea? Mi s-a dus buhul de om înţelept? Ce prieten moldav mi-a făcut asta, adică cine mi-a adus suficiente laude pentru a declanşa asta?

Făcuse ochii mici, vicleni, bănuitori şi apoi râsese copilăreşte. Ghica fusese amuzat de acest joc şi-l încurajase:

– Bălăcene, Bălăcene, renunţi tu la avantajele opoziţiei pentru a ajunge omul puterii?

Îi privea cu stupoare fericirea, schimbarea firii sub speranţa unei funcţii, altfel bine meritate.

„Politica trebuie să mizeze mai mult pe această latură naivă, infantilă, lesne amăgitoare din fiecare. Va fi o descoperire epocală!"

Recitalul fostului revoluţionar se prelungise. Era ca un concert de cameră pe lîngă bubuiala unei fanfare de grădină publică, pe lângă spectacolul în care Sion nu precupeţise nici o notă înaltă.

– „...noi, naţia cea mai experimentată şi mai friptă întru aceasta..." citeşte cu vocea lui acră Gr. Brâncoveanu ultimul articol al lui Rosetti. Doamnele nu mai pot râde. Iarna asta balurile în vederea alegerilor şi în onoarea alesului le-au obosit peste măsură.

– Ce spuneţi de discursul lui Cuza la Cameră? întreabă Gradowicz.

– Bănuiesc că ultraliberalii sunt nemulţumiţi de critica făcută dezordinii publice.

– Domnule Ghica, je crois que les valaques ont trouvé un maître sans y penser.

– Circumstanţele îi cer o energie cu totul excepţională, nu ştiu dacă o va avea.

– Intrigile apar ca ciupercile după ploaie.

– Să sperăm că sărmana ţară nu va suferi că deputaţii ei sunt nebuni şi sălbatici.

– Cuza nu poate face unirea deplină, Napoleon a transmis prin Walewsky care i-a transmis prin Place şi Béclard: prudenţă.

Cu Ghica se procedase altfel.

Mihalache Kogălniceanu apăruse jovial, cu privirea împărţită în paisprezece sub ochelarii rotunzi, cu pasul lui săltăreţ şi cu replica abruptă, la o oră după ceremonia de la Cameră, în salonul de la Hugues. Zărindu-l la o masă cu Costache Ghica şi Ion Cantacuzino se repezise, îl îmbrăţişase fratern, pocnindu-l zdravăn pe spatele cocârjat şi după o scurtă cucerire a terenului prin vorbe spirituale şi mici anecdote mondene, îi trăsese oarecum de mânecă, îi luase într-un *aparté* şopotit în care le mărturisise şi iluziile şi dezamăgirile sale. Clocotise la foc scăzut, aproape fără apă, preţ de un sfert de oră, şi-i comunicase apoi la ureche, *între două sorbituri din paharul de Madeira*, că Prinţul are o vorbă cu el, în mare secret şi-l aşteaptă după spectacol în „părăginita sa reşedinţă".

Mihalache era neschimbat. Vitalitatea lui uneori atât de senzuală, alteori atât de abstract-politică, trăind adică în două game, una majoră, alta minoră, cu egală vervă, simpatie şi participare, căpătase doar o uşoară patină, exact acel luciu subţire al vanităţii care dăruie unei personalităţi siguranţa de sine. Era semnul că omul s-a obişnuit cu defectele şi calităţile sale, s-a împăcat cu propriul lui conţinut. În timp ce vorbea, îşi rotea ochii spre niciunde şi pretutindeni, bâzâia ca un bondar sub pahar, începea brusc o idee de parcă o lungă pregătire se făcuse undeva, în conversaţiile lor subtextuale de o clipă. Kogălniceanu semăna acelui *câine de vânătoare cu inteligenţă ascuţită, dar fără miros*, alergând pentru a-şi îndeplini datoria în toate direcţiile, adică nicăieri.

Şi, iată-i, după spectacol, în dans de pisici nocturne. Pâş-pâş, spre palat. Pe străzi întortocheate, întunecoase, adormite. Doar mantiile negre, largi, de altădată le lipsesc pentru a arăta ca nişte conspiratori carbonari, întârziaţi la spectacolul revoluţionar. În timpul acesta Bălăceanu se perpelea în patul lui conjugal.

Pe la răspântii, cete de oameni se încălzesc la focuri de mangal, sporovăind politica zilei. Lumea e nesătulă de evenimente. Vin de prin sate, de prin târguri şi aşteaptă ba una, ba alta. Nu le vine să creadă că viaţa va fi de acum mult mai potolită. Sunt nesătui de evenimente mari. Ar mai vrea şi ar mai vrea! Au libertatea *de a mai vrea* pe care n-au mai avut-o de mult, de pe vremea stră-strămoşilor lor. O clipă, o vară, au mai simţit-o în '48, dar prea scurt timp şi cu urmări prea sinistre... Iar cei de atunci erau tinerii care azi s-au retras în case. Fiii lor vor revoluţia lor.

„Poate că din zece în zece ani ar trebui o răsturnare pentru a elibera energiile latente..."

Acelaşi Pisoschi, adormit rău, căruia i se alăturase Dimitrie Sturdza, în ţinuta lui impecabilă, călcând ca un absolvent de liceu militar (tânărul de care lui Ghica îi vorbise cu încredere Arăpilă, prezent şi el la întâlnirea de la miezul nopţii) constituiau convoiul secret.

Pâş-pâş prin palat! Pâş-pâş prin culoare, saloane, anticamere şi iar coridoare. Kogălniceanu, nemaiputând îndura strategia, miorlăie uşurel. Râd pipăind cu piciorul parchetul alunecos. Şi, în sfârşit, sparge întunericul o uşă înaltă, albă, cu chenare aurite, lăsată deschisă în aşteptarea

lor şi, ridicându-se de la masa de lucru, se repede spre ei cu braţele întinse, într-un elan de simpatie, însuşi Prinţul.

– Bine aţi venit, domnilor!

Mâinile se strâng călduros. Prinţul, în ţinuta de gală, dar fără sabie şi fără mantilă, îi priveşte uşor maliţios:

– Avem aceiaşi prieteni... tărăgănează cuvintele observându-i atent. Apoi cu un accent ironic: Les amis des mes amis sont mes amis!

Are faţa palidă, părul blond-şaten cade disciplinat de pe tâmple spre ceafă. Favoriţii şi bărbuţa „imperiale" îi stau bine.

Ghica este uimit de felul în care un domnitor adevărat locuieşte în fizicul acestui băiat bun şi vesel de odinioară.

E chiar frumos, convingător. Lucrurile care îi cad în mână, covoarele pe care păşeşte par supuse şi dulce cucerite.

– Vă cunosc foarte bine prin Negri şi Vasile Alecsandri, spune adresându-se mai mult lui Golescu. Ştiu ceea ce este în drept să vi se ceară şi să se aştepte de la dumneavoastră.

Vorbeşte o voce augustă, neutră. Iese din pereţi, din plafon, din podea, vine de dincolo de ferestrele înalte şi zăbrelite, dincolo de uşile închise, căci prinţul tânăr şi surâzător din faţa lor pare prea amical pentru a fi şi solemn.

Şi totuşi de unde apare instinctul autorităţii!

El nu îl exhibă, nu! Nici ei nu sunt slugile domnitorilor de altădată, nu!

Ghica îşi lasă pleoapele peste ochii întunecaţi, căpătând privirea aceea pierdută: „*În noi* este simţul autorităţii, în conştiinţa noastră că cel *ales* de destin ne depăşeşte. E ceva confortabil în senzaţia că eşti un soldat înrolat în armata disciplinată a politicii, că altcineva, deasupra ta, ia deciziile, îşi asumă responsabilităţile bătăliei."

Ghica îşi ţine cu demnitate cocoaşa în spate. Eleganţa şi naturaleţea voevodală ale lui Cuza i se par totuşi o insultă subtilă. Acela stă rezemat de masa lui Alexandru Ghica, a lui Bibescu, a lui Ştirbey – o masă vieneză cu intarsii geometrice: „M-aţi vrut sau nu m-aţi vrut, iată-mă-s!"

Nu numai moda vestimentară sau barba şi tunsura îl apropie de imperialul model francez, ci şi uşoara familiaritate democratică şi în acelaşi timp prea fastuos regală cu care se apropie de subalterni. Epoleţii auriţi i se clatină uşor ca nişte bronhii.

E momentul în care majestatea sa le întoarse spatele, ocoleşte masa încărcată de hârtii, călimări şi pene ca biroul unui notar de provincie şi aruncându-se în jilţul său, le face semn să se aşeze.

Arăpilă şi-a alcătuit o faţă fără surâs care pare că-l amuză pe Cuza. Se uită mereu la el de parcă ar pune la cale o năzbâtie şi ori de câte ori îl vede îşi imaginează efectul de poimâine al planului. Pe Ghica îl ocoleşte dinadins...

Conversaţia glisează uşor pe amabilităţi. Kogălniceanu face pe consilierul regal care a descoperit niscaiva personalităţi camuflate şi le-a scos la iveală ca un arheolog vasele antice din nisipul vremurilor. Vodă

clatină din cap la superlativele împinse în faţa lui şi ridică deodată mâna în semn de saturaţie. Ca de obicei, consilierul improvizat depăşeşte prin exces de zel norma epitetelor.

– Domnilor, spune ridicându-şi plictisit sprâncenele, două mi se par problemele cheie ale momentului pe care îl trăim, ei, da, e surprinzător, continuă înveselit cu silnicie, e surprinzător că nu sunt trei ca în toate basmele orientale.

Pisoschi răspunde clipirii ostenite a domnitorului, clătinându-şi ciuful căzut pe nas. Se strecoară pe uşă şi şopoteşte ceva cu mâna pe clanţă.

Problemele rămân pentru o clipă suspendate în aer. Golaşe şi impresionant de puţine.

– Prima este cea a consolidării unirii... spune Cuza rezemându-se pe spătarul jilţului şi fluturându-şi degetele subţiri, nervoase spre plafonul cu zeiţe şi amoraşi pastelaţi şi auriţi.

Gestul înseamnă lansarea diplomatică în Europa?

Ghica se şi vede la Constantinopol, urmărind subtila şi cruda îngâmfare a lui Sir Bulwer: „A mon avis, nos pauvres Turcs ont autant de mal à vivre qu'à mourir." Dar sărmanii aceia încă aveau un cuvânt de spus în ceea ce priveşte Principatele şi un cuvânt pe care chiar Sir Bulwer îl putea şopti la muribundele lor urechi.

De aceea îşi păstrează privirea galeşă şi un fel de curiozitate dezinteresată în atitudine.

– A doua este cea a organizării interne a ţării.

Ghica are senzaţia că lui Cuza îi vine să caşte şi face un efort de a vorbi. Pendula din salon arată ora două din noapte. E o pendulă veche, cu literele îmbătrânite, cadranul jupuit, limbile triste târşindu-se agale şi tic-tac-ul bătrânesc. Nici nu poţi avea încredere în ea în vremuri atât de tinereşti... cu un suveran atât de frumuşel...

– Problema Unirii a încetat să mai fie o aspiraţie, e un fapt palpabil, continuă Cuza împrumutând ceva din emfaza publicistică a lui Rosetti, dar într-o nobilă pastişă. Cortina s-a tras, spectacolul a început.

Printr-o jucăuşă coincidenţă, uşa se deschide şi valeţii în livrele cu brandemburguri sclipitoare aduc cafele, ceaiuri şi, pe o tavă, o trupă veselă de vinuri franţuzeşti.

În câteva minute toată lumea îşi ţine ceştile sau paharele în mână.

„Ah, aceasta nu e o audienţă, e limpede, îşi spune Ghica, e un *rendez-vous* amical la Vodă în vederea unui şir de eventuale audienţe. Cuza pipăie încet cu piciorul moldav terenul valah."

– Consolidarea ei depinde în egală măsură de contextul european şi de dibăcia noastră de a-l folosi.

Dibăcia pare în gura domnitorului un fleac, o bagatelă. Nu ne duce nimeni pe noi, suntem foarte pricepuţi în folosirea contextului european! Invitaţii au senzaţia că asistă la relatarea unei partide de bacara şi Kogălniceanu îşi aşează lejer piciorul drept peste piciorul stâng, contemplând „contextul" european. Are o mie de idei în privinţa lui.

În începere e foarte cald. Mirosurile de cafea şi ceai tare se amestecă în nuanţe aţâţătoare. Toţi se trezesc din amorţeală şi-şi urmăresc cu atenţie, dar şi uşor relaxaţi, stăpânul. Acesta a refuzat „trataţia" şi surâde leneş.

– Războiul care se pregăteşte în Italia, intervine Kogălniceanu şi-şi varsă jumătate din ceai pe pantalonii fumurii, ar putea fi favorabil chiar unei uniri depline.

„Iată o îndrăzneală nelalocul ei. Vodă e mâhnit, Arăpilă distant."

– Franţa este, cred, continuă temerarul, dispusă să-şi ia revanşa pentru înfrângerea de la tratativele pariziene, Rusia nu s-ar împotrivi pentru a zgândări Austria, iar aceasta va cedă pentru a nu avea un al doilea conflict în răsărit şi-i va hotărî şi pe turci să o urmeze.

– Dar Anglia? întreabă Cuza posomorât. Pe sub masă se văd genunchii lui bâţâindu-se nervos. Gura i se strâmbă ironic. S-a dovedit prea adesea una din puterile asupra căreia nu trebuie să-ţi rezervi ultimul gând.

Aruncă o privire plină de înţeles lui Ghica, parcă cerându-i asentimentul. Dar acesta îşi trage pleoapele în jos.

„Nu vrea să forţeze lucrurile şi e lesne de înţeles de ce. Unirea deplină ar ridica o problemă, a treia?, foarte neplăcută pentru propria sa poziţie: prinţul străin. Se teme că-şi pierde un tron, chiar două tronuri câştigate atât de neprevăzut şi atât de democratic?"

– Cred că e bine să avem răbdare, spune Prinţul cu două ţări, şi să încercăm să câştigăm treptat ceea ce ni se cuvine pentru a nu pierde prin precipitare ceea ce am obţinut.

Nu-i mai vine să caşte. Prudenţa e trează tot timpul, numai îndrăzneala poate adormit câteodată.

– De altfel, trebuie să acordăm importanţă tuturor puterilor garante, oferindu-le iluzia sau şansa unor interese în Principate. Spun *tuturor* în ciuda faptului că numai unele ne arată simpatie şi numai unele deţin o reală influenţă europeană, pentru că în corul celor ce deţin supremaţia politică nu se realizează un consens *decât* în chestiuni... marginale, iar cele care ar trebui să cânte la vocea a doua sunt tentate să urmeze partitura unei voci întâi. Ne putem sprijini mai mult pe disensiunile dintre ele decât pe armonia lor şi cu tact ne vom strecura printre conflicte.

Arăpilă îşi păstrează rezerva puţin trufaşă. El este deocamdată în inspecţie la Palat. Vrea să fie convins că nu trebuie să fie reticent cu puterea, şi Ghica se simte dator să vorbească:

– Alteţă, din păcare nici una din puterile garante nu are un interes economic în Principate şi până îl vom obţine, ceea ce în condiţiile crizei comerciale care se accentuează nu va fi uşor, suntem la dispoziţia intereselor politice aşa cum exact aţi sesizat. Jocul pur politic are însă dezavantajele lui, căci ţine uneori mai mult de vanităţi decât de raţiune.

Nu, nu vrea să-şi ofere serviciile nici la Constantinopol, nici la Londra. Vrea să-i servească o idee mai abstractă, dar mai temeinică. Cuza pare a fi înţeles şi se relaxează:

– Domnule Ghica, tocmai în clipele de criză trebuie să facem apel la un pesimism rezonabil, mai ales că speranţa are plăcutul obicei de a fi inevitabilă.

– Principalul scop mi se pare a fi captarea capitalului străin, implicarea economică, financiară şi comercială a puterilor garante în soarta Principatelor. Numai aşa vor dori aici un stat unit, suveran şi cu un regim politic foarte stabil. Altfel, vor socoti neglijabilă lipsa noastră de autonomie, ne vor oferi unuia sau altuia din imperiile limitrofe şi vor încuraja ambiţiile locale, intrigile de domnie ale oricăror bogaţi vanitoşi. Este o părere personală, formată după o îndelungă observaţie a comportamentului occidentalilor faţă de conflictul ruso-turc, ca să spun aşa, chiar pe câmpul de luptă diplomatică. Când vom reuşi cucerirea acestui interes economic, spune plasând pe măsuţa apropiată ceaşca de cafea şi-şi sprijină apoi cotul de marginea scaunului, vom oferi nu numai Europei un câmp de acţiune profitabil, dar şi nouă o şansă de ieşire din primitivitate. Pentru a capta însă capitalurile străine trebuie să dăm garanţii de stabilitate şi acestea vor fi reformele interne pe care le vom reuşi.

Discursul s-a terminat. Oftează şi aşteaptă.

Se lasă tăcere.

A spus ceva neplăcut?

Cuza l-a urmărit atent, încordat, învingându-şi oboseala. Dar nu vrea să vorbească încă despre reformele interne. Ştie el bine ce înseamnă asta. Lupte şi iar lupte, o stabilitate de şatră. El vrea deocamdată, pe entuziasmul general, să impună dubla alegere.

Atât, *momentan*.

Entuziasmul general poate fi un obiect de şantaj suficient? Sigur. Şi domnii liberali îl ameninţă cu mişcări de stradă. Brătianu i-a trimis un memoriu foarte elocvent: îl somează să se sprijine pe forţele vii ale naţiunii, pe micii boiernaşi şi pe comercianţii de la oraş, să renunţe la ideea unei politici de conciliere în interior căci unire prin conciliere nu poate fi, ci doar prin autoritatea ce şi-a asimilat idealurile liberale. Fusese un duş rece în mijlocul atmosferei sărbătoreşti. El alcătuise nişte ministere de conciliere şi roşii i-o reproşau vădit. Realitatea ieşea la suprafaţa spumoaselor festivităţi ca untdelemnul în apă. Iar domnii moderaţi vorbesc cu detaşare şi bun simţ despre o politică de echilibru care trebuie să înceapă cu problemele economice.

Imaginea banilor occidentului vărsându-se în buzunarele moşierilor români, a cerealelor luând drumul fără pulbere al Dunării şi al mării, acele bănci, făbricuţe şi prăvălii doldora de mărfuri care cresc şi strălucesc într-un soare primăvăratec se perindă prin faţa lor ca un nor:

„Vezi norul cel de colo cam în chip de cămilă?
Pe Sfânta slujbă, chiar că-i taman ca o cămilă.
Ba pare-mi-se că aduce a nevăstuică.
E cocârjat ca nevăstuica.
Sau ca balena?

Chiar ca balena."

Ceea ce rămâne este expresia încordată a Prinţului şi tăcerea celorlalţi. Kogălniceanu intervine:

– În problema dublei alegeri, Napoleon vă va ajuta. Vrea naţiunile consolidate. Prin angajamentul lui în Italia dă spectacolul unei escapade pur liberale. Va fi sensibil la ameninţarea cu un al doilea conflict în răsărit pentru a-i degaja războiul cu Austria.

Ghica riscă arătând în asta o oarecare plăcere:

– Nu trebuie să punem bază pe propaganda unui regim autoritar.

Dar Kogălniceanu pare pregătit pentru o asemenea replică, pare pregătit pentru „naivitate".

– În orice autocrat există un grăunte de idealitate, iar în cazul împăratului francez acesta este principiul naţionalităţilor şi el ne va fi favorabil.

– Napoleon al III-lea a dovedit mari defecte în timp de pace, spune Ghica adresându-se Prinţului, nu lui Kogălniceanu, pierzând multe din cuceririle sale din timp de război la masa tratativelor. Războiul italian oferă speranţe, nu certitudini.

Cuza îi întrerupe:

– În privinţa dublei alegeri, aş dori, domnule Ghica, vă repet, un pesimism mai sănătos, indiferent de dificultăţile prin care vom trece.

Ironia îi vine mănuşă şi toţi par treziţi din amorţeală.

– Nu sunt deloc pesimist, Alteţă. Vreau doar să atrag atenţia că Napoleon este doar recalcitrantul clasei şi că tot în palatul de la Hofburg se va decide Unirea, vă spun asta ca un exilat de profesie. Austria învingătoare sau învinsă va dicta Turciei, iar „omul bolnav" este foarte menajat de Anglia, ca şi de împăratul Franţei.

– Deci, ce sfat mi-aţi da pentru obţinerea recunoaşterii dublei alegeri? Aceasta mă interesează deocamdată.

– Să deschideţi o tabără militară la Oituz.

Cuza se uită lung la el parcă fără a înţelege, surprins şi totodată dispreţuitor. Armata valahă şi moldavă înfruntând binecunoscutele armate înconjurătoare?

„Are încă ideea unei ţări mici, vasale, care nu trebuie să lezeze interesele marilor puteri. Îndrăzneala are nevoie de exerciţiu..."

– Unirea va trebui întărită în interior prin colaborarea între Principate, spune Cuza sec, parcă ieşind din încăpere, parcă trântind uşa în urma lui, deşi rămâne înfipt în jilţul său cu însemnele Valahiei străbune.

Pisoschi oftează sau cască, nu se ştie, şi toţi înţeleg că s-a ajuns în sfârşit la problema concretă a vizitei. Vocea aceea care vine din pereţi, din plafon, vocea stăpânului lor se aude iarăşi clară, autoritară şi neutră:

– Domnule Golescu, ne-am gândit să candidaţi pentru locul vacant în Adunarea Moldovei, vom avea în vedere şi candidaţi moldoveni pentru Adunarea Valahiei. Schimbul, oricât de dificil ar fi, sub raport practic pentru cei implicaţi va trebui să-l facem în mod demonstrativ. Sper că sunteţi de acord.

O propunere paşnică, pe gustul Golescului căruia precis superbia milităroasă dorită de Ghica i se pare o aberaţie. Pentru el este clar că nu trebuie să supărăm nici una din puterile străine şi nici să nu creăm chiar vaga impresie că am mai putea încerca o revoluţie. Revoluţie? Nici chiar Rosetti n-o mai vrea cu adevărat. Eşecul din '48 l-a marcat pe viaţă. „S-ar putea ca şi el să mă bănuie că ideea unei tabere militare nu este decât o manevră pentru compromiterea lui Cuza şi, vai, obţinerea unei domnii care, măcar acum, nu mi-ar aduce nici o glorie!"

– Am mare nevoie de oameni care să vadă viitorul limpede, în toate determinantele lui, cu fermitate, dar şi cu imaginaţie, fără excese, continuă alb Cuza, oameni înzestraţi cu simţul realităţii şi neinflamabili la ideile utopice. Mi-aţi fost recomandat, domnule Golescu, pentru aceste calităţi ale dumneavoastră, pentru o anume moderaţie şi chibzuinţă, care în acest moment sunt foarte, foarte necesare!

Respiră uşurat, uitându-se spre Dimitrie Sturdza care nu s-a mişcat din colţul lui, de lângă măsuţa, încărcată şi aceea de hârtii, mape de piele şi parafe.

– Domnul Sturdza v-a recomandat cu atâta căldură încât ar fi trebuit să iau foc. Noroc că are un potenţial caloric extrem de scăzut şi când vorbeşte cu căldură înseamnă doar că taie o copcă pentru a prinde simpatia peştelui din adâncuri.

Pisoschi se trezeşte şi râde cu poftă. Ciuful rebel îi cade pe nas. Dimitrie Sturdza continuă să stea sobru, neclintit în scaunul său. Ceilalţi simt un conflict, îl simt, aşa, cu coada ochiului, cum observi că vecinul s-a îmbrăcat într-o zi mai prost decât de obicei.

– Numai cu astfel de oameni, spune Cuza ridicându-se, se vor putea realiza acele reforme de care vorbeaţi, domnule Ghica, acele reforme interne care să ne scoată din starea de primitivitate.

Mai au parte de un discurs scurt. Prinţul ocoleşte masa şi bronhiile acelea aurii respiră aerul încins, emanat de soba din faianţă austriacă. Întinzându-le mâna devine mai degajat.

– Eşecul se realizează cel mai bine, nicidecum izbânda, mereu pătată de imperfecţiuni. Eşecul mai are şi privilegiul de a se putea prelungi şi după moarte, le spune ca unor prieteni vechi, admirabili, pe care nimeni nu-i va smulge din inima lui. Ajutaţi-mă, domnilor, să nu-l realizăm.

Ghica aşteaptă să-şi afle rolul la această întâlnire, dar Cuza îl ocoleşte şi-şi continuă meditaţia:

– N-aş vrea să facem din înţelegerea situaţiei o laşitate şi nici din curaj o obrăznicie...

Pluralul include o colectivitate de bărbaţi luminaţi şi responsabili când e vorba de pericole şi o majestate unică atunci când e vorba de victoriile viitoare? Nu, Cuza în toate gesturile lui, chiar stângace, pare, dacă nu „sublim" cum i s-a părut lui Rosetti, onest, bine intenţionat, democrat, fără aere şi de o simplitate binevenită.

Dar ce rol îi rezervă *lui?* Nu-l iubeşte, e sigur, dar are măcar nevoie de sfaturile lui?

– Aş vrea să profit de sfaturile dumneavoastră, domnilor, spune uitându-se în ochii lui Ghica, şi vă mulţumesc pentru cele pe care mi le-aţi dat.

Audienţa, rendez-vous-ul, vizita sau ce fusese luase sfârşit. Cuza părea la capătul puterilor. Le întinde o mână fierbinte. Mâna fără fiinţă concretă, mâna abstractă, suverană.

Afară, frigul îi izbeşte în faţă cu brutalitate. Şi totuşi le dă o stare de exuberanţă ciudată care îi aruncă direct în salonul luminat feeric de la Hugues unde Bălăceanu, negăsindu-şi somnul, venise să-şi potolească neliniştea. Pentru asta aruncă jerbe, jerbe de ironii la adresa tuturor. Duşmăniile se culeg adesea în joacă.

– Brătianu, perorează el mângâindu-şi mustaţa, are marea artă de a enunţa evidenţele...

– S-ar părea că tocmai de această artă avem nevoie, să spună cineva ceea ce este evident... replică tânărul Grigore Cantacuzino.

Iar Bălăceanu râde:

– Asta doar pentru că nu suntem obişnuiţi cu evidenţele...

III

De când iluziile de domnie i se spulberaseră, Maria Cantacuzino redevenise o persoană înţeleaptă. Îşi recăpătase umorul şi ajunsese să pară chiar veselă. Doar nervozitatea ascunsă rău în această voioşie ironică îi mai trăda dezamăgirea. Formele ei pline se alungiseră.

– Nu găseşti că Maria a întinerit? îl întreabă nu fără maliţie doamna Vlădoianu.

– Cumnata mea are toate şansele să se menţină tânără, căci Jeannot este foarte, foarte ocupat cu ministerele sale.

– Am să ţi-o plătesc, replică Maria mijindu-şi comic ochii.

Îi vine bine rochia de drap *aubergine* brodată ton pe ton, care îi marchează talia şi-i subliniază supleţea bustului. Şi-a prins părul la spate cu un *chou* de panglici satinate.

Prânzul doamnei Vlădoianu fusese rezonabil, nu căutase să-i epateze prin cantitate şi-i era recunoscător. Cucoanele ciripiseră fără încetare despre Cuza, iar el şi Vlădoianu se mulţumiseră să le ironizeze. Şi, deodată, se antrenaseră şi ei.

– Niculache Golescu a crezut că aerele lui de general de operetă îl vor copleşi pe bietul colonel moldav şi s-a trezit chemat la ordine cu o voce, pe onoarea mea, foarte autoritară, spune Vlădoianu.

– Se zice, intervine Ghica şi simte cum cele două femei îşi ascut auzul

şi-şi pregătesc respiraţiile pentru râsul binefăcător – tonul lui le-a avertizat, le-a dat un semnal subtil – ei bine, se zice că Niculache şi-a început cariera în armată ţinând sabia de vârf cu două degete şi purtând chipiul pe-o sprânceană. De aceea domnul general Kisseleff l-a remarcat imediat şi a vrut să-l întrebe dacă ştie cum funcţionează un tun, iar idolul franţuzitelor din Caracal şi Craiova ar fi răspuns: „Prin bubuituri!"

Chicotele se revarsă printre pahare, făcându-le să vibreze uşor, printre farfurii şi clondire, printre fructiere şi platouri.

– Si non e vero, e bene trovato... surâde îngăduitor Vlădoianu.

– Ah, nu le-ai povestit istoria lui *père* Coulouvrin... Trebuie, trebuie să le-o povesteşti! Să vedeţi, se întoarce Maria spre gazdele lor, ce înseamnă lupta dintre partide!

Soţii Vlădoianu întind deodată mâinile spre paharele lor şi, fixându-l pe Ghica, sorb pregătindu-se de ascultare. Doamna bea ridicând uşor bărbia, ca vrăbiuţele. Clipeşte des, neliniştită.

– Dar victima n-a fost *père* Coulouvrin, vreau să vă liniştesc de la început asupra acestui lucru. Dimpotrivă. Jean Cretzianu a plătit.

– Asta e bine, asta îţi mai dă oarecare speranţe în viitor, mormăie colonelul Vlădoianu stârnind zâmbetele doamnelor.

– Ia-o de la început, se roagă Maria.

– O iau de la început.

Soţii Vlădoianu întind iar mâinile spre paharele lor şi sorb în aşteptarea istoriei pline de tâlc. Doamna clipeşte des.

– În seara venirii Prinţului, Bălăceanu a fost invitat de Pisoschi a doua zi la palat pentru că Alteţa sa vrea să-i vorbească. Acesta este începutul. Acum n-are rost să vă evoc starea lui Bălăceanu după aceea. Henry, valetul lui, i-a mărturisit valetului meu că mânecile redingotei stăpânului său ieşiseră cu totul din cusături. Noaptea era fără lună şi, este ştiut, asta creează nelinişti în sufletele prea sensibile. A doua zi, Bălăceanu lustruit, pomădat şi plin de însufleţire se prezintă la palat. Prinţul îl primeşte cu o cordialitate care îi înmoaie inima şi i se plânge de nişte scene penibile pe care le-a văzut la intrarea sa în Bucureşti.

– Bătaia mahalagiilor la Izvorul tămăduirii...

– Sau frumoasa păruială a zarzavagiilor în piaţa Sfântul Anton. Se pare că-i aţâţa cineva cu vorbe bine meşteşugite...

– Prinţul i-ar fi spus: Sunteţi un liberal care a dat probele de onoare şi un om energic, de aceea apelez la dumneavoastră şi la devotamentul pentru cauza pe care toţi o servim şi vă rog să acceptaţi Prefectura de poliţie a capitalei şi chiar să intraţi de azi în funcţie. Bălăceanu, vă imaginaţi, s-a ridicat de două degete de la podea, dar s-a dat jos repede pentru a atrage atenţia că ostilităţile *roşilor* împotriva moderaţilor vor împiedica această numire. Niculache Golescu nu va semna decretul. Asta este treaba mea, a răspuns Vodă, vă voi trimite numirea chiar azi, semnată de generalul Golescu sau de un altul.

Domnul Vlădoianu şi apoi soţia sa întind mâinile după paharele lor. Sorb încet, atenţi la povestirea lui Ghica.

– Ce face dragul nostru prieten ieşind de la palat?

– Fuge la Prefectură... se avântă gazda.

– Fără numire, nici chiar Bălăceanu nu s-ar fi dus la Prefectură, nu? Se duce la *père* Coulouvrin.

– Să-şi comande uniforma! se înduioşează doamna.

– Normal. Un prefect de poliţie care se respectă poartă uniformă de colonel de jandarmerie, stimată doamnă, şi când iese cu trăsura este escortat de doi jandarmi călări. Deci? Bălăceanu îi cere lui Coulouvrin uniforma de mare şi mică ţinută, fiind sigur că în vremurile pe care le trăim, tulburi, nesigure, dar şi atât de festive, va avea nevoie de ambele. Croitorul se scarpină în cap, se apropie de el, îl priveşte cu stupoare şi îngaimă: „C'est courieux! Sunt deci doi prefecţi de poliţie?" Lui Bălăceanu nu-i trebuie mult să intre la bănuieli. „Cine a mai comandat una?" „Domnul Jean Cretzianu." „Atunci, *père* Coulouvrin, nu le mai face pe ale mele şi termină-le pe ale lui." A plecat spre casă cam tuflit. Dacă *roşii* îl voiau pe acela, acela va fi, şi-a zis, şi a stat el tuflit vreo trei ore aşteptând evenimentele, iar ele au apărut în persoana lui Mitiţă Sturdza care avea în mână decretul de numire...

Soţii Vlădoianu întind mâinile deodată spre paharele lor şi sorb repejor, grăbiţi să asculte. Maria învârte furculiţa în farfuria goală zâmbind la ceea ce ştie că urmase.

– Acesta i-a relatat ce se petrecuse la Palat după plecarea lui. Cuza îl chemase pe Golescu şi-i ceruse numirea înainte de orele patru seara: Vreau să-l ştiu prefect înainte de a mă culca. Am nevoie de un somn liniştit! Generalul îl laudă pe Bălăceanu, el personal îl preţuieşte, bla, bla, bla! dar nu poate semna numirea deoarece acesta nu are încrederea partidului său, pe care, ţine cu modestie să-i amintească, alteţa sa a avut înţelepciunea de a-l aduce la putere. Prinţul a ridicat vocea: Eu nu ţin s-o aibă decât pe a mea şi să nu mai văd scenele de ieri, rezultatul poliţiei aşa cum o vor prietenii dumneavoastră. Vreau numirea lui Bălăceanu sau demisia dumneavoastră. Între două rele, Golescu a ales-o pe cea care îl leza personal mai puţin. Şi nu-şi terminase Mitiţă povestea şi la uşă cine bate? *Père* Coulouvrin, cu uniforma de mare şi mică ţinută. „Aşa repede?" „Sunteţi din partide diferite dumneavoastră şi domnul Jean Cretzianu, dar aveţi aceleaşi măsuri", răspunde croitorul nostru cel înţelept.

Doamna Vlădoianu îşi scutură pleoapele străvezii peste privirea aceea moale, veselă.

– Aha, de aceea îl atacă acum Rosetti pe Bălăceanu că îngăduie vânzarea cadavrelor în măcelării şi că pâinea nu are gramajul cuvenit!

– Pentru Rosetti chiar şi Prinţul a încetat să mai fie sublim.

Trec toţi în salon, zâmbindu-şi cu tâlc.

— Ştii, Bălăceanu are un defect. E prea zelos, spune colonelul. Nu m-aş mira să aibă necazuri.

O trăsură, apoi alta, apoi alta începură să sosească în faţa peronului.

– Vom fi asaltaţi, dragul meu Ghica, se plânge Vlădoianu. E ziua de primire a soţiei mele şi doamnele nu au decât un singur subiect demn de a fi discutat: Prinţul Cuza.

Crinolinele vaporoase invadează salonul. Sunt atâtea panglici, dantele, catifele, mătăsuri în jur încât un perfid îndemn spre frivolitate coalizează partea masculină. Lenş şi Bellu apar ţinând la braţ nişte persoane foarte vesele care, nici nu se aşează bine, nici nu aşteaptă să fie prezentate, şi aduc vorba despre personajul zilei.

– Doamna Zoe Golescu vrea să-l invite pe Prinţ să asiste la cununia nepoatei ei cu doctorul Davilla.

– Asta în ciuda faptului că tânăra mireasă ar fi foarte dornică să nu asiste? şopteşte Ghica la urechea Mariei.

– O cunoşti pe domnişoara Lahovary? îl întreabă gazda şi-l ia de mână pentru a-l prezenta. Tânăra este întru totul remarcabilă. O privire catifea albăstruie şi un ten palid, sidefat, o gură cu colţurile puţin lăsate în jos şi o voce senzuală, adâncă. O inocentă voluntară şi teribil de interesată de ceea ce se petrece în jur, deloc absentă, deloc romantică, din contra, foarte pofticioasă.

– E adevărat că vă veţi întoarce în Samos? întreabă ea.

Şi insula pare iarăşi un spaţiu de basm din vremuri apuse.

– Asta n-ar mai fi posibil, domnişoară Lahovary, se lamentează el, lăsând impresia unui regret sentimental. În Samos a fost deja numit un alt guvernator.

– Ah, oricum era un loc al exilului şi nu v-ar fi plăcut să-l revedeţi.

– Exilul poate fi o vocaţie, nu numai o pedeapsă. Dar în Samos mi-ar place să vă plimb prin livezile de portocali, printre ruinele antice şi printre micile drumeaguri stâncoase, pline de soare şi de amintiri gingaşe. Eu însă mă gândeam să fac o călătorie în Europa. Ce credeţi? E o idee ispititoare?

Domnişoara surâde tandru în semn că ar fi cam o idee tare ispititoare, însă pe ea o preocupă alte probleme în momentul de faţă.

– Toată lumea vorbeşte că Prinţul va apela la dumneavoastră în curând pentru un minister nou sau doar pentru externele actuale.

– Ah, Prinţul, da, da, zvonuri! Aş putea eu să iau locul lui Tache Brătianu?

Răspunsul este un hohot cristalin, încrezător, optimist. Ghica se simte bine, nespus de bine şi cu încântare aude:

– Ar fi, chiar, sub demnitatea dumneavoastră! Ha! Ha!

– Tache a obţinut libertatea presei... vai, ce ne va fi dat să citim! se bucură Bellu.

– Dar n-a obţinut dizolvarea Adunării... Prinţul n-a acceptat. Domnişoara Lahovary triumfă.

Ar vrea să se lanseze într-o povestioară nostimă, într-o bârfă, focul sfârâie în sobă, domnişoara are o rochie de velur violet cu garnituri aurii de dantelă bruxelleză, dar se petrece un lucru răvăşitor, zguduitor pentru el, tomnatecul curtezan al unei adolescente picante. Bălăceanu grăbit intră în salon şi în urma lui, târându-şi crinolina, puţin prea sobră, dar speculându-şi aerul interiorizat şi energia atitudinii, păşeşte însăşi Catinca Gauthier, soră-sa, într-o rochie de caşmir *vieux rose,* haşurată de benzi subţiri de velur, cu o platcă de mătase irlandeză care îi acoperă gâtul şi umerii. Emoţia lui Ghica este atât de vie încât domnişoara Lahovary abandonează cu prudenţă conversaţia.

O suferinţă uitată. O neaşteptată exaltare. Lumea vanităţilor lui este deodată foarte departe... Dispar ironiile sărbătoreşti ale societăţii, afacerile lui, grijile lui familiare, ambiţiile lui politice. Ce-ar putea ele căuta acolo?

Priveşte obrazul încă tânăr al Catincăi şi nu mai vede urma nasturelui de la vesta lui, urma aceea pe care ea o mângâiase uitându-se în oglindă şi îmbrăţişarea de demult pare ireală, o închipuire care îl însingurează, îl izolează de toţi, de toate şi chiar de ea.

Bălăceanu îi tot spune ceva şi el nu-l aude.

– Ce faceţi, domnule Ghica? îl întreabă ea privindu-l rece, sticlos.

Dar, Dumnezeule, îmbătrânise! Are pungi sub ochi, obrajii uşor căzuţi şi gura înconjurată de riduri fine! Domnişoara Lahovary este mai aproape de ceea ce rămăsese în amintirea lui din imaginea Catincăi decât Catinca de azi.

– Întâlnindu-vă, doamnă, mi-am amintit că am avut extraordinara şansă de a vedea împreună procesiunea de la Colonia...

– Ce memorie sănătoasă! râde Catinca, fără a-şi disimula ironia amară, veştejită.

Are senzaţia că s-a creat un gol în care ei rămân sub luminile clevetitoare ale curiozităţii publice.

Dar ce însemnase pentru el Catinca?

O nelinişte, o ciudată teamă! Răscolise în el tot ceea ce era necontrolabil: dorinţa, bucuria cam sfidătoare a durerii, o plăcere iresponsabilă de a-şi abandona ipocrizia (atât de bine exersată şi care era însuşi echilibrul lui, siguranţa existenţei lui) şi un curaj absurd de a muri fără sens, doar pentru a-şi proteja exaltarea. Nimic nu-l îndepărtase de visele *căuzaşilor* cât Catinca, o adeptă înflăcărată a revoluţiei! Pe atunci era zvăpăiată şi puternică, reuşise să-şi impună temperamentul fără a provoca indignarea celorlalţi, un temperament independent şi autoritar. În gesturile ei uneori atât de excentrice, nervozitatea ridica un colţ al draperiei şi se vedea un zbucium, o ţinută tragică şi imatură.

Bălăceanu, în verva lui nestăpânită, se irită:

– Ce faceţi? Aici, azi, nu se dansează!?

– Adevărul este că anul acesta, deşi au fost destule baluri, nu par a

urma suficiente nunţi, spune doamna Vlădoianu încă supărată că Prinţul, marele erou al zilei, îi refuzase onoarea propriului ei bal.

– Am aflat de la Marioara Filipescu că se pregătesc camerele din Palat pentru Doamna Elena.

– Sunteţi sigură că pentru Doamna Elena? întreabă cu voce subţire de intrigant Lenş.

Trăncăneala ia proporţii. Catinca stă cuminte lângă el. Are aerul că stăpâneşte ceva de preţ. Un surâs interior de satisfacţie îi luminează faţa ovală, încadrată de părul roşcat prins în piepteni de baga. Deşi nemişcată în scaunul ei, de sub mânecile dantelate se aude un ciudat clinchet metalic care îi trădează emoţia, brăţările subţiri de argint se izbesc unele de altele. Dar el nu vrea s-o intimideze. Sau mai bine zis n-o vrea refugiată în amintiri, ci prezentă acolo, foarte strălucitoare pentru el. De aceea se apleacă şi-i spune:

– Uneori trăim din obişnuinţă, nu pentru că ne-ar place.

Catinca nu dă nici un semn că ar fi auzit ceva. Priveşte colţul din dreapta al încăperii unde un pian, înfofolit într-un şal de mătase, somnolează.

În salon lumea s-a înghesuit. Doamna Mavros, venită între timp, dă sfaturi bune, cu acel glas de fostă femeie frumoasă, categoric, inspirat şi sigur de sine.

– Prinţul nu trebuie să cedeze farmecului pe care îl are în faţa poporului... El este primul în primejdie!

„La ceai, musafirii strânşi roată,
Despre iubire vorbeau.
Cucoanele – firi delicate,
Domnii – estetici erau."

Colonelul este asaltat de Bălăceanu:

– Se zice că la Viena, Cowley l-ar fi propus pe prinţul de Nassau pentru Principate şi că austriecii refuză provizoriu, doar pentru a compromite pe turci în ţară şi pentru a-i izola de Occident...

– Izbucnirea războiului va fi o catastrofă. Cînd va începe ceva în Italia, la noi se vor gândi întâi...

– Ce catastrofă, dragă! Am trecut noi prin atâtea... îi încurajează doamna Mavros.

– Prinţul ar fi vrut să proclame Unirea la Bucureşti, dar nu l-a lăsat Napoleon, exclamă Bellu.

Catinca rămâne cuminte lângă el, înconjurată de clinchetul acela minuscul. Ghica îi înţelege, în sfârşit, privirea. Se îndreaptă spre pian, dă cu tandreţe la o parte şalul, ridică încet capacul şi, fără să se aşeze pe scaun, atinge clapele, câteva măsuri din nocturna în do minor, notele aventurii lor tinereşti, care împrumutase de la Chopin amestecul acela de suferinţă şi exaltare de care nici unul din ei nu era capabil fără un stimulent cultural. Îşi aureolaseră vitalitatea cu o melancolie împrumutată, rămânând cu toate astea sinceri.

– Şi dacă, cu preţul a câtorva sute de morţi, românii vor putea striga: Masacru! şi vor obţine unirea şi libertatea?

Lenş era gata să sacrifice câteva sute de români. Se spunea despre el, în general, că e mână largă. Ghica nu apucă să închidă pianul şi să risipească vraja şi vocea Catincăi se ridică tăioasă:

– Cui? Cui să strige?

Îl fixează pe Lenş cu un dispreţ nedisimulat şi toţi par tulburaţi de eventualitatea unui scandal. Doamna Mavros face grimasa ei jignită: „Catinca Gauthier o caută mereu cu lumânarea!"

– Unei Europe surde sau asurzite de larma războiului general, intervine Ghica, zâmbind tuturor şi înfundând conflictul în câlţii unei ironii uşoare.

– Bieţii de noi, suntem nişte orfani la cheremul a prea mulţi tutori, spune iubita lui de odinioară. Noroc că Prinţul dă dovadă de înţelepciune.

„Draga mea, erau cuvintele pe care nu trebuia să le pronunţi! Mai grav este că nici nu-ţi pasă dacă trebuia sau nu să le pronunţi. Ai făcut-o dintr-o admiraţie atât de... gregară!" Dezamăgirea i se întinde ca o mască de ceară pe faţă. Parcă este expus unei trădări neaşteptate şi necamuflate, cu nici o rezervă şi cu o entuziastă inocenţă. Domnitorul Principatelor Unite îi răpeşte până şi duioasele sale amintiri, singurele pe care n-ar fi vrut să le piardă în vârtejul politic. Face semn doamnei şi domnului Vlădoianu că trebuie să plece.

Catincăi, nici o privire!

IV

Şi iată-l ţinând pe genunchi o segedea lânoasă şi caldă, mergând spre Iaşi, în trăsură capitonată cu mătase verde-aramă, înconjurată de opt dorobanţi îmbrăcaţi în pambriu albastru. Drumul se zvârcoleşte într-o ceaţă de primăvară călduţă, lipicioasă. Tropotul cailor şi legănatul scârţâit al atelajului strică liniştea aceea de aer înecăcios şi umed.

Dar el e vesel nevoie mare.

I-ar veni să ţină discursuri. Să vorbească despre Patrie. Despre Europa. Despre Istorie. Şi câte şi mai câte.

Aceasta îi este soarta pe care o bănuia – destinul lui de ministru.

Louis deschisese uşa sobru şi anunţase cu o plăcere îngâmfată:

– Monsieur le Préfet de la Police!

Dar Bălăceanu nu avea chef de bucuriile protocolare ale valetului (şi Henry al lui îi făcea „scene" delicioase de aceeaşi consistenţă) şi năvălise, împrăncindu-l puţin spre uşă şi strigându-i:

– Sortez!

De la masa unde încerca să-şi ordoneze hârtiile procesului abia

câştigat şi să-i scrie Saşei, Ghica apucase să vadă, totuşi, importanţa mototolită a lui Louis cu o vagă satisfacţie. Însă fusee imediat sufocat de „monsieur le Préfet de la Police" şi n-o mai putuse gusta aşa cum se cuvenea:

– Cuza mi-a telegrafiat. Vrea să luaţi ministerul moldav.

– Ah! apucase să îngaime.

– Să nu refuzaţi, să nu refuzaţi... Vasile Sturdza a căzut din pricina Adunării, ştiu, veţi avea parte de aceeaşi Adunare, dar nu de aceleaşi antipatii... Ostilitatea cu care v-au primit valahii trebuie lăsată să se uzeze şi de aceea e bine să mergeţi în Moldova.

Ca ultim argument scosese telegrama. Lungă. Asta era un semn de preţuire pentru Ghica din partea lui Cuza. Aşa judeca prefectul.

– Vă aşteaptă câteva moldovence durdulii...

Şi în cele din urmă nu refuzase.

Plecase chiar în zori.

Nu-i displăcea defel. Ce oare îl atrăgea? Senzaţia de putere? Ar fi ridicol. În Samos o avea mai deplină. Dar aici e mai mare peste ai săi, pe când acolo era mai mare peste nişte străini. Aici, are impresia că face un lucru necesar casei, familiei lui, ridică nişte clădiri pentru uzul alor săi. Şi apoi, aici, ştie pe cine şi cât să dispreţuiască, încât „ai lui" nu-i mai pot crea surprize decât în limita unei amicale previzibilităţi, sărind cu un milimetru din portret, doar pentru a-l confirma contrazicându-l – joc necesar al speranţelor. Atunci? Mai este şi bucuria, pe care i-o suspecta lui Bălăceanu, că vrea să se laude a fi valah la Paris. Poate.

E primul ministru al unei Moldove care vrea să se afirme prin el.

„Ei, da, şi prin Cuza, inevitabil."

Asta n-a fost decât o autoironie, căci, deocamdată, Cuza nu-i displace. Pare detaşat de propria lui şansă, nu se arată cramponat de domnie. Dar nici speriat de ea.

Îi scrisese Saşei fără explicaţii prea multe: „Plec la Iaşi. Prefer Moldova, Valahiei în actuala conjunctură." Doar cu două săptămâni înainte îi expediase o epistolă cu: „Navigaţia s-a deschis, însă nu am bani să plec... trebuie să ne aşteptăm la orice, poate vom reveni în ţară, poate vom rămâne în Samos..."

Moldova îl aşteaptă. Boierii ei aşezaţi, puţin plictisiţi de treburile practice, pe care altfel şi le rezolvă bine, de un liberalism calm, neinflamabil, reticent, dornici de progres lent, temeinic sceptici şi rafinaţi, cu vorbirea lor dulceagă, şâşâită, de moşnegi, cucoanele lor languroase şi perfide, apucate din când în când, rar, dar furtunos, de istericale şi patimi tulburi.

Este imaginea unui Iaşi vechi de cincisprezece ani, dar ţine la ea, o ia în considerare cum iei în calculele unei moşteniri o mătuşă bătrână şi uitată de toată lumea. E legală. Faţă de acest Principat, iuţeala schimbărilor din Valahia pare nebunie curată şi chiar ţigănie. Într-un fel, de aceea îi şi convine Moldova „pentru început". Aici o poate lua temeinic

şi răbdător de la zero spre infinit, cu moderaţie, grăbindu-se încet, aşa cum este indicat unei lumi proaspete şi dornice a fi modernă.

Când intri în Moldova trebuie să-ţi potoleşti gesturile, să taci cu tâlc, să umbli precaut şi să zâmbeşti mult. El e foarte indicat pentru toate astea.

Îl va vedea pe Lascăr Catargiu cu suficienţa lui trufaşă, bonomă, chinuit pe dedesubt de o perseverenţă îndrăcită, cu eternele lui cămăşi murdare, cu manşetele boţite şi pantalonii şifonaţi şi plini de noroi, pe Panu cu nervozitatea lui uneori curajoasă prin imprudenţă, suferind că nu este un democrat bogat, ci unul prea sărac, pe băgăciosul Kogălniceanu cu inteligenţa lui sfidătoare şi adesea valahă prin iuţeală, pe Grigore Sturdza, care abia aşteaptă să-şi dea în petic, în fiecare clipă, în orice loc, cu conştiinţa nu numai a beizadelei, dar şi a celui mai tare, cu muşchii bine exersaţi şi cultura ca un brici căpătat de la bunicul, pe Hurmuzachi şi cortegiul lui de vedenii, un imaginativ cuminte, pe Alcaz, mereu ofiţer cu gânduri de reorganizare, de refacere, de disciplină şi de aventură, totuşi, pe Epureanu – un intrigant activ şi mediocru, pe Mavrogheni, veşnic bosumflat şi spinos, pe severul şi ordonatul Mitiţă Sturdza căruia numai o cauză îi trebuia pentru a se pune pe trudă, pe atâţia alţii, o lume ca toate lumile, plină de figuri variate şi neobosite în exerciţiul vieţii lor. Un conservatorism trufaş şi un tineret idealist.

Moldova este luxul românilor...

Locuitorii ei au altă idee despre politică decât muntenii. Una mai paşnică, dar mai eficace în timp, prin stabilitate şi tenacitate. Valahii sunt absurzi şi naivi, repeziţi şi contradictorii, iar moldovenii imaginativi şi trufaşi.

Cum este omul politic într-o provincie românească fără vocaţia politicului? Foarte calculat, desigur! Priveşte-l pe Cuza!

„Tot Moldova, sărmana, păstrează bunul simţ..." suspina Alecsandri. Dar cu măsură! Chiar şi bunul simţ este acolo cu măsură.

Lasă, în schimb, în urmă un Bucureşti ticsit de patimi, în care politica înlocuia totul: masa, casa, iubita, copilul, creditorul sau debitorul... Nişte liberali nemulţumiţi şi nişte conservatori şi mai nemulţumiţi. O enervare crescândă faţă de puterea care nu se decidea să fie favorabilă unora dintre ei, lăsându-le speranţe tuturor.

Ministerul de fuziune în care Barbu Catargiu trebuia să colaboreze cu Dumitru Brătianu, iar I. Al. Filipescu cu Nicolae Golescu arăta ca o barcă ce se apleacă alternativ pe o latură sau alta înghiţind apă şi de la stânga şi de la dreapta şi scufundându-se în balans. În Cameră, fierbinţi discuţii despre „perdele de fier" care ar despărţi (sau nu) trecutul revoluţionar al unora de cel conservator al altora, despre „votul secret", despre învoielile agricole şi despre banii necesari pentru una, pentru alta. Oratorii şi-au luat locul la tribună, „constituţionalismul" îi împunge în coaste, toţi vor să-şi spună părerea. Toţi? Nu. Sunt şi din cei ce vin ca să vadă, ca să

asculte pe alţii, ca să comenteze apoi la cafenea sau la onomasticile familiale, ca să voteze la întâmplare sau după cum le este imediat interesul.

Şi baluri, baluri... care pentru tinerii nesătui păreau mereu prea puţine. Societatea bucureşteană nu renunţase la ele nici după ce Cuza refuzase invitaţiile tuturor.

Apoi carnavalul!

Pe canapeaua verde a trăsurii ministeriale e plăcut să-şi amintească de ei, cei patru cavaleri, intrând în holul Teatrului naţional, în ultima zi a Carnavalului, printre măşti, curioşi sentimentali şi sceptici pofticioşi...

Bâlciul mutat la centru, bâlciul cu ştaif...

Grigore Alexandrescu melancolizând cu ochii pe câte o blondă şi bodogănind... Camera: „Vrea reforme prin caricaturi şi înjurături, prin certuri şi perdele de fier!"

Golescu-Arăpilă, sobru şi furios printre zâmbete şi ocheade, cu gândul tot la „patriotismul de clopotniţă" al lui Rosetti şi Brătianu, n-avea ochi pentru nimic şi pentru nimeni, concentrat, aflat parcă din greşeală la iarmaroc, fără gândul vreunei achiziţii sau măcar al distracţiei.

Numai Kogălniceanu ştia să petreacă. Lăsase politica la intrare şi-i venea să dănţuiască. Avea vorbe de spirit şi fără perdea pentru orice damă mascată.

– Fără să contempli femeia, prietene, amorul nu face doi bani, îl mustra Alexandrescu.

– Lasă că ştiu eu ce să-i contemplu...

Dar nimeni nu se distra cu adevărat, toţi erau obsedaţi de evenimentele zilei: cine va veni la putere, cine cu ce partid se aşează, drame, ură, intrigi, invective.

– La noi, naţia, le spusese cu aerul său de iniţiat obscur Bolintineanu, care sprijinea un perete al foaierului, naţia este proprietatea guvernului.

– Vai, prietene, unde îţi este optimismul? se amuzase Ghica.

Angelescu se repezise la el:

– Domnule Ghica, felicitări, am auzit că aţi câştigat un proces, sunteţi un fenomen al naturii, în asemenea vremuri numai Rosetti şi Bolliac mai pot câştiga un proces *politic*,unul de moşie nu-l mai intentează nimeni, din superstiţie!

– Se petrec şi minuni, dragul meu! Ăsta e un proces de doisprezece ani, pe care l-am pierdut în primă instanţă din pricina şicanelor lui Bibescu, în faţa Curţii de apel din pricina lui Ştirbey, şi abia azi, în faţa Înaltei Curţi, în sfârşit, l-am câştigat...

– Când mai auziţi o veste bună, trimiteţi-mi-o şi mie, că de o lună numai de falimente aud...

– Se zicea că veţi fi ministru de externe... ridicase din sprâncene, surprins de prezenţa lui la bal, Fălcoianu şi-i strânsese mâna dârz, bărbăteşte.

– Ce nu se zice, coane Scarlate!? intervenise Alexandrescu.

– Au scris ziarele, domnule! se îndignase acela.

– Ce nu scriu ziarele, coane Scarlate! Citeşte şi dumneata cu atenţie *Românul* sau *Reforma,* afli lucruri foarte originale!

– Se zic multe, se presupun şi mai multe, se crede de toate, spusese Kogălniceanu luminat la faţă de apariţia unei cochete.

– „Politica adâncă stă în fanfaronadă!"

– Zău, domnule Ghica, în epoca noastră, originalitatea a căpătat un defect: se propagă în serie! se lamentase Fălcoianu.

– Lăsaţi prostiile! Bârfiţi, ce dracu! Suntem la bal mascat! strigase Kogălniceanu înfulecând o splendidă tartă cu portocale.

– Vrei bârfă, ah, te servesc cu plăcere, îl luase Ghica de după umeri. Vezi doamna aceea cu domino albastru? O frumuseţe! E soţia doctorului Manicatide şi... şi... amanta Mitropolitului! Cel gras de dincolo e un proprietar de moară. S-a descoperit că udă grâul înainte de a-l măcina. Crezi că s-a supărat? Că a negat? Nu, a râs dând o explicaţie care i se părea irefutabilă: Povestea asta îi aduce un venit bun! Soluţia? Făina cumpărată de la el trebuie repede folosită, nu cum fac unii brutari, nişte proşti, nişte ageamii, o depozitează şi după două luni trebuie s-o taie cu toporul! Fetiţa aceea dulce care dansează cu nobilul roman în togă, după siluetă e sigur Barbu Bellu, ei bine, fetiţa e de familie bună, divorţată şi disponibilă. Se zice că are un limbaj crud. Ah, dar uite-o pe doamna Dafinescu, soţul este cartofor şi pentru acoperirea datoriilor îşi oferă consoarta cu mare generozitate.

– Vă distraţi, dragii mei, făcuse Kogălniceanu. Îmi place, vă distraţi.

Doamna Vlădoianu apăruse însoţită de Bozianu:

– Ah, mais Niculache Golesco est splendide dans son uniforme. Îl întinereşte, nu? A pris une mine de conquérant, n'est-ce pas?

– Vor fi mari dificultăţi în formarea unui nou minister, mormăise Arăpilă, fără haz.

– Guvernul este atât de slab că nu trebuie decât să sufli asupra lui şi se prăbuşeşte, comentase Bozianu distant, de parcă nimerise, printr-o eroare, într-un cerc de intriganţi. Nici un minister de... fuziune, cum se zice, n-o să dăinuie...

– On fuit maintenant des emplois publics avec autant d'empressement qu'on en mettait jadis à les rechercher, suspinase doamna, puţin sufocată de fumul petrecerii: parfumuri, vălătuci de trabucuri, respiraţii alcoolice, transpiraţii erotice, melancolii romantice.

– Putem aduna opt-nouă oameni pentru un cabinet? Nu cred, se lamentase Alexandrescu.

– Se zice că mâine, poimâine începe Conferinţa...

– Dieu en soit loué! Nous voilà au pinacles.

– Or vrea mai marii Europei să accepte dubla alegere sau nu? Iată întrebarea.

– „Iar la masă cine-mi şade, cu bărbile răsfirate şi cu pletele lăsate?"

– Nu politică, domnilor! striga între două îmbucături de îngheţată Kogălniceanu. Bârfe, domnilor, bârfe, ce dracu!

– Bârfă, domnule Kogălniceanu? întrebă Catinca Filipescu. Ia spune dumneata, de ce n-a venit Domnitorul Cuza cu Doamna Elena?

– Asta e bârfă? Asta e de-a dreptul politică! Dar vă răspund: Doamna Elena este speriată de protocol. Vedeţi, în asemenea cazuri îţi dai seama că e nevoie de o domnie ereditară, adică de acea educaţie rigidă a progeniturii domneşti care face dintr-un tip mediocru, un înţelept, dintr-un impulsiv, un energic etc. etc. Nu zău, în privinţa Doamnei Elena e greu de spus dacă îi vine bine domnia sau nu. E prea modestă... e prea virtuoasă... O să vă dezamăgească prin exces de calităţi prin absenţa acelor câteva defecte fundamentale pentru un cap încoronat: aroganţa, autoritatea, siguranţa de sine, egoismul...

– Eh, şi Mariţica Bibescu se dădea virtuoasă...

– În privinţa ei se potriveau cuvintele lui Aristotel doamnă: Virtutea ţine mijlocul între două vicii, râsese Alexandrescu.

În sală, poloneza se învârtea îndrăcită.

Cald, fumăraie şi zgomot.

Carnavalul se sfârşise pentru Ghica în uşa de la Hugues unde Alexandrescu se autocitase:

– Români, dulce e Unirea!

Apoi Arăpilă spusese:

– Convenţia vrea schimbări sociale puternice, dar cine le va suporta cu uşurinţă? E necesară o pregătire. Progresul nu e un salt, e mers metodic...

Progresul?...

Trăsura înaintează glorios în pământul Moldovei.

Progresul?

Roţile se învârtesc metodic... Copitele cailor celor opt dorobanţi tropotesc metodic...

Chinuitul călător este zvârlit în toate părţile de drumul gloduros, de arcurile rigide ale trăsurii, de goana şturlubatecă a vizitiului care la orice chirăit de indignare răspunde mustrător:

– Nu vă fie teamă, domnule, sunteţi cu mine!

– Ah, da, am uitat, iartă-mă!

Dealurile, râpile, satele şi târgurile se succed sălbatec şi hurducat.

Zeul cu spatele întors spre ei, lăsându-se escaladat. Ciclopul, monstrul uriaş pe care trebuie să se urce cu greu, cu greu, cu mare grijă să nu se vateme, să nu-l vateme, nu-şi arată chipul. Ceafa lui roşie, vânjoasă pare o promisiune de prosperitate, dar faţa rămâne întoarsă, parcă rânjind totuşi. Ceva din încordarea umerilor, din aplecarea ironică a spatelui spune că zeul râde.

Cu îngăduinţă, cu oarecare lene orientală.

V

Moldova îl primise ca pe un intrus, cu toată simpatia pe care i-o arătau oameni ca Nicolae Şutzu, Hurmuzachi, Kogălniceanu, Mavrogheni, rigidul şi prea tânărul Dimitrie Sturdza, Alcaz şi alţii, mulţi dintre ei detestându-se reciproc.

Se simţeau, totuşi, invadaţi de un barbar ce-şi dădea aere la stăpân. El nu era atât de romantic şi nici atât de întors spre trecut ca ei şi de aceea îl priveau cu o sfidătoare condescendenţă.

Coborând din trăsură la hotel Binder, primul lucru pe care l-a auzit în hol a fost replica unui individ mărunt, chel şi burtos, care plescăise din buze către un amărât de amploiat: „Va fi un guvern vremelnicesc!"

Se adeverea şi încă extrem de repede.

Cuza, înfipt ca un şurub în cele două scaune suprapuse ale domniei sale, punea la grea încercare rezistenţa ministerelor din pricina firii lui suspicioase şi a incapacităţii de a-şi alege oamenii. „E încă nesigur pe el", îi explicase Bolintineanu. În Bucureşti năvăliseră asupra lui tot felul de indivizi cu sacul plin de linguşeli. Mititză Sturdza îl întrebase pe Ghica ce fel de om este doctorul Arsaki, căci acela nu părăsea anticamera până nu-l primea Vodă. „Dumnezeule, exclamase, Arsaki? Arsaki? se întorsese spre Jean Cantacuzino care era de faţă: Cine este doctorul Arsaki? Ah, da, da îmi amintesc. Nu este favoritul lui Grigore Ghica?" „Sigur, dar şi al fratelui acestuia Alexandru Ghica", intrase în joc cumnatul. „Dar nu tot un doctor Arsaki era devotatul lui Bibescu?" „Sigur, sigur şi de aceea a fost şi fidelul lui Barbu Stirbey." „Numai?" întrebase. „Nu, şi al tuturor ocupanţilor noştri dragi, câţi au fost...", încheiase Cantacuzino. Mititză Sturdza, care n-avea deloc umor, îi urmărise ca la teatru. „Se zice că este foarte bogat!" se mirase. „O! Da! deşi nu exerciţiul ştiinţei l-a amuzat, ci bunăvoinţa domnească. Aceasta a fost profesia sa principală." În sfârşit, Sturdza înţelesese şi zâmbise timid. Sensul scenetei ajunsese până la el.

La Iaşi, alte haite se răsuceau în jurul lui Cuza. „Se înconjoară de proşti", îi spusese Ghica lui Alcaz, vechea lor gazdă din '41. „Pentru că se simte, cred, inferior unor personalităţi politice demult atestate. Îi bănuieşte pe toţi, nejustificat, numai pentru că nu e sigur pe propriile sale opinii." „Vor profita de asta ciurucurile dornice de parvenire. Atenţie, don Eugenio, Cuza începe să simtă nevoia unor autentici inferiori pentru a-şi consolida părerea că funcţia i se cuvine. Te rog să mă înţelegi, eu nu pun întrebarea dacă i se cuvine sau nu, doar ţara este în drept să o pună, eu doar remarc ceea ce oamenii de nădejde din jurul lui au datoria să-i semnaleze. Trebuie să treacă bine peste acest moment foarte dificil: al alegerii colaboratorilor, altfel va fi victima sigură a mediocrităţilor şi va nemulţumi pe cei foarte capabili, care i-ar fi atât de necesari în opera pe care o începe." Ştia că fiecare cuvânt al său va fi transmis. Nu voia să jignească pe nimeni, ci doar să-l avertizeze pe Cuza aşa cum dai de ştire prin sfaturi bune unui vechi prieten că ai început să-l suspectezi.

Intrase în cabinetul Prinţului după o zi şi o noapte nedormită. Alteţa Sa se arătase încă somnoros, dar destul de atent la tot ceea ce îi explicase: programul viitorului guvern, apoi lista ministerelor, într-un cuvânt „lucraseră" şi încă foarte bine. Cuza era prompt în decizii şi nu-i putea reproşa ignoranţa sau confuzia, doar o oarecare aroganţă ţâşnită din slăbiciune şi o grabă a discuţiilor, care semăna cu zăpăceala boierului dinaintea unei plecări la oraş în faţa întrebărilor practice ale vechilului. Fusese însă invitat la dejun şi acolo conversaţia căpătase un ton mai degajat, dar şi mai puţin armonios. Ajunseseră chiar la un dialog încordat, jucat ca un menuet crud, războinic.

„Alteţă, sunt acuzat de moderaţie de prea multă vreme, îi spusese, pentru a nu fi gândit serios la ceea ce înseamnă moderaţie, chiar şi numai pentru a-mi putea ironiza adversarii. Poate că vreau într-adevăr să nu fie distruse acele instituţii ale noastre care sunt produsele spiritului naţional, pentru a nu fi ridicoli împrumutând ceea ce ne prisoseşte sau ceea ce prisoseşte altora. Băiatul meu, încălecând un băţ, bate scaunele crezând că acelea îi împiedică bidiviul să galopeze. Poate vreau să distrugem numai acele instituţii care au frânat progresul nostru şi asta irită pe câţiva tradiţionalişti. Ei cred că nimic din ceea ce este nou nu ni se potriveşte." „Poate vreţi prea mult!" îl întrerupsese Cuza. „Am într-adevăr destulă ambiţie ca să fiu şi mai ambiţios!" râsese el şi Prinţul, împingându-şi deoparte farfuria, răspunsese cu o răceală puţin dispreţuitoare: „Vous voulez dire que vous soyez seulement un rationaliste..." „Un absurd adept al logicii, Alteţă, într-o lume care judecă prea mult cu instinctele şi prea puţin cu creierul." „Dispreţuiţi atât de tare instinctele?"

Era o modă în laşul lui 1859 exaltarea foarte cerebrală în faţa instinctelor, doamnele şi domnii cereau libertatea poftelor lor, în timp ce societatea impunea norme din ce în ce mai ipocrite. Dar nu asemenea reflecţii îi trecuseră prin minte atunci, căci fusese surprins de faptul că Prinţul i se adresase cu ultima întrebare în turceşte, făcând şi o ridicolă greşeală de acord. Surpriză, ca şi aluzia perfidă la adresa exilului lui constantinopolitan îi urcaseră sângele în cap. Ah, Cuza îi încerca instinctele?

Nu răspunsese, revenise (poate jignitor) la ceea ce ţinea să explice: „Moderaţia nu înseamnă nici prudenţă, nici încercare de concordie, ci speranţă în luciditate. Personal, nu cred că ţăranii sunt nerăbdători de reforme, nici capabili să le suporte bine şi nici că boierii se împotrivesc cu înverşunare acestora. La urma urmei şi noi suntem boieri." „E marele nostru avantaj istoric, mormăise Cuza, sau cine ştie dacă nu este marele avantaj al clasei din care facem parte." „Nu văd nici tirania, nici anarhia care ar legitima o revoluţie, dar nu doresc nici păstrarea statu-quo-ului, adică prelungirea provizoratului." „Am înţeles, îl întrerupsese Prinţul ridicând paharul şi vorbind de data aceasta greceşte, trebuie s-o luăm cu

încetul, răbdător şi să nu agităm spiritele. (Urmase o pauză în care vinul fusese savurat cu mult calm.) N-am nici un chef să agităm spiritele, dar orice gest al nostru, acum, este socotit o agresiune asupra cuiva. Cum să facem să nu atingem pe nimeni, nici cu o floare, domnule Ghica, nici cu o floare şi totuşi să împlinim acele reforme de care vorbeaţi?" „Unirea nu este consolidată şi clasele nu trebuie aruncate una asupra alteia, ci păstrate într-o unanimitate naţională, răspunsese. Alteţă, legea electorală v-a dăruit două Camere greu de ţinut în frâu. Trebuie să aduceţi în discuţie deocamdată doar acele probleme care unesc şi nu pe cele care dezbină. Asta până când, treptat, toţi îşi vor da seama că sunt necesare gesturi mai adânci. Trebuie să vă sprijiniţi pe clasa mijlocie, încă fără acces la putere, dar puternică, o forţă a viitorului – pe meseriaşi, arendaşi, negustori, pe mica intelectualitate rurală..." Cuza, care în ciuda persiflărilor sale poliglote îl ascultase melancolic şi abia gustase din farfuria prea plină, tresărise la evocarea burgheziei naţionale şi revenise la moldoveneasca lui cea veselă: „Nu-mi vorbiţi de clasa mijlocie, am fost somat de Ion Brătianu într-un memoriu să n-o pierd din vedere... Am înţeles, zău, nu sunt greu de cap. Sunt avertizat acolo chiar că o voi păţi dacă nu-i aleg pe *roşii* de la Bucureşti ca reprezentanţi ai acestei forţe a viitorului!" „Într-un fel sunt, Alteţă, sunt reprezentanţii ei, deşi au defectul de a fi prea grăbiţi. Diferenţa dintre radicalii munteni şi cei moldoveni este că cei dintâi sunt mai ataşaţi de problemele oraşului, în timp ce aceştia de aici ţin încă de sensibilitatea vieţii rurale! Unii vor reforme care să împingă pătunile orăşeneşti în sus, ceilalţi rezolvarea situaţiei satului, dar apără toţi, în fond, aceeaşi categorie socială, una foarte activă, foarte întreprinzătoare şi de o vitalitate de pe urma căreia ţara nu are decât de câştigat." „Interesantă observaţia, spusese Cuza şi continuase ca şi când şi-ar fi dat timp pentru a medita la aceste lucruri altădată, cu vocea stăpânului, rece, aspră: Sunt de acord cu dumneata, domnule Ghica, trebuie să începem cu acele lucruri care unesc, adică, aţi înţeles, cu Unirea. În acest sens te rog să insişti pe lângă Negri şi *să-l ajuţi* în obţinerea recunoaşterii dublei noastre alegeri. Tergiversările creează nelinişte în ţară." Îi oferise, parcă batjocoritor, rolul de mediator cu autorităţile otomane... Se eschivase... „Le tête des turcs est dure et pour y faire entrer quelque chose, il faut du temps! Iar recunoaşterea Unirii deplină depinde mai mult de Viena decât de Constantinopol." Prinţul îşi aprinsese tacticos ţigarea şi-l cântărise din ochi. Avusese presimţirea jocului şi ministrul continuase, trecând de la franceză la turcă: „Vă repet, părerea mea este că trebuie să arătaţi hotărârea de a vă apăra Provinciile. Ameninţarea este, în cazul turcilor, mai eficace decât diplomaţia." „A, da, da, îmi amintesc, tabăra de la Oituz", râsese Cuza, din nou, expediind soluţia ca pe o prostie. Iar el trăise atunci, a doua oară, un imens sentiment de neputinţă şi furie. O clipă avusese dorinţa de a-şi vârî mâinile în buzunar şi a se arunca lejer în scaun, picior peste picior, pentru a-i explica nervos, ca la şcoală unui repetent, în ce constă istoria aceasta. Dar

Cuza nu mai era băiatul care juca stos pe sub bancă, evitând privirea grea a lui Furnaraki, se urcase pe catedră, şi ce *dublă* catedră!

Când ieşise din cabinet se oprise lângă Dimitrie Sturdza şi, cum amândoi tăceau privindu-se întrebători, avusese timp să audă prin uşa întredeschisă: „Sinceritatea i se pare prea periculoasă, dar demnă, ipocrizia prea umilitoare, dar eficace!".

Cuza nu-l plăcea. Îi spusese încă de la Bucureşti aceluiaşi Dimitrie Sturdza: „Ghica este călduros cinic. Ce trebuie să cred despre tandreţea lui de intrigant?" Cuza era evident nemulţumit pentru că nu-şi punea în mişcare relaţiile turce şi englezeşti. „Am şi eu dreptul să-mi analizez stăpânul înainte de a-i face toate serviciile?" îl întrebase pe tânărul Mitiţă Sturdza. Deci el nu-şi aşeza prieteniile şi relaţiile la picioarele noului Domnitor, deşi se dovedea că acesta punea oarecare speranţe în ele. „La naiba, este Cuza mai ambiţios decât mine?"

*
* *

A treia zi după formarea guvernului, intrase în penitenciarul de la Cazarmă să-l vadă pe contele Wierzbicki. Era dorinţa lui Czajka şi o împlinea cu oarecare prudenţă. Deja, exprimându-şi dorinţa de a-l vizita pe arestat, prefectul poliţiei, Savel Manu, clipise repede, repede, ca în faţa unei lumini prea puternice. Apoi obrazul i se relaxase şi începuse să surâdă prosteşte, ca şi când ar fi spus: „Ahaha! Vreţi să intraţi în legătură cu complotiştii! Interesant! Foarte interesant!"

Dar nu luase seama la bănuielile penibile ale unuia plătit pentru a le avea.

Până să ajungă în camera întunecoasă în care contele îşi îndura detenţia trecuse prin toate sălile soldaţilor – mirosuri tari, vânzoleală, priviri curioase şi speriate. Wierzbicki, care purta la Constantinopol o uniformă de o eleganţă sfidătoare şi se lăuda cu faptele lui de arme ca aghiotant al lui Dembinski, stătea cu braţele între genunchi, aşezat pe un scaun cu spetează înaltă – o rămăşiţă de pe la vreo casă veche boierească. Lumina trecea palidă printr-o ferestruică ţesută cu gratii. În colţul dinspre uşă se mai afla un pat cu saltea uriaşă şi cu plapumă de puf. Se îmbrăţişaseră cu privirile suspicioase ale lui Savel Manu care ţinuse să-l însoţească, dar care se retrase imediat strategic.

Contele începuse să-i explice în şoaptă că, da, în timpul alegerilor nu ezitase să colaboreze cu Grigore Sturdza propunându-i chiar ajutorul militar al polonezilor refugiaţi în Moldova. Nu neagă aceasta. Dar imediat după alegerea lui Cuza, însuşi beizadeaua a refuzat orice idee complotistă. El, personal, ar fi vrut să-l aducă pe Grigore Sturdza la putere, vă închipuiţi de ce! eram sigur că el va sprijini viitoarea insurecţie polonează... Totuşi, Ghica trebuia să-i aducă, tot în şoaptă, în dar,

mustrările lui Czájka, trimise prin Gradowicz, şi Wierzbicki le primi abătut. Apoi se burzului, se sumeţi: „Suntem suspectaţi fără rost. Poliţia dumneavoastră vrea să se arate în faţa poporului foarte eficientă inventând comploturi..." El se mulţumise atunci să-i întindă mâna şi să-i promită că va discuta cu Prinţul Cuza situaţia. Trufia polonezului îl iritase. Făcuseră o prostie, intraseră într-o aventură absurdă, şi ar fi dorit să li se recunoască eroismul! De trei zile pe biroul lui are rapoartele poliţiei, aduse cu gesturi de slujitor oriental, cu temenele şi graţioase zâmbete de Mangirof, un omuleţ cu craniul pătrăţos, rapoarte în care se arăta că baronul Gödel-Lannoy, consulul Austriei, şi-a petrecut seara şi noaptea până pe la două, trei la beizadea Grigore în lungi conciliabule.

Ieşind din cămăruţa aceea întunecoasă, trecând din nou prin damfurile soldăţeşti, printre ochii aceia speriaţi şi curioşi, se gândise la nedreptatea care îl apasă de fapt pe Wierzbicki: în timp ce el meditează la soarta Poloniei, beneficiarul presupusului complot, Grigore Sturdza, îşi plimbă nonşalant persoana robustă în Cameră, stă la taclale suspecte cu Gödel-Lannoy şi dă baluri.

*
* *

A fi ministru în Moldova nu e o trebuşoară simplă şi nici o carieră senină. Au şi localnicii orgoliul lor, dispreţul lor şi acel visător paseism: ce a fost înainte este mai bun decât ceea ce este, iar ceea ce va fi abia dacă mai dă oarecare speranţe, iar pe guvernanţii de azi nimic nu-i îndreptăţeşte să existe, deşi o fac cu o sănătoasă bună dispoziţie.

Găsise şi la Iaşi ceea ce se găsea din belşug la Bucureşti: nemulţumire. O Adunare în care *roşii* şi *albii* se certau amarnic şi-şi puseseră în gând măreţul scop de a chinui guvernul cât mai mult cu putinţă pentru a-şi pune în evidenţă furia constituţională. „E felul nostru de a fi maturi", îl avertizase Cuza. Prinţul refuza să fie „paricid", să dizolve Camera, să-i alunge pe cei care, de voie, de nevoie îl aleseseră; „Il serait même monstrueux de ma part de debuter par tuer l'Assemblé, ma mère..." Dar pentru gestul acesta, Ghica îi oferise şi un alt argument, mai puţin sentimental: „Ar fi inutil. Legea electorală, şi nu alegătorii, va trimite în Cameră pe aceiaşi, de două ori mai îndârjiţi să se joace cu democraţia..." Cuza avea harul ironiei şi aici se înţelegeau, numai că îşi împingea uneori observaţiile în pur sarcasm dând o notă cinică actelor sale şi ale celorlalţi, de parcă ar fi suferit din pricina obligaţiei ca în politică să nu fi sincer. Găsise o metodă acceptabilă de sinceritate: batjocura brutală. Însă ea avea dezavantajul de a-l face antipatic multora.

După plecarea lui la Bucureşti, Ghica răsuflase oarecum uşurat. Muncea mult, din zori până noaptea târziu.

Iată, aseară. Abia se retrăsese la el în cameră, la hotel şi a primit vizita... baronului Gödel-Lannoy, vizită care s-a prelungit până pe la trei

noaptea. Încetaseră cu el orice tratative oficiale pentru că respinsese o notă a ministerului afacerilor străine pe care era imprimată stema Principatelor Unite şi îl anunţaseră că nici ministerul nu va primi în acest caz nici o notă a consulatului. Baronul avea însă probleme cu sudiţii austrieci şi găsise formula aceasta de a reclama verbal. Venise să-şi desfăşoare tot talentul diplomatic. Dar era un talent greoi, avea nevoie de timp. Şcoala lui Metternich lansase în Europa acest tip de politician mai degrabă intrigant decât subtil, cosându-şi istoriile cu fermitate, dar şi cu prea mare aroganţă.

Înţelegând repede scopurile lui Gödel-Lannoy îl împinsese mereu spre probleme generale, mai ales, despre necesitatea unei bune colaborări cu ţările dunărene... În timpul acesta, baronul încercase de câteva ori să-şi plaseze micile afaceri ale consulatului, însă după două, trei încercări abandonase simţind că vizita îi este socotită un demers particular, o amabilitate şi că dacă insistă se va trezi cu un refuz jignitor. Alesese atunci o formă diavolească de răzbunare: trăncănise relaxat, ca un om de lume în salonul altui om de lume, stăpâni amândoi pe o conversaţie „fermecătoare", până la două noaptea. Nimic nu fusese iertat: nici anecdotele zilei, nici amorurile unor celebrităţi locale, nici amintirile din vremea lui Vogoride („ah, ştiţi, i se spunea Prince Cantharidès, o bătrână vrăjitoare îl îndopa cu asemenea afrodisiace!"), nici slăbiciunile consulului francez Victor Place, nici vorbele de spirit ale unuia sau altuia.

Ghica îl lăsase să se răzbune şi, în ciuda oboselii, făcuse faţă acestei avalanşe de nimicuri.

Nu-i mai rămăseseră decât trei ore de somn.

Somn?

Coşmar!

*

* *

Dimineaţa, trăsura îl dusese la minister, zgâlţâindu-l zdravăn pe caldarâmul plin de gropi, printr-o ploaie măruntă şi rece. Decât să privească peisajul dezolant al uliţelor mărunte şi al caselor încă somnoroase, preferase să se afunde în scrisoarea lui Gradowicz, în noutăţile Valahiei.

„V-am promis o relatare a evenimentelor fiecărei zile, dar se fac atâtea prostii încât nu vi le pot consemna pe toate."

Dezbaterile din Cameră...

Criza ministerială... „Este imposibil să se formeze un guvern omogen, liberal, moderat şi inteligent totodată."

Humoresca.

Cuza a propus portofolii lui Nicolae Cretzulescu (interne), Jean Cantacuzino (justiţie), C. Negri (finanţe), Scarlat Fălcoianu (culte), rămânând Dimitrie Brătianu, Grigore Filipescu şi generalul Vlădoianu pe

locurile lor. Dar Negri a refuzat, Nicolae Cretzulescu la fel, pe motiv că nu poate primi un minister prin înlăturarea fratelui său decât dacă Prinţul îi va da acestuia preşedinţia Înaltei Curţi.

„Prinţul a fost iritat de acest patriotism în favoarea lui *nenea* şi l-a trimis la plimbare."

A fost chemat Bozianu care, însă, a pus condiţia prezenţei lui Costaforu. Marţi noapte se înjghebase un fel de minister cu Constantin Cretzulescu (interne), Bozianu (justiţie), Costaforu (culte), Scarlat Fălcoianu (finanţe) şi ceilalţi trei „pe locurile lor". Dar Constantin Cretzulescu nu-l vrea pe Angelescu director şi a scris lui Cuza că nu se simte capabil să conducă internele („Ceea ce este strict adevărat!"). Scarlat Fălcoianu a declarat că nu pricepe nimic din finanţe şi că preferă să rămână director la justiţie sau să meargă la Comisia Centrală, unde este ales de către Adunare.

„Enervat de felul cum fiecare invitat îi vorbea de rău pe ceilalţi, Prinţul s-a gândit să vă cheme la Bucureşti, dar, sfătuit de cineva, a preferat să se împace cu Nicolae Cretzulescu. Miercuri guvernul avea perspectiva să arate astfel: N. Cretzulescu (interne), Angelescu (director la interne), Jean Cantacuzino şi Bozianu – la alegere finanţele sau justiţia, Const. Cretzulescu (culte) cu Grigore Alexandrescu director, Scarlat Fălcoianu (externele), Vlădoianu şi Grigore Filipescu „pe locurile lor". Dar Bozianu nu acceptă, cu toate insistenţele lui Gradowicz, trimis să-l convingă, un minister cu Jean Cantacuzino şi fără Costaforu, iar Angelescu nu vrea minister decât cu Ion Ghica şi-i este lehamite de interne. Prinţul este gata să-i ofere finanţele...

Intrând în biroul lui, ţinând încă în mână scrisoarea i s-a părut că aude din nou vocea individului rotofei din holul hotelului Binder: „Va fi un guvern vremelnicesc."

În ciuda acestei profeţii, lucrase toată dimineaţa cu tragere de inimă, cu o uşoară frenezie.

*

* *

Printre hârtii descoperise şi rapoartele aduse cu aceleaşi gesturi obsecvioase de Mangirof.

„Să vedem ce a făcut aseară Grigore Sturdza? Cu cine a mai complotat?"

Îşi aşezase lornionul pe nas şi citea.

– Ei, nu! exclamase singur în încăpere. Trăsese clopoţelul şi-i poruncise secretarului: Adu-mi-l pe prefect, repede!

Mai citise o dată, scosese din sertare şi rapoartele din celelalte zile. Le pusese unul lângă altul pe masă.

Într-un sfert de oră, Savel Manu călcă pragul, adus de spate şi cu braţele bălăbănindu-şi-le pe lângă trup de parcă n-ar avea oase în ele.

– Citeşte, domnule prefect, citeşte...

Îl lăsase să-şi vâre nasul în hârtiile acelea cu o frumoasă caligrafie. Îl privise atent prin lornion, ca pe o insectă căreia îi studiezi mişcările. Savel Manu citise cu buzele, îşi mormăise fiecare cuvânt de parcă nu l-ar fi înţeles, decât rostit. Încet, încet se lămurise. Ridicase ochişorii cu gene albe.

– Da, da, domnule prefect, plăteşti degeaba supravegherea unor pretinşi complotişti. Aseară, domnul baron Gödel-Lannoy, ştiu sigur, n-a petrecut în conciliabul cu Grigore Sturdza timpul său preţios.

Abia după ce Savel Manu părăsise plin de respect încăperea şi secretarul care asistase la discuţie se întorsese de la uşă spre el, pufniseră amândoi în râs.

– Ca să vezi ce efort face pramatia aceea de Mangirof, copiază frumuşel raport după raport! Ar fi destul de nostim dacă toate astea nu l-ar ţine pe Wierzbicki şi pe ceilalţi la arest...

*

* *

Pe la amiază îşi fac apariţia Kogălniceanu, Panu şi alţii – un grup *animat de principii*, cum ar spune Rosetti.

Roşii moldoveni nu au agresivitatea limbută şi demagogică a celor din Bucureşti, nu ţipă deşi se plâng la fiecare şedinţă a Camerei şi în fiecare articol de ziar de încălcarea constituţionalismului, au însă un fel de logică aşezată, prea aşezată în jilţuri confortabile, şi se socotesc responsabili faţă de viitor luând, fără excepţie, ca martor trecutul. Pun, de altfel, în toate o râvnă decentă şi o sinceritate care nu are nevoie de multe gesturi şi cuvinte. Încetineala şi dulceaţa graiului – „toţi moldovenii par a fi mame", spune Bălăceanu – le impun o gândire mai temeinică.

Aruncându-se în fotoliu, Kogălniceanu îl anunţă de parcă i-ar face un serviciu:

– Am di gând mâini să propun în Camerî ca membrii Comisii Şentrale să fii rimuniraţi doar când si vor împlini aşpiraţiili naşiei: Unirea sub un prinşipe strein!

Pe sub ochelarii cu rame subţiri metalice, ochii lui strălucesc nervos, se agită cu o violentă bucurie, dar şi cu o nelinişte, o pândă capricioasă: ei bine, acum să te vedem, acum să-ţi cunoaştem abilitatea, liberalismul, îndrăzneala...

Se face avocatul puterii şi întreabă:

– Credeţi că e momentul?

– Ce este acela *momentul?* sare Panu.

– Credeţi că este momentul? insistă împingând cu mâna vraful de hârtii pe care se apucase să le lucreze înaintea venirii lor. Nu vă ascund că Împăratul Napoleon, englezii, Cavour chiar nu ne cer în schimbul sprijinului lor decât să nu mai înaintăm pe drumul Unirii până la

recunoaşterea oficială a dublei alegeri şi să ne mulţumim, deocamdată, cu consolidarea situaţiei câştigate.

– Ei bine, împotriva părerilor înţelepţilor lumii, face Kogălniceanu amuzat de propriul lui curaj de cabinet, e momentul să insistăm. Europa va accepta le fait accompli. Războiul din Italia este iminent şi ne vor încuviinţa dorinţele sub ameninţarea deschiderii unui al doilea conflict european.

– De multă vreme, domnilor, nu mai există un al doilea conflict european. La al doilea, vine împăcarea! spune şi ridică din umeri râzând.

Nimic din ceea ce pretinde Kogălniceanu nu-l surprinde. Sunt propriile lui păreri pe care apucase să i le mărturisească deja şi pe care, acum, în calitatea lui oficială, trebuie să le respingă.

– Dar poate, dumneavoastră nu vreţi să supărăm Turcia... mormăie Panu.

– Vai, domnule Panu, vai! Vă asociaţi celor care mă acuză de turcofilie?! Credeam că v-am convins a fi mai subtil! Dar nu, nu vreau să vă jignesc perspicacitatea aşa cum dumneavoastră vreţi să-mi jigniţi exilul! Aş dori să înţelegeţi că în poziţia în care mă aflu nu este firesc să-l jignesc pe Prinţul nostru.

– Ar fi o politeţe inutilă, sare Kogălniceanu şi-şi gustă cu un zâmbet ironia. Prinţului nostru i se va reaminti astfel propria lui declaraţie şi faţă de ţară şi faţă de puterile garante, nimic altceva. A promis că va socoti tronul ocupat de el provizoriu, că nu are ambiţii personale. Dar ce-ţi spun eu toate astea? Şi dumneata gândeşti la fel ca noi, doar situaţia în care te afli...

– Credeţi că veţi câştiga voturile Adunării?

– Cu siguranţă! Contăm, evident, şi pe voturile duşmanilor, pe cele ale beizadelei, pe cele ale separatiştilor, pe cele ale moderaţilor şi liberalilor totodată, exclamă triumfător Mihalache Kogălniceanu.

– Asta şi pentru că Adunarea vrea să pună cu orice preţ guvernul în dificultate? întreabă învârtindu-şi lornionul.

– Nici vorbă! Toată lumea te preţuieşte şi-i preţuieşte pe toţi colaboratorii dumitale! exclamă Kogălniceanu ridicând braţele în sus, ca şi când s-ar preda cu toate armele şi se oferă garanţie pentru simpatia întregii Adunări, a întregii Moldove!

– Atunci, nu-şi suportă *alesul?* replică el.

– *Alesul* trebuie să-şi suporte Adunarea! rosteşte solemn Panu privind pe fereastră.

Ah, avea de-a face cu spirite intransigente! Ar vrea să le dovedească ce înseamnă relativitatea diplomatică, dar parcă n-are chef. L-a cuprins acel sentiment moldovenesc al lehamitei. De aceea rosteşte moale:

– Marea dorinţă a tuturor deputaţilor nu este, din umilele mele observaţii, decât să dărâme guvernele. Este semnul deplinei democraţii a lumii în care trăiesc. Dar dumneavoastră, acum, puneţi în discuţie însăşi legitimitatea Prinţului pe care l-aţi ales.

– Domnule Ghica, mormăie sever Panu, e vorba de o dezamăgire...

– Ei, ei, râde el învârtind pince-nez-ul, vă grăbiţi, vă grăbiţi, Prinţul Cuza n-a avut timp să dezamăgească!

– Şi credeţi că este cazul să mai aşteptăm? râde Kogălniceanu.

Panu se ridică:

– Cuza a fost ales ca să riște Unirea deplină, iar acum refuză riscul!

– Am înţeles punctul dumneavoastră de vedere, spune Ghica. Tot ce vă pot promite, deocamdată, este că voi reflecta, mă voi consulta cu membrii guvernului.

Le oferea cu o mână speranţă şi cu cealaltă iar speranţă.

Ar vrea să-i mai arunce ceva lui Panu în legătură cu filoturcismul lui, dar îşi închide gura pentru a nu agita spiritele mai mult decât este necesar. Le arată însă la despărţire o amabilitate „funcţionărească".

Prinţul uitase, într-adevăr, făgăduinţa patetică.

Dar şi el ştia suficient de bine cât de greu i-ar fi venit s-o împlinească în condiţiile actuale.

Pe Cuza însă, puterea părea a-l atrage şi nu-i venea s-o lase. Sau „nu înainte de a realiza ceva". Or tocmai asta irita pe mulţi.

*
* *

Chemându-i pe ceilalţi membri ai guvernului în cabinetul său constatase că sunt pe deplin informaţi – surpriza nu era prea mare – şi că îi împărtăşeau neliniştea. Atât. Soluţii? Nici unul din aceşti oameni atât de capabili nu avea soluţii.

Ezitând, Hurmuzachi se lansează:

– La urma urmei, n-a declarat Puterilor garante că va ceda tronul când se va găsi un principe străin pentru noi? Ce l-ar putea jigni în aprobarea noastră?

– Da, zău, ce l-ar supăra, îngaimă Alcaz şi pufăie din ţigară, sunt de acord ca ministerul să împărtăşească propunerea lui Kogălniceanu.

– Domnilor, intervine cu vocea celui care aduce nişte copii la ora de studiu, ţin să vă atrag atenţia că alăturarea guvernului la această îndrăzneală parlamentară seamănă cu o răzvrătire împotriva celui care ne-a chemat la cârma ţării. Apoi, ar mai fi de discutat ideea principelui străin dintr-un punct de vedere foarte practic: cine ar fi el? Este oare firesc să-l cerem fără a-l nominaliza? Cred că este o întrebare la care merită să meditäm.

Peste liniştea care s-a lăsat, continuă:

– Ar fi cazul să depeşez la Bucureşti?

Hurmuzachi îşi mângâie mustaţa:

– De ce? Întâi să vedem votul Adunării!

Nu-i mai întreabă pe ceilalţi, socoteşte că măcar Prinţul trebuie să aibă o surpriză.

VI

Seară de concert la Petrache Mavrogheni.

Încăperile pline de lume, candelabrele pâlpâie jucăuş. Femei frumoase şi elegante. Dar şi urâte destule.

Ghica priveşte mâinile albe ale lui Nicolae Şutzu, mângâind o tabacheră de argint, în timp ce, cu o voce clară de bariton, în plină forţă, spune:

– Vom asista curând la o criză a puterii. Democraţia va cădea în desuetudine înainte de a fi copilărit suficient...

Şi nici nu pare îngrijorat de toate astea. Este un demn reprezentant al laşului contemplativ, speculativ fără anvergură, însă profetic, întotdeauna profetic. Pare atât de convins de adevărurile lui pesimiste încât pe faţa prelungă i se întinde un surâs satisfăcut.

Ghica se străduie să nu-i dea dreptate. Se străduie de formă, cu detaşare, ca şi când ar fi uitat o clipă că este prim-ministru. Pe lângă tandreţea înţeleaptă a beizadelei, ironia lui nervoasă, valahă, arată a criză de aroganţă. Neliniştea stăruie.

– Ţara este dificil de guvernat, spune. Ambiţii, orbire, intrigi, nebunie publică şi, vai, deocamdată, criză comercială...

Şutzu nu-şi sfârşise consideraţiile şi aştepta să se poată desfăşura. Îşi apleacă faţa prelungă spre el şi-i cântă în şoaptă, confidenţial:

– Ministerul n-are încredere în Adunare, Adunarea n-are încredere în Domnitor şi Domnitorul n-are încredere în propriul lui minister.

Din moment ce lanţul este atât de estetic închis de ce să nu fim mulţumiţi? Toată lumea din jur zâmbeşte încântată.

– Tactica s-a substituit ideologiei, spune Ghica ostenit, a avea o concepţie economică, financiară, socială, ce ridicol! când totul e aranjament conjunctural.

Este destul de straniu că tocmai el se plânge de aceasta. Dar oare numai el sesiza neconcordanţele?

Şutzu este brusc preocupat de scama de pe redingota lui cenuşie:

– E firesc! Prinţul nu poate face Unirea nici pe cale revoluţionară, căci i-ar reteza drumul puterile străine şi nici nu cred că are un impuls natural spre aventură, nici pe cale parlamentară, căci nu are Adunări capabile de una ca asta, iar Napoleon îi refuză dreptul unei lovituri de stat.

– A ales cea de-a patra cale: cea diplomatică. E înceată, cere răbdare multă şi nemulţumeşte poporul.

În aer pluteşte „problema zilei", Kogălniceanu se agită printre doamne şi salută de departe pe asociaţi.

Ghica se ascunde în spatele unei pendule şi dă acolo peste Victor Place, a cărui faţă crispată este luminată de lentilele ochelarilor. „Sărmanul, e îndopat cu secrete şi vrea să se vadă asta!" Dar secretele lui sunt bunuri publice! Consulul francez îşi pierduse nonşalanţa de odinioară. Imaginativ şi generos, devenise în ultimii ani foarte bănuitor. El crede că toate i se trag de la grecul Vogoride mai mult decât de la local-

nici. Ca mijloc de apărare, critică tot timpul, iar acum, de când este şi secretar domnesc, tace. Însă o face ca un gurmand care se abţine de la mâncarea cea mai rafinată. Se declară dezamăgit de moldoveni pentru că şi-au uitat repede entuziasmul Unirii, deşi el însuşi transmite mesajul de prudenţă emis de la Paris. Spune „prudenţă" şi rămâne uimit că românii înţeleg chiar prudenţă.

– E prea multă pasivitate în faţa istoriei, i se plânge. De ce să râzi de propria ta mizerie? De ce să imaginezi adevărul când se vede cu ochiul liber. Sunt două dintre cele mai ciudate caractere naţionale care mă uimesc. Românii se adaptează la evenimente şi foarte rar le creează, şi totuşi îşi regăsesc fiinţa, surprinzător, printr-un fenomen de conservare miraculos, după trecerea lor.

– Poate datorită celor două ciudate caractere...

Şi deodată Place o ia razna, se ridică pe catalige şi se vaită:

– Inerţia asta... lenea asta...

Ghica este apucat de revolta lui obişnuită înaintea unor asemenea observaţii facile, făcute cu vârful limbii umezit în vinurile autohtone.

– Dacă este vorba de lene, îi răspunde, aş preciza că ea nu este un dat temperamental, ci unul istoric. Când ştii că vei culege roadele, semeni, dar când prea des roadele îţi sunt luate de alţii te deprinzi cu ideea că efortul este inutil. Pentru cel ce se deprinde cu răul, mai binele nici nu există şi se mulţumeşte cu puţinul obţinut fără strădanie.

– Adaptabilitatea la situaţii atât de defavorabile ascunde, bizar, un fatalism neaşteptat de vesel...

Ei, da, în privinţa aceasta, a fatalismului nostru vioi, consulul are dreptate!

În jur, doamnele se amuză grozav, bărbaţii lor comentează evenimentele de peste zi de parcă ele s-ar fi petrecut undeva în Anatolia şi n-ar avea nici o legătură cu ei. „Aceasta este capacitatea noastră de a vorbi despre noi ca şi când n-am face parte din propria noastră naţiune, cu o superioritate care ne scoate din realitate, cu o seninătate care ne exclude din miezul lucrurilor."

Îl aude pe Lascăr Catargiu lamentându-se:

– O să se ducă dracului recolta de anul acesta. Din pricina „progresului"...

Domnii şi doamnele, proprietari de pământuri, *agricultori*, cum le place să se numească în mod democratic, râd de se prăpădesc.

– Un popor trebuie observat nu numai în momentele lui de derută, continuă Ghica, ci mai ales în cele de stabilitate. Un călător este ca un cititor care frunzăreşte o carte şi apoi se grăbeşte s-o judece. Formula noastră de existenţă se va revela abia după câţiva ani de libertate, când individul va simţi că se poate afirma în linişte. Deocamdată, suntem într-un foarte neplăcut proces de precizare...

– Iertaţi-mă, domnule Ghica, sunt totuşi popoare care se precizează în conflict, nu în relaxare.

– De ce trebuie judecate toate după un singur aspect? După criteriul

pe care îi impuneţi s-ar putea ca românii să semene foarte bine cu chinezii.

– E într-adevăr de discutat! râde Place. Poate ar fi mai bine să lăsăm aspectele acestea teoretice...

– Cred că nu e bine, n-aş vrea să vă terminaţi mandatul diplomatic pe meleagurile noastre şi să împărtăşiţi ideile unui călător oarecare...

– Mă suspectaţi de superficialitate...

– Nu. De orgoliu. De orgoliu occidental.

Ghica îi surâde graţios, amabil şi aşteaptă. Consulul prinde momentul:

– Mărturisesc că sunt consternat de cele ce se petrec. Ce aveţi de gând?

Din multele posibilităţi o alege pe cea mai vagă:

– Suntem puşi într-o situaţie dificilă. Dacă Adunarea va îmbrăţişa cu majoritate propunerea lui Kogălniceanu nu vom avea decât o alternativă: să dezavuăm votul Camerei – ceea ce echivalează cu o demisie, sau să ni-l însuşim lezând persoana Prinţului.

– Nu înţeleg de ce Kogălniceanu vrea să reagite ideea prinţului străin.

– Pe de o parte pentru că memoria noastră nu e chiar atât de scurtă pe cât vi se pare dumneavoastră, principele străin este una din dorinţele acceptate de Cuza, pe de alta pentru că este nemulţumit, probabil, de *alesul naţiei.* Pretinde că o face din consecvenţă. N-a cerut chiar el, înainte de alegerea lui Cuza, ca viitorul Domn să se socotească doar un depozitar al funcţiei şi să caute realizarea Unirii sub un principe străin? Nu înţelege de ce acum ar trebui să-şi modifice opiniile.

– Nici după *dubla* alegere?

Aici era totul. *Dubla* alegere îi legitimase lui Cuza o domnie iniţial provizorie.

Smărăndiţa Moruzi se învârte printre invitaţi cu aerul că a pierdut ceva preţios. Se apropie de ei şi-i împinge uşurel în lături, examinând atent parchetul. Ghica profită pentru a schimba vorba:

– Ce impresie v-a făcut generalul Klapka?

Place se reazemă de spătarul unui scaun din apropiere:

– Ah, e un om îndrăzneţ, unul din spiritele neliniştite ale veacului nostru!

Consulul nu şi-a uitat meseria: la evaziune răspunde cu o altă evaziune. Ghica o urmăreşte pe Smărăndiţa aceea. Recunoaşte în ea un alt spirit neliniştit al veacului, iar Place simte, cu fineţea lui exersată, că privirea interlocutorului său a adresat o ironie elocinţei franţuzeşti şi-i zâmbeşte modest, adică împingând în faţa lui un zâmbet ca pe un steag alb.

– Nu vă ascund că prudenţa Alteţei Sale, spune Ghica, mi se pare pe deplin justificată. Maghiarii promit ajutor dacă îi ajutăm şi noi, dar nimic în ceea ce priveşte pe românii din Ardeal. Asta în timp ce nouă ne cer să ne expunem o atât de proaspătă autonomie într-un joc idealist!

– În cele din urmă vor accepta şi clauza asta. Şi apoi, contează atât

de puţin armele ce vor veni în România? Eu în acest sens am redactat protocolul comun. Klapka se va întoarce după formarea legiunii ungureşti, armele vor începe să vină tot pe atunci, prin mai. Vă arăt mâine proiectul. Prinţul nu face bine că tergiversează. Generalul a interpretat plecarea sa la Bucureşti ca pe o eschivă, o amânare a tratativelor pentru a nu supăra nici pe francezi şi italieni, nici împărăţiile limitrofe. Ştiu că există mulţi adversari ai acestei acţiuni conspirative. Kogălniceanu mormăia zilele trecute...

– Vă atrag atenţia că Dimitrie Brătianu, din informaţiile mele secrete, nu este de acord cu soluţia aceasta „aventuristă", pentru care crede că trebuie obiectat pe lângă împărat.

– Mă tem că părerea domnului Tache nu va conta câtuşi de puţin.

Ghica nu vrea să fie indiferent la o realitate care prinde formă şi se simte dator să-l apere pe Tache:

– Domnule consul, ar fi, credeţi, o bună afacere naţională dacă politica externă a ţării s-ar face exclusiv în cabinetul Prinţului, fără ministrul său de externe?

– În condiţiile în care luptele dintre partide vor crea o instabilitate guvernamentală, este singura soluţie de continuitate.

Această justificare sună ca un sfat, ca o „învăţătură" trasă din înalte experienţe şi transmisă umilului discipol.

Ghica începe să râdă.

– Bietul Tache, el îşi dă atâtea aere! Şi, în fond, gândiţi-vă, ce pretinde... ca românii din Ardeal să nu sufle! Sigur vrea prea mult, şi nu numai maghiarii, dar nici francezii, italienii, nemţii nu pot înţelege acest sentimentalism legitim.

Se liniştеşte astfel şi, privind lumea forfotitoare a salonului, rochiile înfoiate ale doamnelor – galben pai, auriu-smarald şi alb-cenuşiu pe fondul de azur al tapetului îi şopteşte consulului cu o grimasă:

– Se pare că aici, în sud-estul Europei, chiar şi democraţia va avea o formă oarecum feudală... cu binevoitorul aport al occidentalilor.

Crinolinele se clatină pe cercurile lor de metal, unduiesc ca umflate de vânt, lăsând vederii curioase, când şi când, imaginea pantalonaşilor bufanţi cu dantele pastelate, a ciorapilor de mătase, a gleznelor subţiri şi neastâmpărate. O femeie cu nas lung şi ochi foarte vioi, *couleur de lagon,* pe care o cunoscuse de mai multe ori, dar nu era în stare să-i memoreze numele, se lasă purtată de lordache Lambrino (Lamburel, cum îi spune Cuza, căruia îi este cumnat) de-a lungul ferestrelor ce dau spre grădina proaspăt înmugurită. Îi urmăreşte, puţin intrigat de o ciudăţenie. Lamburel distonează cu manierele generale, face curte doamnei în felul acela modern, stupefiant pentru moldoveni, franc, direct, cu aerul unei obsesii intelectuale.

– Să faci logic trecutul, prezentul şi viitorul! spune Lamburel. Oamenii politici de azi uită că logica e un fel de instinct, o erupţie de ordin cerebral.

Şi în timpul acesta strânge puternic degetele însoţitoarei sale care n-a

fost vreodată martora unei asemenea erupţii însă din politeţe, desigur, se preface a înţelege prea bine despre ce este vorba. Cei doi trec greu prin uşa cam îngustă. „Ah, crinolinele! Are dreptate ziaristul de la *Constitutionnel* că trebuie lărgit bulevardul! Moda actuală se judecă în lăţime, nu în lungime. Umerii goi, talia de viespe bine plasată, jupă cât mai întinsă în lături."

Mai face câţiva paşi şi dă peste altă damă.

În salonul lui Mavrogheni miroase brusc a fard de scenă.

– Până nu ieşim din criză nu poate fi vorba de relaxare şi de încredere, de progres şi prosperitate, spune chiar Kogălniceanu în timp ce Smărăndiţa Moruzi se învârte fără rost prin salon. E bătrână şi taciturnă, dar agitată, câţiva nepoţi aşteaptă ceva de la ea şi toată lumea se simte datoare s-o invite la serate, dineuri sau supeuri pentru a le face plăcere.

– Numai bancherii sunt de vină, au vrut să se îmbogăţească, se avântă sarcastic Lascăr Bogdan.

– Dumnezeule, se miorţăie nevastă-sa, altfel o gospodină neprihănită, care ştie cum se face brânză din cartoafe, atâtea falimente, zilnic, unde vom ajunge? Cine este de vină?

– Bancherii, n-auzi?

– Cum bancherii, dragă? Negustorii trag obloanele!

Are expresia omului care a pus o întrebare de bun simţ, dar toată lumea se arată plictisită cu excepţia unei duducuţe nostime ce se amestecă în conversaţie doar pentru a o remarca consulul Place, căruia îi aruncă o privire atroce:

– Negustorii trag obloanele cu multă marfă înăuntru!

Naivitatea cucereşte pe toată lumea şi Mavrogheni explică:

– Bancherii au crezut că fericirea anilor din urmă va dura o veşnicie: recolte bune, la preţuri mari şi populaţia îmbogăţită va alerga după mărfuri.

– Mais, les années de vaches grasses sont finis! îl întrerupe Hurmuzachi, privindu-se în oglindă.

– Negustorii s-au repezit să se folosească de credite, comentează Lascăr Bogdan pentru uzul cucoanelor afiliate consoartei, au adus marfă cu duiumul, iar omul de pe stradă – care vede că situaţia politică e nesigură, că recolta n-a mai fost grozavă, că ţăranii tot aşteptând împroprietărirea n-au semănat, n-au plivit, iar boierul şi-a aruncat banul în străinătate – şi-a pus agoniseala la ciorap şi nu mai cumpără. Negustorul n-a vândut marfa, nu-şi poate plăti datoriile faţă de toptangii, toptangiii faţă de bancherii noştri, iar aceştia faţă de cei europeni...

– Uite aşa, ca un castel de cărţi de joc, scoţi o carte dintr-un loc şi se sfărâmă edificiul, le zâmbeşte Ghica doamnelor.

– Şi acum ce-o să se întâmple?

Sprâncenele doamnei Bogdan sunt ca nişte sfori răsucite.

„A rămas la moda orientală, sărmana!"

– Falimente peste falimente... o asigură Ghica.

– Adică nu se poate controla situaţia? întreabă, ridicând din nou sprâncenele, coana Bogdan.

– Ca să fiu sincer, se repede Ghica, vă mărturisesc că nu se pot controla decât situaţiile în care nu mai e nimic de făcut.

Toată lumea înţelege că lecţia a luat sfârşit. Bărbaţii se trag spre bufet, doamnele surâd mulţumite.

– Urât cuvânt *faliment*, se strâmbă duduiţa.

– E şi mai urâtă realitatea pe care o defineşte.

Smărăndiţa Moruzi a ajuns în dreptul lor, îi priveşte în treacăt, grăbită, concentrată. Se învârte cu mintea aiurea. Nici ea n-a cunoscut acea „erupţie de ordin cerebral", logiça este boala bunului simţ. Rochia de tafta moale cu garnituri de fir şi dantelă de Bruges atârnă şuie pe ea. Deodată Smărăndiţa ridică din umeri şi le zâmbeşte tandru.

Dincolo de uşa salonului se vede marea sală înţesată de fotolii, otomane aşezate în semicerc şi, pe un podium improvizat, pianul, suporturile pentru caietele de note şi câteva scaune cu spătar înalt. Doamnele îşi reiau bârfa:

– Doamna Elena pleacă la Soleni...

Asta înseamnă şi milă şi dispreţ pentru femeia aceea mică, subţire, îngrozitor de palidă care este soţia lui Cuza. Nu se putea asociere mai bizară: vioiciunea lui, inteligenţa şi strălucirea lui puţin frivolă, ironia şi perfecta lui intrare în rol cu această taciturnă, stângace, rigidă şi morocănoasă femeie peste care pluteşte aerul unei timidităţi somnolente.

În schimb surorile Catargiu care îşi disputaseră, public, favorurile Prinţului imediat după alegere, aveau temperament, ei, da, provocau vertijuri. Ştiau să sfideze, să se impună, să provoace şi să domine fără eforturi, printr-un spirit vioi, libertin şi imaginativ.

– Se zice că s-au păruit! şopteşte doamna Bogdan sub evantai unei prietene în malacov vişiniu.

– Incroyable!

Poate că e adevărat. Cuza se destinde în faţa femeilor frumoase şi a mesei cu postav verde. Pare că spune: cine vrea să mă accepte s-o facă luându-mă în întregime, necondiţionat. Vreau să fac fapte bune, dar plătiţi-mi preţul acestor slăbiciuni! Şi ar mai urma un hohot batjocoritor ca supliment. „Întinereşte când vede în preajmă nişte umeri roz şi un teanc de fise. Îl relaxează. Capătă un surâs de şcolar chiulangiu!" spune Lamburel. Ghica este surprins mai ales de sinceritatea domnitorului. „Vrea să şocheze dinadins?" Cu o inconştienţă juvenilă, oarbă, dar cu nimic justificabilă. „Sfidarea ar merita să fie practicabilă la popoare exersate multă vreme cu eticheta sobră", îi spuse Ghica lui Dimitrie Sturdza exasperat de *ghiduşiile* suveranului său. „La englezi, la francezi, de pildă, dar nu la naţiuni tinere, abia scăpate de urgia păcatelor domneşti."

Cuza întinereşte văzând cu ochii în preajma viciilor sale şi farmecul sporeşte prin chiar contradicţia situaţiei...

Îşi batjocoreşte norocul?

Astrele i-au hărăzit un destin de excepţie, iar el se lasă în voia lor. A astrelor, a Parcelor? Dacă m-au ales, pare a spune, înseamnă că le-am plăcut aşa cum sunt.

Ghica nu-i poate nega inteligenţa, spontaneitatea reacţiilor şi mai ales adaptabilitatea, ah, adaptabilitatea de mare fineţe la putere. „Excelentă! recunoaşte. Dar de ce se arată atât de dornic să provoace? Temperament de cartofor, cum crede simplist Lascăr Bogdan, sau să fie puterea slăbiciunilor atât de tiranică încât să eclipseze pe cea politică?" „Oricum, pare a avea psihologia unuia care deţine cărţi mici, dar mizează pe şansă" sugerează Dimitrie Sturdza. „Dar nu e o cacialma, are ceva în mână!" replică Ghica.

Dintre cele două Catargiu, Maria, văduvă Obrenovici, are ceva de amantă regală: o extravaganţă cochetă, aprigă, nesăţioasă şi imprevizibilă. „Bârrr!" face Kogălniceanu când i se pronunţă numele. Este şi el mare amator de femei însă dorinţele îi sunt supravegheate: destrăbălarea are ceva bărbătesc, adică este savuros controlată, o destindere igienică şi nimic mai mult, vulgaritatea poate constitui o simpatică odihnă a spiritului. Dar francheţea lui Cuza îi scoate pe toţi din minţi, le arată ipocrizia şi le ironizează scrupulele.

– Trebuie ca noi, oamenii politici, oamenii cu stare, perorează Kogălniceanu în acest moment în faţa unui grup de tineri ce se mutau de pe un picior pe altul, mândri că sunt luaţi în serios, cei care avem averi şi nume să simţim cât de vinovaţi suntem faţă de ţărani, cât de datori le-am rămas...

Lascăr Bogdan, îşi dă ochii peste cap:

– Iar a început!

– Moartea nu se mai străduie să ia pe unii deja aflaţi într-un stadiu avansat de descompunere... replică Mihalache cu nasul în perete, de parcă ar vorbi despre cine ştie ce lucruri abstracte.

Ghica se depărtează. Voise să asculte concertul, să se rupă o oră, două din infernul politic şi nu e chip. Apucă să facă doar doi paşi şi Nicolae Şutzu îl ia de braţ şi-l târăşte într-un colţ al salonului.

– Vreau să-ţi spun ceva, confidenţial...

Arcada ferestrei, cu draperie de atlas azuriu cu flori mari aurii, aproape că-i acoperă. O cortină pentru o şopocăială politică, desigur.

– În legătură cu alegerile de la Galaţi unde ţi-ai depus candidatura... Am informaţii precise de la cineva din judeţe că Tereachiu s-a dus acolo să-ţi împiedice succesul.

– Nu înţeleg!

– Se pare că însuşi Cuza l-a pus s-o facă.

– Cuza? Bine, dar el m-a chemat să formez ministerul. De ce n-ar vrea să fiu şi deputat? Se opreşte din nou cu privirea pe degetele albe ale lui Şutzu. E drept, nici eşarfa albă pe care o fluturase la intrarea lui Cuza în Bucureşti nu fusese ceva sincer, mai mult o pornire instinctivă. Îşi lasă pleoapele peste privirea întunecată şi-l întreabă pe Şutzu: Ce credeţi că vrea Prinţul de la propriul lui preşedinte de Consiliu?

Celălalt zâmbeşte şi şopteşte cu vocea lui tandră de bariton:

– Un om supus, de care să nu se teamă. E omeneşte de înţeles.

– Vrea să conducă singur? Nu e prea mult?

Un anume orgoliu local acţionează totuşi şi asupra beizadelei fanariote:

– E un om modest, cinstit şi se cunoaşte bine pe sine, dar aici este vorba de un mers natural al istoriei, entuziasmul mulţimii şi lupta dintre facţiunile politice îl vor determina la un regim de autoritate personală. Şutzu vorbeşte iar ca de la mari depărtări despre o realitate prea palpabilă şi, deodată, revine pe pământ prea aproape, de parcă ar vrea s-o atingă cu vârful degetelor sale delicate. Nu-ţi ascund că pe lângă informaţiile căpătate de la oameni din judeţ, am confirmarea lui Pisoschi, care, fiind mâna dreaptă a Prinţului, are şi cea mai largă disponibilitate de a-l trăda. Prin imprudenţă.

Doamna Mavrogheni, ridicându-se de pe canapea, face semn că va începe în curând concertul. Când trece prin uşa salonului este nevoită să-şi ridice lateral crinolina. A greşit-o îngrozitor de largă. Soţul ei îşi dă ochii peste cap de enervare.

– Lasă, dragă, mă protejează, nu se poate apropia nimeni! îi aruncă ea peste umăr.

Se aud şoaptele celor ce se invită unii pe alţii în fotolii, scârţâitul scaunelor, sunetele instrumentelor acordate cu dichis. Ghica dorea de mult să asculte un concert adevărat după atâtea valsuri, polci şi cadriluri, după atâtea marşuri şi hore naţionale. Însă nici o plăcere nu-şi mai păstra puritatea. Viaţa a fost infestată de politică ca o apă în care s-a vărsat ulei. Mozart? Tandra conversaţie a instrumentelor, ascunzând o tristeţe de *fond... De ce-i face Cuza mizeria asta? Dacă nu-l place, de ce îl chemase* să formeze guvernul? Doar pentru a-i folosi relaţiile la Constantinopol şi la Londra? Doar pentru a le spune lui Alecsandri, Negri şi încă unor prieteni că l-a pus la încercare şi nu a ieşit nimic? Doar pentru a-l compromite uzându-l în conflictele dintre el şi Cameră? Vorba lui Bălăceanu: „Ce-o fi? Choix strategique ou calcule tactique?" Înainte de adagio lângă el apare Dimitrie Sturdza, îl roagă din ochi să iasă, are ceva să-i spună. Ceva politic, desigur.

– Vin de la Doamna Elena. Era tocmai vorba despre propunerea de mâine a lui Kogălniceanu. Acum câteva ore Manolache-Costache şi Beldiman, urmaţi de Savel Manu s-au dus la ea să-i anunţe o trădare...

– Trădare?

– Da, Cuza ar fi trădat de Kogălniceanu înţeles cu dumneavoastră care sunteţi un vechi prieten al conspiratorilor poloni, pe unul dintre ei l-aţi şi vizitat în închisoare... I-au mai spus că dumneavoastră daţi dreptate ţăranilor la toate reclamaţiile lor de samavolnicie pentru a vă face popular. Biata femeie este atât de speriată încât l-a şi trimis pe Beldiman la Bucureşti pentru a-i spune Prinţului toate şi pentru a-l sfătui să vină la Iaşi.

– Să depeşăm chiar în noaptea asta, hotărăşte. Să nu ne reproşeze pe urmă că am ţinut secret...

– Da, dar mă ofer să plec eu însumi mâine dimineaţă.

– E foarte bine.

Nu mai putuse asculta concertul. „Şi-mi plăcea atât de mult acest adagio..." Aplauzele, apoi lumea ieşind din salon.

Intră în camera luminată strălucitor a bufetului, unde Kogălniceanu perorează:

– Acum, când războiul nu mai este o părere, ci o realitate, este timpul ca românii să tragă şi ei nişte foloase din conjunctura europeană.

– Ce foloase ai în vedere, domnule? întreabă Panait Donici cu ochii în farfuria oratorului.

– Unirea şi principele străin, răspunde Kogălniceanu.

Smărăndiţa apare pe uşă, îi priveşte căutând grăbită fericirea aceea ascunsă, se învârte prin încăpere fără rost, tăcută, concentrată şi iese fără să arate vreun interes pentru societatea întâlnită.

– Asta îţi cam taie pofta de mâncare, spune cineva.

– Adevărul este că principele străin nu convine turcilor. Suzeranii noştri se simt ameninţaţi de o atare eventualitate, căci orice prinţ european, continuă Kogălniceanu, nu li s-ar supune ca unul autohton...

Toţi îl privesc pe Ghica de parcă replica lui Kogălniceanu l-ar jigni. „Dar nu eu sunt prinţul autohton, dragii mei!" Se aşteaptă de la el hotărârea de a participa la atacul împotriva lui Cuza. „Ce concert! Mozart şi neliniştile crizei comerciale, Mozart şi ambiţiile lui Mihalache! Mâine, în Cameră, Kogălniceanu va fi din nou aplaudat, ovaţionat, i se va strânge mâna cu entuziasm în virtutea mai vechilor sale fapte patriotice..." Zâmbeşte calm:

– S-ar putea ca, agitându-se ideea principelui străin în ţară, Negri să aibă câştig de cauză la Constantinopol, turcii, speriaţi, să recunoască, în sfârşit, dubla alegere a Prinţului...

Lascăr Bogdan, stupefiat, se opreşte din morfolirea unei curmale.

– Ha! Ha! Ar fi deci bine să-l jignim puţin pe Cuza doar pentru a-i întări poziţia? râde Mavrogheni. Trăim o epocă atât de contradictorie!

– Ceva trebuie să-i forţeze pe turci, spune în tăcerea care s-a lăsat. Au înţeles toţi că s-a decis în favoarea lui Kogălniceanu.

Dar de ce îi este milă? De cine?

Înaintează puţin spre fereastra grădinii şi adierea răcoroasă de afară, zumzetul vocilor dinăuntru, moliciunea propriei lui hotărâri îi dau conştiinţa unei palide victorii, una cu care nu te poţi lăuda nimănui. E tot atât de intimă ca o reuşită amoroasă după o lungă şi penibilă convalescenţă.

– Domnilor, concertul reîncepe! exclamă doamna Mavrogheni apărând lângă soţul ei, în foşnet de mătase.

Pauza se terminase, jocurile fuseseră făcute.

România este în pragul progresului ei!

Spinarea zeului se clatină în hohote.

Pe lângă Ghica, trece doamna cu nasul lung spunându-i lui Lamburel:

– Totul este atât de confuz, atât de emfatic!

Dimitrie Sturdza şopteşte aproape de urechea lui, lângă umărul lui:

– E foarte drept ceea ce faceţi!

Dar lui îi era milă. De cine? Rămâne în camera aceea îmbâcsită de mirosurile mâncărurilor şi parfumurile doamnelor. Devenise îngrozitor de cald.

A oferit gratis un argument ridicol pentru susţinerea impertinenţei de mâine a lui Kogălniceanu. Şi are un sentiment penibil de milă.

În uşă se iveşte Louis cu o faţă luminoasă de copil care a câştigat un premiu.

„Ăsta ce caută aici?"

– Madame la Princesse a născut o fată! Felicitări, monsieur! Acum am primit vestea de la telegraf.

În singurătatea şi nesiguranţa ei din Samos, Saşa îi adusese un nou prunc. Va fi fericit? Va fi generos? Ce şanse are în acest teatru aurit, plin de energii violente?

Smărăndiţa Moruzi îl atinge cu cotul în goana ei zurlie, se înclină cerându-şi parcă scuze. Nu zâmbeşte, nu vorbeşte. Dar aude măcar?

– J'ai une fille, madame!

E aproape de el şi-l surprinde chipul bătrân, cu măruntele lui riduri din jurul ochilor şi al gurii, părul albit care iese ordonat din boneta de dantelă, privirea ei obosită, ascunzând vedenii obscure.

– Oh, şopteşte. C'est marrant! La pauvre!

VII

Cuza intră, cu paşi mari, ţepeni. Nu-i întinde mâna, nu-l salută, nu-l vede. O şuviţă de păr care îi cade pe frunte vibrează nervos. Va fi o înfruntare şi Ghica îşi propteşte bine trunchiul lat pe picioarele scurte cu vârfurile degetelor depărtate.

Protocolul furiei face din recentul Prinţ un personaj sarcastic.

La ce este bun sarcasmul? La camuflarea unei nesiguranţe, a unei nelinişti. Pe trupul gol îţi aşezi un scut pe care este gravat chipul meduzei!

„Nu-i bine, ar spune Tache Ghica, rânjetul Domnitorilor înseamnă dizgraţia supuşilor şi mila prietenilor!"

Dar Cuza este un Domnitor tânăr, inexperimentat, el pipăie puterea, o alintă şi de aceea nici frica supuşilor nu este ostenitoare, nici bucuria favoriţilor temeinică, încă. Apoi Ghica este convins că, eliminat acum din avangarda politică, Prinţul va mai apela la el, de aceea nu este îngrijorat nici măcar de mila prietenilor.

– Am nevoie de nişte explicaţii, domnule ministru, spune Cuza cu

spatele încă întors, privind curtea reşedinţei sale plină de lalele olandeze timpurii.

– Speram că Mitiţă Sturdza să vi le fi dat, Alteţă! S-a întors de la Bucureşti asigurându-ne că atitudinea guvernului a fost socotită de chiar Alteţa voastră corectă şi chibzuită.

Pisoschi, rămas lângă uşa anticamerei, îşi tot muşcă mustaţa. Surâde afabil către „domnul ministru" şi acesta are fantezia de a simţi plutind în aer un vag parfum feminin.

– Camera moldoveană a citit Convenţia sau ar trebui să li se facă deputaţilor şi membrilor cabinetului o lectură publică, o prelegere şi, eventual, o ascultare?

Între Domnitor şi subalternul său se lasă o răceală metalică. Dacă o pasăre ar încerca să taie aerul dintre ei s-ar izbi ca de o tablă lucioasă. După felul cum se plimba ţanţoş alde Beldiman sau Savel Manu bănuise că furtuna se va abate asupra pâlcului de miniştri.

– Alteţă, deputaţii cunosc Convenţia, dar ştiu tot atât de bine ca şi domnia voastră că este greu aplicabilă.

– Şi totuşi sunt chemaţi s-o respecte, nu s-o încalce. Au un Domn ales din sânul lor, în unanimitate, de ambele ţări surori? Atunci, această doleanţă, exprimată atât de violent, de a chema un principe străin nu este oare o rebeliune împotriva Puterilor garante şi un fel de regret pentru propriul ei vot? Este oare prudentă o asemenea agitaţie?

Ghica îşi mută greutatea pe un picior. „Am ajuns să fac drepţi în faţa conului Alecu de la Bărboşi!". Hârtiile din mână foşnesc. Se gândeşte dacă are datoria de a evita răspunsul. Aruncă o privire spre vasul de porţelan franţuzesc în care sunt aruncate de-a valma zambile roz şi albe.

Este destul de vulgar.

Nu, nu are datoria asta.

– Prima încălcare a Convenţiei a fost un triumf naţional, Alteţă!

De ce să nu-i amintească? Stătea pe două scaune domneşti tocmai pentru că textul acela absurd fusese dispreţuit.

Cuza îşi pocneşte palmele la spate şi face câţiva paşi mari şi la fel de ţepeni până aproape de el, lângă marginea covorului.

– Cât nu am investitura, acest triumf naţional nu este decât o utopie!

– „A Moldovei 'naltă faptă nu e vis amăgitor", ar spune prietenul Negri.

Şi numele aceluia aruncă o perdea de catifea peste aerul metalizat şi vocile lor încep să se audă înfundat, mai moi, mai vătuite. Prinţul clipeşte des şi şuviţa de păr nu mai vibrează:

– De ce nu aţi dezavuat amendamentul lui Kogălniceanu?

– A fost o iniţiativă intempestivă. Aş fi vrut, sincer, s-o evit. La numai zece zile de la instalarea ministerului nostru ne-am aflat în faţa unor probleme extrem de dificile ce ţin de o exaltare naţională pe care nu o putem nici ignora, nici calma. Ar fi plăcut să o putem folosi, dar, din păcate, este mai uşor manevrabilă de către oratori dibaci decât de către miniştri cu aşa-zis simţ practic.

– Kogălniceanu este nebun?

Cuza pune întrebarea aproape amical, dar păstrează înţepeneala ostilă a umerilor.

– Unii cred că are păreri diferite după starea atmosferică, alţii socotesc că dă dovadă de consecvenţă în problema Unirii. Inutil să vă spun că printre aceştia din urmă se numără chiar el. A fost intratabil şi a pus problema în termeni care mi-au paralizat orice influenţă. Este un orator desăvârşit, Alteţă. Cucereşte!

– Astea sunt scuze, eu v-am cerut explicaţii... Efectul estetic al limbuţiei lui Mihalache la tribuna Adunării este o fantezie cu care nu cred că vreţi să mă amăgiţi! Sunteţi foarte mândru de luciditatea dumneavoastră, dar trebuie s-o dovediţi cu fapte.

Asprimea ascunde de data aceasta sfiiciune. Ghica profită cu o oarecare părere de rău. Îşi începe „explicaţiile" cu aceeaşi întorsătură de frază:

– Alteţă, sunt acuzat în mod perfid că lucrez pentru turci, într-un sens foarte antinaţional şi în acelaşi timp foarte expresiv. Deşi mulţi îmi cunosc sentimentele, au avut delicateţea s-o spună atunci când am schiţat gestul de a combate propunerea lui Kogălniceanu.

– Sunteţi şi prea sensibil! Susceptibilitatea dumneavoastră a prevalat?

– Nu, Alteţă! A prevalat teama că vom da un trist spectacol bătrânei Europe, fiind forţaţi să părăsim portofoliile noastre în faţa unei probleme... naţionale şi să arătăm astfel că un guvern român nu se poate menţine la putere nici o lună...

Timpul este, într-adevăr, o chestiune esenţială atunci când rosteşti „portofoliile noastre". De la 5 ianuarie în Moldova se succedaseră două guverne, de la 24 ianuarie în Valahia apăruse deja o criză ministerială.

În improvizatele palate domneşti nu prea era linişte, nu era însă vina lui. Se auzeau mereu voci iritate.

– Dumneavoastră aţi înţeles de ce este foarte important să ne păstrăm, deocamdată, în limitele Convenţiei, domnule ministru?

Cuza îşi aşează mâna stângă pe mânerul sabiei de parcă ar poza în faţa posterităţii. Dar este doar un gest de oboseală. Clipeşte des din pleoapele palide şi privirea albastră e încărcată de o ironie sârguincioasă. Ghica trece, resemnat, peste aceste dovezi de preţuire:

– Kogălniceanu, spune, este un exaltat şi vrea poate cu tot dinadinsul să se afirme în faţa poporului şi a deputaţilor, dar nu e mai puţin adevărat că a găsit calea cea mai lesnicioasă: exprimă o dorinţă naţională – Unirea.

– Şi principele străin, completează Cuza cu o indiferenţă leneşă. Ar vrea să abdic înainte de a fi primit învestitura?

– Nu s-a formulat o asemenea... aspiraţie!

Pisoschi îşi visează propriile amintiri şi surâde. Ciuful moale i-a căzut pe nas. În încăpere pluteşte, ca vălătucii unei pipe pufăite acum o oră, parfumul acela vag feminin.

– Dar ce trebuie să cred când Camera moldoveană votează cu majoritate ca membrii Comisiei Centrale să nu fie retribuiţi decât după ce lucrările lor vor duce la împlinirea dorinţelor celor două ţări, iar guvernul meu de la Iaşi, numit de mine, de mine, aprobă o asemenea propunere?

Cauza a ridicat vocea. Nu mai e obosit. Se plimbă cu mâinile la spate între fereastră şi masa încărcată de hârtii. Însă nu este atât de indignat pe cât se aşteptase, mai mult îşi joacă enervarea, căci în miezul ei palpită o melancolie, o mâhnire ce-l îndepărtează de toate şi care îi dă o oarecare inconsistenţă. Şi de aceea ministrul nu consideră pierdută şansa unei depăşiri a conflictului.

– Ministerul nu putea face altfel, insistă. N-am vrut să deschid un dialog riscant între noi şi Cameră.

– Şi aţi preferat să vă trădaţi...

–...trădaţi!!!

–...să vă trădaţi Prinţul care v-a chemat la putere! Ei, frate Ghica, mi s-au spus lucruri grave pe care nu le cred: că ai da ajutor complotiştilor poloni, că vrei să mă discreditezi, să arăţi că n-aş fi capabil să-mi împlinesc promisiunile, că l-ai instigat pe Kogălniceanu...

– Măria Ta ştie prea bine cât de uşor se instigă Mihalache singur. Ajutorul meu ar fi fost superfluu.

–...că vrei să creezi dezordine!

– Nu vă lăsaţi influenţat de oameni care au provocat ei înşişi această situaţie prin incompetenţă, slugărnicie şi intrigărie. Camerele, în actuala lor compoziţie, vor fi în toate împrejurările recalcitrante.

Foarte aproape de el, aproape atingându-i umărul, Cuza revine cu o bruscă furie, de parcă abia în acel moment a înţeles jignirea care îi fusese adresată. Tonul lui relaxat îl scosese din sărite, aerul distant, îndepărtat cu care discuta despre lezarea prestigiului său ca despre o problemă derizorie.

– Se zice, apoi, că l-aţi numit pe Negri în Comisia Centrală doar pentru a-l aduce în ţară şi pentru a submina prin asta agenţia noastră de la Constantinopol. Dumneata ştii mai bine ca oricine că e singurul apt să obţină recunoaşterea dublei alegeri de la turcii suzerani.

– Este o interpretare răuvoitoare a dorinţei mele de a avea în Comisia Centrală oameni cu clarviziune, onestitate şi echilibru.

– Bine, este un fapt că v-aţi unit cu Kogălniceanu în memorabila şedinţă şi i-aţi sprijinit propunerea?

– Am explicat Alteţei Voastre care a fost conjunctura.

– Tocmai ideea de conjunctură ar fi trebuit să vă dicteze, domnilor, spune Cuza şi, uitându-se la el pare a vedea întreaga Adunare moldoveană, o prudenţă necesară!

– Ar fi păcat să vedeţi în toată aceasta situaţie reaua mea voinţă în loc să judecaţi rece incapacitatea deputaţilor, imaturitatea lor. Am alcătuit un minister de care sunt ferm ataşat...

– Dar care nu îmi este mie ataşat...

Acum e rândul lui să se enerveze, ştie că e momentul să atace dacă vrea să-şi arate orgoliul rănit şi să ceară socoteală.

– Alteţă, am preferat Moldova, Valahiei atunci când mi s-a pus problema unui minister, sperând că aici oamenii sunt mai responsabili de actele lor. Miniştrii pe care i-am ales împreună sunt, fără dubii, cei mai inteligenţi, cei mai dotaţi şi cu o orientare convingător democratică, moderată, aşa cum cred că trebuie să fie în acest moment când, cum spuneaţi, este nevoie întâi şi întâi de prudenţă. Dar între Cameră şi minister nu exista un acord, căci Camera este conservatoare şi liberală – jumătate la jumătate, coalizându-se numai atunci când se pun în discuţie probleme naţionale. Vă atrag atenţia că, în luptele pe care facţiunile le vor purta, se va simţi adesea necesitatea găsirii unui punct asupra căruia să existe unanimitatea, şi acesta va fi întotdeauna Unirea şi principele străin. Ştiu, trăim o perioadă tulbure în care trebuie să îndreptăm oamenii de la exaltarea gesturilor mari de independenţă la căutarea fericirii cotidiene, dar asta cere răgaz, toleranţă şi răbdare. Ca să putem guverna este necesară o încredere perfectă între Alteţa Voastră şi minister şi o poziţie consolidată a acestuia nu numai în faţa Adunării dar şi în faţa propriilor săi funcţionari. Pentru că el nu va emana prea curând dintr-o majoritate a Camerei va trebui să-l impuneţi prin mijloace artificiale...

– Eventual lăsându-mă insultat...

– Dar cine v-a insultat?

– Să lăsăm...

– Totul depinde de autoritatea ministerului în faţa acestei Camere dezbinate, dar şi de autoritatea miniştrilor în faţa propriilor lor subalterni! Iertaţi-mă, mă repet... am fost surprins de afirmaţia Alteţei Voastre...

– C-am fost insultat...

Cuza, care se aşezase pe scaun şi-şi rezemase braţul visător şi din nou mâhnit pe marginea biroului înţesat de hârtii, ridică privirea lui albastră, ironică:

– Vreţi să-mi cereţi ceva în privinţa autorităţii miniştrilor faţă de subalternii lor, nu?

– Da, vreau să vă cer, Alteţă, demiterea lui Beldiman şi a lui Teriachiu.

– Pe ce motiv?

– Şi-au părăsit posturile fără a-mi cere voie.

– Cunosc cazurile. Nu sunt de acord. Au plecat cu încuviinţarea prefectului de poliţie...

– Sunt mai întâi subordonaţii mei... Nu pot lucra cu cineva care îmi subminează autoritatea.

– Şi eu pot lucra cu cineva care mi-o subminează?

Pisoschi zâmbeşte serafic. „Chiar aşa, poate?"

– Alteţă, cer demiterea lui Teriachiu şi a lui Beldiman şi în caz de refuz îmi prezint demisia împreună cu întregul minister. Ceilalţi sunt convinşi

de dreptatea principiului în virtutea căruia acţionez. Nu încap nici un fel de tranzacţii.

– Frate Ghica, acel trist spectacol pe care îl dăm Europei prin căderi de guverne nu te impresionează când este vorba de orgoliul dumitale? întreabă Cuza moale, moale, apăsându-şi rădăcina nasului ca un om pe care oboseala l-a ajuns, în sfârşit. Apoi face un semn de lehamite şi renunţă să-l mai mustre, revine la tonul lui sarcastic: Am impresia că vă credeţi un Palmerston!

– Nu sunt prezumţios, Măria Ta! În mintea mea, dacă vă asemuiesc Reginei Victoria sunt nevoit să mă consider un Palmerston...

– Bine, bine, voi reflecta! Sunteţi liber!

Şi se simte chiar liber. Dacă Prinţul nu „tratase" problema însemna că vrea să se descotorosească de el. O iritare veche se alimenta cu jignirile recente şi cu bănuiala că acest *abil* Ghica nu va acţiona la Constantinopol, nici nu-şi va plăti, însă, agenţi defăimători la Paris, ci îl va arunca tiptil într-o gafă politică mai compromiţătoare şi mai eficace decât o urzeală de vorbe şi bani.

– Vrea puterea nominală pentru mine şi pe cea reală pentru el, răbufneşte Prinţul trezindu-l din reverii pe aghiotantul său, care dă repede din cap.

În anticameră sunt deja adunaţi Manolache-Costache Epureanu, beizadea Iancu Ghica şi Lascăr Catargiu, aşteptând să-şi aranjeze viitorul guvern.

VIII

Se aude zumzăitul insectelor, foşnetul uşor al frunzelor, iar departe, în spatele casei care a început să se ridice, bocănitul tâmplarilor...

Gradowicz lasă din mână cartea şi închide ochii. Aerul e călduţ şi umed, de o senzuală moliciune. Parcul de la Ghergani, sălbatic şi bătrân, are colţuri umbroase, ameninţătoare, dar şi poeniţe în care lumina se culcă leneşă pe iarba deasă şi înaltă. La marginea uneia din ele, lângă o tufă de scoruş, şi-a găsit el liniştea siestei.

„De unde o fi scos Ghica scaunul acesta primitiv, fără cuie? Din ce cotlon al casei vechi prăfuite?"

Totuşi e comod, deşi scârţâie la fiecare mişcare.

Gazda sa a rămas la masa de sub stejarul din spatele conacului. „Stejarul acesta e un personaj al familiei, mă gândeam la el în exil ca la doică sau ca la un prieten din copilărie, un prieten mai mare", i-a spus, mângâind trunchiul gros.

La Ghergani, Ghica nu mai e Ghica de la oraş. Nu e mai puţin ironic, însă sinceritatea îi colorează palid gesturile cu o afecţiune care justifică

acele prietenii lungi, bizare, cu oameni ca Negri, Bălcescu, Alecsandri, Golescu-Arăpilă, pentru care ambiţiile personale nu sunt miezul vieţii. Aici, prinţul de Samos îşi uita vanităţile.

Pentru Gradowicz, Gherganii sunt o plăcută surpriză. Nu este nimic sfidător, arogant. Dimpotrivă, îl întâmpinase o tandră intimitate. Stivele de cărămizi arse, scheletul de bârne al acoperişului, forfota zidarilor, tâmplarilor, dau atmosferei un plăcut miros de speranţă. Casa este aşezată în mijlocul unui parc vast, într-un spaţiu înconjurat de platani, stejari, frasini care parcă se dăduseră înapoi pentru a lăsa loc familiei ce-şi căuta refugiul. Aleea principală îi amintise de drumul, întotdeauna vesel, care îl ducea spre casa părintească. Fusese mai mult jignit decât recunoscător de această asemănare. O jignire care îl făcuse irascibil, sobru de parcă ar fi intrat într-o biserică de la al cărei cult a fost alungat.

Fuseseră serviţi sub stejarul cel falnic, care îi protejase, într-adevăr, cuibărindu-i sub aripile lui largi, răcoroase şi le crease senzaţia unei izolări de interior, nu mai lipseau decât draperiile unor ferestre imaginare, trase pentru a acoperi scena lumii înconjurătoare.

Inventase atunci subiecte care să-i absoarbă această emoţie ca un burete. Şi evident ultimele evenimente politice îi ofereau din plin asemenea bureţi:

– O interesantă poftă de unire, de conciliere manifestă atât liberalii, cât şi conservatorii când se iveşte prilejul a reaminti Prinţului că trebuie să facă loc unui principe străin. La Bucureşti, Rosetti şi Brătianu, dar şi Catargiu au primit vestea obţinerii dublei învestituri cu o vizibilă lene. De parcă turcii, tot ezitând atâtea luni, păreau acum a se fi grăbit s-o acorde.

Ghica avusese aerul unui om binedispus căruia i se spune brusc un adevăr prea serios pentru a-şi păstra seninătatea. Oftase şi, manevrând abil furculiţa şi cuţitul prin şuncile din farfurie, spusese:

– Domnii aceştia nu-şi cunosc interesul, vor să-i întreţină lui Cuza o calitate din care trage multe foloase. Caracterele puternice, se zice, se sprijină pe o memorie bună. Da, categoric, Prinţul nostru are memorie, ţine bine minte că a fost de *două ori ales*, înainte de a fi de două ori învestit. Am să te rog, cu toate acestea, să nu ocoleşti telemeaua de pe meleagurile mele natale, care în frusteţea ei atinge cu oarecare geniu, adică instinctiv, subtilitatea brânzeturilor franţuzeşti... Iar dacă o să-ţi placă, îţi voi putea răsplăti bunăvoinţa cu acest caş afumat care s-ar putea să-ţi ridice admiraţia pentru Gherganii mei...

El îşi tăiase o felie din calupul alb de telemea şi o mestecase făcând gesturi de încântare, apoi gustase din caş şi ridicase ochii spre bolta foşnitoare a stejarului care, când şi când, le arunca pe faţa de masă mesajele lui vegetale. O ghindă verzuie se odihnea în castronul cu supă.

Apoi, pentru că nu-şi sfârşise porţia de ironie şi voia să ocolească în vârful picioarelor senzaţia că e acasă, în copilărie, lângă bătrâna lui Cracovie, reluase:

– Béclard, care era la Prinţ când tocmai se desfăşura criza nervoasă,

l-a auzit plângându-se: Domnii deputaţi nu mă mai socotesc nici măcar un locţiitor, ci un uzurpator!

– Şi i-o fi trimis pe toţi în distinsele lor mame...

Gradowicz îl privise cum mânca distrat şi, totuşi, temeinic, cu gesturi sigure, cu o respiraţie perfectă şi cum uneori îşi îngusta ochii încercând să vadă viitoarea casă. Ghica era foarte mulţumit de libertatea pe care o dăduse în această vacanţă propriilor lui ambiţii. Tamponându-şi cu şervetul barba ca tăciunele, el îi şoptise, aplecându-se peste masă, ca pe un secret:

– Sub această *dublă* alteţă nu voi mai accepta niciodată un minister. Încep să întrevăd viitorul miniştrilor săi, se vor transforma în curteni! Întrevăd şi viitorul distinselor lor mame, dar nu vreau să-l spun... Şi apoi este atât de plăcut la ţară!

Voia să-l facă să înţeleagă, într-un fel atât de vesel, că Prinţul va fi nevoit să mai apeleze la el. Deja Golescu-Arăpilă refuzase să alcătuiască un guvern fără Ghica şi majoritatea moderaţilor se vor comporta la fel, iar Ghica, într-un guvern, nu poate fi decât preşedintele lui. Eşecul din Moldova nu-i închisese şansele şi, datorită paradoxalului comportament valah, chiar i le sporise. Când se întorsese de la Iaşi avea o mină destinsă: „Nu e rău să pierzi din când în când, lumea se simte datoare să-ţi arate simpatie."

Gazda făcuse o pauză urmărindu-i reacţia. Într-adevăr, lui Gradowicz îi scăzuse sentimentul penibil de jignire, lăsând loc unei nedumeriri: Ghica, fără să fie prea sincer, arăta totuşi că mai trăieşte încă sub impresia acelui eşec care, deşi nu-l scârbise, îl adusese la exasperare.

– M-am pomenit cu Pisoschi, spusese de parcă îi anunţa o întâlnire cu un vechi prieten. Purta pe o tavă plină de pahare otrăvite invitaţia de a prelua un minister... În ce Principat voi dori.

Gradowicz avusese inspiraţia de a nu se arăta surprins.

– Am refuzat. Pe mine nu mă iubesc nici *albii,* nici *roşii,* am argumentat!

Lăsase o pauză în care făcuse semne enigmatice spre Louis, apoi continuase:

– Nu e bine aici, la ţară? Am cumpărat pământ, am recuperat nişte terenuri, vreau să-mi exploatez singur pădurile, să-mi construiesc casa asta, o casă la Cucuruz, o moşie a Saşei, şi să devin, da, oroare! latifundiar... unul modern, desigur, care foloseşte maşini de ultimă oră. Am descoperit nişte arendaşi foarte energici. Când ridici o casă ai senzaţia că îţi iei viaţa de la capăt.

Din nou micşorase pleoapele încercând să vadă conacul şi poate întinsele spaţii posedate. Ridicase paharul cu un vin indigen de o uleioasă căldură:

– Pacea nu se face la Villafranca între doi monarhi agresivi, ci în liniştea lanurilor, a pădurilor, a familiei... Ha! Cât de demonstrativ am

devenit! Şi, ştii, nu fac decât să împrumut pentru o vreme punctul de vedere al Saşei.

Râsese. Se amuza copios de această imagine patriarhală. Ridicase ochii săi cu pleoape grele spre frunzişul majestuos al stejarului şi recitase:

„Duminica şi-n sărbători, nimic mai bun
Ca o discuţie despre război şi moarte,
Când neamurile-n Turcia, departe,
Se-ncaieră sub bubuit de tun.

Stai la fereastră, bei un ţap spumos,
Privind o pânză-n vânt cum se desface;
Apoi te-ntoci acasă bucuros
Slăvind aceste vremi de pace.

Versurile lui Goethe sunaseră straniu în peisajul parcului de la Ghergani şi Gradowicz se întrebase dacă numai pentru simplul fapt că războiul nu mai era „în Turcia, departe", ci abia se terminase „în Italia, aproape", iar liniştea contemplativă le era îngăduită de paharul de vin; avea o senzaţie de plutire în imaginar. Era ceva extrem de autohton în ingenuitatea cu care Ghica, sub stejarul lui familial, se credea posesorul unei utopii patriarhale. Abia acum se putea relaxa din crisparea înflăcărată a amintirilor şi simţi nevoia să se descalţe, să pună piciorul gol pe pământul atât de ireal al unei ţări adoptive.

Trecuseră cu nonşalanţă la subiectele frivole, combinaţiile amoroase bucureştene, replicile pitoreşti, toată acea hrană suculentă şi picantă a capitalei aristocrate cu care se săturau întâlnirile de provincie. Nunta consulului Béclard cu domnişoara Catargiu – nuntă sobră la care participaseră aducând puţină sare de acasă.

– Béclard, spuse Ghica, este unul din acei diplomaţi care cu timpul se integrează perfect în ţara unde au fost trimişi şi îşi uită misiunea.

Apoi vorbiseră despre năvala Mariei Obrenovici în palat, despre obrăznicia cu care se afişa la braţul Prinţului, despre îndrăzneala Doamnei Elena de a ajunge până la... Brăila şi renunţarea de a mai intra într-un Bucureşti avid de scandal domnesc...

Şi, deodată, Ghica trântise, în timp ce sfârşea o felie de budincă pufoasă:

– Pe ruina aventurii franceze, italiene şi austriece se va ridica o Prusie puternică, viguroasă, de fier! Fii atent, domnule Gradowicz, de la treizeci şi trei de ani am căpătat darul profeţiei. Să bem pentru îndoielnicii învingători de azi: pentru Franţa lui Voltaire şi pentru Italia lui Dante...

Îndrăznise cu timiditate:

– Pentru mătuşa noastră Anglia nimic?

– Ah, pentru Anglia, toată veneraţia! toastase Ghica.

Şi aproape în acelaşi timp apăruse trăsura somptuoasă a subprefectului: un echipaj fantasmagoric – droşca, patru cai negri, mari, cu părul lucios şi coamele bine ţesălate, surugiul în uniformă de paradă, cu panglici tricolore la pălărie, trei dorobanţi călări purtându-şi carabinele la oblânc şi, în jurul lor, o vânzoleală care lăsase cu gurile căscate pe tâmplari şi dulgheri. Louis, prompt la datorie, greu impresionabil, după ce făcuse cercetări la scara trăsurii, se îndreptase spre ei cu aerul că a scos un ciorap murdar dintr-un coş cu fructe proaspete, şi rostise:

– Domnul subprefect!

În clipa aceea coborâse din atelaj un personaj rotofei şi încântat de propria lui persoană:

– Vă rog să mă scuzaţi că vă derajez, îi se adresase şi tonul era al unuia care scuză în lehamite impoliteţea celorlalţi de a fi fost la masă când el îşi face apariţia. Era negricios, cu sprâncenele groase îmbinate deasupra unui nas mic şi drept. Avea ochii catifelaţi şi o nervozitate săltăreaţă în gesturi. Nu privea nici un obiect cu stăruinţă, nu, ci arunca scurte uitături, împărţindu-şi atenţia în mai multe locuri deodată. Lumea, scena pe care îşi juca moderna comedie nu merita mai multă insistenţă, dar trebuia să nu-i scape nimic pentru a preveni niscaiva primejdii.

– Am venit doar să vă exprim bucuria, domnule Ghica, că veţi fi din nou printre oamenii de seamă ai judeţului nostru şi să vă spun că puteţi conta pe sprijinul nostru...

Ghica rămăsese drept, avantajat în această împrejurare de faptul că vizitatorul nu era prea înalt. Îşi ridicase uşor sprâncenele: „Noi? Care noi? Noi, subprefectul? Noi, judeţul? Ah, noi, oamenii de seamă, poate!" Zâmbise într-un târziu – un târziu arogant, care îl aruncase pe reprezentantul puterii locale într-o nelămurită teamă căci ochii îi alergau neîncetat în jur, şi rostise:

– Da, vreau să mă aşez aici, pe meleagurile dumneavoastră...

Subliniase acest „dumneavoastră" cu atâta eleganţă senină şi batjocoritoare încât lui Gradowicz i se trezise mila pentru nefericitul amploiat cu ifose, care se credea mai „localnic" decât boierul pribeag, întors la matcă. Rotofeiul însă râsese încântat şi mai-mai să-l bată pe umeri pe stăpânul Gherganilor:

– Splendid! Splendid!

Îşi mai învârtise ochii, mai săltase pe picioruşele lui scurte aşteptând, probabil, să fie invitat să ia loc sau măcar să fie prezentat. Entuziasmul îi scădea vizibil, dar mai aruncase o nadă descoperind gurile căscate ale lucrătorilor care priveau scena cu uneltele în mână, buimăciţi de funcţia vizitatorului. Se interesase:

– Sunteţi mulţumit de ei?

Ghica îşi vârâse o mână în buzunarul pantalonilor de alpaca şi, jucând rolul omului de afaceri care stă de vorbă cu alt om de afaceri, dăduse toate asigurările în şoaptă:

– Da, îşi dau toată silinţa. Mi i-a recomandat cumnatul meu, Ioan Ollănescu.

– Aşa, aşa, făcuse domnul subprefect parcă mai liniştit, parcă scăpând de o grijă ce-l apăsa pe suflet, dar şi cu puţin regret că este astfel frustrat de o scenă suculentă cu ameninţări la adresa lucrătorilor. Pe picior de plecare, jonglându-şi privirile de la serviciile de argint şi de porţelan de pe masă la acoperişul doar schiţat, de la Gradowicz, deodată atacat cu o uitătură suspicioasă, la Anica, de la frunzele stejarului la câinele alsacian tolănit la picioarele lui Ghica, de la umerii acestuia la botinele lui uşor prăfuite de varul zidarilor, ţinuse să reînnoiască promisiunile şi să-şi expună principiile: Oricând aveţi nevoie apelaţi la noi! Personal, cred că numai un regim de autoritate poate aduce fericirea noastră. Sunt devotat guvernului, domnului Ghica, trup şi suflet. Până nu dai cu biciul în românul nostru nu face treabă... Românul e leneş...

– Prea răbdător, i-o tăiase Ghica şi se aşezase pe scaun, gata-gata să-şi reia friptura care se sleia în farfurie.

Rotofeiul întinsese o mână micuţă, albă şi se repezise spre droşca împopoţonată. Dispăruse într-un nor de praf şi în scârţâitul pietrişului aleii împreună cu dorobanţii şi surugiul lui tricolor, lăsându-i la masă, dintr-o dată fără gust, fără chef. Ghica îşi aprinse ţigara făcând semn lui Louis să strângă ce era de prisos şi, răsturnat în scaunul lui ciudat, legat în chingi şi cu braţele de lemn îmbucate, mormăise interogativ:

– Liberal sau conservator? Ar fi liberal după comportament, după poziţie socială, şi conservator prin înalta idee despre ordine pe care o are. Să fie oare un moderat de-al nostru? Urmase o tăcere intens batjocoritoare, amară, după care Ghica, în cunoscutul său stil autopersiflant, jumătate veselie, analiză lucidă a propriei slăbiciuni şi jumătate dispreţ, învăţat poate de la sir Stratford, pe malul Bosforului, în acea epocă de distinsă diplomaţie europeană pe motive orientale, făcuse: Ei! Ar fi o plăcută surpriză să ne vedem caricaturizaţi astfel! Dar mai grav ar fi dacă aceasta s-ar dovedi a fi clasa nouă, aceea pentru care pledăm în numele progresului! Rămăsese pufăind din ţigară câteva minute. E destul de jalnic să constaţi asta. Dar nu părea dezgustat. Enervarea îi crea un fel de aureolă feudală, mai ales că se afla sub coroana falnică a stejarului său familial şi construia o casă pentru urmaşii săi, un conac în care vor trăi copiii şi copiii copiilor săi ca într-un spaţiu al siguranţei materiale depline, al liniştii şi bunăstării. Promit să-mi pierd noaptea gândindu-mă la puhoiul de rotofei ce-şi vor revendica drepturile la autoritate mai mult decât la cele de egalitate! Cine ştie ce ne va mai fi dat să trăim. De unde dracului apar ăştia?

Pufăise din nou din ţigară, deloc mâhnit şi încet, încet îşi revenise, se cocoţase iar în ironia lui „de Ghergani", lipsită de violenţă, contemplativă, nepătimaşă:

– Pariez că se socoteşte un nedreptăţit, are un văr fără merite deosebite, un nătărău, dar care „a avut noroc" şi a ajuns consilier în vreun minister – în ziua de azi oricine se poate prezenta drept consilier în ceva, undeva... Apoi pariez că n-a stat cu mâinile în sân în timpul mul-

telor noastre ocupaţii şi se laudă cu felul în care „s-a descurcat", râvneşte ni plus, ni moins postul de ministru. Vrea să-i ştie toţi de frică: „Dă-mi mie puterea în mână şi dacă nu ţi-oi îndoi producţiunea ţării să nu-mi zici pe nume; ordine straşnice pe la toate comunele să are de două şi de trei ori pe cât ara mai înainte, fără a căuta al cui este pământul, ai cui sunt boii, al cui este plugul, a cui este sămânţa, ale cui sunt braţele...".

Lucrătorii asistau fermecaţi la batjocura boierească, îşi făceau semne de mulţumire şi trăgeau cu spor la treabă. Ghica se ambalase, se ambalase şi, brusc, împungând ţigara în scrumieră îşi revenise:

– Plevuşca aceasta de slujbaşi cu gustul puterii şi cu ignoranţa totală a legii fărâmă orice iluzie, orice speranţă...

Peste prânzul lor de vacanţă se lăsase un nor gros.

Gradowicz ieşise de sub falnicul acoperiş al stejarului şi o luase razna prin parc, cercetându-l, căutându-i cotloanele, târând după el scaunul acela primitiv, de o arhaică frumuseţe şi... comoditate. Îi lipseau mestecenii lui dragi, trunchiurile albe, scorojite şi de infinită tristeţe nordică, dar regăsea aceeaşi linişte „naturală", aproape copilăresc de expresivă a pădurilor natale. Lumea îşi arăta din când în când colţii şi tabloul situaţiei lui atât de volatile, atât de greoi aburoase atârna de peretele unei camere tapetate cu platani, fagi şi castani. De acolo, din acel tablou luminos şi melancolic îi surâdea Ludwiga, pe sub pălăriile ei ofilite, bătrâneşti... acele solemne şi păcătoase pălării pline de panglici şi pene. Ludwiga înaintând măsurat, energic, printre frunzele uscate, macerate ale anilor trecuţi... Era atât de sfâşietoare o asemenea apariţie încât se simţea dator să facă pentru ea orice, să-i ofere ceva esenţial, să i se devoteze până la capăt, aşa cum alţii o făceau pentru o idee. Însă Ludwiga nu era ideea lui, era complicea lui. Ea încerca să recucerească – ţesând pânza subţire care din nefericire se destrăma cam repede – acel tărâm pierdut, acel aer miraculos, acea fină paloare a iubirii care era însăşi Polonia lor, a amândurora! Ea care nu crezuse în războiul italian, ea care îi reproşase într-un frumos stil suspicios că se lăsase manevrat de politica franceză („se crede că dubla alegere era hotărâtă dinainte prin instrucţiuni franceze pe care dumneata ai avut viclenia de a nu mi le dezvălui, mie şi lui Alléon"). Domnul acela cu faţa de pergament, cu mâinile scorojite se supărase pe el, era un agent pe care nu mai putea conta. Şi auzea vocea joasă, senzuală a Ludwigăi: „Nu e bine ca Principatele să se ţină în trena Franţei care nu crede în principiul integrităţii Imperiului otoman. Asta le va zvârli nu în braţele lui Napoleon al III-lea, cum s-ar putea crede, ci în cele ale lui Alexandru al II-lea sau ale lui Franz-Josef. Pentru că Franţa nu va face, ca de obicei, nimic decât să agite spiritele într-un sens foarte ideal al istoriei, aşa cum au făcut şi cu polonezii. Nu va fi război. S-a făcut tapaj în Italia pentru a acoperi jocul din Principate."

Se străduise câteva luni s-o convingă de iminenţa mişcărilor din nordul Italiei, dar de la Constantinopol Ludwiga îşi balansase pălăriuţele ei

fanate, într-o orgolioasă negare, bolnavă de o încăpăţânare pe care i-o cunoştea, i-o admira şi i-o adora, deşi îl scotea din sărite. Dar în aprilie, Napoleon „vrând să redea Italia ei însăşi", trecuse Tricino, şi el, un umil funcţionar al consulatului francez din Valahia, avusese un imens sentiment de satisfacţie. Nu pentru posibila recucerire a Lombardiei pentru Victor-Emmanuel, nu. Siguranţa doamnei din balconaşul de la Kaba-Taş fusese învinsă.

Ludwiga, Ludwiga! În păienjenişul ei fin diplomatic refuzase evidenţa, deşi el o condusese răbdător spre o realitate atât de puţin rigidă, atât de refractar necalculabilă, ca pe o soră oarbă, însă prudentă, pipăind cu talpa piciorului mic, încălţat în botina prinsă cu nasturi trandafirii, pământul gloduros al Europei... Luciditatea îi era acestei femei cea mai rezistentă slăbiciune. Trăia la Constantinopol între răceala lui Alléon şi ardoarea, freamătul adesea teribil de ineficient ale lui Czajka. Printre reproşuri şi sfaturi, mesaje şi raţionamente îi arunca o amabilitate ce-l făcea să salte scrisoarea spre soare şi s-o privească în contra luminii ca pe acele hârtii ce ascund discret în fibra lor un semn heraldic... „Ce mai face mărul din curtea consulatului? Mă gândesc la el uneori cu dragoste de soră..."

Şi-o aminteşte, oprită cu trei trepte mai sus de el, pe scara casei din Ortakioi, cum mângâia balustrada de mahon şi-i vorbea moale, cu vocea ei joasă, profundă despre... interesele lor, despre rolul lui în Principate, despre ceea ce se aştepta de la el. Dorise să îngenuncheze acolo, pe treapta lui, ca un cavaler medieval ce îndrăzneşte într-o supremă evlavie să sărute poala rochiei doamnei căreia i-a închinat drumul în căutarea Graalului. Ludwiga îşi reţinuse o clipă respiraţia, încetase să-şi mai alunece mâna pe balustradă şi-l privise cu spaimă de parcă înţelesese. Dar asta a fost totul, şi binele şi răul dintre ei, speranţa lui, surpriza ei, imensul spaţiu care îi despărţea, câteva trepte neînchipuit de vigilente, de necucerit.

Departe, în faţa casei vechi, la pianul uşor dezacordat, scos afară, la soare, pe iarbă, alături de mobila salonului şi cuferele cu cărţi şi obiectele învelite în ştergare, Ghica îi trimite un delicat semn de afecţiune cântând cu stângăcia lui declarată, de „diletant zelos", preludiul în mi minor de Chopin. Nu poate răspunde acestui dar decât închizându-se în carapacea sa, în mijlocul acestui domeniu paşnic, pe scaunul bizar şi gândindu-se la Cracovia lui dragă. „If music be the food of love, play on" îi şopteşte fraza lui Shakespeare.

Parcă ar locui într-o imensă mânăstire în ruină, tânjind după o mare de lapis-lazuri, flancată de munţi de smarald şi Polonia toată se întinde în spatele lui ca un decor de dramă romantică, patetică, iar el nu are voie să întoarcă faţa spre ea.

Ah, singurătatea, singurătatea lui într-o lume atât de activă i se pare o nedreptate. De ce să rămână în umbra pălăriilor ofilite ale Ludwigăi sau

în aceea a orgoliului sfidător al lui Béclard, unde l-a plasat bătrâna Anglie, pentru a aştepta izbânda viitoare, strălucitoare, copleşitoare?

Se strânge în scaun ca un melc în casa lui răsucită şi, de acolo, priveşte o natură deschisă, generoasă, candidă care îi reproşează doar lipsa reciprocităţii. Dar de unde poate da el o simţire valahă unei păduri valahe? Poate doar din neţărmurita lui dragoste pentru Polonia...

Aproape că nu mai respiră de emoţie. Muzica vine dintr-o depărtare camuflată, dintr-un colţ prea intim al vieţii imediate pentru a putea prinde realitate. Doar suferinţa lui, izolarea lui destul de prăfuite, învechite, patinate de vreme mai oferă iluzia unei intimităţi reale. În înaltul frunzişurilor, păsările îşi vorbesc, iar Ghica îi face un gest de amabilă găzduire apăsând pe suferinţele lui. E felul acestui prinţ temut pentru abilitatea lui de a-i atrage atenţia că-l respectă. Îi arată o discretă preţuire pentru tainicele lui idealuri.

Ghica se voia uneori iubit nu numai pentru inteligenţa lui rece, ordonată, aproape cinică, dar şi pentru aceste fleacuri sentimentale care deschideau uşi neaşteptate spre un peisaj în care, dacă nu puteai intra, aveai totuşi bucuria de a-l contempla, de departe, prin şirul de canaturi luminoase. La capătul acelui culoar de lumini calde se afla chiar prietenia prinţului de Samos, ceva vizibil, dar intangibil.

Notele lui Chopin risipite prin pădurea Gherganilor capătă rezonanţe fireşti. Pianul are deodată accente dure, jucăuşe, dure, ca într-un monolog intransigent.

Cât de fericit merita să fie? Ce făcuse el pentru a merita clipa aceasta de disperată pace?...

IX

Drumul fusese un calvar. De două luni şi mai bine, părăsind Samosul, tot veneau. La Smirna, unul din copii făcuse febră, îşi găsiseră adăpost în casa consulului francez, amabil, amabil, dar excedat de cantitatea umană invadatoare; la Constantinopol îi căzuseră Saşei pe cap nenumărate treburi ce se adunaseră de când plecase Ion în ţară. Avusese noroc cu Negri care descurcase unele din ele în timpul rămas disponibil dintre alergăturile lui diplomatice, aproape coşmareşti, şi care ţinuse casa din Hissar într-o ordine desăvârşită. Când o luaseră din loc, avusese senzaţia că strânge un cort de campanie! Îi purtase o mare liniştită, dar cei mici, neînvăţaţi, o suportaseră greu, y compris la nourrice! La Brăila, aşteptaseră trăsurile într-o canicula leşinată abuzând de ospitalitatea interesată a Băbienilor. Saşa se rugase nopţi la rând să ajungă o dată cu şatra ei undeva unde să spună *acasă,* unde să-şi lăbărţeze familia prin camere luminoase şi ea să aibă *colţul* ei.

Niciodată nu simţise că are o familie prea numeroasă decât în această călătorie în care fuseseră nevoiţi să stea unul cu nasul în ceafa celuilalt, într-o perpetuă învălmăşeală.

În prima trăsură – „trăsura noastră", cum îi scrisese Ghica, intraseră, cu bunăvoinţă, miss Haycock cu Scarlat şi doica purtând în braţe ultima făptură pe care i-o dăruise Dumnezeu Saşei, Ana; în cea împrumutată de Ollănescu, mai mare, mai înaltă, la care înhămaseră zece cai, luând de la Polihroniade doi pe chezăşie, se înghesuiseră ea şi preceptorul cu Eliza, Maria şi Dimitrie şi multe, multe bagaje care nu mai încăpuseră nici deasupra, nici la spatele cupeului.

Vizitiul lui Ollănescu – spre deosebire de „al lor", Andrei, încunoştiinţat că poartă fiinţe prea fragile – avusese diverse fantezii, de o seninătate tulburătoare: scurtase drumul prin râpi şi vaduri absolut nemilos, încât Petrescu trebuise să iasă din rolul său şi să dea porunci severe pentru a nu fi nevoiţi să recupereze la tot pasul câte un cufăr sau un sac de voiaj din mijlocul prăfos al drumului şi să oblojească rănile copiilor care chiriăiau că se răstoarnă „şariota".

Din când în când se opreau „să se vadă" cei din primul vehicul cu cei din al doilea, să-şi ofere câteva clipe de dezmorţire în faţa vreunui han plin de muşte sau a locuinţei primitoare a unui cunoscut unde li se ofereau apă rece, dulceţuri şi fructe scoase din pivniţe friguroase. Refuzase o escală la Buzău tocmai pentru a sfârşi odată calvarul acestui pelerinaj în care se tot călcau unii pe alţii în picioare, iar când Miţa voia să mănânce, ceilalţi refuzau, când Eliza voia să meargă într-un tufiş, ceilalţi făceau nazuri şi hohoteau, pentru ca peste o jumătate de oră Totò să ceară „permisiunea" spre hazul celor două fete... şi mesele se întindeau la nesfârşit, poftea Eliza, nu dorea Miţa sau invers, coşul cu hrană trecea de pe un genunchi pe altul, nu putea urmări ce moşmondeşte fiecare acolo, ce obrăznicii puneau la cale mâinile cufundate în brânză, ouă, friptură, dulciuri şi limonade – totul se petrecea cu aerul unei cuminţenii jignite de suspiciunile materne, dar debandada asta, la care se adăugaseră nervii călătoriei, ai lipsei de spaţiu, îşi dăduse roadele – toţi aveau indigestii, iar în apropiere de Bucureşti opriseră în toate lanurile, în toate păduricile.

Erau plini de praf şi năduşeală, obosiţi, surescitaţi şi, când le vedea pe cele două femei coborând din cealaltă trăsură, una ţinându-l pe Scarlat de mână, cealaltă purtând-o pe Ana cu nasul sfârâind în horbotele scutecelor, Saşa îşi privea turma cu aerul că a deschis poarta unei grădini zoologice din care sunt gata să se repeadă asupra ei ori s-o sfâşie, ori să-i ceară ajutorul, tot felul de jivine.

Ajunseră în faţa casei de la Bucureşti – a „casei lor", unde o aştepta un *colţ* al ei, un pian, un fotoliu în care să citească sau să-şi brodeze minunatele ei jocuri de croşetă şi gherghef, adâncită în ea însăşi ca într-o apă liniştită, limpede – aproape isterizaţi. Se dăduse jos din trăsură, privise faţada casei cu ferestrele ei înalte, cu mică terasă, acoperită de

marchiza de un verde pal întinsă deasupra treptelor într-un amplu evantai, şi aşteptase...

Dar în afară de Louis şi de o ţigăncuşă nostimă, îmbrăcată în cameristă, de grăjdarul care se repezise să deshame caii, de bucătăreasa şi lenjereasa angajate de curând şi dornice să sublinieze acest lucru, nu mai apăruse nimeni.

Nimeni!

Louis făcuse oficiile de gazdă, mereu spunând că doamna Cantacuzino pregătise totul şi când spunea *totul* avea aerul că vorbeşte de lumea înconjurătoare – casele, străzile, teatrele, hotelurile, cafenelele, pieţele, bisericile, oraşul şi chiar Valahia în întregime.

Deci Maria se străduise să-i fie bine sorei ei!

Dar Domnul?

Ah, Domnul, da, îi aşteptase până acum o oră, o jumătate de oră, nu putea preciza, dar venise domnul Georges Cretzeanu care îi spusese că se întâmplă ceva, s-au tras focuri undeva şi ieşiseră împreună undeva, pentru câteva minute, asta i-o explicase, doar câteva minute trebuia să lipsească. Bineînţeles, e vorba de ceva politic!

Apoi, ea şi celelalte femei ale casei supravegheaseră spălatul copiilor, oblojirea rănilor şi a bolnavilor, masa de seară, repartizarea bagajelor prin camere, culcarea tuturor şi propria lor regăsire corporală, sufletească, în intimitatea paturilor cu aşternuturi curate, apretate, brodate cu fluturi, flori şi panglici, împietrite de surpriza unor noi cunoştinţe, năvălind cu chiote, hohote şi melancolii – inexplicabile deocamdată. Saşa nu mâncase cu ceilalţi, se aşezase în camera ei – *a ei* – pe marginea patului, apoi se aruncase pe el aşa cum era îmbrăcată, încălţată, trimiţându-şi camerista să întrebe pe Miss Haycock de ce plânge Miţa. Dar nu putuse sta astfel, ieşise, trecuse prin camerele unde Miţa şi Liza erau forţate să intre în baie, unde doica hrănea pruncul, miss Haycock se căznea să-l ţină pe Scarlat pentru a-i băga în gură mâncarea şi pentru a-l spăla cum se cuvine, apoi în timp ce doica, miss Haycock şi Petrescu luau masa ca în salonul unui vapor, unde pasagerii se reîntâlnesc după furtună şi după ce valurile le-au zguduit stomacurile şi nervii, îşi făcuse toaleta, îşi schimbase rochia, îşi aşezase părul într-o bonetă cu marginile dantelate şi, pândind liniştea deplină a casei, încheierea pelerinajului pe scări spre odăile de la etaj, se strecurase în holul larg unde Louis se pregătea să stingă luminile. Îi făcuse semn să lase pe cele din jurul pianului şi-l expediase.

De sus, parcă se aud respiraţiile copiilor, somnul lor liniştit.

Strânge şalul subţire în jurul umerilor şi se aşează pe un fotoliu cu spatele la uşă. Aşteaptă să se lase şi în sufletul ei liniştea aceea ritmică, molcomă, care să-i înece furia, surpriza, enervarea, stupefacţia pe care şi le inhibase în aceste două ore în care nu făcuse decât să scurme locul pentru a-şi cuibări puii sub aripile calde de cloşcă.

„Întâi a spus că ne întâmpină la Constantinopol, apoi a scurtat-o până la Brăila, apoi şi Brăila a devenit imposibilă, căci afaceri de mii de ducaţi şi procese trebuiau supravegheate la Ghergani, la Târgovişte! Şi iată că nici la Bucureşti nu ne-a putut întâmpina."

Aceasta era tema pe care mintea ei febrilă trebuia s-o dezvolte, analizând-o, descompunând-o, oferindu-i o desfăşurare oarecum paşnică, suportabilă, din care să ţâşnească un grăunte de înţelegere sau de toleranţă. Aceasta era familia ei, viaţa ei, casa ei şi toate se sprijineau pe umerii bărbatului ei, orice ar fi făcut el care să-i jignească amorul propriu.

Înţelesese că nu trebuie să-i ceară nimic. Trebuia să se mulţumească numai cu ceea ce-i oferea el. Era mult? Era suficient, în orice caz! Dar nu avea voie să-i ceară nici cel mai mic lucru, ar fi fost o ciudată impertinenţă din partea ei. Învăţase să aştepte darurile lui, nu întotdeauna generoase, nu întotdeauna cele de care avea nevoie, nu întotdeauna măcar venite la timp, însă având în ele ceva care, vag, i se adresa. Ştia că o preţuieşte şi, cu timpul, acesta ajunsese singurul sentiment manifestat fără echivoc. Uneori sensibilitatea ei îi caută semnele de afecţiune acolo unde nu era decât indiferenţă blândă, oboseală, lene, uitare de sine. Ca un animal dârz, sătul după o vânătoare izbutită, soţul ei somnola din când în când şi somnolând întindea mâna spre umărul ei şi i-l mângâia cu gândul aiurea, lăsând-o să spere astfel că în sentimentul acela de posesiune se ascunde o pasiune reală, incapabilă să se exprime aşa cum râvnea ea. Ea nu obţinuse nimic din ceea ce avea, nu luptase adică pentru nimic şi de aceea îşi dădea seama că nici n-ar putea menţine dacă n-ar dori el asta.

Într-o seară de bal a anilor 1846, ochii lui cu pleoapele trase, de o întunecime sticloasă o priviseră ca pe un lucru al său, incontestabil, şi, pentru a-şi asigura avantajul descoperit din senin, n-o cucerise pe ea, ci pe tatăl ei. Atunci Saşa simţise cu uimire că reprezintă o valoare – o valoare negociabilă, desigur, dar excepţională. Şi fusese meritul lui că-i dăruise acest vertij al vanităţii. La 15 ani cineva te ia în palmă ca pe o cupă de cristal, îţi apreciază calităţile: culoarea, proporţiile, te aşează în lumină să-ţi judece strălucirea şi, înainte de a se ivi alt preţuitor, poate mai bogat, mai extravagant în ofertele lui sau poate mai expert, se aruncă în târguială şi, având de înfruntat vigilenţa şi parcimonia proprietarului, te cumpără!

Cea mai fericită perioadă din viaţa ei fusese aceea când Ion, înşfăcându-şi obiectul în care investise atâta entuziasm şi de la care căpătă o substanţială dotă, o luase în casa lui cu toată pompa cuvenită fiicei generalului Mavros, care va figura în vitrina de lux a unei familii măreţe, alături de chipurile unor domnitori şi domniţe.

O ţinuse o vreme, s-ar spune, pe consola din salon, aşa cum ţii ultimul vas de Sèvres de la sfârşitul secolului trecut pe care l-ai achiziţionat

mai întâi pentru a-l vedea şi admira tu (Ion o contempla pe sub pleoapele lui lăsate, ca un armean mulţumit de ceea ce-i intrase deodată, printr-un miracol comercial, în dugheană) şi apoi ceilalţi, liota de prieteni şi hoarda familiei princiare care, cu gelozia cuvenită, îi căutaseră defectele. Şi defectul ei principal era chiar tatăl ei, vechiul proprietar de la care o luase cu atâta grabă.

Cu timpul o dăduse jos de acolo, îi găsise un loc mai adecvat. Ea era cea dintâi care să recunoască asta şi chiar să-i mulţumească, nu era dornică să stea cocoţată pe consolă pentru nimic în lume – prezenta dezavantajul nu numai al exhibiţionismului, al extravaganţei pentru care nu avea nici o vocaţie, însă o împiedica să respire, să se mişte. Tocmai intrarea printre obiectele fireşti, obişnuite ale casei, acele obiecte pe care uneori uiţi să le mai vezi, să le mai remarci, îi convenise. Abia atunci simţise că intrase în casă, în vitrina familiei, în rând cu ceilalţi, fără ostentaţie, având locul ei asigurat, temeinic, la adăpost de curiozităţi snobe sau de cercetări prea amănunţite. Pe consolă o pândeau mii de pericole: mâinile care răsuceau obiectul, îl cântăreau şi-l aşezau uneori dinadins prea pe margine.

„Ei bine, suspină Saşa, îl iert. Da. Îl iert."

Începe să fie împăcată cu situaţia.

Ce altceva mai bun are de făcut?

„Nu, nu-l iert, dar nu-i voi reproşa nimic."

În tonul interior cu care se hotărăşte să procedeze astfel este destulă ironie şi resemnare, dar şi o încruntare pe care o socoteşte singura pedeapsă valabilă din câte are la dispoziţie. Dacă s-ar repezi puţin şi i-ar cere socoteală, n-ar putea evita transformarea unei atât de intime cute dintre sprâncene în vulgaritate. Superioritatea gestului ei consta nu numai în evitarea discuţiei penibile, dar şi în sentimentul de generozitate pe care îl putea gusta din plin, în ciuda faptului că Ion nici nu o va observa. E o formă de generozitate total ignorată „în zilele noastre", cum ar spune tatăl ei.

Nu se aude nici un zgomot afară. Sus, la etaj, toată lumea doarme sau se odihneşte. Cu siguranţă miss Haycock citeşte romanele ei englezeşti teribile, iar Petrescu cu palmele sub ceafă vede deja profilată pe tavan scena de mîine a reîntâlnirii cu părinţii, cu surorile lui.

În liniştea profundă a casei, Saşa distinge deodată tic-tacul familiar. Tresare ca la vocea unui prieten vechi întâlnit pe meleaguri străine.

„Ce cauţi aici, năzdrăvan bătrân?"

Lângă uşa care dă spre sufragerie, impozant, purtându-şi greutăţile cu demnitate şi arătând sclipitoare sub cristalul curat al cadranului, pendula copilăriei!

„Ah, fiara, ah, vândutul, sluga ţarului şi toate celelalte, generalul şi intrigantul, tatăl meu cel adorat mi-a dăruit discret şi surâzător bătrâna lui pendulă!"

Dar Saşa nu se ridică şi nu se apropie de ea pentru a-i mângâia lem-

nul fin, lucios şi pentru a-i urmări gravurile subţiri de pe cadranul aurit. Se strânge în şalul inutil şi aşteaptă. Deocamdată trebuie să se pregătească pentru această întâlnire, nu pentru cealaltă, în care un părinte tandru şi cuprins de beteşuguri îi va întinde braţele.

„Nu-i reproşez nimic, repetă simţind şalul lipindu-i-se de umeri şi zăpuşeala acestui sfârşit de septembrie lăsându-se ca o pătură groasă peste fotoliul ei întors cu spatele la intrare, dar nici nu mă ridic de pe fotoliu să-l întâmpin. O să rămân aşa, înţepenită aici până se va apropia, mă va vedea şi... Trebuie ca măcar eu să-mi respect generozitatea, nobleţea, să-i confer valoarea reală. Nu mă voi ridica. Voi rămâne cu spatele spre uşă, îl voi lăsa să mă ocolească... Vai, vai, ce strategie!"

Îi şi vine să râdă.

Tot drumul străbătut, timpul incredibil de lung prelins între ei i se arată deodată ca un culoar întunecos. Şi asta n-ar fi destul dacă la capătul lui nu ar fi această ezitare, această bâlbâială atât de naturală a relaţiilor. În ciuda întunericului, a vieţii pe care au trăit-o atât de diferit unul de celălalt, a diverselor amănunte intransmisibile chiar şi în cea mai pătimaşă confesiune o copleşeşte o emoţie căreia îi caută îndelung adjectivul şi în cele din urmă recurge la... Da, în faţa ingratitudinii lui dezinvolte, ea are o emoţie... convulsivă, de om singur, disperat, resemnat şi aşteptând o mare bucurie modestă, un miracol de toate zilele.

„Ca să-mi pun planul în acţiune trebuie să fac puţină ordine în ceea ce simt, se sfătuieşte Saşa aşezându-şi cuminte mâinile în poală. Ordine?!"

Închide ochii şi o vălmăşeală de imagini o înghesuie.

Cam greu!

E de părere după acest scurt examen că ar fi mai bine să lase casa vraişte, să bată vântul în pragul ei, vântul, grindina, soarele, ploaia, veselia, suferinţa, deznădejdea, speranţa...

„Ca să mă stăpânesc trebuie să mă gândesc la altceva. La ce?"

Deschide ochii şi şi-i roteşte asupra celui mai apropiat decor. Va schimba perdelele, sunt prea greoaie, prea sumbre, Ion s-a lăsa ghidat de Maria care are gusturi de austeritate absurde. Dar dacă schimbă...

„Parcă s-a auzit o trăsură?"

Nu s-a oprit în faţa casei.

Deci dacă schimbă perdelele va trebui să schimbe şi tapiseria. N-o să mai rimeze deloc mătasea asta arămie cu... Cu nimic. Chiar cu nimic.

Îi vine să plângă.

Pentru că sus, printre canelurile spiralate ale scării îl zăreşte pe Totò. Atât de emoţionat era că-l va vedea pe taică-său încât tot drumul de la Brăila la Bucureşti fusese un băiat-model: săritor, atent, politicos, sacrificându-se pentru surorile lui, ascultând fără crâcnire sfaturile ei şi ale lui Petrescu. Numai că trebuie să fie împins de lângă balustrada scării; se proţăpise sus, la etaj, pândind mişcările din hol şi din salon. Ea nu are curajul acestei violenţe. Îi face un semn mărunt cu mâna:

– La culcare! La culcare, Totò!

În acel moment Petrescu, în halat şi papuci, îşi face benefica apariţie. Aruncă o privire jenată Saşei, prin care îşi cere permisiunea de a face o brutalitate, o agresiune asupra fiului ei, şi-l înşfacă de umăr bodogănindu-l.

Ion nu va înţelege niciodată cât de tare îl frustrează pe Totò absenţa lui şi nici cât de tare îl va frustra prezenţa lui.

Au fost momente în care Saşa cu intuiţia ei „primitivă", cum şi-o ironiza, simţise că băiatul are nevoie mai mult de lipsa tatălui său decât de prezenţa lui, pentru a se forma, pentru a căpăta libertate în gesturi şi în reacţii. În '56 fugise cu el la Bucureşti pentru a-l salva de influenţa prea presantă a tatălui său. Îi mărturisise doar lui Mavros: „Uneori trebuie să-ţi aperi progenitura chiar împotriva creatorului ei!" Asta numai pentru că generalul, în creşterea propriilor sale fiice, manifestase o foarte subtilă pedagogie, le lăsase iniţiativa afectivă, o aprobase, şi-o însuşise, o celebrau împreună ca un suprem omagiu adus paternităţii, nu le îngustase imaginaţia şi nu le strânsese excesiv sensibilitatea morală. Saşa se trezise atunci complice cu tatăl ei la educaţia lui Totò.

Iar trece o trăsură prin dreptul casei.

„Trebuie să-mi păstrez calmul, calmul meu violent..." îşi spune aşezându-se temeinic pe marginea fotoliului. Priveşte şalul făcut mototol în poală şi surâde la imaginea fadă a jocului ei de scenă.

Deci, va părea că nici n-a observat absenţa lui? Nu se poate. Faptul că îl aşteaptă va demonstra contrariul. Şi apoi tocmai pe asta a mizat el când şi-a permis să plece. Dumnezeule, ce surpriză! O surpriză ar fi într-adevăr, dacă, intrând în casă, Ion s-ar trezi cu un papuc în cap! Urlete, invective, istericale! Asta da, surpriză! Dar de unde să înveţe ea rolul acesta?

„Ah, biata mea fidelitate! Până la moarte! Până la moarte! Ce rost ar avea să merg atât de departe cu prefăcătoria? E mai practică o ipocrizie tandră, mai adecvată, aş spune, o viclenie care să mă mulţumească pe mine."

De sus, de la etaj, venea în valuri liniştea somnului general. Valuri vâscoase care coborau scara treaptă cu treaptă pentru a se izbi de picioarele ei şi ale fotoliului în care se refugiase şi pentru a se domoli acolo ca nişte pisici uriaşe, negre, cu ochii fosforescenţi.

Timpul, răbdarea îi topiseră furia, indignarea. El o să vină cerând iertare, plângându-se de cine ştie ce evenimente imprevizibile şi casa care îi pare acum, în ciuda holului de o sfruntată majestate, turtită, va căpăta brusc viaţă şi verticalitate.

Se gândeşte să-şi caute o treabă, să lucreze ceva la gherghef, să citească, să studieze partiturile de pe pian – cu siguranţă nişte noi achiziţii făcute de Ion pentru ea, pentru clipele lor de muzică! Dar nu poate, îi tremură mâna de oboseală, o dor ochii. Trebuie că arată destul de prost, dar nu mai are tăria să se ridice, să-şi pudreze puţin obrajii, să-şi ascundă cearcănele...

„Ah, şi lampa asta ar trebui schimbată. Are un abajur prea mare pentru un suport atât de fragil."

Atinge globul de sticlă.

Arde.

Arsură lină.

„Uite praf pe măsuţa din colţ! Miroase a praf în toate încăperile, miroase a praf de când am coborât de pe vapor, la Brăila... Valahia încotoşmănată într-un nor de praf, pregătindu-se pentru o toamnă ploioasă, tânjind după răpăielile apei pe acoperişurile de şindrilă, stuf sau ţiglă..."

A venit. Trece prin vestibul şi...

„Ah, m-am ridicat în picioare...".

– Ma Niniche! Ma Niniche? exclamă el luând-o în braţe. Je suis désolé! Mon absence à votre retour n'est pas pardonnable! Mais tu comprendrais, je suis sûr... Se petrec evenimente îngrozitoare...

Saşa, strânsă în şalul ei inutil, îşi aminteşte: „Sigur că da, în Valahia, nu există eveniment care să nu fie îngrozitor!"

Dar, acolo, în reverul hainei lui, stă fericirea fidelităţii ei, care începe să se contureze ca o vocaţie, „o adevărată vocaţie"! Aspiră praful din redingota de caşmir *souris,* ca pe un drog, e viciul ei ascuns această dragoste, nu trebuie să uite nici o clipă asta.

– Ce s-a întâmplat? întreabă.

În timp ce el îi explică, îl priveşte. E spectacolul esenţial al vieţii ei, nu?

– Draga mea, aici este o atmosferă incredibilă! Îţi spun pe scurt ca să nu te obosesc. Ministerul Cretzulescu a interzis *Românul* şi fiţuica aceea a lui Orăşeanu, cu nume imposibil *Nichipercea,* unde a fost atacat mereu şi într-o formă pe care nici nu ţi-o poţi imagina. *Roşii* au alcătuit o petiţie, ca din partea *naţiei,* comme toujours, către domnitor împotriva închiderii gazetelor şi au chemat poporul la sala Bossel, astăzi. Cuza a cerut intervenţia pompierilor ca în faţa năvalei turceşti şi pompierii au atacat, sub conducerea lui Cretzulescu însuşi. Beizadea Mitică, aflat şi el printre opozanţi, s-a salvat pe scara de incendiu! O deputăţie a fost trimisă la palat, la Cotroceni unde a fost întâmpinată de armată şi mulţimea s-a risipit urlând „Jos guvernul!", „Jos Vodă!". Înţelegi? „Jos Vodă" pe care ei l-au ales. N-au trecut nici nouă luni! Se ştie deja că sunt arestaţi Rosetti, Kinezu, Serurie, Orăşeanu, Valentineanu... Uite unde am ajuns! E o debandadă de nedescris!

– Şi ce vor domnii aceştia?

– Libertatea presei, ma Mie, libertatea opiniei şi alte subtile libertăţi de a ataca autoritatea, de a-şi face de cap etc. Sunt nemulţumiţi că Prinţul nu i-a urcat la putere...

– Iar Prinţul?

Ghica se învârte în jurul măsuţei dominate de abajurul lămpii. O priveşte pe Saşa, care a rămas în picioare cu braţul rezemat de fotoliu. Îi zâmbeşte ca unui copil cu zulufi aurii care pune întrebări năzdrăvane.

– Cuza, ma Mie, s-a obişnuit cu puterea şi-i e greu s-o abandoneze. Va trebui să ne resemnăm în ceea ce-l priveşte. Adio, principe străin! În situaţia actuală ar fi nevoie, evident, de o mână de fier în mănuşă de catifea...

– Şi mâna lui?

– Zvâcneşte, râde soţul ei şi, apropiindu-se, îi cuprinde umerii: Dar e caraghios să vorbim despre asta. Iartă-mă Saşa, n-am apucat nici să te întreb cum aţi călătorit, cum se simt copiii...

– Ah, all's well that ends well...

Şi, deodată, nu mai miroase a praf. De afară, se aud picăturile mărunte ale unei ploi de început de toamnă. Stau amândoi îmbrăţişaţi, ascultând cernerea fină a apei cereşti şi Saşa îşi începe povestea:

– Când am plecat din Samos... de mult, foarte demult...

X

E o zi de toamnă. Parcul trăieşte prima lui mâhnire din anul acesta.

În ciuda reuşitelor sale afaceri, Ghica este cuprins şi el de o tristeţe subţire ca o peliculă elastică, sub care palpită mulţumirea de sine (învăţase atât de bine mulţumirea de sine!), împăcarea cu lumea.

În casă e cald, miroase a var proaspăt, a podele frecate de curând cu ceară. S-a aprins întâia oară focul în sobă. Cărţile aşezate pe masa de scris s-au aplecat somnolent unele spre altele.

A încercat să citească, dar rândurile nu capătă sens. Stă în fotoliu şi-şi priveşte vârful ghetelor. Sfera de singurătate în care pare închis, sechestrat este detestabilă. Îl înconjoară opacă şi grea.

Tristeţea lui îşi caută scăparea în imaginaţie, plănuind un roman modern şi puţin romantic, cu figuri de pe aici şi de dincolo, un şir de portrete „semnificative", ciugulind din realitatea trăită câte ceva, din cea livrescă altceva, din amintiri şi din închipuire, şi pe măsură ce lumea naraţiunii lui ironice, săltăreţe, picante merge înainte triumfătoare, capătă încetul cu încetul, dar temeinic, senzaţia că azi i se va întâmpla ceva plăcut. Plăcută este desigur şi melancolia dictată de cerul alb coclit de frunzele care încep să moară, o voluptate însă pe care o refuză din pricina unei inexplicabile nervozităţi. Doar felul cum se încheagă povestirea din minte îi dă o lină satisfacţie.

Se ridică din fotoliu şi aruncă pe măsuţă cartea necitită. Deschide secreterul într-o doară, poate pentru a contempla ordinea hârtiilor, căci nu va scrie nimic, ştie asta, „n-are elan!", cum ar spune Pantazi. Ficţiunea lui e atât de crudă, de proaspătă încât nu poate fi scrisă.

Traversează salonul de două ori în diagonală, gândindu-se că ar trebui să vină cumva în întâmpinarea acelui lucru plăcut. Se învârte în jurul

mesei de ceai, înghite un saleu cam uscat şi contemplă desenul covorului de Izmir.

I se pare deodată că pelicula subţire s-a spart brusc şi se îndreaptă hotărât spre intrare. Dar nu atât de hotărât încât să nu se oprească în hol să întoarcă ceasul.

Afară e mai cald decât în casă. Bate un vânt leneş care ridică în mici vârtejuri praful de pe scările de piatră. Stejarul fâşâie metalic din frunzele uscate de arşiţa verii.

Face câţiva paşi. Uşa se trânteşte în urma lui cu un zgomot de geamuri ude.

La capătul aleii dinspre poartă vede o trăsură cotind spre atenanse. Să fi fugit Saşa de lângă ceata ei de copii? Să-şi fi părăsit ea armata de şoc?

Printre plopii şi salcâmii cu vârfurile roşcate de apusul tomnatec – silueta unui bărbat voinic, bărbos, care zgândăre în mers pietrişul aleii cu vârful bastonului.

„E posibil?"

Din *Constantinopolul de argint şi de azur* vine în Gherganii lui, într-o zi mohorâtă, păşind ca un pelerin senin şi falnic, Costache Negri!

Iată miracolul pe care îl aştepta, îl presimţea – miracolul zilei lui de plictis!

Şi ce miracol!

Sir Stratford îl privea pe Negri printre pleoapele mijite, în timp ce acesta făcea curte melancolic ladiei Rowela: „Îmi vorbeşti, dragă Ghica, despre el cu un entuziasm diletant. Moldoveanul dumitale vrea să fie un om perfect, nu un politician! Mă uimeşte uneori naivitatea cu care judeci lucrurile. E, se pare, o boală naţională dacă e să socotesc felul în care vă gândiţi la istoria voastră recentă!" „Sir Stratford, oare această naivitate, ca şi această perfecţiune morală, nu pot fi eficiente politic pentru un popor atât de tânăr?" „Cu condiţia să fie speculate lucid, foarte lucid, aproape cinic. Ha, ha!"

Îi iese în întâmpinare cu sentimentul că va îmbrăţişa o umbră, un personaj de parabolă. Câinele, care a apărut de după colţul casei când l-a auzit ieşind, saltă pe picioarele lui lungi şi fibroase, dă din coadă vesel de parcă l-ar cunoaşte demult pe Negri şi revederea îi face o imensă plăcere. Veselia lui aproape că se interpune între cei doi prieteni, îi detaşează de propria lor emoţie. S-au oprit amândoi să privească spectacolul, nu lipsit de oarecare grandilocvenţă.

– E fericit că nu mă mai plictisesc, e fericit că sunt fericit de venirea ta!

– Cum îl cheamă?

– Allegro!

Negri se apleacă spre alsacianul care îşi ridică labele din faţă pe pieptul lui.

– Allegro, Allegro, ma non troppo!

Reuşesc cu greu să se apropie, să se îmbrăţişeze. În jurul lor parcul vibrează.

„Fraternitatea, ce mai este pentru mine fraternitatea?" Sfera de singurătate opacă se reface, îi strânge, îi închide în ea cu violenţă pe amândoi. Bine că sunt împreună!

Ţinându-l pe după umeri pe vizitatorul său, înaintând alături de el pe pietrişul aleii îşi simte inima cuprinsă de o sălbatecă amărăciune.

– E frumos la tine! spune Negri. E frumos, e pace!

Se roteşte încet să privească parcul şi casa, apoi îl fixează pe el, proprietarul, cu ochii aceia de o caldă sinceritate. Ghica are impresia că vechiul lui prieten vede haloul tremurător al singurătăţii, dar îi oferă o valoare morală. Îl crede, în sfârşit, pregătit pentru acest miracol al mediocrităţii patriarhale: casa, grădina, lăptucile, conopidele, piersicii pitici, familia şi... patria ca o zeitate păgână! „Dumnezeule! nu, nu acesta sunt, deşi ţin la toate sus-numitele fenomene!"

– Îţi cer iertare pentru vizita aceasta.

– Iertare? Negri, ai înnebunit?

– Te previn că am venit să tulbur liniştea ta de gospodar.

Şi Negri nu râde când spune asta, e grav, vinovat, de parcă ar fi intrat cu armele în biserică, deşi este chiar în această ipostază războinică un apărător al credinţei.

– Ai un mesaj? întreabă Ghica încercând să stăpânească salturile lui Allegro.

– Cam aşa ceva...

O pasăre ţipă ascuţit în vârful stejarului şi câinele latră semeţ.

– Bine, bine, vom discuta şi despre asta, spune Ghica făcând un gest larg cu mâna, arătând că a înţeles despre ce este vorba („S-a recurs la Negri, ah, ah, cât de mândru pot fi! Sunt dorit, sunt aşteptat de Alteţa Sa"), dar deocamdată să ne bucurăm cum se cuvine de revedere.

Negri pare uşurat de o povară. Întinde bastonul cu măciulie de os şi-i cere aproape copilăreşte:

– Îmi arăţi vastul tău imperiu?

„Şi totuşi nu este un naiv, cum credea Sir Stratford, nu este un idealist exaltat şi moleşit. Nu, Moldova a născut un om care vrea să câştige drept o cauză dreaptă! Nu e o naivitate, este o ambiţie uriaşă!"

– El te aştepta demult, prietene! Să-l lăsăm pe Allegro să ne călăuzească.

Acesta o luase deja înainte. În unghi drept cu aleea care vine dinspre poartă se deschide larg o alta spre casa personalului de serviciu, spre grajduri şi hambare, iar din ea alte mici poteci, încă nepietruite, duc în miezul pădurii, printre frasini, goruni, castani, stejari şi carpeni, o armată zveltă care îşi zăngăne armele subţiri, fragile, dându-le onorul.

Merg încet, în urma câinelui, ca două adevărate majestăţi detronate şi impresia aceasta de solemnitate le sporeşte emoţia. „Există o împlinire

mai mare decât asta?" se întreabă Ghica şi, pentru că nu vrea să se despartă tocmai acum de Negri, spune tare:

– Există o împlinire mai mare decât asta? Să te plimbi în linişte prin locurile tale cu un prieten atât de drag? Ei, Negri, Negri! Am multe vanităţi deşarte, dar am şi unele teribil de inocente, nu? Unele pe care întotdeauna prezenţa ta mi le stimulează. Zău, dacă ai sta mereu în preajma mea, aş fi altul! Oare pe lumea cealaltă vor conta şi aceste exaltări pure?

Negri râde:

– Pe lumea cealaltă ne va fi mult mai greu decât pe lumea asta. Ţi-o spun ca să-ţi arăt cât de mult preţuiesc paradisul tău local.

– Am ajuns, vezi, şi eu la visul tău, Costache, spune Ghica ştiind că mesagerul va primi replica într-un sens mustrător. Mi-am sporit moşia... Vreau să mi-o administrez şi să mi-o modernizez. Îmi ridic casa, după cum vezi... o să cresc poate şi verze şi lăptuci, o să contemplu lanurile de grâu şi de porumb şi voi fi foarte fericit.

Negri se lasă înşurubat de ironia lui cu atâta mâhnire încât Ghica se face doar a continua numai pentru a-şi ascunde observaţia:

– Şi ca să nu zici că sunt un trădător de la treburile publice, am să-ţi arăt... am început să scriu un manual lejer de economie politică, un manual pe înţelesul tuturor, cred că şi al guvernanţilor noştri. Am găsit o formulă accesibilă pentru ca mulţi să afle ce este acela credit, capital, investiţii etc. Am vrut mai întâi să scot o revistă cu Arăpilă, Hurmuzachi, Sturdza, dar e prea mare bătaie de cap şi apoi unei reviste îi lipseşte posibilitatea unui stil agreabil... Ce zici?

Aşteaptă laude ca un şcolar silitor şi Negri tace. Parcul începe să vorbească, păsările se agită prin ramuri, Allegro sperie veveriţele, frunzele arse de soarele verii cad lin, planat. Şi cinstitul prieten se întoarce spre Ghica:

– Am venit să te rog să preiei ministerul!

Sinceritatea – mâhnirea lui, ca şi acel curaj al lui Negri de a fi onest şi sfâşietor de demn cu sine însuşi (nu în spectaculoase acolade sociale, cele care duc la scene vulgare şi la dueluri scandaloase, ci în intimitatea conştiinţei lui, în acea „casă a melcului"), îl fac pe Ghica teribil de mândru. Parcă ar ţine în mână un mare premiu, o valoare inestimabilă. Nici unul din succesle lui din saloanele franceze, engleze şi constantinopolitane, în încăperile acoperite cu covoare de Karaman şi Ispahan ale paşalelor, nu l-au făcut atât de trufaş ca privirea admirativă şi plină de încredere a lui Negri, căruia atât de simplu îi putea dispreţui deseori „desăvârşirea". Allegro se învârte în jurul lor nerăbdător, cu aerul că ar vrea să-i ia de mână, să-i tragă printre arbori, iar ei s-au oprit privindu-se tăcuţi.

– O să vorbim şi despre asta, zâmbeşte Ghica. Acum ne plimbăm, acum ne bucurăm că ne-am revăzut, nu?

Celălalt o porneşte agale. Prin rămurişul bogat al fagilor, soarele plăpând se strecoară leneş. În liniştea parcului se aud doar paşii lor şi ai

lui Allegro, împrăştiind frunzele uscate, şi ciripitul obosit al păsărilor care se trag la culcare. Trunchiurile cenuşii îi înconjoară din toate părţile ca nişte coloane de catedrală gotică. Aerul rece şi puţin putred din pricina frunzelor ce încep să se macereze îi învioară şi oboseala lui Negri se risipeşte ca prin farmec.

Merg fără ţintă.

Ghica îi arată arborii lui preferaţi, cei pe care îi ştie încă din copilărie sau pe care, cu uimire, i-a descoperit în ultimul timp.

Un mic pâlc de platani cu coaja scorojită stă firav în marginea bogatelor coroane sticloase ale fagilor; mai departe, tufe de scoruş şi măiastra ramificare a carpenului, cu frunzele dinţate şi aspre! Ghica se laudă cu cei trei arini rătăciţi spre marginea parcului, trei arini subţiri care au dat mulţi lăstari şi par, aşa cum stau grupaţi, ca trei granzi de Spania cu gulerele lor înfoiate. Arţarii îşi păstrează cu modestie comorile şi le deschid discret numai când trec pe lângă ei, pentru a le ascunde iarăşi. Negri le zâmbeşte ca unor vechi prieteni. Veveriţele ţâşnesc dintre ramuri, le taie nervoase calea spre indignarea lui Allegro şi le aruncă în treacăt priviri agere şi sperioase.

Dinspre câmpie vin croncănituri sumbre de ciori.

– E destul de întins imperiul meu? întreabă Ghica.

– O, îl colindăm de-o veşnicie şi l-aş mai colinda tot pe atâta.

Se opreşte, scurmă pământul negru acoperit de frunze galbene, roşietice. Lumina, căutându-şi loc anevoie printre ramuri, atinge cu o strălucire lină ochii lui Negri.

– Constantinopolul, dragul meu, m-a stors de vlagă. Mai bine de nouă luni am purtat sarcina obţinerii acestei sublime şi nefericite duble învestituri ca o femeie pregătită să nască gemeni. S-au născut, aş vrea şi eu să mă trag pe o rână, lehuză, şi ce mi se întâmplă?, sunt trimis să nasc iarăşi! Mi-am educat ca un ascet răbdarea, meditaţia şi aşteptarea. O voi lua de la capăt pentru... Unirea deplină, pentru recuperarea averilor mânăstireşti, pentru problema capitulaţiilor... viitorii mei prunci! Doamne! Cât de obositoare este istoria! De câte ori simt nevoia să mă grăbesc, turcii ridică mâinile: „Răbdarea schimbă frunza dudului în mătase!" Şi degeaba le zic eu că proverbele sunt bune doar teoretic...

În jurul lor a început să plutească pâcla înserării şi se grăbesc să ajungă acasă. Allegro saltă moale şi privirile îi sunt languroase. Plimbarea i-a plăcut, compania i s-a părut interesantă şi masa pe care o râvneşte îi trage picioarele subţiri înapoi. Cei doi prieteni au devenit veseli, îşi evocă amintirile comune, apropiaţii, cunoştinţele: Italia, Stambul, Alecsandri, Bălăceanu, Nicu Bălcescu, Ahmet-Wefit-paşa, colonelul Laurent... reveionul din '56 la ambasada franceză, străzile Perei şi ale Therapiei...

– Ah, recunosc, în noaptea anului nou, spune Ghica, am fost un sfert de oră, ei, ce zic, nu, o jumătate de oră, îndrăgostit de lady Rowela...

– Şi tu, frate?...

Când Anica le aduce păstrăvii afumaţi înveliţi în cetină sunt amândoi

plecaţi acolo, lângă englezoaica aceea slabă, delicată, blondă-cenuşie ca o perlă.

– Sir Stratford spunea că e magnifică. „E pur şi simplu magnifică, sărăcuţa! Acum un an Sir Arthur a ameninţat-o că se sinucide dacă nu se căsătoreşte cu el şi ea, magnifica, ce crezi că i-a răspuns: «You are very kind!»"

– De aceea lady Canning o înconjura cu atâta duioşie, ştia că prostia avea asupra soţului ei efectul unei eczeme, oricât de magnifică era creatura *aceea!* I-am făcut şi eu curte, cu modestele mele mijloace, i-am spus glume nevinovate, dar, zău, pline de haz, i-am dat şi câteva citate celebre şi o priveam ca în transă atâta timp cât nu deschidea gura...

– Cam toţi curtezanii ei erau cuprinşi de o jenă dramatică atunci când perla Albionului rostea câte o jalnică replică. Dar era de o frumuseţe de dincolo de...

Rând pe rând lumea Constantinopolului iese din sufrageria de la Ghergani, încet, abia simţit, uşile se închid în urma strălucitoarei societăţi lăsându-i singuri, faţă în faţă, la masa veche de stejar sculptat, pe care zac mâncărurile servite de Anica, înfofolită într-un şal de lână.

Câtăva vreme mâncară în tăcere. Se apropie momentul cel mai dificil al revederii, amintirile se risipesc, plimbarea se terminase, ziua apusese, veneau probleme care le ardeau minţile şi pe care le ocoliseră cât putuseră, din respect pentru prietenia lor, frântă mereu de despărţiri lungi şi revederi scurte.

– Moş Costache, îţi spun sincer, nu-mi place Cuza.

– Deci este adevărat ceea ce mi-a spus Bolintineanu, Prinţul are mai mult decât o opoziţie politică, are deja una personală!

– Se poartă de parcă ar fi moştenit tronul... de parcă am fi obligaţi să-l acceptăm aşa cum este, spune Ghica alegând oscioarele firave ale peştelui. Nu-mi place pentru că tocmai asta *nu* trebuie să uite.

– Are nevoie de timp ca să se adapteze situaţiei...

– Ah, nu e vorba de adaptare. S-a adaptat perfect puterii. Victor Place îmi spunea, la Iaşi: iată pe cineva care s-a obişnuit cu autoritatea sa neaşteptat de repede şi-i va fi greu s-o abandoneze.

– Are nevoie de sfetnici buni, de oameni fideli şi inteligenţi. Atâta tot.

Ghica lasă o pauză să curgă între replici. Ideea abdicării a trecut neobservată. Vinul din pahare are reflexe galbene-arămii. Soarbe încet şi, aşteptând să i se schimbe farfuriile, aruncă o privire iute spre blidul lui Allegro, care pare mulţumit, şi reia:

– Sfetnici buni? Se poate. Se pare însă că nu eu pot fi acela.

Dar nu-i place să fie aspru cu Negri, parcă ar da cu piatra într-un nevinovat. O ia de la capăt mai confesiv, mai blând, mai confortabil:

– Cuza m-a lucrat la Iaşi, m-a lucrat în foi de viţă. Nu ne împăcăm.

Aşa e mai rezonabil. Calmul amar sună firesc.

Negri tace, îl priveşte atent, concentrat cu o mijeală de miop. Şi Ghica se avântă:

– Îl cred, sincer, incapabil să facă operă de guvernare în acest moment.

Negri ridică sprâncenele.

– Nu înţeleg!

– Ţara trebuie educată, răspunde. Miniştrii trebuie educaţi, deputaţii trebuie educaţi! Schimbă tonul, se lasă cu cotul pe marginea mesei devenind conciliant: Educaţi blând, răbdător, în sensul responsabilităţii lor. Suntem nişte copii în creştere şi avem nevoie de un părinte destoinic. Or, Cuza este capricios şi fără har pedagogic şi se gândeşte la o lovitură de stat.

Se întinde peste masă să ia solniţa:

– E ca şi când ţi-ai pune copilul în lanţuri pentru a nu da foc casei...

Simte că discursul e bun, are audienţă, este înţeles cum se cuvine şi, în faţa fripturii de viţel, rumenite, unse cu unt şi crocante, se lansează:

– Ştiu, ştiu prea bine că e greu să conduci cu o Cameră încă neînvăţată să aibă opinii temeinice, cu un guvern scos dintre cine se nimereşte şi care nu are o majoritate în Camera pe drept zisă „azil de trăncănitori". Ei, e greu să fii Domn constituţional. Cere tact, înţelepciune şi Cuza nu le are. E leneş, spune Ghica înfigând adânc furculiţa în muşchiul din farfurie, e pripit şi superficial.

Înghite cu zel privindu-şi oaspetele cum mănâncă mohorât, meditativ şi revine:

– Face gesturi de o violentă lene!

Negri râde cu barba lăsată în piept.

– Nu, nu râde, ştii bine că nu e o vorbă de clacă, insistă râzând el însuşi, dar Cuza cască în plin consiliu de miniştri. Cască, dragă, îşi rupe fălcile! Şi îndemnat de somn, trânteşte câte o vorbă după care a doua zi ministerul ar trebui să demisioneze...

– Poate e şi puţin vina consiliilor astea şi apoi nici guvernanţii noştri nu au har pedagogic şi nici răbdare dacă se grăbesc să demisioneze...

Aluzia îi aspreşte lui Ghica plăcerile mesei. Devine grav şi categoric:

– Măcar pentru atâta şi ne trebuia un Prinţ străin, unul care să ne aducă nu numai relaţiile lui cu familiile domnitoare europene, dar care să stăpânească arta de a fi monarh.

Allegro s-a tras lângă sobă, şi-a pus botul pe labele din faţă şi-i priveşte obosit, clipind des din pleoapele lui somnoroase. Ghica e atent la mâinile lui Negri – degete puternice, terminate cu unghii prelungi, subţiri, podul palmei brăzdat de vene viorii care umflă pielea pigmentată şi netedă. Mişcările lor sunt simple, energice de parcă prietenul ar deţine un adevăr faţă de care, cu o disciplină, înţeleasă ca o voluptate a ordinii şi nu ca o constrângere, vrea să fie până la capăt devotat.

„Negri este un fenomen romantic, eroul unui roman patetic lipsit însă de tenebre. Înspăimântă prin sublimul moral! Înspăimântă? Să fim serioşi! În spaţiul nostru, carpato-dunărean, cel mai uşor este să iei în râs asemenea virtuţi! Stânjeneşte, jenează... Ca acel portret ideal pe care ţi-l

faci la adolescenţă despre tine însuţi şi de care când şi când te împiedici, îţi stă în cale mustrător şi tăcut. Bătrânul Conachi i-ar fi pus în braţe o avere uriaşă dacă renunţa la numele său; a refuzat moşiile în onoarea tatălui mort demult. Patrioţii din Moldova ţi ofereau un tron, a refuzat pentru a nu încălca o Convenţie pe care şi cei vinovaţi de ea o dispreţuiesc. Iată-l pe Negri – un martir al demnităţii!"

– Unuia căruia tronul i se cuvine, spune martirul, care a fost născut şi crescut pentru el, nu i se pare necesar să-l onoreze cu înfocare, pe când unul care n-a visat la el va fi mai plin de rolul lui şi-i va stimula înalte acţiuni. Uneori impostorul este mai desăvârşit decât autenticul personaj. N-ai văzut actori beţivi, curvari şi analfabeţi care joacă pe scenă nişte aristocraţi curajoşi, cultivaţi, eleganţi mai bine decât îşi joacă în realitate adevăraţii nobili rolul lor social? De ce nu am spera ca vechiul prieten Cuza să fie mai Domn decât Ştirbey, Bibescu, Mihail Sturdza sau chiar decât atât de subtilul, patriotul, dar aerianul Grigore Ghica?

Pentru că el tace răsucind şervetul alb de lângă farfurie, vizitatorul îşi aşează coatele pe marginea mesei şi-şi apropie vârful degetelor încet, concentrat:

– Nu poţi pune la îndoială bunele lui intenţii.

– O, dacă de bune intenţii e vorba!

Ghica îşi toarnă în pahar:

– Situaţia este catastrofală când politica începe pe mâna amatorilor, a diletanţilor!

Dar şi Negri stă pe poziţiile lui. Neclintit:

– Îi reproşezi lui Cuza stilul său personal, faptul că nu vorbeşte ca un conducător, nu se poartă ca un conducător, nu se îmbracă – nici măcar atât – ca un conducător?

– Ştii de fapt ce-i reproşez?

Din cealaltă parte a mesei se aude un mormăit:

– Nu trebuie să-ţi baţi mult capul pentru a-i găsi defecte!

– Îi reproşez totuşi ceva ce nu ţine de slăbiciunile lui, ci de ale mele: felul în care îmi pune la încercare imaginaţia. Ghica se lasă pe spate, se reazemă de tăblia înaltă a scaunului, îşi vâră mâna dreaptă pe sub haină. În vârful degetelor simte bătăile inimii, sănătoase, ritmice, imperturbabile şi un sentiment de siguranţă şi, absurd, de mândrie îl stăpâneşte, mândria unui organism liniştit, echilibrat. Continuă ceva mai relaxat, chiar cu un umor îngăduitor: Nu e un Prinţ comod din pricina unei ambiguităţi, cum să spun... excesive, da, excesive, atingând prostul gust, pe care o oferă publicului subtil – acelui public din loji sau de la galerie, foarte atent la gesturile şi intonaţia vedetei şi nu la acţiunea propriu-zisă de pe scenă şi cu atât mai puţin la fastul toaletelor şi la fâsâitul evantaielor din sală. Îşi lasă expus, cu alte cuvinte, un caracter echivoc.

Negri e amuzat. De câteva ori şi-a lăsat fruntea rezemată de palmele lipite, ascunzându-şi zâmbetul:

– Să analizăm, îi propune Ghica bine dispus. Pare ambiţios, dar şi

total lipsit de voinţă, pare curajos şi totodată teribil de indiferent în faţa marilor încercări, este abil, răbdător, tenace şi, vai, de o lene uluitoare, este „sublim", vorba lui Rosetache şi, brusc, iartă-mă, abject, arată o bărbăţie admirabilă în faţa primejdiilor şi o virilitate afemeiată... Trebuie de aceea să calculezi în relaţiile cu el prea multe posibilităţi de reacţie. Asta mă solicită şi pe mine excesiv, îmi încurcă treburile, îmi încetineşte elanul... Programul de guvernare stă în loc din pricina ambiguităţilor de tot felul ale Prinţului nostru. Revin asupra ideii dinainte: se vede astfel că este *ales*.N-are conduita unui Prinţ autentic, austeritatea simplistă, rigidă care ascunde în interior ideea unui sacrificiu al fiinţei proprii. Vrea să fie Vodă şi în acelaşi timp să nu renunţe la nici una din pornirile colonelului Cuza.

Face o pauză. Se ridică de pe scaun şi se apropie de Negri:

– Am ales ceea ce ne reprezintă extrem de bine, dar nu aceasta, cred, era soluţia salvatoare pentru noi. Da, da, acest Vodă ne reprezintă în tot ceea ce avem bun şi rău, în aspiraţiile şi viciile noastre şi mai ales în imaturitatea sistemului nostru de guvernare, în lipsa aptitudinilor administrative şi în degajarea noastră morală. Or, nu aceasta era soluţia salvatoare de vindecare a societăţii noastre.

În picioare, alături de Negri, începe să ciocăne în colţul mesei cu degetul arătător încârligat, ca un profesor care vrea să bage în cap elevului necesitatea de a fi treaz la lecţii:

– Care este realitatea sălbatică în care trăim şi pe care Cuza nu o poate ameliora? întreabă el retoric un public consternat. La suprafaţă invectivele, polemicile, discursurile, aceste *empoignades* care transformă Adunarea într-un loc al afronturilor publice, aceste procese de intenţie instruite de procurori zeloşi şi în care pledează avocaţi exaltaţi. Apoi sunt faptele diverse care, involuntar sau nu, sunt, dragul meu, semnificative, căci scot la lumină vechi temeri sau le justifică pe cele recente: debandada comercială, desele insurgenţe ale ţăranilor, mariajele de circumstanţă. Dar dincolo de suprafaţă, de stratul acesta frivol este multiplicarea evenimentelor politice, sociale care îngreunează aerul: deficitele, bugetul ameninţat, falimentele, lipsa de credit în străinătate şi în interior – primele riduri adânci ale noului regim.

Şi-a terminat lecţia. Priveşte tavanul alb. A fost destul de elocvent? Negri se ridică şi el de pe scaun. Îi face semn să treacă alături în salon. Louis aprinsese lumânările şi lămpilă cu gaz. Mătasea verde a fotoliilor sticleşte metalic. Draperiile trase fac din cameră o cutie luxos capitonată de curând. Podelele ceruite şi cristalele girandolelor dau decorului luciul unui obiect de preţ, foarte nou, fără patina binevoitoare care îl face mai accesibil, mai tandru.

– „Progresul nu înseamnă să înaintăm în întuneric, spunea Guizot, ci să stabilim ordinea"...

– Nu, el spunea: „să ne întoarcem la ordine". La care ordine? întreabă Negri.

Aprinzându-şi fiecare ţigările, tac stânjeniţi, ocolindu-se. Negri îndrăzneşte să se aşeze pe marginea unui fotoliu, cu micul bol de aramă cizelată în mână pentru a-şi arunca acolo scrumul gros al foilor de tutun. Ghica se plimbă printre mobile cu paşii lui semeţi, de bărbat mărunt, aşteptând efectul acestui fals refuz al ministerului.

Dar Negri a învăţat la Constantinopol să fie tenace şi răbdător, chiar el i-o mărturisise. Cu o încăpăţânare eroică, aproape sfidătoare, spune:

– Eu am încredere în Cuza.

Pe Ghica aproape că-l pufneşte râsul. Aşteaptă o clipă, ezită şi hohoteşte, parcă eliberat de o povară:

– Moş Costache, de când te-am văzut în capul aleii am ştiut că vii să-mi ceri să fiu preşedintele Consiliului de miniştri, am ştiut că nu mai am scăpare...

Fără îndoială zâmbetul lui Negri este trist. De ce? Nu obţinuse ceea ce dorise? Nu-i oferea ceea ce voia să-i ceară?

– Bine, bine, face Ghica, aştept să mă convingi. Ai dreptate, e o porcărie din partea mea să te frustrez de o pledoarie la care ai muncit tot drumul, în trăsură, pe şoselele noastre deloc confortabile...

– Dragul meu, mărturisesc că pregătisem una straşnic, dar o să improvizez alta. A fost greşeala mea că te-am lăsat să vorbeşti întâi. Am defectul unei permanente tactici defensive... Eu şi pe Cuza îl sfătuiesc pentru o „politică a precauţiilor"!

Negri s-a destins, dar nu-şi începe încă argumentaţia. Mai amână privindu-l pe Ghica prin fumul ţigărilor:

– Să înţeleg că ai face asta doar pentru mine? întreabă.

– Nu, am eu justificări suficiente să accept printre care propria mea dorinţă de a lua treburile de felul acesta în mâini, însă prezenţa ta e o garanţie...

Faptul că Alteţa sa serenisimă vă are alături de el pe tine, pe Alecsandri şi încă o seamă de oameni pe care îi preţuiesc îi mai dă speranţe. Şi dacă n-aş şti că dumneata şi Alecsandri l-aţi convins să mă cheme şi astă-primăvară, când am făcut prostia să accept, şi astă-vară, când am refuzat, şi acum, când, iată, deja mi-am dat consimţământul numai pentru că te am în faţă ca pe un cavaler al demnităţii, al neprihănirii, al devotamentului şi modestiei, aş crede că Domnitorul nostru a devenit un om politic abil! Ştie să-şi aleagă bine mesagerii!

– Tu preţuieşti prea tare această... calitate!

– Tocmai, acceptă Ghica ironia, aş începe să-l preţuiesc foarte mult şi pe el!

– Îţi place uneori să fii teribil de cinic. Şi când reuşeşti, în felul acesta ucizi propriile tale sentimente şi idei, pari un învingător cu piciorul pe pieptul adversarului, gata să-l graţiezi după ce ţi-ai dovedit puterea. În asemenea momente ne depărtăm, lancule, preţ de o vanitate!

Louis intră în salon la momentul oportun, împingând măsuţa de ceai. Un cozonac ca o crizantemă rumenă stă ţanţoş printre paharele în suport

de argint, lângă samovarul cu o splendidă coroană imperială gravată pe capac. Camera se umple de un miros umed, taninos, afumat...

– Thé fumé? întreabă Negri şi-şi aşează palmele pe genunchi, cuminte, ascultător şi pofticios.

– În onoarea oaspetelui care ne analizează cu atâta necruţare, oferindu-mi, totuşi, locul de frunte într-un guvern „vremelnicesc".

Se trezesc deodată la Stambul, în dugheana lui Ibrahim, plină de cutii cu ceaiuri aromate, boabe de cafea arabă, de clondire cu licheururi tari şi leşinoase şi de pachete de tutun înţepător. Era desfătarea lor să-şi aleagă, printre blănurile invoalte şi ochii de un verde-mosc ai pisicilor lui Ibrahim, proviziile orientale. Patrupedele umblau năuce, bete, printre izurile puternice strânse în cămăruţa întunecoasă şi ei se desfătau deranjându-le de pe sacii de cafea, de pe cutiile metalice cu inscripţii arăbeşti, scărpinându-le după ureche. Negustorul stătea nemişcat în dreptul uşii, privindu-le joaca, neînţelegându-le limba, dar cunoscându-le priceperea.

– Ce mai face Ibrahim?

Negri clipeşte des:

– Pauvre Ibrahim! Il est mort!

Lumea se scufundă de un deget în oceanul pe care pluteşte atât de leneş.

– Atunci nici Constantinopolul nu mai este Constantinopolul de altădată! se plânge Ghica pentru care amintirile sunt un refugiu nepreţuit.

– Într-adevăr, numai Bosforul mai e Bosfor, în rest paşalele au devenit şi mai arţăgoase şi mai leneşe, tot mai greu de urnit şi mai avide de progres, ceea ce în peisajul Stambulului pare o schimbare. Atentatul din vară lăsând impresia, o clipă, că l-a trezit pe sultan din mahmureală, n-a reuşit decât să-i dea o nouă justificare tineresculului său viciu. Şi apoi Constantinopolul nostru, fără francezii şi englezii aduşi acolo de războiul Crimeei, a rămas doar cu Ahmet-Wefik, cel mai subtil turc al vremurilor noastre, care şi el se pregăteşte să-şi ia zborul, pe covorul fermecat, spre Paris, ca reprezentant al Sublimei sale Porţi. Nu, Constantinopolul nu mai are strălucirea din timpul războiului Crimeei. Lallemand e un om binevoitor, dar fără inteligenţa disperată a lui Thouvenel, Sir Henry Lytton ţine mai mult la doamna Aristarchi decât la Anglia, Lobanov este, ca de obicei, pentru turci o pacoste, dar nu e pacostea aceea care îţi marchează viaţa, ca Titov, ca Mecikov, ci una care îţi lasă o cicatrice pe braţul stâng sau care îţi crestează uşor lobul urechii...

Negri soarbe încet din ceai:

– Îmî, face ridicând ochii în tavan, încântat, parcă ar fi zeamă de peşte afumat!

Gazda se înviorează puţin:

– Ai observat, dragul meu, că tot ce este distins pute?

– A parfum femeiesc sau a putreziciune...

– Dar pisicile lui Ibrahim ce fac?

– Ah, ele se pregătesc desigur pentru o nouă reîncarnare, stau deocamdată la loc ferit, la loc de verdeaţă, unde nu e întristare, nici suspin!

– Negri, minunatul meu Negri! Viaţa te-a creat numai pentru a ne da nouă, păcătoşilor, un exemplu!

– Nu ştiu de ce îţi place ţie să mă vezi astfel. Eu regret că, dincolo, unde somnolează acum pisicile lui Ibrahim, în infernul fără de speranţă, nu vom sta alături, căci nu păcătuim de aceleaşi păcate...

Ghica râde şi aşteaptă ca Louis să plece. Apoi, făcând paşi înăbuşiţi, îşi lipeşte urechea de uşă, ascultă şi după o secundă, întorcându-se spre oaspetele său spune încet, şoptit:

– Mă tem că dincolo, va veni şi ăsta după mine, suferă şi el de câteva păcate tare asemănătoare cu ale mele.

– De pildă? sâsâie conspirativ Negri. Unul dintre ele?

– Superbia!

Linguriţele se clatină vesele în pahare. Amândurora le este greu să revină la subiectul principal. Ghica, răsturnat în fotoliu, cu glezna piciorului drept aşezată *confortabil* pe genunchiul stâng, urmăreşte în lumină reflexele roşietice ale băuturii care a înmiresmat salonul cu un rafinat iz de frunze arse. Ţine să facă el întoarcerea, el, cel mai interesat, acum, de a-şi cunoaşte mai bine „stăpânul".

– Spuneai că ai încredere în Cuza...

– Da, spuneam. Îl acuzi grăbit, de lipsa harului pedagogic etc., dar, iartă-mă, nici tu nu dovedeşti altceva faţă de acest Prinţ „făcut" şi nu „născut". Cuza e un om drept, e un om cu patriotismul nefalsificat de vorbe goale, are intenţii excelente, iar dacă nu arată simţ administrativ deosebit, nu crezi că aici ar fi şi rolul guvernanţilor noştri şi al Camerelor? Nu-i ceri prea mult?

– El m-a împiedicat să lucrez la Iaşi în aceeaşi măsură în care m-au împiedicat radicalii.. mârâie, cu nasul în ceai, Ghica.

– Nu acorzi prea mare stimă moştenitorilor de drept ai tronurilor, continuă Negri, care s-au dovedit în atâtea rânduri, tocmai datorită legitimităţii lor, nişte incapabili sau nişte firi lacome de abuzuri? Altceva te deranjează la Cuza. Faptul că reuşeşte, în ciuda slăbiciunilor lui, să strălucească...

– Da, recunoaşte ironic, cu braţul întins spre o icoană fictivă, e prea strălucitor pentru a face treaba cum trebuie. Este strălucitor în modestia faţă de curţile europene şi în spectacolele publice... Pentru a întări democraţia, pentru a cultiva simţul parlamentar şi pentru a organiza ţara ar fi nevoie de o alteţă mai... opacă, sau, cine ştie, mai transparentă... Stă pe gânduri câteva clipe şi apoi, îndreptându-şi ţinuta, întreabă: Oare democraţia cere cu precădere oameni mediocri la conducere?

– E greu să te obişnuieşti cu ideea că un „mediocru" poate să fie la înălţimea unei atât de „alese" poziţii, că această poziţie îl inspiră, îi dă demnitate şi curaj, îi dă chiar inteligenţă...

Prin fumul ţigărilor şi aburul ceaiului, ochii lui Negri sticlesc jucăuş.

– Asta ar însemna oarecum că omul nu este numai rezultatul naşterii şi educaţiei sale, dar şi rezultatul funcţiei sale! spune Ghica, trăgând spre sine o farfurie în care aruncă o felie de cozonac.

– Dar Cuza n-a fost mediocru. Poate nu şi-a întrebuinţat calităţile...

– Şi uite aşa s-a umplut de demnitatea funcţiei sale! Ah, la naiba, am avut întotdeauna ambiţia să dau eu lumină unei funcţii, nu să mă înnobileze ea.

– În ceea ce-l priveşte pe Cuza, dragul meu, judeci omul şi nu faptele sale. Să facem bilanţul politic, nu? S-a obţinut Unirea formală, acum o punere în discuţie a legitimităţii Prinţului ar fi fatală pentru însăşi ideea de Unire. Nu mai există decât o cale: sprijinirea lui Cuza în realizarea Unirii depline. Şi o dată cu aceasta, eu pot garanta, cunoscând bunele intenţii ale Prinţului, câteva reforme esenţiale pentru ţară. Oare nu e suficient pentru început? Te asigur că va renunţa la tron când va fi momentul. Nu este un ambiţios decât măsura în care locul unde se află în acest moment îl obligă.

Negri se apleacă peste marginea fotoliului ţinând în mâna stângă paharul de ceai şi în cealaltă trabucul:

– Adevărul este că entuziasmul alegerii lui a fost urmat de o grabnică suspiciune. Cuza n-a fost şi nu este ajutat să guverneze. Şi nu mă avânt în acuzaţii pripite, ştiu că nu întotdeauna adversării săi n-au avut dreptate, dar bunăvoinţa le-a lipsit. L-au privit imediat ca pe un impostor şi nu i-au acordat respectul cuvenit. În ciuda părerilor tale, cred că Prinţul are tact politic, este doar fără experienţă. Trebuie să-ţi mărturisesc că atât moţiunea lui Kogălniceanu de la Iaşi, cât şi propunerile Comisiei centrale din vară în privinţa prinţului străin au lăsat o proastă impresie la Constantinopol! Străinii ne judecă aspru pentru felul în care nu ne sprijinim Domnitorul, iar austriecii şi turcii s-au prevalat de aceste agitaţii pentru a amâna recunoaşterea dublei alegeri şi necesitatea Unirii. Convingerea mea sinceră, Ghica, este că Prinţul s-a comportat cum nu se putea mai bine într-o conjunctură tare nefavorabilă! A întărit unirea împotriva piedicilor care i s-au pus şi din afară şi din lăuntru.

Ghica oftează, îşi întinde picioarele pentru a vedea dincolo de paharele de ceai vârfurile ghetelor:

– Unirea poate, spune, căci era o unire care îl avantaja, dar ţările unite astfel zac în cea mai grea criză financiară şi comercială. Nu fac, iartă-mă, parte din cei ce cad în extaz văzând discreţia cu care Cuza organizează citirea firmanelor turceşti, deşi nu sunt lipsit de ceea ce Rosetti numeşte „iubirea de glie"... Îi plac gesturile patriotice vizibile, spectaculoase, lesne emoţionante!

– Ce-i rău în această sfidătoare demnitate naţională? După veacuri de umilinţă...

– Negri, e anarhie, e sărăcie, e lipsă de credit, sunt falimente şi iar falimente, administraţia se umflă în detrimentul păturii lucrătoare, bugetul este

grevat de cheltuieli nesocotite. De mult nu s-a mai produs atât de puţin în ţările noastre... şi nu s-a vorbit mai mult!

Vizitatorul lasă capul pe un umăr la enumerarea atâtor catastrofe, dar cu tenacitatea lui blândă îşi reia pledoaria, frecându-şi genunchii *reumatici cu palmele lui late, vânoase, pigmentate:*

– M-am străduit să-i înţeleg raţiunile politice şi cred că a avut în mine un sfătuitor modest şi devotat. Cuza a ştiut că orice forţare a istoriei ne poate fi fatală în vremea războiului italian şi a aşteptat răbdător ca Europa să-l accepte ca domn de două ori. Este gata să-şi cedeze tronurile, te asigur, dar numai după ce-şi va împlini misiunea. Oare nu se poate găsi posibilitatea unei colaborări înţelegătoare şi în problemele din interior?

Celălalt îl priveşte uimit: „Ah, nu trebuie să fii atât de elocvent, dragul meu" şi întreabă:

– Eu, de ce aş fi bun acum după ce l-am dezamăgit în primăvară?

– Sincer?

– Sincer.

– Crede că atâta timp cât puterile garante nu i-au aprobat în unanimitate dubla alegere n-ai fost alături de el.

– Sperând ceva... domnesc?

– Nu, e mai subtil decât crezi. Neavând încredere în şansele lui n-ai vrut să fii omul unui regim caduc. Acum speră că ai înţeles cum stau lucrurile.

Ghica îşi roteşte ochii prin încăpere:

– Şi cum stau lucrurile?

Negri se ridică, aşează cu grijă ceaşca de ceai pe măsuţă, şi face un gest repezit, îşi încheie haina:

– Eu plec la Constantinopol.

Şi pare că a sosit momentul chiar s-o ia din loc, dar nu se îndreaptă spre uşă, ci spre rafturile bibliotecii.

– Aici e nevoie de un profesor abil care să educe miniştrii, deputaţii şi chiar pe Domnitor...

Râsul molcom al gazdei îl urmăreşte:

– Îmi oferi mie rolul acesta?

– Sunt sigur că poţi să-l interpretezi! De ce să nu faci tu ceea ce-i reproşezi lui Cuza că nu face?

Cu vârfurile degetelor scoate o carte, o deschide cu oarecare solemnitate, deşi se vede că toată atenţia îi este încordată asupra reacţiilor lui Ghica. Acesta s-a ridicat şi el din fotoliu şi se plimbă prin încăpere, târând după el fumul gros al trabucului:

– Ah, ce vesel va fi! Să-i educ pe liberali şi conservatori, să-i împiedic să mai facă demonstraţii publice de vodevil, ca aceea de la sala Bossel, să-i scot pe agitatori din puşcărie foarte cuminţiţi, să suprim ziare, să mă las împroşcat cu noroaie şi zoaie, să fiu batjocura tuturor, să mă las primit în audienţă cu dispreţ de Cuza în saloanele lui mirosind a parfum muieresc, pentru că mă atacă *Românul, Reforma* sau oroarea aceea de

revistă, *Nichipercea!* La Iaşi, radicalii îmi reproşau că nu trec rapid la măsuri revoluţionare cu un neastâmpăr care vine, evident, dintr-o nemulţumire reală. Conservatorii l-au montat pe Cuza care, ataşat de putere, a putut fi convins lesne că-i lezez autoritatea întrucât îl reprezentam acolo cu oarecare fermitate...

Se opreşte. Începuse în glumă şi termină puţin iritat. Liniştea care se aşterne vîscoasă, ocrotită de foşnetul parcului de afară, de fâsâitul samovarului şi de troznetul lemnelor din sobă îi redă calmul politeţii:

– Îţi laşi moşia ta cu verze şi lăptuci, cu piersici orientali şi aluni pitici şi eu să stau aici, în imperiul meu de castani, platani şi stejari? Aruncă o privire cărţii pe care Negri se preface a o răsfoi şi zâmbeşte trist: Bine, prietene, voi pleca şi eu în exil, la Bucureşti, în arena cu fiare sălbatice.

Pune mâna pe pagina deschisă, forţându-l pe celălalt să-l privească în ochi:

– Mi se reproşează mereu că sunt ambiţios. Spune-mi, ce-aş putea râvni acum mai mult, acum când tronul este, ne place, nu ne place, ocupat temeinic, decât să fiu prim-ministru?

Râde, ridicându-se prin vârfurile ghetelor:

– Patria ne va fi etern recunoscătoare!

XI

Despre ministerul alcătuit sub preşedinţia lui Ion Ghica ziarele liberale spun că este un minister de *poeţi* şi *tribuni*, condus de un *Mare Diplomat*.

– Inamicul ne-a trădat, murmură *Marele Diplomat* către ministrul justiţiei (unul dintre *poeţi),* citind ziarele şi dând peste lauda cu dinţi a lui Aricescu. Ne-a trădat, repetă ridicând sprâncenele lui stufoase, adică ne întinde mâna!

Şi răsfoind, răsfoind paginile presei, aşezând piciorul drept peste cel stâng şi apoi piciorul stâng peste cel drept, mai mult cu lene decât cu nervi, se întoarce către unul dintre *tribuni*, unul care fusese într-adevăr şi pe baricadele Parisului şi pe străzile răscolite ale Bucureştiului patruzecioptist, dar care privea spre aceste amintiri cu o dulce îngăduinţă, ca spre nişte faimoase eşecuri:

– Alexandre, vrei să fim consideraţi unii din amicii cei mai devotaţi ai naţiunii?

Arăpilă are nasul vârât în foile *Românului.* Ridică ochii lui întunecaţi şi melancolici şi, fără curiozitate, aşteaptă:

– Uite ce trebuie să facem pentru asta, bagă de seamă, scrie în *Anunţătorul* nostru atât de guvernamental încât este de-a dreptul conservator: trebuie să unim partidele. Nimic mai mult. Ia aminte: „Ministerul care va reuşi să ajungă la această adorabilă şi celestă ţintă va fi consi-

derat ca amicul cel mai devotat al naţiunii, ca întemeietorul ferice al unei ere noi ce ni s-a deschis..."

– Nu, categoric, nu noi vom fi amicii aceia!

În încăpere se aud câteva minute numai foşnetele paginilor. Georges Cretzianu trage furios de *Reforma*, unde Aricescu îi publică pasaje din scrisorile lui din tinereţe:

– Abuzează, abuzează...

Prezidentul aruncă o privire întrebătoare peste pince-nez:

– Cine, inamicul?

Îşi contemplă vesel „guvernul", strâns în vederea unei şedinţe, dar tălălăind în aşteptarea cafelelor. „Ce-i drept e drept, spusese, este un minister de prieteni. Dar Alecsandri, Bălăceanu, Arăpilă, Steriadi, Cornescu sunt prietenii mei pentru că sunt capabili şi oneşti, nu invers." Pisoschi zâmbise vag, imitându-l pe Cuza şi cabinetul princiar se luminase deodată, de parcă draperiile grele de atlas brodat cu fir se dăduseră în lături lăsând aerul alb-roşcat al toamnei bucureştene să pătrundă înăuntru. Atunci, el adăugase vocii o nuanţă oarecum autoironică pentru a îndulci şi mai mult atmosfera: „În felul acesta vă puteţi încredinţa că nu am amicii jalnici; poate din pricina excesivei stime ce-mi port mă înconjur numai de oameni excepţionali." Aghiotantul domnesc îşi mângâiase barba şi replicase: „Splendidă este fidelitatea faţă de dumneavoastră a acestor oameni excepţionali, cred că i-aţi ales totuşi şi după această calitate." Era o aluzie la solidaritatea guvernului ieşean pe care îl alcătuise şi care demisionase atât de frăţeşte? Ghica înţelesese mai mult decât voise Pisoschi să spună. Fidelitatea era principala calitate a acestuia, voise să şi-o pună în valoare, voise ca Prinţul, de faţă, să i-o recunoască. O sublinia la alţii pentru a mări preţul propriei averi.

Ca atare domnul prezident al Consiliului de miniştri tăcuse, lăsând să vorbească Domnitorul pentru ca aghiotantul să-şi capete educativ răsplata, însă Alteţa sa nu rostise ceea ce era necesar din punct de vedere literar, îşi privise vârful degetelor cu mare încântare.

„Pe onoarea mea, murmurase Bălăceanu ieşind de acolo, Pisoschi e mare meşter în zâmbete ironice, ai zice chiar că are simţul umorului dacă n-ar avea prea puternic pe cel al ierarhiei." Ghica dăduse din cap mustrător: „Eşti nedrept, prietene!" „Eh, s-ar putea, mi-o ia sarcasmul pe dinainte, ca de obicei!" Totuşi, devotamentul, subtil sau nu, al aghiotantului domnesc reuşise să inspire oarecare respect. „E un devotament care se sprijină pe o iluzie... poetică. Pisoschi, un om mai mult sau mai puţin luat în seamă până la celebra întâlnire de la *Elefant*, are sentimentul că a creat un Vodă! Ai tu pe tine culoarea asta?" îl întrebase Ghica pe îndărătnicul său Bălăceanu, amintindu-i de jocurile copilăriei. Dar nici ministrul de control nu se lăsase mai prejos: „Culoarea asta nu! Regret! O am pe aia cu care se detronează un vodă. Întrebaţi-l pe Bibescu!" „Ar fi bine să nu aminteşti de vişiniul tău coclit în faţa lui Pisoschi!"

Ce-i lipsea lui Pisoschi? Nimic din ceea ce epoca modernă cere de la

un cetăţean onorabil: o copilărie modestă, o tinereţe zvăpăiată şi idealistă, funcţii corect urcate, treaptă cu treaptă, într-un regim de visător liberalism ca acela al lui Grigore Ghica, şi, deodată, miracolul, acel miracol pe care nimeni nu e în stare să-l alunge din visele sale de taină: propusese şi astfel urcase pe tron un prieten, cocoţându-se însuşi în treburile publice acolo unde îi era locul, în spatele unei statui colosale. Pisoschi era obosit, pătruns de sălbăticia propriului său destin, voia o viaţă plăcută, lentă, tulburător de impersonală, dar plină de plăceri şi satisfacţii discrete, căci era prin vocaţie „prieten", adică un însoţitor palid în toate aventurile mari, mici şi mijlocii – politice, frivole şi morale, „aghiotantul pur sânge", cum îl bârfeau gurile rele şi amare ale oratorilor de la Caimata. Nu, mai mult de atât nu i se putea cere şi nici el nu mai aştepta de la Soartă!

Cuza, care acceptase lista ministerului fără nici un protest, desigur sfătuit şi de Negri, se păstra într-o tonică expectativă. Avea aerul că tot ceea ce se realizează merită o uimire binevoitoare.

A, domnul prezident vrea să dea o proclamaţie către administratori?

Ce idee pedagogică!

Bună idee!

Ce le cere el?

A, foarte interesant!

Probitate, activitate, legalitate, regularitate, sinceritate, dreptate, demnitate, competenţă, nepărtinire, respect faţă de instituţiile în fiinţă, rigoare în executarea ordinelor şi sarcinilor, independenţă faţă de partide, capacitate, inteligenţă, spirit de concordie...

„Primiţi, domnule, salutările mele şi binevoiţi a comunica această circulară tuturor dregătorilor ce se află sub autoritatea dumneavoastră".

Început bun, promiţător! Avem aerul că dădăcim hoţii şi borfaşii. Până şi *roşii* o să tacă la atâtea sfaturi bune. Deocamdată. Apoi, cu aerul că descoperă o muscă în paharul de Bordeaux: „Discret, uşor, naţionalii gâdilă la tălpi ministerul, aţi observat?" „Să nu ne facem iluzii, Alteţă! spusese prezidentul. Opoziţia are un avantaj preţios!" „Mă tem că l-am observat, răspunsese Cuza. Confortul!" „Exact, Alteţă, onorabilii domni C. A. Rosetti şi Ion Brătianu nu se aruncau în opoziţie dacă ea nu prezenta acest avantaj." Ridicând mâna, Prinţul poruncise: „Să-i lăsăm să profite de el, cu condiţia să nu mai facă inconfortabile manifestări, ca cele de la 28 septembrie..." În privinţa acestei mişcări insurgente Ghica avea părerea lui: „Mai curând sau mai târziu vor ajunge la putere, deşi se simt bine de partea cealaltă a baricadei, criticând şi vociferând, dar vor dincoace! Numai după ce o să li se pună ideile la proba faptelor, o parte a corpului electoral se va purifica de fantasme. În acest moment însă cred că-i putem reduce la tăcere nu menţinând procesul «întâlnirii de la Bossel», ci ridiculizându-le revolta!" Cuza, evident, nu opusese rezistenţă, dimpotrivă: „Fă-o, domnule ministru! Ai mână liberă! Batjocoreşte-le zavera comică..." „Am o strategie simplă. Trebuie ţinuţi sub aripa

acuzării până încep ei înşişi să spună că nu a fost nimic, şi abia apoi suspendat procesul..." „Excelent, o să-l suspend... de 24 ianuarie?!" „Este o idee cu totul frumoasă şi va da o notă luminoasă zilei Unirii!" „Îmi place că apreciaţi cum ies din conflictul cu domnii liberali..."

Atunci, Ghica, puţin prea nervos şi, totuşi, nostalgic, prinsese momentul să evoce o scenă de tinereţe, el ţinea mult la imaginile din trecut: Rosetti jucând la Momolo în *Mahomet*, pe timpul „Societăţii filarmonice" de duioasă aducere aminte.

Convins că trebuie să joace cu suflet, fără răceală profesională, a înspăimântat, Alteţă, sala şi mai ales delicatele doamne şi domnişoare, cu patima sa, cu urletele sale, cu suferinţa sa dezlănţuită, cu ochii săi daţi peste cap şi zvârcolirile epileptice!"

Cuza, apoi Pisoschi râseseră închipuindu-şi scena. Prin fumul ţigării, Prinţul fixase candelabrul de cristal. Ochii săi de un albastru obosit scâteiaseră de plăcere.

Ghica supralicitase: „Ce face Rosetti acum? Nimic altceva decât îşi joacă cu patimă rolul de publicist inspirat, de judecător care are, vai, întotdeauna dreptate, e un făcut! aproape o damnaţie! El, când intră într-un rol, vrea să mulţumească publicul, să fie perfect, să nu i se poată reproşa drămuirea dăruirii artistice."

Ghica are senzaţia că Prinţul, având în spate, în sfârşit, dubla învestitură, se pregăteşte pentru o amplă colaborare cu actualul minister. Îl ascultă, replică mărunt, măsurat, serios, practic, economic şi chiar îi tolerează cu îngăduinţă unele încăpăţânări. Curios, nu mai dă semne de oboseală decât la vorbăria unora, deşi pare că-şi întreţine veghea cu exces de cafele şi ţigări, căci are aerul unei trezii artificiale. Se înţeleg. Ghica socoteşte că primul administrator care nu ţine cont de sfaturile şi circularele sale este chiar Domnitorul, iar Cuza crede că primul care nu respectă proclamaţiile ministeriale este însuşi prezidentul Consiliului, asta fără a împărtăşi opinia adversarilor acestuia, cei de la *Reforma, Românul, Naţionalul* sau celelalte.

E un fel de sănătoasă, virilă neîncredere în neîncrederea celuilalt.

Prezidentul păcătuieşte inocent, adică în limitele acceptabile şi nu în părţile esenţiale. Seara, înainte de culcare, Ghica joacă soţiei sale o scenă firavă: o ia drept Negri şi, ridicând mâinile spre plafon, rosteşte solemn: „Da, are intenţii bune!" Apoi somnul îi este mai liniştit. „Intenţiile bune ale unui Domnitor, în Valahia, nu sunt o treabă obişnuită", replică Saşa fluturându-şi cămaşa de noapte brodată pe tot milimetrul pătrat.

La rândul său, după plecarea ministrului din întru, Cuza se adresează aghiotantului: „Când îi citeşti circularele ai zice că e de o incoruptibilitate ascetică, dar când vorbeşti cu el pare normal..."

Cum, necum, Ghica simţise nevoia de a-şi arăta şi el devotamentul abstract, dar perceptibil, nu faţă de persoana Domnitorului, ci faţă de înalta sa demnitate. Era limpede că din umbră moş Costachi întreţine cu tenacitate şi tact aceste relaţii cordiale, şi i se adăugase Alecsandri,

oferind din belşug cuvinte de admiraţie pentru Ghica în faţa Domnitorului şi pentru Cuza în faţa lui Ghica. Asta însemna la el diplomaţie şi cei doi implicaţi în acest joc se legau mai degrabă prin revelaţia stratagemelor acestor prieteni de a-i apropia, decât printr-o simpatie reală. Parcă tot făcându-şi cu ochiul peste umărul acestor zeloşi diplomaţi ajunseseră să se înţeleagă.

În cluburi, redacţii şi pe stradă (ah, strada bucureşteană, această tribună politică a secolului al XIX-lea, tribună împodobită cu tei, arţari şi duzi, cu pavajul spart de trăsuri şi năpădit de ierburi...) ministerul era socotit cu oarecare emfază şi suspiciune „ieşit din mişcarea de la '48", în saloane era un semn de moderaţie, de guvernare fermă, nespectaculoasă, temeinică şi foarte înceată în reformele ce vor trebui să vină. Moderaţia era pentru firile exaltate mediocritate. „Dar orice om mediocru, replica Ghica, păstrează în suflet dorul de eroic!"

Observa însă că ironiile unui ministru sunt mai puţin gustate decât cele ale unui out-sider.

Pentru unii faptul că se adresase tocmai prefecţilor la aşezarea în scaunele ministeriale arătase latura utopică o guvernării (Beizadea Mitică moşmondea: „Asta e vocaţia pedagogică a beiului de Samos. Bate la cap hoţii să nu mai fure... numai când are mână liberă căsăpeşte piraţii!"), pentru alţii, latura pragmatică („Vă spun eu ce-o să facă Ghica şi ai săi, explica dezinvolt Brătianu vârându-şi degetul mare în scobitura jiletcii, vor schimba prefecţii, sub-prefecţii şi oamenii tribunalelor, şi zău dacă nu e cazul, numai că îi vor schimba dintr-un loc în altul fără a numi oameni noi şi, foarte curând, vor dori să schimbe şi deputaţii! Ascultaţi-mă pe mine!").

Peste Bucureşti se abătuse o toamnă frumoasă, cu ploi puţine şi calde cât să împrospăteze aerul, un vânt molatec şi senzual. Străzile se acoperiseră de frunzele galbene ale arţarilor, roşcate ale castanilor şi arămii-roşii ale viţei sălbatice căţărate pe zidurile caselor şi pe garduri.

Dar ziarelor tot vorbeau şi vorbeau despre celebrul proces al „oamenilor de la 28 septembrie", se publicau actul de acuzare, mărturii ale participanţilor, anchetele, interogatoriile, oraţiile funebre de la înmormântarea copilei lui Rosetti, moartă la doi ani şi înhumată chiar într-una din zilele de înfăţişare...

Opoziţia stătea la pândă. Se plângea că nu poate ieşi de sub cenzura impusă de trecutul guvern.

„Dă-mi libertatea presei, pretindea Aricescu a fi spus un scriitor celebru, şi voi schimba faţa unei naţiuni."

„Chiar dacă nu vrea ea, ripostau Brăiloiu şi partidul retrograzilor care anunţau un jurnal propriu: *Conservatorul progresist.* Până la acea visată schimbare, *roşii* tropăiau pe loc şi cereau să se ridice de pe străzile capitalei câinii şi pisicile moarte.

„Să se ridice!" ordona Ghica onorabilului Consiliu municipal, adică domnilor Brătianu, Dimitrie Ghica, A. Arion etc.

Într-adevăr, o toamnă atât de frumoasă nu se cade să pută atât de urât.

Apoi, în ţară erau mulţi lupi care ameninţau vieţile oamenilor şi animalelor... Şi în timp ce liberalii cer vot universal, se dă o publicaţie ministerială pentru stârpirea fiarelor sălbatice.

S-a pornit un recensământ al populaţiei şi al averilor mobile şi imobile. Oamenii se ascund, îşi tăinuiesc bunurile la zvonul că impunerile viitoare se vor face pe aceste declaraţii. *Nichipercea* se plânge că în urma comisarilor statistici joacă purceii, găinile şi curcanii vânduţi pe degeaba de înspăimântaţii săteni.

Guvernul nu iese mult timp din tactica lui, face mici concesii, dă vagi avansuri publiciştilor năbădăioşi, dar nu cedează în părţile esenţiale. La 20 noiembrie, Curţile unite absolvă pe cei 11 acuzaţi de la 28 septembrie de învinuirea de zavergii, complot etc.; vor fi judecaţi separat pentru delicte individuale. Urmară vii mulţumiri şi deşănţate laude. Zavergiii se transformară rapid sub pana măiastră a unui poet de ocazie în „martirii de la 28 septembrie" şi înaltul for generos se alese cu multe ode.

„Dreptatea a triumfat!" scrise *Românul.*

„A! Fură dureroase zilele ce trecură de la 8 ore ale serii de 28 septembrie până la 9 ore ale serii de la 20 noiembrie! Naţiunea română îşi învăli faţa cu un văl negru înaintea Europei şi în timpul acesta fiecare cetăţean era cu capul şi cu ochii plecaţi, cu mâinile căzute în jos şi cu inima zdrobită de durere, întocmai ca un om care stă lângă patul unei fiinţe iubite pe care medicii au părăsit-o fără speranţe de vindecare. Cu cât însă fură mai dureroase aceste două luni trecute, cu atât fu mare fericirea ce vineri, la 9 ore ale serii, s-a răspândit în câteva minute în toată capitala: ar fi zis cineva că curtea dreptăţii era legată prin fire electrice cu inimile tuturor locuitorilor şi că odată principiul vieţii se răspândi în toate inimile şi-i făcu să reînvieze toţi deodată strigând... trăiască dreptatea! Trăiască România!"

Ghica se înfăţişase la Prinţ, adus pe spate, botos, şi încruntat. Lui Vodă nu trebuia să-i prezinţi dis de dimineaţă problemele Principatului său cu aerul că vrei imediat să treci la fapte:

– Ce-i?

Arătase cu dosul palmei *Reforma:*

– Îmi cer să fiu Cavour! „Fiţi mare ca Cavour!". Alteţă, mă depăşeşte!

– Înţeleg că vă daţi demisia, domnule Prezident! jucase solemn Cuza, gustând prima ţigară.

– Nu Alteţei voastre, Prinţe, i-o dau ăstuia... care mă distribuie aiurea într-o piesă inventată de el, „în cămăruţa lui solitară". Ddumneavoastră aţi avut bunăvoinţa de a nu-mi cere decât ceea ce pot...

– Altceva, ce zic?

– Că e amorţire în interior, că nu se face nimic.

– Asta nu e rău.

Cuza se purta cu politeţea exagerată care pune în încurcătură şi creează complexe de culpabilitate. Fumând ţigară de la ţigară – extrase toate din splendidele sale tabachere de ambră pe care Ghica le privea cu ochi admirativi şi cu o înţelegere estetică deloc ipocrită – se arăta amabil şi bine dispus, îşi primea cabinetul cu aerul că merge pe mâna lui. Avea pentru Ghica o simpatie mediocră, susţinută din greu de Negri şi Alecsandri, însă pe Ghica, toată lumea vedea, începea să-l avantajeze propriul său defect. Prinţul era sensibil la ironia lui devoratoare. În schimb prezidentul începea să preţuiască cavalerismul leneş, semnele subtile de bătrâneţe precoce ale Domnitorului. De la această poziţie viaţa nu părea a fi decât o teribilă uzură...

Câţiva valeţi ai palatului aduceau la cunoştinţa prim-ministrului amănunte picante. Noaptea, după retragerea persoanelor oficiale fie că Maria Obrenovici, fratele ei şi Lambrino apăreau în apartamentele princiare, fie că Prinţul „en bourgeois" se îndrepta spre casa văduvei.

„Doamna Elena nu va veni curând în capitala Valahiei!" se plângea Alecsandri tainic, el care făcuse cândva curte domnişoarei Costin Catargiu.

Dar acesta era un rău mai mic pe lângă acela că văduva începea să aibă curtea ei, influenţa ei, neruşinarea ei cochetă. În saloane, venea tot mai des vorba de doamnele Dubary, la La Valière, sau Pompadour, Montespan şi de celelalte favorite celebre, „veuves qui veulent amuser le roi", istorioare cu tâlc de care se râdea cu gura strâmbă şi cu senzaţia unei îndrăzneli neînchipuite.

„Ce-i drept e oarecare plictiseală!" decise Ghica în consiliul miniştrilor săi.

Cretzeanu nu mai scria versuri prăpăstioase, semna numiri şi destituiri cu nemiluita. „Nu e greu să întocmeşti legi, zicea, problema este să le întocmeşti pe cele pe care cei mai mulţi au cheful să le respecte..." În vremea asta, *roşii* încă mai dădeau târcoale ministerului şi pentru că nu prea aveau de unde să-l apuce, îl lăudau ironic: „Iată un minister norocos, spune Carada. Vine după unul tare compromis şi are totul de făcut, cum bine anunţa Alteţa sa. Ce poate fi mai înălţător?"

Steriadi număra banii visteriei de la cap la coadă şi de la coadă la cap. „E momentul să stăm pe loc. Puţin. Pentru a da senzaţia de echilibru. Seneca spunea că primul semn că un suflet este echilibrat este putinţa lui de a se opri şi de a sta cu sine însuşi." „Exagerezi, răspundea Ghica, abia am muşcat dintr-o schimbare, abia i-am prins gustul..." „Hm, dacă am putea sta puţin captivi în camera noastră, liniştiţi..." „De ce, de ce?" „Ca să vedem cine suntem. Să vedem exact ce vrem!" „Eşti un conservator?" „Nu, nu m-a apucat niciodată!"

Cornescu, constatând că are o armată cam fantomatică, cam de operetă, lăsase treburile ministerului lui Ioan Florescu care nu se fâstâcea în faţa unor companii anemice.

Arăpilă melancoliza la „culte şi instrucţie publică". Bălăceanu făcea nazuri la „control"... „N-am mister..."

„Ce n-ai?" „Mister. Costaforu zice că pentru a reuşi în politică trebuie să ai puţin mister."

Astfel, văzând că se apropie data convocării Adunării elective, Prinţul şi Prezidentul Consiliului de miniştri se gândiră că e momentul să înviioreze atmosfera.

XII

Înainte de a pleca la şedinţa de deschidere a Camerei, pe 6 decembrie 1859, Ion Ghica a trebuit, la îndemnul soţiei sale, să aplice o măsură corecţională fiului şi fiicei sale mai mari, în vârstă de 11 şi respectiv 8 ani, adică să-i moralizeze timp de un sfert de oră şi să le retragă desertul pe o săptămână. Dimineaţa odraslele îşi găsiseră ghetele pline de acadele, ciocolate, fructe zaharisite învelite în staniol, figurine de ceară şi soldaţi de plumb, bile de sticlă colorată, cărţi şi acuarele. Fuseseră foarte fericite până pe la zece când Saşa acceptase să le taie cheful sub presiunea lui Miss Haycock şi a domnului Petrescu care fuseseră de părere că este o zi tocmai bună pentru a-i pârî copilaşii.

Ce făcuseră?

Descoperiseră în Bucureşti o distracţie pe cinste: hoinăreala prin parcuri, prin jurul lacurilor, prin mahalale. Veneau încântaţi de ţiganii eliberaţi şi statorniciţi pe la Herăstrău, Colentina sau Dudeşti. Trimişi la plimbare cu trăsura, porunceau lui Ghiţă s-o ia aiurea pe unde voiau ei, iar acela se preta cu entuziasm. Veneau îngheţaţi, înnoroiaţi şi veseli nevoie mare, vorbind pe nas: „Haoleo, măihuliţă, hîţi hanişori hai matha?"

Ion Ghica le ţinuse un discurs plin de miez.

Se urcase apoi în trăsură, lăsând în urmă imaginea trandafirie a insurgenţilor, cam botoşi, însă deloc speriaţi. Dulciurile aduse de Moş Niculae le ţineau loc de desert pe toată săptămâna.

Drumul prin zloată şi vânt până pe Dealul Mitropoliei ducea spre o altă lecţie pe care trebuia s-o dea altor minţi nestăpânite printr-un discurs plin de miez.

Trebuia să retragă felul întâi, al doilea şi al treilea domnilor deputaţi pe trei luni. Iar ei nu primiseră de Moş Niculae nimic care să le amăgească orgoliul. Nici măcar o acadea.

Îi era teamă să nu păstreze ceva din tonul părintelui dezamăgit şi autoritar. De aceea tuşea des, îşi dregea glasul ca un tenor ce-şi încearcă vocea înainte de a intra în scenă: mi, mi!

Când ajunsese în faţa bisericii se închinase cu sârg şi intrase solemn. Solemn însemna pentru el – un om mic de statură şi adus de spate – un

mers trufaş, ţanţoş, cu capul dat pe spate, braţele mişcate sportiv pe lângă trup şi o privire care pare a ignora amănuntele.

Pronaosul şi naosul erau pline de deputaţi.

Amănuntele săreau în ochi, iar el era departe de a fi un tip distrat, un spirit obsedat de idei generale... Amănuntele îi plăceau, constituiau voluptatea lui cea mai profundă. De la ciorapii răsuciţi ai lui Rosetti, la gulerul de o impecabilă albeaţă a lui Dimitrie Brătianu, de la vinişoarele roşietice din obrajii de beţivan ai lui Plagino, la mănuşile ponosite ale lui Constantin Filipescu...

Asemenea adunări prezentau avantajul pitorescului nestăvilit. „Le coffre aux fantasmes!" E o plăcere să te bălăceşti în lumea aceasta şi proastă, şi deşteaptă, dar *pertotal*, cum ar spune Steriadi, „făcătoare de legi".

Îl strâng pantofii. O, asta nu era deloc plăcut!

Tot un amănunt!

Trecând printre deputaţi, invitaţi, ziarişti, consuli şi preoţime, în vânzoleala pregătirilor ceremoniei religioase, aruncă grăbite priviri pe pereţii afumaţi de vreme, unde o altă lume îşi trăieşte fericirea şi suferinţa. Cât de departe sunt de ei acele figuri palide, îndurerate sau în plin extaz!

Se opreşte câteva clipe alături de cei care îi par prieteni sau, din respect, alături de cei care îi par duşmani redutabili şi-l bârfesc prin târg în gura mare. Aici, sub cupola mustrătoare a Mitropoliei se şopteşte.

E o foială umilă, jenată şi o sâsâială şerpească!

În tot timpul slujbei, bărbaţii aşezaţi în rânduirle lor nedisciplinate se hâţână de pe un picior pe altul, se închină grăbiţi, mormăie între ei şi iar se închină.

În numele Tatălui, al Fiului, al Sfântului Duh. Amin!

N-au auzit nimic din slujbă. Se gândesc la ale lor. La a lor politichie, la ale lor interese. Chiar şi cei care au avut cândva idealuri nu mai au acum decât interese!

Îşi ţin pălăriile, cilindrul, gibusul în dreptul burţii, nu, în dreptul sexului, dintr-o involuntară pudoare.

Ghica auzise în spatele lui o voce necunoscută, foarte iritată sub pânza camuflată a evlaviei:

– Se zice că la primul prilej vor dizolva Adunarea...

Nu se întorsese să vadă cine era nervosul. Continuase să privească icoana Mântuitorului de pe uşa altarului! Nu era nevoi de un prilej. Asta era.

Icoana de argint încadra un chip mic, pictat energic, brăzdat de cute adânci de o suferinţă violentă. Dar tot acel veşmânt somptuos împingea mult în faţă o divinitate atât de tandră. „Ce n-au înţeles creştinii este că sfinţii nu au nevoie de aur şi de argint, ci de simplitatea lemnului şi a pietrei..." îi spusese odată Bălcescu. „Da, prietene, îi răspunse, peste ani, ai dreptate!"

Nici corul seminariştilor, nici vocile preoţilor citind sfânta evanghelie

nu potoliseră freamătul pasiunilor. Mitropolitul îi miruise pe toţi la sfârşitul slujbei.

Picătura rămăsese pe fruntea lui Barbu Catargiu, prinsă între cutele adânci ale pielii şi sticlind ca un cristal transparent în luminile tremurânde ale lumânărilor!

Păşise grav pe covorul oriental încercând să păstreze acel semn de purificare în faţa adepţilor şi a adversarilor săi. Dar nu se putuse abţine să nu zâmbească ironic.

La ieşire, deputaţii, invitaţii şi ziariştii se cam buluciseră...

Din pridvorul bisericii până la intrarea în incinta Adunării, Ghica e flancat de Steriadi şi Cretzeanu care îi tot explică ceva în legătură cu mutarea unui judecător din Vlaşca în Olt. În faţa lor, merg agale Ioan Cantacuzino şi Grigore Filipescu. Se opresc des pentru a-şi însoţi vorbele de mici gesturi elocvente. Jeannot povesteşte un conflict cu un arendaş, cu siguranţă, iar celălalt pune întrebări de expert.

Ghica se trezeşte deodată căscând.

„Ce-a fost asta?"

E odihnit, e binedispus, aerul rece e înviorător şi benefic după mirosul acela de ceară arsă şi tămâie... Oare scenariul atât de cunoscut, calculat în toate amănuntele îl face să caşte atât de imens? Îşi înţepeneşte fălcile şi încearcă să-l asculte cu atenţie pe Cretzeanu, dar vocea acestuia pare o molcomă cântare...

Un escadron al jandarmeriei mărgineşte din toate părţile piaţa. Comandantul stă ţeapăn lângă clopotniţă şi-şi roteşte ochii focos de parcă ar avea de dat în curând o mare bătălie despre care se va vorbi, se va vorbi veacuri de-a rândul!

În holul Adunării, trec printre grupuri de „reprezentanţi ai naţiei".

– Aristocraţiei noastre i-a lipsit simţul onoarei, pierdut sub atâtea ocupaţii străine, spune cu nasul vârât în gură Nicolae Opran, deputat al Craiovei. Apoi, de parcă s-ar adresa unor duhuri aflate sub stăpânirea forţei sale magice: Trebuie să-l recapete! Şi ochii i se opresc asupra lui Constantin Cantacuzino.

Alături de el câţiva care dau din capete plini de întristare şi mândrie.

Ghica dă mâna cu vrăjitorul:

– E prea târziu, prietene!

– De ce, domnule prezident?

– Nu mai avem aristocraţie! răspunde Ghica foarte deschis tratativelor, amabil, deosebit de amabil, ca un nobil adevărat căruia revoluţia i-a smuls blazonul de la intrarea în castel.

Cei din jurul lui Opran râd. Coeziunea democratică se sparge şi liderul îşi descoperă bagheta ruptă, singur, fără auditoriu.

Ghica pluteşte ca o corabie cu pupa în vânt prielnic. Marea e molcomă, spumoasă, prin verdele ei intens se văd peştii sălbatic fugărindu-se.

– Frumoasă ispravă am făcut, îi spune lui Cretzeanu, l-am salvat pe bătrânul Cantacuzino de un dispreţ binemeritat!

Fosta sa rubedenie, Ioan Oteteleşanu, are cercul lui de gură-cască, datornicii, eternii invitaţi la masă, la serate, la whist şi belotă... Le vorbeşte de istorie.

– E revoltător, se adresează Ghica lui Arăpilă care vine în spatele lui şi-i arată cu o mişcare a bărbiei pe orator. Se împăunează cu prea multe idei conservatoare. Chiar şi pentru un admirator este indigest.

Se apropie de grup şi, salutând, îşi ia de braţ ruda pierdută şi, mimând o naivitate copilărească, întreabă cu voce tare:

– Istoria? Ce este istoria, domnule? A urcat pe tron Vlad I, a găsit ţara în mizerie, fără drumuri, fără armată, prădată de turci de la sud, de tătari de la răsărit, de austrieci de la apus. S-a apucat, a ridicat biserici, a construit drumuri, a consolidat armata, a luptat cu turcii, a tratat cu austriecii, a respins pe tătari. S-a urcat pe tron urmaşul lui, Vlad al II-lea, a găsit ţara în mizerie, fără drumuri, fără biserici, fără armată, prădată de tătari, atacată de austrieci, cotropită de turci; s-a apucat şi a ridicat lăcaşe sfinte, a bătut drumuri, a educat o armată, a luptat cu turcii, a tratat cu austriecii, a respins pe tătari. A murit împăcat şi mulţumit. A urcat pe tron urmaşul său, Vlad al III-lea, a găsit ţara în mizerie, fără biserici, fără drumuri, prădată de turci, atacată de austrieci, ameninţată de tătari. S-a apucat şi a...

Domnii în fracuri îmbătrânite din jurul lui Oteteleşanu au simţul umorului. Arsache ridică ochii spre plafon şi îndrăzneşte:

– Vine pe tron Alexandru Ioan I... găseşte ţara în mizerie...

– Domnilor, îl întrerupe Ghica, „a Moldovei naltă faptă nu e vis amăgitor". Eu cred că până la fanatism în progres, chiar dacă el este adesea o zeitate oarbă.

În colţul dinspre fereastră, Grigore Filipescu care l-a abandonat pe Ioan Cantacuzino, în discuţiile lui necruţătoare cu vechilii, stă de vorbă tolerant şi chiar apt de concesii cu adversarul său Ştefan Golescu:

– Brătianu e un parlamentar, indiscutabil, dar în conversaţia cu doamnele, în salon, e lamentabil. I-a spus doamnei Cămărăşescu: Am pentru dumneavoastră o mare admiraţie pentru că sunteţi mai inteligentă decât doamna Voinescu!

Golescu ridică din umeri în semn de dispreţ. Uite de ce-i arde ăstuia!

Lui puţin îi pasă, dar doamnei Cămărăşescu nu i-a convenit să fie mai inteligentă decât „proasta aia..."

Zumzăiala bărbaţilor adunaţi în holul Camerei îi face lui Ghica plăcere. Se plimbă printre ei cu pasul lui solemn şi măsurat, pândind amănuntele, bată-le să le bată! Un viespar din care se văd bine aripile transparente, acele prelungi şi veninoase şi se aude acest zbârnâit de fond al ideilor politice. Strategii partidelor nu şi-au aşezat încă armiile în poziţie de atac. E momentul de confuzie dinaintea alinierilor. Se poate alerga de colo-colo, fără rost, încă se mai poate da mâna cu duşmanul din

zăpăceală, din aiureală, din nebăgare de seamă, se mai poate îmbrânci prietenul sau viitorul aliat – o violenţă uşoară, exuberantă, sentimentul de incertitudine şi oarecare barbarie a virtualităţilor dau un vertij voluptuos, o beţie uşoară parcă provocată de un vin vechi, cu buchet bogat.

Ah, uite-l pe Rosetti dând din mâini ca un apucat. Ghica simte nevoia când îl vede să-şi deschidă nasturii de la haină şi într-o ţinută lejeră să asculte o muzică de un dezlănţuit romantism. „Dragul de el! Are atâtea cuvinte de spus! Şi-a vărsat Dumnezeu sacul în gâtlejul lui din greşeală, desigur!" Ar vrea să fie dur cu „martirul de la 28 septembrie" şi chiar ar putea, şi chiar ar avea motive. Nu e deloc greu să-i numeri defectele, să-i observi stupidităţile, să te laşi învăluit de dulceaţa râsului măcar. Dar Berlicocó este mereu înflăcărat, aprins până la incandescenţă de toate fleacurile – trăznaia a două sute de simpatizanţi care ies în stradă şi urlă două, trei lozinci „principiale" sau semnează o petiţie către Domnitor este un „fapt istoric", discursul lălăeţ al prietenului Brătianu într-o Cameră adormită de căldură şi oboseală este „un fapt istoric", gestul idiot al unui jandarm care a bătut cu urzici doi amărâţi de săteni din Bezdat este „o palmă pe faţa omenirii", împrăştierea unei adunări de cetăţeni limbuţi „un ultragiu al libertăţii". Orice fleac atinge pentru el dimensiunile majore ale unui principiu şi tocmai prin asta îl atrage pe Ghica – printr-un farmec copilăresc... nu, adolescentin! E un fel de seducţie pe care şi-o menajează duios, ca pe un semn de superioritate evident. El are luciditatea nezdruncinată, simţ al măsurii şi, vai, instinct al oportunităţii! Rosetti nu are decît o imensă poftă de patetism. Nu reuşeşte nici de formă să-i întoarcă spatele *Românului*, însă de râs râde mult în faţa lui, în spatele lui, de el şi tiradele lui despre libertate, dreptate, legalitate. Arăpilă, morocănos şi pornit împotriva lui Berlicocó spune: „Ăsta compromite revoluţia noastră". Observaţia nu e lipsită de sens, însă cine are chef să corecteze ceea ce este oricum inevitabil? Revoluţia va fi batjocorită prin exces de evlavie! Şi chiar de către noi, cei de la '48! Asta este soarta tuturor marilor eveniment solemne. Va veni o vreme când măsura lucrurilor va fi statornicită până la precizia de mecanism cu scripeţi şi rotiţe dinţate, dar până atunci... „Ştii, Thiers spunea că a salva revoluţia înseamnă a o apăra de excesele ei. Rosetti este un exces!"

De ce să nu trăiască el, acum, această cădere a iluziei prin extaz? Nu, nu-l înţelege pe Arăpilă! E prea serios. A devenit oare un sclav al adevărului din tinereţe? Ce-i prostia asta? Cine-l îndreptăţeşte? Nici unul dintre ei nu mai ţine la acele idealuri rebeliste, idealurile lor s-au ciocnit în ultima vreme, adică în ultimul deceniu, de interesele lor... Poate că idealurile şi le vor împlini încet, încet, fără răzvrătiri primejdioase...

Dimitrie Ghica tropăie pe picioarele lui subţiri, bălăbănindu-şi pântecul nu prea mare, dar flasc. Tropăiala asta din zona inferioară este dominată dincolo de brâu de pieptul bombat cu severitate, prestanţă, aroganţă...

Guvernul se retrage în camera ce-i este întotdeauna rezervată:

– A sosit clipa cea mare, domnilor! spune Ghica vesel, săpând un culoar în tăcerea din încăpere. Un eveniment istoric, domnilor!

Alexandru Golescu nu pare la fel de entuziast şi binedispus. Îşi ţine palmele la spate şi umerii căzuţi ca un părinte ce nu ştie cât de sever trebuie să fie cu ştrengarul băieţaş.

În colţul lui, întotdeauna cel mai modest, Steriadi are o uitătură febrilă.

În aer pluteşte neliniştea şi miroase a tutun turcesc.

Cretzeanu, şcolar prins cu tema nefăcută, îşi roade unghiile.

Pe geam se văd jandarmii din curtea Mitropoliei ocupând în lene ieşirile. Comandantul lor dă ordine relaxat. Cât timp se discută în Cameră poate trage o pipă!

– Ce-i cu voi? îşi întreabă prezidentul guvernul.

Dar se poate pune o asemenea întrebare fără să pufneşti în râs!

„Asta e Valahia mea! Când se face un lucru se ţine cont de interesele imperiilor vecine, de politica mondială, de elcii de la Constantinopol, şi asta n-ar fi nimic, dar se ţine cont şi de gura mare a lui Rosetti, de indignarea cu aplomb a lui Barbu Catargiu, de umoarea bătrânicioasă a lui Otetelişanu şi de intransigenţa seacă a lui Brătianu... Ce vor zice liberalii, ce vor zice conservatorii?"

– Vous êtez fous? Vous avez des scrupules? Allons, mes enfants! L'attaque appartient, en politique, a l'ordre naturel des choses!

Ghica, înaintea unei încercări dificile, este cuprins de o frenezie a luciditătii. Acum doar o mimează, căci nu consideră scenariul ce se va desfăşura o asemenea încercare. De aceea şi cască din nou în timp ce se căzneşte să ridice moralul miniştrilor săi. Numai pintenii lui Florescu îl sâcâie, afurisitul se tot fâţâie de parcă ar vrea să danseze.

– Eh, bien!

Ghica se încheie grăbit la haină, întinde mâna spre Gănescu şi, fără să privească spre acesta, spune încă râzând şi înşfăcând hârtiile:

– Domnilor, e timpul să deschidem Camera pentru a o putea închide.

Uşierul pune mâna pe clanţă, dar Ghica îi face semn să mai aştepte:

– „Unde este timpul cel de bărbăţie / Când murea românul pentru-o datorie!"

Guvernul intră în sală zâmbind. Este relaxat, tonic, echilibrat, miniştrii privesc rândurile de scaune cu oarecare indiferenţă. Prezidentul Consiliului îşi ciuguleşte o scamă de pe veston.

Grupul lui Rosetti este adunat compact în stânga, pe cealaltă parte Barbu Catargiu şopteşte ceva la urechea lui Slătineanu. Acesta dă din cap somnoros. A înţeles că nu se pune deocamdată nimic la vot, o să adoarmă liniştit.

– La noi, ţara reală este departe de a se confunda cu ţa...

Vasile Boerescu a rămas cu fraza neterminată şi, din respect pentru vicepreşedintele Adunării care agită clopoţelul, o lasă aşa. Va avea grijă s-o reia după citirea mesajului.

Se aud scaunele scârţâind. Sunt scaune noi, miros a lac proaspăt.

Dar scârţâie. N-au apucat să ia forma celebrelor funduri ce se aşează pe ele. În acest timp, capetele celebre din Valahia îl urmăresc pe Ghica urcând cele câteva trepte până la tribună. Hârtiile mesajului stau lipite unele de altele, cu scrisul lor caligrafiat elegant, cu acolade subţiri, cu o impecabilă aplecare de 30° spre dreapta. Pupitrul este şi el nou, lucios ca o chelie. „La legi noi, parafrazează Ghica, un om nou şi scaune noi!"

Îşi drege pentru ultima oară glasul. Acum, acum e momentul să uite cu desăvârşire tonul părintesc de dimineaţă.

E duminică, e Sfântul Nicolae, e ziua deschiderii Adunării elective, are de citit mesajul princiar, care este totodată şi programul guvernului său.

Sala o să aibă ce asculta.

Apoi o să-i dea afară pe deputaţi. Vor vocifera, dar uşierii vor închide în urma lor cu grijă. Aici vor continua să miroasă a lac proaspăt încă multă vreme.

– Domnilor deputaţi, v-am adunat în conformitate cu glăsuirea articolului 17 din Convenţie şi pentru că a sosit momentul de a face cunoscut ţării programul guvernului meu în ce priveşte reorganizarea Principatelor Unite. Mărire fie Domnului! Cu ajutorul binevoitor al puterilor garante şi al Curţii suzerane epoca provizoratului şi a tulburărilor politice s-a închis. Noi putem de acum înainte, întru deplinătatea Autonomiei noastre să ne apucăm de lucrările administraţiei din întru fără a avea altă preocupare decât aceea a înaintării şi binelui scumpei noastre patrii.

Ghica ridică pentru prima dată ochii de pe hârtii. Vede zeci de ochi care îl fixează, zeci de ochi cărora nu le poate ghici în ansamblu voinţa. El are vocaţia conflictelor de la om la om. Când Bălcescu spune „poporul", simţea că vorbeşte despre un lucru pentru el impalpabil. Nu poate stăpâni mulţimile şi nici măcar nu este vorba de mulţimi, ci de o adunătură de indivizi cu personalităţi diferite, cu interese şi idealuri diferite, cărora este incapabil să le descopere o măsură comună. El este un tip de cabinet. Îi spunea lui Nicu Bălcescu: „În lupta corp la corp aş fi teribil! Ca să îngenunchez o cetate m-aş dovedi un neputincios!" „Asta pentru că ai dori s-o îngenunchezi!" „Nu mă refer la o cucerire armată, ci la una prin cuvânt!" „Asta înseamnă că nu ai conştiinţa că ideile tale aparţin, sau ar trebui să aparţină unor mase de oameni. Ce fel de revoluţionar eşti?" Chiar, ce fel de revoluţionar a fost şi este? Până şi Bălcescu a considerat că e bine să-l folosească într-o diplomaţie „corp la corp".

– România este ostenită de încercări zadarnice, fără ţel, fără folos. Ea voieşte să iasă din această stare de nedumerire ce-i nimiceşte puterile; ea voieşte să păşească înainte şi să dea semne de viaţă. Totodată Europa, precum m-am încredinţat, este gata de a ne da concursul capitalurilor şi al specialităţilor sale îndată ce se vor cunoaşte planurile noastre în privinţa viitorului. Este prin urmare de datoria guvernului a se explica lămurit asupra proiectelor sale şi a expune principiile ce va aplica la organizarea fiecărei ramure a administraţiei.

Cuza înţelesese poziţia lui în această privinţă. Era un tactician abil în relaţiile cu suveranii, ambasadorii şi consulii străini, dar habar n-avea de acele trudnice proiecte care dau imaginea reală a unei ţări în dezvoltare, de acele mici, infime uneori măsuri care aduc o prosperitate economică fără de care mândria naţională şi dezinvoltura politică n-au nici un temei. Îi dăduse mâna liberă.

– Iată acea explicaţie.

Conştiincios, Brătianu notează în carnetele sale albastre. La primul capitol al programului, cel financiar, a subliniat atât de dârz ceva încât a rupt foaia.

Slătineanu doarme.

Când Ghica îşi mai ridică ochii de pe filele caligrafiate, căutând un „cineva" cu care să colaboreze, întâlneşte faţa surâzătoare a unui bărbat gras, cu păr vâlvoi, plasat în primul rând, în faţa lui Costaforu, care pentru a-l vedea pe vorbitor, îşi strecoară capul pe după claia aceea de păr negru şi cârlionţat.

„Cine naiba mai e şi ăsta?"

Un reprezentant al naţiei fără trecut aristocratic, unul pe care revoluţia l-a scos la iveală chiar fără să vrea. „Să fie acel domn Ciochinescu pentru care am plâns la Buzău?"

Între capitolul dedicat justiţiei şi cel dedicat cultului, Ghica face o pauză mai lungă. Îşi aude bine vocea. A scăpat de scârţâielile pedagogice datorită trăncănelii cu miniştrii săi bosumflaţi, speriaţi de urletele viitoarei campanii electorale. Are, dimpotrivă, un ton tandru, înţelept, prietenos.

Individul, cu surâsul lui lipit pe faţă, e foarte interesat de „lucrările publice". O fi un deputat de la marginea ţării, vine prin hârtoape, zdruncinat de drumurile rele, de glodurile cele măreţe... Vrea locomotivă! Se vede că e de acord cu concesionările... Da, da! Să vină concesionarii străini! O să avem numai de profitat. O să mergem mai repede, o să ne transportăm grânele mai iute, o să înflorească industriile private, sigur, sigur, pe seama statului. Dar statul cine este? Noi şi ai noştri. Vom avea multe de învăţat!

Costaforu îşi bâţâie şi el capul după cel din faţă deşi nu se ştie dacă din simpatie pentru programul guvernului sau din pricina obstrucţiei vizuale. Nu înţelege nimic dacă nu-l vede pe vorbitor. Dezavantaj profesional! Cârlionţii deputatului Cutare alcătuiesc o aureolă sârmoasă în jurul zâmbetului lui roz.

Ghica citeşte mai lăbărţat.

I-au îngheţat picioarele. În sală sobele duduie, dar pe sub uşi vâjâie vântul.

Individul se bucură din toată inima că guvernul vrea să îndrepte tinerii spre profesiunile practice, fără, desigur, a le neglija pe cele liberale! Avem nevoie de ingineri, de tehnicieni, de financiari, de mecanici... El e de acord!

În ceea ce priveşte promisiunea ca agricultura şi comerţul să fie puse sub regimul celei mai „absolute libertăţi", pur şi simplu îi sticlesc ochii de fericire. Aşa da. Încurajarea iniţiativei particulare, neamestecul guvernului în tranzacţiile particulare, aşa da! Iată un program serios, bine gândit, care te unge pe suflet, pe avere, pe pungă, pe ambiţiile atât de fireşti de parvenire! El va vota *pentru!*

Ghica citeşte mecanic, habar n-are ce idei vin la rând. E atent doar la mulţumirea atât de expresivă a deputatului Cutare.

Ah, dacă ar fi toţi atât de înţelepţi ca acest om simplu şi mărginit! Ne-am procopsi, ne-am alege cu roade bogate, am avea o ţară ca o grădină!

Individul a încremenit o clipă, e concentrat.

„Ce s-a întâmplat? Ce nu-i convine? A, e vorba de chestiunea raporturilor dintre ţărani şi proprietari. Are dreptate. E o problemă spinoasă. Se va relaxa însă când va auzi că vreau s-o rezolvăm luând în *considraţie drepturile reciproce,* nejertfind pentru asta interesele unora în favoarea altora, necerând sacrificii nimănui..."

A avut dreptate, deputatul Cutare s-a liniştit, mica adâncitură dintre sprâncene a dispărut, lăsând să reapară pe faţa lui rotundă, bine hrănită, surâsul roz, aprobator.

Ghica a uitat că vorbeşte în numele Prinţului. Readus la realitate de întorsătura unei fraze îşi îngroaşe vocea, o tărăgănează suveran:

– Domnilor deputaţi, pentru mine, o declar în acest moment solemn, suvenirele mele nu mai datează decât din ziua suirii mele pe tron...

Zâmbetul senin devine ironic. „Păi, de unsprezece luni s-au îngrămădit *amintiri cu duiumul! Ce facem cu ele?"*

– Primiţi dar mâna aceasta de român cu aceeaşi loialitate cu care v-o întind...

Deputatul Cutare este gata să întindă şi el mâna sa loială. Cum să nu?

– Domnilor deputaţi, v-am grăit în toată curăţenia *cugetului meu şi adresându-mă către dumneavoastră m-am adresat către ţara* întreagă. Trebuia ca să afle ţara care sunt proiectele guvernului ce a ales, care este viitorul ce-o aşteaptă şi prin care chipuri va ajunge la el. Rămâne acum ca ţara să arate ce gândeşte asupra acelor proiecte şi să-şi aleagă mandatarii pentru realizarea voinţei sale. Nu trebuie dar să vedeţi, domnilor, în decretul de dizolvare ce vi se va ceti decât rezultatul convingerii în care sunt că un apel către ţară este un lucru neapărat.

Dincolo de rumoarea sălii se vede surâsul cel roz al sârmosului.

„E bine şi asta. Să se dizolve, spune el. Să fie alegeri noi. De ce nu? Totul e minunat. Sigur că da. Adunarea aceasta este *electivă!* Şi-a împlinit mandatul alegându-l pe Cuza!" Cum de nu s-a gândit şi el? Ei l-au ales pe domnitor, atât! Acum e nevoie de o Adunare *legislativă!* A înţeles! E de acord! Va veni cu un nou mandat, ce atâta zăpăceală şi gălăgie?

Şi nu era nevoie de armată pentru asta.

El iese de bunăvoie din Adunarea electivă pentru a intra în cea legislativă!

– Halal recunoştinţă! ţipă Barbu Catargiu. Cuza îşi ia adio de la deputaţii care l-au ales în unanimitate.

– Asta este, îşi continuă Boerescu ideea, ţara reală nu se confundă cu ţara legală şi Domnitorul va simţi în curând legitimitatea sa, dispărându-i de sub picioare ca un covor tras brusc.

– Ne-am adunat ca să ne împrăştiem... mormăie bătrânul Cantacuzino şi iese cu greu din scaun.

– Motive de economie, spune sarcastic Arsache. S-ar fi ars prea multe lemne în sesiunea asta. La primăvară se crede că vor fi zile călduţe...

– E deştept Ghica, crede Brătianu. Vrea cu singuranţă ca printr-o campanie electorală bine manevrată să-şi formeze o majoritate în Cameră! E deştept, dar nu-şi cunoaşte electoratul. O să ne revedem peste trei luni cam aceiaşi.

XIII

În fiecare duminică şi joi, după-masa sau spre seară, trăsura prezidentului de consiliu îşi face apariţia la Şosea printre echipajele elegante.

Lumea iese să ia aer.

Un aer rece, îngheţat care pişcă la nas.

Ion Ghica nu sfidează printr-un lux iresponsabil.

Este moderat în teorie, decent în relaţiile sociale şi aproape modest în apariţiile sale publice.

– Într-o societate atât de pestriţă, spune, discreţia devine o formă de gust, chiar de stil.

Mic şi adus de spate, ministrul din întru şi prezidentul consiliului vrea să cucerească doar prin sticlirea preţioasă a inteligenţei sale. Această avere nu i-o poate contesta nimeni. Nici duşmanii.

– O inteligenţă prea abuziv ironică, se plânge Filipescu-Curcanache – liberal nervos care nu stă pe scaun decât cu o bucă, tot timpul agitat, dornic să fie mereu în altă parte decât este.

Într-adevăr, se pare că în acest domeniu lui Ghica îi place să facă excese.

– Brici, frate, suspină Rosetti şi-şi rostogoleşte privirea spre ceruri. Afectuos e numai din interes, dar ironic e şi când trebuie şi când nu trebuie!

Să ne repezim însă la Şosea, să vedem ce se întâmplă.

– Omul este o fiinţă neastâmpărată, Ghica este om, deci Ghica este o fiinţă neastâmpărată, exclamă Ion Ionescu, aşezat cu braţele rezemate de uşa trăsurii.

l-a oprit lângă Cişmeaua lui Mavrogheni cu un gest care l-a intimidat pe Ghiţă, vizitiul. „Ca un tâlhar de codru, coane!"

– Uite cum o singură afirmaţie ne umple de confuzie!

– I-ai trimis la plimbare pe domnii deputaţi, prinţe! Mă întreb dacă n-ai cojit prea din gros mărul...

– Poate l-am cojit prea tare, dar îţi spun un secret: era viermănos...

Ion Ionescu râde larg, din plămâni sănătoşi, bine aerisiţi. El e om al trudei inginereşti. Detestă politicianul cu gură mare.

Retrasă în spatele bărbatului ei, Saşa e cuprinsă de o bună dispoziţie infantilă, „o bucurie, pur şi simplu o bucurie". Ori de câte ori îl întâlneşte pe Ion Ionescu se mută cu totul, cu arme şi bagaje, într-o casă nouă. El aduce cu sine aer proaspăt, parcă ar deschide mereu ferestre spre o natură exuberantă, rodnică, solară. Şi câte nu i-a promis el? În Dobrogea, pe malul Dunării, un palat, un parc mirific, un costum de domniţă împodobit cu paftale de argint filigranat şi o parură înaltă orientală. „Acestui agronom practic, burghez, energic, activ îi place să viseze că te plimbă cu luntrea într-un basm. Cum l-ai cucerit?", spusese Ion citându-i scrisorile.

Pe ministrul din întru îl apără mult selecţia riguroasă a prieteniilor sale. Ca un bijutier rafinat pensează fără greş briantele din mormanul de strasuri. Şi-a alcătuit astfel un frumos colier.

În şirul cupeurilor ce se fâţâie de la fântâna lui Bibescu la cel de-al doilea rond al Şoselei, cel al lui Ion Ghica se pierde. Un cupeu înalt, vopsit într-un negru albăstrui, cu interiorul albastru de-a binelea. Fără aurării, fără argintării, fără steme, fără monograme. Dar acum pare împins pe aleea mare, printre arborii bătrâni, de râsul sănătos al acestui prieten pentru care o plimbare la Şosea este ca pentru un copil roata mare de la Moşi, ceva de râs – un caraghioslâc. Cu această credinţă ucide în jur pretenţiile sofisticate.

Orgoliul lui Ghica, închis în cutia trăsurii, jubilează. Privirile caută conţinutul cupeului trecînd peste incolorul său ambalaj. Faptul că stârneşte interesul unei lumi frivole nu-i scade din bucuria ascunsă. Îl poartă pe Ion Ionescu ca pe un trofeu, un vânat excepţional, exemplarul cel mai viguros al secolului al XIX-lea.

Uneori Ghica vine la Şosea călare. Atunci în jurul lui roiesc tinerii şi poate fi văzut aplecat spre fereastra unei caleşti sau spre bancheta din spate a unei sănii, zâmbind, aruncând complimente doamnelor, risipind vorbe de duh care devin daruri preţioase pentru saloanele bucureştene. Pentru el, Şoseaua nu e un scrânciob copilăresc şi emfatic, este o scenă de teatru unde poate juca un rol subtil.

În duminica de după închiderea Adunării elective, doamna Bărcănescu, într-o splendidă zibelină cu glugă, întinzându-i o mână pufoasă prin fereastra trăsurii, l-a întrebat:

– Aţi măturat Camera, domnule Ghica?

– „Neputând birui pe duşman prin virtute, l-am ucis prin viclenie."

Doamna, care nu-l citise pe Plutarch, a repetat vorbele, socotindu-se

eroina serii, cea asupra căreia coborâse, ca un har, cinismul „sincer" al prezidentului.

Aflat în salonul cu pricina, N. Golescu a exclamat fără să-şi ascundă o uşoară enervare:

– Da, da, Ghica e sclipitor, la el trebuie să te uiţi numai protejându-ţi ochii!

Aluzia la urâţenia prinţului de Samos lasă însă cucoanele indiferente şi generalul se vede nevoit să spună ceva cu mai puţin haz:

– Mai bine îşi dizolva guvernul.

– Hă! Hă! face domnul Bărcănescu din colţul sobei. Ca să vezi, a ajuns să ne plictisească şi inteligenţa!

Un suedez în vizită prin Bucureşti se plânge unei cuconiţe gata să-l aprobe:

– „Vous n'êtes pas en Europe, vous êtes à l'Orient, à ses ruines, à ses désolantes solitudes... vous vivrez au milieu d'un christianisme à demi barbare et d'un islamisme dégradé."

– Oui, monsieur, oui, c'est désolante! atât a reţinut femeia.

La Hugues, Pantazi pândise apariţia miniştrilor şi deputaţilor. Primul apăruse Georges Cretzeanu.

– Ce-aţi făcut?

– Am răsucit cheia în broască...

– Hm, frumoasă răsplată, spune marele avocat fără procese, apelând la simpatia convivilor săi, pentru unanimitatea de la 24 ianuarie!

– Fără, fără duioşii dintr-astea de părinte dezamăgit de odraslă! Scuteşte-mă, dragul meu! se roagă Cretzeanu comandându-şi cafeaua cu caimac.

Întorcându-se spre ai săi, Pantazi insistă!

– Prevăd că în viitoarea Cameră va exista un grup guvernamental puternic.

– Ar fi rău? întreabă peste umăr ministrul de justiţie. Eu mă tem însă că-ţi faci iluzii pe care guvernul nu şi le face. E mai realist!

– Atunci ce speră?

Cretzeanu îi face semn să se apropie mai mult.

– Trei luni de guvernare serioase. În timp ce opoziţia de toate culorile va fi antrenată în bâlciul foarte patriotic al alegerilor! Dar ţine pentru dumneata acest secret.

– Numai trei luni?!

– O bună guvernare este scurtă. Nu oboseşte pe nimeni.

În joia următoare, Gradowicz, rezemat şi el de scara deschisă a cupeului lui Ghica, îl înştiinţează:

– La Fialcowski se râde de trei zile de deputaţii care au venit cu întârziere la Cameră. Arată toţi ca nişte musafiri jigniţi de impoliteţea gazdelor!

Ninge uşor, cald, după un ger uscat de două zile. Gunoaiele Bucureştiului s-au acoperit cu un imaculat văl nupţial. Toată lumea e

veselă. Chiar şi vizitiii, de obicei nervoşi din pricina înghesuielii atelajelor, a greutăţilor de a se strecura printre ele fără a tulbura liniştea preţioaselor persoane dornice de „aer". Deasupra pădurii care se lasă tăiată în două cu fast şi geometrie de săgeată drumului public, se apleacă un cer vineţiu-cenuşiu, foarte molâu. Nălucile ce se zbenguiesc de obicei printre arbori s-au retras la o distanţă cuviincioasă pentru a lăsa întunecatele gondole să plutească pe râul pietruit, civilizat. Se aude tocănitul crengilor uscate, lovindu-se funebru, dar fără terorisme romantice, sub zvâcnirile unui vânt galeş. Se aud îndepărtate schelălăituri de câini – mahalalele sunt la doi paşi – puse însă în inferioritate de fornăielile cailor şi zumzetul roţilor în osii neîngrijite şi, mai ales, de ţiuiturile vizitiilor.

Ghica îşi mângâie barba. Stă cu un picior pe scara trăsurii şi contemplă prin pince-nez peisajul alb pe care se decupează siluetele flamande ale elitei bucureştene.

– Vrei să spui, dragul meu, că jucăria noastră constituţională îmbogăţeşte pe negustori, pe patronii de cafenele, cluburi şi hoteluri? Din uşă se apleacă spre interiorul cupeului unde Saşa, bine înfofolită în mantoul ei cu guler de vulpe argintie, clipeşte des la strălucirea zăpezii. Începe Progresul! Ţi-am spus eu? O lume nouă se ridică!

Vocea i se subţiază uşor, ochii îi sticlesc. Îl prinde pe Gradowicz de braţ şi-şi aşează piciorul drept în faţa celui stâng într-o studiată poziţie declamativă.

– Prietene, ce vremuri frumoase trăim! Ce fericit sunt că le aparţin cu trup şi suflet! Aş fi regretat nespus dacă m-aş fi născut cu o sută de ani mai târziu... Ce oameni minunaţi sunt în jurul nostru şi câţi alţii simt că se nasc zilnic, sub ochii noştri! Mulţumesc cerului pentru darul imens pe care mi l-a făcut! O pleaşcă, realmente, o pleaşcă pentru un om lucid! Sunt copleşit de încântare! Sunt fericit!

Entuziasmul jucat energic, à la Berlicocó, îl face să-şi înalţe capul, să vadă mai departe, la orizont, cât mai bine, viitorul sărbătoresc al naţiunii. Polonezul şi Saşa râd de excepţionala interpretare.

Aplaudă.

– Ah, ironia poate fi o destrăbălare, un viciu, spune Saşa şi soţul ei dă să se bucure de această observaţie, dar este oprit: Nu cel mai inocent dintre toate, dar are avantajul că se poate exhiba oricând!

Femei cochete, cu pălăriuţe minuscule, turtite pe frunte, cu jachete îndrăzneţe, pline de panglici apretate şi garnituri de blană ieftină, râzând zgomotos, cu poftă, trec pe lângă ei în caleşti proaspăt vopsite, purtate cochet în trapul cailor de împrumut!

Şi ele vorbesc politică:

– Opoziţia s-a făcut a bate din palme... a fi *pentru* dizolvare!

– Se zicea că dreapta ar fi vrut să ceară darea în judecată a celor de la 28 septembrie...

– Dar nu sunt daţi în judecată?

– Sunt, dar se speră că nu vor mai fi multă vreme...

– Mi-a spus mie cineva...

– Am aflat că...

Pe zăpada moale, lumea alunecă veselă, cu un soi de seninătate copilărească. Acel văl virginal întins peste lucruri atinge uşor şi sufletele hămesite de plăceri ale veacului, plăceri „justificate ştiinţific".

– Se zice că turcii vor accepta Unirea deplină...

Ochii galeşi ai doamnei Steriadi râd sub perii lungi ai blănii de maimuţă care îi împodobeşte toca.

– A venit iarna, îi spune Ghica amabil, şi ţara se umple ca de obicei, de speranţe, doamnă. E o meteahnă autohtonă. Iarna se crede în minunile din primăvară. Se stă prea mult în casă, la gura sobei, se citesc excesiv ziarele şi se vorbeşte enorm despre miracolele orientale...

Până duminica următoare zăpada s-a aşternut de o jumătate de metru şi Şoseaua e plină de sănii. Ioan Cantacuzino şi Maria au venit să-i ia la plimbare. Femeile se strâng una în alta pe bancheta din faţă, vorbesc despre copii, mobile şi infidelităţi conjugale, în timp ce domnii, în spatele lor, salută fluşturatece mondene. În pauze, revin asupra problemelor la ordinea zilei:

– Aud că Aricescu te-a lăudat, te-a făcut „mare om de stat", râde Jeannot.

– Vai, e adevărat, insulta asta e foarte greu de suportat. Invectivele lui Orăşanu sunt mai tolerabile. Dar mă simt bine, mă simt acasă, printre ai mei, buni şi răi, proşti şi deştepţi. Michelet zice undeva că Valahia este „o ocară neîntreruptă"! Şi unde mai pui că o zice din dragoste pentru Rosetti!

O tânără pudrată, cu o meşă blondă atârnând pe frunte, surâde languros, fără să salute, somptuosul atelaj. Privirea ei stă pe umerii uşor ridicaţi ai lui Cantacuzino. Ghica îl întreabă cu o mimică elocventă a feţei:

– Cine e?

Acesta răspunde însă dându-şi ochii peste cap şi înfundându-şi mai mult umerii în pieptul meu. Preferă să continue:

– Liberalii au început să deplângă violent închiderea Camerei.

– Ohoho! Din inconsecvenţă, desigur, chiar ei au cerut-o până acum câteva luni.

– Ei, nu, Brătianu e nuanţat, deplânge *momentul* ales, moment de „frământări, de nesiguranţă"!

– Aş fi fericit dacă aş afla că a existat în scumpa noastră patrie un moment de linişte, de siguranţă... de vreo trei sute de ani încoace... Şi nici nu întrevăd posibilitatea în viitoarele două sute...

Peste o săptămână, pe zăpada noroită nu se mai plimbă nimeni. Ghica traversează salonul casei sale sumbru, vehement, indignat. Despre ziare nu mai glumeşte, caricaturile sale nu le mai bagă în seamă, deşi în fiecare număr din *Nichipercea* i se înalţă cocoaşa.

– S-au legat de lucruri sfinte, spune cu oarecare satisfacţie şi pince-

nez-ul îi cade pe piept. O să li se usuce mâinile lor păroase şi asudate... O infamie!

– De cine s-au legat? întreabă în şoaptă doamna Mavros pe fiică-sa, învârtind linguriţa în ceai.

– *Reforma*, maman, a publicat o scrisoare detestabilă a lui Nicolae Rosetti împotriva domnului Negri.

– Aha! À propos, am găsit şalul acela turcesc de care m-ai întrebat. Ştii unde era? Ghici! Generalul... (privire semnificativă spre consort), generalul îşi învelise cu el nişte cioburi antice, de-ale lui.

– O infamie, repetă furios Ghica. Să-l batjocoreşti pe Negri e ca şi când ţi-ai scuipa mama, tatăl, icoana lui Crist la care ai făcut cruce şi ai spus „Tatăl nostru" în copilărie.

– Vai de mine! se sperie doamna Mavros, învârtind din nou linguriţa în ceai.

Numai că a băut ceaiul.

– Ce poate fi mai avantajos pentru guvern, rosteşte Mavros, decât o greşeală grosolană a opoziţiei!

– Mă pregătesc să dau un nou avertisment acestei fiţuici! ameninţă triumfător ministrul din întru.

În acelaşi timp, la Bossel, directorul „fiţuicii" se pregăteşte să se desolidarizeze de „infamia" publicată de „însuşi":

– Cine dracu m-a pus?

Dar totul se petrece într-o agitaţie mult prea mare. Se întocmesc listele electorale. Liberalii cer prelungirea termenului de înscriere, dreptul de întrunire...

– Acum un an, ţara avea de luptat cu ciocoii vechi, perorează Valentineanu îndesându-se în propriii săi simpatizanţi, acum are de luptat cu ciocoii cei noi, iezuiţi politici moderni (pentru a sublinia aluzia la Ghica se cocoşează demonstrativ), care vor să omoare una câte una libertăţile noastre.

– La stadiul de ciocoi se poate ajunge, care-va-să-zică, şi de sus şi de jos! observă Năsturel Herescu amuzat de spectacol ca la Irozii Crăciunului.

– Închizând Camera, dumnealor pot lucra prin decrete şi ordonanţe, fără control, fără respectul legilor, fără discuţii democratice!

Directorul *Reformei* face o pauză şi, ridicând braţul, profetizează:

– Se merge spre tiranie!

Asta le place multor tineri din jurul său. Ei sunt înflăcăraţi, sunt luptători, sunt gata oricând să scoată pietrele din caldarâm.

– Pentru copii, întotdeauna ideea de stat a fost o idee opresivă! spune Năsturel Herescu către prietenul său de la masă.

Acesta dă din cap.

– De ce numai generaţia dinainte să aibă un '48 al ei?

Şi tocmai despre această generaţie Barbu Catargiu are o părere care îi însenineză sufletul şi de aceea o împărtăşeşte lui Oteteleşanu cu

mare grabă, deşi boierul este buimac încă de partida de whist din noaptea trecută:

– Revoluţionarii noştri de ieri au început să dezamăgească pe junii noştri de azi. Ce mai este revoluţionar în Cuza, Alecsandri, şi Ghica, în Golescu-Arăpilă sau în Ion Bălăceanu? Moderaţie, prea multă moderaţie, spun ultimele eşaloane de progresişti.

– Dar şi Rosetti, Brătianu... mormăie boierul care a mai câştigat aseară o moşie, iar tipicul acesta, al bogatului care mai capătă, ca şi acela al bogatului care mai pierde, tipic aproape deşănţat livresc, îl plictiseşte.

– Ha, ha, face Catargiu, aceşti crezi că mai vor revoluţia? Nu! Vor puterea! Spiritul de la '48 este pentru toţi o amintire de tinereţe. Ca escapadele noastre prin bordelurile pariziene. Domnitorul cu trecut zbuciumat vrea reforme paşnice, ordine, înţelegere cu Napoleon, cu Alexandru al II-lea, cu Sublima Poartă pentru a câştiga treptat, treptat câte ceva... unirea deplină, autonomia, tronul ereditar poate... Important este să nu-l lăsăm să le câştige prea repede. Ajunşi la putere, Rosetti şi Brătianu nu vor dori mai mult decât doreşte acum Ghica, adică „un progres raţional"...

– Progresul acesta, oricât de raţional ar fi, înseamnă impozit pe venit şi împroprietărirea ţăranilor, mormăie Oteteleşanu mahmur, dar lucid.

– Vor să ridice o clasă nouă? Sigur. Problema este să le arătăm ferm că nu vrem să ia nimic de la clasa veche.

– Aferim!

Joia dinaintea Crăciunului, caleştile se înghesuie exagerat de mult la Şosea. Vizitiii şi arnăuţii nu se mai descurcă, ţipă unii la alţii; cucoanele vor brusc la Paris, în Bois de Boulogne; domnii pândesc momentul să converseze. Zăpada s-a topit, aerul rece este stătut şi apare soarele alb al câmpiei.

– Sunt dezbinaţi, îşi continuă Barbu Catargiu meditaţia, adresându-se de data asta Slătineanului cel bătrân, strâns în şubă de nu i se mai văd decât ochii. Aceasta este salvarea noastră.

Conservatorii vorbesc despre liberali, liberalii despre conservatori. Patria trăieşte prin ei în tot ce are ea mai public.

Lui Ghica, *roşii* încă i-au mai dat o vreme târcoale perfide: „marele om de stat", „Cavour al nostru", „speranţele noastre", dar cercurile pe care se mişcau erau din ce în ce mai largi, mai îndepărtate. Laudele se sleiesc făcute cu ochi mijiţi şi gura strânsă. Din săptămână în săptămână relaţiile se înăspresc. După două avertismente date *Reformei*, după suprimarea lui *Nichipercea*, după respingerea lui Orăşanu de pe listele electorale, spatele lui adus ajunsese cocoaşă veritabilă, i se amintea des şi dârz de Samos şi de slujba lui turcească de acolo, de schimbările făcute în administraţie şi magistratură. Multe, prea multe! Enorme!

– Vor reforme? întreabă el privind cum trec caleştile spre Şosea de la fereastra cabinetului lui Béclard. Le vreau şi eu, dar trebuie să am cu cine să le îndeplinesc. În privinţa primenirii funcţionarilor, de la cei mai

mici la cei mai mari, Prinţul mi-a dat puteri depline, mână liberă. Prea ne-am plâns ani de zile de „abuzuri"!

Béclard stă picior peste picior în fotoliu. Are în spate soba de faianţă albă cu ornamente aurii. Este îmbrăcat într-un costum gris-souris şi o cămaşă de mătase ce bate uşor în roz. Sunt numai ei doi şi o pendulă care pulsează leneş timpul. Consulul francez a căpătat treptat obiceiuri orientale. Încăperea e plină de covoare de Kula, Kerman, Korasan, cu un colorit stins, dar pestriţ. A fost corupt de fumatul narghilelei. Lângă fotoliul vienez pe care este tolănit, cu ceva încă din maniera franţuzească de a-şi alinia elegant membrele cu trunchiul, se află o măsuţă hexagonală încrustată cu sidef – un fel de caracatiţă cu solzi. Toate acestea îi vin de la proaspăta lui soţie. Valahia l-a supt în vârtejul ei frivol, în visătoria ei pitorească, a început să preţuiască anecdotica fără adâncime, scepticismul sănătos şi resemnarea ilară. Ghica se întoarce spre această încăpere plină de moliciuni şi subtilităţi cromatice, zâmbeşte spre stăpânul ei puţin absent, puţin melancolic („Ar trebuie rechemat", îi spusese lui Gradowicz pe când consulul înainta cu soţia sa spre altar) şi-şi continuă pledoaria:

– Societatea noastră se învârte de mulţi ani într-un cerc vicios. Toţi spun: ne apasă un rău!

Ridică palmele deasupra pieptului ca un bolnav care nu mai poate respira şi se apropie de consul cu paşii lui viguroşi de om scund.

– Fiecare însă îl vede în altceva. Unii l-au văzut în Regulament, alţii îl văd acum în Convenţie, alţii, cu o tradiţie mai bogată, în poziţia noastră geografică.

– Ah, vestitele trei imperii nu sunt chiar neglijabile...

– Şi totuşi, cred că răul este mult mai aproape. Degetul mare de la mâna dreaptă pare că împinge în jos un trup rezistent dar inexistent: Ignoranţa, corupţia, dispreţul muncii! Ele sunt răul care ne apasă mai mult decât Convenţia sau decât cei trei uriaşi care ne strâng, adevărat, în braţe. Îmi amintesc că în '40, când s-au agitat oarecum intelectualitatea şi boierimea progresistă, cei mai mulţi au sărit speriaţi: nu e bine! spuneau, asta implică naţiunea în întregul ei! este o aventură, un gest necugetat! Şi mi-am permis să-mi întreb propriul tată: Ce este bine? Să taci, să rabzi sau să urli? Când e momentul? Acum, ieri, sau mâine? Dacă ceea ce urli nu implică naţiunea, ce rost are să urli? Este o aventură, un gest necugetat să spui adevărul chiar cu acest penibil risc de a-l rosti în pustiu? L-am văzut derutat, dar şi categoric împotriva oricărei răzvrătiri. Pentru a nu-şi pune odraslele în pericol! Dar odraslele abia aşteptau!

Se aşează în faţa lui Béclard pe alt fotoliu care parcă îl înghite. De afară se aud ropotul trăsurilor şi zvâcnetul bicelor. Împreunându-şi buricele degetelor, făcând un pod peste genunchii lipiţi, continuă cu acelaşi zâmbet care ambalează ideile cu o fină ţesătură mătăsoasă:

– Duşmanul nostru este, într-un anume sens, chiar ataşamentul nos-

tru faţă de tradiţie, care de prea multă vreme a luat forma unei disperate încercări de a nu ne vedea defectele. Dacă am reuşi să recunoaştem că în multe privinţe suntem ignoranţi, am începe să ne educăm poporul, dar nu spunându-i ca unui copil isteţ, dar capricios, eşti teribil, eşti extraordinar, mai grozav decât oricare, ci învaţă să fii intratabil moral sau nu ceda pentru un principiu de care te-ai legat! Trebuie să luminăm poporul, să-l învăţăm ceea ce trebuie să înţeleagă şi să fie. Vai, cât de retoric sunt! Zău, nu-mi arde de teatralisme! Sunt pur şi simplu sincer. Dacă am recunoaşte că bântuie corupţia am întări morala, dacă am recunoaşte că a înşira cuvinte frumoase şi răsunătoare nu înseamnă a raţiona, am deveni mai atenţi la principiile pe care ne place să credem că le apărăm. Nu e de ajuns să strigi *Libertate,Egalitate,Dreptate* pentru ca aceste zeităţi să iasă deodată încoifate şi împavăzate!

Priveşte atent peste palmele împreunate vârfurile ghetelor sale negre.

– Am nevoie de acest răgaz parlamentar pentru a schimba administraţia cu acei oameni care să fie apţi de a modifica structura morală şi mentală a ţării. Birocraţia noastră e coruptă, obişnuită să trăiască din abuz şi să se înconjoare de mister. Pe cât îmi este cu putinţă, vai, nu-mi asum o infailibilitate în alegere!, schimb oameni corupţi cu unii capabili. Dar e greu să te descurci, recomandările din provincie nu sunt întotdeauna dezinteresate şi cei cărora ne adresăm pentru aceste recomandări sunt corupţi. Există deja o tradiţie a venalităţii. Sarcina principală a unui funcţionar este de a trage repezi foloase de pe urma slujbei. Însă spaima că o reclamaţie i-ar putea fi fatală şi l-ar putea azvârli din postul său proaspăt căpătat îi va stăvili noului funcţionar de provincie gustul prevaricaţiunii...

– Şi când veţi avea de luptat cu noua Cameră?

– Nu-mi fac iluzii. Noua Cameră va fi vechea Cameră. Însă voi avea satisfacţia unei misiuni împlinite, chiar dacă, într-o frumoasă majoritate, deputaţii ne vor debarca de la putere.

– Cu dizolvarea asta aţi reuşit ca Domnitorul să-i aibă duşmani şi pe conservatori şi pe liberali.

– El se va descurca, vă asigur, mai bine decât noi.

Simţind agitaţia din camerele consulatului, se grăbeşte să încheie, se ridică în picioare în aşteptarea doamnei Béclard, gata de plimbare. Consulul îşi părăseşte şi el fotoliul confortabil, căldura sobei şi pufăiala narghilelei:

– Socotesc, sincer, că răcnetele din presă şi din Cameră sunt semnele unei boli care va ţine ţara încă inactivă. Înainte de a fi matură este paralizată de un politicianism deşănţat.

– Democraţia va sprijini însă însănătoşirea...

Francezul vorbea în numele democraţiei lui Louis Napoleon Bonaparte? Îl priveşte ridicând din umeri şi lăţindu-şi mult zâmbetul.

– Aşa cum egalitatea nu înseamnă o preţuire identică a prostului şi a deşteptului, nici democraţia nu înseamnă dreptul oricui de a vorbi despre

orice şi mai ales orice despre interesele naţiei! Ea poate fi un rezultat al educaţiei, dar nu o descătuşare a intereselor nesăbuite.

Doamna Béclard duce după ea o trenă parfumată, îşi lasă mâna sărutată, se alintă agăţându-se de braţul soţului ei. Ies împreună la Şosea pentru a lua aer. Ghica însoţeşte trăsura consulului, călare, pe vânjosul său armăsar hanovrez. De sus priveliştea e mai plăcută.

Minunat este Constantinopolul, dar mai minunat este Bucureştiul, fermecător este Parisul, dar mai fermecător este Bucureştiul, elegantă este Viena, dar mai elegant este Bucureştiul, pitoresc este Samosul, dar mai pitorească este Valahia, frumoasă este Londra, dar mai frumos este Bucureştiul, pestriţă este lumea, dar mai pestriţ este Bucureştiul... El este carne din carnea lui, sânge din sângele lui...

În acea după-amiază îşi face apariţia la Şosea, stârnind invidia, într-o spendidă trăsură de Viena, doamna Marmoroş, soţia negustorului care, la hanul Şerban Vodă, oferă publicului *amator* trăsurile cele mai strălucitoare. Este o femeie suplă, de un blond alburiu, cu faţa rotundă, cărnoasă, inocentă, ochii negri şi speriaţi, de o romantică delicateţe!

Femeia îndrăzneşte enorm, pentru că nu vrea gloria mondenă şi nici o modestie păguboasă. Vrea o parvenire discretă şi sigură: intrarea unei negustorese printre aristocrate, cu oarecare dezinvoltură. Traversează jumătate din traseu şi nimeni nu-i dă diploma, deşi trece printre clienţi de vază şi bărbaţi care o admiră. Un salut înseamnă o vizită posibilă.

Caleaşca *à la d'Aumont* a lui Béclard înaintează în trap întins pe lângă magnificul ei atelaj. Ghica ridică încet, solemn – o solemnitate care seamănă cu emoţia – cilindrul lui cenuşiu şi-şi apleacă faţa negricioasă omagiind acea apariţie graţioasă. Doamna Marmoroş tresare, se grăbeşte să răspundă salutului şi se îndepărtează fâstâcită, cu un evident regret. Izbânda a fost prea mare, aproape copleşitoare. Prezidentul devine într-o secundă un zeu al lumii burgheze! Iacob Marmoroş este un om practic, un negustor cu ambiţii, o minte pusă în slujba averii sale. Doamnei, inevitabil, aventurile îi plac, dacă prezintă un interes social, iar Ghica este omul care nu consideră asta o scădere morală!

Trece în vârtejul unei trăsuri luxoase, îmbrăcată după ultima modă pariziană, care imită fanteziile Împărătesei Eugenia, actriţa Eufrosina Popescu – frumoasă, teatrală şi hohotind gros, sfidător, cu un dramatism nejucat... „Ca Ion Ionescu", gândeşte Saşa care de câte ori o vede se face mică, se cuibăreşte într-un fotoliu pentru a o privi cu linişte şi detaşare.

Alături de ea, Aristia, frumos şi bătrân, un înţelept împătimit, melancolizează...

Boier Lahovary, îmbrăcat după moda veche şi agitându-şi privirea încruntată asupra tinerilor fluşturatici grupaţi ciorchine în jurul unei trăsuri elegante, ţipă spre consoarta cam tare de ureche:

– N-au ruşine! N-au ruşine!

Din cealaltă parte vine cocoţat pe scara unei confortabile berline

Niculae Bibescu, ţinându-şi cilindrul vineţiu cu panglică de catifea în mână. Face curte unor persoane gingaşe pe subiecte politice:

– Ne facem de râs în faţa străinătăţii! A Europei!

– Ah, străinătatea! Ah, Europa! suspină la auzul acestor bârfe Ghica, ea n-are altă treabă, ea stă, uitând de ale sale, cu ochii aţintiţi asupra noastră, cu ochii holbaţi... dacă îmi permiteţi! şi ce vede? un fel de ceaţă...

Ironia aceasta atinge susceptibilitatea lui Cantacuzino-Râfoveanu, care biciuie patru cai dobrogeni de toată frumuseţea şi aruncă peste umăr:

– O nemulţumire generală!

Brătianu şi Rosetti vin rar la Şosea. Îşi trimit antenele boiereşti: pe Golescu-Albu, pe Niculache Golescu, mereu „resplendissant" în uniforma sa de general şi pe Cantacuzino-Râfoveanu, plin de idei măreţe pentru care n-are de dat decât banii!

În joia dinaintea Crăciunului, liberalii se hotărăsc să nu mai menajeze ministerul. „Dizolvarea" este declarată o eroare politică.

– Domnul Ghica s-a obişnuit cu felul administraţiei sale din Samos, spune Brătianu în cercul său de admiratori. L-a implicat pe Domnitor în luptele politice, făcând dintr-un mesaj domnesc un program al guvernului... sau mai degrabă dintr-un program, un mesaj, sperând ca astfel să nu-l poată discuta nimeni. Mare şarlatan!

Dar nu trebuia ca Brătianu sau Rosetti să apară la promenadă, căci, ceea ce se spune prin cluburi, la Bossel, la Concordia şi altele, se trîmbiţează apoi prin saloane, la căldura focurilor şi de acolo ajunge la Şosea în aerul rece, uneori îngheţat, al iernii.

Doamnele râd arătându-şi una alteia *Românul*.

– Ce vă amuză, doamnă Steriadi?

– Iată ce zice aici: „cerem de la Adunare ceea ce Cezar cerea de la soţia lui"!

– Biata soţie sau biata Adunare?

– Nu, nu ştiu ce-i cerea Cezar...

Era vesel la Şosea.

Consulul Meusebach îşi lua adio de la societatea bucureşteană şi-şi plătea cu greu datoriile. Consulul Koenig îi lua locul aducând din Egipt, în uriaşele sale cufere de piele pictată, amulete, brăţări şi cercei ieftini, dar „de efect", pe care îi făcea cadou doamnelor stupefiate, jignite.

Ultimele spectacole bârfite de cucoane se împletesc cu ultimele comentarii la articolele agresive ale stângii şi ale dreptei... Începe campania electorală!

Dezamăgit, Golescu-Albu se plânge:

– Începem, să ne amintim cu nostalgie de luptele de acum un an, entuziasmul s-a stins, iluziile s-au risipit, situaţia s-a alterat, ministerele, dacă nu sunt ineficace, sunt abominabile!

Şi Ghica are sentimentul că s-a comis o eroare:

– A picat prost dizolvarea asta, are aerul unei dizolvări simbolice, şi asta îmi displace profund.

Cei din jur se întreabă dacă îi displace chiar atât de profund sau se pregăteşte pentru atmosfera noii Camere. Simbolismul acesta pare demagogic.

Anul Nou n-are solemnitatea de altădată deşi vine cu „un viscol de prima calitate".

La Şosea, în ianuarie, este o zăpadă grea, înaltă, afânată. Săniile se preling în trapul cailor acoperiţi cu pături. Din blănurile groase ies doar ochii şi nasurile cuconiţelor. Toată lumea se strânge după plimbare prin saloane, la Fialcowski, la Hugues, la Concordia, la Brofft. Se bea ceai cu arome, punch cald şi alcooluri fine.

– Ce-ţi mai face nepoţica? îl întreabă corpolenta doamnă Băleanu.

Ghica ezită o clipă, apoi, aplecându-se adânc spre mâna dolofană care i-a fost întinsă:

– Iertaţi-mă, n-am onoarea de a avea o nepoţică, încă...

– Ah, te confundai, exclamă bătrâna şi-şi tremură guşile. Ochii i s-au tulburat. Meditează opac şi, după o pauză, ridică din umeri... Curios e că nu ştiu cu cine te confund!

Activitatea electorală este în toi. Doamnele, la ceaiul de la ora cinci, îşi dau ochii peste cap:

– Ils ont déjà commencé leurs tripotages, presque tous font leurs paquets et improvisent leurs discours...

Maria Rosetti apare la Şosea după trei luni de doliu cu un manşon şi o frumoasă palatină de hermină, în caleaşca lui Cantacuzino-Râfoveanu. „Le vrai" e tare posomorât. Nimic nu-i place.

– Dar zău ce i-ar putea place când a uitat să râdă? întreabă Ghica.

La colegiul 2 alegătorii se înscriu pe liste:

– Numele d-voastră?

– Niculescu Ion, ah, nu, Tănase.

– Ion sau Tănase?

– Amândouă, cred.

– Domiciliul?

– Uliţa Cavafilor, ah, nu, a Spiţerilor...

– Adică unde?

– Pe Spiţerilor, cred.

Într-un colţ de la Hugues, Orăşanu, cu ziarele pe masă, se plânge:

– Ce epocă trăim, dragilor! Să fie biata Ţară Românească sub mâna unui intrigant drac ghebos...

„Dracul ghebos" se plimbă în trăsură, înfofolit în mantii, pleduri şi blănuri. Îl întâlneşte pe Bolintineanu care îşi descoperă chelia în faţa Saşei, se urcă alături de ei şi contemplă peisajul noroios al iernii. Zăpada s-a topit treptat, a lăsat nişte troiene murdare pe marginea drumului. Printre arborii parcului stau risipite ciorile.

Trec pe lângă ei oamenii vechiului regim. Cred că au dreptate pentru că au moştenit o avere.

Trec pe lângă ei oamenii noului regim. Sunt sfielnici şi nehotărâţi, guralivi, nesăbuiţi.

Trec oamenii viitorului regim care cred că au dreptate pentru că şi-au făcut o avere.

Prefectul Piersiceanu, înjurat de toate ziarele liberale, salută ceremonios pe miniştri, spre satisfacţia opoziţiei.

Niculae Golescu, tolănit în trăsura lui de o eleganţă cam vetustă, pozează în majestatea abdicată din proprie voinţă.

Domnul Păturică, după ce a înhăţat moşiile unui fanariot decăzut, îşi aleargă triumfător telegarii. Şi el face politică moderată. Nu-i plac scandalurile, străzile baricadate de revoluţii adevărate sau mimate, vrea progres încet, temeinic.

Când priveşti atent aceasta lume îţi dai seama că la noi moravurile contează mai mult decât legile, spune Ghica poetului care îi distrează cu vorbe colorate, cu priviri melancolice şi catifelate, soţia.

– Ah, da, aveţi dreptate!

Şi a venit şi ziua sărbătoririi Unirii.

Iar a nins şi a geruit.

Domnul trimite de la Focşani ordonanţa de amnistiere a „zavergiilor" de la 28 septembrie.

La bal, Dimitrie Ghica îşi pune pe piept decoraţiile ruseşti şi austriece. În mijlocul sălii era amenajat un havuz, pe o estradă este ridicată statuia României cu cununa lui Mircea şi Ştefan, trei grote ornate cu cetini de brad, trandafiri, oleandri...

Nicolae Kretzulescu este foarte fercheş spre disperarea lui Orăşanu.

La reprezentaţia teatrală de a doua zi apare însuşi domnitorul. Cucoanele din Valahia sunt nemulţumite. Cuza, obosit de drum, nu le remarcă, iar intrarea cu câteva zile înainte a Mariei Obrenovici în Bucureşti alimentează bârfele.

– Da, poete, cum îţi spuneam, la noi moravurile contează mai mult decât legile, reia Ghica.

„Pare, ciudat, mulţumit" remarcă Bolintineanu, dar n-are timp să aprofundeze observaţia:

– Ah, da, aveţi dreptate!

E grăbit. Ministrul din întru i-a înmânat circulara cu fixarea zilelor de alegeri. Dă fuga s-o publice.

– Liberalii par convinşi că nu veţi intra în Cameră, iar voi păreţi a pluti într-o încredere sfidătoare, spune Mavros lui Ghica şi Arăpilă din uşa trăsurii. A venit s-o vadă pe Alexandrina şi i-a prins în poarta casei când se întorceau de la minister.

– Cel mai bun criteriu al unui regim democratic, răspunde prezidentul strângând mâna socului său, este incertitudinea scrutinurilor. Se întoarce spre Golescu şi râde. Ar merita să spun asta lui Brătianu, nu?

Lasă loc socrului său să treacă în hol, îl ajută să se dezbrace. Din salon se aud exerciţiile monotone ale Saşei: mi, do-re, si-sol-re, si-sol-re.

– Pe cine crezi că te sprijini? întreabă Mavros mohorât, neîncrezător.

– Ah, pe o minoritate a majorităţii! spune deschizând încet uşa salonului.

Si-sol-re, si-sol-re!

– Or să te atace roşii! Deocamdată latră Orăşanu, mâine Valentineanu, vine, la rând, superior şi teoretic, Brătianu şi în cele din urmă, caustic şi principial, Rosetti. Or să te atace *roşii*, domnule! Sunt foarte bătăioşi!

Micul pasaj din sonata a treia de Beethoven s-a frânt. Saşa îi întâmpină cu o undă de oboseală pe faţă.

– Sunt bătăioşi, dar nu sunt fermi! ţine să-i mai spună lui Mavros în timp ce prinde mâinile Alexandrinei în palmele lui. Ea clipeşte des şi-şi îndreaptă repede părul care i-a căzut pe frunte.

În joia dinaintea alegerilor, la Şosea îşi face apariţia printre caleştile elegante, nervoase, un cupeu hârbuit de piaţă. Calul vineţiu, costeliv, murdar de noroaie îşi loveşte ritmic hamurile peste pielea tremurătoare şi subţire ca pergamentul. Înaintează totuşi încet, strecurându-se agale, adulmecând pavajul jilav de parcă, de foame, nu şi-l mai poate ţine sus, semeţ. Pe capră, birjarul doarme bălăbănindu-şi capul acoperit cu o căciulă ţuguiată. Peste întregul atelaj plutesc în zbor depărtat, lin, un cârd de ciori. Pătura maronie, flendurită, ce-i atârnă pe umeri împrăştie în aer un iz de usturoi şi blană de oaie. În urma lor zăpada, arborii, cuconiţele cochete şi armăsarii de lux trăiesc un moment de panică olfactivă. Mirosul acela persistent le intră în nări, în blănuri, în haine, se lipeşte de pălăriuţele cu penaje suave, de mănuşile din piele fină, pătrunde prin paltoane şi şube somptuoase până în lenjeria subtilă, vaporoasă, dantelată, urcă încet de pe vârfurile botinelor cu zeci de nasturi sidefaţi, spre ciorapii de mătase, spre stofele scoţiene sau nemţeşti ale fustelor cu pasmanterii lyoneze. Arborii se chircesc, armăsarii îşi încreţesc pielea lucioasă şi bine îngrijită, cerul se acoperă de un fel de ceaţă brună. Capul vizitiului se bălăngăne nepăsător când la dreapta, când la stânga, ca un pendul leneş. Un fir de spaimă leagă spectatorii aiuriţi, încremeniţi. Toţi privesc spre acel cupeu sărman, rătăcit prin strălucitoarea lor plimbare, fără să-l vadă. El trece leneş ducându-şi stăpânul adormit, absent din propriul său rol.

Ghica îl urmăreşte posomorât.

– Până când?

Peste câteva zile apare o circulară a ministerului din întru prin care birjarii sunt puşi la uniformă, iar birjele notate cu număr. Ca în orice ţară civilizată!

– Îl învăţ eu minte.

Opoziţia n-are timp să zâmbească la această măsură progresistă, ca şi de cea a noului alfabet latin („Vezi, prinţul de Samos a luat-o cu

reformele de la începutul începutului, de la az, buche.") căci vin vertiginos zilele alegerilor.

Şi trec zilele alegerilor...

XIV

Pentru dineul de la Palat, Saşa a pus rochia de ghermesit de culoarea vişinei putrede. Corsajul, acoperit de un filet în ton şi de o broderie bruxeleze, îi subliniază statura mică, firavă, care se dovedise în cele din urmă o formă de prudenţă matrimonială, una din acele instinctive adaptări la mediul absolut necesare unei femei care se căsătoreşte la cincisprezece ani cu un bărbat mai degrabă scund decât „mijlociu".

– Cum trebuie să arăt?

– Se înţelege, bine dispusă!

Dar tristeţile, acele mici sâcâieli ale eleganţei cerute de un asemenea eveniment – îl vedea pentru prima dată pe Prinţ, căci de la întoarcerea ei în Valahia, ba acesta era la Iaşi, ba ea era bolnavă, când el se afla la Bucureşti – acele delicate probleme ale decenţei protocolare au început de la bijuterii.

Nu se potrivea deloc, dar deloc, minunatul ei colier de safire pentru care generalul Mavros îşi sacrificase câteva din preţioasele lui monezi antice. Trebuise să-şi agaţe de gât şiragul de mărgăritare ale soacrei. „Fă-o şi pe asta!", ar fi spus Maria văzând-o, adică „cedează bărbatului şi în acest lamentabil lucru", în acest sărman spaţiu al trufiei noastre de *parvenu*. Când nu numai că nu ai arbore genealogic, dar eşti şi un venetic într-o lume aristocratică, de provincie, da, asta e, de provincie, fiind, în schimb, bogat şi puternic, în aceeaşi provincie, poţi sfida prin tot felul de ornamente cumpărate pe un preţ ţeapăn pentru descendenţii tăi. Ca un întemeietor de clan! Iată un sentiment pe care „omul ţarului" nu se sfiise să-l expună. Fiicele lui, trei la număr, trebuiau să transmită fiicelor lor nişte safire, rubine, briante în monturi strălucitoare, din partea marelui *ipochimen*.

Saşa se privise în oglindă, se analizase suficient ca să-şi dea seama că acest orgoliu moştenit are modestia lui şi chiar graţia lui...„istorică".

Mărgăritarele soacrei s-ar fi potrivit şi ele mai bine cu o catifea. Dar frumoasa ei jupă albastră de serasir, din cauza căreia Sir Stratford spunea că, având culoarea liberalilor englezi, o suspectează de „viclene strategeme politice", începuse să se uzeze. Fire subţiri de praf se infiltraseră în ţesătura poroasă şi oricât erau periate refuzau să mai zboare prin aerul uscătoriei, ca nişte îndărătnice bătrâne care nu vor să iasă din colţul lor de lângă sobă. Prinţul trebuia omagiat printr-o ţinută demnă, iar

lui Ion, care avea o atât de ciudată voluptate a hainelor feminine, trebuia să-i dea aceasta satisfacţie tardivă: mărgăritarele mamei lui!

„Fă-o şi pe asta!"

El îi alege stofele, mătăsurile, culorile, fiongurile, îi place să le spună pe numele lor vechi, oriental: marţelin, pambriu, sangulie, berhat, kamha, sevai, vapelă, tulpan, urmuz... Îl amuză teribil savuroasele sonorităţi ca pe un muzicant prea sofisticat acordurile unor melodii naive. Când ea îşi doreşte „o scurtă îmblănită", el şopteşte cu delicii: „aha, o malotea, n-ar fi rău s-o căptuşeşti cu singeap". Şi râde ca de o copilărie plină de tâlc.

Saşa are nasul prea lung, gura prea subţire, dar o privire mirată, caldă, şi, bizar (una din bizareriile naturii adesea foarte generoase tocmai cu firile slabe, sentimentale), energică. De parcă dincolo de uimirea ei în faţa unui atât de aberant spectacol ar exista o curiozitate bine pregătită pentru deziluzie. O privire pe care îi place s-o plimbe peste suprafeţele lucrurilor nu întotdeauna atât de puţin profunde pe cât se crede. Este poate un apanaj al inocenţei încrederea în aparenţe, dar, uneori, ele îşi revelă surprinzător de simplu conţinutul închis în prudentul ambalaj.

Din această perspectivă, Saşa trăia revelaţii peste revelaţii de treisprezece ani încoace. Şi nici până azi nu înţelesese motivele pentru care un „rebelist", dovedit periculos, putuse să ia de soţie o timidă, sfioasă fiică a unui potentat, a unui reprezentant al ordinii străine împotriva căreia lupta. Cum?

E trist pentru ea că nici după atâţia ani nu a descoperit taina. Avea sfiiciunea însă de a nu socoti *iubirea* la rădăcina acestui mister. Tocmai asta îi mărea neliniştea.

Părul lăsat pe urechi, despărţit în creştet de o cărare rigidă, o dezavantajează. Mai bine şi l-ar fi ridicat în două aripi pliate în dreptul tâmplelor, îngrămădind câteva bucle spre ceafă. Camerista fusese încântată, bătuse din palme veselă şi se repezise să-i mai aducă ace şi agrafe. Nu era rău, dar îi dădea un aer prea „imperial". Strâmbase din nas şi ceruse dărâmarea întregii construcţii.

– Oh, doamnă! Ce-ar fi să sfidaţi puţin lumea, puţin, nu prea mult, cât să vă poată preţui cu adevărat.

– Lasă, Anette!

Pentru ea este preferabilă banalitatea sau, ca să-i spunem mai delicat, discreţia – o protejează de priviri îndrăzneţe, din păcate repede decepţionate, lăsând-o liberă să contemple peisajul.

Şi, în sfârşit, i se ceruse să fie „bine dispusă", nu subtilă! Cu atât mai puţin sfidătoare!

„Toujours à la page, les formes sages!" zic mereu jurnalele de modă franţuzeşti.

– Dar unde este înţelepciunea lor?

În pragul camerei, Ion o examinase cu un zâmbet părintesc:

– C'est jolie! C'est très jolie!

Renunţarea ei la cochetărie se pare că-i făcuse plăcere. Sau poate nici nu observase decât şiragul de mărgăritare...

Cu timpul duioşia lui, care a ţinut locul pasiunii, a ajuns s-o mâhnească pe Saşa. Însă asemenea lucruri nu se spun unui soţ şi aşa prea perspicace!

– Ma Niniche, tu es charmante! spusese în timp ce ea îşi prindea nasturii de la mănuşi, gata să iasă pe uşă. Din păcate, gusturile lui Cuza sunt ceva mai violente decât s-ar cuveni.

Când majordomul anunţase apariţia Prinţului, doamnele, strânse în evantai în dreptul sobei, s-au ridicat brusc, stârnind o rapidă adiere, ca nişte fluturi uriaşi treziţi din amorţire de o pală de vânt.

Saşa, care aşteptase să întâlnească un bărbat vioi, dezinvolt, de o simplitate imprudentă, incapabil de sobrietate, căruia funcţia căpătată într-un mod atât de surprinzător nu-i slăbise nervul sinceităţii (în asemenea cazuri socotit un defect diplomatic), un bărbat căruia doar un defect fizic – un picior mai scurt, o gură strâmbă, nişte urechi clăpăuge – nu-i accentuau incompatibilitatea cu rolul menit să-l joace, avusese o surpriză.

Prin uşa deschisă, intrase un bărbat de înălţime mijlocie, îmbrăcat în uniforma de colonel cu epoleţii de un auriu stins, foarte plăcut ca înfăţişare, fără a străluci însă prin nimic, poate chiar puţin şters – impresie declanşată desigur de culoarea banală a părului, de lipsa acelor trăsături puternic individualizatoare. O frunte proporţionată, un nas fără accidente, pielea puţin prea galbenă, bolnăvicioasă, doar ochii de un albastru cenuşiu, puţin mohorâţi. Calcă leneş, fără precipitarea cu care înaltele feţe vor să dovedească cât de ocupate sunt. Mustaţa şi barba şi le poartă ca Napoleon al III-lea, ceea ce-l face să semene uimitor cu Împăratul francez nu numai prin caracterul său de Prinţ „ales" şi nu „născut", dar şi prin linie fiziognomică, şi-şi mişcă degetele mâinilor cu un neastâmpăr discret.

Pisoschi îl premerge, îl duce spre grupul doamnelor ca pe o operă de artă într-o sală intimă de muzeu, oferită privirilor indiscrete ale experţilor. Cu glasul lui somnoros, rosteşte numele fiecărei falnice crinoline, în timp ce soţii şi ceilalţi miniştri becheri contemplă ironic – de ce? – scena. În afară de Alexandrina, celelalte îi sunt cunoscute datorită altor întâlniri similare – nu câte ar fi fost firesc să se desfăşoare din pricina absenţei Doamnei Elena, ţinută departe de Bucureşti din motive care au început să devină subiect de colportaj. Lumea casei „princiare" şi a miniştrilor se sudează, chiar şi vremelnic, într-un fel de castă a păpuşilor de ceară. Se întâlnesc, îşi zâmbesc, se detestă, se simpatizează, lăsând impresia unei omogenităţi convenţionale, temporar solidare.

Totuşi, şi într-o împrejurare atât de obişnuită, Catrina Florescu îşi pune la bătaie gropiţele din obraji, privirea moale, şugubeaţă. De dragul artei! Şi ea primise, se pare, sfatul de a fi *bine dispusă*, deşi nu era necesar. Această fiică a mult detestatului Bibescu, majestatea îmbrâncită de

revoluţie, avea o permanentă poftă de râs care o făcea teribil de simpatică. Toată societatea feminină a Valahiei socotea aceasta un fel de performanţă mondenă.

Cuza, înclinându-se cu călcâiele lipite şi faţa numai zâmbet, i se adresase ca unui vechi combatant:

– Aţi văzut că am avut dreptate, doamnă, când v-am spus, la balul de la teatru, că alegerile vor veşteji carnavalul?

– A fost o naivitate a mea să cred că Bucureştiul este mai mult frivol decât politic! Data viitoare voi fi mai precaută şi voi ţine seama de intuiţiile alteţei voastre!

Iată nişte ochi plecaţi cu umilinţă prefăcută – excepţional executată, şi nişte umeri îndoiţi foarte, foarte cochet!

– Ar trebui să fiţi pedepsită, răspunde Cuza, îndoind un genunchi, rezemându-se pe garda spadei şi exagerându-şi victoria într-un mod burlesc, aţi jignit Bucureştiul şi pe bucureşteni! Ei sunt oameni serioşi, cu o gândire matură, care muncesc zelos la ridicarea Babelului lor politic!

– Mărturisesc, şi o fac în favoarea mea, că sunt tare vulnerabilă prin naivitate! Eu am crezut că la un bal tot omul vine să danseze, să cocheteze, şi cum toată iarna, în ciuda *crizei*, de care se tot vorbeşte până la ţiuire de urechi, balurile s-au ţinut lanţ, nu m-a dus capul atât de departe încât să presupun un interes politic în această zvăpăială...

Catrina e teribilă! Spune cu atâta haz stupidităţile de rigoare, nu, nu acele stupidităţi care te lasă perplex, ar fi fost de prost gust, ci acelea zglobii, asemănătoare unui joc distractiv în care inteligenţa se relaxează, îşi întinde molatec braţele şi cască, încât tot omul se simte dator să zâmbească.

– Ar fi fost plăcut, doamnă general, ca şi la dineuri să se danseze, îi şopteşte Prinţul cu voce destul de tare, dar aproape de urechea mică, de o fermecătoare delicateţe.

Catrina clipeşte des.

– Alteţa voastră vrea să reformeze şi protocolul, nu numai soarta ţăranilor?

Generalul Florescu se încruntă şi face un pas înainte pentru a stăvili îndrăznelile soţiei sale, datorate, se ştie, răsfăţului în care a fost crescută ca domniţă. Dar Prinţul nu se supără:

– S-ar putea ca Parlamentul nostru să-mi îngăduie asta pentru a-mi da o oarecare statisfacţie, având în vedere refuzul celeilalte.

Pisoschi mormăie, a venit foarte aproape de marginile fustei de culoarea vişinei putrede:

– Doamna Alexandrina Ghica...

Înclinându-se cu aceeaşi eleganţă firească, Prinţul o priveşte cu cenuşiul-albastru al ochilor ca pe o creatură dintr-un insectar. Saşa îşi aminteşte de vorbele lui Gradowicz: „Quand Couza a regardé les Principautés au fond des yeux, il a découvert leur gai désespoir. Il a été réveillé ainsi aux réalités malsains des choses". Cu emoţie, Saşa simte

că este depreciată. Ei bine, da, recunoaşte cu umilinţă, dar fără regrete, ea nu are sex-appeal, nu scânteiază printr-o feminitate năvalnică, generoasă. Nu ştie să flateze bărbaţii printr-un interes plin ce clocot senzual.

Şi, vai, nici bine dispusă nu este!

Face reverenţa de parcă ar încuviinţa judecata, ar accepta-o, ar înţelege-o, ar tolera-o, ca şi când s-ar apleca peste balustrada propriei ei vieţi examinând cu uimire prăpastia: „Ce-am făcut? Unde e bucuria mea de a trăi?"

O va ruga să-i cânte la pian aşa cum ceri unui copil să-şi spună poezia în prezenţa părinţilor, pentru a le face acestora plăcere. Iar plăcerile unui prim-ministru sunt ceva foarte convenţional. În toate acestea flutură aripa unei tristeţi maladive şi Saşa are pentru Prinţ o spontană compasiune, ca în faţa unei vietăţi captive.

– Am auzit că sunteţi o extraordinară pianistă, aş dori să vă ascult. Adaugă grăbit: Atunci când treburile publice ne-ar îngădui.

Ar da orice ca în asemenea momente să fie înzestrată cu două gropiţe în obraji.

– Pot să amintesc prea iscusitului meu Preşedinte de Consiliu faptul că aţi acceptat? întreabă Cuza şi pupilele, deodată mărite, fixate asupra ei, îi spun Saşei că Prinţul a înţeles şi, cu delicateţe, îi ocroteşte amărăciunea. De aceea, luând tonul compasiunii faţă de sine şi mimând o exasperare comică, adaugă: Dacă nu veţi îngădui, mă condamnaţi să mă delectez numai cu teribilele gafe muzicale ale orchestrei domnului Newmann. Se întoarce spre ceilalţi, spre miniştrii săi cei sobri şi împovăraţi de sarcinile guvernării chiar şi înainte de masă, luându-i de martori: Pe onoarea mea, când a cântat uvertura la *Lucia di Lammermoor* am avut o clipă sentimentul că vrea să mă jignească. Şi jignindu-mă pe mine, jigneşte, cum ar spune Dumitru Brătianu, pe „fiul răsfăţat al naţiunii şi al Europei"!

Toată lumea râde.

– Erau nişte note atât de false încât păreau premeditate, continuă Cuza, adresându-se numai Saşei. N-am un gust artistic rafinat, dar pot să recunosc o scârţâială de o notă curată. Mai ales când, sincer, mă plictisesc.

– Pentru dumneavoastră, Alteţă, mă aşez oricând la pian, deşi nu merit o preţuire atât de înaltă, spune ea începutul poeziei.

– Asta este o adevărată cochetărie, replică Prinţul, plăcut surprins de vocea ei caldă, tandră, în care şi-a ascuns cu grijă emoţia. O cochetărie lansată, doamnă, numai din politeţe, ştiu. Am aflat că la Constantinopol, sir Stratford şi monsieur Thouvenel se împăcau numai în faţa pianului dumneavoastră...

Zâmbetul ostenit, în ciuda vagului reproş subliniat cu o fină peniţă, e un omagiu. Saşa îşi prinde cu vârfurile degetelor marginea rochiei de ghermesit, gata să facă o reverenţă.

– Aş vrea să vă gândiţi la ce-mi veţi cânta, spune Cuza. Să fie ceva

accesibil... vesel, vă rog! De lucruri grave, dacă nu triste de-a dreptul, şi eu şi soţul dumneavoastră, preşedintele meu de Consiliu, suntem sătui! Şi muzica poate fi plină de umor fără să fie pentru asta vulgară, nu?

Prinţul se îndepărtează şi îşi pleacă umerii în faţa doamnei Steriade care, din pricina miopiei şi nepurtând ochelari, îl priveşte cu ochii strânşi, ca de o durere discretă disimulată.

– Rugăţi-vă, doamnă, de soţul dumneavoastră să descopere mai repede o comoară, altfel finanţele noastre sunt la pământ! spune şi parcă oftează.

Femeia cu genunchii îndoiţi sub vasta crinolină se clatină.

În urma lui Cuza, păşeşte cu un zâmbet de o umilitate prefăcută, atât de artificială că seamănă mai degrabă cu o impertinenţă, proaspătul sublocotenent Cezar Liebrecht. „Există ceva în obrăznicie, în parvenitismul victorios, spusese Ion Ghica unor prieteni, care ne impune dacă nu respect măcar o admiraţie sâcâitoare, ca şi când am vedea un biet beţiv făcând un act de eroism! Pe această perplexitate se bazează de altfel şi ascensiunea unor indivizi altfel lamentabili, pe surpriză pe care ţi-o creează un gândac ce ţi se urcă pe guler. Te agresează, îţi calcă, vai, cu micile şi multele lui picioruşe pieptul şi umerii, deşi este atât de jalnic şi oribil încât un simplu bobârnac l-ar îndepărta. Întrebarea este de ce, uneori, nu cutezi, da, domnilor, de ce nu cutezi să-l scuturi de pe tine?"

Ghica şi Golescu, văzând pe intrus, nu-şi ascund indignarea. Îl salută mişcând doar din pleoape şi strâmbându-şi gurile. Pisoschi e galben ca lămâia. Îl rod şi pe el unele resentimente. Individul, cu o nonşalanţă uimitoare, ocupă spaţii din ce în ce mai largi. Şi, într-adevăr, toţi au senzaţia că Leibrecht se revarsă peste ei.

Prezenţa acestui „favorit" la un dineu semioficial, când Prinţul se desparte pentru un timp de miniştri săi, plecând la Iaşi, irită întreaga societate cu excepţia lui Cuză şi, bineînţeles, a intrusului. Chiar şi Vasile Alecsandri, atât de senin de obicei, pare acum de o seninătate improvizată. Pentru a salva aparenţele îl întâmpină pe Liebrecht cu gestul acela de plăcută surpriză: „Pe unde ai umblat, domnule? ce-i cu dumneata?" Ca şi când l-au tot aşteptat ei, miniştrii, la consiliile lor, la audienţele de la Palat... şi el s-a dat la fund!

Saşa observă că directorul telegrafului este mai stânjenit de simpatia falsă a poetului decât de antipatia făţişă a celorlalţi.

E voinic, lat în umeri, cu faţa puţin plată şi nasul turtit. Favoriţii lungi gălbui încadrează un obraz mongoloid, cam spânatec şi cu maxilarul inferior prognotic.

Un om care nu se teme de destinul său. Deşi pare născut în zodia Racului, după sfidătoarea lui aroganţă, care ţine loc de înţelepciune, Liebrecht ştie să-şi aranjeze cărţile câştigătoare fără a exclude însă posibilitatea unei pierderi considerabile. Aici, în această sensibilă şi majestuoasă totuşi posibilitate a pierderii, stă secretul preţuirii de care se bucură împotriva unei ostilităţi loiale. Ochii îi alunecă de la unii la alţii cu

o vioiciune ostentativă, de parcă el ar fi personajul principal al acestei întâlniri. Şi într-un fel şi este, sărmanul! Un oarecare crescând ca o bălărie într-un teren supravegheat atent, dar în care unor mâini meştere nu le vine să plivească, aşteptând ca plantele folositoare să-şi facă singure dreptate...

Acest om, se zice, a gustat din plin romanţioasele binefaceri ale vieţii: o copilărie tristă, orfană, apoi o precară condiţie de militar, nesiguranţa jalnică a unei funcţii la Galaţi pe care a transformat-o, prin abilitate şi capacitate, în şansa de a se împrieteni cu pârcălabul Cuza, pe malurile unei Dunări tulburi, purtând corăbii de tot soiul, buştenii putrezi şi trupurile unor înecaţi anonimi, într-o vreme tulbure când ascensiunile sunt tulburi şi lesnicioase datorită vălmăşagului general. Mai este de spus doar, ceea ce toată lumea deja a înţeles, că a devenit bogat şi influent şi că – pentru a-şi întregi frumos biografia – nu-i mai lipseşte decât o bătrâneţe în mizerie.

Saşa este surprinsă de prezenţa virilă, comunicativă a lui Liebrecht care, din spatele amabilului Domnitor, acaparează terenul într-un fel atât de autoritar, eficient şi satisfăcut încât dineul pare a se transforma într-un omagiu adus persoanei sale. Întreaga scenă se zgâlţâie sub paşii lui hotărâţi. El e bine dispus, se vără fără motiv în replicile celor îndreptăţiţi să se creadă destul de importanţi pentru a-l dispreţui şi se preface a nu băga în seamă distanţa care îi separă. Liebrecht ronţăie terenul, se aşează în mijlocul arenei ca un leu care se cere domesticit, îmblânzit, de propriile sale victime, ştiind că va sfârşi prin a li se impune.

Şi prima dintre ele este Catrina Florescu. În timp ce Prinţul îşi începe conversaţia, cu domnii, ea chicoteşte:

– Politica face relaţiile din societate foarte rigide!

– De ce vă plânheţi, doamnă? Este o epohă atât de comodă! exclamă, în româna lui aproximativă, Liebrecht. Priviţi numai scaunele şi canapelele din zioa de azi! Moi, late, larji! Nu, zau! Cei care vor scrie historia nostra ar trebui să fie atenţi la aceste detalii. Sfaraiala politica ascunde un mare siguranţa de sine.

– A cui?

– A bunului burghez!

Rămase lângă sobă, doamnele conversează; Cretzeanu e cu ele.

– Liebrecht este un aventurier care se vără în sufletul Prinţului.

– Se zice că a fost cândva chelner, valet sau aşa ceva, într-o casă belgiană.

– Ba nu, a fost sergent în armata belgiană. Dar acum trei luni Domnitorul l-a avansat sublocotenent.

– Pe ce bază se fac înaintările astea?

– Nu trebuie ţinut cont numai de timpul serviciului, ci şi de merit! Aşa a spus Prinţul sărmanului Florescu şi acesta, evident, va trebui să înghită o avansare care-i va aduce, desigur, o interpelare în Cameră.

– Dacă Liebrecht are atâtea merite, de ce nu este făcut direct maior?

– O să fie făcut.

– Domnul director general al telegrafului va ajunge orice vrea el?

– Chiar şi maior!

Este destul de nostim cum îl priveşte printre pleoapele strânse doamna Steriade. Îl examinează pe sublocotenent ca pe o gânganie prinsă în pensetă, adusă aproape de ochi pentru a nu pierde nimic din bizareria ei neruşinată. Faţa i se boţeşte de uimire şi de curiozitate şi ţinuta ei ţeapănă, de femeie obişnuită mai mult să poruncească slugilor, la moşie, decât să converseze elegant, are o poticneală stângace în faţa unei atât de dezinvolte desfăşurări „ciocoieşti".

Nici Saşei nu-i place, dar îl observă cu coada ochiului. „Individul se ţine în umbra Domnitorului şi-l îngână spre a stârni scandal." Scandal! Ce oribilă situaţie! se sperie Saşa şi are pentru Cuza o compasiune molcomă: „Sărmanul!"

Umbra se întinde ca o pată de ulei şi nu este decât a unui demon de două parale!

Cretzeanu încuviinţează:

– Domnul Liebrecht n-are calităţile unui măscărici autentic. Deşi are inventivitate şi forţă, n-are gratuitate şi amărăciune, elemente absolut necesare. Are doar un optimism sălbatic care nu se potriveşte cu vai, iertat fie cuvânt, *criza.*

Sublocotenentul a pus mâna pe secretele oamenilor. Acesta este careul de aşi pe care îl ţine în mână plusând şi plusând. Telegrafiştii săi au în vârful degetelor firele nevăzute ale lumii valahe şi moldave, deopotrivă.

Contribuie în acest fel, şi el, neaşteptat, la Unire!

Înnoadă paşnice şi nepaşnice informaţii şi cu mintea lui isteaţă ţese uşor un covor pestriţ, demn de a-i tapeta cariera.

La masă, Saşa a fost aşezată la dreapta Prinţului. Alături de ea, Vasile Alecsandri îşi mărturiseşte nostalgiile unei retrageri la ţară:

– Connaissez-vous, madame Ghica, la bonheur incommensurable de regarder la marche triomphale d'une troupe d'oies à travers les champs?

Ea zâmbeşte şi-l dojeneşte:

– Monsieur Alecsandri, vous êtes ministre de son Altesse serenissime, la Prince Couza! Raţele acelea nu intră în cadru!

– Mais oui, de temps à autre, ces nobles descendantes des sauveurs du Capitole se livrent à des accès d'armonie qui rappellent les mouvements oratoires d'une Chambre patriothique.

– Ah, autres volatiles éloquents?

Cuza se apleacă spre ei:

– Vous oubliez, madame, qu'ils sauvent régulièrement la patrie pendant trois mois de l'année... Nos pauvres Mirabeaus! Ar trebui să-l lăsăm pe poet să se obişnuiască cu aceste armonii bizare pentru a-i fi mai uşor în Cameră.

Doamna Steriade, care stă de cealaltă parte a mesei, îndesându-şi

privirea pe sub pleoapele strânse, întreabă cu o notă de gingăşie studiată:

– Cum este noua Cameră?

– Noua Cameră este, cu mici excepţii, cum declară domnul preşedinte de Consiliu, răspunde Cuza şi cu o mişcare elegantă a mâinii pe deasupra tacâmului îl arată pe Ghica, dar pe el nu trebuie să-l credem căci este interesat în denigrarea zburătoarelor de care vorbeam, este vechea Cameră, doamnă. Cu toate splendidele ei podoabe oratorice!

Degetele îi sunt pătate de tutun. Când nu se avântă în gesturi ironice mâinile îi stau ascunse, lipite cu palmele de faţa de masă, aproape vârâte sub şervet.

Catrina Florescu se distrează de minune. Cezar Liebrecht a spus, se pare, o anecdotă piperată căci doamna general, râzând, aruncă o privire vinovată soţului.

– În ce formă se găseşte domnul Brătianu? întreaba Saşa, ştiind că acesta este una din „podoabele" amintite.

– O strălucită formă antiguvernamentală, vă asigur! spune Prinţul. Atât de strălucită că pare ascuţită!

În timpul acesta, valetul, îmbrăcat într-o tunică de atlas galben, împodobită cu fireturi, îi oferă platoul cu cegă. Prinţul îşi aruncă în farfurie o bucată mai mult în silă, împinge furculiţa de două ori în ea şi apoi o uită, reluându-şi acea sâcâitoare mângâiere a feţei de masă cu buricele degetelor.

Aşteaptă ceva ce întârzie să vină sau despre care ştie sigur că nu va veni? „Ei, da, bunadispoziţie!"

– Domnul Brătianu, prinde din zbor problema Cezar Liebrecht pândind înaintarea platoului, vrea să educe în mod liberhal pe cei faha drept de vot. Pentru a o face, continuă, şi vocea i se îndulceşte plină de miere zaharisită, spre deosebire de distinşii noshri moderaţi, şi face un semn cu bărbia lui prognatică spre Ghica, Steriade şi Golescu-Arăpilă, ca un avocat spre inculpaţii pe care îi apără, Firfirica al nostra coboară în cluburile mici de mahala, în berarii sau carciumoare pline de negustori de totă mâna şi chiar de meseriaşi încropiţi şi, fara să se dedé vinului sau tuichii, ci consumând auster o halba, afla pasurile lor şi le vantură pe la urechi marile idealuri ale *roşilor*,aşa cum înveţi pe copii fransuseste: Vous voulez du pain, mon petit? se scălămbăie sublocotenentul. Oui! Très bien! Très bien, le pain est la nourriture de l'homme qui travaille!

Doamnele râd.

Domnii miniştri rămân gânditori. Îl invidiază pe Brătianu că poate face *asta*, ca i-a trecut prin minte *asta*, îşi recunosc lipsa de aderenţă la suprafaţa populară a electoratului de mâine. „Firfirica al nostra" este un agitator prin vocaţie.

Acest cabinet de „diplomaţi" vrea o politică a progresului, o politică pentru popor, pentru „ridicarea" lui, dar făcută din elegantele lor saloane. O halbă de bere nu le prieşte la stomac. Preferă cega prăjită şi conver-

saţia cu miez. Unui discurs în faţa plebei, plin de promisiuni, îi preferă un proiect de lege sau o afacere concretă...

– Noi toţi aşteptăm, spune Cuza Saşei, care la cuvintele lui Liebrecht a avut revelaţia nivelului politic al partidelor din Cameră şi clipeşte des, cu privirea luminoasă şi fixă, noi toţi aşteptăm o formulă magică pentru a ieşi din *criză*. Şi ca să fiu mai explicit... il sera nécessaire de jeter de l'argent sur les problèmes!

Saşa, cu faţa roşie care îi lungeşte nasul, şopteşte, fără să privească spre Prinţ, deşi i se adresează:

– Dumneavoastră, Alteţă, sunteţi formula magică! Contează prea puţin berăriile negustoreşti ale lui Brătianu pe lângă imensa dumneavoastră popularitate!

– Popularitate am, doamnă, bani n-am!

În farfurie, bucăţile de peşte împrăştiate de o furculiţă neglijentă se sleiesc şi Cuza zâmbeşte Saşei, surprins. Felul în care ea se arată încrezătoare în forţa lui i se pare o revanşă luată asupra ministrului Ghica, întotdeauna prea distant în relaţiile cu el ca să nu înţeleagă dispreţul pe care îl ascunde sub purtările politicoase, dar deloc prieteneşti. Se înviorează. Sub mustaţă buzele îi tremură într-un zâmbet plin de încredere. Saşa îi evită privirea: „Nu, un aliat nu vă pot fi!"

– Ce ne facem, doamnă Ghica, erorile sunt mai isteţe decât noi! încearcă totuşi Prinţul.

– Nu trebuie să vă feriţi de ele: Au meritul de a descoji atât de spectaculos adevărul!

Alecsandri se lasă pe spatele scaunului şi priveşte inspirat peretele sufrageriei:

– Rareori învеţi din experienţă şi asta numai atunci când nu prea ai nevoie de ea...

Scepticismul acesta uşuratic este încurajat de zâmbetele comesenilor. Mirosul de peşte face un fel de aureolă în jurul lor.

– Sper că nu te-au dezgustat aerele principiale ale valahilor care te-au respins în alegeri, spune Steriade fără haz.

Poetul îşi clatină uşurel capul şi chelia îi luceşte sub razele fine ale candelabrului:

– Beizadea Mitică şi Brătianu, Georges Ştirbey şi Valentineanu, Oteteleşanu şi Orăşanu... enumeră el într-un crescendo zeflemitor, ei m-au respins, nu valahii... Ce... monstruoasă coaliţie!

Cuza ridică sprâncenele. Cuvintele au un efect ciudat – întind peste masă, peste capetele lor o pâclă cenuşie, alungând mirosul de peşte.

– Eşti într-o formă profetică, poete?

– Hm, se eschivează Alecsandri, nu sunt suficient de concentrat, nu vreau să mă aventurez...

– Trebuie să ne aşteptăm la aşa ceva. Brătianu şi ceilalţi nu vor altceva decât vrem noi, dar vor s-o facă ei şi pentru a se aşeza la putere orice

colaborator este bun, chiar şi Barbu Catargiu... care nu vrea deloc ceea ce vrem noi şi, mai impetuos, domnul Brătianu, spune Ghica.

Doamna Steriade, care a înghiţit destule oase de peşte din pricină că era prea atentă la conversaţie şi privea prea rar în farfurie, îşi aşează calmă furculiţa pe suport:

– Istoria n-are pic de milă!

Din cealaltă parte a mesei, Liebrecht intervine:

– J'ai vu une fois une paysanne en train de distribuer la soupe aux valets. Elle n'arriva pas à remplir sa propre assiette.

Şi râde ca în faţa unei imagini de mare prospeţime.

Saşa observă atenţia surâzătoare şi inocentă a lui Cuza la glumele sublocotenentului. E un fel de minusculă explozie luminoasă în cenuşiul opac al unei dispute. Ion s-ar amuza dacă i-ar spune că a simţit în această generozitate excesivă a Prinţului moliciunea unei oboseli fireşti pe care şi-o stăpâneşte printr-o veselie violentă, silită. Şi nici nu-i va spune. Căci el este, iată, pe alte tărâmuri:

– Vom avea de luptat cu această Cameră, spune precaut, parcă numărându-şi paşii până la o săritură vioaie, de panteră. Pleoapele i-au căzut peste privirea somnolentă, contrazicând energia cuvintelor şi mesenii se lasă brusc pe spetezele scaunelor, ferindu-se de o vagă agresivitate. Este o Cameră care va minţi nu din rea credinţă, să zicem, sau din prostie, să concedem, ci pentru că minciuna este cea mai avantajoasă formă de comportament social... Prin alegerile cât mai libere pe care le-am putut face, recunosc, am dat oarecare şanse liberalilor.

Prinţul nu clipeşte, priveşte concentrat asupra primului său ministru, care, detaşat, a căpătat asentimentul general – omagiul discret adus minciunii relaxează pe toată lumea.

– Până unde merge democraţia? se lansează principial Alexandru Golescu, alegând cu grijă scheletul cegăi pe marginea farfuriei. Aceasta, cred, este problema noastră, acum. Împinge furculiţa în aer pentru a fixa pe „acum" chiar în acea clipă, când ei toţi mănâncă. Mitul progresului, mitul democraţiei viitoare, toate sunt iluzii atât de necesare, dar şi atât de nepracticabile azi, în condiţiile unei majorităţi conservatoare, pe care nu ne-o dă populaţia reală, ci populaţia legală... Lasă ideea neelucidată şi, după o pauză elocventă, continuă. Părerea mea este că prima reformă ce se cere de făcut este cea electorală. Numai lărgirea dreptului de vot ne poate răsturna această Cameră asemănătoare unei morişti de vânt...

Seriozitatea lui, având acea fisură unduioasă a nervozităţii, împinge conversaţia, autoritar, spre gravitate. Sub cuvintele rostite aproape inexpresiv, mimând o ţinută speculativă, Saşa percepe, cu urechea ei muzicală, acordurile fine ale iritării, ale pasiunii, ca pe un instrument de percuţie ce întrerupe capricios suavitatea orchestrală a viorilor...

– Vorbiţi de majoritate, domnule Golescu? silabiseşte cu sarcasm Prinţul Cuza. Dar oare cu minoritatea putem lucra? Cu această minoritate atât de importantă pentru viitorul ţării, dar şi, vai, pentru prezentul ei?

Această minoritate care boicotează totul? Care face din orgoliul diferenţei ei faţă de majoritate, al distincţiei, al excentricităţii ei un program politic şi căreia simt că nu trebuie, nu e bine să-i las în voie tocmai vanitatea pentru că ar socoti-o prea repede un avantaj...

Farfuriile de peşte şi tacâmurile lor dispar încet, pe nebăgate de seamă. Comesenii se găsesc în faţa unor platouri uriaşe cu fripturi de fazan şi cu iepuri împănaţi.

– Minoritatea are dreptul de afirmare în cadrul unei democraţii autentice, îl înfruntă Golescu, şi acest lucru îl spune, îl cere, îl urlă, îl smulge *stânga* noastră printr-o oratorie sensibil avocăţească.

– Ah, avocăţimea, ea este scheletul parlamentului nostru! exclamă Pisoschi.

– Un schelet într-o pele putreda, ma refer la boierimea fara contact cu natura, cu propriile ei moşii... Cam atât, carnea lipseşte, constată Liebrecht ca un profesor dezamăgit de elevii săi.

– Împotriva scheletului poate fi asmuţită pielea, spune Cretzeanu, vexat de aluziile la avocaţi. De câte ori se solicită o libertate mai mare de acţiune boierii scot din buzunare Convenţia! Pentru a mai dovedi, a câta oară?, că problema cea mai acută a lumii liberale este conflictul dintre libertate şi constituţie!

– Despre ce majoritate şi minoritate este vorba? întreabă Ghica lasându-şi iar pleoapele grele peste privirea visătoare şi izolându-se astfel pe un promontoriu inaccesibil. Ceilalţi tac retraşi şi neliniştiţi. Trebuie precizat, apasă primul ministru. Face o pauză, vorbind moale şi sorbind din paharul de vin alb-gălbui. Parcă vorbeşte cu sine în solitudinea sa ocrotitoare şi-şi contemplă cuvintele ca un artist autoportretul. Aţi amintit de raportul dintre real şi legal. Mi se pare esenţial, într-adevăr. După cum rosteşte cuvintele se vede că vrea să glumească dar punând accentele problemei exact unde trebuie. Din perspectiva realului, nu întotdeauna prea amuzant, nu putem cere realului a avea spirit fantezist, nu!, minoritatea devine o majoritate, iar majoritatea, inevitabil, o minoritate! Zâmbeşte graţios propriei mâini şi paharului pe care îl poartă. Pentru ca raportul să fie corect în Cameră, trebuie să rezolvăm problema electoratului!

Peste vocea lui clară, lăţită ironic şi cuprinzând întreaga masă, se suprapune replica lui Liebrecht:

– Domnul Brătianu v-a luat-o înainte. Şi el preferă aceasta ordine: legea electorală, apoi legea agrară...

– Trebuie să fac, domnule preşedinte de Consiliu, spune Cuza, un *nou* electorat cu asentimentul *vechiului* electorat. Scoate-mă din încurcătură! Degetele alintă olanda albă şi privirile merg posomorâte spre sublocotenentul cel vesel. Poate această minoritate reală sau majoritate legală, cum vrei să-i zici, să decidă un eveniment care va modifica substanţial cursul lucrurilor şi anume în sensul opus aspiraţiilor ei? Palmele întoarse în sus de parcă ar ţine pe ele o tavă invizibilă se ridică deasupra farfuriei.

O să-mi dea voie Barbu Catargiu şi alte Oteteleşanu şi Constantin Cantacuzino să le trag scaunul de sub fund? Palmele se reped înapoi lăsând tava să se izbească de podea cu zgomot neauzit.

Doamnele îşi mestecă discret friptura.

– O vor accepta, răspunde Ghica, pentru ca altfel se vor trezi cu mulţimea pe dealul Mitropoliei, cum s-a mai întâmplat...

Vocea lui Liebrecht, de neguţător ce vrea să-şi vândă marfa cât mai bine, optimist, fără spaima *crizei* şi fără frica de a-şi pierde capitalul, senin şi binedispus, rupe încordarea:

– Mă gandesc dacă aristocraţia asta locală nu este mai chinuită de familiaritatea cu liberalii decât de teama unei revolte.

Alecsandri, cu ochii în farfuria aproape goală, zâmbeşte făcându-se că n-a remarcat ultima replică:

– Teoretic, conjunctura pare a fi ceva foarte simplu de judecat, ca aranjamentul pieselor pe o tablă de şah. Dar, uneori, nu numai piesele adversarului, dar şi propriile tale piese sunt împotriva ta...

Toată lumea îl fixează demonstrativ pe Liebrecht şi pentru a înfunda reproşul Ghica întreabă:

– Ce vrea, de fapt, opoziţia liberală? Dacă la '48 voia răsturnarea autorităţii printr-un gest oarecum sinucigaş, azi nu vrea decât recunoaşterea ei ca majoritate reală, legitimarea ei ca forţă politică. De aceea nici nu mai are aerul revoluţionar de altădată.

– Adică, domnul Brătianu şi ceilalţi nu ţin să-i suprime pe Barbu Catargiu şi ceilalţi, ci vor să fie socotiţi la fel de legitimi candidaţi la putere ca şi aceştia, conclude serioasă, şcolăriţă eminentă, doamna Steriade făcând cute mici, dese în jurul ochilor miopi.

– Desigur, îi zâmbeşte Ghica, întorcându-se spre Prinţ. Există o virtute a alternanţei puterii, pe care o înţeleg. Liberalii singuri au capacitatea, fie prin manevrarea realului, fie prin eşecul ei, să-şi dezintoxice propriul electorat de otrăvurile cu care l-au dopat, dar există un risc...

– Uf, ce complicat este! oftează Catrina Florescu şi domnii se destind, se solidarizează în admiraţia duioasă a acestei inocenţe feminine, atacate, agresate de inteligenţa lor.

Sublocotenentul cel jovial o încurajează cu un zâmbet larg.

Cuza revine la subiect autoritar:

– Am înţeles. Asta numiţi dumneavoastră, domnule Ghica, o politică de „prudentă fermitate". Să smulg reformele printr-o abilă asmuţire a partidelor.

– Totul este să nu fie asmuţite amândouă odată, comentează Pisoschi urmărind platourile care se schimbă.

– Cât timp electoratul va fi alcătuit din 2119 alegători şi 658 eligibili, cifrele astea le pot rosti şi în somn, adică de o mână de oameni bogaţi care prin Convenţie îşi păstrează astfel *privilegiul puterii* nu veţi avea decât o dilemă: un guvern ieşit din majoritatea conservatoare a Camerei şi o populaţie iritată văzându-se exclusă de la decizia politică sau un

guvern fără bază în Cameră şi pe care va trebui să-l salvaţi mereu din ghearele deputaţilor sau pe care să-l schimbaţi de la o sesiune la alta.

Ghica îşi rezemă braţele de marginea mesei şi vorbeşte alb, ca şi când ar oferi o informaţie preţioasă unui personaj puţin apt s-o înţeleagă dacă nu este însoţită de un ton adecvat, foarte pedagogic.

– Din toate astea, spune Cuza cu o lâncedă blândeţe, iertaţi-mă, calea democratică şi constituţională se dovedeşte a fi cea mai incomodă şi mai inoperantă.

– Pentru asta trebuie să mulţumim puterilor garante, Convenţiei atât de absurde, felului în care nişte diplomaţi de elită au alcătuit o constituţie stupidă, izbucneşte Golescu.

– Vom avea o sesiune dură, Alteţă, şi nu cred că vom ieşi din ea întregi, spune Ghica asumându-şi un fel de francheţe umoristică, o francheţe care dezavantajează pe cei apropiaţi şi pe el însuşi, deci poate fi foarte dezinvoltă. Deja Alecsandri dă semne de oboseală şi vrea la Mirceşti, la raţele lui sălbatice... la lişiţele şi porcuşorii din iazurile sale, iar Cretzeanu îmi aminteşte zilnic că este doar *ad-interim* la justiţie. Prietenul Bălăceanu nici după cinci luni nu se arată dornic să-şi ia în primire postul, tălălăind prin străinătate sub pretextul unei mândrii rănite. Îi părăsc numai pentru a vă oferi o imagine reală a situaţiei guvernului actual. Injuria, calomnia la care am fost supuşi în acest timp de către o presă de scandal şi de către nişte politicieni care au, oricât ar părea de paradoxal acest lucru, avantajul de a *nu* fi fost la putere, de a *nu*-şi fi uzat forţele într-o guvernare dificilă, anevoioasă, căci legea abia se creează şi bâjbâim printre obiecte necunoscute îngrămădite într-un salon nou, încă nearanjat, cu mulţimea zidarilor şi zugravilor mişunând cu impertinenţă în spaţiul intimităţii şi răpindu-ne liniştea, injuria şi calomnia, zic, ne-au tocit nervii. Iertare, Alteţă! Vă spun toate astea pentru că trebuie să vă gândiţi serios la viitoarea formaţie guvernamentală. Dacă, cum se şopteşte, imaginaţi un guvern liberal, voi avea, personal, satisfacţia să-l văd căzând de la putere mai repede decât au făcut-o Cretzuleştii sau noi. Singura formulă de guvernare în actuala situaţie este moderaţia, acele spirite de *prudentă fermitate* care să ţină mijlocul între necesităţile ţării şi Convenţie.

– Ce ne facem, Alecsandri? Domnul Ghica refuză să-şi folosească legendara abilitate diplomatică pentru a se menţine la putere. „Sunt împrejurări fatale, spune domnul Brătianu, când cineva se sinucide prin logică!"

– Mi-am folosit *legendara* abilitate împreună cu colegii mei, ei o pot confirma, în alegerile care s-au încheiat. Am reuşit să lărgim în Cameră baza moderată a guvernului. Recunosc că mă aşteptam la mai mult. Propunerea de scăzământ făcută arendaşilor statului în preajma alegerilor a creat o simpatie faţă de minister oarecum pagubitoare amblor partide.

– Ceea ce înseamnă că le-aţi asmuţit pe amandouă, mormăie Liebrecht. Asta nu prea samănă a abilitate...

Ghica nu-şi întoarce capul spre el, deşi îl lasă să vorbească. Abia când sublocotenentul îşi încheie fraza, i se adresează Prinţului:

– Pentru ceea ce am făcut vom fi forţaţi să ne dăm demisia şi dumneavoastră ne-o veţi aproba sau nu. Pledoaria mea merge în sensul alcătuirii după noi, cu noi sau fără noi, a unui guvern tot moderat, care va putea culege sărmanele noastre roade. Tace o clipă, îşi schimbă poziţia mâinilor, se rezemă de spătarul scaunului şi continuă : Îmi recunosc două păcate, Alteţă. Nu sunt vulnerabil la naivitate, ca doamna Catrina Florescu, şi-şi înclină capul spre aceasta cu o admiraţie nedisimulată, şi nu doresc popularitatea!

Cuza se apleacă spre Saşa numai zâmbet:

– Deosebirea dintre mine şi domnul ministru este că eu am mai multe...

Doamnele surâd leneş.

– N-am dorit, lărgind simpatiile guvernului, să-mi câştig eu o notorietate ieftină, ci să ofer unui viitor guvern moderat câteva voturi în plus în Adunare, precizează Ghica.

– Ceea ce este grav, intervine Alexandru Golescu, încercând să prevină o discuţie neplăcută, este felul în care grupurile parlamentare, ambiţioşii, oratorii şi candidaţii ministeriali se hrănesc, în devălmăşie, din nemulţumirea naţională.

Ah, s-a spus, în sfârşit, ceea ce era esenţial!

Noroc că se trecuse la desert. Nimeni nu mai trebuia să refuze mâncarea cu gândul la *criză*.

În timp ce baclavaua, înotând în siropuri aromate, dispare lent din farfurioare, Saşa urmăreşte cum pe chipul Prinţului se aşterne plictiseala. Colţurile gurii i-au căzut în jos, privirea nu mai are vioiciune, pare că numără absent frunzele de acant cu care sunt împodobite sfeşnicele. Doar verva directorului telegrafului este inepuizabilă. El este într-o excelentă formă chiar şi când ceilalţi îşi pierd până şi politeţea. Abia aşteaptă să înghită ultima îmbucătură pentru a acoperi tăcerea:

– Domnul Bratianu este, în felul sau, un fenomen, spune. Nu zau. M-a amhuzat să studiez cazul. Pent'u a înţelege frreamătul său revendicatif trrrebuie să-i hanalizezi psihologia lui de frustrat. Ea se datorează, spre binele sau spre rhăul Patriei, coanei Sica din neamul Tigveştilor.

Doamna Steriade se îneacă. Printre pleoapele strânse aruncă priviri speriate. „Ce face acest om? Se leagă de mamele şi taţii noştri?" Sublocotenentul dă din cap compătimitor şi după ce femeia şi-a revenit continuă:

– Oameni bogaţi Tigveştii, bogaţi dar „rai pană la nebunie". Mama aceasta olteanhă şi-a crescut copiii, cum să spun, cum să spun, ah, discriminatoriu: pe Dumitru îl adora, pe Ion îl perrrsecuta. Nemaiputând suporrrta umilinţele, le dernier l-a pleshnit cu biciul pe fratele, cel protejat de caldura materna, şi a fujit de acasa opt zile. Când s-a înrrrolat în armata a vrut sa sarute pios mina de la coana Sica şi ea i-a tras una peste bot. Sunt fapte autentice, zau. Bărbia prognatică tremură de un râs

ascuns. În acest fel, tous s'explique. Ion va avea, şi dacă va fi prim ministru şi dacă îl veţi lasa în avangard al opoziţiei, un ton de dizidentul. De pe scaunul ministerial va critica starea de lucruri din ţara ca şi de pe banca de deputat, uitând ca e responsabil.

Cuza râde din toată inima, ca un om tânăr, foarte tânăr şi, ridicându-se şi aruncând şervetul pe marginea mesei, spune ca un copil care a învins la arşice:

– Nu, cher Liebrecht, ai dreptate, nu este încă nimic pierdut!

Îndreptându-se spre salon, directorul telegrafului se lipeşte de Ghica:

– Este mai bine să-l izolaţi de propriii săi susţinători decât să-l combateţi.

Uitându-se la el ca prin sticlă, Ghica spune:

– Se pare, prietene, că nu mai este nevoie de *legendara* mea abilitate...

În încăperea cu tapet fumuriu în care sobele de faianţă duduie molcom, aşezaţi pe fotoliile cu spătar oval, nimeni nu mai discută politică.

Prinţul încearcă să afle de la doamne ultimele logodne, căsătorii, divorţuri. Liebrecht este interesat de toate amănuntele. Treptat până şi miniştrii se încălzesc la bârfă. Spre surprinderea Saşei, nici Ghica nu se eschivează şi vorba lui nu iartă pe nimeni.

Catrina Florescu pune piper pe veştile mondene, îmbujorată şi înveselită de atenţia pe care i-o acordă Prinţul. Acesta, relaxat, amabil, vesel, îşi fumează ţigară de la ţigară şi se plimbă de la fereastră la sobă şi de la sobă la grupul însufleţit al doamnelor strânse ca nişte flori de bumbac pe o tulpină uscată.

– Domnul Catargiu are supărări mari, se vaită comic Catrina, nu se aştepta ca monsieur Béclard să aibă datorii atât de consistente.

– Catargiu a crezut că Prinţul Ştirbey a fost mai generos cu domnul consul, se amuză Ghica. Se pare însă că acum, la plecarea acestuia, se vede că a fost chiar zgârcit şi că bietul francez l-a vrut Vodă de amorul artei...

Seara se termină cu bine, cu nervii înfăşuraţi în pânze moi, cu sărmanele conflicte înăbuşite sub pernă.

Dar în trăsură, Arăpilă care îi însoţeşte răbufneşte:

– Cine-i ăsta, de unde a venit? Belgian, olandez, dracu' să-l ia!

– Un venetic, o scorpie, un nimeni, niscaiva lături ale Occidentului democratic, un aventurier de trei parale, nu mai poţi transmite nimic prin telegraf fără ca momâia asta gâdilicioasă să nu înregistreze, îl susţine Ghica. Slugă veche, mascara bătrână, cum ar zice Pann.

– Se vâră sub pielea lui Cuza, profită de slăbiciunile lui, de viciile lui. Spune anecdote picante, joacă whist cu el şi Maria Obrenovici, şi, vezi, face şi analize psihologice...

Gavota se părea terminată. Se jucase până la capăt, dar prea sobru. Reverenţele finale fuseseră încărcate de mânie, nervi, dispreţuitoare icnete, priviri strecurate pe sub pleoape bănuitoare în sunetele unei alăute nevăzute. Acum toate ies la suprafaţă, ca strigoii din morminte.

– Suntem în epoca falimentelor! exclamă Ghica. Şi nici nu ştii cui să repartizezi responsabilitatea lor: circumstanţelor sau oamenilor.

Din colţul ei, înăbuşită de aerul rece şi de hurducăiala trăsurii, Saşa se simte deodată părtaşă la o nedreptate:

– În cine să aibă încredere? întreabă. Nu-l iubiţi, nu-l stimaţi, nu-l sprijiniţi. Nu poate fi sigur decât de acest descurcăreţ pentru că acesta are nevoie de el pe când voi vă puteţi uşor detaşa de toate. La tăcerea uimită a bărbaţilor, o tăcere îngheţată, care scârţâie ca zăpada sub paşii gâfâiţi ai trecătorului, vocea ei sugrumată de emoţie o ia înaintea propriei ei prudenţe: Şi-l face să râdă, ceea ce nu este un lucru de lepădat când te strâng în gheară prea multe probleme. Îl dispreţuiţi înainte de a-l înţelege...

Ultimele cuvinte i se prăbuşesc în poală peste manşonul de zibelină.

De afară, se aud strigătele gărzii de noapte, biciul vizitiului, tropotul copitelor şi zdrăngăneala roţilor pe pietrele străzii.

– Ha! Ma Niniche, râde Ghica blând, ca de şotia unui copil, punându-i mâna pe braţ, ma Niniche, politica nu se face cu sentimente.

– Se vede oare *numai* cu interese? întreabă Saşa pe Golescu. Dar deja recunoaşte că îndrăzneala a obosit-o şi continuă din inerţie, fără forţă.

– Numai cu raţiune, doamnă Ghica!

– Ţi-e milă de Prinţ, Saşa?

– Nu, sunt mirată de lipsa voastră de raţiune...

– Am vrea să strălucească, pe onoarea noastră, dar el e ca o fundă necălcată pe o rochie de bal. Poţi admira aşa ceva?

Ion îşi bate joc de ea, dar se simte în calmul lui tandru iritarea, în aroganţa părintească, uimirea. Şi Saşei îi place, pentru prima dată îi place, să-l sfideze:

– Nu admiraţie vi se cere, ci o acceptare binevoitoare a situaţiei.

În timpul acesta, Alecsandri, rămas câteva minute cu Prinţul în cabinetul acestuia, spune, ţinându-şi un braţ rezemat de maginea scaunului şi pe celălalt întins, jucându-se cu presse-papier-ul de argint de pe masa de lucru:

– Prietenul meu Ghica, de când s-a întors de la Constantinopol, mi se pare ca un text cunoscut, aproaple clasic, dar care, treptat, s-a umplut la subsol de comentarii...

XV

Când Cuza rostise de la tribuna Adunării, cu vocea lui puţin leneşă, dar având avantajul de a face solemnitatea momentului mai uşor suportabilă: „Camera este deschisă!", cineva oftase în sală. Se tălmăcea astfel tăcerea ostilă a deputaţilor.

Prinţul nu se ostenise să ţină un discurs. Se mulţumise să amintească de programul de la 6 decembrie unde fuseseră expuse lucrurile importante şi tocmai această evocare stârnise zâmbete.

În zăpăceala aplauzelor, Bozianu, clipind îndesat din pleoapele vineţii, comentase la urechea lui Costaforu:

– E în dialectica evenimentelor ca unui lung expozeu să-i urmeze o dizolvare a Parlamentului şi unei cuvântări telegrafice să-i urmeze o largă deschidere a cortinei!

Şi pentru a fi mai elocvent depărtase mult palmele lateral până îşi lovise vecinii.

– Cam aşa, dragii mei!

Barbu Catargiu se pregătise să somnoleze şi fusese luat prin surprindere de cuvântarea care sfârşise înainte de a începe. De aceea, schiţând gesturile de derută – o privire în dreapta, una în stânga – apucase să-şi ridice fundul de pe scaun exact în clipa când Alteţa Sa părăsea incinta atâtor furtunoase dezbateri.

Prinţul avea părul zburlit pe tâmple şi o privire verzuie de o augustă melancolie îndreptată spre dispreţul neîntemeiat al celorlalţi. Cu care nu voia să lupte pentru că şi el îi dispreţuia.

– Ah, începe! îi spusese lui Ghica, Georges Cretzeanu care purta un costum nou, grena, cu dungi fine albe, croit impecabil şi asortat cu o cravată bois-de-rose. Era culoarea lui preferată şi se pregătea să tragă obloanele pentru a nu auzi, a nu reacţiona la insultele opoziţiei.

Stătea tot ministerul pe băncile lui, fremătând ca o tufă de tamarisc în adierile unui vânt rece de primăvară.

– Bine că măcar nu bat clopotele Mitropoliei chiar acum! S-ar fi spus: iată, deschizând Camera, Prinţul îşi înmormântează guvernul! Alecsandri vrea să lase impresia că trăieşte în afara scenei pe care se joacă spectacolul, într-o înaltă lojă aurită, în umbra ei ocultă de unde trage sfori invizibile, dar privirile aleargă de colo-colo, neliniştite, deşi scenariul are previzibilitatea lui.

– Se găsesc în sală trei Brătieni – imens!, trei Marghilomani şi trei Cantacuzini – fără sens!, trei Ghiculeşti, patru Filipeşti – foarte estetici!, doi Cretzuleşti, un Rosetti – suficient!, un Catargiu – prea mult!, la naiba, poţi spune ca un crupier: jocurile sunt făcute, domnilor!

Miniştrii care au alungat pe deputaţi în decembrie nu se pot aştepta la simpatie din partea lor.

Cearta deputaţilor se leagă de la validarea mandatelor. Se leagă atât de strâns încât nu se mai poate dezlega vreodată.

Proiectele guvernului sunt trimise frumuşel, în grabă, la secţii sau la Comisia Centrală pentru că mai important este regulamentul Camerei.

– Sunt compatibili funcţionarii statului cu scaunul de deputat? se întreabă retoric Costaforu şi argumentează îndelung împotriva acestui principiu, îndelung, îndelung, până îşi plictiseşte şi propriii partizani.

– Din moment ce miniştrii candidează... replică Georges Cretzeanu de pe scaunul său ministerial „ad-interim".

Este momentul ca I. C. Brătianu să ţină un discurs.

– Se poate candida în alt judeţ decât cel în care ai proprietăţile? întreabă Dimitrie Ghica arătând prin mimica feţei că el este împotriva acestei libertăţi.

Se pune în joc „cazul" Alecsandri. Moldoveanul acesta care acaparează, datorită încrederii Prinţului, politica externă irită pe toată lumea. Ghica explică aprobarea canditaturii lui cu argumentul unirii.

– Unirea cu curtezanii? aruncă în silă Rosetti.

Poetul aude pentru prima dată această jignire. Îşi pipăie lanţul ceasului, priveşte cadranul lui cenuşiu de parcă s-ar ştii aşteptat undeva, unde n-ar vrea să întârzie.

I. C. Brătianu ţine un discurs: Ministerul susţine idei potrivnice ideilor liberale ale ţării. Ministerul a procedat mai rău decât Căimăcămia de trei! Alegerile au fost mai rele decât anul trecut. Ordonând „statistica", sigur, un lucru necesar, foarte necesar, dar nu în acest moment de... a speriat oamenii care şi-au declarat venituri mai mici de frica viitoarelor impozite, excluzându-se astfel de la vot. Aşa-i?

– Aşa!

– S-au exclus singuri, constată rece Cretzeanu.

– Dacă de frica unor impozite unii renunţă la drepturile lor politice înseamnă că nu le merită, comentează tare Magheru.

– Ministerul, continuă Brătianu, a propus scăzământul arendaşilor statului pe anii din urmă pentru a câştiga simpatia acestora în alegeri... Aşa-i?

– Aşa!

– Era necesar? întreabă Golescu-Arăpilă pe Rosetti care tronează în secretariatul Adunării.

– Era, dar nu în campanie electora...

Barbu Catargiu pretinde că nu iubeşte pe cei obedienţi faţă de guvern, dar nici pe cei care linguşesc poporul... Şi când spune asta îşi umflă pieptul ca un general plin de merite căruia de multă vreme i se refuză onorurile cuvenite. Aluzia la liberali nu trebuie tălmăcită nici măcar bătrânului Slătineanu, surd-bâtă.

– Cer cuvântul, strigă Brătianu.

Şi ţine un lung discurs. Nu, nu face opoziţie sistematică guvernului, dar crede că acesta are doar două moduri de a supravieţui: conducând cum o face Cavour sau cum o face paşa din Ianina...

– Ah, iar! se miră Ghica şi are brusc în faţa ochilor palatul guvernamental din Samos. Ce căuta el acolo? Ce caută el aici?

„Un Rodin drăcos, jurat, arnăuto-grec spurcat!"

Ridicând umerii şi împungând aerul cu braţul său acuzator, şeful liberalilor se năpusteşte cu o vehemenţă ce se vrea ironică:

– Domnul prezident al Consiliului de miniştri este expert în problemele orientale şi ştie cât poate ţine un guvern turc în Ţara Românească...

Stânga râde cu plăcere de aluzia liderului său, dar Ion Ghica râde mai tare decât stânga.

Se discută dreptul membrilor aleşi ai Comisiei Centrale de a participa la lucrările Adunării. Bozianu, avocăţeşte, crede că ei nu pot fi şi parte şi judecător...

Dar I. C. Brătianu ţine o „engominie patriotică", în timp ce deputaţii ies rânduri, rânduri din sală.

Libertatea, egalitatea, autonomia, dreptatea, inviolabilitatea, suveranitatea...

– Toaca de la Balamuc, mormăie Catargiu.

„Lupte serioase în Cameră pentru nimicuri copilăreşti", scrie dezamăgit şi înverşunat un *Nichipercea*, ziarist cu urechi ascuţite, nas mare, sprâncene îmbinate, cu aripi firave prinse de o uniformă cochetă de ofiţer ţarist şi bustul ţâşnit svelt dintr-un clondir în care un şarpe este încins la flacăra vrăjitoriei! Un drac al secolului al XIX-lea?

– Ce vreţi, scuză Ghica sterilitatea Adunării asprului consul Eder, suntem la început şi încă nu ştim ce piatră de fundament să punem mai întâi. Se vede lipsa de experienţă parlamentară, dar şi setea de a avea un Parlament cât mai democratic...

– Reprezentanţii naţiunii dumneavoastră sunt ori boieri, ori avocaţi, replică Eder, vă lipsesc specialiştii în economie, finanţe, comerţ, învăţământ... Ţara nu poate ieşi din criză.

– Vor veni şi aceştia, îl asigură Ghica, experienţa cere răbdare şi timp... Nu vrea să mărturisească bănuiala sa că măcelarii, arendaşii şi negustorii, micii fabricanţi şi dăscălimea vor fi aduşi la putere prin graţia unui Brătianu sau unui Rosetti... Eder îl ascultă placid. Nu-i plac nici Camera, nici ministerul şi nici Valahia asta greu guvernabilă, iar explicaţiile lui Ghica îi par mai degrabă silnice, decât binevoitoare.

Discuţiile, certurile, luptele nu contenesc. Nervii lui Golescu-Arăpilă cedează.

Când îl vede ridicându-se şi-l aude făcând observaţii sarcastice asupra stângii şi dreptei deopotrivă, Ion Ghica se refugiază în privirea sa somnolentă. Şi-l imaginează pe Dimitrie Ghica protestând şi acesta protestează, şi-l imaginează pe Georges Ştirbey, tropotind de nerăbdare să protesteze şi Georges Ştirbey protestează, şi-l imaginează pe însuşi I. C. Brătianu ţinând un discurs în această problemă şi iată-l la tribună:

– Ministerului nu-i plac regimul constituţional şi controlul Camerei, vrea să compromită pe deputaţi spunând că nu lucrează bătându-se unii cu alţii şi deci s-ar putea face treaba şi fără ea.

Aplauze, aplauze, aplauze! Triumf general! Liberalii se salută cordial cu conservatorii.

Miniştrii zâmbesc ironic. Ghica încă somnolând se ridică puţin din

scaun şi după ce rumoarea se linişteşte, spune parcă unor fiinţe de pe alt tărâm:

– Domnilor, chiar astăzi vi s-a adus la cunoştinţă din partea secretariatului ales de dumneavoastră că absentaţi în număr mare la secţii unde se discută proiectele de reforme pe care le-aţi trimis acolo în loc să le analizaţi în plen.

Vociferări, urlete, Brătianu este eroul zilei.

Golescu are şi el răspunsul lui plin de sarcasm, logic, prea logic, iritat, prea iritat, reuşeşte cu excepţionale rezultate să arunce paie peste foc.

Din locul lui, agitat, se ridică Cristian Tell cu faţa numai proeminenţe osoase şi cu pielea cu pergamentul:

– Ministerul este ipocrit. Partizani ai lui murmură că vor să facă un 18 Brumar şi de aceea ar avea mare nevoie să se spună că Adunarea e îndărătnică şi nelucrătoare. Respiră greu, vârându-şi mâna stângă sub redingota ponosită.

„E singurul lucru care aparent îl deosebeşte pe generalul Tell, spunea veselă Catinca Gauthier în salonul doamnei Vlădoianu, de modelul său bonapartist. Dânsul pune mână stângă sub pieptul drept al hainei pe când ilustrul Împărat punea invers, mâna dreaptă sub pieptul stâng al hainei!" Felul cum vorbise atunci Catinca rece şi răutăcioasă, dar zâmbitoare îl amuză pe Ghica. Totuşi îi luase apărarea lui Tell care se precipită acum să acuze guvernul:

– Dacă vrea să calce Convenţia s-o calce în mod patriotic, eficace, accept, prin unirea Camerelor...

Aplauze!

–...şi al ministerelor...

Aplauze!

–...dar nu s-o calce parţial şi ineficient. Nu accept!

Rumoare, scandal în sală. Cretzeanu, pe marginea pupitrului, pe o hârtie cu entête ministerial, scrie o poemă:

„Fie pâinea cât de rea, / Tot mai bine-n ţara mea..."

Mai departe o rimă nu-i iese. Vagabondează cu privirea prin sală şi, deodată, inspirat, notează versul buclucaş.

Pe măsură ce Camerele lucrează fără să lucreze, naţia aşteaptă fără să aştepte, căci îşi vede de treburile ei.

În timp ce Garibaldi cucereşte Palermo, iar Napoleon al treilea anexează Savoia şi Victor Emmanuel al II-lea anexează Toscana şi Emiliana, Cabinetul valah devine culpabil de abuzuri mari, mai mari, foarte mari...

În cârciumi şi cluburi de mahala *Românul, Reforma* şi *Naţionalul* urmate îndeaproape de acel băgăreţ *Nichipercea* trec din mână în mână. Lumea este încântată de intervenţiile lui Brătianu, „combate, dom'le!", îl socoteşte demn de dorinţele sale, îl salută cu entuziasm şi cu emfază. El nu uită să le promită la fiecare alegere că îi va aduce în Cameră. Va lupta pentru un electorat larg, larg, ei, nu chiar atât de larg, desigur, încât să

intre orice coate goale, orice caraghios, deşi Rosetti mai aminteşte din când în când de sufragiul universal, dar numai aşa, ca de o dragoste din copilărie, ci unul care să-i cuprindă pe proprietari, pe cei demni de respectul secolului al XIX-lea.

În scepticismul lor, moderaţii îngaimă:

– Mai vrea Brătianu reforme radicale! Unirea! Nu mai vrea decât puterea!

– Ce vrea el? face Alecsandri şi începe să-l imite excepţional. „Vrea respectul Convenţiunii cu condiţia de a fi schimbată cu totul, ca una ce a fost elaborată de străini, fără concursul patriotic al liberalilor autohtoni..."

Ghica face un semn discret din pleoape şi dă din cap:

– Greşiţi! E mai complicat! Brătianu şi ai lui doresc Unirea, doresc reformele radicale sau nu, dar ţin morţiş să le facă ei. Nu, Brătianu nu este omul care să-şi uite obsesiile, însă nu acceptă ideea că lucrurile la care ţine el cel mai mult s-ar putea realiza fără el... Aceasta este o ambiţie istorică, nu-i aşa? Brătianu, ca şi Rosetti, socotesc Patria un bun exclusiv liberal şi deci numai ei au dreptul s-o salveze...

În dimineaţa de 29 aprilie miniştrii intră în sală într-o ciudată stare de destindere. Alexandru Golescu-Arăpilă zâmbeşte tuturor deputaţilor care îi ies în cale, chiar şi lui Rosetti, lucru care îl derutează pe acesta într-atât încât se uită în urma lui holbându-se; Georges Cretzeanu merge pe vârfuri de parcă l-ar strânge pantofii, dar durerea îl face, în mod paradoxal, vesel. Steriade vântură celebra lui anvelopă de piele în care îşi ţine hârtiile, dintr-o mână în alta. De data asta este goală, goală puşcă, indecent de goală, despuiată până şi de nurii tot atât de celebrelor sale cifre. Steriade pare a prezenta prietenilor o bătrână dezbrăcată, scofâlcită. Ion Ghica şi I. Em. Florescu, până mai ieri despărţiţi de atâtea interese, încheie plutonul povestindu-şi întâmplări de la vânătoare:

– Pun arma la ochi şi, ce crezi, vulpea cochetă, fantastică, îmi întoarce spatele şi-şi flutură coada, o coadă uite atâta! Ce să fac? M-am simţit pur şi simplu dezarmat!

– Ha, ha, te înţeleg, te înţeleg, şi eu am faţă de vulpi un complex de inferioritate! Care vine desigur din faptul că nu le pot trata ca pe nişte animale, ci, impunându-mi prin inteligenţă, ca pe nişte oameni.

Uşierul îi zâmbeşte lui Ghica aplecându-se adânc; fără să aştepte însă vreo remarcă, dar, surprinzător, ea vine şi vine până îl copleşeşte:

– Va fi o şedinţă grea, domnule Macarie!

– Regret, excelenţă!

În ochii bietului om – admiraţie, curiozitate, uimire. Atâta veselie înaintea unei lupte a mai văzut el, dar brusca familiaritate a lui Ghica îi îndoaie umerii. Cu ani în urmă fusese slugă în casa lui Tache Ghica şi de atâtea luni fiul fostului său stăpân trecea pe uşa Camerei şi răspundea vag la plecăciunea lui încât avusese sentimentul că nu-l recunoaşte. Însă, deodată, nu numai că-l recunoaşte, ci îi spune „domnule Macarie", îi pune mâna pe umăr, i se adresează confidenţial, dar destul de tare ca să audă

şi domnii Brătianu şi Rosetti şi încă nişte domni care aşteaptă ca primul-ministru să-şi termine conversaţia democratică cu uşierul:

– Un prieten al meu actor, un mare actor, domnul Millo, îi povesteşte Ghica ridicând un deget spre o ocultă scenă, mi-a spus că cel mai mult în cariera lui a repetat, ce crezi?, *căderile*. Este un fel foarte artistic de a te prăbuşi în faţa rampei, ceva ce se învaţă foarte greu, dar când îţi reuşeşte, consecinţele sunt colosale... Toată lumea plânge în sală, chiar şi duşmanii!

Domnul Macarie, înaintea căruia s-a oprit tot şirul acela de deputaţi solemni, nici nu îndrăzneşte să râdă de gluma prinţului Ghica. Zâmbeşte şters, palid şi „excelenţa" sa adaugă de data asta chiar în şoaptă, pentru ca ceilalţi să nu audă:

– Ce-ţi face tatăl, domnule Macarie?

– A murit de şapte ani, excelenţă, şopteşte uşierul acest mare şi uluitor secret care îl dezamăgeşte pe Ghica.

– Oh, regret, regret, era un om admirabil!

După ce intră în sală, Rosetti zâmbeşte spre partizanii săi:

– Ce gafă a făcut şi Macarie-tatăl, a murit înainte de a se interesa prezidentul nostru de dânsul!

Dumitru Brătianu se îndreaptă spre podium pentru a suna din clopoţel.

– E ţanţoş ca un curcan, spune Golescu în revanşă şi Cretzeanu râde copilăreşte de cravata de un roşu aprins a lui Brătianu, apoi îi face semn colegului său de Cabinet spre bătrânul Slătineanu care se strecoară printre deputaţi fredonând destul de distinct, căci este surd, aria ducelui din *Rigoletto*: La donna e mobile!

– Guvern de paşalâc! pufneşte Orăşanu îndesându-se în culoarul care duce spre tribuna presei.

Ghica se uită la ceasul său şi le spune domnilor miniştri înghesuiţi în băncile lor:

– Este ora 11,30! Pe la şapte seara vom fi ca şi demisionaţi. Cine se va bucura mai tare de acest lucru? Noi? Liberalii? Conservatorii? Prinţul Cuza? Ţara? Ah, uitam, Europa?

Eroul zilei este „principele" Ştirbey.

Despre arestarea sa în timpul alegerilor va fi vorba.

Unul din secretarii ministerului dinlăuntru auzise ceea ce *roşii* vor să facă din această istorie, pusă de ei la cale de altfel, şi poate Ghica ar fi reacţionat prudent, salvând lucrurile, dacă n-ar fi aflat de la un alt secretar al aceluiaşi minister, desigur, că diverşi emisari discreţi ai lui Cuza se întâlnesc în taină cu liberalii. Şuşotesc prin colţuri, prin cluburi, prin foaierul teatrului, prin cafenele şi mai ales prin saloanele diplomatice, atât de primitoare. Asta îl hotărâse, îl îndârjise, îl enervase şi apoi îl eliberase. Nu mai avea chef să ţină piept injuriilor Camerei numai pentru a da sentimentul că regimul fostului pârcălab de Galaţi este stabil. Popularizase intens ştirea pentru ca tot bucureşteanul se afle că Prinţul însuşi lucra să-şi lepede guvernele. Cluburile liberale priviseră această

mâhnire ca pe un triumf. Brătianu îl sfătuise pe prefectul de Dolj, amic liberal foarte activ, să aranjeze scandalul cu arestarea lui Ştirbey care ar fi antrenat forţele conservatoare împotriva lui Ghica; acum putea culege roadele.

Ghica nu era mai supărat pe liberali decât era pe Cuza, care, leneş şi insinuant, îi încurajase. Fusese un al doilea afront insuportabil.

– Vrea să ne schimbe ca pe cămăşi, îi spusese lui Bolintineanu convocat deja la un dejun intim, în speranţa că la cină ideea va fi difuzată presei. Se va petrece, în timp, un fapt remarcabil, continuase ridicând pleoapele grele, va uza pe toţi oamenii politici ai ţării, toţi vor ieşi compromişi din această zăpăceală şi apoi va cere puterilor europene dreptul de a conduce singur. Nu suntem departe de o lovitură de stat! Dacă Brătianu ar înţelege cu o oră înainte aceasta manevră ar lăsa-o mai moale. N-am însă de gând să-i deschid ochii, e mai bine să se ardă personal! Li se promite acum liberalilor un guvern, în locul nostru. După ei, şi foarte curând, va chema nişte conservatori, după aceia, iar nişte moderaţi şi după ei, iar nişte liberali. Politica de basculă va slăbi corpul politic al ţării până îl va face inutilizabil.

Lăsase o nobilă tăcere, mestecând marinata de căprior şi din nou ridicase pleoapele:

– Acesta este planul unui domn constituţional...

După amiaza făcuse o vizită doamnei Oteteleşanu şi-i mărturisise drama sa: Prinţul vrea un guvern liberal.

– Liberal?!

– Oricât de surprinzător ar fi, da, liberal! Nu vedeţi ce s-a întâmplat în Moldova? L-a adus pe Kogălniceanu la putere, iar ceea ce este mai limpede pentru noi este că Nicolae Golescu şi alţii au fost des vizitaţi de colonelul Pisoschi atâta vreme cât Prinţul a stat la Bucureşti. Dar, sigur, astea sunt presupuneri, oricând lucrurile pot lua o altă întorsătură, doream doar să vă explic nemulţumirea mea...

Avea certitudinea că, prin doamna Oteteleşanu şi prin domnul Oteteleşanu, Barbu Catargiu şi ceilalţi conservatori vor fi la curent cu situaţia reală.

Seara îşi chemase miniştri. Statuseră în cerc şi şopocăiseră.

– După ce l-au pus pe Opran să-l aresteze pe Ştirbey, liberalii vor să facă din asta o problemă ministerială.

Nici nu apucase să-şi termine fraza că Florescu, Cretzeanu şi Steriade se repeziseră:

– Demisionăm, la dracu!

– Sunt foarte mulţumit, domnilor, râsese Ghica, potrivindu-şi pince-nez-ul. Am alcătuit, se vede, un minister foarte solidar în toate actele sale şi mai ales acela al retragerii de la putere. Sunt însă şi mâhnit, adăugase scoţându-şi pince-nez-ul, căci, trebuie să recunoaştem, orgoliul nostru nu vrea să fie sacrificat pe altarul datoriei...

Reproşul sunase ca o amabilitate, dar aruncase o undă de vagă

tristeţe. Într-adevăr, preferau să se retragă la moşiile lor, în saloanele lor, să călătorească liniştiţi la Paris sau la Londra, decât să-i mai audă pe *roşii* şi pe *albi* ţipând în devălmăşie la ei, nişte oameni atât de respectabili. Şi atunci, ce este Patria? Domnilor, vă întreb, ce este Patria?

Preşedintele Adunării agită clopoţelul.

– Are cuvântul principele Ştirbey.

– Ce *principe*, care *principe!* vociferează Marghiloman de la locul lui. Protestez! De când are ţara noastră *principi* pe fiii Domnitorilor? E ridicol! Ne facem de râs în faţa Europei cu asemenea îngâmfări aristocratice într-o epocă atât de democratică.

Georges Ştirbey se îndreaptă spre tribună, calm, elegant. E „costumat" cu grijă, remarcă Ghica – redingotă cenuşie, vestă de mătase gris închis cu trandafiraşi mov, cămaşa albă bătând în mov – îşi studiază gesturile pentru a demonstra o noblețe lezată, profund jignită. Barba neagră tăiată caligrafic străluceşte de pomezi fine. Aşteaptă să se liniştească rumoarea din sală şi, dregându-şi glasul, rezemându-şi palmele de marginea tribunei, îşi începe „cumplita poveste":

– Da, domnilor, încă înainte de a pleca la Craiova mi-au zis nişte amici că s-au luat măsuri împotriva mea, a lui Brâncoveanu şi a altor...

– Principi... îi taie vorba Marghiloman foarte supărat.

–...N-am crezut. Aici vorbitorul face o pauză plină de amărăciune şi continuă zâmbind în colţul gurii la amintirea propriei sale naivităţi. M-am dus cu inima deschisă. Fără bănuială! Acolo, şi vocea se ridică spre plafonul cu stucaturi geometrice, uşor deteriorate, oameni ai guvernului, promiţând posturi, apoi prefectul şi prezidentul tribunalului agitau lumea să-l aleagă pe Atanase Panu. Bărbia lui Ştirbey se retrage strategic în gulerul înalt al cămăşii: N-am nimic personal cu domnul Panu, dar prefectul judeţului m-a acuzat pe mine că am vrut să corup alegătorii şi m-a arestat la domiciliu. „Principele" face iar o pauză, ridică încet braţul drept, îşi răşchiră degetele („vai, cinci cu totul, ca la oricare", mormăie Steriade), şi continuă: Nouăsprezece alegători dintre proprietarii mari au fost ţinuţi cu dorobanţi la uşă...

– Observaţi, spune Golescu-Arăpilă, el a fost *deţinut*,iar ceilalţi *ţinuţi*... C'est une grande différence!

–...paisprezece, face Ştirbey răşchirând aceleaşi cinci, din păcate, degete de la o mână, dintre delegaţii proprietarilor mici au fost duşi între puşti la interogatoriu! S-a zvonit în oraş că am venit să fac o conspiraţie! Mai mult, domnilor, o *revoluţie!*

– Dumnezeule, cine a crezut asta este chiar idiot, spune Ghica încet. Încet, dar destul de tare pentru a stârni râsetele celor din jur.

Arăpilă este în extaz. Priveşte spre Brătianu, Rosetti şi spre propriii săi veri Nicolae Golescu şi Alexandru Golescu-Albul şi murmură la fel de încet şi perceptibil:

– Splendid lucrat! Putem recunoaşte că beneficiem de o tradiţie bogată pe care o fructificăm excepţional!

E linişte în sală. Deputaţii ascultă discursul şi micile lui comentarii, pregătindu-şi ciorovăiala.

E linişte afară, în piaţa Mitropoliei, luminată de soarele unei amiezi blânde. Un călugăr nebun cântă „Aleluia, aleluia" şi tunde cu o foarfecă mare tufele de lemn câinesc de pe marginea aleii principale.

Preşedintele Adunării stă tolănit în fotoliul său şi ascultă plictisit, cu sprâncenele ridicate şi degetele gata să tragă de clopoţel. Întinde mâna spre micul obiect când vocea lui Ştirbey pare că vrea să încheie larg fraza şi şi-o retrage când acesta, cu un nou suflu, îşi reia istoria „suferinţelor" sale electorale. Dar, vai, cam atâtea au fost ele. Atât s-a putut înscena cu ajutorul neprecupeţit al lui Brătianu, Rosetti & Co. Principele încearcă să le lungească cu vorbe teatrale, însă începe să simtă că supralicitând pierde efectul. Încheie arborând o faţă mâhnită.

– Iată, unde s-a ajuns, domnilor!

Părăseşte tribuna cu mersul lui drept, elegant, în timp ce preşedintele clopoţeşte încântat, acoperind aplauzele dreptei.

Ghica ridică mâna, îşi împinge cu piciorul în spate scaunul şi-i şopteşte, ridicându-se, lui Golescu:

– Ţineţi-vă bine, fraţilor, măcar ironia să nu ne-o pierdem o dată cu portofoliile.

Sala zumzăie ostil şi subţire. Deputaţii care ieşiseră în timpul discursului lui Ştirbey revin în vârful picioarelor deranjând pe toată lumea. Ghica aşteaptă ca foşgăiala să se potolească.

– Domnul Ştirbey a arătat foarte elocvent nenorocirile sale.

Începe calm de parcă ar analiza lista de la spălătoreasă. Nu vrea să pară uimit nici de răceala deputaţilor şi nici de vehemenţa lui Ştirbey. Aruncă leneş:

– Negreşit, n-a suferit prea mult! A fost arestat două ore la domiciliu. Trei dorobanţi l-au sculat dimineaţă pe la ora opt şi i-au spus că au poruncă să nu-l lase a ieşi, iar dumnealui s-a putut întoarce pe partea cealaltă.

Râsetele plutesc molcom prin sală şi Ghica, înainte, ca ele să se stingă, reia:

– Dar grave sunt, desigur, problemele libertăţii individuale şi cea a inviolabilităţii domiciliului. Acestea, da, sunt probleme grave, la care aş vrea să mai adaug încă una, la fel de serioasă. Pentru ca oamenii să fie respectaţi de către guvern, trebuie ca şi ei să respecte guvernul. Domnul Ştirbey a spus că ministerul a voit să provoace tulburări. Şi e nedrept. O resping. Pe banca guvernului sunt persoane oneste ca şi princip... domnul Ştirbey, vreau să le apăr de o acuzaţie pătimaşă.

Ghica îşi aşează palmele pe pupitrul din faţa sa, după ce a aruncat o privire demonstrativă asupra băncilor ministeriale, unde colegii săi abia aşteaptă să intre în viaţa privată. Pince-nez-ul îi atârnă pe piept, sticlind

din când în când în lumina aurie a amurgului. Cu mâna moale îndreptată spre partea dreaptă a adunării unde Ştirbey stă încordat şi ţeapăn, fără să se uite însă într-acolo, Ghica îşi continuă apărarea:

– Dumnealui a plecat din Bucureşti sub impresia lăsată de zvonul unor prieteni că noi am dat ordine administraţiei locale să-l aresteze şi s-a dus la Craiova să lupte cu vîntul, cu o putere nevăzută, nepipăibilă şi pe care n-o găsea nicăieri. Nerăbdător, a început să spună alegătorilor ceea ce avea de spus, de fapt, că guvernul vrea să le ia proprietăţile, moşiile...

– Nu, domnule ministru, sare Ştirbey, nu e în caracterul meu să fac asta.

Ghica lasă o mică tăcere în care măsoară prin lamele fine ale pince-nez-ului, melancolic... caracterul preopinentului.

– Te rog să nu mă întrerupi, rosteşte galeş.

– Spui lucruri revoltătoare!

– Dumneata ai spus lucruri şi mai revoltătoare ministerului, ridică vocea Ghica, şi el te-a ascultat, a răbdat... Rabdă şi dumneata acum ceea ce va zice el.

Pince-nez-ul sticleşte din nou auriu-argintiu. Primul ministru zâmbeşte sălii ca un actor care îşi pregăteşte „căderea" cu toate voluptăţile estetice:

– Vin deci la chestiune, mimează el limbajul deputaţilor şi încă nu ştie de ce vrea să-i jignească *pe toţi*. Aşa are poftă. Simte că trebuie să-i sfideze şi pace. Ministerul a primit din partea prefectului acest raport.

Ridică hârtiile de pe masă şi le citeşte ca un grefier, subliniind cuvintele incriminatorii cu o ridicare vioaie a privirii, despovărată brusc de pleoapele grele. Se adresează mai ales liberalilor, căci Opran l-a scris la dictarea lor. Citeşte cu o binevenită satisfacţie. Apoi, revenind cu vocea lui detaşat-veselă, comentează:

– Este un raport care poate fi dictat de patimă, dar poate fi şi adevărat, iar un ministru, şi arată spre sine cu arătătorul drepte înfipt în piept, trebuie să-l creadă pe administratorul său. Prefectul era dator să facă acea comică arestare, a dat faptul în cunoştinţa procurorului şi nu s-a mai amestecat, nu mai era treaba lui, ci a judecăţii. Se întoarce interogativ, către sală: Atunci când guvernului i se semnalează un asemenea caz, el trebuie să-l privească cu indiferenţă? Un guvernant nu trebuie să se bazeze pe fidelitatea slujbaşilor lui mai ales atunci când opoziţia se bazează pe slăbiciunile lor? Aceasta este învăţătura pe care o tragem.

Se aşează. Ştirbey, Cârjeu, Magheru, Nicolae Bibescu, Ion Oteteleşanu vorbesc toţi deodată, iar clopoţelul îi acompaniază. Peste glasurile tuturor se ridică cel al lui Barbu Catargiu. El, vulpoiul, a aflat primejdia, a făcut legătura, pâlpâie încet din pleoape către ai săi. Îşi împinge burta înainte, îşi vâră degetele în scobitura vestei şi-i dă drumul:

– Urăsc tulburările particularilor – privire semnificativă îndreptată spre stânga din Cameră, dar şi abuzul de putere. Nu-l acuz pe domnul minis-

tru că l-a crezut pe slujbaşul său, ci că atunci cînd a văzut că raportul e plin de exagerăţiuni nu a luat măsuri pentru a-l pedepsi.

Din rândul al doilea, uscat şi chel, Alexandru Florescu îşi ridică braţul:

– Menţinându-l în post, ministerul a acoperit abuzul. După ce procurorul a respins acuzaţiile din raport ca false, trebuia ca ministerul să-l dea în judecată pe prefect. Este vina lui că n-a făcut-o!

– Pe ce lege? ţipă Cristian Tell. E lung, slab, pometii uscaţi şi proeminenţi, ochii înfundaţi în orbite.

Dar Catargiu intervine, conciliant, lăsându-l pe Al. Florescu descumpănit:

– Ministerul nu este acuzat de abuz, ci i se recomandă din partea Camerei suspendarea domnului Opran din funcţia sa.

Dreapta a înţeles. Trebuia să tragă tare împotriva prefectului, căci asta irită cel mai tare stânga, cea care speră salvarea lui Opran şi căderea ministerului.

Dar este prea târziu.

– Ah, aici să-i văd pe liberali, spune la urechea lui Cretzeanu,Arăpilă, aici, când trebuie să-şi radă un partizan de dragul răsturnării unui ministeri Mă şi văd răstignit!

Evident, I. C. Brătianu ţine un discurs. Scaunele scârţâie, deputaţii aşteaptă. Toţi au senzaţia că au ajuns la punctul de sosire. Gâfâie puţin, dar au plăcut surpriză că n-au ratat cursa.

– Antevorbitorii mei n-au pus chestiunea la înălţimea care să intereseze Camera întreagă, îşi începe Brătianu ofensiva. Problema cea mai gravă este cea a libertăţilor politice şi individuale, a inviolabilităţii domiciliului, a abuzului de putere, domnilor!

Ghica ridică din urmeri:

– Parcă eu ce ziceam?

– Trebuie să acţionăm în aşa fel, continuă oratorul, încât să împiedicăm abuzul şi arbitrariul. Mai bine dăm un blam ministerului decât să facem răul de a le încuraja. Nu persoana domnului Ştirbey o apăr, Doamne fereşte!, ci legalitatea!

Această sălăşluia undeva, dincolo de plafon, deasupra tuturor, dincolo de acoperişul Adunării. Plutea ca norii albi pufoşi din acea după-amiază tandră bucureşteană, în care pe străzi şi prin parcuri, melancolici solitari îşi întorceau faţa spre ei înşişi în calda seninătate a oraşului. Asistenţa priveşte pierdută spre cerul imaginar-ireal, încins de un soare cu ţurţuri de cristal. Pleoapele cad grele peste ochii somnoroşi. Dar vocea lui Brătianu ar trezi şi spirite mai adormite decât cele ale deputaţilor:

– Antevorbitorii mei n-au văzut problema generală, au rămas la amănunte neînsemnate şi ministerul a profilat spunând că a făcut o greşeală din excel de zel pentru siguranţa Statului, o greşeală limitată la un caz. Or, nu cazul este în discuţie, ci abuzul!

– Ei, asta-i! face Golescu. Există un abuz în afara cazului?

Un deputat cu faţa albă ca varul părăseşte sala, deranjând un şir

întreg de scaune. Oratorul aşteaptă să-şi poată relua atacul, trage aer în piept, dar Ghica se ridică leneş:

– Îmi cer scuze de întrerupere, dar spuneţi de atâta vreme aici că ministerul a încălcat legea. Aceste cuvinte rostite de gura dumneavoastră, ca şi bila pe care o aruncaţi în urnă, nu rămân fără răspuns în ţară, ştiţi bine, ci dimpotrivă! Consecinţa este însă slăbirea autorităţii guvernului. După votul pe care îl veţi da azi, în privinţa arestării preventive şi, vai, hilare, a domnului Georges Ştirbey, cabinetul actual va şti să se retragă sau nu, pentru a face loc altuia mai capabil. Acest vot de încredere sau neîncredere îl cerem şi noi, miniştrii, pentru a înceta odată aceste acuze. Domnul Brătianu – continuă Ghica moale, aproape şoptit, pare-a fi extrem de obosit – spune pe rând toate acuzele opoziţiei fără a mai ţine cont de responsabilitatea noastră în cazul unora dintre ele.

– Legalitatea face, domnilor miniştri, ţipă Brătianu, pe dreapta să dea mână cu stânga... Şi-l arată semnificativ pe Al. Florescu, care se face mic, mic.

Preşedintele sună din clopoţel:

– Are cuvântul „principele" Dimitrie Ghica... spune aşteptând cu delicii o replică vie care nu întârzie să apară:

– Ce principe, care principe! De când în România principi?

Beizadea Mitică îşi propteşte spinarea lată pe picioarele scurte. Vorbeşte de la locul lui:

– Avem probleme şi lucrări pe care ţara le aşteaptă, da, le aşteaptă cu nerăbdare. Domnul Brătianu face din orice împrejurare o chestiune ministerială. Azi, când nu se mai schimbă domnii, am ajuns să schimbăm ministerele şi putem liniştiţi aplica vechiul proverb în continuare, fără pagubă. Căderea ministerelor, bucuria nebunilor! Domnul Brătianu atacă sistematic guvernul şi nu-l lasă astfel să lucreze.

Ghica se aştepta ca cei din dreapta să-i apere mai coerent. Chiar dacă făceau caz de arestarea lui Ştirbey voiau de fapt să forţeze guvernul să recunoască manevra liberală craioveană mai mult decât să-l vadă demisionat. Cu Opran – un prefect şi un deputat liberal mai puţin!

– Am un principiu, strigă pentru a acoperi zăpăceala generală, Dimitrie Ghica, respirând adânc şi luând-o apoi în *do-major*, a nu ataca şi răsturna Cabinetul decât într-un caz de extremă necesitate! Fac apel la patriotismul domnului ministru şi-l rog să nu se solidarizeze cu prefectul de Dolj şi a-l deferi justiţiei pentru că a încălcat legile, orbit de patimi personale.

Ghica îşi lasă pleoapele mai grele peste privirea visătoare. Se scoală din nou şi cere precizarea votului. E calm şi reuşeşte astfel să agaseze pe toată lumea.

Liberalii ţipă că, da, dezavuarea purtării prefectului înseamnă un vot de blam dat guvernului, deşi le pare rău de prefect (dar au în faţă o miraculoasă speranţă ministerială care merită orice sacrificii), Magheru şi încă vreo zece refuză o asemenea interpretare, Barbu Catargiu şi

Dimitrie Ghica nu vor blamul guvernului, dar cer capul prefectului şi răzbunarea „suferinţelor" lui Ştirbey.

De pe banca lor, miniştrii privesc spectacolul ca pe ceva îndepărtat, cu un aer visător de parcă deja îşi degustă tihna vieţii private.

Spre ora şapte sunt ca şi demisionaţi.

Ieşind din clădirea Adunării îi întâmpină o ploaie caldă, primăvăratecă. Pe acoperişul Mitropoliei se prelinge apa în şuvoaie vesele. Se lasă întunericul şi clopotele cântă de vecernie. Piaţeta e plină de trăsuri elegante. Spinările cailor lucesc.

În vale, Bucureştiul este acoperit de un nor burduhănos, tivit cu o lumină alb-roz, lichidă.

– Le premier ministre adoptera-t-il jusqu'au bout le langage du professeur? întreabă Béclard pe Barbu Catargiu în şoaptă. Acesta dă din cap în silă, privind haşurile fine ale ploii.

– Ah, are de ce să fie dezamăgit! Noi ăştia, bătrânii, ne-am comportat ca nişte copii! Ce n'est pas la gauche qui a gangé, c'est la droite qui a perdu.

Stau înghesuiţi toţi sub streaşina Adunării, alţii în holul întunecat şi zumzăie ca un stup.

– Il finira par irriter les députés par son assurance, mormăie consulul. Il n'a leur dissimulé point la piètre opinion qu'il s'a fait de leur compétence.

– Quelle compétence? Nous sommes au début de notre compétence, mormăie ironic Catargiu.

Ghica se strecoară printre prieteni şi duşmani pentru a se urca în trăsură. Pe capră, Ghiţă are un aer marţial şi-şi strânge fălcile. Ropotul cailor şi zgomotul monoton al ploii îl relaxează pe fostul bei de Samos şi, iată, fostul prim-ministru al Valahiei.

Este obosit, obosit, obosit. Se lasă pe speteaza canapelei, îşi întinde picioarele de-a curmezişul cupeului, îşi trage cilindrul pe frunte, împunge cu bastonul vârfurile pantofilor şi spune către propriul său picior:

– Une bataille n'est pas la guerre, mon frère! Cu acest Prinţ nu vom mai colabora nici tu, nici eu!

Când intră în casă, aruncându-şi pardesiul, mănuşile şi cilindrul în braţele lui Louis, are un moment de regret. Cu coada ochiului îşi urmăreşte servitorul. Louis este un valet desăvârşit pentru un prim-ministru. Îl va frustra imens pierderea acestui portofoliu. „N-ar fi rău să-l recomand discret lui Cuza pentru a-l oferi pe rând tuturor preşedinţilor de minister? Asta numai pentru a se împlini o vocaţie autentică!"

În vestibul este întuneric. Intră încet pentru a nu tulbura liniştea paşnică a obiectelor protejate de zgomotul ploii. Prin uşa salonului întredeschisă, are surpriza s-o vadă pe Saşa în faţa ferestrei dinspre grădină. Priveşte melancolică peisajul ud şi apa se prelinge pe geam, pe copacii înviorați de vântul cald şi, gânditoare, tristă, îndeasă o linguriţă într-un borcan de dulceaţă. Îşi ţine genunchiul drept pe marginea fotoliului. Rochia de muslină s-a agăţat la poale de tocul pantofului.

„Ai crede că vede sufletele morţilor bântuind aleea!"

Dar linguriţa se ridică ritmic spre buzele pline de amărăciune, cuprinse de o adâncă mâhnire, aducând de fiecare dată un transport substanţial de dulceaţă de fragi, care parfumează încăperea şi o umple de o tandră uimire.

„Dumnezeule, Saşa e din nou însărcinată!"

XVI

În iulie, când căldura pârjoleşte mocnit vegetaţia, când praful se vâră peste tot cu o violenţă perfidă, capitala Valahiei pare cuprinsă de exuberanţa unei fete bătrâne. Apar rochiile cele mai vaporoase, umbreluţele cele mai gingaşe, caii asudă, vizitiii adorm pe capră, cafenelele îşi întind mesele în stradă sub prelată, cerşetorii uită să mai cerşească şi-i bombăne pe trecători, casele îşi acopăr ferestrele cu draperii întunecate, bărbaţii au mereu hainele boţite şi cravatele atârnate anapoda, copiii se zbenguie în silă...

Cei care n-au plecat la Mehadia, Balta Albă sau mai departe la Baden-Baden, la Biaritz sau, mai departe, la Nice sau Aix-les-Bains, îşi trimit isterizaţi familiile la moşie „ca să stea la aer", iar ei cad leşinaţi în fotoliile de la Hugues, Fialcowski sau Raşca, sorbind cu lene din halbele de bere sau din înaltele pahare de limonadă.

Pretextul pentru a rămâne pe străzile încinse de soare ale Bucureştiului îl oferă, fără îndoială, politica.

Politica şi iar politica...

– N-aţi plecat la Ghergani, domnule Ghica?

– Aştept să cadă guvernul liberal şi pe urmă...

De o lună şi mai bine dă acest răspuns.

Şi iată, profeţia lui nu întârzie să se adeverească. Niculae Golescu, Brătianu, Rosetti, Boerescu şi ceilalţi sunt forţaţi să-şi dea demisia: incident diplomatic!

– Ştiam că se va întâmpla astfel, lămureşte Ghica. Aceste stimabile creaturi, nemaiavând împotriva cui fi vehemenţi, au găsit de cuviinţă să atace puterile garante, Austria... Singurul lucru de care mă tem este că experienţa asta o să le prindă bine.

Răsturnat pe un fotoliu de rafie, mângâindu-şi bărbuţa delicată un domn în costul de alpaca ridică sprâncenele indignat:

– Nicolae Golescu, domnilor? Patriot? N-a închinat el ţara turcilor la '48?

Ţinuta individului, ca şi intonaţia lui dispreţuitoare îl înfurie pe Ghica:

– Nicolae Golescu, domnilor, spune imitându-l, poate fi capabil de o nerozie, dar nu de o infamie!

Gradowicz râde amuzat. Se apleacă la urechea lui Filipescu:

– S-a trezit boierul din Ghica! Lui i se pot îngădui glume pe socoteala lui Golescu, dar nu unui oarecare.

Gustând molcom din îngheţata de fragi a domnului Fialcowsky, Barbu Catargiu îşi clatină capul ironic:

– Nici guvern de fuziune, că a mai fost, nici unul moderat, că a mai fost, nici unul liberal că tocmai căzu... acum, dragii mei, trebuie să avem răbdare. Se adresează lui Brăiloiu, Arsache, Oteteleşanu şi altor celebrităţi conservatoare care ştiu să guste gluma.

La o masă alăturată, un funcţionar de provincie, ţanţoş, cu cravata de satin portocaliu îşi roteşte ochii în toate părţile, năuc şi interesat. Iată-l în lumea pe care o visa! Iată lumea pe care o râvnea sufletul său însetat de înălţimi!

În ciuda atâtor evenimente, unora, cum este Oteteleşanu sau Barbu Bellu-duelgiul, viaţa li se pare anostă. Ce păcat! La Fialcowsky, ziua în amiaza mare nu se joacă „norocul"!

Plictiseală generală!

Numai Bolintineanu se afită prin oraş în trăsurile palatului.

– Lui Cuza îi place naivitatea lui patetică, îl bârfeşte Gradowicz cu o voce atât de ceremonioasă, de caldă încât comesenii încep să-şi facă vânt cu pălăriile. Poetul este pentru Prinţ un maldăr de avantaje...

– Într-adevăr, când îl chemi pe Bolintineanu în cabinetul princiar pentru a se sfătui cu el, spune Ghica molcom, nimeni din oraş nu poate avea idee de culoarea viitoarei formaţii guvernamentale. Poate fi oricare. Apoi el cunoaşte pe toată lumea, poate aborda pe oricine şi poate da relaţii despre oricine, având într-adevăr sentimentul responsabilităţii, care vine din naivitatea lui, desigur! Pe vremuri, regii Franţei apelau în asemenea situaţii la câte o damă cu largi cunoştinţe mondene. Dar ele erau cinice! Cuza a ghicit în Bolintineanu sensibilitatea lui feminină... Şi apoi ştie că reputaţia oamenilor mari spânzură de talentul scriitorilor care le-au transmis memoria în posteritate!

Tăcuse un moment, apoi zâmbise comic spre cei de faţă:

– Ia să vedem ce minister o să iasă? Zău, sunt curios!

– Nici celui care a alergat, nici celui care s-a rugat, ci celui care a binevoit Dumnezeu, cântă pe nas Catargiu de la o masă apropiată.

– Ce fel de minister? întreabă cu retorica lui teatrală Brăiloiu. Se uită în jur la feţele asudate ale lumii politice bucureştene şi pufneşte: De unde supleţe? De unde supunere? De unde idei? De quelle couleur, de quelle force serait la nouvelle combinaison, quelle en serait sa durée et quelle grâce trouverait-elle devant le pays?

Sub o pălărie de pai „zoulou" cu trandafiri roz şi *lilas* o doamnă macină lent îngheţata de alune. Se aude cronţănitul mărunt al poamelor risipite în pasta rece. Toţi bărbaţii întorc capetele spre delicatul şoricel. Apoi Barbu Catargiu rupe vraja:

– Se vânează prea grosolan popularitatea! Vă întreb, domnilor, măsurile cele mai necesare sunt şi cele mai populare? Nu, domnilor, nu

trebuie să ne lăsăm guvernaţi de judecătorii de judeţ, de dăscălimea satelor sau de demagogii de provincie...

Gradowicz îşi toarnă gheaţă în paharul gol:

– Şi-a încălecat cel mai bun armăsar!

În colţul său, funcţionarul de provincie deschide ostentativ *Românul*. A ajuns el aici, dar nu-şi cedează principiile în faţa unor tombatere ca Barbu Catargiu, chiar dacă acesta nu arată cum credea el, cu işlic şi caftan, ci ca un „european" adevărat, cu nădragi din stofă englezească, dungată şi veston cu lanţ de argint la ceas. Ziarul îl învaţă că „ăsta" e mort de mult şi el crede în ziar, e pâinea lui zilnică. Mai realitate decât realitatea este vorba scrisă.

– Când am aflat că Brătianu este în guvern m-am întrebat cine va mai fi liderul opoziţiei de stânga! Eram foarte îngrijorat, declară mucalit un ins cu favoriţi bine tăiaţi. Dar când l-am auzit cum bodogăne fără şir, ca ministru, puterile garante, pe Austria vecină, pe Turcia suzerană, m-am liniştit. Aruncase guvernul în opoziţie...

– Ce-o fi de ales între patriotismul cinic şi cinismul patriotic? comentează la o altă masă o doamnă cu sprâncene negre, blondă, înfiptă, gata de harţă.

Pe terasă intră Papiu Ilarian. Calcă drept, cu umerii încordaţi. Faţa prelungă încadrată de o barbă stufoasă şi îngrijită, cu nasul drept, puţin sever păcătuieşte printr-o privire galeşă.

Un senzual disciplinat!

Năduşit, năclăit, teatral şi boem, Valentineanu, cum îl vede, aruncă o privire disperată propriilor lui pantofi. Iar sunt plini de zloată! Se ridică de la masă, încercând în grabă să mai ordoneze paharele împrăştiate şi ziarele aruncate halandala, pentru a-l întâmpina cum se cuvine – adică improvizând la repezeală o politeţe scorţoasă care îi vine ca o mănuşă de damă.

– Prietene! Ce bine îmi pare că te văd!

Papiu Ilarian clipeşte din pleoapele vineţii. Este însoţit de doi indivizi ciudaţi, îmbrăcaţi cu grijă, ca el, dar sărăcăcios – unul înalt, bine făcut, cu un păr negru sârmos şi fizionomie blândă, timidă şi altul mărunţel, uscat şi nervos, cu o privire cruntă. Doi scutieri care se înclină solemn în faţa directorului revistei liberale.

– Iulian Grozescu şi Iosif Dunca, îi prezintă Papiu Ilarian şi face un gest de parcă şi-ar da la o parte, cu mâneca dantelată a vestonului de muşchetar, o frumos garnisită pelerină. Doi buni români, adaugă ridicând un deget al mâinii drept spre azurul aprins al cerului. Precizarea este făcută cu o uşoară trufie şi Valentineanu se arată repede sensibil:

– Mă bucur, mă bucur! La noi în Valahia, bunii români sunt mai rari!

Ironia trece pe lângă cei trei ca un lin vânticel de primăvară. Îndată ce se aşează pe scaunele cam largi, prea comode pentru ei, încep istoriile sângeroase de peste Carpaţi. Sunt evocaţi Horia, Cloşca şi Crişan, apoi

nefericitul Avram Iancu, apoi, cu vârf şi îndesat, persecuţiile personale – cu multe amănunte zguduitoare.

Valentineanu, nemaiavând pe ce să se aşeze, s-a cocoţat pe jardinieră şi-şi bălăbăne un picior plin de încântare:

– Vremuri grele, vremuri grele, spune graseind.

– Duşmanul trebuie răpus... replică Dunca îndesându-şi furia în plămânii înguşti. Pentru ei nu sunt arme mai potrivite decât măcelul, extremitatea pe care ei au practicat-o violent!

La o masă fără umbrelă, aşezată chiar în marginea străzii, un tinerel-boierel suportă greu agresiunea unui arendaş care i se bagă în suflet:

– Nu poţi face nimic cu o ţărănime care are pretenţii nerealizate.

Ghica se răsuceşte spre el:

– Vous pouvez entendre la voix de la raison!

Arendaşul se ridică, se înclină plin de veneraţie.

– Grigore Potângă! Respectele mele!

Fostul ministru îi surâde cu amabilitate. Era desigur unul din cei scăpaţi de arendele pe anii din urmă de legea dată sub scurta sa guvernare.

Doamna cu pălărie de pai şi roze de tafta *lilas* ronţăie încet, dar perceptibil alunele din îngheţată. Ochii nu i se văd de sub borurile lăsate, doar gura puţin ţuguiată ţinând în faţă, între dinţii împinşi înainte, micile poame. Toţi bărbaţii întorc capetele zîmbind. Şoricelul se avântă şi el într-un zâmbet fermecător. Doar Papiu-Ilarian, demn, sobru, se adresează fără să audă, fără să vadă delicata făptură, unuia dintre ardelenii săi:

– Vitalitatea rasei române este profundă, ea a supravieţuit în Ardeal presiunii maghiare şi austriece, iar aici, şi un deget lung de o stranie frumuseţe se înfige în solul valah care ţine în palma lui cofetăria veneticului Fialcowsky, presiunii grecilor din Fanar şi a brutalităţii otomane.

– A supravieţuit, dar s-a molipsit, comentează cineva.

O clipă de linişte, apoi directorul *Reformei* împinge Valahia în mijlocul discuţiei:

– Noi, cei de aici, nu dorim decât dreptate şi libertate pentru toţi, fie amici, fie inamici, nu vrem exterminarea adversarilor.

– În sfârşit, murmură Ghica lui Gradowicz, iată alt glas al raţiunii, al prudenţei, al adevărului! Cine spunea că Valentineanu e un zăpăcit? Un socialist? Un anarhist?

–...e doar un demagog! replică polonezul.

– De-aia v-au răpit duşmanii chiar şi Oltenia! răcneşte cel cu numele de Dunca, cel mic, îndesat şi îndârjit. N-aveţi sânge în voi! Cu asemenea arme şi cu ideile voastre de toleranţă nu vom emancipa niciodată provinciile subjugate!

Noroc că prietenul de alături zâmbeşte blând.

„El e cealaltă faţă a Ardealului, cea paşnică, cea visătoare."

Papiu Ilarian scoate ceasul greu din buzunăraşul vestei, îi apasă

resortul capacului – clic-clac!, priveşte solemn cadranul şi, ridicându-şi pleoapele triste începe să-şi ceară scuze.

– Dragilor! Eu trebuie să merg spre casă. Iertaţi-mă, că vă las, dragilor!

– Domnul Papiu, toată consideraţia! sare Valentineanu din jardiniera lui. Bietele petunii au fost asasinate. Ocupă repede fotoliul abandonat şi discuţia se înfierbântă de parcă ar fi nişte şcolari lipsiţi brusc de prezenţa profesorului prea vigilent. Dar se înfierbântă în şoaptă, cu scurte răbufniri repede înfundate – absenţa profesorului le-a smuls din autoritate, din aplomb!

„Ah! Ardelenii ăştia vin peste noi ca nişte judecători aspri de moravuri, sacerdoţi ai marilor idei naţionale şi ai incoruptibilităţii biblice! Dar de ce aleargă la Împăratul!!?"

În acel moment în faţa cafenelei se oprise o elegantă trăsură lăcuită într-un grenat stins cu chenar auriu. Din ea coborâse proaspăt, vesel, bronzat, Grigore Eliad-Cârciumărescu într-un splendid costum de caşa oliv cu cravată de un bej-castaniu şi cu o pălărie moale de fetru bej cu panglică oliv. Odată coborât din cabrioletă îşi îndeasă în ochi un monoclu cu lanţ de aur şi se zgâieşte prin el foarte bine-dispus la adunarea cea pestriţă. Salută cu temenele adânci cele câteva doamne împodobite cu suave capeline pastelate, pline de funde, văluri şi flori de mătase, apoi se aruncă în mijlocul meselor şi exclamă uimit:

– Aud că a căzut guvernul, copii! Le gouvernement est mort, vive le gouvernement! Ha! Ha!

Toată lumea se înveseleşte brusc. Amurgul cade molatec peste oraş, miroase a tei, a fragi şi a Bordeaux, a cafea şi a ananas, a tutun de Havana şi a alune... Domnul Cârciumărescu se aşează pe un scaun la prima masă care îi iese în cale. Nu se uită cine stă acolo, îi este perfect indiferent, el iubeşte pe toată lumea! Se ştie agreat de toată lumea! Căci este de profesie „millionaire". Nu un milionar care se străduie să adune milioanele sau să le conserve, ci unul care se străduie să le risipească. Le moştenise şi era un om fericit, putând fi generos fără socoteală. Boierii vechi îl numeau ciocoi, dar îl simpatizau pentru că ştia să piardă fără disperare şi dădea bani cu împrumut la dobândă mică, burghezii îl numeau „nenea Cârciumărescu" cu un fel de veneraţie plină de pizmă, era de-al lor, dar nu făcuse nici un efort pentru asta. „Nenea" subvenţiona orice. Şi mai ales pe liberali:

– Sunt slăbiciunea mea, ha, ha! Au papagal şi n-au bani! De câte ori pierd la bacara, am mustrări de conştiinţă, mă gândesc că puteam să-i sprijin cu sumele alea pe băieţi! Ei ţin cu noi, cu noi ăştia care n-am contat până acum, n-avem, şi „nenea" face un semn evaziv cu mâna de parcă ar înşuruba în plafonul celest un tirbuşon, n-avem... arbore genealogic, ha, ha! Drăguţă! Un şvarţ cu gheaţă! Noi ăştia care... Poate nu suntem mulţi, dar suntem, cum să spun... cheia, fierul acela răsucit care deschide cămara. Ha! Ha! Ha! Seiful!

Se reazămă cu braţul drept de spătarul scaunului şi picior peste picior se avântă visător:

– Opoziţia, copii, este o trăsătură fundamentală a sufletului omenesc!

– Închinămu-ne patimilor tale, Popor român! exclamă, de la masa lui Valentineanu, ardeleanul cel mare şi blând.

– Domnule, presa este a patra putere într-un regim constituţional, declară Dunca, negricios, aspru şi cu ochii injectaţi. Ce faceţi?

Ziaristul, care a schimbat între timp saluturi cu Eliad Cârciumărescu, se apleacă spre el:

– Ce facem? Cum ce facem? Scriem în draci!

Sub pălăria de pai, pentru o secundă, se aude ronţăitul acela de şoricel. Toţi bărbaţii întorc capetele, bărbile lor pline de importanţă. Eliad-Cârciumărescu se holbează prin monoclu la făptura rozătoare care îşi întinde boticul graţios spre cupa de îngheţată.

– Ha! Ha! face „le millionaire".

La o masă de sub prelata dungată a cofetăriei, bătrânul Cantacuzino mormăie în urechea unui foarte tânăr, dar deja celebru jucător de whist:

– Luxul interiorului şi al vestimentaţiei este pentru femei ceea ce este jocul de cărţi pentru bărbaţi: un risc, o aventură, o plăcere, o voluptate! Nu trebuie să-ţi privezi soţia de lux!

Ghica auzindu-l se apleacă spre Gradowicz:

– Are dreptate La Rochefoucauld, bătrânii care nu mai pot da exemple proaste dau sfaturi bune!

Băiatul aduce şvarţul cu bucăţi de gheaţă plutind translucide în ceaşca lată şi-l aşează pe masă, aplecat din mijloc, plin de veneraţie. Cârciumărescu gustă cu vârful limbii:

– Îhî! Adu şi frişcă!

Apoi se răsuceşte spre cei de la masă:

– Ha! Ha! Să vă zic noutatea! De unde credeţi că vin?

Nu aşteaptă frişca şi soarbe zgomotos din ceaşcă. De la toate meselele curiozitatea se înfige în ceafa lui „nenea".

– De la Deauville, copii! De la Deauville! strigă Cârciumărescu. O să credeţi că pe acolo mi-am tocat averile... Ha! Ha! Ei bine, nu! Îi este dat lui Grigore Eliad să tot aibă! Am câştigat, copii, 7000 de galbeni la bacara! Ha! Ha!

Se vede că aşteaptă aplauze, ovaţii şi ele nu întârzie să se manifeste. E ca şi când unul dintr-ai noştri a cucerit o cetate bine întărită, cu fortăreţe puternice.

– Se ţin banii de dumneata, nene! spune un individ voinic, care seamănă a negustor de blănuri.

– Banii n-au inimă, şopteşte Ghica lui Gradowicz.

– Să mor eu dacă nu-i aşa! Am făcut tot ce-am putut să-i pierd, dar uite aşa veneau, uite aşa! face veselul milionar dâmboviţean un semn cu două degete groase, boante care se fugăresc pe faţa de masă. De mic am ştiut că nu trebuie să mişc, să dau din coate şi-o să fiu bogat. Mă

întreba bunica: ce vrei tu să te faci, maică, şi eu răspundeam: milionar! Ha! Ha! Ha!

– Şi mai vreţi egalitate, domnule Cârciumărescu? întreabă peste umăr Ioan Oteteleşanu plin de invidie, căci el pierde în fiecare seară câte o mică sau mare bătălie, şi nu la Deauville, ci aici, în saloanele autohtone.

– Eu? Da! Mie, Chiosa vizitiul şi Mănciulică bucătarul îmi sunt simpatici. Ha! Ha! Lui Mănciulică i-am şi... nevasta!

Rozele de tafta de pe pălăria cloşată a doamnei ce ronţăie alune tremură violent. Gura rotundă, umflată, răcorită de îngheţata lui Fialcowsky emite plină de o indignare leneşă:

– C'est très désagréable, mon Pouff!

„Son Pouff" bate repede, dar fără energie în paharul din faţa sa în semn că protestează.

– Ăsta se crede la Cameră, pe scaunul vicepreşedintelui... se amuză Gradowicz.

Catargiu face cu ochiul lui Pouff peste mese; adică „Ce, te pui cu nebunul? Cu ciocoiul?" Pouff se strâmbă de parcă ar fi vrut să-l provoace la duel pe intrus, dar îl reţin prietenii prea sentimentali.

– În rarele clipe când mă gândesc, mă gândesc şi mă gândesc la politică, ha, ha, inevitabil ajung la concluzia că nimic nu se poate face în ţara asta până nu va rămâne văduvă de... ha, ha, oamenii de la '48!

Catargiu râde pe sub mustaţă şi mai face o dată cu ochiul încă indignatului Pouff, adică „vezi, până la urmă e plin de haz".

– Eu îi iubesc, continuă Cârciumărescu, zău, îi iubesc. Dar când mă gândesc şi mă gândesc la politică, la istoria noastră, ce constat? Că sunt plini de zel, dar exilul i-a dezbinat! Pe cuvântul meu de onoare dacă sărăcia şi suferinţa nu ne crispează mai mult decât hulita bogăţie! Sunt pătimaşi! Se ceartă între ei care să fie la putere!

Doamna îşi continuă ritmic ronţăitul. Alunele au devenit parcă mai sprintene în îngheţata ce nu se mai termină...

– Vin fanarioţii peste dvs., domnule Valentinene! exclamă ardeleanul cel mic şi afurisit.

– Asta e sigur. Dar când or veni, va fi groasă! Cotoioasă! Masele se vor ridica...

– Masele? N-au o gândire clară! Masele? Zăpăceală, covrigi, câteva victime alese aiurea, coase şi furci, soldaţii cu armele la ochi şi gata!

Barbu Catargiu se întoarce spre masa lui Valentineanu. Îşi pune monoclul în ochi şi-l fixează pe mărunţel. I se pare comic, căci zâmbeşte. Da, îi zâmbeşte. Dar nu ironic, cum ştie el, nu, defel, îi zâmbeşte frăţeşte, de parcă soarele, căldura, aerul încins şi înmiresmat i-ar fi tocit aroganţa.

– Eu vreau să-i sprijin pe liberali, spune vesel Cârciumărescu. Istoria e de partea lor! Şi ce-am fi noi, cei bogaţi, dacă n-am avansa bani pentru viitor? Dar revoluţia, copii, trebuie salvată, cum mi-a spus mie cineva că spunea Thiers, apărând-o de propriile ei excese! Ha! Ha! V-am făcut praf! Vorbele astea le-am aflat la Deauville, pe plajă, când mă răcoream

dimineaţa cu un mic franţuz care foarte subtil mă tapa de câteva mii de franci... Ha! Ha!

Aerul s-a mai umezit, cerul se lasă mai jos protejând grupul cafegiilor de la Fialcowsky. Ghica se retrage spre spătarul scaunului ca pentru a se depărta puţin de spectacol:

– Acest individ, şopteşte, se comportă ca un cetăţean excentric care din când în când îşi întrerupe plăcerea de a fi caraghios şi începe să mediteze asupra a ceea ce ar fi el *fără* lumea în care trăieşte. Şi atunci descoperă că e un fleac şi asta îl face deosebit de romantic şi chiar înţelept!

Priveşte spre Cârciumărescu galeş şi „ştiinţific" ca la o insectă prinsă în ac spre atentă analiză.

– În excentricitatea lui, spune Gradowicz, are bun simţ.

La masa lui Oteteleşanu, o voce se îndeasă:

– Nuri fără număr, în rochii de mătase sau de pănură, dar Infernul e aproape, foarte aproape, îl simţi epidermic!

Lumea în jur râde şi priveşte fără ostentaţie spre pălăria cu roze *lilas*. Alunele cronţănite se macină nevăzut sub maxilarele delicate.

În timpul acesta într-o birjă mohorâtă trece Rosetti cu a lui nevastă. Par fericiţi. Îşi surâd cu un fel de candoare copilărească, energică, ea, aplecată puţin în faţă, îşi reazemă braţul de uşiţa închisă, întoarce spre publicul cafenelei ceafa acoperită de o largă florentină, cam veche, dar graţioasă, iar el îi vorbeşte cu pupilele exoftalmice rătăcind pe sub borurile largi încărcate de panglici şi fluturi de mătase.

– Iată un fost ministru...

– Deja umblă cu trăsură de piaţă...

– O face demonstrativ...

– Bietul băiat, exclamă Cârciumărescu salutând-o pe doamna Rosetti şi pe consort. Noroc de el, are succes în amor!

– În amor conjugal, nene?

– Ha! Ha!

Ghica se îndoaie spre Gradowicz din nou:

– Rosetti a vrut să drapeze Valahia într-o purpură strălucitoare, zău, e adevărat ce spun, dar n-a avut niciodată la îndemâna destul material. A simţit totdeauna că rămân pe dinafară membrele şi organele neacoperite şi din pricina asta a făcut mereu gesturile unuia care maschează o necuviinţă vociferând, râzând silit, ţinând aiurea discursuri... Acesta e misterul grandilocvenţei sale.

Întinzând o mână şi măturând aerul cu ea, Barbu Catargiu exclamă cu o veselie bine hrănită:

– S-au înmulţit foştii miniştri, unde te uiţi găseşti un fost ministru... Acesta e progresul.

Nu apucă să treacă bine fericita familie liberală, cum ar spune Bălăceanu, şi într-o trăsură strălucitoare intră în scenă Maria Obrenovici. Este într-o rochie vaporoasă de muslină verde cu fusta cadrilată în ace-

leaşi nuanţe. Un şal de voal Marie-Antoinette brodat cu o panglică subţire de velur ca iarba de primăvară îi încadrează amplul decolteu. Faţa angelică, de un roz pal şi ochii migdalaţi, colţurile gurii îngropate în copilărescul şi graţiosul obraz – totul surâde puţin indolent sub umbreluţa de satin vernil cu arabescuri din fir aurit. Domnul Fialcowsky apare ca din puşcă, purtând în braţe un uriaş paner împodobit cu flori şi panglici gofrate. Cât rămâne acolo în faţa cafenelei, femeia pe care tot Bucureştiul începe s-o deteste plin de curiozitate, indignare şi teamă, stă dreaptă, uşor agresiv înfiptă în pernele trăsurii, sfidând lumea aşezată la mese, bărbaţii care o examinau impudic, femeile care o cercetau nesăţioase. Dacă ar fi rămas văduva princiară, dacă n-ar fi cedat „amorului" sau „ambiţiei" – nimeni nu putea însă socoti exact cauza excesivei ei nebunii – toţi ar fi sărit s-o salute. Aşa, nimeni nu se ridică de la mese, ea învârte de câteva ori umbreluţa privind strada arsă de soare, apoi pe domnul Fialcowsky ce se împleteceşte de emoţie în propriile picioare. Camerista preia panerul şi cu el plecăciunile adânci ale restauratorului pe care frumoasa amantă a lui Cuza nu le vede. Trăsura porneşte spre Şosea, spre casa somptuoasă în care Maria Obrenovici – mamă de prinţi moştenitori ai unei ţări vecine, iubita „alesului naţiei" şi fiica unui celebru conservator din Iaşi – îşi află cuibul fastuos şi blestemat. Sub genele lungi mai aruncă în fugă o privire impertinentă spre adunarea consternată – o privire ca un chicot de râs silit.

Lasă în urmă o stare generală de buimăceală. Doamna a terminat alunele şi-şi soarbe încet, ca o păsărică, siropul de fragi. Cârciumărescu se dezmeticeşte deodată:

– E nostimă foc, copii!

– Vocea sinceităţii, domnule Ghica, murmură cu nasul în ceaşca de cafea Gradowicz.

– Plictiseala! Această suferinţă vizibilă, bătătoare la ochi, exclamă Ghica, de o inventivitate zănatecă!

– Uneori te plictiseşti la comandă, dragul meu, spune peste masă Catargiu. Şi plictiseala poate ajunge un instrument de constrângere socială...

– „Praecia este o femeie renumită în cetate pentru frumuseţea şi atracţia ei. În celelalte privinţe nu era întru nimic mai prejos de o hetairă", spune Ghica şi ţine apoi să precizeze: L-am citat pe Plutarch.

– Multe se pot spune, apelând la clasici, remarcă Gradowicz.

– N-ai impresia că seamănă cu Mariţica Văcărescu? întreabă Catargiu. Mă tem că preafericitul Mitropolitul nostru va trebui în curând să îngăduie un divorţ princiar.

Cârciumărescu îşi continuă joviala peroraţie, ţinând în mână, ca pe un trofeu, paharul în care n-a mai rămas decât frişca:

– Veacul de aur nu este înapoi, el este dinaintea noastră! Ha! Ha!

– Da, da, şi seamănă cu o grotă, mormăie Gradowicz.

– Ce-i cu tine, prietene, intervine Ghica, parcă ţi s-ar fi înecat toate corăbiile! De unde acest pesimism tineresc? Gata! Plecăm la Ghergani!

Râsul robust şi nătâng al milionarului încinge şi mai tare aerul. Bărbaţii îşi fac vânt cu pălăriile uşoare de pai de parcă zăduful i-ar fi lovit brusc, ca un viscol. Paharele zornăie la vorba lată cu un fel de disperare ilară. Pouff aruncă în gâtlej ultimele picături ale băuturii cu aromă înţepătoare. Cineva face semn cuiva, care face semn cuiva, care împinge cotul în cotul cuiva, care împunge cu degetul umărul cuiva, care se uită cu o leneşă încântare la funcţionarul de provincie adormit încet, suav în scaun, cu ziarul pe piept, aşezat ca un drapel muiat în sudoarea luptelor peste cravata de satin.

– Pe mine, urlă Cârciumărescu, absent la mişcarea celorlalţi, nu mă interesează dacă *roşii* sunt sinceri. Eu trebuie să le cer ca totul să se desfăşoare ca şi când ar fi sinceri! E interesul meu!

Cu o faţă uimită şi suferindă, Fialcowsky se apropie de masa lui Ghica, se apleacă spre „fostul ministru" şi-i spune cu o mâhnire neprotocolară:

– Aţi auzit, domnule, poetul Grigore Alexandrescu va fi pus sub epitropie...

Gradowicz îşi împinge cu vârful degetelor îngheţata de fistic pe care a tot înmuiat-o în cupă:

– Ce tristeţe!

Ghica bâţâie amar din cap:

– Cine ar fi crezut? O minte atât de strălucită să prăvălească în nebunie! E aproape de necrezut!

Şopoteala de la masa lui Valentineanu a luat sfârşit.

– Unde bem şi noi o bere? întreabă directorul *Reformei* pe cei doi campanioni proaspăt cunoscuţi. Se vede că vor să iasă din atmosfera prea aristocrată a lui Fialcowsky.

– La Brăileanu, pe Colţei! îi răspund ardelenii.

Când se strecoară printre mese, trecând pe lângă Barbu Catargiu care stă cu urechea plecată la o anecdotă a lui Oteteleşanu, Iosif Dunca îi priveşte cu încordare ceafa. E atât de aproape de ea, prin statura lui scundă încât aproape că-i suflă „fanariotului" peste chica neagră uşor înspicată – o respiraţie încinsă care îl face pe acela să se întoarcă şi, din nou, ca într-un vis, să-i zâmbească frăţeşte, ca unei vechi cunoştinţe.

– Domnule, spune arendaşul către tinerel, cel mai straniu defect al celor ce exercită puterea este că-şi pierd contactul cu realitatea. Executivul poate scăpa de asta printr-o cameră agresivă sau măcar prin consilieri severi. Dar dacă Parlamentul este neglijat, iar anturajul făcut din slugi puse pe căpătuială... Puterea se pune în marginea vieţii...

De când a terminat îngheţata şi nu mai ronţăie alune, doamna cu trandafiri de tafta roz şi *lilas* şi-a pierdut orice farmec, a intrat violent în figuraţie. Pouff moţăie.

– Ca şi Alecsandri, aş vrea să fac jurământ de castitate politică. Şi

Arăpilă e gata să-l facă. Ce-o să iasă din asta? Poezii, teatru? Moşii înfloritoare? Dar oricâtă tragere de inimă am avea, eu şi Golescu, nu suntem aceia care să profite de un instinct practic excepţional...

Gradowicz dă din cap...

– Dumnezeu să ne binecuvânteze *in saecula saeculorum.*

Prin piaţa teatrului trece o trăsură hârbuită. Vizitiul e jalnic, calul slab, cu harfa coastelor plină de ulceraţii galbene. Atelajul înaintează încet, foarte încet, moale ca în transă, parcă roţile lui ar sâsâi şerpeşte, se târăşte molcom. Vizitiul doarme pe capra acoperită cu o zdreanţă murdară şi capul i se bălăngăne când pe un umăr, când pe altul, când în faţă, când în spate. Mersul trăsurii pare a se desfăşura în visul vizitiului. Biciuşca atârnă scorojită, înnădită şi împletită în mâna care ţine căpăstrul vechi, peticit...

– La naiba, exclamă Ghica. Ce ne facem, prieteni, cu ăsta?

– Cu cine? întreabă Gradowicz.

Dar nimeni nu pare a vedea fantomatica arătare, iar Ghica e gata şi el să adoarmă. Cerul deasupra oraşului stă bombat, alburiu-azuriu, decolorat. Străzile, arse de soare, protejează înaintarea lentă a calului flămând.

Ca prin vis,Ghica îl mai aude pe aredaş:

– *Roşii* spun „înainte", conservatorii „înapoi", iată de unde iese imobilismul administraţiei noastre.

*

* *

Pe la miezul nopţii Ghica şi Catargiu tăifăsuiesc, răcoriţi, relaxaţi în faţa ceştilor de ceai aburinde, în camera cu tapet măsliniu a prinţului de Samos. Perdeaua uşoară care acoperă fereastra deschisă se învolbură ca o pânză de corabie. Prin grădină par a umbla miresmele reginei nopţii şi ale petuniilor într-un vârtej zănatec.

E răcoare.

Doar din când în când se aud tropotelile cailor şi fâşâitul roţilor unor trăsuri ce trec pe strada Luterană.

– Simt că se petrece cu mine ceva foarte important. Sunt asemenea momente în viaţă când evenimentele nu-ţi par a fi decât nişte pâlpâitoare semnale în ceaţă. Ai sentimentul că oricât ar fi ele de promiţătoare sau nu, te vei izbi în curând de un obstacol invizibil. Coliziunea este chiar şi ea uneori imperceptibilă, de parcă te-ai lovi de o membrană elastică, transparentă, dar rezistentă, sau de un suflet, de un abur care te pătrunde şi te stăpâneşte fără să-l vezi. Este poate „cel care vei fi", de care te încarci deodată fără să-i pătrunzi sensul.

Lampa de pe masa de scris sfârâie stins.

– Te îngrijorează cel care vei fi? întreabă Catargiu ridicând linguriţa din pahar şi râzând puţin în barbă.

– O, da, face Ghica, renunţând la sinceritate, dar fără a fi mefient de

această deschidere neașteptată de uși spre sine. Le lăsase deschise cu oarecare gând. Se apleacă spre fermul și tranșantul boier. E mai sărac în iluzii!

Catargiu a înțeles repede:

– Ce tristețe, face el dând din cap ca la aflarea unei vești de mare valoare sentimentală.

Ghica își reazemă cotul de masă, are în mână paharul gol și-l imită pe Cârciumărescu:

– Ha! Ha!.E timpul, copii, să-mi pierd orice naivitate...

– Vrei să mă faci să cred că ai mai avut naivități în ultimul sfert de secol?

– Vreau să te fac să crezi că am crezut că am. Adică este momentul când vreau să recunosc că nu mai am. E la fel de greu.

– Devii un om extrem de periculos, râde Catargiu. Un om care nici nu mai are și vrea să și recunoască că nu mai are naivități... e aproape un cinic.

– Așa, așa, colaborează și dumneata la legenda vicleniei mele.

Nu lui Catargiu trebuia el să-i facă astfel de mărturisiri, dar le făcea de data asta cu tragere de inimă, căci omul era sensibil la intimități. Povestea aceea cu membrana fragilă, care apare în față, îi barează drumul și-l prinde ca într-un năvod, era adevărată. Întindea mâinile parcă în somn și o atingea – subțire, elastică, la început opacă, dar treptat, treptat transparentă și cu cât mai transparentă cu atât mai rezistentă. O putea împinge ușor, se putea chiar rezema de ea, o putea pipăi neliniștit, dar nu putea trece dincolo.

Un biet coșmar. Revenea însă ostentativ.

Sentimentul lui era că în curând membrana se va sparge, iar dincolo, dincolo, dincolo nu va găsi nimic care să-l bucure. Asta nu trebuia s-o spună. Îi venea să creadă că e un semn de bătrânețe această lipsă de încredere în viitor, acest scepticism puțin prea feminin pentru gustul lui. Și totuși, trăia dincoace, dincoace, în lumea alianțelor posibile, utile...

Catargiu, înviorat de adierile grațioase ale vântului, se lansase într-un pamflet antiliberal. Îi șfichiuia pe *roșii* cu verbul lui dur, lipsit de fantezie, plin însă de sarcasm, de o iritare detașată aparent, dar plină de dispreț.

– Sper că acum, fără naivități, te-ai lămurit!

– În privința *roșilor?* întrebă uimit Ghica.

– În privința vieții noastre politice, în general...

Ghica ridică pleoapele grele. Da, se va alia cu Catargiu, se va alia, totuși, și cu Brătianu căci n-are de ce să refuze asemenea relații strategice. Nu vedea nicăieri motivul. El era omul secolului al XIX-lea, jumătate feudal, jumătate capitalist. Și toți deopotrivă erau loviți de „alesul nației", și *albii* și *roșii.* Va face în sfârșit acel „noian de alianțe", acel „morman de alianțe", zău o să-l facă, acum avea șanse, iar furia nu-i lipsea.

– Brătienuș și extravaganțele lui, continuă Catargiu, au fost de folos

pentru clarificarea situaţiei. Ne îndreptăm vizibil spre un regim personal. Ce este de făcut?

La încheietura degetelor au mai rămas urmele năduşelilor de peste zi. Oboseala e mai degrabă un fel de năclăială. Costumul de dril s-a boţit. Ghica îşi contemplă ceaşca de ceai cu o melancolie studiată.

E un moment de aşteptare, de pândă. Perdeaua fâlfâie lejeră, o trăsură se hurducă pe caldarâmul cu pietre de râu din faţa casei, greierii din grădină se insinuează perfid în tăcerea camerei.

Dar „la castel în poartă oare cine bate?"

Louis deschide solemn uşa anunţându-l pe Bolintineanu. Catargiu face semn că nu vrea să se arate şi Ghica îl împinge spre salonul mic din dreapta biroului – salonul de lucru al Saşei cu ghergheful ei, cu vârtelniţele şi ragilele ei, caierele de lână, papiotele şi sculurile de fire de mătase şi chelemurile ei, croşetele şi ciocănaşele ei de dantele.

Îl lasă acolo ca pe un intrigant de operetă.

– Ei? face îndreptându-se spre uşa pe care intră ostenit, cu hainele mototolite, cu firele de păr ce-i acoperă chelia răvăşite, „poetul *Florilor Bosforului* ", cum îl ironiza Cretzeanu. Are cearcăne lungi, pare că ar fi căzut cu umeri cu tot în propriile sale şolduri. Se lasă dărâmat pe un fotoliu, face un semn cu mână să-l aştepte:

– Sunt epuizat.

Ghica amână puţin ştirile şi-l întreabă:

– Ceai? Cafea? Bordeaux? Am o Mastică de Hios...

– Puţin Bordeaux, suspină Bolintineanu şi-şi îndreaptă spinarea prăbuşită. Avem un guvern prezidat de Manolache-Costache!

Ştie că a spus tot, esenţialul şi se retrage în fotoliu cu paharul prins între degete ca o lumânare de Înviere.

– Ne-am procopsit! exclamă Ghica aşezându-se tacticos pe scaunul său de lângă bibliotecă. Ăsta n-a putut să-şi menţină în Moldova miniştrii sub steagul lui, au fugit toţi mâncând pământul... La un moment dat nu erau decât trei în guvern... Acum o fi bun pentru Valahia ce-a lepădat Moldova.

– A fost o zi de coşmar, ce zic o zi că, uite, e noapte de-a binelea! Ce ţară, domnule Ghica, ce ţară!

– Ce are a face ţara? i-o taie gazda fără chef. Cuza nu vrea oameni politici, vrea în cabinet prieteni, oameni de casă...

Poetul cu oasele frânte de alergătură surâde timid. Îşi îndeasă între buzele senzuale marginea paharului şi oftează.

– Il avait trop sur les bras...

Îşi urcă ochii în tavan când spune „Il" de parcă Prinţul Cuza ar trona deasupra capetelor lor.

– Multe vanităţi, vrei să spui!

– Nu doreşte decât stabilitate, stabilitate şi iar stabilitate, spune Bolintineanu încercând disperat să obţină o simpatie imposibilă.

– Dragul meu,Cuza nu are nici prostia, nici onestitatea, nici

inteligenţa, nici cinismul, nici ideea trecutului searbăd, nici pe cea a viitorului strălucit care să-i îndreptăţească voinţa de putere.

– Sunteţi prea aspru, prea intransigent...

Ghica îşi aşează picior peste picior şi trăgându-se uşor de barbă, spune clar, tare:

– Nu, te înşeli, sunt conciliant ca orice... european. Vreau o împăcare între partide, vreau să fiu fidel idealului cuminte al acestui chinuit continent, înţelepciunii lui contractuale, negustoreşti... mai las eu, mai dai tu... Dar nu Cuza este cel care acceptă această reciprocă toleranţă, dragul meu. Nu el! Acest lucru l-am constatat într-un an şi jumătate de guvernare puţin, iartă-mă, isterică!

Bolintineanu clipeşte des din pleoapele obosite. Nu vrea să răspundă pentru că nu înţelege bolboroseala lui nervoasă. Se apleacă în scaun şi mormăie:

– Ştiţi, domnule Ghica, nimeni nu voia să preia conducerea guvernului!

Este un argument, pare-se, *forte!*

– Câţiva din guvernul dumneavoastră şi din guvernul lui Nicolae Golescu voiau să participe, dar nu să ia conducerea. Era o chestie de program politic, înţelegeţi?

– J'ai compris, j'ai compris, mon vieux!

– Am alergat la Boerescu, a venit, a acceptat, apoi la Bozianu, a venit, n-a acceptat, apoi l-a propus pe Costaforu, am alergat la Costaforu, a venit, a acceptat, cu oarecare orgoliu satisfăcut. În timpul acesta, Pisoschi alerga la Florescu pentru ministerul războiului şi acesta accepta, şi la I. I. Filipescu pentru externe şi acesta accepta, cu o bună dispoziţie care a fost foarte preţuită...

– Tradiţia corupţiei la noi – mântuirea responsabilităţii!

Ghica ştie că intervine inutil, dar intervine pentru cel de după perdea. Are în această privinţă aproape o obligaţie.

– Ceilalţi, cu greu au acceptat! încearcă Bolintineanu să salveze guvernul care este la urma urmei făcut şi de el, nu?

– E firesc, e firesc, face Ghica mai mult ca să întreţină limbuţia ceiluilalt.

– Ştiţi, peste toată mizeria de aici, Camera care îi va boicota, foştii colegi de minister care vor fi jigniţi şi amicii de partid care o să-i bombăne, Cuza îl voia musai pe Manolache Costache!

Ghica rămâne visător, cu ochii în paharul aproape gol:

– Manolache-Costache Epureanu! La naiba! Acesta a fost gândul lui Cuza încă din martie. Acum realizez exact manevra. Începe să tropotească cu degetele pe marginea măsuţei care îi desparte. I-a zăpăcit pe liberali ca să ne dea pe noi la o parte şi ca să-i compromită la putere, pentru ca apoi să-şi aducă el un preşedinte de Consiliu – amic de casă.

Pe strada fierbinte trece o trăsură bine unsă. Tropoteala cailor este atât de ritmică, încât, nu încape îndoială, este un atelaj elegant!

Ăsta impune prin vorbă moale, îl imită Ghica, şi prin burticica bine ghiftuită. Frumos jucat! Vezi că am dreptate când îţi spun că-şi formează o camarilă!

– Camarilă?! face Bolintineanu surprins şi nu prea. Dar rade paharul de Bordeaux dintr-un foc de parcă ar fi avut o revelaţie.

– Da, da, frumos jucat! Cine e toată ziua la Palat? Lambrino, neam, Zizin Cantacuzino, prieten, Constantin Rosetti, de, neam, Nicolae Docan, neam, Cezar Liebrecht, un aventurie *tare* simpatic, un aventurier sadea, care o sprijină pe Obrenovici în toate cele cochetării, Davila, prieten... Acum vine, încercând să câştige un teren pierdut într-o competiţie destul de violentă, Manolache-Costache, care se va instala solemn în scaunul ministerial de parcă acesta l-ar fi aşteptat de mult. Ne-am procopsit! Ştii şi dumneata versurile care i s-au dedicat: „Pentru-un galben sau o sută nu comite nedreptăţi, / Pentru mii şi sute multe, uşor face strâmbătăţi."

Bolintineanu încearcă să protesteze, dar e obosit, foarte obosit. Ghica îl măsoară printre pleoapele lăsate:

– Îl văd, îi văd, dragul meu, spune, şi mai văd că-mi dai de fapt dreptate. Cum să judec această întorsătură politică? Cum? Sunt gata să accept argumentele potrivnice suspiciunii mele prea vigilente...

Ghica se ridică şi traversează în diagonală încăperea:

– Cum?

Se apleacă peste ceaşca de ceai care a rămas pe măsuţa de lângă fotoliul lui Catargiu, dar se redresează cu o oarecare răceală:

– O să-mi spui, ca Negri, că are bune intenţii!

Face un semn către cer, de parcă acolo, printre norii trandafirii ar patrula însuşi Cuza.

– Care intenţii? întreabă. Eu nu văd decât compromiterea tuturor oamenilor politici... În ce fel? În guverne legate de mâini şi de picioare...

Lui Bolintineanu braţele îi atârnă moi şi aproape că adoarme:

– Dar Camera... ea este de vină...

– Ah, da, uitam, face Ghica ironic, îndreptându-şi ochii spre uşa salonaşului de operetă, piruetând şi ridicâdu-şi pince-nez-ul foarte liniştit deodată, ah, uitam! Camera! Camera! desigur! Avem un guvern de toată frumuseţea! În sfârşit! Unul care va câştiga sufragiile populare. Unul care, aşa ai vrea să cred, va fi bine primit de Cameră...

Poetul se ridică să impună o altă imagine, dar Ghica îl opreşte:

– Nu, nu, dragul meu! Glumeam, cum să-ţi spun, cum să-ţi spun, din disperare...

Cu disperarea poetul este de acord. E gata să plece cu picioarele împleticite, dar mai aruncă:

– Va avea loc în curând vizita la Constantinopol!

– Aha! Iată o veste foarte, foarte importantă, o veste foarte bună! Unirea se va face!

Bolintineanu, în faţa uşii, mai apucă să spună, mohorât, enervat:

– Va fi o vizită cu o pompă specială, una pe care n-au avut-o domnitorii dinainte, o vizită de la şef de stat la şef de stat...

Din scaunul pe care s-a aşezat din nou, cu oarecare nonşalanţă, Ghica se repede:

– Negri duce tratativele?

– Evident, spune poetul aproape adormit.

– E bine, e foarte bine, spune Ghica ducându-l spre uşa de la intrare, asta înseamnă că măcar la Constantinopol există o imagine adecvată a Principatelor... Trebuie să te odihneşti, dragul meu, devine el tandru, zile grele vor mai fi, îţi dai seama!

Bolintineanu înţelege gluma, zâmbeşte, se urcă în trăsura care îl aşteptase. Ghica rămâne în pragul casei, luminat din spate de candelabrul holului, o siluetă măruntă, ghemuită, o mână ridicată în semn de salut prietenesc...

– Cine este omul acesta? se întreabă ca în vis Bolintineanu, urcându-se în caleaşca princiară care este la dispoziţia lui până mâine dimineaţa. Mai aude vag vorba fostului ministru:

– Negri este excepţional, el are simţul politic necesar, un foarte rezonabil simţ politic...

– Va fi o vizită-revanşă, o vizită realmente istorică... şopteşte poetul urcându-se în trăsură.

Ghica se întoarce, intră în cabinetul său de lucru, zăreşte ochii vioi ai „conservatorului de prestigiu", zâmbeşte şi aşezându-se pe scaun lansează:

– Nous sommes dans une situation où la fermeté est payante...

XVII

Toată după-amiaza, singur, închis în bibliotecă, se căznise să-l pună în mişcare pe Bob Dowley. Era un englez îndărătnic.

Deşi imaginea acestuia despre România i se părea fără cusur, avea o consistenţă pe care nu i-o tăgăduiau decât de formă Dobson & Scrope, „unul din cei mai renumiţi editori tipografi din Old Square W.E.", rămânea cu o înfăţişare incertă. Persanul lui Montesquieu la Paris trebuia înlocuit cu un occidental la poarta Orientului. Uimirea lui urma să îmbrăţişeze contradicţiile lumii valahe.

Bob Dowley însă refuza să se întrupeze.

Îl vedea intrând pe uşă – apărea mai întâi vârful bastonului, apoi o mână cu degete lungi, de o albeaţă roză şi, în sfârşit, surprinzător, trupul înalt, deşirat al lui Corr, secretarul ambasadei franceze din Constantinopol, mort, sărmanul, de câţiva ani buni.

Îl trimitea înapoi.

Hârtiile se păstrau albe pe masa de scris.

Îşi întorcea privirea spre fotoliul de lângă fereastră şi-l aşeza acolo pe Bob Dowley, picior peste picior – nişte pantaloni din stofă moale, dungată şi nişte pantofi negri cu bumbi de argint şi, deodată, iată-l pe Stanley, pe ironicul Stanley, cinicul şi de Dumnezeu dăruitul Stanley, care după ce ardea cu acid atmosfera unei conversaţii zâmbea timid, dureros de parcă şi-ar fi cerut scuze. Dar nu le cerea decât pentru a-şi păstra şi data viitoare şansa cruzimii. Căci numai ea îi dădea impresia luciditătii, deşi ajunsese o infirmitate. El îi sfida pe prietenii români exilaţi cu fraze leneşe de felul: „Singura virtute a unui revoluţionar este nesinceritatea faţă de sine însuşi!" şi pentru a arăta cât de tate preţuieşte această virtute trecea repede la alt subiect, desigur, frivol, domnişoara Winstler s-a agăţat prea evident de fiul lordului Russel: „A te îndrăgosti de acest execrabil tânăr prezintă dezavantajul de a face prea evident avantajul!" Alecsandri îl înghesuia pe Ghica într-un colţ şi-i şoptea: „Mă sperie! Zău, acest englez mă sperie!" Dar o spunea amuzându-se, totuşi!

Nu, acesta nu putea fi Bob Dowley. Nu voia un *occidental excentric*, chinuit de îndoieli care îl fac apt de a accepta orice imagine a lumii. Îi trebuia unul capabil de mirare, lucid, dar nu sceptic, puţin mărginit în trufia lui de a aparţine unei lumi civilizate, dar nu obosit înainte de a cunoaşte alte lumi.

Îl mutase repede de pe fotoliu pe „the moest honorable" lângă rafturile bibliotecii, cu spatele la cărţi, dar rezemându-şi un cot de rama unuia din geamurile ei polizate.

Atunci se întâmplase un lucru extraordinar! Sir Henry Lytton împrumutase umerii şi urechile puţin ascuţite ale însuşi rivalului său, Sir Stratford, şi puţina burticică discret camuflată a lui Arthur Russel şi, ca într-un număr comic de carnaval, gestul nervos al lordului Raglan care îşi învârtea la nesfârşit lanţul monoclului pe degetul arătător al dreptei – un deget cu noduri proeminente. Această arătare începea să peroreze verzi şi uscate despre un Bucureşti care semăna teribil cu Brussa.

Plăcerea de a râde şi de a batjocori îi juca feste, căci începea să atingă propriile sale creaturi imaginare.

Îi alunga pe toţi cu o firească indignare – hibridul îl făcea să se întoarcă vinovat la francezul răposat, care semăna atât de bine cu un englez. Era cel mai englez francez din câţi cunoscuse, „britul" fabricat de supuşii bourbonilor pentru a-i reprezenta pe supuşii Reginei Victoria! Corr avea voie să intre în cameră pe uşa larg deschisă, avea voie să-şi arunce cilindrul în braţele cameristului, dar nu avea voie să deschidă gura. Căci vorbea o franceză superbă...

Impostura ieşea la iveală.

Sfârşise prin a se enerva. Pretinsul corespondent din Valahia al pretinsului lord Winkle, personaj care „plăteşte la Brofft locuinţa, mâncarea, încălzitul şi luminatul mult mai scump decât la Clarendon-hotel" din

Londra (asta apucase să mâzgălească pe hârtie), nu vrea încă să-şi revele personalitatea, migrează prin fiinţele reale ale altora cu o dezinvoltură căreia trebuia să-i pună capăt.

O să amâne *Convorbirile economice* pentru când Bob Dowley va binevoi să se întrupeze „onorabil".

Se mulţumise să-şi recitească notele privind reorganizarea comunei, apoi articolul despre drumurile de fier...

Trântise apoi hârtiile pe masă, se ridicase solemn, ca în faţa unui veritabil eşec, şi ieşise la plimbare prin parc.

Îi era clar, nu venise momentul!

Bob Dowley trebuia să mai aştepte mult şi bine. Imaginaţia lui nu dorea să lucreze în favoarea unei opere economice literaturizate, vioaie, accesibile.

Călcând pe aleea cu pietriş proaspăt, printre platanii înalţi, sobri, revenise la Corr. Da, da, o să înceapă totul cu o discuţie pe un vas *francez*, cu un secretar de ambasadă *franceză*... Un mic omagiu adus prietenului defunct. Îl ajutase suficient la Constantinopol pentru a-l răsplăti astfel post-mortem.

Dar după un sfert de oră îi venise un alt gând.

Se va ocupa deocamdată de... Herodot. I-ar plăcea cel mai mult să traducă a şasea carte a *Istoriilor*... Intelectualitatea valahă nu mai citeşte greceşte, iar pe antici cu atât mai rar. Şi tocmai acolo e marele miracol al înţelepciunii. „Ţara asta a trecut pe lângă o cultură grecească fără să atingă esenţa acesti culturi."

Totò îl pândea printre copaci. Îi făcuse semn să se apropie, îl luase de mână.

Ca părinte are bucuria rară a unui băiat studios, disciplinat, dar puţin prea trist.

E vara în care, „în sfârşit", cum remarcase Saşa, îşi cunoaşte copiii.

– Uite, acesta e *Thais Polyxena,* spusese arătându-i fluturele aşezat o clipă, în zborul lui febril, pe o floare de geranium din marginea aleii.

Ochii sfioşi ai Saşei, moşteniţi cu o tainică sfidare de băiat, sticliseră umbrit:

– E foarte bizar! spusese.

Ce-o fi atât de bizar într-un fluture?

În ciuda mândriei lui de a avea în Totò un urmaş admirabil, pentru care mulţi părinţi îl invidiază, simpatia lui aluneca spre Maria, spre zulufii ei negri, spre afurisita ei impertinenţă şi spre şăgalnica ei lene. Cu seriozitatea lui speriată, băiatul îi pomeni de *Parnassius discobolus-insignis* din Turchestan pe care i-l dăruise Ahmet-Wefik la plecarea din Constantinopol. Era, se pare, un exemplar rar, cu care chiar şi prin sud-estul Europei se putea lăuda că îl are în colecţie...

– Dar tu ai o colecţie?

– Încă din Samos!

– Vai mie! exclamase Ghica, înţelegând ceea ce era „bizar" cu

adevărat. Şi eu care voiam să te fac praf cu acest amărât zburător autohton! Trebuie să-mi explici tu cum stăm cu fluturii...

Nici nu-i trebuise mai mult lui Totò, care după ce se amuzase de ignoranţa recunoscută franc de tatăl său îşi începuse lecţia cu un entuziasm frenetic. Ghica îl ascultase puţin absent, pînă când observase că *Thaïs Polyxena* se ţine după băiat, îi zboară vesel în jurul capului, se lasă în zbor moale pe umerii lui fără să-l atingă. Totò, serios, dar surâzând spre micul prieten care făcea frumoase volute pentru a-i atrage atenţia, vorbea despre un exemplar din Sikkim, pe care Ahmet-Wefik i l-a arătat, un fluture galben-roşcat cu aripile din spate prelungite în două cozi puţin răsucite, ca nişte antene. I se păruse tot ce poate fi mai frumos pe lume, ceva aproape incredibil.

Parcul se deschisese în faţa lor, copacii se dădeau în lături pentru a le înlesni plimbarea, iar vocea lui Totò şi alunecarea blândă, cochetă, coregrafică a fluturaşului vrăjeau aerul cald şi umed. „Dar eu ce-i dăruiesc?" se întrebase Ghica. Tăcuse tot timpul şi-l ţinuse de mână. „Da, ce-i dăruiesc?" Apoi o teamă vagă i se lăsase pe suflet. „Va trebui să mă înţeleagă pentru a mă iubi! Sau e de ajuns să fiu vesel şi să flecăresc cu el?" Trecuseră pe lângă atenanse, pe lângă zidul de piatră ce înconjoară domeniul. „Numai în Anglia va învăţa să mă iubească. Din orgoliu!"

Istoria fabuloasă a fluturilor îl făcuse pe Totò aproape tiranic.

Ajunşi însă lângă poarta din spate se întâlniră cu Miss Haycock care ţinea în mână un frumos buchet de flori de câmp. Englezoaica le surâsese romantic, alungase cu mână mica insectă captivată de părul ordonat pieptănat al băiatului şi poruncise:

– Dear Totò, you goes with me... Ne aşteaptă dragul nostru Samuel Johnson..

Copilul nu păruse prea încântat de „dragul lor Samuel", dar se desprinsese cuminte de tatăl său:

– Când vrei, am să-ţi arăt colecţia...

– Chiar în seara asta, bine-nţeles!

Îşi continuase plimbarea printre arborii ce-şi întindeau umbrele pe covorul de iarbă moale. Dar nu la fluturi se mai gândea fostul ministru, deşi *Thaïs Polyxena* mai încercase o vreme să-l farmece, îi dăduse târcoale, aşteptând un semn de simpatie, se aşezase cu o gingaşă obrăznicie pe mâneca hainei, alergase înaintea lui, lăsându-se pe câte o frunză şi aşteptându-l, şi-şi tot repetase jocul până când înţelesese că este inutil şi dispăruse mâhnit printre tufele de scoruş.

Îl lăsase pe Ghica în plata politicii...

Deodată, parcul devenise un simplu labirint de poteci în care puteai umbla fără rost, fără să vezi, fără să auzi, dar inhalându-i aerul limpede, umed.

Ghica plecase din Bucureşti purtând la butonieră floarea puţin fanată a unei izbânzi şi-şi tot umplea sufletul de câteva zile cu senzaţia aceea măruntă de satisfacţie. Brătianu care făcuse totul pentru a-l răsturna,

căzând la rândul său, înţelegând „lucrătura" domnitorului, îi trimisese un vag mesaj de colaborare.

Şi iată-l stând în faţa unei hotărâri, pendulând lejer, cu oarecare voluptate, nu între a alege dreapta sau stânga, conservatori sau liberali, nu, ci pentru a concilia partidele, pentru a întinde ambele braţe şi a rosti cuvintele de împăcare. „Djihad!" ar fi spus Sir Stratford, râzând, cu o pronunţie turcă execrabilă. Este clipa în care se simte profund marcat de înţelepciunea acestui englez autoritar. Dar are încă metehnele locale. Nu se grăbeşte. Lasă istoria să curgă liberă pentru a-i pipăi sensul...

În timp ce înaintase în fuga hurducată a roţilor spre Ghergani, îşi amintise de figura dramatică, sumbră a lui Arăpilă când îl întrebase, într-un salon parfumat şi vesel: „Ce-a mai rămas din idealurile noastre?" Înainte de a o invita pe doamna Fălcoianu la dans (îi convenea: era măruntă şi foarte vioaie) i-a răspuns, citându-l pe prietenul Alecsandri: „Ce-a rămas? Politichie. Şi un dram de nebunie!" El nu mai invocase decât la ananghie acele vremuri pentru că prea mulţi începuseră să se dea drept luptători ai revoluţiei şi drept victimele prigoanei ce-i urmase. Un terchea-berchea se lăudase chiar în faţa lui cu pătimirile sale şi un val de sânge, o indignare care îi răsucise stomacul îl îndemnaseră să exclame destul de tare, destul de patetic pentru a pune întreaga societate prezentă în alertă: „Se pare că am fost mai mulţi şi noi n-am observat!" Ipochimenul fusese definitiv eliminat. Mai erau însă alţii, numeroşi alţii pe care nu-i putea pune la punct cu o simplă replică.

Dar „a veni" la Ghergani este o *stare*.

Lumea începe să pară o piesă veche, bine cunoscută, un text învăţat demult pe care eşti chemat să-l uiţi din când în când pentru buna întreţinere a memoriei: „Să zacă acolo puţin, să nu se mai audă. Să văd dacă peste o lună, două l-am uitat."

De data aceasta *starea* cuprindea şi uşoara nelinişte dinaintea unei hotărâri şi acel amestec de libertate şi speranţă pe care îl ai când valul propriei tale ambiţii încă nu te-a luat, ci doar îţi promite totul. Eşecurile lui se agăţaseră de spate, îl cocoşaseră şi se simţea acum, brusc, despovărat. Nu pentru multă vreme. Un scurt interludiu.

Din toamnă, va începe să ţească pânza lui subţire? O va lucra cu grijă, cu fineţe, va fi frumoasă, inginerească? Va prinde în ea pe cine trebuie? Nu acest gen de întrebări îl preocupau, adică nu căuta încă acel capăt de drum spre care tindea, îşi făcea doar vagi planuri de construcţie. Şi nici măcar nu şi le făcea temeinic, le adulmeca, le dădea târcoale...

Dacă acum, la Ghergani, Bob Dowley nu prindea trup era, probabil, şi din pricina acestor gânduri încâlcite pe care nici nu voia, deocamdată, să le descâlcească. Lui Barbu Catargiu îi spusese la despărţire: „Să-l lăsăm pe Cuza să mai facă nişte prostii... E mare nevoie! Pentru populaţie!"

Plimbarea îl liniştise. Se apropiase de casă aproape vesel. Ceaiul îl înviorase şi el. Se simţea foarte, foarte bine. Dar n-are cui să spună asta.

În amurg, sub stejar, stă cu Saşa şi cu Gradowicz, adus la moşie ca

să se mai răcorească, şi din casă se aude vocea patetică a lui Miss Haycock citind capitole întregi din Johnson, în timp ce Maria exersează la pian, fără tragere de inimă, şi Eliza îşi bate păpuşile, certându-le cu foc. „Fata asta e cam...".

Umbra marelui arbore se întinde uriaşă peste pajiştea de un verde stins, uscat, din spatele casei. Masa cu samovarul Saşei, cu paharele, cănile, carafele, cu chiselele de dulceaţă şi jocul de şah deschis şi abandonat încă de dimineaţă, după o partidă „tare", masa cu toţi cei care o înconjoară în tăcere stă ghemuită în această umbră protectoare, peste ea arcuindu-se frunzişul secularului stejar. Dincolo de el cerul purpuriu, violet, o lună ceţoasă, sfioasă.

Bărbaţii au citit ziarele aduse de Ghiţă, de la Târgovişte unde cumnatul Ollănescu *are grijă!*, au epuizat subiectele „casnice" sau „frivole", au analizat situaţia Europei, s-au indignat de corupţia administraţiei valahe, de abuzurile prefecţilor şi subprefecţilor, de limbajul liberalilor, de obtuzitatea conservatorilor.

Saşa trage cu urechea la minunatele fraze ale lui Sir Samuel şi la notele false, îndărătnic exersate de Miţa, la micile zgomote ce vin dinspre bucătărie unde a început să se pregătească însufleţit, prea însufleţit, cina. Apoi toate parcă au amuţit, pendula din hol şi-a bătut rar clopotele profunde şi numai greierii nu şi-au încetat cântecele trufaşe. Prin grădină a trecut o adiere subţire şi a becaţă s-a aşezat pe una din treptele casei. Dar n-a durat decât foarte puţin această înfiorare şi unii nici n-au simţit-o, nici n-au băgat-o în seamă. Gradowicz a înfăşurat pe deget ca pe un inel o scrisoare până când hârtia s-a făcut sul şi i s-a rostogolit pe genunchi şi de acolo în iarba arsă de soare. A ridicat-o şi a băgat-o în buzunar foarte trist. Atunci Ghica spune:

– Mă bate gândul să scriu o carte.

Gradowicz îl fixează cu privirea lui apoasă, „azur balt", cum remarca Ludwiga Sniadeska:

– Ar fi o frumoasă compensaţie...

– Compensaţie? întreabă Saşa ridicând mâna cu acul în dreptul frunţii şi încercând să bage aţa cât mai atent.

– Ce monarh a stăpânit o populaţie mai mare decât cea pe care o stăpâneşte şi o va mai stăpâni Shakespeare?

Ghica pare vexat şi-şi aruncă în discuţie modestia ca pe o biată pereche de aşi cu care, totuşi, ia tot potul:

– Oh, Shakespeare! Shakespeare, de câte ori cineva vrea să scrie, i se aminteşte de Shakespeare! Eu nu vreau decât să conversez paşnic despre industrie, agricultură, comerţ...

– O lucrare ştiinţifică, deci?

– Nici măcar, aş vrea să fac, mai degrabă, puţină pedagogie discretă, lăsând noţiunile să intre domol, fără violenţă în capetele neiniţiaţilor, punând în mişcare personaje, imaginând diverse pilduitoare scenete...

Să familiarizez pe cititor cu termenii abstracţi ai civilizaţiei prin exemple lămuritoare.

– V-a contaminat şi pe dumneavoastră, oare, ideea „popularităţii"? întreabă polonezul cu un zâmbet plin de aluzii.

Dar Ghica îi opune rezistenţă. Înalţă braţul cu o solemnitate teatrală:

– Sunt un om al secolului al XIX-lea, domnule, un secol care face mare caz de „popularitate" şi asta mai ales de când oarecari suverani europeni nu mai au decât o legitimitate electorală.

Saşa râde puţin abătută, fără să lase lucrul din mână:

– Soţul meu se laudă foarte des cu această perfectă integrare în spiritul secolului! Vă mărturisesc că pentru mine este total indiferent secolul în care trăiesc.

– Şi eşti la fel de mândră de asta, aude din spatele caraferi cu limonadă un soţ comic jignit.

Soarele se prăbuşeşte dincolo de parc. Lumina se risipeşte leneşă, cerul, din vioriu devine negru-albăstrui. Saşa mai soarbe din paharul înalt, prins în corsetul dantelat de argint şi-şi reia ghergheful.

– Ce lucraţi acolo? întreabă Gradowicz.

– O pernă pentru domnul Alecsandri.

– Şi ce va reprezenta?

– Un peisaj din Bosfor... „Dormia în linişte Bosforul fără valuri / Între-a Europei mândre ş-a Asiei verzi maluri / Ca un balaur verde în lupte ostenit. / Din zori şi până-n noapte pe umeri el purtase / Corăbii cu trei poduri, nenumărate vase / Spre-apus şi răsărit." Cred că aţi înţeles că perna mea, pe care se va odihni poate capul...

– Pleşuv al poetului, întrerupe Ghica.

–...va avea multe cartage şi multe minarete!

– Şi balaurul?

– Lui i se va vedea numai coada...

Miss Haycock traversează lunatecă poteca dinspre casă spre masa lor. O clipă ezită, de parcă ar fi surprins o intimitate ce nu se voia agresată, dar auzindu-i râzând înaintează hotărâtă. Îşi aranjează din mers părul prins strâns într-un coc, dar lăsând o fină broderie de cârlionţi la ceafă. Mătasea fustei largi fâşâie molcom la fiecare pas. Braţul alb, îndoit spre umăr, decupează în semiobscuritate o unduire nefiresc de calmă. În timp ce femeia se aşează pe scaunul ei şi Saşa, zâmbind, îşi apleacă trunchiul spre ea – arătând prin această spontană simpatie că intimitatea lor se arcuia zadarnic, se încorda fără noimă, şi că, de ce nu?, o aşteptau, Ghica priveşte cerul înstelat, sticlirea umedă a boltei prin frunzişul ce acoperă micul salon în aer liber. Gradowicz se lasă leneş pe spate şi ascultă greierii. În jurul lămpii adusă de cameristă fluturaşi şi musculiţe de noapte încep să se adune cu gânduri sinucigaşe, aruncând între ei un vag miros de suferinţă şi moarte.

– Nu mai lucra, îi spune Ghica Saşei şi ea îşi aşează cuminte ghergheful în poală şi-şi reia paharul de ceai.

Allegro s-a tolănit la picioarele ei cu botul pe marginea brodată a fustei de batist. Oftează şi-şi întinde labele în faţă, stăpân pe spaţiul odihnei sale. Saşa îşi strânge la piept şalul şi simte brusc cum obiectele din jur devin curioase. Coroana stejarului deschide o pleoapă uriaşă, somnolentă şi-i priveşte; fereastra dinspre salon ridică o pleoapă nevăzută şi-i descoperă mirată, pătrunzătoare, încercând zadarnic să se închidă moale, obosită; scaunul uitat lângă fântână cască ochiul lui alb-cenuşiu, în vibraţia lămpii aprinse pe masă. Tufa de liliac din dreptul camerei copiilor deschide privirea ei lentă, obtuză, şi o trage înapoi de parcă ar fi observat atenţia încordată a femeii ce-şi soarbe viclean licoarea cu iz de iasmin. Cele trei tomuri de economie politică, pe care Ghica le-a abandonat, la auzul clopoţelului pentru ceai, pe marginea pervazului dinspre bibliotecă, îşi mişcă şi ele pleoapele de pergament peste o privire verzuie, depărtată, în care curiozitatea şi indiferenţa se întrepătrund într-o fină retortă. Statueta de piatră din holul care a rămas cu uşa dată de perete pâlpâie şi ea în noapte un ochi vorace, o dată cu vasul masiv de lut în care se înalţă lămâiul şi el somnolent, suspicios. Toate îndreaptă spre ei un interes greoi, tăcut. Gradowicz şi Miss Haycock încetează clinchetul de cristal şi argint, sorb lin din paharele de ceai şi respiră ca două feline la pândă.

„Şi beau şi mă las privită!" îşi spune Saşa cu o bucurie amestecată cu spaimă. Are senzaţia că o herghelie de cai bătrâni îşi îndreaptă spre ei ochii pieziş, adormiţi, greoi – ochii „din profil", un singur ochi de fiecare animal, un profil curios, avid şi totodată resemnat, liniştit.

Louis trece săltat peste treptele casei apropiindu-se de ei.

În jurul lămpii zumzăie vietăţi minuscule, fluturi de noapte, ţânţari, musculiţe – delicată societate de dans alb. Lumina îi izolează din ce în ce mai tare de curiozitatea celorlalţi, care rămân să-i măsoare cu narcotica lor răceală, fără a fi văzuţi. Herghelia se aliniază la marginea roţii de lumină a lămpii, cu abajur de sticlă.

– În vara asta va fi o recoltă excepţională...

PARTEA a III-a

I

În anul acela şi în cel următor, Saşei i se dovedise cu vârf şi îndesat, putea spune, dreptatea soţului ei. Discuţiile de la micul dejun, prânz şi seara, înainte de a ieşi în lume şi după, îi demonstrau că intuiţiile, profeţiile lui, analizele sagace pe care le aplicase ca nimeni altul (oh, ca nimeni altul!), conjuncturii politice, judecăţile lui cele aspre aveau un miez de adevăr – un miez care dospea frumos şi triumfător ajungând să spargă coaja subţire şi înşelătoare a realităţii. Conversaţiile din saloane, bombăneala tatălui ei şi chiar micile ei „aventuri" cotidiene: dialogurile cu modista, croitoreasa, pantofăreasa, lenjereasa etc. completaseră lecţia. Până şi bucătăreasa avea nişte convingeri personale pe care ţinea să i le împărtăşească:

– La anu' nu vom mai avea ce mânca...

– Aş, spunea Louis, care se considera de acum expert în treburile Orientului, aici, în sud-estul Europei mai mare e panica decât foametea...

Nu se pomenea om în capitală sau provincie care să nu comenteze problemele politice mai abitir decât un deputat în Cameră şi care să nu tăbare ca un uliu asupra celui ce se declara ignorant. Cu atât mai mult cu cât din ce în ce mai puţini se declarau astfel.

– Ce trăncăneală nesfârşită... spunea Saşa după vreo vizită obositoare, scoţându-şi pălăria şi aruncând-o plictisită pe consolă.

– E urmarea speranţei noastre exasperate! replica soţul ei.

Înainte de a se culca se aşeza la pian şi cânta, mai mult pentru a-şi spăla auzul decât pentru a se izola. Pasaje risipite din mazurcile sau nocturnele lui Chopin alungau vocile nervoase ale bărbaţilor, iar fragmente din sonatele lui Beethoven aruncau în neant glasurile agitate ale cucoanelor. Alteori, improviza doar câteva acorduri pentru a restabili echilibrul propriei vieţi. Într-una din seri făcuse să răsune lung din pedală un ultim triplu acord şi rămăsese cu mâinile în poală, visătoare: „Speranţă exasperată a spus?" Ei, aşa îi plăcea lui să vadă lucrurile, dar ea avea impresia că lumea şi-a aruncat hainele vechi şi într-o grabă prea mare nu ştie cu ce lucruri să-şi acopere goliciunea. „De aceea se şi

îmbracă oamenii atât de prost în ultima vreme." Politica ţine loc de cultură, de sensibilitate, de vanitate amoroasă, de competenţă profesională, de iubire, este surogatul care înlocuieşte orice valoare şi face din oricine un atoateştiutor. Fraze de o ridicolă superbie: „Eu în locul lui Cavour..." sau „Pe ruşi trebuie să-i iei repede..." făceau deliciile Saşei.

Speranţa exasperată era un fel de a arunca totul în spatele lui Cuza.

Ceea ce nu se făcuse nu făcuse Cuza, ceea ce se făcuse era isprava unui minister sau altul.

Saşa ofta, mai executa câteva modulaţii şi mergea la culcare plină de respect pentru fermitatea soţului ei.

Fermitatea dispreţului lui.

Iată cum i se confirmau prezicerile:

Prinţul făcuse o strălucitoare vizită la Constantinopol şi se arătase acolo cu totul altfel decât Domnitorii de altădată, adică plin de *măreţie, demnitate, curaj şi celelalte*, stârnind entuziasmul popular, uralele târgoveţilor, veneraţia ţăranilor şi mândria naţională a scriitorilor. Dar toată lumea Bucureştilor era de acord că nu obţinuse nimic. („Când e vorba să fim sceptici nu suntem zgârciţi şi uite aşa, chestia asta cu *demnitatea, măreţia şi celelalte* a ajuns să ne pară o bagatelă.") Sub masca politeţii orientale, ascuzând o bătrâneţe ce avea nevoie de cârje oricât de fragile, turcii nu-i dăduseră nimic.

– Ba nu, a obţinut ordinul Medgidié, spunea Ghica, şi a împărţit o puzderie de tabacheri de aur şi argint demnitarilor locali. Ah, într-un fel Cuza a plecat ducând te miri ce şi s-a întors cu te miri ce...

Mulţumind cerului, în acel moment, că *nu este* Doamna ţării, Maria Cantacuzino începuse să socotească istoria extrem de plictisitoare:

– Să mergi din rău în mai rău, să ştii dinainte că prostia de azi va fi o copilărie pe lângă cea de mâine... Zău, îţi vine să caşti!

Acel *nimic* cu care se întorsese Prinţul de la Constantinopol – vizită plină de fast otoman – însemna că nu căpătase firmanul *Unirii depline*.

Turcii, după vechea lor tactică, tergiversau, condiţionau, pretindeau, aşteptau leneşi în mijlocul nerăbdării tuturor un miracol, apoi promiteau şi renunţau şi iar condiţionau şi porunceau legându-se ba de evenimentele din ţară (schimbarea guvernelor, prea deasă, conflictele dintre ele şi Adunare), ba de evenimentele europene (războiul italian, moartea lui Cavour, certurile prusaco-austriece, rupturile franco-ruse etc.), ba de evenimentele din propriul clătinat imperiu (răzvrătirea Muntenegrului, Bosniei şi Herţegovinei, certurile ambasadorilor de la Constantinopol, moartea sultanului Abdul-Medgid şi urcarea pe tron a lui Abdul-Aziz, fratele său).

Exista în altă parte un minister care să facă din orice un pretext de amânare a deciziilor mai consecvent decât cel din Constantinopol? Nu, nicăieri nu se învaţă mai bine *răbdarea* decât pe malul Bosforului! O răbdare care îţi taie respiraţia!

Însuşi Cuza avusese, după această călătorie grandioasă, gânduri de

abdicare. La care moş Costache reacţionase deosebit de prompt amintind că va fi un bun motiv „acesta" pentru a se repune *totul* în discuţie, „chiar şi existenţa ţării noastre, Alteţă."

Aflând de la Baligot de Beyne dialogul dintre Cuza şi Negri, Ghica pufnise nervos pe nas:

– Ia te uită! Cochetează! Ne ameninţă cu abdicarea! Iar Negri îl ia în serios!

Ghica ieşea în lume din plăcerea de a colporta ştiri despre capriciile şi moravurile Prinţului. Şi era servit.

Cu cât greutăţile guvernării lui creşteau cu atât Cuza cerea mai impetuos dreptul la o libertate a intimităţii.

Era înzestrat cu o fire uşuratică?

Cei care fie prin exemplul personal, fie prin observaţii aduceau în faţa lui ideea austerităţii Palatului erau pedepsiţi. Se zvonea că ura neîmpăcată a lui Dimitrie Sturdza împotriva Domnitorului se născuse dintr-o „şotie" umilitoare. Cuza îl primise în cabinetul său cu o „aia" pe genunchi, cerându-i o apreciere estetică a formelor femininei creaturi – se pare deloc neglijabile sub acest aspect, şi cum secretarul, pudibond, rece şi chiar rigid, respinsese comentariul artistic, îi trimisese „făptura" în camera aceea din Palat unde domnea ordinea, sobrietatea şi calmul unui fost student berlinez. Cu divine chicoteli, divina creatură ieşise pe culoarele Palatului şi traversase, nudă, sala de recepţii sub privirile înspăimântate ale gărzii. Se râsese de lipsa de umor a lui Sturdza şi se indignaseră unii şi alţii de violenţele libertine ale lui Cuza, cu egală plăcere. Bineînţeles, zvonurile *orgiilor* princiare ajunseseră departe, prin interpuşi generoşi, la Londra, unde domnea o regină, la Paris, unde domnea un împărat complexat de aristocratismul propriei sale soţii.

De aceea, colonelul Cuza, „alesul naţiei", căpăta treptat imaginea unui impostor! „Un parvenu!" spuneau cei de la Paris, „un brigand" icnea lord Palmerston.

Se zvonea, se zvonea. Pentru că politica şi femeile aduceau plăcere tinerilor şi bătrânilor în acele vremi pe care în mod stupid le denigrăm.

Cuza însuşi simţea că farmecul pe care îl avusese urcându-se pe două tronuri slăbise. Doar legea rurală îi mai putea salva legenda. Mâhnirea coborâse asupra tuturor: ţăranii nu căpătaseră pământ, conservatorii nu-şi puteau menţine puterea cu sprijinul extern, liberalii n-o obţineau cu tot sprijinul intern, moderaţii erau schimbaţi între ei fără alte criterii decât cele ale simpatiei personale a Prinţului, iar orăşenii în marea majoritate nu puteau încă vota (şi să nu votezi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea era o grea tristeţe, aproape insuportabilă!).

Până şi Saşa, cotropită de grijile copiilor, ale casei din Bucureşti şi ale celei din Ghergani, trebuia să recunoască o realitate stânjenitoare: Cuza nu înfăptuise reformele, mari sau mici, pe care toţi le aşteptau şi mai ales *Unirea deplină*. Se arăta mai interesat de imaginea externă decât de cea internă a ţării, aşa cum spunea prevăzătorul său soţ.

– Fără *unire*, autoritatea şi prestigiul Prinţului se uzează, remarcase ea în faţa lui Baligot de Beyne, venit în vizită la ei să inspecteze „opoziţia personală". Aplecându-se uşor pe umărul lui Baligot de Beyne simţise că are o voce conspirativă de parcă ar fi complotat împotriva propriului ei soţ şi se retrăsese repede.

– Alteţa sa, începuse francezul tot şopocăind, crede că nefericita naţiune română, nemaiştiind cui să reproşeze şi pe cine să învinuiască de suferinţele sale, a revenit la tradiţie, doamnă. De Beyne avea în saloane stilul secolului al XVIII-lea, calm, perifrastic, înfăşând ideea ca pe un copil prea plăpând în tifoane ironice. Ea şi-a amintit emoţionantul obicei de a lega totul, binele şi răul de persoana celui ce o guvernează... În acest fel, nimeni altul nu este vinovat, nici laşităţile, nici interesele, nici slăbiciunea, nici incompetenţa atâtora...

Saşa dăduse din cap înţelegătoare, dar, într-o după-amiază, la Şosea, caleaşca în care Ghica şi ea îşi făceau plimbarea printre echipajele elegante ale înaltei societăţi bucureştene a trecut pe lângă trilby-ul cochet al Mariei Obrenovici, alături de care, pe un murg nervos ce călca la trap, se afla însuşi Prinţul Cuza. Iar în faţă, semeţ, călărea ca un stăpân al oraşului, ce precedează nişte rude scăpătate, Cezar Liebrecht. Ghica a zâmbit uitându-se adânc în ochii Saşei: „Ei? ce mai zici?", ea a roşit şi din acel moment n-a mai îndrăznit să-l apere pe „bietul Cuza". Femeia aceea era prea insolentă; frumoasă, frumoasă şi obraznică. Prinţul dovedea apucături...

Nu se cuvenea!

Ea cedase în faţa lucidităţii soţului fără plăcere, chiar cu ciudă, şi se întorsese spre treburile familiale.

Acolo alte drame.

Cea a Paraschivei Tzakerolidi, soţia unuia din arendaşii lor.

Observase femeia că Leanţa Burlamache face nişte cozonaci pufoşi, aurii, gustoşi şi fragezi şi se înfiinţase în joia mare, în bucătăria notăresei de la Ghergani cu tot ce trebuia: făină, ouă, unt, lapte, vanilie, stafide, nuci şi celelalte.

– Reţeta, prinţesă, n-avea nimic deosebit, am vrut să-i fur meşteşugul, atât.

– Şi?

– E o scorpie, prinţesă, o scorpie. (Paraschivei îi plăcea s-o numească mereu astfel din orgoliu, adică ea şedea de vorbă cu o prinţesă, nu cu oricine!) A scos din cuptor nişte cărămizi arse şi turtite şi înăuntru cleioase...

– Un eşec! Se întâmplă! Dar cozonacii ei cum au ieşit?

– Nu, suspinase în lacrimi Paraschiva, nu. Aici e totul! A preferat să-i rateze şi pe ai ei numai să nu divulge secretul! O scorpie!

Anica, bucătăreasa de la Ghergani, decisese:

– Aşa ceva nu se cade! În felul acesta nu progresăm!

Încă se mai aştepta firmanul *Unirii depline* când peste Saşa căzuseră alte evenimente.

Eliza făcuse pojar „rebel", cel mai sălbatic din câte există, aşa cum numai ea putea să-l facă. „E ceva ciudat cu fata asta!"

Se lepădase de trei ori de Satana în numele Tatălui, Fiului şi al Sfântului Duh, botezând fetiţa lui Ioan Bălăceanu.

Supraveghease, primăvara, semănatul porumbului şi al trifoiului, în absenţa soţului ei, ocupat de acuzarea guvernului Manolache-Costache Epureanu (chestie de ambiţie!), cu darea lui în judecată şi cu alte probleme de interes public (cum ar fi alegerea sa ca vicepreşedinte al Camerei).

Toamna, doamna Oteteleşanu dăduse un concert Mozart la care o rugase să-i aleagă lucrările şi să urmărească repetiţiile. Ieşise ceva fermecător!

Prin noiembrie, o trupă de dansatoare italiene zăpăcise pe marii bărbaţi ai ţării. Saşa şi Maria Cantacuzino se urcaseră în trăsură şi dăduseră buzna cu un ipocrit surâs pe buze în tare drăgălaşa cârciumioară de la Bordei – un fel de fagure de separeuri pentru a-şi recupera bărbaţii din mijlocul unei societăţi vesele, vesele cum nu se mai poate.

– Marie! făcuse Cantacuzino apărând cu spatele imaginea mesei îmbelşugate.

– Ma Mie! Ghica avea în glas un fel de reproş. De parcă era mai scandaloasă ideea că ea a venit acolo, decât că el a fost găsit acolo!

– Şi-l mai vorbiţi de rău pe Cuza! exclamase ea în trăsură, şi aceea fusese ultima apărare pe care o mai luase Prinţului.

– Saşa, nu sunt Domnitorul Principatelor Unite, sunt doar un ex-bey de Samos! încercase să glumească soţul ei.

Cantacuzino tăcea umilit şi Maria îi făcuse semn Saşei că nu mai are nici un rost să-i moralizeze. Dar ea se simţea pe caii cei mari şi ţinuse un frumos discurs despre onorabilitate! Îl uimise pe Ghica într-atât încât ajunşi acasă ridicase braţele în sus, se predase, cu alte cuvinte, fără condiţii, şi pentru a-i recâştiga simpatia nu ieşise patru zile din casă, rămăseseră în „bed-room" de începuse servitorimea să se alarmeze spunând vizitatorilor că stăpânii sunt bolnavi.

Totò şi Miţa dădeau înţelegători din cap, iar Eliza bătea pur şi simplu cu pumnii în uşă!

După catastrofa provocată de madame Brieux, care îi stricase, „din zăpăceală", spunea, două mătăsuri olandeze de toată frumuseţea, venise la rând spectaculoasa reabilitare a doamnei Şuţu.

Bătrâna, cu faţa ei prelungă, puţin căloasă şi cu tenul alb-transparent al englezoaicelor, suferea de un *bigotism monoton*, cum îl caracteriza Ghica. Întreaga familie îşi punea speranţe în ea pentru salvarea sufletelor în lumea cealaltă. Era o relaţie utilă. Dar urmărind-o atent în cele câteva zile pe care soacra generalului Mavros le petrecuse la Ghergani cu doi ani în urmă, implorând ajutorul lui Dumnezeu în faţa

trupului zguduit de spasme al micuţului ei grifon sau pentru că îşi pierduse ochelarii prin grădină, Ghica lansase un avertisment punând pe toţi la mare îndoială: „Nu e bine, nu e bine... Îl plictiseşte! Nu numai că se roagă la El pentru toate fleacurile, dar se roagă de mai multe ori. Din câte am aflat despre El n-ar fi nici prost, nici surd, înţelege de prima dată..." Aceste vorbe fuseseră fatale doamnei care începuse să fie ocolită cu nepăsare. „Dincolo, s-ar putea să n-aibă nici un cuvânt de spus". Dar bătrâna reintrase în graţiile nepoţilor când cumnata ei, Eufrosina, devenise, sub influenţa nefastă a popii de la biserica Zlătari, şi a căsătoriei fiului ei cu „o aia", o dansatoare de la opera italiană (iarăşi!), o *bigotă vehementă.* Se văzu repede diferenţa şi se aprecie, în sfârşit, blândeţea doamnei Şuţu în credinţa ei. Îşi reluară chiar speranţele, iar vorbele lui Ghica fură date la o parte şi uitate. Bătrâna căpătă cel mai confortabil fotoliu din saloanele familiei!

Şi abia după aceea, în sfârşit, apăruse *firmanul!*

Întâi s-a zvonit că a venit.

Apoi, a fost sărbătorită *Unirea deplină* în Camerele de la Iaşi şi Bucureşti, fără a se aminti insistent de el.

Abia mai târziu a fost publicat mărunt, într-un colţ de pagină de ziar, pentru a nu se face mare caz de clauzele lui...

Oricum era, poporul se bucurase!

Şi Saşa!

În sfârşit, Prinţul domnea peste *o* ţară, avea *un* guvern, *o* singură Adunare.

– Ce viclenie, ce viclenie, şoptea soţul ei, a obţinut totul *pe durata vieţii lui,* deci trebuie să-l acceptăm dacă vrem Unirea. Ori el, ori separatismul!

Capitala, stabilită la Bucureşti, aduna acum o puzderie de moldoveni.

Ceea ce era bine.

Saloanele se însufleţiseră brusc împrospătate.

„Domnii aceştia sunt foarte spirituali!"

Aduceau cu ei o nemulţumire înceată, plină de umor blând („Ce înseamnă, scumpă doamnă, această *unire* decât anexarea Moldovei la Valahia?, Da, da, ne-aţi înghiţit cu multă poftă! Ha! Ha!"), o discreţie amabilă în idei şi o generozitate sănătoasă. Erau plini de imaginaţie, inteligenţi şi delor dispuşi să salahorească.

Bucuria populară fusese gâtuită de vestea că Barbu Catargiu alcătuise primul guvern al *Unirii.* Tocmai el?

„România este lovită de moarte; ne-am întors înapoi spre timpul Domnului Tudor. Fanarioţii sunt la putere. Eu îmi sfărâm pana astăzi." *Valentineanu strângea în braţe pe toţi prietenii, pe stradă, la clubul* cetăţenilor, în casele amicilor cu aerul că un mort stă întins pe masă în orice familie.

Vestea uimise pe mulţi.

– Ce vrea să zică asta? întreba Ioan Cantacuzino aplecat în scaun, cu mâinile lungi, osoase, atârnate între genunchi.

– Un guvern al majorităţii parlamentare, se repezise Mavros, şi-şi sorbea cu plescăieli satisfăcute ceaiul cu iz de iasmin. Ce vreţi?

– Linişte, asta vrem, linişte, repeta Ghica. Ţara are nevoie de linişte, iar el dă putere lui Catargiu doar pentru a agita poporul, pe liberali, pe moderaţi. Cu firmanul acesta şi-a întărit puterea, în curând conservatorii, aparent triumfători, vor ieşi din joc. Va fi clar pentru lumea politică franceză şi engleză şi austriacă şi turcă şi, bineînţeles, rusă că Prinţul nu poate guverna decât cu puteri absolute! Nemulţumirea oraşelor şi furia satelor îl îndreptăţesc să le ceară sub pretextul ordinii.

De la masa de joc, Constantin Cantacuzino, dând din cap, făcea:

– Ţî, ţî, ţî! Mare pehlivan!

– Cum de a acceptat vulpea asta de Catargiu?

– Ei, puterea, puterea...

Şi Ghica se gândea cât de frumos se adună în jurul lui cei ce-l antipatizau pe Cuza, aşa cum un parfum femeiesc ademeneşte o dată cu bărbaţii şi viespile. Îşi lăsa pleoapele grele peste ochii întunecaţi şi rotunzi şi nu scăpa o vorbă de spirit care să nu descreţească frunţile, făcându-l agreabil tuturor, şi care să nu lase impresia unei desăvârşite dezinteresări.

– Legenda creată în jurul unor impostori victorioşi condamnă gustul epocii lor...

Apoi, simţind pofta de râs şi sălbăticia răutăţii bântuind societatea, continua, conştient că ironia lui, dincolo de utilitatea ei imediată, a ajuns un viciu:

– Mă tem că ordinea, domnilor, este doar un fel de leşin prefăcut al dezordinii.

Vorbele lui prindeau aripi, zburătăceau încolo şi încoace, ajungeau de la tineri la bătrâni şi de la bătrâni la tineri...

Pentru că ştia să exprime atât de clar deruta generală era vizitat de toată lumea, era invitat pretutindeni, socotindu-i-se claritatea o joacă diplomatică. Prietenii, mai ales ei, clipeau des unii la alţii: „Ştie ceva! Prea e sincer!"

Cu sarcina încă mascată de crinolină, Saşa putuse o vreme să-l însoţească. Venea acasă tulburată, obosită, se culca pe canapea într-o lejeră rochie de casă şi judeca, fixând melancolic tavanul, situaţia. Nu avea trufia unui observator obiectiv, nu avea nici siguranţa de sine a unuia subiectiv – stătea mângâindu-şi abdomenul rotunjit şi se gândea la ale ţării evenimente ca o mamă ce-şi leagănă pruncul bătrân.

– Camera este reacţionară, spusese Mihalache Kogălniceanu privind spre ceilalţi comeseni, peste ochelarii lui cu ramă subţire de argint, et tout le pays nonreprésenté est presque révolutionnaire.

– Da de unde! făcuse Ghica. În România nu mai există nici un spirit revoluţionar. Ultima lui răbufnire, ca ultima horcăială a unui muribund, a fost în iarna lui '59. Obsesia politicului camuflează nevoia compromisurilor pentru bunăstarea personală. Ce mai lume se naşte! Din

răpacitatea ei va ieşi o ţară nouă! Victime vor fi pe toate drumurile, iar învingătorii vor avea colţi puternici.

Mihalache Kogălniceanu râsese manevrând cu grijă cuţitul şi furculiţa în farfuria plină ochi. Înghiţea leneş pentru a nu pierde nimic din gustul mâncării, apoi îşi tamponase cu şervetul de olandă bărbuţa ascuţită şi se adresase Saşei:

– Vedeţi, doamnă Ghica, la noi pătura de mijloc, burghezia, nu este încă formată, cu toate vociferările lui Brătianu şi Rosetti care cred, chipurile, că o reprezintă. De aceea boierimea şi ţărănimea stau faţă în faţă, de multă vreme, ca două popoare diferite în sânul aceleiaşi naţiuni. Şi dacă ar fi numai diferite, n-ar fi nimic, dar sunt chiar vrăjmaşe.

Pe drumul Tămădăului veneau opt sute de ţărani. Guvernul trimitea o „expediţie militară". Încăierări, Dumnezeule, încăierări, bătăi, incendii...

Şi cine se zărea, cine că urca Dealul Mitropoliei în 24 ianuarie, îmbrăcat într-un suman ponosit, în fruntea unei cete răzleţe de clăcaşi, trecând peste barierele de arme?

Măi, cine se urca, cine se încrunta?

Niţă Mălăieru îl urca şi se încrunta. Venise să ia capul grangorilor care nu ţin cu ţara"!

Cele două popoare stau faţă în faţă.

Guvernul boierilor arestează pe „revoltanţi".

La Plumbuita şi Văcăreşti peste două sute de ţărani îşi aşteaptă osânda.

În cabinetul consulului Green, Barbu Catargiu îşi înfoaie mustăţile:

– Niţă Mălăieru! Un agent electoral al liberalilor!

– Domnul Ion Ghica mi-a spus că ţaranii înfrânţi vor fi înlocuiţi cu orăşenii dornici de vot. Aceasta va fi manevra liberalilor! Domnia-sa mai spunea că a şi început să miroasă a tăbăcărie în Bucureşti.

După ce sorbise din paharul de vin, închizând o clipă ochii parcă încercând să se izoleze pentru a simţi în singurătate plăcerea licorii, Kogălniceanu continuase:

– Sunt un apărător al ideii împroprietăririi, doamnă, şi asta enervează pe toată lumea. Chiar şi pe Prinţ, care îmi împărtăşeşte opiniile, am reuşit să-l irit pentru că i-am cerut să facă reforma agrară imediat, i-am bătut din picior, aşa a zis. Kogălniceanu povestise asta ca pe o şotie a sa din trecut, apoi se lăsase pe speteaza scaunului, cuprinzându-şi cu mâinile mici, agere, burticica bine strânsă în jiletcă. Sunt de părere că articolul 46 al Convenţiei este pur şi simplu o frază neterminată. Puterile europene au uitat-o la jumătate din pricina şampaniei şi a icrelor moi.

Nu-i era greu Saşei să înţeleagă de ce omul acesta mărunt, inteligent, gurmand, tenace, abil era socotit în societate „leaderul nespălaţilor". Cu asemenea idei!

– Dacă vom da ceva ţăranilor, vom crea pătura de mijloc. Vor avea şi domnii Brătianu şi Rosetti îndreptăţirea să existe. Mâna mică, fină

dansase puţin în aer. Fericirea ţării ţine de fericirea ţăranului. 2000 de boieri nu fac o naţie!

Lăsându-şi ochelarii pe vârful nasului şi privindu-şi comesenii cu o expresie jucăuşă şi oarecum cinică, hohotise:

– Regret, regret că trebuie să fiu atât de demonstrativ! Când eram student la Berlin, dădeam nişte frumuşele ospeţe la crâşma lui Gasparini pe care prietenii mei nemţi le numeau „Ko altnischanische Tanzübungen". He, he! Mă tem că veţi avea ocazia să asistaţi chiar în Cameră la o asemenea Ko altnischanische Tanzübungen, dacă se va pune pe tapet chestia rurală.

Saşa începuse să-şi simtă îngrijorarea pentru că simpaticul conu Mihalache, cum îi spuneau moldovenii, era prea expansiv, de parcă punea la cale o farsă sau de parcă voia să danseze, aşa mic şi rotunjor şi cu privirea înfiptă în ochelari, chiar în propria ei casă, dând la o parte mobile, covoare, lămpi. În mintea ei se iscase o învălmăşeală. Ce trebuia să creadă din toate astea?

Strânseseră, strânseseră, moşteniseră şi înmulţiseră averea lor, copiii veneau unul după altul, ea n-are decât treizeci de ani... era de neconceput ca pământul lor să-l cedeze ţăranilor pentru o nimica toată. De ce? Era nedrept! Cumpăraseră Săbieşti şi Stăneşti cu banii agonisiţi în Samos. Gherganii erau rămăşiţele moşiei lui Tache Ghica, Călineşti şi Cucuruz fuseseră cumpăraţi de tatăl ei cu bani grei, pentru dotă... Ce drepturi aveau ţăranii asupra lor?

Vremuri nesigure, vremuri nesigure!

Ea nu vedea dreptatea în această „împroprietărire", fie ea şi prin despăgubire. Totò trebuie trimis la şcoală, în Anglia, fetele trebuiau pregătite pentru măritiş! Şi Eliza era atât de ciudată!

Conu Mihalache mirosea a tutun fin. Se mişca vioi cu toată burticica strânsă în redingotă şi pufăia din ţigară, cu mintea deodată în trei locuri. Îi plăceau femeile cu nuri pe care se repezea să le ciupească şi să le pupe, celelalte îi păreau o specie aparte – nişte linguriţe clevetitoare.

– Domnul Catargiu crede că orgoliul este o virtute şi abuzează de el ca de un păcat.

Degetele cu perniţe moi ale „leaderului nespălaţilor" mângâiau formele arcuite ale planturoasei zeiţe Diana – o statuetă de bronz pe care o înşfăcase de pe consolă. Louis adusese cognacul şi îi cam trântise conului Mihalache paharul pe măsuţă. Acesta însă, superior, nu observase nimic, privise licoarea arămie şi cu un zâmbet o amânase:

– Tu zici că trebuie întâi să educăm ţăranul, i se adresase, agitând trupul divin şi greu al Dianei, lui Ghica, rămas răbdător în umbra fotoliului de lângă fereastră. Eu îţi spun, educaţia adevărată o fac interesele personale. Zeiţa înălţa braţele neputincioasă spre Ghica. Prelegeri frumoase despre libertate, egalitate, fraternitate, Unire, Independenţă şi atâtea altele n-au nici un rost când nu ai de ce să le aperi.

– Marea latifundie este, totuşi, singura şansă a unei agriculturi moderne.

– Cu cine s-o faci? Muncitorul agricol n-are chef, boierul ţine discursuri în Cameră sau chefuieşte la Paris. Maşina stă pe loc sau mai bine zis o manevrează nemţii angajaţi cu sezonul...

Cu şoldul ei de bronz Diana lovea ritmic măsuţa făcând să se clatine paharele. Kogălniceanu se însufleţise; o exaltare ciudată îi sticlea în ochi.

– Eu am văzut, spusese sărind pe canapea ca un titirez, am văzut pământul Moldovei dând roade neînchipuite şi alegându-se praful de ele. Nu pot ierta asta lui Grigore Sturdza, lui Balş, Moruzi şi ceilalţi.

– Numai lor?

– Da. Căci dacă îl vom alunga pe ţăran de pe pământul pe care îl munceşte el se va proletariza şi vom avea la oraş o populaţie pauperă, hrănindu-se cu ură şi necunoscând sentimentul patriei.

Nimeni nu-l întrecea pe conu Mihalache în elocvenţă. Zeiţa suferea molestări la care nu se aşteptase.

– Cine a spus că-l alungă? Oare moşierul nu are nevoie de munca ţăranului, de ce să-l alunge? Cum vrei tu să faci reforma, ţăranul va înţelege că se poate lua de la unii şi da la alţii printr-o nedreptate legalizată pe care câţiva oratori o pot impune unei Camere slabe. Ce morală e asta? Societatea română în pragul refacerii trebuie să se cunoască pe ea însăşi.

După plecarea lui Kogălniceanu, Ghica îşi luase soţia de după umeri şi-o purtase uşurel spre pian. Spusese:

– Facultatea noastră de a uita ar trebui să inspire teamă celor ce deţin puterea şi când colo ea inspiră un maldăr de speranţe celor ce aspiră la putere...

– Domnul Kogăl...

– Gogó vrea ministerul. Şi, mai curând sau mai târziu, Cuza i-l va da. Nu ştiu dacă şi cu mare plăcere, dar i-l va da. Îmi cânţi preludiul numărul şase?

În primăvară, după Paşte, când se redeschisese Camera, soţul ei intrase în odaia în care ea şedea culcată, oftând din greu, căci sarcina i se apropia de soroc şi picioarele umflate, pântecul ca un cazan ţigănesc abia îi îngăduia să se mişte prin casă, – şi, sărutându-i fruntea, aşa cum o faci unui copil bolnav, o anunţase:

– Prezidez, ma Mie, un turnir oratoric!

– Catargiu a depus proiectul? întrebase ea cu năduf.

– Nu încă, dar Kogălniceanu i-o ia înainte. Iar bate din picior! Va fi o nebunie. O să-mi dau demisia din preşedinţia Camerei ca să scap de toată această atmosferă.

Turnirul împărţise până şi servitorimea în două tabere. Louis ţinea cu Barbu Catargiu admirându-i aroganţa şi simpatizând, ca întotdeauna, cu artistocratul emfatic, miss Haycock care avusese un unchi whing convins

şi căruia îi împărtăşea liberalismul, îl plăcea pe conu Mihalache cu adoraţia linguriţelor clevetitoare pentru bărbaţii amatori de cărnuri pufoase. În jurul lor se grupaseră ceilalţi. Nu mai puteai cere un pahar de apă că ţi se amintea de soarta clăcaşilor. Pisoiul roşcat al Miţei flămânzea pentru că stăpâna lui se ocupa de politică. Totò citea seara surorilor jurnalele şterpelite din biroul tatălui lor.

– Domnii Brătianu şi Rosetti şi-au dat demisia din Adunare!

– Tocmai acum? se indigna miss Haycock care participa la liturghia politică.

– Zic că nu vor să discute legea rurală când 200 de ţărani zac în puşcărie!

Guvernanta medita câteva clipe, încrunta sprâncenele şi se decidea să strâmbe din nas:

– Nişte laşi! Nişte liberali de carton!

Altădată Totò îşi adunase micul parlament în salon, în jurul unui coş mare cu cireşe:

– Domnul Kogălniceanu îi acuză pe boieri că socotesc ţăranii nişte „chiriaşi" pe moşiile lor...

– Chiar aşa sunt, decretase Louis. Nişte chiriaşi!

Copiii îl priviseră circumspecţi. Prea mult zel! Dar Louis e *drăguţ*, el ţine la averea lui „monsieur le prince et madame la princesse", le apără proprietatea din care însuşi se înfruptă.

– Zice că nu se poate împroprietărirea ţăranilor prin persuasiunea boierilor!

– Persua... ce? făcuse Eliza cu gura înfundată de cireşe.

– O să faci indigestie! ţipase Miţa şi-şi trăsese coşul spre ea. Se încinsese imediat o luptă în jurul „proprietăţii". Persuasiunea cu care încercase miss Haycock să se descurce nu dăduse roade. Palmele se abăteau din toate direcţiile: Plici! Plici!

Le adusese la ordine Louis:

– Citiţi mai departe, monsieur!

– I-au răspuns trei prinţi şi trei miniştri, rezumase Totò. Au zis că este un „hrăpitor de moşii"...

– Hrabitor? Très, très bien! îşi frecase mâinile valetul.

–...că e plin de „sentimentalism socialistic".

– Fort bien! exultase Louis băgând distrat mâna în coşul cu cireşe pietroase şi ducând la gură un straşnic transport, spre indignarea Elizei.

– Domnul Catargiu a calificat discursul domnului Kogălniceanu „o chimeră ciudată, paradoxală, o chimeră cu capul de porumbiţă....

– Ia auzi! făcuseră fetele potolite ca prin farmec.

–...făgăduind blândeţe, cu trunchiul de aspidă plin de venin...

– De aspidă, dragă?

– Da, de aspidă!

–...şi cu coada de şopârlă manglisitoare...".

Fetele au ţopăit toată ziua repetând o asemenea vorbă ciudată:

– Manglisitoare! Manglisitoare!

– Qu'est que c'est que ça?

– Habar n-avem, dar e tare nostim, nu?

Louis era dezamăgit. Domnul Catargiu nu-i dezvăluia secretele sale. Se dusese să scuipe cu sârg pe pantofii prinţului Ghica şi să-i facă lună. Era activitatea care îi permitea cel mai liber zbor al raţiunii şi imaginaţiunii.

Culcată pe pat, abia respirând, Saşa voia să iasă din lumea politică, citea *Code du savoir-vivre:*

„Les femmes qui ne s'occupent pas d'amuser leurs maris ne peuvent pas prétendre à les conserver."

– Oh, mon Dieu! Je doit l'amuser! Je suis completément sotte! J'ai oublié de l'amuser!

Pe străzi, micii vânzători de ziare urlau cât îi ţinea gura:

– Procesul dintre proprietate şi ţărani! Domnul Kogălniceanu atacă proiectul guvernului. Ţăranul izgonit de pe bucăţica lui de pământ!

– *Conservatorul progresist! Conservatorul progresist!* Libertatea proprietăţii, libertatea muncii! Liber proprietarul, liber ţăranul! Legalitatea înainte de toate! Ţăranul să fie moralizat temeinic! Să fie virtuos!

Alţii acopereau vocile celor dinainte:

– Ţăranii nu vor milă! Ţăranii să aibă şi drepturi nu numai îndatoriri! Luaţi *Românul!* Luaţi *Reforma!*

Saşa îl văzuse de pe terasa cu oleandri a casei lor, pe Catargiu trecând spre Cameră. Părea ultimul bastion care mai luptă într-o cetate asediată. Avea orgoliul şi disperarea unei nesăbuinţe.

– Da, confirmase Ghica, este uneori atât de ferm în aroganţa lui încât devine chiar măreţ. În schimb, Kogălniceanu arată de parcă ar ridica un stindard nou, când de fapt nu poate decât să dărâme unul vechi. Mă tem că Brătianu, retras strategic, ţine sub haină, împăturit, drapelul lumii de mâine. Azi-noapte am avut un coşmar.

– L-ai visat pe Cezar Liebrecht!

– N-ai ghicit, spusese soţul ei care stătea cu privirea lipită de stucaturile tavanului. Perdeaua de tul alb trasă peste fereastra deschisă pentru a nu intra seara escadroanele de ţânţari, fluturi de noapte sau musculiţe obraznice, adia uşor.

– Pe Catargiu?

– Degeaba te pisiceşti, Barbu Catargiu este toujours, chiar şi în vis, un orator riguros, chiar dacă logica îi este dărăpănată rău!

– Pe Rosetti?

– Nu, pe beizadea Mitică. Zicea: „eu, ştie oricine, nu trebuie să mai insist, nu cunosc raţiuni de partid şi patimi personale când sunt în joc interesele ţării!"

Saşa se pornise pe râs. Vedea bărbile albăstrii care se agitau nu în Cameră, ci pe pereţii bisericilor de sat în aşteptarea judecăţii de apoi. Era înghesuiala păcătoşilor, pierzându-şi identitatea, aşa cum adunătura

sfinţilor aureolaţi rămâne fără diferenţieri notabile. O grămadă de o parte, o grămadă de alta. În acel moment i se părea că bărbile păcătoşilor sunt luminate de priviri trufaşe de parcă haita ar plănui să uzurpe dreptul judecătorilor şi înaintează pe furiş, câte un pas mic, dar eficace. Ceea ce face ca eroii adevăraţi de pe scenă să-şi bâlbâie rolul. Acuzatorii sunt fâstâciţi, o parte din ei fraternizează cu duşmanul. Şi dă-i şi râzi. Un hohot plin, cald, isteric. Şi pe Saşa o apucă durerile facerii în această dezlănţuire de hohote în timp ce liberalii cheamă populaţia Bucureştiului pe Câmpia Libertăţii pentru a sărbători amintirea revoluţiei.

– Ahahaha! făcuse miss Haycock. Nu sunt chiar laşi! Agită poporul!

Şi soţia lui Ghica aducea pe lume un băiat roz când guvernul Catargiu interzicea manifestaţia de 11 iulie.

– Lua-i-ar dracu! spusese englezoaica într-o elegantă limbă română.

II

Vocea lui Barbu Catargiu se decupează clar, teatral ca o pelerină de smarald pe fondul de lapte al unei case orientale. Ironia lui s-a refugiat în ton:

– Ni se zice că va fi numai o serbare de înveselire, o serbare cu buchete de flori...

Mâna cu degete subţiri şi păroase desenează în aer o splendidă acoladă. Bărbuţa ascuţită a primului ministru împunge fascicolul de lumină, revărsat prin fereastră între tribună şi asistenţă.

– Jurnalul *Românul* ne vorbeşte şi el, de vreo câteva luni încoace, necontenit, de nişte buchete (vocea se înmoaie, se răsfaţă, se joacă plină de sarcasm) tot din trandafiri de soiul acesta – aduse încoace, spre capitală, pentru serbarea de 24 ianuarie...

Râsete, surâsuri, mormăieli.

În tribuna publicului cineva strănută.

–...teamă-mi este să nu fie şi aceste buchete de astăzi tot de felul acelora, teamă, domnilor, nu pentru mine, puteţi fi încredinţaţi de aceasta, ci pentru drepturile, (vocea urcă) pentru libertăţile, (vocea escaladează plafonul) pentru viitorul acestei ţări îndestul de nenorocită până acum!

Aplauze. Viitorul ţării merită vigilenţă.

Kogălniceanu trimite un bilet discret lui Ghica:

„Je n'entends que la musique et je ne distingue pas bien les paroles. Quand j'aurai distingué les paroles, je me ferai une idée plus précise."

– Voiţi să vedeţi şi dumneavoastră florile, trandafirii din acele buchete cu care se găteau să serbeze ziua de 24 ianurie? (vocea lui Catargiu amabilă, joasă, tandră). N-aveţi decât să mergeţi la Văcăreşti şi veţi

vedea că ele se compuneau din (şi cu un crescendo plin de efect) topoare, cuţite, suliţe, ciomege şi chiar puşti şi îndată veţi înţelege ce scopuri inocente avea acea serbare.

– Dacă, din motive varii, Catargiu nu este simpatic, şi mai ales nu este agreat de popor, şopteşte Ghica lui Golescu-Arăpilă, nu se poate spune că vina o poartă croitorul său.

Are un costum splendid turnat pe trup, de o eleganţă rafinată, neostentativă. Se vede că se simte bine în el, căci îşi îndreaptă spinarea, se prinde cu o mână de marginea tribunei şi-şi înmoaie umerii cu o leneşă îngăduinţă.

– Dar, domnilor, să sperăm că vor înceta de a mai creşte pe pământul României asemenea trandafiri, asemenea buchete, al căror parfum este otrava cea mai ucigătoare ce se revarsă peste societatea noastră...

Aplauze. Societatea e tare mulţumită de această speranţă.

Răspuns pe aceeaşi hârtie împăturită în patru:

„Indivizii devin prizonierii grupurilor de care se servesc...".

Catargiu îşi răsfoieşte hârtiile întinse pe pupitru, fără a se uita prin ele. Ceea ce are de spus nu trebuise a fi notat. Se îndepărtează puţin de pupitru, ca un tenor ce-şi ia avânt pentru un pasaj greu şi-şi continuă discursul cu o fermitate gravă, aproape prudentă:

– Pacea, domnilor, pacea şi odihna e scăparea ţării şi voi prefera a fi zdrobit decât a îngădui slăbirea liniştei; voi prefera, spune el aproape cântând, moartea, (şopteşte lins), da, moartea, mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna din instituţiile ţării!

Acel crescendo subtil care este o caracteristică a cuvântărilor sale, de data aceasta pare finalul unei arii celebre. Deputaţii, mai exact acea majoritate hulită şi supra-hulită, se ridică în picioare şi aplaudă frenetic. Nimeni nu mai aude ceea ce spune preşedintele Adunării şi nici ceea ce stânga, mult diminuată, urlă.

Cineva din loja publicului strănută, acoperind totuşi vacarmul entuziasmului conservator!

Serbarea de 11 iunie, acea serbare care aminteşte populaţiei de „Sfânta Revoluţie", nu va mai avea loc anul acesta.

Şedinţa se ridică.

– Aşa îmi place, un guvern de fier, spune Barbu Slătineanu holbându-se la ceasul atârnat de butonieră. Are timp să se odihnească până pe la 10 când se încinge o partidă la Costache Cantacuzino. De fier, da.

E ora şase seara. Tahigrafii îşi adună hârtiile, fac semne de plecăciune vicepreşedinţilor şi secretarilor Adunării şi spectacolul se încheie fără o grea cortină, dar cu o replică memorabilă.

– Pacea, domnilor, pacea...

În holul cam îngust se bulucesc cei din dreapta, cei din stânga, cei din mijloc, şopocăind, zâmbind şi sâcâindu-se reciproc. Valul se îngustează spre uşă, ca nisipul într-o pâlnie.

Apar subiectele vagi.

– Cică Împăratul Napoleon suferă de vezică! spune cineva. Fără să se ştie de ce ştirea pare pentru unii foarte comică. Se râde mult de „augusta beşică".

– E posibil, toată vremea e la băi! replică mohorât şi fără umor Marghiloman.

Ion Ghica pune ochii pe un individ mărunţel, tuciuriu, care se strecoară pe uşă grăbit.

„Unde naiba l-am văzut?"

Dar nu apucă să se dumirească din pricina lui Grigore Sturdza care fredonează chiar în urechea lui primele măsuri din *Ciaccona* lui Bach.

„Ca să vezi de ce-i arde acestuia!"

Din băncile ministeriale s-au scurs, cu o modestie bine jucată, Barbu Catargiu şi fraţii săi de guvern: Arsache, moţăind cu perfidie, Brăiloiu, cu pântecul său ascuţit şi sprâncenele lui îmbinate şi Iancu Ghica într-o prea frumoasă uniformă militară.

Cineva, ieşind din loja publicului, râde gros – un râs de o poftă insolentă. Ghica îşi aşteaptă rândul la gura pâlniei.

Treptele de lemn, cele patru, pe care orice vicepreşedinte de Cameră trebuie să le coboare după ce încheie lucrările sunt curbate spre mijloc ca nişte scoici.

Lahovary îl ţine de braţ pe Filipescu-Vadavos şi-i comunică, împăienjenindu-şi ochii, cine ştie ce zvon. Acela chicoteşte parcă gâdilat.

În hol, întâlnirile sunt imprevizibile şi de aceea au hazul lor.

– Ce faci, tinere Carada? întreabă vesel beizadea Mitică pe jurnalistul de la *Românul*,care iese printre cei din loja publicului cu o mască scârbită. Şi, mai tare, pentru a arăta partizanilor, prietenilor, simpatizanţilor că n-au fost trădaţi, proţăpindu-se pe bastonul cu măciulie de argint şi pe picioruşele sale răscrăcărate: Va trebui să decomandaţi taraful...

– Mă gândesc prin ce se justifică absolutismul majorităţii parlamentare, răspunde „zurbagiul liberal", dacă nu prin acelaşi principiu ca absolutismul monarhic!

– Ehehe! O fi mai justificat absolutismul liberal, absolutismul minorităţii?

Beizadeaua, arborând aerul lui de brutală cumsecădenie, se răsuceşte în dreapta şi în stânga, parcă în căutare de martori, şi exclamă:

– Nu vă place constituţionalismul?

E rândul lui Carada, în hăinuţa lui primăvăratecă, modernă, mototolită la spate şi la mâneci, să şuiere:

– Ba ne place, ba ne place, dar legea electorală este oare ea democratică? Aruncă în Adunare toată oligarhia, coane, trebuie să recunoaşteţi! În Carada, Dimitrie Ghica nu şi-a găsit omul. Ştie să sfideze, ştie să mimeze, să-l imite pe cel care îl ironizează distrugându-i

scenariul. Se dă un pas înapoi, îşi priveşte adversarul jovial şi continuă: Asta-i majoritate, coane Mitică? Nu, zău, uneori îmi vine să mă frec la ochi, nu-mi pot imagina ce văd: eu sunt contemporan cu stimabilul nostru prim-ministru, Barbu Catargiu? Păi, ne despart secole, coane! Zău! Secole!

Ghica trecând pe lângă ei, uşor somnolent, fiind martor ultimei replici, intervine:

– Vă încredinţez, domnule Carada, că n-aţi fi putut trăi fără Barbu Catargiu. Se spune: vrăjmaşul înţelept e mai bun decât prietenul fără minte! Zâmbete, hohote, adeziuni nesemnate. Destinul ne rezervă nu numai duioşi amici, dar, mai ales, ireconciliabili adversari, care au meritul uneori de a ne pune în lumină principiile mai bine decât o facem noi înşine.

– Ai dreptate, dragul meu, convine beizadea Mitică, ce s-ar face conservatorii fără liberali şi liberalii fără conservatori? Şi îşi ridică pălăria de pai în faţa lui Barbu Catargiu însuşi.

Acesta traversează holul înconjurat de o mică suită, foarte agitată de succesul ultimului său discurs.

– Felicitări, coane Barbule! răsare Slătineanu dintr-un grup. Asta vreau: un guvern de fier!

– Un guvern condus de un aristocrat împieliţat! comentează Carada.

Nimic din ţinuta primului ministru nu arată că este sensibil la elogii. Calcă pe picioarele sale elastice având aerul unei alteţe abia întronate. Costumul sobru în dungi şi cravata de un albastru închis, cenuşiu taie în două încăperea cu pereţi mohorâţi, ca o pasăre cerul dinaintea ploii. Se mulţumeşte să murmure destul de distinct, parcă deprimat, în ciuda marelui succes:

– Les meilleurs soupes von sortir des vieilles recettes!

Partizanii săi se simt datori să râdă. Ah, se aşteptau la mai mult. C. Cantacuzino îşi bălăbăne braţele moi pe lângă trupul rotofei şi dă din cap mulţumit. Încă ceilalţi mai aşteaptă, parcă mai aşteaptă o replică dură, crâncenă, tăioasă, care nu mai vine, nu vine şi-i melancolizează.

– Uite la el, îl arată destul de violent pentru a atrage privirile, deputatul Văsescu unui prieten din public, a cheltuit zeci de mii de galbeni în '48 pentru întreţinerea armatelor ruseşti, e firesc să nu dorească aniversarea acelei revoluţii! A jefuit apoi statul cu amândouă mâinile!

– Ne întoarcem la feudalism, frate, mormăie Anton Arion, la barbarie. Ce constituţionalism! Ce democraţie!

Iată ce înseamnă să n-ai replică. Vin adversarii cu tupeul lor, cu lipsa lor de umor...

– Ultima formă de teroare, şopteşte Ghica la urechea sensibilă a lui Dimitrie Ghica, este cea a ironiei... Ce se întâmplă cu Barbu Catargiu? Pare leşuit.

– Dumnezeule, chiar cască! „Fanariotul", „apărătorul drepturilor moştenite" abia îşi ţine fălcile! Relaxare după un imens efort.

Efortul de a fi elocvent şi arogant, oarecum în familie.

Când pluteşte un duh al neliniştii, al nesiguranţei, e bine să simţi că până şi adversarul îţi este rudă. Te obişnuieşti mai uşor cu jertfa patriotică.

Hainele umede de sudoare atârnă greu pe umeri şi parcă nimeni nu mai are răbdare. Se înghesuie în faţa uşii ca la ieşirea din teatru, cu un fel de grabă amabilă: acolo găseşti sentimentalism şi flecăreală, aici încordare şi trăncăneală, acolo extaz şi mondenitate, aici luciditate şi nervi...

– Ce orator admirabil este Catargiu! exclamă Oteteleşanu.

– Un om admirabil! îl corectează Cantacuzino.

– V-aţi pierdut minţile, domnilor! face Dimitrie Ghica, răsucindu-şi bastonul. E foarte încântat de ceea ce are de spus şi se întoarce spre Carada: Ăştia ar fi în stare să-l sanctifice! Bre, bre! Şi când te gândeşti că taică-meu l-a pedepsit cu o falangă zdravănă pentru că-l prinsese Palama, noaptea, la nevastă-sa. Zăpăcitul, s-a apucat să tragă în ce a nimerit. Ei bine, a nimerit chiar în soţ! A rămas biata cucoană văduvă până în ziua de azi!

În mica piaţă a Mitropoliei trăsurile se împiedică unele pe altele ca de obicei. E cald, zăpuşeală de seară înceată, lingavă. Din uşa Adunării, Ghica vede casa mitropolitană scăldată într-o lumină roz-portocalie. Bucureştiul e jos, la poalele dealului acoperit de mătasea verde a copacilor. Un vânt moale, lin mişcă tufele de tamarisc de pe marginea aleii.

– „Pacea, domnilor, pacea..." îl citează Ghica pe Catargiu.

Beizadea Mitică şi Carada se îndeasă în spatele lui, împinşi la rândul lor de ceilalţi deputaţi, miniştri, onor public. Cei din faţă îşi aşteaptă trăsurile. Valeţii se agită.

Barbu Catargiu se desparte cu saluturi fierbinţi de C. Cantacuzino care l-a secondat încercând să-i rupă puţin din aureolă – din acel covrig auriu şi rumen. Ministrul are un surâs tandru, neobişnuit, fratern. Şi-a vârât monoclul în ochiul drept şi zâmbeşte senin spre nimeni, urcând împreună cu Nicolae Bibescu în frumoasa trăsură a prefectului de poliţie. În grabă, cu o ciudată precipitare, îi salută pe Arsache şi pe Brăiloiu. Acesta îi spune ceva ce se pierde în nechezat de cal, ropot de roţi şi voci răsucite.

De ce o fi atât de grăbit primul ministru?

Plagino şi-a pierdut pălăria în învălmăşeală, dar un servitor al Adunării i-o aduce ţinând-o pe braţe ca pe un tort cu frişcă. Şi, în sfârşit, primele atelaje o pornesc la vale.

– Miroase a fân cosit, remarcă Ghica lăsându-şi pleoapele grele peste ochi. Ah, şi a cămăşi ude!

Atunci se aude o împuşcătură şi porumbeii din clopotniţa Mitropoliei îşi fâlfâie aripile argintii cu un sunet metalic.

– Care-i nebunul ăla care trage în columbe ziua în amiaza mare?! se miră beizadea Mitică.

Din stânga lui, Carada, cu ochii pe bolta de un albastru roşietic, scoate un hohot gâjâit:

– Vrugn excentrig...

După ce au trecut pe sub umbra porţii, Nicolae Bibescu se apleacă spre Barbu Catargiu, să-i dea şi el felicitările cuvenite. Dar ceea ce vede nu-i place, zău, nu-i place. Primul ministru stă cu ochii holbaţi la scăunelul din faţa lor şi cu bărbia în piept, cu o expresie atât de uluită încât prefectul se îndoaie peste genunchii ministrului şi-l întreabă:

– Coane Barbule, eşti supărat?

Auzi ce prostie să-l întrebe pe un om împuşcat în ceafă.

Bietul conu Barbu, ca răspuns, se prăvale pe genunchii lui Bibescu, fără veste, şi acesta, în calitatea sa de prefect al Poliţiei, poate contempla cu groază ceafa lui plină de sânge, gaura aceea oribilă din care gâlgâie nemiloasă şi exuberantă viaţa omului de nădejde al partidului conservator.

Doamne, cine poate privi aşa ceva?

Nicolae Bibescu vrea întâi să-l împingă cu oroare pe cel care i-a scăldat frumoşii lui pantaloni în lichidul acela cald, îngrozitor de cald. Apoi urlă spre vizitiu să oprească. Armăsarii nechează la violenţa cu care li se strâng hamurile, trăsurile din spate scârţâie pe pietrişul aleii şi în uruiala generală se distinge vocea lui Plagino venit în goană lângă trăsură.

– Să nu mişte nimeni!

Nu mişcă nimeni.

Caii, porumbeii, foşnetele moi ale grădinii Mitropoliei îşi continuă frământarea, numai oamenii au încremenit, au amuţit câteva secunde în mirare, neîncredere, consternare, încordaţi. Sângele gâlgâie ca un izvor purpuriu.

– În Catargiu au tras, spune solemn beizadea Mitică.

– Nu se poate, urlă cineva şi rumoarea începe să crească disperată.

Arsache aleargă spre trăsura prefectului:

– Măsuri, luaţi măsuri!

Jandarmii din uşa Adunării şi cei de la poalele dealului sunt strigaţi cu goarna de vizitiu. Bibescu îl aşează domol pe Catargiu cu spatele rezemat de canapeaua trăsurii. Soarele bate în ochii deschişi, uimiţi, care îşi recapătă treptat acea ciudată expresie fraternă, şi mâna tandră şi cam reticentă a prefectului îi apasă cu oarecare stângăcie pe pleoape şi, pentru totdeauna privirea deosebit de trufaşă, de o inteligenţă atât de suficientă sieşi, privirea unui om ce avea vina enormă de a-şi reprezenta prea bine, prea elocvent clasa, dar oricât de tarat de prejudecăţi şi convingeri retrograde, iubise şi se bucurase de viaţă, privirea aceasta este retezată pentru totdeauna.

Totul este acum prea trist pentru conu Barbu Catargiu care îşi lasă

sângele să i se reverse pe haine, pe cămaşa albă, scrobită, pe pluşul verde smarald al trăsurii cu un început de zâmbet relaxat. „Nu mai am nevoie de voi. Nu mai am nevoie de nimic. Mi-e bine! Eu am scăpat, domnilor! Vedeţi ce faceţi cu legea agrară!" Are, în felul cum zace în propriul lui sânge, o lehamite boierească de altădată.

În timpul acesta bătrânul Cantacuzino începe să răcnească:

– L-au omorât, l-au omorât!

Aleargă de colo colo, printre deputaţi şi miniştri, ţinându-şi braţele încrucişate pe piept, aşteptând de undeva, din lume, un glonţ şi pentru el.

Bibescu se dă jos din trăsură, ferindu-se de trupul însângerat pe care însă îl dezechilibrează:

– Ah, pardon! face dintr-o politeţe reflexă. Apoi porunceşte vizitiului să-l ducă pe „conu Barbu", acasă. Cum doctorul Arsache priveşte de jos, pe lângă portieră, cu o uimire tâmpă şi parcă descoperind un lucru nou, o expresivitate nouă în trupul voinic al prietenului său, prefectul îi face semn să urce, să urce, să însoţească „victima" spre casă.

Capul lui Catargiu atârnă acum moale pe un umăr, adormit, mulţumit, iar sângele se prelinge din canapeaua pluşată pe podeaua cu şipci galbene ca mierea a trăsurii şi acolo se face o mică baltă în care fostul ministru îşi scaldă pantofii de lac.

Dacă pe Cantacuzino, fiul său l-a potolit, Slătineanu i-a preluat cursa. Se agită printre trăsuri, deputaţi, cai, jandarmi şi popi, ieşiţi acum toţi în mica piaţă să vadă fapta diavolească:

– Eu i-am spus! L-am prevenit! I se pregătea asta... Dar el nu, nu şi nu! Ce nenorocire! Ce nenorocire!

Luându-l de umeri, Plagino îl împinge uşurel spre uşa Adunării. Este atât de şocat încât a rămas cu gura puţin strâmbă, iar buza de jos îi tremură. Nu poate scoate nici un cuvânt şi vrea să-i facă şi pe alţii să tacă. Încearcă să-i vâre pe toţi în sală, de parcă acolo timpul s-ar întoarce înapoi şi Barbu Catargiu le-ar acoperi vocile:

– Pacea, domnilor, pacea...

Proptit în baston, în mijlocul pieţei, Dimitrie Ghica turuie:

– Au ştiut în cine să lovească! Să vezi ce iese de aici. Au retezat capul conservatorilor!

Cine sunt *ei?* Pe cine cuprinde acest plural?

Jandarmii mânaţi spre clopotniţă fac semne disperate de sus că n-au găsit nimic. Micul foişor e pustiu. Doar găinaţ de porumbei şi paiele căzute din cuiburile de rândunică. Alţii foşgăie prin tufişurile dimprejur, iar câţiva, apăruţi fără veste, îndeasă pe deputaţi înlăuntrul Camerei.

– Vă rugăm să intraţi! Înţelegeţi! Vă rugăm să intraţi!

Din balconul casei mitropolitane însuşi prea-fericitul, aflând cele întâmplate, ridică braţul şi face semnul crucii asupra norodului care se vânzoleşte. Un călugăr se repede să tragă clopotele. Bang! Bang!

– Opriţi-l, porunceşte Bibescu.

Şi în liniştea scurtă care se prăvale din clopotniţă:

– Ne-am făcut de râs în faţa Europei, rosteşte Carada.

– Ce Europa! Ce Europa! strigă la el indignat beizadea Mitică. Lasă-mă, dom'le, cu Europa! E plină de atentate!

Din uşa Adunării, Ghica mai priveşte o dată piaţeta.

– Asta ne mai lipsea!

Cine trăsese?

Barbu Catargiu murea de moarte năpraznică.

Deasupra vânzolelii generale se rotesc, se rotesc porumbeii argintii.

Moartea cealaltă, obişnuită, vine dintr-o armă divină, se insinuează molcom, ostenit, în silă ca şi când însuşi Dumnezeu se plictiseşte de vânătoarea aceasta şi uneori, din nerăbdare, enervare, capriciu, trage aiurea în cine se nimereşte şi cad sub rafală copii, bătrâni, tineri, femei abia scăpate de sarcină, prunci abia născuţi... Dar moartea astalaltă nu este deloc plictisită, are ceva frenetic şi vital în ea.

Cine trăsese?

Piaţa Mitropoliei arată ca o liotă de muşte rupând dintr-un cadavru. Dar în Valahia lucrurile se petrec în aşa fel încât tocmai cadavrul este sustras acestei zumzăieli agonice.

Cine este Barbu Catargiu?

Cine a fost Barbu Catargiu?

– Se zice, îi spune Ghica lui Grigore Sturdza lângă care nimerise pe una din băncile Camerei, se zice că prin anii '30, doi fii de boieri valahi s-ar fi dus la vestita mlle Lenormand – o ghicitoare extraordinară, una cu buze subţiri, subţiri, parcă îi intraseră în gură şi le mestecase o dată cu vorbele ei profetice! Ea ar fi prezis lui Barbu Ştirbey că va purta coroană, iar celuilalt, lui Barbu Catargiu, că, ajungând în vârful scării sociale, va muri de moarte violentă. Deşi Barbu Ştirbey a ajuns, într-adevăr, Domn, Barbu Catargiu nu a crezut că va muri de moarte violentă...

În incinta Adunării, după busculada intrării, după ţipetele şi agitaţia de afară, toată lumea discută aproape în şoaptă.

Ghica ar vrea să mai spună ceva despre surâsul acela straniu al primului ministru, surâsul acela deodată lipsit de vanitate, aproape umil. De ce? De ce? Tocmai el care avusese, iată, chiar azi, chiar acum o oră – dar ce este o oră? parcă e un veac de atunci! – un mare succes? Apoi fusese în colţul casei mitropolitului tipul cel mic şi negricios. „De unde naiba îl cunosc?"

Încep să circule ştiri confuze. Sunt câţiva care se plimbă mereu între sala de şedinţe şi intrarea la care este postat un jandarm mustăcios.

Procurorul Deşliu, trăgându-şi discret vesta încheiată anapoda, cu faţa cam buhăită şi o barbă stufoasă îşi face apariţia pentru a-i asigura că în curând vor fi liberi să plece. Când să iasă din sală, un jandarm cam amărât, cu chipiul pe o ureche, năclăit de sudoare îi aduce un pistol vechi cu cremene.

– Îhî! face procurorul şi-l bagă atent în geanta de piele bej pe care o târăşte cu vădită nemulţumire.

De la tribună deputaţii par a asculta încă o dată cuvintele profetice ale primului ministru:

– „...voi prefera moartea mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna din instituţiile ţării..."

Aplauzele! Unde mai sunt aplauzele acelea pline de încântare?

Apariţia armei în mâna procurorului stârneşte deodată indignarea. E ultima jignire adusă „fanariotului". Deputaţii încep să se certe, toţi au bănuieli, toţi ţin să acuze.

Dar afară? Afară, în oraşul cu grădini pline de crăiţe şi garofiţe, de zorele şi glicine? În oraşul cu cireşii plini de rod din care copiii fură pe rupte...?

Veste umblă cu picioroangele ei semeţe.

Bucureşteanul e o fire epică, vrea evenimente, fuge la faţa locului şi chiar dacă nu ajunge acolo, tot zice că „am văzut cu ochii mei". Evenimentele sunt pâinea comentariilor lui zilnice. Că doar nu vreo problemă abstractă! Când cineva aduce vorba despre aşa ceva i-o taie: „Iar discuţi despre nemurirea sufletului!" Deci trei sferturi din Bucureşti a fost lângă primul ministru când acesta îşi dădea duhul.

Cuvântul *asasinat* coborâse Dealul Mitropoliei şi intrase grăbit în cârciumioare, rătăcise o vreme printre tarabele zavergiilor întârziaţi, se repezise prin redacţiile pline de poeţi romantici (întârziaţi şi ei), intrase prin cuhniile caselor mari, prin prăvălioarele cu firme strâmbe. Avea un surtuc răpciugos, dar o faţă radiind de fericire. *Asasinat!* Toţi îl primeau cu braţele deschise.

Numai Prinţul Alexandru Ioan I stă împreună cu secretarul său, francezul Baligot de Beyne, în camera de lucru, în faţa unui teanc de hârtii. Hârtii îngrămădite, caligrafiate cu grijă, dar răvăşite.

Nu par prost dispuşi. În încăpere este un fum gros, în ciuda ferestrelor deschise, peste care văluresc alburiu-spumos perdelele de tul. Şi prin ele se vede „nemărginitul sat al Bucureştilor", iar în plan apropiat săraca piaţetă ce seamănă mai degrabă cu un maidan. Dar înăuntru atmosfera aduce vag a salon imperial, un Tuileries sud-est european!

Valetul nu apucă să anunţe pe prefectul de poliţie că acesta îşi calcă numele, şi ce nume! Trăsura de împrumut a lui C. Cantacuzino l-a purtat vitejeşte pe străzile arse de soare, pline de plozi şi animale vagabonde, deja înţesate de ţaţe şi beţivi care văzuseră totul.

Prinţul, ridicând privirea lui binevoitoare din maldărul de acte, îi arată lui Bibescu o faţă destinsă, surâzătoare.

– Ce-i cu dumneata?

– A fost împuşcat Barbu Catargiu, Alteţă!

– Asta ne mai lipsea! spune Cuza aruncând pana din mână (şi cum o aruncă! oh, acest colonel Cuza, de când este Domn, a căpătat gesturile unor adevărate capete încoronate!), se ridică şi pocneşte energic din palmele nefiresc de îmbătrânite, brăzdate de vinişoare albăstrui. Se înfige în faţa prefectului cu greaua lui respiraţie de astmatic şi furia îi îneacă vocea:

– Unde erai, domnule?

– Lângă el, Alteţă!

– Din ce în ce mai interesant! Ai o poliţie care te iubeşte, te lasă lângă victimă cu multă căldură!

Domnitorul se plimbă între biroul cu hârtiile răvăşite, fereastră şi ţeapănul soldat de plumb care este prefectul de poliţie cu nume ilustru.

– Asasinul! Vreau asasinul, domnule Prefect!

Are umerii ridicaţi – umeri viguroşi şi totuşi fără vlagă, revine lângă Bibescu şi împunge cu degetul în fina uniformă a acestuia aşa cum un negustor de postav arată fabricantului sortimentul cel mai căutat:

– Asasinul, domnule Prefect!

Trecând cu trăsura înapoi, spre deputaţii care au început să se certe între ei, Bibescu vede bucureştenii urcând timid Dealul Mitropoliei, parcă în aşteptarea altui *asasinat*. Ar merita să se mai petreacă o dată, acum e toată lumea de faţă, nu lipsesc decât ageamiii, amorezaţii! La teatru se vede mereu chestia asta, mereu şi mereu se ucid aceiaşi nefericiţi eroi ai lumii!

Populaţia se plimbă trăncănind pe Podul Mogoşoaiei, se agită în faţa casei Catargiului unde, spre seară, însuşi Prinţul coboară din trăsură, precedat de doi lachei cu fireturi purtând o somptuoasă coroană de flori.

E un Prinţ tânăr, elegant, de o nobleţe simplă, nearogantă. Are un mers firesc, puţin leneş. Un mers de Prinţ, să fim bine înţeleşi. Au trecut trei ani şi jumătate de când, aclamat de popor, „alesul naţiei" a umplut de bucurie inimile entuziast epice ale bucureştenilor. Poporul nu vede deocamdată nimic din ceea ce a promis, nimic din străduinţele sale n-a ajuns la el, dar îl iubeşte şi are încredere în el. Mulţimea îi rămâne fidelă, fără avantaje! Aşa este în Orient! Aşteptarea, răbdarea sunt virtuţi aproape necontrolate! Nu ca în Occident unde, după o lună, leaderul aclamat este aruncat peste zid. Nu, nu, aici e ca în Orient. Aici este ca în Orient, adică leaderul mulţimii este boicotat în timp numai de indiferenţa mulţimii. Căci ce este aşteptarea aceasta amorfă şi cârâitoare dacă nu indiferenţă?

La marginea Bucureştiului, bivolii îşi rumegă paşnic iarba mutându-şi alene trupurile greoaie, negre pe maidanurile pline de gorgane. Apa Dâmboviţei, cristalină şi zglobie de la Ciurel iese dincolo de Văcăreşti, groasă, murdară, duhnind a de toate. S-ar grăbi, dar nu mai poate, se târăşte năucă, plânsă, ca o femeie violată.

La fereastra unei case din Piaţa Sfântului Anton, o fată citeşte, cu fruntea aplecată mult peste coperţile cerate, un roman: *Misterele Bucureştilor*.

În pavilionul de la Şosea un derbedeu munceşte din greu să sape o inscripţie ruşinoasă. Limba scoasă în colţul gurii urmăreşte cu satisfacţie mersul custurii.

Doar în Cişmigiu, un bătrân frumos, foarte frumos, cu părul de un alb imaculat se plimbă pe alei împungând cu bastonul pietrişul mărunt.

Un asasinat?

Ah, trebuia să se ajungă aici! Tinerii din ziua de azi! Oamenii politici

s-au aprins rău. Disperarea studiată a revoluţiei a ajuns buluceală pentru putere.

Barbu Catargiu a fost înmormântat cu pompă. În biserica Sărindar sclipeau pe perniţe de catifea albastră decoraţiile ruseşti, austriece, turceşti... *Multora le-a lasat gura apă. Discursuri pline de simţire.*

Şi arestările încep în cascadă.

Conservatorii dau vina pe liberali şi aceştia se trezesc la zdup. Sunt fraţii Golescu acolo, sunt fraţii Brătianu şi C. A. Rosetti, Orăşanu, Serurie, Valentineanu, Vlăsceanu şi alţii. Iată-i pe *amicii poporului, inamicii tiraniei* aruncaţi în camere murdare, fără paturi...

Procurorul nu mai pridideşte.

N-are probe, n-are probe!

Şi o dată cu arestările încep să se înmulţească zvonurile.

Asasinul este liberal sau născut de liberali.

– Aştia nu mai au nici un Dumnezeu, spune C. Cantacuzino, făcând cărţile. Aduc la noi comunismul, anarhismul...

– Păi ce-au învăţat ei de la Mazzini? se întreabă sarcastic Barbu Slătineanu, ce-au învăţat dânşii la Paris? Vorba lui Catargiu, săracul, „au supt veninul, nu laptele civilizaţiei".

– Brătianu prepara bombe şi punea la cale atentate, ehe-he, are experienţă... are şcoală...

Cărţile sunt răsfirate încet, încet, colţ cu colţ, fâsâie mătăsos.

– Pas!

– Trei cărţi!

– Servit!

Scarlat Bărcănescu îşi numără fisele.

– Bine, domnilor! Nu mă împotrivesc, zice, aruncă banii şi filând pachetul din mână: Dacă au văzut că Prinţul nu le pune în braţe ţara, vor măcar să-şi radă adversarii. Dacă au văzut că în Cameră nu au suficiente voturi, vor să ridice pe ţărani în capul proprietarilor.

– Pas!

– Ce faci, dom'le, te retragi? Nu mai ai nici un haz!

– De data asta! Îmi rezerv hazul pentru când mi-o surâde şansa!

Varianta celor din arestul Poliţiei:

– Ministerul profită de acest nenorocit eveniment pentru a se răzbuna pe liberali, spune Dumitru Brătianu procurorului. Vor să ne pună pe frunte stigmatul asasinatului politic!

Parchetul îi eliberează pe suspecţi pentru lipsă de probe.

Şi ei cer, desigur, reparaţii morale.

– Să fie reparat Catargiu, replică Arsache care a preluat conducerea guvernului.

În ziua de 11 iunie, batjcorind memoria Revoluţiei şi onorând memoria lui Catragiu, Camera votează legea agrară. Ţăranii nu numai că nu capătă nimic, dar sunt daţi afară de pe pământurile pe care le lucraseră.

Grigore Sturdza, cu vânjosul lui cinism, îndrăzneşte:

– Tot răul spre bine! Dumnezeu să-l ierte pe mort, trăiască supravieţuitorii!

De la tribuna la care „mortul" îşi ţinuse ultimul discurs, generalul I. Em. Florescu spune patetic:

– Nu, domnilor! Nu poate fi moarte mai ambiţioasă decât a ilustrului nostru coleg! El a murit la moment, ca să-i rămâie numele nemuritor!

Cine era Barbu Catargiu?

Cine a fost Barbu Catargiu?

Era cel ce făcuse suprema jertfă pentru binele proprietăţii? Guvernul cere Adunării puteri discreţionare pentru şase luni. I se dau. Chiar şi Ion Ghica are bila albă în mână:

– La naiba, nu-mi plac aceste căsăpeli...

Noroc că Prinţul Cuza nu acceptă dictatura.

Atunci, alt zvon.

Asasinul este chiar un om al lui Cuza.

– Ascultă-mă pe mine, domnule Rosetti, spune Carada în redacţia *Românului.* Prinţul a lucrat la chestia asta, iar nebunul de Valentineanu e băgat până în gât în afacere. O ştiu de la el. Un bănăţean a făcut-o şi o să scape pentru că e acoperit bine. Cuza a vrut să-i decapiteze pe conservatori, cum zice beizadea Mitică, să-i compromită şi pe liberali cu această ocazie pentru a-şi aduce oamenii lui şi pentru a cere puteri discreţionare nu Camerei, ci Puterilor garante, şi nu pentru guvern, ci pentru sine. Aici e lucrătură subţire cu aţă groasă!

Prăpăstios şi dramatic, Rosetti îşi plimbă ochii exoftalmici deasupra poporului său de colaboratori strânşi în panica evenimentelor în cămăruţa modestă unde se concep marile campanii ale *roşilor* şi rosteşte grav:

– Ne îndreptăm cu paşi grăbiţi spre prăbuşirea constituţionalismului... Nici nu ne-am obişnuit bine cu democraţia şi Prinţul vrea puterea absolută, regim personal!

– Asta va arunca ţara în tiranie! îl continuă Carada, abia scăpat din anchetă. Filipescu-Vadavos declarase a-l fi văzut în clopotniţă. „Ce să caut acolo? Doar ca să trag clopotele marilor noastre idealuri!" Dar cum afirmaţia n-a părut destul de convingătoare, l-a chemat ca martor pe Dimitrie Ghica: „Era lângă mine, dom'le!".

Lui Valentineanu i s-a arătat pistolul cu cremene.

– Îl cunoşti?

– De unde să-l cunosc, domnule procuror?

– Cu el l-au omorât pe Barbu Catargiu.

E seară. Prin ferestrele deschise ale camerei de instrucţie pătrund razele portocalii ale apusului. O perdea de salcâmi le filtrează jucăuş. Directorul *Reformei* râde, urmărind pana tahigrafului care asistă la discuţie.

– Glumeşti, domnule procuror! Cu o rugină ca asta nu poate nimeni omorî un om.

Procurorul Deşliu îl trimite la toţi dracii.

– Să intre Dunca Iosif.

Ardeleanul mic, îndesat, negricios se aşează pe scaun.

– Cunoşti pistolul acesta?

– De unde să-l cunosc?

Pe la miezul nopţii, laBrofft se ştie că procurorul a fost destituit. Lăcătuşul şi calfa, care reparaseră hârbul acela de pistol, nu recunoscuseră pe nici unul dintre anchetaţi:

– Ist nicht der!

La Raşca, în timp ce fetiţele cu pene de struţ şi paiete dansează cu zel pe scenă, Carada insistă:

– Păi nici nu-l puteau recunoaşte pe ardelean aceşti nenorociţi lăcătuşi, dacă la ei a fost un bănăţean, omul lui Cuza.

– Nici pomeneală! Nici pomeneală! se lansează un negustor de făină. Asta sunt bazaconii! Altul e adevărul!

– Ai dumneata un alt zvon la îndemână?

– Ce zvon? E limpede ca lumina zilei... Prefectul, Nicolae Bibescu, a tras. A profitat de umbra din poarta Mitropoliei, de neatenţia dorobanţilor, a tras de aproape, cum s-a spus, şi a aruncat pistolul... Compromite guvernarea Prinţului ca să vină tată-său la tron.

– E posibil! Zău, e posibil, remarcă expert un amic.

– Risca prea mult! respinge un altul.

– Nu risca nimic. Era singur cu el în trăsură?

– Era.

– Putea să tragă şi să arunce arma?

– Putea.

– Deci?

Când toate zvonurile s-au răspândit, când toate versiunile au fost comentate, când societatea bucureşteană s-a împărţit în tabere, a şuşotit, a depănat fir cu fir, a optat, a analizat totul – totul a părut... posibil.

Iar asasinul real nu a mai prezentat nici un interes. A fost uitat.

Ghica privindu-şi vârful pantofilor subţiri de vară i-a spus socrului său, care, de când îşi donase statului colecţia de antichităţi şi monezile, căpătase un aer dezorientat:

– Dar, zău, cine a fost Barbu Catargiu?

III

Încet, încet, Ana Théodory o împingea pe Ludwiga Sniadeska în trecut. Şi cel mai ciudat lucru era felul inocent şi parcă melancolic cu care o făcea. Dacă Gradowicz, la cei patruzeci şi cinci de ani ai săi se lăsa încercuit cu o uşoară duioşie paternă, nu putea să nu recunoască în tac-

tica instinctivă a fetei de a-şi îndepărta bănuita rivală prin analiză, curiozitate şi molcomă strategie, un regret bizar.

Tinereţea ei nu era trufaşă, nu avea aerul triumfător al animalelor crude, stăpâne pe o avere în plină prosperitate, inconştiente de friabilitatea lor. Văzându-şi mama frumoasă, plină de viaţă şi cu o strălucire matură luptându-se cu singurătatea şi neliniştile vârstei, Ana Théodory se temea de puterea ei. Înţelesese prea repede că este temporară. De aceea privea relaţiile dintre ea şi Gradowicz ca pe un joc vinovat din care excludeau, pe nedrept, o fiinţă fără apărare şi faţă de care ea avea un nemeritat avantaj. Naivitatea o împiedica să vadă forţa Ludwigăi, nu-şi putea imagina cât de liberă şi de trufaşă era cea pe care, cu milă, o alunga în trecutul bărbatului... Gradowicz îi întreţinea născocirile povestindu-i tot felul de lucruri delicate din viaţa lui, suferinţele iubirii, mai ales (fără să o numească pe scrupulosa lui corespondentă) şi fata construia, generoasă, o istorie: ceea ce fusese, ceea ce ar fi putut fi şi ceea ce numai fantezia îşi îngăduia să spere a fi, se amestecau deosebit de amuzant.

– Dacă atunci când aţi cunoscut-o pe *ea,* spunea Ana lăsând braţul moale pe marginea fotoliului şi rostea acel *ea* cu atâta căldură încât lui Gradowicz i se înmuiau genunchii de emoţie, pasiunea dumneavoastră a fost stimulată de admiraţia pe care o purtaţi soţului ei (şi în mintea lui Gradowicz se rula rapid scena „primei întâlniri" cu Ludwiga atârnată de braţul lui Czayka, semănând cu o pasăre zburlită, agăţată de tolba unui vânător nebun), mai târziu admiraţia aceasta a înăbuşit-o. Dacă el ar fi fost un om obişnuit aţi fi cutezat să i-o răpiţi sau v-aţi fi îndrăgostit de ea...

Ar fi cutezat să i-o răpească?

Ah, iată cum pasiunea lui îşi dezvălui latura *comodă!* N-a vrut niciodată *să cuteze* asta. Dar dacă nu s-ar fi îndrăgostit de Ludwiga Sniadeska şi de pălăriile ei ofilite, viaţa i-ar mai fi fost suportabilă?

Czayka, pe care îl descrisese în grabă ca pe „un revoluţionar" – putea pune mâna pe inimă declarând asta oricui, nu numai fetei pe care destinul i-o adusese înainte exact la limita decentă a unui capriciu sentimental – nu mai putea fi dat jos din mintea Anei, de pe baricadele pariziene cuprinse de flăcări. Ochii ei sclipeau plini de veneraţie şi Gradowicz se simţea frustrat a doua oară de prietenul său. Numai că, bâjbâind în căutarea femeii aceleia, Ana o urca şi pe ea pe baricade, ceea ce îi stârnea o uşoară ilaritate.

Zău îi stătea bine cu pălăriile ei flendurite, acolo, peste pietrele smulse ale caldarâmului, pe butoaie şi mobile sfărâmate, fluturând un tricolor cârpit la repezeală.

Ah, Ludwiga, Ludwiga!

Nu, serios, ideea de a se îndrăgosti de o femeie închisă în cabinete diplomatice fusese absolut neserioasă! De una ca aceasta, cum o inventa Ana, trebuia să se îndrăgostească!

Fata era gata oricând să-l ia sub protecţia ei, încercând să-i înţeleagă slăbiciunile, să i le înveşmânte în romantice mătăsuri. Exaltarea ei

firească, temperamentală îşi găsise spaţiul unde să se impună. Curiozitatea se hrănea la ea din bucuria dureroasă a primei gelozii. Iar el era pentru prima dată mulţumit de nefericita lui pasiune, căci cineva, în loc s-o dispreţuiască, o respecta şi, uneori, avea chiar senzaţia că are asupra lui Czayka şi a Ludwigăi o superioritate: cel învins, „szczery przyjaciet", era mai nobil!

Gradowicz se vedea cu plăcere disputat. Nu într-o realitate vulgară, ci într-una creată de imaginaţia febrilă a Anei.

Ce stare nespus de dulce!

Orgoliul lui sălta din obstacol în obstacol, făcea piruete gingaşe! Ana îl întreba despre „marea lui dragoste", cu aerul că atinge în treacăt o rană mereu deschisă, dar pe care el nici nu dorea s-o închidă, şi aici părea a-şi plasa ea însăşi suferinţa.

Menuetul acestor ipocrizii, sau nici măcar ipocrizii, doar amabile politeţuri sentimentale, se desfăşura sub cerul de toamnă încă timpurie al Bucureştiului, oraşul care îngăduia iubirea cu atâta generozitate şi lipsă de prejudecăţi. Plecând din casa doamnei Théodory, pe străzile blânde ale acestui decor de operetă, Gradowicz era cuprins de un fel de fericire hilară. Îi venea să ţopăie pe pietrele caldarâmului cu o exuberanţă tinerească. Începea să-şi explice de ce bărbaţi cu părul alb făceau în acest peisaj pasiuni dezmăţate, ruinându-şi averile considerabile pentru câte o sărmană cântăreaţă franţuzoaică, venită în amurgul unei cariere periferice prin sud-estul Europei, de ce fetişcane de neam se lăsau răpite de foştii robi şi de ce oamenii politici aveau reputaţia unei senzualităţi cam triviale – se apărau de boarea umedă a oraşului sau căutaú ultima salvare, din plictiseală, într-o aventură frivolă, exuberantă, perdantă!

Ajuns acasă printre obiectele lui familiare, se gândea dacă tocmai această senzorialitate toropitoare, dar care irita fantezia nu era plasa întinsă, cu ochii plecaţi, de prea tânăra sa prietenă... Apoi, întins în pat, sub plapuma de lână mirosind a lavandă şi protejându-l de adierile lâncede ale începutului de toamnă, căuta, apelând disperat la bătrâna lui raţiune, să analizeze situaţia pe toate feţele, pe cele bune şi pe cele rele, pe cele întunecoase şi pe cele luminoase şi descoperea că rana Ludwigăi, provocată de indiferenţă şi depărtare, se acoperea de un strat fin, tămăduitor... Îi privea cu uimire: „Deci orice este posibil! Orice fantasmă se prăbuşeşte sub neliniştea unui nou început!" Încă nu pricepea cum ar putea folosi darul Anei, atât de neaşteptat? I-l pusese în braţe, cu toată graţia ei caligrafică şi perfidă, iar el rămăsese să-l contemple, tâmp, „ca un adevărat bărbat la patruzeci şi cinci de ani!" Şi, totuşi, era foarte plăcut să o iei de la capăt, să iubeşti altfel, să suferi altfel, mai ales la patruzeci şi cinci de ani. Uneori sufletul i se umplea de o asemenea bucurie încât scrisorile către Ludwiga şi Alléon se încărcau de veşti preţioase cum ar fi: „la Bucureşti bate un vânt subţire, călduţ" sau „ieri a plouat cu băşici" sau „aleile Cişmigiului sunt pline de castane", fraze pe care se grăbea apoi să le şteargă, pentru a nu-şi nedumeri interlocutorii.

Se ducea în vizită şi conversa cu doamna Théodory, ca şi când doi prieteni, sau mai grav, doi fraţi şi-ar comenta afacerile zilnice (văduva îl consulta, de altfel, în problemele bancare sau administrative), societatea, evenimentele în curs... Şi, deodată, apărea făptura firavă, care păşind mic-mic pe covoarele scumpe ale salonului, îl sfida cu idealitatea ei romantică. Atunci Gradowicz se gândea că nu este cuviincios pentru el să se prăbuşească într-o asemenea povestioară sentimentală. Avea vârsta tulbure a mamei ei, era un om care purta în spate un exil, o patrie chinuită, sfârtecată, o dublă existenţă, o muncă de cârtiţă care înăbuşea truda lejeră a consulatului francez cu intenţii obscure, relaţii sociale interesante, dar şi interesate, tristeţea lui conspirativă şi absurda lui veneraţie pentru Ludwiga Sniadeska şi pentru pălăriile ei ofilite.

Cum îi putea arunca Anei Théodory o asemenea povară în poală?

Ce-ar fi înţeles ea din aceste istorii complicate? Tot ceea ce ar fi sperat în legătură cu Ana şi el avea ceva iresponsabil şi dramatic. Trăda ceva.

Dar pe de altă parte fata îl chema, îi era foarte limpede că exercita asupra ei o influenţă neobişnuită.

Pentru ea Gradowicz mergea mai drept, se îmbrăca mai elegant, îşi studia gesturile pentru a-şi rafina la maximum politeţea şi avea, pentru prima oară în viaţă, un chef nebun să aibă o stabilitate prosperă.

Ei, ajunsese şi aici!

Începuse să se gândească la cumpărarea unei moşii din banii agonisiţi, poate a unor case în Bucureşti, iar ideea că Ana avea o zestre substanţială nu-i displăcea deloc. Viitorul i se deschidea plin de promisiuni.

Cu braţe subtile Valahia îl acapara. Se simţea captiv şi înnodând speranţe disperate la care deocamdată nici nu mai ţinea cine ştie cât!

Captivitatea era dulce, aromitoare!

Îşi făcea toate socotelile cu ochii în tavanul întunecat. Teama vârstei şi durerea despărţirii de Ludwiga îi mai păstrau o lină mâhnire care contribuia la aţâţarea pasiunii lui pentru Ana mai mult decât o sănătoasă tristeţe sau o indiferenţă insolentă.

Dar Polonia, unde era în aceste momente Polonia? Trupul ei sfâşiat, hăcuit nemilos?

În scrisorile lui către Ludwiga pâlpâia o candelă mică, foarte mică, aprinsă pentru mâhnirea unei ţări care dispăruse de pe hartă.

Se ridica din pat şi punea repede pe hârtie ultimele informaţii din Valahia – ea, cu ispitele ei cele noi, cu promisiunile ei de tihnă şi prosperitate, îi sporea vinovăţia. Încerca să se dezlege de Ludwiga, dar nu de Polonia, nu. Şi nici măcar de Ludwiga. Îi legase prea tare o emoţia comună, o emoţie ce-i încărunţise. Dar parcă ieşea dintr-un năvod, dintr-o plasă ce-l prinsese strâns şi putea, iată, să-şi mişte braţele mai liber.

Instinctiv, Ana Théodory cultiva imaginea femeii aceleia cu vorba

aspră şi cu gândirea inflexibilă, simţind poate fidelitatea de care el avea nevoie faţă de o idee mare, copleşitoare, fidelitatea care îi dădea chiar sensul vieţii.

„De cincisprezece ani stau în Valahia tânjind!" Prea mult a rezistat tentaţiilor de tot felul. Întâlnirea aceasta se petrecuse când se vădea foarte puternic că *obosise.*

Pe Ana Théodory o cunoscuse într-o noapte de toamnă blândă în faţa teatrului. Însoţise pe domnul şi doamna Ghica la spectacol şi aşteptau trăsura încurcată printre atâtea altele. Reprezentaţia fusese deosebit de tragică, oamenii ieşeau târând după ei o trenă patetică: aerul umed al pieţei, zburătăceala despărţirilor, vorbele învăluite într-o grăbită nervozitate, tropotul cailor şi al roţilor, bicele exasperate al vizitiilor, ţiuitul lor energic, un cer negru, negru şi luminile strălucitoare ale foyerului şi privirea Alexandrinei Ghica – mereu, mereu, îl uimea privirea ei, parcă se trezise dintr-un vis şi lumea din jur, printr-o ciudată răsturnare de realităţi, îi apărea, surprinzător, nefirească – toate astea se învălmăşeau cu ciudatele replici ale ucigaşului plătit – tocmai el personajul cu teama de Dumnezeu: „Conştiinţa e treabă primejdioasă, rostea actorul schimonosindu-se fără rost. Te face prea slab; nu poţi fura, fără să te pârască; nu poţi sudui, fără să te mustre; nu poţi dormi cu nevasta altuia, fără să te dezvelească... Usucă pe cine o adăposteşte...".

Gradowicz era apăsat de acest amestec de profunzime şi flecăreală, de viaţa lumii care înghiţea viaţa teatrului, ca un peşte mare pe cel mic (chiar mirosea a mâl, aerul avea ceva lichid).

– Pe sufletele noastre s-a depus un fin praf cosmic, de sorginte shakespeariană... spusese Ghica.

Cei mai mulţi îşi împlineau îndatoririle politeţii cu gesturi prea grăbite, aproape jignitoare.

Lângă ei, la câţiva paşi, un câine privea scena cu o seriozitate veselă, inocentă. Gradowicz nici nu auzise când îl chemase prinţul Ghica din pricina acelei javre melancolice care îl fixase deodată şi pe el, printre atâţia alţii, numai că ochii lor se întâlniseră şi singurătăţile lor se recunoscuseră ca vechii cavaleri pe câmpul de luptă, când îşi zăreau pe scuturi semnele heraldice.

– Şi iată-l pe prietenul nostru, domnul Jan Gradowicz, dragoman al consulatului francez; dragul meu, doamna consilier Théodory şi fiica sa Ana, spunea prinţul repezit, căutându-şi trăsura.

Doamna care îi întinsese mâna era o femeie de vreo patruzeci şi ceva de ani, brună, cu o carnaţie luminoasă şi cu ochii traşi spre tâmple ca la orientale. Purta o rochie de tafta brodată, cu un corsaj format din încrucişări fine de panglici violete, care se vedeau, cu o suavă îndrăzneala, în despicătura scurtei pelerine de mătase ce strălucea în ape tulburi sub felinarul teatrului. Se simţise fixat, pironit în decorul acela de o puternică voinţă. Doamna, arătând impunător, dar purtând şi dânsa pe umeri violenţa tragediei, neliniştea acvatică şi rapace a celorlalţi. Fuseseră de

faţă şi ochii speriaţi ai câinelui şi ţinuta atât de amabil-ironică a prinţului, de aceea nu-i dăduse prea multă atenţie. Peste întreaga societate ţipase în acel moment un formidabil pocnet de bici care amuţise pe toată lumea. Îi salvase doamna Ghica, în felul ei calm-afectuos. O trăsese pe doamna Théodory într-o conversaţie ceremonioasă, depărtând-o şi lăsându-l deodată cu tânăra Ana, o fetişcană visătoare, însă dârză, în care puteai fără greutate să întrevezi crizele de isterie de mâine, cele pe care anii le aduc, dintr-o nefericită îmbinare între fantezie şi realitate. Fata se plecase politicos şi-i întorsese spatele, ascunzându-şi timiditatea sub tinereasca sfidare. Gestul îl amuzase şi imediat îl rătăcise printre multe altele, reîntorcându-se la javra proptită pe labele din faţă. Aceasta continua să-l fixeze cu un început de bucurie şi de speranţă agitându-şi coada. Privirea lui mirată, curioasă, plină de milă în cele din urmă şi îngăduitoare, se liniştise. Acum, după câteva luni de la scena aceasta se gândeşte dacă nu transferase senzaţia de brutală izbire cu propriul destin, cu Ana, asupra comunicării stranii cu micul „maidanez".

Doamna Théodory se dovedise a fi văduva unuia din directorii băncii Hafong din Atena care făcuse multe investiţii în Valahia din pricina naţionalităţii române a soţiei sale.

Ea nu-l lăsase să plutească în aburii tragediei shakespeariene şi nici în cei ai sentimentului de afecţiune pentru bietul animal vagabond.

Lărgind cercul conversaţiei – cu o simplă mişcare se dăduse brusc înapoi doi paşi, îi făcuse loc cu oarecare ceremonie lui Ion Ghica. Acesta, între timp, îşi salutase toţi cunoscuţii, făcuse plecăciuni doamnelor şi aruncase câteva replici lucioase cu lamele unor săbii scurte, turceşti prietenilor, deşi sub pleoapele lui grele mai stăruiau imaginile dramei abia terminate. Gradowicz avusese impresia că prinţul Ghica îi arunca ocheade cu înţeles. De fapt, cu aceşti doi paşi înapoi doamna nu-l împinsese pe Ghica în faţă, ci îl recuperase pe Gradowicz din periferie şi-l adusese alături de ea, totodată stârnind-o pe prinţesă să comenteze spectacolul.

– Prea multe cadavre rămân pe scenă, spusese doamna şi vocea pierdută, cerşind replica, linsese aerul umed.

– Probabil că spectatorii lui Shakespeare erau mai încântaţi când ştiau istoria nemiloasă; noi, cei de azi, am vrea-o moralistă, spusese Alexandrina Ghica şi parcă îi ceruse lui aprobarea, înţelegând interesul fetei pentru el. Aceia voiau mulţi morţi într-o tragedie, noi vrem doar ca tot ucigaşul să fie pedepsit şi toate victimele recuperate! Ceea ce înseamnă melodramă.

Ghica o contempla cu ochii lui somnoroşi pe tânăra Théodory, care în rochia ei simplă de muslină de mătase „petale de rose", începuse, cu toată jacheta de velur îmbumbată peste sânii mici, să tremure:

– Noroc că istoria mai are haz, replicase el jucându-şi cinismul ca pe un rol lejer, recompensează pe ucigaşi şi pedepseşte pe virtuoşi! Ceea ce scoate melodrama din siropul conservant.

Doamnele râseseră, Gradowicz făcuse semn lui Ghiţă, care, în sfârşit, îşi făcuse loc spre peron, dar nu-i vedea. Atunci Saşa Ghica le invitase pe cele două femei la ei pentru un ceai. Ele acceptaseră încântate, dar Gradowicz mărturisise că, într-un neaşteptat, stupid (poate) imbold, ar dori să nu părăsească „jalnicul animal de lângă vasul de lemn, în care se ridică frumosul leandru". Ar vrea să-l ia cu el şi deci va trebui să le părăsească. Prinţesa, observându-l parcă pentru prima dată, nu stătuse să şovăie, ea, întotdeauna spontană în asemenea situaţii – Gradowicz o preţuia mult pentru naturaleţea dialogurilor ei cu tot ceea ce era viu şi fără grai, se aplecase şi-i făcuse un semn cald. Plebeul, dând fericit din coadă, plin de încredere, având în ochi o bucurie intensă, ridicolă, puţin idioată, se repezise spre ea, aruncându-i totuşi o privire lui Gradowicz, în acelaşi timp recunoscătoare şi mâhnită. Ghica ridicase braţele spre cer:

– Doamne, Saşa, încă unul?

– Nu pentru mine, nu pentru noi, spusese prinţesa şi, îndemnând javra să urce la ea în trăsură, îi făcuse semn soţului ei că e pentru Gradowicz. Nu vreau să renunţ la prezenţa domnului Gradowicz la ceai, în seara asta, iar câinele îi aparţine deja.

Toată lumea se amuzase de felul cum se instalase animalul în trăsură, între scaune, cu ochii holbaţi de fericire şi îi aşteptase, agitându-şi coada stufoasă şi îmbârligată.

Ghica rămăsese să le însoţească pe cele două femei, cu trăsura lor, iar Saşa şi Gradowicz îşi purtaseră încrezătorul câine spre casă. Pe drum, şi apoi până să vină ceilalţi, doamna Ghica îi făcuse „istoricul" familiei Théodory, aşa cum ştia ea s-o facă: evenimentele nu păruseră a fi fost decât unul şi esenţial – moartea domnului consilier Théodory care lăsase soţiei şi fiicei sale o avere destul de frumoasă în străinătate, dar şi în ţară. În schimb portretele erau somptuoase: consilierul descris cu fin umor, fusese posesorul unei respectabile chelii, „lucioasă şi pigmentată ca o mobilă cu intarsii", a unei voci „de bariton sâcâit", doamna, o româncă dintr-o familie de negustori bogaţi de la Brăila, îşi purtase doliul cu demnitate, de parcă cinstea memoria unui adevărat nobil spaniol... Polonezul simţise în vocea Saşei un fin resentiment. Prinţul, probabil, dăruia multă atenţie văduvei.

– Iar Ana Théodory este cea mai gingaşă faţă pe care am văzut-o vreodată. Ai observat ce ochi sticloşi şi dramatici are?

Nu, el nu prea observase.

– Mă tem că o să-i treacă romantismul şi va fi şi ea o soţie de nădejde, adică va împărtăşi cu totul speranţele şi mai ales interesele soţului ei, oftase Alexandrina Ghica zâmbind cu discreta ei melancolie dar, nu fără temei. Gradowicz simţise că asupra lui se aruncă alt năvod. Poruncise apoi ceaiul în salon şi hrana micului invitat care se arătase foarte încântat de situaţie şi leorpăise cu mult interes supa în care pluteau sidefii bucăţi

de carne. Apoi, îndreptând două, trei perne de pe canapeaua franţuzească, Saşa Ghica îi şoptise:

– Acest biet suflet canin nu este o soluţie, domnule Gradowicz? Altceva îi trebuie singurătăţii dumitale... Dar nu împinsese discuţia mai departe şi nu aşteptase din partea lui vreo confesiune. Am să-ţi cânt ceva, spusese aşezându-se la pian, ceva repede şi năvalnic, sper să-ţi placă, ah, aş vrea eu mult să-ţi placă!

Şi în timp ce afară se auzeau trăsura trăgând în faţa peronului şi vocile celorlalţi, prinţesa se avântase în micul studiu de Chopin în care o dispoziţie jucăuşă, forţată, crispată la început reuşeşte să înăbuşe, prin perseverenţă, tristeţea, senzaţia de vertij a nefericirii.

Când doamna Théodory şi fiica ei, însoţite de prinţul Ghica, intraseră în salon, prinţesa se întrerupsese, lăsând jocul la jumătatea izbânzii sale şi tristeţea încă neînvinsă. Râsese cu un aer vinovat, vinovat:

– N-am putut rezista. Shakespeare este o povară...

– O povară a umanităţii, continuase râzând Ghica. El îşi revenise primul din transa spectacolului şi, ca un om de lume, îşi începuse conversaţia. Categoric, umanitatea ar fi fost mai săracă, dar şi mai uşuratecă dacă acest englez afurisit nu i-ar fi deschis ochii. Femeie, i-a spus el, bucură-te, dar nu uita că ai săvârşit şi nenumărate crime!

Saşa Ghica, ajutată de ţeposul Louis, aprindea samovarul şi-l chemase pe Gradowicz lângă ea, şopotind:

– S-a întors în Bucureşti de o lună, însă, vezi, fata mai păstrează aerul acela de pension vienez, de cuminţenie muzicală, gingaşă, fără adâncime.

Atunci privirile lui Gradowicz s-au oprit asupra fetei. Ea îl fixa cu o curiozitate îndrăzneaţă. Pentru că în sufletul lui nu se putea citi decât tristeţe şi energică disperare, el încercase să acopere totul printr-o politeţe sobră. A preluat rolul lui Louis, a oferit doamnelor ceaiul, a comentat discret piesa:

– Mie mi-a plăcut al doilea ucigaş, spusese adresându-se doamnei Théodory. Acela avea simţ moral, se gândea la judecata de apoi în timp ce făptuia omorul. Aţi observat? Celălalt îl întreabă dacă se teme de cineva şi el răspunde că nu, pentru că are „însărcinarea" s-o facă, el se teme de propria lui conştiinţă...

Doamna Théodory, luându-şi paharul de ceai în mână, protestase:

– E neverosimil! Un ucigaş cu conştiinţă!

Şi fiica ei răsărise dintre pernele canapelei:

– Ce fel de conştiinţă?

– Religioasă, zâmbise prinţea Ghica de pe scăunelul ei, de lângă pian.

– Ah, făcuse micuţa Ana Théodory, aceea e credinţă, nu conştiinţă...

Toţi o priviseră atenţi, iar Gradowicz o „văzuse" şi de atunci, el, cel care ignorase atâtea înalte idei morale, filozofice, religioase începuse, datorită ucigaşului al doilea şi al Anei Théodory, să fie preocupat de ele şi, după ce seducţia tinerei persoane îşi desăvârşise opera, de acele idei

practice, necesare unei familii: avere, moşii, case, servitorime, conturi la bancă, proprietăţi de tot felul...

Un vertij!

Cum puteau concilia toate astea?

Trebuia întrebată Ana Théodory, nu el.

Plecase în seara aceea buimac, ducând într-o lesă, dăruită de Saşa Ghica, un câine jegos, dărâmat de emoţie, bolnav de devoţiune. Acasă, ceruse valetului să-l spele, apoi, nemulţumit de zelul acestuia, îşi suflecase mânecile halatului şi făcuse însuşi treaba. *Just,* căci în timpul acestei operaţii câinele fusese botezat cu un nume pe care stăpânul i-l tot repetase, cu o răbdare drăgăstoasă, pentru a se obişnui cu el, se hotărâse să aleagă între teamă şi recunoştinţă pe ultima. Ochii lui mari, cu pupilele dilatate îl îmbrăţişau pe Gradowicz cu imensă tandreţe, o tandreţe, totuşi, jucăuşă, cu o aparenţă de frivolitate din pricină că totul se rezuma, la acest nivel, la *speranţă.* Avea ceva între un setter englez şi un danez, de aceea aerul lui plebeu, singuratic şi uimit îl îndemnase să-l numească *Just.*

Urmase o perioadă ciudată în care el însuşi devenise de rasă incertă. Ceva între un înflăcărat vânător şi un naiv vânat. Intrase în acea pendulare bizară – la un capăt primele probleme abstracte: viaţă, moarte, bine, rău, Dumnezeu, Diavol, la celălalt o instinctivă bucurie pentru bunurile vieţii cotidiene. Cumpărase o pădure şi-l citise pe Sfântul Augustin, investise ceva într-o fabrică de postav şi analizase cu creionul în mână pe Toma d'Aquino, avea în vedere o moşioară pe lângă Giurgiu...

Cum se puteau concilia toate astea?

Trebuia întrebată Ana Théodory, nu el!

El care îi dăduse târcoale luni de zile, beneficiind de solidaritatea de vârstă cu doamna Théodory, ca şi de bunăvoinţa lui *Just* în această privinţă, era fermecat de patetismul suplu, ar fi putut spune, într-adevăr, suplu, al tinerei sale prietene.

– La vârsta ei, comenta mama, femeia de la care moştenise cu siguranţă aerul pasional (cel care explica şi „doliul spaniol", de care vorbise Saşa Ghica, şi febrilitatea gesturilor şi chiar înfăţişarea ei „strălucitoare"), la vârsta ei şi suferinţa e plăcută. De asta, cred, este şi atât de uşor să zăpăceşti mintea unei copile, durerile nu o înspăimântă, neliniştile nu o trag înapoi din faţa primejdiilor, toate sunt prilejuri de desfătare, chiar şi o mare pierdere, chiar o nefericire are partea ei de voluptate!

– Mademoiselle Anne, intervenea Gradowicz, are o înzestrare naturală care o va menţine întotdeauna deasupra semenelor sale: are imaginaţie.

Nu scăpa ocazia să o viziteze, să-i vorbească, s-o privească. Trăia chinurile unui colecţionar împătimit care, în faţa posibilităţii unei achiziţii de preţ, pentru care ar trebui să-şi pună la bătaie întreaga avere, ezită şi iar revine, face un pas înainte, face un pas înapoi, se teme şi nu poate rezista ispitei.

Uşoara tensiune care se ivise la un moment dat între Saşa şi doam-

na Théodory se datorase faptului, aflat fără dificultate de Gradowicz, foarte mare amator de şoapte ironice, că văduva nu-l privea pe prinţ ca pe un prieten. Relaţiile lor aveau o tainică trandreţe. Alexandrina Ghica avea motive să se neliniştească şi, dintr-un fel de compensaţie, îl împinsese pe Gradowicz spre Ana cu o vie căldură, dar şi cu luciditate. Mica ranchiună se îndulcise, totuşi, la ideea unui matrimoniu posibil al fetei.

Numai Gradowicz trebuia să se decidă.

Ana devenise brusc cea mai fermecătoare fiinţă din tânăra societate bucureşteană, eclipsându-şi mama, dar cei de-o vârstă cu ea se fereau. Avea *prea multă imaginaţie*, era, cu o expresie la modă, „romanţioasă".

Gradowicz, descusut de fată, întrebat, răsîntrebat, cercetat cu atenţie şi analizat cu fină exaltate, rămăsese nedumerit încă asupra imaginii pe care Ludwiga o căpătase în mintea ei. Destul de repede, însă, Ludwiga îşi pierduse concreteţea. Începuse s-o uite, da, *obosise, ostenise* tot gândindu-se la ea şi, iată, o folosea acum ca pe o nadă vicleană pentru a profita de romantismul fetei şi a o cuceri.

Dar oare cum arăta *el* în imaginaţia Anei?

Într-o zi se apropiase de oglinda din salonul doamnei Théodory, în timp ce le aştepta să apară, şi se uitase la el foarte atent. Stătea în faţa lui un bărbat cu tâmplele puţin albite, cu ochii trişti şi cu gura puţin crispată de amărăciune, îmbrăcat elegant (era până atunci unicul său lux), un bărbat care ştia multe, care săvârşise micile lui fapte bune şi micile lui fapte rele, plictisit de un exil în care îşi descoperise un rost secret şi o speranţă chinuitoare, hârşâit de o pasiune secretă şi amestecată cu idealurile sale, tânjind după Polonia lui, „care nici nu mai era pe hartă".

Avea dreptul să se aşeze în faţa Anei?

Examenul îl neliniştise şi o săptămână nu se mai dusese în casa doamnei Théodory. Îşi văzuse de treburi, mohorât, încruntat, se abătuse de două ori pe la domnişoara Mina, nostima dansatoare de la Teatrul italian unde îşi răzbuna, atât de voluptuos, nostalgiile lui ascunse. Însă toate, şi afacerile lui şi plăcerile lui, păreau a scoate la iveală în mod ostentativ partea lor vulgară pentru a-l sufoca şi nemulţumi.

Întorcându-se odată acasă, după o plimbare în jurul Cişmigiului, găsise pe măsuţa de la intrare o invitaţie a doamnei Théodory, dar scrisul era al Anei, fără îndoială. Şi o văzuse din nou, venind spre el, într-o rochie de mătase albă, dulce vaporoasă, în care nu se îmbrăcase niciodată, ţinând cu mâna dreaptă o pălărie de pai vernil, împodobită cu pene uşoare, uzate. O fericire violentă îl copleşise şi rămăsese cu peticul acela mic de hârtie pe genunchi, ca un adolescent care primeşte prima scrisoare de dragoste. Câinele scheuna vesel, se gudura la picioarele lui, îşi lipea botul de genunchii lui... Nu, nu dansase ca un adolescent, dar se apropiase de fereastră, trăsese în lături draperiile, deschisese larg geamurile şi, respirând aerul dulceag al grădinii, privind strada înghesuită

între salcâmi şi tei, acoperişurile caselor vecine, luminile care pâlpâiau molcom în felinare, se întrebase simplu: „Ce să fac?" Apoi se aplecase spre Just şi-l întrebase: „Ce să fac?" Acesta se bucurase, îşi agitase coada, îi linsese mâna întinsă spre el şi scheunase subţirel, timid. Teama de altădată că Valahia îl va înghiţi cu o voioşie parşivă, de amantă publică, se transformase în fericire disperată. „Ia-mă, ucide-mă!" murmurase ruşinându-se de propriul lui patetism. Însă acea seară se încăpăţânase să fie de o frumuseţe limpede, cuceritoare, parfumuri dulci se amestecau în lumina portocalie cu care soarele, în apus, pensula acel colţ de lume unde el trebuia să-şi găsească, în sfârşit, liniştea. Seara aceea refuzase să fie întunecoasă, răzvrătită, ostilă, sumbră. Şi Just aştepta de la el ceva extraordinar, ca un îndrăgostit care şi-ar vrea idolul cinstit de toată lumea.

Atunci se hotărâse, cu un cert sentiment al iresponsabilităţii. „Dar ce este mai semnificativ în ceea ce facem decât acele lucruri care ţin de sentimentul iresponsabilităţii?" îl întrebase apoi pe prinţul Ghica.

Înainte de a se duce la serata doamnei Théodory trecuse pe la aceasta. În timp ce-l ascultase, îl privise ca printr-o pânză cerată. Părea pregătit pentru sfatul care trebuia să-i fie cerut. Îl bătuse pe umăr împingându-şi barba neagră înainte şi spusese, mai mult şoptit, ca pe un fel de comică răzbunare:

– Dragul meu, asemenea pasiuni sunt fermecătoare doar dacă nu se termină cu pirostriile în cap... Ce faci? Îţi ratezi o frumoasă amintire de bătrâneţe? Ce faci? Unde este luciditatea dumitale? Apoi mai tare, jucând degajat: Zău, fă-o! E triumful Valahiei mele că te-a absorbit! Abia aştept să te văd cu o liotă de copii şi cu o nevastă arţăgoasă, te asigur că din fetele astea „romanţioase" ies cele mai îndărătnice soţii...

– Ion! îl strigase din cadrul uşii Saşa Ghica.

– Da, da, draga mea, dădeam sfaturi bune, dar tu ştii bine că sfaturile bune sunt menite să nu inspire pe nimeni...

Gradowicz râsese cu o veselie proaspătă pe care prinţesa o preţuise:

– Când un om, spusese el, face o nebunie în viaţa lui, de ce să nu i se îngăduie după aceea nebunii în lanţ?

Ajuns în casa doamnei Théodory, fusese întâmpinate de Ana, în hol, de parcă ar fi aşteptat acolo de o veşnicie, neclintită, solemnă, îngrijorată, cu o faţă trasă, cu pupilele dilatate. Văzându-l, a exclamat, fără să se sfiască de valetul care îi lua pălăria şi bastonul:

– Ce-a fost cu dumneata? Ce s-a întâmplat? De ce? De ce n-ai mai venit?

El îi sărutase degetele reci şi o rugase în şoaptă să-i acorde mai târziu o scurtă întrevedere. Deşi fericirea lui pufnea ca sângele într-o congestie, înecând întregul organism, se stăpânise pentru ca nimic din ceea ce era absurd în hotărârea lui să nu fie frustrat de frumuseţe şi exaltare. Timp de o oră făcuse conversaţie cu gazda şi cu invitaţii ei, se amuzase, fusese spiritual şi deosebit de vesel. DoamnaThéodory, cu

mintea ei abilă, simţise crisparea din acea jovialitate dezlănţuită. De fapt, ea înţelesese mai mult, chiar şi acele scrupule pe care şi le făcuse. Era românca, dar fusese soţia unui grec care, când vorbea de patria sa, punea mâna pe inimă. Da, da, era foarte obişnuită, cum spunea ea, cu „patriotismul exilatului, plin de interese". Pentru ea conta altceva: Gradowicz avea relaţii mari aici şi în străinătate şi-i putea fi de mare ajutor unei văduve care luptase, printr-un „doliu spaniol" să se impună unor oameni fără scrupule. Acest om îi putea fi un complice în sporirea averii lor şi în lansarea lor socială. Ghica era excelent pentru crearea unor relaţii, dar parcă erau prea indirecte.

– Mademoiselle Anne, spusese el, când fata îi făcuse semn că îl aşteaptă în salonaşul alăturat, conversaţia fiind foarte aprinsă (şi lui parcă îi părea rău că atât de repede se va limpezi totul), mademoiselle Anne, mi-am îngăduit un timp de reflecţie, de aceea n-am mai trecut pe la dumneavoastră. Trebuia să chibzuiesc, spusese surprins de româna prea stranie în care vorbea. Am înţeles că vă port sentimente care, la vârsta mea, sunt puţin târzii...

– Am să fac totul pentru dumneata, totul, îl întrerupsese Ana Théodory punându-şi mâinile pe piept. Se vedea că nu mai are răbdare. Ştiu ce este în sufletul dumitale, ştiu! Nu trebuie să te gândeşti la tinereţea mea ca la o calitate, ci ca la o slăbiciune. Ajută-mă să scap de ea...

– Mademoiselle Anne, ne despart nu numai douăzeci şi cinci de ani, mormăise el surprins de frenezia fetei.

– Eu sunt îndrăgostită de dumneata, declamase Ana cu un efort care o făcuse să roşească puternic, trecând peste prejudecăţi şi etichetă.

– Vezi, îi răspunsese Gradowicz moale, blând, rămânând drept în scaunul pe care ea îl aşezase, nu numai vârsta şi experienţa ne despart, eu n-am avut curajul să-ţi spun cu atât sinceritate riscantă ceea ce simt, iar eu nu sunt îndrăgostit de dumneata, eu am făcut o pasiune pentru dumneata.

În clipa aceea a ştiut că orice s-ar întâmpla cu ei mai târziu, peste ani, acum şi-au făcut un dar de neuitat. Fata ridicase mâna şi-i cuprinsese braţul cu un gest atât de teatral încât Gradowicz se speriase: „Ce să fac? Ce fac?", dar nu mai putea da înapoi.

– Mademoiselle Anne, vrei să fii soţia mea?

Ea se aplecase peste speteaza scaunului până îi atinsese umărul:

– Eu vreau, eu doresc...

– Spune-mi Jan...

Îmbrăţişarea aceea stângace, timidă o socotise răsplata anilor lui de singurătate – devenise neînchipuit de sentimental din pricina lor şi trebuiau să-i ofere o recompensă!

Doamna Théodory îi binecuvântase imediat, chemată de Ana prin semne de un suav răsfăţ. Îşi câştiga o binemeritată libertate. Pentru care i-a expus imediat, după plecarea musafirilor, splendida dotă a fiicei ei, bănuind cât de mult el o va preţui. Gradowicz, acest venetic polonez plin

de relaţii, a ştiut să-i onoreze orgoliul, i l-a proslăvit ca un slav ce era şi viitoarea lui soacră fusese în cele din urmă mulţumită, căci nici el nu era sărac. Agonisise fără să ştie, în timp, şi camăta îl îmbogăţise aproape, iar proprietăţile, ieftine după Unire, îi tot fâlfâiseră pe la nas şi nu le refuzase. Cumpărase pe numele unor prieteni români de încredere...

Văzându-l după câteva zile abătut, Ghica se revoltase:

– Ce faci, dragul meu? Sper să nu regreţi deja pasul săvârşit...

– Sentimentele sunt un capitol greu digerabil pentru un...

– Dumneata crezi că în exil eu am trăit alte sentimente decât dumneata? Te gândeşti: dacă prind rădăcini aici, voi mai auzi trâmbiţa izbăvirii, goarna revoluţiei? Vezi? Vezi? Am trăit şi eu toate astea, altfel, dar le-am trăit. Aveam putere, aveam şanse de putere şi mai mare, dar? Dorinţa mea este să fac politică măruntă în Valahia, am rămas aici ca să o fac... Nu sunt fericit, domnule Gradowicz, deşi sunt la mine acasă, alături de o soţie minunată... Iubeşte-mă, domnule Gradowicz, căci nu numai exilul este nenorocit, şi întoarcerea este catastrofală...

Prin Ion Ghica, aflase de logodna lui, înainte ca el să aibă curajul de a-i scrie, şi Ludwiga. Se lăsase o tăcere grea, sumbră după care veniseră felicitările, urările protocolare. Iar el transmisese lui Alléon că informaţiile sale sunt, de acum înainte, de vânzare.

IV

În mijlocul drumului, între atenanse şi grajduri, de unde încep să se vadă coteţele înalte de păsări, cu scăriţele lor liliputane şi cocinele cu uşile proaspăt vopsite într-un verde vegetal, se lăbărţează un porc imens – un maldăr de grăsime, care grohăie greu, cu pauze lungi, din gâtul ca o pungă de cocă dospită.

E cald, sub rămurişul arborilor e o umezeală încinsă, mirosind a pământ lăuz şi animalul luptă cu propriul lui trup pentru a supravieţui.

„Se mai întâmplă ca pofta să se transforme în suferinţă!"

Pe pielea cu părul scurt şi ţepos, furnicile urcă agitate, surprinse. Este un munte de carne care s-a prăbuşit, deodată, chiar în drumul lor spre muşuroi, în drumul lor paradisiac, pe pietrişul alb, mărunt, unde singurele accidente sunt frunzele vechi, uscate şi fărâmiţate, iarba proaspătă, însă des smulsă de mâinile grijulii ale grădinarului. O catastrofă în lumea lor măruntă, acest monstru gemând cu o disperare lasciva! Porcul tăvălit în ţărână, purtând pe epiderma roz urmele unor noroaie şi murdării vechi, pare a privi lumea din afară scârbit, păstrând pentru sine un mister, relevat în clipe de meditaţie demult apuse. Un ochi somnolent, dar iniţiat, atras de un centru lăuntric.

Ghica întinde bastonul şi împunge cu grijă trupul galben-auriu, luminat

de un soare cernut printre frunzele paltinilor. Picioarele înghesuite în pântecul enorm tresar. Se zvârcolesc cu o forţă moale.

„Doamne, se miră, făptura aceasta este o creatură a ta cum sunt şi eu, sau Saşa, sau copiii! Cum putem uita că lumea cuprinde atât de diferite creaturi? Nu reuşim să ne uimim destul în faţa fantasticei tale imaginaţii! Şi Ghica se reazemă în baston nesătul de ceea ce vede. O dată cu silueta mică, plăpândă a Saşei, o dată cu splendida mea spinare cocârjată, mult speculată de ziarele opoziţiei liberale, draguţa de ea, ai gândit şi forma acestui patruped nefericit! Şi, zău, ai gândit-o cu un fel de inspiraţie poetică."

Grămada de slănină revărsată de-a latul aleii îşi oferă cleioasa îngăduinţă aşa cum un bătrân îşi lasă strănepotul să-l tragă de barbă. Ochii ca mărgelele bucătăresei – nişte sticle mărunte, maronii-gălbui, parcă lichide – doi ochi care nu mai văd nimic din pricina ghiftuielii pâlpâie îndepărtat, în timp ce pântecul flasc tresare ca o gelatină murdară.

„*Dumnezeu-Tatăl a imaginat o asemenea făptură?*" *se întreabă Ghica* împungând cu bastonul trupul moale, prăvălit în drum. Simte că-i face o imensă plăcere această violenţă şi insistă, vârful bastonului de bambus, un vârf de metal lustruit, se îneacă aproape în pufoasa grăsime ca în vată.

Dar e o plăcere menită să camufleze oroarea nu faţă de animal, ci faţă de sine însuşi. Sub hainele albe, uşoare, curate, sub cămaşa fină, îşi imaginează anatomia propriului său organism: sângele curgând prin artere şi vene, inima mustind şi palpitând, esofagul pe care saliva nu încetează să se prelingă, ghemul stomacului unde macerează hrana de la micul dejun şi viscerele, viscerele în viermuiala lor albicioasă... Fibrele muşchilor întinzându-se, contractându-se... O durere se îndeasă pretutindeni şi sus, sus de tot, acolo unde însăşi uimirea lui se zămisleşte, o masă moale cu circumvoluţiuni prin care aleargă vinişoare subţiri nervoase... „Dumnezeu-Tatăl care a pus într-un asemenea recipient grotesc puterea gândului, nu se poate să nu fi pus şi în acesta o scânteie de puritate. Cine sunt eu? Cine sunt eu să pot judeca trupul în care trăiesc, ca şi lumea în care trăiesc?"

În liniştea suavă a parcului ciripitul păsărilor se împrăştie cu o delicată vioiciune. Porcul clipeşte încet din pleoapele grele şi-şi unduie pântecul. Un roi de muşte i se roteşte în jurul râtului, al urechilor şi al cozii. Dorinţa unei colaborări, dorinţa de a-l atrage de partea sa sau, chiar mai mult, de a se lăsa tras de partea celuilalt, îl îndeamnă pe Ghica să comenteze, cu aerul că se adresează unei persoane suficient de inteligente pentru a-i înţelege intenţiile:

„Aici aş vrea să ridic o capelă, spune indicând cu vârful bastonului un luminiş şi parcă i-ar cere părerea. În cripta ei vom odihni noi, eu, Saşa, copiii, copiii copiilor noştri după toate cele ale vieţii noastre, vor odihni necunoscutele noastre trupuri: plămâni, oase, rinichi, maxilare puternice,

ochi. Eh, prietene, mă gândesc că suntem făcuţi de aceeaşi mână... ce mână jucăuşă, atât de liberă încât uneori pare cinică! Dar nu, nu vreau să ating pragul care nu-ţi mai impune respectul! Retro Satana! Eu cred în fiinţa de dincolo care ne judecă! În capela aceea, şi iar ridică bastonul şi arată poiana pictată dulceag, ne vom ruga noi şi urmaşii noştri la generosul Dumnezeu din al cărui coşmar facem parte...".

Porcul grohăie adânc din guşă-meduză, dar nu se mişcă din loc. Nu mai poate. Numai râtul umed se împinge înainte, se retrage cu o vagă nelinişte. Un palpit umed, senzual, care umple peisajul de bale.

Ghica împunge încă o dată animalul, mai violent, simţind în vârful bastonului o rezistenţă moale şi cumva duioasă.

Razele soarelui, strecurate printre frunzele salcâmilor, se joacă pe burta şi spinarea imensului patruped.

O mierlă îşi răsuceşte vocea printre ramuri, limpede şi colorat.

Ghica nu se mai satură privind animalul şi, din când în când, apăsându-l cu vârful bastonului, pare a încerca substanţa însăşi a lumii: clară şi hidoasă.

Astfel peisajul capătă pentru el un sens.

Îşi ţine o mână la spate, este dept, dar cu preavinovata cocoaşă fin desenată. Porcul pătrunde atât de armonic în frumuseţea parcului, în lina adiere a ierbii înalte, în verdele ei exploziv, în puritatea azurie a cerului de iunie, în ciripitul vesel al păsărilor! Sentimentul de respect pentru fiinţa indecentă întinsă în faţa sa capătă dimensiuni sacerdotale. Ar vrea să-l binecuvânteze, dar ştie că n-are acest drept.

Când se hotărăşte să părăsească locul şi se întoarce pe alee spre casă, doar după câţiva paşi, este cuprins de o teamă confuză. Porcul îl pândeşte, îl urmăreşte, blând, fără ură.

Cu tristeţea tuturor făpturilor frumoase ale lumii.

Un grohăit surd, un zgomot de pietriş frecat şi, apoi, iar, liniştea care înăbuşă cântecul mierlei şi fâşâiala ierbii şi a frunzelor.

Stăpânul, în hainele lui uşoare şi albe, se îndepărtează încet, răsucindu-şi bastonul:

– „From fairest creatures we desire increase / That thereby beauty's rose might never die...".

Da. Trebuia să se pregătească puţin pentru călătoria în Anglia şi în acest fel.

La capătul aleii vede masa de sub falnicul stejar şi, pe ea, volumul de sonete ale lui Shakespeare cu paginile răvăşite de vânt.

– „Thou that art now world's fresh ornament..."

În spatele lui, creatura aceea continuă să-l privească. Şi Ghica ar vrea să se întoarcă, se opreşte, stă o clipă încordat şi pufneşte apoi în râs – un râs sănătos, brutal, de bărbat care îşi ignoră din nou sălbăticia propriului organism: „Dar bine, seamănă uluitor cu Văcărescu-Furtună!" Însă îşi dă seama că şi râsul, şi forţarea asemănării sunt un reflex al fricii.

– Râzi singur, papa? îi iese în întâmpinare Maria, foarte amuzată de întâmplare.

– Oui, ma petite, am descoperit că porcul nostru, celui-là, şi-l arată fetiţei cu degajarea cu care i-ar explica prezenţa unui tablou într-un muzeu, ressemble fortement à mon très vieux oncle Văcărescu-Furtună!

Maria râde învârtind braţele, cu gesturile acelea energice şi inutile ale copiilor, care simt nevoia să se mişte şi când reflectează:

– Am auzit că vor să-l taie, spune.

– Vai de mine! exclamă Ghica punându-şi mâna pe umărul fetiţei. De ce oare?

– Ghiţă spune că a început să refuze mâncarea.

– Oh! Le pauvre! Asta înseamnă că e tocmai bun de tăiat! Nu mai are scăpare.

– E păcat! Tocmai acum, când i-a venit mintea la cap şi nu mai mănâncă fără măsură, ar trebui cruţat.

– De obicei se întâmplă aşa, Marie, când îi vine mintea la cap cuiva atunci nu mai are scăpare. Dar, vezi tu, mai e ceva, când este atât de gras şi hotărăşte să nu mai mănânce, nu ţi se pare că şi-a câştigat un fel de demnitate? Notre cochon est plein de dignité! Voilà, la suprême sagesse s'avère à la fin de la vie!

Maria îl ţine de mână şi continuă să ţopăie alături de el. Zulufii negri care îi atârnă pe frunte sunt foarte cocheţi, „hm, prea cocheţi". Şi i-a arătat în faţa oglinzii, cu siguranţă. Ghica e mândru de această fiică a lui. „Saşa mi-a dat tandreţe, multă tandreţe! Dar mi-a plăcut întotdeauna femeia *dolce piccante*, relaţiile pline de o bucurie senzuală, ispititoare şi riscantă, nu de gravitate. Deşi Saşa e un refugiu sigur, deşi mă relaxez în ceea ce are ea mai sincer şi mai personal – tandreţea, prefer totuşi feminitatea aiurită, energică, provocatoare. Saşa e sarea pământului, viaţa în desfăşurare egală, oriunde, consecventă, aşezată, cumpătată... în timp ce de partea cealaltă a baricadei este frivola, zâmbitoarea, nestăpânita, nesupusa, senzuala..."

– Papa, aş vrea să mă iei cu tine la Paris şi la Londra, spune Maria fixându-l cu ochii ei de cărbune. Şi când spune „Londra" are aerul că face o concesie. Adică ea n-ar vrea decât la Paris, unde a auzit că se vând tot felul de lucruri minunate, dar dacă este necesar... A încetat să mai salte de pe un picior pe altul şi aşteaptă răspunsul cu prefăcută linişte.

– Mi-ar fi foarte greu, răspunde şi lasă o pauză foarte lungă, de o ipocrită amărăciune. Aş fi mereu îngrijorat, ca şi tine, de faptul că mama a rămas aici, slăbită, fără nici un sprijin.

Maria tace, face câţiva paşi încordaţi, apoi se smulge din mâna lui, fuge şi, de la capătul aleii, îi strigă bătând cu piciorul în pietrişul alb, furioasă:

– Eşti viclean, foarte viclean! N-ai suflet...

De la o fereastră a etajului se aude un râs gros, larg, care o enervează şi mai tare pe micuţa solicitantă. Pantazi scoate capul şi-l salută:

– Auzi! Vocea inocenţei, dragul meu frate! Copiii spun adevărul! Şi mâna păroasă, puţin prea fragil prinsă în încheietură, o arată pe Maria. Dar observând încruntarea fetei, deloc satisfăcută de această colaborare, adaugă: Când nu mint de-a binelea!

Maria a şi dispărut după colţul casei.

„Se duce să mă pârască lui Totò. Aici e dramă curată, dramă autentică. Marie la Paris?! Ce vis pentru o elevă capricioasă a lui miss Haycock! La întoarcere, i-ar fi dat ea peste nas englezoaicei, preamărind Parisul şi veştejind Londra!"

Dar nu apucă să se aşeze la masa de sub stejar, să-şi deschidă ediţia aceea elegantă din sonetele lui Shakespeare, răvăşită de vânt, acolo unde ar vrea să citească, şi fratele său, coborând scările cu un tropăit care a scos din amorţeală până şi porcul lăbărţat pe alee, se arată proaspăt, bine dispus, plin de încredere în sine.

Îl adusese pe Pantazi la Ghergani, la Cucuruz, la Stoiceşti mai mult pentru a lăsa impresia arendaşilor, administratorilor, argaţilor, ţăranilor că, în absenţa lui din ţară şi în timpul convalescenţei, de data asta mai lungă, a Saşei, rămasă la Bucureşti, există un ochi vigilent îndreptat asupra lor, asupra afacerilor sale. Un avocat inspiră teamă, deşi Pantazi arătase, în timp, o matură inaptitudine pentru afaceri de soiul acesta. El putea, eventual, uimi un complet de judecată, prin limbariţia lui umflată, dar avea puţine şanse să moralizeze nişte angajaţi puşi pe lene sau pe jaf. Şi cu atât mai puţin să le verifice socotelile. Ar fi fost absurd altfel. Ca avocat îşi înghesuie pledoaria în punctul cel mai eficace, apăsând, apăsând, apăsând, insistând, fără să se mai ocupe de detalii. Ca îndrăgostit îşi sufocă iubita cu generozităţi tulburătoare. Ca scriitor îşi asasinează cititorii cu patetice clişee, nu lasă nici unul nefolosit, se înnămoleşte în ele. Iar ca politician vrea un radicalism dârz şi deşănţat. Retorica lui e o adevărată broderie pe canavaua unei logici precare, dar nu lipsite de miez. Adversarii se tem pentru că, adesea, ţesătura aceea dură, rezistentă se vede printre florile de mătase cusute cu atâta hărnicie şi zăpăceală.

Pantazi, luându-şi în primire rolul încredinţat, ca de obicei, şi-l exagera. Nu era o surpriză. Îl repezise imediat şi fără rost pe Rigani pentru nişte fleacuri, se arătase foarte vigilent cu Tzakerolidi că trebuiseră să-l împace pe acesta mai multe forţe diplomatice decât fuseseră necesare pentru aplanarea conflictului ruso-turc. Însă, în totul, tot dezavantajele se dovedeau mai mici decât avantajele, iar capriciile, vociferările inutile, aerele de stăpân improvizat ale lui Pantazi puteau ajuta mersul lucrurilor până în noiembrie, când Ghica se întorcea de la Londra. Îi spusese Saşei: „Împotriva anarhiei pe care ei ar stârni-o, prefer anarhia care îi sperie, cea a unei fiinţe capabile de cele mai arbitrare măsuri!" Ordinea, relaţiile clare, bazate pe echilibru şi raţiune vor părea o binecuvântare, după experienţa unui dezlănţuit răsfăţ al imaginaţiei. Vorba aşezată, economică, directă şi autoritar politicoasă va părea o

adiere umedă de ploaie pe lângă arşiţa poruncilor „clarvăzătoare", excesiv de severe, de o fragilă aroganţă şi a amabilităţilor prea democratice şi nesigure.

Ghica răsfoieşte cartea:

„Sin of self-love possesseth all mine eye

And all my soul and all my every part."

O viespe se aşează *în zbor nervos, febril* pe marginea ceşcuţei de cafea. Tatonează terenul, tatonează, tatonează şi pleacă. Nu i-au plăcut aceşti domni turci...

Între timp Pantazi se învârte *în zbor nervos, febril* în jurul mesei de sub stejar. Clopoţeşte ca un vicepreşedinte al Camerei pentru a-şi comanda o cafea, apoi se aşează, îşi aruncă picioarele în faţă, îşi bagă mâinile în buzunare şi privindu-l, aşa cum se încăpăţânează să rămână, cu nasul în sonetele acelea perverse, exclamă:

– Deci părăseşti într-o săptămână Orientul...

– Da, răspunde continuând să răsfoiască volumul, mă duc să mă dezorientez în Occident.

– Ahaaa! face Pantazi cu un râs larg, condescendent. Apoi, amintindu-şi brusc scena dinainte se repede: Ai văzut cum te-a prins aia mică? Ha! Ha!

Fraţii se privesc cu o reciprocă îngăduinţa. Nimeni nu se apără şi nu se atacă aşa cum o fac fraţii de sânge. „De parcă fiecare ar descoperi în celălalt o imagine degradată a iubirii, de parcă fiecare ar fi dezamăgit de idealurile imaginate în fiinţa celuilalt. Şi de înrăit nu-i înrăiesc decât iubirea şi deziluzia ei aferentă."

Ghica a găsit acum prilejul să-şi înainteze pedagogia. Să fie momentul cel mai bun? Oricum, trebuie să riposteze.

– Fii atent, dragul meu, lui Rigani să nu-i mai vorbeşti ca un ministru secretar de stat şi cu atât mai puţin ca un ministru preşedinte de Consiliu! Oameni de felul lui, după o îndelungă convieţuire cu familia, încep să aibă aerul familiei. Într-un anume sens, el se simte mai Ghica decât noi. Ne serveşte din '45...

Pantazi zâmbeşte distant, perfect lămurit asupra problemei (las' pe el!) dar şi asupra atitudinii pe care trebuie s-o adopte (le freacă el ridichea la toţi!).

– Dă-mi sfaturi şi poţi fi convins că nu le voi urma, aruncă, stăpân pe situaţie. Şi îşi arată un romantic profil, contemplând natura.

E vară, gâzele zumzăie în jurul rondului de trandafiri, în jurul consolelor de clematite căţărate pe zidul micului vestibul... Ehei, ce viaţă! Însă umbra aceea de femeie dărăpănată şi totuşi rezistentă, umbra aceea rătăcitoare stă personajului nostru pe suflet. Vrea s-o evite.

– Am şi eu o rugăminte, mormăie. La Paris, când o vei vedea pe Camille, zău, n-o grăbi să se întoarcă acasă! Spre binele ei!

– O să am grijă să ocolesc ideea: „soţului tău îi este tare dor..."

– Ho! Ho! face Pantazi amuzat, fals, bine dispus. Eu am un principiu...

exclamă şi-şi aruncă braţele în lături ca şi când ar spune: „am o glugă fermecată"...

– Ştiu, lupţi contra tiraniei!

– Nu mă lua peste picior, s-ar putea să te împiedici. Vorbeam de viaţa sufletească, nu de asta, şi-şi arată pantofii murdari de glod, asta, politică...

– Cu totul altceva! Spune-mi-l şi mie!

– Ei, bine, să nu laşi nici un amor să ţi se stingă în jalnica rutină! Jigneşti şi Amorul şi Femeia care ţi l-a inspirat. Camille, din păcate, preferă această jignire şi mă uimeşte, zău, pentru că am crezut-o capabilă de fineţe...

– Ce se întâmplă cu Paulina? întreabă Ghica nedând preţuirea aşteptată înaltei principialităţi a fratelui său.

Înşfăcând ceaşca de cafea, Pantazi soarbe cu patos. Louis a rămas o clipă descumpănit cu farfurioara în mână şi „plein de dignité" o aşează pe masă. Are binecunoscuta lui expresie „omul acesta mă scoate din sărite".

– Deh, m-a dezamăgit!

Domnul avocat şi publicist şi-a turnat toată apa de colonie în barbă. Parcul s-a umplut de un straşnic miros de lavandă care pare a înfiora crengile chircite ale stejarului.

Amintiri senzuale!

Albinele, musculiţele şi viespile cele agresive îi dau târcoale zăpăcite de subtilitatea pariziană a acestei averi capilare.

– Cum se poate? N-aş fi crezut! face Ghica zâmbind spre Louis pentru a repara brutalitatea celuilalt. Am înţeles că se desparte de soţul ei...

– Pentru altul, nu pentru mine, răspunde Pantazi cu ochii aproape în lacrimi. Ar fi mai bine să nu atingem acest subiect. Vocea i s-a piţigăiat brusc şi se îneacă înghiţind cuvintele.

„Dumnezeule, dar chiar plânge! Bietul băiat!"

– Ei, dacă e aşa, sigur, sigur, dragul meu, regret nespus, se fâstâceşte Ghica şi după un moment de chibzuială sfioasă începe să aibă o bănuială. O lansează cu prudenţă, cu voce moale: Parcă ar fi un episod din romanul tău!

– Chiar aşa, îşi revine fratele şi, trântind ceaşca în farfurie, se lasă pe speteaza scaunului, picior peste picior, cu braţele sub cap, contemplând verdele spectacol al frunzişului. Am constatat cu uimire că uneori literatura pe care o scrii conţine o profeţie, nu, nu o profeţie, o premoniţie! Aproape că-ţi vine să crezi că ceea ce ai imaginat simte nevoia să se petreacă într-un mod real. Nu exagerez, pe onoarea mea, nu exagerez nimic.

Marele scriitor se scarpină apoi pe piept, prin deschizătura cămăşii deja mototolite şi cu un deget cocârjat mai face o preţioasă mărturisire:

– Aseară am scris câteva pagini la o comedie...

Iată un subiect demn de admiraţie şi încă de una hohotitoare. Dar

n-are cine. Fratele marelui dramaturg face un efort considerabil şi-i oferă o admiraţie rezervată, politicoasă.

– Îmi pare rău, dragul meu, că tocmai acum îţi las nişte treburi pe cap, dar, te asigur, problema este ca oamenii să se simtă observaţi şi să aibă la cine să apeleze în cazul unor situaţii neprevăzute. Sunt pricepuţi şi oneşti, dar...

Acest „dar" pare a-l scoate din sărite pe Pantazi. Îl opreşte cu un gest al mâinii care taie aerul pe orizontală la nivelul grumazului său cam gros:

– Nu-i nevoie să-mi spui asta. Ştiu că-ţi alegi oamenii cu o afurisită grijă. Eu sunt oricând gata să mă sacrific pentru familie...

– De altfel Ollănescu mi-a promis...

S-a oprit pentru că a milioana oară gafează în faţa propriului său frate, el, „eminentul" diplomat şi „vicleanul" psiholog. De aceea e îndreptăţit să remarce: „Este ceva foarte ciudat această energie recidivistă a prostiei." Pantazi fornăie ca un armăsar enervat:

– Încep să am impresia că eu voi fi cel supravegheat de oamenii dumitale, de cumnatul Ollănescu, de administratori, de arendaşi, de vechili, de bucătărese şi de Ghiţă vizitiul şi de cine ştie alţii! N-ar fi prima oară. Din fragedă tinereţe am avut parte de o vigilentă tutelă. La Paris, ai pus pe urmele mele şi pe Bălcescu, şi pe Rosetti, şi pe Arăpilă. Nu făceam un pas fără să ţi se trimită discrete rapoarte. Şi parcă apoi, la Bucureşti, Bălăceanu ce treabă avea decât aceea de însărcinat al beiului de Samos cu misiunea de agent secret pe lângă umila mea casă?

– De ce o iei astfel? Mi-ai spus că scrii, ai început o comedie şi eu m-am gândit chiar la sacrificiul pe care îl faci.

Pantazi este astăzi, totuşi, într-o bună dispoziţie clementă, probabil cele câteva pagini la care a trudit îl aşează atât de sus în ierarhia umană încât poate face gestul acela care spune: „bine, treacă de la mine!"

– Bine, bine, mormăie, se ridică, îşi îndreaptă spinarea şi cască.

În parc se aud trilurile de amiază ale păsărilor. Soarele arde iarba subţire, cosită proaspăt din faţa casei.

Un dramaturg, care va avea o glorie naţională binemeritată, se întoarce cu faţa spre casă. E atâta lipsă de romantism pe lume! Şi nici nu merită prin exemplul propriu să faci operă didactică, cine ar putea învăţa ceva? Toţi stau cu nasul în farfuria proprie! Şi el trebuie să se resemneze. Clopoţeşte, deci, solemn şi, la apariţia mohorâtă, jignită a lui Louis, săltând de pe vârfuri pe călcâie şi de pe călcâie pe vârfuri, rosteşte, ezitând visător:

– Un Bordeaux, ă, ă, nu, nu, un Cotnar din cel de aseară, decide. Apropò, de unde îl ai? îl întreabă Ghica şi acesta arată undeva peste umăr, de parcă darul ar veni de dincolo de atenanse:

– Grigore Sturdza.

– Aha, vinul unei coaliţii?

– Ce vrei să spui?

– Că te împaci bine, prea bine, foarte bine de la o vreme şi cu conservatorii şi cu liberalii!

Ce frumos crescendo! Pantazi e încântat şi face doi paşi înainte fără să avertizeze:

– Nu, domnule, cu fundul în două luntri rişti să-ţi crească a treia bucă!

Ghica râde, se lasă pe speteaza scaunului şi-i oferă fratelui său un giumbuşluc, o mascara:

– Dacă e nevoie, tu mă ştii, fac pact şi cu diavolul, adică cu Brătianu!

Scălămbăiala în care se vede imitat nu-l mulţumeşte pe marele dramaturg. Schimbă tonul:

– Ce zici de porcăria asta de lege agrară?

– Cuza n-o va sancţiona, fii liniştit!

În mod ciudat are aceeaşi privire peste umăr la adresa lui Cuza ca şi la acea a lui Grigore Sturdza – candidaţi, rivali, opozanţi! Da, peste umărul lui sunt toţi, mai ales când se află la Ghergani, înaintea unei plecări la Londra. Cine ştie ce-i mai rezervă viitorul. Cuza face greşeli, Cuza nemulţumeşte pe toţi oamenii politici cu influenţă. Partida nu e pierdută.

Pantazi se reaşează şi-şi reazemă gânditor capul în palma braţului drept, cel proptit elegant, în cot, pe masă, întâmplător doar chiar în ceaşca de cafea, care, deşi băută, îşi mai poate prelinge zaţul, un zaţ batjocoritor pe haina lui de velur cenuşiu, adusă de la Paris acum doi ani, de biata Camille...

Lui Ghica nu-i rămâne decât să bănuiască că urmează una din suavele răutăţi ale fratelui său. E pregătit. Închide ochii. Simte în vârful degetelor coperţile fine ale cărţii – pielea cu incrustaţii aurite şi filele groase, tăind perfid ca nişte lame. Vocea fratelui traversează spaţiul de întuneric de sub pleoape:

– Eu înclin să cred în proiectul lui Kogălniceanu! declară ritos şi-şi încrucişează braţele pe piept.

– Bine-nţeles, răspunde celălalt ca prin somn. N-ai moşii din care să se taie hălcile pentru săteni, ai avut grijă să ţi le papi la timp. Eu, personal, înclin să nu cred în proiectul lui Kogălniceanu, deşi nici cel al conservatorilor nu mi se pare, pe mari porţiuni, rezonabil. Ghica încrucişează şi el braţele pe piept, oarecum agresiv.

– Îi trebuie ţăranului pământ? întreabă Pantazi – şcolar îndărătnic. Îi trebuie. Asta e sigur, nu?

– Problema este cât şi de unde. Oare nu-i trebuie orbului vederea? Beteagului sănătatea? Prostului înţelepciunea?

Enervarea îi este destul de expresivă pentru a-l mulţumi pe deplin pe celălalt. Mici răfuieli frăţeşti! Nu e deloc degajat, distant şi nici umor nu mai are.

Pantazi este un vulpoi neruşinat:

– Ce frumos a luptat el cu trei prinţi şi trei miniştri.

În acea clipă „el", Kogălniceanu, parcă s-a instalat la masă, între fraţii

care se iubesc şi se zgândăresc reciproc. E omul căruia nu-i displac asemenea scene, chiar le degustă cu delicii. Câte familii n-a dezbinat el, conu Mihalache, fiii împotriva părinţilor, nepoţii împotriva taţilor şi de partea bunicilor, femeile de partea progresului, bărbaţii de partea jocului de cărţi, iubitele acumulând bijuterii şi galbeni, soţiile ţocănindu-şi soţii pentru nechibzuinţă şi aceştia dând vina pe „criză", fetişcanele cerând supiranţilor lor cadouri exorbitante sau gesturi romantice, de nu ştii cum să te mai porţi, toate, toate le-au făcut oameni ca Mihalache Kogălniceau, răzvrătit perpetuu împotriva vechii ordini. El vrea mereu prea mult, prea total, prea nesăbuit, iar gândirea lui sare peste etape ca un purice vesel şi nesătul.

– Zău dacă n-a fost ca Făt-Frumos din poveste, facem excepţie de ochelarii, chelia şi statura lui nu prea satisfăcătoare din acest punct de vedere, spune amuzat Ghica, s-a luptat cu un balaur cu şase capete şi dacă suntem atenţi şi generoşi mai găsim unul printre oratorii adversari care să constituie ultimul şi cel mai jalnic cap.

– Ăsta este omul viitorului! insistă Pantazi şi are un zâmbet uşurel, rătăcitor, leneş.

– S-ar zice că omul viitorului este foarte intempestiv. Se domoleşte şi aprobă. Are dreptate, niciodată n-a fost imaginat ca un ponderat!

– Hă! Când nu te cucereşte cu argumente, Kogălniceanu o face prin farmec personal, e spiritual, e nostim, e oricând bine dispus!

– Mai ales când irită! Are, e adevărat, o ştiinţă oratorică excepţională. Orice discurs al său are cele 5 părţi obligatorii după Quintillian: exordium, expositio, probatio, refutatio şi peroratio.

– „Nu faptele noastre, ci opiniile nostre sunt crimele noastre!" Are expresie, domnule, are ton, este patetic, este tenace! Mie îmi place!

Şi pentru că îi place Kogălniceanu, Pantazi înşfacă paharul de Cotnar adus ceremonios, foarte ceremonios de Louis („Louis este în felul său un pedagog îndărătnic, vrea să educe împotriva evidenţei, vrea să cucerească, precum un visător navigator, noi terenuri pentru civilizaţie!"), care este din nou nevoit să aşeze solemn tava pe marginea mesei. Carafa aburită, plină cu vin îşi pendulează o clipă – clipa de indignare a pedagogului – lichidul gălbui, uleios în lumina verzuie a boltei stejarului. „Ceea ce nu înţelege Louis este că Pantazi, la Paris, poate fi cel mai delicat nobil, de o etichetă impecabilă. În Valahia, e acasă, în papuci şi cu fes pe cap, sforăie, râgâie şi înjură. Educaţia ar fi necesară aici, în această atitudine faţă de propriul tău mediu".

În acest moment sublim, Pantazi plescăie din limbă:

– Divin! Cine ar putea crede în Europa că aici, în ţărişoarele noastre barbare se poate naşte asemenea licoare rafinată? Cred că Thouvenel sau Lord Stradford..

Răfuiala continuă pe tema deja cunoscută. Pe Ghica îl apucă năbădăile exact la acest tip de argumente „în favoarea noastră". „Descoperim mereu o superioritate a civilizaţiei noastre pornind de la

baremuri evident occidentale pentru a dovedi că acea civilizaţie pe care o adorăm, o râvnim ar trebui să ne invidieze. Gândire infantilă! Nu soiurile de vin sau filozofia noastră a morţii ne îndepărtează de occidentali pe care îi invidiem, ci nivelul de viaţă. Dacă soiurile noastre de vin şi filosofia noastră asupra morţii ne-ar fi ajutat să trăim mai bine, oh, nu, greşeală, asta ne-ar fi asemănat lor, să trăim *mai moral* le-am fi fost superiori".

– Louis, nu l-ai văzut le Allegro? întreabă Ghica lăsându-l pe fratele său să zâmbească încântat de propriile lui violenţe ironice şi de suavităţile vinului moldovenesc.

– Monsieur Démetre se joue avec lui tout près de la porte!

– Merci, cher Louis! Je suis maintenant tranquille!

– Am auzit că iar te-am căutat, schimbă poteca discuţiei Pantazi şi-şi scuturã batjocoritor scamele de pe haină.

– Da. Baligot, cu rafinata lui diplomaţie a tatonat terenul. S-ar părea că după Barbu Catargiu aş fi cea mai simpatică victimă. Prinţul ar veni şi la catafalcul meu cu o superbă coroană, ar oferi familiei mele cele mai mari onoruri, s-ar lăsa îndurerat de o atât de neaşteptată pierdere!

– Şi?

– J'ai lui ri simplement au nez! I-am explicat că n-am chef să mă mai compromit şi să mă expun la mustrări de autocrat. I l-am indicat pe Kogălniceanu al dumitale care râvneşte avantajele sublime ale guvernării. Iar dacă Kogălniceanu nu pare destul de bun... Manolache-Costache este oricând la îndemână. De două ori am fost înlocuit cu el, să fiu şi acum, dar *înainte* de a fi uns preşedinte de consiliu.

– Ultima dată, însă, te-ai răzbunat cu vârf şi îndesat!

– Ce vrei să spui?

– Nu face pe niznaiul. N-o să-mi zici că n-ai manevrat din umbră darea în judecată a ministerului lui Manolache Costache! Ai fost sufletul celor care l-au dărâmat. Şi că l-aţi dărâmat nu era mare lucru, dar să-l daţi în judecată! Pe liberali i-ai câştigat repede căci scăpau de nişte rivali, pe conservatori şi mai uşor căci erau, astfel, denigraţi nişte democraţi. Ai profitat, domnule!

– Guvernul nu era vinovat cu nimic!

– Nu asta este problema!

– Nu zău? Dar care?

– Ai manevrat în comisia de verificare a acuzărilor adresate ministerului şi apoi te-ai retras strategic. Ca răsplată, după victoria votului de blam, ai fost ales vice-preşedinte al Camerei.

Ghica nu apucă să protesteze şi îşi înghite vorbele. De fapt, ce rost ar avea?

Totò şi Maria traversează peluza spre parc. Par nişte figurine de porţelan de Meissen, au o lucioasă gravitate şi gingăşie. El este teatral, protejându-şi sora care, ofuscată, disperată – buclele i-au devenit sălbatice, bretonul îi intră în ochii de un negru încins, şi-a luat un mers preci-

pitat, tragic-isteric. „Marie exagerează din motive de expresivitate şi... iată că Dumitru abia mai ţine tonul! Ce spectacol!" Lui Ghica i-ar place acum ca Saşa să fie de faţă. În privinţa copiilor au întotdeauna o complicitate care îl bucură, îl relaxează şi poate e cel mai rezistent dintre firele de legătură ale căsniciei lor. „Ce bizar! Mă bucur când descopăr că mă leagă atâtea lucruri de propria mea soţie!" De fapt, numai Pantazi este de vină. Tot retrăgându-se din faţa agresivităţii lui, metru cu metru, dă peste Saşa. Întinsă în pat, epuizată de ultima naştere, privind spre el ca un om din altă planetă, blând, depărtat, cu o îngăduinţă deloc orgolioasă. Totuşi, ce caută ea aici, printre ei? Trebuia imediat trimisă la culcare, în camera cu storuri trase, unde e linişte şi răcoare – o insulă dintr-un Bucureşti canicular

Sigur, să plece în alt capitol!

După cei doi saltă vesel şi inocent Allegro care nu vrea să meargă la Paris sau Londra, vrea doar să se joace, şi astăzi toată lumea este fără chef.

Perechea glazurată, emailată de solidaritatea ei frăţească se pierde printre copaci. Ghica redeschide cartea. Pantazi a început să fluiere ceva, o arie la modă. Se întrerupe meditativ:

– Cuza este un nefericit în căsnicie...

Cine să-l înţeleagă mai bine decât el?

– Ce ai cu biata femeie? Ce i-a făcut? întreabă Ghica. E o femeie tristă, atât, foarte tristă.

Marele scriitor se arcuieşte peste masă, apropiind de el o faţă lungă, nişte ochi ieşiţi din orbite:

– Îţi vine să caşti numai când o vezi!

– Eh! Nu toate femeile sunt amuzante! E adevărat, veselia Elenei Cuza stârneşte mila. Dar nu înţeleg ce-ai vrea de la ea? Să fie nostimă ca Paulina! Eroare! Ea trebuie să fie intangibilă, solemnă şi rece!

– Se zice că Alecsandri a purtat negocierile la Paris. Ea ar fi pus condiţia ca „aia" să plece.

– Şi pentru că *el* n-a admis, ea a venit fără condiţii.

– Se zice că şi-a adus două găini pe care le creşte în apartamentul princiar...

– Ha! Ha! pufneşte Ghica. Sărmanul! Dar la urma urmei de ce altele sunt mai amuzante crescând maimuţe, canari şi hermine?

– Totuşi?! face Pantazi ridicând din nou carafa şi turnându-şi ochi. Mă gândesc la *el!*

– O! Chiar la *el!* Nu poate fi chiar atât de plictisitoare dacă Alecsandri şi Negri o preţuiesc...

– Moldovenii ăştia, ştim şi noi ce preţuiesc mai mult: poale în brâu şi alivenci!

Râd amândoi şi cărţile de pe masă se înfoaie la o adiere puternică. Ghica întinde mâna spre carafă şi-şi toarnă puţin într-un pahar din Cotnarul acela uleios şi dulce.

– Crezi că viaţa la palat va fi alta după venirea Doamnei Elena şi a găinilor sale? întreabă.

– Hă! Hă! face Pantazi. Biata femeie! Aia, aia o să obţină orice în aceste condiţii! Îţi dai seama? întreabă ca un expert pe alt expert. O să-i facă mofturi peste mofturi şi va trebui împăcată, răsfăţată, răsplătită pentru o jignire iluzorie. E ceva ciudat în toate astea. Elena Cuza a venit ca o triumfătoare soţie, rugată, implorată să-şi ierte Domnitorul şi am impresia că va sfârşit prea umilită...

– Saşa pretinde că e amor năvalnic între Cuza şi Maria Obrenovici. Dar ea, ştii, dramatizează. Îi plac prea mult romanele englezeşti, tragediile franţuzeşti! Îi vede ca pe nişte eroi sfâşiaţi între datorie şi pasiune. *El* fuge des, se pare, la moşia „ăleia"...

– Tot ce se poate, face Pantazi înţelept, în privinţa amorului mai rău decât în privinţa politicii, îţi duci crucea! Prea riscă mult afişându-şi legătura asta. O fi chiar pasiune!

– Slăbiciune, poate chiar viciu...

Se lasă o neaşteptată linişte. Pantazi a acumulat în el puţină vervă neconsumată. Zâmbeşte spre fratele lui care a aruncat o asemenea replică:

– Hm! Şi nouă ne cam plac femeile! Şi noi avem o actriţă mititică şi cârnă pe care o vizităm, e?

– Discret.

– Deci nu viciul i-l reproşezi lui Cuza, ci indiscreţia. Şi noi merem des la o anume văduvă Théodory, durdulie, pofticioasă...

– Nu-mi place cum vorbeşti despre o femeie onorabilă...

Rezemat de spetează scaunului, Pantazi se scarpină la subsuori şi după ce mai leorpăie din pahar, simte nevoia din nou să atace:

– Eu ştiu ce vei face la Londra... Vei pârî lui Sir Stratford lumea politică moldo-valahă şi vei aştepta acel gen de sfaturi care seamănă cu instrucţiunile militare...

– Şi tu, Brutus?

– Ar fi păcat să nu le urmezi. Lumea de aici e coaptă pentru o schimbare. Cuza a dezamăgit şi are prestigiul în scădere, cu toată primirea entuziastă făcută Elenei Doamna, cu toate operele ei de binefacere, azile şi alte chestii! O să pice între fronturi, cum se zice, între liberalii stăpâni pe ţară, dar refuzaţi de puterile garante şi conservatorii iubiţi de aceleaşi puteri, dar urâţi în ţară. Poporul încă îl mai iubeşte şi mai speră, numai că poporul nu intra în discuţia cu Sir Stratford!

– Pantazi, nu-mi place când faci pe măscăriciul.

– Hă! Hă! Ăla din cele mai vechi timpuri spunea adevărul cu condiţia să-l spună ironic. Ce vrei? Să mă fac a nu vedea manevrele tale? Lasă o pauză pentru a se răcori cu o gură de Cotnar dulceag. Plescăie şi apoi cu vioiciune continuă: Crezi că eşecul lui Cuza te va favoriza din nou? Crezi că eşti absolut necesar?

Ghica se apleacă peste masă şi culege o carte, caută pagina însem-

nată după ce l-a rugat pe Pantazi, ridicând un deget, să aştepte. Caută, caută şi se opreşte la un pasaj:

– „În ceea ce mă priveşte, eram convins, se poate din vanitate, dar totuşi eram convins, că nimeni nu era în stare să propună mai bine decât mine, nici să acţioneze şi nici să ducă o solie cu mai mult zel şi echitate. De aceea, înaintea tuturor pe mine m-am pus." Asta a zis-o Demostene.

– A! Ha! La tine te-ai gândit? Nu zău?

Noroc că tocmai în acea clipă sună gongul pentru dejun şi Pantazi uită de sarcasmele lui şi se repede spre sufragerie:

– Sper că nu ne vei da şalău bonne-femme, ăsta e un titlu de carte franţuzească ieftină, nu de mâncare... Aş mânca nişte sarmale.

– Iar eşti în papuci, în halatul vechi şi într-o pijama cu fundul lăsat, cu genunchii rotunjiţi! Pantazi! Pantazi!

V

Călătoria începuse.

Prima impresie, puternică, violentă aparţinuse, totuşi, Valahiei sale.

Ghiţa, cocoţat pe capră, fusese de acord cu trimiterea lui Dumitru la un mare colegiu englez. Văzuse nişte distinşi locuitori ai Engliterei pe la conac, în vizită, la Bucureşti, în casa mare, politicoşi, amabili, mereu dispuşi să dea un sfat util şi să recunoască înţelepciunea populară (doctorul Sandwith îşi notase chiar într-un carneţel tot felul de ziceri, repeta amuzându-se: „Nu te pune cu prostul, are mintea odihnită" şi-i tot mulţumise pentru asemenea *perlerare)*, dar fusese împotriva ideii de a aduce pe meleagurile sale natale drumurile de fier. Vanitatea lui funcţiona perfect: „ăia să ia de la noi mintoşenie şi respect pentru Dumnezeu", noi de la „ăia" nimic, nu ne trebuie.

– Or să se ruineze hanurile, vor sărăci satele mici, se va strica aerul şi se va murdări zăpada! argumentase Ghiţă îndoindu-şi degetele pe rând.

Lăsa în urmă aceeaşi ţară nehotărâtă, ca o femeie pe care o împinge dorinţa şi o reţine prudenţa.

Până la Pesta, pe vapor, Dumitru a bolit uşurel, cum stă bine unui băiat de paisprezece ani care îşi lasă mama, surorile, fraţii, casa pentru a se scufunda în tainele Europei. Avusese febră, greţuri şi vâjâieli în urechi şi o stare de elegantă somnolenţă care reuşise să înduioşeze pe toată lumea. De la Pesta la Viena călătoriseră într-un compartiment de tren cu o doamnă de vreo patruzeci de ani, îmbrăcată într-o rochie ecosez de batist bordisită cu dantelă albă, o cuconiţă blondă şi bucălată, însoţită de soţul şi fratele ei, doi bărbaţi rotofei, bine spălaţi şi pomădaţi, cu feţele ca nişte farfurioare lucioase, roze. Ea tăcuse tot drumul

zâmbind resemnată, iar cei doi nu mai pridiseră să-i povestească lui Ghica feluritele mâncăruri cu care fuseseră ospătaţi şi să se intereseze de „bucătăria" grecească, turcească, românească, încât, de pe la Sopron, începuse să le miroasă a prăjeală, a rântaş, a cărnuri afumate, a cocă arsă, a chiftele cu tarhon şi a bulion. Totò saliva şi privea cu ochii cât cepele pe fereastră... Feţele domnilor erau ca farfuriile curate, dar sufletele lor păreau ca nişte farfurii în care s-a sleit felul trei.

La Viena, ca în alte ocazii, la tinereţe, alunecase pe limba germană ca peste un gheţuş; cele câteva cuvinte îl ajutaseră să înainteze, dar cu jenă şi şovăială. Din fericire, contele Wimffen cu care trebuia să ia legătura pentru afacerea drumului de fier vorbea franţuzeşte atât de graţios încât lui Ghica îi pierise din cap vreme de câteva minute problema trenului. Contele îl primise rece, protocolar. Dar el era de mult versat în atacarea indivizilor aroganţi, le supralicita inteligenţa, lăsându-le şansa unei replici elegante de care se amuzau discret, dar temeinic, acel gen de replici pe care nimeni nu rezista să nu repete în cercurile familiale, sociale, mondene şi, repetându-le, să nu amintească de contextul în care au fost rostite şi, implicit, de martorul lor. Înainte de a aduce în discuţie problema drumului de fier român, trecuse deja prin câteva considerente distinse asupra politicii europene, asupra strălucirii muzicale a Vienei şi asupra vânătorii de potârnichi, marea pasiune a interlocutorului. Toate stârniseră verva bine încorsetată a contelui, mai ales câteva aluzii la „tărăboiul italian" şi la bătrâneţea agonică a turcilor, la cuceririle subtile ale austriecilor prin arma valsului şi la sălbăticia crângurilor valahe pline de păsăret zglobiu. Mai fusese nevoie de câteva cifre pentru a argumenta avantajele trenului românesc pentru mărfurile austriece şi întrevederea se soldase cu o preţuire exagerată a persoanei sale din partea contelui. Plecase de la întrevedere mulţumit că înfrânsese un orgoliu formal, că prin ţinuta lui veştejise un dispreţ cam sclerozat adresat locuitorilor de dincolo de Carpaţi, dar cu certitudinea că împrumutul necesar nu va veni de la austrieci. Concesiunea trebuia căutată în altă parte. Vor avea acordul legăturilor, desigur, însă nu banii. Austriecii îşi numărau ultimul shiling. Contele fusese primul din seria occidentalilor care rămâneau uimiţi, chiar şi acum la 1862, că pot discuta europeneşte cu un valah. Problemele Principatelor sunau unora ca acelea ale insulei Madagascar, altora ca acelea ale unei provincii dintr-o ţară vecină. „Aha, conflictul acela din Westfalia... da, da! Sigur! Am auzit şi de necazul gasconilor...".

Galeria de pictură de la Kunst Muzeum fusese pentru băiatul lui poarta spirituală spre Occident: „Nici o literatură nu poate suplini imaginea şi nici o imagine nu poate suplini cuvântul." Abia acum Totò, cu inteligenţa lui ponderată, puţin „prea bine crescută", amânând exprimarea impresiei spontane, aşa cum Ghica, dintr-o încredere excesivă în instinctele sale nu fusese niciodată în acest spaţiu al culturii unde se simţea liber, *vedea* lumea vestitei Europe.

Dar ce fel de Occident era acesta? Unul de demult. Un fel de amintire dintr-o tinereţe confuză.

Turnul Babel al lui Breugel provocase băiatului o uimire moleşitoare. Se lăsase pe canapeaua din faţa tabloului şi parcă moţăise, atras de detalii, ţopăind cu ochii pe scenele minuscule. Ghica se temuse să nu adoarmă acolo. Totò fusese obişnuit cu pictura orientală, tot ceea ce venea din Occident şi se aduna prin casele cunoscuţilor, ale familiei – portrete, scene alegorice clasicizante avea ceva monoton şi gingaş robust. Arta lumii o cunoştea din desene, litografii, reproduceri în peniţă. Kunst Museum îi dăduse un vertij. Uitase de gulaş, papricaş şi celelalte şi se afundase în lumina şi culoarea altui univers. Ţinea gura deschisă şi peste ochi îi cădeau pleoape grele.

La Operă, *Flautul fermecat!*

Ce fel de Occident este acesta? Unul vechi, dezamăgit, contemplându-se cu nelinişte superioară.

Ghica decisese o călătorie în cartierul industrial. Totò trebuia să se obişnuiască treptat cu peisajul acestui occident activ, burghez, triumfător şi urât, mizer, eficace, plin de contradicţii, cinic şi creator, ridicând statuia unui zeu bizar: confortul!, aşa cum îl va descoperi în Anglia până la saturaţie.

– Aceasta este Bursa, dragul meu!

Ce hărmălaie, ce vânzoleală! Ce interese!

În trenul care îi duce spre Paris un bărbat negricios, cu părul tuns perie, dinţii căloşi, de un alb imaculat şi umeri largi, din care porneau braţi lungi, puţin arcuite se prezintă:

– Martin Gerlich.

Este posesorul unei ţesătorii cu sucursale în toată Prusia şi seamănă cu o maimuţă. Are convingeri ferme antirevoluţionare, are convingeri şi mai ferme antisocialiste.

„Discută politică cu acelaşi ton familiar şi superior ca dascălii greci din Cişmigiul de odinioară, ca funcţionarii noştri retraşi la o bere sau ca notarul nostru Burlamache de la Ghergani". Iată-l ridicându-se în sfera pură a ideii:

– Cel mai mare pericol, domnule, îl constituie rapidele progrese ale comunismului. Ăştia vor să distrugă proprietatea şi să declanşeze pretutindeni războiul civil – războiul golanilor împotriva proprietarilor! Vinovat de avântul acestor propagandişti este şi bonapartismul ultimului Napoleon, domnule. El a lansat formula unui absolutism fondat pe suveranitatea poporului! Problema însă începe de la definirea noţiunii de popor!

Când spune „Volk", amestecând cuvintele franceze cu cele gemane, Gerlich îşi ţuguie buzele groase şi şuieră puţin printre dinţi.

Prin faţa ferestrei se perindă oraşele, câmpiile, satele, munţii, râurile Germaniei. O femeie întinde rufele la uscat, o cămaşă cărămizie se zbate cu mânecile umflate de vânt. Un lucrător cu şapca trasă pe o u-

reche împinge un cărucior plin de var. Două fete în rochii deschise de vară traversează o stradă aglomerată, plină de trăsuri, din apropierea liniei ferate.

Chiar, ce este poporul?

Gerlich a trecut la alt subiect, abandonând „definiţia".

– Noi, germanii, trebuie să ieşim din pasivitate, din moleşeala politică de până acum. Am mare încredere în domnul Bismarck. Ne va degaja cu siguranţă de sub tutela Austriei şi, cine ştie?, le-om arăta francezilor calităţile noastre naţionale.

Îşi mângâie peria capilară şi, gânditor, adaugă:

– Am făcut deja un modest contract, încă modest, pentru ţesăturile de postav necesare armatei! Vă fac această mărturisire pentru că ştiu că nu-mi puteţi fi concurent.

Râde, râde, arătându-şi impecabila dantură cabalină.

– Domnul Bismarck pare a reprezenta nu numai o speranţă, dar deja o forţă... spune Ghica.

– Este expresia gândirii adevărate prusace! Va fi teribil! Orice vorbă a sa ne taie respiraţia. Îşi iubeşte patria ca nimeni altul!

Ghica îi şi vede pe lord Stratford ridicând capul pe această replică şi rostind cum numai el poate: „Indeed!" cu admiraţie şi dispreţ. Dar el începe să aibă încredere în acest capitalist german din pricina sensibilităţii lui la interese. A simţit în afirmaţia patriotismului lui Bismarck un prea mare respect. „S-ar părea că Prusia îşi scutură aripile pentru a-şi lua un zbor uluitor. Să fie ea un şoim adormit şi trezit de pericolul revoluţiei?" De aceea începe să-i vorbească domnului Gerlich despre lanurile de in şi cânepă din Principate, despre turmele de oi şi despre lâna lor ieftină. Domnul e numai urechi. Bate cu palma întoarsă pe genunchi:

– Fir-ar să fie! Căi ferate vă trebuie, altfel transportul înghite ce câştigi la preţ.

La Stuttgart, domnul Gerlich îi părăseşte cu braţele arcuite pe lângă corp, păşeşte înaintea hamalului, drept spre Westfalia lui scumpă.

Rămân singuri în compartiment şi Ghica se retrage într-o tăcere obosită. Totò doarme de-a binelea. Ardoarea prusacă a domnului Gerlich l-a istovit peste măsură.

Dar la Strasbourg se trezesc.

Alături de ei este o tânără franţuzoaică: nas cârn, păr cârlionţat, pălăriuţă de pai florentin cu flori discrete vert-bouteille în ton cu rochia fără cercuri şi volane, simplă şi de efect. Ghica este dintr-o dată numai zâmbet. Mlle Anette Brulot este fermecătoare. A fost la bunicii care au condus-o la vagon şi i-au încredinţat-o acestui respectabil domn valah însoţit de fiul său.

– Ah, valah? O, là, là! Nos amis! spune Anette şi are zâmbetul acela jignitor pentru Ghica, zâmbetul celor din apus la auzul ţărilor din est, de parcă i-ar uimi faptul că au şi aceia două mâini, două picioare, se

îmbracă la fel cu vecinul lor de cartier şi discută pe bazele aceloraşi principii logice.

– Bien sûr! Nous avons une grande reconnaissance pour la France! răspunde el numai zâmbet şi îngăduinţă.

O banalitate poate salva uneori cea mai vulnerabilă poziţie!

Băiatul s-a trezit spre marea dezamăgire a părintelui său şi într-o oarecare măsură şi a domnişoarei. Este nevoit să-i facă curte decentă, ceremonioasă... Şi, zău, fermecătoarea fată nu se arată deloc o sfioasă. În alte condiţii...

Au vorbit deci cu fierbinţeală despre Théâtre Châtelet, despre Bois de Boulogne, despre Jardin de Luxembourg, el a evocat, ca un babalâc, epoca studenţiei şi boema nocturnă la cofetăria Tortoni, la café Racine, ceea ce a amuzat-o teribil pe Anette, aşa cum le amuză şotiile părinţilor săvârşite în copilărie şi pe care ţi le povestesc cu mare plăcere, de parcă numai ei erau capabili de nebunii adevărate şi azi tineretul nu mai are imaginaţie...

Ea descrie cu drăgălaşă vioiciune micului tovarăş de drum, care iar cască gura somnolent, Sorbona, Cartierul latin, Place de Théâtre.

– C'est magnifique! acolo se naşte pictura viitorului!

Apoi vorbeşte despre domnii Flaubert şi Stendhal:

– Ils sont des grands artists novateurs! etc. etc.

Tatăl se entuziasmează, promite să-i urmeze sfaturile, o ajută în fiecare gară să coboare şi să urce, până când Totò, „mon petit Totò", îi ia intempestiv locul şi Mlle Brulot râde nostim, cu gropiţe în obraji, complice cu el la această cochetărie şarmantă, ca o mamă, zău, ca o mamă, din păcate şi apoi toate au căzut în ridicolul bagajelor, şi erau multe, multe, foarte multe! Ghica nu mai prididea să îndrume hamalii!

Dar Mlle Brulot îi lăsase în zăpăceala aceea semnul discret al vânatului. O carte de vizită şi, consemnate pe ea, orele de primire.

Parisul!

Totò coboară din gară aiurit de franţuzoaică şi primeşte în faţă aburii locomotivei – duh fierbinte! Apoi oraşul începe să-şi arate nobila banalitate.

E ora opt dimineaţa. Oamenii merg la lucru, indiferenţi, plictisiţi. Ei o depun pe Mlle Brulot la pensiunea din Montparnasse şi se îndreaptă spre hotel Cluny. Băiatul s-a despărţit de ea cu evidentă tandreţe. Absenţa Saşei îl melancolizează, perspectiva de a rămâne câţiva ani fără ea îl determină să apeleze la orice prezenţă feminină ca la o miraculoasă substituţie. Abia după aceea, melancolic, observă aerul „cunoscut" al Parisului.

– Papà, oamenii aceştia habar n-au că trăiesc în oraşul cel mai mult râvnit la Bucureşti, spune ironic în timp ce Ghica revede locuri de demult şi cade uşurel în nostalgii deşurubate.

Pe aci se plimba cu Alecsandri, dincolo s-a întâlnit o dată cu Heine, în hotel Lambert l-a cunoscut pe marele Adam Czartorisky şi pe rebelul

Czayka, pe acolo, pe sub arcadele din Place de Vosges s-a întreţinut cordial cu Armand Carrel, „ce om, ce ziarist, ce conştiinţă!", în rue St. Hyacynthe, la pensiunea doamnei Colombier a cunoscut fraternitatea...

Dumnezeule! Ce s-a ales de ea!

Pune braţul pe umărul fiului său pentru a avea încredinţarea că rupturile noi nu lezează legăturile vechi. Cineva trebuie să ţină cu el. A dat naştere câtorva fii care au datoria să-l înţeleagă.

Parisul este oraşul tuturor speranţelor. De aceea este căutat cu ardoare, de aceea este visat, adorat, detestat.

Pe străzile lui, în această zi la început de septembrie, păşeşte, împingând ritmic bastonul şi răsucindu-şi leneş mănuşile, un englez.

Jiletca impecabil croită, cravata de o nuanţă tandră şi pălăria tare pe care când şi când o ridică în faţa unui cunoscut impun un respect ciudat, circumspect. S-a îngrăşat şi pantalonii îi stau întinşi pe şolduri, dar merge sprinten şi ritmic. El bate la uşa lui Ghica. Lung, slab, încercănat lasă impresia că lumea cu toate darurile ei minunate i se pare foarte săracă.

Dinăuntru se aude:

– Entrez!

Ghica crede că e cameristul. Dar nu intră nimeni. Nu este obişnuit cu francezi nedescurcăreţi. Se duce la uşă puţin furios, o deschide brusc, întâmpinând în prag acel surâs care în engleză se traduce prin: „Dumnezeule! Nu este chiar nimeni în stare să mă înţeleagă?"

– Stanley! exclamă deschizând braţele cu un entuziasm sincer, deşi îi venise imediat să-l întrebe: „Ce-i cu dumneata? Tot plictisit? Tot plictisit?".

Se îmbrăţişează cu afecţiunea ambalată ironic aşa cum impune distantul englez.

Ghica împinge un scaun, trage perdeaua salonaşului pentru a lăsa lumina să pătrundă din belşug printre obiectele simple, dar de bun gust ale încăperii, în timp ce Stanley, picior peste picior, începe să sporovăiască pentru a trece mai uşor pragul anilor care i-au despărţit:

– Dear John! Dumneata ştii cât de tare îmi place haosul! Am fost însă aruncat în Paris, chipurile, pentru a mă lecui! To be frank, I am, bored to death. Ah! Ce vremuri am trăit în Orient! Acolo, da, haos! Autentic, real, aici, nu, e un fals, haos, pe dedesubt se simte organizarea. Priveşte atent străzile lor. Şi Stanley îşi aruncă braţul lung spre fereastră, insistă: Priveşte-le! Aparent, Parisul e labirintic, nu? Şi, totuşi, dacă te aşezi în Place de la Concorde vezi Étoile, de o parte şi Jardin de Tuileries de cealaltă, de la Grand Palais vezi, peste Sena, Domul invalizilor, de la Porte Maillot vezi până în inimă Bois de Boulogne... Bulevarde trase cu rigla. Ai chef să te destrăbălezi, eşti servit cu o destrăbălată, vrei să petreci o seară plăcută într-o familie onorabilă, suni la uşa unor profesori de la Sorbona sau Colège de France, dintre cei ce ţi-au fost recomandaţi, de cum ai păşit în Galia, cu toată căldura. Parisul a fost construit în timp, cu gândul pervers la efectul lui stilistic. Nimic nu e la voia întâmplării,

domină o artă a compoziţiei care sfârşeşte prin a obosi. Fineţea sare în ochi şi aruncă asupra tuturor un văl al monotoniei...

Stanley lăuda ceea ce se prefăcea că detestă şi dispreţuia ceea ce se prefăcea că admiră.

– Ah, în Orient, trebuie să ghiceşti, să bănui cu cine ai de-a face, punând întotdeauna în calcul posibilitatea unei grosolane erori. Sub vălul inocenţei afli o hetairă! În ochii focoşi ai unei doamne atârnate de braţul unui moşulică cu burticică, degeaba citeşti poftă şi disperare senzuală, nu este decât fidelitate nestrămutată pentru soţul cel tembel. Aici, o prostituată este o prostituată! Duc dorul unei surprize. Tocmai acesta este haosul! Locul tuturor surprizelor! Nu, nu locul în care orice dorinţă se împlineşte! Nu! Categoric! Pentru minţile pătrunzătoare de la Foreign Office, Parisul este haosul. Noi, englezii, suntem plini de prejudecăţi. Am apucat să-i considerăm pe francezi nişte zăpăciţi; o ţinem aşa, când ăştia şi-au pus la punct până şi instinctele.

– Dacă ar fi adevărat ce spui n-ar mai simţi nevoia periodică de revoluţii. Voi, englezii, ştiţi să evitaţi asemenea momente prin reforme treptate şi oportune, remarcă şi are un zâmbet foarte politicos şi de aceea excesiv de rece.

– Am înţeles ce vrei să spui, ridică Stanley mâna, oprindu-l şi sesizând gheaţa care se aşezase între ei, noi, englezii suntem şi mai ordonaţi! Ai dreptate! De aceea am ales calea diplomatică, să mă pot vântura prin lume, pentru a-mi plimba odiosul echilibru moştenit într-un decor mereu schimbat şi, dacă se poate, incert. Pe scurt, îmi place Orientul! Dar afurisiţii mei şefi consideră că fac parte din tagma diplomaţilor care locuind prea mult într-un loc pe măsura fanteziilor lor încep să îmbrăţişeze interesele băştinaşilor în ciuda intereselor marii noastre Anglii. M-au trimis la Paris ca să mă enerveze, să-mi ţină treaz simţul naţional!

Stanley sporovăia. Îşi ţinea bastonul în mână şi-l agita pentru a-şi susţine mai expresiv demonstraţia, căci faţa lui prelungă, ochii încercănaţi rămâneau de o albă seriozitate.

– Tinere, îi spune lui Totò, să nu te îndrăgosteşti cumva de Anglia. Faţă de un străin se comportă întotdeauna ca o văduvă care face mult caz de virtuţile soţului defunct, numai faţă de un englez îşi dă în petec, chiar cu o oarecare neruşinare. L-ai citit pe Dickens? Dar pe Thackeray?

– I do, Sir! răspunde Totò puţin speriat de tonul flegmatic al vizitatorului.

– Ah, am uitat să te întreb, face Stanley spre Ghica, ce mai face creatura aceea splendidă, domnişoara Blaremberg?

– S-a căsătorit cu fiul lui Grigore Vodă Ghica.

– Ce păcat! Avea mult haz!

Apoi trece repede la Totò. Îl examinează rece, prudent, aproape jignitor şi decide:

– Wellington College! E cel mai bun. Poate cam costisitor, dar cel mai bun. Nici nu scoate fiinţe fără suflet, dar tobă de carte, nici nu

aruncă în lume niște filfizoni cu aere că au învățat totul. Aveți deja niște avantaje față de viitorii dumneavoastră colegi, vorbiți greaca modernă și știți greaca veche, sunteți salvat de o mare corvoadă!

Stanley abuzează de *spleen-ul* englezesc. De vină sunt desigur și ochii lui cu pungi albăstrii, a trebuit de tânăr să-i pună în valoare!

– Îți recomand Wellington College, îi spune lui Ghica, mama îl cunoaște pe sir Benson, directorul. Bănuiesc că Sir Stratford va interveni. Te previn că a ajuns o problemă de stat intrarea într-un colegiu englez ca Wellington, pentru că locurile sunt limitate. Mai ales că de acolo se poate trece spre Oxford. Dar pentru dumneata, pentru cineva care a avut atâta considerație pentru punctul de vedere englez în Orient, nu cred să fie greu.

Zâmbește ușor, de parcă ar avea în dinți coada subțire a unei flori. Privirea îi rămâne tristă, prietenoasă, dar obosită. Are dreptate. Cine să-l înțeleagă?

Uite, chiar el, cel care a arătat atâta considerație punctului de vedere englez, are o ezitare în fața ironiei cam dure a unui englez nesăbuit în orgoliul lui, ca și în plictiseala lui. O ezitare care seamănă cu acel moment dintr-un duel de floretă când înaintea agresivității perfide a adversarului descoperi că slăbiciunea lui stă în garda octavă și o pudoare morală te împiedică să-l ataci chiar acolo; preferi să-l înfrunți cavalerești, acolo unde știe să se apere bine, chiar dacă el este primul agresor. Ghica își privește mâinile negricioase, păroase: „Nu-mi pot pune sabia în teacă pentru că n-o am. Pot doar dovedi calitățile mele războinice, dar nu și posedarea vechiului echipament necesar".

– Spune-mi, doamna Bărcănescu mai poartă brățara aceea penibilă de agate?

– Stanley, vă cer scuze, exclamă Ghica împingându-și brațele în lături. Înainte de a pleca din București, am omis să mă uit la mâinile acestei creaturi dumnezeiești! Dacă aș fi știut că lucrul prezenta oarecare importanță pentru dumneata...

– Ai dreptate, ai dreptate, recunoaște englezul râzând cu capul aplecat pe umăr, am uitat să-ți scriu în acest sens. Doamna se ascundea romantic după urâta brățară, refuzând, nu fără cochetărie, avansurile supiranților. Era un fel de romantism impertinent, zău, puțin obraznic și indecent. Cum te apropiai de ea dădea din mâini pentru a-și pune în evidență oroarea aceea de brățară de care, lăsa să se înțeleagă, o leagă amintiri romantice...

Ghica parcă vede ceva roșietic-sclipicios. S-ar putea să fie celebra *bracelet* a doamnei Bărcănescu? Dar ea are un tot atât de celebru bust pus ani de zile la vedere în rochii foarte decoltate, deși în ultima vreme a făcut gușă. Nu, Valahia nu trebuie minimalizată în ochii viorii ai lui Stanley prin acest detaliu neplăcut. Va păstra secretul. Englezul va trebui să poarte, poate până la sfârșitul vieții, imaginea unei cuconițe puțin sălbatice, terorizându-și admiratorii cu o bijuterie hidoasă.

– Am impresia că Valahia ţi-a rămas la inimă doar datorită femeilor sale, observă şi pune multă maliţie, pentru revanşă, în această remarcă.

Şi uimirea unora că în Orient trăiesc oameni ca şi ei, ca şi laudele cu vârf ascuţit şi veninos ale lui Stanley ascund un dispreţ nemeritat.

– Fals! Fals! protestează Stanley şi-şi împinge pieptul cu măciulia de os a bastonului pentru a-şi dovedi sinceritatea. Să nu crezi că politicienii ei nu mi-au lăsat o amintire de neşters! Râde cu poftă. Sunt teribili, pe onoarea mea! Cei mai mulţi confundă politica cu delaţiunea, diplomaţia cu intriga. Stanley face un gest care trebuie să-i exprime uimirea – îşi dă capul pe spate şi-şi împinge braţele în lături. Bastonul stă o secundă rezemat de marginea fotoliului, ca o baghetă magică de care stăpânul nu mai are nevoie. Cantacuzino, bătrânul, se credea foarte abil pârându-şi conaţionalii tuturor consulilor. Lui Colquhoun îi spunea că Băleanu e vândut ruşilor, lui Duhamel că acelaşi este vândut austriecilor, iar lui Eder că e vândut englezilor. Din fericire Eder avea oarecare cunoştinţe secrete asupra sărăciei noastre financiare, ar Colquhoun nu se îndoia de înţelepciunea ruşilor de a nu plăti serviciile unuia care le-ar fi făcut şi pe gratis, aşa că se adunau şi se amuzau pe seama lui Cantacuzino. Era unul din puţinele subiecte cu care erau de acord, îi solidariza. Da, delaţiunea şi apatia sunt cele două palme pe care Valahia le aplică pe obrazul celui ce-şi bagă nasul în treburile ei. Apoi, încetul cu încetul îl contaminează.

„Stanley, exclamase Bălăceanu cu ani în urmă, este prea influenţabil! Ces sont toujours ceux qui ont des salons et des bons cuisiniers qui forment les opinions des étrangers qui visitent notre pays. Où diable trouver une femme patriote pour les lui confier?"

Din stradă urcă spre ei zgomotul trăsurilor, ropotul copitelor pe caldarâmul uscat al Parisului. Ghica îşi priveşte oaspetele cu o amabilitate rece. Trebuie să înghită verva prea sarcastică şi pofta de dispreţ a lui Stanley, pentru că acest senior trufaş face destul de multe pentru „notre pays" pentru a i se înghiţi spumoasele ironii. Dar zâmbetul i s-a împietrit pe faţă, îl schimonoseşte.

Picioarele englezului sunt vârâte în pantofi subţiri de piele gris cu bumbi de argint, fără pic de praf pe ei. Cearcănele albastre se strâng şi, în sfârşit, ochii sticlesc:

– Am văzut într-o seară un incendiu pe lângă biserica aceea nouă de peste râuleţul dumneavoastră...

– Sfântul Spiridon, sare Totò.

– Ei, ei, asta era. Au apărut pompierii cu tulumbe şi furtunuri, cocoţaţi pe căruţele lor caraghioase. Unul mai tânăr a sărit din mers, s-a repezit să tragă furtunul, să dea jos scările, în timp ce tovarăşii săi se holbau la el uimiţi. Băiatul aplica zelos lecţia, dar ceilalţi abia dacă se mişcau. În această atmosferă, caraghios era băiatul, nu leneşii săi spectatori. Casa a ars până în temelii. Tineretul a lăsat-o şi el mai moale, „că nu dau turcii!" Este ceea ce s-a întâmplat şi cu entuziaştii comisari ai puterilor

garante. Primiţi cu flori şi urale, au venit cu chef de lucru, frenetici, dornici de fapte mari. Curând însă au fost înghiţiţi, iar spre sfârşitul misiunii lor nu mai făceau decât să mute memoriile şi rapoartele de pe un birou pe altul, visători şi prudenţi să nu cumva să se piardă vreo hârtie, dar nici să nu fie citită...

– Nu cunosc cazul pompierului, dar în ceea ce-i priveşte pe comisari cred că primiseră oarecum misiunea să nu facă nimic.

Stanley îi aruncă una din privirile lui contrariate, apoi surâde ca în faţa unei slăbiciuni jenante. „Sigur, patriotismul dumitale nu poate accepta asemenea insultă, dar..." Întâlnind zâmbetul crispat de mânie al lui Totò reia cu o voie bună melancolică:

– Nu, nu, nu voi uita niciodată Valahia... şi iar îşi împunge pieptul cu măciulia bastonului şi-şi aşează picioarele comod, unul peste altul. Peste toate, politică, birocraţie, amor, se lasă acolo soporificul linţoliu al bisericii orientale:

„Guvernul l-a înconjurat pe Stanley cu multă grijă şi mulţi spioni, mici atenţii şi mari urechi", spunea Bălăceanu.

Ghica îşi învârteşte pince-nez-ul. Pentru lord Stradford care dispreţuieşte pe români fără a-i fi văzut vreodată ca popor, ci doar prin câţiva din reprezentanţii lui, mai mult sau mai puţin onorabili, are un oarecare respect şi chiar admiraţie, dar prietenul Stanley cântă pe nervii lui şi pentru a-i folosi mai bine îi întinde la maximum.

– O ţară mică şi misterioasă, spune acesta. Ce dracu mă face şi acum s-o iubesc, deşi mi-a arătat uneori o faţă atât de hâdă?

Ce-l supărase pe englez în Bucureşti, ce eşec îi stătea pe suflet?

– Nu poţi merge pe stradă fără să nu te loveşti de un câine mort sau de un şobolan pornit la vânătoare, nu poţi merge într-o trăsură fără să te izbeşti cu capul de acoperişul ei la toate hârtoapele! Chiar în faţa palatului domnesc erau vreo trei gropi...

– Mai sunt, se repede mândru Totò.

– O, asta mă înduioşează!

„Să fie doar inconfortul care să-l fi supărat astfel?"

– Mă tem, Stanley, că speculezi prea mult în raport cu timpul petrecut la Bucureşti, spune şi-şi aşează hotărât ochelarii pe nas. Dar îi vine să râdă. Nu zău! Prea mult!

– Tare aş vrea să mai vin la Bucureşti. Am convingerea că dacă aş mai avea *acea* vârstă şi aş mai fi în *acel* oraş, viaţa mea ar lua alt curs. Poate aş fi chiar fericit!

Rămâne cu privirea rătăcită pe desenul covorului. Cearcănele îi curg trist pe obraji. Ridică ochii, deschide gura, dar Ghica nu-l lasă să vorbească. „E rândul meu să fiu ironic!"

– S-a măritat. Nu spun cu cine.

Englezul oftează:

– E grasă?

– Nu, aşa ceva nu i s-a întâmplat!

– O ţară mică şi misterioasă, repetă încăpăţânat Stanley, capabil de orice. E mai mult pitorească decât frumoasă, e mai degrabă nuanţată decât inteligentă, fără apetit metafizic, dar cu un simţ al comicului dezlănţuit până la gratuitate. Apoi scepticismul ei robust, trupeş... ha! care i-a anulat orice naivitate, ca unei fecioare care ştie prea multe înainte de a-i veni sorocul.

Pe faţa lui trece o însufleţire cinică. Bagă mâna în buzunar, îşi scoate o batistă cu care îşi tamponează fruntea deşi nu pare transpirat. „Trebuie să fie o modă pariziană acest ceremonial!" se gândeşte Ghica. Dar este şi un fel de a se detaşa de subiect. Ghica îi priveşte mâinile. „A îmbătrânit o dată cu politica engleză în orient. Este excesiv de încrezător în opiniile sale. Nu se pune pe el însuşi la îndoială." De ce simte această furie leneşă împotriva prietenului care s-a arătat altfel devotat românilor? De ce? „Pare a face servicii unor handicapaţi, iar noi nu suntem decât nişte copii părăsiţi sau orfani, lepădaţi pe pragul puterilor garante!"

– Lord Palmerston vrea să ţină fetişcana dumitale în haremul sultanului deşi se vede bine că ea se împotriveşte şi înaltul personaj e cam decrepit, sporovăie Stanley.

Prin fereastră intră larma unor voci de copii – ziarele de seară îşi încep invazia perfidă. Sunt ca furnicile devoratoare care năvălesc asupra uriaşei prăzi. Ţipetele acestea le anunţă atacul. Englezul pare trezit din somn. Părăseşte „ţara mică şi misterioasă" şi se înalţă pe picioarele lui ca nişte catalige. Ţinând cu o mână perdeaua, priveşte în stradă.

– O să-l vedeţi pe monsieur Thouvenel?

– Excelenţa sa îmi face onoarea de a mă primi mâine în cabinetul său particular.

– Excelenţa sa a făcut o frumoasă carieră, dar mă tem că va fi scurtă.

Ghica îşi deschide tabachera, alege tacticos o ţigară şi, aprinzând-o, aruncă o privire rapidă lui Stanley care s-a întors spre el şi zâmbeşte.

– Înţeleg de ce îmi spuneţi asta, Stanley. Voi face doar un tablou foarte general al situaţiei.

– Cine ştie, s-ar putea ca la întoarcerea de la Londra să puteţi furniza detaliile unui succesor.

– Chiar aşa?

– Impresia mea este că Thouvenel sub aerele sale de confortabil respect faţă de indicaţiile Împăratului a ştiut că împinge Franţa pe un drum greşit. Din lupta pentru unirea Principatelor a înţeles de la început că ţara sa nu se va alege decât cu lirica recunoştinţă a românilor, ceea ce, trebuie să fim drepţi, este pentru un om politic foarte puţin. Spun asta cu toată veneraţia pe care i-o port...

– Fetişcanei noastre, zâmbeşte Ghica.

– Discutăm deschis, nu?

Iată-l pe Stanley vorbind ca Alléon. Altădată ştia să pună întrebări, să asculte şi să evite întrebările altora. Acum a căpătat limbajul cu două tăişuri al unui vechi funcţionar al Intelligence Service-ului. Sub ochelari,

privirea lui Ghica devine mai vie, mai interesată. Are încă multe de învăţat în Anglia, iar Stanley, ca în piesele de odinioară acel personaj secundar care totuşi învârte un şurub al marelui mecanism, continuă precis şi ironic:

– Thouvenel a ştiut că din războiul italian, exceptând anexarea Savoiei pe care o putea face şi fără bătălia de la Magenta, Franţa nu se va alege decât cu o relativă slăbire a Austriei, ceea ce va spori apetitul prusacilor. Împăratul detestându-i pe ruşi le-a făcut un mare serviciu.

– Nu este singurul caz în istorie, spune Ghica, ştergându-şi cu atenţie lentilele pince-nez-ului până îl face şi pe Stanley să se concentreze asupra sticlelor lui ceţoase agăţate de panglica de mătase.

De aceea, acesta are o uşoară ezitare a vocii:

– Ceea ce este mai rău pentru ministrul Thouvenel este că roadele încep să se vadă şi cum într-o anume măsură ele s-au copt mai degrabă datorită docilităţii sale decât logicii sale politice, Împăratul va considera că este necesar ca nu augusta sa persoană să-şi asume răspunderea eşecului. Cum se spune la dumneavoastră, Thouvenel va plăti oalele sparte. Îl va elimina pentru a lăsa impresia că-şi modifică viziunea.

– Şi e probabil că simpatiile austriece ale lui Douyn de Luys să intre în balanţă...

– Aşa cred şi mă tem pentru dumneavoastră, mormăie Stanley ridicând din nou perdeaua cu mâna şi urmărind ceva sau pe cineva jos, în stradă, pentru cei din Orient, căci toate astea...

– Ne aruncă în braţele dumneavoastră, ale celor de la Londra, în braţele prea puţin tandre ale lordului Palmerston.

Surâde ca un om resemnat cu fatalitate. Acea fatalitate paradoxală care îi îndeamnă să admire pe cel ce-l dispreţuieşte. Dar avea conştiinţa că admiraţia lui avea suficient spirit critic care, dacă minimaliza vag calităţile naţiei sale, îi dăruia în schimb ideea progresului ei lent şi sigur, deloc neglijabil. La urma urmelor voia să dea peste nas acestor domni atoateştiutori arătându-le ce interese au în Principate şi că nu le văd orbiţi de o gândire prea tradiţională. Lord Palmerston şade într-un fotoliu în Whitehall şi-şi varsă furia peste „aceste provincii barbare", dar când este vorba de grâu, ovăz, cânepă se ştie că devine sensibil. Posibilitatea ca ţarul să pună mâna pe aceste ţarişoare „misterioase" profitând de colapsul otomanilor îi dădea mari nelinişti; se obişnuise să trateze afacerile englezeşti din zonă cu turcii. Dar Ghica are credinţa că numai capitalurile englezeşti vor putea face din „fetişcana" aceea o cucoană onorabilă. Ajutorul francez era pur spiritual şi politic, dar România avea mare nevoie de o economie, şi aici numai englezii o puteau sprijini.

– Ieşirea împăratului din Italia va fi delicată, spune Stanley încheind subiectul, împreunându-şi palmele şi sprijinindu-şi de vârful lor bărbia.

Rămâne astfel o clipă, inert, parcă venindu-i greu să facă următorul pas. Însă în moliciunea lui zvâcneşte cruzimea orgoliului şi numai văzându-l aşa obosit Ghica devine mai atent, ca la o vânătoare când pri-

cepi cum animalul, în şiretenia lui, te păcăleşte şi te simţi inferior, supus unei gândiri cu care nu poţi comunica. Atacul vine când nu te aştepţi şi reacţiile trebuie prevăzute, cântărite. Tot ceea ce a plănuit el în această fugăreală în care vânatul este mai puternic decât vânătorul pare o utopie, un semn al alienării sale prin ambiţie.

Stanley îşi lasă braţele jos, face o piruetă pe călcâie şi se opreşte în faţa lui surâzător şi crud:

– Dar nu-mi povestiţi nimic despre Cuza?

Lui Ghica frazele îi umblau prin gură gata făcute, gata şlefuite. Dimineaţă le mai lustruise o dată, dar parcă nu-i venea să le arunce atât de repede, trebuia să le mai lase să se plimbe risipite în conversaţie. Nu-i plăcea deodată ideea de a le înghesui. De aceea tăcând îl provoacă pe Stanley să preia iniţiativa:

– A obţinut cu multă răbdare unirea deplină, lumea de acolo trebuie să fie foarte fericită, mulţumită...

– A obţinut-o cu condiţia menţinerii sale, nu s-a supărat prea tare de această clauză, dacă nu cumva chiar a lucrat pentru ea.

– Ei, ştiţi bine, Ghica, problema este ca Europa să se obişnuiască cu ideea Principatelor Unite, după aceea va uita că a limitat unirea lor reală pe domnia lui Cuza.

– Vedeţi, ţara s-a unit administrativ, dar s-a rupt social. E multă nelinişte în fiecare casă. Lipsa de experienţă şi de fermitate se fac simţite. Proprietarii şi ţăranii sunt învrăjbiţi. Din pricina incapacităţii de a imagina un program de guvernare, Cuza cedează frâiele puterii unor fideli fără caracter şi fără onestitate.

Se buluceau acum frazele lui unduitoare, se înghesuiau, nu mai ştiau ordinea, se cam încălecau. Dar este fericit, parcă i s-au deschis porţi după porţi spre o scenă mică, intimă, luminată discret, unde trebuie să aibă un cuvânt de spus. Aşa îşi imaginează el fericirea. Un cabinet strălucind de curăţenie în care să-şi spună o replică hotărâtoare, nicidecum a trece călare prin mijlocul unei mulţimi agitate.

– Ne îndreptăm spre un regim personal! spune şi-i vine să râdă. „Da, când nu ne-am pregătit noi pentru un regim personal?" Şi asta probabil pentru că avem oroare de responsabilitate şi în felul acesta orice nebun care şi-o asumă cu glas tare poate parveni..."

– Va fi o variaţie în istoria dumneavoastră. Dacă de secole n-aţi avut altceva de făcut decât să acceptaţi tiranii trimişi de alţii, de data asta trebuie să acceptaţi unui „ales" şi nu „numit"... Nu, zău, mai bună este o dinastie care îţi dă periodic un produs mai mult sau mai puţin absurd, dar care inspiră respect măcar pentru coroana pe care trebuie s-o poarte!

– Criza s-a aşezat, s-a tolănit în ţară, spune Ghica parcă neauzind cuvintele gratuite ale lui Stanley. Avem guverne de primăvară şi guverne de toamnă. Prinţul nu vrea să guverneze cu adevărat, deocamdată, ci să uzeze oamenii politici, să-i compromită pentru a-i putea înlătura. Are o

vocaţie despotică atât de pronunţată încât adesea suntem victimele ridicolului.

Stanley a înţeles, ridică sprâncenele peste ochii pungiţi într-un unghi foarte expresiv. Îşi plimbă picioroangele prin încăpere.

– De ce fel de regim personal vă temeţi? Al cui? Al acestui moldovean fluşturatec cu idei liberale, care a participat la comedia aceea de la Iaşi pe care continuaţi s-o numiţi revoluţie deşi a fost o operă bufă, o joacă de copii îmbrăcaţi în hainele părinţilor, şi care s-a trezit domnitorul a două ţări, în momentul în care ele sunt menite să intre în acest *comitium gentes* care este concertul european? Sufleteşte...

– Mă preocupă mai puţin explicaţiile sufleteşti ale despotismului său, cât dorinţa de a scăpa de efectele lui, intervine Ghica ridicându-se de pe scaun. Se cam săturase de ironiile lui Stanley. „Din ele îi vine şi plictiseala. A fi tot timpul deştept este plictisitor. Mai e nevoie de o prostie, de o scăpare, de o utopie, de o naivitate..."

– Deci aţi venit să convingeţi Occidentul că acea clauză a Unirii e greu suportabilă pentru români? Nu trebuie să fiţi îngrijoraţi. Vă repet, Europa se va obişnui cu *le fait accompli*. Principatele vor rămâne unite, problema este să vă fixaţi bine asupra „alesului". Ceea ce este foarte greu, după cum văd.

Englezul zâmbeşte leneş. Lucrurile fuseseră spuse aproape fără ca el să vorbească. Aceasta era calitatea lui Stanley: pricepea repede şi oferea speranţe, uneori chiar şanse, dar şi un dispreţ bolnăvicios.

VI

Parisul are febră. În acest septembrie solar, toţi îşi ţin nasurile în batiste.

Chiar şi ministrul de externe poartă în buzunarul larg al hainei un fel de cearceaf cadrilat.

Monsieur Thouvenel îl întâmpină cu o căldură toropitoare. Mâinile îi ard, ochii îi lucesc rătăciţi. Este evident că nu are nici un chef de Principatele unite, şi nici de Franţa la urma urmelor...

Este dispus însă a-şi aminti visător vremurile fericite de odinioară. Ele sunt, doar întâmplător, vremurile fericite ale unui război.

„Stanley iar are dreptate! Ce plictiseală! Thouvenel se prăbuşeşte!"

La Constantinopol, cu ani în urmă, acest om vânjos, frumos, distins, cu barba tăiată caligrafic pe marginea maxilarului şi cu mustaţa acoperind un surâs îngăduitor faţă de toate ale lumii vanităţi avea aerul că prezidează un deznodământ. Era cel mereu gata să tragă somptuoasă cortină pentru ca sfârşitul sângeros să nu indispună spectatorii, şi doar încăpăţânarea actorului pe care îl slujea cu credinţă îl determina să

amâne. Actorul însă îşi slujea şi el la rândul lui grandoarea şi nu observa semnele ei de oboseală. „Războiul Crimeii îmbrânceşte Franţa spre catastrofa formulei ei imperiale", mormăise propriul ei ambasador.

Câtă melancolică dârzenie arătase Antoine Édouard Thouvenel pe malurile Bosforului în lupta nu atât cu duşmanul Franţei, cu ţarul Nicolae I sau cu contele Nesselrode sau cu contele Mencikov, cât în lupta cu aliatul ei, reprezentat cu vârf şi îndesat de lord Stratford. Îşi jucase rolul cu o sensibilitate cuceritoare şi convingătoare încât până şi adversarul abia de mai putuse acoperi, în jocul său scenic, sâmburele unei violente admiraţii: „Aş vrea ca succesul politicii noastre în Orient, îi spusese lord Stratford lui Ghica pe care îl cunoştea în relaţii excelente cu Thouvenel, să nu fie prea strălucitor." Transmisese vorbele provocând emoţii. Ambasadorul Franţei zâmbise şi făcuse un semn spre apele Bosforului de parcă ar fi contemplat fatalitatea însăşi: „Le noeud du débat est à Vienne." Ghica începuse tocmai să preţuiască orgoliul deşănţat al englezului când înţelesese că orice slăbiciune cât de mică avea darul de a-i clătina soclul. Thouvenel mutase „nodul" conflictului în altă parte pentru a crea între ei o egalitate. Între combatanţi erau treizeci de ani diferenţă. Thouvenel abilitate avea, dar nu şi experienţa vanităţii. Îşi luase riscul modestiei în faţa unui adversar care făcea din orgoliu un principiu de luptă.

Thouvenel fusese răsplătit pentru docilitate, se dovedise un funcţionar desăvârşit, plin de respect pentru cel ce-i poruncea şi având fanteziile sale profesionale. Arătase în felul său că şi la acest nivel există fineţe de spirit, clarviziune, superioritate şi onorabilă umilinţă.

Dar acum, la patruzeci şi patru de ani, este neaşteptat de îmbătrânit, de parcă ar fi constatat mai devreme decât trebuia lipsa de sens a acţiunilor sale. E poate soarta oricărui funcţionar desăvârşit să se uzeze mai repede decât propriul lui despot. Împăratul îşi întărea sănătatea la Biarritz, iar Thouvenel febricita în Parisul bântuit de gripă.

După îmbrăţişări cordiale şi mici amabilităţi încep să evoce Bosforul.

Pe Reşid şi cele două haremuri ale sale dintre care unul îi fusese fatal.

Pe Fuad Paşa cu poeziile sale clasicizante.

Pe răsposatul Abdul-Medgid şi felul său păcătos de a se consola într-o butelcă după ce lord Stratford începuse să-i dicteze nu numai lista miniştrilor, dar şi pe cea a guvernatorilor de provincie. La Dolmabahçe ambasadorul Angliei bătea cu bastonul în muchia mesei, iar sultanul cel tinerel îşi înghiţea furia chemându-l pe profet în ajutor, căci avea nevoie de sprijin împotriva ruşilor.

– Avea o fire tipic aristocrată, fragilă, violentă, cultivată. Dar nu mai stăpânea istoria.

Thouvenel îşi sprijină fruntea în degetele mâinii proptite de birou. Ochii îi sticlesc. Are o paloare nefirească în obraji, un alb-cerat. Ghica are un sentiment de nelinişte ca în faţa unui om bolnav pe care nu-l poţi sluji în

nici un fel. „N-a rezistat!" Între presiunile europene şi presiunea propriului său monarh, inima lui Thouvenel începe să cedeze.

Au venit la rând, puţin în grabă, de parcă în agenda ministrului amintirile se îngrămădeau ca audienţele, lord Raglan şi năucitoarea sa aroganţă, ambasadorul Austriei contele Prokesch-Osten, „vous savez, il a eu, dans sa jeunesse, des relations intimes avec le roi de Rome", repetase Thouvenel ca un bătrân care nu uită detaliile picante pentru a le face daruri urmaşilor, apoi venise la rând îngâmfatul Mencikov, pentru ca aducerile-aminte să se întoarcă asupra turcilor.

– Pe vremea aceea de fapt toţi ne gândeam, după celebra „deschidere a succesiunii" propusă de ţarul Nicolae I, că nu-i va fi interzis medicului care a îngrijit un bolnav să-l moştenească... Abia după război am înţeles că bolnavul scăpătase de mult şi ne certam oarecum numai pentru a împiedica un obraznic să-i intre în casă şi să-i ia cuvertura de pe pat.

Mâna se lasă moale pe hârtiile ordonate din faţă. La Quai d'Orsay şi modila începe să aibă febră. Ghica îşi simte fotoliul incandescent.

După alte melancolice evocări, Thouvenel spune mângâindu-şi favoriţii:

– Mâine, în zori, trebuie să plec la Biarritz să-l văd pe Împărat. Sper ca la întoarcere să vă mai găsesc, dragă domnule Ghica.

– Mai zăbovesc o săptămână, spune el decis însă să nu mai ceară o altă audienţă.

– Negreşit vreau să vă văd, negreşit. Ministrul se îndoaie deasupra scaunului, repetă acel „negreşit" ca pe un compliment, semn al afecţiunii ce-i poartă, „Zău, mi-eşti simpatic, mă leagă de dumneata minunate amintiri... N-am decât 44 de ani, dar ştiu să gust carnea moale şi sângerândă a memoriei..." Şi tot în acest sens, îi cere: Spuneţi-mi, ce se petrece la dumneavoastră? Aş vrea să-l informez pe Împărat dintr-o sursă atât de autorizată!

Ghica îşi trece degetele prin păr. Ezită o clipă. Are sentimentul unei inutile înaintări în spaţiul adversarului. Numai din pricina privirii ironic-obosite a lui Thouvenel. I-a cerut „rezumatul" cu aerul celui ce acceptă un compromis: „Hai, spune ceea ce ai de spus!" Alege din mai multe variante cea care nu aruncă nici o responsabilitate pe puterea garantă franceză. I se pare necesar acest aranjament. Nu trebuie să-i reproşezi unui proaspăt bolnav că a determinat un accident fără rea credinţă! Nu apucă să deschidă gura şi Thouvenel intervine:

– Majestatea sa este încunoştiinţată de excepţionalele dumneavoastră calităţi... Va ţine cont de ceea ce spuneţi!

– Eu am să vă spun evident ceea ce cred, deşi ştiu că în faţa majestăţii sale am un defect, sunt prea apreciat de aliaţii dumneavoastră, englezii, nu-mi fac iluzii, vreau doar să-mi fac o datorie, aceea a adevărului. Situaţia este rea şi va fi şi mai rea.

Thouvenel nu pare surprins. Sunt urmările, desigur, ale vizitelor lui Bibescu, Ştirbey, Basarab-Brâncoveanu şi alţii.

– Am fost sigur de la început, spune. Şi la Convention est mauvaise dans son ensemble, elle est pire dans ses détails. Au ieşit la iveală detaliile, evident. Graba lui Thouvenel pare un fel de scuză şi asta este ceva rău pentru un om din Orient. Ghica rămâne puţin confuz, iată, iată o surpriză, din acest început de culpabilitate ne putem aştepta la ceva? La mai nimic, îi spune prudenţa sa orientală.

– E adevărat, nu s-a putut lucra, în toate a rămas o inerţie obositoare, democratismul nu s-a putut forma în fapt, ci doar în mentalitate, lipsa de credit a provocat falimente, nimeni nu investeşte nimic, electoratul a căzut pe mâna oligarhiei agrare (ştie că face bine aluzia la rezistenţa aristocraţilor în faţa unui ministru al unui Împărat plebiscitar!), Cuza vrea o reformă prea radicală şi ţara, care s-a unit pe orizontală, s-a împărţit pe verticală. A apărut o funcţionărime care grevează bugetul, dar care reprezintă şi masa electorală cea mai docilă.

Şi totuşi începuse prost. Interesul lui Thouvenel era strict politic. Şi nici nu-i convenea această imagine apocaliptică a Convenţiei! Îşi adună puterile pentru a împinge discuţia pe alte trasee, când celălalt trece direct la problemă:

– Prinţul Cuza? Care sunt şansele sale? Am deja veşti triste, dar prea pătimaşe!

Din tabloul din spatele lui Thouvenel, Napoleon al III-lea zâmbeşte afabil. La atât, de altfel, se reduce democratismul lui, la afabilitate... Ghica îşi reazemă coatele pe spetezele fotoliului şi aplecându-şi trunchiul în faţă, păstrând lornionul în buzunăraşul lui pe care îl pipăie mereu instinctiv, spune:

– Prinţul Cuza? El nu mai inspiră încredere, din păcate! Oamenii politici se simt uzaţi în lupte mărunte, supuşi capriciilor celui ce ar trebui să le fie recunoscător pentru alegere... Dar el nu are recunoştinţă decât faţă de masa populară, o recunoştinţă evident de ordin publicitar, căci n-a făcut nimic pentru ea şi ţăranii o duc chiar mai rău decât înainte.

Thouvenel devine sensibil la această imagine. Iată o copie măruntă a unei pânze grandioase, un desen în peniţă pe foaie groasă, poroasă, într-o carte cu legături sobre, a unei opere de dimensiuni uriaşe. Îşi pipăie inima cu o melancolică înţelegere şi Ghica îşi continuă rezumatul ştiind că abia acum va interveni deviaţia, caricatura, elementul derizoriu care va macula nu numai modelul său dar şi modelul modelului. Aruncă în treacăt o privire portretului Împăratului.

– Am înţeles, Cuza este un domn popular pentru că îi place să se coboare în mijlocul poporului şi pentru că nu respectă eticheta cea mai elementară împingând adesea lucrurile peste limita decenţei.

– Amantele sale se fâţâie în voie prin sălile Palatului şi se ceartă cu plăcere la balurile oficiale, din ce în ce mai ocolite de oamenii onorabili.

Favoriţii săi îşi dispută posturile şi fac mult caz de secretele de stat pe care le deţin.

Îşi pipăie lornionul, aşteaptă ca celălalt să se adune şi insistă:

– Politica externă este făcută în exclusivitate în cabinetul Prinţului, miniştrii de resort rămân adesea surprinşi pe câmpul diplomatic aflând de la străini hotărârile propriului lor minister. Demisiile curg, uneori pe motive ce par ridicole, dar ridicolul nu aparţine miniştrilor, excelenţă!

Thouvenel rătăceşte peste hârtiile lui ordonate, pipăie muchia mesei şi tresare:

– Prezenţa Doamnei Elena Cuza n-a avut efecte?

Este ultima intervenţie pe care a făcut-o în privinţa Principatelor. Diplomaţia lui Alecsandri a determinat o milogeală ridicolă pe lângă soţia abandonată a lui Cuza! Thouvenel îşi apără intervenţia. Trebuie să fie prudent, tandru şi prudent:

– E fără personalitate, excelenţă. O femeie modestă şi virtuoasă, incontestabil, dar nu se va impune!

Ghica îl şi vede pe Alecsandri promiţând marea cu sarea diplomaţilor francezi prin apariţia acelei femei exilate ba la Soleni, ba la Iaşi, ba la Paris, şi iată chiar la Bucureşti. Ce naivitate!

– Soluţia! Soluţia! repetă Thouvenel rău impresionat, ridicând braţele şi devenind deodată nervos. Iar îşi priveşte ceasul şi-şi mângâie reverul hainei:

– Din punct de vedere economic dorim un împrumut pentru redresarea bugetului, concesionarea căilor ferate prin garanţia Franţei, înfiinţarea unor bănci de credit cu capital străin şi, ca şansă politică europeană, un principe străin!

Secretarul domnului Thouvenel deschide uşa. Ministrul se ridică, ocoleşte biroul, pune palmele fierbinţi pe umerii lui Ghica:

– Ştii ce mi-a spus domnul conte de Buol în '58: Si l'Europe s'était concertée au Congrès et avait établi à Bucarest un prince européen, nous l'aurions de nos mains jeté à la mer. Aveţi o ţară tare ciudată, conchide melodramatic de parcă ar vorbi de propria sa boală cardiacă.

Dar Thouvenel este obsedat încă de Italia şi într-o oarecare măsură de Prusia. Iată nişte ţări, nu ciudate, ci agresive, mai ales că sunt mai aproape...

– Da, avem o ţară mică şi misterioasă, suspină Ghica.

– Ne interesează foarte mult ce se petrece acolo, ştiţi foarte bine, îl asigură ministrul cu gura jumătate. Îşi mângâie favoriţii şi-i zâmbeşte fără să-i observe, din comoditate, ironia.

– Voi comunica Împăratului opiniile dumneavoastră. Înţeleg că totul se învârte în interior, acum, în jurul problemei agrare şi a acelei electorale! Părerea mea este să vă adaptaţi Prinţului, ca şi situaţiei existente. Europa n-are nevoie de o complicaţie în plus. Stăm pe un vulcan, domnule Ghica!

Ducându-l cu braţul pe după braţul lui, Thouvenel păşeşte încet spre uşă.

Ceva din tinereţea sănătoasă de altădată i-a revenit în glas. „Franţa nu vrea, deocamdată, nici o schimbare în est!" aceasta este concluzia celui ce mai spera într-un comentariu util.

– Voi comunica Împăratului opiniile dumneavoastră, ca pe cele mai competente. Deci peste câteva zile sunteţi invitatul meu! Mai vorbim? Mai vorbim mai ales despre Constantinopol! Zău, că merită, nu-i aşa?

VII

Stă pe pragul dintre camere, nehotărât. Marea călătorie se apropie de sfârşit.

Dacă ar vrea linişte, şi parcă asta ar vrea, ar fi deajuns să se aşeze pe confortabilul fotoliu din dormitorul lui, căci pe fereastra larg deschisă ar privi coroanele deja îngălbenite ale castanilor înghesuiţi în cei câţiva zeci de metri patraţi ai grădinii din spatele casei şi ar auzi doar ciripitul păsărilor pregătindu-se de culcare. Una din formele de politeţe ale Londrei era şi câte o astfel de surpriză – un mic peisaj pastoral în plină agitaţie modernă – un peisaj pe care îl guşti altfel decât în Bucureştiul unde pare aproape obligatoriu sau în Paris unde a ajuns un lux; aici are consistenţa unui fapt şi fantezist şi decent.

Dacă ar vrea zbârnâitul unei străzi tipic londoneze, şi parcă asta ar vrea, i-ar fi de ajuns să-şi tragă un scaun în dreptul ferestrei salonului pe care îl împarte cu Serghiad. De acolo ar putea urmări trecătorii ciocnindu-se în drumul lor spre magazine – acele feeric luminate magazine în care pur şi simplu îţi vine să dai buzna pentru a nu ierta nimic din ceea ce ele expun cu perfidie – de la dantele şi bonete cu panglici blând colorate la indispensabili sau pălării tari pentru bărbaţi, de la polonice de argint cu monogramă la mănuşi fine din piele de căprioară. De acolo ar putea urmări întreaga populaţie a unui orăşel oriental de provincie, înghesuită pe două trotuare într-o vânzoleală buimacă.

Montpellier Square este ca orice intersecţie londoneză o mică scenă cu veselia şi tragicul ei. În salon pătrund, răsucite ca într-un fuior, vocile oamenilor, ropotul roţilor şi al copitelor cailor şi peste toate un fel de dangăt obscur al unei catedrale cereşti – de fapt sunetul Londrei însăşi pe care fiecare locuitor îl aduce cu sine în încăperea confortabilă ce-i adăposteşte singurătatea, o dată cu praful negricios şi cu impresia, depusă adânc în memoria zilei, că a respirat aerul unui mare, foarte mare oraş.

„Serghiad abuzează din nou de engleza lui şi se dă drept american." A observat uşorul frison pe care insularii au început să-l aibă faţă de *lumea nouă* şi acest grec-valah-francez plin de spirit se amuză să-l speculeze. Intră, democratic, în vorbă cu oricine şi, dincolo de relaţiile

înalte croite cu tenacitate şi dezinvoltură, a obţinut bunele sentimente ale unor tâmplari, cizmari, brutari, bucătărese, restauratori, cofetari, funcţionari de bancă şi, nu în ultimul rând, al unor actriţe de varieteu.

Dar pustietatea casei în acest moment nu-i displace lui Ghica.

Stă pe pragul dintre camere, nehotărât, dar şi emoţionat de acest prim moment de singurătate. „Orice călătorie este o existenţă în exterior – acumulezi impresii sau încerci să le creezi prin atitudinea ta şi asta îţi ia o groază de timp, energie, inteligenţă, nervi, suferinţe, şi constaţi că practic n-ai mai stat nici o clipă de vorbă cu tine însuţi. Şi, la urma urmei, ce ţi-ai putea spune?"

Melancolia lui este o fină sechelă a unei emoţii muzicale. Abia s-a întors de la Exeter Hall unde a ascultat messa de Haendel, interpretată de un cor de 700 de persoane, cu toată măreţia, gravitatea şi răsfăţul unei asemenea opulenţe. Poate din pricina ei stă acum între camere, indecis. Dâra sticloasă lăsată în auz de acordurile majestuoase ale messei îl îndeamnă să rămână în dormitor, pe fotoliu, întorcând spatele domesticului pat cu draperii cărămizii, paravanului care acoperă lavoarul, dulapului peste care plouă cu ghirlande de lemn sculptat, pentru a sorbi încet din luminile verzi, ceţoase ale amurgului aşa cum este el trăit de miraculoasa grădină din spatele casei. Şi totuşi, chiar ceva din măreţia spectacolului muzical la care participase îl îndeamnă să se relaxeze nu într-un univers vegetal, ci, cu acel nevinovat gust îndoielnic, de a contempla caleştile, trecătorii, copiii zbenguindu-se în jurul felinarelor sau femeile tinere, sau cele puţin fardate, împopoţonate, care se reped la ultima oră în magazine pentru a cumpăra te miri ce. Este o plăcere oarecum ieftină pe care însă o savurase adesea în zilele lui londoneze, înainte de a-l plasa pe Dumitru la Wellington College, când încă mai examina uimit disperarea trepidantă a vieţii ei economice.

Încă mai stă în uşa dintre dormitor şi salon, indecis, abia reuşind să dea la o parte, să se facă a nu băga de seamă duioşia care i se revarsă în suflet cu uleiul arămiu – duioşia destinată Bucureştiului îndepărtat, acelui oraş zăpăcit de căldura verii, aşa cum îl lăsase în urma trăsurii, picotind cu gura arsă, plin de câini vagabonzi care aleargă aiurea cu limba scoasă de un cot, de deputaţi prea convinşi de importanţa lor bântuindu-i străzile în hainele lor sumbre. Bucureştiul pare din perspectiva Londrei o scenă mică pe care se joacă o dramă incertă cu actori care fac abuz de gesturi şi replici ţinând acţiunea în loc pentru a li se admira înflăcărarea şi mantilele. Este nespus de vesel şi nespus de trist şi nu vrea să se gândească într-acolo.

Ar mai putea ieşi la club unde prietenii săi l-au invitat; la această oră ei se adună în jurul meselor scunde încărcate de ziare şi comentează ultimele noutăţi politice. Dar ceva din lumina acestei seri şi poate ecoul muzicii de care abia s-a despărţit îl îndeamnă să stea pe loc.

Senzaţia că are în faţă o şansă irosită de a mai fi prezentat unor persoane utile şi influente îi face mai clar în minte triumful interior. Călătoria

în Anglia îi adusese nesperate satisfacţii. Mai plăcut era ca în seara asta să le enumere, să le plimbe printre degete ca pe mătănii, cu aerul concentrat, visător-mistic al unui prelat. Religia lui? „What do you want, my Ghica?" îl întrebase sir Howard şi căutând, cu lornionul pe nas, ceva minuscul, o pată, o insectă pe faţa de masă, fără să-şi ridice ochii spre interlocutorul lui care aştepta înconjurat de rotocoalele de fum ale pipei, răspunsese mormăit: „A modern Romania!" Celălalt nu râsese aşa cum crezuse că va face, ci se aplecase mult spre el peste speteaza scaunului şi exclamase: „Oh, God!" Şi atunci îşi ţinuse pledoaria îndelung pregătită. Dacă nu reuşise în cazul acesta să înfrângă o indiferenţă, ca de cele mai multe ori, învinsese o ignoranţă. În gândurile lui sir Howard se făcuse loc, într-un colţ, şi pentru această ciudăţenie. Spusese, cu privirea uimită: „It's possible!" De cuvântul lui putea depinde împrumutul necesar pentru deschiderea unei bănci de credit sau o frumoasă recomandare către o societate care să împingă trenurile pe şine până la Bucureşti. În salonul ladyei Stanley întâlnise atât de mulţi deputaţi şi înainte personalităţi ale lumii financiare şi economice încât trăise un uşor vertij. Dar primise un ajutor delicat din partea stăpânei casei căreia îi câştigase încrederea şi chiar afecţiunea. Lady Stanley părea cauza însăşi a plictiselii fiului ei – era o femeie de lume desăvârşită. La cei 60 de ani mai păstra urmele unei frumuseţi molcome, nesfidătoare, dar vesele – cu siguranţă fusese în tinereţe o prezenţă egal de plăcută bărbaţilor şi femeilor şi asta o ajutase să-şi formeze şi să-şi menţină o autoritate pe care nimeni în societatea londoneză n-o socotea obositoare sau jenantă. Partea rea a acestor calităţi era că în jurul distinsei femei roiau deopotrivă oameni inteligenţi şi oameni mărginiţi dar cu titluri onorabile. Ea se arăta amabilă cu toată lumea. Şi aşa îl primise şi pe valahul urât, dar spiritual, trimis pe capul ei de un fiu excentric. Cu francheţea ironică, tipic englezească, se mirase că Henry avea un asemenea prieten, căci el înfăşurase în frivolitatea senzuală a conversaţiei o seriozitate plină de curaj. Îi era greu să spună acum dacă o făcuse dintr-un firesc impuls de a-şi ambala interesele în fermecătoare hârtii cerate, împodobite cu ghirlande de flori, sau dacă pur şi simplu buna educaţie a doamnei nu-i provocase un exces de sensibilitate cu care îi făcuse plăcere să se împodobească. Astfel nu-şi folosise verva lui obişnuită, şi nici nu-şi colorase conversaţia cu anecdotele lui fermecătoare şi cu atât mai puţin nu-şi îngăduise acel gen de bârfă orientală care făcea bucuria societăţii feminine bucureştene prin specularea defectelor celor implicaţi – adică nu-şi pusese în scenă sarcasmul cu care acasă aduna victime după victime; dimpotrivă, avusese o oarecare timiditate, necalculată, nejucată, dăruită de instinctul lui de adaptare (întotdeauna la datorie!) şi impresionase în mod favorabil pe cele trei femei – lady Stanley şi fiicele ei.

Îşi permisese doar câteva observaţii la adresa Londrei, stârnind comentarii, stimulând curiozitatea lor: „Încă de la prima întâlnire cu oraşul, cu mulţi ani în urmă, cam mulţi dacă mă gândesc bine, am remar-

cat bizara indiferenţă a Londrei faţă de cei ce-o asaltează – nu este indiferenţa unui om bătrân faţă de neroziile şi curiozităţile exaltate ale tinerilor, nici cea a unui bărbat cu experienţă faţă de naivitatea unei pupile, nu, este, cred o indiferenţă opacă, densă, ca un perete de carton care te împiedică să vezi un peisaj mirific." „Şi care ar fi peisajul mirific?" întrebase lady Stanley zâmbind. „Depinde cine este cel ce-o asaltează. „Pentru oamenii de rând lumea saloanelor ei foarte înalte, inaccesibile şi legendare, pentru ceilalţi lumea parcurilor ei, acele lanţuri de pajişti, pâlcuri de arbori, minunate alei care lasă şi celui mai umil personal al oraşului senzaţia că se află în acelaşi timp în natură şi în societate. Există în altă parte a Europei această ciudată invenţie care este Hyde Park? Am văzut, pe aleile dintre Hyde Park, Kensington Gardens, St. James's Park şi Green Park, călăreţi eleganţi care plutesc în ceaţa dimineţii, luând în copite răcoarea peluzelor încărcate de rouă şi fiinţe bicisnice, mizerabile, murdare, tolănite prin luminişurile lui, fumând chiştoace şi citind ziarele de cu o zi înainte recuperate din gunoaie, dar tăifăsuind cu graţia şi sobrietatea unor distinşi oameni de lume în salonul lor, la ora ceaiului. Da, pentru mulţi aceste parcuri sunt saloanele caselor lor nenorocite. Londra are mari disponibilităţi, dar trăieşte într-o uimitoare sinteză. Şi Bucureştiul are disponibilităţi. Oh, şi acolo contraste câte vrei, dar acolo ne călcăm unii pe picioarele altora, interesaţi de orice şi oricine. Nu există propriu-zis indiferenţă, toată lumea cască ochii la toată lumea, iar străinul e vârât imediat în toate intimităţile. I s-ar putea reproşa acestui interes lipsa oricărei sentimentalităţi, caracterul de pură curiozitate."

Acestui gen de observaţii îi datora simpatia deosebită pe care i-o arăta lady Stanley, care îl purtase cu ea prin adevăratele saloane ca pe un trofeu. Ghica avusese chiar impresia că înainte de a-l prezenta distinsa doamnă făcea, prin mesaje frumos caligrafiate, unele precizări entuziaste aşa încât se vedea primit pretutindeni cu o amabilitate din care dispăruse răceala proverbială şi zâmbetul pe care orice londonez îl are în faţa unui obiect exotic. Fără pregătirea aceasta, şi-a dat seama mai târziu, ar fi riscat să fie împins uşurel în rolul unui prinţ oriental – valah, grec, turc, sârb (multe persoane nu reuşeau să localizeze exact) iar unele minţi mai confuze şi ca atare cu mai solide prejudecăţi l-ar fi bănuit că a lăsat acasă, pe îndepărtatele sale meleaguri, un cufăr plin cu galbeni şi nestemate, un harem şi o viaţă teribilă – amestec de subtilitate, cruzime, viclenie, lene, înţelepciune şi senzualitate... Preveniţi însă asupra subiectului real, îl întâmpinau cu bucuria de a întâlni copilul unei rude îndepărtate care între timp a crescut, şi-a făcut o situaţie. „Domnul Ghica este unul din intimii lordului Stradford, s-au cunoscut bine la Constantinopol..." Astfel fusese recunoscut de toţi ca unul de-al lor: o conştiinţă practică a lumii, şi chiar pe lady Stanley o uimise la un moment dat violenţa adopţiunii. Secretul? Delicateţea impresiilor de care abuza în conversaţia cu ea dipărea atunci când Sir Barough îi cerea, binevoitor, o imagine cât mai sintetică asupra situaţiei din Principate. Îşi permitea să fie stăpân pe unele idei politice foarte clare, chiar şi în faţa unui atât de

important personaj al Regatului. „Părerea mea este că, după războiul Crimeii, ţările noastre au fost smulse, ca nişte orfane, din mâinile unor tutori lacomi, de mâinile unor tutori prea dezinteresaţi. Consiliul de tutelă le-a dat o Convenţie care înlătura de la putere pe foştii revoluţionari şi *le tiers état*, dar în virtutea căreia Adunările elective, sub presiunea foştilor revoluţionari şi a burgheziei, au ales un Domnitor – unul singur, subliniind astfel că mandatul lui este acela de a răsturna Convenţia. Occidentul n-a înţeles că foştii revoluţionari, cuminţiţi de exil, şi *nôtre tiers état* au deja bine dezvoltate instinctele oamenilor de afaceri." „Acesta să fie sensul nemulţumirilor manifestate în Principate?" „Eu aşa văd lucrurile. Prinţul Cuza este forţat să obţină spre gloria sa lucruri pe care puterile garante le puteau oferi la Congresul de la Paris fără mare pagubă, şi lasă pe al doilea plan problemele cele mai acute ale ţării: progresul eonomic, ieşirea din criza financiară, reorganizarea administrativă, reformele care dezbină păturile sociale...". Aflând de costumul românesc pe care lady Stanley îl primise din partea Saşei, miss Huskinson le întrerupea dialogul şi trebuia, tandru şi erudit, să-i povestească unele detalii vestimentare cu o savuroasă precizie, folosind spre buna dispoziţie a doamnelor termenii autohtoni: „Iia este închisă pe gât iarna şi puţin degajată vara. Pe gâtul subţire şi fragil creţurile mărunte lasă pe piept o spumă de *borangic* (folosise cuvântul românesc, explicându-i conţinutul), strânsă în bete pe mijloc, ceea ce creează un efect de o surprinzătoare graţie..." Continuase astfel, încât doamnele, în amplele lor rochii victoriene, începuseră să preţuiască simplitatea graţioasă a portului „exotic", căci nu le puteai clinti din ideea că Valahia şi Moldova sunt undeva, spre Indii.

De aceea, figura albei lady Stanley îl îndeamnă acum să rămână în salon, la sporovăială, în faţa ferestrei zgomotoase şi tot ea, cu braţul învăluit în dantele subţiri de culoarea ceaiului, îl invită dincolo, dinaintea frunzişului uşor obosit al castanilor. Numai că lunecându-şi privirea peste valurile de verdeaţă, amintindu-şi acordurile grave ale lui Haendel, retrăieşte senzaţia de nelămurită teamă pe care o avusese pe peluza ca un postav al mesei de biliard dintr-un foarte select club, când, îmbrăcat într-o haină cadrilată, lung, lung, cu picioroange parcă de lemn, ţinând într-o mână pipa şi pe cealaltă înfundată în buzunarul pantalonilor bej, moi, îl reîntâlnise pe sir Stratford, emblema însăşi a nobilului englez, prea tipic, da, prea tipic... Poate ar fi nevoie aici de un amănunt care să scoată imaginea din cadrul ei prea literal. Dacă s-ar aminti câte ceva despre umbra care se lungea pe covorul de iarbă, o umbră lungă, pe care sir Stratford o târa după sine cu oarecare melancolie viguroasă... Dar şi ea este prea tipic englezească... Mulţi lorzi, în multe romane târăsc, pe fastuoasele lor peluze, elegante trene geometrice... Altceva! Altceva? Să fie suficientă evocarea mâinilor osoase cu încheieturile îngroşate de gută? Sau impresia că hainele încep să atârne pe un trup care în puţin timp s-a micşorat... Ce facem? Ce facem? Nu-l putem smulge pe sir Stratford din impecabila lui tipicitate! E mai bine să-l lăsăm

astfel, împleticit în umbra lui târâtă tandru pe iarba tunsă. Şi să nu amintim nimic despre mustaţa albă, tăiată cu grijă şi prelungită spre favoriţi, care, efect al slăbirii gingiilor, începuse să-i intre în gură.

Fusese o surpriză neaşteptata schimbare în statuia metalică a fostului ambasador englez la Constantinopol – omul care îl influenţase mai mult decât tatăl său, mai mult decât unchiul său, nobilul, aristocratul Câmpineanu, decât prietenul său, neliniştitul, jertfitul Bălcescu... Nu crezuse că va vedea pe chipul lui această melancolie bătrânească a privirii! Părea un amiral care îşi abandonase flota din pricina unei superstiţii!

Sir Stratford sfidase multă vreme vârsta socotindu-o o prejudecată. Dar în cele din urmă şi-o însuşise.

Păşea ca un cocostârc bolnav, puţin aplecat din umeri, dar cu pieptul semeţ cambrat. Numai superba lui aroganţă – „zău, dragul meu Negri, i se adresase în gând acestuia atât de spontan, atât de neaşteptat încât acum se întreba dacă prietenul răstignit de diplomaţia Constantinopolului nu reprezintă pentru el cea mai intimă conştiinţă morală, pe care mereu şi mereu trebuie s-o convingă de adevărul credinţelor sale, zău, este o aroganţă cavalerească, o aroganţă capabilă să recunoască meritele celuilalt. Tu, întotdeauna, judeci prea afectiv, prea sentimental!" – rămăsese întreagă, intactă, aşa cum sigiliul regal trece în vreme de primejdie prin diverse mâini secrete, cu grija de a-l păstra nevătămat.

Soarele cădea dincolo de pâlcurile de pini din dreapta castelului. În urma stăpânului care le făcea onoarea de a-i întâmpina încă de la poartă, sălta un suplu setter irlandez cu fălcile căzute, ochii melancolici şi urechile moi. El şi Dumitru coborând din trăsura care îi aşteptase la gară se îndreptaseră spre sir Stratford. Privirea semeaţă a cocostârcului se aplecase mai întâi cercetătoare asupra băiatului şi vocea gravă emisese banalitate: „Dumnezeule, ce mai cresc copiii aceştia!" Apoi se ridicase spre el: „Dear Ghica, dear. Nu ştii ce mult mă bucur că te revăd!" „Îmi faceţi o prea mare cinste, sir!" Şi în timp ce-şi strângeau mâinile: „Îţi spun sincer – la Constantinopol erai printre puţinii care deosebeau sinceritatea mea de ipocrizia mea, ha, ha, îţi cam duceam dorul! Desigur şi pentru că, n-ai să râzi?, în sfârşit, încep să mă simt bătrân şi mă întorc cu plăcere, cu din ce în ce mai senină plăcere la amintiri." Lord Stratford făcuse vizitiului semn să plece şi rezemându-se de soclul unei statuete baroc – o zeiţă cotropită de vegetaţia agăţătoare din care mai izbuteau să iasă cu oarecare senzuală provocare o coapsă, un braţ arcuit spre sân, capul răsucit spre poarta cu arcadă de asemenea năpădită de viţă – i-a contemplat câteva secunde, a părut satisfăcut de ceea ce vedea şi zâmbindu-le prieteneşte, parcă asigurat de ceva, a trecut la subiectul care îl frământa cel mai tare: „Începusem să mă tem de acum vreo doi ani, dar acum, şi retezase aerul din faţa sa cu mâna osoasă, e clar, nu mai am speranţă... Ce vrei? întrebase, deşi el nu schiţase încă vreun semn de protest. Am 74 de ani! Trebuie să-i recunosc. Înainte, spusese zâmbind auto-ironic, îmi

pornea mintea pe trei cărări necunoscute deodată, acum nu mai vrea să meargă decât pe unde a mai fost. Nu, nu, nu-mi voi scrie memoriile, în schimb, şi sir Stratford îşi recăpătase pentru câteva clipe privirea lui sticloasă, care băga în sperieţi la Constantinopol autorităţile turceşti, cea cu care spusese *m-am răzbunat pe ruşi* când îi determinase pe otomani să respingă protocolul de la Viena, hotărând astfel războiul, în schimb am început să scriu versuri! Ha! Ha! Nu trebuie să te abţii, bănuiesc cât de greu o faci, din tandreţe, din prietenie... Dracu să mă ia, o fi o toană, dar eu o iau în serios. Mă plimb ore în şir pentru a *şlefui* un vers. Ha! Mi-e greu, mi-e foarte greu să-ţi explic starea mea... e prea... de o dulce fadoare...". Şi avusese ocazia în cursul vieţii sale să-l vadă pe sir Stratford intimidat de propria lui mărturisire. Fusese, ce mai, o surpriză colosală! Temutul sir Stratford fâstâcit de veleităţile sale literare. Avea un aer caraghios de tânără fată în faţa adulterului, după ce comisese neruşinate păcate: suflase iubitul celei mai bune prietene, îşi aruncase în disperare fratele bârfindu-i iubita etc. Dar acum părea că regretă a nu se afla pur, neîmpovărat de culpabilităţi dinaintea celui ce dădea har poetic.Ce-i drept nu lipsea un blând aer comic în această poveste. Lord Redcliffe continuase să calce în tăcere covorul pufos de iarbă fără să se mai uite la oaspeţii săi şi brusc, sărise peste propria sa monodie: „Altfel, rămân acelaşi! îl asigurase. N-am abdicat de la funcţiile mele parlamentare, lua-le-ar naiba!". El găsise prilejul să-şi plaseze nostalgicul mesaj: „Am deosebita plăcere să vă transmit cele mai bune sentimente din partea domnului Thouvenel". Privirea lordului Redcliffe coborâse asupra pantofilor cenuşii ai oaspetelui său. Se înţepenise acolo câteva clipe înainte de a rosti: „Am aflat lucruri triste despre tânărul meu adversar. Sunt adevărate?" Ghica dăduse din cap ştiind că e vorba despre retragerea lui Thouvenel de la Quai d'Orsay, dar, zâmbind, spusese: „Mai grav este că se consideră un om bătrân!" „Aha! Iată că din pricina secolului în care trăim suntem împinşi, tineri şi vârstnici, deopotrivă, spre o grabnică senectute! Urmările egalităţii? Ale fraternităţii?" „Un război maturizează, nu mă refer la cel al Crimeii, cât la cel al Constantinopolului... La 37, 38 de ani, monsieur Thouvenel a trebuit să lupte cu un... aliat redutabil!" Celălalt râsese încălzit de elogiul primit şi exclamase prinzându-şi palmele la spate cu zgomot şi oprindu-se din mersul lui săltat: „Ce vremuri! Ce vremuri!" Şi se grăbise să adauge: „Îmi pare rău că a obosit! Era un tânăr talentat! Nu poţi să înţelegi mâhnirea mea!" Sigur, era destul de complicată mâhnirea pe care un om ca sir Stratford o simţea pentru un vechi adversar care, dacă nu fusese chiar învins, fusese oricum excelent hărţuit. Greutatea de a o înţelege nu-l putuse împiedica pe Ghica de a-i oferi şanse de desăvârşire: „Nu vârsta contează ci numărul şanselor şi neşanselor acumulate. Ştiţi, retorica speranţei pe care o practică subalternilor nu mai are efect nici când se concretizează într-un decret. Nici un subaltern nu-şi mai disimulează scepticismul." „Bietul Thouvenel!" făcuse sir Stratford şi se rezemase de

umărul lui Dumitru parcă prăbuşit de imaginea acestei scufundări lente dar implacabile a fostului rival.

Înaintând, şchiopătat, se inflamează. Fraternizarea cu *Thouvenel în degringoladă* se datorează, evident, vechii antipatii faţă de împăratul său: „Napoleon va începe în curând să se comporte ca o păpuşă mecanică." Tăcuse, ridicase fruntea spre coroana unui imens plop canadian şi, brusc, lăsându-şi bărbia în piept: „M-a jucat, acest pui de parvenit m-a jucat aranjând alegerile dvs., ah, *dubla alegere* de la dvs.! A fost ca escapada discretă a unui tată de familie într-o casă secretă, unde îşi găseşte subtile satisfacţii! Ce aranjament delicat!" „Pentru că n-a fost", replicase sperând să convingă prin sinceritate. „Ei, ei, o să-mi spui că poporul era nerăbdător să-l pună pe colonelul Cuza domnitor în ambele principate?" „Nu, cei care l-au ales erau o mână de boieri şi boiernaşi, ameninţaţi de coase şi furci... Împăratul..." „A dorit să deschidă o problemă în est pentru a fi liber în Italia, îl întrerupsese sir Stratford şi, părăsind umărul lui Dumitru, îl prinsese pe el de braţ. Nu, nu contest entuziasmul popular şi nici bunacredinţa deputaţilor care l-au ales, ci faptul că atât entuziasmul unora, cât şi bunacredinţa celorlalţi au fost uşurel manipulate." Ghica nu mai apucase să replice; lady Canning, coborând grăbită treptele terase, îl întâmpinase cu o căldură mai degrabă meridională decât englezească: „Sunt atât de fericită să vă revăd! Vai, Totò, cum ai crescut! Îţi seamănă extraordinar! Ce face Saşa, scumpa mea Saşa? Încă un copil? Oh, sărăcuţa! Să fie fericit şi sănătos!" Doamna îmbătrânise mai tare decât soţul ei, mâinile gălbui, cu vene albastre, umflate, cu pete maronii, tremurau ca frunzele atinse de un vânt subţire. Şi erau reci, prea reci. Dar ce rochie frumoasă avea! Un batist crem cu flori mici cărămizii şi albastre înfoiat în jurul taliei subţiri, iar corsajul cu o platcă lungă în colţ bordesită cu volane scurte albastre şi guleraşul înalt prins cu panglică albastră şi mâneca având o manşetă lungă din aceeaşi dantelă suplă şi peste umedi un şal de mătase ca untul cu franjuri ca bronhiile peştilor din acvariul din marele hol al casei. În salonul uriaş, cu uşile deschise spre terasă, ceilalţi invitaţi îşi beau ceaiul conversând leneş. Afară vremea nu se hotăra. Soarele când intra în nori, când plutea blând peste parcul neliniştit, şi lumina din încăpere trecea lin de la o exuberanţă aurie la un cenuşiu verzui păstrând totul învăluit într-o abia reţinută nervozitate.

Fusese un week-end de neuitat. Dumitru stătuse cât mai aproape de taică-său, speriat de apropiata despărţire dar şi de fastul lejer, confortabil al imensului conac. Ritualul avea suavitatea lui, împingea viaţa spre o toropitoare visare în timp ce subiectele discuţiilor erau întotdeauna foarte vii. Lady şi lord Canning erau mai rigizi, mai protocolari în Anglia decât la Constantinopol, rămânând la fel de afectuoşi faţă de oaspeţii lor valahi, totuşi Totò fusese puţin buimăcit de amestecul de tandreţe şi ceremonial pe care îl impuneau relaţiilor dintre cei ce locuiau temporar sub acoperişul somptuoasei case, fie ei de un rang zăpăcitor, fie rude sau prieteni. Era uluit mai ales de uşurinţa cu care puteai participa la dia-

logurile amorfe, pline adesea de stupizenii stereotipe jonglate cu dexteritate sau la sclipitoare schimburi de replici, pătrunzătoare observaţii sau spumoase ironii, a căror principală valoare consta în originalitate. Apoi, era servitorimea cu fireturi şi feţe imobile, de ceară, care făcea plecăciuni de dimineaţă până seara, şi romantismul peisajului care din orice fereastră se lăsa privit cu o vagă impudoare – sălbatic, liric, şi totuşi supravegheat, bine speculat în efectele sale. Noaptea, în pat, înainte de a se despărţi, Ghica fusese întrebat de fiul său: „Englezii, papà, sunt născuţi din Set, Ham sau Iafet?" Se molipsise. Avea dreptate Pantazi când se plângea că ironia se ia ca râia. „Mă tem că sunt născuţi prin spori!" se decisese el să răspundă încurajând astfel mersul bolii. „Dar ce spori!" Râseseră amândoi şi-şi uraseră noapte bună cu un fel de solidaritate şcolărească.

La micul dejun lord Pouromby îl întrebase: „Ce le faceţi celor ce vă vizitează! Vin ameţiţi, confuzi, nu pot trage concluzii sau le trag atât de contradictorii încât eşti tentat să te îndoieşti că şi-au păstrat pe acele locuri judecata întreaga!". „Ah, fantezie avem..." Şi celălalt se amuzase şi continuase să-şi ungă cu un unt pâinea prăjită, ceea ce îl încurajase: „Şi grâu avem...". Asta era ceva ce trebuia să stimuleze fantezia lordului Pouromby, care începuse îndată să examineze cu atenţie cerul senin cu ochii săi senini. „Să fie acesta încă unul din motivele pentru care sir Stratford nu vrea să ieşiţi de sub prea ponosita hlamidă turcească? Nu cred. Noi avem o obsesie pe care oricât am vrea s-o ascundem a ajuns cunoscută de toată lumea „drumul spre Indii". „Turcia este în drumul spre Indii, recunoscuse el şi începuse să împingă uşurel letiera spre ceainic, dar dacă ruşii au fost alungaţi din Mediterana, şi letiera avansase iar, din provinciile dunărene, şi letiera mai ocoleşte o chesea cu gem, din Marea Neagră, ruşii îşi vor concentra atenţia asupra Asiei, şi letiera se izbise uşor de ceainicul masiv de argint, adică asupra Persiei. Grâul şi porumbul nostru nu vor putea menţine, ca şi ajutorul politic englez, pe turci, dar ele pot să ajute dezvoltarea unor ţări puternice în Balcani." Lordul Pouromby zâmbise: „Fantezie, deci, aveţi!" „Şi grâu, şi porumb, şi sare, şi o mulţime de minereuri încă neexploatate, şi păcură şi multe altele... Trebuie să fim doar învăţaţi să le folosim. Sincer vă spun, politica engleză în Principate a avantajat Austria, nu Turcia."

În salon, lady Canning, cu mâinile în poală, cuminte, i se adresase ca de obicei, din pricina migrenelor, cu o voce cântată, prea înaltă: „Ce bine ce n-aţi venit în august, ne-aţi fi prins în doliu. În iulie Charles-John, vărul lui Stratford a murit, sărmanul, şi era atât de tânăr..." „Şi atât de vice-rege al Indiilor, adăugase sir Stratford, aruncându-i o privire obosită din care trebuia să înţeleagă cât de plictisitoare fusese pentru el obligaţia de a-i cinsti memoria. Apoi pufnise pe nas: Clémence Canning, aşa l-au poreclit pentru spiritul lui conciliant. De ce naiba oamenii blânzi şi sentimentali te fac să somnolezi, iar cei cinici îţi trezesc imaginaţia?" „Stratford, felul tău de a vorbi despre bietul Charles-John este deplorabil!" intervenise lady Canning. „M-a călcat destul pe nervi... replicase soţul ei şi cu un mic

şuierat se scuturase de amintiri neplăcute. Zău, te adormea cu predicile lui!" Se întorsese spre Ghica şi zisese: „Nu ştiu cum să fac pentru ca lady Canning să nu uite că Charles-John este ruda mea şi deci nu are obligaţia să-l plângă prea tare." Pentru că pe uşa deschisă îşi făcuse apariţia setterul irlandez, lord Canning începuse să se lamenteze: „N-am împuşcat în vara asta nici măcar o prepeliţă..." Acesta era un subiect adevărat de compătimit şi Ghica o făcuse cu mult zel. Lord Pouromby şi lord Ashley, mai puţin lord Stuart, intraseră într-o lungă conversaţie despre dresajul prepelicarilor. Se iscase o dispută aprigă, căci unul prefera pointerul, altul cockerul spaniol, unul era pentru dresajul francez cu zgardă, cu pedepse, altul pentru mijloacele afectuoase de colaborare, unul respingea educaţia animalului fără un joc al fricii, altul susţinea că teroarea îi paralizează calităţile cele mai strălucitoare...

După lungile plimbări prin parc, prin grajduri, unde admirase câţiva cai de rasă cu care lord Stratford se mândrea pe drept cuvânt, după ce trecuseră călărind prin satele din apropiere, la ora ceaiului, aşezaţi, gazde şi oaspeţi, sub frunzişul unor înalţi platani şi tei, în jurul unei mese pe care strălucea argintăria şi porţelanul şi vibrau încă vii fructe – strugurii, merele, pergamutele în panere şi pe platouri, ca soldaţii la paradă salutau energic biscuiţii, pişcoturile, langues-de-chat-urile şi pateurile minuscule, arătând ca fustele ţărăncilor bretone, la ora ceaiului, când doamnele se legănau în scaunele lor de pai, iar domnii îşi ţăcăneau tabacherele de argint cu medalioane emailate, venise tiptil-tiptil întrebarea: „E adevărat ce se spune că Prinţul Cuza este un Don Juan remarcabil?" „Asta ar fi o formă eufemistică pentru *afemeiat?* intervenise lord Canning învârtind linguriţa în ceaşcă. Lumea bună de pretuntindeni numeşte astfel blând, metaforic, un viciu." Soţia sa deschisese gura pentru a-l opri, dar întâmpinând privirea dispreţuitoare a lui sir Stratford, renunţase. Atunci Ghica vorbise calm, rezervat: „Poate e prea mult spus viciu, mai degrabă un gust foarte franţuzesc pentru frivolitate, my lady!" Miss Pouromby râsese: „Ah, domnule Ghica, îi răpiţi prinţului dvs. aura romantică pentru a-l împodobit cu o pălărie mondenă!" Toată lumea se amuzase. „Nu, mi-aţi judecat rău afirmaţia, replicase Ghica. Prinţul Cuza nu are nimic dintr-un Don Juan, deşi nu-i lipsesc îndrăzneala, plăcerea de a sfida morala şi într-un anume sens chiar bucuria riscului – să zicem că nu s-ar da în lături să înfrunte statuia Comandorului. Prinţul Cuza nu are nimic dintr-un dandy, deşi nu se fereşte de unele excentricităţi şi extravaganţe. În comportamentul lui domină, este o părere strict personală, o uşurinţă, o disponibilitate amoroasă franţuzească, adică o oarecum gratuitate a faptelor care nu oferă, ca în cazul unui viciu autentic, acel grăunte de dramă. Nu-i reproşez frivolitatea, totuşi, ci felul cum şi-o exhibă! La urma urmei, sunt şi metehne mai grave, doar că nu sunt atât de lipsite de sens..." „Într-adevăr, îl susţinuse lady Canning, dacă ne gândim bine la mulţi monarhi englezi nu le-am descoperi doar aventuri galante, ci şi crime sângeroase...". Dar sir Stratford, cu tonul celui ce regretă marile izbânzi de odinioară, exclamase în franceză, pentru a-şi

sublinia ironia: „Oh, que les temps ont changés!", iar Ghica îl secondase: „Vremuri apuse, my lady! Vremuri ne-democratice!" „Câtă dreptate aveţi, rostise cald, limpede lord Ashley, azi trăim într-o foarte austeră plictiseală. Nici un asasinat, nici o crimă pasională...". „Eu i-aş spune *prudentă virtute,* subliniase sir Stratford. Criza de după 1815 ne-a înţelepţit... Războiul Crimeii cu toată victoria lui ne-a sleit... Austeritatea e singurul mit salvator!" „Tocmai, tocmai, trecuse Ghica mai departe, ceea ce-i reproşez prinţului nostru – un prinţ făcut şi nu născut – este că, într-un moment de austeritate generală, căci faptul este valabil în toată Europa: la curtea reginei Victoria, la cea a lui Napoleon al III-lea, la cea a lui Alexandru al II-lea sau a lui Franz Josef, ca să nu mai vorbim de cea a lui Wilhelm al II-lea, lasă să plutească asupra funcţiei sale şi implicit, asupra ţării sale, o umbră de neseriozitate. Alteţa sa crede că un *prinţ constituţional* se poate purta ca orice ofiţer chipeş în saloanele de provincie, cu gusturi democratice până la familiaritate."

În acea clipă, din rămurişul majestuos al teiului care adăpostea mica societate, o omidă mică, păroasă, elastică, se prăbuşise pe mâneca bufantă a lui miss Ashley – o dantelă ca un clăbuc de săpun primise atingerea pufoasei creaturi obraznice, parcă absorbită, ca un burete, de spuma suavă a ţesăturii. El ezitase o secundă, dar hotărâse să nu atragă atenţia pentru ca discuţia să nu se întrerupă aici; ceilalţi, ocupaţi cu micile lor treburi, nu observaseră. Lady Ashley îşi bea ceaiul cu un zâmbet liniştit, mulţumit. „Prinţul Cuza, spusese învârtindu-şi distrat lornionul, umblă pe jos pe străzile capitalei, face călătorii prin sate şi mahalale, pupă ţăranii înainte de a verifica legalitatea plângerilor lor, bate pe umeri târgoveţii înşelaţi de ţărani, fără să analizeze situaţia, şi împărtăşeşte grijile zarzavagiilor nedreptăţiţi de târgoveţi învrăjbindu-i pe toţi... Este, cu alte cuvinte, un domnitor popular, dar criza este altă treabă!" „Este popular fără a fi şi constituţional, cum a promis!" remarcase lord Pouromby. „În privinţa asta are un ilustru model!" strâmbase din nas sir Stratford. „Există un gen de popularitate pe care îl câştigi prin rezolvarea unor cazuri izolate, devenite repede legende, însă criza, domnilor, criza e ceva mai grav!" „Şi o legendă contează mult în Orient", spusese lady Canning cu ochii în ceaşca de ceai, zâmbind parcă unei imagini de demult. Tocmai această visătoare nostalgie pe care şi-o întreţineau trezind curiozităţi şi nedumeriri în jur, cei care trăiseră o vreme acolo, i se părea lui Ghica monstruoasă. De aceea continuase: „Deosebirea dintre Prinţul Mihail Sturdza şi Prinţul Cuza nu este atât în faptul că unul este *constituţional,* iar altul a fost *arbitrar,* cât în acela că arbitrariul unuia se exercita în sensul profitului material personal, iar al celuilalt în dorinţa de popularitate. Aş spune că din acest punct de vedere Cuza este un domnitor romantic!" Fără să înţeleagă de ce, micuţa lady Ashley chicotise. Îşi privea nepăsătoare vârful pantofului şi clătina jucăuş piciorul în timp ce ronţăia biscuiţi şi chicotise aiurea. Viermele păros, trimis al cerului, se cuibărise perfid în cutele mânecii şi, probabil, dezorientat, stătea la pândă. Ghica îşi avântase vocea: „Trebuie să fiu drept cu Prinţul Cuza, spusese

potrivindu-şi calm buricele degetelor drepte lângă cele ale stângii, stând cu coatele rezemate de speteaza scaunului, ţara are o îndelungată experienţa a arbitrariului şi de aceea la noi nici un ministru nu se miră când cetăţeanul de rând apelează la el, direct, pentru orice fleac, neavând încredere în funcţionarul corupt însărcinat cu treaba respectivă. Schimbarea atât de radicală a naturii domniei a determinat naşterea unor mari speranţe nu numai naţionale, dar şi personale; administraţia rămânând până una alta aceeaşi, s-a întărit tocmai centralismul, tocmai mentalitatea trecutului că numai Domnitorul îţi poate rezolva totul, de la pensia unei văduve, la litigiile de moştenire, de la soluţia unui proces la obţinerea unei slujbe..." Omida reuşise să răzbească prin învolburata dantelă şi se târa energic, mărunt, în derivă şi lui Ghica îi venise să strige: lat-o! însă Roby, setterul irlandez al lui sir Stratford, aflase, dar stăpânul său îşi vârâse degetele osoase în laţele arămii ce i se revărsau din tivul urechii şi mişcarea amânase din nou revelarea primejdiei. „Poporul avea nevoie de manifestările de simpatie pe care i le arată Domnitorul, de gesturile lui democratice, pentru că de o sută, de două sute de ani s-a dezobişnuit să-şi vadă suveranul. Vodă stătea până acum închis în palat sau trecea în caleaşca lui somptuoasă şi m-ar mira să fi avut vreun fanariot o imagine concretă despre populaţia căreia îi conducea destinul. Este aproape de necrezut pentru un bucureştean că poate întâlni seara, pe stradă, pe însuşi capul ţării." Omida maronie se hotărâse să urce eroic pe umărul distinsei femei care, neştiutoare, îşi clătina alene piciorul şi arunca soţului ei priviri galeşe. Ghica simţise că e vremea să cam încheie ideea, dar lord Pouromby se precipitase: „Cuza trebuie să aibă, în fond, un sentiment de adâncă recunoştinţă acestui popor care l-a ales cu ghioage, cuţite şi furci..." „Are mai mult, mai mult decât atât, sir, are chiar o imagine foarte concretă a acestui popor, asta vreau să explic. Cuza n-a fost născut într-un leagăn princiar, a înghiţit exilul, funcţiile de provincie, are o idee foarte concretă despre popor, nu una abstractă şi chiar o veneraţie pentru ţăran. Şi ştie să o speculeze. Însă problema cea mai importantă pentru noi acum este, evident, nu popularitatea domnitorului, de aceea chiar cei mai naţionalişti oameni politici moldo-valahi au cerut un principe străin, cu eficienţa lui." Viermişorul făcuse ultima buclă înainte de cusătura dintre mânecă şi corsaj. Nu mai avea mult timp, chiar dacă mersul lui temerar dar oscilant părea foarte anemic. „Nici o altă dezamăgire n-a împins populaţia mai violent spre apatie ca această speranţă de schimbare pe care a stârnit-o Convenţia şi înnoirea statutului Domnitorului, şi nici o poftă de putere n-a fost mai bine servită. Lipsa unei reale restructurări sociale şi spectacolul gratuitelor bătălii politice a moleşit entuziasmul poporului. Poliţia este nevoită de la o vreme să plătească aclamaţiile de la marile ceremonii, căci oamenii nu văd, până una-alta, decât un democratism superficial, iar reformele grave sunt mereu amânate." Canalul Mânecii fusese trecut. În mod absurd vietatea îşi plimba podoaba cililor în jos pe marginea corsajului şi nimeni n-o observa afară de Ghica. Mai mult, sir Stratford,

scărpinând creştetul lui Roby, mormăise: „Alexandru Cuza a gustat din mărul ambiţiei şi cine gustă din porcăria asta nu se poate mulţumi cu o singură îmbucătură." Ghica îşi îndepărtase degetele cu o bruscă mişcare de triumf. Îşi trăsese picioarele sub scaun şi voise să înainteze în spaţiul deschis, amintind de oarecare înclinări spre ruşi ale prinţului Cuza, dar lord Pouromby spusese, cu seninătatea ochilor săi răspândită pe chipurile destinse ale celorlalţi: „Am impresia că acordarea de către sultan a unirii pe timpul domniei lui Cuza este *une cible*. Consulul Green spune că prinţul a început să fie pentru mulţi un fel de unchi bogat a cărui succesiune este foarte atrăgătoare pentru pretendenţi." Avusese timp să mai spună: „Consulii atrag insistent atenţia asupra clauzelor Unirii, iar Cuza se străduie să le treacă cu vederea ca să obţină acel entuziam popular uşor sleit." Îşi împreunase la loc buricele degetelor cu un gest care i se păruse şi lui pedant, greoi şi se repezise să şteargă această impresie puţin neplăcută cu o ironie care să înviioreze atmosfera: „Oricine ar vrea putere azi în Principate trebuie să pornească de la constatarea că răul existent se datorează unei stări de ingrată tranziţie: ceea ce a fost nu mai e, iar ceea ce va fi nu este încă." Ceilalţi râseră şi el nu mai continuase pentru că era prea târziu. În timp ce lady Stratford începuse o anecdotă ce evident o amuza în primul rând pe ea, anticipând efectele, un ţipăt sfâşiase parcul. Lady Ashley întinsese braţele albe înainte, apoi ţipând şi plângând îşi scuturase cu oroare corsajul determinând astfel o catastrofă – omida se strecurase perfid între sâni şi ce făcea acolo era greu de imaginat fără să simţi o mică bucurie răutăcioasă şi leneşă. Biata femeie alergase spre casă urmată de soţul ei uimit şi neliniştit, nimeni nu înţelegea ce se petrecuse şi doar cu greu, printre sughiţuri isterice, se desluşise isprava viermişorului cel îndrăzneţ. Ghica se ridicase ca şi ceilalţi simulând mirarea, surpriza, mila, compătimirea, apoi bărbaţii se reaşezaseră. Lady Canning şi lady Pouromby se repeziseră să o salveze pe lady Ashley. Urmase o scurtă tăcere pe care sir Stratford o rupsese legănându-se pe picioarele din spate ale scaunului său, adresându-se lui Ghica, dar şi celorlalţi pe care îi lua ca martori: „Mi s-au confirmat bănuielile. Unirea a fost la dvs. ceea ce a fost legea electorală din '32 la noi, spusese, şi capetele englezilor se clătinară şi zâmbetele ironice se aninaseră pe buzele lor subţiri. Părinţii credeau că-şi vor aduce copiii pe calea cea bună, săracii că se vor îmbogăţi, ţăranii că vor căpăta pământul lor, negustorii că li se va vinde marfa, burghezul că va avea drept la vot, fetele că se vor mărita bine, tinerii că li se vor deschide cariere strălucite, chiar şi scriitorii în cămăruţele lor igrasioase că viitorul va fi luminos, deşi istoria le-a dat de atâtea ori o straşnică lovitură când au fost prea utopici. La dvs. bate clopotul dezamăgirii... Ce-i de făcut?" Ghica îşi lăsase pleoapele grele peste ochi şi privise liniştit parcul. Ce avusese de spus spusese. Mirosurile de pământ jilav, de vegetaţie putrezită şi de ceai fin se amestecau puţin lânced. Lady Ashley se întorsese cu rochia schimbată, surâzătoare şi încă agitată, ca eroina unei incredibile aventuri care trebuia comentată, dar ceva din prospeţimea ei

dispăruse şi felul nervos în care povestea ce i se întâmplase părea pur şi simplu indecent. Fusese, orice s-ar spune, victima unei agresiuni corporale... şi ochii bărbaţilor sticleau vesel ca ai unor animale în faţa unei prăzi uşoare.

Amintirea acelei după-amieze în care convinsese trei englezi (şi ce englezi!) de avantajele unor investiţii în Principate îl hotărăşte să aleagă fotoliul din salon de unde poate urmări strada şi Montpellier Square – un colţ al triumfului burghez, vânzoleala unei senzualităţi economice. Era puţin dezamăgit de „instrucţiunile militare" ale lui lord Stratford, cum le numise cutra de Pantazi căruia îi plăcea din când în când să dispreţuiască onorabila ipocrizie: Bătrânul lord îi vorbise de nevoia de a uni opoziţia. „E singurul mod în care un principe capricios poate fi ţinut la respect atunci când are de gând să-şi facă exclusiv guverne personale."

Îi este foarte limpede acum că Occidentul nu are chef de modificări pe acele meleaguri îndepărtate. Trebuia convins cu multă, multă răbdare. Lord Stratford fusese unul din cei care îl învăţase că ideile se nasc şi au chiar şansa de a deveni arogante, deci nu capătă substanţă decât când sunt puse în slujba intereselor şi a instinctelor. Unirea o socotise o idee arogantă, atât. Acum începuse să bănuiască un interes englez în ea?

Îi folosise ambiţia, dar şi ambiţia lui îi folosise influenţa. Problema era ce putere mai avea această influenţă, dacă nu cumva doar una de stimă. „Ce posibilităţi îţi dă viaţa sub numele de politică? Un joc al minţii şi al vanităţii? Este mult, este puţin?" Alungă asemenea întrebări cu un gest scurt al mâinii, cum ar alunga nişte muşte lipicioase. Îi devine limpede situaţia. „Ori sir Stratford nu mai are nici o influenţă şi deci nici păreri, cel mult amintiri, ori viziunea politică a Angliei pentru Principate este foarte vagă şi nu i se pot preciza decât nişte limite de acţiune – foarte largi. Una este că *alesul naţiei* nu este agreat, alta că un prinţ străin este la fel de puţin simpatic, alta că tulburări la Dunăre nu plac preferându-se o stabilitate oricât de precară. Stabilitatea unei mlaştini, domnilor! La faţa locului terenul e alunecos, domnilor!" Va pleca înapoi acasă, mulţumit că ceea ce avuse de spus spusese. Trebuia să mai treacă timp pentru a se şi auzi ceea ce spusese. „Evident, trebuie timp, vorbim doar peste valea frenetică a Europei."

VIII

Iarna, conacul de la Ghergani capătă o austeritate, o trufie care îi plac. Exuberanţa parcului sub lumina verii (chiar şi sub lumina ploii de vară) îl face mai cochet, mai frivol – loc de trândăveală, de flecăreală, de joacă spirituală, calambururi, perdele fluturând în afara ferestrelor prin care se revarsă acordurile pianului –, dar acum în noiembrie şi începutul lui

decembrie 1862, ningând abundent, casa, cu obloanele ferecate, cu hornurile sfârâind bătrâneşte ca nişte pipe trase grav de oameni importanţi, cu cărările înguste săpate în zăpadă – frânghii ce-o leagă de poartă, de atenanse, de curtea cu păsări şi de aleile parcului, devine puţin ursuză şi-şi împinge stăpânul spre gravitate.

De aceea scrie.

În serile lungi, în cabinetul de lucru, quinquet-ul arde continuu şi proiectul de reformare a comunei („România înseamnă satul? Ei bine, trebuie s-o modernizăm pornind de la comună!") este gata, mâine Ghiţă i-l duce Saşei, la Bucureşti, şi ea îl va da tânărului Odobescu pentru *Revista română*.

Dimineaţa vânează lupi, iepuri cenuşii-roşcaţi, cu frumoase urechi ciulite.

Lângă hârtia de scris, penele şi călimările turceşti de pe biroul lui stau cutii de cartuşe, pungi cu praf de puşcă şi săculeţe cu alice. Puşa atârnă pe peretele din faţă. Când îşi ridică ochii de pe lucrare, de pe cărţile pe care le consultă dă de forma ei elegantă, de luciul ţevii şi al patului de lemn – e o carabină franceză model 1857, o cumpărase la Smirna de la un armurier neamţ. Într-o cămară specială din spatele casei sunt întinse pieile bătute în cuie.

Scriind are senzaţia că întreaga clădire îl protejează, pierdut în burta chitului, având roată deasupra hârtiilor lumina pe care un abajur gălbui o împiedică să se răspândească în cameră şi care parcă îl ţine şi pe el în afara rampei pe care se desfăşoară spectacolul, trăieşte liniştea înconjurătoare ca pe o izbândă. Dincolo de rotocolul de aur al quinquetului lumea doarme: parcul, câmpia, Vlahia, Saşa şi lord Stratford, Parisul şi domnişoara Brulot, Prinţul Cuza şi metresele sale, istoria, trecutul şi viitorul, ambiţiile şi ura, Constantinopolul, Bălcescu şi *defuncta noastră revoluţie*, scaunul de vicepreşedinte al Camerei, Catargiu asasinatul şi asasinul său, marea Rusie şi frământata Italie...

Totuşi, nu, ambiţiile nu dorm.

În clipele de relaxare îşi permite să născocească strategii politice.

Îşi împreună palmele şi spune: „Eu sunt oaia cea pierdută..."

Nu vrea să se arate încă în Bucureşti pentru a nu fi luat ca un mesager al Occidentului, al acelei misterioase Anglii în care tot românul vede o forţă ocultă, nu vrea să se agite prin saloane, lasă pe deputaţi, miniştri, oameni cu funcţii şi cei în căutare de funcţii, camarila şi doamnele care trag sforile cu multă graţie să mestece evenimentele până când ele devin transparente şi fade, iar iritarea creşte şi se difuzează ca un virus.

Preferă să se certe cu Louis, nu pentru că acesta şi-ar fi păstrat aerele lui superioare de produs al civilizaţiei în peisajul barierei, ci, dimpotrivă, pentru că începuse să se *valahizeze* şi nu mai avea nici un haz – îşi pierduse spiritul activ şi trufaş, trăncănea mult, avea chiar tendinţa, când îi aducea măsuţa de ceai, să se aşeze pe un fotoliu de vis-à-vis ca să-şi dea cu părerea, improviza anecdote vesele şi cu tâlc, era din ce în ce mai

inventiv într-un sens practic: „Ce-ar fi să vindem (şi pluralul îl scotea din sărite) domnului Corbu porumbul din anul viitor?" Trebuia să-l ţină la distanţă şi-i născocea porunci absurde.

„Ce faceţi acolo?" îl întrebase într-o scrisoare Bălăceanu.

Aştepta. Din punctul de vedere din care ştia că i se adresa acesta nu faptul că vâna, nu faptul că se preta la „teorii" conta, ci faptul că tăcea. Mâzgâlise pe o hârtie un răspuns foarte laconic, foarte neliniştitor pentru prietenul său din pricina unei oarecare volute abstracte – nu era genul celor care să accepte asemenea explicaţii, deşi vag le admira: „Vrem să modernizăm România? România înseamnă satul. Satul trebuie modernizat. Scriu un proiect de reformă a comunei! Poate o vrea cineva să creadă în el, poate vreun ministru fără program va face caz de el, cine ştie?"

Îl şi vede citindu-i rândurile şi începând să bănuiască oarecare leneşe manevre.

Ziarele trimise de Saşa, o dată cu praful de puşcă şi pungile de alice, vorbesc despre foarte preţioase evenimente.

Ochii îi joacă pe rândurile tipărite.

„Tiranii trec, patria rămâne", afirmă „cea de-a patra putere a regimului constituţional".

– Tiranii trec şi vin, prinţe, spune Rigani care s-a înfruptat pe drum, de la Bucureşti la Ghergani, din ziarele lui. Tiranii trec şi vin, iar patria rămâne vai de capul ei!

Ghiţă pufneşte pe nas. Rămânând singur cu Ghica, în şanţul din marginea pădurii, mormăie:

– Patria lui! Aţi auzit, patria lui! Afurisitul ăsta de grec o să ajungă să ne vorbească de strămoşii lui, dacii şi romanii!

– Lasă-l, Ghiţă, e un om de treabă! E mai bun Burlamache?

– S-au obrăznicit toţi veneticii ăştia...

Când ziarele vin greu din pricina zăpezii, apar tot felul de indivizi neplăcuţi, aroganţi chiar şi în umilinţa pe care o afişează, dar care colportează veşti:

– S-a suprimat fiţuica aceea, *Buciumul*, spune domnul Vassili, alt venetic, cu zâmbet satisfăcut. Speră să-i facă plăcere boierului de la Ghergani o atare faptă, căci *fiţuica* îl tot ironizase în ultima vreme.

„Asta e bine!"

– Dar, vedeţi, *tinerii regeneraţiei*, cum se numesc, au început să se agite, se consideră nedreptăţiţi de cei de la '48 care, chipurile, le-ar bloca ascensiunea. *Buciumul* se dă drept revista lor...

„Asta e rău!"

Ghica stă cu spatele la el şi priveşte ninsoarea de afară. *Tinerii regeneraţiei* nu au pălării Bolivar cu panaje tricolore, nu sunt semeţi, sunt pur şi simplu obraznici, nu vor schimbarea lumii, ci preluarea puterii...

– Un transport de arme ruseşti destinate Serbiei a fost interceptat pe teritoriul românesc de agenţii consulatelor şi domnii consuli s-au prezen-

tat la Palat pentru a cere sechestrarea armelor, continuă Vassili lipindu-şi mâinile de şoldurile late.

„Asta e şi bine şi rău!"

Cuza ştie să fie demn în asemenea situaţii, câştigând simpatia publicului consumator de gesturi înalte, teatrale – ceea ce este rău. Dar Cuza dovedea în această împrejurare relaţiile foarte strânse pe care le avea cu Rusia şi domnii de la Londra îşi vor aduce aminte de cuvintele sale. Ceea ce este bine. Nu numai în faţa conservatorilor şi a liberalilor, dar şi în cea a politicienilor francezi, englezi şi austrieci, Prinţul face o piruetă riscantă.

Ghica se uită cam pe sub pleoape la cel ce-i stă cu un picior pe marginea covorului şi altul pe parchet şi-şi lasă dârele şi zăpadă topită să-i curgă pe carâmbul cizmei, plin de jenă, dar fără să se mişte.

Deodată apare Nicole, grăsuna bucătăreasă angajată de Saşa cu un an în urmă (spre marea bucurie a lui Ghiţă care renunţă la naţionalism când o vede). E veselă nevoie mare şi ţine în braţele dolofane tot felul de şerbeturi în pahare de cristal, cubuleţe de ciocolată şi alune. El, gazda, cum s-ar spune, rămâne uluit de propria lui ospitalitate. Generozitatea lui Nicole, zgârcioabă notorie, excesul ei de bunăvoinţă şi de bune maniere faţă de Vassili i se par suspecte. Înghite spectacolul cu noduri, în timp ce Vassili, modest, puţin fără chef, dar politicos îşi molfăie şerbetul şi cofeturile. Pentru a trece momentul penibil, tot el scoate *Morning Post* din buzunarul vestonului de velur, ca pe un obiect de preţ, aşa cum armenii îţi scot de sub tejghea un pandantiv vechi sau o carte rară când te văd cunoscător.

Cunoscătorul tresare.

Ziarul lordului Palmerston se grăbeşte să spună că Turcia ar putea cu această ocazie – a armelor sârbeşti – să-şi *depună* valahul! Pentru lordul Palmerston, Valahia este Moldova şi Moldova este Valahia, niciodată n-a putut să le aşeze ca lumea pe una la nord şi pe alta la sud, dar de la înălţimea funcţiei sale acest amănunt nici nu contează.

„Este bine!"

Nicole a părăsit încăperea numai zâmbet, numai recunoştinţă.

– Mda, face Ghica vag, ridicându-şi ochii de pe ziar. E ceva foarte interesant.

L-a lăsat pe Vassili să aştepte lectura până la capăt fără vreo vorbă şi nu i-o va spune nici acum. Pupilele i se îndeasă sub pleoape şi pare că nu-l preocupă deloc prezenţa vizitatorului său.

– Armele sârbeşti venite din Rusia, după abilele demersuri ale Prinţului şi ale lui Miloš Obrenovici au ajuns la destinaţie, spune acesta mutându-şi piciorul drept în locul celui stâng şi invers pentru a se vedea încă o dată politeţea sa infailibilă. „E un domn, ce mama dracului!" Ca atare îşi îndreaptă spinarea, îşi aşează uşurel lavaliera jilavă şi se uită pe fereastră visător.

– La Cameră? întreabă Ghica.

– S-a discutat bugetul. Scandal mare între deputaţi şi guvern!

„Asta e bine! E foarte bine!"

– Opoziţia de toată mâna atacă ministerul...

Vassili îşi mişcă ritmic umerii, a înaintat doi paşi pe nevăzute. Stă acum lângă biroul lui şi zâmbeşte serafic. Totuşi, şi-a mestecat *trataţia* în picioare, dar dacă mai stă mult de vorbă cu el nu va mai aştepta invitaţia, se va aşeza pur şi simplu pe un scaun. Are o privire şireată şi-i dă drumul celei mai perfide veşti:

– Se zvoneşte că Prinţul îl agrează din ce în ce mai tare pe domnul Kogălniceanu, s-ar putea, se zise, să-i dea guvernul.

Asta este suficient de rău pentru ca vizita domnului Vassili – caleaşcă mai elegantă decât cea a lui Bibescu, blană mai somptuoasă decât a lui Constantin Şuţu – să-l exaspereze. Se debarasează de el repede, repede, clipind des.

La dejun, i s-a servit caviar – de la Vassili.

A cerut rachiu, i s-a dat un excelent rom – de la Vassili.

S-a hotărât s-o oprească pe Nicole pe când ieşea cu tava încărcată de migdale, fistic şi năut – de la Vassili, şi a întrebat-o ce vrea acest nabab.

– A vândut casa de la Galaţi? a răspuns interogativ Nicole în stilul ei pedagogic. A mâncat banii şi a venit să închirieze hanul din Ghergani!

„Lua-l-ar dracu de venetic!" face Ghica şi faptul că a picat în boala lui Ghiţă începe să-l îngrijoreze.

Nicole se apleacă peste masă şi şopoteşte:

– Pretinde că soţia lui, Catherine, vrea să trăiască sau să moară aici!

„Ah, ah, Catherine! Oloiul acela de supă! Da, este de pe aici, fata fratelui popii, nepoata popii Atanasie? Dracul s-o ia! Doamne, iartă-mă! De ce nu? Să trăiască sau să moară aici? Evident, au şi alţii dreptul să se simtă gherganieni!"

Asta nu este nici rău, nici bine!

Asta e o prostie cu tâlc. Atât.

Îi oferă tâlcul pentru a salva prostia.

Vassili va fi hangiu la Ghergani, deşi se poartă ca un milionar tocmai pentru că a scăpătat. Trebuie să i se mai dea o şansă de ascensiune sau de nouă scăpătare, e genul care persevereză şi de care trebuie să te fereşti. Ştie atât de frumos să risipească, să dăruiască din interes încât nu se înţelege de ce s-a apucat de comerţ! Un nonsens căruia merită să i se analizeze demnitatea. Catherine, soţia lui, e o femeie grasă, grasă şi care a fost frumoasă, frumoasă. Din trecutul ei i-a rămas aplombul, siguranţa stupidă a replicii, din trupul ei n-a mai rămas nimic decât o gelatină informă. Pe Vassili a reuşit să-l feminizeze. A luat el însuşi proporţii. Şolduri late, umeri pufoşi şi gesturi delicate, vocea cântată, melodioasă a unei femei care alăptează. Pentru a stimula în ceilalţi încrederea în reuşita afacerii lui, Vassili adună reţete de mâncăruri, de prăjituri. L-a auzit, când dădea să intre în bucătărie pentru a urmări tăierea vânatului, întrebând-o pe Nicole cu un interes aproape pedant:

– Aluatul trebuie să fie vârtos?

Se ridicase în picioare văzându-l în prag, îşi strânsese hârtiile inginereşti şi-şi scoase ochelarii cu un gest cochet. Apoi sfios:

– Ce să facem, prinţe, meseria...

Spusese aceste cuvinte aşa cum rostea doamna Şuţu: „Cel de sus să ne ajute, sănătate să fie, căci în rest nu ne lipseşte nimic!" Îl forţase să-i zâmbească încurajator şi, întorcându-i spatele pentru a privi cum spintecă Ghiţă căpriorul, Ghica înţelesese cât de aproape este Vassili de scopul său. Pulpa cu vinişoare albe şi roşii ca o dantelă avea deasupra o pieliţă subţire, transparentă. Cuţitul trecuse fin pe lângă încheietura cartilaginoasă a femurului şi înainta precaut pe linia muşchiului. „Dacă patriotul acesta de Ghiţă nu rupe carnea şi despică pulpa fără accidente, îi dau lui Vassili hanul!" Aşa a fost. Aşteptase, şi ţinând carnea în mână o examinase atent, operă de maestru!, apoi se adresase peste umăr grecului:

– Da, domnule Vassili, m-am gândit, îţi arendez hanul!

Ghiţă înfipsese cuţitul în masă, Nicole ridicase braţele a victorie spre Vassili, acesta se aplecase tot peste proiectele lui inginereşti de prăjituri şi budinci...

Ieşise din bucătărie numai ca să nu fie asficsiat de recunoştinţa ipochimenului. „Am cedat ca în faţa capriciilor unei femei, asta este!"

Întors în camera de lucru simte că pieliţa aceea fină, albicioasă i s-a aşezat peste privire.

E timpul să părăsească locul acesta, să-şi facă apariţia în capitală.

Ninge, ninge cu fulgi mari, blânzi.

La Ghergani începe să i se moleşească viaţa, începe să aibă relaţii cu bucătăreasa, hangiul şi cei cinci ţărani vânători, cu Nicole care primeşte încântată plocoanele cu aerul că totul este cum se cuvine şi cu Louis care a ajuns un fel de mahalagiu bucureştean – îi place berea la ţap şi conversaţia politică, este un conservator convins şi-şi critică până şi stăpânul pentru ideile lui prea liberale!

Da, da! Spre capitală!

IX

Panu îşi ţine paharul în mână. Când vorbeşte cu vocea lui zumzăită, de viespe leneşă, lichidul se clatină, parcă ar vibra ca un animal credincios la glasul stăpânului.

– Sunt foarte mâhnit de întorsătura lucrurilor, spune exuberant. Ce ne facem? întreabă fără mare îngrijoare.

Este în vervă pentru că polemica din Cameră l-a adus iar *în faţă*.

Întâlnirea de azi cu Ghica este o confirmare. Obrajii subţiri au o strălucire sidefie.

Cu câteva clipe înainte îşi tamponase fruntea transpirată şi-şi îndesase batista în buzunarul hainei ca pe un program electoral.

Bălăceanu, cu degetele mari vârâte în răscroiala vestei de mătase, îl priveşte cu un fel de uimire camaraderească:

– Dragă, susură el, nu înţeleg! Voi l-aţi ales primii!

„Ce frumos o ia!" Ghica admiră jocul. Înaintea venirii lui Panu îşi repartizaseră rolurile. „Eu îi voi tot aminti de vremurile eroice ale căimăcămiei sale. Una că merită, alta că ne foloseşte!", propusese Bălăceanu, lăsându-i lui partea dificilă, dar practică. Îşi luase adică sarcina *pregătirii* pacientului pentru operaţie.

În acest moment începea să simtă tactica *pregătirii*. Bălăceanu nu era un prostovan care să se repeadă cu laudele pentru a câştiga simpatia victimei sale. O lua „oblu", cum ar fi spus Papiu-Ilarian, ataca uşurel, irita niţeluş având un întreg arsenal de puşcoace laudative cu care să intervină apoi „plauzibil", acesta fusese chiar termenul lui, „plauzibil", în laudele obligatorii. Oaspetele nu trebuia să plece de la el cu impresia că fusese adulat grosolan, ci temeinic.

Şi iată-l deja având o oarecare stânjeneală. Se explică:

– Puteam noi crede într-o asemenea evoluţie?

„Ah, sigur, suntem într-un secol care a făcut un mit din evoluţie! Nu trebuie să uităm."

Lichidul roşu vibrează.

– Am o explicaţie, spune Panu. M-am gândit mult.

„E genul care se gândeşte mult, mult!"

Se aşează mai solid în fotoliu şi întinde mâinile în faţă, după ce a lăsat paharul pe marginea măsuţei.

– Fiecare om, începe Panu, are un prag al ambiţiei, aşa cum metalele au o temperatură de topire, nu? Se vede că vrea să fie didactic, aruncă ambilor priviri jucăuşe şi-şi flutură palmele ca nişte aripi convergente. Ei bine! Imaginaţi-vă un om – şi degetele stângii lasă o blândă umbră pe tapetul gălbui al camerei în dreptul lui Panu – care ştie ce face, un om având ambiţia până aici, şi trage o linie imaginară cam la nivelul crizantemelor care strălucesc miraculos dintr-un vas de porţelan aşezat pe măsuţă, şi, deodată, se vede propulsat aici, şi palma trage o linie aproape de tavan profitând de lumina joasă a lampadarului; ce se petrece cu el?

Bălăceanu se foieşte. Ar zice el ceva, dar se abţine.

Pentru Panu este limpede, de aici până aici. Însă nu este convins că şi ceilalţi realizează saltul psihologic şi o ia mai lent în raţionament:

– De ce a pierdut Napoleon campania din Rusia? Ochii jucăuşi aleargă de la unul la altul. Un mic caporal s-a văzut stăpânul Franţei, al marii Franţe revoluţionare. Înţelegeţi?

– Cam înţelegem.

– Apoi stăpânul Europei, al marii Europe civilizatoare! Palma îndoită ca un cioc de raţă a lui Panu a încremenit în aer. Destinul nu se suprapune ambiţiilor noastre, chiar mai mult uneori le batjocoreşte! Napoleon încălcând teritoriul ruşilor a sărit cu ambiţia dincolo de propriul său destin, aşa cum destinul lui îi sărise dincolo de ambiţii. Dar cine ar mai fi putut judeca lucid când soarta i-ar fi oferit atât de mult? De la un anumit moment oricare dintre noi ar fi fost încredinţat că îi este permis totul, iar cei din jurul nostru uluiţi de această evoluţie ar fi fost şi ei încredinţaţi de misterul sălbatic al fiinţei noastre. Destinul îţi oferă o şansă imensă, nesperată în care aruncă sămânţa propriei tale pieiri. De ce toate astea?

Întrebarea este lăsată să se zvârcolească o vreme printre cei de faţă. Bălăceanu cu braţele încrucişate pe piept aşteaptă rezultatul analizei, abia reţinându-şi ironiile, Ghica, somnolând cu pleoapele lăsate peste ochi într-o expresie aproape tâmpă: „Chiar, de ce? Lua-m-ar naiba, nu ştiu de ce Napoleon i-a zgândărit pe ruşi!"

– Trecerea pragului de care vorbeam produce o jubilaţie fatală, nu exagerez când spun fatală, râde Panu aşezându-şi palmele pe genunchii cuminţi, se petrece în individul respectiv o ruptură, se frânge pentru el însăşi logica lumii, atunci când i se împlineşte ceea ce conştient nici nu dorea, când i se împlineşte absurdul. Am putea spune că Napoleon dorea subjugarea Austriei? Am putea spune că hatmanul nostru cel frivol dorea să fie prinţul a două ţări ce-şi visau de mult unirea? Toute proportion gardée, merită să ne aplecăm asupra ideii că există un prag de suportabilitate a propriului destin excepţional.

Pentru Bălăceanu conversaţia este destul de nostimă. Scoate mici icnete antipatice şi dă din cap aprobator spre Panu. De afară, se aude viscolul biciuind copacii, zidurile, ferestrele, iar uşa ce dă în balconaşul minuscul se zgâlţâie furioasă, Ghica se îndoaie din şale pentru a auzi mai bine peroraţia, dar se lipeşte cu privirea pe moldoveanul cel teoretic: „Bietul Panu! Băiat oarecum sărac, ajuns caimacam, şi-o fi crezut destinul mai generos decât a fost. Destinul l-a încurajat, a fost deci curajos, demn, chiar trufaş, şi iată-l rătăcit printre politicieni mărunţi... Speră oare ca destinul să-i mai facă o surpriză, să-i dea o lovitură glorioasă?"

– De ce să n-o recunoaştem, Cuza a înnebunit când şi-a văzut viaţa răsucită astfel... S-a trezit brusc aruncat printre cei mai mari ai lumii, corespondenţă particulară cu Napoleon, conversaţii pe canapea cu Sultanul, prietenii cu principii vecini...

Gura lui Panu se strâmbă elocvent. Ceilalţi se amuză.

„Are haz din când în când."

–...Am auzit că Prinţul Miloš i-a trimis, în semn de recunoştinţă pentru armele alea ruseşti, o frumoasă sabie cu o frumoasă inscripţie: Amico certo in re incerta...

Şi-a ridicat sprâncenele încreţindu-şi fruntea în trei cute groase:

–...stă în toate cărţile de istorie în rând cu Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu...

Mâinile cu degete pedagogice prind din nou paharul. Soarbe încet, relaxat şi-şi mută privirea asupra lui Ghica:

– Tocmai această nebunie îl va pierde.

– Nebunii au o deosebită forţă fizică! remarcă Ghica, dar îşi dă seama că sarcasmul n-are ecou.

– S-a înconjurat numai de oameni venali care îl laudă şi care îi tolerează slăbiciunile, are impresia că tot ceea ce face este legitim, iată semnul pierderii...

Valetul lui Bălăceanu le anunţă că este gata masa.

„Cina de taină? Cine va fi vândut?" se întreabă Ghica. „Ah, desigur, norocosul cu destin prea generos!"

Sufrageria mică, austeră, parcă ar fi chilia unei mânăstiri, are o masă lungă florentină cu scaunele solemne de jur împrejur, un dulap de stejar pe partea dreaptă. Pereţii albi de var au deasupra dulapului, împodobit cu sfeşnice de argint şi fructiere grele, două farfurii de faianţă italiană, iar ceilalţi trei nimic, o albeaţă de hârtie. Lampa olandeză cu lumânări de spermanţet arde fără strălucire.

Cina este pe măsura lui Bălăceanu, care îşi toarnă fantezia în replici, nu în aparenţe snobe şi parcă pe gustul lui Panu căruia menuu-ul fără complicaţii snobe îi surâde. Stă faţă în faţă cu Ghica şi mestecă leneş ca şi când i-ar lipsi apetitul. Muşchiul de viţel cu sângele zemuind deasupra şi cu gălbenuşul de ou ca un ochi ce spionează gurile flămânde, uitând discreţia cuviincioasă, dispare însă metodic, tăiat cu atenţie.

Ghica are senzaţia că micul apartament de la Hugues al lui Bălăceanu seamănă cu o nacelă plutind pe o apă tulbure. Este, fără să-şi explice de ce, neliniştit.

Gazda a ajuns la apogeul rolului ei:

– Aţi avut un curaj extraordinar! îi spune lui Panu care taie calm muşchiul şi se avântă cu plăcere în evocarea vremurilor când, caimacam fiind, a adus, într-adevăr, românilor Unirea.

– Mi-aduc aminte, se avântă, de vizita lui Afif-bey când ne-a citit depeşa lui Fuad-Paşa. Ha! Ha! Ne cerea unanimitatea în hotărâri şi parcă îl ţinea de mână pe Ştefan Catargiu care privea pe sub sprâncene ca un elev pârâcios venit cu tata să-şi apere neruşinarea! L-am întrebat pe turc dacă este o depeşă oficială. Pentru că nu voiau să dea un ton prea fioros afacerii, s-a eschivat şi atunci l-am invitat în cabinetul meu particular, ca pentru o scrisorică intimă. Ha! Ha! Îl mai văd încă pe Vasilică Sturdza bâţâind din cap jignit şi pe Alecsandri cu impecabilele lui dungi la pantaloni stând drept şi încruntat. Ascultam uluiţi. A fost de ajuns să-l ameninţăm cu demisiile noastre pentru ca Afif să ne asigure de linişte, de multă, multă linişte...

Furculiţa şi cuţitul lui Panu dansează vrăjitoreşte deasupra rămăşiţelor din farfurie. În încăpere miroase a sos picant (piper, cuişoare, enibahar!), a pâine prăjită şi vin roşu de Panciu. Ghica a uitat să mai asculte.

Zâmbeşte cu ochii aţintiţi asupra lui Panu, înghiţind absent feliuţele de carne pe care le taie cu gândul aiurea:

– Ceea ce detest foarte tare, declară Bălăceanu demonstrativ, este grandilocvenţa, gesturile patriotice prea teatrale!

Ghica îi aruncă o privire cercetătoare: „S-ar putea să fie sincer!"

– Dumneata, continuă gazda înclinând capul plin de admiraţie spre Panu, dumneata n-ai făcut din sentimentele şi din faptele dumitale politice un spectacol! Iată de ce îţi port un mare respect, ţi-o spun fără să vreau să te flatez, ci pentru a exprima una din cele mai profunde convingeri pe care le am. Nu ai vânat popularitatea şi ai făcut cele mai eficace gesturi politice! Este absolut firesc să te înţelegi bine cu prinţul Ghica, un om cu aceleaşi metehne...

Panu, uşor fâstâcit, şi-a abandonat instrumentele şi clipeşte des cu mâinile aşezate cuminte de-a dreapta şi de-a stânga tacâmului. Bălăceanu cântă ca Papageno, cu un flaut fermecat, foarte melodios.

E momentul să intervină.Cu aerul că cere un sfat celui mai înţelept dintre ei:

– Ce este de făcut? îl întreabă pe Panu.

Acesta se trezeşte din reverii şi-l fixează atent, la pândă. Ghica revine moale, punând şervetul de olandă lângă farfurie:

– Sincer, problema cea mai importantă acum nu mi se pare a fi opoziţia faţă de guvernul lui Cretzulescu, un guvern personal, fără doar şi poate, ci faţă de Cuza. Este o situaţie foarte neplăcută pentru oricare dintre noi, spune el, cu vocea moale, abia şoptită. Cuza a fost triumful nostru şi, deodată, ne vedem spectatorii unei comedii cu efecte dezastruoase în care el are o partitură... (îşi caută cuvântul printre pahare, platouri, fructiere, tacâmuri) ingrată, da, ingrată. Nu pot numi altfel această debandadă absolută şi această neglijenţă iresponsabilă care domneşte asupra tuturor domeniilor vieţii noastre publice.

Panu este impresionat de tonul grav al lui Ghica. Îşi răsuceşte şervetul cu degetele.

– Mi-am exprimat deja... începe şi este întrerupt de zâmbetul cald, amical al fostului bey de Samos:

– Nu m-aş fi adresat dumitale dacă n-aş fi observat poziţia pe care o ai. Vreau doar să te asigur că sunt alături de dumneata, că nu eşti singur, că poţi conta pe mine în tot ceea ce faci.

Pe măsură ce vocea i se îmblânzeşte îi devine mai fermă, mai promiţătoare.

Uitându-te la Bălăceanu cum surâdea ai fi crezut că îl roade mândria de a ocroti sub acoperişul său un mare eveniment. Parcă de multă vreme ar fi dorit ca cei doi să fie împreună. În clipea lui Panu voios în sensul acelui „nici nu-ţi dai seama ce nevoie avem de dumneata", îi zâmbea lui Ghica mai lejer, „e al nostru, ce mai!"

Cu ţinuta lui impecabilă, cu urâţenia lui savuroasă şi cu splendida lui linişte, Ghica poza în omul prin gura căruia vorbesc zeii. I-ar fi numit „zeii

bunului simţ", dacă alţii nu s-ar fi grăbit să-i numească „zeii politici ai Engliterei". Prefera să-i lase, de aceea, nebotezaţi.

– Domnule Panu, spune, împărtăşesc opiniile dumitale şi din păcate numai împrejurarea că am ţinut un prea fantomatic minister la Iaşi, un minister care n-a fâlfâit, sărmanul, decât dintr-o aripă... m-a împiedicat să descopăr în dumneata un prieten de idei, de atitudine.

În privirea îmblânzită a lui Panu apăruse acea sămânţă dulce a colaborării, a „prieteniei de idei". Şi Ghica observă cât de frumos poate continua discuţia o dată ce a trecut pragul politeţurilor şi al *exordium*-ului. Continuă deci fără să-şi ia ochii de pe fruntea încreţită a celui căruia i se adresează: un om curajos, dar naiv. L-a înţeles, l-a simţit. Nu face parte dintre moldovenii spirituali şi graţioşi, a Alecsandri, nici dintre cei care în versatilitatea lor ascund o incoruptibilă obsesie, ca Mihalache Kogălniceanu, dar are ca toţi aceştia ideea năstruşnică a unei istorii, în desfăşurarea ei, justiţiară. Vor să lase o urmă nobilă, pe care retorica lor s-o ofere urmaşilor ca pe o hrană de preţ. Viitorul le este mai drag decât prezentul.

– Avem aceleaşi preocupări, aceleaşi deziluzii, aceleaşi idealuri, aceleaşi idei critice, aceleaşi principii de progres şi (după o enumerare afectuos-ironică, trecând cu jenă peste declaraţia de simpatie, ca un bărbat ce nu vede rostul exprimării unor sentimente de la sine înţelese) mai ales aceeaşi dorinţă de a scoate ţara, face un semn spre parchetul lustruit al sufrageriei – ţara care îi ţine, care îi ocroteşte în poala ei maternă – din anonimatul ei european. Greşesc?

Panu clipeşte emoţionat, îşi învârte şervetul pe deget. Ideea aceasta îi este familiară, nu zău, prinţul Ghica este o persoană fermecătoare, cine a putut imagina despre el lucruri urâte!

– Sunt foarte bucuros că v-am putut întâlni cu adevărat, adică ne-am putut spune acele lucruri profunde de care sufletele noastre au nevoie...

„Me voilà, dans une prospère alliance avec les radicaux moldavs!"

Totul este limpede. Panu este flatat de relaţia pe care o are acum, în momentul în care îşi afirmă cu atâta tărie opoziţia, cu unul din politicienii „cei mai periculoşi", cu cele mai solide relaţii în Franţa şi mai ales în Anglia, care a cucerit, în exil fiind, pe turci. Această prietenie are pentru el aerul unei aventuri. Şi Ghica vrea să-l satisfacă chiar din prima zi. Trece la discuţia propriu-zisă cu oarecare brutalitate:

– În asemenea momente trebuie să ne unim şi să concepem o strategie.

– Sunt convinsă de necesitatea unei colaborări, de unul singur nu faci nimic, spune Panu şi i se adresează lui Bălăceanu ca unui vechi prieten căruia îi cere confirmarea bunelor sale intenţii înaintea unui nou prieten.

Henry, valetul lui Bălăceanu comite în această clipă greşeala de a umple prea mult paharul stăpânului său şi, vărsând rubiniul vin de Panciu pe faţa de masă, se sperie, îşi trage cotul, loveşte cu umărul urechea lui Ghica, îngaimă o scuză, se dă doi paşi înapoi şi se izbeşte de camerierul

hotelului care aduce, radios, fructele glasate şi un platou cu sarailii. Totul de prăbuşeşte. Cei doi slujitori se precipită să ridice de pe jos micile obiecte năclăite în siropuri, mănuşile prea distinse ale lui Henry se lipesc de mânecile camerierului, de lungile lor degete atârnă dâre strălucitoare de lichid cleios. Domnii care vorbeau atât de grav şi emoţionant se năpustesc într-un râs aproape soldăţesc.

– Fii atât de amabil, Henry, spune Bălăceanu, şi după ce te hotărăşti să ieşi de sub masă, şi-l convingi şi pe distinsul tău partener să facă la fel, adu-ne cafelele în salon. Pentru noi va fi, sper, oricum mai igienic. Arată cu degetul faţa de masă pe care pete lăbărţate, sângerii, s-au impregnat fulgerător.

– Îmm, şi mai puţin sinistru! exclamă Ghica.

Henry cunoaşte stilul stăpânului, îşi continuă calm munca de curăţire a covorului, fără să dea atenţie sarcasmului acestuia.

– Ah, ah, nu te grăbi, iartă-mă, şi, ştii, fă tot ceea ce ţi-am spus numai dacă eşti amabil. Dacă nu, nu!

Având în vedere că domnii se amuză grozav nici măcar camerierul nu-şi mai cere scuze, rânjeşte şi el cu poftă şi-şi scutură degetele pline de pere şi pepeni confiaţi, în platouri.

Până în salon se tot râde. Fiecare şi-a luat paharul în mână şi a părăsit locul crimei. Iată-i în fotolii, aşezaţi confortabil, bine dispuşi şi strâns uniţi. E timpul să revină la lucrurile importante abandonate. Ghica îşi priveşte în lumină paharul:

– Domnule Panu, problema bugetelor aşa cum aţi pus-o în Cameră este vitală şi era absolut necesară a fi pusă, dar cred că ar trebui să fim intransigenţi şi în cea politică.

Moldoveanul nu neagă, examinează atent salonul, se concentrează şi aplecându-se pe unul din braţele prea generosului său fotoliu, spune:

– Tocmai asupra acestui punct trebuie să discutăm, este un punct care implică prea multe riscuri.

– Evident, evident... repetă Ghica înţelegând că Panu aşteaptă de la el confirmarea că Europa s-a obişnuit cu *România*. Nu avem voie să punem în pericol ceea ce s-a obţinut până acum, cu atâtea dificultăţi, dar şi cu atâta excesivă prudenţă, replică arătând că este de partea lui Panu care cerând de la început Unirea prin forţe interne a dispreţuit precauţiile cu care a obţinut-o Cuza abia după trei ani, prin tratative obositoare.

– Avem nevoie de o formulă fermă şi totodată neriscantă din acest punct de vedere.

– Eu m-am gândit că am putea folosi prilejul oferit de ultimul mesaj. Este unul care aruncă iar Camera în acuzaţia de nelucrare, unul în care Cuza pretinde a fi luat cârma guvernului din pricina *unortristeevenimente!* Adică oamenii politici ai ţării s-au dovedit incapabili de guvernare, iar el şi-a alcătuit acest minister de salon concentrând puterea în mâinile sale capabile...

– Capabile de dezordine... îngăimă Bălăceanu.

– Cuza a dezamăgit multe speranţe, reia Ghica şi-şi lipeşte palmele de sobă. Reformele pe care le-a promis nu le-a făcut, iar criza a cuprins toată viaţa noastră socială.

– A mai promis chiar că va lăsa tronul în faţa unui prinţ străin, rosteşte Panu, şi Bălăceanu zâmbeşte frumos, dă din cap de parcă ar spune: „Ce să mai vorbim despre asta?" şi Panu refuză acest scepticism. Nu, nu! Nu este chiar atât de simplu. Să ne gândim. Poate ar trebui să-i reamintim această istorie, nu? Dintre doleanţele divanurile ad-hoc are meritul, să zicem, a fi realizat, cu chiu, cu vai, Unirea deplină, dar... principele străin? Principele străin?

– Ah, iată doleanţă pe care şi prietenul Kogălniceanu i-o amintea acum doi ani cu vehemenţă! face Bălăceanu.

Ghica îşi mută privirea asupra perdelelor de pluş cărămiziu: „Sunt şi alţii care îl urăsc la fel de tare! Nu este, deci, o extravaganţă a ambiţiilor mele, cum cred unii, şi nici o orbire orgolioasă, cum crede Saşa, ma femme moraliste. Să-l vedem pe domnul Panu, neîntinat de ambiţii de domnie, având trecutul glorios al unei căimăcămii care a adus şansa Unirii, ce vrea?"

– Sigur, i se poate aminti politicos despre asta, spune, îi mai putem mulţumi demonstrativ împăratului Napoleon în numele Camerei pentru ajutorul dat în împlinirea unirii...

Bălăceanu lasă pleoapele jos: „Ghica este necruţător, a înţeles resentimentul lui Panu şi supralicitează, nici prudenţa cu care a făcut Cuza Unirea nu vrea să i-o recunoască ca pe un merit, îi oferă mărinimos Împăratului gloria unui biet interes diplomatic!"

– Totuşi, intervine, ce-i putem reproşa politic, în limitele *Convenţiei?*

– Ceea ce a făcut anticonstituţional! Panu a devenit foarte zelos. Organizează un spectacol, oferă soluţii, vine cu idei de bun simţ şi cu soluţii îndrăzneţe, stimulat de opoziţia pe care ceilalţi doi o aşteaptă de la el.

Ghica îşi păstrează calmul:

– Insinuează în mesaj că a făcut *totul!* Este o insultă adusă reprezentanţilor unei naţiuni? Este?

– Ah, îşi înfige Panu un deget în plafon. A apelat la puterile garante pentru rezolvarea unor probleme interne ce ţineau de resortul Camerei – cum ar fi legea electorală...

O mică ezitare. Gazda îşi soarbe cafeaua: „S-a plâns de legea electorală a Convenţiei, n-a apelat la...", dar Ghica decide:

– Sigur, şi nu este prima dată când apelează la puterile garante şi când sfidează Adunarea, călcând legile constituţionale.

Bălăceanu relaxat brusc ridică braţele spre tavan şi, aducând umorul în mijlocul salonaşului său, exclamă:

– Ah, ah, vreau scandal, vreau scandal!

Cei doi invitaţi râd condescendent, ca în faţa unui copil care face şotii.

Se potolesc însă repede şi, puţin ignorând prea distinsa gazdă, aplecându-se unul spre altul pe marginile fotoliilor, şopotesc:

– Din păcate, comisia pentru redactarea răspunsului la mesaj nu va putea spune toate astea.

Panu ridică peste ochi nişte sprâncene stufoase, circumflexe. Ghica scoate bancnota din buzunar:

– Propunem un amendament!

– Sigur, sigur!

Intervine Bălăceanu ca şi când lui îi aparţine cea mai subtilă soluţie:

– Dar cine are autoritateă cea mai clară pentru a obţine asentimentul întregii Camere în această privinţă, omul necompromis, ferm, cu zdrobitoare calităţi morale? Lasă câteva secunde să treacă în aşteptare, apoi, ridicând mâna dreaptă, îl arată pe Panu. Cine? Iată-l!

– Ah, eu nu mă dau înapoi! Pentru mine sinceritatea este o lege. Problema pusă din punct de vedere strategic este de a fi susţinut în acţiune, pentru ca amendamentul să treacă...

– În privinţa acesta... se repede Bălăceanu.

– Dumneavoastră, domnule Panu, îi taie entuziasmul Ghica, puteţi aduce adeziunea liberalilor moldoveni şi a celor valahi, care vă stimează, Rosetti şi Brătianu sunt redutabili ca influenţă, au o forţă deloc neglijabilă! Puteţi întruni simpatiile moderaţilor, ca mine şi Bălăceanu şi a încă multora de care răspundem, dar cred că şi a multor conservatori notorii care nu trebuie ignoraţi în asemenea împrejurări, dimpotrivă, sunt de părere să-i folosim, de exemplu, pe Dimitrie Ghica, nemulţumit de ultima sa colaborare cu Prinţul, însă, mă gândesc, şi a conservatorilor moldoveni, ca Grigore Sturdza, oh, ştiu că vă este neplăcută compania, vă este jenant să staţi pe aceeaşi baricadă cu beizadea Viţel, dar acum este vorba de voturi. Pentru Sturdza, Cuza este *un parvenu...*

Bălăceanu îşi permite o relaxare:

– Pentru beizadea Viţel „educaţia" unui principe în vederea guvernării este indispensabilă. El s-a tot educat de pe la cinci-şase anişori. Aud că porecla îi vine de la un viţel adevărat!

– Chiar aşa! râde Panu. Nu ştiu dacă de la cinci sau de la cincisprezece ani, oricum Grigore Sturdza a luat hotărârea să fie un principe renascentist şi a început prin cultivarea trupului, ridicând un viţel nou născut zilnic, în spate, sperând ca acesta, crescând, să poată însuşi creşte în forţă...

– Deci în ceea ce priveşte puterea musculară avem ceea ce ne trebuie la dispoziţie, chicoteşte Bălăceanu.

– Din plin. Face zilnic gimnastică suedeză, şi-a comandat aparate speciale...

– Sunteţi indivioşi, domnilor, replică Ghica, prinţul Sturdza arată excelent, viguros, sănătos, bine dezvoltat şi vă pot atrage atenţia că şi-a cultivat, tot renascentist, şi spiritul, la fel de metodic, cântă la vioară cu multă virtuozitate. S-a râs mult în presa moldovenească de gradul lui militar din

armata turcă, dar pot depune mărturie că otomanii erau foarte mulţumiţi de cum şarja compania de cavalerie a lui Sturdza, pardon, a lui Muhlis-paşa, în războiul Crimeei...

– Vai, vai, se pare că nu mai sunt vremurile principilor născuţi, ci ale celor „aleşi". Şi zău, aceşti *aleşi* ne stau uneori în gât mai abitir decât ceilalţi, prea sunt populari, prea sunt „de-ai noştri", n-au mister, le putem pretinde multe şi mărunte, suntem cu ei prea familiari.

Bălăceanu se pornise. Autoironia avea efect înviorător pentru el, dar Ghica se îndoia de efectul pe care îl va avea asupra lui Panu. De aceea se precipită:

– Îţi garantez că amendamentul va avea suficiente iscăliturі.

Simte că este prea pătimaş. S-a aplecat în faţă cu coatele pe genunchi şi vorbeşte cu vocea înaltă. Prinde ocazia când Henry îşi face apariţia cu tava plină de cafele, să se retragă, să se liniştească, să arunce o privire mustrătoare lui Bălăceanu şi apoi reia atacul:

– Iată că am început să râdem de monarhii constituţionali deşi am ţipat atâta că nu-i mai vrem pe cei picaţi din cer! Să fim rezonabili! Pentru noi, aici, în această situaţie, încă avem nevoie de unul picat din cer, din Europa! Mentalitatea noastră nu este conformă principiilor noastre! Trebuie s-o aducem la suprafaţă ca pe un înecat. Şi uneori înecaţii arată foarte rău, tumefiaţi şi iresponsabili. Oare cât timp îi vom târî în spate? Nu, zău, cât timp ne va mai trebui pentru o reală maturizare politică?

Bălăceanu nu mai suportă seriozitatea discuţiei, i se pare că Panu se detaşează, le scapă din pricina excesului de gravitate:

– Ei, ei, ne facem fraţi cu dracul...

El, ca orice muntean, nu înţelege sobrietatea moldovenilor cu care însă Ghica este obişnuit. „Panu?... Un fel de Negri mai palid. Se îngrămădesc multe delicate nuanţe în această paloare, iar Panu se dovedeşte apt de dialog mai bine decât Negri..." Însă Bălăceanu este foarte apt pentru prejudecăţi:

– Cine ar fi crezut că vom ajunge aici, şopteşte deja mâhnit Ghica. E tonul cel mai potrivit pentru un radical moldovean.

Panu este exaltat:

– Trebuie să ne ţinem tari şi să nu cedăm sentimentalismului!

Cu aceste cuvinte pecetluieşte coaliţia.

Nu este încă coaliţia celebră şi monstruoasă, este doar germenele ei...

Bălăceanu nu-şi pierde buna dispoziţie ironică:

– Sper că vă daţi seama că un asemenea amendament sună a cerere de abdicare, nu? şi-l fixează pe Panu. Acesta clipeşte des, se uită repede la Ghica şi ridică din umeri:

– Desigur, desigur! Trebuie să fim tari!

În această clipă Henry intră cu un nou platou plin de fructe confiate, nuci şi alune. E mândru, impozant, deşi doi nasturi importanţi i-a sărit în

timpul operaţiunii de recuperare a celorlalte pere, mere, prune, portocale şi pepeni...

Nu înţelege de ce domnii râd cu poftă când îl văd.

X

„Acum o să se ridice, o să facă patru paşi spre masă, rochia o să-i fâşâie moale, agăţându-se de speteaza scaunului pe care va trebui să-l ocolească, şi va începe să-şi aleagă un ghem din coşul de lucru, ridicând spre lumina alb-cenuşie a ferestrei un ghemotoc când roşu, când carmin, vernil sau azur, când portocaliu sau roz...".

Gradowicz o urmăreşte cu coada ochiului pe Ana şi, observând cum îşi îndepărtează ghergheful pentru a-i contempla îmbinarea culorilor în desenul acela ridicol în care un păstor face temenele gingaşe unei păstoriţe bătrâioare, poate să-i ghicească mişcările.

El stă lângă sobă şi-şi citeşte ziarele, deşi nimic nu-l interesează din ceea ce scrie în ele, chiar dacă treburile *Adunării române* sunt în ultima vreme foarte încordate.

„După ce'mpreună mi s-au tărbăcit,
Roşii şi cu albii s-au încumetrit,
Însă nu se ştie, Roşii au albit
Sau, mai bine, Albii au mai rumenit..."

Ce-i pasă lui de alianţele partidelor bucureştene?

Felul simplu în care doreşte Ana să trăiască are ceva ostentativ şi fascinant, depăşind cu mult efectul unei nelinişti excentrice – socotite de obicei mai expresive. Pentru el rămâne încă uluitor acest naufragiu dăruit de soartă când se aştepta mai puţin. De aceea nu se mai satură privind-o.

Gerul de afară care face să scârţâie ferestrele şi să uruie înfundat hornul, focul duduind şi sforăitul monoton al lui Just, întins la picioarele lui, foşnetul rochiei tinerei sale soţii – toate, în firescul lor, în tandreţea lor îl miră cum l-ar mira un spectacol la jumătatea căruia publicul ar fi invitat să părăsească sala pentru că vedeta nu mai vrea să joace, se mărită şi puţin îi pasă de nefericirea Desdemonei în ultima parte a piesei...

Este o după-amiază atât de obişnuită încât devine ireală. Scoate la iveală viaţa lui ca pe un text vechi dintr-un palimpsest.

„Ce-aş fi eu fără toate astea? Dar ele ce-ar putea fi fără mine?"

Ana se ridică, face acei patru paşi spre masă, rochia fâşâie uşurel atingând speteaza scaunului, se apleacă asupra coşului de lucru şi începe să caute ghemul potrivit.

O bucurie tainică, blândă pune stăpânire pe Gradowicz. Câinele

oftează, îşi întinde labele înainte şi-şi pune botul pe ele, aruncând celor doi stăpâni priviri somnoroase.

Se aud clopoţeii unei trăsuri.

Ana se întoarce la locul ei, dar nu se aşează, potriveşte ghemul în desenul gherghefului, apleacă încet capul pe un umăr, pe celălalt, aşează gherghefuI în lumină. E serioasă, concentrată şi indecisă. „O să-mi ceară părerea!" Întoarce pagina şi se preface captivat de un articol. Dar nu s-a născut încă articolul care...

Ana vine spre el tot examinând atentă combinaţia de culori:

– Iartă-mă, te sâcâi cu ale mele, îi spune, dar nu sunt sigură că merge albastrul acesta pentru florile din mâna păstorului.

Are dreptul să se joace. Mijeşte ochii, întoarce goblenul pe toate laturile, îl îndepărtează, îl apropie de lumină, îl răsuceşte cu multă seriozitate:

– E prea închis, îşi dă cu părerea şi nici nu mai aşteaptă invitaţia, o ia de după umeri şi, mergând spre masă, zâmbeşte cu ochii aţintiţi asupra mâinilor ei ce ţin gherghefuI şi refuzatul ghem. Just ridică pleoapele, apoi capul, apoi pieptul arcuit pe picioarele din faţă. Gradowicz răstoarnă coşul. Ana îşi lărgeşte repede poalele fustei pentru ca torentul colorat al ghemelor să nu se reverse pe covor şi râde copilăreşte, de parcă scamatorul de la bâlci a reuşit să prindă farfuriile lui zburătoare.

Şi mâinile lor încep să alerge deasupra mesei, ca într-o scenă de spiritism.

– Ăsta?

– Nu! face el, încruntat, mijându-şi iar ochii.

– Poate ăsta?

– Poate. Îl aşează pe marginea gherghefului şi, totuşi, nu pare mulţumit. „Mai vreau!" Nu! Mai căutăm.

– Nu ştiu dacă... A! Uite-l pe acesta!

– Ar fi ceva!

Just şi-a pus botul pe marginea mesei şi le urmăreşte joaca, nu fără ironie. „Puţin îmi pasă de ironiile tale!" îi spune cu o privire Gradowicz.

– Da, da, acesta, decide alergând la întâmplare.

– Ah, îţi baţi joc de mine! E mai închis decât cel pe care îl alesesem eu.

– Zău? Atunci pune tot pe acela...

– Habar n-ai şi faci pe grozavul! îl ceartă Ana amuzată.

– Şi tu te faci că mă consulţi, şi eu mă fac că aleg! Asta numai pentru că te iubesc, spune şi-i sărută fruntea.

– Te prefaci pentru că mă iubeşti? se indignează ea.

– Desigur, nu ţi-am spus că voi face totul pentru tine?

Sărutând-o din nou îi simte în nări parfumul moale ce-i înconjoară ca o cască părul prins în conci. Dar, cum a surprins-o râzând şi-a lipit apoi buzele de dinţii ei, are senzaţia că Ana se apără de el, îl respinge cu o violenţă înfăşurată în mănuşă de velur.

Rămâne cu o bănuială stranie, nedefinită. Se întoarce spre scaunul lui, dar nu se aşează.

Un lemn trosneşte în sobă.

– Dacă faci totul pentru mine, hai să schimbăm perdelele! M-am plictisit de astea crem, vreau unele mov.

– Mov!? face Gradowicz venindu-şi în fire. Emoţia a trecut, teama s-a spulberat la apariţia candidă a perdelelor crem. O să arătăm ca boneta doamnei Grădişteanu.

– Mlle Brieux are un atlas mov minunat, pastelat, cu vinişoare bej, o nuanţă fină, delicată, zău! Am pus eu ochii pe el şi am rugat-o să mi-l păstreze.

– Nu se potriveşte cu covorul!

Ana ezită. Îl lasă pe Just să se aşeze la picioarele lui:

– Schimbăm şi covorul!

– Ana! E foarte plăcut aşa cum e acum! Şi-a reluat locul lui lângă sobă şi a deschis ziarul.

– Face totul pentru mine! mormăie Ana. Totul!

– Bine, bine! Schimbă şi perdelele şi covorul şi mobila...

– Nu, mobila nu! Jur! Nici nu e nevoie, tapiseria se va potrivi foarte bine! Ana râde şi-şi vâră aţa în ac.

„M-am ghemuit, m-am ghemuit, pur şi simplu, în fericirea asta familială." Cum fusese posibil? Cum?

Cine hotărâse că un lup singuratic trebuie şi poate să fie domesticit?

De ce să intre în aceste întrebări?

Îi surâde Anei încurajator, îngăduitor, mângâie între urechi pe Just şi îşi reia ziarele.

– Noutăţi? întreabă soţia lui pentru a fi amabilă, cu aerul cu care oamenii maturi se interesează de plăcerile tinerilor sau de dramele lor – aerul acela pe care adesea femeile îl iau în faţa preocupărilor politice, electorale sau sportive ale bărbaţilor lor, considerând aceste competiţii de forţe sau de opinii nişte foarte copilăreşti nesăbuinţe.

Pe el nu-l jigneşte. Dimpotrivă. Se simte parcă ocrotit de Ana. O lumină clară se revarsă peste intimitatea lor atât de confortabilă – ca patul bunicilor, care întotdeauna pare nepoţilor mai grozav decât al lor, mai larg, mai încăpător, mai moale. „Eu, sărmanul Gradowicz, dragoman al consulatului francez din Bucureşti, agent secret al emigraţiei polone, râvnesc, domnilor, doamnelor şi domnişoarelor, această tandreţe a firesculuil E oare o crimă?" Nu, mai degrabă ar trebui să se întrebe dacă este mulţumit de ea, dreptul deja şi l-a luat. „Sunt deci, mulţumit de ea?" Poate răspunde că o priveşte ca pe o răsplată venită târziu. Fericirea lui împrăştie în jur mirosul florilor fanate – flori care l-au aşteptat prea mult sau pe care el n-a ştiut să le smulgă la timp. Deşi nimic nu se potriveşte mai puţin cu Ana decât imaginea unui buchet ofilit, ea respiră prospeţime, sănătate şi forţă, căsnicia lor arată o recompensă târzie, când înseşi meritele pentru care este acordată au fost uitate. Personajul principal

este mai degrabă obligat decât onorat, obligat să intre într-un rol dinainte scris. Şi iată-l avântându-se în rolul predestinat:

– Noutăţi? Doamne, Ana, dar pe ce lume trăieşti!

Îşi aşează piciorul drept peste stângul, nemulţumit parcă de ignoranţa ei. Până aici pare destul de expresiv.

– Este un mare scandal în Cameră...

Ea zâmbeşte foarte trist. „Ah, probabil că ar fi trebuit să ştiu asta!" pare că-i spune. Devine gravă şi-şi înfăşoară, gânditoare, aţa pe mosorel.

– Stânga, dreapta şi centrul s-au unit..., anunţă el miracolul.

– Şi asta e ceva scandalos? De atâta vreme toată lumea se plânge de certurile din Cameră, de neînţelegeri...

– Da, Ana, dar coaliţia asta – în care încap democratic şi Brătienii, şi Ştirbey, şi Basarab-Brâncoveanu, şi C.A.Rosetti, şi Ion Ghica sau Ioan Cantacuzino, şi Nicolae Bibescu, Grigore Sturdza, dar şi Goleştii şi Dimitrie Ghica etc. – nu se jenează să spună că nu-l mai vrea pe Cuza.

– Dar pe cine?

– Un principe străin.

– Ah, vechea poveste!

Ana îşi împinge bărbia înainte, dispreţuitoare. Trage acul prin pânza întinsă, atentă, atentă, numără firele încruntând ritmic din sprâncene şi, împungând, îşi dă la o parte de pe frunte cu dosul palmei o şuviţă îndărătnică.

În concentrarea cu care lucrează este multă linişte şi lumină. „Noutăţile" sunt foarte departe de ea.

Gradowicz nu îndrăzneşte de câteva luni să atace acest subiect în examenele sale interioare: soţia lui, tânăra lui soţie este mărginită? Dacă Ana Théodory avusese în saloanele bucureştene mica ei glorie pe care i-o stimula averea, delicateţea şi puritatea, Ana Gradowicz se pierduse imediat în masa uniformă a nevestelor *neinteresante*. Deşi prinţesa Ghica o invita mereu la seratele sau concertele ei, deşi monsieur Tillos, nou consul, era foarte atent cu ea în societate şi-şi ameninţa dragomanul că-i va răpi soţia, în glumă, într-un fel de omagiu foarte franţuzesc adus, mai degrabă, soţului decât doamnei, Ana alegea întotdeauna colţul cel mai modest şi, tăcând, se pierdea în mijlocul conversaţiei generale, mărturisind apoi că „lumea" o plictiseşte. O mărturisea cu atâta candoare şi arătând faţă de „societate" o asemenea admiraţie, încât, dezarmat, şi în primele luni chiar fericit, descoperea în modestia ei semnele unei sensibilităţi tainice, afişate cu discreţie, eleganţă şi, totuşi, polemic.

În Bucureşti, o dansatoare franceză care trăise la Hamburg cu un prinţ nordic, pe care Tillos o compara generos cu Lola Montès, face ravagii, intrând în concurenţă cu doamnele din lumea bună – relaţia cu nobilul din ţinuturile boreală i-a creat o aureolă, aproape un blazon. Doamna „Képi", fostă favorită a lui Cuza şi fiică a unui Kretzulescu, jignit de manierele odraslei, o doamnă care fumează, se îmbracă milităreşte, conduce un

tilbury cu o mână fermă, la Şosea, nu se sfieşte să ajungă la ostilităţi cu dansatoarea, prin insulte violente, în plin bal.

Asta, aici, se numeşte personalitate!

Când admiratorii franţuzoaicei, după un banchet, organizează un „asalt" al casei doamnei „Képi" – „un charivari" – dar, avertizaţi, servitorii acesteia rezistă atacului, atunci femeile casei o târnosesc pe instigatoare, prezentă la spectacol. La Şosea cele două îşi continuă cu dezinvoltură conflictul.

Asta, aici, se numeşte tărie de caracter!

Doi fraţi Stavrinos, îndrăgostiţi de domnişoara Lamoteanu, ajung la un conflict socotit de societatea bucureşteană plin de haz, deci tolerabil. Unul o cere de nevastă şi este acceptat, la nuntă vine celălalt şi este acceptat pentru a nu se amâna ceremonia, banchetul, pentru a nu se risipi cheltuielile, pentru a nu cădea asupra familiei dispreţul public. Tinerii soţi sunt primiţi în lume cu toată căldura cuvenită, deşi se ştie că fratele întârziat n-a renunţat la graţiile proaspetei sale cumnate.

Asta se numeşte, aici, farmec, umor! Ceva foarte preţuit în spaţiul carpato-dunărean, cum ar spune Ion Ghica.

Ana cu invizibila ei retragere în faţa lumii, dar şi a colportajului ei, îi demonstra cu blândeţe fidelitatea şi voia să-i câştige încrederea într-un fel cât se poate de temeinic. Dar acasă, la masa lui plină de hârtii, Gradowicz se găsea tot singur. Încercările de a o iniţia pe Ana în misterele politicii se izbiseră de un refuz trufaş. Ea exagera în polemica ei. „Draga mea, politica nu este bârfă, nu este numai luptă între ambiţii, ci şi un joc superior, un joc adesea foarte nobil, care ascunde idealuri, vise, nelinişti, pe care este ridicol să le minimalizezi", spusese el, însă rezistenţa fusese opacă, foarte consecventă. Ana se retrăgea ca din faţa unui păcat capital şi el trebuise să facă o ruptură în viaţa lui cotidiană: munca de la consulat, rapoartele sale, alergăturile, însoţindu-l pe monsieur Tillos, relaţiile mondene necesare informaţiei sale – de o parte şi viaţa privată, plină, este adevărat, de calm, banalitate luminoasă şi încredere, simplitate şi afecţiune – pe de altă parte.

Ana înţelesese că soţul ei are o anumită activitate secretă. Asta dădea însă căsniciei lor un aer misterios şi părea decisă să-l apere, să-l ocrotească, cu preţul propriei ei ignoranţe, de parcă în taina lui nici ea nu avea voie să calce.

El nici nu ştia, la urma urmei, cum să preţuiască mai mult acest tandru respect şi modestia cu care Ana îi proteja, ceea ce ea numea, în rarele momente de sinceritate, „misiunea" lui. Cu timpul devotamentul ei devenise un sprijin, nu acel sprijin al inteligenţei, al colaborării mentale, cum era între Czayka şi Ludwiga, şi pe care şi l-ar fi dorit, cât cel al încrederii – una care te asigură de devotamentul cuiva în orice împrejurare, „la bine şi la rău." Pe Ana chiar o vedea însoţindu-l „la bine şi la rău", fără să se întrebe dacă el are dreptate sau nu, cu o totală încredere, însă

refuzând să înţeleagă amănuntele, deseori chinuitoare, ale „misiunii" cu care fusese însărcinat.

Când se întorcea acasă, era întâmpinat cu o dragoste şi cu o supuşenie plăcută care îi încălzea inima şi-l făcea mai vesel. Descoperea în toate colţurile motive de bucurie. Numai că trebuia să intre în biroul lui şi să scrie afurisitele alea de rapoarte, să rezume „noutăţile" dispreţuite de Ana şi atunci, în mod straniu, simţea că îşi ia o revanşă. Faţă de ce? Faţă de propria lui fericire familială. Nu putea nega această ranchiună obscură ce traversa calmul vieţii lui noi, o nemulţumire mereu solicitându-i vagi resentimente. Se refugia din afecţiunea soţiei ca un copil care scapă din braţele mamei pentru a alerga la prietenii antrenaţi într-o competiţie teribil de interesantă.

„La proiectul de răspuns la mesaj, alcătuit de comisia desemnată de Cameră, s-au adus obiecţii serioase. Dl. Panu, cu autoritatea sa de radical, patriot şi opoziţionist, a propus un amendament prin care nu numai guvernul Kretzulescu este expus unei severe critici pentru încălcarea normelor constituţionale de guvernare, dar însuşi Prinţul Cuza este socotit responsabil de neîndeplinirea reformelor pe care ţara le aştepta de la alesul ei. Este acuzat de a fi apelat la Puterile garante prea des, când putea rezolva lucrurile din interior, că a uzat oamenii politici la putere, că nu a sancţionat legea rurală ridicolă, votată de Cameră, după moartea lui Catargiu. Amendamentul a fost aplaudat de stânga, de dreapta şi de mulţi moderaţi, printre care şi prietenul nostru, prinţul Ion Ghica, despre care, în cercurile palatului se spune că ar fi fiind „braţul activ al consulului Green", profitând de „sărăcia" dlui Panu – părerea aparţine lui Baligot de Beyne, secretarul personal al Prinţului Cuza. S-au abţinut şi chiar au ripostat, destul de palid, moderaţii care încep, vag, să constituie partidul domnitorului, dar, cu excepţia dlui Kogălniceanu, personalitate indiscutabilă şi om foarte ambiţios, sperând, acum, conducerea viitorului cabinet, ceilalţi sunt fără strălucire oratorică sau programatică."

Exact când scrisese aceste rânduri o auzise pe Ana chemându-şi bucătăreasa pentru a grăbi cina:

– La ora zece, Săftico, domnul trebuie să iasă în oraş, ai grijă!

Vocea aferată a Anei îl înduioşase. Se observa uşor că-i face plăcere să dea astfel de porunci din care rezulta: soţul meu este un om foarte ocupat, trebuie menajat, eu mă străduiesc să-i fac viaţa mai uşoară! De aceea cu greu îşi reluase firul:

„Prinţul Cuza nu vrea să facă un gest violent faţă de coaliţie. De altfel, orice dizolvare a Camerei a dus din pricina legii electorale la alegerea nouă a aceleiaşi Camere. Se aşteaptă, totuşi, un răspuns zdrobitor din partea dlui Kogălniceanu, intrat în graţiile Prinţului şi chiar venirea lui la putere, ceea ce a amorţit în reacţiile sale fireşti actualul cabinet, conştient că va fi schimbat, şi a întărit opoziţia foarte temătoare de o atare eventualitate."

Din sufragerie se auzeau deja micile zgomote ale veselei, farfuriile ciocnite de cuţite sau pahare, scaunele scârţâite pe parchetul gol. Şi el trudea mărunt pe pagina acelei depeşe cât mai laconice şi mai corecte:

„Amendamentul a constituit baza unui alt proiect de răspuns la mesaj, în curs de discuţie. În el, se mulţumeşte mai mult lui Napoleon al III-lea decât lui Cuza pentru Unirea deplină. Camera se apără de imputările ce i s-au adus declarând că nu regimul constituţional, ci nesincera lui aplicare este cauza tuturor suferinţelor."

Ana intrase în camera lui cu paşii ei mici, firavi şi vătuiţi:

– E gata masa, Jan!

– Vine imediat, răspunsese fără să se întoarcă, având acea ciudă obscură faţă de liniştea ei, faţă de devotamentul ei prea teatral, ca al oricărei tinere neveste.

Hârtia se pătase într-un colţ din pricina penei prost tăiate şi se enervase:

– Vin imediat, repetase mai energic, ceea ce părea că o înduioşase pe Ana.

„Contraproiectul acesta este un fel de cerere de abdicare şi chiar o insultă adresată domnitorului. În el se mai scrie că nu i-a lipsit concursul oamenilor de vază ai ţării – în patru ani s-au succedat 16 ministere în care au intrat toţi cei care au o valoare politică şi toţi, se scrie, au ieşit de la putere, fără a lăsa în urmă decât propria lor reputaţie..."

Nu mai putuse continua. Cina fusese nervoasă şi trebuia să recunoască, acum, retrospectiv, că sursa acelei iritări fusese calmul Anei. Ea întreba:

– Cum ţi se pare şalăul?

El îl înfulecase deja fără să-i acorde mare atenţie şi mormăise politicos:

– Excelent, excelent!

– Te rog s-o lauzi pe Safta pentru asta...

O lăudase pe Safta, o femeie mereu smiorcăită, cu cinci batiste în buzunarele şorţurilor şi ale fustelor suprapuse. Apoi, în tăcerea sufrageriei, mai încăpuse o întrebare:

- Mama ne-a invitat mâine la prânz. Crezi că putem merge?

El, care morfolea încă „amendamentul dlui Panu" o dată cu friptura de curcan, ezitase. Încercase să-şi amintească agenda consulatului de a doua zi şi propriile lui treburi – cea mai importantă, cea a cumpărării pădurii de la Foişoara, pe numele Anei, căci nu se votase încă legea prin care străinii ar fi avut drepturi de proprietate în România. Răspunsese scurt, grosolan:

– Nu, nu cred!

Şi Ana zâmbise:

– Bine, o să-i trimit vorbă că nu putem veni!

Dar nu era bine şi revenise:

– Poate, totuşi, să mă mai gândesc... da, da, să zicem...

Masa se terminase într-o veselie neroadă, căci Ana povestise cu haz conversaţia cu Safta care îi ceruse, un fel de ultimatum, recunoaşterea calităţilor ei gospodăreşti de către *domnul. Domnul* se simţise onorat de această autoritate nesperată şi râsese cu poftă.

Acum este altfel, o ciudată linişte îl îndeamnă să guste din pacea familială. „Nu, Ana nu este mărginită, are o vocaţie irepresibilă de soţie. Şi pentru asta trebuie o vocaţie, vezi atâtea familii nefericite!" În spaţiul restrâns al casei există o scară de valori. Pe ea, în locul cel mai înalt stă el, bărbatul, apoi vine Ana, cu tot devotamentul ei copilăresc, în urma ei ar trebui să vină copiii, dar încă nu şi-au afirmat dorinţa de a exista. „Se spune că unui cântăreţ de operă îi trebuie în egală măsură genialitate şi imbecilitate pentru a-şi suporta destinul. Dar de ce se spune asta numai pentru tenori, başi sau baritoni? Ana posedă harul necesar pentru arta căsniciei care dintr-o perspectivă pur intelectuală pare adesea stupiditate, eu însumi trăiesc o mare bucurie neroadă în preajma casei mele şi, totuşi, mental, mă cred superior celorlalţi prieteni sau rude. Soţia mea posedă două elemente contradictorii ca şi mine, ea are geniul mariajului şi opacitatea socială, eu, să zicem geniul politic, deşi, vai de capul lui, şi prostia căsniciei, dar, în unele momente, ele alcătuiesc un amestec atât de nebunesc!"

– Tare sunt încâlcite treburile astea politice, spune Ana tot împungând la ghergheful ei. Mai bine descurc firele mele, nu? îi cere asentimentul cu o inocenţă dezarmantă. Nu, zău, ce rost ar avea să-mi dau cu părerea când nu mă pricep?

Gradowicz se uită la soţia sa cu o nedisimulată curiozitate. Vede, deodată, cum se aşează pe pânză imaginea ei despre lumea în care trăieşte: foarte sever delimitată, ca un stup. Ceea ce i s-ar părea ei demn de dispreţ ar fi trecerea unuia din competenţa sa în altă competenţă, fără nici o justificare decât cea a ambiţiei personale. Imixtiunea provoacă haosul!

„Fiecare să-şi cunoască rostul!"

Dar ce este *rostul?*

Unde, în ierarhia stupului Anei, se află el? Singur s-ar plasa printre albinele lucrătoare, o mică, anonimă albină lucrătoare... Soţia sa îl va ridica mai sus, mai sus, adică la rangul de trântor? E discutabil dacă îl avantajează aceasta viziune.

Ea va fi alături de el la „bine şi la rău".

De ce se lasă devorat de un orgoliu nesăbuit? Cum îşi permite să dispreţuiască această melodioasă, tandră claritate a fiinţei?

– Mă tem să nu ne înşele lumina asta, spune Ana arătând spre fereastră. Dimineaţa, culorile se văd mai bine, dar nu am răbdare, ce să fac, nu am răbdare până mâine, aş vrea să termin buchetul păstorului în seara asta, deşi are umbre, nuanţe la care trebuie să fiu atentă.

În încăpere e cald, e bine.

Afară vâjâie vântul şi Just sforăie liniştit.

„Ce înseamnă fericirea?"

„Poate acel hublou prin care, izolat, protejat, asigurat, vezi zbuciumul lumii."

Îşi întinde picioarele mai aproape de foc. Se aud ţipetele surugiilor, ale negustorilor de bragă şi salep, ale vânzătorilor de ziare. Sfârâiala sobei este aproape somnolentă, hârâitul lui Just ameţeşte pe cel ce se concentrează asupra lui. Ana îşi reaşează pânza în gherghef, potriveşte firele drepte, ticluieşte mersul modelului, concentrată asupra lucrului ca un general asupra câmpului de bătaie. A uitat de „noutăţile" din *Principatele Unite*. „Sfântă naivitate!" face Gradowicz, deşi nu-i neagă soţiei sale nişte bizare intuiţii. Şi Ion Ghica îi spune că are asemenea stupefacţii în faţa revelaţiilor prea limpezi ale soţiei sale. Dar prinţesa Saşa Ghica avea, oarecum, experienţă politică...

Covorul cu romburi desenate impecabil, cu luciul metodic al mătăsii, stă la picioarele lui ca un animal învins, despuiat.

În holul casei se aud mici zgomote neobişnuite: uşi deschise, închise, voci, paşi apăsaţi, precipitaţi. Camerista Anei nu apucă să intre şi să-i anunţe venirea unui oaspete neaşteptat că, din urma ei, năvăleşte doctorul Glück, medicul personal al prinţului Cuza.

– A început, a început, strigă el întinzându-şi braţele în lături şi privindu-l apoi pe Gradowicz peste ramele subţiri ale ochelarilor, aşteptându-i reacţia, urletul de fericire. Este încă îmbrăcat, cu pălăria pe cap şi şi-a scos doar o mănuşă pe care o agită cu un aer caraghios şi gingaş totodată. „Ce mai stindard!" îşi spune repede Gradowicz, nedumerit în faţa acestei explozii. Paltonul doctorului răspândeşte în încăpere un frig umed.

– A început?

– A început, repetă Glück proţăpindu-se în faţa lui şi abia atunci aceste vorbe capătă sens şi Gradowicz vede ochii strălucitori cocoţaţi peste ochelari, nişte ochi mici, obosiţi, cu gene albe, arzând ca niciodată.

Ana s-a ridicat de la locul ei şi s-a apropiat de Glück pe la spate. Îi aude vocea tremurată:

– Ce a început, Doamne!?

Dar el a înţeles, nu are nevoie de răspunsul doctorului şi nici acesta nu se grăbeşte să-i explice Anei. Stau unul în faţa altuia şi se privesc de parcă s-ar uita fiecare într-o oglindă unde ar apărea chipul lor de altădată, chipurile tinere, chipurile de adolescenţi gata oricând să moară. Şi mii de lucruri i se învălmăşesc în minte, chiar ca în clipa morţii, unele de-a dreptul ridicole. Ce caută femeia aceea bătrână, mică, grasă care îşi piaptănă de ruşine părul puţin şi alb sau acei trei călăreţi care merg la trap pe străzile ude ale Brăilei şi râd energic, sălbatic sau hârtiile, teancurile lui de hârtii pline de litere mici ca nişte furnici harnice sau... Lacrimi îi curg pe obraji şi râzând se îmbrăţişează cu morocănosul, scorţosul doctor Glück, galiţianul, pe care vestea l-a transformat într-un băieţandru miop şi entuziast. În nări îi simte răcoarea, frigul din haine, şi Glück îşi fâlfâie iarăşi mănuşa lui albă.

– Vivat Polska!

– Vivat Polska!

Ana, cu braţele încrucişate pe piept, îi priveşte ca pe nişte smintiţi cum ţopăie prin încăpere, în jurul mesei, trezind uimirea lui Just care începe să latre. Nu înţelege decât că o exclud din bucuria lor. Se dă la o parte din calea lor, se împiedică în ziarul căzut pe jos, se lipeşte de sobă şi aşteaptă. Camerista are, deodată, peste bonetă, pălăria doctorului, iar pe braţe paltonul acela mare şi rece. Dispare speriată pe uşă, mergând cu spatele înainte.

– Vivat Polska!

– Ce s-a întâmplat, pentru Dumnezeu? strigă la ei Ana.

Gradowicz se opreşte în faţa ei nedumerit, de parcă s-ar întreba ce caută ea acolo şi cine este şi ce vrea de la ei!

– Aţi putea fi atât de amabili să-mi spuneţi şi mie? se adresează Ana lui Glück.

– A izbucnit insurecţia în Polonia, stimată doamnă! Polonia există, e vie! Apoi, întorcându-se spre Gradowicz, privindu-l iar peste ochelarii aceia cu rame subţiri metalice: Prinţul a primit depeşă acum două ore. M-a chemat la el şi am crezut că nu se simte bine, am alergat într-un suflet şi la Palat m-a primit cu braţele deschise, m-a îmbrăţişat şi-a şoptit: Vă felicit! Vă felicit din toată inima! În Polonia s-a format un Guvern naţional! Îţi imaginezi cum am reacţionat? Îmi venea să mă tăvălesc pe jos, să urlu!

Gradowicz îşi pune palmele pe ochi, strânge pleoapele şi în întunericul lăuntric îşi şopteşte: „Doamne, ce fac? Ce fac?" Are senzaţia că cineva i-a turnat un val de apă rece în spate. Ştia că se va întâmpla asta, da, acum, când lucrul era făcut, avea trup şi respira în aerul lumii întregi, i se părea aproape incredibil. „Ludwiga, Ludwiga! Nimic n-a fost zadarnic! Iubita mea! Dragostea mea, nimic n-a fost zadarnic! Ne vom întoarce în...". Ridică palmele de pe ochi şi priveşte în jur: „Ce caut eu aici? Ah, mobila, nu, nu, mobila n-o va schimba... doar perdelele! Mov! Ca boneta doamnei Gradişteanu!". Se îndreaptă râzând ca de o stupizenie – în hohot este şi milă şi dispreţ. Atinge draperiile crem, le mângâie o clipă şi deodată simte nevoia să tragă de ele, le smulge din cârligele lor şi lumina pătrunde în încăpere, alb-cenuşie, – lumină de ianuarie geros. Doctorul Glück ţopăie în spatele lui, îl aude cum se agită, cum scânceşte parcă şi, răsucindu-se brusc spre el, îl ia de după umeri, tinereşte:

– Să mergem, doctore, să mergem!

Celălalt, cu ochii strălucitori, pleoapele albe şi ochelarii lui rotunzi şi căzuţi pe vârful nasului, nu-l întreabă unde, ci ţopăie:

– Hai!

În hol, amândoi se îmbracă în grabă. Ana îi priveşte cu braţele încrucişate pe piept: „Ea n-are nici un sens! Nici un sens!"

Lumea din stradă îi pare caraghios de ignorantă. Trăsurile trec agale, neînchipuit de încet pentru gustul lui, pentru fericirea lui, oamenii calcă

molcom – niciodată aceşti bucureşteni, parcă mereu grăbiţi, nu i s-au părut mai lenţi, îşi vorbesc cu o linişte aproape iresponsabilă.

„Ce caut eu aici? Ce caut aici?"

Glück, care s-a împiedicat de o rădăcină de tei crescută printre pietrele caldarâmului râde, îl opreşte ţinându-l de cot şi-i spune:

– Să-i anunţăm şi pe ceilalţi!

– Sigur, sigur, trebuie toţi să se bucure...

– Mă gândesc la Lucasiewici, Fialcowski, Scupenski, Adamski...

– Sigur, sigur, trebuie să fie toţi bucuroşi!

– Mă duc la Fialcowski, spune Glück, fără nici un rost, conspirativ, la ureche. O ia înainte, se opreşte, îi prinde mâinile şi-i şopteşte: Prietene, Prinţul Cuza e de partea noastră... Să ştii asta!

Gradowicz rămâne singur. La cine să se ducă? Cui să-i spună mai întâi?

Frigul umed îi pătrunde pe sub poalele largi ale paltonului.

Este fericit, fericit, fericit.

Vede străzile Cracoviei pline de bărbaţi şi femei ce se îmbrăţişează, tineri cu obrajii roşii de emoţie, comisarii guvernului naţional ţinând discursuri înflăcărate, o bătrână mică, bondoacă, pieptănându-şi ruşinoasă părul, bisericuţa aproape intrată în pământ din piaţa primăriei, cu lumânări aprinse ca un covor de stele. „Ludwiga, Ludwiga, ştim noi ce avem de făcut? Ne vor ajuta francezii, englezii... frumoasele noastre speranţe vor înflori oare?" Pălăriile ofilite ale nevestei lui Czayka vin spre el grăbite, nervoase, alarmate: „Oare nu este prea devreme? Oare cutra aceea de Napoleon care ştie să promită, ah, cum mai ştie el să promită, nu va începe să-şi facă politica lui măruntă, plictisit, plictisit de moarte după eşecul din Italia, după războiul acela din care tocmai italienii fuseseră uitaţi...".

Oamenii de pe stradă se izbesc de el sau el se izbeşte de ei şi deodată râvneşte la această ciocnire ridicolă şi se buluceşte în trecători, vrând să le strige „Vivat Polska!", dar în miezul bucuriei lui îşi face loc, treptat, ca o cloşcă în cuibar, sentimentul unei vinovăţii, al unei înstrăinări.

Încotro o pornise?

Trece prin faţa magazinului doamnei Brieux. În prag, un ucenic freacă în genunchi firma solemnă – un cerc dublu având în mijloc un păun cu penele înfoiate – de pe treapta de la intrare placată cu o folie de alamă.

„Perdelele mov ale Anei, i le-am promis!"

Se opreşte. Stă cu ochii pironiţi pe mâna înroşită de ger a băiatului şi pe firma aceea orgolioasă.

„Franţuzoaica vrea să snobeze clientela bucureşteană!"

Bucureştiul!

„Ce caut eu aici? Micuţa mea Ana şi coşul ei cu gheme colorate!" Ziarul fâşâind uşor la picioarele lui când se ridică! Liniştea confortabilă, caldă a salonului. „Dar Polonia? Visele mele revoluţionare? Răbdarea mea dureroasă?"

Loveşte în fuga lui aiurită un bărbat de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat îngrijit şi mirosind a lavandă:

– Idiotule!

„Da, da, sunt un idiot, accept, un idiot". Toate pentru el intraseră în rutină: rapoartele, hârtiile adresate Ludwigăi sau lui Alléon, în timp ce acolo fierbea suferinţa reală, suferinţa concretă... Se ascunsese, pur şi simplu se ascunsese în spatele unei dureri abstracte, discrete, accesibile unui exilat! Şi Valahia îl înghiţise, era în burta chitului şi chitul îl devora încet, cu tandreţe, şi lui îi făcea plăcere această asimilare sigură, binevoitoare – da, trebuia să recunoască, Valahia nu-l obligase, poate pe nici un exilat ţara găzduitoare nu-l obligă, dar o anume tandreţe reciprocă se născuse, ca între o mamă şi un copil rătăcit de părinţi – o mamă bună, blândă, primitoare, dar cu conştiinţa că face un bine, un gest de adopţiune, nu o oficială tutelă – şi un copil tânjitor după alte meleaguri, dar de fapt înrobit acestei călduri sentimentale până devine viciu. Valahia nu era obişnuită cu emigraţia, ca Franţa sau Anglia, care păreau a-şi primi pupilii fără entuziasm, aşteptând de la ei adulaţie, supunere, genunchi îndoiţi – Valahia îi primise, de aceea, cu mândrie, de parcă ea era cea onorată. Ajunsese, prin voia împrejurărilor, refugiu pentru dezmoşteniţi! Acesta era sensul afecţiunii ei.

Adevărul, ruşinea erau că obosise aşteptând.

Czayka îşi umpluse timpul alergând de colo, colo, comandând liota lui de ucrainieni bătăioşi, hălăduind prin hanuri sărace dobrogene, prin hoteluri luxoase la Constantinopol, la Bucureşti, pe vremea războiului Crimeii, prin casele bulgăreşti bogate, luate cu japca de la proprietari, pentru o noapte. Chiuia, se zbuciuma, îşi pusese viaţa în primejdie în război, avusese conflicte cu Fuad, cu Aali-paşa, cu Czartoryski, Zamojski şi ceilalţi trimişi ai hotelului Lambert, unde marele conte, după ce îşi ţesuse cu sârg pânza mereu destrămată, se stinsese într-o zi de caniculă pariziană. Dar el... el stătuse aici, în Bucureşti, trăgând cu urechea prin saloane şi consulate. Asta fusese treaba lui, *rostul* lui, să ştie ce se petrece aici... Şi recunoaşte acum că de multă vreme ceea ce face este pur formal.

Când s-a mai gândit el cu adevărat la Polonia? Răbdarea aceea dureroasă i-a fost păcălită. Polonia nu-i mai aparţinea sau, mai exact, el nu mai aparţinea Poloniei.

Paşii i s-au înmuiat. Unde să se ducă? La Adamski? Promisese lui Glück că va merge să-i anunţe pe „ceilalţi", oameni care aşteptau vestea cu nelinişte. A doua zi, Glück voia să comande un *Te Deum* pentru Polonia la catedrala catolică... Adamski este într-o frumoasă tranzacţie pentru hotelul acela din Sărindar... Şi la urma urmei perdelele Anei ce sunt? Sigur, salonul lor are nevoie, nu prea mare, de perdele noi, şi el i le-a şi promis!

Se bucură pentru Polonia, dar adevărul este că el nu-i mai aparţine. Poate pentru că nu mai crede că va ajunge cândva acolo! Vestea îi

stârnise acel iraţional elan pe care doar vechi prieteni din copilărie ţi-l mai pot stârni, propunând o nouă bătălie între cartierele învecinate, cu bulgari, cazemate, proiectile azvârlite anapoda!

„Ludwiga, nu se poate! Noi suntem mai mult... Eu trebuie să-ţi explic de ce..."

Intră aproape fără să se fi gândit înainte, din reflex, din prietenie, pe poarta prinţului Ghica. Trage de clopoţel, bodogănind-o încă pe Ludwiga şi afurisita ei politică diplomatică. Este invitat în salon şi, în mijlocul familiei, între pian, fotolii, sobă şi copii, el aducea vestea aproape buimac:

– A izbucnit insurecţia în Polonia!

Şi iar plânge, lacrimi mari i se rostogolesc pe obrajii îngheţaţi spre uimirea Elizei, Mariei şi a lui Scarlat Ghica ghemuit sub otomana din colţ. Prinţesa Saşa îşi încrucişează braţele pe piept ca Ana. Ghica îi ia cald palmele în palmele sale. Îl cunoaşte din '46, dinainte de revoluţie, dinainte de exilul lui la Constantinopol – un tânăr ironic, dar înflăcărat şi abi, însă l-a cunoscut mai bine după înapoierea din exil, un politician cu mii de ascunzişuri. Rămâne puţin uimit de reacţia acesta afectivă: „Deci, el mai crede în această soluţie?"

Îl priveşte fericit şi vesel! Trage de clopot şi comandă şampanie „din cea veche". Prinţesa Saşa râde, se aşează la pian şi cântă *Marea poloneză*. În curând, cu băutura fierbând în cupe, se privesc emoţionaţi.

„Ar trebui să mă îmbăt, asta ar trebui!" spune şi bea până la fund cupa.

– Dumnezeu să aibă în pază ţara dumitale, domnul Gradowicz, îi şopteşte Saşa.

„Dumnezeu, da, numai el o mai poate păzi, numai el...".

Toate discuţiile din urmă îi revin în minte. Cearta dintre emigranţii polonezi, unii care alcătuiesc detaşamente clandestine de cavalerie care să intre în Galiţia prin Moldova, alţii care vor să se aştepte o conjunctură favorabilă... El însuşi fusese pentru o astfel de *aşteptare* şi, deodată, are sentimentul că Polonia nu va avea niciodată o conjunctură favorabilă, este destinul ei – să plătească cu trupul sfâşiat conflictele europene... Ce-o mai aşteaptă? Ce i-a mai fost hărăzit?

Ion Ghica se trezeşte primul:

– Trebuie să vedem ce atitudine vor lua cei de la Constantinopol! spune încă zâmbind emoţionat, târându-şi însă emoţia ca pe o trenă grea şi neplăcută. Poate un miracol va pune în mişcare forţele astea europene, inerte, inerte, de la care prea aşteptăm totul şi nu se întâmplă mai nimic...

Deja luciditate a pus stăpânire pe mintea lui şi începe să-l privească duios, cu o îngăduinţă paternă din care ar putea înţelege: „Doamne, cât de tare vei fi dezamăgit!".

Paharul lui Gradowicz reflectă lumina primelor lumânări aprinse de Louis, valetul acela imposibil. I s-au lipit ochii de el ca de o icoană, îl priveşte şi cade, cade, alunecă:

– Va fi o catastrofă! şopteşte.

Se plimbă pe marginea marelui covor din salon şi, în tăcerea care se lasă, îşi aude urechile pocnind în ritmul inimii. Repetă:

– Va fi o catastrofă!

Uită ezitările lui Napoleon, sila englezilor de aceste ţări care încurcă în mândria lor mersul bun al marilor puteri, indiferenţa aproape irresponsabilă a diplomaţilor şi sforile care au şi început să se ţească între Austria, Rusia, Prusia, ca un ghem încâlcit al Anei. Şi deodată vede pământul răscolit de la Nămoloasa. Va fi al lui? De câteva luni tot aşteaptă să-l poată cumpăra, aşteaptă adică legea care să dea dreptul străinilor de proprietate în *Principatele Unite*, legea pe care Camera o tot amână... E un pământ bun, roditor, sate bogate, un conac consolidat de curând. Şi mai sunt şi perdelele acelea!

Unde este viaţa lui? Aici? Acolo?

Cum ar mai râde de el acum Ludwiga, cum i-ar batjocori nedumerirea. Cu ce drept?

Se împiedică în covor când se îndreaptă spre Louis cel nesuferit, „un nătărău cu ifos", pentru a-i mai turna din şampania acea minunată care l-a pus pe picioare, l-a adus, culmea!, la realitate. Apropiindu-se de pian descoperă din nou suferinţa aceea patriotică, zăpăceala acea lăuntrică, dându-şi seama că Saşa Ghica îi cântă balada lui Chopin care îi place lui cel mai mult, balada nr. 1, cifră predestinată, nu? Îi vine să-i sărute degetele. Merită el toate astea? Cum o să le merite?

Clopotele unei mănăstiri bat într-o duminică de vară, o bătrână mică, grasă îşi piaptănă ruşinoasă părul alb, rărit, cineva strigă aiurea după un câine, altcineva strănută şi ei pătrund în sat – ei, revoluţionarii. Sub copitele cailor au deja praful Cracoviei...

– Ceea ce trebuia să fac, îi spune el Saşei Ghica, a fost trasat dinainte, doamnă! Dar pot sau puteam să abjur de mult, nu?... N-am îndrăznit. Pentru mine nefericirea şi idealul se confundă...

Sunetele au încetat brusc. Femeia din faţa lui îl mângâie cu privirea de parcă Ludwiga i-ar spune, în sfârşit, „dragul meu, dragul meu!", nu aşa cum ar putea, printr-un miracol, s-o facă în realitate, ci numai aşa cum în irealitatea simţirii lui ar putea-o face.

Şampania nu are efectul ei euforizant. Dimpotrivă, îl înghesuie într-o suferinţă patetică. „Să renunţ la tot, la tot? Să plec în acele companii zănatice ale lui Milkowski, spre Galiţia, spre Cracovia?... Dar va fi o catastrofă!" Saşa Ghica şi-a reluat fraza muzicală.

– Exilul a fost pentru mine, prinţe, se întoarce el spre Ghica, o patrie pierdută, o patrie visată şi de aceea pierdută!

– Trebuie să examinăm cu multă răceală situaţia, să vedem, poate, totuşi, ceva se va mişca în Europa pentru cauza poloneză, ştii şi dumneata câte surprize au fost numai în ultimii ani...

Al doilea pahar de şampanie l-a dărâmat. Nu mai înţelege nimic din ceea ce se petrece în jur. Aleargă în jurul covorului şi deodată, draperiile

crem ale salonului... „Am lăsat-o singură pe Ana! Ce-o fi crezând? Ce-o fi gândind despre mine? E un copil! O femeie inocentă!"

Dar, iat-o, iat-o, nici nu s-a gândit bine la ea şi în uşa acestui elegant salon apare chiar Ana, cu faţa ei palidă, romantică. L-a căutat? A dorit să apeleze la prinţesa Ghica pentru a înţelege ceva din ceea ce se petrece cu el? Aduce aici frigul de afară, dar unde îi sunt ghemele colorate, zău, fără ele, şi Gradowicz începe să râdă blând, patern, o îmbrăţişează resemnat. „Noi doi, la bine şi la rău... nu-i aşa?"

XI

N-ar fi rău dacă acum, după atâtea pagini în care ne-am întreţinut, sper, cordial, am sări câteva luni din viaţa eroilor noştri. Ne putem permite, este în dreptul oricărei povestiri (clasice sau moderne), chiar dacă este vorba de o istorie adevărată, să comprimăm sau să extindem timpul trăit – unii au descris pe zeci de pagini doar mişcarea leneşă a unui braţ spre un raft al bibliotecii (orice s-ar spune, când deschizi o carte te invadează atâtea impresii din viaţă şi din alte lecturi încât printr-un efect magic coperţile ei ar trebui să se topească între degete), gest care n-a durat în realitate decât un minut sau mai puţin. Obligaţia noastră este însă a nu uita nici unul din evenimentele importante pe care Istoria, în marea ei generozitate, ni le-a dăruit – fapte de toată mâna sau fapte mari cărora trebuie să le găsim locul şi semnificaţia.

Am putea recurge din nou la Saşa Ghica, acest *raisonneur* modest, discret pe care aproape l-am inventat şi pe care unii (nu spun cine, persoane de încredere!) îl socotesc prea demonstrativ. Renunţăm din politeţe şi, la urma urmei, din vanitate la această plăcută pentru noi siluetă. Pentru că îi putem totuşi ţine foarte bine locul. Suntem spirite lucide, avem avantajul de a nu fi locuit în secolul al XIX-lea, „secol luminat între toate", ci în cel următor, în toate chipurile mai presus, doar în câteva detalii mai prejos. Important este să nu pierdem şirul întâmplărilor şi nici vioiciunea personajelor.

Să amintim, mai întâi, sărind cu graţie, ca un balerin care, în aer, îşi tot loveşte gleznele cu o zvăpăiată dexteritate, de balul de la teatru, din iarna lui 1863.

Avem un martor interesant.

Cunoaştem replica pe care un erudit ne-ar da-o: *testus unus, testus nulus.* Este într-adevăr un singur martor, unul pe care simţi nevoia, evident, să-l corectezi, dar care are calitatea de a fi foarte expresiv: Ion Bălăceanu. Vi-l recomandăm cu toată căldura. Dar, cum spuneam, trebuie să mai adăugăm câte ceva cu imaginaţia noastră.

Deci, să ne imaginăm sala mare a teatrului, mai mult lungă decât lată,

cu lojele aurite şi capitonate cu pluş roşu închis. Fotoliile din stal au fost scoase. Pe scenă un decor pompos, dar vechi: statuia României în centru, trei boschete de oleandri, trandafiri şi cetini de brad ascunzând orchestra. S-a făcut însă multă risipă la bufet – deşi se ştie că finanţele municipiului, ca şi ale ţări sunt foarte costelive. De bârfe de acest gen n-am dus niciodată lipsă, iar finanţele ţării n-au fost niciodată strălucite, aşa că suntem în spiritul tuturor epocilor dacă le amintim.

Candelabrele ard feeric, invitaţii se plimbă agale pe parchetul lustruit şi-şi aruncă fermecătoare replici şi îngrijorate veşti.

Ar fi păcat să nu descriem vaporoasele crinoline pe care doamnele au grijă să şi le examineze reciproc. Iată o rochie bleu pastel cu un corsaj nostim făcut din încrucişări largi de panglici satenate şi cu o bordură de broderie lyoneză pe marginea fustei. Toaleta de tul *rose de Chine*, cu decolteu à la Vigée-Lebrun, prins cu trei trandafiri de un alb-cenuşiu, are pe poale un volan amplu prins cu aceleaşi triste şi romantice flori de mătase. Să nu uităm să amintim de pandantivul de argint emailat care stă lipit de gâtul subţire şi delicat al femeii – ca o zgardă fină. Dar cea mai strălucitoare apariţie o are doamna Kretzulescu, doamna prim-ministru, într-o rochie *sanguin* cu garnitură de *tulle* irlandez, brodat şi rebrodat cu fir de aur în mari crizanteme reci, iernatice, răcoroase. Poartă la gât un medalion cu irizări violente. Pe el sunt încrustate rubine şi diamante în feuille email translucide, fleur en améthystes sculptées, ô là, là, quelle subtilité!

Pe corsajul altei doamne străluceşte o broşă din ametiste de Siberia, pe umărul alteia un fluture încrustat pe aripi cu turcoaze şi opale – lucrătură de maestru!

Să nu exagerăm însă cu asemenea detalii şi să plictisim domnii. Ele au hazul lor, dar am amintit deja de acele replici...

– Nu există nici o diferenţă între un prost şi un om inteligent care se înşeală, spune un bătrânel rotofei într-un frac foarte strâmt – negustor de coloniale? – unor tinerei foarte veseli.

– Nu v-aţi înşelat niciodată? întreabă tandru şi impertinent unul dintre aceştia.

– Cine se minte primul se minte mai bine, declară un tinerel foarte vesel unor bătrânei rotofei, în fracuri foarte strâmte.

– Ce păcat! sunteţi atât de june, aţi venit târziu, noi am început-o demult, replică unul dintre aceştia.

Peste marginea unei loji, un domn înţelept se tânguie unui alt domn înţelept:

– Parcă văd cum Napoleon şi Franz-Josef se înţeleg să binecuvânteze insurecţia poloneză prin cedarea Principatelor Austriei în schimbul Galiţiei libere...

Ei, multe a văzut şi nu mai speră nimic bun. Să fugim de el. Noi mai avem speranţe, nu? Dar în loja de jos consulul Sardiniei mormăie, în timp ce face curte unei suave tinere neveste:

– Sărmanul, nici nu ştie cât de aproape de adevăr este!

Baligot de Beyne se agită printre musafiri. Face oficiile de gazdă până la apariţia Prinţului şi Prinţesei căci a fost însărcinat de Alteţa sa să organizeze balul. El explică tuturora:

– Ştiţi, Alteţa Sa mi-a spus că am libertatea să fac cum cred, numai să iasă ceva măreţ şi să fie invitată toată lumea. „Am să fiu foarte amabil, am să dansez şi am să stau până dimineaţa!"

Apoi, secretarul particular al Domnitorului Cuza şopteşte la urechea miniştrilor:

– Cred că vrea să-şi vadă toţi prietenii şi duşmanii deodată!

– Nu se va putea dansa din pricina înghesuielii, mârâie prefectul de poliţie.

– Da de unde, este loc destul, îl linişteşte un sceptic, sunt mulţi care nu vin...

– Dânsul se gândeşte la cei ce vor veni oricum, neinvitaţi... îl corectează un prieten.

– Ce părere aveţi de domnul Panu? întreabă Baligot de Beyne schimbând vorba. L-am văzut la Cameră. Il était gravement assis entre Rosetti et Jean Bratiano, la tête inclinée et regardant son nombril comme le Dieu Vischnou!

Nicolae Docan, vărul Prinţului, ţine să adauge:

– Se zice că au fost plătiţi de către diverşi interesaţi nişte mici vagabonzi care au strigat în urma lui: „Trăiască Panu!" şi înscenarea i-a mers la inimă. Acum crede că turnurile, aşezate de Bobotează în Piaţa Teatrului, nu întâmplător aveau ţevile îndreptate spre hotel *Mărgăritarul*, în care locuieşte.

Se râde mult, cu poftă.

Lambrino mai vine cu o informaţie:

– Bietul om e sărac lipit. Vizitiul său i-a intentat un proces pentru două luni de salariu neplătit.

Prin sală circulă stârnind haz cu nervi o foaie volantă, surprinzător de bine îngrijită.

O domnişoară a cărei mamă se numără printre doamnele de onoare ale Elenei Cuza recită poezia în şoaptă prietenilor ei:

– „Pe-un deal oarecare / Cu renume sfânt...

– Aha, Dealul Metropoliei, desigur, ha, ha!

– „...Făcea zgomot mare / O moară de vânt..."

– Camera, sigur, ha, ha!

– Tăcere! Tăcere! Să auzim!

– „...Dar biata morişcă, / De şi-avea un pic / De porumb şi hrişcă. / Nu lucra nimic, / Ci-n văzduh pornită / Se'nvârtea mereu; / Părea că-i vrăjită / De duhul cel rău!...".

Lumea se zguduie de râs, lumea mormăie indignată, se fac grupuri, grupuri, şi totul se risipeşte în zgomotul general.

– Ce mânuşiţe! Ce mânuşiţe! şopteşte domnul Oteteleşanu, sărutând

degetele delicate ale tinerei soţii a prietenului său, congenerelui său Corneanu, bărbat mare, cu buze groase şi cu un ochi pierdut într-un duel acum vreo patruzeci de ani.

– Pupă-le, Jean, mon ami! Pupă aceste gingaşe mânuşiţe dulci, albe, care îmi vor închide ochiul şi care deocamdată se mulţumesc să-mi cotrobăie prin buzunare...

– Michel! protestează doamna mai mult la ideea că va fi de faţă la ultima clipă a consortului, decât la acuzaţia că ar scotoci portofelul soţului ei.

– Voyez-vous, quand j'était petit, mărturiseşte cu oarecare nostalgie într-un tempo lent, lent Ioan Filipescu, j'était fasciné par les femmes très parfumées et les hommes très intelligents. Aujourd'hui, j'ai perdu l'odorat.

Într-o lojă, proaspătul locotenent-colonel Haralambie bolboroseşte la urechea maiorului Lecca, în timp ce urmăresc damele de la parter:

– Dragul meu, am asistat la scena în care Prinţul Cuza, astă vară, l-a uns pe Kretzulescu şef de cabinet. A avut tonul cu care Caligula şi-a avansat calul consul! Îl va sacrifica cu siguranţă!

Domnişoara încheie triumfal:

– „Vânt e mult la moara, / Da-i lipsesc grăunţi!"

Se face mult haz, prilej ca tinerii să strângă mâinile fetelor, ca bărbaţii să mângâie umerii cochetelor.

În alt grup, un bătrân domn, distant, privind lucrurile de undeva, din Filipine, spune:

– Ce va alege Domnitorul în această situaţie? Dizolvarea Camerei sau lepădarea guvernului?

– M-am cam săturat de dilema asta, stăm în ea din '59... răspunde un individ nervos peste care au căzut nemilos capriciile politicii.

– Nici una, nici alta, intervine un funcţionar care pare că este foarte la curent cu intenţiile Domnitorului. Îşi lipeşte cele trei fire de păr la urechea dreaptă peste chelie până ating urechea stângă. E foarte mulţumit, deşi izbucneşte: Să-i ia dracu cu limbariţa lor şi cu alianţele lor strategice, nu-şi dau seama deloc că pun în primejdie ţara... Dacă mai fac mult scandal vin turcii sau ăilalţi peste noi...

– Hai, coane Iorgule, de când mă ştiu tot stăm cu braţele încrucişate să nu cumva să vină ăia şi ăia peste noi. Adevărul e că în acest moment suntem atât de săraci că nu mai au chef nici unii să vină, n-ar mai avea ce jecmăni, poate blănurile Olgăi Sturdza sau galbenii lui Văcărescu-Furtună, cine ştie pe unde şi i-a îngropat! Ţăranul e lihnit, n-are leţcaie! Ăi de-ar vrea să vină *la el* se gândesc, nu la boier, că ăsta ştie să se strecoare cu politichia...

Iancu Manu îşi ţine burticica în braţele frumos rotunjite. Picioarele lui scurte şi crăcănate îl ţin bine, ferm:

– Sunt oameni pe care Prinţul nu-i doreşte ca şefi de cabinet din pricina considerabilei lor averi. Ea îi face independenţi de voinţa lui. Sărăntocii sunt disponibili supunerii.

– Ce n'est pas vrai! Mulţi ministeriabili pauperi n-au fost miluiţi în vreun guvern. Uită-te la Panu...

– Dar Panu a avut un cabinet în Moldova, dragă!

– Vedeţi, vedeţi, regula nu-i bună! Sărăntocii sunt mai independenţi!

– Ei, vom avea parte în curând de conflicte dure, spune conul Iorgu, din nou întinzându-şi cu multă grijă cele trei fire de păr peste chelie.

– Nu cred, nu cred! Va fi linişte! Prinţul va aştepta sfârşitul sesiunii Camerei şi lucrurile vor rămâne în suspensie.

– Ce suspensie, dom'le, ce suspensie!

În lojele de alături se petrec alte atacuri.

– Ce ochi strălucitori aveţi, doamnă! Nici Beatrice...

– Şine-i persoana?

– Ah, o amintire din tinereţe! Îmi acordaţi favoarea de a dansa cu dumneavoastră prima mazurcă?

– Prima? Vai, ci păcat! Soţul mieu dija a oferit-o domnului Kogălnişianu.

– Soţul dumneavoastră?

– Disigur! Domnul Kogălnişianu i-a şerut permisiunea să dansezi cu mini.

– Iertaţi-mă, iertaţi-mă! Farmecul dumneavoastră este de vină, am uitat buna cuviinţă! se retrage îndrăzneţul, blestemându-l pe Kogălniceanu: Afurisitul! Ştie că are dreptul să strângă în braţe o femeie doar cu permisiunea bărbatului ei. M-aş mira dacă, mai departe, în afacerea aceasta începută atât de politicos, va mai cere voie cuiva!

Arthur Baligot de Beyne îl zăreşte pe Bălăceanu, strecurându-se printre invitaţi:

– Nu uita, prietene, Prinţesa a dorit să-ţi ofere contradansul acela...

Iată-ne, deci, după un atât de amplu ocol în faţa martorului nostru. El face o piruetă veselă pentru a-şi arăta dispoziţia excelentă, supleţea şi buna dispoziţie. Apoi la urechea unor prieteni:

– Nu credeţi că Baligot are un neastâmpăr îngrijorat?

– Păi, o mie patru sute de invitaţi!

– Da, dar au venit mai puţin de jumătate, nu?

– Doar amicii, n-au venit duşmanii pe care Prinţul conta atâta!

În clipa aceea majordomul anunţă apariţia alteţelor lor.

Invitaţii se dau de-o parte şi de alta a sălii, lăsând un culoar lung între intrare şi loja centrală. Cei din sala golită a teatrului aşteaptă pe locurile lor. Au încetat râsetele, scârţâielile scaunelor, vocile prea înalte. O mulţime de capete surâd prosteşte, pline de un respect inconştient, dictat mai mult de emoţie decât de convingere, spre cei doi care se arată în cadrul uşii.

Prinţul Cuza, în uniforma lui de colonel de lăncieri, cu epoleţii aurii vibrând la fiecare mişcare, drept prietenos, surâzător; de braţul lui atârnă firavă, palidă, micuţă şi timorată Prinţesa Elena într-o fastuoasă rochie de satin *limone* cu dantele de Chantilly şi panglici *teinte de brun.*

Decolteul amplu îi pune şi mai tare în evidenţă albeaţa pielii şi slăbiciunea trupului. Evantaiul din pene de struţ i se învolbură la fiecare mişcare, pieptănătura înaltă şi răsucită pe tâmple, ca a Împărătesei Eugenia, îi lungeşte faţa cu trăsături ascuţite: sprâncene îmbinate, buze subţiri, nas subţire şi privire speriată.

Suita, formată din membrii Consiliului municipal şi ai prefecturii Capitalei în uniformele lor sobre – fracuri negre, ţinută de mare gală, săbii strălucitoare, eşarfe colorate, bărbi şi lornioane – şi doamnele de onoare în rochiile lor înfoiate, săltând uşor, în mersul încet al alteţelor lor care salută în dreapta şi stânga pe cunoscuţi. Orchestra cântă marşul lui Purcell. Toată lumea înclină capetele, busturile delicate sau planturoase ale femeilor se afundă în crinoline. Prinţul înclină capul cu noblete: „charmant, charmant!"

– E magnific, spune o tinerică unei prietene şi o buclă prea rotundă, prea obraznică aşezată pe creştetul capului îi cade în ochi.

Pe buzele acoperite de fina mustaţă şatenă a lui Cuza flutură un surâs dezamăgit. Dar nu multă vreme. Absenţa celor ce-i doresc abdicarea pare că îl relaxează, dar îl şi mâhneşte – ca o cucerire de teritoriu prin retragerea adversarului.

A promis că va dansa până dimineaţa? Ei bine, în aceste condiţii, nu numai că o va face, dar o va face cu un elan care va uimi pe toată lumea. Însă fără satisfacţie, căci duşmanii ajung de la o vreme să fie sarea şi piperul unei existenţe excepţionale, un fel de stimulent, de drog!

Ajunşi în loja centrală, alte imnuri, alte marşuri, aplauze şi urale – şi alteţele lor deschid balul.

Ce-ar fi să mai sărim peste câteva ore? O nimica toată pentru noi. Câteva dansuri şi câteva absurdităţi verbale...

Încinşi de valsuri, poloneze sau mazurci, cu sufletul asfixiat de impresii şi cu picioarele încă dornice de ropot, invitaţii marelui bal de la Teatru se bulucesc în pauzele orchestrei spre bufet.

Perechii domnitoare i se aduc limonade, mici gustări, şampanie în loja centrală, unde se strecoară rând pe rând cei chemaţi de Prinţ sau Prinţesă pentru a schimba protocolare reverenţe...

Arthur Baligot de Beyne ţine socoteala.

– Nu mi l-ai adus pe Bălăceanu, observă Cuza.

– Alteţa voastră va avea ocazia să vorbească cu el în timpul contradansului... Prinţul sa a avut amabilitatea şi i l-a oferit.

– Perfect, perfect. Elena, se apleacă el spre soţia sa, fii atentă cu domnul Bălăceanu, este unul dintre cei ce vor, în ciuda prieteniei lui cu grupul celor 33, să facă un act de deferenţă şi respect faţă de mine...

Baligot de Beyne nu uită să precizeze:

– Ar dori să se despăgubească, totuşi, înjurând ministerul şi administraţia.

– Dragul meu de Beyne, ţi-a dăruit cineva vreodată un cât de mic lucru absolut gratuit?

Secretarul Alteţei Sale reflectează cu o mină serioasă şi jucăuşă totodată:

– Mă mândresc, alteţă, cu câteva mici fleacuri pline de semnificaţii sentimentale...

Prinţul îl examinează ca pe un exemplar rar:

– Ai avut noroc în viaţă!

Paharul de limonadă al Prinţesei Elena este dintr-o dată gol. „Biata femeie, se îmbată cu apă dulce!"

– Şi, la urma urmei, de patru ani nu văd decât ministere înjurate, iar cei înjuraţi azi devin cei ce înjură mâine...

Să fie asta o relaxare? Cei din loja centrală râd temeinic. Parcă. Doamna Elena îşi pipăie broşa cu briliante şi safire, zâmbeşte aiurea interlocutorilor soţului ei şi se retrage uşurel în frică. Stă ca o pasăre căreia i s-au pus prea multe capcane. Apoi începe să tot danseze, ceea ce o scoate din orice rutină. Vals, poloneză, menuet, mazurcă, vals, polcă şi iar menuet... Şi toate ar mai fi cum ar mai fi de n-ar intra în rând cadrilul!

Deci, orchestra cântă primele măsuri ale contradansului!

Perechile se adună în marginea sălii, aşa cum au fost angajate. Baligot de Beyne le-a indicat locul. De acum nu trebuie să mai imaginăm prea mult, ne lăsăm doar în voia martorului nostru (*necreditabil* în multe privinţe, din pricina subiectivismului său hipertrofiat, numai că în acest caz, prin nu ştiu ce senzaţie de veridicitate pe care istorisirea sa, târzie, o emană, pare foarte aproape de acea neliniştitoare realitate pe care orice romancier o râvneşte şi orice cititor o detestă.)

Surpriza lui Bălăceanu după ce şi-au luat distinsa parteneră din loja princiară este că perechea cu care fac *vis-à-vis* este alcătuită din doamna Kretzulescu în rochia ei sângerie şi însuşi Prinţul Cuza, care gustă cu mult amuzament efectul combinaţiei.

Iată-i făcându-şi reverenţele. Stau drepţi în aşteptare, cu piciorul stâng cu câţiva centimetri în faţa celui drept. Surpriza lui Bălăceanu scade, încearcă să se acomodeze situaţiei. Apoi piciorul drept se retrage cu o lină îndoire spre spate, cei doi *cavaleri* îşi privesc surâzător partenerele, şi în următoarea măsură, prin flexiunea lejeră a genunchiului drept şi aplecarea trunchiului înainte, stângul se întinde graţioas şi braţele se depărtează puţin de coapse. Revenirea este mai energică şi urmează lanţul englez – opt măsuri. Groaza lui Bălăceanu este că în aceste condiţii, pentru a nu irita pe Prinţ, va trebui să camufleze neîndemânarea Doamnei Elena – „toujours en dehors de son rôle, son rôle de femme, et son rôle d'altesse", cum spun gurile rele, o remarcabil de rigidă şi uitucă dansatoare. La un *avant-deux* Prinţul apropiindu-se mult de Bălăceanu îi şopteşte, aşteptând ca doamnele să-şi facă mişcarea:

– Vous savez, c'est moi qui vous ai joué ce tour, vous n'auriez pas accepté si vous aviez su que je devais vous faire vis-à-vis!

– Au contraire, gâfâie Bălăceanu bătătorind ritmic parchetul, j'en suis reconnaissant à Votre Altesse car Elle a doublé l'honneur qu'avait bien voulu me faire la Princesse! Surâde spre acea femeie a cărei paloare persistă în ciuda eforturilor mişcării şi abia aşteaptă să scape de un spectacol ipocrit.

– Non, non! protestează Prinţul Cuza alunecând pe lângă partenera sa, foarte dibace şi lăsând în continuare peste sensul grav al conversaţiei o glazură frivolă, j'ai des pressentiments...

Au ajuns la *deux avant-trois* din *pastourelle* şi Cuza are cele două doamne de-o parte şi de alta, avansează de două ori înainte şi de două ori înapoi, în timp ce Bălăceanu se învârteşte pe loc ca un titirez. Doamnele îi revin lui la următoarea figură şi Cuza apucă să-i spună în drum:

–...nous ne sommes plus les bons amis d'autrefois!

Prinţesa greşeşte pasul următor, se repede spre propriul ei soţ în loc să vină spre partener, Bălăceanu tropoteşte pe loc ca să-i dea răgaz să se corecteze, este destul de caraghios cum saltă astfel pe loc ca un zănatec, iar Alteţa Sa face un gest de brutalitate, împingând-o pe Doamna Elena la locul ei.

– Je suis toujours votre très humble serviteur, mais je n'ai jamais eu la prétention d'être l'ami de Votre Altesse.

S-a cam bâlbâit în frază din pricina ţopăielii şi a unei oarecare bănuieli. Cel mai groaznic lucru este că orice contradans se termină cu un galop.

– Si, si, et c'est à votre amitié que je tenais... şopteşte Prinţul când îşi schimbă partenerele în acel *demirond.*

– Ce qui tendrait à dire que vous n'y tenez plus actuellement, Altesse...

Totuşi, a reuşit să calce pe pantoful de atlas al Prinţesei numai pentru că ea s-a precipitat fără sens, dar nu se mai simte obligat pentru scuze din moment ce a trecut cu vedere atâtea neglijenţe ale graţiei. Îi ia mâna dreaptă în mâna lui stângă, se apleacă înainte şi galopează, galopează, în ritmul îndrăcit al finalului. Au înainte perechea vecină şi-l vede pe Cuza apropiindu-şi obrazul de doamna Kretzulescu şi pe aceasta ferindu-se discret, deşi cuplul are o veselie incontestabilă. Ultimele acorduri îi găsesc obosiţi, fericiţi că au scăpat. Prinţul îşi ia cu eleganţă soţia alături, fără a o despărţi de partenerul ei:

– Il y a entre vous et moi un homme qui n'est pas mon ami: c'est Jean Ghika.

Bălăceanu se izbeşte de spetează scaunului din loja centrală. „Asta era? Şi eu care credeam că mica mea moderaţie în ultimele conflicte cu Camera...".

– Pourquoi aurais-je à choisir entre Jean Ghika et vous s'il n'est pas votre ennemi...

Prinţesa şi-a regăsit respiraţia şi deodată revine activă, surprinzător de activă, râde la această replică fluturând din evantai.

– Quelle innocence!

Dar ironia ei care s-a vrut, probabil, amicală sună dur, un reproş sarcastic aproape, ceea ce îl supără teribil pe Cuza. El se întoarce brutal cu faţa spre Bălăceanu, îl priveşte cu gravitate, îşi lasă apoi moale mâna dreaptă pe marginea de pluş a lojei şi-i şopteşte mimând scenele de intrigă din comediile ieftine:

– Jean Ghika est mon ennemi personnel... Vous ne savait pas?

Orchestra atacă o mazurcă. Prinţesa intră în alertă ca un animal care presimte sacrificiul. Uşile lojei freamătă şi consulul Sardiniei se lansează în amabilităţi. Bălăceanu se repede să răspundă înainte de a fi eliminat din joc:

– Alors, altesse, le jour où il faudrait choisir entre Votre Altesse et Jean Ghika, je serrais le dernier des hommes de renier mon ami d'enfance et mon meilleur ami...

A ştiut, când a spus asta, că audienţa pe care o ceruse nu va mai avea loc, iar mica lui dizidenţă faţă de grupul celor treizeci şi trei se scurge în neant! Prinţul este conştient că l-a pierdut, îşi împinge uşurel soţia dincolo de uşile batante, unde o înşfacă domnul consul, prezent în mare ţinută. Biata femeie are aerul că se plânge „Vă rog, nu-mi mai cereţi nimic! Cu ce v-am greşit de mă chinuiţi!" Bălăceanu simte o imensă compasiune pentru fiinţa aceasta modestă, simplă, discretă pusă în lumini prea puternice pe care ochii şi felul ei de a se purta nu le suportă. Cuza îi zâmbeşte acru şi o împinge din nou spre uşă. I se adresează peste umăr lui Bălăceanu:

– Mais, en ce moment, qu'en je peux faire pour vous tenir serré?

– Oh, Altesse, vous vous êtez mis entre les mains d'un homme dont vous m'avez dit, vous-même, qu'il était vénal...

Cuza priveşte vesel sala teatrului unde se aşteaptă primele acorduri ale mazurcii (doamna Davilla îi zâmbeşte neliniştită în loja ei), şi cu o voce precipitată îi răspunde:

– C'est vrai, je l'ai dit, et il l'est en effet. Mais ce n'est pas moi qui suis entre ses mains, c'est monsieur Kogălniceanu qui est entre les miennes, soyez-en bien persuadé!

Se repede spre uşa batantă şi îndată se aud primele acorduri ale dansului.

Să lăsăm şi noi uşa să se agite nervos în urma eroilor noştri, şi să mergem să ne căutăm un alt martor. Nu este foarte uşor în învălmăşeala unui bal, vă asigur. Uneori însă viaţa îţi oferă neaşteptata surpriză de a fi darnică. Prin mulţime l-am zărit, l-am urmărit, dar a fost greu să ne apropiem de el. Am preferat să mai facem un salt acrobatic peste câteva zile şi câteva nopţi pentru a intra în cabinetul Prinţului Domnitor – o încăpere cu ferestre înalte şi draperii de atlas verzui, trase de-o parte acum spre seară, înainte de a se aprinde lămpile cu ulei sau lumânările

— candelabrelor cu jucăuşe cristale care le măresc strălucirea. Pereţii au dulapuri cu intarsii bogate, rafturi, sertare şi uşi. La biroul plin de hârtii stă Arthur Baligot de Beyne.

Nu mai pare vesel.

Pana i s-a tocit, o schimbă.

Se ridică, face doi paşi, se întoarce. A început de ieri o scrisoare către Vasile Alecsandri şi azi o reia într-o dispoziţie deloc optimistă. Dar nu vrea să-i lase impresia unei amărăciuni lipsite de „valahă" vioiciune şi-şi tot şlefuieşte frazele ironic.

„Mă întrebam acum câteva zile, îndreptându-mă spre şedinţa Camerei: Cei treizeci şi trei vor rămâne ei treizeci şi trei?"

Cifra are în ea un fel de magie.

Ce-i uneşte pe aceşti treizeci şi trei de deputaţi înfierbântaţi?

Ura şi dispreţul.

Ce-i umileşte, de fapt, în raporturile lor cu Domnitorul?

Baligot de Beyne mai face doi paşi. Degetele bat darabana în muchia mesei.

Desigur, răbdarea şi tenacitatea lui. Originalitatea lui neaşteptată, evident neaşteptată. S-a dovedit prea stăpân pe sine şi foarte, foarte popular.

Poporul n-a vrut fapte grabnice, ci sigure. A obţinut Unirea deplină, promite ţăranilor pământ şi ţării secularizarea averilor mânăstireşti. Are orgoliul de a nu avea un partid. Asta e rău! Asta îl expune! Asta jenează! S-a izolat de toţi din pricina pretenţiilor prea mari, ia decizii singur, dar îi lasă să se zbată mult pentru a le dovedi nevolnicia. Da, ceva din comportamentul Prinţului e nepotrivit cu timpul, cu locul, cu aşteptările acelei pături electorale foarte exigente cu ceea ce a ales: prestigiul său naţional, întemeiat pe o stranie familiaritate cu păturile *nevoiaşe*, dispreţul faţă de boala care cuprinde România văzând cu ochii ca o molimă: politicianismul. S-a închis pentru deciziile sale asupra politicii externe şi interne, în acest cabinet, cu câţiva oameni de încredere şi s-a făcut, prin scenete cu ecou în public, accesibil celor mai umili, peste capul intermediarilor puterii...

Ei, şi câte explicaţii nu s-ar mai putea da conflictului acestuia care la forme violente.

Ură, Baligot de Beyne n-are, dispreţ însă suficient pentru cei pe care îi coalizează vanităţile şi furia.

Numai când şi-l evocă pe Grigore Sturdza, „agentul recrutor" al opozanţilor, „paşa" cu vocea cavernoasă şi braţe oţelite, sau pe Mavrocordat pe care Prinţul Cuza îl convinsese să înapoieze decoraţiile ruseşti şi care face acum pe patriotul – acel sentiment ciudat de ostilitate şi milă îi pufneşte pe nas, ca sângele într-o congestie.

„Paşa a cerut curajos scrutinul secret şi ceilalţi prinţi i s-au alăturat. Despuierea a dat cincizeci şi trei contra cincizeci şi unu! Douăzeci de laşităţi în beneficiul celor treizeci şi trei."

Da, deputaţii care au votat în unanimitate, la 24 ianuarie '59, sub presiunea maselor, pe colonelul Cuza au crezut că oferă, ca senatul roman, o *autoritate* Prinţului ales şi s-au trezit, peste un timp, că acesta a acţionat independent, sfidându-le vorbăria, pretenţiile, demagogia, ambiţiile. El nu s-a grăbit să-şi afirme *puterea*, pentru a nu le îndreptăţi furia şi reproşul public, dar a insinuat-o treptat pentru a-i camufla aspectul uzurpator.

Nu trebuie să uite sarea şi piperul scrisorilor, lucruri absolut necesare aici, în sud-estul Europei, unde a teoretiza, a moraliza, a comenta serios lumea pare provincial. A găsit ceva care îl va amuza desigur pe Basile în laşul unde s-a refugiat pentru câteva săptămâni ca să facă curte unor doamne cu albume în culori blând pastelate.

„Te vei mira poate de ce nu găseşti numele lui Dimitrie Brătianu printre semnatari. Pentru că el este un logician, cher ami. A spus aderenţilor: Fiţi sinceri! Mergeţi până la capăt! Cereţi răsturnarea Prinţului şi semnez!"

Lumina amurgului a scăzut foarte tare, dar Baligot de Beyne nu cheamă camerierul. Oboseala balului – bucuria căznită, frisoanele protocolare, agitaţia, dansul, zâmbetele, anecdotele, „oh, altă boală locală, *anecdotele*", *bârfa*, *apoi nervii* şi durerea de cap de după şedinţa Camerei!

„Domnul Panu nu acceptă schimbarea nici unei virgule din exprimarea gândului său consemnată în contraproiect. Ion Ghica n-a pas de ces idées bêtement carrées. Cher Basile, il consent à toute rédaction de l'Adresse, autre que celle du contre-projet, pourvu qu'elle reproduise exactement la pensée à lui, et sa pensée, c'est le contre-projet... Comprends-tu sa subtile dialectique?"

Ion Ghica?!

Ce subiect de reflecţie îţi oferă prietenii!

Fuseseră nişte ani la Constantinopol când ar fi jurat pe buna credinţă a acestui prea influent personaj. Pentru că adesea luciditatea pare semnul unei fermităţi de caracter. Dar adevărul este că suntem mai degrabă *slugile ambiţiilor noastre* decât ale viguroasei noastre gândiri. Ghica nu afirmă nici un principiu detestabil, însă a ajuns victima propriului său *dispreţ* faţă de Prinţul Cuza. Şi, totuşi, nu este doar asta, a mai intervenit un fapt deloc neglijabil pentru un om care a stat 11 ani în exil după ce a făcut alţi mulţi ani de dizidenţă în ţară: sentimentul legitimităţii soluţiilor sale, ale poziţiei sale sociale şi politice. Un fel de siguranţă care se transformă repede în aroganţă şi, dacă nu este servită la timp, devine suferinţă şi *ură*.

Baligot de Beyne priveşte piaţa din faţa palatului pe care trei ţigani bătrâni, cu mături de nuiele, o curăţă fără chef, mai mult ridicând praful decât adunându-l. Gerul uscat, venit de o săptămână peste Bucureşti, a adunat în rigole toate gunoaiele şi le-a înţepenit de parcă ar fi acolo de secole. „Aici, ceea ce este efemer pare secular şi ceea ce este secular

foarte efemer. S-ar zice că şi aceasta este o artă: a face din perisabil un joc al eternităţii!"

Întorcându-se spre scrisoarea neterminată o priveşte rece, apatic.

Ion Ghica!

Fuseseră ani grei şi, pentru fiecare, ei căpătaseră un fel de aură, un fel de miraculoasă supleţe, aşa cum pentru un bătrân îmbuibat, aflat la apogeul carierei sale, sărăcia studenţiei sau a adolescenţei chinuite de foame pare o aventură sublimă!

Excepţional om, Ion Ghica, în asemenea aventuri sublime!

Ar putea uita oare noaptea aceea de revelion 1855 – 1856 cu râsete, petarde, şampanie şi cântece romantice, lălăite aiurea...

Fermecător om, Ion Ghica! Le oferise tuturor o sărbătoare adevărată – veselie, inteligenţă, dragoste, fraternitate, energie, speranţă, spirit, poftă de viaţă şi melancolie, frivolitate şi discretă dezamăgire, devotament şi solidaritate... Se spulberase totul în damful politicii levantine. Se spulberase totul în iluzia şanselor de afirmare! Se spulberase totul la apariţia interesului personal! „Tânăra generaţie, spusese Baligot de Beyne lui Bălăceanu, vă găseşte dezbinaţi şi, totuşi, ţinând foarte tare la un prestigiu colectiv, cel al revoluţionarilor de la '48, în numele cărora acţionaţi anarhic! Dar e un prestigiu pe care nimic nu-l mai validează în *acest* moment. Nu puteţi face multă vreme faţă numai cu amintiri istorice!"

În seara aceea, prea festivă fuseseră toţi amorezaţi „un sfert de oră" de lady Rowella, o englezoaică slabă, albă, delicată, blondă-cenuşie („ca o perlă", remarcase Ghica şi toţi fuseseră de acord). Apoi, rămânând între barbaţi, Ghica le făcuse o confesiune: cândva, la Iaşi, o domnişoară Agnès, una căreia nu i-a dat prea mare importanţă („deşi merita!") şi nici n-a contat prea tare pentru *marii cuceritori ai timpului*, furioasă din pricina cine ştie cărei ingratitudini, îi urlase, cu o deznădejde greu admisibilă pentru un bărbat: „Eşti urât!". Sărmana, se repezise să-i arunce acele vorbe dintr-o dorinţă de revanşă prost camuflată, dar determinase, fără voia ei, un proces „nesăbuit", cum îl numea Ghica: „Domnilor, spunea el ridicând paharul, am tras atunci o concluzie şi anume că este neplăcut să învingi fără a lupta, să te trezeşti pe soclu fără a urca din greu treptele, să capeţi laurii pe gratis – să zicem, doar pentru că eşti frumos! În acel moment mi-am dat seama că cei frustraţi nu sunt cei ca mine, cei urâţi, ci acei bărbaţi superbi, sportivi, cu umeri laţi şi coapse strâmte, cu mustaţă înfoiată şi bust promiţător! Eu, adică unul ca mine, nu va dezamăgi niciodată, pentru că în fond nu promite nimic. Odată învinsă rezistenţa în faţa cocoaşei mele pot adânci impresia prin surprinzătoarea mea replică! Femeile sunt foarte sensibile, zău, la această vorbă de spirit – spontană, superficială, gratuită. Le face o mare plăcere să râdă! Să profităm!".

– À qui rêvez-vous? întreabă Prinţul Cuza intrând în birou, cu paşi înceţi şi leneşi.

– Ah, Vous ne me croirez pas! Ce n'est pas une belle femme, c'est un vilain homme!

– Jean Ghika! L-am ghicit?

– Oui, Altesse! C'est bien lui.

– C'est vraiment remarcable comme sujet de rêverie! face Prinţul aşezându-se pe unul din scaunele laterale ale mesei la care lucrează Baligot de Beyne. Aş medita şi eu cu melancolie la el dacă nu mi-ar fi făcut destule mizerii şi nu m-ar fi lucrat atât de insistent la Paris şi Londra în toamna care a trecut...

– De ce? Mă întreb de ce?

– Ah, astea sunt chestiuni literare, dragul meu, ca om politic trebuie să iei lucrurile aşa cum sunt, să nu le cauţi explicaţii prea delicate.

– A venit de la Paris şi Londra dezamăgit?

– Evident. Şi-a dat seama că prin aceia nu-mi poate face nimic – nu vor agitaţii şi redeschiderea problemei Principatelor în acest moment. A ales – singura cale ce-i rămăsese de altfel – să mă hărţuiască în interior, în speranţa că haosul local va provoca o revizuire a mentalităţii diplomatice occidentale... Îi instigă pe liberali şi pe conservatori, nu, nu-i instigă, de ce să-i atribui o ticăloşie în plus, îi *uneşte* împotriva mea.

– Ce vrea? E convins că ar fi făcut istoria mai bine decât Alteţa Voastră?

– Nu, nu este un naiv. Cine face istoria? Cu siguranţă nu este atât de naiv. Nimeni nu face istoria – n-o fac nici mulţimile adunate în piaţă, cele care stau la buna sau reaua credinţă a unui principe dispus oricând să le căsăpească, nici suveranii care au aceste libertăţi discreţionare, nici diplomaţii în conferinţe, nici deputaţii în parlamente şi cu atât mai puţin gazetarii sau domnii şi doamnele din saloane, cluburi sau cafenele. Adică n-o fac nici unii şi o fac toţi laolaltă sub semnul unei obsesii colective. Numai că Ion Ghica vrea să participe la ea de undeva de unde inteligenţa lui se poate vedea, se poate pune în pagină şi se poate expune dincolo de graniţele Principatelor. Exilul i-a mărit mult scena. Are o prea mare încredere în inteligenţă, am încercat să-i explic pe vremea când mai colaboram că inteligenţa n-are nici o legătură cu deciziile politice. Doar instinctul, sigur, instinctul, ar putea proba vocaţia politică, or tocmai aceasta, cred, îi lipseşte.

Prinţul Cuza vorbeşte lent, distant ca despre cineva dintr-un secol demult apus.

– Istoria nu se decide nici la masa ţarului, nici la cea a împăratului Franţei, nici pe canapeaua Sultanului – *are grijă fiecare să împiedice* acest lucru. În genere oamenii se împiedică unii pe alţii în politică, acest surâs ironic al istoriei!

Zgomotele tulumbelor ţigăneşti răsună insistent, dar Prinţul Cuza nu pare a le auzi. Continuă:

– Ghica este forţat să se rezume la colportaj subţire când se simte

făcut pentru gesturi energice, în cabinete mai spectaculoase! E o suferinţă!

– Tocmai îi scriam lui Vasile Alecsandri...

– Foarte bine, foarte bine, continuă! face Cuza, se ridică brusc şi dă să plece, dar se opreşte în faţa uşii. Fii cât mai elocvent în faţa unui prieten atât de fidel lui Ion Ghica!

Zâmbeşte admirându-şi frumoasele cizme italieneşti cu pinteni de argint. Apoi se întoarce spre secretarul său şi-i comunică fără crispare, aproape în glumă:

– Mâine vor veni la mine cu acel răspuns insolent. Îl voi lua din mâinile vicepreşedintelui înainte de a apuca să-l citească şi-l voi da locotenent-colonelului Pisoschi, aşa înfăşat cum va fi, trimiţându-i la toţi dracii. Apoi, m-am hotărât să mai înghit câteva şedinţe ale Camerei cu toată pălăvrăgeala lor afurisită, să aştept închiderea sesiunii fără a modifica nimic – nici nu-l împing pe Kretzulescu pe scară în jos, fie vorba între noi a suportat elegant atacurile, şi nici nu dizolv Camera...

– Alteţă... vă atrag atenţia că închiderea sesiunii înainte de votarea bugetului va aduce noi scandaluri. Opoziţia unită s-a hotărât, ştiu din sursă sigură, să refuze plata impozitelor.

Cuza, cu mâna pe clanţă, se întoarce spre el zâmbind parcă victorios:

– Li se va pune poprire pe avere, li se vor vinde la licitaţie bunurile, vor fi urmăriţi cu sechestrul.

– Asta înseamnă scandal de presă... Alteţă, Rosetti va face caz de sărăcia lui, ca şi alţii...

– Nu mi-e teamă. Citeşte depeşele de la Paris şi Constantinopol pe care ţi le-am pus pe masă. Puterile garante n-au nici un chef de acel principe străin, de acele modificări ale Convenţiei foarte insistent propuse, de acele agitaţii prin sud-estul Europei pe care conjuraţii noştri le doresc acum, când în Polonia insurecţia înaintează. Neutralitatea noastră în acest moment închide multe guri clevetitoare, iar un regim personal nu va fi privit cu reavoinţă...

Prinţul a deschis uşa, dă să iasă, apoi se întoarce iar:

– Nu uita să fii mâine punctual la micul spectacol pe care vreau să-l dau, je veux rejéter la reponse à l'Adresse avec plus de témoins. Pour l'histoire, pour les historiens, pour ma gloire, pour mon autorité! Ha! Ha! Te las, te las să visezi din nou la acel urât Ghica! Mes hommages!

Uşa se închide calm în urma Prinţului şi în încăpere se lasă o linişte grea. Curentul de aer rece de pe culoar a ridicat uşor hârtiile de pe masă. În piaţă, ţiganii îşi continuă lent măturatul...

Baligot de Beyne îşi lipeşte palmele de soba cafenie de faianţă. Se apropie de masă, citeşte depeşele şi revine indiferent la scrisoare:

„Que te dire? Le Prince a conservé tout son sangfroid, il est vraiment très fort. Nous avons eu d'assez vives discussions non sur l'utilité, mais sur l'opportunité de l'acte de vigueur. Je raisonnais sur une hypothèse et le Prince sur une autre. Des dépêches arrivées dans cette nuit même de

Paris et de Constantinople ont donné raison au prévisions du Prince sur l'appui moral ou la tolérance qu'on pourrait rencontrer au dehors. Sur ce, je me rangerai de l'avis de Son Altesse et je combattrai demain la thèse que j'ai soutenue hier, ce qui me vaudras de bonnes paroles du Chef de l'État et un réputation d'inconsistence auprès des quelques ministres enragés qui ne connaîtriont pas les cartes de l'extérieur.".

Pana a luat o scamă de pe hârtia poroasă. Cu vârful degetelor Baligot de Beyne încearcă o vreme s-o smulgă, renunţă şi ia o altă pană din suportul bine burduşit.

„Je veux te dire quelques mots de Jean Ghika, le bras très actif de Mr. Green en tout cela...".

Bagă pana îngură, trage uşor de marginile ei cerate, apoi şterge.

– Nu, mai bine nu!

„Ce ştiu eu despre Ion Ghica?"

Revine. Ezită.

„Ion Ghica? Ce se poate spune despre Ion Ghica? Sunt oameni pe care în politică îi prinzi şi îi pierzi ca pe nişte peşti în apă. Ion Ghica e un peşte mare – principii solide, raţionale, atitudine contradictorie, curaj, abilitate, aproape impertinenţă, vanitate...".

Lumina de afară s-a risipit. Secretarul Prinţului Cuza scrie pe ghicite, la lumina unei bănuieli...

– Nu, mai bine nu, şopteşte.

Cu această replică imaginară ar fi bine să ne retragem pentru o vreme la treburile noastre de azi. Doar o vreme!

Istoria are avantajul a fi o carte care se poate deschide oricând şi se poate închide oricând...

Prea îngăduitorii mei cititori...

PARTEA a IV-a

„Ni se garantează în general că puterea suzerană îngăduie unirea Principatelor sub un prinţ pământean, dar cine ar putea fi acest prinţ? Această dificultate a alegerii este o chestiune vitală pentru noi. Dumneavoastră cunoaşteţi ticăloşia boierilor noştri."

(Scrisoare adresată de Alexandru Ioan Cuza fostului Domnitor Grigore Ghica în iulie 1856)

I

În zorii celei de a doua zi a lui mai 1864, Bucureştii se pregăteau să-şi trăiască binecuvântata lor banalitate. Multă vreme s-a spus că în acea zi s-au pus la fiert evenimentele care aveau să dea în clocot tocmai la 11 februarie 1866. Dar ca să înţelegem aceasta trebuie să intrăm puţin în banalitatea oraşului pentru ca toate cele întâmplate să apară la proporţiile lor naturale.

Ce să facem? *Marchiza* se încăpăţânează să iasă la ora cinci. Şi în funcţie de acest obicei al ei se scrie istoria...

Ei bine, să zicem că pe malurile sărmanei şi murdarei Dâmboviţe, soarele se ridică încet, molatec, cu acea orientală lipsă de grabă având o strălucire ascunsă, abia perceptibilă, pe care numai spiritele prea, prea rafinate o gustă cu adevărat, un soare rotund şi meditativ, foarte ceţos.

Dar la ce anume meditează este un mister.

În general, pe aici, prin sud-estul Europei, se cultivă ideea de *mister.* Este exact ideea de care este nevoie. Drama personală, nefericirea naţională, criza ministerială, situaţia politică generală depind, toate, de ceva exterior şi repede adaptat lucidităţii noastre latine, dornică să-şi însuşească propriul ei contrariu: miracolul.

Deci, soarele se ridică încet, leneş şi celelalte...

Sfinţii din pridvoarele bisericilor de la Radu Vodă, Sfântul Gheorghe Nou sau Sfântul Spiridon aruncă privirile lor galeşe spre lumina unei zile proaspete. Aerul călduţ le îndreaptă paşii (încălţările lor romane, aurite, bătute în ţinte şi împletite cu panglici îi poartă ca pe ape!) spre cei de la Stavropoleos, Zlătari, Domniţa Bălaşa, într-o procesiune lentă. Se adună în sobor pentru a decide în şoaptă neorânduiala oraşului şi veselia lui tristă. Se sfătuiesc cu pauze, cu tăceri. Iar porumbeii şi vrăbiile, lăstunii şi rândunelele se rotesc deasupra capetelor lor, deasupra turlelor răsucite sau semeţe, aşezându-se pentru scurtă odihnă în cuibarele din firidele cu geam opac.

Dar sfatul se risipeşte, sfinţii se retrag în pridvoarele lor, grăbiţi, plutesc peste case şi grădini cu privirile întoarse înapoi. În oraş intră zarzavagiii, lăptarii, oltenii cu cobiliţele, sacagiii. Vin dinspre Văcăreşti,

Delea Veche, din drumul Craiovei, dinspre Pantelimon şi Colentina, Giurgiu sau Olteniţa, calcă dârz, repezit, simt zdravăn pământul sub picioare. În coşuri, au spanac şi ridichi roşioare, ştevie şi pătrunjel, parfumat mărar şi ceapă verde, usturoi cu mustăţi de bunic şi leuştean ameţitor. Pun stăpânire pe pieţe, pe tarabe, îşi întind pe jos rogojinile pe care împrăştie marfa cu dichis. Iaurgiii, în droştile lor cu cai costelivi, se vâră în labirintul străzilor adormite. Câte o servitoare buimacă aşteaptă să-i verse în castron calupul gelatinos şi alb, tăiat cu lingura de supă din butoiaş, ţine oala să-i toarne laptele proaspăt, mirosind încă a iesle şi uger, şi dispare în spatele casei pentru a mai picoti cinci minute în faţa cuptorului pe care oala încet, încet prinde să fiarbă. Pisoii tărcaţi şi leneşi care au dormit toată noaptea pe preşul de la intrare îşi întind spinările şi pornesc să se spele.

Cam atunci apar, nu, mai bine zis, năvălesc în oraş florăresele: lalele (roşii, albe, galbene), narcise cu miros dulceag şi petale fragede, aproape transparente şi roze de mai. Ele umplu piaţa şi colţurile străzilor cu o gureşă vitalitate, parcă n-au nevoie de somn, n-au dormit şi nici nu vor dormi vreodată, mereu şi mereu vor vorbi, se vor tocmi, vor provoca trecătorii şi vor râde.

La ora şase dimineaţa când tocmai apucă să bată clopotele, o ţigancă de casă durdulie, despletită, trage de împletitura de bumbac care acoperă trupul conului Mihalache:

– Mi-ai zis să te trezesc, te-am trezit, se repede cu vorba, dându-se doi paşi înapoi.

Împrăştie în jur un iz răcoros de levănţică şi are picioarele goale, cu talpa albicioasă şi cu unghiile roz.

Primul ministru pipăie cu degetele încă moi de somn suprafaţa lăcuită a noptierei, dă peste suportul greoi al lămpii cu ulei, peste coperţile netede ale celor două volume din *Istoria romană* de Cassius Dio, peste flaconul cu picăturile lui Davila şi, în sfârşit, peste ochelarii cu rame subţiri, metalice. Oftează. Îşi aşează pe nas „sticlele" şi cu un picior ieşit din păturică, cu braţele întinse spre rama patului – pictată cu păstori şi păstoriţe – cască. Apoi inspectează încăperea aflată în semiobscuritate.

Este în casa lui Bărcănescu...

Nu s-a obişnuit să-i zică „a lui", deşi a cumpărat-o de aproape un an. Patul ar trebui să aibe peretele în cealaltă parte... ca la Hôtel de France, unde trăgea în fiecare aventură bucureşteană. Dar s-a înstărit, e prim-ministru, are casa lui...

Bat clopotele de la Sfântul Nicolae, de la Sfânta Vineri şi, mai departe, de la Visarion...

Azi noapte stătuse mult la Palat. Fumase, i se învineţiseră ochii de fum şi i se îngroşase vocea de vorbit.

Tinerica nurlie trage draperiile de atlas „gălbior", şi lumina se strecoară parşiv printre mobile, cearceafuri, prosoape şi dulapuri. În treacăt,

aruncă o privire vioaie liliacului ce dă să înflorească şi pâlcului de lalele din grădina casei.

Stăpânul mormăie:

– Cafeaua!

Valentina se întoarce, îşi strânge şalul subţire pe umeri şi se apleacă peste marginea patului. Conu Mihalache îi pipăie tandru sânii şi-o împinge spre mijlocul încăperii în timp ce-şi caută papucii. Cămeşoaia ei de borangic, stând ridicată puţin pe coapse, se clatină la fiecare mişcare, ca o cortină de teatru păpuşăresc.

– *Cafeaua!* strigă din nou Conu Mihalache foarte, foarte vesel.

Este de şase luni ministru şi perspectiva nici unei şedinţe de consiliu sau a vreunei şedinţe de Cameră nu-l înviorase astfel.

Stă cu picioarele în papuci pe marginea patului. Prin ochelarii înghesuiţi pe nas scrutează această dimineaţă călduţă, lingavă.

„Aurora cu degetele ei trandafirii..."

Gustă din cafeaua dulce şi tare. Plăcinţelele cu carne şi pateurile cu brânză, şunca răcoroasă şi cornurile franţuzeşti cu unt îi dau o bună dispoziţie aproape necuviincioasă. O pată roşie începe să-i strălucească pe nas în timp ce vorbeşte şi tot vorbeşte despre „găluşciele de posmag cu migdale" şi de „hulubi în papiloturi".

– Trebe să-i baţi cu muchea cuţitului, ca să se lăţească puţin, soarbe din cafea şi-şi rostogoleşte ochii peste micile lentile de sticlă, iei petrinjel verde, ceapă şi ciuperce...

Părul de cărbune lăcuit al Valentinei, prins acum într-o panglică roşie, atârnă pe spate ca o coadă de vulpe. Vânticelul care adie pe la ferestre pare ademenit de acest animal straniu.

„O *vulpe neagră corb!*"

Domnul prim-ministru este şi mai înveselit de această imagine şi are imediat câteva replici cu lipici, răsplătite din plin de râsul sănătos şi energic al femeii. Când îi mai spune câte ceva despre tăiatul slăninii în „frunze subţiri" şi despre „slifca clocotită" pe Valentina o apucă un fel de gâdilici, râde de se prăpădeşte. Ea s-a tot rafinat, a tot încercat să fie la înălţimea boierului, a început să poarte „robe de chambre" şi mătăsuri de la Viena, dar el o place tot aşa despletită şi fără podoabe. Chicoteala ţine o jumătate de oră bună, cât se tot prelungesc clopotele oraşului, şi, dacă eşti atent, acum se aude chiar arama subţire de la Tabaci şi dangătul grav de la biserica ridicată de Mavrogheni la Izvorul Tămăduirii...

Odată cu şervetul dus la buze pentru a şterge urmele umede ale ultimei sorbituri din cafea, viaţa senzuală a conului Mihalache lasă loc celei politice. Are şi ea senzualitatea ei, dar...

Boierul se îmbracă în tăcere, concentrat asupra tutoror detaliilor vestimentare, îşi ia bastonul şi dispare pe uşa înaltă a casei sale.

„Trebuie să discutăm *cum* trebuie împărţit pământul, nu *dacă*", îi spusese lui Ghica. „Agentul egalităţii este educaţia nu împroprietărirea, răspunsese acesta. El este regulatorul maşinăriei sociale."

Cam prea abstract. Este eroarea lui Ghica: se ţine deasupra realităţilor concrete şi dramatice.

În faţa treptelor, îl aşteaptă trăsura cu cei doi jandarmi călări în dreapta şi stânga portierelor.

Şi uite cum trece timpul!...

– Alteţă, îi spune Domnitorului (să tot fie ora opt, nu mai mult), nu mai ezitaţi! E ciudat că eu trebuie să pledez acum pentru o cauză pe care o refuzam cu două luni în urmă! Înaintea lui Dumnezeu şi a propriei Voastre conştiinţe vă mai îndoiţi de necesitatea acestui gest?

Vorbind împinge în faţă, ca pe un scut, scaunul pe care fusese poftit să se aşeze.

– Mihalache, ai început să ai aerul unui călăreţ enervat de lenea calului său... Îţi atrag atenţia că eu sunt călăreţul şi dumneata calul! Acum două luni credeam... Ei, credeam... Şi toţi v-aţi opus!

Pe masa Domnitorului ziarele împrăştiate arată o lectură nervoasă. „Aseară, înainte de partida de whist..." Tabacherele de ambră deschise toate, impudic! Şi foile acelea cu veştejitele lor sarcasme! Conu Mihalache primeşte cu o voluptate neasemuită insultele opoziţiei coalizate, iar de când a publicat proiectul de reformă agrară al guvernului trăieşte aproape în extaz. Umblă pe vârfuri ca o balerină şi aşteaptă acel acord al başilor după care în sunetele subţiri ale viorilor să se înalţe, să se tot înalţe!

Se izbeşte ca de un zid rece de prudenţa lui Cuza pe care boala, hârşâiala ultimilor ani, nefericirile intime, ca şi nemulţumirile publice l-au înmuiat. „S-a învineţit bietul Alecu şi răsuflă din ce în ce mai greu." Conu Mihalache ar vrea să-l înveselească puţin:

– În calitatea aceasta pe care v-o recunosc, Alteţă, constat că sunteţi îndoit de fidelitatea armăsarului!

– Dacă acesta, în loc s-o ia la goană de cum se vede nu la câmp deschis, ci în pădure deasă, ar ţine-o la trap mărunt, m-aş simţi bine pe spinarea lui...

Dar abia cu două luni în urmă călăreţul părea dornic de o curajoasă cavalcadă şi el, el, conu Mihalache spusese: „moderaţie"!

O rază de soare sparge lumina palidă a micului salon princiar, răscolind frivol culorile covorului de sub masa de lucru şi de sub înaltul *secrétaire* cu colonete negre şi marchetărie galbenă, obositoarele amfore din care se revarsă binecuvântatele ghirlande de flori – roze, crini şi frunze de iederă! Ce plictiseală nobilă!

O muscă pare a se izbi îndărătnic de geam, dincolo de draperia de pluş verde şi de perdeaua de tul.

Şi uite cum zac pe masă acele insulte ca nişte fructe putrede într-un vas de argint. Vor cocli vasul, zău!

Conu Mihalache Kogălniceanu le cam ştie pe dinafară:

„...un paşă turc care are obiceiul de a lua şi de a da fără să-i pese de unde ia şi cu ce drept ia, cui dă şi ce datorie achită când dă..."

„...un tulburător de meserie..."
„...jefuitorul proprietăţii..."
„...ilustrul care poartă ochelari..."

Aici se cam vede lipsa de imaginaţie a adversarului. Sărmanul! La pensionul Cuénim avusese un coleg, un oarecare Petrache, de felul lui blajin, dar aprig la mânie, care ajungând la capătul argumentaţiei îşi scuipa preopinentul. Un scuipat de tot anemic, pe care uneori celălalt nici nu-l băga în seamă, trei fire de salivă apoasă şi fără direcţie.

„...goana după popularitate..."
„...veniaminul lui Cuza..."

– Ha, ha, râde conu Mihalache, sunt fericit la Bucureşti! Zău, Alteţă, fac parte dintre moldovenii care s-au adaptat foarte uşor acestui bezmetic oraş. Ştiu ce-o să se scrie despre mine şi chiar ce vor spune prin saloane şi cafenele...

Bate cu dosul palmei în foile răvăşite de pe masă:

– „...asasinul libertăţilor publice..." Nu-mi pare rău că am părăsit laşii... E ceva mai amuzant şi mai frenetic pe aici, prin Valahia.

În faţa Palatului cam jerpelit, se văd casele cu acoperişuri de ţiglă roşie, ca nişte corturi de vizigoţi, iar mai la vale livezi fără capăt de vişini şi cireşi, livezi de duzi la nesfârşit, înflorite şi trandafirii, luminoase, pline de pace.

La Bucureşti, numai bârfa se schimbă. Luxul e lux, mizeria e mizerie, veselia umple golurile prânzului şi ale cinei, intriga urcă spiritele pe culmile cele mai înalte ale inteligenţei!

Numai Prinţul Cuza a obosit, constată Mihalache.

Are de luptat, el „armăsarul", de, cu propriul său „călăreţ", care a ajuns să dea târcoale manejului ca un jocheu bătrân. Uite, se întoarce cu scaun cu tot spre fereastră şi se plânge.

– Ei nu văd în mine, face un semn spre lumea de afară, spre vânticelul de dimineaţă, primăvăratec ce se strecoară printre perdele, ei nu văd în mine un şef de stat, ci un provizoriu mandatar al puterii!

Îşi lasă bărbuţa peste vestonul descheiat la gât şi-şi pune palma pe piept:

– Sunt pentru ei un fel de deputat mai mare!

Mâna îi flutură deasupra genunchilor.

„Uite-l cum se lamentează!"

Este *alesul naţiei,* oricât ar fi de maltratat de autorii satirici, de jurnaliştii ambiţioşi, de cleveteala lumii înalte şi de plevuşca de prin cafenele, este *alesul naţiei,* „omul de la 24 ianuarie!"

– Alteţă, spune conu Mihalache, dacă mandatul ce vi s-a dat este acela ca în virtutea Convenţiei...

– Blestemata! Blestemata! mormăie Cuza şi cearcăne viorii i se desenează sub ochii frumoşi, romantici.

– ... să distrugeţi Convenţia, a venit momentul s-o faceţi!

Mihalache Kogălniceanu rămâne solemn în dreptul ferestrei, cu faţa la

suveranul său cuprins de îndoieli. Iar bat clopotele de dimineaţă. „Ce oraş mai e şi acesta? Se tot scoală şi se tot scoală!" Dangătul de la Tabaci i-a acoperit teatral ultimele cuvinte şi totul a ieşit cam ridicol.

Cuza se tolăneşte pe fotoliul său răsucindu-se din nou cu faţa spre încăpere, îşi împinge picioarele, băgate în cizme negre ca cioara, sub masa de lucru şi oftează. Tace.

– Vă legitimaţi tronul, spuse Kogălniceanu exasperat.

– În faţa cui? A acestora? face Domnitorul aruncând cu dreapta o jerbă de flăcări dispreţuitoare în direcţia Camerei, dar s-a nimerit ca în partea aceea a încăperii să se afle un valet care deschide geamurile înalte pentru a lăsa aerul curat să limpezească vălătucii trabucurilor. Cuza îşi lasă mâna în jos, ostenită. Îi face semn să iasă şi-şi pune capul în palme. Are vesta deschisă, respiră greu şi când vorbeşte se îneacă.

– Din pricina acestora nu mi-am putut forma un partid, mormăie, toţi mă socotesc provizoriu pe tronul... Nu vrei tu, Mihalache, să fii partidul meu?

Râde, dar Kogălniceanu nu se amuză.

– Aveţi de partea dumneavoastră tot poporul, exclamă şi-şi agită nervos mâinile mici, grăsune.

Percepe vag parfumul de medicament care pluteşte ca o epavă prin aerul îmbâcsit al salonului princiar. „Au trecut pe aici cei care ţin locul unui partid? Lambrino, Liebrecht, Maria Obrenovici, Kreţulescu, Davila, Docan?..."

– Nu vă înţeleg, reia. Ştiţi bine cât de necesară este dictatura. Chiar Alteţa Voastră mi-o recomanda acum două luni... ţara nu poate progresa fără reforma agrară şi...

– ...reforma electorală, ştiu, ştiu! Mihalache, nu mă mai ciocăni la cap!

– Ce moment mai prielnic aşteptaţi? Totul merge de minune: o opoziţie divizată şi câteva suflete gata de compromis în rândurile ei. Probabil, în curând, se va ajunge la o Cameră divizată în câţi membri are.

– Dar unită împotriva mea! Iar sufletele alea sunt în basmele ţigăncii tale...

Liberalii se ceartă între ei, conservatorii între ei şi unii cu alţii aşijderea. Şansa lor este că micile grupări guvernamentale nu sunt unite. Există un echilibru al slăbiciunilor... recunoaşte Kogălniceanu.

– Primul ministru va trebui să reziste unor atacuri convergente.

– E gata s-o facă... Sunt atât de dornic să-i văd cum se vor împăca, cum se vor aduna, cum se vor pune de acord şi cum vor descoperi, cu stupoare, că au fost de mult de aceeaşi părere...

Kogălniceanu ridică braţele spre plafon:

– Conjunctura europeană ne este favorabilă, Alteţă!

– Eşti vocea raţiunii însăşi! spune, înecându-se în tusea lui astmatică, Prinţul Cuza. Apoi se ridică de pe fotoliu, face doi paşi şi iar se aşează: Dar vor urla şi sunt sătul de urletele lor, vor conspira şi sunt sătul de intrigile lor, mă vor pârî Puterilor garante aşa cum îşi pârăsc copiii prie-

tenii de joacă părinţilor, va trebui să capăt iertarea acestora pe un preţ care îmi este tare neplăcut, să mă duc iar la Sultan, să stau iar pe canapea, să fac vizite lui Bulwer care o are pe madam Aristarchi în dormitor, pe Lobanov, care mă va primi cu aroganţă şi altele şi altele...

Cuza este ca un alergător. Îşi ia vânt dându-se puţin înapoi. Acesta este momentul retragerii şi primul ministru renunţă să mai fie pătimaş, se lasă pe speteaza scaunului şi, picior peste picior, rosteşte fără patimă:

– Bine, bine, să zicem că vă înţeleg. Dar oare scopul nostru nu merită efortul? Gândiţi-vă la miile de ţărani care vor avea pământ, la nenorociţii care...

– Efortul? Ai înnebunit? Efortul e problema? Proiectul, aceasta este problema, proiectul este vicios! Mie îmi spui că efortul e problema? repetă indignat Cuza.

Kogălniceanu are şi el impresia că da, aici este problema: oboseala Prinţului.

– Aţi mai vrut de câteva ori să faceţi asta, replică. În '60, în '63. Ţara aşteaptă, Alteţă!

Dar Cuza, aprinzându-şi o noua ţigară, deşi abia a stins-o pe cealaltă, înecându-se şi răsuflând greu, o ia altfel: bătrânul jocheu părăseşte manejul dând din pinteni mârţoagei sale spre câmpul vast, liber al confesiunii:

– Trăiesc de câţiva ani în miezul unui paradox... Tu, ca istoric, ar trebui să-l notezi undeva.

Cuza zâmbeşte dând la iveală şirul de dinţi frumos rânduiţi, dar gălbui.

„Doamne, ce trist este!" observă Kogălniceanu. Domnitorul întinde mâna moale şi mimează gestul etern al scribului, degetele prinse pe un fel de condei imaginar şi cotul alunecând pe marginea unei mese imaginare.

– Am vrut un regim democratic, Mihalache băiete, constituţional, cum ar spune Rosetti, însă realitatea politică mi-a dat peste nas.

Şi „pleosc" cu dosul palmei spre zisul organ.

– Ca să fac reformele necesare, continuă, trebuie să mă întorc la metodele despotice pe care le-am detestat la cei ce au stat pe scaunele astea!

Şi „jap" cu dosul palmei peste scaunul real şi peste cele două simbolice pe care se urcase, datorită unui vechi şi totuşi mereu tineresc ideal.

– Din pricina Convenţiei... o ia conu Mihalache pedagogic.

– Afurisita! Afurisita!

Primul ministru se întreabă: „Ce naiba a făcut aseară liota aceea de curteni?" Este foarte nedumerit de această ezitare neaşteptată şi atacă puţin derutat:

– Camera este net conservatoare, aţi rămas singurul reprezentant al puterii cu principii progresiste stabile!

Dar Cuza se trezeşte din amorţeală:

– Şi Brătianu?

– O minoritate activă, însă minoritate... electoral vorbind.

– Şi Rosetti?

– O presă activă, demagogică! O citesc cârciumarii, funcţionarii mărunţi, minţile tumefiate de orgoliul parvenirii...

– Şi Ion Ghica?

– Ohoho! O minoritate minoră...

– Pe care n-ai reuşit s-o câştigi deşi i-ai dat târcoale.

– Nici n-am insistat, Alteţă. Are multe relaţii în străinătate, poate influenţa loja, într-adevăr, dar aici, aici, acasă, este aproape un necunoscut. E prea aristocrat, crede că politica este o afacere de cabinet închis. O minoritate absolută! Să vă spun ce mi-a zis: cu cât proprietatea este mai mică, cu atât există pericolul de a se abuza de dreptul de vot. Iată efectul paradoxal al unei gândiri democratice!

Nu mai vrea să adauge şi cealaltă replică referitoare la împroprietărire: „Ţăranii vor pământ! Ce prostie să crezi că un sentiment care a traversat secole nu poate fi totalmente fals!"

– Şi Dimitrie Ghica, şi Grigore Sturdza, şi Panu, şi prinţul Ştirbey, şi prinţul Brâncoveanu, şi Costaforu, şi Ioan Cantacuzino, şi cei atâţia care au semnat acum un an acel răspuns la mesajul domnesc, ce sunt, Mihalache? Ştii cât fac toţi aceştia la un loc?

Cuza bate cu *presse-papier*-ul în muchia mesei. Are ochii injectaţi, faţa pătată şi gura strâmbă de puţină furie.

– Să te învăţ să aduni, prietene? Adaugă pocniturilor mâinii loviturile pintenului de la cizma dreaptă în podea.

– O minoritate plus o minoritate, plus o minoritate fac, fac, hai, fac, spune Mihalache, spune...

– O mică majoritate într-o Cameră defunctă! răspunde elevul Kogălniceanu şi adaugă repede: Aveţi, în schimb, ţara toată de partea dumneavoastră.

– Du-te în ... Ţara nu votează!

– Tocmai! Asta va fi formula: o punem să voteze! N-am discutat aşa?

Pisoschi intră în cabinet călcând moale. Ciuful îi cade pe ochi şi zâmbeşte serafic, ca tot omul care nu a dormit toată noaptea dar e bine crescut, politicos şi ţine să-şi facă serviciul conştiincios, deşi, obosit cum este, nu vede în Adunarea deputaţilor, decrete, reforme, alegeri, conferinţe internaţionale decât nişte cuvinte puţin agresive, care năvălesc pe o pagină albă ca albinele la floarea de salcâm. Îl aude pe Prinţ aruncând furios, în timp ce lacheul îi lasă pe marginea mesei ceaşca de cafea:

– Iată-ne într-un frumos *bellum omnia contra omnes*!

Şi zâmbeşte spre Pisoschi plin de amărăciune. Acesta se înduioşează repede: „Asta ar mai lipsi, un război! Bietul Alecu!" somnolează aghiotantul, dar îşi revine: „Ah! Nu! Este un război al nervilor, al ambiţiilor, al intereselor, Dumnezeule!" Îl urmăreşte blând pe Cuza cum

se ridică, se apropie de Conu Mihalache şi, frecându-şi mâinile, de parcă şi le-ar spăla într-un lighean de argint, întreabă:

– Ce este adevărul, Kogălnicene?

Pisoschi are impresia că a mai auzit întrebarea asta. „Unde, dracu'?" Pluteşte cu mintea oarbă prin peisajul amintirilor, apoi vede cartea cu învelitoare din piele de viţel, apoi un om în togă, lighenaşul de argint şi jilţul înalt al unui judecător, mâinile spălându-se, stropii de apă căzând artistic pe pardoseala cu dale albe şi negre... „Ce este adevărul?" şi tânărul în cămeşoaie albastră, palid, cu ochii îndreptaţi ...spre Baligot de Beyne care intră furtunos, bine dispus, încărcat de hârtii, caiete şi caieţele, anvelope cu antetul cabinetului princiar, fericit, pus pe treabă.

Cuza ridică braţele spre cerul plin de amoraşi de ghips şi nori purtând zeiţe voluptoase:

– J'en ai marre! J'en ai marre!

Francezul nu înţelege nimic, dar continuă să fie bine dispus. Aseară a plecat mai devreme, a şters-o din salon „englezeşte". Îşi aşează duios hârţoagele pe un colţ de masă, de pe care a împins fără jenă ziarele, scrisorile şi celelalte...

„Şi el a fost convertit?" se întreabă Prinţul şi îl priveşte ca pe ultimul adept pierdut dintr-o sectă neînfiinţată. „Şi el, care fusese împotrivă acum două luni, s-a convertit?" Baligot smulge din teancul de hârtii o foaie velină, frumos caligrafiată, se înclină în glumă spre Mihalache Kogălniceanu şi o flutură uşurel:

– Arrêt de mort!

– Ce înseamnă asta? întreabă Prinţul bând până la zaţ cafeaua din ceaşca ce zăcea de o oră pe marginea mesei.

– L'Assemblée guillautinée! exclamă entuziasmat francezul. Palavramentul ţării, harşt! continuă în româna lui picantă.

Cuza se îneacă, primul ministru râde şi înşfacă acea condamnare. Ochelarii săi sticlesc mărunt şi degetele albe, cu tăietura lor feminină o împăturesc. Secretarul Domnitorului este încântat de tot ceea ce există, de soarele trecând prin perdea, de mirosul de tutun şi cafea, de lighenaşul din pictura pe care o visează Pisoschi şi chiar de figura somnambulică a acestuia, de zâmbetul lui trandafiriu şi de zeiţele planturoase care se fugăresc pe plafon: „Ducă-se! Nişte alea!"

Prinţul cântăreşte frenezia celorlalţi cu ochi mohorâţi.

„Uite-i ce veseli sunt!"

El se expune, el iese în arenă ca un dresor pe care tigrul s-ar putea să-l sfâşie, lui i se vor pune toate rufele murdare în piaţa publică, el nu va mai avea odihnă, va fi hărţuit, va trebui să meargă la Constantinopol, să converseze pe sofa cu un sultan plictisit, să înghită aroganţa lui Fuad, dispreţul lipsit de sens al lui Bulwer, amabilitatea distantă a lui Lallemand...

Privind hârtia din mâinile lui Kogălniceanu vede deja cum i se vor imputa micile slăbiciuni şi i se vor trece cu vederea marile idealuri.

„Ce caut eu aici?"

Se reazemă de spătarul scaunului, îşi pleacă bărbia în piept.

„Acest efort continuu de a fi la înălţimea unui destin pe care nu l-am dorit este extenuant!"

Priveşte parchetul lustruit, vârfurile lustruite ale propriilor sale cizme, covorul periat bine şi picioarele jilţului său...

Afară, porumbeii uguie, ciugulind fărâmele de cozonac, pe uşa din dreapta străluceşte corola unui crin aurit: „Aceasta este floarea mea, să ţii minte, să nu uiţi, niciodată, decisese Maria. Să n-o slăbeşti din ochi, să n-o laşi să se ofilească, mon amour!"

Îşi întoarce privirea spre fereastră.

Bastoanele pocnesc ritmic caldarâmul. Funcţionarii, *amploiaţii* se duc spre slujbele lor. Trăsurile îşi zăngăne clopoţeii de la hamurile cailor.

„Ce şovăielnice sunt toate!"

Vântul umflă prelatele întinse deja deasupra vitrinelor, ca pânzele unor corăbii, femei cu şorţuri ponosite şi coşuri de nuiele pornesc spre piaţă...

De dimineaţă, îmbrăcându-şi tunica albă, în timp ce se privea în oglindă, îi spusese Mariei peste umăr:

„Îmi este neclară nuanţa de lăcomie din termenul de proprietate..."

Ea râsese cu atâta energie încât tunica începuse brusc să-l strângă. Şi-o deschisese intrând în cabinet, dar fraza aceea îi tot umbla prin gură. Este mai întâi senzaţia de *neclaritate*, bâjbâiala, nesiguranţa, apoi povestea cealaltă: nuanţa de *lăcomie*! Ar fi vrut acum să-l întrebe pe Ghica, pe el, economistul: „este o asemenea nuanţă în termenul de proprietate?" Ideea îi dă însă un vertij. Mai bine l-ar întreba pe lacheul care aduce acum al doilea rând de cafele... Ce-ar fi? Merită, este o experienţă.

– Care este nuanţa de lăcomie din termenul de proprietate, amice?

Valetul a rămas cu tava în mână, îl priveşte nedumerit, îşi împinge capul înainte şi aşteaptă ca lui Vodă să-i vină mintea acasă. Tăcere liliachie. Nimeni nu mişcă. Şi Vodă decide să-l expedieze. Se întoarce spre fereastră, de unde asistă la bătălia a doi puştani în colţul pieţei Palatului. Se înghiontesc, unul îi vâră celuilalt un picior între genunchi sperând o prăbuşire satisfăcătoare, braţele se împleticesc – se aude parcă icnetul înfundat al celor doi – se încleştează, se bufnesc de caldarâm, feţele roşii, iritate şi mucii unuia mânjesc surtucul celuilalt...

Pe marginea ferestrei mai sunt firimituri de cozonac.

„Un pumn zdravăn la lingurică, îl sfătuieşte pe unul din copilandri, un pumn la lingurică, frăţioare... Îndrăzneşte, asta este totul, să îndrăzneşti!"

Revenind spre cei din încăpere ar vrea să spună cu oarecare exasperare: „Îmi este neclară încă nuanţa de lăcomie din termenul de proprietate." Însă Baligot de Beyne îi retează orice elan:

– Alteţă, de câte ori discutaţi cu domnul Kogălniceanu despre politica antiparlamentară pe care trebuie s-o duceţi, păreţi a vă înţelege perfect, dar când este vorba să acţionaţi, totul se termină cu o criză de nervi! Dar

ce este această Cameră? Miniştrii stau în banca lor ca în boxa acuzaţilor. Domnul Dimitrie Ghica pretinde că în oraş s-au înmulţit golanii, că s-au stricat moravurile, domnul Brătianu protestează luând toate astea ca aluzii nedemne la susţinătorii săi din mahalale. Înalt Prea Sfinţitul moţăie şi se trezeşte doar la ţipetele domnului Tell care are o voce piţigăiată ce deranjează deopotrivă stânga şi dreapta. Atât mai este această Cameră!

Bătălia cealaltă, din stradă, cea bărbătească, plină de o tinereţe dezlănţuiă are haz, aceasta...

Cuza se adresează încet cumnatului său, Constantin Rosetti, care tocmai îşi face apariţia graţioasă:

– Crezi că e drept să ucidem Adunarea?

– La o asemenea întrebare, Măria Ta, n-aş înmulţi numărul zilelor de răgaz, de meditaţie, căci problema devine cu atât mai confuză cu cât gândim mai mult la ea.

– Să facem, totuşi, puţin confuză o idee foarte clară, se repede Kogălniceanu.

– Assez! Faceţi ceea ce am hotărât! spune Cuza.

Ucenica unei croitorese traversează piaţa purtând pe braţe o cutie mare albastră cu panglici – un trusou de botez? Baligot de Beyne smulge din mâna lui Kogălniceanu foaia velină şi, puţin jignit de tonul Alteţei Sale, i se adresează:

– Trebuie să semnaţi...

Cuza părăseşte peisajul pieţei, se apropie de masă, înmoaie pana în călimară şi semnează.

Porumbeii argintii se plimbă ţanţoşi pe canatul ferestrei unde aseară Maria a presărat cu mâna ei delicată firimiturile de cozonac. Ea nu-şi pierde niciodată exuberanţa, candoarea sfidătoare, nu uită jocul inconsistent al vieţii. Naşterea n-a dărâmat-o, n-a deteriorat-o, dimpotrivă, i-a dat o nobilă lumină. Maria merge pe drumul ei capricios, ambiţios şi arogant, gungurind un fel de cântecel nostim şi Cuza se simte dezarmat în faţa acestei „inocenţe" sălbatice.

Când ceilalţi dau să plece, se repede din nou spre Kogălniceanu:

– Dragul meu, acolo, în faţa lor, să nu fii insolent!

Şi deodată, „nuanţa aceea de lăcomie" devine foarte clară, aproape brutală. Lăcomia ca expresie a personalităţii. „Da, vor fi cumplit de lezaţi! Lăcomia le îndreptăţeşte orgoliul!"

Peste o jumătate de oră, primul ministru se îndreaptă spre Adunare strângându-şi cu degetele lui albe şi feminine borurile pălăriei.

E puţin emoţionat.

Rumoarea din jur nu-i mai place pentru că Prinţul i-a stricat tot cheful. Este însă de ajuns să-l zărească pe Brătianu gata de atac (ca un comandant de pluton ce trebuie să urle: Foc!), este de ajuns să vadă cocoaşa insinuantă a lui Ion Ghica înaintând, valuri, valuri, prin mulţimea de gură cască din faţa clădirii Adunării, împrăştiind cunoscuţilor jerbe de anecdote amuzante, cuvinte de spirit cuceritoare („Din astea pot să fac şi eu,

dragul meu, îşi spune Kogălniceanu, dar recunosc că m-ai tras în piept cu alianţele dumitale!"), este de ajuns să observe burticica ondulată sub jiletca de mătase a lui Dimitrie Ghica, „le vieux poltron", şi nervozitatea luptei se naşte, creşte, dospeşte furioasă.

„Numai când vezi toate astea fierbând în oala cu ciorba săracilor, îţi vine să..."

În treacăt îl aude pe Ion Ghica lansat într-o demonstraţie:

– Numai ştiinţa? Nu, îi spune el tânărului Câmpineanu, nu, odată cu ea pătrunde în conştiinţa noastră *politica*. Democraţia târăşte trena grea a politicii şi este îmbrăcată într-o rochie somptuoasă, dar gândită milimetric, ştiinţific. Democraţia aduce ştiinţa, dar creează şi iluzia că oricine este apt pentru politică. Ea va strica sângele naiv, ea va fi sifilisul de mâine. Boală grea!

Conu Mihalache se opreşte lângă ei. Cu pieptul bombat şi mâinile prinse pe borul pălăriei aprobă:

– Boală grea, boală grea, ce bine, scumpe Ghica, că nu suferim de ea!

Urcând scările, constată că discuţia cu Prinţul Cuza reuşise să-l obosească, aşa, dis de dimineaţă: „Ezitarea, scrupulele şi celelalte sunt mai greu de suportat decât o hotărâre brutală."

Ca atare vorbeşte cu toţi, dă mâna cu ăla şi ăla, cu acela şi aceia, se vâră chiar în sufletul unora care n-ar da mâna cu el, numai pentru a se trezi, pentru a se dezmorţi.

Îl vede pe Aricescu zumzăind prin colţuri:

– Ce te învârteşti pe aici? îl întreabă vesel şi-şi dă imediat seama de gafă. Cum s-o repare! Ah! sigur, pentru un jurnalist apucat poate oferi o insinuare: Ai nas domnule, ai nas! Ai mirosit ceva de pagina întâi?

Zâmbetul larg, satisfăcut al poetului-ziarist este liniştitor. A reuşit să repare aiureala. Însă deodată îi vine să supraliciteze, să se amuze puţin pe seama băgăreţului. Îl împinge în colţul holului şi cu hârtiile trase la spate şi cu ochii aruncaţi peste ramele metalice ale ochelarilor, recită, nu fără a-şi arunca un picior înainte:

– „Iartă-mă, o Doamne, dacă ăşti boieri mă silesc ei singuri să devin hingher". Şi iar nu se poate abţine, iar hohoteşte ca un bezmetic, jignind poetul. „Asta este!"

Se aşează în scaunul său ministerial vesel nevoie mare şi plin de tinereţe. „La urma urmei ce mai contează! Poetul însuşi pare încântat că i-am citat aprigele versuri! Este greşeala noastră, vorba lui Ion Ghica, greşeala noastră când credem că naivitatea are o limită! Care? Unde?"

Îşi aşează hârtiile pe pupitru cu multă grijă.

„Care? Unde?"

Gimnastica saluturilor, chiar aşa excesivă cum a fost, i-a priit. Se simte bine, întremat, ridicolul de a fi dat mâna ultima dată cu duşmanul nu-l jigneşte, dimpotrivă, îi dă o energie nouă, o forţă nestăvilită... Balul

începe! Încălţările lui fine de l-ar ţine! Mişcă repede degetele în pantofii cumpăraţi la Viena, pe Graben.

Deja i se aminteşte guvernului că a primit vot de blam.

– Adunarea a căutat zadarnic mijlocul de a lucra cu un guvern care nu a ieşit din sânul ei, spune Boerescu. Adunarea vrea să se respecte legile şi regimul constituţional, ceea ce guvernul Kogălniceanu a dispreţuit... Acuzaţia că Adunarea n-a vrut să intre în discuţia legii rurale este nejustă pentru că nu i s-a lăsat timpul necesar să se pronunţe... Toate secţiile au fost în favoarea principiului împroprietăririi în cercul legilor existente şi pe baza unei despăgubiri reale şi nu ca cea enunţată în proiectul guvernului care este o iluzie, o adevărată spoliere... Naţia română, sătulă de regimul absolut din trecut şi necrezând în frumoase promisiuni care pot deveni realităţi ale unui despotism depravat, vrea să-şi asigure viitorul, să-şi consolideze autonomia şi să realizeze reformele sociale de care are nevoie pe cale legală, prin garanţia regimului liberal...

Dacă Boerescu a fost logic, el, Kogălniceanu, va fi autoritar. Până şi Ghica a început să găsească hibe democraţiei.

S-ar putea ca emoţia să-i joace vreo farsă. Când ia o hotărâre mare nu mai are răbdare... Vor logică?

Îl mănâncă talpa.

– Prinţul n-a primit demisia noastră. Această Adunare nu reprezintă ţara, voi înşivă recunoaşteţi că trebuie schimbată legea electorală. Dacă Adunarea nu poate lucra cu noi, nici noi nu putem lucra cu ea...

Vacarm, urlete!

„Am fost insolent! La naiba, am fost!"

O mulţumire strălucitoare invadează faţa rotundă a primului ministru. Lui îi plac conflictele, luptele dure.

Ce atâta diplomaţie!

Vociferări! Urlete!

– Ne-aţi chemat în sesiune extraordinară pentru a ne insulta în faţa ţării...

– Adunarea a fost calomniată!

– I s-au desfigurat cuvintele şi actele...

– Adunarea trebuie să-şi facă testamentul politic...

– Ţara a fost dusă la capătul prăpastiei...

Dimitrie Ghica îşi clatină burticica. E indignat de purtarea guvernului:

– Am declarat că vom vota sincer legea rurală şi electorală, dar dumneavoastră, domnilor miniştri, nu aţi fost sinceri când aţi propus aceste proiecte... Aţi declarat că votul nostru va fi nul şi neavenit. Protestez împotriva acestor cuvinte dictatoriale... Dar domnul prim-ministru este consecvent căci de azi se consideră în afara legii, în afara Convenţiei, ca reprezentantul unui regim despotic...

Argumente, propuneri, indignare, furie...

Şi Ion Brătianu:

– Cum, domnule prim-ministru, dumneavoastră care luptaţi de 27 de

ani pentru legea rurală, dumneavoastră care aţi spus de la această tribună: „Dumnezeu să mă trăsnească dacă voi conspira împotriva libertăţii şi împotriva acestei tribune", dumneavoastră puneţi mai presus de principiile voastre, portofoliile voastre?...

Adunarea este indignată împotriva ministerului, Ministerul este indignat împotriva Adunării. Prinţul este indignat că nu poate lucra cu oamenii politici ai ţării. Ţara este indignată că nici una din reformele promise nu a fost realizată. Şi Boerescu este indignat, şi Brătianu... „Prea mult, prea mult! maioneza asta o să ne strice stomacul!"

Conu Mihalache urcă la tribună. Pantofii lui de pe Graben ţin, marfă austriacă, solidă!

Vrea să citească mesajul de dizolvare, dar nimeni nu-l ascultă. Toţi se vânzolesc, se învârtesc, se uită încruntaţi la el. Nu vor să-i facă plăcerea de a-l lăsa să le citească foaia aceea frumos caligrafiată. O pune în grabă pe masa preşedintelui Adunării şi părăseşte sala cu pas săltat, puţin în fugă.

„Ah, mi-am uitat pălăria" constată urcându-se în trăsură. Face semn colonelului care conduce compania de dorobanţi să intre în sală.

Soarele îi mângâie chelia. „Am fost dur, am fost atroce, dar am scăpat! E destul de simplu să dai o lovitură de stat!"

Cum cei trimişi să aducă pălăria nu vin, colonelul cere unui gură-cască gibusul său cam turtit, cu promisiunea că va primi în schimbul lui o pălărie nou-nouţă! Domnul prim-ministru nu poate traversa oraşul cu capul gol!

Preşedintele Adunării citeşte hârtia aruncată de Kogălniceanu pe masa lui. Nimeni nu-l ascultă.

Clopoţeşte. Clopoţeşte.

Gălăgia se sleieşte încetişor şi cu voce moale Lascăr Catargiu citeşte mesajul de dizolvare a Camerei.

Între timp, armata postată la uşă cere evacuarea sălii.

Când trăsurile încep să-şi rostogolească roţile pe pietrele caldarâmului, coborând Dealul Mitropoliei ca un stol de ciori alungate de pe o pajişte grasă, zarzavagiii din Piaţa Sf. Anton tocmai îşi strâng tarabele.

Ultimii morcovi şi nişte biete lăptuci refuzate până şi de cumpărătorii întârziaţi devin obiecte de dispută pentru cerşetori.

Jandarmii se prăvălesc de pe caii lor nespălaţi şi încep să facă ordine:

– Circulaţi, circulaţi!

Ultimele voci se mai aud în sala Adunării:

– Domnul Kogălniceanu acoperă cu mantia popularităţii ilegalitatea!

– Împroprietărirea lui e o spoliere!

– S-a încălcat regimul constituţional!

– Am revenit la absolutismul din trecut!

– Asta e dictatură!

– Ce va zice Europa!

– Vine peste noi un regim personal!

– Tiranie! Demagogie!

– Şi ce-o să urmeze după asta? întreabă Ioan Cantacuzino.

– Un plebiscit napoleonian, profetizează Ghica. Ni se pune pumnul în gură, domnilor!

– Circulaţi! Circulaţi!

Vălătuci de praf şi miros de putreziciune se revarsă peste piaţa Sfântului Anton.

Ropotul cailor şi al trăsurilor nu mai conteneşte. Cra! Cra!

Lascăr Catargiu scrie, scrie în biroul preşedintelui Adunării. Un soldat se apropie de el să-l poftească afară din incinta Camerei.

– Pe mine, drăguţă, să mă aştepţi, trebuie să-mi termin procesul verbal al şedinţei!

Un schilod se strecoară pe marginea drumului şopotind la urechile cui n-are treabă cuvinte neînţelese, în ritmul respiraţiei lui greoaie:

– Ce-o fi, maică? întreabă o bătrână strânsă într-un şorţ maroniu-lăptos.

Ţăranul îşi strânge boccelele şi se mulţumeşte să ridice din umeri şi să-şi agite o mână mare, lată, crăpată:

– Dracu' să-i pieptene!

Din trăsura lui cu jandarmi în flanc, domnul prim-ministru aude şi şopteşte:

– Sfântă, sfântă ingratitudine!

Fata care citea la fereastră pocneşte coperţile cărţii, ridică fruntea albă luminoasă, mângâie cu privirea cireşii înfloriţi, turlele Mitropoliei şi cocoşul de tablă din vârful casei vecine. Contele îşi omorâse soţia necredincioasă, se înfăşurase în mantia neagră şi plecase să-şi uite suferinţa la Veneţia, în carnaval.

– Contele a şters-o la Veneţia, spune către femeia acră şi ciolănoasă care o supraveghează.

– Aha! mormăie aceasta şi se apleacă peste pervazul ferestrei.

Soarele este reverberat cu obrăznicie de canalele Veneţiei.

Doi tineri îşi agită pălăriile, trăsurile se scurg pe Dealul Mitropoliei, jandarmii călări pretind că fac ordine, însoţesc pe deputaţi pe la casele lor.

Schilodul şopteşte la urechile târgoveţilor.

– Ce zice? întreabă fata, aplecată peste pervazul ferestrei şi boneta cu panglici roz îi cade pe frunte, pe ochi...

Doamna acră îşi îndreaptă bustul şi tace. Nu-i place conversaţia fetei cu sărăntocii.

– Cupă deta! urlă vânzătorul de flori spre fereastră cu un zâmbet dulce.

Înserarea lasă deasupra Bucureştilor o lumină tandră. E cald. Ferestrele caselor – de la palate la maghernițe, de la clădiri somptuoase, sfidătoare şi frivole, ca nişte cocote de lux, la micile şi chioarele căsuţe de mahala – sunt larg deschise spre aerul încins şi prăfuit. Miroase a regi-

na nopţii şi a petunii, a crini pitici şi a caprifoi. Prin grădini se sumeţesc cu voluptuoase culori dalii imense. În toate – o vitalitate suspectă, o veselie ieftină.

Când traversezi oraşul la trap mărunt, într-o trăsură confortabilă, dar chinuită de drumurile rebele, ai un ciudat sentiment protector. Oraşul oferă oricui dreptul de a-l ocroti, dar nu ocroteşte pe nimeni. „Nu mă lăsa! Fii atent la sunetele mele mărunte! Sunt teribil de uman!"

Apoi o zdruncinătură puternică te izbeşte cu fundul de caroseria trăsurii şi totul devine teribil de umilitor, iar oraşul îşi ia revanşa ironică: „Suferi? Ei, asta-i bună! Toţi suferim! Te crezi mai grozav decât alţii?"

Căldură mare peste zi.

Oameni rătăcind bezmetici pe străzi.

Străzi care nu duc nicăieri.

În salonul doamnei Cantacuzino se discută cu un aer zănatec politică.

În grădina lui Raşca, în faţa halbelor de bere cu guler de infante, se comentează ultimele ştiri politice...

II

– Kogălniceanu a fost păcălit, îi spune Ghica lui Green.

Acesta îşi ridică imediat umerii întrebător. Adică a fost pusă la încercare naivitatea primului ministru, nu şiretenia lui? Şi cum se dovedise această naivitate? Consistentă, zdravănă, sănătoasă sau molatecă? Putea să-i susţină ambiţiile?

În clădirea consulatului englez miroase a var proaspăt. Încăperile au fost de curând zugrăvite, lambriurile curăţate şi lăcuite.

– Prinţul Cuza se va lepădă de el?

– Cum se leapădă naşul de Satana pentru micul prunc...

– Credeţi?

– Bineînţeles, îl ştie vanitos, interesat, se repede Bălăceanu lovindu-şi vârfurile pantofilor de tăblia de jos a măsuţei în jurul căreia s-au adunat.

Ghica ridică mâna pentru a-i tempera vehemenţa şi pentru a-l obliga, spre amuzamentul lui Green, să privească evenimentele de la mare distanţă. „Să fim fără patimă, dragul meu!" Dar gestul are o smerenie ipocrită şi toţi pufnesc în râs. „Aşa e bine, se poate discuta relaxat..."

– În aprilie, o ia metodic Ghica, Nicolae Docan s-a aliat, surprinzător, opoziţiei din Cameră, cerând să se dea un vot de blam guvernului. Era ca şi cum propriul pion ţi-ar ameninţa propriul cal. Dar cine mai are răbdare să analizeze asemenea subtilităţi? Deşi, tocmai asta este interesant, pentru că, la nivelul prezentului asemenea subtilităţi constituie istoria, nu? *Roşiii* s-au grăbit să creadă că în sânul palatului s-a creat o ruptură. Intrarea verişorului augustei persoane a Domnitorului în opoziţie cu

guvernul însemna pentru ei, ca şi pentru mulţi conservatori, că Domnitorul se dezice de actele lui Kogălniceanu. L-am auzit chiar pe prietenul nostru Dimitrie Sturdza spunând: „Nici camarila lui Cuza nu-l mai înghite." Liberalii au vrut să profite de opoziţia lui Docan şi n-au făcut decât să cadă în cursă.

Se întrerupe, sâcâit de sentimentul neplăcut de a-l fi împins în tăcere pe Bălăceanu. Se explică, aplecându-se înainte şi zâmbind:

– Luciditatea are nevoie de puţină meticulozitate. Încerc să fiu meticulos ca să mă păstrez lucid.

Green încuviinţează dând din cap energic, iar Bălăceanu este atât de convins încât supraliciteză:

– Niciodată n-a prisosit meticulozitatea în această parte a Europei.

Consulul dă din cap şi spre el, ceea ce îl obligă pe Ghica să precizeze:

– Da, în schimb, unele prostii s-au făcut temeinic. Apoi, desfăcându-şi palmele şi rezemându-şi coatele de genunchi, spune: „Nu opoziţia au vrut s-o câştige Cuza şi favoriţii săi prin atacul împotriva lui Kogălniceanu, ci pe Kogălniceanu însuşi!

– Dar Prinţul vrea de mult să se îndepărteze de el, se bosumflă Bălăceanu.

Ghica tace. Aşteaptă. E uneori plăcut să-i laşi pe cei convinşi de dreptatea lor să-şi dezvăluie eroarea. Seamănă cu înflăcărarea unui expert care se entuziasmează de copia unui tablou celebru chiar în faţa celui ce a executat falsul. Bălăceanu, în sarcasmul necruţător al raţiunii sale, atinge uneori orbirea. Se instalează febril în fotoliul încrederii de sine şi perorează cu superioritate, uitând că se află în papuci:

– Conu Mihalache îi deranjează pe lingăii lui Cuza, e mai viclean decât ei, îşi bagă nasul în afacerile lor, e dornic de putere şi ţipă, spune clipind repede.

Frumoşii lui ochi cenuşii îi fixează pe rând pe cei doi interlocutori cerându-le aprobarea. Este bine dispus ori de câte ori poate să-l acuze pe Kogălniceanu, „visul Dracului", cum îi spune Constantin Şuţu, şi odată cu el pe acea liotă de favoriţi ai lui Cuza.

– Pentru ei e mai bun Kreţulescu, mai discret, mai docil, mai spălăcit, continuă. Femeia aceea şi neamurile ei, patronate de Liebrecht şi susţinute de marea lui putere telegrafică – nu, zău, cine deţine azi poşta, telegraful poate afla toate secretele mici şi mari, o comoară, sacul plin de scrisori şi panglicuţe cu semne care se bat în orice orăşel prăpădit! –, apoi vărul Docan şi cumnatul Lambrino şi toate rudele Doamnei Elena care profită de sărmana ei umilinţă, şi Davila cu trufia lui băgăcioasă şi activă, şi cneazul Cantacuzino cu sforile lui trase ruseşte, la naiba, toată această lume veselă, toate aceste personaje de carnaval, toţi intriganţii aceştia de vodevil n-au chef de aroganţa principială a lui Kogălniceanu, de verva cu care îşi atribuie rolul de salvator al poporului...

Consulul Green nu mai dă din cap. Zâmbeşte privind atent cravata albastră a lui Bălăceanu. Abia acum Ghica, nevrând să-şi vadă prietenul

– inteligent, dar atât de intempestiv – discreditat de fervoarea unei erori, intervine cu aerul că întreaga pledoarie a acestuia a fost o glumă. Repetă calm:

– Kogălniceanu a fost păcălit.

Englezul ridică sprâncenele în semn că ia în serios toată istoria.

– Da, da, a fost păcălit. Camarila, cred eu, şi Ghica îşi pleacă iar umerii plin de consideraţie spre Bălăceanu, vrând să arate că ar putea fi bună interpretarea lui, deşi nu o împărtăşeşte, camarila, departe de a se debarasa de Kogălniceanu, pare a avea mare nevoie de el. Pentru a-i câştiga Prinţului Cuza popularitate, pe de o parte, şi pentru a lăsa pe seama lui Kogălniceanu vinovăţia reformelor care îi aduc această popularitate, pe de altă parte. Şi apoi, la adăpostul puterii lui precare, pot să-şi asigure bunăstarea, căpătuiala! Kogălniceanu este un ambiţios prea frenetic în acţiunile sale şi prea încredinţat că ideile sale sunt cele validate istoric pentru a nu fi capabil să-şi asume obrăzniciile altora şi să calce în picioare principiile altora. În virtutea ideii împroprietăririi a sacrificat pe cea a constituţionalismului, nu?

Îşi dă seama, după agitaţia degetelor consulului, că acesta vrea să iasă cât mai repede din confuzie. „Dar nu e plăcut să amâni puţin?" îl întreabă Ghica în gând. E vorba de acea amânare lină, blajină, cu care întâmpini un lucru ce te va preocupa până la disperare, până la furie!

– Este un om în umbra căruia, credeţi, s-au aşezat confortabil profitorii? întreabă cu prefăcută inocenţă.

Redingota îi este uşurel largă, gulerul puţin evazat. Se vede cât de colo că vrea să se simtă nestânjenit. Preferă această nuanţă de neglijenţă, nu lipsită de farmec, acelei impresii severe de demnitate pe care o oferă hainele pe măsură, bine încheiate la nasturi şi bine călcate. E un om care pricepe repede, dar vrea să fie sigur. Două calităţi care l-au impus în ochii lui Ghica, veştejind cu totul impresia, deja neplăcută, lăsată de Tillos, urmaşul lui Béclard, şovăitorul Tillos, „emfatic şi fantezist, ca orice francez", cum spune Mavros.

– Desigur, desigur, spune Ghica arătând multă compasiune pentru prietenul rătăcit, lui Kogălniceanu îi place să rişte la rampă, primind ovaţiile sau fluierăturile cu egală voluptate. De aceea este foarte necesar unor persoane fără idealuri, dar cu interese: îşi asumă vini mai mari decât are!

Lui Green îi zvâcnesc sprâncenele:

– În ce fel spuneţi că a fost păcălit?

Printre perii covorului de Buhara care le stă întins la picioare, Ghica vede un gândăcel de primăvară, o „vaca Domnului" – platoşă roşie cu picouri negre –, care înaintează alandala printre romburile şi arabescurile de mătase. Nu este totuşi momentul să urmărească asemenea fiinţe nevinovate. Se aşează cu genunchii lipiţi şi vârfurile pantofilor depărtate şi-şi strânge puţin haina peste pântec. Aruncă o privire cam pedagogică lui Bălăceanu şi se întoarce spre Green:

– Am informaţii sigure, Kogălniceanu n-a vrut cu nici un chip acum

două luni să accepte o lovitură de stat. Prinţul şi acoliţii săi pregătiseră totul în cele mai mici amănunte. A fost la Palat o noapte foarte agitată. Lista arestărilor fusese întocmită de către Liebrecht şi se aştepta doar semnalul. În cabinetul Prinţului, cina n-a fost prea veselă. Despre delicioasele mesei n-am aflat nimic, în schimb, despre conversaţii am ştiri: n-au fost plăcute. Câţiva miniştri, printre care Kogălniceanu, Bolintineanu, Orăscu, Steege şi câţiva intimi, cum ar fi Baligot de Beyne, n-au fost de acord cu această aventură. Nici Negri, consultat telegrafic, n-ar fi fost încântat. Camarila a încercat să preseze asupra Prinţului, dar acesta, în faţa argumentelor lui Kogălniceanu, da, ale lui Kogălniceanu, ar fi cedat şi ar fi contramandat ordinele, justificând în faţa lui Liebrecht şi Lambrino că şefii partidelor politice apucaseră să fie avertizaţi şi se ascunseseră.

Bălăceanu începe să se agite. Îşi pune piciorul drept peste cel stâng şi imediat îşi aruncă piciorul stâng peste cel drept. Îl preţuieşte mult pe Ghica pentru inteligenţă.

„Dar ce valoare morală are aceasta?"

În privirea lui citeşte fraza aceea pe care i-o arătase Constantin Kreţulescu într-o scrisoare trimisă de la Nisa, cu vreo zece ani în urmă: „Ion Ghica? O mare capacitate, ne poate scoate din neant! Trebuie doar susţinut. E o mare personalitate, nu-l uitaţi din calcule!"

Stilul acesta urgent şi poruncitor şi plin de speranţe obscure îi place. Ca şi dulceaţa de nuci. Acrişoară, pişcă la limbă, dar rămâne un divertisment.

– Atunci Liebrecht, Lambrino, Zizin-Cantacuzino şi ceilalţi au hotărât, se pare, o nouă strategie. Ingenioasă, nimic de zis! L-au pus pe Docan să ceară în Cameră un vot de blam pentru ministrul Kogălniceanu, lăsând ca şi *roşiii* şi conservatorii să aibă impresia că însuşi Domnitorul se leapădă de el şi că speră într-o nouă formaţie guvernamentală, care să nu ameninţe cu reforma agrară.

– Versiunea dumneavoastră face din Prinţul Cuza un personaj inocent, intervine Green, nu fără maliţiozitate. Vreţi să înţeleg că el n-ar dori, de fapt, puterea personală?...

– Ar fi inocent dacă n-ar fi înţeles prea bine jocul şi dacă nu l-ar fi îngăduit. Nu inocenţă vreau să spun că are – ar fi ridicol după cinci ani de guvernare să mai fie naiv – ci că nu mai are iniţiativă. Asta e mai grav! A lăsat-o pe mâinile favoriţilor săi cum lasă un bătrân pe seama nevestei sale tinere, pofticioase, nu numai dreptul de a-i guverna casa, dar şi pe acela de a-i dicta comportamentul social. Da, asta vreau să spun: Prinţul Cuza e foarte obosit, se bucură de faptul că alţii îi preiau îndatoririle, alţii foarte apropiaţi! Unii de bună credinţă, ca Alecsandri, Negri, Steege şi restul...

– Restul?

– Restul a vrut să-i amintească lui Kogălniceanu că s-ar putea să-şi piardă puterea, iar Kogălniceanu numai acest lucru nu-l vrea.

– E foarte sensibil la ideea de putere, se foieşte Bălăceanu.

– Dar, completează Ghica şi-şi trage picioarele sub scaun, înălţându-şi umerii, dar a înţeles repede că singura lui şansă de supravieţuire este să accepte ideea dictaturii, care, în sine, nici nu-i displace. Şi-a asumat lovitura de stat că să-şi apere poziţia necesară acelor mari idei pe care se crede chemat să le înfăptuiască: împroprietărirea, lărgirea dreptului de vot...

– Dar în felul acesta a fost izolat de majoritatea oamenilor politici, şi i se vor pune în spate actele de autoritate ale Domnitorului sau ale camarilei sale, spune Green.

– Evident, şi-a umplut pieptul îndrăznind ceva ce nu a dorit, dar pe care îl socoteşte acum indispensabil. Pentru că trebuie să înţelegem un lucru important: Kogălniceanu nu este un nimeni dornic de putere, este dornic de putere pentru că vrea ceva, vrea să lase o dâră în istorie! Şi-a pus pe cântar sila de camarilă şi speranţa de a fi făptuitorul a două reforme capitale. A ales această speranţă şi va suporta consecinţele ei... nu prea plăcute!

Consulul Green îşi masează discret degetele. Guta i-a umflat încheieturile. Eliza spune că are mâini de vrăjitor, iar cei din apropiere cred că nu-şi mai poate scrie singur rapoartele şi că intimitatea cu secretarul său i-ar fi devenit o a doua suferinţă de neîndurat.

– Confuzia de care s-a profitat s-a datorat poziţiei lui Docan. Ca văr, ca intim al Prinţului părea pentru opoziţie un portparleur; Brătianu, Rosetti şi ceilalţi au crezut o clipă în intenţia Domnitorului de a-l dezavua pe Kogălniceanu, ca şi când cele două reforme i-ar fi fost impuse de acesta şi nu le-ar fi dorit el însuşi. De fapt, nu făcea decât să-l provoace, să-l aducă pe bietul Mihalache la mâna favoriţilor...

– Dar, iertaţi-mă, face Green şi-şi înfige degetele noduroase în marginea sofalei pe care catifeaua stă întinsă ca pielea pe tobă, după atâtea manevre şi după ce l-am văzut pe domnul Kogălniceanu atât de fericit, am sentimentul că nu se mai ştie cine a fost păcălitul şi cine păcălitorul... Domnul Kogălniceanu se comportă ca un cuceritor!

Tace lăsându-i pe ceilalţi în aşteptare, apoi zâmbeşte şi, cu o privire melancolică, spune:

– Personal, nu cred că e manevrabil, mai degrabă imprevizibil! Ar fi ciudat să aflăm că va face jocul unora ca Liebrecht sau Docan...

– Ah, intervine Ghica, apăsând pe nuanţa uşor dispreţuitoare a exclamaţiei, nu-l va face! Categoric, nu! Aici e totul!

Subliniază ultimele cuvinte privindu-l pe consulul Green prin *pince-nez*.

– Kogălniceanu nu va face acest joc. El este deocamdată, doar deocamdată, şi ridică un deget spre plafon, profitorul păcălelii ce i s-a făcut.

– Dar Prinţul Cuza? întreabă englezul, Prinţul Cuza, prins între ambiţia primului său ministru şi agresivităţile tandre ale prietenilor şi rudelor apropiate, el ce va face?

Bălăceanu nu rezistă şi sfidează tonul grav al celor doi, recitând:

– „Păstorul nostru este o sacră ficţiune, ce nu păcătuieşte. Nu Regele, Ministrul, el e răspunzător. Ş-apoi, de e vreo culpă, e culpa tuturor."

Dar verva lui nu cade bine. Ceilalţi sunt concentraţi asupra unei analize deloc vioaie.

– Credeţi că Prinţul se va lepăda, în curând, de primul său ministru? întreabă Green viu interesat, cu sprâncenele lui stufoase ridicate.

Ghica ezită o clipă înainte de a da un răspuns afirmativ, şi, parcă bâjbâind printre lucrurile aruncate de-a valma într-o lădiţă, decide:

– Da, dar dacă este să împărţim vinovăţiile, cauzele acestei lepădări vor fi mai multe. În primul rând un exces de vanitate din partea lui Kogălniceanu, foarte dezagreabil atât Prinţului, cât şi Curţii sale. Căci aici va fi cu adevărat păcăleala. Puterea lui Kogălniceanu va fi, în curând, slăbiciunea lui. În al doilea rând, dorinţa de emancipare totală a camarilei, care nu va mai dori să tolereze aerele de mentor politic al vieţii româneşti pe care şi le arogă primul ministru.

Rămâne puţin pe gânduri. Cu privirea lui ciudată, aruncată peste pervazul ferestrei deschise şi cu un ton jucăuş, se adresează celor doi ca şi când atunci, în acel moment, a descoperit ceva foarte important:

– Profitorii au o calitate pe care idealiştii n-o au: răbdarea.

Ridică iarăşi degetul lui pedagogic şi continuă fixându-l temeinic pe Green.

– Îl vor lăsa să-şi exagereze meritele pentru a se discredita în faţa Domnitorului...

– Să fie atât de naiv domnul Kogălniceanu? întreabă consulul pipăindu-şi pe sub haină locul inimii care de la o vreme îl îngrijorează.

– Nu este naivitate, vă repet, şi nici nu ştiu cum să numesc orbirea lui! Oricum, nu naivitate! Se trage pe marginea scaunului şi i se adresează cu puţină gravitate: Domnule Green, Kogălniceanu este unul dintre cei mai inteligenţi oameni pe care îi avem...

– Un venal, şuieră grăbit Bălăceanu.

Ghica ridică palmele în sus şi de data asta nu-l mai iartă:

– Să nu fim nedrepţi! Kogălniceanu este o mare inteligenţă, chinuită de mărunte vanităţi, ca toate personalităţile noastre de seamă. Câte din ele, întreabă cu aerul că vorbeşte despre nişte seminţe aiurea aruncate în pământ, nu cred cu încăpăţânare în ceva şi nu se risipesc îndărătnic, cu patimă, în detaliile sentimentale ale zilei? Sunt fascinaţi de putere oameni cu mari calităţi intelectuale şi este ciudat cât de vulgar o înţeleg odată ajunşi acolo, cât de rudimentar o exercită, o aplică.

Sprâncenele lui Green se ridică din nou ironic:

– Ah, este domnul Kogălniceanu... aşa ceva?

Vorbeşte un englez cu sute de ani de civilizaţie în spate cu nişte reprezentanţi mai răsăriţi ai tribului ba-la-ba-la. Ghica începe nervos să-şi cureţe *pince-nez*-ul. El este primul apt să-şi ironizeze neamul, semn de superioritate, semn că nu se lasă târât de pasiuni locale, dar

înghite greu felul în care occidentalii par uimiţi că pe aici trăiesc şi oameni capabili, intelectuali adevăraţi, eruditi.

Dar, înainte de a reacţiona... o mică pauză de reflecţie e necesară, nu? Se hotărăşte şi răspunde:

– Este. Oricât de agitat ar fi Bălăceanu, el tot asta o să susţină. Da. Este. N-aş putea fi onest spunând cu uşurinţă că vrea puterea *în sine*. O vrea pentru anumite lucruri pe care este convins că trebuie să le facă. Se simte chemat să le împlinească, le crede necesare, chiar dacă pentru ele va intra în conflict cu toată lumea. Nu, Kogălniceanu nu este un simplu vanitos, chiar dacă numai vanitatea lui ne sare în ochi şi chiar dacă îi place să abuzeze de puterea lui...

Se aşează mai bine în scaun şi continuă cu ochii pe Green:

– Crede că istoriei noastre îi trebuie câteva accente energice şi ar vrea să-şi lege numele de ele. O vanitate, vedeţi, mai nobilă!

– Şi va reuşi? face Green cu un zâmbet ironic; pentru ei, istoria asta din sud-estul Europei este atât de derizorie!

Bălăceanu a intrat în tonul lui Ghica, se foieşte şi răbufneşte:

– Dacă va reuşi, va intra în legendă!

Consulul este de câţiva ani în Valahia şi prinde nuanţa. Faţă de legendele din Orient orice englez este învăţat să fie sensibil. Ca atare întreabă cu prudenţă:

– Dar Prinţul? El nu suferă de aceeaşi vanitate... idealistă?

– Prinţul Cuza, spune lent, aproape adormit, Ghica, nu a luptat şi nici nu luptă prea tare pentru puterea lui. Soarta i-a pus-o în braţe. În idealismul lui încape şi certitudinea că istoria i-a fost dăruită de ursitoare. Vrem, nu vrem, *este* Domnul Unirii, pentru noi şi pentru cei ce vor veni, *este* deja legendă. Greşeala lui este aceea de a fi considerat soarta prea clementă, prea generoasă, aptă de a-l iubi cu toate defectele lui, chiar şi după ce i-a oferit potul cel mare. Vrem, nu vrem, stilul lui popular, felul lui gingaş de a-i pupa pe ţăranii din satele prin care trece careta domnească din Valahia în Moldova şi din Moldova în Valahia, felul hotărât în care face dreptate ca un părinte al nevoiaşilor stimulează speranţele de mai bine ale omului simplu, chiar dacă pe masă are aceeaşi mămăligă acră. Împroprietărirea aceasta, spoliatoare pentru unii şi ineficientă pentru alţii, îl face un personaj de basm.

Green zâmbeşte, îşi mângâie barba ascuţită şi spune privind de departe, de foarte departe, de peste Canalul Mânecii:

– Totuşi, e multă patimă în reacţia clasei de sus faţă de aceste reforme...

Nici măcar nu-l enervează suficienţa englezului, mai mult îl amuză. Cât profit are Green din această patimă este altă poveste. Ghica preferă să se aşeze confortabil în Valahia lui, mângâindu-şi averile pierdute şi să se lamenteze, cu un uşor dispreţ faţă de cei ce n-au pierdut nimic niciodată:

– Am calculat, domnule consul, mi se răpesc prin reforma Prinţului Cuza 3 000 ha. Din nefericire pentru mine am numai pământ bun, fertil,

nu pot lepăda, ca alţii, părţile aride ale moşiilor. Capăt, în schimb, nişte hârtii *dont on peut facilement comprendre le sort futur.* Aş accepta sacrificiul cu generozitate, dacă cei care vor primi acest pământ l-ar putea folosi cum se cuvine.

– Sunteţi prea pesimist.

Ia te uită, Green se fandoseşte! Ghica râde:

– Da, da, a avea dreptate prea curând este una din cele mai rele modalităţi de a nu avea dreptate.

Cine ar fi crezut că în această clipă va avea o revelaţie? Nu, categoric, consulul n-ar înţelege această măgărie. „O revelaţie? În prezenţa lui? No, no!" Deşi englezii aceştia sunt pregătiţi pentru orice. Vorba lui Mavros: „Pe la patruzeci de ani e bine să fii englez, înseamnă că ţi-ai terminat educaţia şi încep să-ţi curgă avantajele!" No, no! O revelaţie îl scoate din definiţia pe care Green tocmai i-o dă:

– Vă simţiţi bine printre lucrurile pe care le puteţi stăpâni, domnule Ghica.

Sigur, nu este omul care să plutească în imaginar, şi totuşi...

– Nu sunt un pesimist, răspunde ocolind ideea. Sunt un om liber.

– Faţă de lume? întreabă Green, deodată morocănos.

– Am moralitatea lumii în care trăiesc, deci sunt liber.

Ei, da, mai rămânea deschisă problema dacă e liber faţă de Dumnezeu şi faţă de sine însuşi. Este un punct slab, slab de tot. Când se gândeşte la asta simte cum se apropie neplăcuta părere că a fost şi este un sclav al propriilor sale ambiţii. Se dovedeşte atunci că se lăsase strâns în ele ca într-o cămaşă blestemată. Un punct slab, pe care nu e bine să-l apeşi prea tare, mai ales când asupra lui privirea soţiei tale – o privire mirată şi totuşi lucidă, căci este acea mirare strategică a fiinţelor slabe care îşi conservă inocenţa cu ajutorul uimirii – se opreşte prea des, discret, dar insistent. Şi nu-i plăcut să te simţi bănuit în propria ta casă!

– Pentru dumneavoastră a trăi aici e o profesie, spune Ghica afectuos către Green şi oftează. Dar pentru mine este un destin.

A ocolit frumos şi lent „măgăria", dar trebuie s-o analizeze repede, repede. În mintea lui, Kogălniceanu este deja *răpus.* Mai rămâne Cuza, cu mica lui impertinenţă de parvenit, înconjurat de nimicuri linguşitoare. Deşi, la urma urmei, asta i s-ar putea ierta. Numai că fiinţa lui banală se tot încarcă de acea substanţă de care se teme domnul consul, acea substanţă de netolerat... legendară... Popularitatea, stârnită de sentimentul oamenilor simpli că Vodă a făcut ceva pentru ei în ciuda celor care practic îi stăpânesc – iată ceea ce este intolerabil pentru unul ca el, ca Bălăceanu, Grigore Sturdza, Jeannot Cantacuzino şi chiar Brătienii şi Rosetti. „Din maldărul de vicii mărunte ale lui Cuza răsar câteva virtuţi, simţul istoriei şi o lăudabilă vanitate: România să-i datoreze ceva", spunea Negri în colţul de la Hughes unde se rătăciseră cu câteva zile în urmă, după mizerabila dizolvare a Camerei şi înainte de plecarea lui la Constantinopol. Şi astfel şi-a dat seama cât de violent va fi de data

aceasta conflictul dintre Cuza şi oamenii politici. Nu avusese decât o replică minoră: „Dacă acest om încarnează istoria, atunci istoria însăşi este bolnavă". Negri se uitase la el nemulţumit, îngrijorat, cu aerul celui ce mergând spre casă dă în colţul străzii peste un copac crescut peste noapte. De departe, de la Constantinopol, unde îşi fierbea la foc scăzut nervii, căci nefiind un *fermecător*, un *seducător*, ci un om de o exasperantă solemnitate, întâmpina numai feţe reci, vedea lucrurile din ţară ca unul care ar fi trăit peste un secol. Cu o molcomă izbăvire de patimi, cu o ... moldovenească obiectivitate! Ce-o mai fi şi aceea? Numai că el trebuia să trăiască pe malul Dâmboviţei şi îl întrebase firesc: „Dar aici?" Cum puteai privi lucrurile de aici, când oameni ca Liebrecht îţi intră în casă, îţi scotocesc prin scrisori, îţi supraveghează vizitele, când Docan cumpără moşii mânăstireşti pe nimic, când Cuza îngăduie abuzurile unora care i se oferă ca lachei?. „Dar aici?" Cum poţi să te uiţi liniştit la cei ce-ţi vor măsura moşia şi-ţi vor înhăţa halca cea grasă din ea întru preamărirea Domnitorului? „Trebuie să lăsăm ceva urmaşilor..." şoptise Negri. „Urmaşii? Departe de luptele noastre vor vedea cu mâhnire sărăcia de idei şi avuţia de patimi care ne-au sfâşiat. Asta vor vedea." Parcă şi avea în urechi vocea acră a mătuşii Eufrosina, care adunase, adunase şi când o întreba cineva pentru care dintre nepoţii ei şi-a hotărât moştenirea se ridica, ştirbă, cu boneta căzută pe o ureche şi striga apucată de streche: „Ce nepoţi? Care nepoţi? Mă piş pe nepoţi! Să se şfâşie între ei, să se rupă unul pe altul pentru ceea ce le las! Asta mi-e voia, ăsta mi-e testamentul, na!" Şi bunul Negri se gândea la urmaşi cu atâta veneraţie, ca la nişte fiinţe inocente, pure, demne, neîntinate de noroiul istoriei. Simţise nevoia să o împace pe mătuşa Eufrosina cu Negri: „Urmaşii? Vor fi chemaţi să judece, dar fără nici un drept, prietene!"

Râde privindu-l vesel pe Bălăceanu, luându-l în mod demonstrativ ca partener într-o scenetă improvizată. Merită să-l impresioneze puţin pe Green:

– Cine suntem? Eu, tu, el, ei?

Dar nu-l lasă să dea replica şi se adresează direct unicului spectator:

– Domnule consul, din 2 mai nu mai sunt boier. De şaisprezece ani nu mai sunt nici revoluţionar. Ţăranii de pe moşiile mele vor spune *da* la plebiscit, fără să înţeleagă dacă este spre binele lor sau nu. Voi fi un proprietar îndoielnic pe moşiile cumpărate de mine, de trei generaţii Văcărescu şi patru Ghica, de două Mavros şi patru Câmpineanu. Voi fi un oarecare, un păgubaş. J'ai eu jusqu'ici la bêtise de me croire obligé et responsable pour tout ce qui avait trait à ce pays. Am printre înaintaşi figuri ilustre, morţi şi exilaţi pentru ţară! Noblesse oblige, se spunea, dar de la 2 mai nu mai sunt nobil, nu mai sunt obligat. Mă pot retrage într-o viaţă egoistă în care să nu-mi văd decât de interesele mele... Sunt liber. Trăiască libertatea!

Se uită din nou la Bălăceanu cu un fel de perplexitate, ca atunci când după ani şi ani de obişnuinţă cu tine însuţi îţi vezi deodată chipul pătat de

bătrâneţe: părul alb, cearcănele, guşa, obrazul ponosit. Tot tu eşti aceasta?

– Am luptat împotriva privilegiilor, o ia retoric, am vrut să plătesc ca un cetăţean obişnuit contribuţia proporţional cu averea, dar n-am dorit să mi se arunce în palmă un mărunţiş pentru ceea ce am moştenit sau am agonisit! Am vrut să fiu un contribuabil ca oricare!

De ce râde Bălăceanu? De ce este atât de bine dispus? Îi zâmbeşte cu atâta poftă de haz! A interpretat bine rolul, în aşa fel încât a fost mai elocvent decât trebuia, a căzut în comedie pură? Simte dorinţa unei sinceităţi care să stingă puţin această flacără:

– Pentru generaţia mea nici un regim nu e bun. Este unul vechi, detestabil şi este unul nou care putea fi speranţa unuia viitor. Continua nevoie de schimbare aparţine romantismului nostru de tinereţe, o amintire... Nebunia este că vedem un regim care nu ne mai dă nici o speranţă...

III

Primăvară galbenă şi mov. Prin curţi tufele viguroase de bucsău înghesuite printre margarete, apoi liliacul răbufnit ca jerbe de artificii violente, irişii cu tulpină demnă şi petale palide şi, întinsă peste verande, peste balcoanele cu colonete de lemn sculptat, glicina, cu parfumul ei leşinos.

Un Bucureşti năpădit de verdeaţă şi flori.

Aerul blând, călduţ, ocrotitor bâzâie în jurul caselor, deasupra micilor peluze năpădite de bănuţii aurii ai păpădiilor.

Caleaşca ropoteşte molcom pe pietrele caldarâmului, pe străzile înguste, înnobilate de soarele amiezii. Saşa se ghemuieşte în colţul canapelei matlasate. Priveşte şovăitoarea pace a zilei – un ucenic frecând geamurile prăvăliei, mulţimea care se strecoară pe lângă şirul de birje, câinii fără stăpân scormonind prin maidanuri, două cuconiţe intrând, în zburătăceala volanelor de organdi, într-un magazin cu firma sinilie, o chivuţă vârându-şi peria în nasul unei servitoare care se târguieşte, doi copii ţinându-se de mână, hoinărind printre tarabele pline de căpşuni timpurii şi cartofi noi. În faţa unei crâşme cu mititei, un bătrân îşi învârte minavetul, aşteptând ca din pomana chefliilor să-şi capete hrana prânzului.

„Numai ici şi colo se poate vorbi de frumuseţe."

Trece prin faţa Palatului. Piaţa străluceşte datorită tufelor de forsiţia – puţin fanate deja. Ele atrag privirile tuturor, mascând mătreaţa hârtiilor murdare şi acea obraznică, vulgară vecinătate a băcăniilor cu mărfuri expuse în stradă, pe tarabele acoperite cu prelate din pânză vărgată. Iată

coşuri de nuiele, scăunele de lemn, fructe şi pânzeturi, oale şi ciorapi de lână...

Palatul stă ferecat în tăcerea lui. Soldaţii de gardă s-au tras la umbră în gheretele de lemn. Ferestrele, chiar şi cele deschise, par opace, mohorâte, de o sobrietate stângace.

S-a pomenit un Prinţ mai contradictoriu ca acesta?

Ţăranii îl privesc ca pe Mesia, vin buluc la Bucureşti să i se închine cu smerenia aceea lipsită de uimire a românilor de la ţară...

„O mare dezamăgire, prieteni, o mare dezamăgire!" spune soţul ei. Când este momentul acela de oboseală a conversaţiilor (neapărat politice), acele conversaţii interminabile, obsedante, când fiecare, după ce şi-a spus părerea, şi-a arătat indignarea, a dat o soluţie iluzorie, a făcut aspra critică a guvernului, a evocat speranţele de odinioară şi a consumat anecdotele zilei şi vrea ca altul să împingă dialogul, să-l biciuiască pentru că nimeni nu mai are forţă să-l încheie cu o mâhnire, el rosteşte aceste cuvinte care trag concluzia, aruncând peste viaţa lor vălul unei tristeţi iremediabile.

Dar caleaşca înaintează, rap-rap-rap-rap!, în inima comercială a oraşului, o inimă care bate prea tare.

Umbreluţa verzuie sub care vrea să-şi apere faţa de soare se clatină în ritmul trapului ca o fetişcană la primul ei bal, când muzica a început, dar pe ea n-o invită încă nimeni. Sub rochia ecosez de muselină simte cum trupul i se încinge. O toropeală energică, plină de visare bogată invadase spaţiul îngust al trăsurii care se deplasează hurducată, se opreşte când mulţimea altor vehicule îi taie calea, se smuceşte făcându-şi loc şi ocoleşte trufaş pieţele aglomerate.

Rap-rap-rap-rap şi rap-rap-rap-rap, copitele calului lovind pietrele drumului şi gândurile se desfac în bucăţi, se rup ca o pânză uşoară şi rară. Saşa trebuie să se adune. Peste trei zile pleacă la Ghergani.

„Ghiţă să meargă la Ghebanea pentru vin roşu..."

Un tinerel sărută cu sârg mănuşa parfumată (desigur) a unei cucoane subţirele.

Deputatul Văsescu o salută ridicându-şi cu excesivă politeţe pălăria. Se pare că tocmai şi-a cumpărat ziarele şi se îndreaptă spre clubul din Caimata. Au început să fie foarte ceremonioşi cu Saşa domnii liberali.

„Poate ceea ce s-a petrecut la Cameră... Cuza nu trebuia să... Dezamăgirea aceea, vezi? nu e doar o ipocrizie..."

Trece pe lângă librăria lui Rosetti. Cineva intră înăuntru şi Saşei i se pare că, luptând cu rap-rapul trăsurii, sunetul clopoţelului ajunge vesel până la ea.

„Miţa şi-a ascuns cărţulia sub pernă, dar am observat. De n-ar fi una din aiuritele acelea de „Mistere ale Parisului" sau, şi mai rău, ale Bucureştilor!"

Ghiţă trage de hăţuri. Saşa se izbeşte uşor cu spatele de canapeaua capitonată.

„...două cutii de măsline, neapărat..."

Un domn de patruzeci şi ceva de ani stă răsturnat într-un fotoliu de paie pe terasa fraţilor Capşa şi nu-şi ascunde mulţumirea de sine.

„...să nu uit partiturile... mai ales pentru Alecsandri şi Filipescu acel mic şi solemn menuet. Vor veni şi Bălăcenii? Ah, iar se va discuta politică, numai dacă ar reuşi muzica să le alunge pentru câteva ore pe zi umbrele viguroase ale lui Cuza şi Kogălniceanu..."

În colţul de la Hotel Bulevard un băieţel joacă singur arşice. Scena se decupează din peisajul străzii ca o pată de mâhnire, de singurătate rănită.

„Scarlat a devenit obraznic în ultima vreme... efectul crizei de apatie a lui Miss Haycock, care iar e în faza ei *Colleridge*... trebuie să-l dau puţin pe mâna lui Ion..."

Şi iată un gând năpraznic:

„Luna asta se va decide... nu mai vreau copii, am destui! Sper, Doamne, să mă mântui de o asemenea încercare, nu mai pot..."

Lui Ghiţă i-au intrat umerii în şolduri. Aşa, văzut din spate, arată ca un broscoi uscat la soare şi respirând greu în aşteptarea izbăvitoarei umezeli.

„Trebuie să-i fac şi lui o bucurie..."

Saşa bate cu vârful umbrelei în scaunul vizitiului.

– La Fany Tippi, Ghiţă!

De după spinarea cocârjată apare un cap fericit.

„Mda, Ghiţă ar vrea să fiu mai cochetă numai pentru a mă duce la Fany Tippi. Acolo, în faţa vitrinei cu pălării zburlite poate lua şi el un aer important şi şmecher. Este vizitiul unei femei cu bani şi cu mari pretenţii..."

Uneori pentru a-i face lui Ghiţă plăcerea de a-şi arăta livreaua cu bumbi de argint unor tinere lucrătoare care îşi aruncă ochii pe fereastra atelierului, Saşa este în stare să-şi mai comande câte ceva pe acolo. Justificări există:

„Eliza are nevoie de o bonetă..."

Se uită la spinarea dreaptă a lui Ghiţă, la stofa întinsă pe umeri („Broasca a înghiţit apă, e salvată!"), la părul lui cu cârlionţi la ceafă.

„Ce mai bărbat, zău, biata Safta se prăpădeşte după el..."

Livreaua cenuşie are o coadă despicată, prinsă în nasturi pe şolduri şi un guler de catifea albastră. Şi alb-aurie este cămaşa vizitiului familiei beiului Ghica, spre deosebire de cea a vizitiilor din alte ramuri ale familiei Ghica, familie mare, de nu-i mai dai de capăt,care a umplut şi Valahia şi Moldova; şi se tot înmulţesc Ghiculeştii, se tot înmulţesc, de crezi că sunt o armata invadatoare ce cucereşte un teritoriu prin sciziparitate.

Saşei începe să-i placă plimbarea.

E poezia amară a vieţii, e subtila învălmăşeală a senzaţiilor, este libera năpusteală a gândurilor rupte.

Uite, trece pe lângă ea trăsura doamnei Blaremberg. Se salută amical, melancolic. Şi ea a fost o Ghica. Şi ce mai Ghica!

Un franj dintr-un gând abia formulat:

„Ghica din ramura lui Mihai s-au cam risipit în cele patru vânturi; când se întorc pe plaiurile natale au aerul că fac o descindere în podul casei, acolo unde se aruncă vechiturile, rochiile cu paftale grele şi cu poalele de blană coaptă, tulpanele arse şi mănuşile îngălbenite, pantofii scâlciaţi şi caftanele îmbâcsite de praf, ceasloavele năclăite de degetele unse cu magiun ale copiilor şi draperiile decolorate de la ferestre demult dispărute. Ghica din ramura lui Grigore-Vodă, nişte filfizoni care ţin straşnic la avutul lor, ca beizadea Mitică: burticică, baston cu măciulie de argint, gibus cu panglică de mătase lioneză, pantofi fini cu toc înalt, vorbă colorată, nevastă franţuzoaică, anecdote piperate la care se râde mult în cercuri bărbăteşti şi politică de partid foarte activă. Tingirică era s-o păţească în tinereţe, dar şi-a venit în fire, acum are fata căsătorită cu exconsulul francez la Bucureşti şi trage prin ea sforicele la Paris."

Trece caleaşca somptuoasă a doamnei Marmorosh.

„Ăsteia şi dacă ridică steagul naţional nu-i răspund! Bogăţie şi iar bogăţie! O să ne plecăm în curând banului; fiecărui galben o reverenţă adâncă. Dar, zău, are ţinută, orice s-ar spune, e *une grande dame* din lumea parveniţilor. Ion vrea chiar să-i invităm la concertele noastre!"

Se întâmplă că, luată de valul trufiei, Saşa răspunde salutului scurt şi afectuos al doamnei în rochie smeurie cu funde şi flori albe de mătase pe poale.

„Şi ce binevoitor surâs i-am oferit!"

Trăsura o ia la stânga la trap mărunt.

„Din ramura lui Scarlat au ieşit mai toţi cu apucături literare. Femeile somnolează după perdele de brocard greu şi croşetează versuri pe care nici ele între ele nu şi le citesc de jenă. Dar conu Tache, socrul meu, a dat lovitura, doi băieţi excepţionali: unul revoluţionar, care era cât pe ce să ajungă Domn, şi unul romancier boem, jurnalist, poet, liberal convins..."

Ghemuită în colţul trăsurii, Saşa se gândeşte la cei doi fraţi.

„Pantazi, dragul meu Pantazi, tu ai fost menit să subliniezi public seriozitatea punctului de vedere al fratelui tău..."

Trăsura coteşte printre alte atelaje şi printre călăreţi furioşi de înghesuiala oraşului spre Villacros. Ziariştii se vântură printre ţigănci şi subrete cu pachete enorme în braţe.

Saşa îşi recită încă poemul zilei. Ar mai dormita un pic, ar mai picoti dacă spinarea lui Ghiţă nu s-ar umfla ca o pânză de corabie cu vânt bun la proră. Trebuie să-şi strângă umbreluţa.

Coboară şi intră în magazinul doamnei Fany Tippi odată cu cling-cling-ul clopoţelului de deasupra uşii şi cu exclamaţia înaltă a proprietarei:

– Oh, Princesse Ghica! Je vous attendais, madame! Oh! Qu'il fait beau aujourd'hui!

Începe inepuizabila conversaţie despre vreme. Da, la munte a plouat, dar la şes e arşiţă. Asta nu e bine pentru recoltă. Acum un an a fost invers, ploua la şes şi ardea soarele la Sinaia. Nora doamnei Tippi a răcit acum o săptămână pentru că a plecat la Câmpina într-un deux-pièces cam subţirel. Se zice că în Franţa a fost o mică ninsoare în aprilie, bineînţeles, prin Picardia, Normandia, sudul rămâne acolo sud, Nisa e Nisa... Dar n-a fost decât o ninsoare mică, franţuzească, ha, ha! ca femeile de pe acolo...

– Je peux vous offrir une tasse du thé?

– Oh, merçi, vous êtes très gentile, madame, mais j'ai bu déjà deux tasses du caffé.

Saşa ridică din umeri şi surâde blând, cât poate ea mai blând.

– Je suis désolée...

Doamna a înţeles că e timpul să treacă la afaceri. La un semn al ei o lucrătoare jilavă de căldura aburilor din atelier, dar cu un şorţ alb, apretat zdravăn, pus în grabă peste rochia de in, aduce câteva cutii puse una peste alta. Patroana are un jabo de dantelă bruxeleză prins cu o broşă. Deasupra lui plutesc nişte buze subţiri, un nas fin şi nişte sprâncene înalte. Obrajii au pometii uşor ridicaţi sub doi ochi de pisică persană.

„Cap bun pentru orice pălărie", remarcă Saşa, aşezându-se ca de obicei pe fotoliul de lângă fereastră unde modista îşi pofteşte clientela pentru a avea mai multă lumină când probează, dar şi pentru a fi văzută de afară.

În magazin e foarte cald. Pe masa la care lucrează doamna Fanny modelele ei fanteziste – desenează cu degetele albe, delicate tot felul de forme gingaşe – peste hârtiile subţiri, pergamentoase, asemănătoare planurilor inginereşti ale unui viaduct, zace un evantai chinezesc din mătase roz. Tapetul gălbui al încăperii reflectă lumina în dungile lui intens aurii. Fotoliile şi vitrina, în care se expun ca nişte animale mici cu laba în şold pălăriile din tafta, pene, pai şi flori artificiale, au lemnul alb. Totul este foarte discret împins către strălucirea frumoasei coafeze cu oglinzi batante care trebuie să avantajeze şi pe cea mai urâtă femeie. Marfa este de la Paris, negreşit, dar şi de la Viena, de la marile case de modă Alexandrine, Lory, Dorville, Claire Adene sau Alphonsine. Florile, acele copii de mătase apretată, catifea sau din mărgeluşe meşteşugit împletite vin, negreşit de la Chagôt Aine sau de la Compagnie florale de France...

„Se zâmbeşte prea mult în magazinul doamnei Fany! Mă dor muşchii feţei!"

Patroana stă în spatele Saşei şi, în timp ce-i povesteşte cum erau merii încărcaţi de promoroacă cu o lună în urmă la Câmpina, priveşte pe sub genele scurte faţa palidă, trăsăturile şterse şi ochii albaştri-viorii ai clientei sale, ca un pictor care îşi măsoară cu tact modelul viitorului tablou.

Tăcerea bruscă a Saşei scade temperatura salonului.

O altă lucrătoare – suplă, lingavă – aduce un alt teanc de cutii pe care le aşează la indicaţia severă a degetului patroanei, în partea stângă a oglinzii.

„De ce să nu observăm că s-a îngrăşat, remarcă Saşa răspunzând cu un zâmbet vrăjitoarei care cu gesturi fine oficiază în spatele ei, părul i-a albit pe la tâmple, cum albesc de obicei bărbaţii, dar faţa mai păstrează încă o disperată prospeţime".

O simpatizează în ciuda părerii foarte clare a mamei ei: „Nu pot s-o sufăr, se îmbracă elegant de-ai zice de la distanţă că e o aristocrată sadea. Dar numai de la distanţă, bineînţeles. Astea sunt ca artistele ieftine şi vulgare, care pe scenă pot fi adevărate Hecube!"

Scena doamnei Fany: Bucureştiul feminin. Prinţesa Ghica o apără acolo de gurile clevetitoare. O place şi basta. „E o femeie reuşită pentru că se poartă după temperamentul ei. I-ar sta bine modestă, jerpelită, speriată de cheltuielile ei comerciale? Ar fi ridicolă! Este plină de demnitatea rolului ei şi o bănuiesc că strânge din dinţi seara când face socotelile aducând la poziţia lor normală buzele care peste zi i se întind în faţa unei cliente năzuroase!"

– Am câteva lucruri deosebite pentru dumneavoastră, sporovăie Hecuba, care auzise de pledoariile Saşei şi nu ştie cum s-o împodobească mai bine. Regretă că nu e mai cochetă, mai excentrică, atunci ar fi o nebunie! Face gesturi mici, dar autoritare cu palmele deschise, mişcându-le numai din încheietura mâinii, spre tinerele sale nimfe, ca la şcoala de balet unde profesoara vrea să pară mereu chinuită de harul divin, mereu inspirată şi-şi tot înalţă bărbia în extaz în timp ce numără paşii: un, doi, trei, un, doi, trei...

– Cred că vă cunosc deja gusturile, prinţesă! spune lăsând pauze lungi între cuvinte pentru a-şi sublinia umilinţa. Sunt foarte sobre, nu vreţi câtuşi de puţin să fiţi extravagantă.

– Hm, bine mi-ar sta, doamnă Fany? suspină Saşa scoţându-şi mănuşile.

– Este o epocă în care, după părerea mea, ar merita să cochetăm puţin cu imposibilul, cu absurdul, surâde modista vârându-se şăgalnic în acel *noi* îndrăzneţ. E atât de monotonă...

– Monotonă?!

„ Dumnezeule! În ce epocă trăieşte femeia aceasta? Nici războaiele europene, nici revoluţiile, nici conflictele balcanice, nici certurile dintre partidele locale, nici reforma agrară, nici cea electorală, nici statutul lui Cuza n-o tulbură suficient? Nici măcar la nivelul pălăriilor ei nu s-ar putea spune că este pace!"

Saşa oftează resemnată. Înţelege de ce o place pe Fany Tippi. Nu vorbeşte niciodată politică, se învârte mereu în jurul vremii şi modei! O adevărată minune! Rara avis! La ea în casă, până şi grăjdarul se interesează de articolele din *Românul.*

Va rămâne deci pe poziţie: va vedea „miracolele modei" şi va alege pe cele mai puţin spectaculoase.

Doamna Fany cu degetele ei fine, ferme, albe, începe ceremonia – trage de marginea zimţată a unei panglici albastre, o lasă leşinată pe albul lustruit al coafezei, ridică duios capacul vernil cu flori argintii şi, iată, splendoarea, zăpăceala delicioasă a imaginaţiei: o pălărie de *paille-glacée* albastru şi brun cu fundă de tafta şi grupuri de pene mici în mai multe tonuri cafenii.

– Pentru rochia pe care mi-aţi spus c-o aveţi...

De dincolo de vitrina sticlind ca apa lacurilor de munte, Ghiţă aruncă o privire curioasă stăpânei sale.

„Ah, neobrăzatule, mă judeci, îndrăzneşti să-ţi dai în sinea ta cu părerea? Ai să vezi!"

– Vă rog, spuneţi-i fetei să-l trimeată pe vizitiul meu la magazinul Martinovici pentru comenzile pe care i le-am dat!

Lucrătoarea lipăie la semnul patroanei iute, iute, deschide uşa, care clopoţeşte, se apropie de Ghiţă. Acesta se zbârceşte şi trăsura porneşte. Saşei îi vine să râdă privindu-se în oglindă. „Avea dreptate Ghiţă! E prea mare pentru mine şi prea albastră!" Se pare că şi patroana împărtăşeşte opinia vizitiului, căci zâmbeşte cu înţeles la expresia ei dezolată şi trece mai departe:

– Acest *gris-nickel* are o oarecare valabilitate confortabilă vara, dar, personal, nu l-aş recomanda în peisajul Bucureştiului şi aşa destul de albicios, prăfos. Pentru conac, pentru băi...

Acel *gris-nickel*, o mică îngrămădeală de velur, garnisită cu narcise de tafta şi voaletă prinsă cu un fastuos ac din perle şi emailuri albe s-ar potrivi rochiei ei cu poale de dantelă argintie. Dă din cap. Da. O opreşte, îi stă bine. Doamna Fany e victorioasă.

– Iar pentru Bucureşti, v-aş recomanda ceva în gama mov, şi mâinile ei de ceară fac semne magice asupra unei cutii care întârzie nepermis de mult să-şi arate tainele. Din foile de hârtie moale şi din pliseurile căptuşelii de satin a cutiei apare „ceva în gama mov", o pălăriuţă de pai, dublată cu mătase violet şi cu fundă *bleu paon.*

Saşa şi-o potriveşte leneş, stângaci pe vârful capului. Pentru faţa ei mică, rotundă, cu ochii holbaţi la toate cele ale lumii şi nasul ascuţit este tocmai ceea ce trebuie. „Ceva în gama mov" pentru Bucureşti.

Dar ce este Bucureştiul?

Arena vieţii ei şi a doamnei Fany.

Aici, printre firele de rumeguş şi nisip, răsare floarea ei *bleu-nickel* cu frunze de tul şi parfum de metal coclit, în timp ce acrobaţi destoinici îşi fac tumbele măreţe, uluitoare – trebuie admiraţi, au măiestrie, au vocaţie, au exersat mult, au muncit la birourile lor de mahon sau stejar încărcate de hârtii, hârtii şi iar hârtii, sub cercul de lumină al lămpilor, seara şi noaptea, au reflectat, au *văzut* viitorul, au hotărât ce este bine şi ce este rău, sub privirea plină de stupoare şi bună credinţă a celor ce-şi mestecă

pâinea zilnică şi-şi beau vinul dres cu apă şi-şi şterg năduşeala cu mâneca neagră a cămăşii.

Bucureştii cu străzile lui încâlcite ca nişte viscere – de ce nu? Aici sunt intestinele încolăcite ale organismului naţional, stomacul digeră şi expulzează ceea ce este deja asimilat, consumat şi aici se petrece şi plutirea molcomă a norilor vălătuciţi, lumina sălcie de deasupra lacurilor clipocitoare, mereu aşteptând ceva, ceva, mesajul salvator al lumii viitoare, marea şi adevărata sărbătoare a oamenilor toropiţi de căldură şi umor, năduşiţi de prea multă imaginaţie şi obosiţi de bârfă, trăind cu egală participare între metafore şi glume ieftine, între suferinţe şi explozii mici de exuberanţă, ţopăind la nunţi până îi apucă plânsul şi jelindu-şi morţii până îi apucă râsul, ca nişte veşnici adolescenţi.

O să impresioneze pe cineva pălăriuţa ei mov în acest peisaj?

– Puteţi s-o puneţi mai spre spate, sugerează doamna Fany şi, râzând, îşi strecoară privirea printre pleoapele lipite.

– Da, se cere, acceptă ea.

În aerul parfumat al salonului se aud vagi fâlfâiri de aripi pestriţe. Tot păsăretul îşi ciuguleşte penele.

Dar în timp ce altă cutie se urcă pe consola oglinzii – o cutie roz cu panglici roşii şi mici trandafiri verzi şi galbeni imprimaţi pe tapetul ei satenat, de dincolo de draperia atelierului se aude o tuse foarte dezagreabilă. Saşei i se dilată brusc pupilele; madame Fany, cu tact, nu face nici un gest. Dar micuţa lucrătoare care aşteaptă semnele patroanei pare înspăimântată.

„Aici se petrece ceva!" îşi spune Saşa, hotărâtă să se îndepărteze cu blândeţe de locul crimei. N-are de ce să-şi bage nasul.

Pe peretele din dreapta o gravură o reprezintă pe Marie-Antoinette cu o splendidă pălărie plină de flori, fructe, frunze de mătase, legată sub bărbia mică, rotundă şi dublă cu o panglică uriaşă.

E teribil de reconfortantă această imagine.

– Pentru după-amiază, o tocă de velur, cu un mic bucheţel de bujori, din pene de porumbel, la spate? întreabă patroana.

– Nu, spune Saşa doar văzând-o în mâna subţire a lucrătoarei şi se întoarce spre doamna Fany: Totuşi, nu-mi cunoaşteţi încă gusturile...

Trebuia s-o pedepsească. Dincolo de draperia albastră nu era cazul să se făptuiască crima aceea, nu era cuviincios.

Fără nici o împotrivire, alcătuirea bufantă de catifea, mătase şi pene dispare în cutia ei sofisticată.

– Un chapeau cloche avec roses de deux tons...

Se potriveşte rochiei ei de serge grenat cu paspoil bleu-marin. O pune. Simte în mâini fragilitatea crepului, apretul calotei şi fâşâiala subţire a voalului. În cele trei oglinzi apar trei Saşe ireale – trei păpuşi de ceară cu faţa mică, rotundă şi profilul ascuţit, cu ochii de un albastru ceţos şi obrazul foarte palid.

„Dumnezeule, una ar ajunge!" oftează şi peste umăr i se adresează *doamnei Fany*:

– Vă trimit o bucată dintr-un serge grenat... Îmi place. Mă ascunde cu destulă graţie!

În zâmbetele generale cutia trece pe eleganta masă de lucru a patroanei, dar de dincolo de perdea se porneşte din nou tusea aceea neagră. Fany Tippi devine excesiv de amabilă:

– Vreau să vă arăt o bonetă de dantelă cu engrélures lilas, iat-o! E superbă, are delicateţe, savoare! Şi priviţi cât de rafinată e aplicaţia şi ce tandru e tulul! N-aş vrea s-o refuzaţi, m-aş bucura să ştiu că o purtaţi *dumneavoastră şi nimeni alta! Apoi parura asta din pene de struţ. Veţi* vedea ce bine imită coafura împărătesei Eugenia de la balul Operei.

Tusea s-a mai potolit. Saşa îşi iese cu greu din cele inspiraţii rele, iar doamna Fany scoate tot ce are la nimereală.

Tusea, crima, indiscreţia...

Şi trebuie să se şi imagineze la balul Operei!

Mai bine se imaginează la balul de la Palatul bucureştean, la balul la care Doamna Elena a traversat o sală plină de burghezi ţepeni de emoţie şi împopoţonaţi, subprefecţi şi magistraţi de provincie, subdirectori de bănci şi societarii Teatrului Naţional, avocaţi şi concesionari ai resurselor naturale care fuseseră invitaţi pentru a acoperi bănuita şi adeverita absenţă a lumii aristocratice. Sărmana se împiedicase la prima treaptă a tronului, iar la cadril o apucaseră slăbiciunile. (Nu vă înduioşaţi, comentase Bălăceanu, ne îngroapă pe toţi!") Prin sală circulau zvonuri că Maria Obrenovici născuse deja un băiat şi chiar o parvenită ca doamna Marmorosh părăsise serbarea înaintea Doamnei Elena.

Saşa se holbează la cele trei Saşe:

– Nu, îmi pare rău, doamnă Fany, penele astea îmi cad pe nas şi nu-mi lasă la vedere decât gura, or eu vorbesc puţin şi-mi place să privesc. Aş prefera ceva care să-mi acopere gura şi bărbia, dacă se poate.

Patroana se amuză:

– Ah, *sunteţi prea exigentă cu dumneavoastră. Eu găsesc că vă stă* foarte bine, se lansează ea şi cere din ochi, cu spirit democratic asentimentul lucrătoarei. Subliniază conturul blând al obrajilor şi fineţea urechilor.

„E bine spus, fineţea urechilor, da, acelea sunt chiar fine!"

– Am înţeles, doamnă Fany, mă vedeţi nu aşa cum sunt, ci aşa cum le-ar sta bine pălăriilor dumneavoastră să fiu, aşa cum ar trebui să am îndrăzneala să fiu. Sunteţi adorabilă! Nu, cu tot regretul, n-o s-o iau. Boneta, da.

Saşa face semn că vrea să se odihnească puţin. Întinde mâna şi opreşte vrăjitoarea să mai scoată ceva din oalele ei cu fireturi colorate.

– Vă cer însă un sfat pentru o rochie de crêpe de Chine gris fumée cu un volan de dantelă d'Alençon. Iată o bucată din fiecare... Să vă gândiţi la pălărie şi la florile de pe corsaj şi de pe volan!

– Oh, oh, face doamna Fany pipăind cu degetele ei senzitive materialul. Este ceva excepţional. Stă o clipă încercând sunetul lui ca un instrumentist rafinat, chiar şi-l apropie de ureche uşurel şi, după o scurtă meditaţie, descoperă o soluţie armonică. Aceasta... aceasta, se bâlbâie ea, este cea mai rafinată istorie! Întinde un braţ spre unul din rafturile în care îşi ţine caietele cu desene. Răsfoieşte, răsfoieşte şi scoate triumfătoare un carton subţirel. Am, cred, ceea ce vă trebuie! Vedeţi, e o simplă beretă peste care se aplică dantela în forma unei crizanteme pe partea stângă. E un model discret şi elegant, un model care poate fi remarcat fără a crea senzaţie, aşa cum vreţi dumneavoastră.

Când vrea să spună că apariţia unei femei în public va face senzaţie sau îi va face ei însăşi plăcere, doamna Fany, fără a bate din palme, (deşi este ca şi când ar face-o), îşi destinde faţa, îşi lasă trăsăturile relaxate şi surâsul curge prin aer ca mierea.

„Se pare că voi putea fi fericită!"

Saşa priveşte desenul: bereta e bordeaux, dar şi-o poate imagina şi gris-fumée. „S-ar părea că n-o să fac prea multă senzaţie". Stă câteva secunde cu desenul în mână, îi analizează liniile şi, zâmbind graţios, i-l înapoiază patroanei care deja pregătise alte desene cu florile dorite. Totul e cum nu se poate mai bine.

– Mai am nevoie de o pălărie de voiaj şi de două bonete vernil şi roz pentru fetele mele.

Ei bine, doamna Fany este oricând gata! pentru ea „voiaj" înseamnă fetru maron cu panglică nacré. Apar trei specimene una mai năzdrăvană decât alta. Saşa oftează. Nu e cochetă, dar nu-i vine să lase acele opere de artă în seama unor colecţionare neglijente: sunt gingaşe, binedispun, sunt neostentative şi, totuşi, au ceva pătimaş. Le-ar vrea pe toate. „Uite aşa îţi creşte apetitul!" Ochii îi sticlesc veseli în cele trei oglinzi din faţă.

– Sunt aşa cum le-aţi dorit, madame? întreabă triumfătoare modista.

– Da, da, mormăie ea. Prima mai ales...

Dar acum şi-o potriveşte pe a treia. Se răsuceşte în oglinzi să-şi vadă ceafa, face mişcarea lent, lent şi, Dumnezeule!, îşi aruncă ochii dincolo de fereastra magazinului, unde printr-o fantă a perdelelor trandafirii îşi vede bărbatul trecând grăbit şi încruntat, alături de Grigore Sturdza care gesticulează elegant şi-şi învârte bastonul.

Saşa are sentimentul unei penibile frustrări. Îi stă atât de bine „lucrătura" din cap şi el nici nu observă. Discută aprins şi nervos. „Sigur! Problemele ţării sunt mai grave decât..." Sturdza se pare că are, totuşi, mai multă dreptate. E convingător. „Dar când nu are el dreptate?" Ion e subtil. „Dar când nu este el subtil?" Are senzaţia bizară de a fi fost ignorată cu bună ştiinţă. Sentimentul acesta vechi e o rană cicatrizată, dar gata oricând să mai supureze penibil. „Ce-ar fi fost dacă nu ne-am fi întâlnit niciodată? S-ar fi putut, nu?" Un val de amărăciune îi topeşte privirea. „Ce-aş fi fost eu dacă..."

– Vă stă minunat, ciripeşte doamna Fany, dar dincolo de vocea ei uşor ridicată se percepe clar tusea indecentă.

„Nici nu-mi mai stă bine!"

Prin faţa geamului trec alţi şi alţi trecători.

A fost doar o clipă, o secundă, o *falsă* întâlnire. „Dacă nu l-aş fi cunoscut, dacă n-ar fi fost bărbatul meu, cum l-aş fi privit *acum?*"

Printre oglinzi se prăbuşise fără veste tristeţea acelei impresii sâcâitoare că doi soţi nu trăiesc tot timpul în aceeaşi lume. Dar ce înseamnă pentru ei doi *lumea*? Ea o vede în casa cu etaj de la Ghergani ca pe o pădurice răzvrătită, nestăpânită, tandră, şi de la etajul casei din Bucureşti ca pe un labirint zăpăcitor de străzi. O vede apoi în nevoile bucătăriei, lenjeriei şi în imperceptibila creştere a copiilor, în distincţia primirilor şi exigenţa vizitelor, iar deasupra tuturor, plutind ca un nor alb opac, dar savant rotunjit, în muzica pianului ei, în flautul Elizei care scârţâie îngrozitor şi frenetic.

Pentru el, lumea este mai întâi cabinetele princiare, apoi diplomatice, birourile guvernului, sala Camerei, reşedinţele consulilor şi, mai jos, însă nu mai puţin important, cluburile, întâlnirile cu amicii în restaurantele din centru, deschise până dimineaţa, supeurile cu duşmanii şi cafeaua băută cu prietenii, masa de lucru la care face proiecte de viitor (utopice? realiste? ea înclină să le creadă foarte realiste), alianţele şi rupturile şi, coborând apoi treptele, familia, copiii, iubitele trecătoare, casele frivole şi bucuria senzuală. „Cam asta este tot."

Bilanţul nu părea să-i fie favorabil Saşei. „Probabil de aceea am şi început de la o vreme să vorbim prin mici bileţele lăsate pe birou sau pe măsuţa mea de lucru."

Ca să se scuture de gânduri cenuşii trece la revizuirea comenzilor făcute doamnei Fany şi iese cu pas moale din magazinul tuturor miracolelor, condusă la uşă de zâmbetele, complimentele, mulţumirile patroanei. Respiră aerul îmbâcsit al pasajului şi-l zăreşte pe Ghiţă aşteptând-o la câţiva metri.

Are sentimentul că a trecut laş pe lângă „mizeria" aceea din atelierul modistei. Să fi fost nişte plămâni bolnavi, o faţă pergamentoasă, nişte mâini uscate?

Umbrela i se deschide cu greutate.

Căldura e blândă, umedă.

Un vânzător de ziare ţipă:

– Plebiscitul! În curând, plebiscitul!

IV

În grădina Gherganilor, în soarele limpede al dimineţii – zumzet de albine, triluri de păsări rătăcite, mirosul cozonacilor şi al fripturii ce se rumeneşte în cuptorul bucătăriei.

De Sfinţii Constantin şi Elena se fac pomeni mari pentru conu Tache şi toată servitorimea plămădeşte, cerne, jumuleşte, toacă, transpiră. Dar azi, parcă e cineva mort în casă sau însuşi răposatul a revenit şi s-a aşezat din nou pe năsălie.

Vasile Rigani, arendaşul, se strecoară din oră în oră prin portiţa laterală a conacului, cea care dă spre primăria satului. Intră prin bucătărie, mormăie acolo ceva la urechea Saftei, şopoteşte cu Ghiţă prin colţuri şi, ştergându-şi bine pantofii prăfuiţi pe preşul din coridorul ce desparte cămările de holul somptuos, se arată în camera de lucru a stăpânului cu o faţă lungă, lungă.

„Ah, uite, i-a murit tot neamul într-o singură zi!" îşi spune Ghica.

Din colţul unde s-a ghemuit pe un fotoliu confortabil, Bălăceanu îl întreabă invariabil:

– Ei?

– Semnează toţi! răspunde Rigani mohorât, cu mâinile împreunate deasupra sexului, de parcă ar fi gol şi ar încerca să-şi apere pudoarea.

Ghica nu mişcă. De câte ori apare arendaşul, din ce în ce mai bătrân de uimire, îl lasă pe Bălăceanu să susţină conversaţia. Stă cu faţa îndreptată spre fereastră, cu spinarea trufaş arcuită spre încăpere şi priveşte rondul de garoafe şi tufele înflorite de liliac.

– Primarul a trimis o solie de copii de la şcoală la portretul Domnitorului...

La şcoala deschisă de el, mai bine zis, de Saşa!

– ...să depună flori. Zice că subprefectul i-ar fi poruncit să...

– Dar portretul domnului Kogălniceanu? îl întrerupe nerăbdător Bălăceanu.

Rigani ezită. Ce să mai înţeleagă bietul om? L-a văzut pe „conu Mihalache" de atâtea ori la Ghergani, a vorbit cu el, părea intim cu boierul şi acum...

– Este şi el acolo, spune mângâindu-şi barba. Sigur că da, este şi el acolo. Şi cel al Doamnei Elena.

„Asta s-ar numi recunoştinţă spontană. Bucheţele de narcise, bujori, liliac şi gura leului. O puzderie de panglici tricolore. Dar Hora Unirii? Au uitat Hora?..."

– Zău dacă nu m-aş duce şi eu să semnez, face Ghica rămânând cu faţa îndreptată spre zdrenţuitele alea de garoafe. Să semnez ca ţăranii mei, cu degetul, cu o cruciuliţă... A ordonat preşedinţilor de tribunale să dea ascultare prefecţilor! A sugrumat libertatea justiţiei!

Se întoarce atât de brusc şi cu o privire atât de neagră încât Rigani se dă doi paşi înapoi şi foarte grăbit îi face semn că ar mai vrea să-i spună ceva.

– Ce-i?

– Şeful telegrafului de la Titu a primit ordin de la domnul Kogălniceanu să refere domnului inspector general al telegrafelor limbajul şi atitudinea domnilor subprefecţi.

Bălăceanu îşi pune capul în mâini:

– Cine ar fi crezut, cine şi-ar fi putut imagina aşa ceva?

Rigani se face nevăzut.

– Plebiscit într-o ţară de analfabeţi!

Pe Ghica îl sâcâie această observaţie. La urma urmei „analfabeţilor" li s-a promis că vor căpăta pământ. Cât, în ce condiţii, cu ce şi cum îl vor lucra... asta a rămas în stare de vertij utopic. Ce înţeleg ei din restul *Statutului* lui Cuza? „Analfabeţi! Sigur! Tocmai aici e buba!"

Pierdea deci 3000 de hectare.

Bălăceanu nu pierdea nimic. Îşi cam lichidase proprietăţile, băgase banii în călătorii şi în mici afaceri franţuzeşti destul de prospere. De aceea se uită la el cu oarecare suspiciune. „Legi crâmpoţite..." îşi spune. Tocmai când prietenul său îşi ia din nou capul în mâini:

– Cine s-ar fi aşteptat la aşa ceva?

În încăpere intră Saşa, foşnindu-şi uşor poalele rochiei.

„Ea lipsea!"

De afară se aud vocile Elizei şi a lui Scarlat care se joacă pe pajiştea din faţa parcului cu un disc de metal. Veselia lor sună straniu.

Saşa se aşează pe un fotoliu cu mâinile mici, osoase în poală şi aşteaptă. Ghica se uită pe rând la Bălăceanu cel ironic şi la soţia lui cea sentimentală. Sunt aproape caraghioşi în seriozitatea lor. Stă o clipă încordat, caută, caută o soluţie şi iată-l lansându-se în mijlocul încăperii. Cu un gest brusc al mâinii drepte îşi trage o tunică imaginară pe şolduri şi zice, imitând vocea leneşă a lui Cuza:

– How now, how now! Vhat say the citizens?

O clipă replica pluteşte în aer, derutantă, apoi Bălăceanu răspunde înveselit:

– The citizens are mum, say not a word.

Şi jocul s-a înjghebat, timid, şovăielnic, reticent, dar binevenit. E posibil.

„Aşa se joacă numai când pierzi!" Ghica este cuprins de isteria eşecului şi tocmai de aceea nu cedează. Se repede în celălalt colţ al încăperii şi se îndoaie jalnic pe un picior. Mormăie:

– Vezi, moş Pisoi, ar trebui să abdic!

Fuge lângă uşă:

– Vai, nu, Măria Ta, vai, nu!

Bălăceanu este un spectator priceput, atent, colaborează cu actorii, numai Saşa mai ţine ochii mari, rotunzi, fixaţi asupra gesturilor prea largi ale soţului ei. „A înnebunit?" Acesta tocmai se preface a intra solemn, cu paşii măruntţi ai lui Kogălniceanu, în Baynard's Castle, adresându-se adunăturii aceleia şi mai ales lui Catesby:

– Ah, ha, my lord, this prince is not an Edward, he is not lolling on a lewd day-bed, but on his kness at meditation...

Fuge spre fereastră şi ia poza de protocol a lui Cuza: spatele drept, o mână pe mânerul sabiei, alta aşezată pe coperta *împieliţată* a Convenţiei.

– De ce mă troieniţi cu-asemeni griji? Eu pentru tron şi sceptru nu-s croit...

Bălăceanu intervine fără rost cu o observaţie critică:

– E clar, iertaţi-mă, în rolul lui Buckingham sunteţi mai natural...

Mizerabilul, mizerabilul, nu putea să se abţină?

– Merçi, eşti un prieten adevărat! Îmi arăţi limitele! Să sufăr, Saşa, pentru că nu pot fi decât un Richard artificial şi emfatic?

Ea răsuceşte încet, surâzând, capătul cordonului de la rochie. Îi este gândul la semnăturile acelea, la copii, la moşii. Lasă capul în jos. Ghica abandonează scena nu fără oarecare regret, scoate fardul şi renunţă la pantalonii bufanţi, la ciorapii strânşi pe pulpe (i-ar veni îngrozitor!) şi la scurta mantie cu căptuşeală violetă. Se apropie de ea şi o bate pe umeri:

– Saşa, Saşa, nu mai aştepta miracole!

Şi ea se simte deodată pe malul mării, la Vathy. „Dar nu vreau cine ştie ce miracole, doar unele mici, mici, miracole de fiecare zi, ce e rău în asta?" Privea imensitatea albastră şi întâmpina cu teamă şi bucurie sentimentul violent al singurătăţii. O lumină pulverizată pe suprafaţa apei, lumină pe care mulţi morţi o invidiau că o vede, se ridica înaintea ei ca o cortină.

Dincolo de acea cortină era totul, absolut totul.

Acolo unde era ea, cu mersul de raţă, cu pântecul din ce în ce mai umflat, ţinut ostenit cu amândouă mâinile ca pe o ofrandă sacră, nu putea trăi decât molcom, nesigur, neînchipuit de nătâng.

Lumea se deschidea, lucrurile vibrau, scoteau mici scâncete muzicale, dar dincolo, unde nu putea ajunge din teamă, din resemnare, era miracolul!

Durase doar câteva clipe, atâtea cât să fie de amintire şi răsplată. Atâta voia ea: „Ce-i rău în asta? Viaţa se risipeşte, se trăieşte în sine, de ce s-o alergi din spate, s-o sileşti să meargă pe un drum *raţional*? Acest cuvânt a ajuns un fel de bici!"

– Nu ştiu despre ce vorbeşti, spune, iar Ion îi zâmbea ca unui copil mincinos şi se întoarce spre Bălăceanu:

– Să vezi ce-mi spune Saşa când ne întoarcem de la slujba Învierii! Uite-aşa şi-a aruncat mănuşile pe masa din hol, şi Ghica face un gest repezit care imită dezbrăcarea degetelor şi lepădarea mănuşilor. Deja o observasem cu ţepii scoşi încă din biserică. Din fericire nu erau ţepi îndreptaţi spre mine! Înţelesesem unde va bate! Popa Grigorie! Caraghiosul, am uitat să-ţi spun că avem un popă nou, căci Atanasie a trecut în rândul celor drepţi, Dumnezeu să-l ierte, că era plin de smerenie, chiar dacă nu-l ducea mintea prea departe, a plecat şi el la loc de verdeaţă, unde nu este întristare, nici suspin... caraghiosul ăsta tânăr, deci, crezând că ne dă gata prin metodele lui moderne de cucerire a populaţiei paşnice către religie, încearcă în predica de Înviere să explice... ştiinţific misterul!

Bălăceanu se distrează grozav.

– Şi doamna Ghica se întuneca la chip, se tot întuneca...

Saşa cere asentimentul oaspetelui:

– Bieţii oameni îl ascultau cu gurile căscate!

– Ha! Ha! O auzi? Exact la fel a spus şi atunci aruncându-şi cu solemnitate mănuşile: Ce crede nefericitul acesta cu vocea lui frumoasă de bas că este Biblia? O carte de fizică, de chimie? Aşa zicea şi răsucea vârtos toate covoarele din casă cu poalele rochiei. Biblia, şi Ghica o imită pe Saşa furioasă rătăcind prin încăperile conacului, Biblia este o carte de miracole! Aici este încercarea credinţei. Crezi în Înviere? Crezi în imaculata concepţiune? Dacă treci de asemenea întrebări cu bine, te poţi considera un om credincios.

– N-am spus aşa. Safta trece fără probleme! replică Saşa.

– Ei, nu, am înţeles, stai, am înţeles unde băteai! Nu-s prost!

– Nu eşti prost, dar te amuză să simplifici!

Ghica se strâmbă. I-a cam stricat demonstraţia. Dar revine:

– Pe scurt, răspunzi da la aceste întrebări, eşti apt pentru credinţă, răspunzi nu, marş afară din biserică şi basta!

Saşa îşi lipeşte palmele de tâmple:

– De ce cred în Dumnezeu? Pentru că ar fi îngrozitor ca nimeni să nu ne judece şi să nu ne înţeleagă. Să nu ne înţeleagă mai ales în acele mici reacţii de o clipă care, de fapt, ne formează.

Vocea ei suna fals, pedant în tăcerea jenantă a celor doi. Ghica este pus pe glume pentru a nu se observa cât îl umileşte... plebiscitul şi preferă să se întoarcă la popă:

– Cam are dreptate Saşa, spune uşor plictisit, tinerelul n-are evlavie. Vrea să fie logic. Ca să ne impresioneze! Nu vrea să pară de modă veche! E un popă liberal!

Rigani deschide iar uşa după ce a bătut de câteva ori în ea. Şi-a şters încă o dată pantofii de Ispahanul din faţa camerei. Bălăceanu îl ia repede în primire:

– Ei?

– Semnează toţi, coane! spune umil, luând parcă asupra lui întreaga vinovăţie.

Ghica îşi vâră mâinile în buzunarele pantalonilor:

– Saşa, spune adresându-se peste umăr soţiei sale şi privind portretul de femeie de pe farfuria de porţelan florentin atârnată de perete, Saşa, la urma urmei acesta este miracolul!

– Foarte modest, prea modest, aproape derizoriu, aruncă în grabă şi dă să plece. Dar soţul ei o opreşte, o prinde de mână şi-i vorbeşte cu iritare:

– Modest? Derizoriu? Un miracol care oferă drepturi unui impostor este pentru nevasta mea prea modest?

– De fapt nu este un miracol, dragul meu, încearcă ea să-l împace.

– Ce dracu e?

– Istorie!

Ghica nu încetează s-o ţină de mână şi să-i vorbească furios:

– M-ai tot boicotat pentru opoziţia mea faţă de Cuza... Acum eşti mulţumită?

Bălăceanu îi surâde Saşei plin de condescendenţă, de parcă ar face apel la înţelegerea ei: „Zău, nu trebuie, e o copilărie să vă supăraţi, e nervos şi are, de altfel, toate motivele."

Şi este un bun moment pentru ca Rigani să se retragă neobservat, dar închide uşa cu prea mult zgomot şi atunci Ghica pricepe gafa pe care a făcut-o vorbind în faţa lui.

Dă drumul Saşei, nu înainte de a o forţa să se aşeze la loc, în fotoliu.

– Ei, face ridicând din umeri, iartă-mă, mi-am pierdut cumpătul.

Se îndreaptă spre fereastră. Tufele de liliac înflorit se zbat în adierea vântului. Brusc, tăcerea din încăpere pare un turbion. Aerul se răsuceşte trăgându-i în afunduri şi fiecare crede că trebuie să se salveze ţipând. Bălăceanu îi ţipă Saşei cât de bună a fost salata la micul dejun, Saşa îi răspunde urlând că nu este decât meritul bucătăresei... Ghica se repede la ei şi strigă:

– Mediocritatea, mediocritatea asta veselă, înţeleaptă, grotescă, a noastră, a tuturor, care se complace perpetuu în provizorat, care nu se sprijină pe nimic sau care îşi anulează singură punctele de sprijin, îşi zeflemiseşte idealurile şi este în acelaşi timp mâhnită că are prea puţine, îşi ia în râs viaţa şi e nemulţumită că nu are sens. Mediocritatea asta caută o iluzie pentru a supravieţui, dar poate supravieţui foarte bine fără iluzii, n-are în ea însăşi nici o încredere şi pierde mereu ceea ce a câştigat din eroare, fără să mizeze măcar, din nesocotinţă, din capriciu...

Ceilalţi doi se privesc uimiţi. Saşa îşi pune mâinile pe piept şi râde.

– Ce te-a apucat? o întreabă Ghica.

– O iubeşti...

– Pe cine?

– Mediocritatea asta.

– Nu înţeleg.

– Eu înţeleg. Erai în stare s-o duci aşa la infinit fără s-o numeşti. Fraza ta, adică, n-avea predicat... O iubeşti ca pe o femeie naivă, tânără şi fără minte căreia ai vrea să-i fii şi amant şi tată totodată...

– Negri zicea că-mi iubesc patria ca pe o nevastă, iar tu schimbi cu totul datele problemei.

– Ha! Ha! Tocmai pentru că e veselă te atrage, tocmai pentru că pierde mereu câte ceva. Dar te temi să nu te îneci în ea. Doamne! Ce discurs bont ne-ai ţinut!

Ghica se resemnează. Îşi aşează mâinile la spate şi traversează în diagonală camera, apoi, deodată, se arată dispus să admită:

– De, este mereu nevoie de confort!

– Şi uneori confortul nu este decât denigrarea altora.

– Saşa!

– Ai răbdare! Ea întinde mâinile cu palmele deschise către uşă,

imitându-i gestul obişnuit de superioritate. Ai răbdare! Vine Rigani şi-ţi mai trânteşte o veste bună! Asta s-ar numi după expresiile Saftei „dragoste cu năbădăi"! Sąfta, domnule Bălăceanu, este stăpâna noastră, autoritatea absolută a acestei case, pe lângă ea schimonoselile lui Louis sunt jocuri copilăreşti. Acuma, zi şi dumneata nu e nostim foc? Mă acuză pe mine că aştept miracole şi el, el ar fi vrut ca ţăranii să nu semneze prostia aia... din convingere.

Bălăceanu vrea să liniştească spiritele:

– Trebuie să ne păstrăm calmul, spune şi rătăceşte cu privirea prin încăpere de parcă printre obiectele ei s-ar afla ceva care să scoată conversaţia din impas. Zău, trebuie să ne păstrăm calmul, repetă aiurea. Apoi tresare uşurel: Liebrecht este unul dintre cei mai abili şi eficace oameni, spune.

Felul abrupt în care s-a lansat în acest inepuizabil subiect de bârfă al saloanelor, cu viclenie şi disperare, îi face pe Saşa şi pe Ghica să devină complici. Îşi zâmbesc ca nişte părinţi care îşi descoperă odrasla naivă. Şi-au domolit nervii. Bălăceanu, încurajat, continuă ironic:

– La urma urmei este un om mediocru, nu? (A făcut aşadar o legătură cu ceea ce discutau mai înainte.) Este lipsit de romantism, dar e bun în meseria lui, are gândire practică, politică...

– Şi ce frumos s-a căpătuit! suspină Saşa.

– Da! Da! Da! Ce frumos s-a căpătuit! confirmă Bălăceanu simţind că e rost de un dialog care să înăbuşe iritarea. Un om modern, relaxat, care se plânge mereu de neajunsurile administraţiei de parcă ar fi în opoziţie.

– În timp ce frumos şi, aş zice, cu nerăbdare, se căpătuieşte, reia Saşa.

Verva nu-l mai poate cuprinde pe Ghica. A obosit atunci când a imitat scena shakespeariană. În schimb, Bălăceanu repetă:

– Da! Da! Da! în timp ce spectaculos se căpătuieşte. N-a avut avere, n-a avut nimic, însă a făcut totul, a dovedit lumii că în organismul ei a intervenit un element esenţial : căpătuiala. Prestigiul numelui este înlocuit cu cel al averii şi, de ce nu?, în curând, cel al averii va fi înlocuit cu cel al funcţiei!

– Deocamdată, solid şi vesel, se căpătuieşte, revine Saşa.

– Dar asta nu-l împiedică să vadă, cum spuneam, neajunsurile administraţiei de care profită, să se plângă de corupţie, de arbitrarul de care profită, de hoţia de care profită. Zău, l-au auzit prieteni ai mei că se plânge de toate astea ca un adevărat martir.

Ghica îşi mută greutatea de pe un picior pe altul :

– Îi place mult să se căpătuiască, e adevărat, recunosc, dar şi munceşte mult!

L-a imitat foarte bine pe Liebrecht, spectatorii săi sunt încântaţi. Aplaudă.

– Se istoveşte. În meseria lui este un as şi se dăruieşte trudei cu tot

sufletul. Cele câteva instincte de parvenire nu trebuie judecate greşit. Gândiţi-vă cât efort cere să citeşti atâtea telegrame, chipurile!, particulare! Ei, un învăţat, nu spun cine, nu vreau să fac pe eruditul, zice că acolo unde pentru virtute eşti răsplătit cu o pungă de galbeni, nimeni nu are nevoie să fure. E un învăţat cu mare încredere în oameni şi care speră că ei săvârşesc fărădelegi din interes, înfruntând riscuri, iar dacă ar exista premii pentru fapte bune n-ar mai fi nevoie de pedepse pentru fapte rele...

Saşa se ridică de pe scaun, trece pe lângă Bălăceanu şi îi spune cu aerul că îi dă o veste despre o cunoştinţă apropiată :

– Ştii, din leafa lui de director al telegrafului şi-a construit o casă ca un tort cu frişcă. O casă mare, numai creneluri şi ogive! O fi având o leafă bunicică, nu?

Bălăceanu aruncă şi el ce are prin buzunare :

– Şi-a adus mobilă de la Paris, argintărie din Italia, porţelanuri din Franţa, covoare din Turcia...

Pe masă stau paharele pline de coniac franţuzesc, neatinse. Saşa şi-l ridică pe al ei. Ar vrea să închine pentru ceva, dar chiar în clipa aceea îl vede pe Rigani traversând grădina. „La naiba, iar ne strică cheful!" şi totuşi insistă din politeţe :

– Să bem pentru cei necăpătuiţi, pentru tineri şi bătrâni, pentru cei care iubesc sau au iubit, pentru cei iubiţi şi pentru cei neiubiţi, pentru noi, ce mai!

Ciocnesc paharele încercând să se binedispună, dar numai Bălăceanu rămâne călare pe subiect şi dă din pinteni :

– Prin Liebrecht Măria Sa „îşi face plăcerea" ca Dumnezeu prin fiul său. El dă banii Mariei Obrenovici!

Saşa ridică paharul şi-l ciocneşte din nou de cel al lui Bălăceanu. Acesta înţelege :

– Iertaţi-mă, iertaţi-mă! De altfel, chiar de ieri am luat hotărârea să nu mă mai amestec în viaţa privată a nimănui. Şi când spun privată ştiu ce spun...

Ciocănituri timide în uşă. Rigani bagă uşurel capul şi dă să intre, Ghica îl opreşte să vorbească :

– Am înţeles! Semnează toţi!

Arendaşul are un moment de ezitare, apoi cu un fel de viclenie triumfătoare :

– Dar...

Lasă o clipă să plutească în încăpere speranţa unui „nu" scris pe hârtiile acelea şi plin de respect nu prelungeşte aşteptarea :

– A trecut subprefectul...

– Ah, interesant! face Ghica.

– ...a felicitat oamenii care puneau cruciuliţa şi le-a zis că domnul Kogălniceanu vrea să aplice legea imediat. În secret mi-a spus că s-a

primit ordin de la domnul Kogălniceanu, la prefectură, să depeşeze cum că nu pot menţine ordinea fără promisiunea grabnicei aplicări.

Rigani pare încântat că a dat puţină varietate informaţiilor şi iese în vârful picioarelor. Cei trei tac. Bălăceanu aruncă iar fraza lui disperată :

– Unde am ajuns, Doamne, unde am ajuns!

– Unde? Unde? face Saşa nervoasă şi izbucneşte : Atâta avere se risipeşte pe nimic!

Încercând să evite momentul critic, Ghica intervine :

– Şi eu care i-am spus când a încercat să mă convingă de dreptatea lui : „Kogălnicene, singura generozitate reală este egoismul clarvăzător!"

– *Vorbe, replici, anecdote!* ţipă Saşa şi se agită prin cameră. Vă bucuraţi de o replică deşteaptă şi cu asta basta, aţi rezolvat totul! Alţii n-au replici spirituale şi bagă mâna în buzunarul vecinului! Am adunat bani ca să cumpărăm moşii copiilor, iar pentru o replică bună nu faci decât să mormăi împotriva lui Kogălniceanu?... De aia merge prost ţara asta. De aceea îi iubiţi... mediocritatea... Sunteţi prea deştepţi, prea plini de deşteptăciunea voastră...

Trânteşte uşa după ea. Bărbaţii se privesc o clipă consternaţi, apoi ridică paharele şi Ghica mormăie :

– Pentru soţiile şi copiii noştri, pentru noi şi toate neamurile noastre! Apoi, ca un idealist repede dezamăgit : Până să ne obişnuim cu regimul parlamentar, l-am şi desfiinţat! Înapoi la tiranie!

V

„Sunt foarte multe de spus, foarte multe de făcut!"

Fără nici un sens Ghica îşi aminteşte de o melodie foarte veselă, carnavalescă pe care o cânta un bătrânel la flaşnetă.

Ce-o fi asta? O încercare de reconciliere cu lumea? Bucuria intimă, bizară, pe care ţi-o dă orice înfrângere, bucurie căreia îi simţi falsitatea între dinţi cum identifica boier Furtună galbenii calpi?

Prin uşa deschisă îl priveşte pe Louis cum stinge lămpile în salon. Peste mobilele ţanţoşe se aşterne liniştea întunericului.

Cade pleoapa cea grea peste ochii casei!

Louis s-a îndrăgostit de camerista Mariei Cantacuzino. Mititica se fâstâceşte când îl aude vorbindu-i de „perssuassion", de „amour sauvage"! Francezul dansează ca un motan în jurul pisicuţei naive, ridică laba dreaptă, apoi laba stângă, ce frumoasă coregrafie! Îşi îndoaie leneş grumazul, îşi vântură coada uniformei de valet. Şi Maria a devenit dragomanul acestui filfizon bătrâior pe la curtea slăbuţei fetişcane. „Ce vrea, doamnă?", iar ea o lămureşte solemn: „Admiraţie, admiraţie şi iar admiraţie!"

Din fotoliul său, bărbatul încearcă să pătrundă bezna salonului.

„Ce-o să mai iasă şi din asta?" se întreabă gândindu-se deopotrivă la amorezul tomnatic Louis şi la evenimentele politice ale zilei. O învălmăşeală mohorâtă.

Fata iubeşte, evident („Evident!" ridicase vocea Maria) pe grăjdar. „Ai văzut tu cameristă care să nu fie îndrăgostită de grăjdar?" El râsese: „Şi căreia să nu i se dăruie o fastuoasă adoraţie de către un camerist?"

– Louis, strigă, adu-mi şahul!

Îşi trage măsuţa de ceai spre fotoliu, în conul de umbră al lămpii.

Oricât de multe ar fi de făcut e necesar să te opreşti din acţiune pentru a contempla realitatea, ca generalii pe câmpul de luptă. Mai ales atunci când realitatea este mai încâlcită decât te-ai fi aşteptat."

Lord Canning, înaintea unei decizii, îşi plimba tacticos pipa dintr-un colţ al gurii în celălalt. Dura câteva secunde, care însă se dilatau din pricina impresiei de concentrare întipărită pe chipul lui. În împrejurări similare, Reşid-paşa somnola pe melodia unei fraze fără sens, care însă în turceşte avea o frumuseţe aparte: „Se spune că nucile îngroaşă venele!", iar Thouvenel străbătea elegant biroul de la un capăt la altul, se posta în faţa ferestrei şi privea apele Bosforului, caicele lunecând galeş de colo-colo şi catargele lor svelte.

„Eu o să fac o partidă de şah cu Nimeni! De câte ori voi întoarce tabla mă voi război cu mine, luptându-mă, de fapt, *pentru* mine!"

Întotdeauna înaintea lui se află umbra propriei voinţe.

– Cu cine vreţi să jucaţi monsieur?

Se uită spre Louis buimac, cu privirea aceea adormită, galeşă – pleoapele trase în jos peste pupilele înălţate, pierdute spre frunte: „Ce vrea? Să fie el adversarul meu? Obraznicul!"

– Du-te la culcare, Louis!

Nu-i vede decât picioarele, pantofii bine lustruiţi, pantalonii cu dungi cafenii şi vesta de mătase... Restul se pierde în întuneric. Simte însă că Louis nu este jignit şi nici supărat că-l expediază astfel. Tălpile cu vârfurile depărtate se desprind uşor de pe covorul gălbui...

„Se duce să-şi viseze fetişcana!"

Îi aude paşii în salon, scârţâitul clanţei şi micul scrâşnet al uşii care dă spre scara de serviciu. Apoi dangătul grav al pendulei.

E două noaptea.

Îşi aşează încet piesele în timp ce degetele mâinii stângi bat în marginea fotoliului ritmul copilăresc al melodiei de la flaşnetă.

E gata. Aşteaptă.

„Ce aştept?"

Se miră de propria lui aşteptare. „Ce prostie!" Se trage în umbră lipindu-şi spinarea de spătarul fotoliului.

– Ce faci tu, Ghica, şi ce mai nădăjduieşti?

„Nu, asta nu!" Împinge dincolo de conul alb al lămpii silueta firavă, încălţările grele ale prietenului nocturn, hainele lui cam ponosite, mai

largi decât ar fi nevoie, faţa lui palidă şi ochii mari, aposi, ca ai tuturor ftizicilor.

– Sunt tare supărat că-mi petrec vremea aici, în nelucrare, spune umbra.

Şi ceea ce ea spune Ghica parcă ar citi pe o hârtie veche, cu marginile puţin umede, hârtiile acelea salvate din incendiul casei doamnei Sniadeska, într-o ladă muiată în apa tulumbelor de pompieri. Nu, n-are ce căuta în seara asta în casa lui. Dar cum să-ţi alungi un prieten? Şi mai ales unul care a avut întotdeauna dreptate şi mai niciodată abilitate!

Priveşte piesele ca un suveran bătrân dezlănţuirea unui turnir.

Greşise şi uitase că greşise, iar acum trebuie să ispăşească.

– Papá, cum era Bălcescu?

Dumitru aruncase întrebarea cum arunci un năvod în apă, cu o mişcare largă, care desfăşura până departe firele perfide. Se plimbau pe frumosul gazon de la Wellington College şi Ghica voise, nu ştia de ce, să-şi dezamăgească fiul:

– Bălcescu? Un om incomod... Lipsit de supleţe. Simţise uimirea băiatului şi încercase să corecteze: Ei, era cam ironic, avea spirit, dar se retrăgea cu buzele strânse în faţa oamenilor, pentru că-şi iubea mai mult ideile...

Nu-i mai venise să continue, nu de ruşine, ci pentru că îşi dăduse seama brusc cât de tânăr rămăsese Nicu. În ciuda ravagiilor bolii, chipul lui se încăpăţâna să ofere o imagine a tinereţii. Avusese o clipă absurda invidie a supravieţuitorului unei catastrofe faţă de victima idolatrizată.

Dar numai o clipă.

Din ce în ce mai scurte erau aceste fante din viaţa lui prin care cădea în mijlocul tragediei generaţiei sale şi nu în pitorescul ei.

Trecutul – valoarea argintului vechi! Cine îl mai preţuieşte pentru lucrătura fină? Se preferă aliaje ieftine, cu gravură sofisticată! Îi povestise lui Totó istoria cu alviţa...

Şi povestind parcă se întorcea în timp şi memoria deschidea iar drumul vieţii lor, de la acea primă întâlnire, când sărise să apere de agresivitatea lui Sotea, găliganul şcolii de la Sfântul Sava, pe pirpiriul băiat care nu voia să-şi cedeze zaharicaua. Ce-l impresionase atunci? Lupta inegală? Copiii sunt obişnuiţi cu asemenea scene. Mai degrabă îndârjirea băiatului firav, ochii lui disperaţi privindu-şi adversarul de parcă ar fi vrut să-l facă să înţeleagă: „Nu-i drept!", să spună aşa unui Goliat fără minte, să-i străpungă negura din creier şi din inimă, să mişte printr-un eroism puţin ridicol sufletul brutei. Îi sărise în ajutor parcă antrenat de vârtejul acelei iluzii vulnerabile, dar frumoase. Era o luptă pedagogică! Apoi descoperise foile rupte din caiet, cu însemnările făcute de Nicu după cronicarii români pe care nimeni nu se gândise să-i predea în şcoală: „Petru Maior spune...", „Fotino zice: ...", „Din Constantin Căpitanul...", „După logofătul Radu Grecianu..." Pumnii lui Sotea abătuţi asupra amândurora şi mica lor victorie comună, în loc să-i umple de

frenezie, le lăsase un fel de stinghereală. Nicu încercase să-l facă să primească alviţa, dar el o refuzase pentru ca pe urmă să şi-o împartă cu bucurie sfioasă. Volubilitatea lui nu-l ajutase atunci (şi uneori, nici mai târziu) să înfrângă seriozitatea timidă a celuilalt. Plecase spre casă regretând perdeaua de ceaţă care stăruise între ei. Dar viaţa nu-i mai despărţise. Doar moartea.

Acum însă trebuia ca umbra aceasta să plece. Venise moartea şi le rupsese fraternitatea...

„Pleacă!"

Are sentimentul unei violenţe nedemne.

Iubeşte-mă, Ghica, fii pentru mine un bun frate; sunt atât de nenorocit, atât de izolat...

De ce numai tonurile lui patetice? Unde sunt scărmănelile pe care i le promitea, reproşurile amare sau ameninţările ironice: „Fii discret că te împuşc!"

– Iubeşte-mă Ghica, fii pentru mine un bun frate...

Cât de mândru păşeşte calul alb printre pionii negri – un căluţ la datorie!

Şi n-are cine să-l preţuiască. Dincolo de conul de lumină, prezenţa celuilalt e ca o suflare lină, rece:

– Aş vrea să nè certăm odată rău şi apoi să ne înţelegem, căci te iubesc...

E ceva mai bine. Acesta era tonul lui Nicu. În ciuda puterii pe care Ghica o avea, a succeselor lui constantinopolitane, el a păstrat întotdeauna aerul unui frate mai mare care trebuie să-l urmărească mereu pe cel mic, prea necopt, prea slab, prea dezorientat.

Ce-i asta? Nu în felul acesta voia să se relaxeze.

A lăsat timp de gândit adversarului şi acesta îşi agită nebunul!

Din salon vine iar o bătaie gravă. Două şi jumătate.

Alţii sunt cei pe care ar trebui să-i cheme.

Negrul va trebui să sacrifice pionul sau...

„Kogălniceanu a fost păcălit."

Iată evenimentul zilei, poanta politică, situaţia care ar trebui să stea pe tabla de şah spre minuţioasă analiză. Este evenimentul pentru care şi-a dorit această relaxare.

Trebuie să cântărească mai bine *revelaţia* aceea. Green îl ironiza distant în timp ce el vedea piesele unui şah – nu, nu acesta din faţa lui, altul mult mai vast, mai rebel – îngrămădindu-se unele în altele. Părăsind regula jocului, se aliau piesele albe cu piesele negre, izolând regele, regina şi zănaticii lor nebuni. Asta fusese *revelaţia* lui. Era posibil?

Întoarce tabla.

Pionul alb înaintează cam necugetat.

„Dar mai poţi cugeta?"

Se ridică, îşi caută pe masa de lucru cutia cu ţigarete. Pince-nez-ul se leagănă la capătul şnurului de mătase, îi loveşte ca un pendul pântecul.

„A venit să joace şah cu mine ca altădată!" Cum să-l alunge?

– Mi s-a acrit de tot de politică şi doresc a mă ocupa numai de istorie!

Ce este istoria? Noianul de amintiri ale părinţilor şi ale părinţilor părinţilor şi al atâtor rânduri de părinţi. Un vălmăşag de fapte. Nimeni n-a învăţat nimic de la el. Lada cu vechituri pe care o moşteneşti odată cu hârtiile de proprietate... Anecdotica unei familii, transpusă la dimensiunile unei naţii! Istoria? „Uite asta este istoria: păcăleala pe care a înghiţit-o Kogălniceanu! L-au păcălit nebunii regelui!"

„Nebunii regelui" pot arăta ca nişte personaje de carnaval. Scufiţa cu clopoţei şi pantalonii bufanţi! Foiesc prin palat, prin încăperile lui îmbâcsite de fumul ţigărilor domneşti, în conacul de la Cotroceni, pe după perdelele primăvăratice, învolburate de primele furtuni calde, ca nişte intriganţi de vodevil.

Şi ce veseli mai sunt! Şi cum mai dansează pe melodia flaşnetei!

Dar privind prin pince-nez tabla, mişcarea insinuantă a calului negru care apără poziţia precară a reginei, îşi aminteşte: „Toţi pionii adversarului trebuie cuceriţi şi dacă se poate... caii lui! Să se trezească trădat, trădat, trădat..." Aşa îşi dorise Mavros, pe terasa de la Călineşti cu o vară în urmă, când încercaseră să facă o partidă, dar eşuaseră lamentabil. Bătrânul trişa, fura piesele sau le muta locul, profitând de neatenţia lui.

De partea cealaltă, tura avansează cu oarecare obrăznicie. „Ce facem, domnilor?" se adresează grămăjoarei de piese din faţa lui.

Pufăie din ţigaretă.

O mişcare vagă în spaţiul de dincolo de lumină, o mişcare ca un oftat al întunericului.

– Şi eu, iubite Ghica, te îmbrăţişez din tot sufletul... Spre revedere, dar unde?

Abia acum ar vrea să-l întrebe repede: „Ce este politica, ce este istoria, dragul meu?"

Îl mâhneşte plecarea asta puţin demonstrativă. Din nou e vinovat faţă de Nicu Bălcescu. Mereu şi mereu vinovat!

Prin fereastra deschisă vine un parfum dulceag de narcise.

Puteau fi aliate piesele albe cu cele negre?

Merită să încerce. Trebuie lăsate deoparte tocmai cele care domină acum eşichierul. E ceva urât în asta? Nu face decât să elimine pe cei prea avizi de putere, pe cei plictisiţi de ea sau pe cei fără vocaţie pentru ea.

Dar este adevărat că Alecu Cuza nu are vocaţie pentru putere? Iată o întrebare sănătoasă. Cine i-ar putea răspunde?

Prin perdeaua uşoară trece un vânticel cald, cald.

Ghica se reazemă de spătarul fotoliului după ce întoarce mulţumit tabla, care miroase a lac. Un lac de cel puţin cincizeci de ani mai are încă tărie?! Se apleacă să mângâie lemnul, pătrate regulate de furnir galben şi brun. E o lucrătură frumoasă, fină. Se văd nervurile palide şi parcă se mai simte palpitul capilarelor.

De afară se aude foşnetul somnoros al tufelor de liliac.

Ghica mută regina. „Asta este! Trebuie o mică îndrăzneală, o mică impertinenţă!"

De fapt şi piesele astea s-au săturat să se tot urmărească unele pe altele... O alianţă! Speranţa de putere a tuturora şi a niciunora.

Revelaţia lui prinde contur. Cu siguranţă nici nu va trebui să pledeze cine ştie cât. Va fi necesar să combine mişcările unuia cu ale celuilalt. „Uite cum pionii albi şi negri se înfrăţesc. Deja?" Sigur. Era nevoie doar ca cineva să le sugereze ideea unei coaliţii împotriva celor mari.

În hol, pendula bate de trei ori cu o neaşteptată însufleţire care îl face să ridice privirea peste lentilele pince-nez-ului. Regele este într-o poziţie dificilă, deşi, la urma urmei, n-a făcut nici o greşeală. „Asta este situaţia!" zâmbeşte Ghica. Nu vrea să trişeze. Întoarce tabla şi se concentrează.

Tăcerea casei îl derutează o clipă. Nici afară nu se mai aude nici un foşnet, nici un cântec de greier.

Ţigareta a început să-i ardă degetele. O stinge şi mirosul de tutun ars umple încăperea. Din nou vede armata aceea mică de pioni, ture, cai mărşăluind, lipiţi unii de alţii. Cum?

Trebuie să întorci mereu tabla şi să priveşti lucrurile din perspectiva celuilalt ca şi când ai fi el, ca şi când îi dai dreptate...

Bine, bine! Domnii de la Paris şi Londra n-au chef de schimbări în sud-estul european! Berlinul are alte probleme decât supremaţia asupra Orientului. În schimb, ca de obicei, Rusia şi Austria îşi dispută întâietatea... Cheia unei schimbări este numai în interior. „Suntem prea împrăştiaţi, o să le spună, trebuie să ne fixăm un ţel comun şi o strategie comună!"

Totuşi, parcă se aude un greier. Musculiţele au venit să oficieze sărbătoarea luminii în jurul lămpii cu abajur alburiu. Uite şi un fluture cu aripi deja arse. „Sir Stradford crede că am vrea să ne rupem de turci. Dar i-am spus: La noi nici liberalii, nici conservatorii nu ştiu ce se petrece în ţară, ce vor vecinii, cine sunt, ce pot, ce interese au. Oamenii noştri politici şi-au făcut educaţia în occident şi naţionalismul lor se reduce la ideea latinităţii. Din această pricină problema independenţei se amână de la sine, căci n-ar fi posibilă nici pe cale diplomatică, nici pe cale militară – cale care ar cere o colaborare cu statele apropiate. În materie de politică externă suntem încă în faza romantică, apelăm la bunele intenţii ale puterilor europene. Şi când asta? În momentul în care toate guvernele europene nu ţin decât la interese."

Mută energic. A găsit portiţa. Se felicită, deşi mişcarea este net favorabilă adversarului. Ce-ar fi să câştige acesta? Dar cine este el? „Să nu omiţi nici o posibilitate de scăpare a celuilalt! Şi, de ce nu?, să ştii să apreciezi mişcările lui inteligente pentru că nu e de rând ideea să te lupţi cu Cineva, nu cu Nimeni!"

Se cufundă din nou în joc de partea cealaltă şi, iată, a observat o mică posibilitate de răsturnare a şansei. O mică inexactitate: pionul alb a ata-

cat adineauri viclean şi negrul, din trufie, devine distant, ca un bătrân care a trecut prin multe războaie şi pe care mărunta încurcătură în care l-a pus nepoţelul nu a contat prea tare, deşi tinereţea lui este aproape o jignire.

Îşi pocneşte vârfurile degetelor de marginea măsuţei. Lampa începe să pâlpâie galeş. Negrul trebuie să simplifice cu orice preţ, altfel va avea probleme, dar pare puţin apatic, da, de o nobilă apatie, iar albul stă la pândă. Apaticii aceştia îţi fac tot felul de surprize!

De exemplu, acum, regina... Ehe-he! Frumoasă lene, apatie!

Dar şi invers! Cum să faci din nişte pătimaşi, nişte fiinţe stăpânite de raţiune? Rosetti... exclus! Brătianu, poate. Mitică Sturdza? Să fie el o cauză pierdută? Câtă raţiune se ascunde sub pasiunea lui, sub ura lui? Multă! Dar sub cea a lui Dimitrie Ghica? a lui Jeannot Cantacuzino, care pretinde că Domnitorul acesta l-a compromis în primele sale guverne în mod intenţionat! Dar sub cea a lui Nicolae Blaremberg, sub cea a lui Filipescu, a lui Panu, a lui Lahovari?..."

Deci albul trebuie să sacrifice un pion pentru a obţine un centru puternic... Este ceva riscant în asta? Ia să vedem? Poate, poate. Arăpilă ar zice: „un joc sinucigaş!" Pentru că el întotdeauna se grăbeşte şi priveşte totul prea de aproape şi, uite, n-ar vedea cât de consolidată este poziţia reginei negre, negre ca tăciunele...

„Ca să vezi de ce-mi arde mie! De poziţia reginei!" mormăie aprinzându-şi o nouă ţigară. „Se zice că dracul se vâră peste tot, dar e o vorbă. Îi mai scapă unele locuri!"

Ar trebui acum ca întreaga tablă de şah să se prăbuşească. Însă rămân în picioare o mulţime de personaje. Situaţia nu este disperată. Nici de o parte, nici de cealaltă.

„Şi ceea ce este interesant, s-ar putea să rămână aşa multă vreme!"

Câtă?

Iată o mutare foarte bună... calul ţopăie. Cu siguranţă sacrificiul acela de pion este iminent. Nu numai că îl prevede, dar îl şi execută.

Oricât de *doi* ar fi, jucând, tot se simte singur.

Unde e Saşa? Ce rol are Saşa dacă nu acela de a-i umple singurătatea? „Să vină Saşa!" „Doamna este în braţele lui Morfeu, monsieur!" ar răspunde Louis. Îi mai trântise odată asta şi fusese nevoit să râdă de unul singur, cui i-ar fi putut povesti despre prostia valetului în aşa fel încât să n-o pună pe Saşa într-o lumină!... „Atunci să vină Jeannine! Sau nu, să vină numai coapsele ei, sânii ei, n-am chef de pisicăriile ei, de jurămintele ei, de insistenţele ei... Să nu mai vină nimeni!"

Pendula bate trei şi jumătate. Parcă s-a făcut mai cald!

Deci ce se va alege din *revelaţia* lui? Alianţa, coaliţia pieselor, care acum, totuşi, din sacrificiu în sacrificiu, au început să se îngrămădească în afara tablei de joc...

Nicu Bălcescu îl învăţase şahul şi-l dădăcise cu o răbdare curioasă.

Stăteau cu capetele aplecate asupra şahului. Ochii lui Nicu îi urmăreau mişcările. El punea mâna pe un pion şi Nicu murmura:

– Cu pionul?

Vocea era blândă, tonul uimit mascând cu tandreţe dezaprobarea.

El şovăia şi abandona piesa descoperind brusc eroarea care s-ar fi dovedit fatală după vreo zece mutări. Punea mâna pe tură.

– Cu tura? făcea Nicu mimând o curiozitate paternă faţă de nesăbuinţele lui, iar el îşi freca fruntea cu degetele umede şi zâmbea molcom, aprobator. Da, cu nenorocita aceea de tură era mai rău, din trei mutări era strivit. Stătea, stătea, privea tabla atent şi i se părea că...

– Cu regele? făcea Nicu intrigat, de parcă prostia lui ar trebui totuşi examinată, aşa cum un entomolog îşi potriveşte sub lupă un exemplar ciudat, ieşit parcă din specie şi, care, în monstruozitatea lui faţă de aceasta, ar putea ascunde o noimă.

Dar amintirea aceasta nu este apocrifă? Cine l-a învăţat să joace? „Îmi încarc memoria cu o emoţie în plus? Cine naiba a fost cel care mi-a aplicat această metodă sâcâitoare?"

Adversarul său stă încremenit pe poziţie; ca soldaţii în tranşee piesele albe aşteaptă ordinul. Însă generalul ezită, nici măcar nu ezită, amână, pufăie din ţigaretă şi ia în calcul şi ideea pierderii războiului. Se întâmplă că piesele răzleţite stau pe tablă înveşmântate în mister şi mohoreală. O linişte ironică. Se uită la ele.

Un şah distrugător pe diagonală şi albul cedează, cedează, cedează.

Se reazemă din nou pe spătarul fotoliului. Vede ochii sticloşi ai Bălcescului plini de dispreţ la adresa lui Arăpilă: „Dragă, a reuşit să piardă o partidă de nepierdut!"

E zăpuşeală. Primăvara a venit greu, dar brusc.

– Ce vrei tu, Ghica? Ce vrei să faci?

„Ei da, îmi place ca oamenii să-şi neglijeze din când în când propriile lor concepţii. E o dovadă de supleţe a minţii!" Dar cui îi spune el asta? Lui Nicu Bălcescu? Şi-a găsit cui!

Ce-o fi starea asta de mâhnire molatecă? Rămâne o vreme cu privirea pironită pe pătratele şahului, pe ultimele piese care sărbătoresc deopotrivă înfrângerea şi victoria. Ce alunecuş...

Prietenul cu care juca odată nu mai este, dar, uneori, când ia în mână şahul, el se comportă ca şi când îngerul aceluia ar fi de faţă, încăpăţânat, puţin insolent. Insolenţa celui mai puţin păcătos.

Îşi pune palmele cu degetele încârligate la ceafă. Respiră adânc.

„O falsă memorie!" Însă ea îi locuieşte singurătatea. Căci unde îi sunt prietenii?

Se ridică din fotoliu.

„Am numai aliaţi?" se întreabă aprinzându-şi iar o ţigară. Ar fi să-i elimine pe Alecsandri, pe Negri, Bălăceanu, Arăpilă, Ion Ionescu... Nu e chiar singur. Numai ambiţiile lui sunt singure. „Nu-i ţine legaţi de mine

numai inteligenţa mea? Să se fi pierdut emoţia aceea tinerească?" De ce simte nevoia s-o invente? Mai are prieteni dar ca Acela nu!

Se strecoară în salon, scoate din dulăpior o sticlă de Porto şi-şi toarnă într-un pahar svelt. În drum spre camera lui de lucru, bând o înghiţitură, îşi spune: „Nu mai pot fi disperat. Numai la tinereţe poţi fi disperat. După ce ai făcut atâtea compromisuri cu viaţa, ce disperare să mai ai?"

În faţa ferestrei, zăpuşeala umedă a grădinii! Nori grei apasă peste parcul Gherganilor.

Pufăie leneş din ţigaretă, şi deodată, ca o bucurie ascunsă a naturii, începe să plouă în rafale. O înviorare crispată şi o îndoielnică purificare...

Pe pervazul lat joacă băşici de apă. E o răpăială măruntă şi gravă care dă nopţii un fel de strălucire.

Dar el de ce este atât de trist?

VI

Zece zile ploaia n-a contenit.

Streşinile curg în cascade. Olanele nu mai pot dirija apa spre caldarâmul şi el îmbibat ca un burete. Străzile au devenit pâraie noroioase care duc la vale gunoaiele şi leşurile de şoareci, pisici şi câini vagabonzi. Pe la ferestre se văd chipuri bolnave, cu priviri speriate, iar în uşile prăvăliilor, negustorii visează la o prosperitate viitoare, romantică şi ajutoarele lor somnolează cu genunchii la gură.

– Pe ce pui mâna e umed! se plânge Saşa.

„La naiba, e ceva foarte senzual în potopul acesta!" gândeşte Ghica, încercând cu greu să-şi aprindă ţigareta fleşcăită.

Mâncărurile par moi, putrede, iar băuturile sălcii.

Alecsandri îi scrie: „Plouă, plouă, plouă! Et on appelle ça un gouvernement!"

În căldura începutului de iunie pânza cenuşie a ploii înfăşoară oraşul.

Copacii şiroiesc cu frunzele bătute de stropii energici şi monotoni, trandafirii agăţători care acoperă verandele, gardurile, boschetele din grădină plâng roşu şi roz şi alb.

Numai tutungiii au rămas fără marfă. Închişi în casă, bărbaţii pufăie şi-şi mângâie molatec nevestele.

În cluburi şi în cafenele, în restaurantele de lux sau în crâşmele de mahala, rarii clienţi care mai împing uşa cu botinele, scuturându-şi umbrelele sau mantalele, au un aer visător, o singurătate studiată, uşor teatrală. De discutat, tot despre politică discută.

„Aş vrea să văd şi eu pe cineva, la noi, care să caşte când e vorba de politică!"

Dar dinspre munte, coborând spre deal şi invadând câmpia vine *zvonul* cel tulbure, zvonul presimţit şi aşteptat. Râul s-a umflat şi spinarea lui mânioasă se apropie de oraş.

Începe o alergătură bezmetică. „O stenahorie de obşte". Oamenii par treziţi brusc din somnul siestei şi se grăbesc să vadă şi în acest an malurile amărâtei Dâmboviţe înghesuite între uliţi, zăgazuri, deşeuri şi „nomoale".

– Aici, nici o calamitate nu-şi impune remediul, spune Ghica aruncând şervetul pe masă. Budinca a avut un gust de lapte acrit. La noi, capriciile naturii sunt nişte fatalităţi pe care nimic nu le poate împiedica...

Se ridică furios, porunceşte să fie înşeuat Simon, armăsarul lui cel brun, îşi ia pelerina de ploaie şi după ce traversează holul de două, trei ori, nervos, în aşteptare, iese în verandă unde umezeala i se lipeşte de pleoape, de barbă, ca pânza unui păianjen.

Încalecă.

Ploaia nu mai este decât o ceaţă lăptoasă.

„Bună ţară, rea tocmeală!"

Când ajunge în capul străzii se opreşte intrigat de o scenă aburită. La câţiva metri, în dreptul prăvăliei lui August Tzigler, – „Tapete şi hârtie zugrăvită" –, un cerşetor îşi întinde zdrenţele fetide. Stă turceşte pe un ţol cafeniu. Nu pare infirm, e doar bătrân şi îşi expune bătrâneţea milei publice. Căciula de fetru năclăită de jegul multor generaţii se apleacă până pe umărul drept, unde atârnă un guler de blană de capră, în care s-au cuibărit scaieţi, paie şi frunze veştede şi în care, cu siguranţă, se zbenguie puricii. Peste cămaşa cenuşie şi-a aruncat un surtuc de postav albastru, scurt până la şale, apoi un fular peticit şi un fel de brâu oltenesc din piele. Iar peste toate astea, pe un umăr, un ţol numai franjuri şi găuri. Din maldărul de boarfe, se zăreşte gâtul uscat, cartilajele zbârcite şi chiar un smoc de păr sur.

Bătrânul suge din când în când dintr-un clondir. Cu o demnitate aristocratică. Zace pe bârnele trotuarului sprijinit de un felinar. Trăsurile trec pe lângă el şi-i aruncă în faţă stropi de noroi din băltoaca apropiată. Omul suduie, îşi agită mâinile şi trage din clondir. Nu se mişcă din loc. Roţile nu se opresc, una, a doua, a treia, a douăzecea...

– Asta-i ţară? ţipă. Numai gloduri, numai mizerie, numai asuprire, numai nepăsare!

Câteva ţaţe îi aşează în palmă câte un bănuţ şi rămân lângă el să-l asculte. Dau din cap, îl aprobă. Copiii râd, sunt împinşi de alţi curioşi foarte aproape de bătrân şi cercul din jurul lui se strânge.

O altă trăsură stropeşte zdrenţele însufleţite, stârnind verva cerşetorului.

– Să fi ajuns şi eu ministru! Puneam eu şaua pe ei! Chisăliţă îi făceam! Au stricat legile şi datinile şi respectul cuvenit bătrânilor! Şi au vândut ţara străinilor! Maţe pestriţe şi plămâni uscaţi!

„Sunt oameni pe care Moartea îi descoperă deja morţi! Nu, zău, ce să facă în cazul lor? Se retrage plictisită."

O altă căruţă se apropie. Cei din preajma cerşetorului se feresc, împing pe cei din spate, aceştia vociferează şi îi împing la rândul lor pe cei din spatele lor, doi târgoveţi se înjură, unul ridică pumnul, celălalt îl ia de guler, o tânără cu biniş mov încearcă să-i potolească, iar moşul ridică vocea pentru a putea fi auzit:

– Nu mai trăim, citim jurnalele!

Un tinerel cu ochelari îşi dă cu părerea asupra stării drumului arătând pedant gropile, explică felul în care ar trebui să se niveleze podul. Cei din jur dau din cap, dar un surugiu îşi mână caii în goană, cățărat în picioare pe capră şi roţile saltă peste pietrele de râu acoperite de mâl, mânjind pe toată lumea.

Ghica ar vrea să se desprindă de spectacol şi totuşi ceva îl reţine. Dispoziţia lirică a bătrânului? Critica aceea goală de sens, contemplativă? Chestia cu jurnalele i-a plăcut! „Iată o observaţie de bun simţ; într-adevăr, am început să privim viaţa foarte abstract; ceea ce se petrece în jurul nostru nu mai este asimilat prin experienţă, ci prin lectură. Esenţialul se află scris, derizoriul îl găsim în gesturile noastre zilnice."

Moşul pune iar clondirul la gură. Mai are doar câteva picături pe care le soarbe disperat. Ghica tocmai dă să plece când, abia depăşind locul şi încercând să nu atingă băltoaca, aude din spate urletul cerşetorului. Se întoarce strunind calul şi priveşte gura plină de noroi a bătrânului:

– Ahaaa! E viaţa un lucru bun sau rău! Cine ştie, domnii mei?

Face o pauză în care scuipă saliva amestecată cu alcool şi noroi.

– Ahaaa! Pe viaţa noastră a apărut o pată de ulei care se tot întinde şi se tot întinde!

Cei din jur îi dau dreptate, îl căinează, îl ascultă plini de înţelepciune, zgribuliţi, întunecaţi, nemulţumiţi. Copiii ţopăie printre ei şi se lasă împroşcaţi de noroi.

„Cu ce mă deosebesc eu de el, dacă am stat aici şi am privit? Valahia este în noi ca sângele, ca plasma într-un organism! Ah, cum, cum să explici acest fatalism extrem de vital celor care abia îşi ridică pleoapele spre noi? Cum să-i vorbeşti lui Thouvenel sau lui sir Stradford de scepticismul voios, deznădăjduit şi sănătos în acelaşi timp al acestui popor? Chestia cu jurnalul a venit în istorie foarte bine grefată pe trăirea în imaginar, în fantezie a românului. Care român? Da, care român? Cel nemulţumit, desigur. Grandomania şi umilinţa, apatia şi, brusc, fiorul creaţiei!"

Ar vrea să se îndepărteze cât mai repede de această scenă deloc plăcută, însă ceva îl reţine. O teamă, o suspiciune, o bănuială? Şi nu e uşor să zăbovească aşa, călare. Neliniştea apasă şi nimic nu se întâmplă. Oamenii se împrăştie, bătrânul a adormit sub ţoalele lui, noroiul îl acoperă cu grijă, cu tandreţe. Copiii s-au risipit, tinerii şi-au găsit colţurile întunecoase unde să-şi facă tot felul de confidenţe...

Trăsurile trec, trec, trec...

Ghiță o ia din loc agale, abătut, ținând hățurile moi și în dreptul casei Florescului se întâlnește cu Ioan Cantacuzino. Nu mai este singur.

– Veneam spre dumneata! spune acesta. Hai să vedem și noi!

„Să vedem ce? Să vedem cum iar s-a revărsat Dâmboviţa, să vedem ce-am văzut și acum un an, și acum trei ani și de când ne-am născut?"

Cantacuzino, ca de obicei stângaci în șa, sever ca un tinerel soldat la prima paradă, pare neașteptat de speriat și, luând drumul spre podul Mihai Vodă, Ghica simte nevoia să-i spună:

– Ce vom vedea? Ceea ce am tot văzut...

Cumnatul său se îndoaie în șa, mângâie crupa calului cu cravașa și zâmbește cerului opac, cenușiu, lăsând ca stropii de ploaie să-i umezească barba castanie.

Încă din dreptul grădinii lui Deșliu caii au început să-și afunde picioarele subțiri în băltoace, apoi să intre până la genunchi în apa mâloasă, care până la urmă le pătrunde și lor, călăreților, în cizme.

Pe lângă ei trec în ritm nervos trăsuri cu copertina trasă. Roțile vântură apa ca la moară. Numai copiii se bălăcesc cu plăcere în șuvoaiele umflate care au acoperit pietrele caldarâmului. O veselie agitată, gâlgâită, frenetică, aproape isterică. Peste capetele tuturor plutesc în zbor lin rândunele, porumbei argintii și vrăbii.

– Ca în fiecare an, ne vom plânge de capriciile naturii și se va spune: Asta este!

Calul pleoscăie deja în apa de jumătate de stânjen. Cantacuzino pare speriat. Sub pălăria cu boruri largi nu i se văd decât ochii cu pupilele dilatate. Șoptește:

– Trăim fără să ne mistuim, cum ar spune un popă. Dar, la urma urmei, nu suntem toți niște popi? Propovăduim religia progresului, nu?

„Ia te uită, Jeannot a devenit filozof!"

Ajung în apropierea micului deal al Gorganilor unde o mulțime pestriță se înghesuie în balcoane și pe acoperișe, pe țăruși înalți ce odată întăriseră malul, acoperiți acum cu scândurile recuperate din cursul apei. Dincolo de îngrămădeala aceasta (dealul pare un amfiteatru asediat de ape, de unde lumea contemplă emoționată și pasivă scena), dincolo este *tragedia* : femei, copii, bătrâni rămași pe țiglele ude ale caselor înecate, blestemând și rugându-se și plângând. Zgomotul înfundat, tenace al râului s-a amestecat cu gemetele, vaietele și suspinele nefericiților care, în ciuda *zvonului,* nu ieșiseră din locuințele lor, rămăseseră nepăsători în cămărușele lor scunde, cu acea încredere absurdă că patru pereți îi apără, îi ocrotesc și, acum, în grabă, cu ce aveau pe ei, în cămeșoaie, cojoace peticite, fuste pătate de sosurile bucătăriilor și cu basmalele căzute pe nas s-au refugiat sus pe acoperiș, strângând în brațe, pătimaș, hornurile și lucarnele.

Clopotele bisericilor din apropiere bat cu îndârjire, ridicând spre ceruri umede vestea nefericirii obștești.

– Se zice că apa a scos în unele sate coşciugele din cimitir, spune Cantacuzino cu vocea lui cea mai sumbră.

Caii fornăie şi-şi mişcă nervos capetele.

– De fapt, intervine Ghica, noi nu avem tragedii, avem probleme... probleme nerezolvate şi un fatalism rezistent până la prostie.

Un câine scăpat de sub un acoperiş înoată spre ei, se strecoară printre oameni, pe sub burţile cailor şi dispare pe o uliţă cu salcâmi plângăreţi.

– În fiecare an se revarsă, mai mult sau mai puţin! Nu-ţi vine să crezi că firicelul acesta sălciu, mâzgos poate avea asemenea capricii! Îţi poate intra, la urma urmei, în casă, în dormitor, în cămară!

– Atâtea capricii fireşti, şi, vai, rezonabile! S-au luat măsuri? Da, în '62 s-au împărţit prin grija Domnitorului 300 de galbeni. Sinistraţii au primit fiecare strălucita sumă de 135 de lei. Ca să mănânce bine o dată la cafeneaua lui Raşca!

O babă îşi îndeasă colţul basmalei în gură şi ţipă înfundat:

– Un blestem! Un blestem al lui Dumnezeu pentru păcatele noastre prea multe!

– Aceste lucruri s-au întâmplat ca să ne slujească nouă drept pilde, pentru ca să nu mai poftim după lucruri rele... mormăie un popă cu potcapul puţin căzut spre ceafă, dar cu o privire inspirată, convinsă.

– Aşa-i natura asta! Ne dă câte o palmă din când în când pentru a ne aduce aminte că nu suntem decât nişte nenorociţi! se lamentează un burtos cu obrajii rumeni, dar plin de evlavie.

– Chiar! Natura îţi trânteşte odată o catastrofă şi-ţi arată cât de zadarnice sunt toate! îi răspunde un bătrânel cu pălăria muiată de ploaie.

Ghica se uită la Cantacuzino, ridică ochii spre aceleaşi ceruri umede:

– Cât scepticism sănătos!

Dar bătrânelul continuă:

– Te lupţi, faci avere, agoniseşti şi deodată... praf şi pulbere, în câteva minute!

Are senzaţia că pesimismul, pasivitatea aceasta – nimeni nu încearcă să dea un ajutor sau să salveze ceva – are un aer carnavalesc, ascunde o bucurie dezordonată. O observase şi la Ghiţă sau Safta care trăncăneau despre nenorocirile altora cu deosebită voioşie. „Ne mănâncă pitorescul!"

– Ce e viaţa? Azi este, azi nu este! filosofează o femeie cu surtuc verzui.

Apele curg, curg, volburoase, pline de găleţi sparte, roţi rupte, pânze sfâşiate, ligheane ruginite şi copăiţe verzi de prea multă apă îmbibată în ele.

– Dar digurile unde sunt? întreabă Ghica aproape în urechea lui Simon. De ce n-au lărgit şanţurile de deversare a apei, cum promiseseră, de ce nu s-au desfiinţat morile, nu s-au dărâmat podurile cu picioare în râu?

De ce tocmai ceea ce este necesar n-au făcut, lăsând totul pe seama fatalităţii?

– Tu eşti tot cu gândul la *progres*! râde Cantacuzino şi cu cravaşa arată în dreapta, coborând pe direcţia apei, un pâlc de jandarmi care înaintează călare prin şuvoaiele de apă, împingând mulţimea gălăgioasă.

Se produce o mişcare ciudată – un protest în doi peri. Lumea nu se mişcă, dar mârâie.

– De ce nu ne lăsaţi în pace?

Dar se dă înapoi, se lipeşte de zidurile caselor care nu au decât scările sub apă şi continuă să bodogăne, supunându-se.

– Înapoi, mai repede, înapoi! strigă jandarmii. Nu mai căscaţi gura degeaba!

– Dar sunt ai noştri, ai noştri!

Din susul apei, dinspre Cotroceni, apare un pâlc de călăreţi. În mijlocul lor, Domnitorul, doctorul Davila şi colonelul Pisoschi, iar în spatele lor, plutind aproape, un furgon sanitar înalt. Cineva dinăuntru dă unui ofiţer coşuri de pâine şi ulcioare de apă şi rachiu, acesta le trece aghiotantului domnesc care le agaţă de o prăjină şi, la semnele lui Cuza: Acolo! Acolo!, le îndreaptă spre sinistraţi. Mulţimea încremeneşte o clipă, o clipă de tăcere grea, consternată, apoi babele încep să plângă, femeile scâncesc şi din toate părţile se ridică urale. Trecerea convoiului produce o impresie puternică. Până şi cei ce stau plouaţi pe acoperişurile caselor inundate plâng de emoţie, sărută pâinile şi strâng la piept ulcioarele.

– Ce este adoraţia mulţimii? se întreabă Ghica.

Prinţul Cuza este într-o uniformă simplă, chipiul îi este parcă ponosit, dar gesturile le are ferme. Privirea alunecă în grabă peste spectacolul dezolant. Îşi pipăie din când în când brandenburgurile care îi taie pieptul. Are o fermitate modestă, limpede, netulburată de îndoieli. A trecut prin multe, a înfruntat multe pe acel câmp de bătaie care se numeşte politică pentru a nu se speria de o calamitate naturală.

– Şi-a pierdut sfiala! Când salută poporul nu se mai gândeşte la cum îi stă mantaua, ci la cât de smerit este cel din faţa lui...

– Cine a îmbrăcat o dată mantaua lui Mihai Viteazul, fie şi pentru a străluci într-o lojă de teatru la un spectacol festiv, pierde din vedere sfiala...

Coşul din capătul prăjinii se clatină, mâinile întinse să-l prindă nu sunt destul de lungi şi, iată, pe Dâmboviţa cu mers iute, câteva pâini plutesc în derivă! Priviri înfometate le urmăresc până când, îmbibate de apă, se cufundă, dispar în curentul de dedesubt. Cuza dă nemulţumit din cap, trage hăţurile, împinge armăsarul câţiva paşi până când râul îi ajunge la coapse şi întinde mâna unei femei despletite, rezemate de unul din stâlpii podului. Îi mângâie palma întinsă şi dă o lovitură furişă de cravaşă calului care începuse să necheze simţind prundul alunecos. Apoi se îndepărtează.

– Iată ceva care mai degrabă trebuie criticat decât admirat, spune Ghica.

Şi totuşi Cantacuzino zâmbeşte într-un fel care îi arată cât de subiectiv judecă. E un zâmbet în care se include şi exasperanta comparaţie: „Desigur, ca Domnitor, dragul meu Ghica, ai fi făcut multe lucruri utile, dar dragostea populaţiei..."

Cocoţat pe scara sprijinită de acoperiş, scara pe care îşi urcase familia şi cele câteva cufere cu boarfe, un ţigan cu pantalonii suflecaţi priveşte cortegiul cu o consternare copilărească. Cum ar fi ajuns el vreodată alături de cel mai mare om al ţării, fără această întâmplare nenorocită!

– Tu ne-ai eliberat, Măria Ta, dar soarta nu ne vrea liberi!

O femeie ţipă, încercând să-şi ţină echilibrul precar pe streaşina casei:

– Apără-ne, ajută-ne, ai milă de noi!

Alături, un băieţel îşi bălăbăne picioarele murdare în apă.

– Ştii ce zice Gibbon? „Înşiraţi catastrofele imperiului şi Claudius va spune Senatului: Orice vom întreprinde va fi destul de măreţ!"

Nişte fetişcane cam dezbrăcate de la o fereastră, flutură eşarfe roz, cu acel râs neruşinat şi provocator care se ştie apărat de propria lui nepăsare.

Ghica întoarce calul. Picioarele acestuia fac să pleoscăie apa stătută, mâloasă dintre casele înghesuite pe malul râului. Clopotele bat jalnic.

– Numai păcatele noastre, se jeluie aceeaşi babă – e aceeaşi, e alta, oricum pare o copie perfectă! Numai că aceasta se jeluie privind leşul unei pisici negre.

Abia după ce trec de Cişmigiu, despărţindu-li-se drumurile, mai poate spune:

– Este ciudată alcătuirea sufletească a românului: luciditate şi resemnare şi lipsă de constanţă în sentimente! Ştie atât de bine să critice şi atât de repede să ovaţioneze! La naiba, ce sens al libertăţii vezi în asta? Se apleacă mângâind gâtul calului şi continuă cu o expresie de uimire tandră: Am fost întotdeauna sceptici cu stăpânirea şi, totuşi, ne-a tulburat apariţia ei publică. Oamenii aceştia puteau ieşi din suferinţă de dragul autorităţii întrupate brusc în faţa lor?! Ce fel de spirit critic mai este şi ăsta?

Cantacuzino se ridică în scări:

– Vii pe la noi?

– Nu, mai dau o raită prin oraş!

Simte nevoia unei descărcări şi, văzându-l pe cumnatul său dând colţul străzii, îşi mână calul spre casa nostimei vânzătoare de la Fialcowski – tinerică, mimând frumos pasiunea. „O calamitate îţi dă gustul violentei trăiri a clipei, nu? Îţi poţi spune: nu mai am mult, vine peste mine repede moartea şi cu uşurinţă accepţi păcatul, ha! Şi ce mai păcat!"

Jeannine este într-o rochie simplă de casă. Ochii mari, dramatici şi buzele cărnoase, senzuale abia că-l mai lasă să facă o mică pregătire. Ce contează Dâmboviţa umflată peste măsură dacă amorul lui furişat,

discret devine, între aceşti patru pereţi ai unei case burgheze, o nesăbuinţă jucăuşă.

Mama suferă că tânăra sa odraslă nu şi-a luat de bărbat un om pe potrivă, dar protejează situaţia nu numai din mândrie ci şi, bineînţeles, din anumite considerente materiale, cu atât mai mult cu cât temperamentala copilă pare decisă să-l urmeze până la capătul lumii pe acest prinţ urât, dar exotic. Pentru buimăceala ei juvenilă, pentru ceea ce cunoscuse prin prăvăliile unde fusese vânzătoare – glume proaste, vorbe oarecare, idei puţine, oameni cu tabieturi mediocre, ciupituri, rânjete de două parale, indiferenţa satisfăcută a negustorilor, felul lor tranzacţional de a face amor – prinţul Ghica fusese un miracol! Un miracol al inteligenţei pe care fata mai mult o intuia decât o pricepea, un miracol al sexualităţii tandre, blânde, fastuos chinuitoare. Experienţele anterioare îi dăduseră o imagine grosolană, cam brutală, cam elementară despre ceea ce se poate petrece între un bărbat şi o femeie, dar de data aceasta: „E fantastic! spune ea, e fantastic!" Iar adoraţia ei, datorată tocmai împlinirilor lor amoroase, îl face şi pe el „fantastic" de sensibil. O place din ce în ce mai mult pentru câtă plăcere înţelege că-i provoacă. Feminină, cu instinct aprins, Jeannine a simţit că are dreptul la tot felul de îndrăzneli.

Şi iat-o!

O mână cu degete lungi, fragile, îi mângâie pieptul, un picior cu musculatura fibroasă, încordată uşor sub pielea netedă, i s-a încolăcit peste şale, buzele cărnoase îi şoptesc la ureche:

– Nu m-am aşteptat ca azi să facem dragoste! A fost divin! Îmi place să simt cum îţi vibrează muşchii şi cum se înfierbântă creierul... Uite aici, la gât, se zbate sângele...

Ce mai muzică, ce mai descântec! Şi-l muşcă de umăr imediat. În cearceafurile uşor umezite, totul este în voia trupului.

Undeva oamenii primeau pâini din coşuri de nuiele şi promisiuni din guri domneşti, undeva o apă murdară clipocea printre dulapuri, scaune şi mese, se infiltra prin pereţi, undeva se pregătea hăcuirea moşiilor...

– Îmi place să facem dragoste, pentru că ştiu că simţim la fel. Şi pentru că uit tot. Uit că timpul trece şi nu-mi ajunge niciodată, uit că o să pleci acasă la femeia aceea, la copiii tăi, că niciodată nu vei rămâne cu mine. Eşti al meu, mă pierd...

Sărutările Jeanninei sunt fierbinţi, privirea capătă o expresie dramatică:

– Adineauri mi-ai spus: „te simt" şi glasul tău avea în el atâta căldură şi patimă...

Ei, e încă tânăr, zău, micuţa îl face să râdă gândindu-se că anii lui încă n-au trecut.

Nu există deosebire între el şi Ghiţă când e vorba de fericirea asta!

Şi sânii ei mici îi ating pieptul. Vorbirea ei cam emfatică nu-l supără deloc.

– De două zile port în urechi sunetele pe care le scoteai ultima dată când ai venit, în care se amestecau satisfacţia şi plăcerea...

Jeannine îşi apleacă mult faţa spre chipul lui. Are un obraz puţin ţărănesc, cam lat, pătat de pistrui lăbărţaţi, dar înveselit de privirea plină de tensiune a poftei trupeşti. Gâtul are deja câteva cute şi miroase a transpiraţie erotică şi e bine!

– De câte ori mă apropii de tine mă emoţionează mirosul tău, care, ai observat?, râde ea, seamănă cu al meu, ha, ha!

„Ca să vezi! Mirosul ăsta! Ce bucurie de animale păroase! O adevărată binecuvântare!"

– El începe să ne dea târcoale înainte de a ne iubi, din clipele acelea de nelinişte plăcută şi grăbită. Eşti destins şi mă cunoşti cu ochii închişi şi eu tresar abia atinsă de tine.

E vicleană cu destulă îndemânare şi candoare. Şi vorbeşte ca-n romane. Ce mai trăncăneală cu lipici! Să ai încredere în devotamentul ei teatral? Se face că suferă când el pleacă – şi asta este bine, nespus de bine.

– Îmi place cum pulsează sângele în noi deodată, în acelaşi ritm...

Degetele subţiri îi alintă buzele şi pleoapele închise şi se gândeşte să mai înfierbânte sângele acela o dată, se răsuceşte spre trupul transpirat al femeii, dar dragostea e mecanică, e numai o luptă ritmică, atât. Îşi spun vorbe care deodată par împrumutate. Un înec în apa învolburată şi sălcie, un vârtej, un turbion, o părăsire a lumii şi el cucereşte încet, urmărind amănunt de amănunt, carnea înflăcărată şi umedă, cu o luciditate nărăvaşă şi, în sfârşit, îi zguduie pe amândoi.

Apoi, puţin îi pasă. Totul – patul cu cearceafurile boţite, perdelele ieftine de brocard, tavanul alb, pătat de igrasie, tablourile cu păstori şi păstoriţe se învârtesc o vreme în horă şi se potolesc treptat, lăsând în urmă un vag regret, o osteneală, o biată amintire.

Tăcere. Moleşeală.

Ar dormi. Cu mâna pe pântecul femeii istovite ar dormi. Dar ea îşi începe cântecul. După acel *allegro* vibrant, după *andantele* cumpătat, iată *menuetto.* Vocea îi este lăbărţată, leşuită.

– Mă gândesc că vei ajunge acasă... Ce-i vei spune, ce vei vorbi cu ea? Voi fi încă imprimată în pielea ta! Cum îţi ascunzi ochii în care se pot ghici orele noastre de dragoste? Cum îţi ascunzi glasul pentru a înăbuşi sunetele voluptăţii?...

E ridicol de tandru! Şi semnele voluptăţii mai răsar deodată, pe calm, pe melancolie!

Somnolenţa i se risipeşte pe dată la această lamentaţie. Afară este lumea, este catastrofa, e Saşa, e politica, sunt lucrările lui de economie politică, la naiba, prea mult huzur, prea multă plăcere. Şi parcă alungat de începutul suferinţei femeii, iată-l lipăind călare pe străzile noroioase ale Bucureştiului, într-o ploaie măruntă, care îl înviorează. Merge încet

spre casă. Pelerina i s-a înmuiat de apă. Chiar şi uliţa Luterană a devenit mâloasă!

Oraşul continuă să vuiască. Trec pe lângă el trăsuri repezite, călăreţi agitaţi, căruţe cu coviltir, încărcate de boarfe, birje pline de mahalagii refugiaţi. Iar el este fără vlagă, percepe totul ca de la mare distanţă, aşa cum dintr-o staţie de poştă, seara, când vizitiul schimbă caii, îţi imaginezi prezenţa oraşului spre care te îndrepţi datorită unui halou luminos, întârziat la orizont, un fel de abur care se ridică din câmpie.

El nu poate afirma că viciile îi sunt „meschine curiozităţi ale inteligenţei", cum spunea un filozof. Dimpotrivă, în pragul acelei căsuţe, îşi abandonează inteligenţa, vârând grijuliu instinctul de conservare în buzunarul de la piept al hainei. Este senzaţia unui înotător bun când apa este liniştită şi nimănui nu-i este frică! Nici că se va îneca, nici că va fi furat de haine!

E o stare plăcută, toropitoare.

N-are nici o idee despre nimic!

„E foarte relaxantă!" îşi spune, încercând să rămână totuşi deasupra subiectului. De aproape trei ani o vizitează pe această fată lipicioasă şi cântătoare care dă şi o nuanţă dramatică, pasională întâlnirilor lor. „E foarte relaxantă!" Şi-i vine să recite cu glas tare prin agitaţia oraşului, versul ironic al lui Heine: „Duios mai iubeşti primăvara!"

Inundaţiile?

Parada de generozitate a lui Cuza, care de patru ani nu face nimic pentru a digui amărâtul ăsta de râu?

Uralele mulţimii sinistrate?

Pictorul acela cocoţat pe o gheretă de anticar care voia să imortalizeze scena pe un carton deja înmuiat de apă?

Sălbaticul fanatism al oamenilor?

Ura lui faţă de acest, acest, acest impostor!?

Ce contează toate astea?

Nimic nu contează decât plăcerea...

Şi fata asta este un delicat amestec de prost gust, sexualitate, tandreţe, interes, adoraţie, voluptate, devotament, aspiraţie spirituală şi monotonă insistenţă asupra lipsurilor ei materiale. Ce mai pisică! Dramatizează frumos, e nesăbuită în simţuri şi îl venerează!

Când intră în salon are o mică ezitare: „Dacă, totuşi, se vede?"

Saşa exersează scherzzo-ul din sonata nr. 3 de Beethoven. Are o impecabilă dorinţă de perfecţiune şi fraza muzicală se încheagă riguros, cu efort vizibil, dar riguros. Îşi întoarce faţa spre el. E tristă, nespus de tristă şi puţin dispreţuitoare.

„Nu mă pot ocupa prea mult de Saşa pentru că sunt prea sigur de ea!" îşi explică el infidelităţile. „Cine a spus că o femeie trebuie să pună preţ mai mult pe slăbiciunea bărbatului ei, decât pe credinţa ce i-ar putea-o purta?"

O sărută pe frunte. Se aşează pe fotoliul de lângă pian şi-i povesteşte scena de la podul Mihai-Vodă.

Cu mâinile în poală, cuminţi, ea clatină din când în când din cap:

– Bieţii oameni, bieţii oameni! Ce-i de făcut?

Saşa lasă bărbia în piept şi şopteşte, rupându-se de povestire:

– Mă gândesc cum ar fi dacă dinţii albi ai pianului mi-ar ronţăi timid suferinţa? Singurătatea m-ar prinde de mână...

El tace, laş, surprins şi încordat.

Dacă ea va merge mai departe?

Nu, Saşa are delicateţea de a nu împinge scena în dramă.

Gelozia este pentru ea ceva urât. O trăieşte pentru că nu are încotro; dar o trăieşte ca pe o exalaţie corporală, o păstrează pentru intimitatea budoarului.

Totuşi, o clipă, Ghica s-a temut. Pentru că, odată, îndemnată de Maria, Saşa descinsese la crâşma de la Bordei unde el şi cumnată-său îşi făceau de cap cu nişte dansatoare italiene. Acea apariţie fusese marea aventură în vulgaritate a Saşei. Atunci o auzise râzând cu hohote uşor triviale. Băuse cu sorbituri mărunte la început şi apoi repezite trei pahare de coniac. A fost singura dată când în soţia lui a simţit femeia care ar fi putut fi, dacă nu s-ar fi născut cu averea şi ambiţiile lui Mavros în poală.

VII

– Ultimii ani au maturizat ideea de revoluţie...

Găsise bine termenul „maturizat" Dacă ar fi spus „potolit", „sleit", „degradat" şi altele, l-ar fi jignit pe Rosetti.

– ...a trecut de vârsta critică.

Râde amar spre litografia atârnată pe perete, deasupra consolei.

– ...iar generaţia noastră şi-a impus legitimitatea politică.

Brătianu este de acord. Nici nu putea fi altfel. Iese din încordare şi, cu mâinile băgate în buzunarele hainei, dă din cap.

Dar nu el trebuie să aprobe, ci Rosetti, care nici una nici două vrea o mişcare de răsunet european! Stă subţire, costeliv, cu pletele pe umeri şi cu degetele noduroase învârte o pană cu vârful tocit. Nu e morocănos, dar pare că analizează situaţia pe toate feţele cu oarecare distincţie. De ce n-ar recunoaşte? Pentru el, Ghica este un renegat, unul dintre cei care au început să vorbească de rău *patruşoptul nostru.* Nu poate concepe ideea abandonării revoluţiei nici măcar teoretic. Învârte şi învârte pana şi se lasă încet, parşiv, cucerit de ideile „renegatului". De pildă povestea aceasta cu „legitimitatea politică a generaţiei noastre"... Este un diagnostic exact. Oricum ar fi, Ghica este o inteligenţă şi ştie să pună

punctele pe nenumăraţii noştri „i". Un diagnostician foarte priceput. Dar, el, Rosetti, vrea mai mult, vrea ca toată lumea, până acum oropsită, să fie fericită! E greu de stabilit cine, însă ar vrea, nespus de mulţumit ca toţi cei năpăstuiţi să-şi capete, prin lege, dreptatea!

„ Ce noţiune măreaţă şi cum a fost ea nenorocită în ultima sută de ani a bătrânei Europe!" se gândeşte vesel Ghica.

– A dispărut „pregătirea revoluţioasă". Vă amintiţi? Aşa spunea un moldovean.

Ghica priveşte atent sandalele cu panglici încrucişate până spre genunchi şi faldurile tunicii scurte, strânse în talie ale zeiţei Atena. E aşezată triumfător pe un soclu cu trei trepte.

Poate avansa, crede, fără greutate:

– Nu trebuie să ne aşteptăm ca populaţia să se agite, în ciuda nemulţumirilor ei. Regimul lui Cuza a inventat ceva interesant, că se poate guverna doar întreţinând speranţele. Nu zău, e o invenţie de care urmaşii ar trebui să ţină seama! Speranţe, speranţe şi iar speranţe. Iată tehnica supravieţuirii oricărei puteri prea puţin eficace.

De gâtul celeilalte zeiţe care priveşte extatică spre erou atârnă o tolbă cochetă, burduşită cu săgeţi.

O muscă bezmetică se agită între geamuri.

– Revoluţia nu mai poate fi o mişcare de proporţii, trebuie revizuită imaginea ei tinerească, exuberantă, riscantă şi, şi, şi, populară, da, populară!

– Da, spune Dimitrie Sturdza, revoluţia nu mai aparţine mulţimii! Suveranii autoritari ai Europei s-ar întoarce împotriva ei... Vedeţi ce s-a întâmplat cu insurecţia polonă!

Brătianu este de acord, Rosetti îşi învârte nervos pana într-o tăcere contemplativă.

– Oamenii lucizi, responsabili, care au o imagine cât de cât clară a viitorului, sunt singurii chemaţi să acţioneze. Ideea de revoluţie, repetă Ghica, a căpătat alt sens. Nu mai presupune vacarmul haotic al mulţimii, ci vocea sigură a mai multor personalităţi clarvăzătoare.

Sturdza, în hainele lui impecabil croite, impecabil purtate, stă cu mâinile la spate şi bărbia în piept, mâhnit, de parcă a fost adus acolo cu forţa. Se mulţumeşte să-l sprijine repetând:

– Exact, exact!

Numai musca tinerică îşi găseşte liniştea pe şoldurile protejate de sticlă ale Afroditei răsturnate planturos, cu un sân dezvelit, pe ultima treaptă a soclului. Ghica se răsuceşte spre ceilalţi, depărtând palmele, ca şi când ar lua măsura unei mobile, şi, ridicând vocea, adaugă:

– La urma urmei, trebuie doar să încheiem această stare de provizorat! Nimic mai mult!

Ochii exoftalmici ai lui Rosetti îl fixează:

– Provizorat? Mai rău! Ne-am întors la tiranie! Şi deodată începe să

imite perfect vocea lui Cuza: „Vom fi Domn constituţional!" Şi uite unde ne-a adus!

Ziaristul Rosetti nu-i putea ierta lui Cuza drastica lege a presei şi cu atât mai puţin desfiinţarea *Românului*. În tinereţe, voiau să răstoarne lumea veche, să aducă una nouă, iar cea nouă se dovedeşte bolnavă de morbul politicului. Trebuie explicat asta. Dar Brătianu se apleacă pe marginea scaunului:

– Nimic mai mult? Ba chiar esenţialul. Rezolvând această stare de provizorat abia dacă ajungem la momentul aşteptat al reformelor adevărate, al ridicării instituţiilor necesare, al împlinirii practice a revoluţiei noastre. Aşa văd eu lucrurile!

Cu o ultimă privire aruncată marelui Alexandru, încununat de cele trei zeiţe cu laurii unei binemeritate victorii, Ghica precizează:

– Exact ceea ce voiam să spun când vorbeam de *maturizare.*

Ştiu toţi atât de bine ceea ce au de făcut încât dialogul este un menuet graţios de învăluire a înţelegerii depline. Brătianu îşi îndreaptă gulerul tare vârându-şi un deget pe sub el şi împingându-şi maxilarul inferior înainte. Este evident că ceva din conversaţie nu merge şi lui îi plac lucrurile clare. A fost o greşeală a lui Ghica de a-l aduce pe Mititză Sturdza la această întâlnire. Între ei, „cei de la '48", discuţia ar fi mers mai energic şi mai uşor. Dar este dispus să aştepte, ca un achizitor la o licitaţie, mişcarea ofertelor.

Grandilocvenţa de la tribună a lui Brătianu este un joc de scenă, simţul realităţii nu şi-l mai pierde de la o vreme nici chiar atunci când vorbeşte despre anii exilului. De pierderea aceasta este responsabil, într-un fel foarte liric, foarte patetic, Rosetti. Ghica înaintează uşurel într-un spaţiu ironic pentru a nu tulbura suspiciunile lui Berlicoco.

– Mihalache va pleca în turneu!

– Va juca rolul salvatorului naţiei! râde Sturdza. Va spune ţăranilor: „V-am dat pământ!"

Brătianu prinde sunetul fals din această veselie:

– Ce-i de făcut?

Ghica îşi balansează pince-nez-ul de panglica lui cenuşie şi răspunde cu o gravitate prefăcută:

– Să plece, să i se facă primiri extraordinare! Să nu lipsească pâinea şi sarea şi şervetele cu lucrătură migăloasă ale damelor locale! Să aibă parte de triumf, de discursuri înflăcărate, pline de recunoştinţă, să i se dea titlul acela frumuşel de „salvatorul naţiei"!

Îi lasă o clipă să mestece această imagine.

Îi place să vadă mirarea altora; e tonică, sticloasă.

Casa lui Rosetti este mică şi încărcată de obiecte gingaşe. Asta relaxează. Şi uimirea lor vine bine, se potriveşte cu decorul salonului. După ce gustă plăcerea acestei armonii până la capăt – adică el ar fi venit acolo să propună liberalilor apoteoza lui Mihalache – adaugă:

– Asta este de făcut!

– E o dorinţă a ta? se miră Rosetti, împungând cu pana în propriul său genunchi.

– Nu, e o soluţie politică! Uneori un sfat bun, dragă Costache, trebuie să aibă iniţial aspectul unei nerozii pentru a intra în lume, pentru a se strecura în lume! Entuziasmul popular se va topi treptat, iar greşelile guvernului ne vor da dreptate... Atunci abia...

– N-ar fi mai bine ca în absenţa lui Cuza să încercăm o mişcare populară?

– Tocmai asta ziceam că acea mişcare, acum, nu este posibilă. Oamenii sunt încă încrezători în reformele astea ale lui Vodă.

– Eşti sigur că Mihalache va muşca din momeală? întreabă Brătianu care a înţeles grabnic ideea tactică, dar încă se mai îndoieşte de izbânda ei. Capul încadrat de părul frumos ondulat, de barba tăiată cu grijă se lasă puţin pe umărul drept. Arată ca un ins care încearcă să preţuiască o operă de artă: e interesantă, ar zice, însă nu are, totuşi, garanţia că ar fi o bună investiţie pentru viitor; oricât i-ar încânta ochii, aşezată delicat în colţul camerei, lângă alte achiziţii asemănătoare.

– Va gusta bucuria succesului şi va uita politeţea, va uita poziţia sa subalternă. Şi Ghica face un gest larg cu mâna, indicând un urcuş abrupt, solemn.

– Cuza mai are nevoie de el.

– Cuza ar avea o *mare* nevoie de el, numai că are orgoliul lui, slăbiciunile lui şi camarila lui, care ea nu va mai avea nevoie de Mihalache cel autoritar. Cuza împreună cu el este puternic, luaţi separat devin vulnerabili.

Brătianu se ridică de pe scaun energic, tânăr:

– Deci, după dumneata, prima mişcare ar fi eliminarea lui Kogălniceanu.

– Evident, confirmă râzând şi aşezându-şi pince-nez-ul în aşa fel încât orice ar mai spune să aibă o nuanţă glumeaţă. Presimte replica lui Brătianu, dar e gata s-o înfrunte.

– Eşti conştient că numai noi putem s-o facem, nu-i aşa?

Ce frumos venise cuvânt după cuvânt fraza aceasta bănuită.

– Vezi bine! Kogălniceanu are violenta simpatie ţărănească în acest moment şi numai prefecţii, subprefecţii care vă sunt ataşaţi, negustorimea, intelectualitatea liberală şi arendăşimea trebuie convinse să-l primească cu entuziasm, cu fast, cu ostentativă recunoştinţă în ciuda resentimentelor lor. Sunt oamenii voştri, îi cunoaşteţi. Ţărănimii îi alăturăm orăşenimea.

Ce vremuri nesigure, ce lume de neînţeles! Dezechilibrul trebuie să restabilească echilibrul şi dezordinea trebuie să reinstaleze ordinea. Deodată, Rosetti, agil ca o pisică, străbate camera în salturi pătimaşe:

– Ce spui, domnule, să-i întărim autoritatea, popularitatea? Adică oamenii noştri să-i proslăvească fapta anticonstituţională?

Din Rosetti, democratismul, idealismul tinereţii ţâşneau uneori ca flăcările dintr-un vulcan.

– Scapi de un buboi făcându-l să coacă, spune Sturdza rece, aproape melodios. Stă mereu în umbră ca un intrigant de operetă.

„Dar ce este politica pentru un om încă tânăr decât o fabuloasă dantelă de aranjamente, complicităţi, naivităţi şi idealuri?"

– Popularitatea lui va determina o ruptură de Cuza, explică visător Ghica. Trebuie mărite ocaziile de a se afirma public, de a se manifesta liber, de a se îmbăta de propria lui glorie pentru a provoca furia Prinţului.

Rosetti se opreşte în faţa lui Brătianu şi deschide braţele:

– Tu crezi că e bine să facem asta?

Maria Rosetti intră în cameră şi aruncă într-un cufăr un maldăr de haine:

– Iertaţi-ne, ne mutăm!

– Da, ne mutăm în două camere oferite de fratele Brătianu, pentru că suntem muritori de foame. Legea presei ne-a sărăcit total, se vaită patetic soţul ei.

Dar Sturdza, pedant, nu se emoţionează, urmăreşte firul conversaţiei:

– Bietul Mihalache! Când se va crede mai tare, îi va cădea ca un trăznet disgraţia...

– Tu crezi că este bine să facem asta? insistă Rosetti, atingându-l cu vârful penei boante pe Brătianu.

Ghica intervine:

– *Persoanele* trebuie avute în vedere.

– Eşti prea sigur! îi reproşează Rosetti.

– Este o siguranţă pe care o datorez lucidităţii şi, repet, analizei persoanelor în cauză. Zău dacă mă pot plânge că nu am aceste calităţi: luciditatea şi capacitatea de a cunoaşte oamenii. Şi pe aici pe la noi, cât contează acest lucru! Mihalache va uita orice decenţă dacă poporul, la care ţine atât, îl va saluta frenetic. Camarila nu mai are nevoie de el, l-a folosit cât a putut din punctul ei de vedere, cel care nu coincide cu al lui Mihalache, şi de acum poate să se retragă la moşie. La primele scene de sărbătoare naţională în cinstea primului ministru parcă îi văd pe colonelul Duca şi pe Liebrecht trimişi ca *missi dominici*, în inspecţie prin judeţe, pe urmele eroului, trimiţând rapoarte defavorabile lui Cuza şi întărâtându-l împotriva aliatului său. La rândul lui, Cuza va fi sensibil la raptul gloriei sale! El şi-a pus, nu-i aşa, semnătura pe un act de autoritate, de dictatură, şi-a călcat, cu alte cuvinte, principiile tinereţii şi vine Mihalache, o unealtă sau, ce mai calea-valea, mâna lui dreaptă care îi uzurpă drepturile şi proclamă în numele lui reformele semnate de altul!

Se aşează în fotoliu gustându-şi elocvenţa.

– E, totuşi, periculos, face Rosetti. Îi dăm o şansă lui Kogălniceanu – şansa de a fi stimat de popor.

Rosetti are dreptate. Pe lângă veneraţia spontană pe care Kogălniceanu şi prin el Cuza o vor căpăta de la tot felul de ignoranţi este

necesar să-i montezi pe cei perfect conştienţi că va trebui să se lanseze într-o politică abilă pe care abia de o pot înţelege.

– Să nu ne înşelăm în această privinţă. Şansa nu i-o dăm noi, oricum poporul îl va stima, orbit de ideea că împarte pământurile altora; şansa şi-a dat-o singur, noi doar i-am asigura-o mai emfatic, atât. Şi apoi trebuie să învăţăm ştiinţa de a pierde în imediat pentru un câştig de perspectivă. Un sacrificiu calm al interesului momentan pentru un proiect de viitor sigur!

Dacă Brătianu cumpăneşte atent vorbele celui din faţa lui, Rosetti îşi cântăreşte bine principiile, îşi ghemuieşte umerii şi holbează ochii dincolo de fereastră:

– Ghica, Ghica! Pragmatismul tău te va ucide în imaginea posterităţii, în timp ce legenda pe care vrei s-o creăm în mod deliberat în jurul lui Kogălniceanu va supravieţui!

Chestia asta cu *legenda* o mai spusese cineva.

Cine?

Cine?

Ah, chiar el i-o spusese lui Bălăceanu şi lui Green, care fuseseră foarte sensibili la ea.

– Legenda supravieţuieşte, e drept, dar realitatea se impune. Încă o dată vă spun, insistă ridicând degetul arătător al dreptei spre tavan, nu-i dăm nici o şansă lui Kogălniceanu sau lui Cuza, căci şi-au dat-o singuri, le-o vom spori puţin, să fie mai bătătoare la ochi, mai strălucitoare decât trebuie, riscând să intrăm în numita legendă ca eroi negativi. „Tant pis!" Deocamdată Kogălniceanu stârneşte entuziasmul prin cuvântul „împroprietărire"; când oamenii vor vedea ce va însemna acest cuvânt, cum vor trebui să-şi muncească bucăţica de pământ, plătind dările, lipsindu-le uneltele, se va stinge şi legenda. Totul depinde de ceea ce vom face *după* ce vom înlătura regimul autoritar al lui Cuza şi Kogălniceanu. Atunci va trebui să luptăm cu o meteahnă teribil de umană, aceea prin care lumea uită viciile celor care au căzut de la putere şi blamează repede foştii ei eroi când pun mâna pe putere. E un subtil examen al veneraţiei şi al detestării pe care, la acest nivel intelectual, e greu să dovedeşti că l-a trecut rezonabil careva. Bătălia cea mare va fi *după*...

Brătianu iese din meditaţie:

– E bine, spune hotărât. E bine. Vom vorbi cu toţi cei pe care îi cunoaştem în Oltenia şi pe unde va mai merge Mihalache.

– Crezi în eficacitatea acestei manevre, căci de moralitatea ei nu te mai întreb? face Rosetti cu pana îndreptată spre propria lui tâmplă.

– Încep să cred. Omul este un animal veşnic neadaptabil şi în anumite momente trebuie chiar să i se cultive inadaptarea. Sunt bine venite uneori unele virtuţi ale ereziei! Dezorganizarea noastră a facilitat lovitura de stat.

Rosetti face un gest brusc, de elev recalcitrant:

– Dacă turneul va fi un triumf, puterea lui Kogălniceanu va slăbi? Îţi dai seama de gravitatea paradoxului pe care mizezi?

Din fotoliul lui, cu genunchii încălecaţi şi cu privirea somnoroasă, Ghica simte nevoia să răspundă înaintea celui întrebat:

– L-au folosit suficient, nu au nevoie decât de dovada vanităţilor lui pentru a-l monta pe Cuza. Şi nu va fi rău să li se ofere această dovadă. În curând, Cuza va rămâne înconjurat doar de favoriţii săi, se va izola, îşi va ceda braţul drept. Din furie şi lene. L-am descoperit chiar pe Alecsandri răcit, iar Negri nu ar putea fi de acord cu o asemenea politică. Oamenii de bună credinţă, dacă nu-i vor fi ostili (dintr-o prietenie absurdă), în orice caz nu-i vor face serviciile necesare despotismului spre care alunecă. Va rămâne înconjurat de lichele şi şmecheri, de slugarnici şi de câţiva fideli sentimentali. Vă spun, încă o dată, începutul începutului va trebui să fie trimiterea lui Mihalache la moşie...

– N-o să-mi fie niciodată milă de el! S-a purtat execrabil faţă de idealurile constituţionalismului generaţiei noastre, spune Rosetti şi se înalţă în fotoliu cu braţele sprijinite de cele două rezemători laterale.

Când este vorba de „idealurile" acelea pare un înecat care, dând din mâini şi din picioare, mai ţine să bolborosească deasupra apei: „Spuneţi-i că am iubit-o enorm!"

Dar Sturdza, proptindu-şi cotul pe marginea consolei, intervine cu aerul că orice îndoială este de prisos:

– Cuza are dificultăţi şi în familie. Umblă s-o convingă pe Doamna Elena să-i înfieze bastardul. Întreaga familie încearcă s-o convingă să nu accepte o asemenea umilinţă. Deocamdată se ţine tare, dar cu ea nu eşti niciodată sigur. O îmbrobodeşte cum vrea el. O ia... patriotic, vrea domnie ereditară, spune că ea n-ar fi capabilă să-i dea un moştenitor etc., etc. I-a adus la Ruginoasa ţăranii să-i mulţumească pentru pământ, şi Elena, ştiţi, e sensibilă *la recunoştinţa plugarilor... la pâinea şi sarea şi berbecul legat cu tricolor...*

Rosetti se agită pe scaun:

– Spuneţi, era altfel pe timpul Bibescului, când Mariţica Văcărescu divorţa şi Vodă divorţa încercând să înşface dota Zoiei Brâncoveanu? Nu credeam că *ai noştri* vor face astfel istoria! Atunci Bibescu cumpăra moşiile falitului Hagi Moscu în detrimentul creditorilor acestuia, azi neamurile lui Cuza cumpără pe nimic, de la greci, moşii mânăstireşti care peste câteva luni vor fi secularizate.

În cameră se lasă o mică tăcere. În covoarele grele praful doarme. Pe consolă, într-un vas de aramă, stau speriate ca femeile când îşi descoperă firele albe la tâmple, nişte flori de câmp care au început să putrezească în apa sălcie. Ghica îşi aminteşte de râsul satisfăcut al lui Mavros: „Revoluţionarii francezi s-au descăpăţânat unii pe alţii!" Ei nu se descăpăţânaseră, doar se certaseră, se dezbinaseră, merseseră de la o vreme unii împotriva altora, se bârfiseră şi se urâseră. Acum se aliau unii împotriva altora. Un progres!

– Trebuie să fim uniţi, spune Rosetti şi întinde braţele gata să îmbrăţişeze lumea întreagă. Îl cam împiedică răceala afurisită a lui Sturdza care consideră efuziunile sentimentale de „mauvais goût".

Dacă ar fi după Alecsandri, cei doi lideri liberali, „fruits secs, vieux macaques", ar trebui pur şi simplu ignoraţi, ca nişte scandalagii care nu-şi cunosc măsura! Dar Alecsandri se plânge încă din '60 că, politiceşte, este „ennuyé", ar vrea să călătorească, (poate în Japonia!), însă se nimereşte că o face prin Europa şi exact atunci când are nevoie Cuza.

– În fond ce ne desparte?

Brătianu îşi opreşte blând prietenul:

– Lasă, lasă asta acum. Mai important este ceea ce ne leagă.

„Ce mai vulpoi, vulpoi adevărat! Nu mai are nimic din tinerelul mazzinian de altădată. S-a *maturizat* şi el odată cu revoluţia noastră!" Ghica îl priveşte cu admiraţie. Este bine să fie atent cu Brătianu, până şi Mavros îl socoteşte „om de viitor".

– Dar câte nu ne leagă! exclamă Rosetti. Exaltarea lui îl stânjeneşte. Par toţi interesaţi de arabescurile covorului. Frate Ghica...

Tresare ca la numele unei iubite din tinereţe. „Frate! Dumnezeule, suntem chiar fraţi!"

– ...frate Ghica, sunt atât de multe lucruri care ne leagă! Am putea uita anii limpezi, plini de speranţe, petrecuţi la Paris? Întâlnirile noastre, planurile noastre, ha, ha, chefurile noastre sardanapalice? Şi primăvara aceea nebunească în care te-am trimis la Constantinopol? Ei, dar, ce tot trăncănim noi aici, nu-ţi mai aminteşti că plănuisem să ne încuscrim? Apropo, ce face Totó? Am auzit că e la Wellington College? Ei, îmi convine!

Lui îi convenea un ginerică studios, dar Liby era cam zurlie, nu i-ar fi plăcut Saşei ca noră, iar lui Totó, cu atât mai puţin ca soţie.

– Ei, ce faci? se ridică Brătianu sprinten. Începi să sporovăieşti ca un bunic?

– Ne leagă prea multe, în ciuda divergenţelor noastre de principii, spune Rosetti cu ochii lui exoftalmici rătăcind melancolic prin încăpere. La urma urmei, şi căsniciile perfecte se sprijină adesea pe un conflict.

„Nici el nu este străin de o anume tactică." Şi amintirile comune sunt, ce mai, o tactică perfectă.

„Nu zău, câte ne leagă?"

La o serată, tânărul Odobescu spusese cu eleganţa lui studiată: „Suntem prima generaţie care ne putem judeca părinţii pentru ceea ce *au făcut,* nu pentru ceea ce *n-au făcut."* Prietenul lui, Adolphe Cantacuzino făcuse pe cinicul: „De ce mi-aş respecta părinţii? Ce lume mi-au lăsat moştenire?" Ghica voise să se amestece în discuţie, dar renunţase. Orice explicaţie putea părea o agresiune pedagogică şi avea oroare de violenţele moraliste adresate tinerilor ca de un început de infern. Infernul bătrâneţii. „Lasă, se vor descurca ei singuri, se gândise. Într-o zi, oricare dintre noi se trezeşte vorbind despre el la persoana a treia, spunem *eu* şi, de fapt vorbim despre un *el,* o fiinţă care am fi vrut să fie." Era oricum bine că tânărul Cantacuzino nu întrebase: „Dar ce *au făcut?"*

– Ne uneşte trecutul, spune Ghica, adolescenţa, tinereţea, revoluţia,

exilul şi... opoziţia. Da, cel mai eterogen şi mai solidar fenomen social – opoziţia!

Nu este bine.

A înaintat fără precauţii într-un teritoriu care se voia cucerit încetişor. N-are nimeni nevoie de probleme generale, de conversaţii teoretice. Brătianu, aplecat peste marginea scaunului, râde, parcă înţelegând pasul greşit, şi întreabă:

– Într-un fel, de aceea şi contează opoziţia, nu? Pentru că este eterogenă şi solidară în scopurile ei imediate.

În locul atmosferei vătuite, călduţe, se trezesc într-o glacială... fraternitate, căreia Ghica ar vrea să-i dea puţin nerv.

– Un fel de ghiveci armenesc!

A fost de ajuns? Râd învioraţi, dar a fost oare suficient?

Trebuie să unim aceste forţe ale opoziţiei, spune Rosetti rotindu-şi ochii prin încăpere. Nu există nici masa, nici consola, nici oglinda, nici scaunele, nici gravura aceea sălbatic de teatrală şi nici ei, cei patru bărbaţi sălbatic de... politici, doar un hău fără fund, o pustietate, în care el trebuie să găsească un drum, o flacără, o comoară!

Ghica zâmbeşte, îşi potriveşte pince-nez-ul mai bine şi răspunde calm pateticului său prieten de odinioară:

– Ar fi cam greu, dragul meu! La interese diferite, nemulţumiri diferite. Putem găsi doar un numitor comun acestor fracţii: ieşirea din provizorat! Un singur punct comun, un singur scop imediat, cum spune Brătianu: eliminarea lui Cuza şi aducerea unui prinţ străin. În rest, ar fi o utopie să ne vedem alături cu toată menajeria! Ce-l poate apropia pe Dimitrie Ghica de amărâtul tăbăcar, pe avocatul care şi-a cumpărat de curând o moşioară de propriul lui arendaş etc.?

Spectacolul chiar îl încântă. Pare finalul unui mare carnaval, cu toate personajele îngrămădite pe scenă. Dar se întoarce la realitate:

– Totuşi, câteva lucruri unesc aceste forţe eteroclite: nevoia de stabilitate, de ordine, refuzul autorităţii despotice, oroarea de arbitrar şi abuz, nevoia de constituţionalism, cum spunea fratele Brătianu.

Ei, uite că a mers chestia asta cu vechea frăţie, lui Brătianu îi place, clipeşte cald, generos. Dar nu ştii până când! Ghica face o pauză, întinde mâna spre Rosetti, îi strânge braţul cu multă tandreţe:

– Plutarch zice că Lucullus a înfrânt doi regi, cei mai faimoşi şi mai mari, cu două procedee foarte opuse: cu iuţeala şi cu încetineala.

Lasă să se aştearnă bătrâna înţelepciune peste praful covorului şi reia:

– Căci pot să te întreb şi altfel: eşti în stare să pui alături de luciditatea mea sau a prietenului Brătianu instinctul de parvenire al lui jupân Tache măcelarul, sau al lui Plăpumărescu? Răspuns: temporar, strategic, da. Însă idealurile noastre de prosperitate nu sunt aceleaşi...

– Eşti cam aristocrat, frate! îl respinge Rosetti.

– Hm! Sunt şi nu mi-e ruşine s-o recunosc, căci nu sunt un aristocrat

în sensul în care ai folosit acum cuvântul – reprezentantul unei categorii privilegiate şi prizonieră a unor prejudecăţi de castă! Nu. Sunt aristocrat pentru că vreau progresul *din principiu,* ceea ce uneori înseamnă împotriva propriilor mele interese, pe când jupân Tache măcelarul îl vrea din instinct de conservare şi din instinct de parvenire. Nu-l dispreţuiesc; într-un anume sens, ha, ha, îl iubesc, pentru că mă pun în slujba lui ştiind că viitorul trebuie să-i aparţină. El *îşi vrea binele,* dar eu *vreau Binele.* Iată de ce mă consider, da, un aristocrat!

Brătianu îşi strânge picioarele sub scaun şi-şi mângâie uşor favoriţii. Îl tot cântăreşte pe Ghica, îl ascultă încordat. Spusese despre el prin Bucureşti: „Beiul nu poate avea încredere nici în el însuşi. Până şi cu sine se poartă abil." Dar tratativele sunt tratative! Pocneşte cu palmele în braţele scaunului:

– Jupân Tache nu va renunţa niciodată la interesele lui, pe când dumneata poţi foarte lesne renunţa la principiile acestea atât de generoase! Nu trebuie uitată nici această posibilitate.

Ghica îl priveşte fascinat: „Dumnezeule, Brătianu este deja un prim-ministru! Retorica lui din Cameră este doar o gesticulaţie de atlet care se antrenează pentru un mare rol. Chiţibuşăraia parlamentară este acea mecanică răsucire a gleznei până devine suplă, elastică, bine adaptată unui efort competitiv." Este plin de admiraţie şi Brătianu îşi urmează ideea:

– Sunt un adversar decis al abuzului, al minciunii, al manevrelor de culise...

Ghica îl priveşte prin pince-nez. „Ce tot vorbeşte ăsta! Acum câteva minute mi-a promis că aranjează chestia din Oltenia prin susţinătorii lui!"

Până şi Sturdza, cu aerele lui de elev silitor se uită la Brătianu cu veneraţie de parcă ar zice: „Asta da, asta da, seamănă a gândire politică!" Sigur, Brătianu poate fi concis, eficient. Ghica are chiar surpriza de a-l descoperi conştient de partea utopică a acţiunilor sale şi foarte rezonabil în fond. O eroare este că întârzie prea mult, că insistă asupra aspectelor abstracte ale istoriei când nu este vorba decât de o strategie vremelnică.

– Eu, spune Ghica, mă angajez să discut cu domnii conservatori, cu tinerii pe care îi am aproape. Trebuie tatonat terenul european, opiniile franceze şi engleze, prejudecăţile austriece şi recentele agresivităţi prusace, lenea turcească şi isteria italienilor asupra schimbării Domnitorului şi asupra persoanei înlocuitorului său. Şi în această privinţă putem folosi relaţiile conservatorilor cu cabinetele europene. Pregătirea necesară ne va lua timp şi multă osteneală. Nu avem voie să ne pripim. Dacă în privinţa refuzului nostru de a-l mai tolera pe Cuza suntem de acord, ne trebuie o alianţă sigură, oricât de temporară, şi un plan tactic. De aceea am dat citatul din Plutarch. Deocamdată, putem învinge prin încetineală pentru că sunt adversari care se uzează singuri.

– Nu-ţi poţi învinge adversarii fără să-i ataci, mormăie jenat Rosetti. Pare că asistă la un spectacol străin.

Ghica nu poate avea decât bucuria de a-l fi scos pe Brătianu din generalităţi, căci acesta se şi arată foarte direct interesat de problemele practice.

– N-aş vrea să lăsăm pe seama boierilor tratativele cu mediile diplomatice străine. Pun condiţia unei colaborări strânse şi chiar a unui drept de iniţiativă în acest sens.

Sturdza clipeşte des. Brătianu îi aruncă o privire grăbită:

– Eu însumi aş putea lua asemenea iniţiative la timpul oportun. Iar în ceea ce priveşte mişcările din ţară care să convingă în afară oamenii politici de necesitatea unei schimbări de domnie, ele se vor face. *Noi* suntem cei care le putem face...

Cuvintele cad între ei grele, puţin brutale. Ghica se ridică brusc. Brătianu şi Rosetti se grăbesc să-l conducă spre ieşire. Voci croşetate de femei şi copii se aud în holul casei.

– Voi comunica totul ... boierilor! râde Ghica.

Afară este un soare torid şi pietrele caldarâmului, încinse, emană o căldură umedă. Calfele aruncă apa în faţa magazinului şi vaporii amestecaţi cu apă îneacă trecătorii.

În trăsură, Sturdza, rotindu-şi cilindrul deasupra genunchilor lipiţi, spune:

– Văd ca prin sticlă în Brătianu dorinţa de putere, şi, totuşi, este prima dată când mi se pare îndreptăţită.

– Ah, democratism, constituţionalism... nu sunt chiar vorbe goale. E o forţă, o forţă, incontestabil. Păstrează încă relaţia cu orăşenimea asta frământată, are capacitatea de a fi aproape de mulţimea târgoveţilor şi, iată, şi pe aceea de a impune în tratativele politice, punctul său de vedere.

– Brătianu la putere va fi un democrat, un constituţionalist?

Ghica îl bate încet pe genunchi, cu jobenul:

– Nu trebuie să cedăm niciodată naivităţii noastre!

VIII

Louis oficiază cu gesturile lui de o solemnitate jignitoare. Lighenaşul cu apă călduţă miroase a lavandă.

„Francez turcit! Lua-te-ar naiba!"

Ghica e mândru de barba lui. Asta e. Nu l-a făcut natura nici prea frumos, nici prea înalt, dar i-a împodobit obrazul cu o splendidă barbă de pirat.

Clac, clac, face Louis din foarfece, în aer, încercând după sunet tăişul fin al lamelor.

Ceea ce fericitul „barbu" a reţinut din conversaţia cu Brătianu şi Rosetti i se tot rostogoleşte în cap. Este o observaţie pe care tot el o făcuse, fără s-o analizeze înainte: „Opoziţia, acest fenomen eterogen şi, totuşi, solidar!"

Un clăbuc vârtos se ridică din fulgii mărunţi de săpun. Pămătuful se învârteşte cu spor, ca telul în căldăruşa de aramă a Saftei când bate frişca.

Stă pe scaun, înţepenit, cu şervetul alb pe piept. În faţa lui este chiar el, chipul din oglinda cu ramă aurită, înconjurată de amoraşi, struguri şi împodobită cu frunze de acant. Mai mare dragul!

Ochii lui Brătianu sticliseră. Pentru toţi cei care erau acolo, în cămăruţa unde se încerca precaut o alianţă, opoziţia era un cuvânt magic, aşa cum pentru Marin al lui Ghiţă, pietrarul din Ghergani este *ţărănimea*. Când îl rosteşte ştie că nu este singur şi-şi înalţă umerii, îşi umflă pieptul. Are familia lui cea mare. Iată că şi ei au început să aibă familia cea mare: Opoziţia.

Louis îi trece briciul uşurel pe gât. Miroase a săpun de lavandă. Cum stă aşa cu ochii în tavan, mângâind cu privirea stucaturile acoperite de un strat fin de funingine, îi vine să întrebe retoric: „La urma urmei, cine este opoziţia?" Valetul adună grijuliu ţepii mărunţi în spuma parfumată. Îi simte respiraţia pe obraz. La tâmple i-au apărut firele albe. „De fapt orice aş gândi despre Louis, îmbătrânim împreună. Ce relaţie mai profundă am eu pe lumea asta decât cea cu Saşa, copiii şi cu nătăfleţul ăsta? Nesuferitul mi s-a vârât în suflet. Face parte din viaţa mea mai abitir ca Jeannine, care azi e, mâine nu va mai fi! O fi şi el din opoziţie?" Îi vede de aproape ridurile, pleoapele strânse, expresia concentrată a gurii. „E clar, ăsta e cu opoziţia. Un francez, turcit sau nu, nu poate fi de partea guvernului! Slavă Domnului, n-am un duşman în casă!"

Cu o mişcare expertă Louis scutură clăbucul în ligheanul de porţelan. „Are graţie, ce mai!" Şi îşi ţine degetul mic în aer, înţeapă aerul cu el, în timp ce mângâie cu briciul pielea de sub ureche.

„Cine dracu stă în opoziţie? În acest fenomen eterogen şi, totuşi, solidar, cum bine am zis? Sunt, uneori, foarte inspirat! Cine se îndeasă în opoziţie?"

Este evident că liberalii. „Noi am fi!" ar spune Brătianu arătând cu mâna spre Rosetti şi spre propriul său baston, aşezat pe consolă. Deasupra consolei se lăfăia gravura ce înfăţişa apoteoza lui Alexandru cel Mare. Brătianu se lăsa reprezentat de bastonul acela cu măciulie de os puţin îngălbenit.

„Dar cine sunt liberalii? Poate le va trebui un secol istoricilor să descopere ce vor, cu adevărat, *roşiii,* în afară de putere!" Brătianu îşi expusese principiile politice. Dar dacă le luai *tale-quale* nu se deosebeau de cele ale moderaţilor. De aceea le şi admirase atâta Mititză Sturdza.

– Louis, ai înnebunit?

O picătură de sânge pe obrazul lui, ca o lacrimă gata să se strecoare prin hăţişul bărbii. Valetul, calm, rece, întoarce cu fundul în sus sticla de colonie şi-l tamponează cu şervetul, repetând mecanic:

– Pardonnez-moi, monsieur, pardonnez-moi!

Sângele s-a oprit. Se priveşte în oglindă. E întreg şi nevătămat. Dar şi Louis este întreg şi nevătămat. Chiar şi mai nevătămat decât el. Din nou îşi agită briciul, îl tot freacă de pielea întinsă, bătucită, atârnată în cuiul din dreapta oglinzii. Ghica se lasă din nou pe speteaza scaunului.

Adică *ei* vor emanciparea individului, „munca, vocaţia, inventivitatea, forţa lui creatoare să elimine prestigiul de familie, favoritismul, slugărnicia..." Bineînţeles. Sturdza ridicase din umeri plin de elocvenţă: „Adică *noi,* moderaţii, vrem altceva? Nu, evident, nu!" „Şi *noi,* replică în gând Ghica, fixându-l pe Louis prin oglindă, şi *noi,* nu-i aşa? Vrem libertatea de afirmare a oricărui cetăţean, a oricărei lighioane bipede, deschiderea tuturor şanselor lor de succes social..."

Succes social! Brătianu numea astfel bucuria de a constata că oamenii sunt judecaţi după felul în care şi-au realizat ambiţiile cele mari, dar şi capacităţile cele mici. „Adică respectul pe care îl datorezi gunoierului, domnule, dacă ţi-a măturat bine strada!"

– Louis, tu respecţi pe gunoierul care ne mătură strada?

Valetul, cu nasul în ligheanul plin de aisbergurile de clăbuc, se uită la el cu ochii mijiţi de parcă stăpânul i-ar întinde o cursă. Şi, totuşi, miracol!, începe să râdă, Louis se amuză. Îi îngăduie ... gluma, ironia, şaga... „În fond, de atâţia ani, măgarul ăsta ar fi trebuit să se obişnuiască cu stilul casei!"

– Gunoierul nostru, monsieur, este o persoană foarte exigentă cu munca altuia.

Ca să vezi peste cine nimerise!

– Specia asta, Louis, este adorabilă!

– Da, domnule. L-a făcut de două parale pe Ghiţă că nu a pus saci sub cozile cailor şi aceştia s-au băligat în faţa porţii, acolo unde, spune el, este proprietatea primăriei.

– Aha, aha! Deci caii mei n-au voie să se balige decât pe proprietatea mea?

– Exact, domnule. Dar nu v-a acuzat pe dumneavoastră!

– Asta ar mai fi lipsit...

– ...ci pe Ghiţă. A spus: Fă-ţi onorabil treaba!

Ghica priveşte acum marginea de sus a sobei. Cu gâtul răsucit spre dreapta îşi lasă pielea mângâiată de briciul ascuţit. Ezită o clipă, apoi, când Louis îşi şterge cu şervetul clăbucul de pe brici, mormăie:

– E o persoană rezonabilă, democrată şi progresistă, cred.

Brătianu îşi băgase bărbia în piept şi declarase: „Nu mă socotesc responsabil *faţă* de oameni, ci *pentru* oameni. Gândirea mea ar merge în sensul istoriei. Asta este şi mândria mea!" Fusese destul de interesant cum îşi surâseseră cu înţeles Rosetti şi Mititză Sturdza sub privirea protectoare a lui Brătianu. Erau pe drumul cel bun. „Ce ne desparte?" tot întreba Rosetti. Într-adevăr! „Noi, liberalii, continua Brătianu, vrem garanţia proprietăţii, ca una ce asigură bogăţia ţării – de la cea economică, la cea culturală. Căci ce defineşte individul din punct de vedere social decât creaţia sa, adică proprietatea sa."

Louis îşi ţăcăne iar foarfecele.

„Valoarea personalităţii, spunea Mavros, o dă proprietatea." Cine ar fi crezut ca socru-său şi Brătianu să se înţeleagă fără să ştie? „Proprietatea dă demnitate, siguranţă şi, nu în ultimul rând, decenţă unei societăţi tinere ca a noastră." Sigur că da, în opoziţie intră nu numai liberalii, dar şi cei lezaţi în privilegii, conservatorii! „Mortăciunile" ţipa Rosetti. „Bune şi alea dacă sunt împotriva unui regim autoritar, abuziv. Bune şi mortăciunile. Au încă în mână averea ţării şi multe relaţii afară. Şi când te gândeşti ce înseamnă *afară*, câtă omenire! Ele lasă în urma lor o moştenire ce va fi împărţită! Nu e cazul ca Rosetti să fie mofturos cu cei care vor da banii. Deşi are dreptate să se îndoiască de generozitatea lor."

– Crezi, Louis, că prinţul Grigore Sturdza este o mortăciune?

Valetul îi piaptănă atent perciunii şi taie expert vârfurile ce au luat-o razna. Aproape că nu pare a fi auzit întrebarea şi când Ghica îşi ia gândul de la vreun răspuns se pomeneşte cu:

– Prinţul Sturdza este un atlet!

Asta cam aşa este. Un atlet. Are casa plină de aparate de gimnastică şi de mobile mari. Ghica nu se simte bine acolo, (oricât de drăgălaşă ar fi Olga), pentru că, aşezat pe scaun, simte cum picioarele i se bălăngăne deasupra parchetului ca în copilărie. Bine. Mortăciunile atletice vin cu banii, domnii liberali vin cu negustorimea, arendăşimea, micii meseriaşi, intelectualitatea... „Ce vor aceştia?" întreba Brătianu şi începea să-şi îndoaie degetele numărând: „Legalitatea, democraţia, libertatea iniţiativei, încurajarea comerţului, fireşte, bucuria de a decide în problemele vitale ale ţării prin votul lor chibzuit." Trecuse de la o mână la cealaltă, dar rămăsese cu indexul ridicat şi decisese s-o scurteze: „Într-un cuvânt: constituţionalismul!"

Toate degetele răşchirate ale Brătianului exprimau voinţa de a progresa a acestora.

Foarfecele îi joacă tarantela pe la mustaţă. Valetul împinge firele cu pieptănuşul în timp ce ţăcăne în aer instrumentul şi, deodată, îl apropie expert şi retează vârfurile, le potriveşte şi le contemplă apoi, prăbuşite pe şervetul apretat.

În opoziţie mai intră şi tineretul care în imaturitatea lui reuşeşte să apese exact asupra punctelor nevralgice. Parcă îl aude pe Mititză Sturdza: „Renaşterea României nu se poate face fără tineret, el este energia, viaţa... viitorul!" Mititză a fost educat de prusaci, a devenit, ca ei, un pedant, vrea să te convingă şi asupra lucrurilor pe care le cunoşti mai bine decât el. E limpede, tineretul e veşnic în opoziţie şi nu trebuie să i se creeze sentimentul că a venit prea târziu, dar e şi repede coruptibil cu posturi şi favoruri. Administraţia lui Cuza a făcut-o într-un mod capricios şi a stârnit tot felul de conflicte în *ţara tineretului*. „Nemulţumirile lor nu înseamnă că au o opinie asupra situaţiei!" spusese.

Mustaţa a fost desenată superb. Oricât ar cârti el, Louis este un maestru! N-o să i-o spună pentru că şi aşa este prea înfumurat.

Ba, o să i-o spună pentru că a ajuns la partea de jos a bărbii şi ar trebui ambiţionat. Dar dacă, în loc să-l ambiţioneze, laudele îl vor arunca în

nepăsare? Mai bine, nu! În fond, primeşte o leafă pentru munca lui. „Fă-ţi onorabil treaba, cum spune gunoierul cel înţelept!"

Tineretul trebuie atras cu îndemânare, revendicările trebuie împinse spre terenul politic. „Numai el ne poate oferi un viitor solid, prosper..." ar spune Mititză.

Uşa cabinetului se deschide uşurel. Scarlat, în hăinuţa lui de mare gală – pantalonii opriţi deasupra genunchilor, ciorapii puţin încreţiţi şi pantofii cu bumbi argintaţi – stă şi-i priveşte. Curiozitatea lui îi devoră. Apoi invidia lui. Şi-ar dori o barbă ca a lui taică-său. „Un viitor solid, prosper..."

– Charles, fii amabil, nu mi-a trecut încă supărarea. Nu sunt încă dispus să uit felul jalnic în care ţi-ai vândut cărţile pe cinci arşice!

Băiatul nu se mişcă. Ochii lui de un negru intens fixează foarfecele lui Louis, oprit de câteva clipe în aer.

– Şi, mă rog, unde te duci îmbrăcat astfel? întreabă Ghica, întorcându-şi capul de la copilul din oglindă la cel real.

– E ziua vărului Jean!

– Era vorba că nu vii cu noi, ca pedeapsă!

– Maman a hotărât să mă ia.

– Aşa? A hotărât, zici? Bine, vom vedea, poţi s-o ştergi!

Scarlat însă, face un pas înainte, de parcă ar vrea să i se lipească de genunchi, apoi renunţă mândru şi închide grijuliu uşa. I se mai aud o vreme paşii pe culoar, apoi urmează pocnitura uşii dinspre hol, zgomot sec şi dur!

A plecat, a dispărut, a şters-o tânăra generaţie.

Acel viitor prosper şi solid!

Iată-i pe ei, întorşi la treburile lor. Louis cu foarfecele, el cu barba. Se priveşte în oglindă.

„Şi mai suntem *noi, în* opoziţie, *noi,* cei de la '48, *noi,* care vedem pe zi ce trece cum lupta noastră trecută se împotmoleşte. *Noi,* acum în plină maturitate, forţă şi speranţă!"

– Louis, port barba asta de peste treizeci de ani. Mă întreb: cum arată de fapt obrazul meu?

IX

Alexandrina şi Maria înaintează – siluete mici şi subţiri prin iarba deasă, încă necosită. Vegetaţia din jur s-a întunecat. Nori grei au coborât peste câmpie şi înfăşoară conacul şi parcul lui într-o pânză cenuşie-albastră. Frunzele platanilor şi arţarilor foşnesc deodată ameninţător.

„E aşa... ca un aer de primejdie! Parcă s-ar pregăti ceva rău!" Saşa se întoarce spre sora ei şi-i zâmbeşte:

– Se pregăteşte ceva rău!

Maria se amuză de speranţele demonice ale Saşei şi-şi freacă mâinile:

– Ha! Ha! Suntem două vrăjitoare care am dorit asta!

„Ce înseamnă două surori? O complicitate!" spusese Ghica uitându-se la ele cum şuşoteau într-o seară în colţul salonului.

Au ocolit drumurile, aleile şi s-au afundat în iarba înaltă aşteptând o bucurie năpraznică, venită din cer.

„Verdele frunzelor a devenit nisipiu, observă Saşa. Şi scorburile sunt înfricoşătoare – mici turbioane de aer negru ca smoala. Gurile iadului!" Dar iarba zumzăie, unduie, trosneşte de parcă şi-ar apăra cu demnitate o singurătate ultragiată de paşii lor.

Merseseră şi merseseră şi nimic!

Prin aşteptare, emoţia se îndepărtează în loc să se apropie. Totul pare pustiu din pricina norilor care s-au aşezat pe coroanele arborilor şi pun la cale tot felul de intrigi. „Ce pustietate!" Până şi păsările par a se fi ascuns de teamă.

Botinele se afundă în pământul care se pregăteşte să mustească.

O pulbere fină de ploaie se strecoară printre frunzele arborilor. Saşa o ia pe Maria de mână, cuprinsă de o exaltare care la ea nu are niciodată ceva spectaculos, ci doar o vibraţie blajină. E atât de bucuroasă de umezeala greoaie a pământului ce-şi menţine cu mândrie vegetaţia dreaptă, verde, înspicată!

Se ţin de mână şi râd zănatice, lăsându-şi poalele rochiilor muiate de ploaie. Bonetele şi şalurile subţiri care le acoperă umerii s-au lipit de piele.

Trec printre arbori ca nişte păsări mari, cu aripile strânse la spate.

Ploaia se înteţeşte.

Şi ce veselie le cuprinde. Aleargă prin parc şi râd.

Au ieşit din cochilia lumii, parcă stau la marginea ei şi primesc în faţă toată frumuseţea blândă a pământului. O senzaţie de adevăr, de curăţenie.

„Îmi vine să pipăi ca un orb locurile, de teamă să nu fie umbre."

Printre copaci se vede deja conacul. Apa şerpuieşte pe geamuri, stejarul bătrân bodogăne morocănos. E cald şi umed. Faţa jilavă capătă o prospeţime copilăroasă şi mirosul frunzişului putred, moale, prin care calcă le provoacă o stare de euforie.

Saşa întinde braţele înainte, cu palmele deschise:

– Maria, vom fi vreodată fericite?

Se reazemă de trunchiul unui arţar. O podideşte pe neaşteptate plânsul, o tristeţe mângâietoare (poate că, totuşi, chiar asta aştepta), dar n-are timp să şi le ia în braţe, să şi le alinte, căci pe poartă intră, agitându-şi clopoţeii celor patru cai, trăsura. Ciucurii albaştri de mătase ce atârnă de hamurile ţintuite strălucesc.

„Numai atât a durat?"

Maria se teme că cei dinăuntrul trăsurii ne le vor vedea şi aleargă spre

alee, înotând prin ierburile înalte, făcând semne largi cu mâinile deasupra capului. Roţile scârţâie pe pietrişul alb, încetinesc mişcarea. Prin haşurile ploii se vede uşa cupeului deschizându-se şi Ghica întinzând mâna spre Maria, săltând-o în scară şi ea aruncând surorii ei o privire triumfătoare, îndemnând-o să se grăbească. Tocmai de aceea Saşa calcă încet, dezamăgită. Aceeaşi mână o prinde, o saltă şi iată-i înghesuiţi în cutia trăsurii, înconjuraţi de ploaia verde într-un mic spaţiu albastru, capitonat. Rochiile celor două surori se adună jilave pe genunchi.

Jeannot stă cu un picior pe uşă pentru a-şi lăsa soţia să se înghesuie pe bancheta de vis-à-vis, alături de Ghica. Se uită la ea uimit. Arată ca o fetişcană de şaisprezece ani şi e mândră ca o regină. Lângă Jeannot, un individ mărunt, cu chelie lucioasă şi faţa încadrată de nişte favoriţi groşi.

– Monsieur Le Cler, îl prezintă Ghica. Doamna Cantacuzino, cumnata mea, şi arată spre regina de alături, care zâmbeşte cât mai distins cu putinţă, şi soţia mea, şi se întoarce spre Saşa ca spre un copil năzdrăvan.

Francezul îşi înclină de fiecare dată trunchiul scurt şi cu o voce guturală, autoritară, repetă:

– Enchanté, madame!

Îmbrăcămintea jilavă a celor două femei umple cupeul de un aer vesel – miros de frunze spălate de ploaie, de pământ răscolit de apă. „De fapt, miroase a ciuperci putrede!" îşi spune Saşa surâzând graţios invitatului lor: „Monsieur Leclerc, Le Cler, n-am înţeles bine..." Jeannot, cu fina lui cuminţenie, întreţine senzaţia de melancolie plăpândă, numai Ghica se simte bine între ea şi Maria, pe bancheta din faţă. Atât de bine încât e capabil să spună şi prostia aceea:

– Între două nu te plouă!

Maria chicoteşte. Ion îi traduce domnului Le Cler expresia, Saşa pufneşte pe nas ca un şcolar care nu vrea să fie observat de învăţător că se distrează.

Noroc că drumul de la poartă până la conac nu e lung. Scârţâitul pietrişului încetează şi, coborând, Saşa se gândeşte, în timp ce mâna lui Ghica o sprijină, iar Louis ţine deasupra lor umbrela mare, verzuie, că ar trebui să analizeze mai adânc efectele unei prostii spuse la momentul oportun. „Am râs cu toţii cu poftă, chiar şi francezul!"

Ploaia se scurge pe pereţii exteriori ai trăsurii şi se adună în mici torente în şanţurile de pe marginea aleii. Fustele îmbibate de apă lasă dâre pe podeaua holului. Bărbaţii se privesc puţin nedumeriţi: ele par cele venite şi ei cei care le-au aşteptat.

Urcând scara, Saşa îi şopteşte lui Louis:

– Şase tacâmuri la masă!

– Oui, madame!

– Şi acum serveşte, te rog, ceaiul!

– Oui, madame!

„Oh, acest *oui* rostit cu tonul unuia care ar ridica din umeri uimit şi ar

spune: *Dar am atâta imaginaţie!*, mă calcă pe nervi!" Şi valetul se şi uită ciudat la rochia ei muiată de ploaie şi murdară pe poale de noroi.

„Aşa ceva, în Franţa, n-ar fi putut vedea!"

Intră în camera ei bodogănindu-l. Îşi desface botinele şi le aruncă spre dulap, dar văzându-le expuse atât de indecent, una cu tocul plin de fire de iarbă năclăită cu pământ galben, cealaltă cu bumbii căscaţi ca dantura falsă a unei babe, se repede şi le aşează alături, lipite, drepte, ordonate. Apoi intră camerista, care o ajută să-şi scoată rochia, să se spele, să-şi perie părul, să şi-l pună în conci, apoi Miss Haycock care este rugată să transmită (cum numai ea ştie!) bucătarului grec, angajat de câteva luni, unele detalii în plus pentru cină, apoi lenjereasă care este trimisă să pregătească încăperea oaspetelui: „Cine o mai fi acest Leclerc, Le Cler?" Stă cu peria în mână, în faţa oglinzii. „Un bancher? Un fabricant de maşini de treierat? Un negustor de cereale? Un inginer, reprezentantul unei firme ce vrea să primească dreptul de exploatare a minelor de cupru?"

– Un agent, ma Mie, spune Ghica intrând în încăpere şi rotindu-şi ochii să nu-i audă cineva. Sunt sigur că este un agent. Face pe călătorul, dar la Quai d'Orsay problemele moldovalahe nu sunt încă lămurite. Atenţie mare! Am adus somon şi i-am poruncit grecului să născocească şi el ceva să ne lase gura apă. Învârtea el acolo, într-un butoiaş...

O mângâie pe umăr:

– Arăţi grozav, ma Mie!

„Viclean, viclean obraznic!" îşi spune Saşa zâmbindu-i puţin trist, dar după plecarea lui se priveşte în oglindă. La urma urmei, da, acceptabil...

Afară continuă să plouă. Ridică puţin colţul perdelei. Aleea cu salcâmi suferă lucios în bătaia picăturilor grele de apă.

„Cam asta ar fi!" îşi spune înainte de a pune mâna pe clanţă.

Ba nu, mai sunt copiii!

În salonul lor, copiii Ghica împreună cu copiii Cantacuzino se joacă la masa rotundă din colţ *loto.* Pe lângă ei, ar trebui să fie şi fiul bucătăresei, aşa ar pretinde scriitorul acela, medicul rus. Dar, uite, lipseşte. Totuşi, în mijlocul mesei este farfurioara albă cu firfirici, *lângă farfurioară, un măr muşcat, un foarfece.* Postavul verde este *presărat cu numere, cu coji de nucă, cu hârtiuţe şi pătrăţele de sticlă.* Copiii joacă pasionat. Saşa închide uşa şi coboară scările spre salonul „oamenilor mari".

– ...acest pitoresc săţios, prinţe, rosteşte francezul cu buzele strânse şi rotunjite.

Agită deasupra genunchilor mici, înghesuiţi unul în altul, degete fine, prelungi. Se vede că-i place să-i spună „prinţe" cu aerul că se adresează unui erou legendar al Orientului, nu unui aristocrat de neam.

„Ar merita să se scrie o cărticică: Un occidental la Bucureşti! Descrierea unei prejudecăţi!" este de părere Saşa.

– În ceea ce priveşte pitorescul, răspunde acru Ghica, el a devenit, iertaţi-mă, un loc comun al tuturor călătorilor străini.

L-a jignit pe Le Cler care îşi trage uşor manşetele şi se ţine drept.

– Mărturisesc, reia gazda, că eu am găsit extrem de pitorească Veneţia, apoi Bretania şi n-am să uit din această enumerare Scoţia. La urma urmei, aş pune pariu cu dumneavoastră că nici un colţ din lumea asta nu este lipsit de pitoresc. Să fie la noi săţios? îl întreabă Ghica pe Cantacuzino ca pe un expert, iar acesta se mulţumeşte să zâmbească ironic.

Zeflemeaua este cam dură. Le Cler clipeşte des. „Ei, domnule, îi sugerează Saşa în gând, concentrează-te!" Francezul face un gest brusc cu piciorul drept, parcă ar păşi într-o materie vâscoasă în care i s-ar afunda pantofii şi nu i-ar mai putea scoate. Atacă:

– Se face mult caz de latinitatea acestei zone, dar lucrurile care îi leagă pe români de Occidentul latin sunt destul de puţine: limba, da, şi înfăţişarea, care nu are nimic slav.

– După părerea dumneavoastră e puţin, după a noastră e mult, e enorm, o istorie întreagă! intervine Cantacuzino.

– Se spune că un străin poate să-ţi revele slăbiciuni şi virtuţi pe care nu erai conştient că le ai, îl ajută Maria. Dar sunt ţări pe care le vizitezi cu un sentiment de inferioritate şi ţări pe care le vizitezi cu un sentiment de superioritate şi care fac, sărmanele, totul să te cucerească. Dumneavoastră aţi trecut şi prin ţări mândre şi prin ţări umile. Pe care aţi reuşit să le înţelegeţi mai bine?

– Observaţie subtilă, doamna mea, dar pe lângă orgoliul ţării mai contează şi curiozitatea călătorului, nu numai vanităţile lui. Pe mine mă captivează această parte a Europei şi de aceea s-ar putea să vă aflu mai multe slăbiciuni şi virtuţi decât aţi dori să recunoaşteţi!

– Ah, este aproape o ameninţare!

Louis vine spre ei cu tava. Paharele de Bordeaux rubiniu, gros ca uleiul sclipesc în lumina candelabrelor aprinse. Saşa priveşte în gol. Ghica o surprinde astfel cu neplăcere. „La ce se gândeşte? În ultima vreme e cam absentă, cam distrată..."

– Să bem pentru aceşti latini orientali cărora, cu siguranţă, dacă nu le reproşaţi pierderea limbii şi a înfăţişării o să le reproşaţi pierderea moştenirii morale a latinităţii lor, toastează el numai zâmbet.

Francezul se destinde. De data aceasta felul cum a fost admonestat pentru un posibil clişeu n-a fost vexant.

– Domnul Gradowicz mi-a tradus unul din articolele dumneavoastră; sunt idei care m-au făcut foarte curios să vă cunosc, mai mult chiar decât faima dumneavoastră de om politic, de om care a cucerit chiar şi pe Sir Stradford la Constantinopol, ceea ce, se spune, este o victorie mai mare decât cea de la Sevastopol!

În fotoliul ei, Saşa se trezeşte din scurta reverie: „Sevastopol? Unde rămăsesem?" Întâlneşte privirea lui Ion şi se ridică dreaptă, plină de interes. Alunecă încă derutată spre gheridonul pe care au aşezat capul

grec antic, adus de Ion de la Heliopolis, pentru a fi mai atentă la vorbele săltăreţe ale domnului Le Cler. Dar în drum, Maria o opreşte:

– Ar fi timpul să-i trimitem la culcare!

Saşa râde încet:

– Pe cine? Pe ei?

Şi-i arată pe cei trei bărbaţi încinşi în replicile lor. Maria îşi pipăie medalionul, îl târăşte de câteva ori pe lanţul lui şi replică:

– Pe ei? La galere! Ah, şi străinii aceştia care au impresia că au înţeles o ţară în câteva zile...

Ploaia a stat. Saşa îi porunceşte lui Louis să deschidă uşa spre verandă. O boare răcoroasă şi dulce smulge fumul tutunului din încăpere. Bărbaţii respiră adânc: „Ahhh!" şi continuă să pufăie.

– Chiar dumneavoastră acuzaţi societatea română, în acest articol, de imoralitate, de lene. Observaţi inflaţia favoritismului, corupţiei, abuzurilor. Credeţi că astea sunt urmările latinităţii valahe?

Se lasă o linişte penibilă. Se pot auzi picăturile care se mai scurg de pe streaşină şi se izbesc de pietrele rigolei ce înconjoară casa.

– Domnule Le Cler, n-aş vrea să vă amintesc că în toate numerele presei franceze se vorbeşte despre imoralitatea, lenea, favoritismul, corupţia ce domnesc în societatea dumneavoastră. Nu dă nimănui prin cap să le pună pe seama latinităţii poporului francez. Societatea de acolo ca şi cea de aici este bântuită de viciile timpului pe care îl trăim.

Le Cler se grăbeşte să intervină:

– Nu, nu m-aţi înţeles, cred că naţiunea română, în pragul refacerii sale, trebuie să se cunoască pe ea însăşi, atâta tot. Să se analizeze cu luciditate. Aşa, ca în articolul dumneavoastră.

Femeile aşteaptă replicile ca martorii, într-un duel, mişcările decisive ale eroilor. Stau strânse una lângă alta şi privesc spre cei trei bărbaţi care mânuiesc florete nevăzute. Vocea lui Ghica nu este solemnă, teatrală cum ar cere rolul, ci puţin plictisită de parcă i-ar fi lehamite să repete un adevăr atât de cunoscut, doar pentru a-l băga în capul unuia care pluteşte în nori.

– Naţiunea nu e laşă, nu e imorală, nu e coruptă, nu e lipsită de vlagă, e doar istovită, domnule Le Cler, istovită. Am ajuns să nu mai avem tragedii, ci doar probleme... Acest popor a ţinut piept sute de ani Orientului, invadatorilor de tot felul şi unora chiar din occident, cum sunt austriecii. Ei l-au chinuit, l-au hărţuit până când coarda prea mult întinsă s-a frânt. Celebrele noastre capitulaţii, adeverite sau nu, au reflectat o mentalitate obosită şi care ţine să păstreze intact doar instinctul de conservare. Nu acuzaţi naţiunea de bolile căpătate în ultimul veac şi jumătate, ştergând cu buretele istoria ei anterioară. Ce-ar fi să-i judecăm pe romani după metehnele epocii lor de degradare? Frumuseţea antică ar părea iluzorie. Ştiţi, Gibbon este unul din autorii mei preferaţi!

Ghica nu-l menajează. Vrea să dea impresia că nu-i cunoaşte rolul. Se poartă cu el ca şi când l-ar socoti un călător oarecare. E dur şi, une-

ori, aproape arogant pentru a ţine distanţele: el este omul politic al unei ţări care vorbeşte cu agentul secret al alteia respectându-i deghizarea printr-un nedisimulat dispreţ.

Seara pătrunde subtil în salon. Un fel de bâzâit metalic, datorat fluturilor şi musculiţelor de noapte care s-au repezit spre candelabre, spre abajururile sfeşnicelor, spre lumina girandolelor.

Saşa se strecoară spre camera copiilor. Sunt la masă. Hăpăie cu poftă friptura de viţel şi-şi tot comentează partidele. Miţa a câştigat, dar are încă ceva de împărţit cu Zoe Cantacuzino. Cei mici sunt bosumflaţi. Numai Eliza face *la grande bouffe*. Totuşi, Miss Haycock, care a urmat-o pe Saşa, pare mulţumită de atmosferă; îl admonestează pe Scarlat pentru felul cum ţine furculiţă, dar o face în joacă. De aceea Saşa se întoarce în salon, purtând pe umeri o mantie grea de senzaţii nedefinite, se aşează în fotoliul ei şi află:

– Se petrece acum, sub ochii noştri, spune Ghica, un fenomen pe cât de regretabil pe atât de agresiv: invazia birocraţiei, de care vorbeam în articolul pe care l-aţi onorat cu atenţia dumneavoastră. Ultima migraţie aparţine propriei noastre structuri sociale. Această pătură, legată fiind de prosperitate şi bani este, paradoxal, capabilă doar să consume fără a produce nimic, decât un fel de isterie politică.

Saşa face un gest ciudat, exaltat, lasă capul pe spate şi, zâmbind, îl clatină plină de încredere. „Se preface că ascultă. N-are nici un chef de conversaţie în seara asta. Doamne! Dar pentru ce are ea chef în ultima vreme?" Cu toată iritarea pe care i-o provoacă aerul absent al soţiei sale, Ghica merge mai departe:

– Eu nu pot conta pe Cuza în procesul de eliminare a acestui fenomen. Dimpotrivă. Pătura aceasta parazitară îi este necesară pentru menţinerea puterii şi o va hrăni, o va sprijini, o va întări.

Lasă o pauză şi-şi aruncă privirea lui galeşă, adormită spre Le Cler:

– A fost o mare dezamăgire acest „ales al naţiei". Gesturi patriotice patetice faţă de străini şi o administraţie jalnică în interior. Acesta este rezultatul „dublei alegeri" căreia nu-i voi nega niciodată caracterul excepţional, calitatea de a fi relevat naţiunii propria ei forţă, incalculabila ei nobleţe... Vizita lui Cuza, acum, la Constantinopol a fost un gest de vasalitate, chiar dacă se laudă că ar fi obţinut acolo o autonomie *de fapt*. Observaţi cât de bine este când depinzi de prea multe puteri europene? Nu se înţeleg niciodată *între* ele şi Cuza se poate descurca abil alunecând *printre* ele.

Uşa sufrageriei se deschise şi Louis anunţă că masa este servită. Domnii îşi sting în grabă ţigările. Le Cler oferă Saşei braţul. Este atât de mic încât până şi ea pare înaltă pe lângă el. Ochii îi sticlesc. „Sigur, nici nu putea să fie la statura şi rotunjimile sale un ascet. E genul care se repede la mâncare, dar face repede deosebirea dintre *gourmand* şi *gourmet*..."

În timp ce farfuriile se umplu, conversaţia urmează. Francezul, între două îmbucături, îşi face observaţiile critice:

– Mă impresionează neplăcut, aici, la dumneavoastră, vă mărturisesc, soporificul linţoliu al bisericii ortodoxe.

– E firesc, face Ghica ţinând bucata de somon în vârful furculiţei, biserica ortodoxă ţine mult prea mult la viaţa de apoi, lăsând viaţa de aici pe seama diavolului politic. De aceea, vedeţi, pentru noi, credinţa este ceva foarte intim. Sunt mulţi credincioşi care nu merg la biserică.

Camerista şi Louis schimbă farfuriile. Le Cler mângâie şervetul pus pe genunchi şi rătăceşte cu ochii printre pahare şi tacâmuri, pentru ca deodată să pară hotărât să pună întrebarea esenţială:

– Prinţe, crezi că ieşind din despotismul oriental, naţiunea este capabilă să se revigoreze?

Jeannot abia îşi reţine un icnet dispreţuitor, Maria se joacă nervos cu linguriţa. „Prinţul" îşi coboară glasul aproape de şoaptă:

– Naţiunea trebuie să se obişnuiască cu democraţia. Este un exerciţiu care presupune îndelungi suferinţe şi sacrificii şi, peste toate, vreme. Timpul formării mentalităţii democratice. Nu puteţi nega, domnule Le Cler, că ţări civilizate ca Franţa, Anglia au avut nevoie de decenii şi chiar secole pentru asta. Noi suntem cam grăbiţi, iar dumneavoastră, occidentalii, chiar ne bateţi din picior! Daţi-ne, totuşi, câteva decenii...

Le Cler râde, atent la mişcările servitorilor. Iată surpriza grecului de la bucătărie: un pepenaş de îngheţată!

Louis taie încântat felioarele. Pe margine fistic, un strat uşor de vanilie şi înăuntru smeură cu sâmburi de ciocolată. Valetul, retrăgându-se în spatele lui Miss Haycock îi şopteşte ceva, discret. Guvernanta zâmbeşte şi, după ce mai schimbă câteva replici cu Maria Cantacuzino, se scuză şi iese. Mişcarea asta o neliniştеşte pe Saşa, fără să înţeleagă de ce.

Desertul dispare în gurile pofticioase. Piersicile rumene, pufoase au fost frecate cu şervetul ud şi lucesc în fructieră. Cuţitaşele încep să se agite în jurul lor.

– Am observat că în Valahia, spune Le Cler decupând cu grijă felioara zemoasă, pentru treburi la care ar fi necesar un singur om se fac a trudi zece.

Saşa îl fixează cu ochii ei căprui, rotunzi. Ridică sprâncenele:

– Pământul rodeşte, roadele lui sunt bune şi de foame nu moare nimeni aici, nici măcar în momentele de criză. Românii n-au spaime în faţa naturii, se tem mai mult de cei care le iau pâinea de la gură, decât de pământul care ar refuza să le-o dea.

Francezul se apleacă peste masă foarte amabil:

– Înţeleg, înţeleg, bogăţia ţării determină risipa de forţe. Şi contele Langeron credea că Principatele sunt favorizate de natură şi persecutate de soartă...

„Ăsta a citit, nu glumă!" remarcă maliţios Ghica.

– Este una din contradicţiile spaţiului nostru sud-est european, care v-ar putea amuza, intervine Cantacuzino.

– Oh, vedeţi, tocmai asta n-aş vrea să las din mână – acest subiect al contradicţiilor spaţiului valah. Nu degeaba am făcut atâţia kilometri...

Miss Haycock a reintrat în sufragerie, s-a aşezat, la locul ei, a zâmbit frumos tuturor şi aşteaptă. Cu coada ochiului, Saşa vede primejdia, însă simte privirea lui Ion îndreptată asupra ei şi-şi ia rolul de gazdă:

– Ţineţi-l cât mai strâns în mână, căci va trebui să ne deplasăm în salon.

Îşi îndepărtează uşor scaunul. Le Cler este imediat alături de ea. Rămâne agăţată de braţul lui şi se simte datoare să-i pună în palmă puţin din ţărâna spaţiului valah.

– E vina dumneavoastră că vă imaginaţi lumea de aici fie ca o împărăţie miraculoasă, fie ca pe o cloacă putredă. Este felul naiv şi trufaş, iertaţi-mă, în care Occidentul dispreţuieşte o nefericită ţară care l-a apărat de orgoliul musulman.

– Ah, şi ruşii pretind că au ţinut piept hoardelor care ar fi distrus Europa. Dar problema contradicţiilor rămâne deschisă! Vedeţi, ţăranii par încă într-un feudalism arhaic, în timp ce viaţa de la oraş tinde spre un modernism de ultimă oră.

– Luxul păturii înalte din România este, totuşi, un mijloc de a cuceri Occidentul, de a-l impresiona prin civilizaţie!

– Deci contrastele sunt chiar necesare?! face Le Cler.

Ghica îşi ridică braţele şi-şi uneşte palmele ca la o rugăciune, cu aerul că plăteşte un preţ prea mare pentru bucuria acestei conversaţii – să facă portretul real, crud al propriei sale ţări:

– Chiar asta este, domnule Le Cler, Valahia nu este nici Orientul, nici Occidentul, este amândouă deodată fără a fi nici una – un spaţiu al contrastelor! El reflectă acum, şi pentru un călător ca dumneavoastră tocmai aici, cred, stă interesul, fazele de tranziţie de la o societate la alta, fazele acelea moi, informe, în care trecutul se mimează penibil, iar viitorul nu oferă decât vagi promisiuni şi nu cere decât sfâşietoare sacrificii. Eu, spune Ghica aprinzându-şi ţigara, eu sunt mândru că trăiesc în acest timp şi în acest loc, deşi uneori spectacolul este dezolant. Istoria marginalizează în asemenea momente pe cei cu principii prea sistematice şi acordă un rol excesiv celor ce ştiu să cultive haosul şi harababura politică. Dar este foarte interesant.

Le Cler stă cu genunchii lipiţi şi râde deodată foarte amuzat:

– Contrastele, da, pentru un străin sunt frapante...

– Pentru un străin? întreabă Ghica şi, întorcându-se spre ceilalţi face un gest de dirijor expert: Să vedeţi cât de clare sunt pentru... băştinaşi, domnule Le Cler! Ce avem noi?

Cantacuzino se precipită:

– Un prinţ fără palat... un fel de conac de ţară ţine loc de...

– Un cler fără moralã...

Saşa lasă nasul în palmele care îi ascund râsul:

– Locuinţe superbe şi căsuţe dosnice, spune Maria.

– Magnifice promenade şi noroaie imunde.

– Apa mustind peste tot şi lipsa de fântâni...

– O municipalitate fără cap...
– O salubritate fără eficacitate...
– Tribunale fără justiţie...
Saşa triumfă:
– Intrigi fără iubire...
– Soţi fără soţii, mormăie Ghica.
– Soţii fără soţi, răspunde Saşa.
– Averi grevate de ipoteci şi proprietari care îşi joacă ipotecile la cărţi.
– Veşminte împodobite cu pietre preţioase şi lipsa lenjurilor.
– Un Senat, o Cameră legislativă, un Consiliu de Stat, o Curte de conturi, consilii departamentale, de comerţ şi de agricultură şi oameni nepregătiţi să le folosească.
– Un mobilier magnific, comandat la Viena şi o cămară deşartă.
Le Cler îndepărtează mânuţele lui mici cu degete fine, parcă ar vrea să-i prindă pe toţi:
– O luciditate atroce şi o pasivitate plină de nobleţe...
În timpul acestui joc ridicol Saşa a ajuns aproape de miss Haycock. Cu mâna pe speteaza scaunului din faţa ei, pe care, picior peste picior, stă tolănit Ion, Saşa o întreabă din ochi pe guvernantă. Aceasta are o privire speriată:
– Elise, madame, Elise are o criză... de nervi...
– Ce s-a întâmplat?
– Pisoiul roşcat, ştiţi, cel mic, născut acum o lună, pe care îl tot ţinea în braţe, a fost gâtuit de Allegro...
– Allegro?
– Da. Se pare că pisoiul s-a băgat în strachina lui cu mâncare, leorpăia acolo şi nu voia să iasă, iar câinele l-a muşcat de ceafă.
– Ah! Dumnezeule!
– Madame, Elise... a luat pisoiul şi s-a urcat cu el în stejar. Plânge acolo, nu vrea să coboare. A rămas Anette s-o supravegheze.
Ajungând la Ghergani, Saşa analizase, ca un medic, pisoiul. Îşi tot freca falca de marginea scării de la intrare. Era costeliv şi le privea cu nişte ochi mari, galbeni. Ea pusese mâna pe pântecul flasc şi decretase: „Are limbrici!" Îl înhăţase de ceafă şi-l dusese în bucătărie. „Usturoi!", poruncise, şi nefericitul înghiţise câţiva căţei cu sila, dar aruncase a doua zi afară nişte cârnăciori în care viermii stăteau ţepeni ca ramurile uscate de tamarisc.
Miss Haycock mai apucă să spună:
– E grav!
Dar deja Saşa lasă spaţiul sud-est european în braţele domnului Le Cler, trece prin culoarul care desparte sufrageria de latura din dreapta a casei, ocoleşte cu paşi repezi prin spatele verandei şi ajunge în dreptul ferestrelor de la salon. Aici, la câţiva metri doar, se aud scâncetele copilului.
Miţa, Scarlat şi Zoe în cămeşoaie se agită în jurul stejarului. Guvernanta îi înşfacă:
– V-am spus să plecaţi de aici? V-am spus?
Saşa rămâne câteva clipe singură sub coroana imensului stejar.

Undeva, prin frunzişul lui, frica se ghemuie în braţe ca un pisoi mort. O disperare surdă, o nevoie de a urla trece prin Saşa ca şi prin propriul ei copil. Apoi simte nevoia să se tânguie:

– Elise! Elise! Je t'aime! Parle-moi!

Fetiţa scânceşte, boceşte ca o ţărancă.

– Elise, ma petite, descendes! Je t'en pries!

Dar Eliza plânge şi mai sfâşietor. Nu ţipă. Nu este nici un pericol ca discuţia încinsă în salon – se văd prin ferestrele luminate cei trei domni şi Maria vorbind parcă toţi deodată – să fie deranjată.

Saşa îşi reazemă mâna de trunchiul zgrunţuros al copacului.

Are un moment de ură şi o recunoaşte cu jenă. „Copilul acesta nu face decât prostii!" Îi este milă, milă şi are oroare de propria ei fiică. Eliza, cocoţată în ramurile voinice, strânge la piept un stârv însângerat şi îl boceşte ca pe un copil al ei. Saşa îşi înfrânge greaţa şi începe s-o implore:

– Ma petite! Sunt lângă tine! Crois-moi! E îngrozitor, îngrozitor! Tu me comprends? Descendes! Je t'en prie!

Dar fetiţa stă acolo şi nu coboară, plânge, iar miss Haycock l-a adus pe Ghiţă, înfofolit în pături şi flanele. Tuşeşte ca un măgar, l-a apucat *influenţa* în plină vară!

– Să urce! porunceşte guvernanta în şoaptă.

– Nu! Se poate întâmpla o nenorocire!

Ghiţă stă lângă trunchiul gros al stejarului şi examinează situaţia ca un bătrân general.

– Mda! Rugaţi-o, doamnă, să coboare, convingeţi-o! Altfel, nu se ştie!

– Elise! Elise! Je suis désolée! continuă Saşa. Ah, Elise, asta e legea vieţii, ma petite!

Un bocet isteric, amplificat de coroana căzută a stejarului, se aprinde ca o flacără. Printre frunzele verzi-negre Saşa vede o secundă ciorapii albi ai fetiţei, apoi felul cum Ion, în salon, a întors brusc capul spre fereastră. O panică surdă o împinge să dea drumul disperării:

– Nu pot trăi fără tine, Elise! Je ne peux pas vivre sans toi!

Dar ţipătului ei şoptit îi urmează o scurtă pauză. Stau încremeniţi sub stejar. De sus nu se mai aude nimic o vreme, apoi cade asupra lor întrebarea clară, imaculată:

– Mama, dacă eu mor îl întâlnesc dincolo?

Saşa se sprijină de trunchiul stejarului, îşi lipeşte obrazul de el:

– Nu, Eliza, nu, spune grav. El a murit fără să vrea asta, tu o să o vrei şi nu vă veţi întâlni. Dumnezeu ne-a dăruit viaţa, nu avem dreptul să-i respingem darul. În timp ce vorbeşte simte nevoia să bată cu pumnul în scoarţa bătrână a stejarului. Nu avem dreptul! Chiar dacă am dori mult, mult, asta.

– Dar lui de ce i l-a dat şi apoi i l-a luat? De ce?

– Nu putem noi să judecăm asta! Şi nouă o să ni-l ia când va dori el.

Saşa a dat drumul unui plâns isteric. „Nu mai pot! Nu mai pot!" Miss Haycock îi pune o mână fierbinte pe umeri.

– Dacă îi respingem darul ne pedepseşte, nu ne lasă dincolo alături de cei pe care îi iubim, aici!

O iubeşte pe Eliza, o urăşte pe Eliza! Şi-a rănit mâinile strângând în braţe stejarul.

– Dar, mamă, înseamnă că trebuie să aştept până când Dumnezeu îmi va lua viaţa ca să-l mai văd pe Moţ?

Vocea e înăbuşită de frunzişul copacului. Ciorapii albi strălucesc undeva, sus, spre vârful coroanei.

– Da, da, plânge Saşa, da, scumpa mamei, nu vreau să te mint, nu vreau să te înşel, aşa cred, numai atunci o să-l mai poţi vedea!

Miss Haycock îi strânge tare umărul, iar Eliza are un horhot îmblânzit şi uimit totodată:

– Dar poate că o să trăiesc ca tante Soutzo, până la nouăzeci de ani...

– Fetiţa mea! În tot ceea ce doreşti mult trebuie să pui speranţă! Dacă te vor despărţi mulţi ani de viaţă de el, pe urmă nu te va mai despărţi nimeni, niciodată, veţi fi împreună o veşnicie.

Urmează o tăcere grea. În rămurişul stufos Eliza se gândeşte la veşnicie. Doar din salon se aud vag, înfundate vocile oaspeţilor. Fetiţa anunţă cu mândrie:

– Cobor!

Frunzişul fâşâie, ramurile trosnesc. Ghiţă s-a cocoţat pe primele ramuri şi o ajută uşurel.

„Coboară ţinând în mână animalul acela mort!"

Ajunsă jos, cu lacrimi mari în ochi, lipindu-se de maică-sa, începe iar să bocească:

– Nu-i drept, mamă, nu-i drept! Vreau să trăiască!

Ghiţă stă cu bărbia în piept, parcă ruşinat de suferinţa copilului, iar Miss Haycock încearcă blând să-i ia Elizei cadavrul pisoiului din braţe. Fetiţa rezistă, apoi renunţă şi i-l dă, cu un fel de solemnitate obosită şi se afundă din nou în fustele Saşei. Aceasta îi vede prin fereastră pe cei trei domni şi pe Maria vorbind toţi deodată.

Trecând cu Eliza spre scara de serviciu, prin cabinetul lui Ion, Saşa aude vocea lui Le Cler:

– Bârfa, ce rafinament frivol şi fermecător... Ciudat! Deşi, personal, am crezut întotdeauna că fermecătoare e numai discreţia...

– Etalarea intimităţilor, replică Ghica, poate fi şi o confesiune izvorâtă din sinceritate, o credinţă, absurdă adesea, că alţii vor să ne înţeleagă, ţin neapărat la asta... O iluzie, o utopie!

X

Ca de obicei, Dimitrie Ghica stă în fotoliu cu genunchii depărtaţi şi gleznele încrucişate. Palmele, rezemate una de alta peste pântec, mângâie uşurel vesta de mătase vişinie.

Nu mai este superior dezinteresat de o alianţă. Îşi saltă fundul lat pe arcurile ce scârţâie la fiecare mişcare şi ar tot vrea să pună condiţii. Dar tocmai ele nu se cuvin. Le ocoleşte în stilul său – stilul lui noduros, izmenit. Îşi priveşte vizitatorul cu francheţea lui bonomă. Dincolo de ea, palpită interesul, aşteptarea, dorinţa. Crede că numai astfel, afişând bucuria adevărurilor crude, câştigă încrederea şi o oarecare autoritate morală. Ion Ghica priveşte intens carafa pântecoasă plină de vin roşu-alburiu. „Seamănă cu Liebrecht." Adică are aspectul unei trufaşe văduve, îngrozită că nu ar fi destul de demnă.

– Îţi place să pui în calculele tale hazardul! spune râzând admirativ Dimitrie Ghica şi începe să bâjbâie prin farfurie după acele mici dopuri de aluat franţuzesc, peste care zac, îngrămădite în miere, migdale pisate. Fialcowski e un mare maestru, mon vieux, un virtuoz al zahărului şi al untului! Ce arome! Îmî! Îmî! Ia şi dumneata!

Privirea topită în plăcerea gustului se trezeşte molatec:

– Mă întreb ce te-a ajutat cel mai mult în viaţă: seriozitatea cu care ai luat totul în calcul sau bucuria de-a risca?

– Nu fi nedrept, îl întrerupse Ghica, niciodată n-am riscat prea mult!

Beizadea Mitică face ochii mici:

– Ba da, ba da, te-ai înfruptat din viciul ăsta, he!

Pe mustaţă şi pe barbă, în jurul gurii cărnoase, senzuale, i-a rămas un praf fin de zahăr.

– Bine, să zicem, concede Ion Ghica, dar după ce mi l-am satisfăcut, am ştiut să-mi refac gospodăria!

Mângâie capul de sfinx de pe braţul scaunului ca pe un animal mic, domesticit. „În felul acesta se înmormântează eşecul marii idei, eşecul revoluţiei noastre... Ce rost ar mai avea să fiu trist?" Pipăie nasul, urechile, ochii alungiţi şi bulbucaţi ai micilor idoli de lemn lustruit, coamele lor pierdute în valuri sub tapiseria vişinie de velur. Dar mai jos, degetele dau peste nişte sâni opulenţi, îndrăzneţi, şi rămân să viseze ceva tot dându-le ocol. Zâmbeşte ca la o glumă copilărească, în timp ce spune:

– Posibilităţile mele au devenit faptele mele! Le-am speculat cum am putut.

Palmele albe cu peri negri, răsuciţi se lipesc de pântecele rotund:

– He! He! posibilităţile... he, he! Bine, e de înţeles... Dar Dimitrie Ghica deja se gândeşte la altceva, îşi mângâie barba, apoi se hotărăşte să atace direct: Nu-mi plac matadorii politici, dragă, liberalismul intempestiv...

Degetul arătător se îndreaptă agitat spre podea, ca pentru a înfrunta revolta încăpăţânată a unor pigmei. Se răsuceşte, iar împunge covorul, şi iar se răsuceşte. Ghica desface nodurile gesturilor:

– Înţeleg că este vorba de Brătianu, Rosetti et eiusdem farinae...

De data asta nu vrea să-i facă jocul. Beizadea Mitică şi ceilalţi au nevoie de alianţa aceasta. Va lăsa să se înţeleagă cât de absurde ar fi tratativele îndelungate, purtate cu vanitate. În situaţia dată, există posibilitatea ca liberalii să făptuiască singuri totul!

– Da, la mitingurile lui Brătianu vor fi prezenţi toţi vizitiii şi bucătarii!

– Buni şi aceia! spune, observând că foloseşte replici asemănătoare. E un menuet al cuvintelor, iar el, la mijloc, dirijorul mişcărilor. Rosetti respingea tombaterele, „mortăciunile" („Bune şi acelea!"), iar „mortăciunile" resping pe măcelari, pe libercugetători şi pe funcţionari („Buni şi aceia!").

– Îmi convine mai mult Panu. N-are anvergură, sfârâie printre îmbucături Dimitrie Ghica, de parcă ar vrea să-i obţină bunăvoinţa pentru un protejat personal.

– Brătianu vrea să fie activ, vrea să ia în mâinile sale afacerile liberale şi asta presupune împingerea lui Panu în rezervă. De altfel, nici nu este eficace.

– Putem lucra la Paris prin Alexandru Mavrocordat, prin Theodor Ghica, şopteşte beizadea Mitică în speranţă că-i va câştiga simpatia. N-avem nevoie de ei! Putem lucra prin Georges Bibescu...

– Ca să se aleagă taică-său?

– Nu, nu, ăsta a fost învins întotdeauna înainte de a lupta. S-a dezumflat... îl asigură scuturându-şi barba plină de firimituri de aluat.

„Da, e ceva. Uite unde sunt umorul, băşcălia, ironia, dispreţul, frumoasele calităţi ale boierimii noastre vechi, mândre şi fără miez!"

– Între noi fie vorba, continua Dimitrie Ghica, generaţia noastră l-a lăudat, l-a răsturnat, l-a înjurat şi nu-l mai slăbeşte cu ura, deşi mare lucru n-a făcut, nu i se poate reproşa cine ştie ce!

Se opreşte cu mina unuia care a spus un fleac şi mai aruncă un fursec în gura cea veselă. „Şi-a descoperit generaţia, ca să vezi! I se vâră în suflet, ca să vezi! El, întotdeauna aşezat pe podiumul puterii, vrea să se aşeze acum printre *ei!* Dumnezeule, bine îi şade!" Dar celălalt nu avansează, se opreşte la marginea ridicolului şi de acolo îşi permite să judece ridicolul celorlalţi:

– V-aţi repezit să-i trageţi trei gloanţe la Şosea! Peretz avea o amantă zărghită rău care a trăncănit prea mult. Era zărghită pentru că-i muşcase unul lobul urechii într-un moment, deh, un moment de... Pe unii îi apucă pofta cu violenţă... He! He! De aceea eu verific muierea şi la urechi şi la degete... He! He!

Lui Dimitrie Ghica îi freamătă nările când râde. Are faţa uşor mongoloidă. În timp ce vorbeşte nu i se văd ochii şi plescăie. E simpatic. Pentru el viaţa e făcută din anecdote. Lumea i le oferă, lumea i le ascultă. Se răsuceşte spre oaspetele său şi repetă pedagogic:

– Mare lucru nu i se poate reproşa...

– Decât că ne-a dezamăgit pe toţi. Şi erau în joc nişte mari speranţe.

– Toţi dezamăgim, dragul meu, arată-mi tu unul care n-a dezamăgit! Îl pup pe vârful nasului, na!

Pare o mare concesie, ceva asemănător binecuvântării Papei sau doar mirului popei în duminica Paştelui! Dar după un fursec, beizadea Mitică reia firul:

– Panu, zău, Panu îmi scrie cu bun-simţ...

– Greşeşti luându-i pe „matadorii politici" drept simpli demagogi. Să le recunoaştem meritele...

– O fac din plin jurnalele lor, au o bidinea!

– Numai dacă recunoaştem meritele adversarilor ne putem lupta cu ei. Când vine vremea să acţioneze, liberalii devin spirite practice, au bun-simţ...

– Ce-o fi acela bun-simţ în politică?

– Tocmai voiam să te întreb şi eu. Spuneai că Panu îl are. Să fie, pentru dumneata, mediocritatea?

Dimitrie Ghica meştecă încet fursecul. Meditează. Nu, pare că nu mediocritatea îl încântă la Panu...

– M-ai prins, recunoaşte jucăuş. M-ai prins.

– Pentru mine bun-simţ înseamnă un miros fin al realităţii, al istoriei, spune Ion Ghica.

– Ăştia? Sunt copoi needucaţi...

– Brătianu vrea şi poate influenţa presa de opoziţie a Franţei, pe Michelet şi Quinet, pe acei care fac opinia publică a Europei! insistă încercând să spargă o nefericită crustă de prejudecăţi. Brătianu nu e deloc mediocru! Poate că nu are bun-simţ, dar, sigur, are simţ practic.

Celălalt se bălăbăne între spetezele fotoliului, când pe o bucă şi când pe alta. Nu-i place pledoaria aceasta şi tocmai de aceea Ion Ghica nu vrea să-l lase în tacticăria lui confortabilă şi reia:

– Nu trebuie să vă dispreţuiţi adversarii în momentul în care vă pregătiţi să vi-i faceţi aliaţi!

„Am devenit un înţelept!" Botul ascuţit al sfincşilor, coamele lor molcome îi calmează nervii. Când vorbeşte cu Dimitrie Ghica are sentimentul că se adresează tuturor aristocraţilor conservatori, îndărătnici şi aroganţi.

Dimitrie Ghica îşi îndepărtează tocurile înalte ale pantofilor. Bumbii de argint strălucesc stins:

– Ei, ei! Până acum ai avut delicateţea de a nu-mi vorbi niciodată prea grav!

– Scuzele mele, coane Mitică, scuzele mele!

Îşi ridică palmele ca la o rugăciune musulmană. „Am exagerat cu înţelepciunea, la naiba, sunt un biet nepot!", iar străunchiul îşi clatină frumoasa barbă înspicată, ca un îngăduitor mesager al lumii de sus. Au aceeaşi vârstă, dar rudenia e rudenie! Din când în când ţi se aminteşte că tinerelul, puberul, femeiuşca de lângă tine, la un bal sau o soarea sunt unchiul, fratele bunicii sau sora bunicului. Atunci e bine să iei distanţa; un metru subtil al diferenţei contează. Oamenii îşi cunosc rangul, mai ales când el n-are sens! Totuşi, s-a strecurat uşurel din încercuire şi, pentru a-şi arăta siguranţa, abate discuţia:

– De ce îţi displac atât de tare liberalii? La urma urmei...

– Auzi, se întâlneşte Georges Cretzeanu cu Rosetti şi ce crezi că-i

spune? He! He! Burticica ascuţită se clatină veselă. Cică „Loja Dunării, domnule, este în suferinţă!"... Etete!

– Unchiule, ai aderat la Loja Dunării?

– Etete! se face că n-a auzit Dimitrie Ghica. Lui îi arde de Loja Dunării!... Dar Dunărea însăşi?

Boierul clopoţeşte energic, râzând. Un valet cu vestă albastră intră şi primeşte ceremonios ordinele:

– Ceaiul!

Până iese servitorul din încăpere se lasă tăcere. Cei doi îşi privesc reciproc mâinile. Unele stau încleştate între genunchii depărtaţi, altele şi-au rezemat degetele unele de altele şi aşteaptă. Dimitrie Ghica revine:

– Rosetti vorbeşte prea mult despre libertate. Recunoaşte şi dumneata că e una dintre cele mai dubioase idei ale secolului nostru. Libertatea, ca şi sănătatea, este ceva foarte relativ. Acum câţiva ani, la bătrânul Văcărescu-Furtună, paralizat şi cu un picior în groapă, vine, purtat pe braţe de lachei boier Moruzi, sfârtecat până la ultimul os de reumă. „Bine ai venit sănătos, coane Costache!" îl întâmpină Furtună, „Bine te-am găsit sănătos, vere!" îi răspunde Moruzi. He! He! Aşa este şi cu libertatea! O vorbă!

Poate are dreptate Dimitrie Ghica, pentru că şi Bălăceanu începuse să aibă acest punct de vedere critic: „Qui ne savent pas que lorsque'on s'est grisé avec ce mot *egalité* on se réveille dans le bras du despotisme..." Dacă aceste cuvinte au început să-şi revele un conţinut confuz ce mai rămâne din tinereţea lor? Ghica nu vrea să pară prea întristat de căderea vechilor lor idealuri, dar ţine să nu se ruşineze cu ele. E mult? E puţin? Oricum, asemenea replici sunt menite să-i arunce pe umeri în loc de mantia virtuţii pe cea a culpabilităţii sau a ridicolului.

Se uită la această rudă a lui cu o curiozitatea amabilă: „M-am trezit încă de copil, la 15-16 ani, activ, teribil de activ, într-o lume de oameni pasivi. Nu-mi lipsea nici patosul, nici spiritul critic şi, bineînţeles, nici un orgoliu enorm! Cine erau *ceilalţi* pentru mine? Nişte oameni care pe de o parte porunceau şi pe de alta se temeau: aristocraţia noastră, mereu speriată de răzvrătire şi chinuită de familiaritate! N-am avut greutăţi insurmontabile în *a trăi*, iar de greutăţile obişnuite nu m-am plâns niciodată pentru că mi-a plăcut să fac lucruri utile. M-am născut pe lume pentru a contempla sau pentru a face? Evident, pentru a face! Dacă îi privesc pe *ceilalţi* cu oarecare superioritate nu este din dispreţ, cum crede Saşa, căci ştiu că într-o mare măsură sunt ceea ce ei au vrut să fiu, ci din conştiinţa că pot mai multe decât ei." Se ridică din scaun şi, aşezându-şi pince-nez-ul, se îndreaptă spre iataganul atârnat de perete. Cere cu un gest rugător dreptul de a-l scoate din teaca îmbrăcată în velur azuriu. Pipăie cu buricele degetelor lucrătura fină a mânerului, pietrele încrustate, forma suplă şi elegantă:

– Când iataganul a început să fie ornamentat astfel, spune, cu safire, agate şi rubine, cu filigrane de aur şi argint, cu emailuri, cu mânere somp-

tuoase, imperiul turc nu făcea decât să se hrănească din propriul lui trup, ca ursul în hibernare. Sabia a devenit un decor preţios şi gratuit.

– Şi alte imperii au păţit la fel şi, uite, rezistă, răspunde sec şi terestru Mitică Ghica. În ceea ce-i priveşte pe turci, de ce nu faci aceste observaţii englezilor dumitale!

– Ce sens ar avea să le spun ceea ce ei au descoperit de mult? Şi, în treacăt, aş vrea să le fac dreptate, nu sunt *ai mei!*

Beizadea Mitică are un gest de lehamite. Îşi plimbă uitătura veselă între fereastră şi iataganul din mâna nepotului celui isteţ. Fornăie pe nasul cârn. Revine la subiectul întrevederii puţin nervos şi cu degetul mare face un semn spre tavan:

– Sunt nemulţumiţi că nu i-a chemat la putere, stau de atâţia ani şi bat din buze pe marginea scenei.

Îi stau în gât liberalii, e limpede. Vrea să-i ia aliaţi, dar nu rezistă să nu-i bodogăne. „De fapt, le este frică de Brătianu. Şi de ce nu le-ar fi? Vine cu vizitiii, bucătarii, negustorii, intelectualii liberpansişti, cu avocăţimea măruntă şi cu meseriaşii..."

– Nici pe conservatori nu i-a prea chemat la putere, răspunde Ghica, adâncit în analiza arabescurilor fine şi împungând cu arătătorul dreptei spre tavan; acolo, sus, este Cuza, autoritatea lui subţire ca o lamă de iatagan de altădată. E cam mare înghesuială pe marginea scenei, coane Mitică!

Gazda rămâne descumpănită o clipă, are poate revelaţia busculadei, apoi deschide braţele şi cântă:

– Hai să dăm mână cu mână! Am înţeles! Din buzunarul hainei cade pe podea o batistă mototolită. Aplecându-se s-o recupereze, Dimitrie Ghica se plânge ca un copil căruia i se impune să fie politicos cu un văr nesuferit: Dar Brătianu stă mai mult pe la ţară, în ultima vreme îşi cultivă via, se şi vorbeşte deja de „vinul lui Brătianu" cu un respect, hă, hă, hă! Frate-său e prea mazzinian, zău, iar Rosettache, hai să fim serioşi, este un amator în politică! Şi în vremea asta Cuza îşi numeşte în Senat prietenii şi adulatorii de profesie!

– Oare eu trebuie să-ţi spun că pentru a câştiga ai nevoie de două lucruri esenţiale: să câştigi tu şi să nu câştige ceilalţi? De ce începem întotdeauna prin a încerca să nu câştige ceilalţi... Adversarii trebuie mai întâi preţuiţi şi, într-o anume măsură, lăsaţi să câştige câte ceva pentru a putea fi cu uşurinţă înfrânţi, iar aliaţii antipatici, cu atât mai mult trebuie să aibă oarece avantaje... Asta trebuie să facem. Să-i adunăm pe toţi împotriva celor ce au puterea în mână şi împotriva unora care de la Paris sau Londra nu vor schimbări în Principate. Dacă refuză să-l vadă pe Cuza aşa cum este, să li-l arătăm noi. O să-l punem sub lupă...

În clipa aceea beizadea Mitică se avântă din nou, nerăbdător:

– Să-nvârtim hora frăţiei pe pământul României!

Grigore Cantacuzino şi Basarab-Brâncoveanu, anunţaţi în acel moment, intră şi rămân consternaţi. Cu picioarele lui subţiri, „conu Mitică" face paşi de horă, cu braţele întinse lateral.

– Asta ce mai e? face distinsul *principe* Brâncoveanu.

– Ţopăiala celor excluşi de la putere! răspunde dansatorul.

Dar întrerupe „ţopăiala" şi face un semn noilor veniţi să se aşeze. Numai că Brâncoveanu se dă un pas înapoi, coregrafic indignat:

– Cine? Noi?

Când spune *noi,* toată lumea izbucneşte în râs.

– Ei, nu, dragul meu, nu numai noi, precizează Mitică Ghica, şi face semn valetului să-i tragă mai aproape masa de ceai, pentru a-i servi singur pe ultimii veniţi. Nu numai noi, dar şi adversarii noştri care vor fi, poate, aliaţii noştri... Aici lucrurile, ştiţi, se complică.

Brâncoveanu se aşează elegant în moliciunea canapelei vişinii, hotărât să vadă lucrurile în roz şi de la mare distanţă. Despre el gura afurisită a lui Orăşanu spusese: „nu e nici principe, nici Bibescu, nici Basarab, nici Brâncoveanu", dar el continuă să-şi pună toate astea pe cartea de vizită. În schimb Grigore Cantacuzino stă pe marginea unui scaun. Pare grăbit. N-are timp. Este interesat doar de partea practică a combinaţiei. Conu Mitică este cam speriat de el. „Asta e bine!" remarcă Ion Ghica. E bine pentru că va renunţa la izmenelile lui obişnuite.

– Am ultimele veşti de la Cameră... Iepureanu s-a lăsat *ales* preşedinte prin decret prezidenţial, dar fiind prea tolerant în discuţii şi Prinţul fiind imediat încunoştinţat a venit Marghiloman de la Palat, a intrat în şedinţă, i-a şoptit ceva la ureche şi Iepureanu a sunat clopoţelul anunţând că prin ordinul alteţei sale nu mai este preşedinte şi că discuţia va continua după ce alteţa sa îi va numi înlocuitorul!

– C'est bien là le couronnement de l'oeuvre du 2 Mai!

Ghica hotărăşte să se facă auzit:

– Liberalii, se adresează el celor noi veniţi, luând aerele sale diplomatice, aerele de trimis cu însărcinări speciale, liberalii vor să vă întindă mâna!

De departe, din mijlocul canapelei vişinii, care pluteşte peste casele somptuoase sau mizere ale Bucureştiului, se aude vocea Brâncoveanului:

– Ha! Ha! Ha! Rosetti avec son tralálá républicain?

– Trebuie să le punem condiţii...

„Pe ce lume trăiesc, pe ce lume?" Beizadea Mitică se îndoaie din şale în faţa tânărului Cantacuzino:

– Deocamdată, ne pun ei o condiţie!

Lucrul pare de necrezut! O violenţă publică! Şi ca şi cum s-ar scuza, şi este cel mai indicat ton al unei personalităţi politice eşuate faţă de urmaşul său încă victorios prin posibilităţile lui, nu încă prin faptele lui, adaugă:

– Au forţa, au perseverenţa de a simplifica primitiv situaţia în faţa unei Europe pragmatice, în faţa unei Europe gata să accepte eligibilitatea monarhului, ca şi a oamenilor puterii! Au forţa celor care nu şi-au câştigat încă legitimitatea istorică şi o cer bădărăneşte, cu bătăi din picior...

Ghica intervine pentru a întrerupe pamfletul „străunchiului":

– Dar au legitimitatea pe care ţi-o dă prezentul, opinia publică. Nu dispreţuiţi ceea ce nu puteţi stăpâni...

„Sunt cazuri când trebuie să te mulţumeşti cu o demonstraţie şi morală şi raţională, o demonstraţie care să aibă adică şi părţi obscure...". Se repezise puţin în ei şi se aştepta la reacţii.

– Ce condiţii pun liberalii? întreabă Cantacuzino, fără să se mişte din scaunul său.

– Ca tratativele din Germania şi Franţa să le ducă în numele nostru, al tuturor, Brătianu.

– Oh! C'est pas possible! exclamă Brâncoveanu.

– Ce înseamnă tratative? reia calm Cantacuzino peste capul celorlalţi adresându-se lui Ghica.

Acesta rămăsese cu iataganul în mână. Îl aşează atent în teaca lui de velur, îşi leapădă pince-nez-ul şi lasă o mică tăcere. „Întotdeauna ideea de relativitate a plăcut în sud-estul Europei, sir Stradford!"

– Domnilor, spune, nu este deocamdată vorba despre o alianţă fermă. Suntem într-o încercare de colaborare, nu trebuie să luăm lucrurile prea rigid!

Asta îl încântă pe conu Mitică.

„La urma urmei ce este inteligenţa decât un instinct evoluat?" Ceva rigid l-ar incomoda pe congenerul unchi. Este momentul subtilităţilor, nu trebuie ratat! Momentul disocierilor fine...

– Pentru Kogălniceanu legea rurală este împlinirea unui ideal, pentru Cuza este doar ocazia de a-şi impune autoritatea, continuă. Trebuie să distingem clar aceste două aspecte pentru că, în curând, euforia lui Kogălniceanu va provoca o reacţie benefică...

– Domnitorul nu poate fi rupt de primul său ministru, intervine Grigore Cantacuzino, sunt lipiţi, sunt prinşi în acelaşi vestmânt. Ca în piesele de teatru în care un patruped este înfăţişat de doi actori înlănţuiţi, ce tropăie pe scenă.

– Şi, totuşi, nu e o viclenie politică zvonul că cei doi nu se înţeleg şi se ceartă sub haină. Vai, nu, este o realitate mai sumbră decât bănuiala vulgară. Cel ce este *azi podoaba lumii pentru-o clipă* nu-şi suportă sfetnicii. La noi, orice luptă politică este o luptă personală!

Aşezându-se confortabil, picior peste picior, în amplul fotoliu, râde:

– Cuza îl va sfărâma ca pe o sticlă spartă. Il me semble que déjà Kogălniceanu est à la baisse en haut lieu...

– Şi după el? îl întrerupe Grigore Cantacuzino.

„Uite ce cravată frumoasă are! Un mov spre roz feciorelnic! Şi o cămaşă de mătase cu dungi bej. O eleganţă discretă, supravegheată, dar neostentativă."

– După el? Cuza va reveni ca Horaţiu la Lidia sa...

– La Nicolae Kreţulescu?

– Vezi că ştii?

Dar lauda nu-l încântă pe Cantacuzino. Stă ţeapăn în scaun şi dă din cap plictisit:

– Ăsta ştie să recurgă la poliţie pentru toate!

„Ei, şi Grigore Cantacuzino este de viitor! pipăie sobru terenul înainte de a clădi cea mai modestă cocioabă."

– Aşa se spune, că se fac diverse combinaţii, printre care Kreţulescu este cea mai plauzibilă. Dar nu asta are importanţă. Pentru că oricine ar veni după Mihalache va fi nimeni faţă de Mihalache.

– Mai important este să observăm credinţa lui că reformele se pot executa singure. Grigore Cantacuzino nu se înflăcărează când vorbeşte, pare un om mereu pe gânduri. Kogălniceanu nu a luat nici o măsură în privinţa mijloacelor de aplicare a legii rurale şi asta va tulbura ţara, căci ea va înţelege, vorba unui înţelept, că are mai mult de pierdut prin ascultare, decât prin nesupunere.

– Dacă lucrurile vor merge astfel, nu vom mai avea un adversar redutabil. Părerea mea este că repudierea lui Kogălniceanu îl va arunca pe Cuza în braţele, cam despuiate, ale Camarilei...

Grigore Cantacuzino ridică sprâncenele:

– Eu nu înţeleg de ce trebuie să ne legăm cu Brătianu şi ceilalţi...

„E perspicace, e viclean... Dar strategia?"

– N-au bani tufă! îi reclamă şi Brâncoveanu.

Cantacuzino îşi aşează picioarele ferm unul peste altul:

– De când Prinţul a desfiinţat „Românul", partidul liberal practic nu mai există. De ce ar trebui să... tratăm o alianţă când pot veni ca băieţi de prăvălie la afacere?

Ştie că trebuie să le răspundă cu seninătate şi gravitate:

– Pentru că toată orăşenimea este cu ei. Şi au relaţii bune în presa franceză de opoziţie, şi pentru că Loja Dunării este, cum spune Rosetti, în suferinţă...

– Avem şi noi relaţii cu presa guvernamentală, sare Dimitrie Ghica.

– Tocmai, tocmai, dacă le unim putem impune un principe străin!

– Tu chiar vrei o asemenea matracucă? se îndoieşte Dimitrie Ghica.

„Ăsta mă bănuieşte că vreau să vin Domn? L-aş întreba: pentru ce?"

Dar Cantacuzino nu lasă zeflemeaua să meargă şi, din nou, i se adresează cu aerul omului de afaceri:

– Credeţi, cu adevărat, că are însemnătate, cum să zic, asta, orăşenimea, arendăşimea, negustorimea noastră, burghezia?

S-a aplecat înainte, aşteaptă cu un interes sincer răspunsul.

Ion Ghica simte nevoia să facă puţină pedagogie:

– Jocul politic, la acest nivel, al persoanei Domnitorului, nu se face aici. Aici se fac luptele de partide, luptele electorale, schimbările de guvern. Şi chiar de necesitatea schimbării unui guvern este vorba. Pentru ca străinii să accepte un principe nou trebuie să fie convinşi că acel ales *nu* este capabil. Kogălniceanu îl dovedeşte nu numai capabil, dar şi foarte popular! Or, liberalii îşi dau seama în acest moment că plat-

forma lor politică este lichidată prin efectuarea celor două reforme şi vor să-şi modifice programul în funcţie de felul în care ele au fost aplicate de regimul personal al lui Cuza. Ei, agită, evident, principiul democratic şi cel al guvernării parlamentare, nici nu pot altfel, pentru că numai ele îi pot aduce la putere.

Vorbeşte grăbit şi-l are deodată în faţă, neaşteptat de viu, pe Câmpineanu – bătrân, dezabuzat, mâhnit: „Să ai mult dispreţ pentru duşmani ca şi pentru prieteni... În politică, nici unii nu valorează prea mult. Primii te pândesc, ceilalţi te părăsesc la greu." Alungă reticenţele vechiului mentor şi continuă:

– Cuza ar putea profita de conjunctura politică favorabilă acum statu-quo-ului. Ziarele opoziţiei franţuzeşti şi englezeşti ne-ar fi foarte necesare.

– Roşiii vor răspândi şi în aceste ziare confuzia, atâta tot! replică Cantacuzino.

– Şi vor pretinde după aceea totul, spune Dimitrie Ghica culegând fursecurile lui preferate. Ambiţia freamătă în ei alături de confuzie...

Se propteşte în fotoliu.

„Deci, pentru ei, aceasta este problema! Să nu pretindă decât ei."

Şi totuşi! Grigore Cantacuzino îl priveşte cu atenţie, fără ironie, cu o seriozitate liniştitoare.

„Vin mereu oameni tineri care se simt bine în conflict şi-i împing din spate pe ceilalţi." Ghica înţelege neliniştea, iritarea vârstnicilor, pentru că reuşise cu ani în urmă să simtă ceea ce trăiseră şi anume că moartea este chiar acest brânci pe care ţi-l dau cei din urmă veniţi. Cei tineri găsesc că framântările bătrânilor sunt găunoase. Dintre ei se ridică mereu unii mai clar-văzători, mai prudenţi – bănuitori sceptici, neîncrezători, care nu-ţi dau nimic până n-au verificat bine şansele de câştig, şi pe cât sunt de realişti, pe atât de mediocri – „ca idei, ca gândire abstractă."

Cantacuzino i se uită direct în ochi:

– Deci, mai întâi ar trebui ca Prinţul Cuza să fie deposedat de bunurile sale cele mai de preţ: *oamenii fideli din principiu*, cum ar fi Kogălniceanu. Apoi, de propria lui popularitate, prin libertatea totală lăsată, o vreme, *camarilei*!

– Întrebarea este dacă nu suntem capabili de asta fără ajutorul liberalilor, intervine Brâncoveanu.

– Nu prea! Ei, liberalii, sunt cei capabili de asta.

Cantacuzino mormăie nemulţumit:

– Cu ei alături e mai mult risc decât speranţă.

Tăcere. Miroase a trabucuri fine.

– Cuza a început să aibă simpatii ţariste, spune Dimitrie Ghica. Asta îi va smulge curând ceva din popularitate... Ridică degetul arătător al dreptei ca pentru a marca profeţia în faţa unui auditoriu placid.

– E atât de vag! O mare popularitate nu o razi cu un brici tocit!

Ion Ghica îşi bea ceaiul cu ochii pe burticica ţuguiată a gazdei. „Ca să vezi cine vorbeşte de simpatii ruseşti!"

Lumina unui soare îmbătrânit, puţin molatec linge peretele pe care atârnă covorul de Şiraz şi iataganul suplu, fin meşteşugit. Brâncoveanu continuase să plutească pe canapeaua viorie într-o Europă plină de absolut toate posibilităţile, când, deodată, se ridică, îşi întinde discret mădularele ca o pisică şi face câţiva paşi în jurul mesei visător, gânditor, sfârâitor. Pantofii abia ating covorul moale:

– Brătianu vrea să pună mâna pe putere cu banii noştri.

Ceaşca de ceai zornăie pe farfurie. Ghica îşi potriveşte pince-nez-ul şi-şi dă drumul ironiei. „Nu pot fi convinşi decât prin batjocură!"

– Sunteţi capabili, cu banii aceştia, pe care văd că sunteţi oricum pregătiţi să-i sacrificaţi, să faceţi două, trei mişcări autentice ale populaţiei împotriva lui Cuza, fără sprijinul liberalilor? Îngropaţi-vă talanţii domnilor, altfel rămâneţi cu ei în mână degeaba! Îi lasă să rumege ideea în voie, după care se reîntoarce graţios, cu o piruetă calmă a frazei: Politica este o artă a culiselor, dar ceva trebuie să se petreacă şi pe scenă pentru a justifica maşinaţiile ei. Nu poate fi lăsată scena goală sau plină de actori, împietriţi în gesturi alegorice. Secolul nostru este chemat să satisfacă foamea de politică a cetăţeanului de rând...

Deodată miroase a iarbă verde, a mititei şi bere ieftină, se aud acele expresii jilave: „Ascultă-mă pe mine, nene: Vai de ţara asta! O s-ajungă rău, domnule!" „Este o criză, mă-nţelegi, care poţi pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă..."

– Să aranjăm, deci, o conspiraţie, mormăie Brâncoveanu.

– În lumea noastră atât de politică a respira înseamnă a conspira. Ce facem de zeci de ani decât să conspirăm? S-a format o vagă tradiţie în acest sens.

Îşi întoarce faţa spre fereastră. „Am spus *vagă* şi am călcat pe nişte suflete mari, am ridiculizat în grabă pe Mititză Filipescu, Câmpineanu, Bălcescu... Da, râd prea mult!" Îşi lasă pleoapele peste ochi şi revine cu o molcomă reţinere:

– Este nevoie pentru străinătate, acum, să se arate nu nemulţumirea din culise, ci nemulţumirea din stal, provocată de cântecul primadonelor care nu şi-au întreţinut bine vocea. Şi aici Brătianu, Rosetti et Co. au experienţă. Trebuie să constataţi, cere cu o superioritate elocventă, un fapt important: noua lege electorală a modificat statutul politic. Vechea majoritate din Cameră a scăpătat printr-o minoritate, iar minoritatea s-a îngrăşat şi a devenit majoritate. O majoritate care trebuie cucerită. De către cine? Cine îi poate cuceri pe aceşti Roibu, Furtună, Scorbură?

Dar Grigore Cantacuzino, de pe marginea scaunului, îl întrerupe:

– On ne démolit pas quand on n'a rien à mettre en place.

– Cine se grăbeşte să dărâme? Pleoapele i se apleacă şi mai mult peste pupilele dilatate. Pun altfel problema: inactivitatea în acest moment este ilegitimă. Trebuie pregătit totul cu multă răbdare şi chibzuială. Să nu

forma lor politică este lichidată prin efectuarea celor două reforme şi vor să-şi modifice programul în funcţie de felul în care ele au fost aplicate de regimul personal al lui Cuza. Ei, agită, evident, principiul democratic şi cel al guvernării parlamentare, nici nu pot altfel, pentru că numai ele îi pot aduce la putere.

Vorbeşte grăbit şi-l are deodată în faţă, neaşteptat de viu, pe Câmpineanu – bătrân, dezabuzat, mâhnit: „Să ai mult dispreţ pentru duşmani ca şi pentru prieteni... În politică, nici unii nu valorează prea mult. Primii te pândesc, ceilalţi te părăsesc la greu." Alungă reticenţele vechiului mentor şi continuă:

– Cuza ar putea profita de conjunctura politică favorabilă acum statu-quo-ului. Ziarele opoziţiei franţuzeşti şi englezeşti ne-ar fi foarte necesare.

– Roşiii vor răspândi şi în aceste ziare confuzia, atâta tot! replică Cantacuzino.

– Şi vor pretinde după aceea totul, spune Dimitrie Ghica culegând fursecurile lui preferate. Ambiţia freamătă în ei alături de confuzie...

Se propteşte în fotoliu.

„Deci, pentru ei, aceasta este problema! Să nu pretindă decât ei."

Şi totuşi! Grigore Cantacuzino îl priveşte cu atenţie, fără ironie, cu o seriozitate liniştitoare.

„Vin mereu oameni tineri care se simt bine în conflict şi-i împing din spate pe ceilalţi." Ghica înţelege neliniştea, iritarea vârstnicilor, pentru că reuşise cu ani în urmă să simtă ceea ce trăiseră şi anume că moartea este chiar acest brânci pe care ţi-l dau cei din urmă veniţi. Cei tineri găsesc că framântările bătrânilor sunt găunoase. Dintre ei se ridică mereu unii mai clar-văzători, mai prudenţi – bănuitori sceptici, neîncrezători, care nu-ţi dau nimic până n-au verificat bine şansele de câştig, şi pe cât sunt de realişti, pe atât de mediocri – „ca idei, ca gândire abstractă."

Cantacuzino i se uită direct în ochi:

– Deci, mai întâi ar trebui ca Prinţul Cuza să fie deposedat de bunurile sale cele mai de preţ: *oamenii fideli din principiu*, cum ar fi Kogălniceanu. Apoi, de propria lui popularitate, prin libertatea totală lăsată, o vreme, camarilei!

– Întrebarea este dacă nu suntem capabili de asta fără ajutorul liberalilor, intervine Brâncoveanu.

– Nu prea! Ei, liberalii, sunt cei capabili de asta.

Cantacuzino mormăie nemulţumit:

– Cu ei alături e mai mult risc decât speranţă.

Tăcere. Miroase a trabucuri fine.

– Cuza a început să aibă simpatii ţariste, spune Dimitrie Ghica. Asta îi va smulge curând ceva din popularitate... Ridică degetul arătător al dreptei ca pentru a marca profeţia în faţa unui auditoriu placid.

– E atât de vag! O mare popularitate nu o razi cu un brici tocit!

Ion Ghica îşi bea ceaiul cu ochii pe burticica ţuguiată a gazdei. „Ca să vezi cine vorbeşte de simpatii ruseşti!"

Lumina unui soare îmbătrânit, puţin molatec linge peretele pe care atârnă covorul de Şiraz şi iataganul suplu, fin meşteşugit. Brâncoveanu continuase să plutească pe canapeaua viorie într-o Europă plină de absolut toate posibilităţile, când, deodată, se ridică, îşi întinde discret mădularele ca o pisică şi face câţiva paşi în jurul mesei visător, gânditor, sfârâitor. Pantofii abia ating covorul moale:

– Brătianu vrea să pună mâna pe putere cu banii noştri.

Ceaşca de ceai zornăie pe farfurie. Ghica îşi potriveşte pince-nez-ul şi-şi dă drumul ironiei. „Nu pot fi convinşi decât prin batjocură!"

– Sunteţi capabili, cu banii aceştia, pe care văd că sunteţi oricum pregătiţi să-i sacrificaţi, să faceţi două, trei mişcări autentice ale populaţiei împotriva lui Cuza, fără sprijinul liberalilor? Îngropaţi-vă talanţii domnilor, altfel rămâneţi cu ei în mână degeaba! Îi lasă să rumege ideea în voie, după care se reîntoarce graţios, cu o piruetă calmă a frazei: Politica este o artă a culiselor, dar ceva trebuie să se petreacă şi pe scenă pentru a justifica maşinaţiile ei. Nu poate fi lăsată scena goală sau plină de actori, împietriţi în gesturi alegorice. Secolul nostru este chemat să satisfacă foamea de politică a cetăţeanului de rând...

Deodată miroase a iarbă verde, a mititei şi bere ieftină, se aud acele expresii jilave: „Ascultă-mă pe mine, nene: Vai de ţara asta! O s-ajungă rău, domnule!" „Este o criză, mă-nţelegi, care poţi pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă..."

– Să aranjăm, deci, o conspiraţie, mormăie Brâncoveanu.

– În lumea noastră atât de politică a respira înseamnă a conspira. Ce facem de zeci de ani decât să conspirăm? S-a format o vagă tradiţie în acest sens.

Îşi întoarce faţa spre fereastră. „Am spus *vagă* şi am călcat pe nişte suflete mari, am ridiculizat în grabă pe Mititză Filipescu, Câmpineanu, Bălcescu... Da, râd prea mult!" Îşi lasă pleoapele peste ochi şi revine cu o molcomă reţinere:

– Este nevoie pentru străinătate, acum, să se arate nu nemulţumirea din culise, ci nemulţumirea din stal, provocată de cântecul primadonelor care nu şi-au întreţinut bine vocea. Şi aici Brătianu, Rosetti et Co. au experienţă. Trebuie să constataţi, cere cu o superioritate elocventă, un fapt important: noua lege electorală a modificat statutul politic. Vechea majoritate din Cameră a scăpătat printr-o minoritate, iar minoritatea s-a îngrăşat şi a devenit majoritate. O majoritate care trebuie cucerită. De către cine? Cine îi poate cuceri pe aceşti Roibu, Furtună, Scorbură?

Dar Grigore Cantacuzino, de pe marginea scaunului, îl întrerupe:

– On ne démolit pas quand on n'a rien à mettre en place.

– Cine se grăbeşte să dărâme? Pleoapele i se apleacă şi mai mult peste pupilele dilatate. Pun altfel problema: inactivitatea în acest moment este ilegitimă. Trebuie pregătit totul cu multă răbdare şi chibzuială. Să nu

uităm însă că pentru a face ordine este necesar ca cineva să facă dezordinea reală mai evidentă decât este... Societatea dumneavoastră, a tinerilor, poate face foarte multe. Evident, nu grăbindu-se! Îşi îndreaptă spinarea, o lipeşte de speteaza bombată a scaunului şi, simţind că trebuie să se arate mai pătimaş, ridică tonul: Ceea ce este limpede pentru toţi este necesitatea unei acţiuni. Nu mai putem lăsa ţara în această degringoladă! Pe mâna unor bicisnici şi a unor şnapani, pe mâna unui „tiran moleşit"...

Dar ce este ţara? Îi priveşte pe cei trei bărbaţi cu care vorbeşte şi se întreabă „ce este ţara?" Tocmai această întrebare îl loveşte, îl jigneşte de parcă cineva i-ar spune că a comis o indiscreţie. Inspiră adânc. Uitându-se la tălpile răsucite în afară ale lui Dimitrie Ghica, se gândeşte cu puţină furie: „Avem o aristocraţie mai mult arogantă decât legitimă. Ţara este o abstracţie, ceva ce aparţine tuturor şi nimănui. Din punct de vedere politic este chiar o minoritate în timp ce noi, ăştia, bine îmbrăcaţi, bine spălaţi, umblaţi prin lume, avem drepturile majorităţii. Nişte drepturi fireşti dacă te gândeşti la ignoranţa masei. Dacă am lua în discuţie numai scrisorile de mulţumire ale ţăranilor publicate în presa oficială... Nişte ţărani foarte cultivaţi, stilaţi. Dar cum să uneşti nişte oameni care şi-au aruncat destule insulte public? Cum să împaci indivizi care nu numai că s-au certat, dar nici nu se pot vedea faţă în faţă?" Îi vine să zâmbească. O poznă de copil! E foarte simplu: „Un duşman comun, un interes comun! Şi el există."

Se relaxează în fotoliu:

– Nu ni se arată oare cu sârg tirania totală împotriva libertăţilor relative?

Se ridică din nou în faţa lui spinarea acelui zeu necunoscut. O spinare masivă pe care toţi încearcă să se urce şi, din când în când, râsul care cuprinde marele personaj îi întoarce la locul de pornire: „Visăm progresul şi trăim regresul!"

Dar Dimitrie Ghica are o vie dorinţă de a-l lăuda cu ceva şi-şi ridică braţul, îşi mângâie părul de pe creştet cu un zâmbet încântat şi ar vrea să arunce în aer o jerbă de flaterii minuscule: stele colorate care pocnesc în aer cu un mic efect întârziat.

– Ai o minte, nepoate, ai o minte!

Numai că el îl opreşte cu fitilul în mână:

– Cuza a obţinut ceva important la Constantinopol, spune, dreptul de a lua orice hotărâre cu caracter intern fără a mai cere aprobarea puterilor garante. Iată ceva care ne va ajuta în încercarea noastră de a-l înlătura.

Dar simte că ceilalţi sunt obosiţi, deja stau cu ochii aţintiţi asupra gazdei. Şi Dimitrie Ghica îşi saltă burticica pe picioarele subţiri şi curbate:

– Lui, şi-l arată pe nepotul său, nu-i lipseşte replica... E iscusit, zău! Tare iscusit în de-alde-astea! Am aflat una bună de la nu spun cine, persoană de încredere. Când i-a spus Cuza, pe vremea când şi-l luase prim-

ministru „Ce, te crezi Palmerston?" i-a răspuns că da, se crede, întrucât pe însăşi Alteţa Sa îl socoteşte Regina Victoria...

Se râde foarte zgomotos, ceea ce îl determină pe nepot să precizeze:

– N-aş fi onest dacă n-aş adăuga un amănunt important: însuşi Cuza a râs la această jalnică replică.

– Ha! Ha! îşi continuă Dimitrie Ghica strategia. Se pare că Steege a îndrăznit acum câteva zile să-i spună Alteţii sale că are un minister alcătuit din mediocrităţi, căci nici unul nu este capabil să guverneze decât prin secretari...

Grigore Cantacuzino şi-a înmuiat râsul fals:

– Evident, era exceptat de la regulă Kogălniceanu, care numai mediocritate nu este şi însuşi Steege, nu?, care are doi secretari...

Urmând veselia cam distantă a celorlalţi, Ion Ghica abandonează seriozitatea:

– Nu e bine să ai un subaltern, te sapă; dacă ai doi, e bine, se sapă între ei...

– Ghica, Ghica, cinismul dumitale afabil! face beizadea Mitică zâmbind admirativ.

– Cinism! E o biată zeflemea, o zeflemea latină sub care se ascunde biata noastră inocenţă...

I-a cucerit, se vede bine că le-a oferit ceea ce-şi doreau, semnul acelei bine stăpânite conduite care pentru pătimaşi şi intoleranţi înseamnă abilitate. Grigore Cantacuzino se ridică din scaun şi, proţăpindu-se în faţa lor pe tălpile subţiri ale pantofilor, spune energic:

– Da, să începem tratativele... Liberalii ne sunt necesari. Ridică mâna dreaptă cu palma răşchirată.

„A înţeles!"

– Împotriva lui Cuza nu trebuie să se arate o opoziţie restrânsă sau dezbinată, dimpotrivă, să se vadă că toate forţele politice de la cele conservatoare la cele radicale îi sunt potrivnice. Totuşi, avem şi noi o pretenţie, aceea de a forma delegaţii de câte doi-trei care să meargă în străinătate şi împreună să decidem asupra posibililor candidaţi. Dacă tot vor egalitate, se apleacă puţin în faţă, ceremonios, condescendent, ca un adevărat aristocrat care îi îngăduie slugii să se obrăznicească, atunci să respecte şi dreptul nostru de aliaţi de a ne avea... diplomaţii noştri.

Din scaunul său străjuit de sfincşii cei domesticiţi, Ion Ghica îşi contemplă colaboratorii. Beizadeaua e un vulpoi cu blana încă în flăcări, dar nu sigur pe instinctul său, Cantacuzino e la cumpăna vârstelor: „Când cea a principiilor piere, dacă le-ai avut, şi vine cea a intereselor..." Lasă mâna pe ceaşca de ceai, tace şi aşteaptă. În lipsa unui angajament ferm, conversaţia începe să lâncezească, pâlpâie ca o lampă cu fitilul scăzut.

– Aţi auzit că tânărul Filipescu vrea să se însoare cu nepoata doamnei Băleanu! se lansează Brâncoveanu. Chiar azi se duce să ceară mâna suavei copile.

– Ha! Ha! Doamna Băleanu va zice da, iar doamna Bărcănescu va

face o criză de nervi, va plânge şi se va împăca, bineînţeles, cu soţul ei de care voia să divorţeze. Va aştepta o ocazie mai bună.

– Sunteţi răi cu biata femeie, o plânge Mitică Ghica. Recunoaşteţi că Filipescu e o ispită şi ca amant şi ca soţ.

Cantacuzino revine.

– Încă o condiţie, domnule Ghica, pentru buna noastră colaborare cu liberalii: să nu fim nevoiţi să-l lăudăm prea tare pe Brătianu pentru toate fleacurile care îi ies pe gură.

– Imposibil! Brătianu dacă nu este lăudat mănâncă furnici!

XI

Gradowicz împinge uşa consulatului. Afară, în lumina de oţel ce prevesteşte furtuna – „ploaia cu spume" cum zice Ana – un cerşetor beţiv îi ceruse, nici mai mult nici mai puţin, decât „un gram de milă"! Îi tremurase mâna când aruncase în pălăria lui ponosită mărunţişul din buzunar. Aveau acele monede un gram? Valorau ele milă?

Clădirea consulatului îi apăruse deodată în altă lumină. Sub volanele iederei ce-i înconjură zidurile, sub graţioasa pălărie de ţiglă roşie, cu borurile puţin căzute peste ochii ferestrelor de la etaj dospeşte o autoritate obscură. Cine vede dincolo de zidurile lui rapoartele, scrisorile împăturite grijuliu?

Norii grei adunaţi deasupra Bucureştiului îşi târăsc burţile enorme peste acoperişurile ţuguiate şi peste coroanele tulburate de vânt ale copacilor. În grădina din dreptul intrării, printre trandafiri şi crăiţe plebee, stă plăpând, speriat şi plin de rod încă mic, un gutui. Ramurile s-au răsucit căutând soarele de parcă ar fi nişte braţe firave de copil ce imploră iertare.

Dar toate rămân în urmă, lepădate într-un văzduh neliniştit, dincolo de uşa închisă de la intrare. Gradowicz pătrunde în tăcerea tihnită a Occidentului, a acelui Occident pe care trebuie mereu să-l informezi: vrea să ştie tot, pentru a se putea îndepărta cât mai mult într-o aură utopică – civilizaţia! Ea cocoşează pe omul din sud-estul Europei, îl umileşte, fie forţându-l să-şi recunoască marginalitatea, fie umflându-i pieptul de o jalnică trufie.

În holul mare, pendula cu greutăţi aurite mângâie timpul. Litere şterse, sunet solemn.

„Să fiu al naibii dacă poţi citi ora la măgăoaia asta a voastră!" spusese cu câteva zile în urmă Grigore Sturdza, când venise să-l convingă pe Monsieur Tillos de filorusismul Prinţului Cuza. O spusese ca şi când ar fi aşteptat o nouă revoluţie franceză care să determine schimbarea pendulei ca pe un simbol al vremurilor trecute. Consulul este foarte

mulţumit de Beizadea Viţel. Ştie să dea baluri strălucitoare! Printre valsuri şi cadrile, bărbaţii politici ai ţării manifestă o bizară atracţie către un anume birou albastru. Zâmbind, plimbându-se printre grupuri de doamne, complimentând şi promiţând, ajung, cu paharele de Cliquot sau Chateau-Laffitte în mână, ca din întâmplare, în încăperea cu draperii azurii.

În Valahia, un secret e marea bucurie a indiscreţilor!

Gradowicz urcă scara la etaj, pe palier un alt ceas aşezat pe o consolă – un ceas nou, cu colonete de abanos şi postament cu sertar pentru chei. Domnul consul Tillos nu are gusturile lui Béclard, cel plecat la Cairo de braţ cu fosta domnişoară Catargiu, cel care mesteca uşurel cuvinte româneşti şi le arunca printre dinţi zdraveni şi buze moi de-a valma cu cele franţuzeşti, ca majoritatea boierilor de pe aici. Domnul Tillos are o aversiune vizibilă faţă de obiectele vechi, faţă de mărfurile orientale; nu vrea să speculeze slăbiciunea occidentalilor pentru „biata artă" a Balcanilor. E bine cotată la Paris, în expoziţii cu oarecare reclamă, în reviste şic, dar, la faţa locului, n-are nici un sens! El a venit aici să... civilizeze!

Gradowicz urcă încet scara treaptă cu treaptă. „Căderea iluziei poloneze..." spusese domnul Tillos tot argumentând nevoia unei absolute linişti în Principate... Căderea asta coincidea cu cea a autorităţilor napoleoniene. Asta nu voia să observe noul trimis al Împăratului! Ce mai putea oferi Franţa? O speranţă deşartă!

Dar mai avea dreptate Ludwiga să mizeze pe ajutorul englez prin intermediul turc?

El nu mersese decât pe intuiţiile ei şi ale lui Chaika, însă nici ele nu fuseseră salvatoare.

Politica a ajuns o afacere. Nefericirea naţională n-o mai ia nimeni în discuţie.

Gradowicz se căzneşte să uite propriul lui romantism. Ce rămăsese din el? Vinde informaţii cui plăteşte mai bine, cumpără moşii, parcele în centrul oraşului – chiar la doi paşi de consulat ridică un hotel. Este un om bogat. În Valahia venise să-şi izbăvească ţara şi sfârşea printr-un pact cu diavolul. Vorbărie! Vorbărie! Politică! Peste toate cele, simţea bătrâneţea ca pe un început de rigiditate în relaţii. Nu se mai adapta uşor noului consul, al patrulea căruia trebuia să-i facă faţă. Iar domnul Tillos este un fioros reprezentant al diplomaţiei franceze din a doua jumătate a secolului, „luminos între toate", al XIX-lea!

„O jumătate neagră, stimaţi contemporani! Urât mirositoare! La urma urmei, o mizerie!"

Un fulger luminează pentru o secundă paşnica obscuritate a palierului. Consola cu picioare groase ca de leopard bătrân şi gras face parcă un pas înainte pentru a se retrage apoi, cu o nefirească teamă, în spaţiul întunecat al unor culise. Urmează răzbunarea grosolană, de bâlci – cu

tobe puternice – ce zguduie cerul şi pământul şi solida clădire a consulatului cu depeşele ei cu tot. Trupul zguduit de greţuri al Anei, aplecat peste ligheanul de porţelan de la lavabo! Şi gemetele ei înăbuşite: „Aâhm! Aâhm! Nu mai pothm!" Apoi liniştea sumbră a apropiatei furtuni şi picioarele ei încălţate, aşezate pe plapuma verde, cu vârfurile lipite şi călcâiele depărtate şi sudoarea şiroindu-i pe frunte şi pe obraji.

În încăperea lui din consulat miroase a tuberoze. Buchetul pe care i l-a dus ieri Anei a lăsat urmele lui, deloc diafane – e un parfum greu, consistent, violent. „Un parfum care ne-o ia înainte, ne angajează sentimental şi în cele din urmă reuşeşte, prin insistenţă să ne desolidarizeze. Un parfum inamic, puţin greţos, puţin prea încrezător în el însuşi, ca un fante din mica burghezie, frumuşel, sprintenel, plin de har sexual şi care vrea cu tot dinadinsul să cucerească lumea... politică."

O malformaţie sufletească aşa cum este una fizică – o mână lipsă sau un ochi nevăzător!

Pe birou note, note, note...

Monsieur Tillos nu mai are de mult siluetă, dar îşi întreţine o imagine de francez plin de fantezie prin câteva artificii mondene: favoriţi lungi, barbişon ca al Împăratului, cărare pe stânga prin claia de păr. „Ar fi prea flatant să-i spui greco-romană, căci este de-a dreptul africană! E prea decorativ! constatase Ghica măsurându-l la prima întâlnire. Seamănă cu statuile antice: adică nişte unii care au fost şi care vor mai fi, şi care n-ar fi bine să aibă pretenţia la prea multă intelectualitate! Şi când te gândeşti că ei sunt: Caligula, Claudius, Tiberius, Marcus Aurelius etc...., plus liota de generali care, de fapt, au făcut treaba!" Monsieur Tillos este şi volubil; „Un francez volubil nu este decât un francez banal", spusese acelaşi Ion Ghica.

Singura particularitate ieşită din comun este că atunci când n-are nimic de spus cântă, în surdină, sau fluieră, aproape în tăcere – diplomatică! – prin încăperile consulatului sau în interiorul cupeului; toată societatea românească a auzit *cu urechile ei* aria lui Almaviva şi o arie din *Mefistofeles*. Drept care românii îl găsesc pur şi simplu antipatic. De sus în jos. Cuza îl priveşte cu o politicoasă nelinişte, dar nu uită uneori să-i şi zâmbească cu oarecare condescendenţă („care o să-l coste"). Miniştrii sunt şi ei uşor enervaţi de aroganţa asta, iar doamnele nu se arată prea binevoitoare cu un francez care nu le face curte şi cere să i se facă şi chiar cu o violenţă imperativă.

La ce te poţi aştepta, la urma urmei, de la un tenor cu atâta zel?

Şi ar mai fi ceva. Domnul consul are cei mai fini pantofi din România. Toţi bărbaţii cât de cât cocheţi şi oricât de în afara politicii oficiale admiră acest lux subtil – pantofi din piele de viţel şi ciorapi de mătase! Asortaţi! „Ei, lua-l-ar naiba! Un dandy! Ceva în genul lui George al V-lea! Oribil exemplu!" râde Gradowicz aşezându-şi hârtiile pe birou.

Bum-bum-bum, se aude de afară, după ce seiful, secretairul plin de hârţoage, biroul încărcat de rapoarte neterminate gem scurt sub lumina

unui fulger zvăpăiat. În Bucureşti, orice este posibil. Chiar şi simularea unei furtuni!

„E greu să înţelegi politica francezilor în lume, în acest moment, îi spusese Ion Ghica, pentru că nici ei, acasă, nu ştiu ce fac!" Înainta surâzător spre camera albastră a prinţului Grigore Sturdza. Înainta vorbindu-i printre pleoapele grele, inexpresive. „Ce şansă să te facă Dumnezeu cu asemenea ochi derutanţi, nu zău, suntem în secolul miracolelor!"

Ei, şi dacă e vorba de ele...

Miracolele româneşti sunt teribil de complicate, mai ales că nu generează acel vertij fanatic la care te-ai fi aşteptat, ci doar o mică uimire şi apoi o glumă. Iar cei ce le produc, domnitorul şi aliaţii săi, şi cei ce le înghit, oamenii politici acceptaţi parţial sau excluşi de la putere, ca şi cei cârcotaşi de prin case, cârciumi de mahala, naosuri de biserici, pieţe de primării săteşti, redacţii improvizate de ziare etc. au ceva comun, o veselsceptică disperare. Ştiu atât de bine ce-ar trebui să facă şi ştiu atât de bine să nu facă nimic. Faconda valahului! Ce minunăţie!

Se critică, se critică, se critică şi se aşteaptă ca cineva din afară, din cer, de pe pământ să rezolve totul. Cei câţiva foarte activi nu ştiu cum să se anihileze unul pe altul.

„De câte ori ne plângem de ceva, de câte ori revendicăm ceva şi încercăm să restabilim un echilibru în această politică diletantă, îi explicase Ghica lui Tillos, suntem ameninţaţi cu intrarea ruşilor, turcilor, austriecilor.

Se profită de exemplele istorice pentru a uita că cel care tulbură apele este Cuza!"

S-a săturat de toate. Pentru că toate sunt atât de confuze.

Domnul Tillos este prea îmbuibat. Pe lângă somn, nisetru, potârniche sau păstrăv, ideea nedemocratismului regimului lui Cuza îi încarcă stomacul.

Monsieur Tillos este expresia însăşi a acestei confuzii. Una de la centru, de la Quai d'Orsay, alta de aici, de la faţa locului. Rapoartele lui sunt nişte nesfârşite pledoarii pentru nimic şi Gradowicz nu mai pridideşte cu traducerile, iar lumea politică românească pare brusc un fel de miraj oriental – Prinţul, Sfetnicii şi Supuşii! Ca în distribuţiile spectacolelor de teatru, unde enumerarea personajelor se încheie: „oşteni, mulţime, popor!"

O lume revolută, încărcată însă de otrava ideei europene a democraţiei politice.

Se aşează la biroul lui. Un fulger cade oblic în încăpere. Luminează, o fracţiune de secundă, secretairul plin de scrisorele diplomatice cu delaţiuni interne, scrinul cu depeşe din Paris şi seiful unde stă închis cifrul, cam naiv, al corespondenţei...

Îşi lipeşte palmele de marchetăria mesei – aşa cum Ana îşi lăsase mâinile leneş pe marginea plapumei verzui: „Ahâm! Ahâm! Nu mai pot, hm!" şi iar se ridicase şi iar peste lighean, ţipase, printre icnete de greaţă:

„Ce mi-ai făcut?" ca şi atunci când la capătul voluptăţilor şoptea în urechea lui: „Nu mă lăsa!"

Ana nu-i va oferi niciodată un copil. Ştie deja acest lucru foarte limpede. Tot ceea ce el adună nu arată decât frenezia pură a acumulării, dorinţa de parvenire, atât. Trupul femeii respinge fătul. Şi ea îi reproşează lui asta.

Vine la consulat cu dorinţa de a-şi găsi o insulă de iluzii şi nu descoperă decât parfumul de tuberoze pe care l-a lăsat buchetul rigid şi teatral; cu el a vrut să îmbuneze suferinţa soţiei sale ieri, înainte de a o apuca greţurile şi disperarea. E a patra oară când este sigură că nu va putea naşte un copil.

Stă înţepenit pe scaunul consulatului şi măsoară propria lui dramă de la înălţimea propriilor lui interese.

„Ar fi ceva foarte valah, ar spune Ludwiga Sniadeska, dacă n-ar fi ceva foarte polonez."

Singurătatea îl îmbracă într-o armură. Şi uneori, când trebuie să iasă în lume este atât de jovial, atât de binedispus, atât de ironic, de stăpân pe sine, şi are replică şuierătoare, şi are la îndemână oricând un calambur pe gustul interlocutorilor, pentru ca apoi să se distreze de minune la glumele lor, la jocurile lor de cuvinte, la bârfele lor! Un fel de exuberanţă isterică şi o incapacitate de a-şi desface armura în faţa cuiva, chiar atunci când nu riscă prea tare.

Singurătatea naşte frica de celălalt, izolarea interioară provoacă spaima de confesiune.

Şi tot Ludwiga este salvarea. Relaţiile lui cu ea au căpătat, mental, un aspect camaraderesc, fratern. Sunt oameni care au trecut prin multe, se cunosc bine şi-şi pot spune franc deznădejdea ca şi pasiunea cea nouă: *tranzacţia.* E un joc în care Ludwiga, bănuieşte el, a intrat cu mult înaintea lui, un joc ca alergările de cai. Mizezi pe o afacere, ca pe un armăsar sau o iapă bine educată pentru câştig.

Se imaginează cu Ludwiga pereche, aşezaţi la o masă cu postav verde şi mici căuşe aurite în care adună, ca un zaraf, bănuţi şi perle. În timp ce el, cu o balanţă fină, cântăreşte aurul, ea, răsfoind Heptameronul Margaretei de Navara şi aruncând o privire blândă trudei lui, mâinilor lui uscate, îi şopteşte ultimele perfide preţuri. Un joc de-a viaţa! Masa zarafului!

Conversaţiile lor din gând s-au acrit: „Louis Gradowicz, am murit deja!" „Ştiu! Nu s-a putut altfel!" „Dar Polonia?" „Nu va muri niciodată! Noi îi asigurăm supravieţuirea prin lenta noastră pieire!" „Suntem prea mărunţi, Louis Gradowicz!" „Ce ne poate scăpa de această mizerie decât ideea că undeva este Ea, patria, care se înalţă umilindu-ne!" „Am început s-o uit Louis Gradowicz! Mi-e sufletul bolnav. Sunt cuprinsă de febră. Patria mea este Racul, Louis! În curând mă voi muta de aici, în loc de verdeaţă, unde nu este întristare, nici suspin!" „Eu n-am uitat-o. E mai rău, o speculez, Ludwiga! Înfrângerea noastră mi-a adus aici multă simpatie şi am avut neruşinarea s-o folosesc pentru a-mi spori averile! Ce se

va întâmpla cu mine? Ce voi mai putea spera când nici tu nu vei mai fi!" „Dincolo de orice, datoria faţă de Polonia, Louis, datoria!"

Datoria îl obligă să lucreze cu Tillos, un ipochimen arogant, care, când intră într-un salon bucureştean – şi „Dumnezeu ne este martor, un salon bucureştean este o copie fidelă a unuia parizian!" – vrea să se ştie că Orientul este un spaţiu barbar pentru supremul său rafinament. Dansează cu graţie şi vanitate, discută cu interes şi distanţă. Rapoartele lui sunt pline de notiţe privitoare la replicile lui arogante: „I-am spus lui..." „L-am respins pe..." „L-am pus la punct pe..." „Am lămurit chestiunea în faţa lui Vodă..." Şi toate ar fi bune dacă n-ar arăta din când în când un simţ moral care striveşte delicatul instinct politic. Ţine să pună ordine în moravurile valahe.

„Domnul Tillos este un diplomat sinucigaş" spune Ion Ghica.

Este gata, adică, să-şi lepede prin exaltare interesele naţionale imediate, pentru unele de mâine. Şi vorba aceluiaşi: „Cine le cunoaşte pe cele de mâine? Vom fi mai buni? Vom fi mai curaţi? Vom fi mai frumoşi?"

„Rapoartele mele secrete, constată Gradowicz, sunt deja nişte *obiceiuri,* nu mai sunt nişte *convingeri!"*

Mângâie leneş hârtia din faţa lui. Pana ascuţită o încearcă pe vârful degetului.

Bum-bum-bum! face văzduhul valah în timp ce el îşi plânge soarta polonă.

Monsieur Tillos manifestă faţă de lumea politică valahă un dispreţ suveran. Degeaba! Susnumita lume nu-l ia în seamă. Se complace într-o inconştienţă opacă. Şi-i zâmbeşte, şi-i vorbeşte, şi-l bârfeşte cu egală plăcere. Ştie ea ce ştie! Un consul la Bucureşti nu este mare lucru la Paris. Iar domnul Tillos plusează. Îşi împinge umărul drept înainte. Vorbeşte cu aerul celui care nu poate trăi fără ultimele ştiri din Guatemala! E limpede că a fost trimis la Bucureşti, nu numai împotriva dorinţei, dar şi a voinţei lui. Şi se răzbună în fel şi chip! Asta îl împiedică să vadă pelerinajul bărbaţilor în salonul albastru din casa lui Grigore Sturdza. Se priveşte numai pe sine, îşi priveşte propria strălucire. Noroc că sunt alţi ochi care văd şi alte guri care clevetesc şi alte urechi care ascultă şi alte limbi care traduc faptele şi alte minţi iscoditoare care interpretează curioasa atracţie şi felul zâmbitor de a intra şi a ieşi pe uşa cu feronerie aurită şi alte mâini agere care notează cine a intrat şi cine a ieşit, şi, cu vorbe iscusite, îi aduc la cunoştinţă domnului consul ceea ce el văzuse, auzise şi nu băgase de seamă.

„E rău pentru un diplomat să fraternizeze prea repede cu ţara unde a fost trimis, dar e rău şi să persevereze în a o dispreţui", comentase amuzant Ion Ghica.

Într-un anume sens Gradowicz îşi asumase rolul de a-i deştepta atenţia mai marelui său, într-un alt anume sens îşi luase libertatea de a-l ţine în somnolenţă!

Politica este o afacere, atunci când se sting licăririle nobile ale speranţei, ale încrederii într-o soluţie superioară de viaţă.

„Am început să fac parale! își spune Gradowicz. Ce mai semnifică Polonia pentru mine?"

Şi totuşi o sfâşietoare disperare se aşează pe sufletul lui înrăit de câte ori se gândeşte că niciodată nu va mai revedea Cracovia – Barbacanul, copacii supli şi calmul lin al grădinii ce înconjură vechiul oraş, noua, eleganta Primărie şi bisericuţa Sfântului Adalbert, aproape intrată în pământ ca şi Biserica Sf. Gheorghe vechi de pe malul celălalt al Dâmboviţei, înconjurată de casele medievale, casa Salamandrelor, a Capului de Aur, a corbilor, a berbecilor, casa gris, casa Montelupi, Potocki, Wiezynek, Spiski şi impunătoarea, energica biserică Notre-Dame! Printre străduţele înguste, cu miros de pisici vagabonde, nu se va mai putea strecura, ca atâţia oameni din atâtea secole apuse, spre Universitatea Jagielonska – „Collegium Maius, Collegium Kollataja, Collegium Minus, Collegium Slavisticum...!" – iar pe alte străduţe îmbâcsite, cu case aplecate unele spre altele ca în gravurile medievale, spre colina Wawel, spre castelul ei autoritar, puternic, inexpugnabil!

Niciodată!

Un cuvânt de o forţă, de o violenţă zguduitoare!

Acest *niciodată,* ca moartea, te închide în singurătatea unui spaţiu străin, în liniştea plată a trupului: munceşti, dormi, mănânci, faci dragoste, fără să mai aştepţi nimic.

Niciodată!

La el contribuie din plin Ana, cu neputinţa, mărginirea ei gingaşă şi nevoia ei de a-l inculpa. Nu va fi mamă... Şi pentru ea există un *niciodată!* Mila i se amestecă atât de confuz cu revolta.

„Am început să fac parale! O compensaţie! Sinuciderea. Cazi în propriul tău trup. Cui să-i ceri ajutor? Îţi umpli casa de lucruri şi mai cumperi o casă, o moşie, şi-ţi acoperi astfel eşecul, şi-ţi mângâi astfel vanitatea de a fi *un învins.* Calci apăsat. Îmbătrâneşti şi *niciodată* e mereu mai puternic. Parcă s-ar hrăni din sufletul tău."

Gradowicz stă cu tâmplele în mâini.

O bătrânică traversează uliţa Szczepanska. Fustele ei, trei, patru, fluturã moale şi mângâie leneş coşul de nuiele acoperit cu un şervet alb, din care ies impudic un cârnat roz şi frunzele verzi ale unei ţeline proaspete.

Din casa familiei Morsztyn îşi face apariţia un valet, purtând un pachet mare în braţe. Un ciorap îi alunecă peste catarama latã a pantofului, iar mersul grav îl împiedică să vadă micul detaliu ridicol.

Un căţel vagabond amuşină zidul bisericii Sfântul Marc. „Dar Sfântul Marc ce părere are?" întreabă Barbara, prima lui iubire cracoviană, şi-şi agită zulufii castanii. Are o bonetă mov, apretată şi împodobită cu o panglică de mătase. Îi strălucesc ochii vicleni. Ei, prima dragoste este întotdeauna vicleană, amăgitoare! Şi se repetă, se repetă... Lângă micuţa Barbara, iată, un alt Louis râzând stupid şi plin de speranţe...

Cum pot lucrurile acestea atât de fireşti să se petreacă fără el?

Sinuciderea!

El, acel *el* adevărat, păstrat ca un talisman la gâtul unei persoane

anonime, comune, acel *el* substanţial a fost distrus bucată cu bucată, încetul cu încetul. Este un locuitor al României. Un intrus, un venetic, unul „care ne ia nouă averile!"

Niciodată!

„Polonia, dragostea mea!" Se poate muri şi astfel pentru o idee?

Întunericul. Sufletul blând neputincios. Moartea.

Aude paşii grei ai lui Tillos. Urcă scara. Se opreşte în dreptul ceasornicului cel nou. Îşi potriveşte propriul ceas – o „ceapă" mare: capac de argint cu zâne decorative care dansează pe pajişti decorative – şi capacul face un clac foarte orgolios, mărunt orgolios, când este deschis sau închis.

În curând va ajunge la uşa lui.

Îşi pune hârtiile în faţă.

„Piei, piei, nefericire, suflete al meu! Du-te în altă lume, du-te la dracu'!"

Încearcă să scrie ceva, dar nu-i vine să scrie decât:

„Vor să-l răstoarne pe Prinţul Cuza! Vor un Prinţ străin!" Repede, repede. Ca un mesaj mâzgălit pe un zid igrasios, ca un mesaj desenat pe nisip...

Uşa se deschide.

Faţa plină de dispreţ a lui Tillos, iat-o! În toată frumuseţea ei franceză...

– Dragă domnule Gradowicz, avem vreo noutate?

Sinucidere.

PARTEA a V-a

I

Intră în Bucureşti, zgribulit sub pledul de lână.

Zăpada pură a Gherganilor a rămas mult în urmă.

Aici e clisă neagră şi e întuneric. Seara cade devreme şi uliţele sunt rău luminate. Câte o trăsură sparge somnolenţa mohorâtă a oraşului şi arată, cu felinarele ei, calea. Ghiţă s-a lăsat în seama cailor. Simte asta după cum îşi schimbă singuri mersul.

Când se apleacă atent să privească, prin ferăstruică, mahalalele, copacii tăcuţi pe care mai mult îi bănuie, grădinile uscate, îngheţate şi micile cocioabe care se numesc magazii, unde tot gospodarul îşi adăposteşte uneltele, lemnele de foc, butoaiele şi toate ulcioarele sparte de care nu se îndură să se despartă, nu vede decât alunecarea cam zdruncinată a rarelor ochiuri de lumină care clipesc prin casele răzleţite.

Aerul este rece şi îndesat. Intră perfid prin ramele uşilor laterale şi pătrunde sub pledul gros cu care şi-a înfăşurat picioarele. Durerile reumatice nu-l mai slăbesc de câteva zile. Şi doctorul Marcovici ştie atât de bine să ridice din umeri şi să-l tot îndese cu alifiile acelea neputincioase!

E un frig de crapă pietrele.

Se ghemuieşte mai bine sub pled.

Ce-o fi făcând Vasile Alecsandri la Mirceşti? Scrie. Şi-a regăsit odihna lui cea plăcută din care pretinde că iese, când şi când, doar pentru a se întoarce cu mai multă încântare la ea. I-a luat foc biserica şi ţăranii s-au învârtit în jur fără să dea ajutor, făcând glume foarte puţin ortodoxe, „ce qui prouve que le peuple roumain est voltairien ultra." I-ar place acum să stea cu el de vorbă la gura sobei. Deşi ştie bine cum ar pleda pentru Cuza, chiar dacă doar demonstrativ şi nu din convingere, şi cum l-ar ironiza aţos pe Kogălniceanu, asupra căruia aruncă toate vinile, ca şi pe toţi cei din jurul Prinţului, cu excepţia lui Negri.

„El, întotdeauna, a fost o excepţie!"

Pe bancheta din faţă se aşează şi acest prieten ce se topeşte la Constantinopol în diplomaţia greoaie, încâlcită a orientului. „Cum poţi tu

trăi, îl întreabă, tu, atât de rigid moral, în flexibilitatea relaţiilor de acolo? În acel viespar de interese îţi este scut înţelepciunea sau răbdarea?"

Şi, totuşi, altceva ar vrea să ştie: cum îl judecă Negri acum pe Cuza? Îl serveşte pentru că, de la depărtare el se confundă cu ţara unită sau îl preţuieşte cu adevărat pentru ceea ce a făptuit? Din refuzul de a prelua preşedinţia Camerei oferită cu atâta autoritate de Cuza, s-ar înţelege că n-a vrut să-l ajute, că, fără a-i fi ostil, îl dezaprobă. Poate i-ar place să părăsească acel Constantinopol al tuturor tergiversărilor, dar nu pentru a intra în jocul dintre Cuza şi Kogălniceanu. „Trebuie să-l pună pe Mititză Sturdza să-l tatoneze pe Negri imediat ce va veni în ţară." Constantinopolul, refractar la început acestui agent tenace al unei ţărişoare lipite împotriva voinţei turceşti a sfârşit prin a-l accepta şi respecta. Un agent fără supleţe, dar totdeauna revendicativ, fără vioiciunea occidentalilor – atât de lesne de păcălit, şi fără viclenia orientalilor – atât de lesne de ghicit, un bărbat ce-şi înfaşă cu umor bunele intenţii ratate, dar nu pierde firul unei acţiuni săpând conştiincios matca ei, încet, pe îndelete, moldoveneşte, aproape pe nevăzute, încât oamenii care nu credeau să vadă vreodată râul curgând prin faţa casei lor se trezesc într-o dimineaţă cu covorul mustind de apă în dormitorul umbros. Este triumful unei nobleţi fade, fără strălucire şi orgoliu. „Negri dezminte imaginea diplomatului care zbârnâie ca un titirez în mijlocul societăţii pestriţe adunate în salon. El îşi trimite cartea de vizită, aşteaptă, intră solemn, vorbeşte grav, plictiseşte pe demnitarii dornici de bârfă şi treptat, treptat îşi câştigă prestigiul."

Cum îl priveşte el pe Cuza n-a putut afla. În zilele din mai când s-au văzut ultima dată, Negri sărea peste subiect: „Nu vă pripiţi, spunea, sigur, este un gest de autoritate această lovitură de stat, este o încălcare a democraţiei, dar, recunoaşteţi, era foarte necesar". Apoi, din nou, se puneau în discuţie acele intenţii bune pe care Cuza ar fi fost nevoit să le îmbrace în replici cam brutale. Negri care, după ce vorbea cu Liebrecht, cerea apă să-şi clătească gura, nu va fi niciodată de partea camarilei, dar nici nu se va despărţi de Prinţul său.

Ghica îşi trage pledul până sub nas. Miroase a lână umedă, un iz puţin înecăcios.

Respiră adânc aerul rece, filtrat prin umezeala lâncedă.

E ca într-o cabină de vapor. Chiar şi legănatul trăsurii, hâţâiala ei ritmică seamănă; doar ropotul copitelor şi al roţilor pe pietrele străzilor întunecate nu au nimic comun cu valurile mării.

În trăsură, îşi face loc Arăpilă. E mare, negru şi îmbufnat: „Eu stau acasă!" O soluţie trufaşă şi comodă... „N-o să iasă nimic, îţi spun eu. Trebuie lucrat la Paris, Londra, Petersburg, Constantinopol, Viena... Îl dai jos pe Cuza, vine altul..." „Dacă arătăm că-l putem da jos pe unul, celălalt va fi cu băgare de seamă." „Cu băgare de seamă la cine? La noi?

E ridicol! Ochii oricărui om în acea poziţie sunt aţintiţi spre..." „Paris, Londra, Viena etc." „Exact. Nu e nevoie să mă ironizezi când, până una alta, nu m-ai contrazis cu vreun argument." „Eu nu-ţi aduc argumente, ci posibilitatea unei opoziţii." „Opoziţie la ce? La legea rurală? Cum am făcut la cea a impozitelor? N-o să iasă nimic, cum n-a ieşit nici din aceea. Te iluzionezi crezând că ragi când, de fapt, miorlăi." „Tăcerea nu e mai bună ca miorlăitul." „Tăcerea e mai curată." „Tăcerea ta curată nu face istoria!" Cearcănele de sub ochii Golescului tresar nervos: „Nu noi îl putem răsturna pe Cuza!" „Dar cine? Viena, Petersburgul, Londra etc." „Mă tem că da." „Arăpilă, cândva am făcut o revoluţie!" „Care a eşuat." „Ba a învins! îl priveşte mustrător. Cât trebuie să fii de dezamăgit de toate pentru a accepta ca alţii să-ţi împlinească speranţele? Suntem plini de planuri, iar tu vrei să stai de-o parte!"

Un şir de felinare îşi licăre lumina prin fereastra cupeului.

Trec prin dreptul Cotrocenilor. Sunt dincolo de cazarmă.

Prietenii! Câte nuanţe într-un singur cuvânt. Pe unii ţi-i alegi, pe alţii ţi-i alege soarta. Pentru Negri, pentru firea lui patriarhală are o certă devoţiune, dublată de stupoare. „E oare posibilă atâta generozitate înţeleaptă şi greoaie?" Îl bănuia de trufie, dar n-ar îndrăzni să recunoască asta în faţa nimănui, mai degrabă ar spune despre el că este un om politic fără vocaţia politicului, decât să-i nege vreo calitate morală sau sfidătorul dezinteres material. „Pronunţă prea des cuvântul *răbdare*, însă este perfect în rolul său. Are strategia tenacităţii modeste, opace. Negri este ceva ce nu mai există de sute de ani, stimaţi contemporani!" Altfel se simte cu Alecsandri – o comunicare veselă, mereu învolburată, ca o perdea când, în plină caniculă, se stârneşte vântul. Cu el e altceva, e relaxant, cu Negri trebuie să fii cu ochii în patru să nu te prindă în flagrant delict de frivol cinism.

Încearcă să vadă cât este ceasul în dreptul geamului puţin aburit. Îşi concentrează privirea, căci nu şi-a mai scos din buzunarul vestei pincenez-ul. Pare a fi doar şase şi jumătate. Se ghemuie iar în colţul lui.

Când e vorba de prieteni se gândeşte mereu doar la cei din tinereţe, aşa cum bunica Dudescu visa numai morţii familiei.

E singura vârstă pură.

Prietenii de azi? Nu sunt numai aliaţi sau tovarăşi de interese, ci chiar cuceriri sufleteşti şi, totuşi, vin spre el cu un aer preocupat, ca oamenii pe care numai nevoia îi scoate din tăcere. Idealuri comune se găsesc destule. „Nu ducem lipsă de măreţia lor!" Dar fraternitatea, iluzia unei înrudiri spirituale pâpâie ca o lampă căreia i s-a ars fitilul. „Romantismul protestaţiei, lirismul impalpabil al unei opoziţii care mizează pe nebunia colectivă..." Numai cei de ieri au dreptul de a intra în negrul căuş al trăsurii pentru a-ţi verifica seninătatea sau tulbureala minţii. Au şi dreptul de a refuza, ca Nicu Bălcescu, orice convocare de acest fel, iar Ion

Ghica, de la o vreme, îşi ia dreptul de a nu-l mai chema. Sfântul revoluţiei lor (pe care au ajuns unii acum s-o ridiculizeze) ar vorbi prea mult despre sacrificii! Prin sobrietatea ţinutei lui ar rupe utopia prosperităţii lente, banale – un om venit în frac la o serbare câmpenească!

Nişte cheflii care au ieşit dintr-o cârciumă mizeră cântă răzleţ:

– Suflecată, pân' la brâu, ducea, ducea rufele la râu...

Râsete, grohăituri.

O trăsură care vine din sens invers taie cu felinarele ei întunericul şi, prin fereastră, vede o clipă chipul puţin veşted al unei femei cu ochii mari rotunzi, trişti.

Pe străzile mai înghesuite se întrezăresc opaiţele, lumânările şi lămpile în jurul cărora, prin case mărunte, familiile se strâng în jurul mesei, la taifas. Apoi casele mai înstărite îşi impun sfidarea rece a geamurilor aburite de frig.

În ropotul monoton al roţilor şi potcoavelor celor patru cai, Ghica se gândeşte la Jeannine, la sfârâitul ei de pisică, la ochii cu pleoapele puţin vineţii şi adormite. I-a promis un căţeluş de la Ghergani. Pichi a adus pe lume doi patrupezi frumoşi, dar cu perspective de a ajunge nişte namile. Nu-i poate dărui nişte pui de lup unei atât de fragede făpturi. Chiar dacă şi ea este un mic carnivor cu simţuri bogate şi imaginaţie puţină, cu instincte sigure şi idei de împrumut.

Însă ce piele fină, ce coapse subţirele, ce sâni rotunzi, ce pofte nesăţioase! Când îşi aşează capul cu plete blonde pe pieptul lui şi susură micile ei cântece senzuale, micile ei refrene – suspine, gemete, hohote înăbuşite de plăcere – plutesc cu patul, ca într-un basm oriental. Peste mări şi ţări! El îşi simte trupul toropit şi mintea aburită. O sexualitate nărăvaşă alungă orice subtilitate şi stăpânire de sine. Îi spune poveşti în timp ce-i sărută ceafa umedă la rădăcina coamei aurii, îi mângâie umerii şi braţele albe, care îl înconjoară cu tandră energie, şi-şi opreşte urechea pe sânii ei, acolo unde sângele pulsează, zvâcneşte, îşi coboară mâna încet, încet spre pântecul rămas acoperit de cearceaful cu dantelă roz, un pântec subţiratec, fibros şi, totuşi, atât de voluptos aşteptând...

Trăsura se apleacă brusc pe o parte şi un zgomot urât rupe scena erotică. Armăsarii o târăsc încă doi-trei metri şi se opresc la icnetele groase ale lui Ghiţă. Caroseria se izbeşte de pietrele caldarâmului şi Ghica se trezeşte cu capul izbit de acoperişul capitonat al cupeului. „Peste mări şi ţări, phui!" Aruncă pătura de pe genunchi şi n-apucă să deschidă uşa că vizitiul ţipă de afară:

– Ne-a sărit o roată, coane!

Coborât din patul său de voluptăţi călduţe, ţipă la rândul lui:

– Ce faci Ghiţă? Ce dracu' faci? N-ai văzut că e slăbită?

– Nu era slăbită!

– Eeee! O fi slăbit-o Sfântul Duh între Răcari şi Titu!

Frigul i se lipeşte de faţă ca o mască. Trăsura stă rezemată pe o osie, caii fornăie nervoşi, cu spinările asudate. Sunt chiar pe Podul Mogoşoaiei, aproape de Palat. „Bine că n-am pătit-o în faţa lui!" Din casele lui Manu şi ale lui Lahovary se revarsă gălbuia lumină a unor felinare şi sticlirea ferestrelor.

Ghica bombăne. „Ce călătorie!" Se ţine după Ghiţă care dă ocol, bâjbâind, trăsurii. Câţiva trecători se opresc, privesc, întreabă, îşi dau cu părerea şi pleacă mulţumiţi.

Se aude o voce:

– Ce faci prietene?

Din ceaţa neagră tăiată de râurile lăptoase ale felinarelor se desprinde silueta rotundă a lui Kogălniceanu.

– Sunt luna care se învârte în jurul Pământului care se învârte în jurul soarelui...

– Un nou joc de societate?

– Ar fi cam dur! Dar dumneata? Ce joc te-a scos în stradă? Te plimbi pe o asemenea vreme în jurul palatului?

Kogălniceanu pufneşte pe nări ca armăsarii pe care Ghiţă şi-a adus acum aminte să-i acopere cu pături aspre.

–Tocmai mă pregăteam să părăsesc acest roman modern.

– Ca să intri în altul?

– Cu firea mea, cu ideile mele, am şanse, nu?

Veselia primului ministru este puţin silită. Ochelarii îi stau pe vârful nasului cam aplecaţi spre stânga. „E ceva răvăşeală în înfăţişarea trufaşă a *omului de la doi mai!*" În dreapta, la câteva sute de metri, se vede palatul domnesc. Se aud ropotele cizmelor. Se schimbă garda.

– Poftim unde şi-a găsit să-şi iasă din ţâţâni, spune Ghica arătând roata pe care Ghiţă se chinuie s-o aducă lângă trăsură, rostogolind-o, proptind-o cu genunchii.

Stau acolo – nişte copii aruncaţi în stradă, în întuneric, ca pedeapsă. Kogălniceanu s-a oprit lângă el cu mâinile vârâte în buzunarele paltonului şi pufăie într-un fel de râs mohorât.

– Las-o, Ghiţă, hotărăşte Ghica, rămâi aici, îţi trimit doi oameni să te ajute!

Deschide uşa trăsurii. Dinăuntru năvăleşte aerul stătut şi cald al propriei lui răsuflări. Îşi ia micul sac de voiaj în care îşi ţine hârtiile, actele, manuscrisele. Se întoarce spre Mihalache care aşteaptă cu privirea rătăcită în gol:

– Nu vrei să bem un pahar de Porto? îl întreabă. Dacă la ora asta, în iarna aceasta de graţie a anului 1865 pleci pe jos de la palat e semn că ai sufletul mâhnit.

– Maurul şi-a făcut datoria, maurul trebuie să plece! spune

Kogălniceanu şi se alătură mersului lui cu oarecare înviorare, fără a abandona tonul amar: Pun o lespede grea pe cariera mea politică!

Ghica întoarce capul spre trăsura care, la pas, îi urmează. Trăsura primului ministru nu l-a uitat pe locatarul ei!

– Ei, ei! Tonul ăsta face o muzică prea sumbră... Nu te recunosc, nu-ţi recunosc optimismul, încrederea, nepăsarea, verva... Ce-i cu dumneata, domnule preşedinte de consiliu?

– Nu mai sunt prim-ministru, spune Kogălniceanu întristat şi Ghica râde parcă înviorat de o glumă. Dar ai dreptate să mă batjocoreşti, ai dreptate...

– Pe maur îl doareeee!

– Cum naiba să nu te doară când eşti alungat! Când nu se ţine cont de meritele tale reale! Ţi se oferă doar şansa unei demisii penibile! Kogălniceanu se întoarce spre trăsură, i-o arată, întrebându-l dacă nu vrea să se urce.

Dar Ghica refuză:

– Suntem aproape! Facem câţiva paşi pe jos! Apoi schimbă tonul blând cu unul sarcastic. Hm! Se povestesc scene teribile, certuri, duşmănii, intrigi...

– Marile evenimente ne găsesc întotdeauna pregătiţi pentru multă vorbărie.

– Se zice că te-ar fi chemat, după ce te-ai răţoit la Adunarea aceea... blajină... plină de amărâţi ambiţioşi şi la Senatul acela... plin de prieteni intimi şi că ai fi încercat să-i vorbeşti despre bal şi rochiile doamnelor...

– Ce bal, ce rochii! Se pot îmbrăca şi în postav gris pentru că n-o să vină nimeni. Ştiu bine că o să boicotaţi balul de la Curte toţi.

– O ştie şi el şi tocmai de aceea a urlat la tine: „Je n'ai pas le temps d'entendre tes fariboles, parlons d'affaires sérieuses. Eşti nebun sau cretin?..." E adevărat, aşa ţi-a zis? „Mă arunci în braţele primelor corpuri ale statului prin cuvinte negândite, stârneşti cele mai calme adunări? În timp ce mă căznesc să nu se vadă nulitatea lor d-ta le arăţi public stupiditatea?" E adevărat? Aşa ţi-a spus?

– Vorbărie, vorbărie...

Un beţiv le taie calea, le dă târcoale, strigă:

– Nu-mi mai place nevastă-mea, nu! Cincisprezece ani! Mult! Mult! O viaţă de om!

Picioarele i se clatină moi, căciula de astrahan i-a căzut pe ceafă. Cei doi se fac că nu-l văd, dar omul se hotărăşte să-i însoţească. Calcă atent pe urmele lor şi-şi continuă plângerea:

– E uscată iască! N-are sâni, bre!

Devine o prezenţă atât de insistentă încât se simt obligaţi să-l privească şi să-l asculte.

– Curtezanii m-au lucrat la Vodă, spune Kogălniceanu încercând să iasă din hârjoana beţivului.

– O fi vrut şi Vodă să fii lucrat astfel... Şi nici nu e vorba doar de „curtezani". Ce Bolintineanu, Steege, Kreţulescu... Ai şi dumneata o parte de vină. Prea eşti autoritar!

– De ce nu spui ca el: insolent! In-so-lent!

Se opreşte repetând cuvântul. Beţivul luat prin surprindere se izbeşte de un gard:

– Inzonet, zici, ha, ha, hai că-mi place!

Ghica se opreşte şi el, îi pune mâna pe umăr, cu o căldură ironică:

– Pari nemulţumit, prietene! Pari tare nemulţumit.

– M-a dat afară! S-a lepădăt de mine...

– De ce să fiu ipocrit şi să spun că-mi pare rău? Bine îmi pare.

Vălătuci de aer cald le însoţesc fiecare cuvânt. Kogălniceanu nu se relaxează. Brutalitatea ironică a lui Ghica îi place. Îi revine umorul, amărăciunea ia o haină mai lejeră.

– Nu-i cazul să-ţi baţi joc de mine! Sunt o victimă prea ieftină.

– Victimă? Ohoho! Am trăit s-o aud şi pe asta! Ne-ai îndesat pe toţi într-un sac, ai strâns bine marginile, ai lovit cu parul şi mai zici că eşti o victimă ieftină!

– Eu, vigtină! mormăie beţivul reaşezat pe picioare şi încercând să înainteze, dar nereuşind să-şi ridice tălpile de pe caldarâm. Eu, vai de capul meu! Însurat cu un plop, cu o ploapă! Vai, vai!

Kogălniceanu, pornind cu paşi repezi, oftează:

– Se pare, totuşi, că istoria nu mă iubeşte...

– Istoria? Ah, da! Amanta dumitale ideală! Îi cunoşti vârsta, îi cunoşti capriciile! Dar cred că n-ai dreptate, te iubeşte din moment ce-ţi îngăduie s-o faci, s-o fecundezi...

– N-o iubesc, nuuu, n-o iubesc, încerc s-o... Dar nu şi nu...

Cei doi caută să se depărteze de violenta tristeţe a omului ce duhneşte a rachiu. Dar printr-un miracol, prin acel cunoscut miracol al beţivilor, el îi poate urma la pas. Este mereu în urma lor bodogănind amarnic, îngânându-i şi, din când în când, are timp, sufocat de măscări să se proptească în garduri şi în stâlpii felinarelor, însă nu-i slăbeşte şi reuşeşte să se impună:

– Bagi fitilul, iese copilul! cântă şi-şi împinge căciula pe ochi.

Fostul prim-ministru s-a înviorat.

– Nu-i vremea unor lungi guvernări; cine rezistă un an poate fi fericit.

Sunt în dreptul bisericii lui Kreţulescu. Nişte masalale ard în faţa uşii şi pe lângă ferestrele laterale. Pe Podul Mogoşoaiei trece în pas galeş o birjă de piaţă. E trasă de un cal gălbui şi costeliv. Ghica priveşte la animalul acela, numai piele şi os, şi parcă ar avea în faţă o reproducere mărită a nefericitului beţivan. Birjarul poartă şi el o căciulă ţuguiată şi pe

umeri şi-a aruncat o pătură roasă. Doarme. După cum îşi clatină capul, balang, balang, ca un pendul cu mecanismul încetinit, doarme de mult şi va mai dormi. E un somn fără început şi fără sfârşit, dar mustrător.

Atelajul trece fantomatic.

Un mesager căruia nimeni nu i-a mai încredinţat nici un mesaj.

Kogălniceanu vorbeşte fără să-l vadă.

– Uită-te! îi spune Ghica

– Unde?

Se aud potcoavele tocite ale marelui dulău răpciugos şi biciuşca jilavă atârnă în mâinile adormite. Vidul memoriei! Lent, ascunzându-şi secretul, birja dispare dincolo de casele lui Pann. „Acest lucru îmi este hărăzit numai mie?"

– Gata, a trecut, spune. Am eu oareşicare vedenii!

– N-aş zice că eşti genul de om cu vedenii! face Kogălniceanu, întrerupându-şi cu neplăcere discursul. Tocmai se plângea de ingratitudinea lui Cuza. Şi Ghica vrea să repare mica absenţă:

– Mi-e greu să cred că eşti un *fost* prim-ministru, după ce ai împlinit toate dorinţele Domnitorului...

– Trăiască, trăiască Domnitorul nostru, urlă beţivul. Îi pup picioarele! E bărbat bine, are dame bine!

Ghica şopteşte:

– Ăsta începe să devină interesant. Ştie ce să aprecieze!

Însă Mihalache, lovit, ţine să fie leal:

– Dorinţele lui Cuza au fost şi dorinţele mele. Ştiu la ce te referi. Nu-mi neg responsabilitatea şi chiar sunt mândru de faptele mele!

Trec încet pe uliţa care leagă Podul Mogoşoaiei de strada Luterană. S-a creat între ei o mica intimitate care şterge animozităţile, sau dacă nu le şterge măcar le înăbuşe. Sunt ca două plante care, înflorind în anotimpuri diferite, se întâlnesc deodată în seră. Kogălniceanu, aruncând o privire protectoare beţivului care a rămas puţin în urmă, i se adresează lui Ghica, fără pregătire:

– Tu chiar crezi că se poate face ceva în ţara asta cu o ţărănime ale cărei speranţe rămân mereu nerealizate şi cu nişte proprietari care vor compensaţii măreţe? Dacă ţara dă, dacă e bogată şi dă, puterea ar trebui să se oprească la infinit la problemele de principiu fără o soluţionare a problemelor vitale?

– Să înţeleg că problemele de principiu au devenit jenante? face Ghica un gest larg cu mâna liberă pe care a scos-o cu greu din buzunarul paltonului. Dar tăcerea puţin sfidătoare a lui Kogălniceanu îl îndeamnă să atace altfel. Esenţial, vital este progresul, iar reformele voastre n-au ajutat decât la tulburarea şi mai mare a apelor. Ai arătat ţăranilor fericirea de mâine! Dar unde găsesc ei capital, unde vor găsi pământ urmaşii lor?

Şi, la urma urmei, unde sunt oamenii politici care să-i scape de împrumuturi la boieri?

Din celălalt colţ de stradă omul, cu braţele ridicate, incapabil să-şi mai mişte picioarele de frică să nu cadă, strigă după ei:

– Vreau una dumpeşă, mă! Vreau una nurlie! Tu-i mama mă-sii de viaţă!

Cei doi se mişcă mai lejer de când s-a aşezat o distanţă bună între ei şi nenorocitul cu mintea aiurită.Îl privesc cum stă sub ultimul felinar ca un erou de tragedie, gesticulând disperat. Ghica are impresia că deasupra căciulii pluteşte nimbul sfânt al suferinţei. Se întoarce să nu mai vadă. „Orice poate fi batjocorit astfel!" Se bucură când Kogălniceanu revine la ale lor:

– E foarte simplu să promiţi oamenilor progresul, mai greu este când trebuie să le arăţi drumul de acces la el. Şi apoi cui i-l promiţi? Pentru fiecare categorie socială el are alt chip.

– Eşti convins că drumul acela arată ca reforma pe care aţi făcut-o?

Ghica foloseşte pluralul pentru a-i ironiza lui Kogălniceanu solidarizarea cu Prinţul în dorinţele sale sociale. Dar acesta nu bagă de seamă:

– Deocamdată, da. Ţăranii îşi văd progresul în pământ. Le-am dat pământ.

– Nu pot să cred că nu vezi viciile acestei reforme! Cine a avut va mai avea şi cine n-a avut va visa că are... spune cu un ton rece, tăios.

Kogălniceanu zâmbeşte:

– Poate că am adus pe lume un copil cu merite şi vicii, dar el există, e viu, respiră...

– Socoteşti viu un element provizoriu. Slăbiciunea principală a copilului tău, şi Ghica arată spre văzduhul întunecat unde pare a plana pasărea albă ce poartă panerul divin, este tocmai că nu are viaţă lungă, vindecă doar parţial năzuinţa de proprietate a săracului şi îl convinge pe vechiul proprietar că este frustrat de noul regim şi de progres. Ghica îşi ridică mâna dreaptă, cea fără mănuşă, şi-şi mişcă degetele spre interlocutorul său de parcă întrebarea pe care o pune s-a copt nu în minte, ci în falangele uscate, reci: De ce să facem numai lucruri provizorii când trebuie s-o luăm temeinic? Zâmbeşte sceptic: Sau temeinicia noastră nu stă decât în provizorat? Ei? Palma se răsuceşte ca un melc în faţa ochelarilor celuilalt: Deci, cârpim, mereu cârpim, când de fapt ne-ar trebui o haină nouă!

Kogălniceanu se repede nervos:

– Reformele tale îţi par temeinice numai pentru că sunt încete? Şi că nu tulbură prea mult apele alea? Ţi-am citit articolele, programele tale economice... Sunt mângâieri suave aplicate unui trup bolnav care are nevoie de mult sânge.

– Progresul poate sta într-o modificare de nuanţă, într-o schimbare, într-o împrospătare lină a vieţii...

Face o pauză. În dreptul casei lui Lenş, doi tineri ucenici tărăsc nişte fetişcane chicotitoare. Ghica şi Kogălniceanu se lipesc de gard pentru a le lăsa drumul liber. Cele două perechi sunt foarte vesele, dar încă stângace. Fetele miros a ploaie, a blană de pisică udă, iar băieţii au o dantură puternică, fosforescentă, care taie noaptea. Abia după ce s-au îndepărtat suficient, după ce nu li se mai aude bucuria nătângă, Ghica poate reveni:

– De fapt, am ştiut că o să se întâmple aşa, că o să ajungem la putere şi n-o să ştim ce să facem cu ea.

Mihalache a urmărit perechile tinere până au dispărut din vedere, apoi, cu un oftat, s-a întors spre Ghica:

– Ne-am sfâşiat unii pe alţii! Prea mult orgoliu, Ghica, prea mult orgoliu!

– Tu vorbeşti?

– Şi eu vorbesc, recunoaşte cu o mină comică fostul prim-ministru. Îşi împinge rama ochelarilor spre rădăcina nasului şi calm, foarte calm, spune: Vezi tu, cuvintele lui Cezar... cum că ar fi preferat să fie primul într-un sat nenorocit decât al doilea la Roma este o emblemă a generaţiei noastre. Mulţi dintre noi au gândit astfel şi dacă n-au găsit gloria lor locală, geografică, au căutat-o în grupuri, la nevoie într-o subfracţiune a unui grup, într-o coterie în care să fie primii. Partidele noastre se deosebesc prea puţin prin ideal şi prea mult prin oameni.

Kogălniceanu are o voce moale, obosită. Şi, ca de obicei când ceea ce spune îl interesează, se opreşte din alergătura care pentru el înseamnă mers, plimbare. Acum stă în faţa porţii casei lui Ghica şi îşi tot îndeasă ochelarii pe nas, apoi, ridicându-şi umerii, spune:

– Fii drept, Ghica, fii drept! Ceva tot am făcut...

Se bate cu palmele pe piept:

– Sunt mulţumit, ceva am făcut.

– Ai acceptat să fii al doilea la Roma?

– Primul, al doilea, nu mai contează când te arde să faci ceva... I-am spus Prinţului: „guvernarea se poate face de către mulţi, administrarea numai de către unul." Nu, nu mă retrag cu lenea în suflet.

Împingând poarta, Ghica îi face loc să intre:

– Puţină lene nu ţi-ar strica, prietene!

Dar Kogălniceanu nu se mişcă. Stă cu bărbia proptită în piept şi după câteva secunde replică:

– Ecoutez-moi bien! Oricâte fapte minunate ai face, nimic nu te va salva de bănuiala că ai un interes. Am trecut pe lângă viesparul intrigilor ţesute împotriva mea şi prea marele zel m-a umilit. E ca o înfrângere pe câmpul de luptă...

– Exagerezi!

– Ai dreptate! E o înfrângere penibilă, la colţ de uliţă. Îşi mişcă pe loc picioarele. Exact asta mă umileşte: meschinăria conflictului!

Louis, după ce le-a deschis uşa, le ia pe rând paltoanele, pălăriile, primeşte cu o aplecare sobră a umerilor poruncile. Va trimite doi oameni după Ghiţă... da, da, domnule, pahare pentru Porto...

Instalat într-un fotoliu confortabil, cu o cupă în mână, Kogălniceanu oftează iar:

– Când am fost chemat de tron am zis: toţi vor refuza, eu voi primi pentru că în refuzul lor va sta puterea mea. Şi aşa a şi fost. Se apleacă pe marginea fotoliului încercând să-şi păstreze în echilibru paharul. Vezi tu, mai presus de viaţă, de suferinţă sau moarte, pentru generaţia noastră stă problema puterii.

„A început să declame!" Ghica pocneşte cu unghiile marginile sticlei de Porto pe care încă o mai ţine în mâna stângă.

– Asta, spune Ghica, pentru că există la noi o prejudecată: dacă ai putere poţi face ceva! Încă nu s-a înţeles că, oriunde, la moşie, de exemplu, poţi descoperi, ca mine, cât de multe poţi face doar cultivând pământul, învăţându-i pe ţărani să lucreze cu uneltele noi agricole.

Kogălniceanu îşi descheie haina;

– Ehehe! Vrei să mă faci să cred că ai devenit un Cincinatus?! Ştiu prea bine ce sfori tragi. Şi chiar mă înclin în faţa performanţei tale de a uni lupii şi oile şi varza! „Après mille ans et plus de guerre declarée. Les loups firent la paix avec les brebis./ C'était apparement le bien de deux partis..." Ne pregăteşti lucruri fine, subtile! Vestea a ajuns cu bine la Domnitor. Kogălniceanu îşi lipeşte degetele unele de altele. Le-a scos din miere. Liebrecht n-are altă treabă decât să supravegheze personalităţile politice. Se afundă vesel în moliciunea spetezei, soarbe din pahar şi se lamentează: A mers pe urmele mele în Oltenia şi a adunat toate portretele naive pe care mi le-au făcut ţăranii pentru a-i dovedi lui Cuza ingratitudinea mea, felul cum îmi asum reforma agrară în exclusivitate!

– Portretele acelea nu erau câtuşi de puţin naive şi câtuşi de puţin făcute de ţărani! Pozezi în victimă, nu zău, Mihalache, vrei să mă impresionezi?

– Ha, ha! Mea culpa! face modest Kogălniceanu. Pe tine nu te poate impresiona decât cinismul! Asemenea povestioare sentimentale n-au sorţi de izbândă...

Râde molcom, emfatic totuşi. „Povestioarele" îi sunt foarte dragi, în ciuda ironiei cu care le ambalează.

Un buştean îndesat în sobă trosneşte cu zgomot. Tăcerea lor se umple de taină. Fostul prim-ministru îşi lasă mâinile pe genunchi, ropoteşte mărunt cu degetele şi i se adresează:

– Prinţul nu este lamentabil aşa cum îl credeţi voi sau vreţi să spuneţi prin alte părţi că este...

Acest *voi* cade greu în mijlocul încăperii. Ghica se uită pe covor la acel obiect dizgraţios şi simte, ciudat, dorinţa să-l apere. A-l apăra însă înseamnă a-l acuza pe cel de neatins.

– E slab, n-are forţă de muncă, dar are imaginaţie, intuiţie, se repede Kogălniceanu. La Constantinopol a făcut o bună impresie. I-a spus lui Bulwer; Am apelat la oamenii de la '48 în ciuda dezaprobării generale occidentale – s-au dovedit prea grăbiţi (se referea la Brătianu, Rosetti), sau prea ambiţioşi (se referea la tine, la mine), am fost nevoit să apelez la oamenii vechi, cu nişte rezultate catastrofale, apoi la oamenii noi (desigur Bozianu, Boerescu, care mă vor înlocui pe mine acum, sau Costaforu), dar aceştia n-au nici un principiu în afara aceluia de a avea puterea.

Degetele îşi reiau ropoteala măruntă pe genunchi. Vocea lui Kogălniceanu parcă slăbeşte:

– Era atât de exact acest tablou încât, în faţa celui care mi-l relata, am aplaudat, nu din slugărnicie, te rog să mă crezi! Dar nu trebuie să fim mândri când un domnitor are clarviziune, luciditate?

Ghica râde şi-şi ridică paharul. Dar Mihalache continuă:

– Apoi are în el dorinţa aproape mistică de a lăsa o urmă în istorie şi, evident, asta irită la culme!

– O urmă? Şi o pată poate fi o urmă...

– De ce ai acceptat să fii membru al comisiei de supraveghere a Casei de economii?

– Ca să pot spune din când în când „zât" unora!

– Avându-l ca director pe Winterhalder, care stă cu urechea pâlnie la Rosetti & Brătianu?

Buşteanul s-a rupt în sobă. Focul duduie mai molcom. Tăcerea dintre ei este ca zborul uşor al unei pensule peste pânza tabloului. Kogălniceanu se încăpăţânează:

–Ceea ce *voi* n-aţi înţeles este că am avut ideea de a nu guverna după rigiditatea ideilor, ci după realitatea faptelor.

Ghica râde în hohote:

– Este vorba de acea realitate care întotdeauna îndreptăţeşte abandonarea democraţiei şi instalarea autoritarismului... Bravo!

– Nu-i cazul să mă iei peste picior, n-ai fi făcut altceva în locul meu...

– Ba este cazul. De altfel ruralismul tău, hai să zicem prioritatea pe care ai dat-o problemei ţărăneşti nu ţine câtuşi de puţin de „realitatea faptelor", ci de „rigiditatea ideilor". Îşi trage manşetele în mânecile hainei. Este pur şi simplu o deprindere mentală. Căreia ai vrut să-i dai chiar o legitimitate istorică... Bietul Catargiu n-a ştiut să-ţi opună decât aroganţa lui

de aristocrat, n-a fost în stare decât să improvizeze pamflete ieftine, când ar fi putut să-ţi analizeze precarele argumentaţii istorice şi să le dovedească pur retorice...

– Dă şi tu în mine, dă şi tu! Nici nu mă aşteptam la altceva. Este felul tău de a fi onest: toată lumea te ştie lucrând în umbră...

– ...intrigantul de după perdea...

– ...şi deodată ieşi în faţă şi spui ceea ce crezi şi nici nu-ţi pasă că ai pierdut partida!

Dar nu înţelegerea, nu compasiunea pentru slăbiciunile sau admiraţia pentru forţa celuilalt îl frământă pe Kogălniceanu, ci amărăciunea care ar trebui să-i acopere de acum înainte „cariera politică".

– Niciodată puterea n-a avut mai puţin farmec pentru mine. Am făcut un sacrificiu mai mare decât crezi, mi-am compromis morala mea individuală îmbrăţişând-o pe cea guvernamentală!

– E trist ceea ce spui, foarte trist, spune Ghica zâmbind. Ai început să-ţi aduci prea multe argumente pentru o faptă... bună. E suspect! Ai zbierat la o Cameră de nulităţi din această pricină, o Cameră pe care, e adevărat, tot tu ai făcut-o. Când a început să aibă păreri ai zbierat la ea. „Sunteţi aici pentru a spune da propunerilor guvernului." Ai spus membrilor Senatului: „Eu v-am aşezat aici, eu pot să vă pun dincolo de uşă." Sigur, e trist. Dar în general, nu trebuie să ne plângem de circumstanţele vieţii noastre, ci de noi înşine. Ai fost un Gracchus popular şi ai devenit un Tarquiniu.

– Ei, e simplu să vorbeşti din afara lucrurilor, face Kogălniceanu evaziv, reluându-şi paharul de Porto.

– Din afară? se indignează gazda. Te asigur că vorbesc din interiorul cel mai adânc...

– Se poate, dar atunci este un interior prea închis, n-are aerisire! Se ridică din fotoliu şi, apropiindu-se de soba vieneză care sfârâie molatec, îşi lipeşte palmele încă îngheţate de faianţa ei cafenie. E un paradox cu care trebuie, Ghica, să te obişnuieşti: unei naţii tinere democraţia nu i se oferă decât prin consolidarea autorităţii statului.

– Nu a persoanelor care îl reprezintă? întreabă cu falsă naivitate.

– Nu, nu a lor , şi arătându-se pe sine Kogălniceanu continuă, iată cât de uşor putem fi smulşi de la putere!

„Cam melodramatic!" Dar este o simplă melodramă ieşită mai degrabă din oboseală decât din sentimentalism.

– Democraţia este un principiu fals, spune Kogălniceanu. Înseamnă încurajarea platitudinii şi rezolvarea unor probleme ridicate de o masă care nu-şi cunoaşte adevăratele necesităţi...

– Cum ar fi ţărănimea, de pildă.

– Demofilia oferă şansa reprezentării intereselor necunoscute ale

masei printr-un om luminat, continuă Kogălniceanu trecând peste replica lui.

– Există pericolul tiraniei?

Există, dar poţi să vrei şi binele cu forţa, nu? Democraţia se întoarce în haos, instaurează în numele unui bine general un bine relativ, în timp ce demofilia se poate vărsa în tiranie, dar instaurează despotismul spre beneficiul întregii societăţi.

Lui Mihalache i-au căzut umerii în timp ce tot perorează şi perorează. I s-a boţit şi faţa. Spune moale, cu ochii cercetând prin ochelari faianţa sobei:

– Ghica, nu-l dispreţui pentru slăbiciuni pe care ştii atât de bine să le ierţi altora şi chiar ţie. Să simţi deodată atâţia ochi aţintiţi asupra ta – nu micul salon pe care ai fi vrut să-l cucereşti măcar pentru bucuria de a te simţi admirat de câteva femei frumoase şi de a conversa cu câţiva amici deştepţi – deştepţi ca noi, adică ironici, sarcastici – ci chiar mii de ochi plini de speranţe grave, este un şoc! Ochii unui popor întreg l-au intimidat, l-au stânjenit, s-a retras derutat în frivolitate şi s-a înconjurat, firesc, de falşi prieteni şi slugi. Neîncrederea în el însuşi, în capacitatea lui de a fi la înălţimea acelor priviri, l-au aruncat printre toţi ăştia.

Ghica aşteaptă sfârşitul pledoariei cu o resemnare îngheţată. „Ar trebui să plâng?" Dar Mihalache s-a oprit. Chelia îi luceşte, galbenă, în flacăra lămpilor cu gaz, aprinse de Louis.

– Un ratat superior?... A încercat toate şansele sale, a deschis toate porţile virtualităţilor şi n-a finalizat nimic. A deschis prea multe, mai multe decât era permis. Vorbeşte ca un învins care îşi acuză învingătorul!

– Mă întreb dacă Prinţul va avea fermitatea de a triumfa asupra duşmanilor şi prietenilor, căci şi unii şi alţii sunt la fel de funeşti fericirii ţării.

Face semn că ar mai vrea să-şi toarne în pahar. Ghica se ridică iute, trage dopul şi lichidul bolboroseşte plăcut.

– Să dăm Cezarului ce-i al Cezarului... râde Kogălniceanu ca un copil prins trişând, într-un joc fără miză. Apoi îşi adună încet privirile rătăcite prin semiobscuritatea salonului şi se opreşte pe măsuţa cu sticla, ceainicul şi paharele din jur. Spune aproape confidenţial: Cred că l-am enervat rău de tot. Am ştiut de la început că Alecu mă va folosi numai la ananghie. Sunt omul care scoate castanele din foc. Dar de câte ori a apelat la mine mi-am dat seama că, în ciuda evenimentelor care au dat peste el, a rămas consecvent câtorva principii politice care sunt şi ale mele. Trebuie să fiu loial şi recunosc: *am fost insolent!* Camera asta nouă este alcătuită din neisprăviţi...

– Prea dur, prea dur...

– ...iar Cabinetul meu a fost într-o veşnică criză de orgoliu. Dar mi-am spus de fiecare dată: am să-l slujesc chiar dacă după aceea îi voi trezi

nemulţumirea, pentru că nu mai este Alecu Cuza, ci primul *Domn ales* al unei ţări unite.

Louis vine să mai pună lemne în sobă. Este un valet „împăiat" cum spune Miţa. Doar coada de păun îi lipseşte. Coada ca un evantai cu care să umilească pe oricine, cum a umilit Mihalache Camera de el alcătuită. Şi tocmai acum Kogălniceanu este cuprins de focul confesiunii:

– Amărăciunea mea de azi se datorează deopotrivă vanităţii mele şi faptului că trebuie să mă retrag lăsând locul unora care îl vor duce la pierzare. Nu mă despart de el furios. Văd în criza lui despotică semnul unei iminente căderi şi-mi pare rău. O cădere de care nu eşti străin, nu-i aşa?

Ghica îşi împreună palmele:

– Pentru Dumnezeu, nu mă mai crede Polonius de după perdea!

Dar Mihalache nici nu aude:

– Şi eu am susţinut la început necesitatea unui principe dintr-o casă nobiliară europeană... Şi eu... dar mi-am dat seama de eroare.

– La timp, adică atunci când te-a chemat Cuza să faci un guvern.

– Da, la timp. Reformele pe care le socoteam capitale numai *el* le putea înţelege, *el* care are mirosul satului românesc, care a auzit vorba ţăranului nostru şi a gustat din pâinea amară.

– Amară? Ei, ei, să nu mă iei ca în campania electorală! Nu mai gustă Cuza de multă vreme pâinea adevărată a ţăranului şi mă îndoiesc că a gustat-o vreodată. Nu rupe decât din nişte pufoşi colaci împletiţi cu măiestrie de damele provinciale. Crezi că înainte de a ajunge Domn a băgat nasul prin cocioabe? A! Da! I-a plăcut să asculte niscaiva rapsozi populari la petrecerile câmpeneşti, asta cu siguranţă!

Toarnă din nou, încet, din sticla de Porto. Kogălniceanu oftează:

– E timpul să mă duc acasă. Ridică paharul: Îţi mulţumesc pentru această seară.

Ciocnesc în speranţa regăsirii acelei inocenţe vesele de odinioară. E o dezamăgire.

– Ne-am schimbat mult, noi toţi. Şi sensul acestei schimbări este pentru fiecare altul, spune Ghica.

Kogălniceanu îţi freacă insistent lentilele ochelarilor:

– Afurisită treabă! Eu credeam că nu m-am schimbat deloc. Tu ai impresia asta?

Ochii lui de miop, cu pleoapele alburii se opresc undeva în spaţiul în care ar trebui să locuiască celălalt, opozantul, prietenul, intrigantul de după perdea.

– Oricum e bine să ne luăm rămas bun. Mă retrag la moşie. Voi vedea şi eu evenimentele din afară, nu din acel interior foarte adânc de care vorbeai şi de care eşti atât de mândru.

Se îndreaptă spre uşă cu paşi energici, puţin trufaşi. Începe să-i pară rău că s-a mărturisit. Îşi dau mâna:

– Să nu-l loveşti!

– Mihalache, îmi spui asta de parcă aş sta cu barda în mână, gata să-i tai capul! Eşti patetic până la aiureală!

– Eşti prea aproape de furie şi nu e drept...

Îl duce până la uşa de la intrare. Îl urmăreşte cum pe întuneric, ajutat doar de slaba lumină a felinarelor de la poartă, se îndreaptă spre trăsura care l-a aşteptat. E un bărbat puţin obosit, dar agil. „Am îmbătrânit toţi!" Îşi retrage zâmbetul ironic: „Mihalache nu părăseşte istoria, nu se retrage decât temporar în viaţa privată." E prea viguros, calcă temeinic pe pietrişul aleii, se întoarce spre el când pune mâna pe clanţa cupeului şi-i face un semn prietenesc:

– Să ne vedem cu bine!

Ridică mâna şi din capul scărilor îl salută:

– Mă bucur că te-am văzut!

„Cine a spus că e înfrânt? Ah, o spune el, dar o spune pentru a păcăli instinctele noastre de apărare. Vrea cu adevărat să nu-l îmbrâncim pe Cuza? De ce nu? De ce da? Cuza, la ananghie, tot la el va apela. Altul nu va avea mare încredere în el. Important ar fi, deci, ca Alexandru Ioan I să nu mai aibă timp să apeleze la el. Mihalache este o forţă foarte greu de doborât. Prin legendă."

Aude răpăitul roţilor şi copitelor pe alee şi deodată se lasă liniştea rece...

Liniştea rece.

Liniştea rece.

PARTEA a VI-a

I

Masca din infuzie de muşeţel i s-a lipit de faţă.

Senzaţie de umezeală tandră.

A lăsat storurile ca să se facă întuneric.

E cinci după amiază, dar fâlfâie în aer emoţia seratei. Mirosurile subtile ale bucătăriei s-au retras în aşteptare. E momentul scurtei odihne a tuturor.

Ce seară va fi? Ce noapte va fi?

Sub masca de muşeţel şi sub lacrimile sărate ce se amestecă frăţeşte, Saşa se tânguie: „Nu mai rezist. Am treizeci şi cinci de ani, din care douăzeci de căsnicie, exil, drumuri risipite între Constantinopol, Smirna, Samos, Bucureşti, o casă aici, una la Ghergani, şase naşteri, doi copii morţi, un tată bătrân şi trufaş, o mamă pe cât de autoritară pe atât de mărginită şi mai presus de toate un soţ foarte ambiţios. Cât am fost tânără am gustat din bucuriile exilului pentru o cauză naţională, dar acum? Cu o droaie de copii să-mi iau din nou lumea în cap, să vagabondez, să-mi fac bagajele din trei în trei luni prin Orient, prin Occident, pe unde ne-or primi? Am nevoie de linişte, vreau să-mi ştiu familia în siguranţă. Degeaba zice el că nu va fi nici un risc. Degeaba!"

O luase în joacă văzându-i fluturându-se prin oraş, şopocăind la serate, criticând în vizite, aruncându-şi vorbe în răspăr, aranjându-şi întâlniri secrete şi spunându-şi anecdote cu aluzii la Cuza. „Militarii, avem nevoie de ei, altfel nu facem treabă!" le repeta Ghica lui Bălăceanu, lui Lascăr Catargiu şi Goleştilor, lui Bibescu-Brâncoveanu şi lui Costache Rosetti...

Ea avea alte treburi!

Îi ştia mânioşi, enervaţi, furioşi, vanitoşi, purtându-şi greu pofta puterii şi celelalte, dar viaţa i se părea stabilă. Începuse chiar să replice acelora care se căinau mereu de pagubele aduse de politica lui Cuza: „Reforma agrară ne-a împuţinat moşiile, dar nu ne-a sărăcit!" O priveau chiorâş şi tăceau de parcă ar fi spus cea mai mare prostie. Ion îi reproşase: „Ştii, ma Mie, să te adaptezi oricărei situaţii fără să protestezi, dând chiar dreptate celui care te nedreptăţeşte..." „Depinde!" „Dacă

mâine te-ar lăsa Cuza fără nici un venit te-ai duce şi ai spăla rufe la vecini?" „Aş face-o pentru familia mea!" „Nu-ţi contest puterea de sacrificiu, îţi contest dreptul pe care ţi-l iei de a te supune". „Înseamnă că trăncăneala asta a voastră e o formă de refuz, de revoltă?" „Mai mult decât crezi!" „Oh, nu mai suport vanităţile voastre..." voise să plece dar o prinsese de mână: „Va fi o revoluţie..." Îi venise să râdă: „Revoluţie? Pe cine vezi ieşind în stradă, pe cine vezi alergând la palat să-l detroneze pe Cuza?" „Pe unii ca tine în nici un caz! Pe cei ce se împacă atât de senin cu abuzul, pe cei ce consideră că lucrurile trebuie luate aşa cum sunt, nu, nu-i vom vedea alergând în apărarea propriilor lor drepturi. Stai cu nasul în partituri, în gherghef şi crezi că atâta este viaţa. A unsprezecea poruncă, Saşa, este ca în vremuri grele să nu stai izolat!" „Se întâmplă uneori ca un bărbat să facă lucruri mari, dar să ignore de ce le face şi să nu-i pese dacă sunt bune sau rele."

Îşi amintise atunci de vorbele Saftei, bucătăreasa de la Ghergani, care se bucura că nu s-a născut bărbat: „Ar trebui să mănânc mai mult, să beau mai mult şi să fac toată ziua politică."

Nici ea nu dorea să fie bărbat. Până una, alta, cu toate inconvenientele ei, starea de femelă i se părea mai decentă.

Dimineaţa, voise să-l întrebe ceva şi, dând să intre în camera lui de lucru, descoperise uşa încuiată. Îi deschisese numai după ce se asigurase că este singură. Tria nişte hârtii, scrisori, acte; pe unele le aşeza *într-o lădiţă cu lacăt*, pe altele le arunca în foc sau le orânduia în sertare.

A înţeles că ceea ce se pregătea de luni şi luni de zile sub ochii ei ajunsese la ultimul act.

Ion se întrerupsese, îi aruncase o uitătură rece şi mormăise: „La noapte... am câştigat armata de partea noastră..."

Simţise o clipă vechea admiraţie pentru felul în care el iubea *istoria* mai presus de orice şi fără grandilocvenţă, pentru cum se retrăgea în acea *ţară* a lui, în care orice făcea, orice gândea era de o inocentă generozitate. Dar se repezise: „E o ambiţie, atât, o ambiţie! Îţi expui copiii!" „O ambiţie care mai poate salva ceva!"

Tăcuse, se aşezase îndărătnică în dreptul ferestrei şi începuse să împletească franjurii perdelei. „Deci concertul meu şi balul doamnei Rosetti..." „Saşa, n-am putut să-ţi spun mai demult... Trebuia să evit exaltarea ta romantică..."

Fusese ca o insultă aluzia la...

Aluzia la romantismul unei doamne serioase i se păruse un ultragiu şi trântise uşa.

Acum, printre lacrimi şi picături de muşeţel, îi vine să râdă. M-a insultat! M-a făcut romantică, auzi!"

Rămăsese câteva minute în faţa uşii de la intrare, în frigul care se strecura prin canaturi şi, ca întotdeauna, *hotărâse să nu hotărască nimic*. Se întorsese încet în camera lui şi se lipise de peretele din faţa biroului. „Mi-e frică!" spusese şi Ion întinsese mâna s-o mângâie. Se retrăsese

mânioasă. „Contez mult pe Cuza însuşi, şoptise el, are de la o vreme aroganţa celui ce a pierdut partida." „Dacă ai atâta încredere în eşecul lui de ce faci toate astea?" întrebase arătând spre lighenaşul în care ardeau hârtiile compromiţătoare. „De ce? De ce?" se enervase el. „Nu-i nevoie să-mi răspunzi, intervenise ea, pentru că ştiu: ţi-e frică!" Şi iar trântise uşa.

Îşi urmase programul zilei ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, deşi tresărea la fiecare clopoţel de trăsură oprită în faţa casei.

Trimisese pe Louis la Rider să se intereseze de sănătatea lui, alesese partiturile, aranjase florile aduse din sera Mariei şi a doamnei Oteteleşanu, traversase casa în lung şi în lat să controleze lumânările din girandole şi sfeşnice, reaşezase fotoliile în salon cu faţa spre micul podium pe care se afla pianul, supraveghease instalarea mesei – sticlirea pură, imaculată a paharelor, luciul viu al argintăriei, albeaţa transparentă a porţelanurilor, dantela apretată a feţelor de masă, cercetase treburile bucătăriei, maioneza, frişca, limonada, şalăul, sosurile, friptura de viţel, salata de raci, sufleul de caise), urcase în camerele copiilor şi privise atentă rochiile fetelor ei care aveau dreptul să rămână în seara aceasta în salon, cu invitaţii. „Dacă va fi ultima seară de veselie în această casă?" Alungase ameninţarea şi încercase să se gândească la Rider. Îl plăcuse, o intrigase, mai ales, felul lui autoritar de a se elibera de indicaţiile lui Beethoven la *adaggio*. Nu socotise o impietate acea versiune prea personală, deşi fuseseră unii care protestaseră. Riser rămăsese pe scaunul pianului, răbdase un sfert de oră comentariile contradictorii şi apoi se lansase brusc într-o pledoarie care amuţise pe toată lumea (chiar şi pe cei care şopteau ultimele veşti politice), lucru aproape de neconceput într-un salon bucureştean. Doamna Oteteleşanu, gazda, zâmbea uşor jenată.

Nu, categoric nu mai rezistă. Nervii ei sunt prea încordaţi, răbdarea s-a topit. „Vreau linişte!" Coborând scările se oprise de câteva ori imaginându-şi cum vor aduce în grabă, din pod cuferele, cum le vor încărca...

Şi iar încercase să se gândească la Rider.

Da, într-un salon bucureştean se vorbise nu despre politică, nu despre partide şi nu despre persoanele politice, nu, ci despre muzică: „Vreţi ca interpretul să ajungă egalul compozitorului?" întrebase timid Saşa. Ceea ce aparţine Cezarului nu poate fi sustras, de aceea e mai bine să i se dea de bună voie, şi Rider făcuse gestul unuia care trage preşul de sub picioarele unui mare personaj. Dar noi, interpreţii, avem nevoie de mai multă libertate! Citirea notelor este o creaţie..."

Pe la prânz, Ion deschisese uşa camerei lui, îi făcuse semn şi, odată intrată în încăpere, şoptise: „Bijuteriile tale, trimite-le la Green!"

Într-o cutie cu capac de velur mov îşi îngrămădise broşele, perlele, cerceii, inelele şi Louis le luase cu aerul lui cel mai solemn. Se vedea de la o poştă că fusese *iniţiat*.

Apoi venise madam Brieux pentru un retuş la rochia de tafta grej; ciripise zănatec o jumătate de oră.

Cineva, în salonaşul din dreapta intrării, spărsese abajurul unei lămpi: cioburi risipite pe covor şi mâini tremurătoare.

Îndreptase draperiile şi potrivise deschiderea uşilor.

„Beethoven e un tiran, exclamase Rider, nu te lasă să te mişti, a râvnit la o unică şi infinit repetabilă interpretare. Asta e un fel de gelozie!" „Evident, nu-ţi abandonezi opera pe mâna sau imaginaţia oricui!" „Sunt totuşi, atâtea versiuni posibile pentru aceeaşi frază muzicală..." „Multe, dar infidele..." spusese ea şi pianistul se clătinase o vreme pe scăunelul lui privind-o cu intensitate. „Infidelitatea asta este chiar creaţia, stimată doamnă. Altfel am fi nişte biete instrumente neînsufleţite, între oboist şi oboiul său n-ar fi nici o diferenţă, am număra bemolii şi diezii..." În privirea lui căpruie se văzuse clar, violent, orgoliul. Nu voia să-l cânte pe Beethoven, voia ceva care să-i aparţină în exclusivitate. „Problema este, intervenise ea, cât de corect îi număraţi..." Şi Rider se răsucise pe scaun: „Interpretarea nu este contabilitate! Tinereţea operei stă în noi, interpreţii!" Şi nu mai aşteptase nici o replică, îşi ridicase mâinile şi apăsase clapele.

Seara, pe la şapte, Saşa gustase crema de ciocolată şi ornamentase platourile cu nisetru. Îi venise ideea că ar trebui să-şi pună şi ea la adăpost corespondenţa... mica ei corespondenţă fără nimic subversiv în ea, dar pe care n-ar fi vrut s-o ştie cercetată de mâini străine. Alergase în camera ei, trăsese sertarele: scrisorile primite de la Ion şi micul pachet cu scrisorile lui Bălcescu... „Cât de gentil ştia să fie..." Scrisorile acestea trebuiau apărate. Le strânsese şi umblând năucă prin casă se tot întrebase unde să le ascundă. Unde? Unde? Trebuia evitat sentimentul neplăcut că cineva îţi poate umbla oricând în lenjuri, chiar dacă ele sunt totdeauna curate şi pline de dantele suave. În camera fetelor, sub tabloul cu *Masa zarafului* era *une cachette.* Trimisese fetele la plimbare şi-o deschisese. Din adâncul zidăriei sclipeau triste parura ei de mireasă, bucheţelul de aur de la logodnă, frunzele de laur şi floarea de iasomie dăruite de Ion înainte de...

Privea uscăturile acelea cu un aer disperat...

Cu ce se alesese? Grijă, tensiune, suspiciune, absurdul sentiment de nesiguranţă, gelozie mocnită. Îi spusese chiar cu câteva zile în urmă, văzând cu câte atenţii o înconjura pe doamna Théodory: „Din punctul meu de vedere poţi să faci curte cui vrei. În afară de un dispreţ sporit faţă de mine însămi nu adaug nimic vieţii mele dacă aflu că sunt înşelată. Pentru mine dragostea a ajuns o amintire..." Dar avusese senzaţia că este un actor care face gesturi prea largi pe o scenă prea mică şi a înţeles că nu de sinceritatea ei avea el nevoie.

Revenind în camera ei ca să-şi aleagă juponul şi corsetul se întorsese iar cu gândul la scena din salonul doamnei Oteteleşanu. „Îmi place acest *crescendo* din sonata în do minor. E reverenţios, nu? întrebase Rider.

Atenţie! Atenţie! Ar putea fi patetic, cam aşa... sau melancolic, cam aşa..." De fiecare dată pasajul îşi modifica ţinuta şi deodată pianistul îşi aşezase degetele pe marginea claviaturii: „Ce-ar trebui să aleg având în vedere că după asta apare o legănare gravă, aproape ca o ameninţare?" Tot salonul încremenise. Ascultau încordaţi şi uşor speriaţi. Nemaipomenită îndrăzneală! Pianistul acaparase orice conversaţie, nici nu-i păsa de ei şi nici de protocolul serii. Saşa începuse să se amuze. Toţi erau însă interesaţi de „drăcovenie". Rider râsese ridicându-şi iar mâinile şi acoperind cu ele clapele: „Dar ce fel de ameninţare o mai fi şi asta? Căci, vedeţi, peste ea se prăvale deodată cearta notelor, ca o discuţie încăpăţânată între soţi cu temperamente ireconciliabile... la ascultaţi... mâna stângă are ceva de reproşat dreptei. Ei, ei! Să sublinieem puţin gâlceava, e nevoie de expresivitate, nu? Şi, la urma urmei, despre ce este vorba? O luptă? Partea din stânga a trupului se împotriveşte celei din dreapta, sufletul nostru bun împotriva aspiraţiilor noastre demonice... ha! ha! sau se luptă liberalii şi conservatorii dumneavoastră, ha! ha! nu sunt eterne aceste violenţe?"

Ion izbucnise în râs. Îndrăzneala era atât de mare! Pianistul îşi ironiza gazdele, îşi bătea joc de invitaţii lor, bagateliza istoria ţării în care venise, trebuia să desconsidere cineva acest afront printr-o îngăduinţă veselă, aristocratică. Un artist nu trebuie luat în serios, voia să spună cu acel râs tonic. Trebuie doar să ne bucurăm de el.

Când îşi amintise de râsul acela Saşa închisese uşa dulapului şi răsfirase pe marginea patului jupa cu volane învolburate. Avusese senzaţia că nu se mai poate aştepta la nimic. O bătrâneţe lungă, lungă, datorii împlinite, mici bucurii efemere, un fioros devotament pentru familie şi o sărmană uitare de sine.

Chemase camerista. Îi adusese lighenaşul cu infuzia gălbuie de muşeţel.

Lacrimile şi umezeala măştii. Casa aţipită.

„Nu mai pot!"

Din laşitate? Din luciditate? Ce desparte luciditatea unei femei de luciditatea unui bărbat?

În timp ce ea îi va întoarce lui Rider paginile partiturii, prin Bucureşti regimentul...

„Interpretarea – o infidelitate creatoare! Dar cât de confortabil este! Ţineţi mai mult la libertate decât la fidelitate!" „Decât la convenţii, doamnă! Când mâna mea dreaptă o spală pe cea stângă şi invers, nu fac decât să se lupte. De exemplu aici, şi cântase pasajul cu ochii pe stucaturile tavanului, aici este o uşoară ezitare a dreptei. Să presupunem că s-a lăsat convinsă! De ce nu? Eu aşa vreau. E dreptul meu!" Ghica rupsese vraja: „Călcaţi regulile cu agresivitatea candidă a unui adolescent. Ceea ce m-a uimit întotdeauna la adevăraţii artişti este această meteahnă juvenilă: snobismul absolutului."

Căsnicia este, la urma urmei, o captivitate. Trebuie să facă faţă acestui destin mărunt şi nu iubirea este paznicul casei ei, ci vanitatea.

„ ...o captivitate!"

În liniştea casei aude paşi uşori urcând scara. A cincea treaptă scârţâie chiar şi sub greutatea lui Scarlat. Apoi, un ţipăt. Saşa îşi scoate masca.

Întuneric.

Întuneric.

Cu toate gândurile ei negre iubea aceste clipe de farmec pur al intimităţii. Va urma, ştie bine, acel sentiment de singurătate ce te cuprinde când îţi îmbraci veşmintele de ceremonie, pe care abia dacă îl poate risipi bucuria strălucirii imediate.

Dar casa iese din scurta amorţeală. Parcă se trânteşte de perete o uşă şi...

Uşa se trânteşte de perete.

Hoardele familiei.

– Maman, Elise vrea să-şi pună panglica mea aurie. Nu i-o dau!

– Doamnă, pentru sosul de ciuperci ce vin să luăm?

– Unde este atlasul meu?

– Mă roade pantoful stâng!

– Ce înseamnă „capilar", maman?

Saşa, în pragul camerei, îl priveşte pe Scarlat cum se căzneşte să rupă unul din degetele mănuşii ei de mătase.

– Charles, qu'est que tu fais là? Privirea îndărătnică a băiatului o amuză. Îşi recapătă umorul şi-şi aminteşte replica Chiriţei pe care i-o adresează încântată, îndreptându-se spre camera fetelor: Bre... să nu faci poznă, c-apoi s-a mânia nineaca şi nu ţi-a cumpăra minavet!

II

În restaurantul de pe strada Franţuzească, Serurie şi Aricescu îi povestesc despre vremurile apuse unui novice jurnalist.

Miroase a prăjeală, a bere trezită.

Din când în când uşa batantă a bucătăriei se dă la o parte şi bucătarul, împodobit cu tichie plisată, strecoară farfuriile aburinde pe tejgheaua de metal.

În seara aceasta, venin şi nostalgie!

– Intrigile domnului Ghica, bey de Samos, pha! Ce te poţi aştepta de la o canalie patentată? întreabă retoric Aricescu. De la unul care a lins mâna turcilor?

Şi uite-l mimând un ţoc-ţoc pătimaş pe dosul palmei otomane întinse cu aroganţă.

Tinerelul se înveseleşte, dar aruncă fără pic de tact:

– Şi musiu Eliade apără pe turci, şi a avut şi pensie de la ei...

– Nu se compară, intervine Serurie. Nu se compară! Domnul Eliade este un mare profet, un mare poet, o minte luminoasă, un patriot, un martir!

Zarva creşte, creşte şi se potoleşte. Patronul îşi agită în toate părţile ochişorii lui înfundaţi în grăsimea pleoapelor.

Un individ cu ochelarii căzuţi pe vârful nasului trânteşte paharul pe tăblia mesei după ce soarbe zgomotos din el.

– Ghica, mormăie Aricescu cu nasul în farfuria plină cu sarmale, este cel mai viclean intrigant. Atâta este. Un intrigant, un vândut...

O spune atât de categoric de parcă în această privinţă n-ar mai încăpea tocmeală. Doar cu spiritele mărginite, obtuze, cu cei care preferă certitudinii (care, oricum ar fi ea, angajează, nu?) îndoiala. Însă înţelepciunea îndoielii, pe care mulţi o îmbrăţişează, i se pare lui Aricescu o simplă comoditate. Se supravieţuieşte atât de liniştit în „habar n-am" sau „să mai vedem"... De aceea îşi însoţeşte cuvintele cu o grimasă de dezgust. Patronul, atent, trimite băiatul să întrebe dacă nu cumva sarmalele sunt prea sărate. Nu. Excelente.

– În '54, la Constantinopol, îşi deapănă Serurie amintirile post-revoluţionare, Ghica se legase cu Grigore Sturdza, beizadeaua – îi botezase şi un copil – dar şi cu Goleştii. Împotriva cui?

Moment de suspensie. Bucătarul aruncă pe tejghea nişte mititei care sfârâie în damf de usturoi.

– Împotriva domnului Eliade. Au trăncănit zile şi nopţi în casa din Hissar punând la cale Românii întregite şi federaţii sud-dunărene! Cu scrierile alea au plecat Arăpilă la Paris şi Golescu-Albu cu Tell la Şumla sau pe undeva prin Rumelia, cu propaganda. Serurie ridică palma dreaptă deschisă şi începe să lase degetele în jos, unul după altul: Goleştii erau cu Tell împotriva lui Sturdza şi a lui Eliade pentru că aşa voia intrigantul. Între cele cinci degete, este limpede că cel mare este rezervat intrigantului. Tell era rău cu Ghica şi acesta într-un articol din *Journal de Constantinopole,* ce făcea? Îi punea alături pe Tell şi Eliade şi-i împroşca zdravăn cu noroi ca să-l determine pe Eliade, apărându-se, să-i ia apărarea şi lui Tell pentru a-l compromite astfel pe acesta în faţa Goleştilor şi pentru a arăta că Eliade a zis minciuni înainte împotriva lui Tell. Şi uite aşa câştiga simpatia Goleştilor, care...

Tinerelul holbează ochii. Urmăreşte fascinat jocul degetelor. Încurcată treabă!

– Şi Tell ce-a zis?

– Ce să mai zică? Machiaverlâcul în floare, domnul meu! continuă Serurie nemulţumit de expresia buimacă a învăţăcelului.

Paharul vecinului se izbeşte de masă, un plescăit însoţeşte dezvăluirea încâlcitelor destine... Atunci vine din nou întrebarea legitimă a ultimei generaţii politice:

– Şi atunci, Golescu-Albu ce-a făcut?

Degetul arătător al lui Serurie rămâne parcă agăţat de tavan. Se cocârjează treptat:

– Ce-a făcut? S-a lăsat înşelat până l-au lămurit Rosetti şi Brătianu.

Junele ziarist rânjeşte.

– Prea naivi, prea naivi oamenii noştri politici.

Aricescu devine melancolic:

– Erau alte vremuri! Nu politica ne interesa, ci revoluţia! Nu interesele, ci idealurile! Oftează şi vârându-şi nasul în halba de bere mormăie: Uneori tânjesc după o epocă de reculegere, alteori mă apucă dorul de prefaceri.

– Cine nu iubeşte aici stabilitatea, domnule? Şi cine nu visează aici aventura, stimabile? râde tânărul, atent la mişcările bucătarului cu boneta plisată. Uite că nu mai vin fleicile noastre!

În cârciumă năvăleşte Valentineanu. Îşi scoate din mers paltonul lepădându-l în braţele băiatului de la intrare, dă ocol cu privirea şi îi prinde pe cei trei înghesuiţi în conversaţia lor. Vine spre ei foarte emoţionat, foarte aferat:

– Domnilor, miroase a eveniment mare... mare!...

– Ei, aş! face Serurie.

– Ascultaţi-mă pe mine, sunt vulpe bătrână!

– Adică, ce să se întâmple?

Lovit puternic de masă, paharul vecinului aruncă în lături jerbe de flăcări lichide. Valentineanu rămâne o clipă surprins, se întoarce spre ceilalţi mirat, în timp ce tejghetarul umple cu gesturi experte o măsură de jumătate de litru dintr-un vin alb-gălbui şi strigă băiatul:

– Domnului Valentineanu!

Acesta se trezeşte din stupoare, ridică mâna în semn de salut spre omul care are atâta grijă de el.

– Merçi! Îşi toarnă singur vin în pahar şi soarbe de două ori cu năduf, umplându-şi bine gura. Înghite cu sete, apoi răbufneşte: De ce, de ce n-am murit în acel moment de entuziasm, în acel 24 ianuarie '59? Uşurel, îşi lasă capul pe un umăr. Am căzut, prieteni, din entuziasmul naţional în căutarea fericirii cotidiene...

– Zi, nene, nu ne mai fierbe, intervine Aricescu.

Şerpuind printre pahare şi farfurii, un cuvânt îşi face cale:

– Coaliţia!

– Ce-i cu ea?

– Lucrează, pregăteşte alungarea lu Cuza.

– Hă! Hă! Ce mai noutate! se afirmă tânărul.

Valentineanu îl priveşte suspicios şi-i întreabă pe ceilalţi:

– Dumnealui? Cine e dumnealui?...

– E junele cu condei de care ţi-am spus, îl prezintă Aricescu.

– Aha, o fi!

– Zi, nene, nu ne mai fierbe!

– Iminentă alungare! Nu glumesc, nu arunc vorbe!

– N-au popor, spune Aricescu.

– Au bani, au relaţii în străinătate, explică Valentineanu, îl au pe Cuza slab, răsucit şi învârtit de favoriţii săi, de dama aia şi de neamurile ei.

Se pare că Serurie are o părere personală, ridică din nou mâna, îl opreşte, îşi răşchiră degetele şi spune:

– Cuza e cinic, e schimbător, dar patriot!

– La început a căutat reazem în naţionalişti, dar a sfârşit prin a lăsa totul pe seama lingăilor. Mi-a spus Orăşanu, ştie sigur, o să fie un atentat...

– Hă! Hă! Cum a fost şi la balul Teatrului! Toată lumea ştia de el, s-a îmbulzit să fie de faţă, chiar Vodă era curios şi s-a prezentat la faţa locului, dar asasinul n-a binevoit să...

– E ceva organizat, vă zic sigur.

– Hai noroc şi sănătate! S-a dus vremea comploturilor!

Un bătrân cu surtuc cafeniu, cam jerpelit, cam murdar, umblă printre mese şi cerşeşte. Ochişorii mărunţi dar ageri ai patronului agaţă musca. O ochiadă în dreapta, o ochiadă în stânga şi cei doi băieţi care servesc la mese se opresc brusc lângă moşneag. Îl împing pe tăcute spre ieşire. Dar omul vrea să participe la conversaţie:

– Domnul ministru Moruzzi, se zice, pretinde tot felul de chestii! ţipă el şi se scălămbăie, îşi umflă pieptul şi-şi crăcănează picioarele

Cei patru de la masa lui Aricescu dau din cap (adică, da, Moruzzi pretinde) şi Serurie sfârâie pe lângă paharul său:

– Până şi vagabonzii ştiu ce se petrece la Palat

– Ar putea părea democraţie dacă n-ar fi vulgaritate, spune tare individul de la masa vecină şi din nou trânteşte paharul aruncând flăcări moi peste tăblia geluită.

Valentineanu îl examinează atent, face cu ochiul spre ceilalţi îndemnându-i la discreţie. Bătrânul îşi continuă explicaţiile:

– Cică n-are aia, n-are ailaltă, că dacă ar avea el armata franceză, ehehe!

Un hohot de râs însoţeşte scălâmbăielile cerşetorului care, împins din uşă, mai apucă să strige:

– Noroc că Măria Sa Vodă se face că nu înţelege!

Dar peste vacarmul general se aude vocea răguşită a patronului:

– Două halbe la masa a treia...

Serurie, amuzat, se lansează:

– Cică Sultanul dă semne de alienare, decorează animalele din ogradă: Ordinul Osman clasa I unei capre ce a respins un ţap prea agresiv şi unui cocoş care a bătut pe alţi unsprezece.

– Hă! Hă!

Numai Valentineanu rămâne serios.

– Am impresia că n-aţi înţeles exact. Se pare că azi, azi, domnilor, azi va avea loc atentatul!

– Fugi de-aici! De doi ani nu auzim decât de atentate! Îmi vine să casc de plictiseală!

Dar Aricescu strâmbă din nas:

– Parcă miroase...

– A mititei! Hă! Hă!

– Eu am scris un pamflet despre coaliţia asta. Ziceam aşa la început: După ce-mpreună mi s-au tărbăcit, / Roşiii şi cu albii s-au încumetrit, / Însă nu se ştie: Roşiii au albit / Sau, mai bine Albii au mai rumenit...

– Domnilor, şopteşte autoritar Valentineanu, n-o luaţi uşor! E cotoioasă!

Paharul de la masa vecină se izbeşte de băltoaca rozalie:

– Nu mai şopotiţi, nu mai bârfiţi, pentru Dumnezeu! Fiţi frumoşi!

Un moment de panică şi stânjeneală. Mai buni ar mai putea fi, dar mai frumoşi?

– Ce vă holbaţi aşa. Am ştiri sigure, azi, totul e pus la punct! se indignează Valentineanu întorcând spatele individului.

– Da' ce, Cuza e prost? întreabă în şoaptă Serurie. Are regimentul lui Solomon, are batalionul de vânători al lui Lecca...

– Nu e prost, e nepăsător, răspunde Valentineanu după încă o înghiţitură.

Patronul strigă pe unul din băieţi:

– Nae, pentru domnul! şi-i face semn spre ipochimenul cu ochelari care începe să tragă direct din cană, fără să uite a o arunca energic pe masă, în băltoaca pe care n-o vrea ştearsă nici în ruptul capului. În acest timp Valentineanu rosteşte teatral:

– De ce, de ce n-am murit atunci, în acel 24 ianuarie!

III

Prinţul Cuza stă cu spatele spre sobă. Abia a încheiat o conversaţie nu prea încurajatoare cu domnul consul Tillos şi căldura care îl învăluie îi dă o vagă siguranţă.

Dincolo de pereţii palatului său sunt străzile unui oraş vesel şi modest, neştiutor de propria lui sărăcie şi plin de speranţe, şi Camera Deputaţilor şi Senatul şi ministerele, apoi câmpia acoperită cu zăpada pufoasă, tăcută, ascunzându-şi tainicele germinaţii, şi cafenelele, cluburile şi saloanele zumzăitoare şi sutele de bordeie adormite şi grajdurile încălzite de respiraţia greoaie a animalelor şi iar Camera Deputaţilor şi Senatul şi ministerele şi dealurile pline de livezi desfrunzite din care picură chiciura ca lacrimile unei mame bătrâne şi cafenelele, cluburile şi saloanele de provincie şi viile cu viţa îngropată, adulmecând sevele reci în aşteptarea soarelui uscat care să le încălzească fructul şi micile

cârciumi de mahala unde se discută politică şi unde este bârfit, adulat, jignit mărinimos, justificat leneş sau acuzat intransigent însuşi Domnitorul.

Acestea sunt serile încordate în care începe să prindă cheag dispreţul pentru tot ceea ce-l înconjoară, pentru viaţa însăşi. Cine ar putea crede că veselul, senzualul colonel Cuza a fost leşuit de puterea lui neaşteptată?

Puterea?!

A avea dreptul să dispui de unii, aşa cum alţii au dreptul să dispună de tine, a trăi între libertate şi umilinţă, gustându-le alternativ.

În salonul mângâiat molcom de sfârâitul lemnelor ce ard în sobă, intră, unul după altul, „intimii" Domnitorului. E ceasul relaxării.

Dar intimitatea ajunge uneori stânjenitoare. Un efect al obişnuinţei de a fi persoană publică sau al rezervei celor apropiaţi de a-şi exersa legitima familiaritate.

Îndreptându-se cuminte spre locul ei obişnuit, Elena calcă dreaptă, mototolindu-şi nervos batista cu degetele uscate şi cenuşii. Prinţul se ridică pentru a-i potrivi fotoliul. Un semn de politeţe mecanică din care lipseşte grija, afecţiunea. Şi, totuşi, asprimea feţei ei îl încovoaie. Vinovăţia, umilitoarea condiţie la care a supus-o, nefericirea interioară măcinată şi de propria ei mediocritate feminină, gravă, patetică, aptă de gesturi sociale sfidătoare, au reuşit s-o înăsprească. Hélène de acum douăzeci de ani supravieţuia, ceva din adolescenta prostuţă, sfidând în paguba ei opinia familiei şi a societăţii şi nereproşându-i lui decât o infidelitate abstractă, mai pâlpâia în această Doamnă severă, sumbră. Treptat, treptat toate doamnele de onoare, pe care Baligot de Beyne, grijuliu, le înmulţise pe vremea când prezenţa ei devenise o necesitate politică, o părăsiseră. Înconjurată de ele, se mişcase stingheră. Rămăsese cu două, trei prietene şi căpătase deodată o distinsă tristeţe. Nu mai vine nimeni la Palat s-o vadă. Serbările sunt mai mult pentru săraci decât pentru protipendadă. Asta n-o supără. Îi satisface înclinaţiile filantropice, dar îi dă un aer de demnitate mâhnită. Felul ei naiv şi amar în care înfiase pe cei doi *moştenitori,* copiii Mariei Obrenovici, *bastarzii,* felul resemnat de a trăi în Palat cu ei, înconjurată de bârfă şi nepăsare, în timp ce Alexandru o aştepta pe femeia aceea sau se ducea la ea, avusese un efect oribil: Hélène, fără să îmbătrânească, se acrise, se mohorâse, devenise din ce în ce mai insuportabilă prin evidenta ei dreptate.

Prinţul se aşează în jilţul de lângă sobă în timp ce Baligot de Beyne, Pisoschi şi Zizin Cantacuzino îşi potrivesc scaunele în jurul măsuţei.

De afară se aud ropotele sacadate ale trăsurilor.

Toţi aşteaptă ca Prinţul să împingă dezinvolt conversaţia spre mărunţele subiecte ale zilei, dar Cuza priveşte îndârjit degetele uscate ale soţiei sale – degetele care mototolesc o batistă fragilă ca o aripă de fluture. Câtă cruzime inconştientă!

Doi valeţi deschid uşile şi intră cu pahare şi băuturi amărui, tari, în

clondire de un roz sidefat, cu cafea şi şerbeturi care se topesc lent în limpezimea apei. Rochia greoaie a Doamnei Elena, dintr-o catifea vişinie strânsă în panglici negre şi albastre, stă crâmpoţită în jurul scaunului.

Pendula bate grav de opt ori. S-ar părea că la ultima bătaie Cuza s-a trezit din amorţeala lui melancolică şi, privind uşa pe care domnul consul Tillos abia ieşise trufaş, se întoarce spre mica sa *familie*: soţia şi prietenii.

– Împăratul Napoleon se luptă de mulţi ani cu propriii săi miniştri şi diplomaţi care vor să abandoneze frumoasa idee a naţionalităţilor... Câte speranţe turtite în această luptă!

Îşi aprinde o ţigară. Aruncă plictisit tabachera pe măsuţa din dreapta lui:

– Toţi, spune făcând un rotocol cu mâna liberă încercuindu-i pe miniştrii şi pe diplomaţii francezi – un stol disciplinat ce se roteşte deasupra „ideii naţionalităţilor" ca deasupra unui crâng înflorit –, toţi i-au băgat sub ochi o înţelegere strategică imediată cu Austria şi au încercat să-l determine, logic, desigur, să lepede problema Italiei... Frumos, nu? O rezistenţă de palat! Admirabil!

Prinţul îşi scutură scrumul, din greşeală, chiar în paharul de Porto.

– Admirabil! repetă.

Asta ar fi un fel de răzbunare timidă. Ceea ce nu putuse ironiza în faţa lui Tillos putea batjocori în faţa prietenilor.

Un valet aduce scrumiera mai aproape şi schimbă cupa. Domnitorul este într-o dispoziţie sarcastică. Din pricina unor „neapărate patriotice trebuinţi". Doamna Elena aruncă priviri negre, greoaie spre soţul ei şi îşi strânge buzele subţiri. S-a îndrăgostit de el cu speranţa că-l va putea iubi chiar pentru defectele lui evidente. Dar acum venise mila. Uite-i cearcănele, uite-i gura vineţie!

– De câte ori domnii aceştia au putut ridica vocea, continuă Cuza şi întinde mâna tremurătoare spre Baligot de Beyne ca spre cel mai în măsură să judece situaţia, n-au obţinut decât asentimentul Împăratului pentru cedarea Principatelor în mâinile Austriei în schimbul Lombardiei. Problema naţionalităţilor să fie doar a italienilor? Sau e doar draperia care acoperă o lăcomie: Nisa şi Savoia? Cine mai trăncăne în Occident despre polonezi, unguri, sârbi, români? Poate doar Brătianu şi Georges Ştirbey!

Un lemn trosneşte brusc în sobă şi parcă îi împinge pereţii albi, clătinându-le ornamentele aurite. Doamna suspină şi-şi îndreaptă meticulos poalele rochiei. Ceilalţi privesc faldurile de velur unduind în lumina roşietică a lămpilor.

Hélène pare că-i socoteşte peroraţia un joc absurd şi copilăresc. Este opacitatea ei mâhnită şi suficientă sieşi de a nu acorda problemelor politice importanţa cuvenită numai pentru că nu le înţelege.

Furia. Revolta.

Sentimentul nelămurit de tristeţe a puterii.

Dar trebuie să continue:

– Acum, domnii aceştia ţipă din nou pentru că Prusia îi încolţeşte şi au nevoie de venala Austrie...

Baligot de Beyne surâde timid:

– L'Autriche, elle ne sait pas faire ni la paix, ni la guerre!

Dar Cuza pare că nu-l aude, îşi agită ţigareta prin aer:

– Eu am apelat la idealismul lui, la cavalerismul unui împărat, al unui „conspiratore coronato", în timp ce atâtea voci franceze sâsâie în jurul lui ca nişte limbi de şerpi: să facă politică, să nu se ţină de vise... Ca şi când de vise îi arde lui! Aceasta *era* o politică, cea a micilor lupi asmuţiţi împotriva bătrânelor hiene!

Tace o vreme. Noaptea se întinde înaintea lor grăbită, ropotitoare, nesupusă, în ciuda energiei lente cu care trag de timp. Cuza răsuflă greu:

– Ce naivitate! Să apelezi la idealismul politic al unui Împărat...

Zizin Cantacuzino, care mângâia ritmic speteaza unui fotoliu din apropiere aşa cum ar fi atins, tandru, mâna unei femei somnolente, intervine pedant:

– Din pricina acestei naivităţi domnul consul Offenberg vă socoteşte un francofil...

– Şi pentru că nu i-am permis să reia vechile relaţii dintre cabinetul rus şi principii români, acele relaţii întreţinute frumuşel altădată de Ruckmann sau Daşcov.

Din colţul său, Pisoschi pufneşte într-un râs silnic:

– Asta în timp ce domnii din opoziţie vă cred sau lasă să se creadă că sunt convinşi de rusofilismul Domniei Voastre; numai de aceea l-aţi pus la cârma guvernului pe domnul Moruzzi!

– Trăim în cea mai subtilă confuzie!

Piciorul stâng se aşează peste cel drept. Prinţul s-a hotărât să soarbă din pahar. Îi priveşte deodată mulţumit. Pe Moruzzi loja i-l aruncase în braţe!

Bine, dacă asta le face plăcere acelor domni! Să spună ce vor! Ridică din umeri şi rămâne gânditor cu ochii pe draperia care acoperă fereastra. Şi dacă i-l aruncase în braţe tocmai pentru a-l compromite?

Dincolo de geamuri, noaptea, oraşul, teama, iubirea şi ura.

În tăcerea fluidă se aude vocea răguşită a lui Baligot de Beyne, de trei zile cu gâtul inflamat de o răceală îndărătnică. Înainte de a înţelege ceea ce spune toţi râd. Sunetele se pierd, se înghesuie, se îngroaşă după capriciile unui gâtlej în suferinţă. Face un semn de dezolare şi o ia de câteva ori de la capăt:

– Alteţă, părerea mea este, vă repet a nu ştiu câta oară în ultima lună, că aţi săvârşit o greşeală declarând că sunteţi gata să cedaţi tronul pentru mâini mai bune, pentru un principe străin. Nobleţea, cavalerismul sunt noţiuni nepolitice. Problema dumneavoastră nu este cea a stabilităţii *în exterior.* Anglia, Rusia, Austria, Franţa şi cu atât mai puţin Turcia nu vor schimbări pe aici într-un moment când se coc alte conflicte. Problema Domniei Voastre este *în interior.* V-aţi pierdut susţinătorii dinlăuntru.

Prinţul are o privire tulbure, ridică din nou umerii.

– Defectul sistemului nostru de guvernare este că-mi lasă *aparenţa* puterii absolute, fără avantajele ei.

Nepăsarea – o platoşă de argint fragil, moale, aproape mai periculoasă decât curajul inconştient. Un trup vulnerabil pentru că are iluzia tăriei lui.

Baligot de Beyne îşi încearcă vocea:

– Cine vreţi să se lege strâns de o autoritate care se declară ea însăşi efemeră, provizorie?

Deschide palmele amândouă deasupra genunchilor pentru a fi mai convingător. Are aerul că-şi ceartă cu blândeţe superiorul.

– Un „brigand", aşa se zice că mă socoteşte lord Clarendon, spune Cuza. Iar Drouyn de Lhuys îl primeşte în audienţă pe Brătianu...

Nici măcar nu este jignit. O spune aşa, ca pe o glumă auzită în târg. Multe greşeli face, multe slăbiciuni are, ar cere iertare pentru ele dacă lumea nu l-ar dezamăgi prea tare.

Zizin Cantacuzino aşează cu grijă paharul său lângă lampa cu abajur gălbui.

– Azi de dimineaţă l-am vizitat pe domnul Bolintineanu. Circulă insistent zvonul că vreţi să lăsaţi tronul ducelui de Leuchtenberg...

– Zvonuri, zvonuri! România se hrăneşte cu pâine şi zvonuri. Cuza are o faţă puţin puhavă şi, când râde, vechiul, neliniştitorul astm îl îneacă. Şi când te gândeşti că ginerele ţarului ar socoti prea puţin pentru el aceste ţărişoare abia încleiate...

– Vă dispreţuiţi destinul, spune Doamna Elena şi se ridică în picioare, ursuză, rece, mustrătoare.

Ceilalţi rămân consternaţi. Dincolo de tăcerea care se leagă între cei doi soţi întrezăresc acele lungi discuţii pline de furie, indignare, reproşuri, tandreţe, minciuni, interese, adevăruri dure şi oboseală. Gestul autoritar al Doamnei *i-a surprins. De mult s-au obişnuit cu ea molatecă, severă şi* umbroasă. Cuza îşi înfundă ţigara în scrumieră şi o urmează, aşa cum trece, făcând scurte reverenţe spre Pisoschi, Baligot de Beyne şi Zizin Cantacuzino, dreaptă, opacă, aşa cum trece apoi printre scaunele şi dulapurile marelui salon de primire unde pâlpâie doar câteva lămpi:

– Hélène, tu a toujours raison...

Ea nu se opreşte. Ştie că l-a impresionat prea puţin, dar că vrea să n-o ignească, vrea să-i ofere o mică satisfacţie.

Cuza calcă moale pe urmele ei. Şchioapătă. Vechea rană de la picior îl supără.

În lumina slabă silueta firavă a soţiei lui pare neaşteptat de energică. Îndurase multe şi mai îndura încă, dar tocmai prin răbdarea ei ajunsese să tulbure îndrăzneala Mariei şi a prietenilor ei. Era o răbdare bătrânicioasă, care, pentru „favoriţi", cu Liebrecht în frunte, arăta chiar a încăpăţânare. Toate intrigile lor nu reuşiseră s-o clintească de pe postamentul pe care soarta o urcase fără voia ei – nu-l dorise, nici nu-i plăcea,

simţea însă că singura ei răzbunare pentru toate umilinţele suportate era să stea pe el. Într-o zi, în plină scenă familială, Hélène îl rugase: „Nu trebuie să ai milă, acolo unde nu ai avut ruşine!" Era singura frază pe care o reţinuse din acele multe, multe cuvinte pe care şi le aruncaseră unul altuia la picioare. Poate pentru că Hélène era foarte rareori expresivă; în certurile lor frecvente, dar discrete, el putea uşor detecta părerile, formulările Catincăi Rosetti. Soacră-sa veghease asupra fiicei ei, o înarmase cu o încruntată ranchiună de care singură nu era capabilă şi care se mula rău pe firea ei conciliantă, lipsită de forţă şi de imaginaţie.

În afara apartamentului ei, Doamna Elena se opreşte. Se privesc obosiţi. Este bolnav, încolţit, incapabil să iasă de sub „nefasta influenţă", cum învăluie Catinca Rosetti în societate numele Mariei. Ea e mâhnită, singură, îngrijorată şi dornică să-i stea sprijin împotriva oricui.

„Şi la bine, şi la rău". El n-o dorise alături de el la „bine", n-o dorea nici la „rău".

O pustietate.

În Hélène nu mai zvâcnea decât sentimentul datoriei. Trăsăturile i se aspriseră, pielea i se întindea pe oasele feţei ca un pergament, privirea întunecată de sub sprâncenele îmbinate fixa cu acreală lumea din jur.

Se apleacă, fusta largă se gonflează în jurul ei. Întinde mâna şi-i mângâie în treacăt nasturii tunicii:

– Noapte bună, Alexandre!

Dar dragostea cere patimă, bucurie, joc, deznădejde biruitoare. Hélène are o seriozitate de martiră, „o seriozitate a mediocrităţii", cum spune propriul ei cumnat Lambrino.

– Hélène, ţin foarte mult la tine.

În seriozitatea aceea se cască înţelesul. Lacrimi şiroiesc pe obrazul palid. Nu i-a dat ceea ce dorea el, ci numai ceea ce dorea societatea să-i ofere, ceea ce au educat-o să-i ofere.

Femeia râde stângaci, răsucindu-şi batista, şi-i vine să-şi ceară iertare.

Nu i-a dat ceea ce dorea...

Face o nouă reverenţă:

– Ai grijă! Sunt atâţia împotriva ta!

Uşa se închide în urma trenei greoaie de velur vişiniu. Cuza îşi pipăie nasturii tunicii.

Cam asta este! Tristeţe şi iar tristeţe!

Târându-şi piciorul ajunge în capul scărilor de la intrare.

Miroase a plictiseală.

De ce n-au bătut clopotele de vecernie?

Poate nu le-a auzit.

Vrea să iasă din mizeria asta mohorâtă. Vrea să râdă.

„Da, îmi plac rochiile frumoase şi fine, se alinta Maria, pălăriile extravagante, spectacolele cu multe lumini, viaţa de societate, bijuteriile, florile rare, bomboanele de ciocolată cu alune şi... îmi placi tu, tu, tu!" Ce vicleană, ce duioasă neruşinată! Şi ochii ei albaştri, îndrăzneţi!

Un valet se apropie de el, se înclină.

– Măria ta, un om vrea să vă vorbească! E important, iertaţi-mă, de aceea am îndrăznit.

Cuza are un moment de ezitare. *Acum?* Dar faţa valetului este atât de speriată încât îi dă oarecare linişte. *Nu, nu acum!* Orssini, Charlotte Corday *et eiusdem farinae* nu vor ieşi din umbră la opt şi jumătate seara, pe 10 februarie, în plină iarnă valahă.

– Spune-i să vină.

Se îndreaptă, încercând să-şi mascheze durerea piciorului, spre salonul albastru.

„Am îmbătrânit, am făcut de mult compromisul cu viaţa", îi spusese cu câteva zile în urmă lui Baligot.

Ceva îl atrage spre fereastră. Imaginea oraşului îngheţat, luminile lui mărunte, acele absurde, violente contraste? Ulisse de Marssiac îi spusese că, ajungând pe Dealul Filaretului, văzând pentru prima oară Bucureştii invadaţi de vegetaţia lor văratecă exuberantă îşi întrebase călăuza: „Ce distanţă este de la Paris la Bucureşti?" şi primise un răspuns ce suna a reproş: „Trei secole, domnule!" Reuşise oare să comprime secolele acelea? În şapte ani se subţiaseră secolele acelea?

Mai erau atâtea de făcut!

În încăpere se strecoară un băiat timid, cu surtuc grosolan – unul din aceia care trebuie că bâzâie ca nişte bondari prin redacţiile improvizate ale gazetelor. Se repede să-i sărute mâna şi Cuza n-are putere de a refuza. Îl priveşte cu stupoare. Există şi viaţa aceasta mică, simplă, anonimă!

– Ce este?

– Măria Ta, în noaptea asta va fi o revoluţie...

Naivitatea, preţul ei, soluţia ei? O vindeci, faci un popor de cinici; o laşi, creezi un popor de handicapaţi.

Dumnezeule!

Buzele moi, fierbinţi şi umede, lipite de dosul palmei lui! Un popor plin de dureri pe care le cunoaşte, dar nu şi le ia în serios, şi deodată, apare o exaltare, o strălucire de o clipă care năuceşte.

– O revoluţie? întreabă calm.

Băiatul s-a dat doi paşi înapoi:

– Poate un atentat, şopteşte, de parcă s-ar mai afla încă în cârciuma, în gangul, în cămăruţa aceea sordidă unde a fost chemat şi unde i s-a încredinţat mesajul. Patru mii de oameni de la garnizoana Malmaison vor fi în piaţă când se vor trage clopotele.

– Cine te-a trimis?

– Domnii Orăşanu şi Bolliac. Ei au aflat. E primejdie, Măria Ta!

Cuza se clatină pe picioare zâmbindu-i liniştitor, dar băiatul are în faţă marea aventură a vieţii sale, nu vrea s-o lase:

– Se zice că vor revoluţie, dar, dacă nu le iese, vă vor forţa să abdicaţi cu ajutorul armatei. Nu vă lăsaţi, n-au poporul de partea lor!

Poporul? De partea lor, de partea lui? Nicăieri. Pasivitatea. Aşteptarea. Privirea ironică şi nepăsarea faţă de putere.

A înţeles. Domnii aceia ar vrea mulţimea în piaţă. Dar de unde s-o ia? Armata? Ea este *a lui.* El a făcut-o, el a poleit-o, el este idolul fiecărui locotenent! Avem, zău, prea multă imaginaţie! La balul Teatrului fusese sfătuit chiar de consuli să nu se ducă. Se pregătea ceva, va fi un atentat, o mişcare! Şi dansase nu glumă cu toate burghezoaicele nostime ale capitalei Principatelor Unite!

– Du-te! Spune-le celor ce te-au trimis că le mulţumesc.

Băiatul iese de-a-ndăratelea. Este dezamăgit. Şi nici nu ştie dacă el a fost prea puţin convingător – actor prost sau rău distribuit, sau Prinţul cunoaşte mai bine situaţia şi se preface – e calm, a luat toate măsurile şi mimează, din complezenţă, uimirea în faţa lui.

Rămas singur, Cuza priveşte ceasul. Este ora nouă. În curând Maria va fi la Palat. Se va lepăda de tainele astea grele. Mâna, încercând să-şi aprindă o ţigară, îi tremură. Ce-ar trebui să facă? Se uită prin crăpătura draperiei afară, în piaţa care a devenit pustie. Din când în când o trăsură aleargă la trap în căutarea bucuriei, a fericirii de-o clipă.

Vor să abdice forţat pentru ca o abdicare nesilnică să nu-i mărească prestigiul. Ghica, intrigantul acela negricios, vrea să se ocupe şi de posteritate. Îl doare legenda. Ce suferinţă! Să ştii că poţi sări un zid de doi metri oricând, oricum, în orice condiţii şi să vină unul neantrenat, care, într-o inspiraţie de moment, să sară un zid de doi metri şi zece!

Ruină sufletească!

Totuşi, nu trebuie să lase lucrurile aşa. Trage de clopot. Îl cheamă pe comandantul garnizoanei.

– Ce se petrece, domnule colonel Zefkari?

– Nimic, Alteţă, linişte!

Cuza îl priveşte melancolic. Şi acesta este *omul lui.* El l-a înălţat în grad, el i-a dat tresele, fără el... Îi zâmbeşte. De afară, se aud roţile unei cunoscute trăsuri. Prin despicătura draperiei îi vede pe Maria şi pe Dimitris Sakelaridis coborând.

Va fi bine, va fi vesel.

Zefkari pâlpâie din pleoape.

– Dacă sunteţi îngrijorat, Alteţă, dublăm garda.

– Nu, nu, nu-i nevoie! Ba, da! Dubleaz-o!

Ce dacă se precipită destinul? Riscul, moartea, distrugerea, exilul, ce este mai rău? Trebuie să-ţi trăieşti chiar şi eşecul cu demnitate. Pe colţul mesei ziarele de dimineaţă stau răsucite, răvăşite şi pătate de cafele şi scrumul ţigărilor.

Râsul.

Maria este râsul lui, nevoia lui de a hohoti în faţa destinului.

Îi face semn colonelului că poate să plece. Îl cheamă pe Pisoschi:

– Să vină Beldiman!

– Prefectul e aici, îşi ia cafeaua!

Paşi hotărâţi, încrezători.

– Care e starea de spirit, poliţaiule? se împăunează Cuza într-un rol de operetă.

– Excelentă, Măria Ta! Excelentă!

Cuza îşi freacă palmele una de alta:

– Excelentă? Aud tot timpul de comploturi, conspiraţii, revoluţii...

– Aţi văzut că nu e nimic adevărat.

În acea clipă Baligot de Beyne intră în cameră. Prinţul îl ia de braţ:

– Catargiu a murit uşor! Ani de zile m-am gândit că voi avea aceeaşi soartă, dar se poate ceva mai rău decât moartea pur şi simplu, se poate o moarte *lentă.*

Se întoarce spre Beldiman:

– Du-te, domnule prefect, dacă totul e în regulă, vezi-ţi de treabă!

Nerăbdarea, bucuria, nevoia de a se degaja de toate astea, „slăbiciunea", „fatala influenţă", ohoho! ce urâtă istorie! Pe masa de joc cu ea! Iese din cameră aproape uitând să mai şchioapete.

Libertatea simţurilor. Siguranţa lor binevoitoare.

Începe o noapte tristă.

IV

Lampa pâlpâie anemic.

Iată o carte plină de miez.

Înălţare! Pasiune! Spiritul curat, justiţiar!

„Que fait hors des maisons ce peuple? Qu'il s'en aille!
Soldats, mitraillez-moi toute cette canaille!
Feu! Feu! Tu voteras ensuite, ô peuple roi!"

Poetul îşi îndreaptă spinarea. Întinde braţele în lături, mâna stângă se izbeşte de geamul întunecat. În cameră s-a făcut frig. Destinderea are nevoie de un oftat lung, zgomotos.

Fata aceea fusese dezamăgită. Lambrino îl bătuse pe umăr: „Domnule Bolintineanu, îţi prezint o admiratoare a versurilor dumitale." Se întorsese şi văzuse doi ochişori uluiţi. Era din cele sperioase, cum îi plac lui.

„Lasă braţul, lasă sânul,
Să se vadă graţios
Prin dantele
De Brussele."

Se ridică de la masă. Cartea îşi desface paginile încetişor, voluptuos, într-un evantai fragil. Aprinde spirtiera. Toarnă apă din cana acoperită cu şervet apretat în ibricul de aramă. Un miros ascuţit, înţepător – sacii de cafea pe care, în prăvălia lui Ibrahim de la Istambul dormeau narcotizate, dar cu vise neliniştitoare, pisicile...

Până fierbe apa se agită prin cameră.

Un individ cu o chelie lucioasă, puţin ascuţită în faţă, prelungind fruntea, un individ cu şolduri late şi umeri căzuţi trece odată cu el dinspre paravanul unde şi-a ascuns ibricele şi cafetierele spre divanul înalt acoperit de cărţi şi ziare. Se întoarce spre el, se apropie de el.

Oglinda dulapului le face cunoştinţă: Dumneata. Dumnealui.

„Am îmbătrânit."

Doar ochii languroşi mai pot spune ceva. Cui?

O fată dezamăgită nu e mare lucru dacă te gândeşti cât de uşor le dezamăgesc pe aceste demoazele filfizonii cu orhidee la butonieră, cu silueta elegantă şi hainele de o croială impecabilă.

„Când se scutură de şal,
Umerele ei oval,
Luce ca o lună plină
Peste râul de cristal."

Cruzime. Lumea e plină de fel de fel de atrocităţi. „Hm! Hm! Unele de-a dreptul voluptoase!"

Numai cărţile ne mai ridică pe vârfuri.

O epocă urâtă, domnul meu!

Dumnealui înaintează. Pare genul de politician visător care ştie să se plângă şi să suspine pe ruinele unui stat cândva înfloritor. „Demnitatea! Unde este demnitatea?" Şi abia aşteaptă să dea drumul la: „Se refac bugetele, se impun venituri fictive, se fac împrumuturi oneroase, se vând ieftin şi clandestin moşiile statului, se fac concesii mari unor capitaluri străine, avem o Cameră bleagă, un minister izolat, un Prinţ înconjurat de şmecheri, o presă gâtuită, risipa finanţelor..."

Se eschivează. Dă din mâini a lehamite. Se apleacă spre urechea celuilalt. Sunt aproape gură în gură:

„Conspiraţia se agită!"

Îl părăseşte. Dumnealui dispare în dulap, printre haine, ca printr-o uşă secretă. Ducă-se!

Strânge încet evantaiul cărţii. Strecoară degetul arătător printre pagini. „Să vedem!" Apa începe să clocotească.

„Toi qui bats de ton flux fidèle
La roche où j'ai ployé mon aile,
Vaincu, mais non pas abattu,
Gouffre où l'air joue, où l'esquif sombre,
Pourquoi me parles-tu dans l'ombre?
O sombre mer, que me veux-tu?"

Înălţare! Lumină! Geniu!

Lampa pâlpâie anemic.

Se ridică.

A zis-o şi el frumos undeva: „O flacără misterică / Dă palidă lumină."

În trecere, personajul se vântură şi el prin oglinda dulapului, dar nu mai are haz.

Toarnă în ibricul care bolboroseşte praful satanic. Fiertura scoate damfuri vicioase. O lasă să se aşeze.

„Conspiraţia? Complotul?" se întreabă faustic. „Munteni, moldoveni, adunătură... Ion Ghica aduce în ea personalităţile independente. Independente de cine? Oricum, interesate. Brătianu umblă prin lume după simpatii liberale înalte. Dimitrie Ghica, Grigore Sturdza, Ion Bibescu sau Georges Ştirbey scot cu zgârcenie bănuţul. Au argumente pentru a convinge puterile garante: naţia la cheremul Austriei, a Rusiei, pierderea libertăţilor publice, sângele vărsat la 5 august 1865, abuzul, arbitrariul... Dar poporul este indiferent."

Totuşi prinţul Zizin Cantacuzino, care îi făcuse o vizită de dimineaţă, părea speriat.

„De la fereastra dumitale nu auzi în aer revoluţia? Nu miroşi sfârşitul?"

În ceaşcă, zeama neagră cu spumă cafenie se aşează ispititoare.

De fapt, în fiecare zi, de câteva luni, se aşteaptă o întâmplare mare...

„Asta uzează simţurile!"

Iar Cuza este sublim nepăsător.

„Domnule Cantacuzino, dacă Nicolae Kreţulescu a părăsit guvernul înseamnă că intră corabia la apă. Când Prinţul a declarat că e gata să lase tronul ce le mai rămânea de făcut fidelilor săi?"

„Bine, dar Kreţulescu a căzut pentru că până şi Camera asta blajină, cum i se spune, nu i-a mai suportat banalitatea!"

„ Acestea sunt vorbe de salon foarte spirituale, dar nerealiste, domnule Cantacuzino!"

Trece cu farfurioara în care abureşte ceaşca spre masa molâu luminată.

În salonul casei se aud voci. Doamna sau domnul Zane au musafiri sau abia s-au întors dintr-o vizită şi se relaxează bârfind.

El va rămâne toată noaptea în cămăruţa lui, ca melcul retras în cochilie. Mângâie cartea.

„Îl respect, îi iubesc, domnule Cantacuzino, este Ludovic al XI-lea al românilor, a făcut lucruri extraordinare – a ucis o clasă, a împroprietărit pe ţărani, a făcut Unirea, a redat ţării pământul mănăstirilor închinate... Dar prea multe slăbiciuni crescute ca vâscul pe trupul copacului vânjos... Zău! Zău, prea multe slăbiciuni pe lângă multele calităţi..."

O sorbitură măruntă. Fierbinte. Abur înecăcios. Vrajă orientală.

Zizin Cantacuzino credea că mai trebuie să-i ia apărarea: „Cuza este astfel pentru că abia la patruzeci de ani i s-a născut orgoliul! spunea răsfoind volumul lui Hugo. Nu suportă contradicţii, duşmănii, le rezolvă cu autoritate. Tot ceea ce vine prea târziu, dragul meu, derutează... Ca la acei bărbaţi care se însoară cu prima femeie întâlnită la optsprezece ani şi se trezesc pe la patruzeci că nu le mai convine fidelitatea şi cad în multiple braţe hrăpăreţe..."

Prinţul Cantacuzino avea un gen de înţelepciune părintească. Vorbea de la mare distanţă de evenimentele lumii.

O uşă se trânteşte la parterul casei. Doamna Zane s-a retras în camera ei. Bolintineanu parcă îl aude pe Zane oftând. Mai melancolizează puţin pe canapeaua salonului, mai scarmănă pernele pentru a şi le aşeza confortabil sub spatele adus, mai înghite un strop de Porto. Clipele lui de linişte, de aşteptare, de oboseală curată.

„L-ai părăsit, domnule Bolintineanu, îi reproşase Zizin Cantacuzino. Nu trebuia. Sfatul dumitale îi era necesar..."

Sfatul lui?

Făcuse un gest de scuză:

„Iertare, dar ce ministru onest poate suporta urletele lui Liebrecht, venalităţile lui Docan, vanităţile lui Davila, bileţelele roz cu gingaşe intervenţii ale doamnei Obrenovici, impertinenţele lui Catargiu, ştiind că nimic nu-l va ajuta să le respingă? Acum, spuneţi sincer, Moruzzi conduce guvernul sau belgianul ăsta, impostorul, aventurierul, parvenitul?"

„Lasă, lasă, nu de astfel de întrebări am nevoie!" râsese prinţul muşcându-şi mustaţa stufoasă.

Zvonurile, ele îl nelinişteau.

Va fi în noaptea asta, peste o săptămână, peste o lună? Şi cum?

„Dumneata ai prieteni, eşti apropiat de mulţi dintre ei... Trebuie să ştii ceva..."

Nu. Nimic.

Dragostea lui pentru Cuza îl făcuse suspect opoziţiei. Dezlegarea lui de Cuza nu-i adusese o reabilitare pe care nici nu o voia. Sincer n-o voia. El voia să stea la masa asta simplă şi să viseze.

„Voilà ce qu'on a vu! l'histoire le raconte,
Et lorsqu'elle a fini pleure, rouge de honte."

V

Doamna Théodory are o rochie foarte, foarte decoltată şi Saşa nu se poate stăpâni să nu arunce o privire ironică soţului ei. Ion e calm, îi surâde complice, adică „ştiu, ma Mie, la vârsta ei e pură îndrăzneală, ce mai, obrăznicie, dar..."

La vârsta ei, doamna Théodory este încă – o vede toată lumea – o femeie sfidător de frumoasă.

Invitaţii intră pe rând în holul mare. Louis şi cele două fete în casă le adună hainele umezite de frig. Cu paşi mici, salutându-se, oferindu-şi amabilităţi, strecurându-şi bârfele de ultimă oră, gălăgioşi sau şoptitori, expansivi sau discreţi, surâzători, precipitaţi, sceptici, agitaţi, resemnaţi, musafirii ei urcă scările.

La etaj – salonul pregătit pentru concert.

Cea de-a cincea treaptă scârţâie sub greutatea fiecărui invitat.

„Nervii, mă lasă nervii!"

Hârtiile acelea triate cu mâini febrile, cele arse în lighenaşul de aramă, cele stivuite şi legate cu panglici şi aşezate în valiza care se află acum printre rochiile cu suplu corsaj, jupoanele dantelate, pantalonaşii, ciorapii şi jabourile doamnei Théodory („Are un gât superb!"), hârtiile acelea fuseseră o încercare onorabilă pentru ea. Dar decolteul e prea mult! Ion are o senzualitate nărăvaşă şi o claritate mentală atât de contradictorii! Flacăra dansa în încăperea cu storurile trase. Tensiune. Teamă. Pe omoplatul stâng un *grain de beauté!* „Cred că o iau razna!"

Saşa îl aşteaptă pe Rider, aşteaptă sonata în fa major, momentul când se va aşeza pe taburetul alăturat pentru a întoarce filele partiturii cu acea umilinţă demnă, lucidă şi emoţionată de care este atât de dornică. O compensaţie. O infidelitate!

În mijlocul salonului de sus pianul doarme încă.

Gradowicz are o privire stinsă. I-a dispărut exuberanţa, timiditatea uşor agresivă. „Dacă i-aş spune asta Ludwigăi Sniadeska ar clipi des din pleoapele verzui şi ar da din cap: *Nu se poate!* Şi totuşi se poate. Polonezul ei a obosit, a îmbătrânit, a amorţit, s-a plictisit." Ochii lui sunt trişti, obrajii gălbejiţi. Ana s-a uscat de tot, îl însoţeşte târând după ea acreala femeii sterpe. „Doamne, ce fericiţi păreau la început!"

– Cuza vrea să mai împartă câteva ocale de grade militare, spune tânărul Grigore Cantacuzino. O ştiu din sursă sigură.

– Lasă-l să risipească! răspunde surâzător Ghica.

Domnul Plagino are o pelerină căptuşită cu samur. Louis se îndoaie sub greutatea pe care însă o poartă cu tot respectul cuvenit – un trofeu magnific!

– Am înţeles că ne oferiţi ceva cu totul special, i se adresează Saşei.

Îşi mijeşte ochii. E încăpăţânat, nu vrea să poarte ochelari. Lumea este pentru el ceţoasă, fastuos ceţoasă! Pentru a o disciplina are numai replici banale. Sunt singurele care îi dau impresia că nu pluteşte în nori, ci se află în realitatea cea mai concretă.

– Nu eu, nu eu, repetă Saşa intrată în joc, un mare pianist...

Plagino bâjbâie cu privirea spre amfitrion:

– Ce faci, domnule? Ai o soţie prea modestă!

– Modestia face parte din farmecele ei! spune Ghica foarte grăbit căci pe uşă intră generalul Vlădoianu şi soţia lui.

Epoleţi aurii şi fireturi, o miraculoasă orhidee şi nişte cercei de ametist. Ecaterina, tandră, şopteşte la urechea Saşei de parcă ar fi aflat despre ea un secret şăgalnic-compromiţător:

– Sonata în re major?

Şi ea, tot la ureche, cu gura lipită de ametistele acelea superbe:

– O să-ţi placă, o să te intrige, o să te entuziasmeze, o să te indigneze!

Peste umărul prietenei sale îşi supraveghează bărbatul. E calm, plin de tact, chiar binedispus. Saşa are din nou senzaţia de uimire şi umilinţă pe care o cunoaşte de aproape douăzeci de ani – *uimirea* în faţa energiei controlate grijuliu (replici aruncate ca o jerbă de artificii şi idee urmărită fir) şi *umilinţa* faţă de violenţa lui obscură, faţă de revolta lui stăpânită, dar *activă*. Sub crusta de gheaţă, curenţii apei n-au astâmpăr.

Îl întâmpină pe Lenş, întinzându-i amândouă mâinile.

Barba înspicată a acestuia stă ţeapănă pe gulerul tare al cămăşii. După cum îi tremură mustaţa s-ar zice că zâmbeşte. Amar.

– Ce-i cu dumneata?

– Sunt sătul, sătul, sătul de viaţă... Tare aş avea chef să-mi trag un glonte în cap.

„Iar a pierdut la cărţi! Lenş deţine arta de a fi inutil!"

Ghica îl trage spre el:

– Te rog ceva, scumpule! Fă-ne cu ocazia astă un serviciu. Împuşcă-te în Piaţa Palatului şi dă acestui gest coloratura politică pe care o merită. Să avem şi noi un ce profit. L-ai avea de altfel şi dumneata, căci vei binemerita de la patrie şi tot românul îţi va fi recunoscător în veci.

– Nu mă batjocori! Zău! De-ai şti ce e în sufletul meu... Sunt mâhnit, dezgustat, abătut...

– Ah, dacă cu asemenea sentimente ai venit la concertul nostru mai bine rămâneai acasă! Aici lumea ascultă muzică, nu boceşte!

Ghica se răsuceşte uşor pe călcâie, îl ia de braţ pe Lenş ca pe un copil râzgâiat şi-l poartă aşa până lângă doamna şi domnişoara Grădişteanu, care tocmai îşi fac o suavă apariţie.

– O mai cunoşti pe micuţa Matilda?

– Vai, nu, nu se poate, face Lenş, nu se poate! Când a înflorit astfel?

– Doi ani la Paris, un an la Viena...

– Mă bucur că vă revăd, domnule!

Bucuria domnişoarei topeşte mâhnirea sinucigaşului. Patria nu-i va datora nimic. Şi Ghica e mulţumit.

Scurte fraze sănătos ironice. Bozianu mormăie :

– J'ai honte de me retourner à la Chambre!

– Te înţeleg. Schimbă încăperea, intervine Mavros.

Prin uşa de la intrare, larg deschisă pentru a primi pe ultimii veniţi, Saşa îl vede pe Rider coborând din trăsură şi mergând cu paşi grăbiţi pe alee. Zăpada este de un alb violet în lumina jucăuşă a felinarelor.

– Nu ne mai vedem decât în astfel de ocazii, spune Ioan Cantacuzino lui Grigore Sturdza.

– Ce frig, domnule! face Mavros şi strănută foarte convingător.

– Dar „un duh fierbe în lume", recită beizadeaua şi Ghica îl fixează cu un blând reproş pentru ca, în timp ce imprudentul dă mâna cu socru-său, să-i spună lui Cantacuzino:

– Perseverăm în defectele noastre mai mult decât în calităţi.

Rider merge cu un umăr mai sus decât celălalt şi zâmbeşte de parcă s-ar apropia de o mare bucurie.

Ceva o dezamăgeşte pe Saşa în ţinuta lui. Cochetăria. Cămaşa de mătase, cravata fin asortată stofei moi şi catifelate a redingotei, o uşoară efeminare. Îl surprinsese chiar uitându-se în oglindă şi examinându-şi silueta. Se vedea că are o imensă încredere în valoarea sa şi se preţuieşte împodobindu-se cu o plăcere ascunsă. Saşa este sătulă de bărbaţii siguri pe ei, o înconjoară din toate părţile. L-ar vrea măcar pe artist o fiinţă slabă, ezitantă, care să nu socotească întrebările nişte răspunsuri întârziate. Nuanţa dispreţuitoare din felul în care priveşte Rider lumea o nemulţumeşte. Încalcă regulile societăţii cu o aroganţă cuceritoare, dar doreşte să-şi domine auditoriul printr-o prea nonşalantă superioritate. „Există vocaţii care nasc privilegii", îşi spune ea şi trebuie să recunoască, oricât de neplăcut i-ar fi, că pentru Rider privilegiul constă în magia inteligenţei, a harului amestecat cu o trufaşă autoadmiraţie, cu un egocentrism aproape vulgar. Dar împotriva reţinerilor ei deveniseră prieteni, se lăsase în cele din urmă cucerită. Fiecare om are tempo-ul lui: al lui Rider?

– Vă fac o surpriză în *largo*... O să vedeţi!

Asta a fost în loc de „bună seara". Şi nici nu vrea să fie prezentat altora. Lumea îl interesează numai cât poate să-l asculte.

Urcă scările grăbit. Treapta a cincea *nu* scârţâie sub paşii lui. Şi Saşa uită să o îmbrăţişeze pe Maria Cantacuzino.

„Să vedem ce va fi cu acea surpriză din *largo*..."

În hol a intrat sobra doamnă Belu.

„Are demnitatea unui venit anual de un milion, spusese Ghica supraveghind lista invitaţilor. Să recunoaştem însă că e o demnitate enervantă. N-aş vrea s-o am. Sunt mai liberal în concepţii şi milionul m-ar deranja."

– Saşa, unde aţi aşezat bufetul? Mi-e sete! suspină Mavros.

Ghica îi face un semn discret.

– Eu, ştii, cu ceaiurile mele! se scuză bătrânul.

Saşa o urmăreşte pe doamna Belu. Aceasta are ambiţia de a fi martora inspiraţiei altora. Adună în saloanele ei poeţi şi muzicanţi, pictori şi savanţi cu nemiluita şi ea n-ar vrea ca Rider să intre în colecţia aceea neîngrijită, să cadă pradă doamnelor fermecate de superbia lui.

Cu mâinile lipite de poalele fracului, Constantin Şuţu se apleacă plin de o ceremonioasă gratitudine:

– Vă mulţumesc, dragii mei, pentru amabila voastră invitaţie...

„Dacă Şuţache are aerul unuia invitat în ultima clipă, Rider îl are pe acela al musafirului fără de care toată această lume ar cădea în derizoriu."

Grigore Sturdza l-a înghesuit pe Ion într-un colţ. Şopotesc, apoi beizadeaua, care este clar într-o dispoziţie... literară, ridică braţele şi declamă:

– „Sătulă-i ţara de alesul ei!"

– Ssst! face Ghica

– Dar ce, ce-am zis? Am recitat din Shakespeare! Sub greutatea lui, cea de-a cincea treaptă a scării geme.

VI

„Cum să scap?"

Bălăceanu se învârte ca un titirez prin cofetăria lui Fialcowski, de parcă nu s-ar hotărî la ce masă să se aşeze. Încearcă să pătrundă întunericul de dincolo de ferestre, spaţiul vag gălbui din faţa hotelului Hugues, dar pierde timpul. Trebuie să înfrunte nu pe amărâtul agent cu ghetele umflate de umezeală, cu paltonul de un gri albicios şi căciula îndesată pe urechile clăpăuge, care se ţine de coada lui – „coada mea de drac!" – ci pe tânărul Carp. Ar fi de râs dacă...

Stă prins în cuşca mirosind a frişcă şi vanilie, căutând o strategie eficace. „La naiba, chiar nu putem scăpa niciodată de comedie?"

Înalt, subţirel, elegant, cu un baston care a stârnit invidia tuturor autohtonilor, Petre P. Carp îl pândeşte.

Are o tenacitate fioroasă, simpatică, nesigură în anumite privinţe. O tenacitate „prea boierească pentru un Carp", spusese cu morgă Grigore Sturdza. Are ceva agresiv în felul în care îşi impune inteligenţa şi patima activităţii. Pe unul ca el e greu să-l respingi, e greu să-l stăpâneşti; e greu, chiar păstrând o rezervă, să nu i te supui în cele din urmă: nu-l poţi respinge pentru că este capabil, nu-l poţi stăpâni pentru că are personalitate, i te supui cu o echivocă ambiţie, mereu uitându-te în urmă, la uşa rămasă deschisă intenţionat, ca să te retragi în ultimul moment. Nu va avea niciodată aderenţi fanatici, e prea lucid, prea tenace, prea capricios.

„Nu mai scap de..." îi spusese Bălăceanu lui Ghica. „Atenţie! Nu sufla o vorbă. Aud că a sărutat mâna lui Cuza când s-a întors de la studii!" „Ei! l-a sfătuit tatăl... Dar mâna pe care a pupat-o i-a suprimat gazeta la al treilea număr! Vrea, de aceea, să intre în opoziţie!" „Hm, vrea, vrea! Să mai aşteptăm", hotărâse celălalt.

Uşor de zis, însă Carp este un băzăilău îndărătnică Îşi lipise ochii de Bălăceanu şi tot înghesuindu-l prinsese nişte fire. Îşi învârtea bastonul şi-l pisa pe bietul om: „Iniţiază-mă şi pe mine, nu mă lăsa să rămân printre epavele acestui regim!"

Epavă? Dumnezeule! Atât de tânăr, de viguros!

Când reuşise să-l convingă, după o discuţie interminabilă, că nu e nimic organizat, Carp îşi trecuse degetele prin părul rar – chelea, şi-şi repezea ultimele şuviţe spre frunte pentru a masca mica tragedie capilară – şi începuse să tune şi să fulgere împotriva opoziţiei neputincioase.

Bălăceanu se eschivase, deşi mintea celuilalt i-o luase înainte într-un mod spectaculos. „E nevoie de armată, domnule! Mizeria aia, revolta aia de vodevil din august, chiar dacă a lăsat pe scenă câteva victime, eh, Dumnezeu să-i ierte!, tot operetă a fost, mizeria aia de la 5 august anul trecut a arătat că revolte spontane sau nu, sunt improprii lumii noastre. Căci la urma urmei, cine este opoziţia, cine ar adera la ea?" Bălăceanu *mioriăia* că-i e foame, că-i e sete, că-i merg gândurile aiurea... Nimic. Carp îşi depăna propriul plan: „Dintre cele trei regimente de infanterie numai unul este devotat lui Cuza, cel al colonelului Solomon. Celelalte, ale colonelului Kreţulescu şi colonelului Călinescu sunt la dispoziţia ocultă a lui Ion Ghica... nu?" Ridicase sprâncenele şi aşteptase ca celălalt să se aşeze distrat pe pioneza de pe scaun. Bălăceanu nu clipise, adică nu se aşezase. Tăcerea umpluse camera de câlţi.

Dar nu era tânărul Carp omul care să se răsucească în lână şi bum-bac.

„Regimentul 1 de infanterie... ăsta e cuiul! Trebuie reflectat asupra posibilităţilor de anihilare... Colonelul Haralambie este un moderat. Îl cunosc. L-aş putea coopta!" Bălăceanu, care tocmai se despărţise de suszisul colonel, scos prin uşa a doua a apartamentului său de la Hugues, avusese sentimentul că intră într-un coşmar vesel. Superbul baston de bambus lăcuit, cu măciulie de argint reprezentând un cap de sfinx egiptean („ah, şi egiptenii aceştia, se plângea doamna Bărcănescu, ce gust! Lei cu sâni!") se înfipsese în podea foarte hotărât. „Ştii ce cred? întrebase Carp plin de inspiraţiune, batalionul de vânătoare comandat de Lecca ar trebui să fie în principiu în mâinile *roşiilor!*"

Carp venise în ţară de două luni, cunoştea deja pe toată lumea, era disponibil tuturor combinaţiilor şi reuşea să te surprindă prin înţelegerea aproape mistic-politică a realităţii. Bălăceanu cedase: „Dragul meu, nu-ţi pot spune nimic azi, dar va veni o zi când voi putea vorbi, îţi promit!" Fusese o slăbiciune. De atunci, Carp îl urmărea pas cu pas, nu voia să absenteze de la un eveniment mare – primul lui eveniment politic!

În faţa lui Ghica, Bălăceanu recunoscuse aproape cu umilinţă: „Mă mai aj 'tă puţin experienţa mea de conspirator de la '48, dar zău, mi-e greu să-l ţin în ignoranţă. Pune atâtea întrebări viclene, mi se vâră în suflet şi nu mai am vorbe de spirit cu care să mă fofilez. Le are el." Ghica îşi înfoiase barba; „Bălăcene, atenţie! E un tânăr inteligent, poate prea inteligent, dar *ce vrea?* Ce...?" Voise să întrebe ironic: „Idealuri? Idei?" dar se reţinuse. Ghica aşezându-şi *pince-nez*-ul continuase jenat: „Ce... proiecte are?" „Proiecte? Să aibă o funcţie mare, mare, unde inteligenţa lui să conteze." „O, ce epocă trăim! Curajul minţii ia locul pasiunii clarvăzătoare!"

De trei săptămâni Bălăceanu se simte secondat în toate mişcările. „Şi cât o să stau aici, printre baclavale, cataifuri şi sarailii, ca să-i treacă lui Carp ambiţiile?"

Cei câţiva cunoscuţi din cafenea îl privesc cu un zâmbet neechivoc. „Ăştia cred că pândesc vreo damă!"

Iese din cofetărie. „Fie ce-o fi!"

– Carp, ce surpriză!

– Vreau să-ţi spun ceva important.

– Important este că am întârziat la concert...

– Lasă, cântă Rider şi fără dumneata. Ascultă ce-ţi spun: Se pare că maiorul Lecca este în braţele conspiraţiei. Ştii ceva?

– Domnule! M-ai înnebunit, domnule! De unde vrei să ştiu!

– Nu mă lăsa pe de lături! Simt că se pregăteşte ceva!

S-a făcut ora nouă şi Bălăceanu e grăbit. „Trebuie să scap! Şi la urma urmei, acum se alege totul!"

– Carp, *avez-vous* un revolver?

– Pourquoi faire?

– Cela ne vous regarde pas, mais répondez à ma question!

– Je n'en ai pas, mais, mon père en possède un...

– Atunci vino la mine înarmat, în noaptea asta pe la ora două. Spui că vrei să supăm împreună.

Carp se opreşte din mers. Priveşte spre felinarul ce pâlpâie în colţul străzii Câmpineanu. Ezită. Îşi tot strânge paltonul pe lângă şoldurile înguste. Se decide cu greutate:

– Să ştii că şi eu am avut un rol în chestia cu maiorul Lecca...

Pe tălpile lui Bălăceanu iar s-au prins nişte cârlţi, dă mereu să-i desprindă, îşi freacă picioarele de zăpada gălbuie. „Răsplata, asta este, vrea răsplata!"

– Te aştept negreşit, spune şi o ia înainte ferm, grăbit, aproape în fugă. „E foarte periculos, nu zău, foarte periculos! Şi vine cu tot tineretul după el, tineretul sensibil la replică, la şarmul cinismului, la aerele lui de om practic... Junii nu-l vor agrea, nu-i vor fi partizani, îl vor imita, însă. Îi plac combinaţiile năstruşnice, neaşteptate, îi face plăcere în egală masură conflictul cu puterea sau cu opoziţia. E un om de viitor! Vorba lui Ghica: *ce epocă trăim!* Vin ăştia tineri, care n-au idealuri, au prea multe proiecte, proiecte de combinaţii politice! Te-ai fi aşteptat de la Carp, un admirator al lui Schopenhauer?"

A întârziat.

Se opreşte în dreptul unui felinar şi-şi priveşte ceasul.

Începe concertul fără el. Şi asta n-ar fi nimic, dar începe discuţia cealaltă, din culise...

Parcă nu-l mai urmăreşte nimeni.

E curat ca lacrima. Bruioanele proclamaţiilor şi listele guvernului au rămas la Ghica de ieri, dosite într-o carte de geometrie – o carte plină de romburi, cercuri, elipse, pătrate şi triunghiuri, unele în altele, o zurbageală de linii din care el n-ar pricepe nimic. Poate doar un fel de tensiune. Da. Tensiunea în care trăieşte orice obiect şi orice fiinţă, tensiunea

formelor lui! Elipse, romburi, patrate sau combinaţii, multe, multe combinaţii!

A ajuns aproape de poarta lui Ghica şi parcă ar vrea să mai întârzie.

„Iată un om deştept, capabil, limpede la minte, îşi spune privind spre faţada luminată de felinarele gălbui. Dar l-a făcut Dumnezeu *omul din umbră!* Omul care sperie pe cel de la putere, omul care dărâmă, dar niciodată cel care îi ia locul. A face istoria înseamnă pentru el această lucrătură fină din culise. Apare pe scenă rar, cu voluptatea unui actor distins care face figuraţie sau se deghizează într-un personaj modest sau cu plăcerea acelor pictori care îşi schiţau altădată portretul într-un colţ obscur al tabloului. A fi prim-ministru este o astfel de discretă ieşire dintr-un ambiţios anonimat. Cât va fi Ghica prim-ministru? O lună, două, trei, cel mult şase luni! Nu există un cordial dialog cu puterea în faţa publicului pe care fostul bey de Samos să-l întreţină mai mult decât timpul necesar unor subtile replici. Cuza a simţit asta. De aceea n-a fost destul de maleabil în raporturile lor. A preferat ura lui Ghica, umilinţei pe care mintea acestuia i-ar fi provocat-o în calitate de colaborator – o minte perfidă. Te laşi mai uşor manevrat de un Liebrecht – vizirul independent, decât de Ion Ghica, însoţit mereu de câinele său credincios: aroganţa! Striveşte cu logica, apasă, calcă pe nervi pentru că e viclean, pentru că nu vrea nimic decât afirmarea propriei sale opinii, pe când celălalt, lacheul şmecher, e oricând eficace în treburi de toate felurile, oricând poate fi zvârlit dacă nu mai place. Deşi, de la un timp, slugoiul e atât de agăţat de cel pe care îl slujeşte, ştie atât de multe despre el încât acestuia îi este greu să se mai scuture, fără riscuri, de zelul lui insinuant.

Ca să se lepede de Ghica îi trebuia lui Cuza o remaniere de guvern, pentru a se lepăda de Liebrecht îi trebuia să se priveze pe sine de anumite vinovate plăceri.

E cam frig. Bălăceanu e grijuliu:

„Să nu-mi îngheţe umbra."

Se uită în spate.

Nimic.

Oare?

Străzile sunt pustii.

Doamna Ghica vrea muzică. Soţul ei este generos în această privinţă, scoate banii, plăteşte un mare artist, oferă o masă rafinată, e cuviincios cu bucuriile nevinovate ale soţiei sale, dar vrea şi el muzica lui, cea din piaţă, micuţele tunuri cu afeturi învelite în paie, paşii în *pizzicato* ai soldaţilor regimentului 1 Infanterie, ca şi ropotele mărunte ale cailor celor comandaţi de maiorul Lecca.

Ieri seară, Haralambie primise instrucţiunile cu aerul că o întreagă viaţă va purta pe umeri semnele trădării, dar Lecca este omul ce credea îndârjit că, la semnalul lui, universul însuşi se va prăbuşi în haos. Se vor răsuci stele, planete, galaxii întregi... Iar Cuza, trădatul, („Nu, nu trădaţi, domnule colonel Haralambie, legile pentru care aţi jurat au fost încălcate.

Un militar, dacă se supune orbeşte, poate ajunge o bună unealtă a unui dictator!" Acesta era argumentul lui Ghica) va fi îngerul căzut!

O trăsură trece pe lângă el. Din ea coboară o femeie şi un bărbat care până la intrarea casei se tot ceartă. „Bărcănească!"

A ajuns la timp.

Agentul care îl urmărise stă sub un arţar îngheţat. S-a strecurat ca pisica. Se salută discret („măi, măi!") cu cel care supraveghează vila lui Ghica. Paltonaşe cenuşii la două rânduri, căciulă de miel cu bordură, subţirei, cam nemâncaţi, plini de înverşunare şi de ifose. Vin din funduri de ţară sau din margini de mahala. Uite-i în centru. Vorbesc familiar despre „beizadea Mitică", despre alde Cantacuzino, Văcărescu, Câmpineanu etc.

Bălăceanu îi părăseşte melancolic.

– Te laşi aşteptat de parcă ai fi chiar pianistul! îl mustră Ghica, strângându-i mâna.

Tânărul Carp a fost pe urmele mele! suspină.

Împreună cu ultimii invitaţi urcă scările. Face două complimente doamnei Bărcănescu şi trenei ei de mătase crâmpoţită, prinsă într-o puzderie de floricele şi panglicuţe.

Treapta a cincea a scărilor scârţâie sub paşii lor grăbiţi.

Bălăceanu se întoarce spre Ghica, aflat în spatele lui şi-i şopteşte:

– Carp va face carieră până la urmă!

Ghica însă nu-l aude, dă ultimele porunci valetului. „Louis are ceva schimbat în ţinuta lui. Hm, parcă i-au crescut urechile în ultima vreme! Ia să mă uit şi la Henry, nu cumva măgarul..."

– De cine vorbeai?

– De Carp, revine Bălăceanu.

În zumzetul salonului salută, din prag, grupurile deja formate. Zâmbete, strângeri de mână. Este împins lângă fotoliul doamnei Oteteleşanu. Amabilităţi. Îşi trage cravata sub bărbuţă. Respiră. Nu crede că are un aer prea conspirativ, dar n-ar fi rău să arunce câteva delicate fraze admirative doamnelor din jur. Ei, dar nu mai e timp. Saşa Ghica îşi aduce la pian artistul.

„Ah, Rider... pianistul evreu, cel care a înnebunit cucoanele Bucureştilor... Ei bine, tot ele or să-l asculte!"

VII

În nişa cu ferestre înalte a salonului casei lui C.A. Rosetti a fost instalată mica orchestră: un pianist, doi violoncelişti, doi violonişti care atacă viforos (vifor în lighean!) un vals. Camera, golită de masă şi de scaune, are draperiile prinse în şnururile de mătase ca din greşeală şi lumina per-

mite trecătorilor zgribuliţi de pe stradă să vadă umbrele ceţoase ale celor ce petrec înăuntru, să simtă veselia balului, ca palidă imagine a unei vieţi fără griji, fără necazuri, a unei vieţi de o senzuală frivolitate.

Dar înşelătorie este!

Perechi, perechi, deputaţii liberali dinainte şi de după '64 („acel 2 mai '64 care a împărţit '48-ul în două", cum spunea un scriitoraş blond), gazetari, negustori prosperi şi o frumoasă aristocraţie idealistă şi în parte scăpătată, trăind toţi în aburii politicii, se mişcă lent în ritmul valsului, încercând să facă multă gălăgie.

De ce atâta zgomot?

La parterul şi la subsolul casei, acolo unde este tipografia „Românului" sau a substitutelor sale efemere (ziare îngăduite şi apoi suprimate de o mână mai mult capricioasă decât autoritară) este întuneric beznă, dar un întuneric cu surprize. Fantome bântuie printre maşinile şi sulurile de hârtie, printre mesele cu sertăraşe pline de litere de plumb şi dulapurile cu cerneluri. Gălăgia de sus pare aici înfundată în vată.

Direptorele, fundatorele şi redactorele se strecoară plin de zâmbete printre dansatori. Plin de zâmbete şi pătruns de îngrijorare. E o noapte mare, una din acelea care îi plac grozav.

Eliad-Cârciumărescu se apropie de el cu paharul în mână şi, arătând demonstrativ vârtejul fustelor, penelor şi volanelor răcneşte:

– Dom'le, constat că noi, liberalii, ne-am înrudit: căsătorii, cununii, cumetrii, botezuri... ha! ha! suntem o familie, ce mai!

Purtat de vals şi de propria sa exaltare, Rosetti se cufundă în amintiri:

– Ştii când mi-am dat şi eu seama de asta? În august '65 în cazarma pompierilor unde eram arestaţi. Acolo am înţeles că politica are ceva din freamătul unei familii...

Cei din jur se posomorăsc. Rosetti holbează ochii spre Maria. Soţia sa clipeşte des. A spus ceva ce nu trebuia? Amintirea unei arestări, chiar şi a acelei arestări dulci-amărui de acum şase luni, nu e bine venită? Conflictul de azi minimalizează conflictul de ieri, dar soluţia lui ţine, totuşi, de miracol. Imprevizibilul are forţa lui de distrugere! Ce va face Cuza?

La o masă de joc, prefectul Beldiman pare încântat.

– Sunt în mână, domnilor! spune agitându-şi picioarele pe sub masă.

– Mda, ne cam bărbiereşti!

Bancnotele mototolite se adună. Privirea lui Beldiman exprimă numai recunoştinţă faţă de un destin atât de generos.

Maria Rosetti oftează, îşi aşează palmele împreunate în poală şi privind salonul, cam micuţ, bâzâind de focul dansatorilor, găseşte că se poate ieşi din impas:

– În iarna asta interioarele s-au umplut de plante exotice, parcă ne-am dori toţi o junglă la domiciliu.

Toţi se relaxează. Începe conversaţia despre plantele exotice.

Oleandrul şi palmierul pitic din colţurile salonaşului evocă, pentru unii

Nisa, pentru alţii Alexandria, pentru alţii Constantinopolul, Brussa, Smirna, Hios... apele Mediteranei, lumea elegantă occidentală, cea pestriţă orientală, nu, nu-i vorba de junglă... e ceva romantic... Inepuizabil subiect!

Dar Rosetti a rămas la august '65!

– Aici, la noi totul se petrece în intimitate. Avem sentimentul că istoria o facem toţi şi apatia aparţine tuturor; puşcăria e un salon, salonul o puşcărie, duşmanii ne sunt rude apropiate şi prietenii viitori adversari siguri pe care însă, în viitorul al doilea, îi vom recupera ca prieteni. Familiaritatea, felul cum fraternizăm cu cel care nu mai are puterea, după ce atunci când a avut-o ne-a distrus viaţa, felul cum tiranul însuşi n-are chef să-şi anuleze opozanţii, iar opozanţii au în ura lor ceva din ranchiuna rudei sărace, toate par conflicte de familie. Familiaritatea ne temperează pasiunile...

– Aveţi o rochie superbă, doamnă Rosetti! intervine Costinescu.

Maria aşează cochet pliurile fustei de tafta violet.

– Vă mulţumesc că aţi remarcat-o, este opera unei gândiri înalte!

– A dumneavoastră?

– Nu, e rodul fanteziei Bichettei.

Când i se face un compliment Maria priveşte peste capul „admiratorului", prefăcându-se a nu-i fi înţeles cuvintele. Costinescu, surprins, se întoarce să vadă ce se petrece în spatele său, iar ceilalţi se amuză.

Numai Rosetti stă cu braţele încrucişate. Meditează. Evocă.

A îmbătrânit?

Cazarma pompierilor din august '65...

Nu făcuseră decât să arate Europei starea de lucruri din ţară, dar lăsaseră totul în seama unei *familiarităţi* conspirative. Aruncaseră câteva afişe cu apeluri la revoltă, mizând pe nemulţumirea zarzavagiilor şi a tutungiilor. A fost o scânteie mică, iar dramatice n-au fost decât cele câteva cadavre rămase pe caldarâm, căci ei, arestaţii, bănuiţii instigatori şi organizatori, s-au trezit într-o canicular detenţiune. De la fereastra lui, îl vedea pe Brătianu, pe Alecu Golescu, pe Carada (drapat în rolul victimei triumfătoare, acesta se fâţâia de cinci, şase ori pe zi prin faţa uşii lui îndreptându-se spre latrină, de parcă ar fi suferit de băşica udului, şi-i făcea cu ochiul). Fusese un arest cu bunăvoinţă şi Cuza îl ridicase cu destulă silă, ca pe o mănuşă jilavă de femeie bătrână, ceea ce enervase şi mai mult opoziţia.

Grand, cumnatul lui Rosetti, venise să-i îndulcească prizonieratul. Chilia se umpluse de cărţi şi ziare, de coşuri cu mâncare şi vinuri, cu fructe – mai simte şi acum mirosul blând al piersicilor. Niculache Golescu trecea în grabă, flancat de doi jandarmi, spre celula lui Alecu-Albul, de unde se auzea mereu aceeaşi frază patetică: „Ţara e bolnavă şi Domnitorul pleacă la băi!" În paneraşele lui, acoperite de şervete fine de olandă: vin de Odobeşti sau de la Florica, galben ca ceara şi sticlos! Costache Cantacuzino îl luase pe chezăşie pe Radu Rosetti şi acesta

străbătuse curtea cu pas milităros. Apoi îl văzuseră pe Radu Ionescu, între baionete, capturat de undeva, de la moşia unei mătuşi. Avea faţa celui ce se întreabă: „Eu, cu scurtuc *à la Quizot*, cu favoriţi ca ai ducelui d'Orleans, eu, eu între baionete?" Poate că din pricina acestei superbii interogative i-au şi dat drumul mai repede.

Brătianu primea căldăruşe de aramă cu flori de câmp de la Pla şi se înmuia de duioşie ca un burete în apă şi-i trimitea lui Rosetti pe fereastră bezele frăţeşti. De atunci, pentru că adresantul răspunsese la aceste semne de afecţiune cu aceeaşi largheţe şi insistenţă, Brătianu nu mai credea, orice ar fi făcut, că Rosetti este miop. „Cum, mă vedeai? Atunci ori te prefaci că nu vezi departe, ori te-a luminat puşcăria şi acum străpunzi spaţiul!"

Prin curtea cazărmii, în uniformele lor ponosite, alburii de vechime, pompierii îşi tot întindeau furtunele, spălau găleţile, împingeau tulumbele...

Brătianu era foarte interesat dacă zăcătoarea în care s-a pus vinul din urmă, la Florica, la moşie, s-a umplut cu butoaiele indicate de el intendentului – i-ar fi părut rău ca, în zăpăceala creată de absenţa lui, să rămână goală şi se străduia în scrisori să dea sfaturi gospodăreşti cu nemiluita.

Asta a fost atunci.

Dar *acum* ce va fi?

Dacă încercarea lor eşuează, nu cazarma pompierilor îi va găzdui. În cel mai bun caz fuga, exilul, apartamentele înghesuite ale Parisului, găurile cu miros de fum şi urină, broşurile de propagandă necitite de nimeni...

Ce va fi *acum?*

Cuza, cine este Cuza? Unul de-al lor care îşi dă aerele celui ce întreţine familia când de fapt o ruinează! Ei se răzvrătesc împotriva unuia care a uzurpat locul lui „nenea", acelui personaj romantic care vine în zori, în frac şi cu pelerină neagră şi fularul de mătase albă fluturând molatec, azvârle pe masă un purcoi de bani câştigaţi la cărţi sau ruletă şi peste trei zile fură din sertarele secrete ale celorlalţi câţiva poli, câteva sute, câteva mii, pentru a le risipi.

Beldiman a mai câştigat un maldăr de bani. Îi sticlesc ochii. Jocul s-a încheiat pentru el, nu vrea să intre în declinul norocului. Pretextează: are treburi la Prefectură...

– Ha! Ha! I-auzi, domnule, faci inspecţii de noapte? se amuză Cârciumărescu.

– Fac, coane Eliad, cu zvonurile astea de complot, trebuie mereu să fii la datorie.

– Du-te, du-te, slujba–i slujbă, dar trebuie să ne acorzi revanşa...

– Oricând, oricând... spune prefectul, îndreptându-se hotărât spre uşă.

Dar cupa de şampanie pe care Maria Rosetti i-o oferă îl întârzie.

– Sunteţi magnifică, eroică, fantastică...

– Domnule Beldiman, am o singură speranţă, aceea că minţiţi sincer.

– Vai, sincer, sincer, coniţa mea!

Sărmanul!

Rosetti îşi plimbă degetele prin barba ţepoasă.

Ce va fi *acum*?

Nu mai există o populaţie aptă de revoltă, capabilă să-şi ia răspunderea unei uriaşe pierderi. Se bodogăne în şoaptă. Pentru că, de bine de rău, fiecare şi-a încropit câte ceva – câte ceva chiar mizer: o căsuţă amărâtă în mijlocul Bucureştilor, un petec de pământ în inima satului pe care-l vor pierde din pricina liotei de copii din jur, o slujbă, o leafă, o pensie; speranţa unei avansări face minuni, dorinţa ca băieţii să facă o carieră avocăţească datorită unei burse de stat şi ca fetele să se mărite bine datorită relaţiilor tatălui şi ale fraţilor...

– Din pricina camarilei, miniştrii au ajuns valeţii palatului, îl aude pe Lapatti perorând chiar în faţa orchestrei. Bichetta îl trage de mânecă mai de-o parte.

Cuza este încă un simbol al speranţei populare. Cuza nu a ajuns să întrupeze eşecurile acestor şapte ani de domnie, este încă omul iluziilor de la 1859.

Rosetti îşi vâră mâna dreaptă prin despicătura hainei. Şi-o lipeşte de inimă. Nu-l doare, nu-l supără, îl face de râs printr-un romantism desuet şi-l predispune la oratorie.

– Franţa, dragii mei, a furnizat popoarelor pe care le-a cucerit prin spiritul ei democratic şi republican raţiunile de a se revolta, dar nu şi sprijinul material...

Maria se ghemuieşte în rochia amplă, violetă şi-i spune doamnei Costinescu:

– Aţi auzit că, la balul Teatrului, Prinţul a dansat de două ori cu doamna Marmorosh.

Valsul s-a încheiat. Bichetta vine să-şi sărute tatăl:

– Oh, je suis heureuse, heureuse, papa...

E uşor transpirată şi freamătă încă în ritmul dansului.

Îşi va aduce aminte de noaptea aceasta ca de un bal al tinereţii!

Îi place să se arate mereu, mereu îndrăgostită, numai că-şi schimbă prea des obiectul pasiunii. Pluteşte într-o stare permanentă de bucurie naivă, de candoare iresponsabilă care îl înduioşează pe tatăl niciodată prea sever. Ştie că n-ar trebui să fie atât de îndrăzneaţă în sentimente, dar tare e nostimă – va fi cu siguranţă *una donna dolce picante*. Face impresie proastă pentru că e capricioasă. Dar i-ar putea reproşa el asta? El care, la tinereţe n-a cunoscut lege, n-a cunoscut discreţie! Plăceri şi scandaluri! Partenerii Bichettei, la început surprinşi şi încântaţi de imaginaţia ei cochetă, sfârşesc prin restrângerea acţiunilor şi prin ocheade ironice. Părinţii au răsfăţat-o prea tare; şi nici ei nu sunt de vină, Bichetta s-a născut cu acel fel de imaginaţie care predispune orice părinte spre o

proastă pedagogie. Şi totuşi privilegiul răsfăţului i-a dăruit prea multă libertate!

Începe mazurca!

Invitată să-şi ia locul printre dansatori, Bichetta lasă în urmă un năzdrăvan parfum de tinereţe şi nepăsare.

Rosetti oftează. A rămas cu Alecu-Albul şi se întoarce la gândurile lui tulburi:

– Mă tem de Ghica... Este o capacitate, o mare inteligenţă, nu e şarlatan, nuuuu, dar e prea ambiţios.

Golescu tace. Din pricina mazurcii nu pare prea atent însă, aplecându-se spre urechea prietenului său, dă drumul unei argumentaţii pentru care pare pregătit din timp.

– Ce te frământă? întreabă făcând un gest larg cu mâna în care ţine paharul de şampanie. Ghica îşi anulează şansele tocmai din pricina senzaţiei pe care o lasă că abilitatea lui i-ar îndreptăţi nişte uriaşe ambiţii. De aceea nu cred că este periculos, nici pentru liberali, nici pentru conservatori, nici pentru eventualii candidaţi la tron, pentru că în firea lui există un prag de... relaxare. Ca la metale, râde Albul ridicând paharul, cum au metalele un punct de topire, peste el nu trec, nu pentru că n-ar avea relaţii, sprijin, şanse, ci pentru că el însuşi nu-şi poate valorifica izbânzile. Pentru conservatori este un renegat. Pentru liberali nu este periculos pentru că nici măcar nu e cunoscut de populaţie, deşi a fost de două ori prim-ministru. A făcut el '48-ul, dar la Constantinopol, n-are popularitate, e un boier retras în lumea lui. În schimb, are pentru noi toţi o calitate, şi Albul soarbe fin din buza paharului, va lua asupra lui şi eşecul şi victoria rămânând în umbră, va lua asupra lui toată conspiraţia, asta este recompensa ambiţiei lui...

– Frumos le mai zici, dar mă tem. Ghica mi-a spus odată o frază frumoasă: apari în luminile rampei două ore, eşti rege, eşti înţelept, eşti nebun, şi te întorci acasă pe ploaie...

Priveşte gânditor trupurile dansatorilor înveselite de ritmul mazurcii şi continuă:

– Ghica pune patimă personală în detronarea lui Cuza şi de aceea şi-a folosit cu prudenţă relaţiile cu englezii, turcii, francezii. Are o noblеţe, un cavalerism subtil, înnăscut, dar când Cuza nu va mai fi, ce-l va mai reţine?

Peste veselia tuturor se prăbuşeşte ca un ciot de brad uscat un fluier strident.

– Ce-a fost asta? tresare Albul.

– Un vardist!

– De ce?

– Poate facem *prea* mult zgomot.

– Nu s-ar putea zice că e mult zgomot pentru nimic!

Rosetti se reazemă de spătarul fotoliului din apropiere cu un gest teatral:

– Vom uimi Europa, Alecule!

VIII

„Strălucitor e soţul meu, fermecător!"

Saşa păşeşte alături de el şi-i analizează volubilitatea, stilul provocator, modul cum acaparează spaţiul dintre el şi ceilalţi, păstrând însă, în spatele acestui zgomot, o atenţie şi o tăcere.

A lăsat-o să înainteze printre scaune şi fotolii, rămânând lângă uşă, agăţat de replicile hazlii ale lui Bălăceanu. Ea nu mai pridideşte cu întrebările amabile, cu gingăşiile politicoase. „Stau confortabil lângă doamna Şuţu şi-i ascult confortabil pisălogeala, descrierea amănunţită a puzderiei de boli care au năpădit-o şi peste câteva ore s-ar putea întâmpla dezastrul."

– În partea stângă un junghi, o înţepătură...

– Îngrozitor!

Trage cu urechea la conversaţia de alături. Este suficient să dea din cap şi să rostească din când în când acel „îngrozitor" pentru a-şi îndeplini obligaţiile faţă de doamna Şuţu.

– Domnule Ghica, aţi auzit ultima anecdotă?

Consulul Tillos are orgoliul ultimei anecdote. Pe faţa prelungă, îmbujorată de o bucurie copilărească, se văd urmele unor nopţi nedormite: cearcăne violete şi obraji buhăiţi.

„Bărbaţii sunt mai apţi de joacă la maturitate decât femeile; pe ele le apucă sarcasmul sau visarea melodramatică!" observă, în timp ce află cu adâncă mâhnire de catastrofele pulmonare şi intestinale ale doamnei Şuţu.

Ghica se trage mai aproape de Tillos.

– Să auzim!

Saşei nu-i scapă absenţa nuanţei de curiozitate temătoare a lui Ion. Când sir Stradford îi oferea la Constantinopol perla epică a diplomaţiei trebuia să fie mefient din pricina ironiei lui cam isterice, aptă să-ţi taie bunadispoziţie chiar în clipa în care deschideai gura să râzi. Dar cei din jurul lui Tillos lasă o linişte caldă, de covor moale, pe care domnul consul abia îl atinge cu „papucul de mătase".

– Un evreu creştea găini şi într-o zi încep să-i moară una după alta orătăniile. Se duce la rabin: „Ce să fac, reb Isze? Îmi mor găinile!" Rabinul se gândeşte adânc şi-i dă un sfat. Evreul se duce acasă şi se ţine de sfatul primit, dar găinile continuă să moară Se duce din nou la rabin: „Ce să fac, reb Isze? Îmi mor găinile!" Rabinul iar se scarpină în barbă şi-i mai dă un sfat şi bietul om îl urmează, dar găinile continuă să moară...

– Ce încăpăţânare! face Bălăceanu.

– Şi tot aşa până mor toate. Se duce evreul la rabin: „Reb Isze, mi s-au prăpădit toate puicuţele, ce mă fac?" Acela stă, stă, se gândeşte: „Ce să facem, Şloim? Eu sfaturi mai am, dar tu nu mai ai găini!"

Se zâmbeşte, se râde, se hohoteşte, mai cu lene, mai cu zel. Ghica ridică sprâncenele şi ochii îi sticlesc vesel:

– Într-adevăr, domnule consul, sfaturi mai au şi rabinii noştri, însă găini nu mai avem.

Abia acum cei din jur râd copios, iar Tillos bate în retragere cu discreţie. N-a prevăzut rezultatul anecdotei? A uitat că aici în sud-estul Europei nici o anecdotă nu este gustată fără a i se oferi o aluzie politică. Îl priveşte pe Ghica suspicios: sigur, zvonurile care circulă despre el sunt adevărate: este capul coaliţiei împotriva lui Cuza, este eminenţa ei cenuşie.

– Aţi văzut? Am avut dreptate, îi spune Ghica doamnei Vlădoianu, balul de la Teatru n-a avut nimic extravagant!

Se joacă, şi cu câtă cruzime se joacă! E abil, ştie să rişte. Saşa îl vede aruncând asupra salonului privirea lui posesivă, aceea care spune: „aceasta e lumea în care mă simt bine, care mă preţuieşte, în care pot face câteva lucruri importante, care mă înţelege..."

Dar consulul Green abia acum a aflat poanta anecdotei şi, în celălalt colţ al încăperii, izbucneşte în râs o dată cu amabila lui însoţitoare care, deşi n-a înţeles nimic, nu pierde ocazia să se distreze. Domnişoara Miţa Ghica, numai zulufi şi panglici, gata să se lanseze în societate cu cele mai desăvârşite maniere!

Saşa se strecoară în încăperea alăturată. Aici e o tăcere ca de capelă, tăcerea unei reculegeri. Rider se ridică încet, nepoliticos de încet, din scaunul de lângă fereastră. Dă din cap:

– Putem începe, doamnă Ghica?

Din cadrul uşii ea face semn spre Louis, care se avântă solemn şi aprinde luminile pianului.

Foşnete de mătăsuri. Şoapte. Scaune aşezate binişor în poziţia cea mai comodă.

Lenş nu mai pridideşte cu laudele adresate, peste capul doamnei Grădişteanu, fiicei acesteia:

– Cette demoiselle se hâterait de grandir exprès pour nous veillir, câtă maliţie din partea unui copil!

Dar în jur se sâsâie uşurel pentru a-i domoli avântul.

Linişte.

Culorile salonului devin mai vii, feţele oamenilor mai calme.

Rider se apropie de pian, îşi potriveşte scaunul, se concentrează, în timp ce Saşa trece încet în spatele lui. Are senzaţia că nu-şi va putea reţine un plâns nervos. Pe prima pagină a partiturii stă desenat un trandafir. Aşteptând ca ea să se aşeze, Rider îi zâmbeşte.

O, dar ea s-a dezobişnuit de asemena gesturi tandre, demult, şi de aceea îi vine să desprindă de pe filă, ca pe o floare presată, trandafirul acela desenat stângaci – numai aşa i-ar părea real. Dacă, brusc, ar căpăta relief?

Rider se ridică şi rosteşte cald în tăcerea salonului:

– Sonata opus 10, numărul 3 în re major de Ludwig van Beethoven.

Preţ de câteva minute nu se aude decât focul duduind în sobele din colţuri. Apoi primele note, cele patru note din *presto,* oprirea pe *do,* suspensia, adâncirea lui *do,* ca o cădere veselă, încrezătoare, nervoasă, în prăpastie. Saşa urmăreşte când degetele noduroase, efilate, care ating clapele, când trandafirul ce pulsează ca o inimă în colţul paginii. Încet, o

învăluie bucuria, bucuria, casa ei se umple de muzică, de frumuseţe, de speranţă...

„Şi voi avea o surpriză în *largo!*"

Notele joacă pe hârtia poroasă, printre linii, degetele pe clape mângâie, răsfaţă, brutalizează, mângâie, răsfaţă, brutalizează...

Întâlneşte privirea fetiţei. Eliza stă pe un taburet la picioarele bunicii ei. Are ochii mari, negri, aproape ieşiţi din orbite, umerii slabi îi împung rochia, bretonul n-a rezistat droturilor, alunecă moale pe fruntea bombată. „Copilul acesta este prea serios, chiar prea sumbru pentru vârsta lui", spune Ion. Nici ea nu-i poate atinge sufletul, care la cea mai mică apropiere se ghemuieşte şi scoate ţepi ca un arici. Eliza e fascinată de mâinile lui Rider, de dansul lor de fluturi sălbăticiţi, ameţiţi de parfumuri tari. În finalul primei părţi, Rider i se pare deodată prea cuminte.

Muzica – un trecut netrăit, o amintire imaginară!

Singurătatea se poate ascunde printr-o vivacitate senzuală, dar ea este un refugiu în care imaginaţia lucrează, scormone ca o cârtiţă. Şi orice amintire este însoţită de o senzaţie muzicală, sau olfactivă... aşa cred unii scriitori.

Saşa respiră greu. În jurul ei sunt prea multe lucruri care par ieşite din ţâţâni.

Prima parte s-a terminat. Toată lumea tuşeşte, şopoteşte. Ion şi alţii au dispărut din încăpere. Louis aşteaptă în uşă poruncile ei. Doamna Vlădoianu, admirându-şi panglica verzuie ce-i împodobeşte corsajul răspunde destul de tare vecinei sale:

– E isteaţă foc!

Rider întoarce capul spre Saşa: „Gata?" Ea îi răspunde cu un zâmbet: „Gata!"

Dar trandafirul nu mai e. A rămas pe prima filă, ireal, un semn magic, o iluzie.

Lumea din jur, colorată şi atentă, arată ca un stol de păsări în preajma unei surprize teritoriale. Ţinuturile din sud sunt mai reci în anul acesta decât cele din care au plecat. Uşoară panică.

„ ...aceste agregate armonice dure şi întârzierile rezervate pe o disonantă..."

Mâhnirea, tabloul morţii şi al dragostei!

Un ţipăt deviat. Acesta e *largo* promis.

„Da, iubeşti totul, îţi iubeşti şi bărbatul şi copiii, casa, părinţii, lumea căreia îi aparţii, le iubeşti aşa cum sunt ele, iubeşti natura şi sfidătoarea ei indiferenţă, aşa cum este ea, şi totul, totul se întoarce împotriva ta, căci adevărul este atât de contradictoriu, te ameninţă, te condamnă la moarte. Lent. Sigur. O moarte prin oboseală. Când osteneşti să iubeşti, mori..."

O şansă, o surpriză în acest *largo...*

Dar Saşa înţelege fulgerător că Rider a vrut să-i dovedească doar cum Beethoven îl ucide pe Mozart, aici, în aceste accente tragice. Toată această ambiguitate poetică are sensul unei demonstraţii artistice, atât.

Aceasta a fost surpriză din *largo:* muzica, un joc subtil al puterii!

IX

Prinţul Cuza ţine cărţile cu două degete ale stângii, cu dreapta răsuceşte monezile din căuşul metalic al mesei.

E un complot, e un complot! Naiba să-l ia!

Sachelaridis are bani, dar vrea putere; el are putere, dar nu mai vrea nimic. Gândul îi stă la o viaţă simplă, liniştită, retrasă. Nu va putea nimeni să-l acuze că a băgat mâna în punga statului. I-a lăsat pe alţii s-o facă. Maria râde, aşezându-şi fişicurile:

– Liebrecht e trist. Toată lumea îl urăşte!

– Mda, mormăie Cuza, a ajuns principalul argument al opoziţiei, personificarea *slăbiciunilor* mele. „M-a ajutat, mi-a fost fidel pentru că l-am lăsat să se îmbuibe. E obraznic, e îndrăzneţ, însă util. La urma urmei au şi slăbiciunile mele nevoie de un sprijin!"

Marie a venit îmbrăcată cu rochia ei verde-marin, cu mâneci muşchetar. Azi, arată puţin ofilită. I-au apărut cearcăne sub ochii luminoşi, sub bărbie o mică şi încordată guşă, care nu e deloc dezagreabilă.

– S-ar zice că *slăbiciunile* mele au avut mai multe proptele decât vreau să recunosc, spune prinţul privind-o.

Felul bizar de existenţă al Palatului se datorează în mare parte acestei femei fermecătoare, domnilor! E plină de drăgălăşenii, nostimă, generoasă (dacă aşa i se poate spune unei risipitoare – toată servitorimea o adoră pentru asta), este agreabil melancolică şi exuberantă cu delicii. Oare nu merită din partea unui Principe câteva mizerabile daruri? Sigur, puteau fi mai puţin publice.

Cuza o priveşte atent. Buze senzuale, ochii mari, genele lungi, ca la carte. Nasul (prea mare), petele de pe obraz, micul semn deasupra sprâncenei stângi şi, în general, toropeala visătoare a gesturilor ruptă de bruşte izbucniri de energie rea, copilărească, de zvâcnete capricioase – toate se înţelegeau, se armonizau, se impuneau.

Marie strânge evantaiul cărţilor:

– Două.

Umerii lui Sachelaridis se zbat sub haina prea strâmtă.

„De ce n-a apărut în seara asta Liebrecht?" se întreabă Prinţul şi, aşteptând cărţile, îşi mângâie fruntea. În ultima vreme durerea din fundul ochilor, din tâmple e mai puternică. Liebrecht e o slugă simpatică, dar (se pare) nu mai are ruşine. Tare ar vrea să se certe acum cu el, dar ia-l de unde nu-i. Trebuie să-şi înghită supărarea.

– Încă de când m-am întors din exil, spune, am observat apariţia unei noi categorii de oameni, categoria celor ce doreau să facă politică pentru a avea bani. După desfiinţărea privilegiilor au apărut cei care, având bani, vor să decidă în politică. Striviţi între ei, o mână de idealişti, de oameni cu principii care fac, din ce în ce mai evident, o figură ridicolă.

Sachelaridis împarte tăcut cărţile. Prinţul le ridică pe ale lui. Faţa îi rămâne neclintită în mâhnire. Marie filează şi surâde vicleană. Grecului nu-i place atmosfera. Ochelarii îi cad mereu pe vârful nasului. Îşi priveşte

partenerii peste ramele de argint, prudent şi asudat. Prinţul ar putea avea asul de cupă sau nimic.

În palat e prea cald, mult prea cald.

– Sunt câţiva oameni care mă iubesc pentru defectele mele, spune Prinţul, mângâind braţul alb al Mariei, dar mulţi mă urăsc pentru calităţile mele.

A avut asul de cupă!

Sachelaridis îşi trece un deget durduliu între gulerul prea strâmt şi gâtul prea gros. Îl priveşte cu admiraţie. Ce mai perora, ce mai trăncănea şi ce mai câştiga! Dar Cuza este adâncit deja în analiza micii grămăjoare de bani din dreapta lui.

Să mizeze mai departe? Să nu mai mizeze?

Aruncă bancnotele şi zâmbeşte Mariei care, imediat, îşi retrage strategic monezile.

– Iubeşte-mă, doamnă Obrenovici, pentru viciile mele!

Mâinile albe, degetele subţiri cu pielea transparentă au adunat în căuşul mesei de joc speranţa câştigului.

Ce-ar fi Marie fără sensibilitatea binevoitoare a lui Vodă? O feminitate irosită. Un bancher burtos ar... Nu s-ar zice că i-a dat un rol prea uşor în faţa acestei lumi ipocrite, rolul de curtezană princiară! Puternica Marie, îndrăzneaţa Marie, biata Marie ştie să-l joace sfidător şi cu voioşie.

S-ar putea cântări bine cine pierde şi cine câştigă?

Câştigă Cuza o afecţiune interesată, ambiţioasă sau câştigă ea o poziţie total opusă mentalităţii fămiliei şi lumii din care vine? Sunt legaţi prin acelaşi fel de izolare? El a sfidat convenţiile politice, ea a sfidat pe cele morale. Prietenii de odinioară au vrut ca el să dea funcţiei lui o virtute pe care n-o aveau nici cei dinaintea lui. Sperase Marie că el va urma exemplul lui Bibescu, va divorţa şi ea va fi a doua Mariţica Văcărescu, influentă, ambiţioasă, autoritară, răzbunătoare? Cum să plutească ea, fagilă, singuratică, fără impertinenţă, printre atâţia duşmani?

– Eu, spune Prinţul, am stat la jumătate de drum, nu m-am lăsat despuiat de defecte, nu mi-am cedat calităţile! A ieşit prost, oare?

Sachelaridis aruncă bani după bani.

– Vrei să ne sperii? întreabă Marie.

Sprâncenele lui Cuza au rămas două minute ridicate, iar privirea întârzie pe propriile cărţi. Dumnezeule, să fii atât de slugarnic servit, chiar sub masca norocului? Grecul vrea să-i ofere bani în această formă camuflată, de parcă nici să pierzi cinstit la joc nu mai ai dreptul când eşti Prinţ. O să-l lecuiască el.

Tusea îl îneacă. Marie s-a aplecat puţin spre el şi parfumul... Îşi pune batista în dreprul gurii. I-a spus să nu se mai parfumeze, i-a spus! O furie surdă care se stinge în micul eveniment al jocului: Sachelaridis a câştigat. E mai subtil, a simţit că Prinţului îi displace norocul pregătit, aranjat. Victoria îl face pe grăsan milos, se scuză şi chiar începe să-şi compătimească victima cu mult sârg:

– Alteţă, se tot vorbeşte...

– Ştiu, ştiu, se repede Cuza, dar Marie a fost atentă.

– Ştiţi, ştiţi şi nu faceţi nimic, izbucneşte.

– Tot aia, tot aia, repetă Cuza, dezamăgit.

Cei doi veniseră să-l ameninţe cu... atentatul. Se prefăcuseră liniştiţi şi acum îi aruncau istoria asta murdară în faţă.

Când e îngrijorată, Mariei îi apare o cută între sprâncene şi buzele îi tremură:

– Se zvoneşte că azi se va încerca ceva.

– Să se zvonească, să se încerce!

Se simte obosit, bolnav, încolţit din toate părţile. Vrea să fie lăsat în pace şi de consuli şi de monarhii lor, şi de liberali şi de conservatori, şi de miniştrii săi, şi de cei ce vor bani, şi de cei ce vor puterea, şi de prietenii integri, şi de prietenii interesaţi... Îşi reazemă trupul de spătarul scaunului şi-şi contemplă cărţile pe care el însuşi le-a împărţit.

Marie îşi împreună palmele peste masă şi ia figura ei gravă, patetică:

– Eşti inconştient?

– Nu te speria! Înainte de balul Teatrului n-a fost la fel? Şi ce s-a întâmplat? N-au poporul de partea lor.

– Au aflat unii că armata, spune timid Sachelaridis, n-a rămas indiferentă la avansurile coaliţiei...

– Armata nu mă va trăda, vă asigur, iar în noaptea asta sunt de gardă vânătorii mei. Maiorul Leca şi căpitanul Pillat răspund de paza Palatului. Sunt oameni pe care eu i-am ridicat, care îmi sunt fideli.

În camerele alăturate, covoarele, draperiile sunt mişcate uşor de un curent ironic. Iarna asta a fost dispreţuitoare cu multe din iluziile bucureştenilor.

– La noi, spune Marie făcându-şi vânt cu cele cinci cărţi din mână, în aşa fel încât şi Prinţul şi Sachelaridis i le pot vedea bine, la noi sunt tot felul de ofiţeri care nu ştiu să scoată sabia din teacă.

Un rege de pică se prăvăleşte peste decarul de treflă. Sachelaridis tace, aşteptând să i se vadă izbânda. Adună metodic monezile şi după aceea îşi ia avânt:

– Ofiţerii şi soldaţii îşi pot face meseria cu mult curaj, dar puţini înţeleg ce fac. Când braţul e grav, mintea e rigidă, iar când nu li se cere bravură se gândesc numai la fleacuri şi ar putea fi lesne coruptibili.

– Vorbeşti ca un negustor ce eşti, izbucneşte Cuza. Jurământul militar este peste bănuială!

Degeaba a fost categoric, n-a convins pe nimeni. Poate constata asta pe faţa mâhnită a Mariei. Tocmai de aceea insistă:

– Jurământul militar este, domnule, peste orice bănuială!

Sachelaridis îşi vâră nasul în cărţile de joc:

– Se spune ca Ion Ghica, Rosetti, beizadea Mitică şi alţii, împăcaţi pentru o clipă, vă vânează.

– Trebuie să se sfârşească generaţia de la '48 pentru ca să se schimbe ceva în ţară, căci ţara încă le datorează ceva din soarta ei acestor domni, iar ei se simt îndreptăţiţi să pretindă. În ceea ce-l priveşte pe Ghica, sunt onorat: mai bine un duşman ferm, decât un prieten perfid.

Visător, cu pachetul de cărţi în mână, Cuza trece peste ideea coaliţiei

şi se opreşte asupra umbrei duşmanului. În felul acesta ar putea relaxa puţin atmosfera.

– E un om născut prea devreme, are o minte inventivă, mobilă, vrea progresul şi modernizarea ţării, dar şi un om născut prea târziu, ar fi fost un perfect aristocrat şi este încă, vede în popor o gloată, deşi a muncit pentru o revoluţie populară. De aceea nu are putere, nu şi-a putut forma un partid, şi cred că ideea de a-şi supune mişcările unei direcţii precise îl oripilează.

Cuza râde, ridică pachetul de cărţi împărţit în două. Aşteaptă să i se arate înţelegere. Sachelaridis îl urmăreşte peste ramele ochelarilor. Marie e încruntată.

– E tăiat, e ca un miez de nucă în carcasa lui – o jumătate uscat, o jumătate sănătos! Mi-ar face plăcere ca el să ştie, nu să bănuie, care este părerea mea în ceea ce-l priveşte.

– O canalie! rezumă Marie.

Are privirea ei oţelită şi copilăresc feroce. Vrea s-o mângâie, s-o liniştească. Se reazemă cu palma de marginea fotoliului ei încercând să-i zâmbească, dar îi revine tusea. Parfumul se evaporă cu ameţitoarea linişte a aburului ridicat dimineaţa în iarba unei pajişti. „I-am spus să nu se mai parfumeze. E rea, e încăpăţânată, nu renunţă la micile ei plăceri!"

Ochii ei verzi, sticloşi, se catifelează. Marie aruncă mănunchiul de cărţi pe masă şi... pierde.

Pas de a te mai încrâncena împotriva unui copil capricios şi lipsit de sens! Şi-a prins părul cu un pieptene de os lucrat cu fineţe, în jurul gâtului poartă o eşarfă transparentă, argintie. Are farmecul femeii afectate, al femeii-actriţe care îşi joacă sentimentele, emoţiile înainte de a le trăi. Pare a spune: „cam aşa ar trebui să fie?!" şi este uimită că se petrece întocmai. Adevărul vine abia după ce a fost falsificat.

În toţi aceşti ani a sperat ca Marie să fie refugiul lui în *altceva* decât se cerea de la el, o mică trapă pe scenă, prin care eroul se face nevăzut în faţa mulţimii dezamăgite, lipsită de aria cuvenită şi aţâţată de veninurile unor publicişti cu aplomb. Dar nici ea n-a fost insula de linişte, de bucurie senzuală. A vrut aia, a vrut ailaltă, a tras sforile ei, s-a lăsat influenţată de unii, a influenţat pe alţii... Şi dacă el, acum, ar abandona totul, dacă s-ar decide pentru o viaţă tihnită, toţi prietenii şi-ar retrage ambasadele sentimentale. Întâi ar fi derutaţi, ar spera ceva spectaculos din partea lui, oarecare gesturi extravagante, pentru a se resemna şi a sfârşi jigniţi de „mediocritatea" lui, dezamăgiţi în servilismul lor, indignaţi că li s-a batjocorit nu numai speranţa, dar şi curiozitatea. Marie ar plânge mult.

– Mizez, mizez, zău, nu-mi pasă, pierd tot... face ea fluturându-şi palmele deasupra mesei.

Cărţile le-a aşezat cu faţa în jos pe postav şi monezile cad una câte una în laba lui Sachelaridis care nici nu aşteaptă ca ea să-şi dezvăluie atuurile şi îşi divulgă victoria: carte mare, uriaşă!

Marie scoate un sunet mic de surpriză, îl priveşte pe Cuza culpabilă,

mică elevă repetentă, inocentă, prostuţă, iar adversarului îi surâde cu dispreţ:

– Ia-i, domnule, ia-i! N-am mai văzut o asemenea carte de un deceniu!

Pendula bate ora douăsprezece. Amestecând pachetul de cărţi, Sachelaridis, mulţumit de sine, uitând datorită norocului de umilinţa cea binevenită în faţa celor mari, devine mustrător:

– Alteţă, nu vă lăsaţi în voia sorţii! Acţionaţi, e momentul să acţionaţi.

– Adică?

– Pregătiţi-vă să-i întâmpinaţi, prindeţi-i...

– Avant l'heurre, ce n'est pas l'heurre! încearcă Prinţul să curme discuţia, dar Marie are chef să fie puţin sarcastică:

– Câtă indolenţă romantică în faţa primejdiei! Ah! Splendid! Dar asta nu scuză faptul că nu luaţi nici o măsură de prevedere. Nu pentru dumneata, ci pentru Domnul ţării! Credeţi că totul se petrece ca în piesele de teatru în care orice nenorocire se sfârşeşte cu bine?

Prinţul tuşeşte iar, deşi l-a înveselit puţin această înaintare năvalnică. Se simte atacat, ameninţat de căţeluşul de salon. Deschide braţele şi, cu voce nesigură, declamă:

– Da, sunt romantic şi extravagant şi nepăsător în faţa sorţii!

Dar braţul ei se ridică spre tâmplă şi, cu degetele figurând un pistol, simulează sinuciderea.

Cuza simte cum aerul din încăpere vibrează.

Nelinişte.

Teamă cu febră.

O bruscă transpiraţie.

Cuvintele băiatului aceluia nu l-au tulburat, dar răsfăţul ameninţător al Mariei îi aruncă în faţă scandalul. Nefericirea, umilinţa. Se apleacă şi sărută pistolul închipuit care mai apasă tâmpla, locul unde vinişoare palide se zbuciumă împletite ca ramurile unui copăcel firav. Spune moale, recunoscător:

– Iată, iată, domnule Sachelaridis, armia mea protectriţă!

Marie râde. I se văd dinţii mărunţi, puţin adunaţi în faţă. Grecul câştigă iar, renunţând să mai linguşească un principe care e gata să dea cu piciorul unei ţări. Acesta aruncă banii şi cărţile fără să se mai uite. N-are chef de ele. Râsul Mariei sporeşte când îl vede pierzând.

– Nu cucereşti o femeie, domnule Sachlaridis decât dacă o faci să râdă, şi o pierzi când nu mai reuşeşti s-o amuzi.

Bun sfat. A înveselit el pe câteva.

Ar fi timpul să meargă la culcare.

Sachelaridis are în cupa mesei un morman de bani. Bunicel câştig! Cel mare nu este aici, evident. E în moşiile închinate pe care le-a cumpărat cu îngăduinţa Prinţului înainte de secularizare, în concesiunile pe care cu îngăduinţa aceluiaşi le-a obţinut în ţară. Ce să-i faci, are capital!

Are şi intuiţie. Îşi îndreaptă umerii aşteptând ca Prinţul să se ridice.

Marie continuă să râdă, dar se adresează lui Sachelaridis înălţându-şi

puţin bărbia, de parcă ochelarii acestuia ar determina-o să se ridice pe vârfuri şi să privească peste gard.

– Aţi fost magnific! Magnific! Cu câtă linişte ne-aţi arătat că suntem nişte ageamii! Eu chiar sunt, dar Prinţul meu are o lungă, spectaculoasă carieră! L-aţi umilit! Apoi se întoarce spre Cuza în timp ce grecul, după ce s-a înclinat adânc, se retrage de-a-ndăratelea spre uşă. Să nu-i tăiem capul, Alteţă?

– Oricum e tăiat. Nu vezi gulerul tare care îi înconjoară gâtul? Acolo e lipitura. Dacă mai face o plecăciune s-a zis cu el!

Rămân singuri şi se îmbrăţişează.

Dacă Sachelaridis se va lăuda mâine cu ceea ce a câştigat, iar se va spune că Marie are un procent din pierderile la cărţi ale Prinţului.

Dar fie ce-o fi, Marie e a lui, i-a dăruit doi copii şi ştie să râdă. Fie ce-o fi măcar în noaptea asta! Îi prinde umerii cu braţul, o poartă spre dormitor, sărutându-i puful de sub cocul prins cu pieptenele de os şi cu ace invizibile pe care le descoperă înţepându-se.

O piele atât de fină, fină, fină!

Departe sunt ziarele, miniştrii, complotiştii, zumzetul străzii, răutatea, lăcomia (tocmai acum părăseşte cu buzunarele pline Palatul), mănăstirile închinate, balurile, bârfele, femeile cu principii sănătoase, ha, ha, şi plicticoase (ele cresc copii), invidia, interesele, orgoliile, ipocriziile, fetele cu zestre, văduvele bogate, parveniţii şi scăpătaţii, servitorimea băgăcioasă şi leneşă, impostorii, profesorii pedanţi, poeţii cu elogii şi poeţii satirici, senatorii şi nevestele lor, consulii şi amantele lor (ei, până şi un ambasador ca Bulwer face Anglia de râs! ura! trăiască doamna Aristarchi şi năsucul ei ascuţit!), departe sunt liberalii şi prietenii lor, bunii conservatori, prefecţii, subprefecţii, corpul de jandarmi, secretarii intimi care îşi vând reciproc secretele, protocolul curţii, cafenelele, teatrele, şi sacagiii, doamnele din înalta societate, mitropoliţii şi negustorii ambulanţi, sărăcia şi boala, fastul şi vanitatea...

Cum să refuzi acest mesaj al iubirii! Această piele fină, fină, dantele, veluri, bijuterii delicate pe care înainte de a poseda femeia caldă de lângă tine, trebuie să i le desprinzi uşurel, mângâietor de pe trupul luminat de voluptate!

O cădere dulce, o uitare tandră a lumii, o eliberare – linişte, simplitate, bucurie.

X

Un sergent traversează cu greu troienele.

Beznă şi frig.

Lătrături de câini: unele mici, ascuţite, altele groase şi lungi. Îşi răspund. Nu se ceartă, bârfesc.

Cizmele crapă mai întâi o crustă apoasă, murdară şi se afundă apoi în moliciunea albă a zăpezii. Începe să se scuture din cer un fel de ploaie densă, rece şi moale.

Ce poate face un sergent într-o noapte ca aceasta?

Înjurăturile la adresa cerului atotputernic trimis în jurisdicţia Satanei curg gârlă. „Lua-l-ar Satana pe Mai Marele de barbă şi târnosi-l-ar pe podelele iadului şi tăia-le-ar capul dracii tuturor sfinţilor, liotei ăleia de lingăi! Asta-i viaţă ce-a dat el creaturii sale? Asta-i vreme? Ptiu, la dracu!"

Sub stratul de zăpadă uniform şi înşelător se găsesc gropi nenumărate.

Sergentul trece îndârjit printre case, pe uliţe dosnice şi pe străzi mai acătării, cu arma pe umăr şi spinarea cocârjată. Ocoleşte piaţa Palatului Domnesc pe lângă magazinele şi hotelurile cele mari şi se îndreaptă spre curtea bisericii Kreţulescu. Trebuie să execute ordinul: „Înghiţi-te-ar Belzebut şi armata lui de încornoraţi şi copitaţi de ordin! Numai idei trăsnite şi pretenţii de muieri năbădăioase".

Întuneric de să-ţi pui ţie însuţi întrebarea: care eşti acolo?

Pipăie grijuliu gardul – lemn ud cu înfloriturí, inimioare şi cruci traforate – nimereşte poarta doar după o altă rafală de blesteme. Dar nu o deschide şi trimite toată preoţimea lumii sub fiorosul zăbranic al diavolului. Trebuie să sară peste uluci. Burticica îi împiedică mişcarea picioarelor şi icneşte încercând să se salte. Şi-a sfâşiat mantaua. „Usca-vi-s-ar maţele de ciocoi viermănoşi! Uite unde mă trimiteţi în toiul nopţii!"

Ajunge cu chiu cu vai pe cărarea bătătorită ce-l poartă spre intrarea bisericii. Cum pune mâna pe marginea pridvorului şi se izbeşte de trepte oferă iar, cu dărnicie, toate cele sfinte Demonului, dar se închină repede.

„Iartă-mi Doamne, păcatele!"

Cerul rămâne negru şi bălos.

Pustietate şi multe, multe obstacole informe.

Bâjbâie nervos pe lângă biserică.

„Unde dracu aţi aşezat clopotniţa?"

Ştie că e pe stânga, dar calcă fără siguranţă tot pipăind şi pipăind, cu picioarele, cu mâinile, cu genunchii. O bâjbâială scrâşnită.

În sfârşit dă peste uşa de lemn negeluit. Pe ea n-o trimite Necuratului, căci se deschide supusă, blândă.

Sergentul numără în gând: clopotniţa de la Tabaci, un fel de prepeleac!, cea de la Biserica Albă, mai degrabă o magazie cu tot felul de fiare, „fiarele Satanei", cea de la Boteanu şi Enei – ei, astea da, construcţii de cărămidă, cu ferestruici şi acoperiş de şindrilă, cea a Bisericii dintr-o zi şi a Sărindarului, nişte măgăoaie solide care stăpânesc pe puţin vreo zece stânjeni şi care, nu zău, au ceva măreţ! şi, în sfârşit, iat-o, lua-o-ar dracu' pe cea de la Kreţulescu.

Sergentul n-a pipăit în viaţa lui atâtea clopote.

Înăuntru e curent, prin pereţii de lemn îmbibat de apă vântul se strecoară în rafale subţiri şi fluieră lugubru. Înaintează precaut. Pipăie cu talpa cizmei podeaua până dă de prima treaptă.

Îşi agită mâinile în toate părţile căutând balustrada scării.

De sus, de pe palierul îngust ce înconjoară clopotul se vede Palatul. La câteva ferestre pâlpâie o lumină moale, caldă, intimă.

Ce este acolo?

Ce fel de viaţă?

Stă prostit rezemat cu burta de grilajul ce desparte scara de clopot. Umbre palide se agită în strălucirea celeilalte vieţi.

Acolo este El, Domnitorul!

„Apără-l, Doamne!"

Evlavie şi bucurie!

Încearcă să pătrundă pelicula scânteietoare, să vadă dincolo de ea fiinţa atât de datoare poporului său. Adoraţia îi umple ochii de lacrimi.

„El veghează!"

De la el vin protecţia, siguranţa, nădejdea...

Se simte mic, amărât, rătăcit, dar nu singur, nu fără un suflet mângâietor care să-i aline suferinţa. Stă ca într-un căuş de palmă, zgribulit şi viteaz.

Dar lapoviţa i-a muiat mantaua şi frigul perfid îi taie respiraţia. Oftează şi oftează. Începe să caute bâjbâind frânghia.

Protecţia?

Întoarce capul spre Palat – luminile par mai vesele.

Siguranţa?

„Usca-vi-s-ar plămânii, înghiţi-v-ar nămolul! Eu vă protejez pe voi, eu îmi nărui sănătatea ca voi să staţi la căldurică, la vin bun şi păpică nemţească! Eu, bă, vă protejez!"

Scoate baioneta de la armă şi taie frânghia. Un sunet sec vine de jos de pe podeaua clopotniţei. Ca un şarpe decapitat.

Îşi aude deodată respiraţia amplificată de un ecou straniu. Ei, dar aplecat peste balustradă, cu baioneta în mână se află chiar sub clopotul de aramă! „O să-i tacă limba o vreme!" Cu o bucurie frenetică îşi îndoaie şi mai mult mijlocul peste stinghia de lemn şi, chiar sub imensa pălărie de bronz, întunecată, sumbră, şopteşte cuprins parcă de o vrajă:

– Să vă fete şoarecii în aşternut, paţachinelor, ticăloşilor, să vă împuţiţi toţi de la mic la mare, de la subţioare până la măduvioare, ipochimenilor! Să n-aibă linişte nimeni dintre cei care au linişte acum! Sfinte Petre, îndeasă-i în iad!

Un ecou muzical dulceag, grav!

Cuvintele au umplut clopotniţa de mâhnită voioşie. Se simte încurajat de ecoul metalic care răspunde timid, înduioşat, la vorbele lui omeneşti. Parcă n-ar mai pleca, numai frigul îl împiedică să mai cânte un blestem.

Dar umezeala, curentul care îi ţiuie pe la urechi, frigul, oboseala îl alungă. „Să vi se umfle burta de prea bine, haimanalelor!"

Când ajunge la poartă şi dă să o încalece, se aude somat:

– Care e acolo?

„Clefăi-te-ar Scaraoţchi!"

– Eu, să trăiţi, domnule comisar!

– Ai tăiat?

– Am tăiat, să trăiţi!

– La toate?

– La toate, să trăiţi, nu mai cântă ele!

– Bine, du-te la culcare!

– Am înţeles, să trăiţi!

„Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, nemernicule!"

Sergentul se îndepărtează câţiva paşi, mai aşteaptă o clipă ca nu cumva şeful să se răzgândească şi o ia apoi repede la picior. Trece uşurel pe lângă clădirea somptuoasă, cufundată în întuneric a lui Dimitrie Kreţulescu („Are şi ăsta o namilă de casă, ce i-o fi trebuind, n-are decât nevastă şi fecior!") şi ajunge într-o străduţă cu două felinare anemice. Abia aici îşi poate găsi liniştea. Zăpada e strânsă pe lângă şipcile gardurilor. O trăsură traversează dinspre Luterană spre Piaţa Teatrului, foarte grăbită.

În dreptul casei lui Câmpineanu mare luminaţie. Se petrece. Se bea. Se mănâncă. Se dansează. Se joacă whist.

„Să-l hrăniţi pe Ăl întunecat, paraponisiţilor, îmbuibaţilor! O ţineţi numai în petreceri, v-a apucat pe toţi benchetuiala! Scârnăviile dracului!"

O ia pe lângă Cişmigiu, lipa-lipa, ca să ajungă pe Podul de pământ şi, ce să vezi?, apare în faţa lui un convoi, minune!

Prin zăpada apoasă caii merg încet, legănându-şi crupele, îndemnaţi pe şoptite de soldaţii cu puştile pe umăr. Trag tunurile de la Cazarmă. E linişte. Doar copitele atingând caldarâmul pe unde s-a topit zăpada scot un sunet sec.

„Ce naiba fac ăştia?"

Sergentul intră în gangul unei prăvălii şi-i lasă să treacă. „Na, şi ăştia, corsete, chiloţei, izmene, ţâţare!" Pe lângă el se strecoară liniştite tunurile. Au roţile învelite în paie. Merg spre Palat. „Comisarul m-a pus să tai frânghiile de la clopote! Adicătelea să nu vină unul să le zgândăre. Bun. Artileria colonelului Haralambie, că asta trebuie să fie, merge spre piaţă. Ce naiba au pus la cale? Cine ştie ce mai vrea Vodă! Hm! Lichidează opoziţia! Ei petrec ca proştii şi el o să-i ia ca din oală!"

Strada rămâne pustie, se mai aud doar copitele cailor, când şi când.

Sergentul iese din ascunzătoare şi-şi reia drumul.

„Şi dacă ar trebui să raportez?"

Picioarele i s-au umezit rău de tot, încep să-i clănţăne dinţii. Nu. „Să nu mă ia ei de prost şi să mă pună la treabă când nu e cazul! Nu. Sunt deja acasă, sunt în pat, dorm! Ce să mai raportez? Să-i mănânce şi să-i cronţăne şi să-i scuipe Ăl cu coarne, pe toţi! Nişte jigodii, ce mai!"

Undeva, Cineva îşi încruntă sprâncenele:

„Prea mulţi! Faceţi o selecţie!"

Şi subalternii zeloşi încep să mătură cu coada în dreapta şi stânga şi să tot numere fapte bune sau rele.

XI

Alecu Beldiman părăseşte balul din casa Rosetti. Face complimente cu nemiluita doamnei Rosetti, Bichettei, Anicăi Racoviţă...

Una este frumoasă, alta este splendidă, alta fermecătoare!

– De unde scoţi atâtea panglici, amice? îl întreabă trist, ofilit, secret Enric Wintherhalder.

– la matale enciclopedia franceză, răspunde prefectul la urechea lui. Coane Enric, o deschizi frumuşel şi-ţi notezi adjectivele plăcute. Din când în când citeşti lista şi te înveseleşti. Sufletul ţi se înseninează! Ascultă-mă pe mine, vezi viaţa în roz! Sunt un vechi om al saloanelor şi ştiu ce le place damelor!

Poala unei rochii de tafta mov atinge uşurel manşetele pantalonilor. Doamna Costinescu îi zâmbeşte dulce, îi cerşeşte complimentul. Conu Enric a rămas perplex. Uite ce i-a trecut ăstuia prin cap! Ce mai poliţai are Bucureştiul!

– Sunteţi încântătoare! Movul acesta va stă de minune!

În iarna aceasta molima care bântuie cel mai aprig este *movul*. Doamna Costinescu poate fi mândră că este la modă, dar „încântătoare" parcă este prea puţin. Domnul Beldiman a fost prea convenţional. E jignită.

Succesul la joc l-a făcut pe prefect exuberant şi superficial. Mai are şi chef de şotii. Când să iasă pe uşa, se întoarce şi-l apucă pe Rosetti de braţ:

– Lasă-te, domnule, de revoluţii, vrei să te arestuiesc? Să ştii că la dumneata vin întâi şi întâi, la prima ocaziune!

Hohoteşte, bătându-şi cu plăcere buzunarele burduşite de bani.

Toţi zâmbesc, Rosetti îl bate pe umăr prieteneşte şi-l duce uşurel spre uşă. Salutat cu veselie, Beldiman părăseşte scena.

Dar nu lăsaţi cortina să cadă. Noi mai rămânem cu coatele rezemate de rampă.

Ciocârlan îşi dă ochii peste cap.

– Nu pot să cred că-i prost, iar dacă este cinic nu mai avem nici o şansă.

– Nu intra în panică degeaba! îl liniştеşte Costinescu.

– Îţi convine! Dar eu am pregătit apartamentul pentru Alteţa Sa Serenissimă, eh!

– E prost, domnule, asta vreau să zic!

Rosetti, cu braţele puţin depărtate de şolduri, ca un elev care a descoperit ignoranţa profesorului, total absent de la conversaţia lor, intervine:

– Aţi văzut? Aţi văzut?

Se plimbă de colo-colo izbindu-se de dansatori şi stârnind astfel indignarea Bichettei care îl trage de reverul fracului mustrător:

– Papa!

– A fost o idee bună, foarte bună ideea lui Ghica, spune „papa" celor doi domni îngrijoraţi, după ce a cerut fiicei sale scuzele de rigoare. Doamne, ce frică mi-a fost! Dar a fost bună, bună de tot!

– Ce idee, Rosetache? Eu nu m-am lămurit ce hram poartă poliţaiul şi tu...

– Aia, cu zvonul de la balul Teatrului... taca-taca... S-au dus la Cuza şi cavalerul Strombio, şi baronul de Offenberg, şi miniştrii pe rând, alertaţi... Zăpăceală mare, poliţie, garda întărită, agitaţie şi... fâs! Nimic!

Rosetti se amuză. Mai spune de câteva ori acel „fâs", cu multă plăcere.

– Bună idee, bună de tot! Acum poate să mormăie cine vrea la urechile astea clăpăuge! N-are efect! Afurisit e Ghica! Minte de vulpe! „Simplu de tot, dar eficace", aşa mi-a zis.

Valsul continuă, mica orchestră îşi dă toată silinţa. Bichette este „fermecătoare" de-adevăratelea, iar „conu Enric" îşi face mental mica lui enciclopedie mondenă: suavă, strălucitoare, ochioasă, hm, enigmatică, sidefie, huo!, divină, etete!, celestă, fie! pungăcioasă, rubicondă, înflăcărată sau nu, nu arzoaie, asta da, daaa!

Şi valsul continuă.

În uşa mică din stânga holului, apare „enigmatic şi rubicond" Lascăr Vlăsceanu, cu pieptul lui de femeie care a alăptat câteva serii de bebeluşi, pântecul ascuţit şi pasul legănat. Îşi învârte zâmbitor dar demonstrativ un lanţ de chei pe degetul arătător al dreptei. Spune încetişor lui Rosetti:

– Cele două baterii de artilerie au ajuns la Palat.

Rosetti se îndreaptă solemn spre măsuţa unde paharele de şampanie clinchetesc mărunt la răpăitul dansatorilor de parchet. Prefectul nu mai este o primejdie, chiar dacă nu-l mai are sub ochi. Ridică o cupă şi, simţind pe limbă pişcăturile mărunte, închide pleoapele şi-şi pipăie uşor reverul fracului. Calcă vesel spre soţia lui. Îi sticlesc pupilele dilatate de emoţie, o îmbrăţişează, în treacăt îi zâmbeşte în lacrimi lui Vlăsceanu şi-i arată cupa goală. Acesta îşi mângâie mustaţa şi se face nevăzut pe aceeaşi uşa pe care a intrat.

– Omul este singurul animal care minte, spune Eliad-Cârciumărescu şi ridică un deget elocvent. Singurul! Ha! Ha! Vă imaginaţi ce consecinţe decurg din această minusculă calitate? Dacă ar fi un viciu, urmările ar fi mai puţin violente.

Wintherhalder zâmbeşte absent, crispat, iar celălalt inerlocutor, Effingham Grant, îşi urmăreşte soţia care se roteşte cu decenţă în braţele decente ale doctorului Iatropol.

Ce mâini cu falange subţiri ca nişte furculiţe are!

Jos, în subsol, sub picioarele zburdalnice ale dansatorilor, dintr-un plic vârât între ultimele trepte ale scării ies la iveală textele. Cu ferestrele camuflate, zeţarii, cu ochelarii lor ca nişte diamante, la lumina cam palidă a opaiţelor, „religioasa a candelei lumină", adună literele. Iată proclamaţia noului guvern, lista noului guvern, alegerea lui Filip de Flandra ca Domnitor, abdicarea lui Vodă Cuza...

Maşinile aşteaptă tăcute, unse, întunecate, ameninţătoare, ca nişte mecanisme medievale de tortură.

„Noi, Alexandru Ioan I, conform dorinţei naţiunei întregi şi angajamentului ce am luat la suirea pe tron, depui azi 11/23 februarie 1866, cârma guvernului în mâna unei locotenenţe domneşti şi a ministerului ales de popor."

Maşinile încep să sfârtece trupul unei iluzii, să mestece bucuria de odinioară, să rumege monoton entuziasmul unei naţiuni. Pe o parte intră o trecută speranţă, pe cealaltă parte iese politica, politica, politica!

Nea Costache, zeţarul, ridică privirea pe deasupra ochelarilor spre Vlăsceanu:

– Culegem şi semnătura?

– Ce mai întrebi? Alexandru Ioan I!

XII

– Împăcarea partidelor, asta spuneţi că ar dori guvernul englez, nu? îl întreabă Ghica pe consulul Green care stă rezemat de consolă cu aerul cuiva surprins că interlocutorul său are doar cinci degete la o mână; diplomatul spera mai mult de la el.

Zvonurile circulă, circulă şi iminenţa unei lovituri la palat îl îngrijorează.

– Ei bine, s-au împăcat! triumfă gazda, dar o uşoară nervozitate îi ridică neplăcut tonul.

Din uşa salonului de la etaj cineva se apropie şi se apleacă peste balustrada scărilor. Sâsâie indignat cu degetul la gură. Cei doi, spăsiţi, se retrag câţiva paşi spre vestibul. Fracurile îşi flutură cozile negre. În oglinda holului par nişte rândunele întârziate, agitate, cam grase.

– Da, da, s-au împăcat, iată-le dând mâna! Se îmbrăţişează, domnule consul, oameni care cu cinci-şase ani în urmă nu numai că n-ar fi luat în calculele lor politice, dar nici n-ar fi putut concepe o asemenea posibilitate.

Ghica se simte prins între cei câţiva prieteni ce-l aşteaptă în biroul lui şi Green care vrea, tocmai acum, să-i vorbească... strict confidenţial. Tocmai acum? Pentru urechile cui? Jocul are momentele lui de lentoare şi momentele lui de încordare, o succesiune de ritmuri şi de mişcări bine controlate.

– Dar ce i-a unit! întreabă consulul ridicând o sprânceană.Aici e totul. Domnule Ghica, Anglia nu vrea în România plantarea unui principe străin.

– Chiar dumneavoastră aţi recunoscut că în august trecut Cuza s-a dovedit impropriu unei guvernări serioase.

De sus vin, învăluite în tăcerea holurilor şi a scărilor, sunetele solemne ale pianului. „Nu simţiţi în momentul acesta beethovenian vocea lui Haydn?", o întrebase cu două zile în urmă Rider pe Saşa şi-şi aşezase mâna dreaptă la ureche de parcă ar fi vrut ca „vocea" aceea să fie cât mai bine captată, în timp ce stânga răsfoia paginile partiturii pregătindu-se să cânte. „Trăiţi prea mult liniile muzicale în referinţele lor. E ca şi când citindu-l pe Hugo ar trebui mereu să te gândeşti la Racine... Asta le încarcă de..." Şi pianistul îi tăiase vorba: „Asta le explică." Se oprise însă la *rondo*: „De ce a schimbat Beethoven schema veche? Ce e asta? Un rondo-sonată? A făcut o răsucire, vedeţi? Nu, zău, e o formă remarcabilă. Surpriză, haz! Tema va fi mereu ruptă, ca o pânză de la început fragilă. Dar, observaţi?, are un element complementar: tăcerea." Saşa îşi răsucise medalionul de la gât până o gâtuise. „Ar fi o mişcare între gol şi plin!", spusese ea. „Între viaţă şi moarte!", replicase Rider extaziat. „Nu, nu, protestase din nou ea, tema nu are atâta adâncime, rămâne la un nivel mai superficial, vedeţi, pasajul acesta, al doilea, nu este decât o simplă gamă, n-are frumuseţe în sine, de aceea Beethoven a şi reluat în final pe primul, cel care vă stânjeneşte, de fapt, nu-i aşa?, pentru că acolo contemplaţia poate profita chiar de absenţa sunetului."

„Mă îndoiesc, e mai mult un capriciu!" „De ce acesta şi nu altul?" Saşa mângâiase paginile, apoi clapele şi marginea planului. „Se joacă pur şi simplu cu interpretul, îl batjocoreşte!", izbucnise Rider. „Vă simţiţi ofensat?", râsese ea. „Poate. Un compozitor îţi aruncă uneori asemenea neaşteptate săgeţi!" Şi devenise deodată foarte vesel. Poate credea că ştiuse să le pareze? Oricum discuţia avusese ceva nebunesc în ea, o urmărise cu un fel de stupefacţie. Soţia lui părea a pluti pe un covor fermecat.

Consulul Green îşi mângâie bărbuţa şi repetă:

– Anglia nu vrea în România un principe străin.

– Atunci poate fi foarte îngrijorată, replică el. Prinţul Cuza a declarat că vrea să cedeze tronul, dar se înţelege că vrea să decidă *el* asupra succesorului, să desemneze *el* pe acela care îi convine. Aranjamentul cu ducele de Leuchtenberg nu este un zvon. Credeţi că Moruzzi este degeaba preşedinte de Consiliu?

Ghica se foieşte pe lângă consul cu privirea lui greoaie, strecurată printre pleoapele uşor lăsate.

– *El* vrea să abdice, alegând succesorul. Nu e mai riscant să lăsăm lucrurile aşa, decât să decidem *noi* această succesiune?

Învăţase de la sir Stradford că englezii ţin mult la opinia celui aflat la faţa locului. Dar Green îmbătrânise neaşteptat de repede şi nu mai putea urmări nici schimbările de la Foreign Office, nici cele din cabinetul românesc. Se spunea că depeşele lui conţin listele de bucate de la mesele aristocraţiei bucureştene, dar era evident una din acele răutăţi sprinţare cu care „băştinaşii" îşi dispreţuiau supraveghetorii: puterile garante. De fapt, Green nu mai voia să se întâmple nimic în parohia sa. Până va ieşi la pensie să fie linişte! Însă afurisiţii aceştia se agitau!

– Ar fi mai puţin riscant dacă din coaliţia formată, spune, aprinzându-şi o ţigară, liberalii n-ar fi net împotriva unui principe autohton.

– Un principe autohton? Ar fi prea mulţi candidaţi!

– De ce Filip de Flandra şi nu Ion Ghica?

În camera de lucru se aud vocile prietenilor care îl aşteaptă. Ghica trebuie să pună la punct cu ei ultimele detalii ale abdicării şi discuţia lui Green începe să miroasă a jignire.

– Domnule consul, eu n-am cerut niciodată Angliei să mă facă Domn, dacă la asta vă referiţi. Odată, prin vocea lordului Canning, *ea* mi-a propus. Să înţeleg din întrebarea dvs. că *ea* îmi propune din nou?

Green ezită. Zâmbeşte cu ochii pe sfeşnicele de pe consolă. De sus, vin aplauzele ca o ploaie de vară.

Prima parte a concertului s-a încheiat. Lumea se ridică din fotolii. Câţiva invitaţi se retrag pe palier: conversaţii, şoapte, priviri galeşe...

– Nu e vorba numai de dumneavoastră, spune Green, e vorba de şansele unei mişcări care...

– Abdicarea benevolă va fi un gest de frondă faţă de Puterile garante, va arăta că ele nu au nici legitimitatea să impună un prinţ străin, şi, personal, n-aş avea nimic împotriva acestei sfidări, dar ea va fi şi un gest de

întărire a popularităţii lui Cuza în ţară, unde după o vreme, după ce altul va scoate ţara din criză, va putea să se întoarcă triumfător pe tron.

Ce râs gâlgâit şi frenetic are domnişoara Grădişteanu pe care sinucigaşul Lenş este pe cale de a o zăpăci cu totul!

În biroul lui Ghica se pare că diverse persoane sunt impacientate. Se aud foşnete suspecte. „Sper că nu le vine ideea de a se salva pe fereastră!" se gândeşte.

– Ce bizară situaţie, mormăie Green, amuzat de zgomotele înăbuşite care răzbat din camera alăturată. Care a fi strategia victoriei? Se lasă pe piciorul stâng şi pufăie din ţigară melancolic. Şi, totuşi, oare, o abdicare forţată nu va ridica şi mai mult popularitatea Prinţului? Nu vă temeţi de lipsa totală de interes a poporului într-o asemenea încercare politică?

E rândul lui Ghica să zâmbească delicat, solemn:

– De când a devenit poporul o obsesie a politicii engleze?

În spatele consulului, peste umărul lui, îl şi vede parcă pe Sir Stradford cu privirea lui încercănată, învârtind vorbele în gură: „Nu mai rostiţi cuvântul acesta, Ghica! E una din cele mai false idei din câte a născocit omenirea. În loc să serveşti cuviincios invitaţilor dumitale felurile de mâncare pe rând, le amesteci într-un castron şi iei de acolo cu linguroiul. Cam aşa este *poporul:* un stomac încercat cu toate odată!"

Însă în spatele consulului, peste umărul lui, nu-l vede pe Stradford, se vede pe sine, reflectat în oglindă, cu ochii căzuţi sub pleoape:

– Poporul nu are ce căuta în această revoluţie. Tot mişcarea din august anul trecut a arătat că nu e bun. Cuza l-a cucerit, ca toţi despoţii, dând verdicte în favoarea săracilor – nu atât din dragoste faţă de ei, vă asigur, cât din ură faţă de trufia celor bogaţi. Ce s-a întâmplat în august? Cuza avea dreptate răspunzând lui Fuad-Paşa că *s-a inventat* o revoluţie. Pentru că o lege restrictivă a mâniat pe zarzavagii, tutungii şi alţi mici negustori, s-a făcut o oarecare harababură, au năvălit nişte derbedei în primărie, au bătut nişte funcţionari, au dat foc la tarabele din piaţa Sfântului Anton şi domnul general Florescu, speriat, sau crezând că e cazul să-şi arate, în sfârşit, bravura, a pus soldaţii să tragă văzând „revoltanţii" aruncând arhivele primăriei în dulcea apă a Dâmboviţei. A tras în gloată fără nici un sens. A arestat o mână de personalităţi liberale pe motiv de instigaţie. Câţiva morţi pe altarul mărinimiei Domnitorului care întorcându-se în ţară, de la băi, a eliberat magnanim pe suspecţii ce, timp de o lună, au fost înjosiţi fizic şi moral. Fuad-Paşa, considerând afacerea cam murdară, scrie Domnitorului o scrisoare mustrătoare, prilej pentru acesta să răspundă plin de demnitate! Unde e poporul în toate acestea? Ce ştia el? Ce înţelegea?

Ghica simte încordarea din biroul lui, foşnetele de sus, de pe palier – pauza pare a se fi încheiat, grupuri, grupuri se întorc în salon, nerăbdarea lui începe să se vadă. Îşi loveşte coapsa dreaptă cu palma – e gestul cuiva ce-şi pocneşte nervos biciuşca de carâmbul cizmei. „Da, e momentul unei scene comice!, decide. Altfel ne înnămolim în comentarii sceptice şi în iropnii nesătule de ele însele!" Va scăpa şi de Green şi

va linişti spiritele politice închise între cei patru pereţi alăturaţi. Concertul se va desfăşura mai departe, în linişte, ca un luminos monolog nocturn.

– Trebuie să construim o viaţă modernă, domnule Green, spune tare pentru toată lumea, foarte retoric. Cei de sus s-au oprit o clipă din zumzăiala lor. Se răsuceşte pe călcâie, deschide uşile vestibulului pe rând una, a doua, şi repetă, adresându-se grădinii, străzii, oraşului, lumii întregi: Trebuie să construim o viaţă modernă, se aude? MO-DER-NĂ!

În timp ce închide grijuliu clanţele şi aerul rece se retrage cu reverenţe după draperia de mătase, de sus coboară vertiginos, treaptă cu treaptă, râsul societăţii bune a Bucureştiului, iar din dreapta, din biroul lui, pe sub uşă, se strecoară zâmbetele mustăcioase ale prietenilor. Se apropie de consul şi cu voce firească îi spune:

– Trebuie să uităm nu numai *şiicele*, dar şi *iţarii*. Aceasta este problema, cu strategia victoriei: să laşi o ţară pe mâna unei guvernări imature sau s-o înveţi, cu puţină brutalitate, care-i este *binele?*

Din camera de alături apare melancolic, timid Ioan Cantacuzino. Pare încântat că-i întâlneşte pe amândoi deodată şi li se alătură. „O, ce plăcere să vă văd!" Ghica este gata să-i predea ştafeta. Însă înainte de a se îndepărta de Green, ţine să precizeze:

– Despotismul este, la noi, endemic. Trebuie evitată inflamarea organismului printr-o implantare a liberalismului englez. Eu definesc acest liberalism de factură engleză astfel: o monarhie care deschide gura şi de acolo ies cuvintele Parlamentului!

Cei trei râd destinşi. A fost salvată „*democraţia* engleză", dar s-au pus şi unele speranţe în viitorul României!

– Mergeţi sus, domnule consul? întreabă Cantacuzino, cel sacrificat pentru a îndepărta „perfidul Albion" de biroul lui Ghica.

– Sigur, sigur, răspunse acesta, dar ţine să-i mai spună ceva grăbitei gazde: Frumos concert, frumos, chiar dacă Rider este cam excentric. N-aş fi bănuit că prinţesei Saşa îi plac asemenea interpretări... puţin extravagante!

– Cred că a cucerit-o originalitatea, într-un anume sens chiar barbaria... o scuză Ghica.

Cantacuzino zâmbeşte, îndemnându-l pe consul să urce scările înaintea lui.

Rămas jos, cu mâna pe balustradă, Ghica şopteşte:

– Suferim toţi, toţi cei buni şi cei răi de pe aici, de mitul progresului!

XIII

O senzaţie clocotitoare de teamă şi bucurie îi provoacă lui Bălăceanu *pofta de râs*. Sub ghetele lui zăpada scânceşte.

Geruleţ? Nu prea. Doar umezeală!

Trece pe lângă el trăsura lui Ghica sunând a gol. Se duce să-l ia pe Ciocârlan. Va ajunge pe strada Academiei, pe lângă ferestrele luminate ale casei lui Rosetti, vals, mazurcă... şi jos, la subsol, maşinile zbătându-se să tipărească lista noului guvern în câteva sute de exemplare!

Viaţa a prins aripi, le întinde somnoroasă, le bate una de alta, pregătindu-se de zbor!

Frig.

Nu auzise decât începutul concertului.

„Rider este un sălbatic!"

Străzi pustii. Câte o trăsură elegantă sparge întunericul, hâţânându-şi felinarele albăstrii.

„Ia, mai staţi pe acasă, fraţilor!"

E urmărit?

Nici nu mai contează. De acum nu mai contează. „Te duc, amice, undeva unde ai să tot aştepţi!" îi spune nevăzutului copoi.

Dar, ce ciudat, are sentimentul că merge pe urma unei umbre triste. „Colonelul unei iluzii!" Nu vrea să şi-l evoce, nu vrea să şi-l amintească, dar el se apropie: „Sunteţi un liberal care a dat probele de onoare, sunteţi un om energic, de aceea fac apel la dumneavoastră şi la devotamentul pe care îl aveţi pentru cauza pe care o servim cu toţii..." S-au dus dracului vremurile idilice, pline de speranţă, vin cele de *obştească înmărmurire!* N-ai de ales. Prinzi o şansă, tragi de ea.

Şi Bălăceanu are deodată o viziune grotescă. La Scala din Milano, cu doi ani în urmă, la o reprezentaţie cu *Rigoletto,* a fost fascinat de un amănunt, de o delicată stridenţă în cuartetul din ultimul act... de felul în care mezzosoprana se integra, la un moment dat, armoniei celorlalte voci, făcând, foarte melodios, doar „ha! ha!". Între „Vieni! Vieni!" al ducelui, sunetele romantice şi galeşe, disperate şi ingenue ale Gildei şi cele sumbre, pline de venin ale bufonului se strecura acel „ha! ha!" parşiv. Îi venea să cânte, acum, sub fiecare felinar: „Ha! ha!" Era în râsul acela afectat, laringual, ceva din nervozitatea lui hohotitoare de azi. O femeie experimentată, hangiţa aceea trupeşă, râde de chemările ducelui, dar nu este chiar stăpână pe sine. O abandonare sceptică şi binevoitoare. Adică, ştiu eu ce o să urmeze, dar asta-i viaţa. „Ha! Ha!"

Grigore Sturdza, pe care în seara asta îl apucaseră elanurile teatrale şi pasiunea citatelor, se învârtise prin biroul lui Ghica mestecând versurile lui Heine, în speranţa că-i va face plăcere gazdei: „Aşa-i Revoluţia! Grele urmări aduse fatala doctrină..." Bălăceanu, văzând faţa disperată a lui Ghica, ridicase braţul drept şi, arătând cele două portrete de deasupra secretarului, completase cu voce repezită, ca pentru a încheia mai repede acest episod stânjenitor: „De vină-i Jean-Jacques şi de vină-i Voltaire..." Se oprise însă. Nu mai era diplomatic să continue, dar beizadeaua nu ierta nimic: „...şi a fost ghilotina de vină!" declamase cu o voioşie dezlănţuită.

În noaptea de 11 februarie 1866 strofa asta nu avea nevoie de final. Fusese o gafă din partea lui Heine şi a lui Grigore Sturdza deopotrivă.

„Aşa-i Revoluţia! Ha! Ha!", repeta Bălăceanu pe cunoscuta linie melodică a quartetului.

„Aşa-i revoluţia? Domnilor, doamnelor şi domnişoarelor, aşa o fi revoluţia din ziua de azi? se adresează el ferestrelor întunecate. Iertaţi-mi întrebarea indecentă, agresiunea, felul în care vă tulbur somnul... Eu însă am bântuit Ardealul ridicat, sfâşiat de armata lui Kossuth, de cea a lui Bem, de cetele dârze ale lui Avram Iancu... după ce am văzut Bucureştiul acesta al nostru bântuit de zăduf şi disperare, cu ţărani veniţi de pe unde puteau şi cu târgoveţi aiuriţi de speranţe! Aşa-i revoluţia în ziua de azi? Parcă te-ar înşela amanta, nu nevasta, şi nu cu un prieten, ci cu un necunoscut de pe stradă! Ha! Ha!"

Ce fel de revoluţie, dacă poporul...

Îi zicem aşa ca să nu-i zicem altfel.

În faţa hotelului Hugues, „hanul lui Hâc", cum l-a auzit pe un zarzavagiu oltean spunându-i, ce să vezi? Trăsura prefectului de poliţie şi escorta ei, doi jandarmi călări care moţăie în şa. Din boturile cailor ies aburi lini în lumina felinarelor, a ferestrelor şi a uşilor de la intrarea restaurantului.

„Să mă caute pe mine?"

Bălăceanu îşi pipăie buzunarele mantoului. Un gest stupid, de parcă ar căpăta astfel sentimentul propriei nevinovăţii. Îşi poate înfrunta vechea cunoştinţă? De mult, în faţa bistroului din rue Varenne, Beldiman se prezentase cu o privire îngrijorător de naivă şi vicleană: bucurie, umilinţă, politeţe, perfecte bune maniere şi surâs alunecos. „La naiba, uneori prostia are vocaţia de a fi ambigue!" Nu prea se înţeleseseră, dar păstraseră relaţii binevoitoare.

Coaliţia nu-l socotea periculos pentru că Beldiman, ca prefect al Bucureştilor, cunoştea mai bine laşul.

„Şi dacă, totuşi, a tras un fir şi deapănă? Un subaltern zelos a descoperit ceva, cumva şi, pac!, la şeful lui, să se remarce! Trebuie întotdeauna ţinut seama de ăştia mici! Sunt tare afurisiţi. Dacă Beldiman a tras un fir şi deapănă, cu ochii pierduţi ai femeii care îşi hâţână vârtelniţa cu minţile aiurea, dar cu gesturile mecanice singure?"

Bălăceanu, cu nasul în palton, meditează.

Trebuie să fie prudent. Să evite întâlnirea sau s-o accepte cu ipocrită inocenţă?

În „inocenţa" asta nu prea este expert. Ce-i de făcut?

Trebuie oricum să-l trimeată cât mai grabnic la culcare, altfel dă peste soldaţii lui Haralambie, peste carele lui Kreţulescu.

„Cu orice risc, Beldiman trebuie vârât sub plapumă înainte de..."

Un cal nechează. Jandarmul îl bate pe crupă şi râde la o vorbă aruncată de vizitiul trăsurii – un râs leneş, plictisit.

E ceva încurajator în atmosferă.

Bălăceanu calcă surâzând pragul restaurantului.

Lume puţină. La o masă, Beldiman îşi sirotează băuturica aceea nesuferită – o combinaţie de rom, lămâie şi zahăr! „Bah! Ultima modă... americană! Numai pe ăştia nu-i mai imitam! În curând ne urcăm în

copaci!" Alături are însă o şocolată... tradiţională, cum spun doamnele „şocolata noastră tradiţională", de parcă ţăranul român numai cu şocolată se hrăneşte din moşi strămoşi.

Beldiman este vesel. Îi face semn să se apropie. Are la gât o cravată azurie.

– Ce face? întreabă Bălăceanu, uitându-se mai mult la cei doi actori care stau de vorbă, melancolici, la o altă masă.

– Nu vezi? Mă pregătesc de culcare! Am avut noroc în seara asta, pot dormi pe lauri!

– Noroc?

– Am câştigat ceva bănet, dar nu-ţi spun cât! Secret!

– Bravo! Te ţii de petreceri! Câştigi, ce-ţi pasă! mormăie mofluz Bălăceanu în timp ce prefectul îşi termină tihnitul dans între cele două băuturi învrăjbite. E ca un diplomat răpus de forţele adversarilor ce vor să se împace în ciuda propriilor lor vanităţi. De aceea zace puţin gânditor. E rândul noului venit să ia iniţiativa. „Dacă nu eşti obraznic nu faci nimic", îl auzise pe fiul său mai mare sfătuindu-l pe cel mic. Bun sfat.

– Tu va te coucher? Eh, bien? Et la révolution? face Bălăceanu ridicând braţele ca un cetăţean speriat, ce-şi simte ameninţată liniştea familiei.

– Quelle révolution?

– Celle qui va éclater cette nuit!

– Ha! Ha! izbucneşte Beldiman. Ha! Ha!

Ei, nu? Bălăceanu se încruntă. Acest „ha! ha!" este al lui, să nu-l uzurpe prefectul. Dar n-apucă să se indigneze prea tare din pricina lui Beldiman, care, actor rău distribuit, vrea totuşi să fie aplaudat:

– Întotdeauna vesel, ce diable de Balaceano! spune către spectatorii care au suportat scena şi care nu sunt decât cei doi adevăraţi actori de la masa vecină. Mereu are o vorbă de spirit!

Dar cel căruia i se fură un „ha! ha!" pe scenă, în momentul de vârf al acţiunii, vrea să aibă şi el puţin succes, ca revanşă:

– Domnule prefect, spune ridicându-se, permiteţi unui bătrân complotist să se retragă în apartamentele sale, nu înainte de a vă ura noapte bună! Ha! Ha!

A adunat câteva aplauze. Din cadrul uşii care dă spre scara hotelului, îl mai vede o dată cum îi face un prietenesc semn cu mâna înmănuşată.

„Sau eu voi fi arestat peste un sfert de oră, sau el."

Când ajunge în apartamentul lui, Bălăceanu se propteşte în fereastră făcându-i semn lui Henri care a venit după el să aştepte poruncile. Jos, la intrare, trăsura prefectului se pune în mişcare. Panaşele muiate ale cailor taie alb noaptea umedă.

Totul pare dintr-o dată foarte paşnic.

– Ei? întreabă.

– Domnul maior Lecca este în spatele Sărindarului, spune Henri cu voce înceată. I-am dat răvaşul. Aşteaptă semnalul.

Bălăceanu se uită la ceas.

– Bine, te duci şi-i spui că poate porni...

Henri dă să plece, dar Bălăceanu îl opreşte, îl ţine de mâneca hainei:

– *Dacă ratezi, dacă nu ajungi acolo, dacă nu reuşeşti să-i spui, pleci în Senegal!*

– Oui, monsieur!

Bălăceanu nu se mai teme de Beldiman, nici de generalul Florescu, nici de colonelul Solomon. „E mai periculos Carp! Ha! Ha! E mai periculos hahalera asta de Henri care se poate împiedica de un trunchi de copac camuflat de zăpadă şi... Ha! Ha!"

Stă câteva minute cu ceafa adâncită în pernă. Frigul de afară sâsâie şerpeşte prin giurgiuvele în timp ce camera pare luată cu asalt de tic-tacul pendulei.

Începe actul în care personajele cu epoleţi, galoane, sabie au rolul principal. El poate să-i aştepte pe Carp sau pe comisarii prefectului Beldiman.

XIV

La 1866, inima Bucureştilor este mai degrabă Piaţa Teatrului decât cea a Palatului Domnesc. Acesta din urmă este prea înghesuit între casele vechi şi noi ale Podului Mogoşoaiei şi prea arată a spaţiu negospodărit pentru a da prestanţă unui templu al Puterii.

Dar în noaptea de 11 februarie tot au încăput în piaţa aceasta câteva tunuri, cărate pe afete cu roţi învelite în paie. Munciseră soldaţii colonelului Haralambie într-un ritm pe care nu-l mai cunoscuseră până atunci.

– Mişcă, mă, mişcă!

Se uitau, când şi când, unii la alţii:

– Vin turcii?

Paiele sunt îngheţate şi putrede. Miros greu a mucegai.

Carele nu fac însă nici un zgomot.

Palatul doarme în tic-tacul ceasornicelor, ceasurilor, pendulelor, orologiilor de tot felul.

Ai zice că dorm şi dragostea şi ura, şi tandreţea şi furia, şi bucuria şi tristeţea, înghesuite una în alta ca nişte copii care, învrăjbiţi în joaca lor, îşi găsesc împăcarea în somn.

Ai zice, dar ai face-o degaba. Fără nici un temei.

Stau treze şi dragostea şi ura, şi tandreţea şi furia, şi bucuria şi tristeţea, înghesuite una în alta ca nişte copii învrăjbiţi în joaca lor, dar care nu ştiu să se joace singuri.

Din Piaţa Teatrului, dinspre strada Luterană, dinspre Biserica sfântul Nicolae Tabacu, printre case somptuoase şi prăvălii cu dever mare sau printre magherniţe se strecoară, cu lină mişcare, o parte din regimentul de infanterie de sub comanda colonelului Kreţulescu, prieten apropiat al Prinţului Cuza, o parte din regimentul de artilerie de sub comanda colonelu-

lui Haralambie, ofiţer avansat de Prinţul Cuza; se întâlnesc cu batalionul de vânători comandat de maiorul Lecca şi cu batalionul de geniu al maiorului Pilat, ofiţeri îndrăgiţi de Prinţul Cuza.

Pisicile cartierului îi privesc mirate, cocoţate pe uluci.

Casele sunt cufundate în întuneric. Străzile zac sub zăpada fleşcăită. Felinarele, puţine, pâlpâie anemic. E un cer umed deasupra şi un aer greu, rece, compact.

Pe lângă prăvăliile din Piaţa Palatului bâjbâie tot felul de umbre. Ostaşii îşi potrivesc armele. Se aud comenzi scurte, aruncate în şoaptă.

Troienele, care se topesc de vreo două zile, mai fac un fel de gard de jur împrejur.

Miroase a balegă, a paie ude.

Nimeni nu mai poate intra în piaţă, nimeni nu mai poate ieşi. Cu toate acestea, în colţul dinspre Biserica Kretzulescu, doarme o trăsură cernită, care sună a gol. Aşteaptă cu perdelele trase şi cu vizitiul proţăpit pe capră.

În dreptul magazinului de lenjerie „franţuzească" trei soldaţi dârdâie de frig.

– Ieremia!

– Ordonaţi, să trăiţi!

– Ia-ţi patru oameni şi schimbă garda Palatului!

– Domnule colonel!

– Gura! Executarea!

Peste drum, în faţa hotelului Mărgăritărescu, căzut în neagră mohoreală şi în mută severitate, două tunuri şi-au aşezat bine ţevile îndreptate spre Palat. Soldaţii tropăie pe lângă ele:

– Cică îl fac Împărat pe Vodă!

– Noapte-i în jur şi noapte-i în mintea ta, măi!

– Nu mai trăncăniţi!

Drumurile ce duc spre piaţă sunt închise. Palatul doarme ameninţător. Ostaşii n-au voie să vorbească, să fumeze. Au voie să privească zăpada murdară, călcată de trăsuri şi de oameni – o zăpadă pe care Dumnezeu a trimis-o pentru a purifica pământul şi pe care toţi au luat-o fără pic de pioşenie pe tălpile lor vulgare.

Cinci ofiţeri călări traversează spaţiul acesta trist şi încordat, cu oarecare vioiciune, care lasă o impresie proastă printre adormiţii tunari şi infanterişti.

– Ăştia de pe cal cred că sunt grozavi!

– Gura, ostaş!

Începe o forfotă înăbuşită. Pe uşa principală a Palatului intră trei ofiţeri însoţiţi de cinci soldaţi. Garda a salutat reglementar.

Câteva din camerele Palatului se luminează.

– Ce-o fi?

– Sst!

– Ce-o mai...

– Se declară război.

Cine strănută.

– Cui să declarăm noi război?

– Turcilor.

– De ce?

– Păi, nu plătim tribut? Vrem independenţa.
– Şi o să fie război?
– Bineînţeles.
– Vai de capul nostru!

Colonelul Kretzulescu trece călare în jurul pieţei, inspectând aşezarea trupelor. Mantaua îi flutură pe umeri tare frumos. E un ofiţer adevărat. A făcut şi războiul Crimeii!

– Adică Vodă o să fie Împărat?
– Taci, omule, e secret mare!
– Hă! Hă! Dom'le sergent, ăl mai mare secret este că trăim.
– Ce vrei să spui?
– Cine mai ştie că trăim în afară de părinţii, rudele şi câţiva prieteni?
– Cine ai vrea să mai ştie?
– Dumnezeu!

Dinspre Piaţa Teatrului, infanteriştii se năpustesc peste cei deja instalaţi confortabil în faţa Palatului.

– Ce vă împingeţi, bă! Nu se dau colaci!

XV

Niciodată nu a simţit mai adâncă tăcerea de după plecarea unor invitaţi. Casa este pustiită de voci, de respiraţiile ritmice ale vizitatorilor, de sunetele pianului, de râsetele copiilor.

Saşa umblă prin camerele ce se răcesc treptat, înarmată cu o mucarniţă – un fel de turlă bizantină, cu mânerul răsucit şi interiorul afumat. Rochia îi atârnă grea pe şoldurile firave şi corsajul o strânge. Merge târşit şi trena ridică în urma ei covoarele. Din când în când dă nas în nas cu câte un servitor care adună resturile din sufragerie, scrumierele şi florile de mătase desprinse din rochiile doamnelor, florile veştejite de la butonierele domnilor, risipite pe podea, pe canapele. Forfoteala lor măruntă o stânjeneşte. În salonul de la etaj cineva a deschis ferestrele şi vălătuci de aer rece năvălesc călare pe armăsarii lor neînşăuaţi şi frigul dă, treptat, prospeţime încăperilor.

Afară e un întuneric opac şi Bucureştii se vaită sub povara a ceea ce se pregăteşte – un vaiet surd, înăbuşit de zăpada troienită. Îi place mirosul umed al oraşului care îi intră barbar pe fereastră şi în asemenea momente se trezeşte în ea o fiinţă de demult, o fată bătrână, singuratică, rămasă să ţină socotelile unei moşii rău administrate, o biată provincială care seara pocneşte în cerdac coperţile catastifelor pe rând: poc, poc, poc! şi iese să tragă în piept o gură de aer proaspăt cu voluptatea cu care o cochetă din capitală miroase flaconul de parfum franţuzesc primit în dar: plăcere şi trufie şi eliberare.

Safta trece molatecă prin uşa salonaşului mic, cu tava încărcată de pahare. Toate lămpile ard, toate lămpile ard.

– Doamnă, cineva a pierdut un cercel cu briante!

Printre pahare, pe o farfurioară îşi trimite mesajele subtile o jucărie minusculă.

– E al doamnei Sturdza! Îţi mulţumesc! Să nu uităm, mâine, s-o trimitem pe Anicuţa să i-l ducă.

Îi ţine între degete ca pe o vietate mică, una căruia îi simte palpitul straniu al inimii. În jurul unui diamant cât un bob de linte sau montate în raze, ca în scheletul unui fulg de nea, puzderie de briante mici.

– E foarte frumos, doamnă!

– Da! E atât de fragil!

Toate lămpile ard, toate lămpile ard.

Ea strânge într-o mână mucarniţa afumată şi în cealaltă cercelul.

„Nu stingi lumânările, lămpile, lasă să se creadă că mai ai musafiri!"

Servitorii fac zgomote mărunte şi dacă n-ar fi teama, aerul rece învolburat al nopţii, care se încaieră cu fumul de ţigarete din camere, i-ar mai putea dărui starea aceea de oboseală calmă, duioasă.

În urma ei, Safta, cu tava în mână, îndreaptă cu vârful papucilor covoarele.

Toţi au plecat, toţi.

Gradowicz îşi ţinea soţia de mână ca pe un copil, ca pe singurul lui copil posibil.

Disperatul Lenş şi-a găsit pentru două, trei luni un rost în plictiseala lui „monumentală".

Grigore Sturdza îşi ia acum, cu siguranţă, baia rece menită să-i întreţină sănătatea trupului. L-a ascultat cu intermitenţe pe Rider. De câte ori a apărut în uşa salonului a bătut timpii în marginea canatului cu degetele lui subţiri, cu aroganţa pe care numai ea ştie s-o ierte: este a unui bun muzician.

De ce toate astea?

Fericirea nu este o obligaţie, este o întâmplare...

Se teme de noaptea asta ca de un tâlhar.

Dacă ofiţerii pe care contează coaliţia vor renunţa în ultima clipă să colaboreze?

Saşa se întoarce spre Safta şi-i face semn să lase totul pentru mâine. La urma urmei ce mai contează!

– Spune-le tuturor să meargă la culcare!

Vrea să-şi trăiasca frica în singurătate.

În timp ce-şi târăşte picioarele pe scară, Safta deja cască şi Saşa nu se poate stăpâni să n-o invidieze.

„Vom lua drumul pribegiei?"

Treptele scârţâie sub paşii femeii care face semnele discrete de retragere. Ca într-o pantomimă, servitorii lasă obiectele din mână, o privesc uimiţi din capul scării şi dispar uşurel spre camerele lor.

Pianul a rămas deschis. Clapele se odihnesc după furtuna stârnită de Rider.

A fost magnific, Saşa mea dragă, magnific!" îi spusese la plecare tatăl ei. Rider!

Ochii lui de un negru intens, ascuţit, urmărind partitura, păreau doi cobai alergând într-o cuşcă în căutarea unei iluzorii salvări. La sfârşit, i-a zâmbit, i-a sărutat mâna şi a rugat-o să nu spună nimănui de viclenia acelui *largo*.

„Pe cine aţi păcălit oare? Pe cei ce v-au ascultat sau pe Beethoven?" „Pe el, de bună seamă, în rest am vrut doar să vă plac. Mă tem, însă, că am picat rău cu *vicleniile* mele..." Indiscreţia şi-o anulase repede în vârtejul felicitărilor şi cei doi cobai negri dispăruseră în mulţimea rochiilor de tafta şi velur, de brocard şi dantelă, a fracurilor şi redingotelor sumbre.

A ştiut că acel *largo* va fi miracolul întâlnirii lor. Căci peste două ore se despărţeau, probabil pentru totdeauna. La *Hôtel de France* îl aştepta onorariul generos, semn că şi o nebunie se poate plăti, sau *mai ales* o nebunie se plăteşte. N-a putut face altceva pentru vanitatea lui de artist şi pentru vanitatea ei de gazdă decât să-i trimită o sumă dublă. Ion nu va şti niciodată că pentru asta a sacrificat medalionul bunicii ei.

Se temuse de Rider... era prea liber. Ea se teme de libertate. I se pare un semn de cinism să te descătuşezi de toate obligaţiile morale... Nu, nu confundă termenii dar, dacă alterezi substanţele clasice artistice, le rupi şi pe cele sentimentale. Se terminase. Emoţia se stinsese. Rămăsese o amintire încurajatoare.

Saşa coboară încet scările, cu mucarniţa în mână. Pendula din hol taie felii, felii timpul cu un calm exasperant. Fuge în camera ei de lucru. Se aşează pe un fotoliu, printre gheme, mosorele şi petice de etamină. Miroase a singurătate. Se ghemuieşte. A început să se facă frig în camerele unde sobele nu mai sunt alimentate.

Oftează. Se ridică, îşi aşează rochia mai bine.

Of! Parcă este închisă într-o fortăreaţă, iar afară (geamul se hâţână la fiecare pală de vânt) bătălia continuă.

De ce toate astea?

Ion îi reproşează că epuizează în imaginaţie viaţa şi de aceea este nemulţumită de cea reală. „Uneori, într-adevăr, lumea în care trăiesc parcă nu este a mea..."

Ghergheful este iar ocupat de pisici. Pe pânza abia începută, Lucetta stă încolăcită cu bărbia în sus, răsfăţată şi cochetă, pe prima bară de lemn, ghemuit, suveran, meditează Pascal, gri la blană şi verde la privire, iar sus, plină de superioritate, este mâţa de angora a Elizei care picoteşte ca o băbuţă.

„Fata asta îmi face atâtea probleme. Şi astăzi... dar nu vreau să mă gândesc, nu..."

Sfârâiala pisicilor începe s-o enerveze. Ele trăiesc în lumea lor ermetică şi tu, prosteşte, le crezi înzestrate cu un suflet uman.

Saşa se apropie de perete şi pune nasul pe tencuiala umedă de frig. Plânge.

„Aş vrea ca toţi cei ce se iubesc să se iubească şi mai mult". Este o rugă şi o tânguire. În ultima vreme de câte ori aude de *dragoste* simte un fel de sfâşietor regret şi o imensă dorinţă de ocrotire a celor rătăciţi, printr-o miraculoasă şansă, în acest teritoriu sălbatic.

Se ridică, îşi târăşte trena grea a rochiei dincolo de prag.

Nu mai plânge.

În hol, priveşte scara, uşa de la intrare, consola, vasul de Sèvres de pe vechea jardinieră...

De ce toate astea?

„Ori eu şi copiii mei vom părăsi casa aceasta, ori altă femeie şi copiii pe care îi creşte şi care sunt astfel ca şi ai ei vor părăsi Palatul!"

Ar vrea să renunţe la tot...

Nu, gândul acesta e meschin. Dă-l încolo!

Maria, sora ei, întotdeauna înţeleaptă, i-a spus acum câteva zile, când a simţit-o îngrijorată: „Quand on ne peut pas être heureuse à ta guise, il ne rest qu'a aimer ta souffrance. Cela seule, ma chèrie, donne le repos". Făcuse o mică pauză clipind des din pleoapele ei foarte umflate. «Eh, le repos, c'est la beauté de ce monde! Crois moi!»"

Pendula bate jumătate de oră şi Saşei îi vine să plângă din nou. Aşa cum plânsese ieri la liturghie. „Odihna, suferinţa, fericirea?" Închide ochii şi lacrimi grele se preling pe obrajii uscaţi. Abia acum simte cum mânerul mucarniţei i-a intrat în palmă.

E linişte. Casa doarme cu luminile aprinse, ca un vapor pe vreme de furtună.

Închide-ochii.

Deschide ochii.

Şi ochii se lipesc de portretul „necunoscutului" atârnat de peretele holului. I l-a dăruit mama ei când a împlinit treizeci de ani. Nu ştie pe cine reprezintă, nici mama nu ştia. Este incertă apartenenţa lui la familie, nu este nici o rudă îndepărtată şi nici un prieten. Chipul n-are trăsături speciale, în schimb rama este grea, aurită, cu multe ornamente şi impresionează în aşa fel încât nici nu te mai uiţi la personaj. Nici ea nu se uitase până acum. Luase tabloul aşa cum iei în mână o farfurie veche, o zaharniţă veche, fără să vadă dincolo de aspectul frumos al cadrului. Abia în această clipă vede omul...

„Cine eşti tu? Ai fost născut, ai iubit, te-ai bucurat şi ai nădăjduit – adică odihna, suferinţa şi fericirea nu ţi-au fost străine, dar ai murit nebăgat în seamă. Toate le-ai făcut nebăgat în seamă. Retras, nemuncit de *idealuri*, dar nici de *vanităţi*, nesfâşiat de... suferinţe, nici legănat de beatitudine, te-ai strecurat uneori în saloane, ai sărutat politicos mâna doamnelor, ai schimbat câteva vorbe cu gazda, ai jucat moderat un whist, ai băut moderat un pahar de Porto, ai ascultat cu veneraţie discuţiile în care strălucea câte un om politic al zilei, acela care devenea în orice salon personajul principal şi când cei mai mulţi s-au ridicat să plece, ai plecat, modest, salutând politicos în dreapta şi în stânga şi te-ai închis în cabinetul dumitale de lectură, unde ai reluat aceleaşi cărţi: calendare, enciclopedii, cărţi de istorie, poeme lungi religioase şi sfaturi practice pentru agricultori (de care nu aveai nevoie de loc, pentru că erau nişte arendaşi care îţi făceau treaba, dar informându-te aveai impresia chiar că îi supraveghezi). Într-o zi, lumea a aflat că ai murit. Cineva a spus: Ştiţi ce i sa întâmplat lui Cutare? Unii abia îşi aminteau de tine, iar alţii au spus: Ca să vezi! Şi în uimirea lor era ceva jenant, jignitor, un fel de îndoială că ai fi putut trece prin această experienţă, ca şi când moartea ar avea şi ea exigenţele ei, nu i-ar încerca pe toţi, ci numai pe cei aleşi. Cândva ai avut, totuşi, o clipă de orgoliu şi ai chemat un pictor să-ţi facă portretul. Acela te-a privit şi n-a fost inspirat de nimic altceva decât de lipsa dumitale de expresie. De aceea a pus-o pe pânză aşa

cum era. Poate pentru ca eu să te descopăr astfel, pentru ca mie să-mi vorbeşti în acest fel de lipsa dumitale de sens..."

Saşa se ridică din fotoliu şi merge, împiedicându-se în covoare, în cabinetul lui Ghica.

În lumina din dreptul mesei lui de lucru se opreşte.

Deasupra consolei se află propriul ei portret.

Strânge în mâna dreaptă mucarniţa, în stânga cercelul ca un fulg de nea.

Se priveşte atentă la lumina lămpii de gaz pe care o măreşte. De sus, o întâmpină o femeie plăpândă, cu nasul puţin prea mare, cu gura prea mică, obrajii palizi şi ochii rotunzi de un albastru-violet. Dar Saşa de *acolo* vrea să fugă din propriul ei portret şi pictorul o lasă să-şi înceapă mişcarea pentru a o opri în clipa în care braţul întins atinge rama.

Liniştea din jur este istovitoare. În hol ea părea şi mai adâncă din pricina tic-tacului pendulei, care dă o senzaţie de alunecare înceată spre ceva nedefinit.

„Doamne, spune Saşa apropiindu-se din nou de primul perete ieşit în cale, Doamne, ţine-mi în poala ta casa şi copiii! Iartă vanităţile noastre, iartă nesăbuinţele noastre! Nu ne alunga! Mă rog şi pentru cei care s-ar putea să fie surghiuniţi şi pentru cei învingători, să-i aperi, să-i ocroteşti, să le dai lumină!"

Trei paşi la stânga, două trepte. Mucarniţa a devenit un obiect de decor. O învârte pe deget cu oarecare dexteritate. Dar nici n-a ajuns pe treapta a patra şi îşi lipeşte fruntea de zid.

„Ţine-mă, Doamne, să pot vedea toate astea mereu, pendula, covorul, tablourile; să pot mirosi şi auzi liniştea asta, chiar plină de teamă cum este, să pot înfrunta frica şi să nu uit. Poate este important să nu uit. Poate este important cu ce amintiri venim dincolo, la tine! Poate contează!"

Oare e bine s-o lăsăm aşa, cu nasul în perete pe Saşa Ghica? Oare e bine să ne despărţim astfel de ea?

Era foarte romantică şi, în acest moment, cufundată în frică, speriată de istoria care se prăvălea peste familia ei. Suferinţa ne desparte de ea ca de un animal. Suntem haita de lupi care lăsăm în miezul iernii pe unul de-al nostru să agonizeze în timp ce noi ne îndepărtăm cu seninătate.

XVI

– Am adus revolverul!

„Aţi observat ce stranie calitate are Petre Carp? îi întreba Ghica pe cei ce, ieşindu-i în cale, i-l recomandau pe tânărul *de viitor*. În prezenţa lui toate se limpezesc, ipocrizia pare un joc naiv.Atenţie, atenţie, mai averti-za comic, Carp impune o francheţe periculoasă, un cinism riscant. Când vorbeşte despre politică ia un ton sceptic, propriu oamenilor de afaceri care judecă totul în cifre şi dau cu cotul peste glazura sentimentală a

ideilor de guvernare. Altă generaţie, domnilor, altă generaţie! Pentru ea a nu avea idealuri, a nu avea pasiune pentru principii abstracte este o chestiune de bun simţ. Carp face din combinaţiile politice nişte amuzante jocuri ale inteligenţei. Mă tem de el cum mă tem de moarte. Căci moartea nu este femeia aceea care agită o coasă cu mâna ei scheletică, ci armata trufaşă a generaţiei care te urmează, pentru care ai crezut că trebuie să faci totul şi care te împinge cât colo fără scrupule. Observaţi, vă rog, cum se comportă specimenul! Când ia în mână un obiect, chiar şi o biată scrumieră sau o ceaşcă de ceai sau o furculiţă, parcă n-ar mai vrea să-l înapoieze. Îi este greu să renunţe la el! Nu, zău, mă tem de Carp ca de propria mea moarte!"

Bălăceanu ar râde liniştit amintindu-şi *micul discurs anti-carpist* al lui Ghica dacă „specimenul" nu şi-ar face apariţia în camera lui de la Hugues.

– Am adus revolverul, repetă Carp şi scoate din centura pantalonilor o rablă. Iniţiază-mă!

– Ai răbdare! Mai întâi trebuie examinată cu atenţie această piesă de muzeu. Ăsta mai este un revolver? N-a răposat de mult?

– Mai funcţionează, l-am încercat acum câteva zile pe o cioară care s-a aşezat pe privată.

Bălăceanu vântură clopoţelul şi aşează obiectul cu multă grijă într-o fructieră. Henri, întors din misiune, se strecoară pe uşă cu servanta plină de platouri şi pahare. Cu totul inexplicabil, valetul pare trist şi mohorât. „Ăsta ce mai are? N-am chef de toanele lui!"

– Mai avem o jumătate de oră, prietene Carp! Să ne hrănim, să ne întărim trupurile, să fim pregătiţi!

– Ce s-a pus la cale?

– Ei, ce s-a pus, ce s-a pus?! Parcă dumneata n-ai ghicit deja. Abdicarea lui Cuza.

Obrajii puţin căzuţi ai lui Carp cad şi mai tare. Se apleacă peste măsuţă:

– Puterile străine sunt avertizate?

– Parţial, răspunde Bălăceanu abia străpânindu-şi râsul şi căutând prin farfurii ceea ce-i place.

– Eu aveam argumente *forte!* spune tânărul său prieten cu un vag reproş în voce.

La argumente este inegalabil. Acesta a fost şi motivul ezitării Comitetului dirigent al coaliţiei. Nu trebuie eliminat cineva care oferea un surplus de argumente, dar nu trebuia nici iniţiat, căci putea avea prea lesne argumentele potrivnice. Carp prezenta şi avantajul şi dezavantajul de a fi dispus spre o activitate ne-o-bo-si-tă şi ne-si-gu-ră.

– Toată lumea are argumente, domnule Carp! face Bălăceanu înfruptându-se din şuncă.

Dar domnul Carp se ridică de la masă, aruncând şervetul, şi începe să se agite prin cameră.

– Va lua sfârşit acest război de şapte ani dintre un Domnitor ales, dar arbitrar, şi nişte partide fără program clar... se sfârşeşte un provizorat! Abia de acum înainte trebuie ridicate instituţiile solide apte să întrupeze

societatea românească de azi, fără imitaţii neglijente, fără adaptarea pripită a unor forme străine... Voi face o listă de priorităţi...

„Am avut dreptate, îşi spune Bălăceanu, este un optimist! Vede în toate o schimbare curândă şi benefică generaţiei sale, cu atât mai mult cu cât nu lipseşte rolul său în această schimare. Are o imensă încredere în cuvântul de spirit, ştie să prindă un om politic pe culoarul dintre teorie şi practică, acolo unde este mai vulnerabil. Dumnezeu creează uneori dihănii ciudate: ţânţarii, lăcustele şi carpii!"

Bălăceanu mestecă abătut:

– Va trebuie să-mi fii recunoscător. Dacă nu te chemam, acum, cu obiectul acesta antediluvian, şi arată spre revolver, n-ai fi participat la un act istoric!

– Dar particip?

– Cuza va fi arestat, iar noi, dumneata şi cu mine vom fi printre cei care, la Palat, vom proclama o Locotenenţă Domnească şi un guvern provizoriu.

Are aerul că i-a dat peste nas. „Uite, domnule, ce-am făcut pentru dumneata!" Dar Carp surâde serafic. E în al nouălea cer!

Apare iar Henri. Pune pe masă alte farfurii şi pleacă sobru, încărcat de platouri şi tacâmuri.

– Vreau amănunte, spune Carp aşezându-se şi ciugulind o măslină din farfurie.

Amănunte? Sprâncenele lui Bălăceanu se ridică grav. Începe să mormăie:

– În noaptea asta, revoluţia...

– Ce revoluţie? se miră Carp.

– E... răsturnat Cuza!

– Zi aşa, domnule! O lovitură la palat! Unde e armata?

A golit farfuria dintr-o respiraţie şi acum devine stăpân pe situaţie. Bălăceanu se uită la ceas.

– Peste un sfert de oră o vei putea admira chiar de la această fereastră!

Carp se opreşte din mestecat. Se pare că în mintea lui se desfăşoară numeroase procese logice. Privirea trece prin Bălăceanu, prin dulapul din spatele acestuia, perforează pereţii şi cercetează neantul. Apoi brusc:

– Ghica a făcut treaba?

– Şi el, dar nu numai. Există un Comitet dirigent şi un comitet central...

Privirea se întoarce din depărtările ei şi mângâie spătarul scaunului pe care şade gazda.

– Ghica are personalitate, dar e prea inteligent, prea independent şi de aceea nu poate aduna în jurul lui un grup influent. Ca să ai un partid îţi trebuie o mică mărginire de idei, un program cu două, trei formule bine închegate.

Carp a devenit critic, este deja stăpân pe situaţie, o priveşte de sus.

– Ghica e un diplomat desăvârşit, continuă, are o deşteptăciune cu unghere secrete, discrete, care îl împiedică să fie nu numai fanatic,

pătimaş, dar chiar şi consecvent opiniilor sale. Mai degrabă Dimitrie Ghica...

– ...o nulitate! sare Bălăceanu.

Privirea se apropie nervoasă de vârful nasului şi întâmpină cu bucurie o bucată de somon.

– Crezi, domnule Bălăceanu, că Ghica Ion îl lasă pe Ghica Dimitrie mai în faţă tocmai pentru că este o nulitate?

– Când cineva se îngraşă, cum face acum din plin Dimitrie Ghica, începe să nu mai execute ceea ce gândeşte. Uite, vezi, dacă o trăsură ar lovi un amărât pe stradă în faţa casei mele, eu aş face o observaţie poate spirituală asupra neglijenţelor actualului guvern, Dimitrie Ghica ar oferi o soluţie de a evita accidentul, dar ar rămâne lipit de scaun, iar Ion Ghica şi-ar chema servitorii şi i-ar trimite în stradă spre salvarea victimelor. Să fim bine înţeleşi, n-ar coborî chiar el! Dar ar lua o măsură practică. Este ceva în fiecare din noi care ne opreşte să vrem mai mult de la propriul nostru destin şi ne îndeamnă să ne resemnăm.

Asta nu-i place lui Carp. Se strâmbă. Ideea acestui destin pe care nu trebuie să-l forţezi îi repugnă.

– Ghica a souvent affirmé qu'il n'avait pas d'ambition politique. On ne le croyait qu'à moitié. Ambiţia e normală când eşti convins că ai dreptate. Et Dieu sait que Ghica est sûr d'avoir raison.

– Il a redécouvert cette vieille vérité politique: on ne se poser qu'en s'apposant.

Aruncă furculiţa în farfurie şi, lăsându-se pe spate, îşi caută portţigaretul. Pufăie de câteva ori meditativ, apoi se ridică şi începe să alerge dintr-un colţ în altul al camerei. Sunt vreo cinci metri pe cinci metri. Poalele redingotei fâlfâie de parcă ar bate un vânt năpraznic, căci la întoarceri Carp se răsuceşte atât de brusc încât aerul vibrează.

– Crezi că vor merge toate unse?

– Dacă nu te slăbesc din ochi, da, râde Bălăceanu.

– Te îndoieşti de mine? întreabă oprindu-se în spatele lui.

– Ca de propriul meu organism, răspunde palpându-şi toracele.

– Ce-i asta?

– Ce să fie? Ce ştiu eu ce face în acest moment ficatul, rinichiul sau stomacul meu?

Carp se aşează gânditor pe scaun, îşi reazemă, tot gânditor, coatele pe speteaza scaunului. În farfurie friptura s-a sleit. Rătăceşte cu privirea în toate părţile fără să vadă nimic. E felul lui de a medita alergând printre lucrurile din jur doar cu ochii. Deodată îşi întreaptă spinarea şi spune îngrijorat:

– Poporul o să-l regrete.

– Pe Cuza?

– Da. „Revoluţia" asta n-o să fie prea populară! În spiritul mulţimii Cuza mai este încă simbolul speranţelor din '59. Îl scoatem din arenă înainte de a fi simbolul eşecurilor din ultimii ani. Îl vor încununa cu lauri legendari...

Lui Bălăceanu nu-i scapă pluralul „îl scoame" şi zâmbeşte.

– Eşti de părere să amânăm?

Dar celălalt şi-a revenit din gândurile-i profunde, se apleacă peste masă şi întreabă, schiţând gestul de a se ridica de pe scaun:

– N-ar trebui să zburăm în piaţă?

– Prietene, calmează-te, mai avem desertul. Şi apoi trebuie să te întreb ceva. Din partea Comitetului dirigent.

Celălalt stă pe scaun ca un şcolar cuminte. Privirea aleargă însă.

– Vrei să fii secretar al locotenenţei domneşti?

– Oh! Oh! face Carp şi ridică braţele. Sigur, domnule Bălăceanu, sigur! Vreau să fiu activ. Sigur!

XVII

E iarnă. E zăpadă. E frig.

Căciula i-a căzut pe nas.

Atunci când rar deschide ochii nu vede decât crupa murdară a calului, acoperită cu o flenduriţă cenuşie din care curg cu neruşinare firele aspre de lână.

Copitele fac să fleoşcăie zăpada apoasă şi cupeul înaintează leneş de parcă ar călca pe nori.

Mai bine doarme. Mai bine visează.

Ce să viseze? O nuntă sau o moarte?

Ţine în mâini hăţurile ce strâng calul galben şi scheletic, le ţine bine între degete şi braţele se odihnesc pe pulpele slăbănoage.

Ce să viseze?

Splendoare? Măreţie? Pioşenie?

Palatul lui Por Împărat sau cocioaba Sfintei Vineri?

Mai bine, mult mai bine să fie lumini, lumini şi tristeţe... Tristeţea este atât de omenească...

Capul îi cade în piept, deşi n-a adormit încă. E treaz şi îi este lehamite.

Unde merge?

Nu, zău, unde merge?

Unde vrea mârţoaga lui galbenă, căreia îi cade capul înaintea picioarelor şi seamănă cu un dulău ce amuşină strada.

Oftează.

Cupeul se zgâlţâie pe Podul Mogoşoaiei.

E trecut de miezul nopţii. Dar străzile nu sunt ca de obicei pustii. Sunt unii care se tot fâţâie. N-au somn. N-au astâmpăr. Vor să se distreze. Asta vor dumnealor! Păi, n-au decât!

Biciuşca atârnă jilavă, înfiptă în spătarul scaunului.

El umblă de ani şi ani şi tot aia a văzut: oameni care se nasc, nasc şi apoi mor. Dar nu e deloc monotonă viaţa asta, nu! Îi place s-o privească. Numai că de atâta admiraţie îi cam vine să caşte. Să doarmă.

Ar trebui să viseze...

De ce nu poate? De ce oare?

Ridică pleoapele şi pe sub streaşina căciulii de oaie, bătucită, mucezită, flendurită, plină de praf întărit încearcă să vadă oraşul.

Miroase ciudat. A plug. A coasă. A oişte de car. Fier şi transpiraţie de cai şi stofă udă.

De ce i-or fi îngheţat obrajii? Pe sub căciulă s-a legat cu o basma turcească veştejită la culoare, dar încă trainică. Lâna-i lână, ce mai! Lucru vechi şi bine făcut, nu ca boarfele de azi, nişte fâşa-fâşa de ţin de joi până mai apoi.

Parcă bate un vânticel cam iute. Până şi pleoapele îi sunt mai grele. Nu vede decât crupa calului costeliv, dar aude zgomote ciudate...

Nimeni nu trebuie să tulbure somnul orăşenilor!

Oh, ce somn l-a cuprins!

Uite cizme, uite zăpadă călcată în picioare, uite vârfurile unor săbii niciodată ieşite din teacă, uite nunta, uite moartea. Uite slava! Uite nimicnicia!

O frumoasă ceaţă violetă.

A adormit şi cupeul trece agale printre trupe ce stau la pândă. Nimeni nu-l bagă în seamă şi nici el nu mai bagă în seamă mare lucru.

Visează.

Palatul lui Por Împărat. Acolo Sfânta Vineri fierbe o mămăliguţă.

Pe uşa luminată de un opaiţ intră o femeiuşcă grăsuţa, cu sudoarea şiroindu-i pe gât şi pe pieptul cam dezgolit şi poartă în braţe o tavă de lemn cu un purceluş de lapte abia fript.

Apoi nimic.

Multă vreme, nimic.

Şi, totuşi, calul nechează.

„A mâncat jăratec?" întreabă gospodăreşte Sfânta Vineri.

De sub căciula ca un coif căruia i s-a smuls panaşul, doi ochi de viezure se aţintesc asupra străzii.

Soldaţi. Mulţime. Tunuri cu roţilele învelite în paie, copite de cai şi puşti, multe puşti. Nu pare însă nimic foarte grav. Forfotă!

Înapoi, înapoi la Sfânta Vineri! Sau la femeia aceea trupeşă... Dar ce vrea de la ea, nemernicul? Uite cum îi bagă mâna în sân! Ha! Ha! Afurisitul! Îi arde de... şi ea nu, şi nu, se împotriveşte, dar îi place, ce mai!

Mârţoaga strănută. Pătura cu urzeala rărită îi alunecă pe crupă. Se aud tot felul de zgomote ciudate: şoapte, comenzi, hârşâit metalic, paşi repezi, copite de cal strunit bine...

Şi Por Împărat se ridică şi urlă...

XVIII

Se vorbea prin târg, se bârfea...

La inundaţiile din 1864, călărind prin apele învolburate şi murdare ale Dâmboviţei, Cuza îşi descoperise propriul fiu natural, aşezat în horbote, cu mult dichis şi multă precauţie, într-un paneraş, plutind printre resturile caselor avariate, printre butoaie goale, şipci de gard şi roţi de căruţă. Şi

îl „înfiase". Dumitru-Moise ar trebui să se urce pe tronul României, în locul atâtor descendenţi iluştri ai altor Domni iluştri. E adevărat că Maria Obrenovici mai dăduse unei ţări un prinţ moştenitor: Serbiei, şi tocmai de aceea spiritele erau aţâţate la culme şi nu-i scuteau pe eroii noştri de spumoasa bârfă de stil „sud-est european", care zicea cam aşa:

Prinţul *este* un cinic.

Doamna *este* lipsită de demnitate pentru că acceptă să crească pe Dumitru-Moise şi pe Alexandru, cel de-al doilea fiu, care n-a mai venit pe ape şi n-a mai plutit în paneraş albăstrui şi n-a mai beneficiat de spectacolul stuporii şi al milei. Prinţul dăduse cortina de-o parte şi aruncase consumele în fosa muzicanţilor, în aşa fel încât pe scenă rămăseseră nişte nefericite culise cam murdare.

Copiii *sunt* nişte bastarzi.

Maria Obrenovici *este o... este o...*

Iar Cezar Liebrecht *este* adevăratul tată al viitorului posibil Domn. Ce-am ajuns!

Bârfa merge înainte...

Totuşi, în 1/13 octombrie 1865, Prinţul Cuza scrie Împăratului Napoleon al III-lea că este gata să cedeze tronul unui principe străin. Scrisoarea este confidenţială, dar în sud-estul european nimic nu poate fi confidenţial!

Se adresează lui Napoleon al III-lea, unui categoric adversar al schimbărilor din România. Împăratul socoteşte că li se oferise destule românilor. Nu-l mai place pe Cuza – încălcase prea des Convenţia, îl pusese deseori în situaţi de a negocia în favoarea lui şi nu asigurase liniştea internă a ţării. Peste toate se adaugă suspiciunea, deloc deşartă, că Prinţul Cuza ambiţionează, tocmai acum, când Împăratul caută o alianţă cu Austria, să tragă Transilvania spre Principatele Unite. Or el nu vrea agitaţie „acolo", şi când spune „acolo" arată pe hartă Moscova şi Londra. Are destulă bătaie de cap cu Italia, iar Bismark nu mai are răbdare, vrea război.

Europa, domnilor şi doamnelor, este o femeie năbădăioasă. N-o potoleşti, oricâtă bunăvoinţă ai avea. Trebuie doar să profiţi de periodicele înghesuieli, de crizele ei de isterie, de busculadele inevitabile.

Uneori este plăcut să stai deoparte şi să priveşti, dar cel mai des îţi vine să te bagi în conflict.

Bucuria dansului!

Aşa se face că Prinţul Cuza este când bănuit de ambiţii prea mari, când socotit o necesitate jenantă.

„Singurul element de stabilitate şi continuitate în politica Principatelor este Domnitorul, guvernele se schimbă o dată cu anotimpurile", scrie consulul Tillos în rapoartele sale foarte acre.

Guvernele se calcă, într-adevăr, pe picioare!

Numai camarila rămâne fidelă.

Dar ce atâta vorbărie? Bârfim şi noi? Nu-i frumos!

E noapte.

Palatul este cufundat în somn.

De câte ori ai mai citit fraza asta?

* * *

Din colţul străzii, de sub streaşina plângăreaţă a unei pantofării de lux, Ghica îi vede pe cei trei ofiţeri urmaţi de mai mulţi soldaţi, intrând în Palat. Lumina felinarelor de la corpul scărilor le măreşte siluetele în întunericul din jur şi le multiplică pe trepte în dreapta şi în stânga – săgeţi ce-şi întretaie traiectoria. Garda nu s-a opus. Sunt „de-ai noştri"!

Acum de ei depinde totul.

Au început să-i transpire palmele vârâte în mănuşi căptuşite. Puseseră planul la punct în cele mai mici amănunte, dar nu se ştie niciodată ce poate interveni. „L'imprévu gouverne le monde." Un capriciu al detaliilor şi... istoria ar putea fi alta. Ofiţerii dinăuntru trebuie să se întâlnească la timp cu cei ce abia au intrat...

Primele măsuri din sonata lui Beethoven îi stăruie în urechi. Poate tocmai pentru că nu a mai ascultat concertul, retrăgându-se din salonul plin de doamne şi domni dornici de muzică, memoria îi dăruia intacte, chiar după lungile discuţii din hol, din salonul de la parter şi din cabinetul său de lucru, limpezimea notelor dramatice, de o simplitate sfidătoare. Ce caută ele acum, aici? N-au ce căuta acum, aici, decât ofiţerii, tunurile, pistoalele, săbiile niciodată scoase din teacă, ordinele seci şi şoptite şi oamenii viitorului guvern.

„Va fi uitat de oameni străinul pelerin?"

Îi umblă atâtea prin cap încât felul cum versul acesta al lui Bolintineanu îi perforează din când în când gândurile cu lamentabilul lui patetism, o dată cu notele sonatei, este sâcâitor.

„Acest om, ha, *străinul pelerin*?, încarnează tot ceea ce eu detest! Impostura. Improvizaţia. Ilegitimitatea. Ei şi?"

Ca la jucătorii de ruletă simte că victoria lui este tristeţea unui învins în plus.

Începe să-l chinuie incapacitatea de a rămâne singur şi capacitatea de a fi singur în mijlocul celorlalţi.

Tăcerea Palatului şi forfota din piaţă, noaptea visătoare care pluteşte deasupra tuturor şi orbecăiala pământească dau vieţii lui, în această clipă, o încordată voluptate.

* * *

Un grup de ofiţeri traversează culoarele, sălile mohorâte ale Palatului, urcă scările şi deschid uşile.

Nici voinţa Prinţului, nici cea a Puterilor garante!

Cea a unei deja poreclite „monstruoase coaliţii"!

Paşii celor cinci nu scot nici un zgomot. Tălpile au fost lipite cu pâslă şi-i transformă în motani nocturni. Semne mute între ei şi cei pe care îi găsesc înăuntru. Pe acolo? Da, pe acolo! Îi urmează nişte soldaţi buimaci.

În dreptul apartamentului Doamnei, doi soldaţi şi un ofiţer rămân cu ordin de a nu lăsa pe nimeni să iasă sau să intre.

Alături se ciocăne respectuos la uşă. Un valet somnoros deschide. Este împins cu brutalitate.

Baligot de Beyne, secretarul intim al Domnitorului protestează. O armă se ridică. Supravegheat de unul dintre ofiţeri îşi trece trupul firav din cămaşa de noapte în costumul elegant bleumarin cu o involtă cravată cu buline roz. Se opreşte în faţa celui ce-l aşteaptă în tăcere:

– Mâine ce va fi?

– Vânzoleală, forfoteală!

În anticamera apartamentului princiar este capturat valetul Ştefan care moţăia pe o canapea, cu nasul aproape vârât în braţele încrucişate pe piept.

Sus, la etaj, este păzit colonelul Pisoschi, aghiotantul Prinţului. Nici măcar n-a fost trezit. „Lasă-l să doarmă! Mai încolo, mai spre dimineaţă, o să afle... Are tot timpul!" Servitorul lui, speriat, îşi tot scarpină pieptul.

– Potoleşte-l, ordonă unul dintre ofiţeri pe cel mai zelos dintre soldaţi. Nu i se va întâmpla nimic nici lui, nici stăpânului său.

*
* *

Acum, când se apropie de victorie, se întreabă de ce ar mai dori-o. „Acest om încarnează tot ceea ce eu detest!" Adică? Puterea prin hazard, jocul ei gratuit, sfidarea logicii...

Cuza a fost un Domn bun sau rău?

Ghica inspiră adânc aerul rece.

„Lumea politică spune în cor: Rău!"

Dar câtă eroare este în acest adevăr?

„Asta e logica ambiţioşilor!" izbucnise Negri, vârându-şi barba stufoasă în pieptul cămăşii albe.

El voise să îndulcească discuţia care aluneca primejdios. Luase tonul acela concesiv cu care îngădui agresiunea unui timid: „Mda, în despotismul lui nu a fost ceva josnic." Dar nu-l răbdase inima şi adăugase: „Nu pot admira însă marele respect al lui Cuza faţă de o Constituţie de care n-a ţinut cont nici o clipă." „A fost ales tocmai pentru a nu ţine cont de Convenţie. Nu-l ierţi din adâncul inimii tale aristocratice pentru că este un Domn ce nu şi-a moştenit tronul, ci unul *ales.* Dacă minţi ca a ta simt o rezervă în faţa legitimităţii unui Prinţ supus electoratului, înseamnă că Europa nu este pregătită decât pentru autocraţi din familii regale sau uzurpatori de anvergură, nu pentru mici boieri idealişti, târându-şi ca pe o mantie greoaie nefericitele slăbiciuni şi dorinţa discretă de a lăsa ceva durabil în istoria unei ţări."

De atunci fusese imposibil să şi-l mai apropie pe Negri. Acea ultimă întâlnire se umpluse de amintiri din tinereţe şi de comentarii... artistice, tristeţi, refugii, subterfugii! Colecţia de antichităţi a lui Ghica devenise temporar subiect stângaci de conversaţie, exil verbal pentru doi prieteni ce ţineau deja de două religii diferite: politica romantică şi politica puterii.

Ar fi avut imensă nevoie de adeziunea lui Costache, dar își dăduse seama că nu o va mai câștiga niciodată. Negri era un *devotat* și credea în rolul benefic al lui Cuza. Concluzia exprimată în tăcerea intimității, după plecarea prietenului său, căzuse ca o ghilotină: „E greu să lucrezi cu niște idealiști. Mai bine tratezi cu un cinic."

Din mai '64 nu-i cautase, ce-i drept, decât pe cei cu care se putea trata. „Cinismul politic, în vremea noastră, poate fi infinit mai progresist decât acest sentimentalism nobil, generos și fără simț practic." Nu numai că începuse să gândească astfel, dar i-o spusese și Saşei – delicata lui instanță morală. Cui se trezise să i-o spună! Atunci, micul judecător care trăgea de sunetele pianului cu vârful degetelor, ca un năvod, se întorsese spre el: „Calitățile tale se țin de mână cu defectele tale, se ocrotesc unele pe altele..." Îi venise să râdă. Nu fusese jignit, dimpotrivă, parcă îl mângâiase remarca ei. Relațiile afectuoase se instalează între soți foarte temeinic tocmai când încetează, de fapt, afecțiunea. Vorba tatălui său: „Ce-i viața decât un lung șir de neînțelegeri?"

Își înfige bastonul în zăpada apoasă. I-au înghețat picioarele. Face câțiva pași în întuneric, pe lângă zidul pantofăriei, al casei lui Kreţulescu, pe lângă un gard de cărămidă și o poartă cu stâlpi înalți. „E nesănătos, *à la longue,* ca partea cea mai avută și mai cultivată a populației să fie exclusă de la putere, aruncată peste bord, într-o opoziție greoaie, în favoarea unor parveniți lacomi!"

Umbrele din piață par deodată agitate. Câțiva ofițeri traversează spațiul încă plin de zăpadă, se întâlnesc, se salută, își transmit ordine, șopotesc, se întorc, se cufundă în întunericul de pe margini. Un cal nechează, cineva strănută, liniște, liniște. Scârțâie o roată, scapără un chibrit, proteste sâsâite, o tuse grea, liniște, liniște.

Se întoarce. Își reia drumul.

Cleaf, cleaf, fac ghetele în zăpada moale, apoasă. „Mda! Ce s-a întâmplat sub Cuza? Minoritatea a protestat pentru că s-a mers prea departe, majoritatea a protestat că *nu* s-a mers departe. Cuza a fost hărțuit, și-a văzut electoratul înstrăinat și a sfidat cu aerul celui ce se știe provizoriu într-un loc. Nu ține musai la tron, zice el, dar cât șade pe el vrea să-și fericească lingușitorii, iar țările române sunt provincii fertile în asemenea buruieni..."

E un întuneric dens care înzecește intensitatea fiecărui zgomot. Pașii lui se aud până la palat, poate chiar dincolo de zidurile lui. Forfoteala înfundată a soldaților în jurul tunurilor parcă nu are un asemenea răsunet. Felinarele de la intrarea palatului clipesc îngrijorate. Miroase a mahorcă. Reluându-și drumul – pantofărie, casa Kreţulescu, gardul de cărămidă, Ghica născocește un zgomot mental care să-i înăbușe teama, emoția. Vechiul lui sarcasm de vremuri grele e foarte bun, întreține spiritul într-o stare de narcoză delirantă.

„Liebrecht! Să-l luăm, de exemplu, pe Liebrecht. Fir-ar el afurisit! N-aș putea să-i neg unele însușiri – inteligență, agerime, viclenie admirabilă, n-ar fi exclus ca rândașul lui să-l socotească un om bun, de vreme ce-și iubește caii, dar stilul, vezi!? stilul lasă mult de dorit. Stilul slugii seamănă

cu stilul stăpânului! Negri ar vrea să recunosc că şi Ştefan cel Mare a fost afemeiat, ar vrea să recunosc că şi Brâncoveanu a pus laba pe jumătate din pământul ţării şi ca atare de ce n-ar fi îngăduit Cuza ca lingăii săi să-şi pună ghearele pe un sfert? Poate sunt, într-adevăr, un aristocrat căci socotesc necesar a discuta stilul jafului. Nu mai vorbim de epocă şi alte asemenea marafeturi! De ce i-aş tolera unui principe de sânge şi nu şi unuia ales în mod democratic! Mda! Brâncoveanu, totuşi, ce stil! Cuza nu fură, nu jefuieşte, deşi a mai ciupit el câte ceva dar lasă un venetic să hăpăie veniturile ţării în văzul lumii. Liebrecht este o gorilă lacomă. La început a fost doar abil; abia când s-a văzut încurajat a devenit bulimic. Liebrecht nu ştie să mănânce cu furculiţa şi pune gura direct la cep, deşi şi-a comandat din vanitate argintărie la Petersburg şi pahare în Boemia, iar casei lui celei noi îi tot pune la creneluri şi portale! Acest gen de lăcomie primitivă supără chiar dacă nu are efecte arhitectonice mai grave decât acelea ale măreţului palat pe care şi-l construieşte Grigore Sturdza. Stilul înseamnă discreţie... Să nu-mi spună mie Negri că-i face plăcere să stea la masă cu Liebrecht!"

Îşi răsuceşte iar călcâiele. Ghetele fac acelaşi zgomot neplăcut, parcă un bătrân şi-ar sorbi supa.

Zăpada vrea să se topească şi susură, clipoceşte ca un clăbuc de săpun.

Timpul refuză să treacă mai repede.

Ghica îşi descheie paltonul şi-şi trage din buzunăraş ceasul. Se apropie de felinarul din dreptul pantofăriei şi la lumina lui cenuşie deschide capacul.

Mai sunt cincisprezece minute.

* * *

Uşa dormitorului domnesc este închisă.

Ştefan face semne mute. Dincolo, dincolo este cheia!

– Înăuntru, stimaţi domni!

Atunci soldaţii vâră baionetele în dreptul balamalelor aurite şi împing.

Toţi au sentimentul că deschid o casetă, că violează cutia cu bijuterii a mătuşii bătrâne. Jenă şi îndrăzneală. Sfiiciune şi violenţă.

Dată de perete, uşa îşi deschide aripile ca o pasăre albă.

Dincolo, dincolo este inima ficăruia, înconjurată de întuneric, cartilaje, vene, artere, sânge, plămâni sufocaţi.

Două lămpi cu gaz pâlpâie tandru pe lavoar şi pe noptiera Domnitorului. Draperiile grele, trase grijuliu unele peste altele, fac aerul mai greu, mai apăsător. Soba duduie. Un val de aer cald năvăleşte în anticameră opunând rezistenţă invadatorilor care, surprinşi de propria lor impertinenţă, de stângacea lor agresiune, rămân în prag cu o expresie umilă.

Prinţul Cuza este în picioare, lângă marginea patului, cu halatul răsucit în jurul trupului. Tuşeşte. Ţine mâna dreaptă lipită de piept.

– Domnilor?

Din partea cealaltă a patului, tremurând într-o cămaşă lungă, lungă şi plină de dantele, Maria Obrenovici şi-a prins capul în mâini. A înţeles repede ce se petrece, nu mai întreabă nimic. Cu ochii dilataţi de spaimă începe să se roage:

– Oh, nu! Vai, nu! Nu! Nu!

Cu zgomot leneş, Prinţul trage sertarul noptierei. Acolo sunt două pistoale, dar mâna întinsă spre ele se întoarce spre femeia dezgolită şi-i întinde cuvertura patului pentru a se acoperi cu ea.

– În sfârşit, aţi venit, domnilor!

– Alteţă! Vă cerem abdicarea! spune locotenentul Pilat şi face trei paşi în interiorul camerei.

– În numele cui? întreabă Cuza. Locotenent Pilat, în numele cui? Ai uitat să spui în numele cui.

În vremea aceasta ofiţerii au urmărit mişcările Mariei şi felul în care s-a îndreptat spre comoda din faţa patului i-a îngrijorat.

– Doamna să stea liniştită, spune Pilat, nu va păţi nimic.

Prezenţa Mariei Obrenovici îi dă o mai mare îndrăzneală. O priveşte fără decenţă, ca un militar la cabaret.

– În numele lui? repetă Cuza.

– În numele naţiei române!

Râsul Domnitorului şerpuieşte printre cei trei ofiţeri şi cei patru soldaţi care au umplut camera cu mirosul hainelor lor umezite de frig.

*

* *

Ghica ascultă cleaf-cleaful pieţii şi nu-i place.

E prea trist şi prea singur.

Ce înseamnă cincisprezece minute? O singurătate scurtă, foarte scurtă, ca un fulger în timpul vieţii lui . Dar şi în timpul vieţii altora.

Ferestrele palatului încep să se aprindă pe rând. În noaptea plină de forfotă şi tăceri misterioase îşi aminteşte de proiectele sale economice... hârtii, hârtii, hârtii! Se încordase asupra lor cu plăcere şi, totuşi, cu enervare, cu ciudă şi le dăruise zile şi nopţi; începea o frază, scotea o carte din raftul bibliotecii, răsfoia până găsea pasajul de care avea nevoie, iar acela trimetea la altul şi se tot adunau volume pe masa de scris şi pagina se înnegrea cu literele lui lăbărţate... Rămânea însă un biet pedagog, în timp ce Cuza trântea decrete şi decrete... Era deajuns să se gândească la asta şi punea toate cărţile acelea în raft şi nu mai scria nimic.

Ce program avea acest Alexandru Ioan I?

„Probleme mari e uşor să rezolvi aruncând o semnătură pe un proiect utopic. Reforma agrară? Vai, ce roade va da! Cea electorală? Deja a scos la suprafaţă mizeria politică a unei populaţii nematurizate. De mai bine de un an suntem o *nave senza nautiero!* Cuza e ba la Ruginoasa, ba la Ems şi aruncă zvonuri că vrea să abdice..."

– Salut, frate, de când eşti aici? întreabă Rosetti.

– De un sfert de oră.

– Au intrat?

– Da.

Rosetti are gulerul strâns şi pe deasupra un fular care îl gâtuie. Paltonul foarte strâmt, lipit de umerii firavi îi atârnă cu poalele muiate în lapoviţa murdară. Învârte în mână un gibus ponosit, dar ridică braţele şi face o mişcare de dans:

– Domnule, n-am emoţii!

Ca să vezi! Un miracol! Ţopăie cu graţie, sincer, încântat de ceea ce i se întâmplă.

– Nu mă înnebuni, eşti tare!

Îl admiră câteva secunde spre desfărarea *direptorelui, redactorelui* şi, evident, *fundatorelui „Românului".*

– Ca să fii un om politic impunător, zice Rosetti îndesându-se în umărul lui, ai nevoie nu numai de raţiune, dar şi de o încredere iraţională în şansele vieţii.

Ghica se trage un pas înapoi şi se uită la umbra agitată de lângă el. „Impunător?"

– Degeaba ceri dumneata inteligenţă şi tact în politică. Umbra îşi flutură mânecile. Este întotdeauna „un dessous de carte", o mistificare a intereselor pe care numai timpul o dă pe faţă. Tace şi-şi răsuceşte gibusul. Ridică faţa spre felinarul chior. Urmaşii ne vor admira.

– Dacă trebuie mult timp pentru ca actele noastre să se dovedească bune sau rele, s-ar putea ca nu *raţiunea* noastră de azi să cucerească inimile de mâine, ci politica aventuristă a lui Cuza. Nu vreau să cred că ceea ce este azi drept, mâine va fi socotit o măgărie. Mai bine spun de la început că fac un act necesar, nu neapărat „raţional".

E bine venit Rosetti cu entuziasmul lui „poeticesc", îi zgândăre sarcasmul care la rândul lui îi întreţine narcoza şi-i înăbuşă emoţia.

– Urmaşii ne vor admira! insistă celălalt.

– La ce ţi-o fi folosind? Puţin o să le pese urmaşilor de toatea astea. Prea mult preţ pui pe puterea de preţuire a acestor biete făpturi de mâine: să admire şi să tot admire! Vor fi, ca şi noi, zăpăcite de nevoile zilnice, de interesele imediate, iar veneraţia o vor lăsa pe seama învăţătorilor, poeţilor şi academicienilor care nu vor trăi decât din ea...

– Nu, nu, numai posteritatea ne va da dreptate!

– De ce îi ceri dreptate şi admiraţie? Fii fericit că ai făcut ceva pentru ea, poate ceva ce nici nu va băga în seamă! Crezi că dacă vei ridica o fabrică sau vei aduce maşini pentru treierat şi semănat trebuie să ceri admiraţie şi recunoştinţă? Ei, cei de mâine, vor socoti că ai făcut ceea ce era necesar. Ce ţi-ar folosi admiraţia lor? Oale şi ulcele! Problema este să fii împăcat cu propria ta conştiinţă, nu? Şi hai să ne mişcăm puţin, mi-au îngheţat picioarele.

Rosetti se uită la propriile sale botine.

– Ştii că şi mie mi-au îngheţat? Am plecat în încălţările de bal...

– Păi n-o să fie bal? Foarte bine! Botinele sunt asortate cu... momentul.

Rosetti îşi înfundă suszisele încălţări în mocirla albicioasă.

Cleaf. Cleaf.

Ca şi când s-ar îneca îi anunţă disperat:

– Proclamaţiile, să ştii, sunt deja în mâinile oamenilor noştri.

– Ai făcut o treabă bună, Rosettache... Admirabil curaj! Ce ne făceam fără tine?

„Politica a fost inventată pentru a ne putea exersa ipocrizia, viclenia, perfidia, aşa cum căsătoria ne-a legitimat vocaţia procreaţiei. Ce-i de făcut?" Simte lângă umărul lui un umăr uscăţiv împungând aerul rece şi umed.

– N-am făcut decât ceea ce naţia a vrut: trebuie să împlinim cel de-al patrulea deziderat al Divanurilor Ad-hoc!

Lui Ghica îi vine să râdă. Nu-i iese decât un zâmbet crispat şi acela ascuns în întunericul străzii. Dar sarcasmul, inspiratul lui sarcasm îşi face de cap:

– Să fim nişte prieteni sinceri, Costache, şi nu oameni politici! Pentru ideea principelui străin mulţi se înrolează din spirit de opoziţie, mulţi din interes, alţii din partizanat filofrancez, filogerman, filorus, filopatagonez etc., dar nimeni din pricina convingerilor sale. Nici chiar dumneata.

– Mă jigneşti.

– Da. Te jignesc aşa cum mă jignesc şi pe mine.

E chiar bine. Tonul acesta este convenabil. Rosetti, rămas pe gânduri, şocat, face doi paşi aiurea, pe lângă pantofăria cu obloanele trase şi se reazemă de zidul Kreţulescului. Îngaimă fără vehemenţa obişnuită:

– Ori eşti cinic, ori eşti prea emoţionat! Poţi pune la îndoială...

– Convingerile mele? Convigerile tale? şopteşte Ghica melancolic. Parcă erai republican, parcă odată ai acceptat ca pe o concesie un principe *ales!*

O oarecare neliniştе în *fratele* de alături!

– Ei, raţiunile politice... face tropăind încetişor pe zăpada molâie.

– Nu-l iertăm pe Cuza penru că l-am *ales,* înţelegi?

– Ai dreptate, frate. Cred că eşti foarte emoţionat!

Ce-ar trebui să-i răspundă când lui i-ar plăcea să audă că este emoţionat şi când el chiar simte o emoţie puternică?

– Cam aşa ar fi! Dar am sentimentul, dragul meu, unui act de justiţie! En fine, un chef d'état traité avec l'irrespect qui lui est dû! Lasă o pauză care se umple de cleaf-cleaful zăpezii sub paşii lor târşiţi. Şi când te gândeşti că acum şapte ani ne-am fi dat viaţa pentru omul acesta!

*

* *

O tăcere în care se strecoară furiş plânsul mic, umil şi infantil al Mariei. Pisicuţa vrea să înduioşeze şi locotenentul Pilat se înduioşează, îi face semn să se retragă după paravan şi să se îmbrace, dar, când şoldurile ei încep să se legene în dans mărunt spre acele discrete culise ale dormitorului, pe fundul rotunjor şi obraznic se vede brodată stema Principatelor Unite. O patriotică indignare îl cuprinde şi râsul Prinţului,

care ignoră blasfemia (el îi oferise cuvertura pentru a se acoperi dar nu prevăzuse o atât de gravă urmare), pare cinic.

– Ohoho! Naţia română vrea ca eu să abdic? Ce-i mai rămâne de făcut alesului ei, în acest caz?

Cuza face un semn vag deasupra celor două pistoale. Degetele răşchirate şi încheietura mâinii ieşind din mâneca halatului sunt foarte expresive. Sergentul din uşă face doi paşi înainte. Pilat se sperie:

– Alteţă, semnaţi abdicarea, vă garantăm deplina siguranţă a vieţii dumneavoastră şi a familiei dumneavoastră.

Mâna cu pete galbene de nicotină se ridică uşor, parcă ameţitor:

– Dă-mi-l!

Dar locotenentul Pilat nu se grăbeşte. Ceilalţi, în spatele lui, stau încremeniţi. E momentul să fie îngrijoraţi şi uimiţi de liniştea cu care Domnitorul îşi joacă rolul. Hârtia. Unde este hârtia? Pilat îşi descheie mantaua şi scoate la iveală o mapă de carton din care cu multă grijă, ceremonios scoate textul frumos caligrafiat al abdicării. O va rupe Cuza? Nu-i nimic. Mai are un exemplar pentru orice eventualitate, la fel de citeţ, cu aceleaşi delicate înfloriturî de litere. Au prevăzut totul!

Şi totuşi de ce îi tremură mâna? Parcă nu s-ar teme de reacţia violentă a omului încolţit din faţa lor, nu de furia lui, nu de posibilitatea ca regimentul lui Solomon să înconjoare piaţa şi să se audă focuri încurajatoare pentru cel încolţit, nu de populaţie care ar putea veni în ajutorul „alesului" ei, ci de calmul acestuia, de seninătatea ironică a Alteţei Sale, de resemnarea Sa nobilă care îi umileşte, îi îngroapă leneş în ruşine.

În mâna Domnitorului hârtia tremură.

N-o citeşte, se uită atent la ofiţerii care i-au tulburat somnul şi-i smulg Principatele. Îi priveşte fără ură, cu un fel de curiozitate blândă. Sunt oameni pe care el i-a ridicat în grad, cărora el le-a dat înalte funcţii în armată, pe ei a contat şi pe ei i-a iubit...

– V-aţi călcat jurământul, spune, dar nu aşteaptă nici un răspuns şi cere, aşa cum altul ar comanda să i se pregătească camere curate în hotelul de provincie în care a ajuns: Daţi-mi o pană!

Este nobleţea nepăsătoare? Este nepăsarea nobilă?

Tăcere.

Pană? Ei, la asta nu s-au gândit. În dormitor nu se află nici o pană.

– Daţi-mi ceva cu care să semnez! cere Domnitorul puţin înveselit de stânjeneala celorlalţi. Seamănă cu musafirul nevoit să pretindă sare, căci gospodina a uitat să pună în distinsa ei mâncare.

Căpitanul Costescu se desprinde din vraja ironică a momentului, din ruşine şi aleargă spre cabinetul de lucru al Domnitorului pentru a aduce în goana mare pana şi călimara.

* * *

Se aude un cocoş vehement şi piaţa vibrează o clipă de parcă un trădător s-ar afirma cu voce tare în plină luptă. Apoi totul cade în tăcere.

– Ce piesă veche şi mereu nouă, spune Ghica. La început entuziasm,

generozitate, sacrificiu, iar la sfârşit petreceri, băuturi, femei, jocuri de cărţi...

Şi, totuşi, n-ar vrea să fie nedrept şi adaugă:

– Puterea pe de o parte te îngrădeşte, te închide şi pe de alta îşi dă libertate. Cuza a gustat libertatea, dar ceea ce era nelinişte s-a transformat la el în lene. O lene bizară! A vrut să trăiască doar bucuria, nu şi îngrădirea puterii. Mulţi i-au lăudat lipsa de fast, de exemplu, deşi mărturisesc că spectacolele de la Teatru în care a apărut în costumul lui Mihai Viteazul mi s-au părut suficient de ridicole, mulţi i-au preţuit simplitatea protocolului, deşi eu găsesc asta o jignire grosolană adusă poziţiei sale, o sfidare care ne arată într-o lumină destul de proastă, mulţi i-au evaluat excesiv popularitatea, dar toate nu erau decât refuzul lui de a se umple de solemnitatea propriei sale funcţii.

Vorbeşte, vorbeşte. Dar ce vrea el acum, aici?

Puterea?

Libertatea?

Singurul lucru pe care l-ar putea mărturisi sincer este că nu vrea exact ceea ce se va întâmpla: o locotenenţă domnească de trei, în care eternul logodnic al tronului Nicolae Golescu, ca reprezentant al boierimii liberale, nu va lipsi, în care colonelul Haralambie va face figură de apărător al ţării, iar Lascări Catargiu va fi purtătorul de cuvânt al boierimii conservatoare – oh, veşnicele lui cămăşi cu guler murdar şi mânecile hainei mototolite! O locotenenţă care deţine puterea formală până la venirea noului stăpân, în timp ce guvernul, cu maiorul Lecca la război şi Dimitrie Ghica la interne şi cu el însuşi ca preşedinte de consiliu va face totul.

Va face totul?

Îşi vâră mâinile în buzunare tot mutând bastonul incomod. Îi strânge apoi între braţ şi piept, înălţându-şi capul pentru a respira un aer mai limpede, mirosind a umezeală, metal, cizme, stofă asudată.

Deasupra un cer negru, compact.

Va face totul?

„Poate că nu eu îl alung de pe tron, îi spusese Saşei, ci o anume mentalitate politică." Şi ea replicase: „Alegerea unui Domnitor emoţionează pe ambiţioşi!" „Sper că nu mă acuzi şi tu, acum, că aş vrea o asemenea ambiţie..." Dar ea deja ieşise liniştită din încăpere. Îl credea încă plin de orgoliu Ghiculeştilor! Nu era supărat. Saşa nu-l judeca aşa cum o făcea zevzecul de Pantazi, „dragul de el", când îi refuza un împrumut gras, ca pe un etern râvnitor de scaun. Ea nu voia decât să arate că ştie cât de greu îi este lui să admită pe tronul Principatelor un Domnitor fără trecutul familial care să-i îndreptăţească ascensiunea şi fără meritele care s-o justifice. Ironia ei se adresa celor unsprezece ani de exil trăiţi împreună. Saşa ştia prea bine că în anul de graţie 1866 toată lumea vinde şi cumpără, dar că în 1848 el o convinsese să plece în numele unei idei pe care numai tinereţea lor o mai justifica astăzi.

„Iată o ironie cât se poate de inutilă!"

Saşa îi cunoştea meteahna: mergea până în pragul puterii, până în anticamera ei, dincolo nu trecea, îl apuca o aristocratică lehamite, căci de acolo lucrurile se văd prea violent expresive. „Mie îmi plac ambiţiile tocmai pentru că nu vreau să le finalizez, vreau să le las vagi, artistic ceţoase, simple virtualităţi."

Şi cine ştie dacă, tocmai din pricina lor Saşa nu l-a iubit niciodată pătimaş, nu l-a admirat destul. M-a socotit sclavul lor, când eu sunt degustătorul de vin, care când pune pe limbă o picătură nu simte doar savoarea imediată, ci şi amintirea unor ani de secetă sau de furtună, de ploi sau moderaţie..."

– Cât o fi ceasul?

Rosetti îşi dă paltonul la o parte şi-şi caută ceasornicul. Nu vede nimic, îl tot răsuceşte în toate părţile şi Ghica scoate un chibrit. Scapără, protejând flacăra în căuşul palmelor înmănuşate.

– Mai sunt cinci minute!

Cel şuţin! Ce mult! E nespus de vesel, deşi zăpada topită le-a intrat în ghete. Fiecare pas – cleaf, cleaf, şi deasupra o tăcere imaculată. Ghica se urcă pe scara pantofăriei. Privită cu douăzeci de centimetri mai de sus piaţa pare mai mică, mai înghesuită. Intrarea palatului e sumbră. Cineva iese. Silueta se desenează în fascicolul de lumină ce năvăleşte dinăuntru. Apoi alţi doi ofiţeri şi un civil trec repede prin dreptul cordonului de soldaţi şi se îndreaptă spre uşa rămasă deschisă.

Neliniştea trage ca un burete aerul umed.

Şi încep să se simtă zorile.

Colonelul Haralambie se învârte ca un titirez printre nămeţi şi tunuri. Soldaţii stau cu arma la picior, n-au voie să fumeze, dar trăncănesc ca nişte găini în coteţ. Pe margine au început să apară curioşii care şopotesc, întreabă, îşi dau cu părerea.

– Ah! Domnul Rosetti! face colonelul dând peste ei în alergătura lui bezmetică. Unde este poporul? Mi-aţi spus că...

„Ce se tot răţoieşte ăsta? Ce popor? Care popor?"

– Mâine, mâine dimineaţă, intervine Rosetti cu o voce de un calm bătrânesc pe care Ghica nu i-o cunoaşte. Când va afla evenimentele va fi aici, va citi proclamaţia, va fi aici cu siguranţă!

„Ba ar fi bine să stea acasă! Să citească fiecare proclamaţia la gura sobei! Să fie linişte! Destul că vor zbârnâi cafenelele şi cârciumile de mulţimea celor ce au opinia lor şi ştiu, din sursă sigură, câte ceva şi cred că s-a făcut greşit ce s-a făcut ei ar fi avut o idee mai bună, dar nimeni nu i-a întrebat... Deajuns că mâine toţi vor fi la curent cu ce a zis Cuza, ce a făcut Doamna Elena, ce replică a avut Baligot de Beyne în momentul arestării, pe unde umblau ofiţerii etc. Ce nevoie are Haralambie de popor? Ăsta vrea să ceară abdicarea lui Cuza în mijlocul unei populaţii răvăşite?"

– Domnule colonel, permiteţi să raportez. Batalionul de cavalerie se află în spatele Palatului.

Rosetti se apropie de Haralambie încercând să-i vadă faţa, dar acesta se întoarce pe călcâie şi ordonă:

– Să aştepte acolo semnalul. Să nu intre nimeni în piaţă fără voia mea.

Pisicile nocturne dansează pe zăpada moale, pe acoperişuri, pe garduri.

Şi palatul iar tace şi tace. Parcă ar somnola prins în capcană.

* * *

Prinţul apropia hârtia de lampă. Rămâne în picioare. Citeşte tare:

– „Noi, Alexandru Ioan I, potrivit dorinţei poporului întreg şi angajamentului pe care l-am luat când ne-am suit pe tron, depun astăzi frâiele guvernului în mâinile unei locotenenţe domneşti şi ale unui minister ales de popor."

Tăcere. Doar plânsul molcom al Mariei se târăşte pe lângă pereţii întunecaţi, se mototoleşte în draperiile lăsate.

– Am o firească şi amicală curiozitate, domnilor. Cine va alcătui locotenenţa domnească şi cine va face parte din acest minister „ales de popor"?

Căpitanul Mălinescu se dă un pas înapoi. Aşteaptă ca locotenentul Pilat să vorbească, dar acesta pare a fi amuţit.

– Sper că nu v-a jignit întrebarea mea, insistă Cuza. Este o simplă curiozitate...

Suspinele Mariei punctează din nou liniştea camerei. Căpitanul se foieşte şi se decide:

– Domnii Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu şi colonelul Haralambie alcătuiesc locotenenţa, Alteţă...

– Nu-mi mai spune aşa...

– Ministerul este sub preşedinţia lui Ion Ghica...

– Ah! Prietenul meu! spune Prinţul spre Maria pentru a-i cere oportuna compasiune.

– Ministerul de război îl are maiorul Lecca...

– Lecca? Uite pe cine am încălzit la sân!

– Ministerul din interior îl deţine domnul Dimitrie Ghica...

– De-ajuns.

– Domnul C. A. Rosetti este ministrul instrucţiunii publice.

– De-ajuns, căpitane!

Prinţul se apleacă din nou asupra hârtiei. O reciteşte concentrat, mohorât, brusc îmbătrânit.

– N-am pe ce să semnez, locotenent Pilat. Oferă-mi umărul dumitale.

Somat astfel, Pilat se apropie. Este emoţionat. Sabia îi zornăie urât. Se îndoaie. Pe mantaua lui, Alexandru Ioan I, primul Domn ales al Românilor, îşi semnează renunţarea la putere.

* * *

Ghica oftează şi-şi îndeasă mai adânc mâna stângă în buzunarul paltonului în timp ce cu dreapta încearcă să deseneze cu bastonul pe troia-

nul de zăpadă din faţa lor o cometă cu coada stufoasă. Colonelul urmăreşte atent mişcările din piaţă. Chipiul îi stă tras pe sprâncene şi nu-i poţi ghici expresia, doar umerii căzuţi şi bălăbăneala ciudată a capului arată cât este de încordat. „Ce bătălii a condus el? Ce lupte i-au stat înainte? Manevre şi iar manevre! Ar trebui deplânsă soarta ofiţerului care de-a lungul vieţii n-a participat decât la manevre! Destin mediocru? Dar Haralambie are şansa unei lovituri de palat! De ce să nu fie mândru? Este ofiţerul unei conspiraţii, dacă o bătălie nu i-a fost menită."

– Realitatea impune, spune Ghica, printr-o totală lipsă de logică şi de această lipsă habar n-au cei ce trăncănesc prin cluburi. Poporul e mai bine să stea acasă!

Rosetti se împinge din nou în umărul lui şoptind:

– Ironia dumitale nu ne jigneşte pe noi, ci speranţele noastre!

Din întuneric, de pe treapta pantofăriei, iatăl dând replica plângăreaţă:

– Je dissimule une grande sensibilité...

– Eşti incorigibil! Îţi vei îndepărta pe toţi cei din jur.

– Numai pe proşti. Ironia mea, ca ironia oricărui român, e total lipsită de cruzime.

– Eeeee!

Se răsucesc amândoi în zăpadă râzând, apoi Rosetti ridicând braţele spre cerul întunecat şi apăsător exclamă:

– Am fost nişte nevinovaţi înainte de a fi nişte vinovaţi!

* * *

Unul din soldaţi, la semnul lui Mălinescu, înaintează spre ex-domnitorul Cuza.

– Trebuie să îmbrăcaţi hainele civile, spune locotenentul Pilat în timp ce soldatul despătureşte pantalonii, vestonul, cămaşa şi le aşează grijuliu pe marginea patului.

Cuza priveşte tăcut gesturile timide ale omului.

– Întoarceţi-vă! Vedeţi că nu opun rezistenţă.

Totuşi locotenentul Pilat ia cele două pistoale din noptieră. Maria Obrenovici este îmbrăcată, stă ţeapănă şi arogantă în spatele Domnitorului. Şi-a recăpătat trufia, insolenţa. Prinţul se întoarce şi se refugiază după paravan. Maria îl urmează. I se aude vocea în tăcerea stânjenitoare a celorlalţi, parcă se roagă, parcă imploră. Vocea lui Cuza nu se aude. Ofiţerii îşi ocolesc privirile. Pilat contemplă concentrat un scaun cu picioare curbate, Mălinescu urmăreşte desenul complicat al covorului.

Urechi ciulite.

Ceva bizar, incredibil, după paravan cei doi par a se îmbrăţişa.

– Fii calmă, Marie!

– Ce vor să-ţi facă?

– Nimic! Nimic! Mă alungă, atâta tot. N-au nevoie de un martir, au nevoie de un Prinţ compromis. Fii calmă!

Cuza îşi face apariţia în hainele sumbre cenuşii ce-i fuseseră destinate. Spune cu amărăciune:

– Nu cunoaşteţi măsurile fostului vostru Domnitor! ridică braţele arătând mânecile prea lungi şi pieptul hainei prea larg. Arăt ca un cioclu! Ruşine, locotenent Pilat! Sper că veţi îngădui valetului meu să-mi aducă, la arest, hainele mele. Dacă stau o zi întreagă în acestea riscaţi o sinucidere care, recunoaşteţi, ar complica puţin lucrurile.

Se îndreaptă spre uşă cu pasul lui dârz, elegant, escortat de soldaţi şi de doi din ofiţerii de faţă. Unul rămâne să o conducă pe Maria Obrenovici, care îl sfidează scuturându-şi buclele:

– Je suis prête!

*
* *

Un bulgăre imens de zăpadă alunecă de pe acoperişul casei lui Kreţulescu şi se prăvale în spatele şirului de soldaţi care au tras un tun şi l-au aşezat cu multă precauţie cu ţeava îndreptată spre duşmanul necunoscut.

– Când ninge, zici mulţumesc cerului că se acoperă murdăria oraşului, deşi nu mai ştii pe unde calci, poţi să-ţi rupi picioarele, poţi să-ţi pierzi capul. Dar când zăpada se topeşte te ia cu ameţeală: totul e urât şi umed.

Dar mormăielile lui Ghica nu reuşesc să umple timpul. Ar renunţa să mai ameţească atmosfera cu vorbe de prisos, căci Rosetti tot zice că nu are emoţii, iar Haralambie, la naiba, e militar, trebuie să se ţină bine, şi întunericul devine cu fiecare minut ce trece mai străveziu.

Piaţa, micşorată de teamă, e ca o inimă pulsândă, clandestină, vibrând în întuneric, în trupul oraşului.

Iar oraşul ce este?

Inima mai mare a unei ţări modeste, sud-est-europene, un pion sfios pe eşichierul politic!

Şi Europa ce este? Nici ea nu ştie ce este. O pârloagă. Cresc buruieni şi orhidee, bălării şi „plante de treabă",cum spune Safta, în aceeaşi înghesuială apocaliptică. Europa e o mare grădină neîngrijită şi în ea încap toate continentele.

Frica. Timpul se scurge lent ca într-un acvariu uriaş unde este aşteptată apariţia peştelui cel mare care să-i înghită pe cei mici de-a valma. Întunericul ţine sub aripile sale largi şi Europa, şi sud-est-ul ei, şi Principatele, şi Bucureştiul, şi această sărăcăcioasă piaţă unde se decide viaţa câtorva milioane de oameni.

Frica, suverană, cu laba în şold, se plimbă printre case, străzi, palate, cafenele şi ajunge în mica piaţă a reşedinţei domneşti. Coada ei de şarpe se încolăceşte, strânge şi strânge.

*
* *

La parter, în dreptul apartamentului Doamnei Elena, Cuza vede garda postată în dreapta şi în stânga uşii şi aude vocea uşor isterizată a soţiei sale:

– Unde este Domnitorul Vostru? Ce se petrece?

Ezită. Ar vrea s-o liniştească, dar nu vrea să ceară nici o favoare. „Pauvre Hélène!" Lungile ei dantele, ciocănaşele de lemn, semnele ciudate de pe un petec de hârtie unde îşi copia modelul, perniţe, ace, fire de mătase şi multă, multă răbdare. Copiii gungurind, aruncându-se de-a buşilea după poala rochiei şi neliniştea stăpânită a mâinilor Elenei, stângăcia reverenţei, mersul ei prea ţeapăn şi timid. „Pauvre Hélène!"

– Vreau să merg la Domn!

Trec mai departe şi abia în holul mare al Palatului se adresează lui Pilat:

– Aveţi grijă de Doamna Elena şi de copii!

Singura concesie, singura rugăminte adresată adversarilor învingători.

Aşteaptă liniştit să i se aducă mantaua.

Servitorii se foiesc în încăperile alăturate.

* * *

Alte ferestre ale palatului se luminează.

„Dacă vom rata?"

Îi vine să râdă.

Uite, uite cum se înalţă în pieptul lui bucuria de a rata. „Da, da, da, da! Avem şi bucuria de a rata. Suntem încă oameni, suntem încă tineri chiar şi capabili de multe!"

Rosetti a înţepenit lângă zid. Nu mai gesticulează ca un nebun, ca un apucat. Botinele lui de bal stau muiate în zăpada ce se topeşte.

„Chiar dacă vom rata tot va fi ceva. Un eşec spectaculos!"

Din clădirea Palatului s-ar putea auzi împuşcături, din străzile alăturate al treilea regiment de infanterie al colonelului Solomon ar putea înconjura piaţa şi totul ar fi pierdut. Magnific pierdut! Penibil pierdut!

Dar există şi voluptatea de a pierde. Nu e vorba, desigur, de pierderea mică, meschină, ci de cea grandioasă, istorică, de răsunet...

Cine ştie dacă în sufletul lui Ghica nu stă ascunsă bine speranţa unei nereuşite, cine ştie? Nu, parcă de data asta, nu! Altfel nu i-ar transpira palmele, nu i-ar seca umorul, nu i-ar îngheţa picioarele, nu i s-ar întuneca vederea.

Saşa îl acuză de ambiţii subtile, adversarii numesc acelaşi lucru abilitate, viclenie, când nu este de fapt decât nefericita lui inteligenţă, care s-a dovedit adesea o piedică serioasă în calea succesului. Are darul de a provoca uri neîmpăcate doar prin false izbânzi.

Să se fi născut prea târziu sau prea devreme?

Totuşi, înfigând bastonul în troianul de zăpadă – cazemata naturală a copiilor răzvrătiţi – ce-şi tot scurge apa în rigolă cu un susur de izvor mărunţel, refuză ideea: „M-am născut la timp! Îmi place secolul meu! Îmi place anul 1866! M-am născut exact când trebuia, la timp!"

La timp ca să stea în faţa palatului domnesc în această clipă şi să aştepte abdicarea lui Cuza, ca să pândească un fapt istoric, şi când îşi spune „istoric" se emoţionează puţin. Mândria firească îl face să respire adânc.

– Şi ce vom face cu victoria noastră? întreabă Haralambie.

„Ăsta nu-i bun de militar. Auzi ce problemă are!"

Un prost norocos şi un deştept care eşuează sunt două fiinţe care n-au trăit deajuns.

– Vom rezolva problema orientului!

Rosetti vede totul, ca de obicei, în mare, pe plan european. Şi ca de obicei, Ghica vrea să aşeze pe pământ lucrurile care în preajma vechiului său amic şi a vechiului său duşman prind să zburătăcească, să-şi fâlfâie aripi de lemn.

– La question d'orient a commencé avec la guerre de Troie et ne finira pas qu'avec le monde.

– Scepticismul acesta nu te împiedică să fii foarte activ, iată ceea ce mă uimeşte la dumneata!

Este amabil Rosetti că se face a uita epitetul *cinic* pe care i-l lipeşte de ani şi ani!

– Domnule Ghica, spune colonelul Haralambie cu o voce gâtuită, ştiu ce avem de făcut dacă reuşim în noaptea asta, problema este dacă ceea ce avem de făcut este *bine.*

Încă o fereastră luminată la parterul palatului. Flacăra lămpii se stinge însă repede. Ghica apucă să-i vadă lui Haralambie ochii tulburi. „Este disperat că trebuie să-şi ducă opera până la capăt!" Ce să-i spună?

– Unui conducător despot îi urmează firesc un conducător modest, democrat, care nu vrea să modifice total societatea, ci s-o interpreteze.

O altă fereastră se aprinde.

Teama creşte ca o ciupercă – numai franjuri, numai ţesut alb, fără sevă, fără sânge!

*
* *

În faţa scărilor de la intrare două şiruri de soldaţi, aliniate şi nu prea. Dar stau cu spatele unii la alţii de parcă n-ar vrea să-şi vadă privirile obosite, derutate.

– Ce dracu stăm aici? şopteşte unul.

– Cică îl face pe Vodă Cuza împărat!

– Ne-am procopsit!

Cuza Vodă se opreşte în pragul uşii. Piaţa mohorâtă, rece se deschide în faţa lui ca o scenă pe care figuranţii, aşezaţi artistic şi plătiţi cu ziua, prevestesc drama. Departe, dincolo de Bucureştiul care nu i-a fost niciodată drag, se ivesc zorile. Aproape, în spatele Domnitorului, locotenentul Pilat ţine să afle:

– Alteţă, de ce n-aţi folosit pistoalele?

Îşi adună picioarele, îşi lipeşte palmele de pulpe, sabia zornăie, capul stă aplecat, urechea se apropie de gura fostului său suveran. Acesta contemplă piaţa plină de soldaţi, tunuri, troiene de zăpadă, şi râde:

– Pentru că am obosit, locotenente, zău am obosit. Purtaţi-vă cum se cuvine...

– Aţi fi putut să vă opuneţi, să vă apăraţi!

Cuza se întoarce spre el şi-i şopteşte:

– Triumful vostru din noaptea asta va fi sursa dezamăgirilor voastre de mâine. Este singura mea consolare, care, dacă vrei, este şi singura mea răzbunare.

În spatele lui, din interiorul holului se iţeşte vocea graseiată a lui Baligot de Beyne:

– Au sechestrat arhiva, alteţă!

– Nimic nu ne va compromite, prietene!

– Cu atât mai rău pentru noi, o vor ţine secretă!

– Resemnează-te, nu te mai gândi la nimic decât la linişte, pace, singurătate... Te îmbrăţişez!

Cuza face câţiva paşi şi iese în cadrul uşii. Mai are timp să-l audă pe secretarul său sfidându-i pe conspiratori:

– Vai de victoria în care măreţ e doar învinsul!

* * *

Îşi trage bastonul din mormanul de zăpadă. Cometa a rămas cu o coadă sfâşiată. Îşi aminteşte că o actriţă sporovăise într-o seară ceva despre un secret de „scenă". Figuranţii, în momentele de vânzoleală dramatică, stau în spatele actorilor, pe un fundal patetic şi mormăie: „barbă-rară-barbă-rară-barbă-rară..." Ghica se dă jos de pe scăriţele pantofăriei, intră în şirul de soldaţi care s-a aliniat în faţa leşinatelor troiene şi rezemat bine pe tălpile ghetelor face rumoarea necesară:

– În Samos, am cunoscut un caz extraordinar: un escroc, unul fermecător!

În întuneric – urechi ciulite. A povestit, a amăgi, a ronrona pentru a crea atmosfera unei explozii emotive!

– Făcea pe vraciul... Se întoarce spre Rosetti rămas cocoţat pe scară şi încearcă lansarea cazului pe o orbită abstractă: Este interesant, nu-i aşa, cum în acest secol raţionalist, atât de raţionalist încât religia se simte în panică, iar morala balansează între admiraţia pentru succesul social, pentru raptul financiar şi curajul de a dispreţui artistic totul, se înmulţesc fenomenele de vrăjitorie, de şamanism, de magie, pe spiritism! Ei bine, vraciul samiot făcea leacuri de dragoste, vindeca de gâlci şi diaree, de palpitaţii şi sufocări, de neputinţă şi nebunie, chema morţii la sfatul cu viii şi-i purta pe vii în lumea umbrelor.

Vagi, discrete chicoteli. Şi vocea se avântă:

– Pentru ce? Pentru o găină, pentru un galben coclit, o aventură galantă cu soţia bolnavului, o avansare a fiului notarului, o alianţă matrimonială între nepoata prefectului şi judele local. Găinării! Asta o să ziceţi: găinării! Ceea ce uimea autorităţile samiote nu era atât prestigiul zisului vraci printre minţile înapoiate, ci capacitatea lui de a supravieţui tuturor represaliilor.

Încetineşte vorba. Urechile ciulite întorc capetele mirate.

– Da. Un soţ înşelat îl otrăvise, un bolnav escrocat îl împuşcase, o nebună amorezată îi implântase un cuţit în spate, un ţăran exasperat de violenţa pasională a nevesti-si îi dăduse cu un cioamg în cap... Vraciul

avea însă o miraculoasă capacitate de a supravieţui. Aceasta era adevărata lui vocaţie. A înţeles devreme că o are şi restul n-a mai contat. Scăpa de otravă, horcăia ce horcăia după o înjunghiere şi îşi revenea, vărsa mult sânge după o împuşcătură şi parcă îi pria...

– Care este ideea? tropăie Rosetti în spatele lui şi se trezeşte cu pălăria aceea caraghioasă trasă atât de jos încât trebuie să privească pe sub borul ei.

– Ideea? Ar fi una... dar mie mi-a venit doar aşa să povestesc ceva ca să treacă timpul. Am supărat cumva?

– N-ai preţuit niciodată firile slabe, pe amărâţii aceia care cred în orice din naivitate!

– Nu i-am preţuit, recunosc, şi nu-mi pare rău, mai ales că am scuza de a fi respectat suficient firile tari.

– Eu, ştii, nu văd întotdeauna ce este farsă în seriozitatea ta. Ironia mă derutează.

Uite că l-a înduioşat. Îi zâmbeşte protejat de întuneric. Sinceritatea are efectele ei violente, romantice. Stau o clipă mângâindu-şi o prietenie demult ratată. Soldaţii îşi mută greutatea trupurilor de pe un picior pe altul.

În uşa Palatului, deschisă larg, siluete ceţoase.

Dinspre strada Câmpineanului apare cupeul lui Ghica.

Sus pe capră, Ghiţă sfidează capitala. Ocoleşte piaţa prin faţa soldaţilor şi a tunurilor şi trage la scara Palatului. Din străzile laterale batalionul de cavalerie intră în scenă.

Cleaf – cleaf!

– Ah, ideea, uitam, Rosettache, ideea e asta, că te faci a avea o vocaţie ca să ţi-o împlineşti pe alta. Vrei o viaţă întreagă să fii prim-ministru şi la bătrâneţe îţi scrii memoriile şi rămâi în istorie ca scriitor.

Rosetti îl ia în braţe pe Ghica.

– S-a terminat!

Haralambie înaintează în mijlocul pieţei. Câţiva ofiţeri urmaţi de un grup de soldaţi se aşează în jurul trăsurii. Ghica mai apucă să-i arunce exaltatului său prieten, care nu mai poate spune că nu este emoţionat şi care plânge ca în faţa unui tablou alegoric:

– Il faut prendre les choses calmement, froidement, énergiquement...

* * *

În ropoteala cailor şi a trăsurilor, Prinţul Cuza se desparte pentru totdeauna de palatul domnesc din Bucureşti. Trece printre cele două şiruri de soldaţi aşezaţi cu spatele şi urcă în trăsură. Se mai aude dinăuntru vocea disperată şi dezagreabilă a Doamnei. Este o mică vulgaritate patetică, înghesuită în solemnitatea rece a acestei plecări.

Printre tunuri, troiene şi soldaţi amorţiţi de frig şi umezeală, trăsura ce-l poartă pe Prinţul Cuza iese din piaţă.

Se întoarce ultima filă a cărţii lui, unde stă scrisă povestea unui trist exil.

Ion Ghica intră în palatul domnesc în calitatea sa de prim-ministru.

EPILOG

„Intriga, minciuna, calomnia şi toate celelalte proaste obiceiuri n-au fost niciodată mai active ca astăzi."

(Scrisoare adresată de Ion Ghica lui Dimitrie Sturdza în 1868, la numai doi ani de la abdicarea lui Alexandru Ioan I).

În atenţia
librarilor şi vânzătorilor cu amănuntul!

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România nr. 45101032, BCR, Filiala. Sector.1, Bucureşti

CARTEA A APĂRUT CU SPRIJINUL MINISTERULUI CULTURII

Tehnoredactor: ELENA RĂDUŢĂ
Procesare text: LIVIU DOBREANU
Bun de tipar: 4. XI.1997. Apărut 1997 .

S 25 lei

50.000 lei

ISBN 973-24-0435-3